

אוצר השרשים

כולל

שרשי הלשון העברית

עם

פתרון הודאותיהם השונים בשמות בפעלים וגם במלות
והעתקתם מלשון אל לשון
מעברית לאשכנזית ומאשכנזית לעברית

אצרו

החכם המדקדק המפורסם כהר"ר

יהודה ליב בן זאב ז"ל.

J. Ch. Grünbaum
PLOCK.

וגלוי אלץ בפעם הרביעית גם השרשים בלשון ארמית ושמות האנשים והמקומות
הנמצאים בכתבי קדש

גם נוספות ותיקונים רבים על דרך גדולי מחקרי הלשון

מאת החכם הכולל המליץ המפורסם מרה

מאיר הלוי לעמערס.

חלק ראשון: עברית ואשכנזית.

ווייען.

פערלאג פאן י. קנאָפּפּלמאכער אונד זאָהנע.

שנת תבר"ך לסיק.

893.13
B441
v.1

v.1

הקדמה

אמר המחבר, שם אבוא לבאר מערכת החבור הזה וסדורו ומשפטו, והתועלת אשר כוננתי בו, אפתח שפתי בתהלה ליוצר כל, אשר הביאני עד הלום, וחנני להוציא כמה חבורים מעילים בלשון, ואנכי לא ארץ מולדתי, ואף לא דרך למורי מנעורי הכינוני והבשירוני אל הידיעה הזאת, כי קרן בן פתה, עיר קסנה ואנשיה מעטים, במחוז אחד במדינת פולוניה, מקום מולדתי. מעורי ועד בן י"ג שנה גדלתי בין אנשים המוני עם, דבר אין להם עם חכמה ולא חלק במדע, וגם בתלמוד למצער ישינו ממנו, לולא אבי היקר נ"ע סמכני במורים מיוחדים בתלמוד התלמוד; וזה כל פרי למדתי ממורה. בן שלש עשרה שנה קרא עלי מועד לשבור בחורי להעמים רחים על צוארי היא האשה. כי הימים האלה ימי בכורי הילדים בעיניהם להשיא להם נשים. ובכן באתי עיר קראקא ואשב שמה כמשלש שנים, וארוחתי ארוחת תמיד נתנה לי על שלחן חותני כי כן משפט יושבי הארץ. אפס גם שמה לא מצאו הלשון והמדע מנוח לכף רגלם. ואנכי אשר מני אז תשוקת המדע עברה משכיות לבבי, ויהי כאשר יראתי את ביתי ואת אנשי עירי מעשות יומם ואעש לילה. והיה היום לי למשמר למוד התלמוד והלילה בסתר אהלי הייתי שוקד על מעט מזער מספרי העבריים אשר נמצאו תחת ידי הדומזים על דברי החכמה. בקרב הימים האלה נהפך הגלגל על אבן, וירד מנכסיו, ואש אכלה רכשו. ומיום ההוא ראיתי פני חותני והנה איננו אלי כתמול שלשם, ובמסכות האלה עזבתי את ביתי נשתי עיר מושבי, והלכתי אל אשר הלכתי עד באי ברלין, קרית מלך רב ותורעת חכמה בה, מושב ר' משה בר מנחם איש האלהים נ"ע, ועיני לא ראוהו, אל הלךו שנה אחת עד באי שמה. וסבותי אני את לבי אל החכמים והסופרים אשר העיר הזאת מלאה ככלוב מלא עוף, והתנוססה בי רוח תאוה ללמוד משפט הלשון אשר מאז נכספה נפשי וגם כלתה אליהם, כי שמה מצאתי ספרים אשר היו לי לעינים, ומדי התמהמהי שמה, הוצאתי לאור ספר האמונות והדעות, עם איזה הערות ופירושים כפי אשר השיגה ידי בימים ההם, ואני אז בן אחד ועשרים שנה. וחלפתי משם ושכתי ובאתי עיר ברעסלווא ואחד שמה עשר שנים. ובקרב הימים האלה, השיבותי אל לבבי, לסדר הידיעות והכללים בדקדוק הלשון אשר קמצתי מהם מלא קמצי, ולחבר אותם בחבור מסודר, הוא ספר תלמוד לשון עברי, הוצאתי לאור שמה בשנת תקנ"ו. (ונדפס שנית בתוספות תקונים בווינא שנת תקס"ו). שנתים ימים אחרי כן השתקתי ספר חכמת בן סירא מארמית לעברית ומתורגם אשכנזית ובאור, והוצאתיו לאור בעיר ברעסלווא שנת תקנ"ח (ונדפס שנית גם הוא בתוספות תקונים בווינא שנת תקס"ז). ובקרב השנים האלה פקדתי את נוי פעמים ושלש. אך כיונה במי נח הייתי יוצא יצוא ושוב, כי לא מצאתי מנוח לכף רגלי ולא טרף לביתי. פעם שבת לשבת שלו בביתי, אך ברוב הימים זרה רוח אשתי ולא מלאה אחרי, ותהי רוח רעה בינינו, בקשה להפיר ממני, ולא אהרתי לעשות הדבר, ונתתי ספר כריתותיה בידה כאשר

בקשה ושלחתי לנפשה ודלכזה וזיתיה לאיש אחד, ואנכי עזבתי את העיר הזאת ואת הארץ ואפן ואבוא עיר גברת המלכות ווינא, ואם פה אחלי, כי טוב לי שזה מאז, כי בתוך עם טובי לבב אנכי יושב.

אחד הדברים האלה, כשוך חמת רוחי בהניח י"י לי מכל מצוקותי מסביב, שויתי המחשבה הזאת לנגד עיני לתור דרך סלולה לילדים לישר אותם בקריאה נכונה ומסודרת בראשית דרכם, מאז החלם אלפ"א ב"תא עד הגיעם להשתקת המלות, ולתכלית הזאת חברתי חבור קטן קראתי מסלת הלמוד, נדפס ראשונה בשנת תקס"ב. ואחרי כן הוספתי לכתוב בענין הזה להרחיבו, וספחתי לו עוד שלשה חלקים. החלק השני כולל כללי מוסר ומדות ומשלים בכנוי שם למודי המשרים. והחלק השלישי והרביעי יכול ספור דברי הימים לבית ישראל, מאז הוסדו ועד חרבן בית שני, ושם החבור בכלל בית הספר (שנים חלקים הראשונים נדפסו בשנת תקס"ו).

בעת ההיא ואני נהייתי ונחלתי בחלי מעים, וארכה מחלתי כשנתיים ימים, וכפשע ביני ובין המות, לולא יי עזרתה לי, ומדלה יבצעני ויחלימני. על כן אמרתי חי חי אודה יי לעולם, נדרתי יתר שנותי לבלותם בחבור ספרים מועילים, כי במה אכף ואקדם לאלהי מרום על רוב חסדו אשר גמל עלי.

ואשוב על המחשבה השתולה מאז בלבבי לחבר חבור שלם בענין הוראות השרשים ושרשים. כי חבור זה קרוב נדף ומתיחס על חבור תלמוד לשון עברי שהקדמתי לו. פן יאמר אומר: "האלמן ישראל מספרים? ואם יבצר ממנו חבורים בענין זה?" אנכי אשיב אמרים לו: כי סבותי אני את לבי לתור אחרי כל הספרים הנמצאים בידינו מענין זה, וראיתי כי מעטים המה, וגם אמנה קצתם טובים, אך לא שלמים בחיק הראוי. הספרים הנודעים לי המחבורים בענין זה הם, ס' השרשים לרד"ק, מחברת מנחם בן סרוק, והמה מן הראשונים, ומן האחרונים הם, ספר מלים לאלה, מדרש מלים, וספר שפת אמת.

אמנם ס' השרשים כבר גזרתי אומר עליו כי הוא ראש לכל המדברים בענין זה, לו יתר שאת ויתר עז, ולא חסר בו כי אם יתרון הכשר סדור וערך והרחבת שמוש הלשון כאשר אבאר להלן. ס' מחברת מנחם, ראיתי כ"י ולא בא לעולם בדפוס, ולא מצאתי מרגוע בו, כי הוא בונה שרשיו על ב' אותיות, אשר נפלינו בדעתנו מדעתו. (ואף כי החכם ר' שלמה פאפנהיים החזיק על ידו והעלה בדמיונו לדרך כגיא החזיון הזה, החל ולא כלה). ספר המלים חבור קצר טוב היה לשעתו לעת הצורך. ס' המדרש אינו מן השם, ולא המדרש הוא העיקר והשרש. וזה מהבר ש"א וד"א, הוא קרע בפוך עיני הדואים בספרו הארוך והרחב והאריך למעניתו בהערותיו הגדולות, אמת יש בספרו חדשות ומועילות, אך החדשות אינן מועילות, והמועילות אינן חדשות, וההערות אינן זה מקומן.

ואחזה אנכי ואשית אל לבי לחבר חבור בענין זה, כל יפקד ממנו כל השלמיות אשר בדקדמים לו, ולחוסף בו כל מיני תקון מה שלא העלו אלו בחבוריהם. ואלו הם הענינים אשר נתתי לחבור הזה יתרון על כל אשר לפניו. (1) רמזתי ההבדל אשר יש להוראת הפעל מצד מלת היחס או אות השמוש הנקשר בו. ד"מ פעל קנא, כשהוא נקשר ביחס הפעול או ביחס שבו, הוא

לרעה: ויקנאו אותו אחיו (beneiden, eifersüchtig sein) וכן ויקנאו בו פלשתים. וכשהוא נקשר ביחס שאליו הוא לטובה, המקנא אתה לי (eifern, sich annehmen) אשר קנא לאלהיו. (ומיני היחס וסימניהם תמצא בתל"ע) וכן שאר הפעלים הוריתי בהם סימני קשוריהם ושנוי הוראותיהם.

(2) רמזתי בשמות התוארים איזה פעלים הנופלים עליהם. ד"מ: עשה מלחמה, ערך מלחמה, אסר מלחמה, זכרומה לזה.

(3) רמזתי דרכי הדבור והרחבת הלשון ושימוש הכוונות בהרכבת הדברים כי הלשון ואם היא קצרה, תקצר יותר מצד מעוט ידיעת השימוש בדרכי הדבור והרחבת הענין בחבור מלותיה והרכבתן. כי כל לשון יש לה סלה מיוחדת בענינים האלה בדרכי הדבור אשר לה בהרכבת מלות משמות ופעלים, לדורות ענינים מה שהמלות הפרשיות לא יורו עליהם. ד"מ לא נמצא בעברית פעל מיוחד המורה על הסתכנות הנפש. אך בהרכבת הדבור ימצא על ד' אופנים. חרף נפשו למות, הערה למות נפשו, השליך נפשו מנגד, שם נפשו בכפו. וכן הוראת מעשה בפרדסאי, ימצא בהרכבה. יד רמה, לעיני השמש. ועל כל כמו אלה מה שהוא מהרחבת הלשון פקחתי עיני עליהם לחפש אותם ולסדר אותם גם אצל הפעל וגם אצל השם.

(4) בחלק השלישי אשר הוספתי מחדש אשר לא נמצא בראשונים, ר"ל אשכנזית ועברית, תמצא כל הפעלים והשמות הנרדפים לענין אחד. ד"מ: בפעל האשכנזית (helfen, springen) תמצא כל פעלי העברית המורים עליהם: דלוג, פקד, נהר, פז, פסוע, קפץ, רצה, רקד, ובשם (Stund) בל"א תמצא כל השמות הנרדפים לו אנדה, אלמה, עמקה, צורה, קשר, פקיד. אך על הכותב להבחין איזה שם או פעל יבחר מהנרדפים אשר מתישב יותר לענינו. (כי כל הנרדפים למושג כולל נבדלים במקצת בצדי הוראותיהם, אשר אינן זה המקום להרחיב הדבור בו, כי לזה נדרש חבור שלם וחקירה עמוקה לבארם, כאשר החל המליץ המפואר בדורנו מהנה"ו ג"ע, לדבר ולחבר בענין זה בגן עול שלו, אך לא השלים ענינו).

(5) השתדלתי להעלות בשרשי העברית מלות ולשונות מן התלמוד אשר מצאתי וראיתי קרובים להיות שרידי לשון עברית המקומים בפי האומה ממה שלא נודמן להם מציאות בכתבי הקדש. ויש מאשר נמצא במקרא על אחד משבעה הבנינים, ובתלמוד הוסיפו בבנינו. והרבה מזה האופן תמצא בגזרת נחי ע"ו ונחי ל"ה, בפיעל ע"ד המרובעים, כמו פקדן מן רפה, הרהר מן דרה. ובכל מה שמצאתי ממלות העבריות בתלמוד שמרתי רק השרש ולא התמנה, באשר לא שמרו דקדוק המלה בלשון התלמוד. וכל מיני המלות כאלה אשר הוצאתי מתלמוד, הצבתי להם ציון סימן כוכב (*) להבדיל ביניהם בין הספקים ובין המבוררים בכתבי הקדש.

(6) גם מזה בל תנח ידי לבאר מקראות באיזה מקום סתום כפי מה שאענה חלקי בהשערת השכל. וללמוד המקרא יהיה החבור הזה עזר כנגדו למצא מפורש ושום שכל והבין במקרא.

(7) הבינותי דרך לכל מעיין למצא מדר איזה פעל או שם אשר יבקש, כמבין באינו מבין בדקדוק הלשון. כי הנה ערכתי מערכת הפעלים והשמות

בא"ב על סדר שרשיהם ולא על סדר משקליהם. והיה האיש אשר אין לו יד בידעת הדקדוק, נבוך יהיה לא ידע לבקש המשקל אשר נוספים בו אותיות וחסרים בו אותיות ולמצא שרש מחצבו. ד"מ מָכַס, מוֹרָךְ, מִמְזָר וכדומה מהמשקלים, איה איפוא יבקש הוראותיהם אם איננו יודע שרשם? לכן הקדמתי לחבר לוח המשקלים על סדר א"ב ע"פ תמונתם. ולא ע"פ שרשם, וכל מבקש איזה משקל ימצא בלוח ההוא בצדו השרש באשר הוא שם. ד"מ מָכַס יבקש באות מַכּ. וימצא בצדו ש. (שרש) כָּסַם, ויקפל בספר וימצאנו. וגם לבעלי דקדוק הלוח הזה לעינים. כי כבר ימצא שמות ופעלים שהם מן המסופקים, כמו בגזרת נע"ו ונל"ה וכפולים, יפול הספק בפיעל וברתפועל מאיזה גזרה הם מנ' הגזרות האלה, לפי שרובם נבנים על תמונה אחת, ואל אלה יהיה הלוח הזה מורה דרך.

ומה שלא הצנתי פה הוראת אותיות השמוש מש"ה וכל"ב כל אות בביתו, יען כבר בארתי אותם די באר במחברת תלמוד לשון עברי, ולמה אשנה דברים אשר כבר נאמרו? כי שתי המחברות האלה מקבילות ומשולבות אשה אל אחותה, והאחת עוזרת להבנת חברתה, ועם למוד המחברת הראשונה תכין לך הדרך לבקש כל שרש במוצאו.

ועם זה נשלם מה שרציתי להקדים לחבור הזה. ולא אומר כי כליתי הענין על תכלית שלמותו, כי לא עלי המלאכה לגמור, ועכ"פ הוריתי דרך לבאים, והוספתי על אשר לפני. גם לא ערב לי לבי לאמר לתת שלמות ללשון ההוא להשלים מחסורה: הן השריד המעט הנשאר ממנה קשה יקשה על המתחקה להבין ולהשתמש בה כראוי, אף כי להרחיב אותה ולתת לה תוספת תקון לחדש אותה כנעוריה ולהשיבה אל איתנה. וידעתי גם ידעתי כי לא תחיה הלשון עוד אחרי נפלה, אם לא בשוב י"י את שבות עמו. ויהי נועם ה' על מעשה ידי, ויערב חבורי על כל משקף בו, ואם אין פעלתי שלימה הלא כונתי רצויה.

ווינן ז' אדר שני תקס"ז.

יהודה ליב בן-זאב.

הצעה

אם יחזר מתנזר חסדו בלשון מה שהוא מענין הלשון, ראוי לו לדרוש ולחקור על קורות הלשון הסיוע והפגעים והתמורות והספרים אשר עברו עליה: כי הלשון חמת עקבות מחשבת כהתפוכות עקבות עמם המדבר אותה. וע"ז תחלה הסגה והכוונה והתועלת אשר כונן המתנזר בשעורו. לכן ראינו גם אני להביע לפני הסגור הזה מקרי לשוננו העברית וההפוכותיה מלא כיחה לשמש ועל היום הזה.

אך עתה אדבר זה, אומר דרך כלל, כי לשון העברית כאשר אפיונים ונבטתיה לשונות בני קדם, כבר אבד עתה כל יומי והדור עמם ונעם [?] וכל התעלות התשטנות לשלמות הלשון, בדרך הימים, כי עתה אחר ללשונות המעבריות כי חיות הנה, כי שפת שפה מדברת, והעם הדובר אותן יד שלמה להם, ע"כ תחברנה צדן השלמות יותר ויותר, ונוספים בהן הכשר והקו והרענה, מלך סגורים וספרים אשר יתברר אבשי התעלה והסכמה אשר בלומה, המשתדלים לכסוד צדו ודבור, ולקטף דבריהם בלמות המליה. לא כן לשונות בני קדם. כי הלא כנכריות נחשבו, כי מלחץ נקטת בל צלות ומעלות. יבם כחם כהתה עתה וכן ליתן מרוב זקנה ושיבה אשר נזרקם בהן, ומה גם לשון העברית, שהיא הישנה והקדומה מכלן. ולולא הוסיף ה' לנו שריד ופליט ב"ד ספרי הקדם כי עתה כבר אבד זכרה ותכסוד מן הארץ. ואך צפנור זאת נמלוא עוד אנשים המשתדלים זה בלמודם צפנור הבין ספרי הקדם הכוזבים זה, כי מתלעדי זאת לא חסכן למלומה. ואשרי הקדומי זאת אשוב על דברי אשר המילות, אזכרה ימות עולם, אציגה שנות דור ודור, לבקר ענינה ומקרי עלייתה וירידתה מלא ידענו מליחותה ועל עתה, כפי אשר תשיג ידי, ולזה אקדים ואומר, כי אין לשפוט על חכונת הלשון בזה הקדם, כי אם מלך הספרים המפורסמים זה. ומעדות המשפט אשר מלך זה, האף אמנם לא תהיה ראיה מתלמדת כי אם על החיזו ולא על המליה, עם כל זה, אם ישרתי דרכי על קו אמרה הזאת, כונתי על כהן. ועל מה שסערתו בזה לא גרעתי ולא הפחדתי על הסגור הכללי. וראיתי לטקט עמות שנויים לשמש זמנים (Epochen).

הזמן הראשון מתעמד הכתוב ונחית הדם ע"י מחוקק הראשון עד ספרן היות גלות בבל, כי אין זכר ללשון וקיומה עתה מקדם לזמן ההוא. האף אמנם לא נוכל להכחיש קדמות מליחותה לפניה, מן הספרים הנזכרים זה מתחלת הכריס, אך זכרון היותה אין לנו כי אם ממנה. ואין נסוי להכריח אותי צדן הדי המעלות הישנה בלמוד, אם המורה כחונה עברית ולחונה לשונית מן צהלות זה (ספריהם ב"א). כי אין צדי לזכר קטק, לא דברו רבים וכן שלמים ממני, אבל די לי בעמאר המקיים אלנינו, כי המורה העליונה עתה צדינו, עם אשר כתבי הקדם הכלים עליה הנה בנחנם ובלשונם עברית. וע"פ הנחה הזאת אשר הנחנו, כי ע"י הספרים יתנצר לנו ערך הלשון, יאל לנו משפט מתלם, היות הלשון במחלות המליעות צימים הסם, בלשר היתה מתקפת לבעליה, לזכר ולכסוד כל הענינים אשר כונו ללמוד בספרים, אשר הוא המליה הגדול מתלמי המלכות בלשון. וגם הספרים האלה מעידים עליה, כי היתה שלמה גם בדבור הגדי וגם בדבור המליה. על הפנין הראשון יורו הספרים ודברי הימים, ועל הפנין השני יורו הספרים והמליחות המסולנים בהם כנכרת יעקב ושירת הים והאזינו, ושירת דבורה ונעים וזמירות דוד, אשר מלין כמורם. ומלכות המליה והסיר אות על שלמות הלשון ועל הכחמה המדעים ומדות המוסר בזה הדור הזה, כי שלמות הלשון מנחה הראשון להיכל המדע והמוסר, כי בלין קידור ללשון בזה יציע המסכיל רעיוני ומציאותו ועדעיו לכודיעם לזולתו ובלין שלמות הלשון לא יכונן סכמה המליה והסיר אשר ספרי הקדם מליים מהם. ומן הדברים המעמיים, כי בכל הלשן והדקק אשר נלמדה האומה המלכותית מקניצ כל ימי שפוט המוספים לפני מלך מלך, בכל זאת הממוקם בהם מלכות השיר כליל בהדבר, כאשר תמיד ע"ז שירת דבורה. וזה לאות כי היתה מלכות המליה אכל מרום בלומה המיד, וגדלה והלליה צימי שמואל הרוח, כי הוקמו צמי סתון למליים ולעשוריים, והמה הנקדחים במקדש בני הנביאים, סבל נביאים, ובימי דוד ושלמה בן הגיעה המליה לגדולה שצמעות ושיניהם יחדיו היו מליים ומשוררים, ומצבו מליות וסירים מהלים ומיכות מלין דוגמתם. אך מלא נקדשה מתלכה לשנים קריים, וקר אשרים מעל יהודה, וירדה גדולה בית דוד, ירדה הדתה בלשון עתה,

כי אפרים נזכר ליהודה, וכרת אמונה לעם נכר להרע לו. ונפרעו פרעות כללה צאומה לא יכור המדעים, והמוקד מוקד מעיר ועדינה, וכל זאת לא חדלה הכמה הזאת מוקד העם, כל עוד שפע אור אלהי זורח על הנציחים. מה היו עוד מלינים ומעוררים נפלים, כיטעו ירמיה כמעט עמוק ומינס. ואם פיריהם אינם פירי נלפון כפירת הים והצורה ושיר פשיים, היו מעירים ומעוררים העם במוקד ואזכרה יעודים ואיום צבורות ופורעניות לפי לורך הענין, ועכ"פ יורו פפריהם, כי הינה הלפון צימיהם בעלם מומה, והינה חס"כ הלון וחסור עד גלות צבל. כי מי לא יכלה כי מלינות זכריה וכו' ירדו עשר מעלות ומלינות ישעיה? כשהם כי פנה היום וכי ינסו לללי פרז, יכסה אורו מעט מעט עד צואה. ואם ההמדצקות אמת הנמשך ממזיז.

הזמן פפני מגלות צבל ומסופחה וצנין צית פני עד מרצונו משך זמן קרוב ח"ק שנה. ולא נזכיר מגלות י' הסננים שקדם לה כי אלה גלו ולא שבו עוד, ונדבר רק מגלות יהודה וצנימין מאז שצחו יור ושנו יחודה, וכניצו לוארם צפול מלך צבל, כהמה עין הלפון וכס ליסה. כי עזנו היהודים לדבר בלפונם, וילמדו לדבר לשון עם המושל זה, לשון ארמית וכשיר. וגם צנוסם ען הגולה חמה הכנה עזאל ונחמיה, שוב לא עמלה ארוכה להחלה הסכמה, כאשר מורכ נחמיה עליה (נחמיה י"ג כ"ד) וצנייהם חלי מדבר אסדודית ואינם מכירים לדבר יהודית. כי הוצינם הנשים הנכריות גרם להם לילדים ללמוד לשון אמת כחלצ היונקים מעדים ופפרי עזאל ונחמיה גם הם אינם כחוצים על מסרת לשון עברית, ונחמיה הנציחים פשר היו צימיהם ההם, חגי זכריה ועלחאי, היו מוערים בלפון בפתרים. והדבר לא היה זה עוד, (*) כאשר יורו על זה המרגומים פשר מצרו דדורות הכלים. להנין את העם את המקדל, לפי סהארמית הינה ללפון המורגל דדור. וכל משך ימי צית פני, אף כי שז הציח על מכונו, הממשלה לא שנס עוד על כנה. והיה העם ממך ומורס מנוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, מפרס מדי יון ורומים, וכמעט כל ימי צית פני נכנעים היו, ודרך עם הנכנע חמה יד מממלה אחרת, להחרפה בלפונם ולהשמל בלפון עם המשתר עליו, למלא לו זה חנינה ולהחרלות זה לעת הלוך. לכן כאשר המפשטה מלכות יון על העם העשיקו המורה אל לשון יונית בנלממיוס פילידיפיוס ע"י ע"צ זקנים, ואח"כ פשר פפרי הקדם ע"י פפני אלכסנדריא. וכל ימי צית פני לא נמלא מצור ממור בלפון עברית ונחמיה בן סירא, אשר לא טרע ולא נכלה גופו העברית, כי שזד לו נגנו, ונעלם היה מעיני בני עמי. (**) ואולי היו עוד פשר פפריים ונאצרו גם הנה צנו ביהמ"ד, כי לא פמו אנשי דורם לב עליהם לשמור, כאשר שם עזאל קופר מהיר דחת אל ופיעמו חזרת אנשי כנסת הגדולה, על כ"ד כחצי הקודש, למדר אומם וליסד אומם בפרז, וחזקום נמשמרות כעקורה, להלילם מהעמק ופני נוסם, למען לא יסלחו מעוליהם צמולחה ידיהם צם לזייק אומם. ועי"כ כ"ד פפרי הקדם האלה נארים פמוו צלמונחם עד היום הזה, גם הוקיעו אנשי כ"ב האלה ליסד לנו נוסם קצוב למפלה. ומה שנשפוט ממעשיהם האלה על הלפון, כי הינה צימיהם לשון למורה ואף ידם חזקה זה, אף לרופה לא הינה בלפונם עוד כנימי קדם. ואם אומם לא הרצו לנו פפרים זה, די לנו ורצה היה מאל צניינו, צמה שפוט סיג לכחצי הקדם לנלמי יכיו למרמם, ייזי זכרם צרוך.

הזמן העלישי מאל פסקה חזרת אנשי כנסת הגדולה ולאח שם הפושים נאריך, שחול צמלם השלישיים לעמידת צית פני, ואחרי כן הסתלשלו פהם פפני המשנה, ואפריהם צעלי המלמוד מפרסי המשנה עד חמיעמו, משך זמן שם מלות שנה ועוד. וכל הימים הרצים ההם, אין זכר ולא רוסם פיהיה נעשה ללפון דבר, אם לשמירתה וקיומה או כל מומה. כי כל אשר צידנו מהם חקוק למרכון, הוא המשנה והמלמוד הכולל הלכות ודינים אם בלפון והיחר או צניזו ופפור, כהמשנים ע"י י"ג מדות של כ"י בנו של ר"י בגלילי, ומהם פהיה נקבלה צירם צמקורת איש פמי איש. וכלפון אשר הפפרים האלה פמוצרים זה, איננה לשון עברית לרופה, כי אם לשון צלולה מעברית ארמית יונית ורומית, לשון המון המדצרים כן צבל וצרומי. ואין לפסק כי מופסי המורה

(*) והלפון אשר חתול לפיוס לשון מדברת ליונק הנעמק מפרי אמו, אי אפשר להיוסם שלימה עוד פפני הקונה אומה בלמוד צימי גלו צבל ענינה. וכל הכותב זה איננו אלא ממחיק הרעיון מלפוננו. כי לא ספון שלמות הלפון להכותב זה כי אם הוא מופס ג"כ בלפון ההי, כי המלה לרפיון כנוף לנפש. וכל מצין יצין ההכל צין הכותב בלפון שחול מופס זה, וצין הכותב בלפון שחול ממחיק רעיוניו איש מלפוט שחול מופס זה. כמחיק דבר מולי אל כלי. לפי שבלפונם מופס זו מוז נמים רמה, לכן ח"א שחיהם ללפון הנעמקם שכלמות אשר ללפון שחולט זה הכותב, וספון.

(**) ואחרי פירקומי צרכות מלמסיו הסמדות מנוף ארמית הנעלם בלפון ארמית אל לשון עברית והאלחיוו כלשונה צנרעליוח שמה הק"ם. ונדפס פנים צויוין שמה פקס"ה.

ומעדיקי דתם ומעדרי הכלמות והדינין ומנצחי המקרא, אשר כל בית ישראל נשען עליהם באתר
 וצמחיהם מדור ודור, כי המם ידמו משפט הלשון וגדריה, הלשון אשר מקור הדת כחוצ צה. אך לא
 צמרו לכתוב בספרים האלה המחשבים על הלכות ודינים, בלמות לשון העברית, להיוחס דברים
 הסופרים על מעשי איש ואיש מהמון העם, ע"כ צמרו לכתוב אותם בספה העצומה לכל וקבל
 להבין אותם, מלכתוב בלשון עברית לרובם אשר כזרה להם, גם שוב לא היחה לשון עברי' מתקפת
 לכל מניינים צמכבר נשכחם מהם הכנה. והיתה עקר לשונם לשון ארמית וכשדי בחדרונות אשר
 לשונות המעמדות עתה. ובעצור זה ילאו המרגומים על המקרא בלשון ארמית, לשון הכהונה ביהוה,
 וכן קדמו כל הכתבים והעצומות ככתובה וגם וכדומה ללשון ארמית להבנים לעמי הארץ. וגם לא
 מכל לשלול מדורות האלה מליאות ימידי קבלה מלינים ומעוררים דוברי לשון עברית, כי
 ספם המקור צמרה וצמדה וצמדות המוקר לא יצבר מהם צמלי לשון ומלינה כאשר כבר
 עורכתי, כי המלינה והשיר לשון מלדשים ולמשכלות, וצמדות המלא לשון האחרת. ואם לא
 כמנצחם היו כמלינות הנכילים אשר רוס כ' דבר גם ומלמו על לשונם, היו עכ"ל קרונות למלינות
 אכתי ספם המדבריה בהפעילות הנפס כמו מלינות מפלי קבלת ואיזה. ודמזים קסנים עודם
 במלכים מפורים בלמוד המורים על אמתת זה, כדברי הספר:

אם בארזים נפלה שלהבת

מה יעשו אזובי הקיר?

אם לויחן ברהב העלה

מה יעשו דגי הדיק?

ועוד כדומה. אך צעלי החלמוד בצמריהם לא מלאו או לא נחמו לו מקום להסגיר דזה, סיוול
 מון מכוונתם המחיתם רק על קדור הדינים. והיה איך סיסיה איך ללשון קיין או מזה מכל
 עשך הזמן הכוא.

הזמן הכניעי מן חתימת החלמוד וכל ימי רבנן קטורלי ואסריהם הגאונים ואסריהם רבני
 הישיבות עד גרום ספרד, זמן מ"ח שנה, הוא הזמן אשר התנוסס צדיעת הלשון ואשר נתקן צו
 מוקדות ואסיות לבנין הדקדוק אשר התקיים עוד ציינו. כי בדרות הסם הפירו רוס צעלמות
 היצמות והיו לנפס מיה, ומן היקרים הככזדים שבהם, שני צמי ישיבות האחד בצנצניא והשני בצנצל.
 שם האחד צמי נפתלי וסם השני צמי אשר: מהם נוסדה המקורה, ומהם נוסדה הנקוד והעצמים.
 ואף כי אין דעות המדקדקים מפכימות אל מליאותם, ר"ל הנקוד והעצמים אם הם חדשים
 או ישנים בקדמות הלשון. והספקך בדרוש הזה שצחק כ"ע לפטר מלור עינים ובהקדמת
 ספר עסקת המכרה לר"ח צמור. ואין כוונתי לעמוד עליה או לסמור לשון מעדמות או להכריע
 אמת מכן. אך מלד שקול הדעת אומר כי הנקוד והעצמים אינם עמינים ללשון, ועל זה מוכיח
 פומחם, כי מה ענין לשונות האלה אלל הר סיני! אלל נכלה שאלות הן מלשון ארמית והשדי כי
 שעות מהם המנועות בלרמית פומחם, רנוול, סנלל, זקופס, פיוול, והשמות של חנועות קרונות
 לכן ונומחם מיה קלם. וכן לו יהי כדברי צעל מלור העינים כי שכתום ומזור ויקדום, והיו שמי
 ישיבות האלה אשר מזור ויקדום הקריאה הכונה. אך צכל זאת לא נמלא מהם עוד סמור מקורד
 צכללי הדקדוק ומשפט הלשון, עד ג' מלות שנה אסריהם, צימי הגאונים התעספה ממלכת הערבים
 קאליתין בלרמות המפצז פורמולל וספרד. ועמחם נסולו הסכמות ומעדיים בלרמות האל, ומהם
 הדיעיו כלשונם סמחם דקדוק הלשון בלשונם הערבי, והעברים אשר גדלו וכלליהו סמח מעמלחם,
 ולפומם קרונם ללשונם, ע"כ נהם גם עליהם סמח. אז סכלו ערמות הדקדוק ליסר, והמסגר האלפון
 מן סודעים רב סעדיה גאון ראש לכל המדברים צכל סמחה ומדע אשר סחיתת החלמוד, אשר איך
 לנו סמור ימן מסוניו. ור' אלוניכס הוא דומם מן לצרם, ומנחם מן סקוק, ור' יהודם מן קדים
 מוכנה סיוג, ורב סלי גאון ור' יונם מן גמלח. אלה ועוד רבים מללם סמרו ספריהם בלשון ערבי,
 על מן לא סגינן ספריהם אלינו. ומן האחרונים מהם אשר סגינן ספריהם אלינו בלשון עברי
 ר' אברהם מן עזלל, והאחים ר' משה ור' דוד צמי ר' יוסף קמחי, והאסרון סכי נכזר הוא ר"ק,
 הוא סמור אשר כל המסגרים אשר צלו אסריו נשענים עליו צכל דצריהם. וסמי סמוריו המכלול
 והספריים סמם היו לנו לעינים צכל מנינות הלשון, ומהם נוצעים כל סמורי האסרונים עד סיום
 סמם. ועליהם ים להוסוף אלל איך לגרומ.

אמנם צמך המלינה והשיר אשר סיה נכוז צומן הכוא, רליתי למלוק לסמי מייס. סמי
 סמור הוא סמיו וסיולר הנקלס קרונן או קרונות סמחולק ומקורד לכל סמם, ומהם נהגים צכל

חמולות יהודה הנרים בצללות שסכנו ופולגות והעדינות הנספחות אליהן, ומעצבים היו רובם, אשר הראש מהם הקליב, כפי שצור מעצמתי בהפלת הזמן הכוא. ולכן לכל הפיוטים כללה חלל או קנולת מקבולת עלינה נחם, זולתי שחרזו לנד. וגם הוא אינו עדה ממדות העלינה בעצמית, אך שאלו הוא משחר לשונות. כי צכל שירי הקדש אין זכרון לשחרזו, והלשין אשר שחרזו זה פיוטיהם, המעט שלל שצור דקדוק המלות ומעצבים (כאשר ער לרמו עליהם שני גדולי הדור הראשונים בפירושו על קהלת בפרקו על קן יהיו דנדרק מעצבים, והכד"ק בשמים שרש שחרז), כי אם גם שרז רב עלה בפיוטיהם המלונות וזות. נוסף על אלה הכניחו דנריהם צעמקי שפה, כי שחרזו המלונות במעלותו המגדלות והעדינות. והלנישו כונות קחמות ועלונות צמלות וזות ונכריות, ועשו עליהם כונים אשר נעלמו מעין הקורא הסמוך, ואם יקשה עליהם חזילי חזילות הפירות והצבור אשר נעמרו עליהם, לא יוליא רעיון זך וכונה עליהם, אף כי לא הם המקום ולא אז הזמן לעיין בפירות, ע"כ יוליא ההוגה צבם עליהם לא ידע מה. אך מה יועיל הדור דנדרק נקדם צהרגל ומנהג, וסמכיהם שחרזו יבנם צאנן. — וסמך ה', מניי פיוטים שסכנו באשורו ומרי דקדוקו הנהגים דין הספדים, אלה שיריהם בשגזים ומליצות נפס. וכן סודותיים צבם ר' יכרס כליו, ור"ש בן צבירול וכן עזרא והרעננים. זאת פרי מעללי אנשי קבולת הדורות האלה. וצוהן הכוא היה לידם שנים ללשון, כי לולי הם, מי יודע אם נשאר עוד שריר ופליט מעמם לעת כואה?

הזמן הסמישי מנרות ספרד עד ארצות שנה קרוב לזמנינו, עתה מן ג' מאות שנה, לאלה אקרא שלל מלות שנות האפילה, ללשון ולמדעים. כי מדי גרשו הערבים מאלות המצב פורמול וספדו והסמכות עמם, גרשו גם היהודים אחריהם. ומיום הכוא צא לורה וידל כדור יעקב מחד, כי דכשו וממלכה לממלכה ושלטו מעדינה לעדינה, ומשם נפולו בקטי אלות שסכנו ופולגות, אז נאם עליהם שמת הסכמה ושסכו מאורות המדעים והלשון לצפה קדמות, כי הלכות צלגלו הדעות, והגלות והסדרד שסכו עיניהם, והנילו את לצנס מלין עוד פנות אל סכמה ומדע, אלה שלל מלות שנות האפילה, אשר שחק ועלטה כסמה פני הסם, ולכל בני ישראל לא היה לור ככל מועצתם זאת האמת המורה היה אשר היה עוד מועצת צבם, אשם גם זה שמו דרכם, שמו עור שמו פניה, מהו נקשו זה ולא היסרה עקשו, הפלו זה קמחונים וככו פניה מרולים, נהזיות כסכוכים ופולגולים. מקשים ומערכים, מקריים את הכדוק וקרונים נפשו דקאות. ע"כ שמו מורה ולא ילל לללל מעט מות, אך מים המה עקלקלות ומעקלים אורמות, סרו מדרך הראשונים וכל אשר נקשו הראשונים לחקן הסך לרועץ ולקלקל. כי הראשונים נקשו לקרר הלמוד ולצרר הלכות ודינים, נציזת הפלפול ומענה ומענה דין ודנים, כאשר עשה ר' אלפס בנצור הבלכות, והרעננים בנצור ה"ד. והכ"ס צלכות שלו וצנו בצרפתה טורים. והדורות האחרונים, הסנו כונתם מהסך להסך. וחמת שמו צקורר הרכיו למעניהם, כי אסזו בנכמי הספרים האלה. נקפה מלאו והמגדר זה לאמר, הסם נכנס לנו מגדל ולשון צמיים ורגלי צמעמקים, במלפול ובסרגל ודקדוקים, לא על שרשי אמת דת ודין היו יחמקים, כי אם לעשות שם צאלך כנפילים ובני ענקים, ולרעשות כלל קראו חזוקים. עליהם נאמר חלק לנס עתה ישמחו. והנה אשמהם גדלה ופסחם יוחר נכלל מעור הפלגה. וכן צכל סעיף מעישי המורה צלו עליה צעקפין ובדקך עקלחון, ודנריהם כללו פתח ס' מי האמון. ודורשי אגדה ישמיו פנים למקרא, מקון צם כל נפש ישרה. ואשר הרצה עוד המכשלה הזאת היה הדפוס המללללל צימים הסם. היה פסחם המספחת. כי בדפוס נקל היה לכל איש לסמיץ ולזרות צכל הסגל, כל אשר הפלה במלודת רעיונו הסגל, וכל אשר צדק מלגו הנפחה. והספרים פרו ויסררו ירכו ויעלשו צמלד מלד וממלללללל אוחם. ויקולו מפניהם כל אנשי לצו. וכאשר הסמישו כס דרכי למוד הגדולים, כן החעיבו הסמישו עלילת סחך הילדים ודנריים. כי ידיעת לורה מעטם הלפון סהם מדנרים זה, היסה דנר זכ ומורר נציניהם ולא מתימם אל מלד האנושי, ולא היה הסגל צימים וצין המית שחר צע"מי הסגלי מדנרים כי אם בפתח אוחיות והנרות לצד. וכאשר לא ידעו לשון וקשר שחר זולתי ספרי הפנרים, ויהי הסם מריקים אוחם ללשונם המעצבת והסגלגל, שסמו העלינה וקלקלו הסוכה, כי לא ידעו צבור המקרא על אשפיו, ע"כ חלל למוד המקרא להיות אוללל מרה ממדת הלמוד. ובכן אסזו מהם משפט מלפון ומורה המליה. והלית אשר צקי צמקאל למי סומדו ולא למי לורמו, היה רוכב צמכטו על פקוקים ענקיים, ומקרא לרגל מקרא בקלא חמל, ויסדרו יהדיו את אשר לא שחרזו, ולפעמים עשו המלות נקוד ופולג. והסוכה הזו היה מעוק צבם מלין קושך מתיכ ורונק למות, וכנר מורכמי ע"ז בסקדמת סחרי חלמוד לשון עברי. זה פרי ממות דורות האלה, צלל מלות שנות האפילה. צכל חלק ממלקי הסכמה היו לשחור וגל למרים. והספרים אשר האסיר להם הזמן עוד שחרים צאלך (ואם מעצבים סמה כנגד הסמון

הרצ אשר כמו כלו חמו כרזו הימים, ככל מעשי תחזותים אשר לא יארכו ימים כי אגד זכרם
 (הנה) הנה יורו לנו למדי, על מורח מחזכרים, כי הולכים היו נספק ואור חכמה לא נגס עליהם.
 אסם לא אלמן ישראל גם צימים ההם מהיות בהם מבט מזער אנשי לבב אשר החזיקו נמעה הלשון,
 וסיו לא אגני הלשון מערמות עפר, ואשיותיה יסמו. והמתחמק נאמן ההוא, הרצ כ' אליהו אשכנז
 נכונה נסור, אשר טב להדפיס ספרים היסנים, ומצר בעלמו סנורים יקרים ומועילים דקדוק
 הלשון, והאחיו סכריו נכרה. והאחיון צומן ר' שלמה מכוני זלמן סלנויא, אבר הגדיל לעשות
 בעלמח דקדוק. חולחם היו רנים מתכמי הוללים אשר היו מעירים ומעוררים את חרבת לשון
 העצרת ומצר הכרה ספרים מועילים ויקרים עד מלד. וכן המזוהרים ברשונים, הסכם יוסק
 נוקדלדק מדפיס ספר האנקלדלדן ומחצר קשרי דקדוק וספרים בעצרת ופארמית ונלמורדי.
 וכן הלחורים אשר נקראו עוד נסם, הסכם מיכלעלים, העלל, הפערער והמכם סיקר לייכאלכן.
 כל אלה סנרו ספרים יקרים מתורכמים ונדפים לשם ולחלה לכל מעיין בהם.

הזמן הספי הוא הקל והסונה מכלם. קל, כי לא יכילו ימיו יומר מלרצעים או ממשים
 סנה. והסונה, כי בכל הזמים שקדמו לא קרה ללשון שניים סככים בעלות ורדה, כמו צומן
 הקל הזה. מלא הגלות נגלות נר דורנו מוכרו היקר משם בן מנחם יקר דורנו ויחיד נעמו עד
 סיום הזה. כי הוא העל להוסיף ישראל סנוריו היקרים. העם הסוללים נספק ראו בהם אור
 גדול, הוא סרים קרן הלשון וינפל מערת סדה בהתקומיו הנחמדות. כלשר סורר עליו א' המלנים:

קִשְׁט וְנֶדַת צָרוּר בְּאַפֵּל מְנֵי דֹר דֹּר
 עֲדֵי אֶמֶר אֱלֹהִים: יְהִי מִשְׁהוּ, וַיְהִי אוֹר!

ואין כונתי לספר הנה גדולת משם וסרחת סנוריו ומעשיו, כי עוד זכרם סדס ומסורס לנו וספריו
 גולים ויונים לרנים. אגל אזכיר רק מה שמחיסם לענינו. כי הוא היה מעיר ומעורר לב אנשי
 דורו עניי דתו לעדפים. וע" ספריו נקשו רנים ויסופו לרעה סתיה וניהל ולהצר סמחם בלמוד
 הלשון והמליה. וכלשר יסוקן א' את הדור יקים. להם אנשי מוסר המתחמקים איש איש בענינו,
 וכלשר ממד הסכם סרמנצ"ל לנג עמו נסכמה ומדע, אשר לו יקחה עמים אליו גוים ידרושו, בן סוקס
 על עמיתו נצר מהיר דת אל הסכם סמלין המסולר מוסר"ל נסחלי היצן ווירל נ"ע. אשר ספיץ
 אור יקרות ומסלחת הלשון והמליה סרים וגשל בספריו היקרים, וסיריו המסללים ממו. ויעם
 אלהים את סני המלורות הגדולים. כללה ואת סכוכים אלו בעלי סנרת סומרי סמוז והסוסיס,
 אשר נסנרתם והסכמחם והלמדחם ימלא צית ישראל כלה אורה. והמסללים סהירו סהר סקריב
 ויסולו המדפים ויסכיו את הלשון ורבו דונרי נסוח. ועמחם נחקן דרכי הלמוד וסיון סכנים.
 רבה סיהם סחקים הנספסה לדור ההוא, ברסוחם סנורי ממד ילדי סעשעיסם היו כן וסיון מללים
 סכמה ומדע יודמי לשון וספרים מסיירי הלמוד ומוכנים לסורות. כי היה ארס הדור כלור ננה סולך
 ואור עד נכון סיום כל ימי סיו. אך מי הלמין כי יהיה סכמה סה סכמה סכוק נולץ אורו כמו
 רגע וספר יעלם? או כי יהיה נחת לרק הזה כקיקיון אשר הוא בן לילה היה וכן לילה סדד? כי רק
 כל סיעים אשר סיה סני על סני סלדמה יד סכמה נצרה. אך כלשר מה משה ענד סללים מעשיו
 עמו ממו. ומדי ככה נר איש סללים ככו גמלי סקס הלמוד וסמפי סלכרת ססוקת הלשון עממו.
 המתלסך נלסך ומסרחו נסולה ופנה סדר הלשון. זה עשרים סנה מלא נלסך סלדיק ועד עמה, והנה
 ירדה סספה עשר מעלות מעלות אשר עלתה צימי סיו. כי אשר ידעו לסונה לא ילמדו בנספיה
 והקורלים בספריה לא ידעו לסונה. ולא נשאר מכל סכמון כי סם סהחללות בלמוד סלר סלסונות,
 וספת ענרת כסוטיה על עדי סנריה. ולא לה לבד קרה סכקה ממקרה זה, כי סם גם ככל
 סקיף מעשיו סדה, סכמכנ מתח אלהים, וסמרות על לוסות סהלמוד סוללים סלך ודל
 ככל סנה וסנה.

ולססנה לרעה זאת: מה סננות, אשר מוסות סדור צומן קלר כזה כה סהספכנה? סנתי
 וכלסי כי סמים סנה. סלחת סרוחת מתי סלנסים וסרלות סלנכים וסמדה סקינים אשר נצרו
 דבור, כי אשר מלנסים למוחר יסמנ טב לסיות מסקור ולורך. וכלשר ירצה סלירן בן ירבו המענים
 והססקים וכן יפרלו העמל והסיגיה למען נלעו נלע, וסלנות יסוננו סם ניהם ברספית ענינס, אל
 בלמודים והמדעים סללה, המכסירים סוחם אל סרכוס ואל המסמר, וסם סככנ וסחשנן וסלסונות
 סלדנרות, וסיוקו נסמכ לסונות מלסונות סגוים, סלנרכות למסמר וקיין, ויסו מלשון סענרת,
 אשר אין לה עסק בהם, וסוקל על זה יריקו סם סניכיהם בלמוד סחוללות וסמיים וגלילות סלרן
 וקורות סעמיים ודנני סיעים. ומסם מלמדים סוחם ג"כ סכמה סמחיק וסכקור. ול"כ מורה מה

חבל עליה ואינני נעשים? ואם תשאל מי נדמה עמי? מי? אלה חדין — ויכל אלהים ילד ידי
 שניהם, כי לכל עם זמן, וזמן לשלח צוה וגם מזה אל חנוך ידך. ולו היו הלמודים מקודרים
 בעצמית כמו בשאר דברים היה הדבר נקל לקיים שניהם. אך העדר הסדור ומעצור הלמוד, ומעמי
 כוונת נפוצה מכל וכל. כי קצרה המה להם להפנות זמן רב עליהם. ע"כ מוצאים הדברים המכריזים
 לפי עולם ועוסקים במי שמה, והמורה מונחת בקרן זוית, ואין איש שם על לב. והסבה הסתמית
 מופשי המורה אשר יהיו לה לעינים, המה היו צפופים: כי לרעת מונחת מרעה בלמודה, לשם
 הסתמית זרה לשמחה הדת, ולא יתנו הרבנים התלמודים לנחום אהל הסתמית עם אהל המורה.
 ואף כי הראשונים שמו אותה ללמוד אל הדת שהיא גברת, ואלו גם לרקחות ולסדקות לא יתורה,
 אך גרם יגרשו את האמה הזאת ואת צנה ידיעת הלשון ומשפטים עמם לה חלק ונתלה בכל גבול
 ישראל. ורבים מנו כחץ לשונם למסוך כדי ציון וקוף על דורשי הסתמית ולומדי הלשון. ומה עלה
 מן הסבך הזה? כי נתלק העם לשנים קרעים, קלה האנשים יגדלו את ילדיהם על דברי המדענים
 וידיעות אחרות עולם ויחזקו חיק למונות הנכריות ואת פשריהן והסבו פרץ אל הלמוד העצמית.
 ושליחיהם אשר מפני שנות התלמודים נאחו, ומזליהם מנחם ימי צניחם בלמוד עצמית אשר הוא
 צניחיהם למד התלמוד לבד, כי הוא יקשיק להם צמקום כל חלקי הלמוד. ומי לא ידע כי הלמוד
 בתלמוד ייר קשה? ואם לא יתעסק בלמוד בו כל היום ולא יוסיף בו כל שנומיו, לא יכלה בו סימן
 ברכה. והיה כי יגדלו העברים ויעזבו בית הקשר והתלמוד, כי סת ידם יניח אותם ממנו, וספר
 ולשון לא למדו, המה יסובו ריקם ומנוערים מכל, וזה מה לא עלה בידם. וכל יום ויום עיניו
 כרשות הקלוקל הזה, ואין גורד גרד ועומד צפוף.

הדור אלה ראו! והתנונו בלב ישר, עד מה נחמה המכשלה הזאת חמת ידיו צמיח סוף
 הבנים וגדולם וקדור למדס ואם לא מהרה ישימו אנשי לב לא להטות מעשנות להקן העצות
 הזה, אין לשער הקלוקל אשר ילד ממנו צימים האלים. כי לא מעשנות האנשים האלה כמעשנות
 הדורות הראשונים, ולא מנהגם ומעשיהם ודרכי מחיתם כמנהג אבותיהם ומעשיהם ודרכי מחיתם.
 וגדול הבנים והמורס והמורס לרוב סיבה נעדר לפי ערך הדור. ולו היו כל חכמי ישראל בנק מאלוים
 אלה, לא יוכלו להכריע את העם וכל הדור הזה, להשיגם אל מעשנם ומנהגם ודרכי למודם אשר
 הסבנו זה כמה עמלם סנה. ובשמי הזמן שנוי מנהג. ולא יכון מנהג היתן על הדור הזה, כאשר
 לא יכון מלגוש ימן נושן נחמורו ותמונתו על לונשו צימים האלה. ע"כ על מופשי המורה ומנהגי
 העם להחמשת דבר הזה, לשפוט מעשנות צמקמים יודעי דת ודין ומכירי דעות צי אדם לקדור
 הענינים במשפט הדת ולערוך מערכת סוף צינים ולמורס צמך אשר מחיש על אנשי הדור, כי בו
 יחזקו מוסדי הדת אשר נמוסו. וכן צוה יהיה עוד חקוצה לנו צמנז הדת ומגלי היות לשמלה
 צין העמים. וזה מה שרליתי בהלעה הזאת בקסור מקרי הלשון ופגפיה וכל השנוים אשר עצרו עליהם
 עלו ועד עתה, עד צושי על עיני ומעשנות אנשי הדור הזה, והעירותי על הקלוקל ועל הסקון.
 ועם זה נגלה מנחת לבני, מה שהעיר אותי למד סגורים כמחיתקים על הענין הכול מלין הסגומה,
 להעיל צם בהסגת ידי; ואם הועלת, יהי סם ה' מצורך!

דבר אל הקורא

דגה אנכי אבוא ומלאתי את דברי איש השם רב פעלים מהר"ל בן זאב, אחרי נכבדתי ממציאי לאור הספר הזה הנודעים לתהלה בשער בת רבים, ויצונו לשית נוספור אל הספר הנכבד אוצר השרשים בפעם חוזרת ביתר שאת ויתר עז ולחיות כמלקט שבלים מזובת ובריאיות ופרחים מפיקי עונג נותני ריח ניחוח, אחרי הקוצרים המחוללים רבי השם חוקרי לשונות בני קדם, ולתת אותם אל האוצר, הנותן לחם אבירים לכל הוגי בחורת זה. — לו יעזר ויקץ החכם היקר מתרדמת אדמת עפר, ויתהלך בחיים בימינו אלה, כי עתה ירחב לבבו מעט בראותו כי תהלה לאל חינוך הנערים בבית הספר נשתנה לטוב בחסד עליזן עלינו. ובפרט בבתי הספר אשר תחת ממשלת אדונינו הקיסר יר"ה ותנשא מלכותו! (*) — גם עוד לא רפתה רוח נכון בקרב ישראל להנות בכחבי קדשנו על פי חכמת הלשון הצפונה בקרב מליצות נביאנו ומשורירי הקדושים. וחוקרי עד תכלית, אשר לא ימו אחרי סעפים וחבלי חשוא, כי אם בלב טהור ורוח נכון יתנו בדברי אלהים חיים, כל יקר ראתה עיניהם בכתב הקדש; גם מצפון זהב יתנה מאת גדולים חקרי לב אשר לא מבני עמנו חמה, כי חמה נתנו כבוד בזוהרית אלה לתורת אל אמת ולנביאי הקדש בחכמת לבם ותבונת כפיהם, ובראשם החכמים המפורסמים Gesenius, Rosenmüller, De-Wette, Hitzig, וחזמיהם. על זאת ישימו לבם החכמים והנבונים קרואי שם בקרב ישראל, אשר בגדולות ובנפלאות האילול לכת, לבל תהי חקירת לשון עברית קלרה בעיניהם, כי פה יש לכסף מוצא ומקום לוחב יוזק, אשר לא חפרו עוד ממטמוניהם כל חכמי לב, ועוד יש שבר לפעולותיהם כי לא ייגעו לריק; חכמתם וכבודם יגדילו בדרושיהם למעלה ראש, ודבר אלקינו יקום לעולם.

ואני הצעיר אשר נקרא נקראתי לשית נוספות אל הספר היקר אוצר השרשים, לא עריתי נאון וגובה להפאר לבוא במגילת ספר כתוב עליה רק באורים ופרושים על כתבי קדש סתומים, אשר עיני ראו לי ולא זר; כי אם כל ישעי וכל חפצי היה לבקר בביאורים ופירושים ראשונים ואחרונים, גם דרשתי וחקרתי בספרים אשר לא מבני ישראל חמה. ואצלתי מרחם והודם על פועל כפי, למען תגדל הפארת מלאכת הספר הזה כאשר יעצר כח לעשות מלאכתו אנוש מן הארץ, הרואה לעינים. ואם מצאתי דבר טוב בקרב לבי, גם אותו לא הכחתי תחת לשוני, והרימותיו לה.

גם שמי עיני ולבי בשקידה רבה לדרוש ולחור אחרי כל פסוק ופסוק המובא בספר הזה, ולהעמיד אתם על מקומם הנכון, לא נעדר דבר והצבתי להם ציונים בפנים, לא לבד הספר והפרשה, כי אם גם מספר הפסוקים למען ימצא הקורא הנעים הכל על נכון באר הטיב בלי יגיעה. ובטוח לבי כי עין ראתה ותאשרני, כי בספרי אוצר השרשים הקדומים הטעיות בכמו אלה רבו מספור. —

והנה לא יכלתי תמיד להזכיר את שמות האנשים היקרים, אשר לביאוריהם נתתי יד בספר הזה כי כל ישעי וכל חפצי היה על הענין המדובר בו, מה הוא, ולא מי ילדו, ולבל יחשדני הקורא

(*) בין חמי הספר הסגלונים צמחונינו לטוב יזכרו אלם אשר נקטנו וויצע, פסעט, אפצע, ונים הספר הסגל אשר נק' פרעסבורג, פראג, ונכר עני מדינות באהמען ומעחרען, אשר ילכו ספודות למו, גם נפרי איטאליא סגולות ונחיהם עני נאליציען, ונפער נמי סמינק צמיר בראדי וטארנאפאל כי יעשו פרי קדש סגולות, ולנס נאום סגלה.

הנעים כי מרפיץ ידיה הכחדתי שמותיהם לכן אודיע כיום, כי מלבד החכמים אשר הזכרתי למעלה, ומלבד ידידי המפוארים החכמים יש"ר ומרעהו שד"ל גם דברי החכמים Dr. Sachs דרשן מפואר ומ'צ בעיר ברלין, יוסף אלווארי (Julius Fürst), A. Arnheim, Dr. Zunz, אשר חקו דבריהם הטובים על ספר העתקתם של כתבי הקדש, היו לי פעמים רבות לעינים ובאורם ראיתי אור!

ועתה אחינו בני ישראל! בואו נא ונחזיק טובה להאחים היקרים כוציאי לאור ספרים רבים ונכבדים, אשר ולו חב מכיסם להגדיל תורה ולהאדירה, לתת בידכם הספר הזה אשר זה שנים רבות עשה לו שם עולם בקרב ישראל, אף אצלנו לכם ברכה פי שנים היום הזה, הן ביקר המלאכה פנימה, הן בחוד ויפי הספר, כאשר עיניכם תחזינה מישרים, דרשו מעל ספר הזה וקראו ויעלו לבכם.

ואני חנני מפיל תנתי לפניך, ידידי הקורא! לשפטני באמת ובתמים בקראך בספר הזה. את עמלי ויגיע כפי ראה אלהים הרואה ללבב, כי ביד חרוצים ולא בעצלתיים חיתה מלאכת עבודתי זאת; שים כה נגר עיניך ספר אוצר השרשים הישן לעמת ספר הזה או תראה עין בעין כי הודתה לאל המוב עשו ידי תושיה לעשות מעשה ידי אמן, פועל החכם בן-זאב, מכלל יפי לכבודו ולכבוד אמרות מהורות אשר יצאו מפי ה', ואם בכל יגיעתי עוד שגיאות תמצא בפועל כפי, שגיאות מי יבין? ועליהן תכסה אהבתך ברוב חסדך. פנה נא לימין, לראות את אשר הטיבותי לעשות, ולא אל שמאל לחביט אל אשר עויתי ושגיתי. כי אך לאלהים האמת לאור עולם, וכן אדם מה יבין דרכו? האמת והשלום אהבו.

וויצען בחדש שבט ה' תר"י למניננו.

דברי אהבהכם, דובר שלום לכל תישי' תורה ואהבי חכמה

מאיר הלוי לעמערים.

דבר אל עין הקורא

למהדורה הרביעית.

אשלם חרות לאל הנמר עלי, כי הביאני עד הלום ולכלות מלאכת עבודתי זאת לשית נוספות רבות ונכבדות אל הספר היקר אשר לא היו בראשונים, ולהנות סגים מכסף צדק כיד ה' הטובה עלי גם בפעם הרביעית הזאת.

פי שנים היה עמלי ויגיע כפי. בלבי חשבתי חקרי לב חכמים הרשים גם ישנים אשר עשו להם שם במחקרי לשונות בני קדם; גם אשר חגגי החונן לאדם דעה, ואבחר את הטוב וארת הישר להקריבם לעין הקורא, למען יעמדו ימים רבים; ובידי תקנתי גם תקנים חצוניים לאלפים ולרבבות, אם מעותים אשר היו לתקן, אם חסרונים אשר נשארו להמנות. לערך עשרים אלף מראי מקומות (Citate) תקנתי והצנתי להם ציונים, לא לבד לזכרן הספר והפרשיות כי אם גם במקראות, כאשר המה כתובים באר היטיב בכתבי קדשנו: דבר חרש אשר לא היה בראשונים. ומלבד זאת דברי הכתובים אשר הביא החכם בראובן היו לא אחת ולא שתיים מעותים ומקלקלים, לחסך מן הכתוב בספרי תנ"ך, כי הוא נשען על בינהו וישמך על כח זכרונו, בלי פתוח בכל פעם הנצרך את הספר לדרוש היטיב כל דבר דבור על אפניו ומקומו איה? כל אלה יבואו עתה על נכון, לא נעדר דבר, למען הקל על הקורא המשכיל דורש לשון הקדש למצוא כל דבר חסצו על מקומו בלי לנכות ימין או שמאל.

ומלבד המלאכה הכבדה הזאת, עוד הוספתי דברים יקרי ערך, אשר יבואו עתה ראשונה בקהל רב. א) הוספתי כל שרשי לשון הארמית הנמצאים בספרי דניאל, עזרא, נחמיה וכו', והבאתים במקומם על סדר א"ב בין שרשי לשון עבר והיו לאחדים, ובארתי את השרשים האלה — אשר היו עד כה כדברי הספר החתום גם אל קוראים רבים משכילים בשפת קדשנו — ע"פ גדולי המפרשים מבני ישראל או מעם נכר, אשר עשו להם שם עולם לא יכרת בחכמת לבם בשפות קדש וטמוני חול.

ב) הבאתי שמות כל הארצות, ימים ונחלים, ערים וכפרים, נהרות ויערות, הרים וגבעות אשר נזכרו בספרי הקדש, ובאיות שם יקראו עוד היום בלשונות העמים.

ג) הבאתי כל שמות המלכים והשרים, הסננים והחורים, הנביאים והמורדים, הפקידים והנשיאים לאמותם, הכלל כל האנשים והנשים המצוינים, הנזכרים בספרי תנ"ך, ומקור שמם וזכרם בלשוננו הקדושה, לא יחסר כל בס. גם הדבר הזה לא היה עוד, לא בספרי השדרים אשר יצאו לאור עד הנה, אף לא בספרי קאנקארדאנציה ומערכי מלים.

והנה לא להתפאר במלאכת עבודתי דברתי דברי אלה באונך, קורא אהוב! כי אם להעיר לבך לשפמני באמת ובחמים, אם אחרי עמלי ויגיע כפי זה ימים ושנים עוד תמצא שגיאה אשר נמלטה מקטת הסופר ונסתרה מנגד עיני. זכיר כי רוח חייל! כי גם אני בן אדם עפר בן האדמה קצר רואי, אשר עין בשד לו! אך אוילים קטני נפש לבד אחרי שגיאות וזלזול ידורשו כזוכי מות אחרי כל נגע בעור הבשר; והמשכילים ויהירו ותאורנה עיניהם, להיטיב לראות כל טוב תושיה ומזמה באשר היא שם.

החלק השלישי, אשכנזית ועברית, שמתי עיני לשנות ולתקן בכל מאבצי כחי באור המלות ומלצות רבות, על פי חקי הלשון באר היטיב וראית ושמה לבך. — וברוך אלהים שגיאת דרב עליה! כי נתן לי כח לעשות חיל במלאכתי זאת. יראו ישרים וישמחו, דורשי ה' וכחבי קדשנו, ויהי לבכם!

ויועץ, בראשון לחדש אדר ה' תרכ"א לב"ע.

דברי אהב המה וספרי לשוננו הקדושה בכל לבנו ובכל נפשו בעודי עד היום הזה

מה"ל:

לוח

משמות ופעלים ומלות, מנזרות חסרים נחים וכפולים מסודרים על סדר א"ב לפי תמונתם ומשקלם:

יען רשימי הכזה מהמשמשים במקור הכתבים, יקשה להם למצוא המלה אשר יבקשו ציבור, כי לא נמצאו ידיעת דקדוק כלשהו, לדעת שרשו ומולאו וגזרתי ועשקלו, ונפסק שרשי מסכים ונחמים וכפולים, לכן סדנתי לוח הזה מנזרות האלה מסודרים כסדר א"ב כל המשקלים נחמסות לוי נמסדון לוח, כפי המונחם ולא לפי שרשם, והיה כל המצקש מלה נמונתו אשר הוא נמצקל יעייך גלום הזה ויעלם שרשו נלדו ושאר יקשם נלדו. לכל נמלמים לין לודך לוח, כי נלשך ב' לוחיות השכס נכלים זו, ונשם אשר לוח מלוחית האנתי"ו מוספים זו למען המשקל, ידע המעיין לנצקש השכס נלוח הנל אשר לוח המשקל.

א		א		א		א	
אב	שרש	אבה	אבתן	שרש	נתן, תנה	נדר	שרש
אב		אבב				נז	
אבין		אבה		ב		נזה	
אבסית		בטות	בול	שרש	בלל, נבל	נל	
אנרף		גרף	נזה		בזה, בזו	נז	
אותיות		אתה	נצון		בזה	נר	
און		זון	נניה		בון	נרר	
אה		אהה	נר		בור	נרה	
אחנה		חנה	ננ, ננות		בנה	נרן	
אחלקה		חלם	ננן		בנה	נש	
אנזב		כזב	נר		ברר	נשת	
אנדר		זור	נרה		ברד		
אלקום		קום	נרית, נרית		ברה		
אמת		אמן	נרית		ברה		
אניה		אנה	נשנה		בוש		
אף		אנה, אפף	נשת		בוש		
אפריון		סרה	נח		בנה		
אץ		אויץ	נחיים		בית		
ארה		ארה		ג			
ארה		ארה					
אשה		אנש	נב	שרש	גבב	נרעה	
אש		אשש	נב		גוב	נרש	
אשה		אשש	נר		גדה	נרר	
אתנה		נתן, תנה	נל		גול	נררה	

נמע	שרש	השיע	יבל	שרש	הזיבל	רלל	שרש	רל	רל
נמק		השק	בוש, יבש		הזקיש	רלה		רלה	רלה
מוב, יסב		השיב	ידע		הזקיש	רמס		רמס	רמס
ינק		השיק	ידה		הזקה	רמה		רמה	רמה
נכה		הקה, הקה	ידע	הדע	הזקיש, הדע	רמה		רמה	רמה
כז		הזון	יחל		הזקל	דון		דון	דון
כול		הקל	יכה		הזקה	דע		דע	דע
כז		הקל	יכה		הזקה	דע		דע	דע
כסף		הקל	ילך		הזקה	דון		דון	דון
נכר		הקל	ינה		הזקה	דקק		דקק	דקק
לום		הקל	יסק		הזקה	דור		דור	דור
לון		הקל	יסר		הזקה				
לון		הקל	יעל		הזקה				
המס		הק	יסע		הזקה	אח	ה	ה	ה
מוס		המס	יבא		הזקה	אוז	שרש	האח	האח
מזך, מכך		הק	יקע		הזקה	אוד		האז	האז
מזל, נמל		המזל	יקד		הזקה	הב		האז	האז
המה		המזה	ייד		הזקה	בול, נבל		הב	הב
המה		המזן	יידה		הזקה	בלל		הבול	הבול
מסס		המס	ידש, רוש		הזקה	בון		הבל	הבל
מקק		המק	ישב		הזקה	בקק		הבון	הבון
סור		המס	ישמ		הזקה	ברר		הבוק	הבוק
מוש		המש	ישע		הזקה	נכס		הבז	הבז
מות		המז	יתר		הזקה	בון		הבז	הבז
גוא		המז	נזה		הזקה	נבע		הבז	הבז
גוד, נוד		המז	זוד		הזקה	ברר		הבז	הבז
נזה		המז	זוז, זוז		הזקה	גוד		הבז	הבז
ינה, נזה		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נזה		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נוס		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נוע		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נוף		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נוץ		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נוק		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
ניר		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
סכב		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נסב		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נסה		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נסך, סכך		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נסע		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז
נסק		המז	זוז		הזקה	הנה		הבז	הבז

הגב	שרש	הג	רמס	שרש	הים	הוד	הפד
הה		הה	רוע		היגע	שה	הפית
אהר		הד	רוק		היך	עב	העב
הדר		הדה	רוק		היך	עוד	העיר
היה		הה	נשא		השיא	עז, עז	העז
היך		החצץ	נשב		הציב	עוש	העש
החז		החז	נשה		השה	עוף	העוף
הזה		החזן	שחה		השה	עק	העיק
השא		הס	נשך		השך	עור	העיר
הנס		הסה	נשל		השל	סג	הסיג
הוי		הי	נשק		השק	סוח	הסוח
הוי, היה		היום	נשה		השיר	נפח	הפוח
היך		היצון	שוב		השב	נצל	הציל
היש		היש	שבך		השך	פון	הפון
הפה		הפ	שכס		השס	פון	הפון
הול, חלל		הל	שח		השח	פוק	הפוק
חול, חלל		חלל	נשא		השא	סוד	הסוד
חמס		חמ, חסה	נשב		השית	יצב	הציב
חם		חסה	שח		השח	יצג	הציג
חנ		חן	נשק		השוק	נעה	הנעה
חנה		חנית	שחר		השחר	נצל	הציל
חנן		חנס	תח		החנ	יצע	הציע
חוס		חס	נתן		החן	צוף	הצוף
חפס		חפ	נתר		החיר	צין	הצין
חפס		חפה	יחב	ר	החב	צוק	הצוק
חצץ		חץ	ילד	שרש	הלד	יצק	הצק
חצה		חצות, תצי	עד		העד	צור, צור	הצור
חקק		חק				צור	הצור
חקק		חקה		ז		צעת	הצעת
חיר		חיר	זוב	שרש	זב	קיא	הקיא
חיה		חיה	זוג		זג	קום	הקום
חיה, חיה		חיון	חור		זר	קיר	הקיר
חיה		חיה	זכר		זך, זכה	קלל	הקלל
חוש		חש	זכס		זשה	יקף, נקף	הנקף
חתת		חת	זון		זון	החד	החד
חתת		חתחת	זוע		זע	לבה	הלבה
	ט		זוע		זעה	ריב	הריב
סלל	שרש	סל	זור		זר, זר	רוד	הרוד
ספס		ספ		ח	חב	ריה	הריה
			חוב	שרש	חב	רבה	הרבה
			חב		חפה	רום, רמס	הרום

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

לוח סמני ראשי המלות

עצ'המ על צד המליצה:	ב'א בעלי אסופות:
עצ'הש על צד השאלה:	בב'ב ב' בנינים בו:
ע'ש עיין שם, עיין שרש:	במ'נ בעל מאיר נתיב:
פ'א פעם אחת:	ב'פ ב' פעולים: ב' פעמים:
פ'י פעל יוצא:	בל'ז בלשון זכר:
פ'ח פעל הווד:	בל'נ בלשון נקבה:
פ'ע פעל עומד:	בס'ר בסמן רבים:
פע'ו פעל עומד ויוצא:	גב'ב ג' בנינים בו:
ר'ז רבים זכרים:	דב'ב ד' בנינים בו:
ר'נ רבות נקבות:	הב'ב ה' בנינים בו:
ש'ד שם דבר:	וב'ב ו' בנינים בו:
שם'ז שם ממשמ זכר:	א'א אומר אני:
שם'נ שם ממשמ נקבה:	וע'ד ועל דעתי:
שע'ז שם עצם זכר:	לד'ק לדעת קצת:
שע'ג שם עצם נקבה:	מ'א משקל אחד:
שע'מ שם עצם משותף:	סי'ז סימן זכר:
שת'ז שם תאר זכר:	סי'ג סימן נקבה:
שת'נ שם תאר נקבה:	ע'א ענין אחד, ענינים אחד:
ת'הפ תאר הפעל:	עב'מ על ב' משקלים:
ת'הש תאר השם:	עב'ת על ב' תמונות:
תל' תלמוד:	עד'מ על דרך משל - מרובעים:
תל'ע תלמוד לשון עברי:	עמ'א על משקל אחד:
תר' תרגום:	עד'ש על דרך שלמים:

אוצר השירים

חלק ראשון

עברית ואשכנזית

כרך ראשון

מן אות אל"ה עד אות נו"ן

J. Ch. Grünbaum
PŁOCK.

אות א

אבב

אב תואר השם או תואר הפעל, וענינו צמח רך רטוב ורענן אשר שרשו פתוח אלי מים: עורנו באבן (איוב ח' י"ב), freif, grün, (כ"י) וזוהו השם מפני התואר: באבי הנחל, (ס"ה ו' י"א) ולד"ק נגזר מן הארמית: אבקה שניא (הניאל ד' ט') ותרגמו פרי: אבא (עיי' שרש אבה).

אָבִיב שׁוּ״צ עִם סָבִיב, הוֹרָאָתוֹ הָרָאשׁוֹנָה עַל שְׂבִילַת לַעַת בְּשׁוּלָה, *Negele*: כִּי הַשְׁעָרָה אָבִיב (סִמּוֹת מ' לֵא) וְזוֹה הוֹשָׁאֵל גַּם עַל עֵת גִּיחַל הַשְּׂבִילִים בַּיּוֹמִים וְהָדָרָם בַּחֲדָשׁ נִיסָן: בַּחֲדָשׁ הָאָבִיב (סִס״ב ד' *Achrenmonat*, וּבְעִלֵּי אֲמוֹנוֹת יִקְרָאוּ לְכָל הַתְּקוּפָה אֲשֶׁר לִפְנֵי הַקִּיץ בְּשֵׁם: תְּקוּפַת הָאָבִיב, *Grüßling*).

אָב (Water) ראה שרש אבה.

אבג

אֲבִנְתָּא שע"ס, אחד מסריסי המלך אחשוורוש,
בנתא וְאֲבִנְתָּא (אסתר א' י'). הוראתו
כמו: **Felix, Prosper**.

אמר

אָבד (העתיד יאבד, גם יאבד) פעל עומד ויוצא, שלשה בנינים בו: הקל קשורו עם ל"ד א' עם ס"ס, וענינו העדר וכליון; וזכרו אָבד מן הארץ (איוב י"ח י"ג) gling verloren; אשר תאבד ממנו (דברים כ"ב ג') verloren gehen; וכן: האֲבִדוֹת לך היום (ש"א ט' כ') וחסם הל"ד יורה כי הרבה חסר רק לבעליו, אף אם לא יעדר מן העולם, ויאמר על הפסק וכליון: וְאָבַד כל בית אחאב (מלכים ב' ט' ח') zu Grunde gehen; אָבְדָה האמונה (ירמיה י' כ"ב) וְאָבַד כל חזון (יחזקאל י"ב כ"ב) aufhören; וְאָבְדָתָם בָּנוּיִם (ויקרא כ"ו ל"ח) zerstreuet sein, וזכור ומודה: unter anderen Völkern verlieren, בארץ אשור (ישעיה כ"ו י"ג), ומודה פירוד דבר פרטי

אֶלֶף הוראתו הראשונה כמו אֶלֶף (Elief) כי תמונת האות הזה אצל הצורים היתה כמו ראש אֶלֶף כזה X. ומטעם זה נקרא האות הראשון גם אצל היוונים אלפא. לסימן הסנין אצל הסחברים אות א' הוא אחד ובנקוד כזה א' הוא סימן לספער אֶלֶף. האות א' נמצא לפעמים באמצע המלה בכתבי קרש למותר, בלי הכר הוראתו במבטא, כמו: וְהָאֶסְקִסְפָּה אֲשֶׁר בִּקְרָבוֹ (בסדרו י"א ד'): וְקָאֵם שְׁאוּן בַּעֲמִיד (יהושע י' י"ד) כמו וקם. ותבוא אליו קְלָאֵם (שופטים ד' כ"א) כמו בלש. ראמות לאיל חכמות (משלי כ"ד ו') כמו קמות. ראש עושה כף רמה (שם י' ד') ראש ועשר אל תתן לִי (שם ל"ח) כמו רש' ריש' וְנִנְאֵן השקד (קהלת י"ב ה') כמו וְנִנְן, מן הַנְצוֹ הרמונים. וגם בסוף המלה נמצא אות א' לפעמים למותר, כמו: הִקְלָנוּהוּ אֹתוֹ (יהושע י' כ"ד) כמו הלכו. ואל תתן עלינו דם נְקִיא (יונה א' י"ד) כמו נקי. וְלֹא אָבֹא שְׁמוֹעַ (ישעיה כ"ח י"ב) כמו אבו. וכאלה רבות. גם בשם התואר ושם ע"פ נמצא למותר, כמו: ארבע רבוא (נחמיה ז' ס"ז) כמו רבו. אל ים יִפְּוֹא (עזרא ג' ו') כמו יפו. בן עֲדֹוֹא הנביא (זכריה א' ו') כמו עדו. ולפעמים יתחלק אות י' באות א' כמו: דִּנְיָן (ש"א כ"ב י"ח) תחת דואנ. השליכיהו אל הַיִּזְעָר (זכריה י"א י"ג) במקום האוצר. וְאִישׁוֹ הוֹלִידֵה אֶת בְּכוֹרֵה (דברי הימים א' ב' י"ג) במקום ישי הנמצא שם במקום הזה. ולפעמים יאבד אות האֶלֶף לנמרי, כמו הַרְמִים (דברי הימים ב' כ"ב ה') והכונה כמו הארמים. מביט הַסּוֹרִים (קהלת ד' י"ד) תחת האסורים. רכלתך קָלוֹ תוֹכֵךְ (יחזקאל כ"ח ט"ו) כמו מלאו. וְאֶבְדָּךְ כְּרוּב הַסּוֹכֵךְ (שם שם) כמו וְאֶבְדָּךְ. עד שער הַשְּׁפוֹת (נחמיה ג' י"ג) כמו הַשְּׁפוֹת. — והרש בן פרחין במחברת העירך בחלק הרקדוק כתב: אֶלֶף של אֶדוֹשׁ וְדִשְׁנוֹ (ישעיה כ"ח כ"ח) נוספת, כי עיקר המלה דוש, וכן אתמול ואזרוע.

מקבילות עם המאמר שלאחריו: ואין בהם תבונה: ואחריתו עדי אֶבֶר (בסדר כ"ד כ') Untergang, והמכון במליצה הוּאֵה דוא כמו עד בלתי השאיר לו שריד. והדר"ק מביא בשם חכם אחד, כי הוא שם בפלס: ואת היותר החרמנו (שמואל א' ט"ו).

אֶבֶרָה שם תואר נקבה, על משקל גִּזְלָה, על דבר הנעדר מבעליו: על כל אֶבֶרָה (שמות כ"ב ח') eine verlorne Sache.

אֶבֶרָה והכתיב אֶבֶרָה, בה"א תחת נו"ן, שם תאר זכר למקום הכליון וההפסד, ובמליצות הנביאים הוא נדרש עם שאול, die Hölle das Werberben, שאל (אֶבֶרָה) (משלי כ"ז כ') die Vertilgung [Unterwelt] מקום הצלמות והכליון.

אֶבֶרָה שם מפשט זכר וכא תמורת מקור אבוד: אֶבֶרָה מולדתי (אסתר ח') Austrottung ובא שם גם: חרב הרג אֶבֶרָה (שם ט' ה') ושוה בהוראתו עם עדי אובד, והוא נגזר מכנין פיעל. *אֶבֶרָה (בעתיד יֵאבֶר, ובתרגום יב"ר): יֵאבֶרָה מארעא (רי"ט י"א) verschwinden, האָפֶלֶט: הוֹכֶר: די לא יוֹהֶרָה (רניאל ב' י"ח) עומר; ועם יחס הלמ"ד יוצא: לְהוֹכֶרָה לכל חכמי בבל (שם שם) zu verderben (ב"ב).

אבה

אֶבֶה פעל ממוצע בין עומר ויוצא, בנינו קל וענינו חפץ, רצון והסכמה אל דעת ומצות וזולתו, וע"כ הוא בא תמיד בצירוף פעל אחר הבא אחריו במקור עם למ"ד או וזולתו להורות בו הרצון או המיאון: אם תאבו ושמתם (ישעיה א' י"ט) ר"ל תאבו לשמוע: wollen, willig sein: אל תֵבֵא (משלי א' י') einwilligen: הֵיאבֶה רים עבדך (איוב ל"ט ט'), וריבם נמצא במלת לא להוראות המיאון והסרבנות: ולא אָבֶה לשלחם (שמות י"ב י"ז) er wollte sie nicht entlassen (יהוה א' י"ב).

אֶבֶה שם תואר זכר, הוראתו העצמית למוליד תולדות: הֵישׁ לָכֶם אֶבֶה (בראשית ט"ד י"ט) Water, ומה הושאל למסציו וראשון לכל דבר חדש: אֶבֶה כל תופש כנור ועוגב (בראשית ד' כ"א) der Water aller Blüth- und Schälmeinen - Spieler, או לשר וגדול: לָאֶבֶה למרעה (שם ט"ה ח')

מכלל הקבוץ אשר אליו יתחשב: כשה אֶבֶר (תהלים ק"ט קע"ו) von der Herde verlieren: ארמי אֶבֶר אבי (דברים כ"ו ה') ein Herumirrender: Atamäer, תועה מאהות נחלתו ובית אביו: תנו שֶׁבֶר לְאֶבֶר (משלי ל"א י') ein Unglücklicher, על כי יאבד דרך הצלחתו, ונאמר גם על המיתה: אֶבֶר חסיד מן הארץ (יפיה ד' ב'): אל נא נֶאבֶרָה (יונה א' י"ד) על מיתה פתאומית, שלא בזמן הקצוב לכל חי ע"ד הטבע, ומה גם: הצדיק אֶבֶר ואין איש שם על לב (ישעיה נ"ו א') אשר לר"ק קנן המליץ ברוח קדשו על מות יאשיהו שירד במלחמה ונספה פתאום, ע"י פרעה נכה: כי המיתה הטבעית איננה אברה.

הפיעל הוא יוצא, ויורה על הריגה, השחתה וכליון, אם על בעלי חיים או על דבר שאין בו רוח חיים: אֶבֶר ושֶׁבֶר (איכה ב' ט') zerflören: להרוג ולֶאבֶר (אסתר ג' ג') auströten, ויאמר ג"כ על פיזור הון שלא לצורך: יֵאבֶרֶה הון (משלי כ"ט ג') verschwenden, וכן על סבת מניעת הטוב: יֵאבֶרֶה טובה הרבה (קולת ט' י"ח) das Gute unterbrüden: יֵאבֶרֶה את לב מתנה (שם ד' י') פירוש העושק יהולל את החכם, והמתנה תאבד ותשחית את לב המקבלה: או פירושו כי העושק יאבד את לב החכם, אם גם מלא הוא רוח נדיבה, verberbt, sein sonst auch milde Herz.

ההפעיל כמו הפיעל, והוא יוצא לשני בהוראת חזק הפעולה: וְהֵאבֶד שריד מעיר (בסדר כ"ד י"ט) er vernichtet auch den Ueberrest את הנפש ההיא (ויקרא כ"ג ל') על מיתה לעונש העון: ותקוה אנוש הֵאבֶדָה (איוב י"ד ט') על צד השאלה, שם לאל ולאין גם התקוה, אשר דרכה לתסוך ידי בן אדם עד קבר, ובוה ישגיב המליצה: וְהֵאבֶדְתִּיךָ מן הארצות (יחזקאל כ"ה י') ich will dich aus den Ländern vertreiben, ויושביה (רי"ט ט"ו ח') בנקד זר ע"ד נח"פ, וע"ד לשון הארמית שדרכו לנקד בבנין אָפֶלֶט בחולם. אֶבֶר תואר השם, בסמיכות: אֶבֶר עצות (דברים ל"ב כ"ח) ein Volk verderblicher Anschläge, והוא ע"ד נבלת עליה, והפתח במקום צירי; או יהי תרגום המקרא הוה: ein Volk von Rath verlassen ע"ד: אברה חכמת חכמיו, ותהיינה המלות האלה

ואבני מלואים (שמות כ"ה ז') ענינם ידוע. ומוה על צד השאלה על רגבי שלג מוצקים כאבנים: וְאָבֵן בָּרָד (ישעיה ל' ז') *Agel, Eschloffen*: אָבֵן אֶלְגִּיש (יהוהא' י"ג ז') *Agel*: אָבֵן קֶלַע (זכריה ט' ט"ו) *Esleu*; *berfeine* והוא תואר ג"כ לאבני המשקל: אָבֵן שְׁלֵמָה (דברים כ"ה ט"ו) *volles Stein, d. h. volles* (דברים כ"ה ט"ו) *Gewicht*; ולמדה: הָאָבֵן הַבְּרִיל (זכריה ד' י') *Gewicht*; העמרת (שם ה' ה') *Senfblei* לפי שהוא משקל ומדה לבונים אף כי הוא איננו אבן מסמ': אָבֵן צִים (משלי י"ו ז') *Gewicht, Steine der Gürtelsbörse*; וע"צ השאלה והמליצה יקרא גדולים וחשובים הנכבדים בשם אבן, כמו איש נכבד נגזר מן כבד *gewichtiger Mann*: משם רועה אָבֵן ישראל (בראשית ט"ז כ"ד) *der Fels*, כמו צור הצבתם: אָבֵן בַּח (ישעיה כ"ה י"ו) *ein bewährter Stein*, כמו פנת יקרת שלאחריו: אָבֵן הוֹחֵלֶת (מ"א א' ט') *Esplan*: *genstein*: הָאָבֵן הָעוֹר (ש"א ד' א') *Esleagestein*: אָבֵן הָאוֹל (שם כ' י"ט) *Teennungsstein* לזכרון כי אצל האבן הזאת אוֹל וּלְךָ לֹי הָאִישׁ הָהוּלָךְ עִם אָחִיו לְשַׁלְּחוֹ בְּדֶרֶךְ מִסְעֵוֹ. אָבֵן אֵשׁ (יהוהא' כ"ה ז') *Feuergleiche (d. h. kofbare) Steine*: אָבֵן קֶרֶשׁ (איכה ד' א') *edle Steine*, כי קֶרֶשׁ יִוְרָה בְּלֹהֶ"ק נֵם עַל סִגְלוֹת וִיקָרֵת דָּבָר מֵה: אָבֵן נֹזֵר (זכריה ט' י"ו) *Steinwelen* וכל דבר שהוא יסוד או מצא לדבר אחר נקרא אבן: אָבֵן אֶפֶס וְצִלְמוֹת (איוב כ"ג א') *der Urfluff der ewigen Macht*, ולשון מליצה הוא. וְאָבֵן בָּהוּ (ישעיה ל"ד י"א) *Senfblei der Verwüftung*, ונמצא אבן נֵם עַל דָּבָר הַנִּכְבָּד: הָאָבֵן הָרֹאשָׁה (זכריה ד' י') *der Hauptstein*.

אָבֵן נֵם שֵׁם תֹּאֵר זָכָר וְהוּא רִבּוֹ וּזְנוֹ, אֵם לְכֶסֶם הַמִּשְׁבֵּר שֶׁהָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת תִּכְרַע שָׁמָּה לְלֶדֶת: וְרֹאשָׁתָּה עַל הָאָבֵן נֵם (שמות א' ט"ו) *Wasserfluff*; או לְכָל הַמִּלְאכָה שֶׁהוֹצֵר חֶרֶשׁ מִכִּין עָלָיו כְּלִים מַחְרָשִׁי אֲדָמָה: הִנֵּה הוּא עוֹשֶׂה מִלְאכָה עַל הָאָבֵן נֵם (ירמיה י"ב ב') *Steinfeibe* וְכֵן זִמְי מִפְּנֵי שֶׁנִּי חֲלָקִים הַמִּתְרַמֵּם אֲשֶׁר בּוֹ כֵּן רַחֲמִים מִלֵּךְ רֶכֶב וּפֹלַח תַּחְתִּית.

אָבֵן נֵם שֵׁם זָכָר לַחֲנוּר הַמִּתְנִים שֶׁל הַכְּהֻנִּים אוֹ הַשְּׂרִים בָּעֵם: וַיַּחְנוּר אוֹתוֹ בָּבֶלְנֵם (יקרא ח' י') *Lebengürtel*, וּבִכְנוֹ: וְאָבֵן נֵם אֲחֻזָּקוֹ (ישעיה כ"ב כ"א) *der Rüstgürtel* וְהַרְבִּיב אֲבָנִים: וְעִשִּׂיתָ לָךְ אֲבָנִים

(שמות א' ט"ו ל"ה) *grünte sich*, או פֶּעַל מִדְּמָה. הַתְּאֵבִילִי (שם ב' י"ד ב') *Stelle dich trauernd*. אָבֵל תּוֹאֵר לְאֵינִיּוֹת וְנוֹן כְּמוֹ: דְּרִבִּי צִיּוֹן אָבֵלוֹת (איכה א' ד') *בְּאָבֵל אֵם* (תהלים ל"ה י"ד): לְאָבֵל צִיּוֹן (ישעיה ס"א ב').

אָבֵל שֵׁת'נִי לְמָקוֹם מִרְעָה וְכִבֵּר: וְעַד אָבֵל הַגְּדוּלָּה *Grasplatz in der Nähe des Sonnen-tempels* (ח' ט"א ר') וְתִרְנוֹם הַשְּׂבָעִים יִתְרַנֵּם כֹּאֵל כְּתוּב אֲבֵן הַגְּדוּלָּה, וְיִשְׁעֵן עַל מ' י"ד ט"ו שֵׁם, כִּי שֵׁם כְּתוּב מַעֲמִים אֲבֵן הַגְּדוּלָּה הַקְּרוּבָה לְבֵית שֶׁמֶשׁ. — וְנִמְצָא שֵׁם מָקוֹם אָבֵל אוֹ אָבֵלָה: וַיִּבְאוּ וַיִּצְוּ עָלָיו בְּאָבֵלָה (ש"ב ב' ט"ו) שְׁאוּל יִשְׁאוּל בְּאָבֵל (שם שם י"ה).

אָבֵל שֵׁמוֹ לְפַעֲלוֹת הַדֹּסֶסֶר עַל הַמֵּת *Trauer*, אָבֵל כְּבֹד זֶה *Klage um einen Verstorbenen* (בראשית נ' י"א): אָבֵל יִחִיד (ירמיה י' כ"ו) *Klage um den einzigen Sohn*: בֵּית אָבֵל (קהלת 4 ב') *das Haus der Klage*, וְמוֹדָה נִמְצָא בְּתַלְמוֹד שֶׁמֶ"נ * אָבֵלוֹת.

אָבֵל מֵלֶת הַקְּשׁוּר, אֵם לְאֵמֶת הַרְבֵּב: אָבֵל שְׂרָה אֲשֶׁתָּךְ (בראשית י"ז י"ט) *wahrlich*; וְכֵן: אָבֵל אֲשֶׁמִּים אֲנִיחֵנו (שם ט"ב כ"א) *in der That wir sind strafbar*; וְיֵשׁ לְסִתּוֹר דָּבָר הַמִּדְּמָה מִמִּשְׁמַשׁ הַקּוֹרֵם *strafbar*; אָבֵל אֲדִינִיּוֹ הַמֶּלֶךְ (מ"א א' ט"ג) *aber, nur, allein*: אָבֵל דְּבָרִים מִכִּים נִמְצָאוּ עִמָּךְ (ד"ה ב' י"ט ב') *jeboch*; כְּלִמְרֵי רֹאֵי הִיִּית לְהַעֲנִשׁ. אֲבֵל לֹא נִעֲנֶשֶׁת בְּגַלֵּל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים אֲשֶׁר נִמְצָאוּ בָךְ. אוֹ לְהוֹצִיא דָּבָר מִכָּלל הַמִּסּוּפֵר בְּתַנָּאִי: אָבֵל בֶּן אִיזִיָּלָה (מ"ב ד' י"ד) *ר"ל* וּלֵת זֶה לֹא חֲסִידָה דָּבָר, אֲבֵל זֶה צִירִיכָה, וְלֹדָה יִשְׁמַשׁ בְּתַלְמוֹד לְרֹב, וַעֲיָקְרוּ לְתִשְׁבּוֹת הַתַּנָּאִי.

אוֹבֵל אוֹ אָבֵל שֵׁם תּוֹאֵר זָכָר לְהִנָּה: אוֹבֵל אוֹלִי (ירמיה ח' ב' ג') *der Strom Euleus, dessen eine Quelle in Sufiana entspringt*. נִרְדָּף עִם יוֹבֵל, כִּי א' וַיִּרְדָּף מִתְחַלְּפִים כְּמוֹ יִשְׁרָאֵל אִשְׁשִׁי.

אבן

אָבֵן שֵׁע"נ, אֵם לְאֲבֵנוּ מִחֻצֵּב *Stein*, וְאֵם לְאֲבָנִים יִקְרָת *Gebsteine*: מִצֵּבֶת אָבֵן (בראשית ל"ה י"ד) *ein feineres Denkmal*: חֶרֶשׁ אָבֵן (שמות כ"ה י"א) *Steinschneider*, וְהַרְבִּיב: אָבֵן גְּדוּלָּת (יהושע י"א) *Kalksteine*: אָבֵן שְׂרָה

אבר

הַאֲבֵר פֿ'ע, בנינו הפעיל, וענינו הרמת אברה ונצח והתעוממות בעלי כנף: המבינתך

יֶאֱבֵר נֶץ (איוב ל"ט כ"ו), *fliegen*, ונגזר משם:

אֶבֶר שֵׁנ'ז לכנף עוף: אֶבֶר כיונה (תהלים ג"ה ז'), *flügel, auch Schwungfeder, beim Adler*

ובא כס"נ: אם אֶבֶר חסידה ונצח (איוב ל"ט י"ג):

בְּאֶבְרֵת' יסך לך (תהלים צ"א ד') (ובתלמוד, והוא

מלת ארמית, יקראו כל נתחי הנוף ופרקיו * אֶבֶר

fließ, והרבו: * אֶבְרֵים), והרבות: וְאֶבְרֹתֶיהָ

בירקן חרוץ (תהלים ס"ח י"ד).

אֶבֶר או אֶבֶר שֵׁנ'ז לאלהי ישראל על חוקו

והגנתו על עמו: מידי אֶבֶר יעקב (בראשית

ט"ט כ"ד) *mächtiger Beschützer*, ויבא ברנש:

אֶבֶר שֵׁנ'ז לנחל חזק ובעל זרוע, *der Mächtige*

אֶבֶר הרועים (שמואל א' כ"א ז') *der Vornehmste*

אֶבֶר לא ביד (איוב ל"ד כ'): אשתוללו אֶבְרֵי לב

(תהלים ע"ו ז'): לחם אֶבְרֵים (שם ע"ח כ"ה) כנו

למן הבא משמים שהמה כראי חזקים, ועל דרך

דרש כי הוא לחם של מלאכי השרת. וכן הוא

כנוי אל הבהמות והחיות החזקות: בשר אֶבְרֵים

(שם ג' ג') *Steiß der Stiere, Ochsen* מדרות

דהרות אֶבְרֵיו (שופטים ה כ"ב) כנוי לפרסות הכוסים

החזקים, וכן: פרסות אֶבְרֵיו (ירמיה ס"ז ג') *mutige*

Roffe, ונ"ל, כי כל אבר רפה תואר לשם וענינו

מחסר; והדרגשים תואר לבעלי כח, כמו אבירי לב

mutige, Tapfere.

אֶבְרֵם, אֶבְרֵם שֵׁנ'פ לאב המון גוים, צור ממנו

הַצֵּבו כל שבטו עם אלהי אברהם. גם

אֶבְרֵם הוא שֵׁנ'פ.

אנג

אֲנַג מ'לך עמלק הנזכר בש"א ט"ו שֵׁנ'פ, וממנו:

המן בן המדת הַאֲנִי (אסתר ג' א') ממשפחת

אנג.

אנד

אֲנַד פ' בנינו קל, ענינו קשר וכריכה, *binden*,

aufammenbinden, והפעל ממנו לא נמצא

במקרא אך בתלמוד אֲנַד את הלולב, *binden*, אך

השם במקרא:

(שמות כ"ה ד') ויש לדמותו למלת אֲנַדָּא בלשון ארמית, בחילוף אותיות כ"ף וד"ס.

אכס

אָכְס פ' בנינו קל, ענינו לעיסת ופסוס הבהמות

mästen: משור אָכְס (משלי ט"ו י"ז) *gemästeter*

schaf, והוא הפעול מן הקל: וברבורים אָכְסִים

(משלים א' ה' כ"ג) *gemästete Vögel*.

אָכְס שֵׁנ'ז לכלי שקשימין בו המספוא לבהמה

die Krippe, אָכְס בעליו (ישעיה א' ג'):

אָכְס בר (משלי י"ד ד').

מֵאָכְס שֵׁנ'ז לאוצר תבואה. ונמצא רק בסמן

הרבים: פתחו סֵאָבְקִיָּה (ירמיה ג' כ"ו)

Scheune.

אבע

אֲבַעְבָּעָה תואר לנע השחין הנפוח ממים או

מטריה אשר בתוכו: לשחין פורח

אֲבַעְבָּעוֹת (שמות ט' ט') *Auffschwellung, Hautblase*.

אֶבֶן, אֶבֶן שֵׁנ'פ.

אבק

נֶאֱבַק פ'ע בנינו נפעל וענינו התחבק איש את

רעהו להתנבר עליו ולהפילו, *zingen*, והוא

נפעל משתתף שלא יצויר וזולת שנים, וקשורו במלת

עם: וְנֶאֱבַק איש עמו (בראשית ל"ב כ"ד) *da rang*

ein Mann mit ihm; והפעל נגזר מן השם, על כי

הנאבקים מעלין אבק ועפר בהתנועה ממקום למקום

ובדברי הפיוט: כסובע לנמל יֶאֱבַק, בצולל בימים

אדירים הנאבק עם גלי הים לבוא שאנן ובטוח אל

החוף. — ובתלמוד נמצא גם ההתפעל: הוי

* סֵאָבְבַק בעפר רגליהם (אבות א') כי המורים בעם

הוי יושבים למעלה מכל העם כמו על בימה.

והתלמידים למטה לרגלי מוריהם.

אֶבֶק שם קבוץ עפרות האדמה: אֶבֶק ועפר

(דברים כ"ה כ"ד) *Staub*, ובכנוי: יכסך

אֶבֶקם (יחזקאל כ"ו י') ובמ"א בסמן הנקבה על

צד השאלה אֶבֶק: אֶבֶקת רוכל (שיר השירים

ג' ו') *Gewürzpulver* ומזה תקנתו המליצה:

ועלי עש בְּאֶבֶקת שמש (מבוא לס' גזע ישי)

Sonnenstaub.

אשר בין לילה היה ובין לילה אבה, ויהיה מתקבל היטב לעמת ראש וזנב אשר לפניו. ואנמון כמו הגמון בארמית, ובתלמוד: דוכס והנמון והפלך נקרא בארמית הנמוןא - Provinz, Departement, Gebiet.

אנ

אָנן שם כלי מורק ענול: אָנן הסהר (ש"ה ו' ג') Beden וישם באַננות. (שמות כ"ד ו') מכלי האַננות (ישעיה כ"ב כ"ד).

אנס

*אָנס שם פרי. אינה במקרא כ"א בתלמוד: האַנסים Birnen.

אנף

אָנף ש"ו. עקר ענינו כנף, Flügel ולפי שהכנף הוא מצדדי גוף העוף ומנין עליו, לכן הוא מושאל גם על צדדי מערכות הצבא המגינים על כל המערכה: אתה וכל אָנפך (יחזקאל ל"ט ד') כל המערכה: אתה וכל אָנפך (יחזקאל ל"ט ד') גם מושאל למחוזות קטנות לפאות נבולו המדינה, החוסים ומגינים בעד גוף המדינה לכל יתפושט בה צר הצורך פתאום: ואת כל אָנפיו (שם ל"ח ו'). Umgebungen. ומלת אנף או שהוא דומה לארמית, הקרא לכנפים גפין: גָפִין די נשר (דניאל ו' ה') או עברית כמו: גָפִין יבוא (שמות כ"א כ') שהוא כנף (של הבגד), והאלף נוסף בו, וכבר מצאנו כנף על הצבאות והחילות: והיו קטות קָנפיו מלא רחב ארצך (ישעיה ה' ח').

אנר

אָנר, העתיד יאָנור, פ"י בנינו קל, ענינו קבוצת דבר המפורד ומפורד, מחוץ אל הבית, ועל הרוח ימצא אצל תבואת הקציר: אָנרה בקציר (פסלי ו' ח') eintammeln: אָנר בקיץ (פסלי ו' ה') ע"ד המליצה האוסף חיל בימי נעוריו: ולא תאָנור (דברים כ"ח ל"ט): דברי אָנור (שם ל"א א') עם כי הוא ש"פ הוא לפי הקבלה תואר לשלמה שאנר ואסף רוח חכמה.

אָנרה ש"נ למסבע קט' של כסף: לאָנרת כסף (ש"א ב' ל') eine Münze ואמר הר"ק

אָנרה תאר נקבה לאסיפת דברים, וקשירתם יחד Band: התר אָנרת מוטה (ישעיה נ"ח ו') die Bande des Soßes: וְאָנרתו על ארץ יסדה (עמים מ' ו') לדעת איזה חכמים הוא הכספה, die Abföhlung ונקראת אנורה לפי שיאנור ויקשור את חלקי הבנין: ויהיו לאָנרה אחת (שמואל ב' ב' כ"ה) שהסכימו לעצה אחת: אָנרת אָנב (שמות י"ב כ"ב) Bündel Stroh.

אנו

אָנוז שם קבוצת פרי אילן ידוע: גנת אָנוז (שיר השירים ו' א') Nuß, Ballnuß, וכן הוא גם בלשונות ערב מוריא ופרס: ובעברית האלף נוספת. והרבי *אָנוזים בספרי המחברים.

אנל

אָנל או אָל ש"ז לטפי ורסיס טל: אָנלי טל (איוב ל"ח כ"ה) Thautropfen.

אנס

אָנס שם ת"ו לכמה הוראות. א) שם למיצא מים: ההפכי הצור אָנס מים (תהלים ק"ד ה') Zeit, טלף, והרבי: ועל האַנסים (שמות ח' א') ועל משקל אחר: ואָנסי מים (ישעיה י"ד כ"ג): ב) מין נמי הגדל אצל האדם: ואת האַנסים שרפו באש (ירמיה ג"א ל"ב) Schilfroß, ופה אנסים במובן אחר עם גוסא. (וכן בתלמוד נקרא אנו *אנס: Wiefe: דקיימא באַנמא): ולד"ק ענינו מבצרים, Befestungen, כי גם בל' ערב קורין למבצר אַנאם. וע"א: אָנמי-נפש (ישעיה י"ט י') אלף תחת עי"ן ענס, (עיין שרש ענס).

אָנמן ש"ז יש קרוב לענין ב': הלכת באַנמן ראשו (ישעיה נ"ח ה') Schilfroß, ויש כנוי לחור (חקה לצור בו הרנים: התשים אָנמן באפו (איוב מ' כ"ה) Angel, שהוא כסוף כנומא. להחזיק בשפתי הרג לצורך לכל ירמנו. ויש תואר לדרד וקלחת: כרוד נמוח ואָנמן (איוב מ"א י"ב) effel ולדעת קצת, הוא כנוי לאד העולה, Dunst, ויש תואר לשלטון: כפה ואָנמן (ישעיה מ' יד) Land-schaftseff, ופי' זה המסוק: כי ה' יבירית קטון וגדול, אשר ימשילם אל כפה רעננה ואל גוסא קל

אָדום תואר השם: מדוע אָדום ללבושך (ישעי):

ס'ג ב' (': warum ist rotz dein Gewand?)

אָדמים בדם (מלכים ב' ג' כ"ב).

אָדום שם עצם זכר לטין האנושי, ובא על הפרט ועל הכלל כשם הקבין, ע"כ לא יבוא

בל"ד: (נעשה אָדום (בראשית א' כ"ה) den Menschen;

אמחה את האָדום (שם ו' ד') b. h. das menschliche

Wesentliche על הכלל. ובא לרוב בחבור בן: בן

אָדום (תהלים כ"ה ה') Erbschaft, על כי נעשה עפר

מן האדמה, או לרמז כי הוא בן אדם הראשון,

כמו בני אדם. והגה לדעת איזה הכמים האדמה

במביבות עין מקדם נוטה למראה האדמימות.

אָדום שת"ז לאבן יקרה שצבעה אדום: אָדום

פטרדה (שמו' כ"ה ו') Rubin (וטרנומו סמקין).

אָדמָה שיע' לחמר עפר של כדור הארצי, אם

בכלל או בפרט: רמש האָדמה (בראשית

א' כ"ה) Erdboden: מעל האָדמה המנבה (יהושע

כ"ג י"ג) das Land, ר"ל מדינה, או לעפר מן הארץ:

ואָדמה על ראשו (ש"א ד' י"ב) Erde b. h. Staub.

או לשדה: עובר האָדמה (בראשית ד' ב') Adersmann:

גם אָדמתנו (בראש' ס"ו י"ט) Acker, Felber, (והרבי:

קראו בשמותם עלי אָדמות (תהלים ס"ט ט') Aender,

Reiche, ר"ל: כי יחשבו שיקראו בשמותם כל

ארצות תבל, כי יעזו בהותם.

אָדמָה תאר לחוק צבע אדום: או אָדמָה

(יוק' י"ג ט"ט) rotz: לבנה אָדמָה

(שם י"ג כ"ב) weiß-röthlich, ובסמן הרבים: או

אָדמָה (שם י"ד ל"ו):

אָדמָה שת"ז: אָדמוני עם יפה עינים (ש"א י"ו

rotzmangig, röthlich ט')

אָדום שם לארץ שעיר: בארץ אָדום (בראשית ל"ו

ט'). ויש שע'פ: תלדות עשו הוא אָדום

(שם שם א'). ובס"ד תואר לעם אדום: ואָדמים

באו אילת (ט"ב י"ו) כפי הכתיב (והקרי אדמים

בר"ש); ובתמונה אחרת: ואנשים אָדמיים (פ"א

י"א י"ט) Edomiten, ולאיש אחד: דאג האָדמי (ש"א

כ"א ח').

אָדמָה שע'פ לכן המן בן המרתא.

אדן

אָדון משרש דון או דין, herrschen שת"ז לשר

שהוא בתוספות אלף, כמו נרה; ולביון אמר

הכתוב על כי היא מטבע פחותה. ואמר אני:

או שעניני קבין, שישתחזה, בהחזירו על הפתחים,

בעבור יתן לו איש איש כנרבת ידו; או שהוא

שכר קרוב לארמית אָדא; וישכר בהם, תרגם ואָד

ברון, mitleiden, ובתלמוד: אָדא דכלה, ור"ל לט' י

יעבד, אף ישתחזה ויָקנע, בעד שכר כסף מטבע

(עין נרה).

* **אָדא** (בחסרון תי"ו, כמו אָדא): כתבו

אָדא חדא (עורא ד' ה') Rundschreiben,

Amtschreiben

אָדא שת"נ לספר פיתקא, שאגור בו מחשבות

אדם ומבוקשו להודיעם לאשרחוק; ואָדא

אל אסף (נחמיה ב' ח') ein Brief; וגם אָדא

כתב (ד"ה ב' ל' א') והמלה הזאת מן הארמית

אדא, ולא נמצאת רק בספרי קדש הנכתבים

אחרי הגולה; ויש אומרים כי הוא מלה פרסית

אָדא (לכן נמצאת לרוב במגלת אסתר, עזרא

ונחמיה) וברגש בתוך הנימ'ל לתשלום חסרון הגו'.

אָדמָל שם כוס וגביע: אָדמָל זהב (עורא א'

Becken, Becher ט')

אדב

הָאָדב פ', בנינו הפעיל, ענינו הכאיב והכעיס,

fränken, betrüben; וְאָדַב אֶת־נַפְשִׁי

(שמואל א' ב' ל"ט) fränken; ומשפטו להָאָדַב והוא

בחלוק דאב.

אָדבָאל שע'פ, בן ישמעאל, וכן אָדום, אָד

(כמו קדד) ואדו.

אדם

אָדָם פ'ע ויחא, ד' בנינים בו, הקל עומד, ענינו

איכות הצבע האדמימות: אָדָם עצם מפנינים

(איכה ד' ו') sie waren röthler an Gestalt, als Korallen.

הפועל: מנן גבורה סָאָדָם (נחום ב' ג'): ועורות

אליהם מָאָדָם (שמות כ"ה ה') rotz gefärbt.

ההפעיל עומד: אם ואָדָמו בתולע (ישעיה א'

י"ח) (וכן כל הפעיל מפעלים שענינם צבע הוא

עומד, כמו: הָלָבִינו שריגיה 'יואל א' ו') וכדומה).

ההתפעל: אל תרא יין כי יתָאָדָם (משלי כ"ג

ל"א) röthlich sein

ומשל על דבר: ולֹאֲדוֹן לָכֵל בֵּיתוֹ (בראשׁי ט"ה ה')
 Befehlshaber, ובסתם בלי המצטרפת והודעה, על

מי נאמר, במליצות הנביאים, מִרָה לֹאֲדוֹן כָּל ה'
 צבאות: מלפני אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ (תהלים ק"ד ז').
 ומנהג הלשון לבוא בל' רבים גם ליחיד לתפארת
 ולכבוד: אֲדוֹנִים קֹשֶׁה (ישעיה י"ט ד'): אִם אֲדוֹנֵי
 יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה (שמות כ"א ד'): לִבֵּן אֲדוֹנֶיךָ (בראשׁית
 כ"ד כ"א): לֹא אֲדוֹנִים לֹאֵלֶּה (מ"א כ"ב י"ז) תואר
 למלך, ולשר הצבא. רק בכנוי מ"ב ליחיד בא בל':
 וְאֲדֹנִי וְקֵן (בראשׁית י"ח י"ב). ואם ידבר אחד עם
 אֲדוֹן בעבור כלל, לא יכלול אותם בארנות השומע,
 כמו: שִׁמְעֵנוּ אֲדוֹנֵי (שם כ"ג י'): והשם הנכבד:
 אֲדֹנֵי, Herr, Gott, בקמץ הנון ת' פתח, הוא
 להבדילו מן: הִנֵּה נֹא אֲדוֹנֵי (שם י"ט ב') (לרבים
 בל' חול): אֲדוֹנֵי יוֹסֵף (שם ל"ט כ'): וְאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים
 (דברים י" י"ז). ונמצאו שש"פ המרכיבים עם שם
 התואר אֲדוֹן, כמו: אֲדוֹנִיקָם, אֲדוֹנֵי-בֶקֶן, אֲדוֹנֵי-
 אֶזְקָה, אֲדוֹנֵיכֶם, אֲדוֹנֵיהֶם.

אֲדֹן שם לבסים ומקום כניסת ידות העמדים:
 כְּכֹר לֶאֱדָן (שמו"ל כ"ו) Schwellen, Fußgeßell
 והדבוי: שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות כ"ו י"ט): עַל מֵה אֲדָנִיָּה
 הִסְבֵּעוּ (איוב ל"ח י') כְּנִי לִיסְדוֹת Grundfesten.
 אֲדָן לשון ארמית, כמו או בעברית, וכן אֲדָן
 ועד כֵּעַן (עזרא ה' ט"ו) und seit der Zeit bis
 jetzt, ומזה: בֹּאֲדָן דִּנְיָאֵל (דניאל ב' י"ד) in jener
 Zeit, damals.

אֲדָן בארמית כמו אֲדוֹן בעברית ונמצא בשמות
 ע"פ בלֹאֲדָן, נְבוֹנֶרְאֲדָן.

אֲדָן שם מלכות: אֲדָרְכֹנִים אֶלֶף (עזרא ה' כ"ז)
 Darchos, הוא מִטְבַּע פְּרָסִי מִזֶּהָב מְהוּרָה,
 אֲשֶׁר הָיָה יָדוּעַ גַּם לַיהוּדִים בְּהוֹתָם תַּחַת מַמְשַׁלַּת
 מֶלֶךְ פָּרֶס. הָאֶלֶף נִסְפָּתָה, וּבְעוֹזָא נַחֲמִיָּה וְרָהָה
 נִמְצָא גַם הַשֵּׁם דְּרִכּוֹן אוֹ דְּרִכְמָן. מִחִירוֹ וְשׁוּיֹו
 חֲשָׁבוּ הָאֲחֵרֹנִים לְעֶדֶן א' וְהֵב וְחֲצִי, 1½ Dufaten
 (הַמִּטְבַּע הַזֶּה נִמְצָא לִזְכֹּר עוֹלָם גַּם בְּאַסּוּפֹת
 הַמִּטְבָּעוֹת בְּקִרְיֹות וְעֵינִי וּפְאִירֹו).

אֲדָרְכֹנָא לשון זריוות ומהירות בארמית: יִזְעַבֵּר
 אֲדָרְכֹנָא (עזרא י' כ"ג) gefchehe sorgfältig.

אהב

אָהַב, הַעֲתִיד יֵאָהֵב, פִּי, וְאִמָּר עַל אֶהֱבֵת אִישׁ
 אֶת רַעְיָהּ אוֹ אֶת אִשְׁתּוֹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹה. גִּבְ"ב.
 הָקָל: אָהַב אֶת יוֹסֵף (בראשׁית ל"ז ג') lieben, ולרוב
 עַל מִשְׁקָל פֶּעַל: כֹּאשֶׁר אָהַב אֲבִיו (שם כ"ז י"ד):
 וְאֲבִיו אָהָבֻהוּ (שם ט"ד כ'): אֵל תֵּאָהֵב שִׁנְהָה
 (פסלי כ' י"ג), עֵדֶה הַשְּׁאֵלָה: וְעֵדֶה נָחִי פִּי א':
 וְאָהַב אֶת יַעֲקֹב (פסלני א' ב'): אֲנִי אֶהְבִּי אָהַב
 (פסלי ה' י"ז): אָהַב דְּבִק מֵאָה (פסלי י"ח כ"ג)
 Freund, וְרֹב קִשּׁוּרֵי בִיחַם הַפְּעוּל אֶת, וְזֹלָתִי ב'
 פְּעָמִים בִּאֶהֱבֵת רַעִים הוּא נִקְשֵׁר בִּלְמִי: וְאֶהְבֶּתָּ
 לְרַעֲךָ כְּמֹךְ (ויקרא י"ט י"ח): וְאֶהְבֶּתָּ לוֹ כְּמֹךְ (שם

אדר

נֶאֱדָר פְּעוּ ב' ב"ב. הַנִּפְעֵל עֵבֶר עֵנִי עֲצֵמָה
 חֻזֶּק הַשְּׁלִימוֹת: מִי כִמְכָה נֶאֱדָר בְּקֶדֶשׁ
 (שמות ט"ו י"א) herrlich, mächtig, נֶאֱדָרִי בִּכְחַ
 (שם ט"ו י'). הַיּוֹדֵד נֹסֵף כְּמוֹ שְׁלָתִי, רִבְתִּי (איכה
 א' ב').
 הַנִּפְעֵל: יִגְדִּיל תוֹרָה וְיֶאֱדִיר (ישעיה מ"ב כ"א)
 verherrlichen, הוּא יוֹצֵא.
 אֲדִיר תוֹאֵר הַשֵּׁם וְהַפְּעֵל: מֵה אֲדִיר שִׁמְךָ (תהלים
 ה' ב') mächtig, וְעֵנִי תִמְדִּר רַבִּי וְהַפְּלִנָה:
 אֲדִיר בְּמִרּוֹם ה' (שם צ"ג ד'): וְהִיָּה אֲדִירֹו מִמֶּנִּי
 (ירמיה ל' כ"א) groß, Gewaltshaber, וּבִסְמָן נִקְבָּה

אָהי מלת השאלה בהסוף איד. so: אָהי מלכך (הושע י"ב י'), so וי"ם אותם עתיד מן היה: אָהי דכרך מות (הושע י"ג י"ד) ותיב"ע: אָן.

אהו

אָהוּה שם תאר לנחל, מקום שם נחו להרגיע עזרא הסופר עם השבים מנלות בבל: ואקבצם אל הנגר הבא אל אָהוה (עזרא ח' ט"ו) לר"ק הנגר הזה שושף ועובר כיבנה, הנקרא בל"א. Ahiava-Fluß.

אהל

אָהל, העתיד יָאָהל, מ"י נגור מן השם אָהל. בב"ב, ענינם סתיחת האהל ונטיחו כדרך כל פעל הנגור מן השם. כמו: רשן זמר, ערף, הקל: וַיָּאָהֵל עד סדום (בראשית י"ג י'), das Bett aufschlagen, מ"י נוסה אהלו לשבת ומסיר אותו בלכתו למסעו, ולא קבע לו בית נאמן עד סדום.

ההפעיל: הן עד ירח ולא יָאָהֵל (איוב כ"ה ה') ר"ל יסתיר הירח שלא יסע אהלו בריקע, וע"צ השאלה מרסה המליץ עלית הירח ושקיעתו לנשית האהל והורדתו (כמו לשמש שם אהל בהם) (ועין שרש הלל): ולא יָהֵל שם ערבי (ישעיה י"ג כ') בחסרון אֶלֶף כמו יאָהֵל.

אָהֵל שם דבק למשכן הנוסעים ממקום למקום עשוי מעור או מפשתים, והוא דירת עראי, והשתמשו בו לרוב רועי הצאן בארצות המזרח, הלוח ונסוע עם עדריהם לדרוש אחרי כל ירוק ונאות דשא: ישב אָהֵל ומקנה (בראשית י"ד כ'), Bett, Güte. והרכבו אָהֵלִים: מה טובו אָהֵלִי (במדבר כ"ד ה'). וגם אָהֵלִים: מעל אָהֵלִי האנשים (במדבר י"ו כ'). ויש חכמים הרוצים לפרש כי הראשון דרך קבין רבוי אהלים לאחדים ולא יתפרדו כמו: איש לְאָהֵלֵיו, (שופטים י' ה') והשני רבוי המין, והנכון כי כן הוא מנהג משקל פָּעֵל, כמו מן חִדָּשׁ חִדָּשִׁים, ומן בָּקַר בָּקָרִים, והפעלים המשתמשים עליו: נָטַע, נָטַח, תָּקַע, מָתַח: ויש שם אָהֵל (בראשית כ"ו כ"ה): תָּקַע אָהֵל (שם ל"א כ"ה): ויפתחם בָּאָהֵל (ישעיה מ' כ"ב) ופעם אחת: וישע אָהֵלִי אֶפְרָנו (דניאל י"א מ"ה) er wird seine Haft-

י"ט ל"ד): וזה מפני כמך האמור אהיה, כי לא יתכן להשוות אהבת זולתו ממש לאהבת עצמו בלי לגרוע דבר, כי חייך קדמים לחיי חברך; לכן לא נאמר את אהבת עצם המפעל (Accusatio), כי התורה לא תצוה דבר שהוא בנמנע בחק הנפש אבל בא בקשור למ"ד על ענינים המצטרפים עליו בטוב וברע, כמאמר הלל: מה דעלך מני לחברך לא תעבה, שיהיה כל אשר לו חביב עליך כשלך. אמנם בשאר מקומות שאינו ברמיון שזה יתכן שיבוא המפעל: וַאֲהַבְתֶּם את הבר (דברים י' ט"ו). והחכם הרב ב"מ אמר כי ואהבת לרעך איננו הרצון על כמות האהבה כ"א על האיכות. עיין באור (ויקרא י"ט י"ח) בר"ה: (י"א ה'), ויבוא ג"כ על השמחה והתשוקה: אָהַבְתִּי כי ישמע ה' (תהלים קט"ו א') Ich freue mich, daß der Herr hörte. אָהַבְתִּי תשועתך (שם מ' ט') die deine Hilfe wünschten. הנפעל: הַנְּאָהֲבִים והנעשים (שמואל ב' א' כ"ג) lebenswürdig.

הפעל: תָּאָהֲבוּ פתי (משלי א' כ"ב) והנהג לרוב על החושק דבר מתאוות החמירות המושלת בחזקה על יצר לבו: ורדפה את בָּאָהֲבִיהָ (הושע ב' ט') Bußer, כי החושק חושק בעונו בלי סבה נכונה. אָהַבְתָּ שֵׁם־י' בָּאָהֲבִיתָ תשנה תמיד (משלי ה' י"ט) Liebe. והרכבו תא"ה"ש ובלשון זכר: אֵילֵת אָהֲבִים (שם שם) lebenswürdig: נתעלסה בָּאָהֲבִים בקמץ (משלי י' י"ח) Liebeflüngen, ויהיה הנפטר אָהֵב.

אָהַבְתִּי משרש אהב בכפל אותיות השרשיות ע"ל, על משקל סתקת מן סחר, ונמצא התמנהגות הוואת בסירוד לב' מלות: אָהַבְתִּי הכו קלון (הושע ד' י"ח) ובתרגום היעירונימוס, dilexerunt. אהבו.

אהד

שרש זה אשר הוראתו תוקף ואמן לדעת חוקרי לשונות בני קדם לא נמצא במקרא רק בתואר שם עצם פרטי: אָהַד (בראשית מ"ו י') גם אָהַד (שופטים ג' מ"ו).

אהה

אָהֵה מלת הקריאה לצער ועצב: אָהֵה אֶדְוִי (מלכים ב' ו' ו') O, ach, weh!

(ישעיה ח' י"ח) ויש ענינו נאר: קאובות חדשים
(איוב ל"ב י"ט) Schläufe.

אויביל שעי' והוראתו בלשון ערב ראש רועי
הגמלים: ועל הגמלים אויביל הישמעאלי
(ד"ה א' כ"ו ל') פקד על גמלי דוד, ושם התואר
ישמעאלי יבאר משמרת פקודתו.

אוד

אוד שם תאר זכר נרדף עם לפיד עשן ונשרף
קצתו כאש: אוד מצל מאש (וכרה ג' ב') Feuer-
brand, dem Feuer entziffen, האודים העשנים (ישעיה ד' ד').

אודות מלת היחס מורה סבה גורמת, וכל מציאות
בסמן הרבים ובקשור מלת על: על אודות
הבאר (בראשית כ"ו ל"ב) wegen: על אודותי ועל
אודותיך (יהושע י"ד י') in Ansehung in Betreff, כמו
על דבר, על עסק, על ענין, וכנוי בל' רבים כמלות
היחס הרבה, כמו עלי, עלי.

אוי

אוי מועל עומד ויוצא ג' בנינים בו, הנפעל
ענינו נוי ויופי, ראוי, נחמד ונעים, (לייבליך)
lieblich, geizemend: קאוי לחיך בתורים (שיר א' י')
schön, לא קאנה לכסיל כבוד (משלי כ"א א') וכדומה
עוד, ziemen, נחיות האלף: לבייך קאנה קרש
(תהלים צ"ג ה') האלף בשוא נע: פי הקדושה
ראויה לבייך אשר שכנת בו.

הפיעל יוצא, ולא נזכר בו יחס הפעול ככל
פעלי עזר שאינם יוצאים משם, אך מגבילים הרצון
לפעל אחר, וכן זה ענינו תשוקה ורצון לדבר,
wollen, gelüften, sich sehnen, begehren: קאנה למושב
לו (תהלים קל"ב י"ג): כאשר קאנה נפשך (שמואל
א' ב' י"ז) פה אשב כי אפיתיה (תהלים קל"ב י"ד).

התפעל ענינו כדרכו פעל חוזר ובמקום הוה
יורה לענין שהוא מהוה עצמו לכך, להיות לו תאוה,
וזה בבקשת המתירות בתענונים: קאנה תאוה
(במדבר י"א ד') gelüften: קאנה ואין נפשו עצל
(משלי י"ג ד') רל: העצל מתאוה לדברים רבים
כי יבואוהו מבלי עבודה, ואין כי ע"ד נס לא הכין
הקב"ה לבני אדם את צרכיהם, כי נתן להם כח
בנותן נפש לעשות חיל, וי"ם: העצל עושה א"ע,

Wegelte aufschlagen, כי כבר יבוא עצ"הש שם אהל
גם על דירת קבע.

אקהלים שם למין עץ יקר טוב להריה, הנדל
בהודו מזרחית, אשר עליו ינדל פרי אדום
ברמות הפלפל, ושרש הסלה הזאת איננה בעברית
כ"א בל' פריס, Alceholz: אקהלים וקנמן (משלי י'
י"ז) ובס"ג: מור ואקהלות (שיר השירים ד' י"ד): ויש
שעי' משרש זה: אקהלה, אקהליאב, אקהליקה,
אקהלקסה.

אהר

אהרן שעי' לאחי משה בן עמרם הכהן הגדול:
בני אהרן הכהן (יהושע כ"א ד') בית אהרן
(תהלים קט"ו י') ובתלמוד נמצא בנוי משם זה:
אהרונים (Alphoniten) אהרני, אהרניתי, שם הר
ההר מקום שם מת ונקבר אהרן (במדבר כ' ל"ג)
נקרא עד היום הוה בשם Hârân.

או

או מלת הקשור, וענינו לחלק או לפרט אחד
משני נושאים לנשוא אחד או אחד מב' נושאים
לנושא אחד, ober: ואיש או אשה (ויקרא י"ג כ"ט)
eine Manns- ober Frauenperson: ומת או-נשבר
או נשכה (שמות כ"ב ט') ובא ג"כ נרדף למלת
אם: או בן נח או בת נח (שמות כ"א ל"א) wenn:
או נודע כי שור נח (שם כ"א ל"ט): או דודו או
בן דודו (ויקרא כ"ז ט') entweber, וכמעט לה, או
אפילו: או עשיתי בנפשי שקר (שמואל ב' י"ג)
wenn auch: או נשים שבט בני מואת כל עץ
(יחזקאל כ"א ט"ו). מירושו איך נשים? והחרב
הזאת הוחרה לכוות שבט בני מואת שאר
העצים (ירמיה ק'). ונמצא גם לתפארת סגנון המליצה
כמו הנה: או אז יכנע לבכם (ויקרא כ"ו ט"א) ob
etwa.

אואל שעי' (עזרא י' ל"ד).

אוב

אוב שם תאר לעושה מעשה קסם: אוב או
רדעני (ויקרא כ' כ"ז) Totenbeschwörer: קאוב
מארץ קולך (ישעיה כ"ט ד') והרבו: אל האובות

לי כי גרתי (תהלים ק"ב ח'). ושם עצם פרטי: את
אָני (בסדר ל"א ח') בן תאות אביו או אמו, ber
Gefühls.

אול

אָויל שתי' לנבער מדעת ומעשיו מבוהלים: כל
דרך אָויל ישר בעיניו (משלי י"ב ט'), אָויל
Unbesonnenheit, ולנקבה: אָוילת ביריה תהרסנה ושם
י"ד א'. ויש ש"ם: אָוילת ארם תסלף דרכו (משלי
י"ב ג') die Aportheit, מפני אָוילתי (תהלים ל"א י')
ob meiner Aportheit, והשם בתוספת י"ד היחס:
רעה אָוילי (זכריה י"א ט'), והוא תואר השם, aportheit
ומזה שם עצם פרטי: אָויל סרוך (מלכים ב' כ"ה
כ"ו) הוא מלך בבל אשר מלך אחרי נבוכדנאצר.
אָוילי: בשרש אלה.

און

התאָונן פעל חוזר. בנינו התפעל, ענינו תערימות
והתעצבות על און הנעשה: מה יתאָונן
אדם חי (איכה ג' ל"ב) ber sich beflagen, beschwören, be-
trüben, ויהי העם קסתאָונקים (בסדר י"א א')
betragte, והכ"ף מורה שהיו בני ישראל מבקשים
עלילה כאלו נעשה להם און בלא משפט בסדר.
אָון שם"ז, וענינו כח ועצמה: מצאתי און לי
(הושע י"ב ח') Kraft, Macht, וי"ם: און כמו
הון בחלוקה אחת, כי באמת ההון הוא תוקף
לאדם בכל אשר יפנה: וראשית אָוני (בראשית ט"ט
ג') Gefling meiner Kraft, כנוי לבכור, כי חורע
חזק הנזק: כי הוא ראשית אָונו (דברים כ"א י"ז)
והרבים: ותחלת אָונים אברה (משלי י"א ו'), וי"ם
שהם תארי השם, ר"ל תחלות חזקות. ובתלמוד
נמצא *אָונות על שטרי תקף, Wollmacht, ויש
ענינו צער ואבל, והוא תואר הפעל: לא אכלתי
באָוני ממנו (דברים כ"ו י"ד) Trauer, Leid, בן אָוני
(בראשית ל"ה י"ח) בן אבלי; וי"ם בן דוי: כלחם
אָונים להם (הושע ט' ד') לחם אבלים. ובתלמוד
נקרא האבל ביום הראשון לימי אבלי *אָון כי
ביום הזה יתקבצו בו צער ואבל.

אָון או אן בלשון מצרי שמש: פוטי פרע כהן אן
(בראשית ט"א ט"ה) ויחזקאל ל' י"ז יקרא לו אָון
לגנאי, וירמיה יסב את שמו בית שמש. — ויש
שע"ם: אָוני, אָונם, אָונן.

כמתאה ואינו עושה הפעולות להשיג על ידן את
תאות לבו, והוא כמו פעל מדומה. וכן כל התפעל
יתכן לפרש ע"ז: ולא תתאָנה בית רעך (דברים ה'
כ"א), כי יתכן שתבוא תאוה בלבו מבלי משים לב,
אמנם האל צוה שלא יתן לתאותו להתגבר עליו
ולחנותו לעשות עול. ויש ענינו גבול: והתאָויתם
לכם (בסדר ל"ד י') ihr sollt für euch setzen, ab-
marken.

תאָנה שם"נ ושמושו תמיד בהרכבת מלת נפש:
בכל אָנת נפשך (דברים י"ב כ'), nach Gefallen,
nach Belieben, כי נפש בתנך מורה על הרוב רצון
ותאוה ומורה גם כן העצם: ובא בכל-אָנת נפשו
(שם י"ח ו') nach eig'nem Belieben, וכל אָנת נפש
ענינו עשות חפצו בלי מונע nach Herzenslust.

תאָנה שם"נ לתשוּקה וחמדה: וכי תאָנה הוא
לענינים (בראשית ג' ז') Lust, ויאמר על
הנאת הנפש: תאָנת ארם חסדו (משלי י"ט כ"ב)
ber gute Abille, ר"ל הרצון הטוב שמראה האדם
בעשות חסד כאילו מתאוה להיטיב הוא עקר החסד:
תאָנת צדיקים אך טוב (שם י"א כ"ה) ber Abille
תאָנת עצל תמיתנו (שם כ"א כ"ה) Begierde,
ובחבור עם מלת נפש יש לשבח ויש לגנאי: כי
הלל רשע על תאָנת נפשו (תהלים י' ג'): לשמך
ולוכרך תאָנת נפש (ישעיה כ"ו ח') Seelenlust, וע"א:
עד תאָנת גבעות עולם (בראשית ט"ט כ"ו), ענינו גבול
משרש תוה, bis an die Grenzen ewiger Hügel, הן
תָוִי שרִי יעניי (איוב ל"א י"ח) שרשו תָוִי (ועין
שרש תוה).

מאָוים שם"ז מזה: אל תתן ה' מאָוִי רשע (תהלים
ק"ט ט') Wüßte: נארת בשרש נאה
ובשרש נזה.

און

אָוִי שם עצם פרטי: מלל בן אָוִי (נחמ"י ג' כ"ה).

אורח

אָורח שם חיה מה, בסמן הרבים: ומלאו בתיהם
אָורחים (ישעיה י"ב כ"א) Wüßfagen.

אוי

אָוי מלת הקריאה לזנון וצער: אָוי לך מואב
(בסדר כ"א כ"ט) wehe, ובתוספת ה"א: אָוִיה.

אין שמו. יש ענינו און ועול: אם און ביד (אויב יא יד) larecht: פורו ממני כל מעלי און (תהלים י' ט'). ויש ענינו צרה (כי שמות רבים הונחו בל' עבר על מעשה הרשע וענשו; כמו: עמל): לא הביט און בעיניו (במדבר כ"ג כ"א) Unglück. ויש ענינו הבל וריק: ויהבם עמל ואון (תהלים צ' י') Zand. או פירושו: כי ברשעם יתנאו. ורובו כולל פעולות עול, הנעשות במזמות מרמה. ובכנוי תנוח הו': מחשבות אונך (ירמיה ד' יד) Ränke, Tüde. כמו מחשבת און שלך (כדרך הלשון שהכנוי יבוא נסמך אל ש'הת): וישב עליהם את אונם (תהלים צ"ד כ"ג): יצפון לבנוי אונם (אויב כ"א י"ט). בהכפלת המובן: אוננו אשר קבץ באון, לתפארת המליצה, ואולי מזה: ותוחלת א'נים אברה (משלי י"א ד'): ובית אל יהיה לאון (עסוס ה' ה'). כמו לאל ואין. תאננים שמו מזה: תאננים הלאה (יחזקאל כ"ד י"ב) Zand. וי"ם אותו כמו תואנה.

און

און פ"ע ויוצא. בב"ב. הקל ענינו לחיצה, דחק וסחירות, כי המסחר דחוק את השעה או הדברים אשר באם דרכו לבל ימנעוהו, והוא לדוב מתיחס על פעל אחר להגביל סחירות הפעולה בנחיצה: ולא און לבוא (יהושע י' יג) eilen. וכל און אך למחסור (משלי כ"א ה') ר"ל און לעשות מעשיו בלי בחינה וישוב הדעת, או און להרשע: איש און בדבריו (שם כ"ט י"ט) vorstücheln. כי און לך הר'אפרים eng. (יהושע י"ז ט') צר ודחוק. והנגשים אונים (שמות ה' יג) eilen, drängen. ואני לא אצתי מרעה אחריו (ירמיה י"ז ט') ich drängte. ולד"ק שערור: לא אצתי מהיות רועה אחריו, ich wegwenden, ich entziehen.

ההפעיל מענין זה: אל תאצו לנחמני (ישעיה כ"ב ד') bringen. וכן: תאצו המלאכים בלוט (בראשי"ם ט"ו ט') drängen (zur schnellen Flucht). ולד"ק גזרה זו מנחי ע"י ויהי זה העתיד מבנין הקל.

אור

אור פועל עומד ויוצא. הקל ענינו היות האור, licht werden, leuchten (הבוקר אור (בראשית

ההפעיל יוצא: השפעת אור. ולפי שאין בו עצם פעול, לכן קשורו במלת היחס: על או אל: להאיר על הארץ (בראשית א' ט') leuchten, scheinen. והאיר על עבר פניה (שמות כ"ה ל"ז): וזולתי כשהוא יוצא לשלישי יתכן שיקושר ביחס הפעול: חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ה' א') erhellten, heiter machen. שהחכמה תשלח והרה ממערכי לבב אל הפנים ויאירו, כאשר יעיד הנסיון כי איש משכיל תמננו ותאירו יענו בו, כי חכמה תנוח בלבו; וכן להפך איש משולל מדעת, גם תאג פניו סר מעם ובלי נעם: והאיר פניו (נחשע) (תהלים פ' ד') כנוי להשפעת ההצלחה: כי אתה תאיר נרי (תהלים י"ט כ"ט) הגר הוא הפעול והוא מאיר: להאיר עינינו (עזרא ט' ח'): מאירת עינים (תהלים י"ט ט') כנוי לאור השכל והשנה: תאיר את הלילה (שמו"ד כ') הלילה הוא הפעול: להאיר להם את הדרך (נחמ"י ט' י"ב). ויאמר על הדלקת האש: ולא תאירו מובחי חנם (מלאכי א' י'). ר"ל לא תבערו ולא תאירו אש על מובחי. ובא עומד: והארץ האירה מכבודו (יחזקאל ט"ג כ'). או הכוונה מרוב שפעת האור שבה הארץ להיות נוף מאיר: כמ"ש: הירח לא יאיר לך (ישעי' ס' י"ט), ואור הירח נ"כ מתשובת ניצוץ אור השמש. וע"א: נשים באות קאירות אותה (ישעיה כ"ו י"א), ענינו לקיטה, פעל נגזר מן אור אורות, המורים על מיני עשבים.

אור ש"ע לעצם הוהר: יהי אור (בראשית א' ג')

להיות בראים נמצאים מבטלים מחשבות אחרים.
הלביש את רוחות המדות האלה בנף ובשר.
וצוה אותם: להיות להם אש תמיד תוקד לא תכבה.
כי האש להם היסוד הקדוש כי קרוב אורו לאור
השמש הרימו על הסוג (זאת היתה סבה שהאמינו
רבים כי הפרסים עובדים את האש ואינו כן אבל
הוא יסוד קדוש באמונתם). וליום האחרון יקמו
כל שוכני עפר, ואחרים יהיה נכנע ויפחד האור
מן החשך ויהיה אור עולם ומסלכת שלום וטוב.
ולזה ירמו מאמר הנביא: אני ה' ואין עוד וגו' ויצר
אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע אני ה' עשה
כל אלה. ר"ל המוב והרע יחדו מאתי יבואו.
ועפ"ז תבין מאמר אנרה בתלמוד אמר ליה ההוא
אמנושא לאמימר: מפלגך לעילאי דהורמיז (פועל
טוב) ומפלגך לתתאי דאחרמיז (הוא אחרים) רומז
על ב' מיני הפועלים האלה לפי דעת הפרסיים. כי
הערביים והישמעאלים יכנו הפרסי בשם מגוש
(Magus) או חבר. ר"ל מכשף. ומאד תמצא בהרבה
ספרי הקבלה האחרונים דעות משולבות ובעיות
על יסודות האלה הסכונה אצלם בשם סטרא
אחרא וקליפות וחיצינים וכדומה. ואין זה המקום
להאריך בזה. — ויש ענינו שם עשב מה: ללקט
אורות (מלכים ב' ד' כ"ט) Kräuter: של אורות מליך
(ישעיה כ"ז י"ט): כחם צח עלי אור (שם י"ח ד').
ו"מ אותו מענין הראשון. ויש ענינו מטר: יפין
ענן אור (איוב ל"ז י"א) Regen: ועד"ז: איזה דרך
יחלק אור (שם ל"ח כ"ד).
אָר ש"ז ללהבת אש. אור לשבת נגדו (ישעיה
ט"ז י"ד) Feuerflamme: אור לו בציון (שם ל"א
ט'): לכו פאור אשכם (שם ג' י"א) ר"ל לכו נא בען
בצעיכם ובדרך חסאיכם, וסוף הענש לבא: פאור
תבעיר (יחזקאל ה' ב'). ויש ענינו עמק כמו חור:
פאור כשדים (נחמיה ט' ז') Äbel, Esch oder Gefängnis:
ו"א כי הוא שם עיר ששטה אור אשר בארץ
כשדים. ו"מ מזה: ע"כ פארים כבדו ה' (ישעיה
כ"ד י"ד), פי' בעמקים. וע"א: את האורמים ואת התומים
(שמות כ"ח ל'). ופירושו אור האמת והתגלות תורת
ה' לעמו. והענין הזה נמצא גם אצל היונים והרומים
הקדמונים בשם Orakel, כידוע לקודא בספרים.
פאָר ש"ז לנפי המאיר: את הפאור הגדול
(בראשית א' י"ט), והרבי: ידו פאורת שם

שם. וגם הוא כנוי לבקר: מן האור עד סהצית
היום (נחמיה ח' ד'): וכן הוא כנוי לכל אור והצלחה
(להפך מן הצר שהיא חשך) ולכל השמעת
השכל: פאָרף נראה אור (ישעיה נ"ח ח'), (שם)
Seligkeit, כנוי לשכר עו"הב, ובס"ג: ליהודים
היתה אורה (סמט ח' י"ז): אור פנך ה' (תהלים ד'
י'): אז יבקע בשחר אורף (ישעיה נ"ח ח'): וכן יאמר
על צד השאלה על בירור וזכוד הרבר: ומשפטיך
אור יצא (הושע ו' י') Klar, rein, an den Tag. וכן
על התאר של איש גדול המסיל אימה: פאור פני
לא יפילן (איוב כ"ט כ"ד). ובא על הפועל במקום
הפועלה: צר פאור חשך בערפיה (ישעיה ה' ל')
Sonne: והרבים: לעושה אורים גדולים (תהלים קל"ו
ד') על העצמים המזהירים ברכיע: ועד השאלה
עוד: ונתתך לאור גוים (ישעיה ס"ט ז'), מנהיג
ומנהל ומורה לעם הדרך ילכו בו. כמו שאור
השמש מורה הדרך הטבעי, כן אור השכל מורה
הדרך בטובן המוסרי. ובא נ"כ כנוי לטוב והצלחה
פאָר: ויצר אור ובורא חשך (ישעיה ס"ה ז'). האור
במקומו זה כנוי לטוב ושלום כמו חשך שהוא
הפכו כנוי לרע. ולהבנת כוונת המקרא במקום הזה
צריך אני להקדמה, לפי שראיתי שהמפרשים לא
פרשו כוונתו והמבארים לא בארו ענינו: המקרא
הזה אמר הנביא על הפרסיים, כאשר יורה עליו
תחלתו: כהדאמר ה' למשיחו לכורש, והוא מלך
פרס. הפרסיים הם בני עולם בן שם. והם היו
מאמינים במציאות בורא אחד כל יכול בלתי בעל
תכלית ממציא כל הנמצאים. ושם הממציא הזה
בלשונם איסור (ר"ל יסוד) או הורמיז, וכן יקראו
אותו הוקמינדא הקדא. והיו מאמינים עם זה עוד
במציאות פועל רע הנקרא בלשונם אַחרימן, והוא
השטן בלשוננו, der Böfe והפועל הרע הזה שונא
אדם ומבקש רעתו. ודעתם עוד כי הממציא הראשון
הוקמיז הוא לבדו נצחי, והוא בהיותו הפועל
הטוב לבדו אמר בלבו: במה יודע איפא כחי
ונבורתי אם אין דבר נמצא מתנגד לי? לכן ברא
את האור ואת החשך, ומן החשך נהיה אחרים
פועל הרע, המכין תמיד להתנגד אל פועלת ויצר
כל, אך ללא ויעיל, כי בכל עמלו להתנגד אליו
יהיה עוד סבה להגדיל תפארתו. והשמות הן
אצלם רוחות סדורות בלי גוף. וכאשר חפץ הבורא

כסאך מאן (תהלים צ"ב 'von seher: מאן השמעתיד
(שעה ט"ד ח') schon längst, וגם בלי מ"ם: ידעת
כי אז תולד (איוב ל"ח כ"א). פי' ידעת אז כי
תולד. (עיי' תל"ע).

אזב

אזב שם עשב מה המשתרע ומתפשט בניחול
על הקירות ועל החומות: אנרת אזב (שמות
י"ב כ"ג): ein Büffel Wispel: עד האזב אשר בקיר
(מלכים א' ב' י"ג) Wroos, ונמצא שע"ס אָזְבִי.

אזר

אזר (אָזְרָא) תואר לענין נכון וקים: מלתא מני
אָזְרָא (דניאל ב' ח') das Wort ist von mir
,unabänderlich (das heißt die Sache ist fest beschlossen)

אזל

אָזְלָא מ"ע. בבב"ב. הקל א' ענינו הליכה: ואָזְלָא
ל' או יתהלל, כאשר ילך ל' יתהלל
במקורו. כי תרגום הלך, אול, gehen. ב' על דרך
השאלה. על דבר הנעדר מסקומו אשר היה שם
בתחלה, ועל כליון והפסק, כדבר אשר חלף ואין
ל': הלחם אָזְלָא מכלינו (שמואל א' ט' ז'),
ר"ל כלה והפסק: אָזְלָא מים מני ים (איוב י"ד י"א)
verflehen, הלכו והפסקו: כי אָזְלָת יד דברים ל"ב ל"ח
baß verschwunden die Hilfe, הת"ו ת' ה"א הנקבה,
ו"ם מזה: מה תָּזְלִי מאד (ירמיה ב' ל"ח)
warum läufft du so seher? והנה ת' פ"ם. (ועיי' זול).

הפועל: אָזְלָא בעזבוניך (יהוקאל כ"ו י"ט)
bereißt werden, ונה ת' רגש והוא יוצא. ולד"א
ענינו אריגה כמו בתלמוד, ותרגומו Gewebe auf
beinen Markt.

אָזְלָא תאר השם: אצל האבן האָזְלָא (שמואל א' כ'
י"ט) Markstein, שהיה סימן ונבול לעוברי
דרך. ושע"פ מזה אוזל בן יקטן: ואת אוזל (בראשית
י"ב כ"ח) הוא אבי מושל ארץ ערב הצפוני. וי"ם מזה
תואר השם: אבן האָזְלָא (ש"א כ' י"ט).

אָזְלָא בארמית הליכה: אָזְלָא וכן אמר לה (דניאל
ב' פ"ד) er ging und also sprach er zu ihm, ועם ל': אָזְלָא מלכא להיכלה (שם ו' י"ט).

שם יד'. ותאר השם: שמן הקאור (שמות כ"ה יד').
מנורת הקאור (במדבר ד' ט'). וש"ם: שמן לקאור
(שמות כ"ה ו').

מאָרְהָ שם דבר נקבה ענינו חור: ועל מאָרְהָ
צמעני (ישעיה י"א ח') Soß, ויש לפרשו
מענין גבול ומחוז das Gebiet, ומזה: בָּאָרִים כבדו
ח', ר"ל בכל הגבולים וכן מאור בשדרים, ומזה
שע"ס: יאיר, אוריה, אוריאל, אורי.
אָרְרַת (עיי' ארה):

אות

אות שמו. ענינו סימן ורושם: והיה הדם לכם
לָאוֹת (שמות י"ב י"ג) Zeichen, Merkmal.
והרבו: באותות לבית אבותם (במדבר ב' ב') ומזה
נקרא רשמי הכתיבה אות, Buchstab, והרבו אותות
ולא אותיות כשיח הכתמן, כי זה בשרש אתה:
ויש ענינו גם ומופת: מה אות כי ירמא ה' ל'
(מלכי ב' ב' ח') Zeichen, Beweis: באותות ובמופתים
(ירמיה ל"ב כ"ב).

אז

אָז מלת תאר הפעל, ומקשר שני משפטים
המתיחסים זע"ז בבחינת הזמן והסבה והתנאי:
והכנעני אז בארץ (בראשית י"ב ו') damals, אלא
שלפעמים שולל זמן הקודם. אז ולא קודם
damals, ופעמים שולל זמן המתאחר, אז ולא עתה:
damals noch, וירף ממנו אז אמרה (שמות ד' כ"ח)
ba, ומלתה אותו אז יאכל בו (שם י"ב ט"ד), ר"ל
כאשר תמול אותו אז יאכל (ד"א) dann, alsdann, או אז
זכנע לבבם (ויקרא כ"ו ט"א): כי אז תצליח את
הרכיך ואז תשכיל (יהושע א' ח'): כלם לתשובת
התנאי. ומנהג הלשון במלת אז לבוא עתיד במקום
עבר: אז ישיר משה (שמות ט"ו א'): אז יָרְבֶּה
יהושע (יהושע י' י"ב): אז יבריל (דברים ד' ט"א):
אז יבנה (יהושע ח' ל'). והרבה כאלה. ובא
בתוספת יו"ד לרוב בתנאי אם היה כן אזי וכו'
והוא לתפארת המליצה: אָזִי המים שטפניו (תהלים
קכ"ד ח') so hätte, אחר לולי (נדרף עם כי עתה.
ובשמוש מ"ם מורה התחלת הזמן: ומאן באתי
אל פרעה (שמות ה' ל"ג) seit dem, מאן הבקר (רות
ב' ו'). ובא על זמן רב קודם בלתי מוגבל: נכון

umgürten. ורבו יאמר על לבישת כח וגבורה, כי האזור הוא חוק מצד קשירת האברים; וכשלים אָזְרו חיל (ש"ב ב' ד') die Gefäßten gürten sich mit Kraft. אָזְר נא כנבר חלצִיך (איוב ל"ח ג', ט' י'). הגפועל: אָזְר בנבורה (תהלים ס"ה י') gegürtet, gerüstet.

הפועל: המאָזְרני חיל (שם י"ח ל"ג); וכל הנמצא ממנו כלם מליצה על לבישת גבורה, ועצ'הש עור: נָתָאָזְרני שמחה (שם ל' י"ב); נָתָאָזְרני חיל (שם י"ח ט') מָאָזְרני זיקות (ישעיה ג' י"א) mit Brandpfellen gegürtet, gerüstet; ואולי מאזיר כמו מורה מן זרה הלאה, ואל"ף נוסף כאל"ף בסמוך והאזינו כל מרחקי ארץ (שם ח' ט') לר"ק ששרשו זון. ההתפעל: הָתָאָזְרו וחתו (שם שם) sich gürten, rüsten; עז הָתָאָזְר (תהלים צ"ג א').

אָזְזִיר שת' נרדף עם חנורה; ואָזְזִיר עור (סלכ' ב' א' ח'); וזיה צדק אָזְזִיר מתניו והאמונה אָזְזִיר חלציו (ישעיה י"א ה'); חנוני אָזְזִיר במתניהם (יחזקאל כ"ב מ"ט) Gürt, Gürtel, Rüstung; כי האזור שם לחנורה. כמו אזור עור דאליהו, ואזור פשתים דירמיה. ושם תאר לחגורת כלי מלחמה; וישם אָזְזִיר במתניהם (איוב י"ב י"ח) ענינו ככל Effect.

אח

אָח ב' הוראות לו. א) שם על כירה של אש, ok בלשון ערב אשר נתת בחדרי בני קדם להסיק ולחמם, והוא ברמת קדרה הנקראת בלשון פרסי וטורקי Tenor ober Tendur, ובבית החורף ישימו האח הזאת בחדרין קטן אשר באם החדר, וכתום הלהבה ישימו עליו כלי עץ כרמות שלחן ועליו אדרת לעצור את החמיסות לבל תכלה במהרה; ואת האָח לסניו מבערת (ירמיה ל"ו כ"ט) Feuerherb; האש אשר על האָח (שם ג"ז). ב) שם מספר אחד; ועשה אָח מאחת מאלה (יחזקאל י"ח ג'). C) מלת הקריאה לצר' ואבל; ואמר אָח (שם ו' י"א) Wehe! וכתוספת ה"א הוא קריאה של שמחה; אמרו האָח האָח (תהלים ל"ח כ"א) Triumph, sieh da! יען אמר האויב עליכם האָח (יחזקאל ל"ו ב'); אמרה צור על ירושלים האָח (שם כ"ו ב').

אז

אָזְנִי מ"י. בב"ב. הפועל ענינו חקירה ושקול הדעת מן מאונים; ואָזְנִי וחקר (קהלת י"ב ט') abwägen, ermägen, prüfen.

ההפעל ענינו שמיצה והטית און לקבל מצוה, ועמו ג"כ הבנה ושקול דעת; והאָזְנִיתָ למצותיו (שמות ט"ו כ') gehorchen, folgen; האָזְנִינו השמים (דברים ל"ב א') vernehmen, aufmerken; ולא האָזְנִין אליכם (שם א' ט"ד); האָזְנָה אמרתי (בראש"י ד' כ"ט); אָזְנִין עד תבונותכם (איוב ל"ב י"א); שקר מִזִּין על לשון הַת (משלי י"ד) וקשורו במלת אָל או בלס"ד. ולא נמצא ביחס הפועל אף שפעול הדבור כתוב אחריו: כי יָאָזְנִין קולי (איוב ט' י"ח), ד"ל שמוע ולמלא חפצי: יָאָזְנִין זאת (ישעיה ט"ב כ"ט). כלם אינם לא שמיצה בלבד, אבל לעשות כפי הדברים הנשמעים; והאָזְנִינו כל מרחקי ארץ (שם ח' ט') (עיי' בשרש זון).

אָזְנִי שם אבר השמיעה, נקבה: כי אָזְנִי מלין תבהן (איוב ל"ד ג') das Ohr; ואָזְנִים לשמוע (דברים כ"ג ג'), רבו זוני. וכל פעל הנאמר בו הסה. אָזְנִי שם תאר לכלי זין מה; ויתר תהיה לך על אָזְנִיךָ (דברים כ"ג י"ד) und einen Spaten sollst bu dir halten bei deiner Rüstung. ויש שע"ס: אָזְנִי שארה (ד"ה א' ד' כ"ד): אָזְנִיתָ תבור (יהושע י"ט ל"ד) שמות מקומות; ונמצאו עוד שע"ס: אָזְנָה, אָזְנִי (לְאָזְנִי משפחת האָזְנִי) (במדבר כ"ו ט"ז) אָזְנִיָה.

מאָזְנִים שם תאר לכלי משקלת: את הכסף בְּמאָזְנִים (ירמיה ל"ב י') eine Waagschale; וכשחק מאָזְנִים (ישעיה ט' ט"ו), והרבו הונו שבו; ע"ש שתי כפות שוות ולא יתפרדו. (תלמוד לשון עברי S. קז); ועוד באור: על אָזְנִיךָ (דברים כ"ג י"ד) בש' זין.

אזק

אָזְזִיקים שת' לכבלי ברזל: מן האזיקים אשר על ידך (ירמיה ט' ד') Banden, Geffeln; Setzen, ולא יתפרד: אסור בְּאָזְזִיקים (שם שם א') ונחה האל"ף ב"ם ואיפשר האל"ף נוספת. (ועיי' שרש זיק וזקק).

אזר

אָזְרִי העתיד ואזור, מ"י. בב"ב. הקל ענינו חגירת האזור; ואתה תָּאָזְר מתניך (ירמיה א' י"ח)

stimmig, וכן: לב אחד (פלכים א' ב'ב י"ג): קול אחד. (שמות כ"ד ב'): לעבדו שכם אחד (צפניה ג' מ').

אחה

אָח ש"ו: ולרבהק אָח (בראשית כ"ד כ"א) Bruber ויאמר על אוהב נאמן: וָאָח לצרה ויולד (משלי י"ז י"ג): אָח הייתי לתנים (איוב ל' כ"ט): והסמך: אָחי יפת (בראשית י"ב כ"א). ולנקבה: אָחות יפה ושמה תמר (ש"ב י"ג א'): אָחות לנו קטנה (ש"ה ח' ה') Schwester. והסמך: אָחות לבן (בראשית כ"ה כ'). והרבו אָחים. ולנקבה: אָחיות. (וכן יאמר על הקורבה לבד: דבי אָחי אתה (שם כ"ט מ"ו) Ber-wandter: כי אנשים אָחים אנחנו (שם י"ג ח'). וכן על ריע בעל רת אחד: כי יסבר לך אָחיד (דברים ט"ו י"ב) Nebenmenschen, Religions-Verwandter; ויאמר איש אל אָחי (בראשית ט"ב כ"א): אָחי מאין אתם (שם כ"ט ד'). לחיבה. ויאמר ג"כ על בלתי בע"חי במקום כנוי הנוף סתמי: איש בָּאָחידו ידבקו (איוב ט"א ח'): ומניהם איש אל אָחי (שמות כ"ה כ'). בעבור אחות הרמיון וההשתוות שביניהם.

אָח בארמית כמו אָח בעברית: ומה די עליך ודי אָחיד יושב (עזרא ד' י"ח) und was dir und dei- nen Brüdern beliebt ושע"פ: אָחות, אָחי, אָחסי, אָחי, אָחיסוב, אָחילוד, אָחיקן, אָחיסען, אָחיקן, אָחיקרב, אָחיעם, אָחיסקם, אָחיעור, אָחיקם, אָחיקם, אָחיע, אָחישטר, אָחישר, אָחיתקל. אָחידא (בל"ד אָחידן) בארמית כמו חידה בעברית: ואחיות אָחידן (דניאל ה' י"ב). אָחונה ל' פתרון חידה: וְאָחונת אחידן (דניאל ה' י"ב) Lösung der Räthsel.

אָחונה שם"נ ענינו קרבות ורעות: להמר את האָחונה (זכריה א' י"ד) die Freundschaft, Brü- derschaft; ובתלמוד נמצא פעל משם אחה: אברהם - שָׁאָחה את כל באי עולם, וְאָחידו בריו קדשו להם הוא היה הראשון אשר הורה בריו קדשו להם את דרכי ה': קָאָחה אח הקרע, חבור שני חלקיו כאחים.

אָחון שם ירק ודשא טרעה בהמה: ישנא אָחון בלי מים (איוב ח' י"א) Graß, Klee, besondere in sumpfigten Gegenden als Viehwelcke מקורה בשפת מצרים, ונמצאה גם בלשון יוני

אחד

אָחד פ"ע. כב"ב. הקל ענינו התחבר שני גופי לחיות אחד: אל תָּחד כבודי (בראשית ט"ט י') אל תָּאָחד, vereinigen, vereinbaren, ולד"ק שרשו יחד. ועל דעת שניהם הענין אחד. ותרנום של סגר אָחד וכן של אחד mitbegreifen, einschließen, וכן פה שלא יהיה כבודו נכלל עמהם.

ההתפעל: התאָחד הימיני (יחזקאל כ"א כ"א) sich entschließen, mit sich einig werden כלומר אָחד והסכם מחשבותיך אל דבר אחד.

אָחד שם מספר יסודי: יום אָחד (בראשית א' א') ein, einer אָחת לנקבה בגמילות הר"ל: אָחת מצלעותיו (שם ב' כ"א) eine, ונגרעה האל"ף מזכר: ודבר חד את אָחד (יחזקאל ל"ג ל'). ובא ג"כ כלו פתח: שכם אָחד על אחיך (בראשית ט"ח כ"ב). וזה כאשר תהיה הוראתו אחד מיוחד במספר בא אָחד, וכאשר תהיה הוראתו אחד מן הכלל, יהיה איזה שיהיה במקום כנוי גוף סתמי, man, jemand; האדם היה קָאָחד ממנו (שם ג' כ"ג): אָחד העם (שם כ"ג י'): אָחד הריקים (שמואל ב' ו' י"א): כדבר אָחד מהם (פלכים א' ב'ב י"ג): כדבר אָחת הנבלות (איוב ב' י'). והתאר: והיו לאָחדים בידך (יחזקאל ל"ו י') daß sie eins seien in deiner Hand; מחוברי כדבר אחד: ודברים אָחדים (בראשית י"א א') einerlei ר"ל שווים. וע"א: כימים אָחדים (שם כ"ט כ') einige, einzeln, ר"ל מעטים: וישבת עמו ימים אָחדים (שם כ"ז ט"ד). וכן יבוא מספר אחד לענין יחד: ואם שניהם קָאָחד טובים (קהל י"א ט') עם כ"ף הרמיון, להורות על השווי והרמיון, והוא נדרש עם יחד, mit einander, zusammen, zugleich; ואב וטלה ירעו קָאָחד (ישעיה ט"ח כ"ח) bei einander, תאר הפעל, וכן: כל הקהל קָאָחד (דברים ו' ט'). וכן יבוא על השווי: מדה אָחת (שמות כ"ד ב', ל"ז ט' מ"ו) einerlei, gleich; אָחת היא על כן אמרתי (איוב ט' כ"ב) einer- lei, ואנאמה נקם-אָחת (שופטים ט"ז כ"ח) ר"ל אחת משתי עיניו: לעבדו שכם אָחד (צפניה ג' מ') einmütig, וכשהוא מחובר למספר עשירית: אָחד עשר (דברים א' ב') elf; ובא אָחד במקום מספר סדורי: ובאָחד לחדש השביעי (עזרא ד' ט') der erste, ובדרכי הרבו: פה אָחד (ד"ה ב' י"ח) ein-

כי השגת רכוש וקנינים נאחז האדם במקום:
אשר נאחז בה (שם כ"ב ט'): וְנֶאֱחָז בָּהּ (בראשית
ט"ו כ"ו), das Bürgerrecht erlangen, שהיו נחשבים
כאזרחי הארץ, כי מדרך האדם האזרח הארץ
אשר הוא יושב בה להיות אזרח בה, כאלו אחוז
עמה בעבותות אהבה.

הפועל: אָחַז פני כמה (איוב כ"ו ט'), bebeden,
belegen, מכמה פני כמה השמים בעבים.

ההפועל: לכסא אָחַזים (ד"ה ב' ט"ה), belegt,
befestigt, נמנה שע"ס: אָחַז, אָחַזְה, וְהָאָחַז,
אָחַז, אָחַזים.

אָחַזְה שם ת"נ לנחלת שדה וחרם: ויתן להם
אָחַזְה (בראשית ט"ו י"א) Eigentum, Erb-
gut, Befehl, ולא יקרא אחיזה כי אם נחלת שדה
וחרם: ואל פני אָחַזְה העיר (יהושע ט"ו י'), לְאָחַזְה
קבר (בראשית כ"ב ט'). וע"א: נָאָחַזְה מרעהו (שם
כ"ו כ"ו), vertraute Freunde, ת' לחבריו שהם נאחזים
נה בזה באחבה.

אחל

אָחַלְי ובס' אָחַלְי מלת הקריאה לבקשה: אָחַלְי
אָרְנו (סלבים ב' ה'), es wäre zu wünschen,
wollte Gott! אָחַלְי יבנן דרבי (תהלים ק"ה ה'). ויש
שע"ס: אָחַלְב, אָחַלְי (ד"ה א' ב' ל"א).

אחר

אָחֵר קצו' וב"ב. הקל ענינו עכוב והתמהמה:
נָאָחֵר עַד עֵתָה (בראשית ל"ב ה'), säumen,
wellen, sich aufhalten, ואי"תן בצירי כבנחמ' שדרכם
להתחלף.

הפועל יבוא לרוב במקום ת"ה ר"ל שהוא
מצטרף על פעל אחר הבא אחריו ומגביל בו זמן
האחר: ולא אָחֵר הנער לעשות (שם ל"ד י"ט)
säumen, zögern: לא תָאָחֵר לשלמו (דברים כ"ג כ"ג):
וי אל תָאָחֵר (תהלים צ' ו'): אָחֵר פַּעַם מַרְכְּבוֹתָיו
(שופטים ה' כ"ה) ר"ל לבוא: אל תָאָחֵר אוֹתִי (ברא'
כ"ד ג') auffalten, versäumen, verzögern, ובמ"נ
מנה נָאָחֵר עַד עֵתָה, ג"כ מפועל. וענין כל האריכות
זמן כאלו מאריך הפעולה עוד אחר הזמן הקבוע:
כי בא יבא לא יָאָחֵר (הבקוק ב' ג') איננו כתבונו
אבל ענינו לא יסוף, ausbleiben, לא יכלה מבווא

בתרגום השבעים 'ישעה י"א ו'). ותקרא המקום על
שם האמה שבו: ותרגיענה קָחָה (בראשית ט"א ב')
hie Bläse: בין אָחֵר יפריצ (יהושע י"ג ט"ו). וראוי
אחזים: ולד"ק הוא אחים ממש:

אחז

אָחַזְה הוא כמעט נדף עם אָחֵר כלשון בשו"ס
וסוריא, וכ' הוא ג"כ בערבית. פ"י, דב"ב.
הקל עקר ענינו תפיסת יד והחזיק בדבר, וקשורו
עדו' בבית: אָחַז בקרנות המזבח (מלכים א' א' ג')
fassen, anfassen, angreifen, anpacken
האָחֵז (איוב ל"ה י"ט): אָחַזוּ בערמי (שם י"ו י"ב):
נָאָחַזוּ בונבו (שמות ד' ד'): אָחַזוּ במלנשי (שופטים
כ' ו'): נָאָחַזוּ בו ואחרונה (שמואל ב' ד' ו'): וְאָחַזוּ
בזה ג' מ"ט. או לקיום מה שאחז כבר: (לְאָחַזוּ
בסכלות (קהלם ב' ג') halten, אָחַזוּ צדיק דרכו
(איוב י"ג ט'): בָּאָשֵׁר אָחַזְה רגלי (שם כ"ג י"א). ויש
ענינו למידת העץ והוא נקשר ביחס הפועל
כמשמש: אָחַזוּ אָרְנו מלשתי (תהלים ג' א')
fangen, ergreifen, אָחַזוּ לֹנו שועלים (ש"ה ב' ט"ו)
fassen, כתרגום הרמב"ם: וכצפריים הָאָחַזוּת (קהל
ט' י"ג). וכן יבוא על התחוק איה תכונה בנפש:
היל אָחַז (שמות פ"ו י"ד): וְאָחַז בשרי פלצות (איוב
כ"א ו'): צירים אָחַזוּנִי (ישעיה כ"א ג'). ויש ענינו
צפוי, ביחס הפועל: וְנָאָחַזוּ את הבית (מלכים א' ו')
(י' einfassen, ויבוא על סנירה: ויטפו את הדלתות
נָאָחַזוּ (מלכים ו' ג') zuschließen, ויאמר על השנה:
וְאָחַזוּ טרף (ישעיה ה' כ"ט) erfassen, ויאמר על
המרת כלי מלחמה: אָחַזוּ רמח וצנה (ד"ה ב' כ"ה
ה'), כמו תפוש: אָחַזוּ חרב (ש"ה ג' ה') כמו לבוש
על הלבוש. וע"א: אחר אָחַז מן החמשים (במדבר
ל"א ל') wie es in Grifff kommt, כפי מה שיתפס
בהורמן: אחר אָחַז לאלעזר וְאָחַז אָחַז לאיתמר
(ד"ה א' כ"ד ו'). (ויש גורסין ואחר אחז וגו') ואמר על
הגורל הנאחז: לבלתי אָחַזוּ בקירות הבית (מלכים
א' ו' ו') einfügen.

הנפעל: נָאָחַז בסבך בקרינו (בראשית כ"ב י"ג)
gefangen, ergriffen werden, שָׁאָחַזוּם במצודה
(קהלם ט' י"ג). ויש ענינו אחיות נחלה וקיום המושב:
וְהָאָחַזוּ בתוכנו (יהושע י"ב י"ב) sich festsetzen, besetzen

אָחער תעבורו (שם י"ח ה'): וְאַחֵר אִם־אֵינְכֶם שׁוֹמְעִים
(יחזקאל כ' ל"ט). וכל אלה בזמן: אַחֵר המדבר
(שמות ג' א', אַחֵר בְּתַלְתֵּי שָׁנָה ב' מ'): אַחֵר
הרחים. (שמות י"א ה'): אַחֵר אִישׁ יִשְׂרָאֵל (במדבר
כ"ה ח'). אַחֵר אחת בתוך ישיעה מ"ו י"ז). ובמובן
המסורי: אַחֵר מחשבותיהם (שם ס"ה ב'). וקרוב
לענינו: וְאַחֵר כל ירוק ירוש (איוב ל"ט ח'): וְאַחֵר
נדרים לבקר (משלי כ' כ"ח): וְאַחֵר עֵינֵי הַלֵּךְ לְבִי
(איוב ל"א ו'): וְאַחֵר כבוד תקחנו (תהלים ע"ג כ"ד).
ובסמיכות יבוא ג"כ בל"ד וכן בכנוי תמיד: אַחֵרִי
הולידו (בראשית ה' ד') nachdem: וגם אַחֵרִי בן שם
ו' ד': אַחֵרִי האיש שם כ"ד ס"א) אַחֵרִי משה
(שמות ל"ג ח') אַחֵרִי זקנתה (בראשית כ"ד ל"ז): רדפו
אַחֵרִי אויביכם (יהושע י' ט'). ויש ענינו מבה
כמעט יען: אַחֵרִי הודיע אליהם אותך (בראשית
ט"א ל"ט) weil, nachdem: אַחֵרִי אשר עשה י' לך
(שופטים י"א ל"ז): אַחֵרִי אשר הטמאה (דברים כ"ד
כמעט מאחר בתלם: וְאֵם אַחֵרִי בלי סוּמָךְ:
אַחֵרִי דרך מבוא השמש (דברים י"א ל') עֵינֵי מִירְשִׁי
שם: אַחֵרִי מְתִי עֹד (ירמיה י"ג כ"ז). ובכנוי אַחֵרִי
אַחֵרִיךָ, אַחֵרִיךָ, ברבים ליחיד: לכתך אַחֵרִי במדבר
(ירמיה ב' ב'). והענין אחרי מצותי והנהגתי כי
העושה מצות המצוה והמספיק נקרא הולך אחריה.
nachfolgen: לאדם שיהיה אַחֵרִי (קהלת ב' יח') nach
בזמן. ונמצא: מוכיח אדם אַחֵרִי (משלי כ"ח כ"ג)
אחרי מנהגי ומשפטי, nach meiner Art und Weise.
ויה' המוכיח אשר יבוא אַחֵרִי ימצא חן nach mir.
אַחֵר שֶׁתִּזְלֹךְ לְדַבֵּר זולת הנרצה, או זולת הנזכר:
לְאִישׁ אַחֵר (בראשית כ"ט י"ט) ein Anderer.
ר"ל אחר ולא זה. חלום אַחֵר (שם ל"ז ט') ein
einer, ר"ל נוסף עוד על זה אך נבדל ממנו: יוסף
י' לי בן אַחֵר (שם ל' כ"ג). כי הוא תמיד תאר
מצטרף על הקודם. והרבי: שבעת ימים אַחֵרִים
(שם ח' י"ג) נוסף על הראשונים. ופעם אחת ע"ד
זר: ועליה יברעון אַחֵרִין (איוב ל"א י'). ולנקבה:
באר אַחֶרֶת (שם כ"ז כ"ב) אם אַחֶרֶת יקח לו (שמות
כ"א י') nach einer: רוח אַחֶרֶת (במדבר י"ד כ"ד) der
betere Sinn, נבדל מראשונה: והרבי: שבע שנים
אַחֶרֶת (בראשית כ"ט כ'):
אַחֶרֶץ שֶׁתִּזְלֹךְ לְקַצֵּה וּגְבֹל בְּמִקְוֶה וּבְזִמְנֵי:
ראשון ואני אַחֶרֶץ. (ישעיה מ"ד ו') der

כלל: לְאַחֶרֶם עַל הַיָּמִין (משלי כ"ג ל') die spät
sigen beim Weine, על היושבים בלילות בבית
היין. (ענין שרש בוש).
ההפעיל: וַיִּתְּקֵר מִן הַמוֹעֵד (שמואל ב' כ' ה')
verzögern, ונקודתו ג"כ ע"ד נפ"י:
אַחֶרֶץ תאר השם והפעל, לתאר המצב: פנים
וְאַחֶרֶץ נ"ה א' י"ט י') hinten כל שכנגד
פנים נקרא אחר: אַחֶרֶץ וקדם צרתני (תהלים קל"ט
ה') וקדם במקום פנים. וכן על הזמן, כי העבר
נקרא פנים או קדם. והעתיד אחר: הֵן קדם וגו'
וְאַחֶרֶץ וְלֹא־אֲבִין לוֹ (איוב כ"ג ח'). הוא פאת
המעבר: יקשיב וישמע לְאַחֶרֶץ (ישעיה ס"ב כ"ג)
die Zukunft. כי הראש נקרא פנים והסוף אחר.
ונקודת הזמן הבא היא אחר לזמן העבר וההווה:
הנידו האותיות לְאַחֶרֶץ (שם ט"א כ"ג) die Folge, die
spätern Zeiten, ועצ"הם בענין השפלות: ויהיו
לְאַחֶרֶץ וְלֹא לְפָנִים (ירמיה ד' כ"ד) niedrig, unter-
werfen, rückgängig, כי החשוב ילך לפנים והשפל
באחר: או יהיה הכונה מעשיו לא יצלחו ויורד
מטה מטה. והתאר הפעל מתברר אל אחד הפעלים
שוב, סוג, זור, סבב: בשוב אויבי אחר (תהלים מ'
ד') rückwärts. יסנו אַחֶרֶץ (שם ל"ה ד'): נוורו אַחֶרֶץ
(ישעיה א' ד'): יסב לְאַחֶרֶץ (תהלים ק"ד ב'). ובמובן
מסורי: משיב חכמים אַחֶרֶץ (ישעיה מ"ד כ"ה) rück-
gängig machen, vereiteln, כי המכון במעשה לתכלית מה ולא ישיג התכלית
תשוב הפעולה ריקם: וחכם בְּאַחֶרֶץ ישבחנה
(משלי כ"ט י"א) מ' הרא"א בשביל הסוף יעכב
דבריו, der Folge wegen, וכל אחר הנסמך אל
השם והכנוי יבוא בל"ד והרבי זוני בעבור שני
צדי האחר המתדמים: אל אַחֶרֶץ המשכן (שמות
כ"ו כ"ג) die hintere Seite, והנפרד ראוי אַחֶרֶץ:
וראית את אַחֶרֶץ (שם ל"ג כ"ג). כי השם אינו נכר
כי אם מצד פעולותיו הנראות, והמסובב בערך
הסבה כאחר בערך הפנים: אַחֶרֶץֶם אֱלֹהֵיכֶם
ה' (יחזקאל ח' ט') der hintere, כנוי אל בית
הסתרים:
אַחֵר תאר השם או תאר הפעל על האחר
במקום או בזמן: אַחֵר המבול (בראשית ט'
כ"ח) nach: אַחֵר הרברים האלה (שם מ"ו א'):
ובנפרד אַחֵר נאחו (שם כ"ב י"ג) hernach, nachher:

תמנה אחרת אחר: ומלכותה לעם אחר (שם ב' ט"ד).

אַחֲשֶׁרְפֶּן מלה פרסית תאר לגדול ונכבד ולא נמצא רק בסמן הרבי': **הַאֲחֶשְׁרִפִּים** והפחות (אסתר ח' ט') ובלעז *Satsappen, persische Stallhalter*, השירים העוסקים על משמרת הצבא ונמוסיות התושבים. ונתוח המלה הזאת לדעת החכם *De-Sasy*: חשטר-באן בל' פרסי שומר הפלך או שומר המלכות (*custos provinciae*).

אַחֲשֹׁרֶשׁ שם התואר למלך פרס אשר לקח אסתר בת אביחיל לו לאשה ומליכה תחת ושתי (אסתר א' א') ובתחלת מלכותו כתבו צרי יהודה שטנה על יושבי יהודה וירושלים (עזרא ד' י'). **אַחֲשֶׁתָּרָן** ג'כ מלה פרסית תאר למרדה *Drome-dar*. וגם המלה הזאת נמצאת רק ברבי: **הַאֲחֶשְׁתָּרָנִים** בני הרמכים (אסתר ח' י').

אמ

אִמָּה תאר הפעל לנמיכת רוח ועמק מחשבה: ויהלך *am* (מלכים א' כ"א כ"ז) *nieder-geflagen, tief-* *flurig* אדם שומם מצד רוחו על דבר אין להשיב, וזה ענין פעל ויהלך המורה לרוב תהלוכות נפש. ויש ענין פעל חרישית ומתניות, ועד'ז בא בקשור למ'ד כמנהג לרוב בתארי הפעל: אתנהלה לאָפִי (בראש' י"ג י"ד) *leise, langsam* ההולכים לאט (ישעיה ח' י') *geheimnisvoll* בסתר ובחשאי, (ענין שרש לאט, לוט).

אָפִים שת'ז לקוסמים העושים מעשיהם בלחש ומתלחשים יחד בלהג דברים לא יובנו והוא נדרש עם אבות: ואל האָפִים ואל האַבֹּת (שם י"ט ז') *Magier, Schwarzkünstler, Zauberer*.

אמד

אָמֵד שם מין קוץ: כל העצים אל האָמֵד (שופט' ט' י"ד) *Weißborn*. גרן האָמֵד שה'ת למקום מעבר הירדן, אשר מוסב שמו אחרי כן אבל מצרים (בראשית ג' י"א).

אמם

אָמָם מ"י, בב"ב. הקל ענינו סתימה או סניירת הפה מדבר והאון משמע: אָמָם שפתיו

äußerste בזמן: הים האַחֲרֹן (דברים י"א כ"ד) במקום. ויש אחרון שיש עוד אחרון אחריו ר"ל שענינו רק זמן רחוק בעתיד: **הַאֲחֶרֶת לְדֹר אַחֲרֹן** (החלים ט"ז י"ד) *die spätere Nachkom-* *men* ואמר הדור האַחֲרֹן (דברים כ"ט כ"א): תשחק ליום אַחֲרֹן (משלי י"א כ"ה) *die Zukunft*: כי ימרת האיש האַחֲרֹן (דברים כ"ד ג') הוא שני לראשון ולא האחרון ממש. והרבו לרבים: ולאח וילדיה אַחֲרֹנִים (בראשית י"ג ב') *hinterher* כמו אחריהם: ואת רחל ואת יוסף אַחֲרֹנִים (שם שם) ממש כי אין איש בא אחריהם. ולקבה אַחֲרֹנָה: ולא תהיה כראשונה וקַאֲחֲרֹנָה (דניאל י"א כ"ט) ורבו ישתמש במקום תאר הפעל: מרה תהיה קַאֲחֲרֹנָה (ש"ב כ"י) *zuletzt, am Ende* לַאֲחֲרֹנָה יסעו (בסדר ב' י"א).

אַחֲרֵינִית ת"הפ לענין מצב הנוף: ופניהם אַחֲרֵינִית (בראשית ט' כ"ג) *rückwärts, rücklings* ובמובן המוסרי: הסבות לבם. אַחֲרֵינִית (מלכים א' י"ח י"ח), סור מדרך הישר שהוא הפנים.

אַחֲרִית שט"ז, לסוף ושארית במקום ובזמן: מראשית השנה ועד אַחֲרִית שנה (דברים י"א י"ב) *das Ende, der Ausgang* טוב אַחֲרִית דבר מראשיתו (קהל' ו' ח'): קַאֲחֲרִית ים (החלים ק"ט ט') *die Grenze* קַאֲחֲרִית הימים (בראשית ט"ט א') זמן רב לעתיד: ועצ'הש נקראת התולדת אחרית: וְאַחֲרֵיהֶם בחרב אחרון (עמוס ט' א') *die Nachkom-* *men*. ויאמר על החיים העתידים אחר המות, והשם אחרית יורה ג'כ במובן המוסרי על המסובב מרכי והנהגת האדם בעולמו: ותהי אַחֲרִיתִי כמורו (בסדר כ"ג י"ב) *die Zukunft*: כי אם יש אַחֲרִית (משלי כ"ג י"ח) ר"ל תכלית קיים ואולי ירמז בזה על השארת הנפש: ובתלמוד נמצא הרבוי מזה השם אַחֲרִית נכסים. והענין בו כל מאורע ופגע שיגיע באחרית הימים אל הנכסים המסבבים נזק לקנה מתחייב המוכר להשלים *Obligation, Schabenerlag-Buß-* *tung*. ויש שער'ם מפורש זה: אַחֲרָה, אַחֲרִיחַל. אַחֲרִי הוראתו בארמית כמו אחר, שני, בעברית: ובתוך תקום מלכו אַחֲרִי (דניאל ב' י"ט) *und nach dir wird erstehen ein anderes Reich* וכוה אחריתא: וקַאֲחֲרִית יומיא (שם שם כ"ח): ועד אַחֲרִין (שם ד' ה') כמו אחרון בעברית, ולא יתחלק עם

צ"י מלת השאלה לדעת המקום: אי הבל אחיך
(בראש"י ד' ט') ? וסו: אי מזה באת (שם ט"ז ח').

כאלו יאמר: סאיזה מקום? *woher kommen* (מאיפה אתה בא?)
ולברר הדבר בין ב' מסופקים: אי זה יבשר? *fleisch* (בשר)
י"א (י)? *woher* ר"ל אי הדברי אשר יאמר עליו כי
הוא זה? ובתוספת ה"א: איזה האנשים (אנשים) י"א
ה'. ולתמה: איזה אסור סוף (שופטים פ' ל"ח)?
איזה אסור תלמודי (אי"ב י"ז ט"ו). ובכנוי: ויגוע האדם
רמ"א (שם י"ד י'): איזה (בראשית ג' ט"ו). איזה אסור
חכמדי (שערי ים י"ב). ויש אי כמו איך: אי לזאת
אסלה לך (דברים ה' י'). ובשעם אין: ויזנונים אי
שכר (ספרי ל"א ד' פ"ג).

אָי שׁע"ו, למחוז שנהר או ים מקורו אותו: דָּם
 וּשְׁבִי אִי (ישיבה כ"ג ב'): Züfel, Zülf: דְּאִים
 אִשֶּׁר בִּים (יחזקאל כ"ו יח): אִי הַגִּיטִים (בראש"י ה')
 וגם מחוז שאינו מקור ים ונהר: וּשְׁבִי הָאִי זֶה
 (ישיב' כ"ג). ויש שם עוף מה: וענו אִים באלמנטיו
 (שם י"ג כ"ב), Zülen וְתִי חֲתוּלִין, ולדעת איזה חכמי'
 המה היות רעות המשמעים קול יללה (כמו: אִי
 או הִי) בלילה בחרבות נשמות. ויש אִי מל' ת"ה
 כמו אִין: אִי כבד (שמואל א' ד' כ"א), אַפֶּס, un-
 fel: מילט. אִי נקי (איוב כ"ג ל'): או שענינו כמלת
 הקריאה אִי: אִי לך ארץ (קהלת י' מ"ו): we: וְאִי
 לוֹ הָאֶחָד (שם ד' מ"ו) מרכב.

אֶפֶס שם עוף מה: ואת האֶפֶס לְמִינָהּ (ויקרא י"א ד') Sabiq. וימ"ט: וענו אִיִּים באלמונותיה (ישעיה י"ב כ"ב).

איב

אָפּ פֿי, בנינו קל, ענינו שנאה: וְאִבֵּי אֶת
אויביך (שמות כ"ג ב"),
feindselig behandeln

והבינני: אמר איוב אדרבה (שמו' ט' ט"ו) **גֵּיבִיב**
אל תשמחי אִיְיָבְתִּי לִי (מִיכָה ז' ה'): את אִיְיָבִים
בשער (תהלים קכ"ז ה').

אִיבָה שם'נ לשנאה: וְאִיבָה אִשִּׁית (בראשית ב'
(1) Seindschaft, אִיבֶת עוֹלָם (יחזקאל כ"ה
(מ"ו), בְּלֹא אִיבָה (במדבר ל"ב) והוא תאר
המעל:

ומשלי י"ז פ"א: *verschließen, geschlossen*: אָסעס אָסעס
 מועקת דל וסם כ"א י"ג *verschloffen*: ומבן שנייה
 פ"א, צי הראשון ענינו עצירה פ"ב, והשני
 ענינו הצרית און פ"קש"פ ועקת דל לרסם עליו:
 חלני שקוסים אָסעס (על"ס א' י' ר'), ת"י פתחון
 פ"ב"ס ומתוסים סב"ח. וחד מאב"יא אסר כי
 יצ"ן בזה על הצופית שיהיה יק"ר בימים הלס.
 ואסר אָסעס על הסב"ל צופית ושקוסים שניאס
 מעבר לעבר. ולדעת *Scientia* ח"ס"ס על השב"ה.
wissenschaftlich אָסעס אָסעס אָסעס אָסעס
 בעובי הקורא, אָסעס לא יאכלו לרש"ס. ונמצא
 במבן דזה פ"ב פ"ס הקב"ה: חלונות אָסעס
 יחזקאל ט' י"ח.

ההפסוק: וַיֵּאָמֶר אֲנִי (הַהִלֵּם ה' א') verflopfen
 ג'ב מומרי, לפי שהיו אנשים יודעים בתחבולה
 להסיר הארץ השמור בכיס תחת לשון הנחש שלא
 יזיקו, והיו מסתירים מעיניהם לומר דרך לחש
 עושים שלא יזיקו הנחשים, ואשר לא השכילו
 לעשות זאת כראוי היו אמרים: הנחש חרש לא
 ישמע קול מלחש. ובתלמוד נקרא דבר המסתם פי
 הכלי • אָמַם, אָמַם, אָמַם: והן משתמשין בו
 על אָמַם הלב ועל אָמַם הריאה:

124

אֶסְטֵן שם לדבר ארונ מעשה מטה מיתרים
והוסיף, כפי הנראה מל ארמית המתרגם
מיתרים אסטונין. וכן ותורידם בחבל ת"י באטמא
ואולי הוא כדעת איזה חכמים נרדף עם אטם הקרוב
אל אטון במבטא, והוא מן קשירה, *zusammen bin-*
ben ולפי שהמששים במצרים מן המבחר אמר:
חשובות אֶסְטֵן מצרים (מסלי ד' י"ו) *ben, haben, gepflanzt*

אמר

אָטער פ"י בנינו קל ענינו נדרף עם אטם, סתימה
וסתירה דווא נדרף לדעת **sefentus** עם עצר,
אצד: ואל תאָטער עלי באר פער (תהלים פ"ט י"ו)
verschleßen

אָמער שט'ז' ל'מי שיר ימינו כהה מהשתמש בה
כדרכו: אָמער יד ימינו (שופט' ג' מ"ה, כ' מ"ו)
klumpf. gebunden ובלשון ערבי נמצא שורש דומה
לזה המורה על נזקת הלשון Zählung der Zunge

לְאֵל יְדֵי נְבִיאִית לֹא כִּיט לְמִי מִי אִיזֶה קִרְשִׁים
כְּמוֹ: יֵשׁ אֵל לְיָדִי. כְּלוּמַר יֵשׁ לִי כֹחַ. *Wacht, Wach*
תִּשְׁמְרוּ עַל עֲמָדָה *Wacht, Wach* קִהְיוּ לְאֵל
יָדְךָ (מִשְׁלִי ב' כ"ו).

אֵל אוֹ אֵל שְׁתִּי. הוֹנֵחַ בַּעֲצָם וְרֹאשׁוֹנָה עַל בַּעַל
הַכֹּהֲנִים כֻּלָּם יֵת: אֵל עֲלִיָן (בְּרֵאשִׁית י"ד כ')
וְהַשָּׂאֵל עַל הַקְּלָאָכִים נְבוּרֵי כֹחַ: מִי כִמְכָה קְלָלָם
(שְׁמוֹת ט"ו י"א); בְּמִנֵּי אֱלִים (תְּהִלִּים פ"ט ו') וְכִנִּי
אֵינוֹ מִסְדֵּךְ אֶךְ כְּמוֹ בֵּן בְּלִיעַל. וְסִמְנֵי הַשָּׂאֵל עַל
הָאֲדִירִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ: וְאֶתְּנָה בְּיָד אֵל גִּיּוֹם יִחְזָקָה
לֹא י"א *Wächtiger, Gemächtiger*: וְאֵת אֱלִי הָאֶרֶץ
לִקְחָה (שֵׁם י"ז י"ג).

אֵל שֵׁם צָבִי זָכַר: אֵל וְצָבִי (דְּבָרִים י"ד ה') *ein*
giltig. וְלִנְקָבָה: אֵלֶּה שְׁלֹחָה (בְּרֵאשִׁית ט"ט
כ"א) *giltig* וְאֵלֶּה אֲהַבִּים (מִשְׁלִי ה' י"ט):
בְּאֵלֹת הַקִּדָּה (שֵׁם ב' ו'). וְעַל: אֵלֶּה הַשְּׂדֵה
(תְּהִלִּים כ"ב א'). שֵׁם בֹּכֵב אוֹ כָּלִי זָמֵר: וְהַחֲכָם
Wachtig מִתְּנִיק אֵלֶּה הַשְּׂדֵה, *Wachtig*
Wachtig וְכֹתֵב כִּי אֵלֶּי דָּאָה שֵׁם לְשׁוֹר אֲדֵר הַנֶּאֱכָר
מֵאֲתָנִי. אֲשֶׁר עִם נִינְקֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּסְמָר הַזֶּה;
וְהוֹרָאָה כְּמוֹ קֶשֶׁת. וְהִנֵּה בְּדִמּוֹת אֵלֶּה הַשְּׂדֵה
הַזֶּה יִצְוִר צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּנִבְנוֹתָהּ בְּעִדְתָּהּ נִסְתָּר
תַּחַת הָאֲזָמָה וְיִתְחַלֵּל לְשַׁלַּח נִיצוּצֵי הַקִּרְאִים
בְּעִבְרִית וְגַם בְּעִבְרִית בְּשֵׁם קִרְיָם (רֹאשׁ שְׂדֵה קִרְיָם)
וְהַשֶּׁמֶשׁ בְּעִצְמָה נִקְרָאֵת אֵלֶּה, *Wachtig* עֶבֶר: כִּי
גַם אֵלֶּה הַקִּדָּה (יִרְמִיָּה י"ד ה').

אֵל (א) שֵׁם תֹּאֲדָר וְזֶר לִכְבֹּשׁ בְּדוּל מִבֵּן שְׂנֵה;
אֵל תְּמִים מִן הָאֲזָנִי (יִחְזָקָה ה' ט"ו) *Wachtig*:
אֵלִים שְׂשִׁים (בְּדִמּוֹת י"ט). (ב) שֵׁם מוֹנוֹת הַתְּהִלָּה:
אֵל הַתְּהִלָּה (יִחְזָקָה ט' י"ד) *Wachtig*: אֵל הַתְּהִלָּה
(שֵׁם שֵׁם): אֵלִים שְׂשִׁים אֲמֵה (שֵׁם ט"א כ'): וְאֵל
אֵלִי הַתְּהִלָּה (שֵׁם ט' י"ו). וְאֵלִי הַתְּהִלָּה (שֵׁם ט' כ"ב) קִרְיָה
הַתְּהִלָּה. (ג) שֵׁם תִּזְ: לְמִישׁוֹר. עַד אֵל מֵאֶרֶץ (בְּרֵאשִׁית
י"ד ו') *Wachtig* וְהַרְבִּי: בְּאֵלֵינוּ מִמָּרָא (שֵׁם י"ח א').
אֵלִי הַתְּהִלָּה שֵׁם עֲצָם מִרְמֵי לְעִיר הַתְּהִלָּה הַזֶּה:
אֵלִי הַתְּהִלָּה עַל שְׂשִׁים יָם מִן הָאֶרֶץ אֲדֹמ (שֵׁם א')

ט' כ"ו *Wachtig- und Wachtig* וְנִשְׁלַח אֶת הַיִּדְרֹדִים
מֵאֵלֶּה (ט"ב ט"ו ו'). וְעוֹד שְׂשִׁים מִזֶּה: בְּעֵסֶךְ אֵלֶּיךָ
(יִחְזָקָה ו' י"ב) אֲשֶׁר שֵׁם עֲמֵד הוֹרָח וְיִדְרֹם הַשֶּׁמֶשׁ
בְּדִבְרֵי יְהוֹשֻׁעַ. וְעוֹד שֵׁם מִקָּם: וְיִשְׁעֵי מֵאֵלִים (שֵׁם ו')

אֵל

אֵל שְׂשִׁים ב' הוֹרָאֵת לוֹ: (א) שֵׁם עֲצָם זָכַר
לְקִיּוּמוֹ: וְאֵל יִעֲלֶה מִן הָאֶרֶץ (בְּרֵאשִׁית ב' ו')
Wachtig: (ג) שֵׁם מִזְ: לְאֲמֹנִי: הוֹלָא אֵל לְעַל נְאִיב
לֹא ב' *Wachtig, Wachtig, Wachtig*: שִׁמְחָה לְאֵלֶּיךָ (מִשְׁלִי
י"ח ח'): גַּם אֲנִי בְּאֵיךְכֶּם (שֵׁם א' כ"ו). וְעִנִּינוּ צִדָּה
וְשִׁמְחָה חֲבָא אֲדִירֵי הַתְּהִלָּה. וְכֹא לְעַעֲמִים מִסְדֵּךְ
אֵל יוֹם: בִּי קִרְיָה יוֹם אֵיךְ (דְּבָרִים ל"ב ל"ה): אֲרָאם
בִּיּוֹם אֵיךְ (יִרְמִיָּה י"ח י"ו) וְנִגְזַרְתִּי הַלְשׁוֹן בְּהַכְּסִתָּהּ
שִׁמְחָה מִלֵּה אֲחַת הַמִּסְמָר עַל עֲזָר וְקִיּוּמוֹ הַמִּסְמָר אֲדִיר
יִשְׁמַח. וְעַל הַתְּהִלָּה וְהַשְּׂדֵה הַמִּשְׁחִיכִים הַתְּהִלָּה הַזֶּה
אֲשֶׁר נִשְׁלַח לְאֲדֵר הַשֶּׁמֶשׁ.

אֵל

אֵל מִלֵּת הַשְּׂאֵלָה וְהַתְּהִלָּה: אֵלֶּה אֲעֲלֶה (בְּרֵאשִׁית
ט"ד ל"ד) *Wachtig, Wachtig, Wachtig*?
אֵלֶּךְ אֵלֶּךְ (שֵׁם י"ח ח'). וְשִׁמְחָה לְעַד: אֵלֶּךְ יִדְעַת
מִי מִתְּהִלָּה (שְׂמוּאֵל ב' א' ה') *Wachtig*: אֵלֶּךְ אֲתָבָם
מִיָּצִיק (מִלְכִּים א' י"ב ו') *Wachtig*? וְהַתְּהִלָּה לְבָד:
וְאֵלֶּךְ נִגְנוֹב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ (בְּרֵאשִׁית ט"ד ח'). וְיִשְׁ
לְהוֹרָעַת אֵיכֹת לְבָד: אֵלֶּךְ יִשְׁלַח דְּבָרֵי (יִרְמִיָּה י"ח ח').
וְיִשְׁ לְקִיּוּמָהּ הַתְּהִלָּה וְהַשְּׂאֵלָה הַשְּׂדֵה וְהַשְּׂדֵה:
אֵלֶּךְ נִשְׁלַח מִיָּצִיק (שְׂמוּאֵל ב' א' ה') *Wachtig*: אֵלֶּךְ
שְׂשִׁים נִשְׁשִׁים (יִרְמִיָּה י"ד ח'): אֵלֶּךְ נִשְׁלַח (שֵׁם שֵׁם י"ב)
Wachtig: אֵלֶּךְ נִשְׁשִׁים (שְׂמוּאֵל ב' א' ה') *Wachtig*: אֵלֶּךְ
שְׂשִׁים כ' (ג') אֵלֶּךְ יִעֲבֹדֵי הַנְּיוֹם (דְּבָרִים י"ב ל').
וְשִׁמְחָה: אֵלֶּךְ אֲשֶׁר לְבָדֵי (שֵׁם א' י"ב). תְּהִלָּה:
אֵלֶּךְ יִשְׁבַּח מִדֵּד (אֵיכָב א' א'). קִיּוּמָהּ אֵלֶּךְ: אֵלֶּךְ
נִשְׁבַּח מִסֹּד עַד (יִרְמִיָּה ט"ח י"ח). וְכֹא עַל שִׁמְחָה
הַמִּסְמָר מִן אֵיכָה: אֵלֶּךְ תְּהִלָּה אֵלֶּךְ תְּרַבִּי (שֵׁם
א' ו') *Wachtig* וְכֹא בְּתוֹכָם לְעִנִּין זֶה: לְכֹו וְרֹא אֵיכָה
(אֵיכָב ק') הוֹא (מִלְכִּים ב' ו' י"ב). מִרְבֵּב מִן אֵיכָה.
וְהַתְּהִלָּה מִן עַל ה' א': אֵלֶּךְ אֵלֶּךְ וְרֹא אֵיכָה
ה' ו') *Wachtig* אֵלֶּךְ שִׁמְחָה (שֵׁם ה' ב') תְּהִלָּה.

אֵל

אֵל שְׂשִׁים. עִנִּין נִדְרָךְ שֵׁם כֹּחַ. עֲצָם, יִמְלֹחַ:
מִגְבַּר אֵין אֵלֶּי (תְּהִלִּים ט"ו ח') *Wachtig, Wachtig*.
Wachtig. וְהַתְּהִלָּה נִקְבָּה: אֵלֶּיךָ לְעִנִּין הַשְּׂאֵלָה שֵׁם
כ"ב כ'). וְהַתְּהִלָּה רֹא אֵלֶּה. וְכֹא ה' אֵלֶּיךָ: יִשְׁ

הנם אין כסף (שם כ"א י"א) : *ohne* : קאין מוסר (משלי כ"ט י"ח) : *zu* : בין רב לאין בח (ד"ה ב' י"ד י"א) : *traflos* : ולאין אונים (ישעיה ס' כ"ט) : *unmässig* : *traflos* : לאין מספר (ד"ה ב' ל"ו י"ג) : *unzählig* : קאין המונות (איכה ג' י"ג) : *unaufzähllich* : קאין כמזך (ירמיה י' י') : *unvergleichlich* : כלם ישמשו ע"ד שם מרכב. ואף שהוא נדרף בענין עם מלת לא. יש הברל ביניהם, כי זה לא ישמש כ"א בשמות ולא בפעלים. כי לא יתכן לוטר אק אבל אין יאכל כי אם לא אכל לא יאכל, והמעט בזה לפי שענינו לשלול מציאות כל נושא מהנושא ולכן לא יבוא ג"כ על השמות הנודעים באחת מאופני ההודעה : בי יאמר : אין איש עמנו (כ"א י"א כ') : אין כל איש נמצא : וכן : ואין רואה ואין יודע (ש"א כ"ו י"ג). אבל במקום שהשם נודע, או בפעל שבו ג"כ נוף הנכלל בו פרטי, יבוא מלת לא, לפי שהוא שולל הנושא מהנושא הנמצא, ד"מ כי לא דבר ריק הוא מכס, מלת הוא תיחד הדבר זה הדבר הנמצא לא ריק הוא, ואלו לא אמר מלת הוא, היה אומר אין דבר ריק מכס, כמו : ואין דבר חי. ה' (שמואל א' כ"א) : *es hat nicht zu bedeuten*. וכמו : אין דבר ברנלי אעבורה (במדבר כ' י"ט) וכן : אין אמר : אין דברים (תהלים י"ט ד') בלא התייחדות ההודעה, ולא תאר ולא הדר לו בהתייחדות הודעת לו. וההברל שביניהם ג"כ ד"מ אמר הם קנאנוי בלא אל וגו' ענינו בדבר שהוא לא אל, ואלו אמר קאין אל ענינו בלי אל כלל. אין כל שולל כללי : *gar nicht*. לא כל שולל חלקי *nicht* : *alles* : אין חכם ד"ל אין כל חכם נמצא. לא חכם ר"ל הנמצא אין לו חכמה. ובא : לא אדונים לאלה ראוי אין אדונים : ובחפך : אין המלך יוכל אתכם דבר (ירמיה ל"ה ה') ראוי לא יוכל. ובאו במקום אחד : אין כסף לא נחשב (מלכים א' י' כ"א). ענינו אין כסף (נמצא ב') לא היה נחשב, ובחבורו אל כנוי יהיה הכנוי נוף הנושא : אָיִנְג שומע (דברים כ"א י"ט) אין הוא : אָיִנְג משיב (בראשית כ' ז') אין אתה משיב. בעמל אנוש אָיִנְמו (תהלים ע"ג ה') ובכל בינוני יכנה עליו מלת אין לשלילה. ומלת לא בל יתכן כי אם בכנוי הנוף אחריי לא ראה אנכי, והוא תאר אבל אינני רואה בזה. וכן יבוא אין לשלילת קנין : אין לי, *ich habe nicht*.

י"א) ונקרא בן כי שם היו גדלים שבעים תמרים בנזכר (שם ס"ו כ"ז).
אֵילֶן (מן אֵילָנָה) כמו עץ, בארמית : ואלו אֵילֶן בגווא ארעא (דניאל ד' ז') : גרו אֵילָנָה שם שם י"ו).

אִים

אִים תאר השם לפחד ומורא. אִים ונורא (הבן א' ד') : *furchtbar*. ובס"נ : אִיקָה כנרנלות (ש"ה ד' ד') : *furchtlich, furchtbar*.
אִיקָה שם"נ מזה : אִיקָה חשכה (בראשית ס"ו י"ב) : *Furcht, Angst, Schrecken*. וברבוי זכרים : יהלוך עליו אִיקָים (איכה ב' כ"ה). דברים מבהילים, *Schrecknisse, Gegenstände der Furcht, des Schreckens* : נשאתי אִיקָיך אצונה (תהלים ס"ה י"ו). ובר"נ : נְאִימֹת מוֹת (שם נ"ה ה'). ויש רבוי זכר, תאר לענקים שהם מאויימים : יקראו להם אִיקָים (דברים ב' י"א) : *Schreckliche, Furchterregliche*. והושל על העצבי העשויים ברמות מיוחד : ובאִיקָים יתהללו (ירמיה ג' ל"ה) : *Schreckbilder*. ובתל"מ נמצא פיעל מורש זה * מאִיקָים את העדים, *Furcht einjagen* מרמים להם דמות אימה ומפחדים אותם בדברים.

אֵין

אֵין מלת השלילה הפך יש, שולל תמיד ישות עצם נושא המשפט : ואדם אין (בראשית ב' ה') : *nicht da sein, nicht vorhanden*, היש ה' בקרבנו אם אין (שמות י"ז ז') : ואמרת אין (שופטים ד' כ') : *Niemand*. ואם אין מתה אנכי (בראשית ל"א רצח בזה כי בהעדר מציאות בנים לה עב"פ שיהיה הוא מתה, והבן. ויש שהוא כנוי להעדר ואפס : והלדי קאין נגדך (תהלים ל"ט ו') : *ein Nichts* : הן אתם קאין (ישעיה ס"א כ"ד). ויש טעמו כמעט : קאין שפכה אשרי (תהלים ע"ג ב') : *beinahe* כאשר יאמר הלועז : *ein Nichts — und ich fürzte!* ר"ל ברנע מעט שהוא כאין. ויש במ"מ משמש שאלה לדעת המקום : קאין אתם (בראשית כ"ט ד') : *woher?* קאין יבוא עזרי (תהלים קכ"א א').
אֵין ג"כ מלת שלילה : ואיש אין בארץ (בראשית י"ט ל"א) : *niemand* ר"ל אין כל איש נמצא : אין רואה (שמות כ"ב ט') ורבו הוא תאר השם :

2) Semantb. ותאר לאדם חשוב: הלא איש אתה
(ש"א כ"ז ט"ו) ein vornehmer Mann, ובל"ר: אליכם
אִישִׁים אַקרא (משלי ה' ד'), ובא יחיד לרבים ע"ד
שם הקבוצה ע"ז: בְּאִישׁ אחד חברים (שופטים ב'
י"א) להורות כי כלם בענין זה היו בעצה אחת:
וכל איש ישראל עמו (ש"ב י"ז כ"ד) die Mannschaft;
אלף איש (שופטים ט"ו ט"ז). ובא ג"כ על שאר
בע"חי: שנים איש ואשתו (בראשית ד' ב'), ועל
בלתי בע"חי: איש בתרו (שם ט"ו י') Sebes; ופניהם
איש אל אחיו (שמות כ"ה י"ג) eine, ובא מחובר
על שם לענין תאר מרכב אחד: איש האַקְסֶה
(בראשית ט' כ') Aksermann; איש דְּבָרִים (שמות ד'
י') ein Redner; איש מְלָחָמָה (שם ט"ו ב') ein Held;
איש עָתִי (ויקרא ט"ז כ"א) ein Befehlter; איש
הַקְּמִים (ש"ב ט"ו ד') Blutgieriger; איש מוֹת (ס"א
ב' כ') spruchföhlter Verbrecher; איש מְנוּחָה (ד"ה
א' כ"ב ט') Friedliebender; איש לְשׁוֹן (תהלים ק"ט
י"ב) Verläumber; איש שְׁקֵטִים (איוב י"א ב') Wohl-
redner; איש אָן (משלי ו' י"ב) Tüdevoller; איש
חָמָה (שם ט"ו י"ח) Züßjornliger; איש תְּהוֹמוֹת
(שם ט"ז כ"ה) Unbeständiger, Weisner; איש רְעִים
(שם י"ח כ"ה) Gefelliger; איש מְחַסֵּד (שם כ"א י"ז)
Dürftiger; איש תּוֹכְחוֹת (שם כ"א א') Wider-
spröcher; איש מְכַאֲבוֹת (ישעיה כ"ג ב') Selbstender; איש רֵיב
(שופטים י"ב ב') Gegner, Widerfacher; איש אֲמִנוֹת
(משלי כ"ה כ') ein Reblfcher; איש חֲסִדוֹת (דניאל
י' י"א) ein Blebeter; גּוֹמֵל לְנַפְשׁוֹ אִישׁ חָקֵד (משלי
י"א י"ז) wohlthätiger Mann; איש שְׁקָל (עזרא ה'
י"ח) vernünftiger Mann;

אִשָּׁה שם ע"ז מן איש והדגש ת' הגח: לואת
יקרא אִשָּׁה (בראשית ב' כ') Frau, Weib.
ובסמיכו: אִשָּׁת מִשָּׁה (שמות י"ב ב'). מִאִשָּׁת מְדִינִים
(משלי כ"ד כ"ד). וגם בנפרד: נָפַל אִשָּׁת (תהלים
נ"ח ט'): אִשָּׁת בַּעֲלָת אוֹב (ש"א כ"ח ד'): אִשָּׁת
יִפֶּת תֹּאֵר (דברים כ"א י"א). ובכנוי: בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁתוֹ
(במדבר ל' י"ז) והרבו: אִשָּׁת הוֹמָה (יהוֹקָאֵל כ"ג
ט"ד).

אִשׁ בלא יו"ד ענינו כמו יש: אם אִשׁ להימין
ולחשמול (שמואל ב' י"ד י"ט) אן, כמו אית
בל' ארמי. וכן בתלמוד רִאִית ליה ורלית ליה וכן:
הָאִשׁ בֵּית רִשְׁעִי (מִכָּה ו' י'). אִישׁ בִּשְׁתִּי שְׁעָם לָבֵן

ולא לי מתיחם על דבר וצ"ל לא לי הוא das ge-
hört nicht mir: ויש אין ע"ד אם השאלה: היש
אלוה מבלעדי ואין צור בל ידעתי (ישעיה ס"ד ח')
כמו ואם יש צור, כי וזלת זה לא יתכן וי"ו ואין
שמשמעו ג"כ תימה! ודרך המליצה בבוא ב'
שאלות תמיהו (רצונות הראשונה בה"א השאלה
והשניה במלת אם; היש יי בקרבנו אם אָן (שמות
י"ו י'): כמו האם כח אבנים כחי ואם בשרי נחוש.
ופ"א נקודה בחיור לענין זה: ואין יש פה תחת
ידך חנית או הרב (ש"א כ"א ט') כמו ואם, ואין
בל' ארמי.

אי

אִיעָזָר שם ע"פ (מן אִיעָזָר) ומטנו הנטיה:
אִיעָזָר משפחת האִיעָזָרִי (במדבר כ"ו ל').

אי

אִיפָה שת"נ למדת היבש: אִיפָה ואִיפָה (דברים
כ"ה י"ד) ein Maß, אִיפָה הקליא (ש"א י"ז
י"ח). והיא ג' סאים.

אִיפָה מלת השאלה לדעת מקום מציאת הנושא:
אִיפָה היית ביסדי ארץ (איוב ל"ח ד') wo,
מרכב מן אי פה.

אִפּוֹא מלת הענין ותקון הלשון (Alenaemus)
וענינו כמו עתה: מי אִפּוֹא הוא (בראשית
כ"ו ל"ג) also; ולכה אִפּוֹא (שם שם ל"ז): אם כן
אִפּוֹא (שם ט"ג י"א): אִיה אִפּוֹא פִּיךְ (שופטים ט'
ל"ח): אם לא אִפּוֹ (איוב ט' כ"ד) בלי יו"ד ובלי
אלף ד' פעמים באיוב עפ"י המסורה.

איר

אִיר שם חודש זיו בל' עברי קרוב לחדש Mai
(ע' אברה).

איש

אִישׁ ששכ"ו. ענינו ראשונה אדם: מכה איש
(שמות כ"א י"ב) Mensch, אשרי איש (תהלים
ק"ב א') כולל זכר ונקבה. ושם מיוחד לזכר:
על כן יעזב איש (בראשית ב' א') ein Mann, ולבעל
אשה: בין איש לאשתו (במדבר ל' ג') Ghemann, G;
והוא כנוי נוף כתמי: איש אל ידע (שמואל א' כ"א

הבית' עיר חג האסיף. ואולי עיר: שער האיתון
ע"ם דקרי (חוקאל ט' ט"ו) שער הביאה.

אך

אך מלת המעט והענין, לקשר משפטים המתיחסים
זה על זה, אם להוציא דבר מכלל הסופר
מחויב לשלילה ומשלילה לחיוב: וישאר אך נח
(בראשית ז' כ"ג) nur, או למעט: ואדברה אך המעט
(שם י"ח ל"ב) nur noch, שא נא המאמר אך המעט
(שמות י' י"ו). או לתנאי: אך אם יום או ימים
יעמוד (שם כ"א כ"א) doch, [ebenso] אך בעשור לחדש
(דקרא כ"ג כ"ו). או לתביעת הזמן: יהי אך יצא
יצא יעקב (בראשית כ"ו ל') faum, so eben אך הקם
הקימו (שופטים ז' י"ט). או כמעט: לתקוה: אך
יקם יי את דברו (ש"א א' כ"ג) nur, oder, או
לנחץ הענין: והיית אך שטח (דברים מ"ו ט"ו)
nicht als: והיית אך עשוק ורצון (שם כ"ח כ"ט)
או כמעט אקנה, אכן, אבל: אך הגה אשתך היא
(בראשית כ"ו ט') allein, waghelb אך עצמי ובשרי
אתה (שם כ"ט י"ד) באמת: אך טרף טרף (שם מ"ד
כ"ח): או להשערה בדבר מדומה קרוב לברור:
אך נגר יי משיחו (ש"א מ"ז ר') waghelblich אך
מסיד הוא את רגליו (שופטים ג' כ"ח). ואולי מזה
אך טרף טרף. או כמעט מן אולי, או כמתמיה:
אך לשקר שמרתי את כל אשר לזה (ש"א כ"ח
כ"א) sollte ich אך חשך יושפני (תהלים קל"ט י"א)
vielleicht, או לחזק דבר מדומה בברור להוציא
מתורו מן הנראה בהשקפה ראשונה: אך מרי
לצדיק (תהלים ל"ח ר"ב) allerlings, waghelblich אך
יש אלהים (שם סג): אך מוב לישראל (שם ע"ג
א') dennoch נמשך על מה שאמר אחריו ואני כמעט
נמיו רגלי, ואראה שלום רשעים, לזה מחזק הדבר
בפתיחת המאמר שיש השגחה: ואמר אך עמי
המה (שעיה ס"ג ח') ר"ל אע"פ שחטאו בכל זאת
הם עמי. או כמעט אולם: אך אלהים יפרה נפשי
(תהלים מ"ט ט"ו) oder, הפך מהקודם וצודם לבלות
שאל: אך המה יחדו שברו על (ירמיה ה' ה')
allein, הפך המקרה הראוי. ובאו שני מלות מענין
אחד במקום אחד: הריך אך במשה (במדבר י"ב כ')
ונמצאים חרבה שמשמשים רק לפתיחת המאמר
בלי מעט ענין כלל, רק לתפארת המליצה (ענין

שאל: ולאיש בשרת בן שאל (שמואל ב' ב' ט"ו).
ובר' נזכר בשם אשנעל, כי בעל ובשרת
מתחלפים לרוב בכד"ק כמו ודובעל עם ודבשת
וכדומה. ועוד שנים: אישדור מ"ה א' ז' י"ח).
אישון א) שם לבת עין: באישון עיני (דברים ל"ב
נגאפף, Augenbild, das Schwarze im Auge.
ב) ובא: באישון בת עין (תהלים י"ז ח').
ב) שם תאר לשחור' וחשך: באישון לילה (משל
ז' ט"ו) flacker, dunkel. וס"א: באישון (הכתיב באישון)
חשך (שם כ' כ') ומניח הלשון ירמיו במלת אישון
בת עין הן על השחורות אשר באמצע העין והן
על דמות האיש הקטן הנראה לעין העומד ממול.
והמליצה הגעיסה הזאת נמצאה בלשונות רבות
מן הימים הראשונים.

אית

אית בלשון ארמית בתרגום ובתלמוד כמו יש
בעברית. והשלילה לית: איתי אלה בשמיא
(דניאל ב' כ"ח) es ist ein Gott im Himmel ואנה
לא בחכמה רי איתי בי (שם שם ל') ich aber
nicht durch Weisheit, die ich mit ist
איתנא מלחין (שם ג' י"ח) daß wir keinen Göttern
nicht dienen והשם מזה: ועל פני השער האיתון
(חוקאל ט' ט"ו).

איתן השם לחזק ותקף וקשה: איתן
מושבך (במדבר כ"ד כ"א) fest, stark, mächtig
oher: Dauer, Beständigkeit (דבר' כ"א ד')
hart יסוד קשה: ורוב עצמיו איתן (איוב ל"ג י"ט) hart
ודרך בוגרים איתן (משלי י"ג ט"ו): נהרות איתן
(תהלים ע"ד ט"ו) lauter fließende Ströme; im Ge-
genfatz zu: גוי איתן (ירמיה ה' ט"ו): נזה
איתן (שם ט"ט י"ט) ועיקר השם הזה בל' ערבי
לדבר העומד קיים בתקפה לכן הוא מתהפך בכונה
בכל מקום לפי ענינו. תאר הפעל: לפנות בקר
לאיתנו (שמות י"ד כ') Gemacht: ותשב באיתן קשתו
(בראשית מ"ט כ"ד). זי"מ אותו שם תאר, וכן:
ואיתנים יסלף (איוב י"ב י"ט): והאיתנים מוסדי
ארץ (מכה ר' ב') תקיפים. ונמצא חדש: בירה
האיתנים (מ"א ח' ב') הוא חדש השביעי, ואמרו בו
טעמי' שונים וכלם אינם איתנים. ואמר אני שנקרא
כן מן איתן, שבחדש הזה יבוא התבואה והשני

ובליה: כל אכילך יאכלו ירימיה ל' מ"ו, *verzehret*
 זנ: *Grunde gereinigt, aufgerieben werden*: תאכל
 תפל מכל מלח (איוב ו' י').

הפיעל לא נמצא כי אם על שריפת אש, לפי
 שדרא מורה חזק המעולה ואכילת האש חזק
 מאכילה טבעית: תאכלהו אש לא נקח (איוב ב'
 כ"ו), *verzehren* ת' תאכל; וכן
 הפועל מענין זה: אכלו בקש יבש (נחום א' י'),
 שרפה: והסגת איננו אכל (שמות ג' ב'): דרב
 תאכלו (ישעיה א' כ') השחתה.

ההפעיל יצא לשלישי על המכלול והמסורף
 ונותן המאכל: אשר האכלתי אתכם (שמות מ"ז לב)
 (בטבר י"א ר'): ותאכליתך נחלת יעקב אביך (ישעיה
 ג"ח י"ד) *genießen lassen*. ובתלמוד ישתמשו בבנין
 התפעל מזה, על התכת המזון: עד * שתאכל
 המזון שבמעיו *verbauren* והוא מתישב על פנות
 הישרש.

אכל שמי: לעת האכל (רות ג' י"ד) *Speiszeit*
 איש לפי אכל (שמות י"ב ד') *das Essen*.
 ויש שת' למאכל: את כל אכל (בראשית מ"א ליה)
Speise, Vorrath: מכל האכל (ויקרא י"א ל"ד) *Spe-*
iszeit: ואת כל-אכלם (בראשית י"ד י"א) *Speis-*
zeit צידה. ובה"א: לכם יהיה לאכלה (שם א'
 כ"ט). ומה: אתיו לאכלת (ירמיה י"ב מ"ז): ואם אכל
 אכיל (ירמיה י"א ד') *Speisung*.

אכילת שמי: וילך בכח האכילה (גמ' י"א מ"ה)
das Essen.

מאכל שת': מכל מאכל אשר ואכל (בראשית י'
 כ"א) *Speise*: אשר מנה את מאכלכם
 (דניאל א' י') *Speise, Getrichte, Nahrung, Mahl*.
 ות' הש: כל עץ מאכל (ויקרא י"ט כ"ג) *essbar*,
genießbar.

מאכלת שמי: לשריפה: מאכלת אש (ישעיה מ'
 ד') *verzehet*.

מכלת שת': למזון ושיטה: מכלת לביתו (גמ' א'
 כ"ה) *Vorrath*.

מאכלת שת': לשכין שחיטה: ואת המאכלת
 (בראשית כ"ב ו') *Schlachthaus*. ובמסן
 דרבים: ונאכלות פתליותינו (משלי ל' י"ד).
 אכל (העתיד אכלה בטמון אכלת) (מקרא בל'

תהלים ס"ב א' ב' ה' ו' י' י') והרמב"ן והיגמס
 כדרכם תמיד.

אכד

אכד שם עיר בארץ שניע: ותדו ראשית מכללתו
 בבל ואדך ואכד וכלנה בארץ שניע (ברא'
 י"י): ובעל התלמוד יאמרו כי זאת העיר נאכד
 הנודעה בסידיה (יטא מ' ע"ג). — ויש עוד שם
 עיר אכד ובחברת הארמי אכדיב, וזכר בשם
 קרוב לזה בחברתו ביוסיפון הגדול ובספרי
 Plinius.

אכל

אכל מ"ו (העתיד אכל, אכלה, יאכל, יאכלו)
 הביב. הקל ענינו אכילת מזון: להם לא
 אכל (שמות ל"ד כ"ח) *essen, genießen*. ויאכל וישת
 (בראשית כ"ה ל"ד): לא אכל בלחםך (שופט' י"ג מ"ו)
 ביחס הבי' כדרכו לפעמים, כמו דאכל' למעדנים
 (איכה ד' ה') בלמ"ד התכלית כמו ואכלתם לחמכם
 לשבע (ויקרא כ"ו ה'), והלמ"ד מן למעדנים כמעט:
 ושתו בין מסכתא כלומר: *mein* והפשוט כי הוא
 יחס הפועל כמו: הרגו לאבנר (שמואל ב' ג' ל').
 ולפי שפעולת האכילה כליון גוף המאכל ופירוד
 הלקין, ישמש בו בעל הלשון על פעולות הדומים
 לו, אם לשרפת אש: ואש אכלה אהלי שחר (איוב
 מ"ו ל"ד) *verzehren*: אש אכלה הוא (דבי' ד' כ"ד).
 ועל כליון והשחתה: ואכלה אתכם ארץ אביבים
 (ויקרא כ"ו ל"ח) *aufessen*: ואכלת את כל העצים
 (דברים י' מ"ו). הכונה בזה כליון האויב והנאה
 בטובם: כי אכלה חרב סביבך (ירמיה מ"ו י"ד) *ver-*
zeren: אלה אכלה הארץ (ישעיה כ"ד ו') ולפי
 שהאכילה הנאת הגוף לכן ישמש בו על כל הנאה
 חדשה: ולא אכל בטובה (איוב כ"א כ"ח) *genießen*.
 והשלימו לאכל ממנו (קהל ה' י"ח): וניע כמין כי
 תאכל תהלים קכ"ח ב': מפרי פי איש יאכל טוב
 (משלי י"ג ב'): ויאכלו מפרי דרכם (שם א' ל"א)
 על השכר:

הנפעל: ונאכל גדיש או הקמה (שמות כ"ב ה'),
 שרפה: מכל מאכל אשר נאכל (ויקרא י"א ל"ד):
 ונאכל חצי בשור (בטבר י"ב י"ב) *verzehren* השחתה

שבת אשר (יהושע י"ט כ"ה) אולי ע"ש מכשפים
אשר גרו בה לפניו.

אל

אל מלת השלילה, כמו לא, והוא יבוא לרוב
לאזהרה ומניעה לכן יחזר רק לעתיד: אל
תאכלו ממנו נא (שמות י"ב ט'). או לתחנה:
אל נא תהי מריבה (בראשית י"ג ח'). או
לתקרה: אל אראה במות הילד (שם כ"א ט').
mag nicht, או לבטחון: אל תירא אברם (שם ט'
א'). ובא פעם אחת על העבר דרך שאלה: אל
פשטתם היום? (ש"א כ"ז י'). כמו: הלא פשטתם
היום! ובא בטקום אין: וישם לאל מלתי (איוב כ"ד
כ"ה) nicht, ואולי שרשו אלל. ובא מחובר אל שם
לענין תאר מרכב בדרך שלילה: ודרך נתיבה
אל־מקת (משלי י"ב כ"ה) Unflüßigkeit; ומלך אל־
קום (שם ל"א) unwillkürlich, ונ"ל לפרש מזה:
אל־אודות הרעה (ש"ב י"ב ט'), urflüßig, ר"ל הרעה
שתרצה לעשות עמי בלי מבה וחיוב מרעה האחרת.
ומזה שיע': אלמקד.

אל מלת היחס, המורה יחס השם בבחינת
התכלית, אם תכלית הגבול שאליה תכוון
הפעולה, או התכלית במחשבה: אל מקום אחר
(בראשית א' ט'). ויבא אל האדם (שם כ' י"ט) ובאת
אל התיבה (שם י"ח י"ח) ויתן אל הנער (שם י"ח
י') dem; ויהללו אותה אל פרעה (שם י"ב ט') vor,
ויש ענינו כמו על, או פצביר: אל הלחק ארון
אלהים (ש"א כ' א') über, wegen, weil, וכמו מן:
ויאמר אברהם אל שרה (בראשית כ' ב') von, auf,
וכמו אצל: קברו אותו אל אבותי (שם ט"ז כ"ט)
bei, neben, וכמו עם: ואשה אל אחותה לא תקח
(ויקרא י"ח י"ח) mit; אשר השלימה אל בני ישראל
(יהושע י' ד'). וכמו קתוך או ב"ת השמוש: ויתעצב
אל לבו (בראשית י' ו') zu; הגה הוא נחבא אל
הכלים (ש"א י' כ"ב). ועד"ז צריך שתפתור את
המלה בכ"ם על ענין מה שנופל עליו ומצא במקרא
גם בהרכבה: אל תחת ידי (ש"א כ"א ה'). גם יבוא
לפעמים עם יחס ששמנו: ואל מצנים יקחרו (איוב
ד' ה'). ולדעת איזה מפרשים היא כמו ויקחו אליך
(שמות כ' כ"ט). ובא בידד נוספת במקף לתפארת
המליצה: שרשי פתוח אלי מים (איוב כ"ט י"ט):

ארמית כמו בעברית: ועשבת כתורין ואכל דגנאל
ד' (ל' und gleich den Stieren ist er Gras

אכן

אכן מלת הטעם לאמת דבר: אכן יש יי במקום
הזה (בראשית כ"ח י'): אכן סר מר המות
(ש"א ט"ז ל"ט). ויש ענינו לסתור מה שלפניו כמו
אך: אכן כאדם תמותון (תהלים ס"ב ד') allein; אכן
רוח הוא באנוש (איוב ל"ב ח'). וי"מ שהוא מרכב
מן אך בן, וענינו לא בן אך בן. ואין פי' אכן על
ענין זה בכ"ם.

אכף

אכף פעל ישן נושא פי' בנינו קל, וענינו רחיה,
רחיפה, כפייה והכרח, rosen, ובלשון ערבית
מורה השרש הזה על העמסת המשא ועל חבישת
הבהמות הנשואות משא לעיפה, ומזה אכף: כי
אכף עליו פירו (משלי ט"ז כ'), zwingen, כלומר פיו
ידחפנו ויכריחנו לזאת.

אכף שמי' לענין זה: ואכפי עליך לא יכבר (איוב
ל"ב ד') der Druck, Zwang, ר"ל לא אכריח
אותך. ויש לקרבו אל לשון *אכף בתלמוד, שהוא
מדרעת הנית על ההמור שלא יכבר עליו המשא,
Gattel, Wölfler, וזה אמרו ואכפי ר"ל אכף משאי
לא יכבר עליך, ותרגמו ומוני עליך. ועכ"ם השם
והפעל קרובים בענין. ורד"ל ידעו היטיב הנחת
השרש הזה בעצם וראשונה בל' ערב. — ותרגום
השבעים הוא פה כאלו נכתב כפי, וכפי הגרמה
תמכו. ויתדותם על מליצה קרובה לזאת: פפך
מעלי הרחק ונ' (איוב י"ב כ"א).

אכר

אכר שת"ז לעובר אדמה: אכר וצמדו (ירמיה נ"א
כ') Ackersmann, Bauer (ר"ה ב' כ"ו י'): אכרים וכרמים
בהרים (ירמיה נ"א כ"ו י'): אכרים וכרמים ישעיה
ס"א ה'): אכר וצמדו (ירמיה נ"א כ"ו י') der
Ackersmann, und fein-Gespann

אכש

לא נמצא משרש זה רק שצ"ס: אכש סלך גת.
גם שם עיר אכשך אשר נפלה אחרי כן בגורל

אַלְף מַלְת הַתְּנַאי, וענינו כמו אם לו: וְאֵלֹף לְעִבְרִים
ולשפות (אסתר ד' ד'), wenn אם היה כן ולו
היה כן. ויש כמו אפילו בתלמוד: וְאֵלֹף הִיחָא אֶלְפָה
שנים (קהלת ו' ו'), wenn auch כמו אף לו ומצא
המלה הזאת מלשון מוריא.

אַלְף בארמית כמו הנה בעברית: וְאֵלֹף אֵילֵן בְּנוֹא
ארעא (דניאל ד' ד') und siehe da, ein Baum
inmitten der Erde!

אַלְפִין בארמית כמו אֶלְפָה בעברית: כָּל אֲלִין
מְלֻקָּתָא (דניאל ב' ט"ד) all diese Königsleiche.

אַוּלִי מלת הסעם על ספק, שסמטפק המדבר
בדבר האפשר להיותו שלא כמדובר. או
איפשר להמצא בעתיד על ענין מה, ולכן אינו
נופל כי אם בבינוני ובעתיד, כי במה שיצא בבר
אל המציאות אין בו איפשרות כי מה דהוה הוה:
אוּלִי יחסרון חמשים הצדיקים (בראשית י"ח כ"ח)
אוּלִי ימשנו אבי (שם כ"ו י"ב). באלה השאלה מה
יהיה ענינו אם יהיה כן: אוּלִי ישן הוא (ס"א י"ח
כ"א): אוּלִי בקרבי אתה יושב (יהושע ט' ז'), הוא
ספק בלבד. ויש נקשר עמו תקות הלוואי: אוּלִי
ישא פני (בראשית ל"ב כ"א): אוּלִי יהנן יי צבאות
(עמוס ה' ט') es ist möglich: אוּלִי יש תקוה (איכה
ג' כ"ט). ובא פ"א מחובר על העבר: אוּלִי נסתה
מפני (במדבר כ"ב ל"ט), ויום כמו לולא ואין כן
דעת הרד"ק כי לא נמצא כלל על האופן הוה אבל
ענינו כמו אם התנאי אם היה כן. כי אמר ותט
לפני מן הדרך ותעמד, ואם לא עשתה זאת, כי
אם היתה נוטה מפני ללכת לדרכה, כי עתה —
ולסיר' הוה מסכים מלות לפני, קפני.

אלף

אַלְפִיִּישׁ תאר לאבני ברד הגדולות: ואבני
אַלְפִיִּישׁ (יחזקאל י"ג א'), Hagelsteine.
(ועיין שרש גבש).

אלה

אַלְהָ פִּי, בב"ב. הקל ב' הוראות לו. א קינה
ואבל: אָלִי. בבתולה (יואל א' ח'), flagen.
fratern (ב השבעה בקללה ובהוכרת השם: זאת

השמות אָלִי מיל (שם ג' כ"ט) ר"ל כל כך תגדל
שמותם עד תעלה לקצה נכול האחרון של הגילה,
bis zum Großtoden. ובכנוי יבוא תמיד בל"ר כהרבה
מלות היותם: אָלִי אָלִיךְ, אָלִינוּ, אָלִיָּהֶם, אָלִיָּכֶם.
אָל ובה"א הידיעה הָאֵל, ובכנוי אָלִי, וברבים
אֱלִים כנוי לאלהים, Gott: והיה שטור בלשון
עבר לרוב בטרם הגלות נגלות שם הוי"ה למשה
עבר ה': אֲנֹכִי הָאֵל בֵּית אֱ (בראשית י"א י"ג) ודבוק
אל אלהי: אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (שם ל"ג כ'): ה' אֵל
אלהים (יהושע כ"ב כ"ג): ונמצא לרוב בסמיכות
לחזק כמו: אֵל עליון, אֵל שדי, אֵל רָאִי, אֵל
עולם, אֵל קנא, אֵל רחום וחנון, אֵל חי, אֵל אמונה,
אֵל כביר, אֵל רעות, אֵל הכבוד, אֵל שטני, אֵל
נמלות, אֵל ישרון, אֵל אחר, אֵל נכר: ובתמורה
בלתי מוגלת: הם קנאוני בלא-אֵל (דברים ל"ב כ"א)
sie haben mich durch Ungötter (Götzenbildner) ersetzt;
ונמצא עוד לש"ח ארזי אֵל, בית אֵל, הררי אֵל.
ובס' הרבים: ירמיה לה' בכני אֱלִים (תהלים ס"ט ז').
ושמות ע"פ מזה: קטואל, רעואל, שטואל, ורואל,
למואל, אואל, פניאל: ואל בראש: אֶלְדֵּעָה, אֶלְדֵּר,
אֶלִּיהוּ, אֶלְדֵּהוּ, אֶלְדֵּשֶׁן, אֶלְדֵּשֶׁת, אֶלְדֵּהן,
אֶלְדֵּב, אֶלְדֵּר, אֶלְדֵּר, אֶלְדֵּת, אֶלְדֵּשֶׁם, אֶלְדֵּקִים,
אֶלְדֵּנָה, אֶלְדֵּשֶׁל, אֶלְדֵּשֶׁה, אֶלִּיהוּ, אֶלִּיהוּא,
אֶלִּיהוֹעִי (או אֶלִּיעִי), אֶלִּיהֶבָא, אֶלִּיהֶרֶף, אֶלִּימֶלֶךְ,
אֶלִּימֶשֶׁה, אֶלִּיעֶזֶר, אֶלִּיעֶם, אֶלִּישׁוּ, אֶלִּישׁלָה, אֶלִּישׁלָהוּ,
אֶלִּישׁלָט, אֶלִּיצוֹר, אֶלִּיצֶשֶׁן, אֶלִּיקָא, אֶלִּישִׁבֶע, אֶלִּישָׁה
(שם אחד משכטי יין), אשר רבים העתיקוהו בשם
אלִּישֶׁתֶּרֶם, אֶלִּישֶׁתֶּרֶם, אֶלִּישֶׁתֶּרֶם, אֶלִּישֶׁתֶּרֶם,
אֶלִּישֶׁתֶּרֶם.

אַל מלה כנוי הרומו לרבים ד"נ: רק לאנשים
הָאֵל (בראשית י"ט ח'): הארצות הָאֵל (בראשית
כ"ג ז') ורבו בתוספת ה"א בסוף: אֶלֶה הדברים
(דברים א' א') alle find, ומשפטו משפט תאר,
והוא כשהוא נשוא המשפט, יבוא לפני המתואר
ובלי ה"א אף שהמתואר בה"א: אֶלֶה הדברים:
וְאֶלֶה המשפטים (שמות כ"א א'), ואם הוא ביחס
אחד עם התואר או יבוא אחריו ובה"א אם הוא
נודע: אחר הדברים הָאֵלֶּה (בראשית ט"ו א'): וְאֶלֶּה
מספרם (שמות א' ח') ובא הרבים על היחיד: וְאֶלֶּה
אבי עיטם יורעאל (יה"א ד' י"ג) לפי שהוא נסמך
אל השמות הנזכרים אחריו.

אָלעס (שטענדיג) י"ז ב"ה אַלעסאָלעס: אַלעס זוכענדיק, שווער
ד' ב"ה אַלעסאָלעס.
הדומענעל יוצא לשלישי מענין ב': ונשאל בו
אלה להאמנותו (מ"א מ' ל"א, ד"ה ב' ו' ב"ה) אַלעס
ablegen lassen: ניואל שאל את העם (ש"ה י"ד כ"ד),
הוא בא ע"ד נחמ"י.

אלה

אַלעס מ"י בנינו נפעל, ענינו וזהם והלמה: אַלעס
ב' בתעב וְאַלעס (אויב מ"י מ"ה) אַלעסאָלעס,
כלומר הוצרך לזכות: יחדיו אַלעס (תהלים י"ד ב')
verketen, כי הדבר הישנות ונתקלקל מעלה עמוק
והחממה והלמה.

אלל

אַלל, אַלל תאר חשם זמר, וקנינו אמס ואין:
דומאי אַלל מלכם (אויב י"ד ב' ד') אַלל, אַלל
אמלל: רועה האַלל (זכריה י"א י"ז) וקפם וְאַלל
(נביה י"ד י"ד) (הכתוב: וְאַלל) תמר לעבד ופסל,
אמלל. ודומי: כי כל אלה העמים אַללם (תהלים
צ"ו ה') אַללם: אַללם כספו (ישעיה ב' כ'), כי
אלל וריק הפה.

אַללם: בעשרים וחמשה אַללם (נחמיה ד' מ"ו)
שם פריס וארמי לחדש הששי אַללם, אַללם
אַללם מלת הקריאה לינון ואע"י ושביר: אַללם לו
(מכילת ד' מ') אַללם: אמ ישעיה אַללם לו
(אויב י' מ"ו).

אלם

נאַלם מ"ע וצבא (העשרי ואלם), מ"ב. הבשעל
ענינו הצדד הרביר: אַללם (אֶלְלָמִי דומה תהלי
ל"ט ב') flamm fein: אַללם לא אמתה מ' שם
שם י"י אַללם: אַללם שפתי שקר שם ל"א
י"ט, כלם שתוקה דומה: וכדלל לפני דומה
נאַלם (ישעיה י"ב ד') אַללם, אַללם.

חמיעל ענינו קשירת עמרים: אַללם אַללם
אלמים (ברשית ל"ו ז') Aachen binden, נגזר משם
אלמה.

אַללם ש"ענ לאגרת עמרים: והנה קטח אַללם
(ברשית ל"ז ד') Aache, ודומי וזו:
מאלמים אַללם שם שם: ודגה תפרינה אַללם יקום
(שם שם).

אַללם שתי, לצדד כח הרביר: מ' ישאל אַללם
(שמות ד' י"א) flamm: אללים אַללם (הקוק

הדומענעל יוצא לשלישי מענין ב': ונשאל בו
אלה להאמנותו (מ"א מ' ל"א, ד"ה ב' ו' ב"ה) אַללם
ablegen lassen: ניואל שאל את העם (ש"ה י"ד כ"ד),
הוא בא ע"ד נחמ"י.

אַללם ש"ענ לשבועה בקללה או לקללה לבר:
תהי נא אלה בינותינו (בראשית ב"ו ב"ה) אַללם
Schwur, שבועה: אַללם מיה מלם (תהלים י"ז)
אֶלְלָמִי: אַללם (הקוק ב"ה י"ט): ונאמר גם כן על
שבועת שוא, כמו אלה מיה מלם, כי בן דרך
הגשבע ההפסד לאמר: אַללם כוזת וכזות תבואי
ותכלי, אם אעשה או אם לא אעשה הדבר הזה.
וכן נאמר בתורה: שבועת האַללם (במדבר י' כ"א):
את מלי האללות הכתובות (ד"ה ב' ל"ד כ"ד).

תַּאֲלָלָה ג"כ מזה: תַּאֲלָלָה להם (ישעיה ב' מ"ה)
Auch.

אַללם שם עץ מה: תחת האַללם (יהושע כ"ד כ"ו)
Aide, זמ"א: אַללם ולבנה (יהושע ד' י"ט)
Limbaum, זמ"א: אַללם וכאלון (ישעיה י"ז ב"ה)
והרבו אלונים, אלים, ומה ש"ע אַללם (מ"א ד' י"ח),
אַללם שת"ז לונג הכבש הזאלי: החלב ואת
האַללם (קרא ח' ב"ה) Aelchen.

אַללם שת"ז הדמיון אל, בעל כח ויכולת ותקיף
והין: אַללם מתימן יבוא (הקוק ב' ב"ה) Aelt,
והיביר: בראשית ברא אַללם (בראשית א' מ"א) וקא
היחד בל"ד דרך כבוד, כמו אדונים, בעלים:

אַללם קדשים הוא (יהושע כ"ד י"א) רבים ויחיד.
ובכנוי אַללם אַללם אַללם, תמיד בל"ד, וזלתי:
זו כחו לאלהו (הקוק מ' י"א) בל"ז לבוין, ומשאל
השם על המלאכים נביאים ואצילים ושוממים:
ויבוא בני האַללם (אויב א' ר') Engel, אשר יבוא
בני האַללם (בראשית ו' ד') Bornahme: אַללם
ירשעין אַללם (שמות כ"ב ח') Aelster: ויהי כאשר
הזעו אתי אַללם (בראשית ב' י"ט), ההמיר גוי
אלהים והמה לאַללם (ירמיה ב' י"א) Ungötter,
אַללם מעדים (דניאל י"א ל"ה) Gott der Mächte, ומה
ש"ע: וַעֲלָה, תַּאֲלָלָה, תַּאֲלָלָה.

אַללם וביחם ה' לַאֲלֵם, ובסמיכות: אַללם
אַללם, אַללם, אַללם, אַללם: ולא יסגורו
לכל אַללם להן לאַללם (דניאל ב' כ"ח) an Aelst

י"ח ב' מ' י"ח *Sandstofs* ז"ח שדח *Recellen*.
ונמצא רק בסמן הרבים ובסמיכות מלת עץ: עצי
אלקים (מלכים א' י' י"א): עצי אלונים ואבן יקרה
(ד"ה ב' מ' י').
אלון (בשריש אלה).

אלף

אלף מ' (העתיד ואלף). נב"ב. הקל ענינו למד
והרגל: תאלף ארחותיו (משלי כ"ב כ"ה) ab-
lernen, angewöhnen.

המיעול (העתיד ואלף) או בחבלעת האלף
סלף כמו: סלסנו מבהמות ארץ (איוב ל"ה י"א).
יבא לשנים מעולים: ואלקף חכמה (איוב ל"ג ל"ג)
lehren, unterrichten, bekehren: כי ואלף עונך מיד
(שם מ"ו ה'). ר"ל מיד יורה אותנו עונך: סלסנו
מבהמות ארץ (שם ל"ה י"א). ראוי סאלסנו והוא
שוה לארמית, והוריות אתכם תרגמו ואלףיתכון.
החמליל נגזר משם אלף (העתיד ואלף). וענינו
רבי התעורר לאלפים: צאנו סאלסות (תהלים
קס"ד י"ג) *zu Tausenden hervorbringen*.

אלף שם מספר יסודי לעשר מאות משותף לד"ג:
אלף כסף (בראשית כ' מ"ח) *tausend*, ותונו
אלפים, ודרבני הפרדי שלשת אלפים: עשרת
אלפים. ומשם ואילך כל אחד עשר אלף עשרים
אלף, מאה אלף. ובבבוי: הגה אלפי הדל (שופטים
י' מ"ט): הגה אנכי באלפי מנשה (מנשה באתו
האלף המדוכא והדל מכלם. ובסמיכות הרבים:
באלפי יהודה (מכה ה' א'): וצלע האלף (יהושע
י"ח כ"ח): הכה שאול באלפיו (ש"א י"ח ו') בלומי
המדול בהאלף.

אלף בארמית כמו אלף בעברית: ולקבל אלף
המרא שתה (דניאל ה' א') *und vor den Tau-*
senben trank er den Wein: אלף אלפין ישמאנה
(שם ו') *und tausendmal Tausende warteten ihm auf*:
אלף ב' הוראות לו. א שם עצם זכר לבהמה:
כבש אלף (ירמיה י"א י"ט) *Alind*: אלפיוני
מסבלים (תהלים קס"ד י"ד). ומ"א: צנה ואלפים
(שם ה' ה'): שגר אלפיו (דברים ו' י"ג). ב' שת"ז
לשור ומושל: אלף תימן (בראשית מ"ו מ"ח) *Stamm-*
Seewt: אלף עגורית (משלי ב' י"ח). תאר לבעל:
אלפיו (מזרעיו) (תהלים ג"ה י"ד) *Schreier, Ratgeber*.

ב' י"ח: כלם כלבים אלקים ישעיה ג' י'). ומ"א:
אלם צדק תדברון (תהלים ג"ה י'). ת"הש: על יונת
אלם רדוקים (תהלים ג"ה א'). והחכם פירשם יעזר
השעיה לדפיד בין הרמקים ולקרא יונת אל
קדוקים *das Galle, von der Meeres Thiere*.
אלם א' שריו להכלל ומבוא: והת אלם
העמודים (מ"א ד' י') *eine Galle*: ואלפי
החצר (יהואל מ"א מ"ח). והוא האמפורה המביאה
על העמודים כסבא אל הכל. ועין שרש אל.
ב' תאר הפעל וענינו חזק ואמין: ומ"א אלם
(תהלים ע"ד י') *fest*. ואמין כח תרומנו ואלים
דילא. ובתלמוד כל רגלים, ואלי מזה: אלם
צדק. ג' מלת הפעם לחבר שני משפטים שהם
מפוזרים בענין התנאי, ומחובר למשפט המתאחד
להציג בו דבר מן המושך במשפט הקדם, אם
להחב או לשלול: ואלם לו שם העזר הראשונה
(בראשית כ"ח י"ט) *allein*: ואלם אדמו הקטן ויגדל
שם מ"ה י"ט) *allein, aber*: ואלם שלח נא ירך
(איוב ב' ה') *soch, jeboch*. ויש לאמת, כמו
אמנם: ואלם אני אדווש אל אל (שם ה' ה') *fü-*
ge: ואלם אתם מסלי שקר (שם י"ג ד'): ואלם
הי אני במדבר יד כ"א). ושע"ם מזה: אלמורה.

אלמן שות' לאיש שמתה אשתו: כי לא אלמן
ישראל (ירמיה ג"א ה') *Wittner*. ובס"ג:
אלמנה ויתום (שמות כ"ב כ"א) *Wittne*: והיו נשיכם
אלמנות (שם כ"ב כ"ב).
אלמון שם' שכל ואלמן (ישעיה מ"ו מ') *Wet-*
wittnung, ובס"ג ת"הש: בנדי אלמנותה
(בראש' ל"ה י"ד) *Wittwenloos*: אלמנות דיות (ש"ב
כ' ג') *Wittwenraub*: והרפות אלמנותיה (ישעיה ג"ד
ד'): וענה איום באלמנותיו (ישעיה י"ג כ"ב) והמבין
שם כמו באלמנותיו (בהלכות ר"ש בלמד') אשר
שטמו תהרפו, והן ענה כאלמנות אבלות, לא ישוב
אדם שם, רק איום ישמעו בדרבותיהן קול וילל
ונאקה.
אלמני שם בא על שם נעלם וידוע בין מדבר
לשומע: שבה מה פלני אלמני (רות ד' ו')
Ungenannt: אל מקום פלני אלמני (מ"ב ו' ה')
(ועין פלני).
אלמנא או אלמנ: מין עין מזה: עצי האלמונים

היה אם בא אל אשת רעהו — ושחת (בראשית ל"ח)
 'מ', fo — ale כאשר בא או שחת: יהיה אם זרע
 ישראל — ועלה (שופטים ו' ג'). (ה) כטעם כי או
 אשר באור המשמש, Circumscriptive: עד אם כלו
 לשתות (בראשית כ"ד י"ט), daß כי כלו: אם אני
 לא אעבור אליך (שם ל"א ג'), daß כי, ובא עד
 אשר אם עשיתי (שם כ"ח מ'), כמו הרק אך,
 המבלי אין. (ז) כטעם אף אלו: אסיתדלי בלק
 מלא ביתו כסף וזהב (במדבר כ"ג י"ח), wenn auch
 obgleich: אם יעלה לשמים שיאו (איוב כ' י'), ואם
 יהיה חיובל (במדבר ל"ד ד'): (ז) כטעם לו התקוה
 והבקשה מי יתן: אם ישך נא מצליח דרכי (ברא'
 כ"ד מ"ב), wenn doch: ובאו שניהם: אם אתה לו
 שמעני (שם כ"ג א'): (ח) מחובר אם לשבועה ואז
 ענינו תמיד הרצון ההדוך ממה שאמר: אם תעשה
 עמנו רעה (שם כ"ז כ"ט), daß du nicht ר"ל שלא
 תעשה: אם אתם תבואו (במדבר י"ד ל'), ר"ל שלא
 תבואו: אם לא זאת אעשה לכל העדה, (שם שם
 ל"ח) ר"ל באמת אעשה was ich werde: (ד) עדי
 אשר אס'שאו ערים מאין יושב ובתים מאין אדם
 (ישעיה ו' א'). ר"ל באמת יהיו. ואחרי מלות כי
 או בלתי ענינו נדר ושליה, כמו אך רק: כי אם
 אשר יצא ממעיד (בראשית מ"ו ד'), sondern, כי אם
 ישראל יהיה שמך (שם ל"ה י'): כי אם צלי אש
 (שמות י"ב מ'): כי אם לפי דברי (מ"א י"א א'): בלתי
 אס'נויתינו (בראשית מ"ו י"ח), außer, nur, sondern.
 ויש הוא לאמת כמו אמן, אכן: כי אם יהיה
 לבער קין (במדבר כ"ד כ"ב), was ich: כי אם יש
 אחרית (משלי כ"ג י"ח), allerdings, וכן אם לבדו
 בלי כי לענין זה: אם ללצים הוא ילוי (שם ג' ל"ד)
 באמת, וי"א שהוא נגזר ממלת אמת. ויש כי אם
 שלא יתחברו: כי אם מאן אתה לשלח (שמות י'
 ד') כי הוא באור הגשוא, ותשובת התנאי אם,
 daß, wenn: כי אס'תם הכסף ומקנה הבהמה
 (בראש' מ"ו י"ח), כי אם תם (כאשר תם) לא נשאר
 אם כן לפני אדוני וגו'. (ענין תלמוד לשון עברי
 [שנמ]).

אמא

אמא (ובס'ר אסין): רומה אסין שתין דיניאל ג'
 א' ועורא ו' ג') seine hohe fechtig Gellen.

תאר לרב ומורה: אל תבטחו בקלון (מ"ה ד' ה):
 אלקים לראש (ירמיה י"ג כ"א).

אלין

אלין (העתיד יאלין תאלצהו) מ" בנינו מיעל.
 ענינו לחץ והכרח אדם ע"י צער בקצור לו
 לעשות דבר: ותאלצהו (שופטים י"ו מ'), quälten
 in Jemand bringen.

אלק

אלקש עיר מולדת נחום הנביא, ונקרא על שמה
 האלקשי. לדעת Hieronymus היא כפר
 קטן במחוז הגליל, הנקרא בשם Elkesi, ויש עוד
 ערים הנקראים בשם אלוש, אלתולר, אלתקא (או
 אלתקה) אלתקון.

אם

אם מלת הטעם והקשור מצרפת המשמשים
 בהוראות שונות. (א) בתנאי קודם למעשה:
 אם תשיב שאת (בראשית ד' י') fo — wenn: אם
 ישך משלח — ויורדנו (שם מ"ד ד'): אם יעברו בני
 נר ובני ראובן — ונתתם להם את הארץ (במדבר
 ל"ב כ"ט). (ב) כטעם או המחלק, Disjunctive, זה
 או זה: אם בהמה אם איש (שמות י"ט א') either —
 oder: אם כופר וישת עליו
 (שם כ"א ל'): אם במרד ואם במעל (יהושע כ"ב כ"ב)
 oder — wenn: אם למות אם לחיים (ש"ב מ"ד כ"א)
 oder sei fo — oder fo: כטעם ה"א השאלה והתימה:
 אם תוכל לספר אותם (בראשית מ"ו ה') wenn?
 וכל שאלה בדבר והפכו יבוא ה"א בראשונה ואם
 בהפכו: האתה זה בני עשו אם לא (שם כ"ב כ"א)
 oder: הוש יי בקרבנו אם אין (שמות י"ז י'): המוכה
 היא אם רעה (במדבר י"ג י"ט), וגם בבי' תמידות
 מתחלפות: האם כח אבנים כחי ואם בשירי נחוש
 (איוב ו' א'): העבר ישראל אם יליד בית (ירמיה
 כ' י"ד): המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה
 (שם כ' ל"א): הויק מנבור מלקח ואם שבי צדיק
 ימלש (ישעיה מ"ט כ"ד), ובא הה"א על המלה וענינו
 לחזוק: האם תמנו לגוע (במדבר י"ז כ"ה): האם
 אין עורתי בי (איוב ו' י"ד). (ד) כטעם באשר
 להצטרפות המשמשים זה על זה בבחינת הזמן:

מ"ו. ויש לפרש מזה אמת בצעך, ר"ל מדת בצעך כאלו נתמלא מדת בצעך. ובתלמוד יאמת הבנין, אמת. וכן נקרא זרם המים * אמת המים. (ג) תאר לעמודי מזוזה: וינעו אמות הספים ישעי' ו' ד' die Säulen: לפי שהם כוודע לבנין ומחזיקים אותו. והתאר לשם מקום: נבעת אמה (ש"ב ד' כ"ו).

אמן

אמן מ"ו נב"ב. הקל ענינו נדחל בנים ורבוים: ויהי אמן את הדסה (אסתר ב' ו') ergießen: האמנים עלי תולע (איכה ד' ה'): כאשר היתה באמנה אתו (אסתר ב' כ').

הנפעל יש ענינו מפעל מקל: על צד תאמנה (ישעיה ס' ד') erzeugen werden: ויש ענינו קיום ואמת, לפי שדבר אמת עומד קיים ומתמיד בענינו: ובניתי לך בית נאמן (מ"א י"א ל"ה), bauern, bleiben: ר"ל שיהיה קיים ועומד בתקפו: מים לא נאמנו (ירמיה מ"ו י"ח): עדותיך נאמנו מאד (תהלי' צ"ג ח') bauer: יתד במקום נאמן (ישעיה כ"ב ל"ג). ועקר ענינו על דבר הנאמר כפי היושר והצדק, ועל הפעולה הנעשה לפי הרבו שקדם לה: נאמן נא דברך (מ"א ח' כ"ו) maß werden: ונאמנו דבריהם (בראש' מ"ב כ'), beglaubigt werden: ר"ל שהיו דבריהם קיימים וראויים לסמוך עליהם: וביתוי נאמנת לו (תהלים ס"ט כ"ט). והתאר מהם: ונאמן רוח (פסלי י"א י"ג) treu, eifrig, redlich, aufrechtlich: נאמנים מצעו אזהב (שם כ"ו ו'). ר"ל שהם אותות האזהבה מרוח נאמן: חליים רעים ונאמנים (דברים כ"ח ג') ר"ל קיימים; וכן: חסדי דוד הנאמנים (ישעי' נ"ה ג') die David zugeführte Gnade.

המפעל אמן לא נמצא רק בנחם השמנונים של הח'ת, במקום הפעיל, במדבר י"ד י"א, דברים א' ל"ב, כ"ח ס"ו, בלי לשנות ההבנה.

ההפעל מענין שני (הענין נאמן או נאמן). ורוא בא בקשור לס"ד או בבית. ואשר הוא בקשור לס"ד ענינו אמנות דברים לשעתי, ר"ל שתניע הפעולה כפי הרברים שקדם לה: כי לא נאמן להם (בראשית מ"ח כ"ו) glauben: פתי נאמן לכל דבר (פסלי י"ד מ"ו). ואשר הוא נקשר בבית ענינו בטחון מתמיד: ונאמן בוי (בראשית מ"ו ו') trauen, vertrauen: ולא תאמן בחיך (דברי' כ"ח ס"ו).

אמה

אמה שת"נ: עבר ואמה מבני ישראל (ויקרא כ"ח מ"ד) Maß: הגה אמת (בראשית ל' ג'): באהל האמהות (שם ל"א ל"ג).

אמל

אמלל תאר השם זכר, ענינו יבישת לחלוחית הצמח וכריתתו: ופרח לבנון אמלל (נחום ו' ד') verwelken, verderben: ולד"ק הוא מפעל מבנין פועל: חל וחומה יחדיו אמלל (איכה ב' ח') ver-nichtet, zu Grunde gerichtet: כלם בהכפל הלמד ובקמץ, ובא בפתח: כי אמלל אני (תהלים ו' ג'): ובלי כפל הלמד: מה אמלה לבתך (יחזקאל מ"ו ל') gabsaft, mutlos, ענינו מורד: ומ"א: היהודים האמללים (נחמיה ד' ב') ג"כ מזה רסיון ונמיכות רוח ממרד:

אמם

אם תאר לילדת בדרמה: אם הבנים (תהלים ק"ג מ') Mutter: לאפותם יאמרו (איכה ב' י"ב): ועצ"הש יאמר על עיר ראש המחוז: עיר ואם בישראל (ש"ב כ' י"ט) Hauptstadt, והערים הקטנות נחשבות לה כבנות: חשבון ובנותיה. וכן נקרא אמצע הדרך שהדרכים פונות לה מזה ומה, אם הדרך: כי עמד מלך בבל אל-אם הדרך (יחזקאל כ"א כ') Hauptstraße, Schelfweg: כי הדרכים אשר יסתעפו מאם הדרך אל מקומות ועירות הקטנים המה ג"כ כבנים נחשבו לו. ובתלמוד בית הרחם באשה ג"כ אם: ואבר המוליד בוכר אמה.

אם שם קבין זכר לכלל קבין אנשי המשתתפים בדת ובנימוס: שבחרו כל האמים (תהלי' ק"ו א'). ובס"נ: ראש אמות בית אב (במדבר כ"ה כ"ה): (עין לאם).

אמה ג' הוראות לו: א) שם ע"נ, לזרוע התחתון. באמת איש (דברים ג' א') Unterarm. ועד"ה יבוא על חזק וחם, כמו שיבוא זרוע לענין זה: אמת בצעך (ירמיה נ"א ג') die Macht, Stärke, Ge-waltfähigkeit: ב) לשעור מדה שהוא כאורך האמה: אמה וחצי האמה (מ"א ו' ל"א) eine Elle: ובס"ד: ורחב אמות עשרים (ד"ה ב' ג') ובזון: אמות וחצי (שמות כ"ה י'): עשר אמות (שם כ"ו).

(שמות י"ח כ"א). והאמת. הוא דבר שמסכים בו המציאות והמחשבה והדבור. כי כאשר יחשוב החושב על עץ הנמצא שהוא עץ ויאמר במין שהוא עץ, דבר אמת. ומה אשר נתני בדרך אמת (בראשית כ"ד ט"ה) ר"ל שהדרך אשר הוא בא עתה בפועל מסכים אל הדרך שבמחשבתו ובדבורו ללכת שמה. ועם הכוונה והתכלית לקחת אשה. ונקראה ההכמה אמת: אמת קנה ואל תמכור (משלי כ"ג כ"ט) עצה יש כי ההכמה הישרה תלמד לדעת הנכמת הדברים במציאות ובמחשבה. ר"ל לצייר הענין במחשבה כאשר הוא בפועל. ותבדיל בין היישר שהוא קיים ובין עול שהוא כלה ועובר. ולכן הוא נדרש לרוב עם יושר וצדק: כי אמת עשית (נחמיה מ' ל"ט) ר"ל יושר העושה המסכים במשפט על פעולת העול: משפט אמת יעשה (יהושע י"ח ה') ר"ל יושר וצדק: אמת מצרץ תצמח (תהלים מ"ה י"ב) ר"ל גם הארץ תשמור חקי הברירה על פי ה' ותחת חסה כי יודיע בה לא תתן יצרה. ותחת תפוח לא תצמיח ענב. ותהי אמונה כל הימים. לא תמוט עולם ועד. גם כי תלויה היא על בלי מה. ונקרא שם ה' אמת: ווי אלהים אמת (ירמיה י' י') ר"ל שמסכימים בו המציאות אל המחשבה שהושבין בו בשם אלהים. ר"ל במלת אלהים או אל או וי' חושבים נמצא בבית כולל כל השלימות. וממציא כל הנמצאים. ווי אלהים הוא האלהים באמת. הפך אמרו: ללא אלהי אמת (ד"ה כ' ט"ו ב'). וזה מה שאמר ירמיה אלהים חיים ומלך עולם. ובא אמת על הקיום והתמדה: אפ"י שלום ונאמת יהיה בימי (מ"ב כ' י"ט) ר"ל קיים ומתמיד. ובא לרוב מחובר אל מלת חסד: ועשית עמי חסד ונאמת (בראשית מ"ז כ"ט) אמת כי החסד הוא נמול טובה רבה. אך אם הוא נמול על טובה שקדם או לתקות שכר אחריו אינו חסד של אמת. כי חסד מורה תמיד רבוי מהשעור הראוי. ע"כ אם הטובה הוא נמול על טובה שקדמה. אף שהחסד הוא בתוספת השעור הראוי לפי הטובה הקודמה נקרא חסד סתם כאמור. אעשה חסד עם חנון וגו' (ש"ב י"ב): אבל החסד שאינו בעבור טובה שקדם ולא לנמול שקיוהו נאמר עליו: חסד ונאמת. ובכנוי: חסדך ונאמתך (תהלים מ' י"ב). — ויש שע"פ אפ"י. אבי יונה הנביא.

affekt sein: אל תאמינו ברע (מכה ו' ה'): ובא פ"א מיום העול לענין זה: ולא האמין מידתן את יקראל (שופטים י"א כ') אמת אמת אמת. ובארמית אמן הנראתו כמו בעברית ונמצא רק במגן אפסל: וקדוש משרה נגלה ב' ט"ה אמת אמת seine Deutung: וי דקין באלהה (שם ו' כ"ד) her an Gott glaube.

אמן שמו' לקיום ותקף כל דבר תקוה: אמן כן עשה. וי (ירמיה כ"ה ו') es mache wahr ואמרה האשה אמן אמן (במדבר ה' כ"ב): יתברך באלהי אמן (ישעיה מ"ה מ'). אמן שמו'. ענינו חנוך ונחל: וארי אצלו אמן (משלי ח' ל') sagen, כפי' חז"ל אמן פדונג. Pöbelsag: וי"ם מענין אמונה. vertraut: וירר האמן (ירמיה נ"ב מ"ה) כמו ההמן בודלוק א' בה"א.

אמן ת"הש או תאר פעל. מענין אמת ואמונה: בנין לא אמן בם (דברים ל"ב כ') Aene, Aeh. Aene, Aeh. וי"ם אותו מענין חנוך. Gleichung: ורבויו משקל אחר: כי פסו אמונים (תהלים י"ב כ') rechtlich, אע"פ ואיש אמונים מי ימצא (משלי כ' ו') שמו': שומר אמונים (ישעיה כ"ו ב'). ומענין ב': האמונים על תולע (איכה ד' ה').

אמן תאר למחנך ומגדל: כאשר ישא האמן את היונק (במדבר י"א י"ב) Erzieh. ותהי לו לאמת (רות ד' ט"ו): ואל האמונים (פ"ב י' א') ויש ענינו מפתח: ואת האמונות אשר צפה (מ"ב י"ח מ"ו) Wollen.

אמן שמו' וענינו קיום ואמת: אמונה אמן (ישעיה כ"ה א') befähig, unwandelbar.

אמן שת"ז לחדש וחושב טופלא במלאכתו: מעשה ידי אמן (ש"ה ד' ב') Meister, Künstler: שוה לארמית. מעשה חושב תרגום עובר אמן. ובתלמוד-האקצין קורים בראש האילן. וכן עשו פעל כבר מזה. "מאמן את ידיו אמן אמן אמן in einer Kunst üben: ואת יתר האמן יתורגם לדעת איזה מפרשים. Künstler. ושע"פ אמן בן דוד. ופעם אחת אקצין ע"ד גמאי: ועוד שע"פ אמן.

אמת תאר השם או הפעל. וראוי בתשלום אמת ונפלה נו' ל"ם כמו תת מן תנת: כי אמת עשית (נחמיה מ' ל"ט) wahr, recht: אפ"י אמת

אָמְתָנִי בארמית, כמו לשון נורא ואיום בעברית:
ואו חיוה רביעאה דחילה וְאָמְתָנִי דגניאל
und flehe, ein viertes Thier, ein schreckliches
und furchtbares
אָמְנָה שִׁמְנ'ל לענין אמת וקיים: אברה האמנה
(דמייה ו' כ"ח): Treue, Redlichkeit, Glaube,
Gewissen, Aufrichtigkeit, Sincerität, Beständigkeit,
Wahrheit. ויש תאר הפעל ומתפרש בכ"מ לפי
עני הגופל עליו: וכל מעשהו בְּאִמְנָה (תהלים ל"ג
ד') נרדף עם צדק וישר: כי בְּאִמְנָה הם עושים
(ס"ב י"ב מ"ו) ר"ל על יושר רוחם האמינו ליבריהם,
בהיות מעשיהם מסכימים אל הצדק; ובס"ד: איש
אִמְנָנִת (מסלי כ"ח כ'), gewissenhaft, תאר השם.
ומה שהוא מענין קיום והתמדה: ויהי וְיָדִי אִמְנָה
(סמות י"ז י"ב), aufrecht, תאר הפעל השמוש שהיו
מתמידים בהרמה עד בוא השמש. ומה: את־
צדקתו ואת־אִמְנָתו (ש"א כ"ו כ"ג): וצדיק בְּאִמְנָתו
ידיה (הבוק ב' ח'), כי הצדק מתמיד בדעת אחת
ואין זבן עפלה (ע"ש עפלה). וי"ס מזה: ואת הָאִמְנָת
אשר צפה על העמרים שנקראו כן על שהם חזק
הבנין וקיומו.

אָמְנָה שִׁמְנ'ל לענין בטחון וקיום הרברים הנתנים:
אנחנו כרתים אִמְנָה (נחמיה י' א') ein festes
Bündniß, Kontrakt. ובתלמוד: שטר אִמְנָה, Bu-
trauen, ר"ל על אמונת המלוה ויושרו: אִמְנָה היה
דברינו, Glauben und Treue. וע"א: וְאִמְנָה על
המשוררים (נחמיה י"א כ"ג) ein festgesetzter Lohn,
ארוחה פסוקה וקיימת.

אָמְנָה או אִמְנָם מלת השעם לאמת הרבר במקצת
ולחציא השאר מכונת המדבר: ונמ אִמְנָה
אדוותי (בראשית כ' י"ב), zwar, fürwahr, wirklich,
freilich, אך בת אבי ולא בת אמי. או להודות
כלה: אִמְנָה אנכי הסאתי (יהושע ו' כ'), wirklich,
wahrlich: אִמְנָם כי אתם עם וגו' גם לי לבב (איוב
י"ב ב' ג'): אִמְנָם יי החריבו — כי לא וגו' (ס"ב י"ט
י"ו): ואף אִמְנָם שגיתי (איוב י"ט ד'), דרך שאלה,
אִמְנָם אל לא ירשעי (שם ל"ד י"ב) gefest, wenn ich auch wirklich gefest
כי אִמְנָם לא שקר מלי (שם ל"ו ד') sicherlich. ומה
שבא דרך תימה ושאלה יבוא ה"א לפנייה והאל"ף
בקבוץ: האף אִמְנָם אלד (בראשית י"ח י"ב) sollte

אמין

אָמִין פ'ע ויוצא (העתיד וְאָמִין) דב"ב. הקל ענינו
חזק וגבורה ועוצם, וקשורו לרוב במ"ס
לפי שמורה יתרון גבורה על זולתו: כי אִמְצו ממני
(תהלים י"ח י"ח): flücker, mächtiger (י"ח)
וְאָמִין (בראשית כ"ה ג'): וְאָמִין בני יהודה (ר"ה ב')
י"ג (י"ח): fliegen (י"ח): חזק וְאָמִין (דבר' ל"א כ"ג): tapfer sein.
הפועל יוצא ענינו עזר וחזק וסמיכה בכח או
בדבור: אִמְצִיתִיךָ אף עזרתִיךָ (ישעיה ס"א י') flü-
cken, unterstützen: וברכים כושלות אִמְצו (שם ל"ה ג')
flücker, unterstützen: וְאָמִין כמו פי (איוב ס"ו ה')
flücker, unterstützen, trösten. כי הנחמה מחזקת רוח
הסובל: וחזקה וְאָמִין (דברים ג' כ"ח): her-
machen, להעיר לבו לגבורה. ויש ענינו קשי רוח
ואמינות הלב מרחם: וְאָמִין את לבבו (שם ב' י')
verhärten, verstockt, hartfönnig machen
את לבבך (שם ט"ו י'). כמו שיאמר רך לב על
רחמנות וחולשה כן יאמר אמיץ הלב על גבורה
ואכזריות. וכן יאמר על קשה רוח ועומד על דעתו:
וְאָמִין את לבבו (ר"ה ב' ל"ג כ"ג): hartfönnig sein.
ועל חזק הבנין: וְאָמִין לו בעצי יער (ישעיה ס"ד
י"ד): befestigen (י"ד): בְּאִמְצו שחקים ממעל (מסלי ח' כ"ח):
על מתכונתו וְאָמִין (ר"ה ב' כ"ד י"ג).
ההפעל: וְאָמִין לבך (תהלים כ"ו י"ד): her-
machen.

ההתפעל: הָאִמִין לעלות במלככה (ס"א י"ב
י"ח): sich anstrengen (י"ח): כי מְאִמִין היא (רות א' י"ח)
sich zu einer Sache fest entschließen.
רחבעם (ר"ה ב' י"ג י"ד): sie verstärkten sich.
אִמִין שִׁמְנ'ל ענין חזק וגבורה: וטהר ידים יסף
אִמִין (איוב י"ז ט') Tapferkeit, Stärke, Ent-
schlossenheit: וּמִ'א שִׁנ': אִמְנָה לי ויושבי ירושלים
(זכריה י"ב ח') Stütze.

אִמִין תאר השם ו': וְאִמִין כח (איוב ט' ד') flü-
cken, mächtig.
ט"ו י"ב.

כל פועלי און (תהלים צ"ד ד') *rühen, einbilden* *חן*
 כמו שיבוא בקל לענין זה: מן יאמרו ידיו רמה
 (דברים ל"ב כ"ו): ובכבודם תתקשרו (ישעיה ס"א ו')
חן brüsten, rühen והיו'ד תחת האלף, תתגדלו
 ותתרומו וכן רוצים לפרש את יי האמרת היום:
 אשר יקרוף למזמה (תהלים קל"ט כ'), כמו יאמרוך
 ירומו ויגדלו ויש ספרשים ימרוך, כמו: יקרוף.
 (וע'ש ימ').

אמָר שם דבר על כל דבור ואמירה לפי ענינו:
 יביע אמָר (תהלים י"ט ב') *Rundmachung*; אין
 אמָר (שם שם ד') *Rebe, Sage*; ארני יתן אמָר (שם
 ס"ח י"ב) *Zusage, Versprechen*; ותגור אמָר (איוב כ"ב
 י"ח) *Befehl, Wunsch, Verlangen*; ונחלת אמָר מאל
 (שם כ' כ"ט) *Verheißung*; וכן יבוא בס'נ: האונה
 אמָרתי (ברא' ד' כ"ג) *Worte, Reden* מנפד אמָרה:
 השולח אמָרתו (תהלים קמ"ו ט') *Befehl, Verheißung*
 ובנקוד סגול ת' האלף: בצע אמָרתו (איכה ב' י"ו)
 ודרביו: מדרף *Drohung, Verführung, Urtheil*
 אמָרים לא המה (משלי י"ט ו') *Worte, Gedanken*
 אמָרים (בראשית ט"ז כ"א) *Wünsche, Dinge*
Reben יתורגם: *Raphtall ist eine schlanke Hindin*
[und] er redet schöne Worte, ומלת הנותן יוסב על
 נפתלי ושעם הנותן אמרי שפר, כמו: יתן אמָר
 (תהלים ס"ח י"ב): אמָרי נאָש (איוב ו' כ"ה): אמָרי
 נעם (משלי ט"ו כ"ו). ובסר'נ: אמָרות ה' אמָרות
 מהורות (תהלים י"ב ו').

אָמִיר שתי' לסעף וענף אשר בראש האילן:
 שנים שלשה נרגים בראש אָמיר (ישעיה
 י"ז ו') *die Epiphytzwige* כעוזבת החרש והאָמיר (שם
 י"ט ו'). וראב"ע אמר שהוא המעולה בזית, *die*
zum Liebbling ma- *gen* *lieben* *ויהא מזה: אָמיר צדיק כי טוב (ישעיה ג' י')*
 והוראתו כמו בהפעיל.

מָאָמֵר שם דבר שלם כולל ענין מה, ציווי או
 אזהרה או הבטחה: את מָאָמֵר המלך
 (ספרא א' ט') *Befehl* ואת מָאָמֵר מרדכי (שם ב' כ'),
 וכן בתל' עשה בה מָאָמֵר, *Verprechen* בעשרה
 מָאָמֵרות *Reben, Befehle*.
אָמֵר שמו' (בחסרון מן אָמֵר, בס'ד אָמֵרין)
 בארמית כמו כבש וכבשה בעברית: ודרכי

מָאָמֵר שם הקבוצ ובר והוא קבוצ הכחות. נמצא
 רק בסמן הרבים פ"א: וכל מָאָמֵר כח
 (איוב ל"ו י"ט) *Anstrengung*.

אָמִין שם צבע אדום כצבע ערמוך אך בסמן
 הרבים: בורדום אָמִין (זכריה ו' ג') *rotz*,
 כמו המצבים. ויש מי שפירש בו מראה דשן,
alschgrau ויהיה הנפדר אָמִין *schwarz*; ובארמית נָמִין
 וחברו אמש רמש. ושע"פ אָמִין (אבי ישעיהו
 הנביא) אָמִיזה או אָמִיזהו אָמִי.

אמר

אָמֵר (העתיד אמָר, יאמר) פ' דב'ב: הקל ענינו
 דבור הניין ומחשבה והשערה: (אָמֵר מה
 מעשיכם (בראשית ט"ז ל"ג) *sagen, reden, sprechen*;
 (אָמֵר פריה לבני ישראל (שמות י"ד ג')
denken: הלהרנגני אתה אמָר (שמות כ' י"ד): אָמֵרתי
 אני בלבי (קדלת ב' א'): ולחם אָמֵר לו' (ס"א י"א י"ח)
zusagen, versprechen: וכל יאָמְרו בלבכם (הושע ו'
 ב') *überlegen, einsehen*: חלקי יי אָמְרה נפשי (איכה
 ג' כ"ה) *Wünschen*: והמקור מבנין זה בא לרוב אחר
 דבור ואמירה להורות על צורת הלשון בלי שנוי
 הנוף: וידבר יי אל משה לאמר (שמות כ"ה א')
nämlich, folgende Worte: אשר צויתך לאמר (ברא'
 ג' י"ד) *nämlich*: לאמר זה ינחמנו (שם ה' ל'): לאמר
 יוסף יי לוי (שם ל' כ"ד) *anzudeuten*. והמקור
 בסעפותיו: אָמֵר, אָמֵר, אָמֵר, אָמֵר, אָמֵר.
 ונמצא בחסרון האלף: ולעמשא תָּקְרו (ש"ב י"ט
 י"ד): אשר יקרוף למזמה (תהלים קל"ט כ') *die sich*
(belnen Namen) ausdrücken zur Arglist.

הנפעל: אשר נָאָמֵר אמת (דניאל ח' ט"ו) *gefast*
 ורבו על אמירה בנוף סתמי: על כן יאָמֵר
 כנמרד (בראשית י"ט): אשר יאָמֵר היום (שם כ"ב
 י"ד) *man sagt*: קדוש יאָמֵר לו' (ישעיה ג' ד') *benannt*
 עיר ההרס יאָמֵר לאחת (שם י"ט י"ח) *ge-*
rechnet werden.

ההפעיל יוצא לשלישי מסבב שיאמר: את
 יי האָמֵר (דברים כ"ו י"ד) *veranlassen zu sagen*: ויי
 האָמֵר (שם שם).

ההתפעל פעל דור שהאמר הוא ג"כ פעיל
 האמירה, ר"ל שיאמר תמיד מתהלת נפשו: יתאָמֵר

אנה

אָנאָה מ"י דב"ב. הקל ענינו אבל והספד ואנינות:
 ואָנו ואבלו פתחיה (ישעיה ג' כ"ט), trauern
 flagen: ואָנו הדינים שם (י"ט ח') ר"ל ואנו תאניה.
 הפיעל ענינו גרם וסבה אל מקרה מציאות
 דבר: והאלהים אָנה לידו, zufügen, zufügen
 מנהג הלשון על כל פעולה אשר תצא מפועל
 סבלו שיוכוון אליה לחסם אותה אל סבת הסבות.
 המועל: לא תאָנה אִלֶּךְ רעה (תהלים צ"א י')
 aufkommen, widerfahren: לא יאָנה לצדיק כל און
 (משלי י"ב כ"א).

הרתפעל: כי מתאָנה הוא לי (ס"ב ה' ד') eine
 Gelegenheit suchen, מבקש סבה ותואנה לעשר דבר.
אָנָה או תאָנה שם"נ ענינו אבל והספד: וירב
 בבת יהודה תאָנה ואָנה (איכה ב' ה')
 Jammer, Wehklagen: ויחוברו תמיד המשקלים
 השונים האלה ברדיפת הלשון לחוק הענין: והיתה
 תאָנה ואָנה (ישעיה כ"ט ב').

אָנִי שם ע"נ לסמינה: ואָני עשה המלך (ס"א ט'
 כ'), אָני, ובה"א הנקבה: דרך אָנה בלב
 ים (משלי ל' י"ט): לחוף אָניות (ברא"ט מ"ט ג') Schiffe.
תאָנה שם"נ, ענינו עלילה וסבה למעול מעל
 בזולתו לעשות לו רעה: כי תאָנה הוא
 מבקש (שופטים י"ד ד') einen Wunsch [zuf] er
 want, Gängel anzufangen.

תאָנה שם"נ לשוֹבבות: תאָנה מי ישיבנה
 (ירמיה ב' כ"ד), Ausgelassenheit, Brunst: כי
 השׁוֹבב עׁזב את מעשׁיו אל המקרה כאשר יאנה.
 ואולי משקלה תאָנה כמו תאָנה:

אנה

תאָנֶה מ"ע בנינו נפעל ענינו אנהה ושאיפת רוח
 בנינו ועצב: על מה אתה תאָנה (חזק"ט כ"א
 י"ב) seufzen: תאָנהו כל שמחו לב (ישעיה כ"ד י')
 ותאָנהו בני ישראל (שמות ב' כ"ט): תאָנה בשחרון
 מתנים (חזקאל כ"א י"א).

תאָנה שם"נ: ונסו ויגון תאָנה (ישעיה ל"ה י')
 seufzen: כי רבות תאָנה (איכה א' כ"ב).
תאָנהו מלת הנוף רבים מ"ב: בנינו תאָנהו (ברא'
 ט"ב י"א) we, ובחסרון האלף: כלנו בני

ואתרין (עזרא ר' ט'), ויש שע"ם אָנה, אָנה, אָנה, אָנה.

אָמֵר פעל יוצא כמו אָמר בעברית (העתיד
 יאמר): וכן אָמר לה (דניאל ב' כ"ה):
 לכון אָמרין עממיא (שם ג' ד'), Ich sag man,
 Böllern.

אָמַרְלִי, עמיאל, עמישד, שע"ם.

אמש

אָמֶשׁ שת"י ללילה שעבר: אָמש אמר אלי (ברא'
 ל"א כ"ט) die vorige Nacht: ויזכר אָמש
 (שם שם ט"ט): ויש שם"נ לחושך ואפלה: אָמש
 שואה ומשאה (איוב ל' ג'), Stinfern, כמו קָמש
 בארמית.

אן

אָן מלת השאלה לדעת הגבול שאליו במקום או
 בזמן: אָן הלכתם (ש"א י' י"ד) wohin? עד
 אָן תסלל אלה (איוב ה' ב') wie lang noch?
אָנה בתוספת ה"א: ואָנה תלכי (בראשית מ"ח י')
 אָנה אני בא (שם ל"ז ל'): עד אָנה מאנתם
 (שמות י"ו כ"ח): עד אָנה אשית (תהלים י"ג ג'). ואולי
 הושל ה"ה"א בסוף המלה למלאות הלמ"ד בתדלתה,
 והוראתו כהוראת אל גבול המקום: עד לאָן במובן
 המסמך. אמנם המירוש הזה עורנו מסופק בעיני
 כי נמצא אנה גם בלי עד לסימן השאלה: אָנה
 תעזבו כבודכם (ישעיה י' ג').

אָנה בסגל מורה סתימת המקום: ולא תצא משם
 אָנה ואָנה (ס"א ב' ל"ח) hin oder her: לא
 הלך עבדך אָנה ואָנה (ס"ב ה' כ"ח).
אָנא מלת הקריאה לבקשה: אָנא שא נא (ברא'
 ג' י"ח) ach, lieber, Bitte! אָנה יי כי
 אני עבדך (תהלים קי"ו ט"ו).

אָנִי מלת הנוף מדבר בערו משתף לז"נ: אָני
 הנבר (איכה ג' א') ich, ובהפסד: ואמר אָני
 (בראשית כ"ז כ"ד): ולרבים מ"ב: אשר אָנו שולחים
 (ירמיה מ"ב ו') wir, וחקרי אָנהו:

אָנא (או אָנה) כמו אני ואנכי בעברית: מן יציב
 ידע אָנא (דניאל ב' ח') wahrlich, ich bemerke:
 ובה"א: מהודא ומשבה אָנה (שם שם כ"ג) lobt und
 preist ich.

אָנפֿה שם עוף: והחמידה והאָפֿה (דברים י"ו)
"der Bergfalt, ו"י" *Biebeschopf*.

אָנפֿה רק בסימן הרבים אָנפֿין, ובכנוי אָנפֿוּהי
הוראתו בארמית כמו אָפֿים בעברית: נמל
על אָנפֿוּהי (דניאל ב' מ"ו) *fiel auf sein Angesicht*.

אנק

אָנק (העתיד: יאָנק) פ"י בב"ב: הקל ענינו זעקה
ויללת הרגונים. לדעת החכם Gesenius הוא
משתתף עם שרשי ענק, חנק, כי האנקה מתוך
הצואר: יאָנק חלל (יחזקאל כ"ו מ"ט) *wimmern*,
winfeln, ächzen: יאָנק חלל (ירמיה נ"א ג"ב).
הגפעל שוה לקל: האנחים והיאָנקים (יחזקאל
מ' ד'): האָנק דום (שם כ"ד י"ו): ומחזק הפעולה
ישוב הגפעל נפעל:

אָנקה שם"נ: בכי ואָנקה (סלכים ב' י"ו) *Gewim-*
mer: מאָנקת אביונים (תהלים י"ב ו') מאָנקת
אסיר (שם ק"ב כ"א).

אָנקה שם שרץ מה ויונתן תרנון סניקת חוץ:
והאָנקה והכח (יירא י"א ל') *der Sgel*.

אנש

אָנש פ"ע בב"ב. הקל ענינו כאב וחולשה:
אָנש מכאבך (ירמיה ל' מ"ו): אָנש חצי בלי
משע (איוב ל"ד ו') *schmerzhaft*: ומכתי אָנושה
(ירמיה מ"ו י"ח): חרפה שברה לבי ואָנושה (תהלים
כ"ט כ"א) *erkranken*: משפטו ואָנאָשה.

הגפעל: אשר ילדה אשת אוריה לרודר יאָנש
(ש"ב י"ב מ"ט) *erkranken*.

אָנש שת"ז לאדם: מה אָנש כי תזכרנו (תהלים
ח' ה') *der Mensch*: וזה השם נמצא רק
בספרי המליצה וברברי מליצה ובלי ה"א הידיעה
ויוורה השם על חולשת האדם: ידעו גוים אָנש
המה (שם מ' כ"א) *schwaches Geschöpf, sterblich*:
והרבו יבוא לרוב לחשיבות: ויצו עליו פרעה
אָנשים (בראשית י"ב כ'): *vornehme Männer*: בחר
לנו אָנשים (שמות י"ז מ') *tapfere Leute*: כלם
אָנשים (במדבר י"ג ב') ר"ל חשובים: אָנשי השם
(בראשית ו' ד'): אָנשי המקום (בראשית כ"ו ו')
Ortsbewohner: אָנשי העיר (שם כ"ד י"ו) *Stadtleute*:
אָנשי אניות (סלכים א' מ' כ"ו) *Schiffleute*. וב

איש אחד נָחַנו (שם שם). ופעם אחת בכתיב אָנו
תחת אנחנו, כירמיה מ"ב ו'.

אָנפֿה בארמית כמו אנחנו בעברית: לא חשחין
אָנפֿה (דניאל ב' מ"ו) *es thut uns nicht*.
גם בה"א תחת אֵלֶּף בסוף: מהורעין אָנפֿה
למלכא (עזרא ד' מ"ו).

אנך

אָנך שם ת"ז למשקלת הברזל של הבנאים לישר
החומה: ובידו אָנך (עמוס ד' ו') *Senfbiel*:
חומת אָנך (שם שם) ר"ל החומה הבנויה ע"פ האָנך.
senfrechte Mauer. ולדעת חוקרי הלשון אשר
חדשים מקרוב באו (ומביאים ראיה משפתי ערב)
אָנך הוא שמיר מחודד למד בו קו הבנין. *Senf-*
gabel, ולזה כוון אבן-נגאח, ולפי זה חומת אָנך
היא חומה בנויה לתלפיות, *zackige Mauer*.
אָנְכִי מלת הנוף ליחיד מ"ב ז"ן: כי עירם אָנְכִי
(בראשית ג' י') *אָנְכִי*. ושע"פ אָנְכֶת.

אנס

אָנס מ"י בנינו קל ענינו הכרח: והשתיה כרת
אין אָנס (אסתר א' ח') *zwingen*. ובארמית
נקרא גזול "אָנס, *ein Gewaltfamer* והענין א', כי
המכריח גזול רצון המכרח. כל רז לא אָנס לך
(דניאל ד' ו') *entzogen* ומזה הבינוני פעול בתלמוד
"אָנוסים היוינו, *gezwungen*.

אנף

אָנף (העתיד: יאָנף) פ"ע בב"ב. הקל ענינו קצף
וקשורו בכי"ת: כי אָנפֿת כי ישעיה י"ב א'
gärnen. ועמו על הענש המסובב מכעס: הלא תאָנף
בנו עד כלה (עזרא מ' י"ד) *strafen*: אָנפֿת תשובב
לנו (ישעיה ס' ג'): עד מה ה' תאָנף לנצח (תהלים
ע"ה ט').
ההתפעל: גם בי התאָנף יי (דברים א' ל"ו)
ergärnen, aufgebracht sein, strafen: כי כל אנף
אחריו ענש.

אָנף שם"ז: וחרה אָנף יי בכם (שם ז' ד') *Born*:
בחרו אָנף (שמות י"א ח'): וחרה אָנפי (שם כ"ב
כ"ג) והרבו זוני: אָרץ אָנפֿים (תהלים ק"ג ח'): ולא
באָפֿים (דניאל י"א כ'). (וע"ש אפף):

אסן

אָסן שמו". ענינו מקרה רעה או פגע : סן
יקראנו אסן (בראש"י פ"ב ד') : Schaben, Ver-
legung, die Semanden widerfährt
מאברי האדם : ולא יהיה אסן (שמות כ"א כ"ב)
Verlegung.

אָסנפּר שם מלך אשור : ושאר אמיא די הגלי
אָסנפּר רבא ויקורא (עזרא ד' י') : ולדעת
החכם אוהב גר לצאמו ז"ל בספרו : Le Sansoni-
tisme de la langue Assyrienne p. 39
ויקרא מבארות את הוראת השם אסנפר.

אָסנת שע"פ לבת מוטיפרע אשר לקחה יוסף
לו לאשה (בראשית כ"א ס"ה).

אסף

אָסוף (העתיד ואסף) פ"ב דב"ב. הקל עקר ענינו
קבץ המפורז וכניסת דבר מחוץ לבית.
ויתעצמו מושגיו לכמה פנים : ואסף איש סהור
(בסד"ר י"ט מ') : sammeln : ואסף נדודי ישראל ישע'
י"א כ"ב) : versammeln : (ואסף לבן (בראש"י כ"ט כ"ב)
ואסף את זקני ישראל (שמות ג' ט') : einladen,
zusammenerufen : (ואסף כחול שבי (חבקוק א' ט')
hufen, ואשר הוא כניסה : ואסף אל תוך ביתך
(דברים כ"ב כ') : aufnehmen, hereinbringen : תאסף
אלך הביתה (יהושע ב' י"ח) : ואסף אליו (ש"א
י"ד כ"ב). ואשר הוא הסרה והעדר דבר מן הדבק
בו לבדתי התגלות פעולתו עוד : אסף אלהים את
חרפתי (בראשית ל' כ') : hinwegnehmen, fortchaffen :
אסף חרפתנו (ישעיה ד' א') : ואסף המצרע (פ"ב ה'
י"א), ויסיר הצרעת ממנו : אסף נגהם (יואל ב' י'),
הסירו אורם כאלו הסתירוהו, וכן : אסף ירך (ש"א
י"ד י"ט), הכנס ירך : אסף לי שבעים איש (במד'
י"א ט"ו) : אסף מארץ כנעתך (יהושע י' י"ח), הענין
כמו הרימי ראש, ר"ל אספי ההכנעה אשר נכנעת
ושפלת לארץ ולא תוסיפי להכנע עוד : כי אסףתי
את שלומי (ירמיה י"ז ה'), וכן יאמר על הגויעה :
ואסףתה את נפשך (שופטים י"ח כ"ח) : הגני אסףך
אל אבותיך (פ"ב כ"ב כ') : תסף רוחם (נעון (תהי'
ק"ד ל"ט), כמו תאסף מלא א'. ויש שהוא כליה
מקש : אסף אסףם נאם יי (ירמיה ח' ג') : aufheben
אסף רעב (יוחאל ל"ד כ"ט) : Hungers Sterbende :

ישמש בחבור לענין שם תאר מרכב כמו איש.
ויאמר על בעל אשה : המבלעדי אָנשני (ירמיה
ט"ד י"ט) : Watten, Gemannen ; ועל הכלל בין
זכר ובין נקבה : הרנו איש אָנשו (במדבר כ"ה
ה') : Seute, ופעמים בא מלת אנשים בסתם ומתפרש
לפי הענין שהוא בו : זקן בא בָּאָנשים (ש"א י"ז
י"ב) ר"ל באנשים זקנים, והסכו : וכל מרבית ביתך
יסותו אָנשים (שם ב' ל"ג) ר"ל אנשים בחורים :
זרע אָנשים (שם א' י"א) יתכן כי ר"ל זכרים, או
כשרים. והנה היחיד קבוץ כולל ז"נ כמו : אָנוש
במצר ימיו (תהלים ק"ג ט"ו) : והרבוני נקבת נָשים :
ויקרו להם נָשים (בראשית ו' ב') : Abster : שלשת
נָשי בניו (שם ו' ג') : תנה את־נָשי (שם ל' כ"ו).
ואולי היחיד מזה אָשה והרגש לחסרון נר"ן אנשה.
ותהיה אמה כבתה ; ובא לתאר הרמיון והחולשה :
יהיה מצרים בָּנשים (ישעיה י"ט ט"ו) : נשתה
גבורתם היו לָנשים (ירמיה כ"א ל').

אָנש בארמית כמו אָנוש בעברית : לא איתו אָנש
על יבשתא (דניאל ב' כ') : kein Mensch auf der
bewohnten Erde : לבכה מן אָנשא (הכתיב אָנושא)
ישנון (דניאל ד' י"ג) : das Herz von Menschen werde
ihm verwandelt.

אנת

אָנת בארמית כמו אתה, אַת בעברית : אָנת
מלכא (דניאל ב' ל"א) : du König, והכתיב
אָנתה ב"ה. ולרבים אָנתון : מן יציב ידע אנא די
עדנא אָנתון זבנין (דניאל ב' ח') : mit Gewißheit nehme
ich wahr, daß ihr Zeit gewinnen wollt.

אסא

אָסא בלשון ארמית כמו רמא בעברית, וסזה
שע"פ אָסא מלך יהודה.

אסם

אָסם שת"ז לאוצר התבואות והפירות ומכלת :
הברכה בָּאָסמיק (דברים כ"ה ח') : Borraiß-
hammer, Speißer : וימלאו אָסמיק שבע (משלי ג'
י'). ואוצרותיהם אמלא תרנומו סימתהון.

Mitglieder der Weissen-Ver- אֲסוּסוֹת (קהל י"ב א')
 :אססוֹת sammlungen, so viel als das parallele
 Vorrathshaus, ein (ד"ה א' כ"ו מ"ט) בית
 :אססוֹת, Gemach des äußern Tempels gegen Süben
 :אססוֹת בו כסף הקרבנות; וע"א: בְּאֶסְסֵי השְׁעִירִים
 (נחמיה י"ב כ"ה), י"ם כמו סָסִים ויש מְתַרְגְּמִים: die
 :Vorrathskammern der Thore

אֲסַפְסָפָה תאר לקבוץ המון עם: והאֲסַפְסָפָה (כסדר)
 :אֲסַפְסָפָה (ד' י"א) zusammengekauenes Gefindel
 ובתלמוד נקרא הילד האסוף מן החוץ ולא נודעו
 אביו ואמו "אֲסַפְסָפָה", Bindellind. וזוהי שמות ע"פ:
 אֲסַפְסָפָה, אֲסַפְסָפָה, אֲסַפְסָפָה, אֲסַפְסָפָה.
 אֲסַפְסָפָה תואר הפעל לשון חריצות והשתדלות
 בלשון ארמית: ועבירותא דך אֲסַפְסָפָה
 und diese Arbeit wird eifrig (ד' י"א) betrieben

אסר

אֲסַר (העתיד יֵאָסֵר) מ"ו נב"ב. הקל ענינו קשור
 טבעי או מוסרי. הטבעי: ויֵאָסֵר אורנו
 לעיניהם (בראשית ט"ב כ"ד): blinden: לְאֶסֶר מְלִכֵּיהֶם
 בזקים (תהלים קפ"ח ח'): אֲסֹרִים וידה (קהל י"ב כ"ו):
 ויש ענינו חגורת אזור: ויֵאָסֵר אזור במתניהם (איוב
 י"ב י"ה): umbinden, umgürten: מִלֵּךְ אֲסֹר בְּרֹהִטִים
 (ש"ה ד' ו'): ויהיה כמו אזור: ויֵאָסֵר בית כלא
 (ט"ז י"ז ד'): einsperren: אֲסֹרֵי לִנְפֵן עִירָה (בראשית
 ט"ט י"א): anbinden: הָסִים אֲסֹרֵי (ט"ז ו' י'): אֲסֹרֵי
 הָסִים (י"ה ט"ז ד'): fesseln: ויֵאָסֵר בַּעֲלָה
 (ש"א ו' י'): anspannen: ויֵאָסֵר אֶת רַכְבּוֹ (שמות י"ד
 כ'): מי יֵאָסֵר הַמִּלְחָמָה (ט"א כ' י"ד): den Streit an-
 fangen, anknüpfen; so ungefähr wie im Deutschen:
 mit jemanden anbinden. מי יֵסֵד ויֵקֵשֶׁר
 מערכת המלחמה? והמוסרי הוא קשור נפשו בדבור
 נדר מעשות דבר, והפעול הוא מקרה הפעולה:
 ויֵאָסֵר אֶסֶר על נפשה (בסדר ל' ד'): versagen, ge-
 loben: ולענין זה יאמרו בתלמוד על דבר שמתנה
 התורה והמצוה מעשות: "אֲסֹר, unerlaubt, והפכו
 קִטְר.

הנפועל: ובמה תֵּאָסֵר לענותך (שופטים י"ו ו')
 :gebunden werden: ואתם הֵאָסֵרוּ (בראשית ט"ב ט"ו).
 הנופעל: כל נמצאִיךְ אֲסֹרֵי (ישעיה כ"ב ג')
 :gefangen werden

אֲסֹרֵי אֲסֹרֵי יַעֲקֹב (י"ב כ' י"ג), ואני אֲפַרְשׁ עַד יוֹ:
 :verbraut: ויֵדַע מִי אֲסֹרֵי (תהלים ל"ט ז')
 :schen, verwenden, verschwenken, durchbringen
 יכלה המסמן.

הנפועל פועל משתתף שיעשה בקבוץ הרבים
 :ישוב הנופעל פועל: ויֵאָסֵר שְׂמָה (בראשית כ"ט ג')
 :sich versammeln: ואם אֲלֵ-עִיר יֵאָסֵף (ש"ב י"ז ג')
 :sich flüchten: ויֵאָסֵפֶתְם אֶל עִירֵיכֶם (ויקרא כ"ו כ"ה)
 :sich versetzen, einsperren: תזרח השמש יֵאָסֵפֶן
 (תהלים ק"ד כ"ט), ג"כ הסתרה: ויֵאָסֵף מֶשֶׁה אֶל
 המחנה (בסדר י"א ל') :sich zurückziehen, hinein gehen
 כמו הקנס: עד הֵאָסֵף מֵרִים שֵׁם י"ב ט"ו). נאספה
 מצרעתה אל המחנה. — ולענין כליה: ויֵאָסֵף
 שמחה וניל (ירמיה ט"ח ל"ט): bahin sein, aufhören
 וכנוי למיתה: אני יֵאָסֵף אֶל עַמִּי (בראשית ט"ט כ"ט):
 ויֵנֹעַ ויֵאָסֵף אֶל עַמִּי שֵׁם שֵׁם ל"ט, יקרא מיתה כן
 בקל ובנפעל על קבוץ הגשמות לצרור החיים:
 הֵאָסֵף אל תערך (ירמיה ט"ז ו').

הנופעל: אֲסֹרֵי יאכלו (ישעיה ט"ב ט') :am-
 :meln: ואין איש יֵאָסֵף אותי הביתה (שופטים י"ט
 י"ה): einladen, aufnehmen: ויאמר אל המחנה הנוסע
 באחרונה במערכה: אֲסֹרֵי לְכָל הַמַּחֲנֹת (בסדר
 י"ב כ"ה): der Nachtrab, לפי שהוא מאסף כל הנשאר
 מהעוברים.

הנופעל: ויֵאָסֵף שְׁלָלְכֶם (ישעיה ל"ב ד').
 :zusammen gefammelt werden
 הנופעל: מִן אֲסֹפֶד עַם מִן אֲבֵר.
 :ההתפעל: בְּהֵאָסֵף רֹאשִׁי עִם (דברים ל"ג ה')
 :sich versammeln

אֲסֹפֶד שִׁמְיוֹ או ת"הש לתבואה הנאספת: אֲסֹפֶד
 בלי יבוא (ישעיה ל"ב י'): אֲסֹפֶד החסיל (שם
 ל"ב ד') :eingebrachte Ernte ובס"ד: בְּאֶסְפֵי קִיץ
 (י"ב ד' א') :Eingebrachtes

אֲסֹפֶד ת"הש לזמן אסירת התבואה מן השדה:
 :וחן הָאֲסִיף (שמות כ"ג ט"ו): die Einsamm-
 :lungszeit der Früchte

אֲסֹפֶד שִׁמְיוֹ לקבוץ: ואספו אֲסֹפֶד (ישעיה כ"ד
 :Versammlung

אֲסֹפֶד ת"הש אם למחברים האוספים למורים
 ומדעים במפריים: וכמשמרו' נטועים בעלי

אָפּ מלת השעם לקשר המשפטים בחבור ותוספת, ונדרש עם גם. אם לחבר שני נשואים לנושא אחד: משפיל אָפּ מרומם (ש"א ב' ו'): *aus*; יריע אָפּ יצריח (ישעיה ס"ב ג'): יסגרו אָפּ ישתחוו (שם ס"ו ו'); או לחבר שני נושאים עם נושא אחד: אָפּ אני בחלומי (בראשית ט' י'): אָפּ רוחי בקרבי אשחרך (ישעיה כ"ו ט'): רפאים יחשבו אָפּ הם (דברים ב' י"א). ויש כמו לא זו אף זו: אָפּ לא אל ארץ זבת חלב (במדבר י"ו יד) *to gar, nicht einmal*; אָפּ אין מניר אָפּ אין משמע (ישעיה ס"א כ"ו): אָפּ לא פעלו עולה (תהלים ק"ש ג'), ר"ל אָפּ אלו רק לא פעלו עולה הם כבדרכיו הלכו. ויש אָפּ כמו זו ואין צ"ל זו, ובטעם כ"ש: אָפּ שוכני בתי חמר (איוב ד' י"ט) *um, wie viel mehr, viel weniger*, וביותר בצורה פ': אָפּ פ' הבית הזה (ס"א ח' כ"ו): אָפּ פ'ינתעב ונאלח (איוב מ"ו ט'): ואָפּ פ'י אחרי מותי (דברים לא כ"ז). ויש טעמו כטעם אָפּ על פ'י בטשטש הקודם: אָפּ פ'י לוא אכל (ש"א י"ד ל'), *esst*; תשורנו דין לפנינו (איוב ל"ה י"ד): אָפּ פ'י עשו להם עגל מסכה (נחמיה ט' יח). ובכל אלה המשפטים המתאחד בטעם בכל זאת, *dennoch*, ובכונה הזאת הוא לדעתי: אָפּ פ'י אמר אלהים (בראשית ג' א'), בכל זאת לא מות תמותן. והאשה נכנסה לתוך דברי הנחש על אמרו מכל עץ הגן. ובא: ואָפּ גם זאת (ויקרא כ"ו ט"ד) כמו הריק אך (ע"ש גם). אָפּ בארמית כמו אָפּ בעברית: ואָפּ קדמך מלכא (דניאל ו' כ"ג).

אפד

אָפּד (העתיד יאָפּד) פ'י בנינו קל. ענינו לבישה וחנינה וקשורו בלמ"ד: ואָפּדָה לו בחשב האפוד (שמות כ"ט ה) *umgürten*; ואָפּד לו בו (ויקרא ח' ו'). **אָפּוד** שם מלבוש כהונה או שררה: אָפּוד בר (ש"א כ"ב יח). והושאל גם לפסל ומסכה: אָפּוד ותרפים ופסל (שופטים י"ח יד) *Götzenbild*; אָפּוד ירד בידו (ש"א כ"ג ו') אָרים. **אָפּדָה** ג"כ מזה בכל ההוראות כמו אפוד: והשב אָפּדָתו (שמות כ"ח ח): ואת אָפּדת מסכתו והביך (ישעיה ל' כ"ג).

אָסיר שת"ז לנאסר: אגקת אָסיר (תהלים ק"ב כ"א) *ein Gefangener*; יחד אָסירים שאננו (איוב ג' י'): אָסירי עני וברזל (תהלים ק"ז ו'): אָסירי התקוה (זכריה ח' יג). וברנש: להוציא מססגר אָסיר (ישעיה ס"ב ו') *Weserfasser*.

אָסור שת"ז: ואם אָסורים בוקים (איוב ל"ו ח'). ות"הש: בבית האָסורים (שופטים י"ו כ"א) *das Gefängnis*; כי מבית הסורים (קהלת ד' י"ד) בחסרון אל"ף. ויש תאר לחבלים: וימסו אָסוריו (שופטים מ"ו י"ד) *Bande*. **אָסור** ת"הש: אל בית האָסור (ירמיה ל"ז ט"ו) *das Gefängnis*.

אָסר שם"ז אסור הנפש בטניעת עשות דבר: לאסר אָסר (במדבר ל"ג) *Enthaltungsgelübde*; ולְאָסר נפשה (שם שם ג'). ומ"א: וְאָסְרָה אשר אסרה על נפשה (שם שם ה'). והרבו: את כל אָסְרֶיהָ (שם שם ט').

מוֹסָר שת"ז לאסירי עני וכאב: וּבְמִסְרָם יחתם (איוב ל"ג ט') *Büßfertigung*, והאל"ף חסר. **מָסַרְתָּ** שם"נ לקשור מוסרי: בְּמָסַרְתָּ הברית (יחזקאל ב' ל"ו) *Verbindung, Bündnis*; ואמר ר' יהודה משפטו בְּמָסַרְתָּ, והאל"ף חסר.

אָסַר בא בסוף שמות ע"ם אשורים, כמו פְּלֶאָסַר, שְׁלֶמְאָסַר, ובמבנה אָסַר בראש, כמו: אָסַר־חַדָּן.

אָסַר (אָסְרָה) שם"ז בארמית כמו אָסַר בעברית: ולתקפה אָסַר (דניאל ו' ח'): תקים אָסְרָה (שם שם ט') *Unterjagungsbefehl*.

אף

אָף שם אבר החושם: אָף להם ולא ירחיקו (תהלים קמ"ו ו') *Rafe*; והרבו זוני: נשמת רוח חיים באָפוּ (בראשית ו' כ"ג). והזוני על שני נחירי האף. ועל שם האף נקרא' הפנים אפים: אָפים ארצה (שם י"ט א') *Angest*; בזעת אָפֶיךָ (שם ג' ט'). ומוזה: מנה אחת אָפים (ש"א א' ה') *angefüllig*; וי"א אפים ואף הכעס שרש אחד להם (אנף), ולזה הדעת נוטה. ואפים ישמש לענינים שונים ובפרט בחבור עליו שמות: אָרְךָ אָפים (שמות ל"ד ו') *lang-müthig*; קָצֶר אָפים (משלי י"ד י"א) *schöngornig*.

מאפל ש"ז: וישם מאפל (הושע כ"ד ז') Berlin.
 רעטונג. ובתלמוד בא בנין הפעל מזה
 ת"ח מאפל בטליתו, verbunkeln, flüster machen.
מאפליה ת"הש: ארץ מאפליה (ירמיה ב' ל"א)
 וחבור י"ה לחזק האפלה כמו שלהבתיה.

אפן

אפן שם ע"ז לנלגל: את אופן מרכבותיו (שמות
 י"ד כ"ה) Rab. והרבים: ארבעה אופנים
 (יחזקאל י' מ').

אפן שם"ז מזה הושאל על דבור המסודר בענינו
 שמתישב בו חלק על חלקו ומסובב ומתנלגל
 ממנו כעגלה המסובבת מהאופנים, רק במסמן
 הרבים: דבר דבור על אפניו (משלי כ"ה י"א) תחת
 אפניו, ein Wort, gesprochen bei Seiten. ואמר על
 אפניו על עניניו הנאותים לו. ולד"ק שרשו פנה
 והאלף נוסף.

אפס

אפס פ"ע, בנינו קל. ענינו סוף וקץ, תם וגמר
 והמסקן דבר והעדרו: אפסאם כסף (בראשית
 ט"ז ט"ז) zu Ende sein, aufhören, dahin sein, darauf
 gehen. כראש המץ כלה שר תמו רמס מן הארץ
 (ישעיה י"ד). שלשתם נרדפים לענין אחד: האפס
 לנצח חסדו (תהלים ע"ז ט'), היש שב לאפס ולאין.
אפס שם"ז להעדר. ונדרף עם מלת קלי, אין:
 כאין ובאפס (ישעיה מ"א י"ב) nichts: אפס
 ותהו (שם ט' י"ז): עד אפס מקום (שם ה' ח'), un-
 fein: עד אין מקום עוד, unendlich: האפס עוד איש
 (ש"ב ט' ג') nicht mehr. כמו האין עוד: אני ואפסי
 עוד (ישעיה ט"ז ח') כמו ואין מבלעדי. וכשעם קלי:
 ויכלו באפס תקוה (איוב ד' ו') ohne: באפס עצים
 (משלי כ"ז כ') טעמו בכללות, שזהו וכלה כמו אפס
 כסף. וכן: ובאפס לאם (משלי י"ד כ"ה). אבל:
 ובאפס יד ישבר (דניאל ח' כ"ה) טעמו בלי, ואשור
 באפס עשקו (ישעיה נ"ב ד') טעמו באפס סבה.
 והרבי אפסיים תאר השם לקצרה, מקום כלות הנוף:
 עד אפסי ארץ (מכה ה' ג') Enden: וראו כל אפסי
 ארץ (ישעיה נ"ב י'), ר"ל היושבים בכל גבולי הארץ.
 ורבים: מים מי אפסיים (יחזקאל ט"ז ג') kleines, un-
 bedeutendes Wasser.

אפדן ש"ו והוא מלשון אפוד, ר"ל אחיות רהיט
 הבית וקורותיו: וישע אהלי אפדנו (דניאל
 י"א ט"ה) Burg. ובתלמוד בדורא ואת: אפדנא.
 אפדניו.

אפה

אפה (העתיד יאפה תקרה) פ"ב בב"ב. הקל ידוע:
 ומצות אפה (בראשית י"ט ג') baden: ניאפו
 את הבצק (שמות י"ב ל"ט): את אשר תאפו אפו
 (שם ט"ז כ"ג) was ihr baden wollet, badet: וירא שר
 האפים (ברא' ט' ט"ו) der Oberbäder: מחוץ האפים
 (ירמ' ל"ז כ"א) aus der Bädergasse: מעשה אפה (ברא' ט'
 י"ו) Badewort. — הנפסל: לא תאפה חמץ (ויק' י"ז י').
מאפה שם דבר הנאפה: מאפה תגור (שם ב' ד')
 Badewort.

תופינים ש"ת ללחם אפוי אפיות רבות: תופיני
 מנחת פתים (שם ו' י"ד) geröstetes Bad-
 wert. לפי שאחר האפיה טמנה במחבת. והחכם
 רמב"מ מעתיק Stieback.

אפו

אפו, לדעת איוה חכמים הוא שע"פ לארץ והב:
 בכתם אפו (דניאל י' ה'): ויצפרו והב
 מופז (מ"א י' ח'). ויש מפרשים אפו גם מן לשון
 מריטה ובריקה, glänzen, schimmern. וכן הוא ג"כ
 בל' הודו.

אפל

אפל שם"ז להעדר אור: ואפל ולא נגה לו (עמוס
 ה' כ'), dunkel, finster. ובס' נקבה: יהיו
 חשך-אפלה (שמות י' כ"ג). לפי שהאפלה חזק
 מחשך (עיין שרש נגה), לכן יבוא לרוב לתאר
 שם חשך: ואפלתך כצהרים (ישעיה נ"ח י'), ובס'
 הרבות: לנגדת באפלות נהלך (ישעיה נ"ט ט')
 flarte Finsterniß. — ונמצא שע"פ אפל.
אפל שם"ז מזה: לירות כמו אפל (תהלים י"א ב')
 dunkel, finster. ות"הש: אבן אפל וצלמות
 (איוב נ"ח ג'). ואבן הוא הארץ שהוא מקור ומצא
 אפל כי חמרה עכור.
אפילתה תאר השם לתבואה שמאחרת להתבשל.
 רק בסמן הרבים פ"א: כי אפילת הגה
 (שמות ט' ל"ב) zartfälmig, unreif: וכן בתלמוד הא
 בחרפי הא באפלי (ע"ש חרף).

נמשו לעשות דבר נגד רצונו, או עצירת נפשו ומניעת מעשה: ורחץ מני ויצא תתאפק (בראשית מ"ג ל"א) an sich halten, um seinen Empfindungen nicht freien Raum zu lassen, תתאפק המן (אסתר ה' י'), כבש כעסו: המן מעיד ורחמך עלי התאפקו (ישעיה מ"ג מ'), עצר רחמיו ולא הראה כחו: ותאפק ואעלה העולה (ש"א י"ג י"ב), הכריח נפשו לעשות מעשה נגד רצונו: העל אלה תתאפק ה' (ישעיה מ"ד י"א), Ich enthalte, כובש כעסו מתת נקמתו, כולם ענין התחזקות. אַפִּיק שתי"ז. א לשטף הנחל אשר בחזק יעברו מימיו: בַּאֲפִיק נחלים יעבורו (איוב י' מ"ו) Kanäl, Rinne: אַפִּיקי מים (תהלים מ"ב ב') Wasserbäche: בַּאֲפִיקִים בנגב (שם קכ"ד ד') Wasserflüsse.

כ תואר לחזק, ד"מ לנבורי כח העוצרים ברוחם ע"ד טוב אך אפים מנבור: ומוזיא אַפִּיקים רפה (איוב י"ב כ"א) Gelben, Starke, Mächtige, Gewaltige, ותאר השם: עצמו אַפִּיקי נחושה (שם ט' י"ח) fest, תאר לדברים אדירים, וכן נקראו הגבולים והמציאות במדינה אפיקים: ועלה על כל אַפִּיקו (ישעיה ח' י') Grenzen: וכל אַפִּיקי יהודה (יואל ד' י"ח) Ausgänge, ויהיה אפיק ופוק ענין אחד, או שהאלף נוסף. כמו פקר עליו ואפיקה בתלמוד. וש"ס אַפִּק, אַפִּקה. (ע"ש פוק).

*אִפֶּק תאר לחצי כדור השמים והוא המעגלה אשר למראה עין ארץ ושמים שם יחד נפשו, Gorgont, ואינו במקרא ואף שהוא ל' ערבי יתכן היותו קרוב לעברי שהם מוצאי ערב ובקר, וגבול הנראה, כמו ועלה על כל אַפִּיקו, או משקלו בעברי אַפִּיק.

אפר

אֶפֶר שם קבוצ זכר לדשן: ואנכי עפר ואֶפֶר (בראשית י"ח כ"ז) Asche, ע"ש סופו.

אֶפֶר שם תאר לצעקה או מסיה: ויתחפש בַּאֲפֶר (מ"א כ' מ"א) Schleiher oder Larve, ונ"ל כי הוא שם המספתת או הסדר שנותנים הירושלמי סביב צווארם, וכתרגומו וכריך במעפרא, Asche, ובתלמוד: משיניה יַעֲפֶרֶת של ספרים בין ברכיו. אֶפֶר שם מרינה, ארץ ממנה יצא זהב טוב:

אֶפֶס מלת המעם להוציא דבר מכלל המסופר בתנאי חיוב או שלילה. כמו אֶפֶר, בָּק, וּלְתִי, בְּלִתִּי. ע"ש בלתי: אֶפֶס קצהו תראה (במדבר כ"ג ג'): nur Götter אֶפֶס את הדבר (שם כ"ב ל"ה): הן נור יגור אֶפֶס מאותי (ישעיה נ"ד מ"ו), רק ממני: ואֶפֶס עצור ועוזב (דברים ל"ב ל"ו). והרמב"ם מעתיקו לפי כונה הראשונה ואין עצור, bähin ist, ובחבורו על מלת כי הוא תנאי: אֶפֶס כי לא יהיה כך אביון (דברי' מ"ד ד') bosh, jebosh, allein: אֶפֶס כי לא תהיה תפארתך (שופטים ט' ד'): אֶפֶס כי לא השמר אשמיד (עמוס ט' ח'). ומה שהוא כמעט זולת: ואין עוד אֶפֶס אלהים (ישעיה מ"ה י"ד).

אפע

אֶפֶע שמו לאפס אין והבל: הן אתם מאין ופעלכם אֶפֶע (ישעיה מ"א כ"ו) nichts, וזרעת איזה מפרשים הביאה החכם Gesenius אֶפֶע נרדף עם אַפֶּעה, euer Aßun ist [schlimmer] als die Otter, והוא נגד הענין במליצות מקבילות. ולי נראה שהוא מלשון: כיולדה אַפֶּעה (ישעיה מ"ב י"ד), אני נאנח בנשימה כבדה מגורל הצער כיולדה: ואפע הוא משרש פעה, רוח והבל היוצא מפי איש, ויאמר הנביא שהוא בעצמו הן אתם מאין ופעלכם מאפע, Aßun, כמו מהבל ורוח, ויהיו לפ"ו אין ואפע (כמו הבל ואין) מליצות מקבילות.

אֶפֶעה שם מן נחש ל': תהרגוהו לשון אַפֶּעה (איוב כ' י"ח) Otter, giftige Schlange, אולי נקראת בשם זה על כי קולה כנחש ילך (גל' א') ונגזר משרש פעה: והזורה תבקע אַפֶּעה (ישעיה נ"ט ה') ר"ל אם תהיה ביצה אחת זורה ונשברת, תבקע ותצא מתוכה אפעה. ובתרגום אַפֶּעוא, ובתלמוד אַפֶּא בהוראה זאת (ע"ש פעה).

אפה

אֶפֶה פ"י בנינו קל. ענינו הקיף וסבב: כי אֶפֶסו עלי רעות (תהלים מ' ג') umgeben: אַפֶּסוני מים עד נפש (יונה ב' י'): אַפֶּסוני חבלי מות (תהלי' י"ח ה').

אפק

הַתֶּאֱפֶק (העמיד אַתֶּאֱפֶק) פעל חוזר בנינו התפעל. ענינו חזק והתאמצות והכרח

אָציל שם תאר לבית השחי מקום התחתון שבין זרוע העליון והנוף: על כל אצילי ידי (יחזקאל י"ג י"ח) *Ächel*, ובס"נ: תחת אצילות ידיך (ירמיה ל"ח י"ב), ומוזה: שש אמות אצילה (יחזקאל ט"א ח'), במרת אצילי איד.

אָצל תאר הפעל מודה סמיכות הצד: אצל המובח (ויקרא א' ט"א) *bei, neben, an der Seite*; ודוד קם מאצל הנגב (ש"א כ' ט"א); ותקח את בני מאצלי (פ"א ג' כ').

אָצל שם מקום: כי יגיע גי הרים אל אצל (זכריה י"ד ח'); ואולי נקרא כן על כי הוא אצל מרד ההר, ושניהם קרובים לירושלים; ונמצא עוד מקום הנקרא בשם: בית האצל (ביב"א א' י"א), ויש שע"פ אצילה.

אצר

אָצֵר (העתיד יאצר) פ"י בב"ב. הקל ענינו אסיפה וקבוצה וחטמנה: ואשר אצרו אבותיך (פ"ב כ' י"א) *sammeln, häufen, bewahren, verschließen*; האוצרים חמם ושר בארמנותיהם (עמוס ג' י'), ויש יוצא לשלישי: ואוצרה על אוצרות (נחמיה י"ג א') *Schatzmeister setzen*, לכן יאמר הרד"ק שהוא מבנין הפעיל.

הנפעל: לא יאצר ולא יחסן (ישעיה כ"ג י"ח) *bewahrt werden*.

אֹצֵר ש"ת: אוצר נחמד (משלי כ"א כ') *Schatz*; רבת אוצרות (ירמיה נ"א א') *אז* בית האוצר (מלאכי ג' י') *Schatzkammer, Magazin Thor*; ועל אוצרות השמן (ד"ה א' כ"ז ח') *Del-rathshaus*; הבאת אל אוצרות שלג (איוב ל"ח כ"ב) *Behälter*; והשלג, והוא ע"ד המליצה, וכזה: ואוצרות ברד תראה (שם שם); ועל רבשת נמלים אוצרותם (ישעיה ל"ו י') *Gabe, Güter* כנוי לרכוש והון.

אקו

אָקוּ שם תיש הבר: ואקו ודישן (דברים י"ד ה') *Alkohol*.

אראל

אָרָאָל שם תאר קבוץ זכר לגדולים וחשובים בכלל: הן אראלם צעקן חוצה (ישעי' לג

בכתם אופיר (תהלים ס"ה י') *Peru ober Afrika*, ור"א שהוא בארץ הודו *Antien*, ושם ע"פ אפרים, אפרת; ושם מקום: בית לחם אפרתה.

אָפֶרְסִי (ברבים אפרסיא): טרפליא אפרסיא (עזרא ד' ט') שם יושבי ממלכת אפרם בארץ אשור, ולפי' רש"י פרסיים *Perfer*, יהיו' כאלו כתיב פרסיא. - ושם ע"פ אחר: אפרסכי אפרסכתי, שם שבט עם אשור.

אפת

אָפֶתֶם בארמית כפי ההמשך במקרא הכנסת סם המלך: ואפתם מלכים תהנוק (עזרא ד' י"א) *und die königlichen Einkünfte verringern sich*.

אצל

אָצֵל (העתיד יאצל או יאצל) פ"י בב"ב. הקל ענינו הפרד' והפרשת חלק מרבר לתנו על דבר אחר, ועקר שמוש' על השפעת דבר רוחני: ואצלתי מן הרוח (במדבר י"א י"א) *absondern, einen*; *Abell absondern*, כי בהשפעת דבר הרוחני לא נחסר הכל בעבור החלק הנלקח ממנו, כאשר לא יחסר האור בהדליק בו נר: הלא אצלג לי ברכה (בראשית כ"ז ל"א), ר"ל להאציל מרוח כח השפעתך ברכה, *ausließen lassen*, ויאצל מן הרוח (במדבר י"א כ"ח). הקמ"ץ הוא ת' חולם ויאצל. אך פעם אחת ימצא על פסוק ומניעה: כל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם (קהלת ב' י'), *entziehen, versagen*, ר"ל לא השכתי ומנעתי, או יתכן לו' ג"כ עצ"ה, שפעת תאותם לא חסרתי כדוראת המ"ם החסרה.

הנפעל נרדף עם נפרד: נאצל מהתחתונות (יחזקאל ט"ב י') *abgesondert werden*.

אָצִיל שם תואר זכר לגדול וחשוב מיהודי סגולה אם בעבור שהוא מפרש ומפרד מיתר העם או בעבור תוספת שפעת רוח עליו: ואל אצילי בני ישראל (שמות כ"ד י"א) *Erler, Vornehmer*; ומאצילה קראתיך (ישעיה ט"א ט'), כלם ע"ש אצילות רוח היתירה אשר בהם. ובספרי בעלי האסופות נקרא העולם המפושט מגשמים: עולם האצילות, *die abstrahirte Welt* או שהוא עולם השפעה.

כלו בגדיו לכלות יבול השדה: אָרְבֶּה בנבולך
(שמות י' ד') *Geufchede*: יתר הגזם אבל האָרְבֶּה
(יואל א' ד').

אָרְבֶּה שם שפשט נקבה לכל חלל העשו בנין
אם להוציא ולהכניס דבר, או לחלל תנור
וכירים להוציא העשן: וכעשן מאָרְבֶּה (חושע י"ג ג')
Rauchfang. כי לא היה להם מגדל תנורים רק
חלל פתוח ממעל בתוך החדר, כאשר נמצא עוד
היום בארצות בני קדם, כמו חלון בנג: הנה יי
עושה אָרְבֶּות בשמים (ס"ב ד' י"ט) *Öffnung, Fenster*:
וכיונים אל אָרְבֶּותיהם (ישעיה ס' ה') *Außenflag*.
שיבואו דרך חלונם העשויים בנג. וכן נקרא חלל
העין שבו נכנס האור ארבה עצה'ש: וחשכו
הראות באָרְבֶּות (קהלת י"ב ג') *die Höhlungen*.

אָרְבֶּאל שם מקום: כשד שלמן בית אָרְבֶּאל
(חושע י' ד'). שלמן הוא שלמנאסר
וירמו הנביא למהפכת הקרב אשר ערך הגבור
ההוא עם ישראל. ומקום ארבל הוא במעלה ארץ
הגליל בין צפורי וטבריה. ובמשנה: נתאי האָרְבֶּלי
(אבות א' י'), (בתלמוד: בקעת אָרְבֶּל (תענית ס"ט
ע"ג) סאה אָרְבֶּלית. ויש עוד מקום הנקרא אָרְבֶּאל
בסמיות *Gaugamela* (גב נקל) בארץ אשור (ר"י
אלזארי).

ארג

אָרְג (העתיד יאָרג) פ"י בנינו קל ענינו ידוע:
אם תאָרגני (שופטים ט"ז ג') *weben*: קורי
עכביש יאָרגני (ישעיה ג"ט ה'): מעשה אָרג (שמות
כ"ח ל"ג).

אָרְג שם ת"ז לכלי שבו חוט הערב: ימי קלן
מני אָרג (איוב ו' ו') *Weber[schiff]*: ארתיהתר
האָרג (שופטים ט"ז י"ד).

אָרְגָן שם ארון: תשימו באָרְגָן (שמואל א' ו' ה')
Rasten.

אָרְגָן שם צבע אדום הנקרא קרימ'זיר: ותכלת
ואָרְגָן (שמות כ"ה ד') *purpurrelf*. ובוי"ו
ת' מ"ם: וְאָרְגָן וכרסיל (יה"כ ב' ו'), ותרגום
ארגמן ארגנא.

ארה

אָרֶה פ"י בנינו קל ענינו לקיטה: אָרֶית מרי עם
בשמי (ש"ה ה' א') *abspülen, lösen*.

Gelbthum, כן פירש דוקר לשון אחד בזמננו.
ויש מפרשים כמו אָרֶלים בסמן הרבים, *Mächtige*:
היו אָרֶאל אָרֶאל קרית חנה דוד (ישעיה כ"ט א')
ש"ת לירושלים ע"ש גבוריה ומעוזיה (עין שרש
ארה). ושם ע"פ אָרֶה (אָרֶאה). אָרֶאלי.

ארב

אָרַב (העתיד יאָרב) פ"י בב"ב. הקל ענינו צדיה
בערמה ובסתר להשיג דבר, וקשורו תמיד
ביחס שאלי, והוא למ"ד או על: יאָרב לו' יכרים
י"ט א') *lauern, nachstellen, aufpassen*: ויאָרב לו'
כל הלילה (שופטים ט"ז ב'): ויאָרב על שכב (שם
ט' ל"ד): כי הנה אָרב לנפשי (תהלים ג"ט ד'):
ואצל כל פנה תאָרב (משלי ו' י"ב) *lauschen*.
הפיעל: וישימו וג' מאָרבים (שופטים ט' כ"ה):
וַיָּרַב בנחל (ש"א ט"ו ה'). בתשלומו ויאָרב.

ההפעיל (לדעת רד"ק): וַיָּרַב בנחל (ש"א ט"ו
ה') *und er legte sich in den Hinterhalt im Thale*.
כמו ויאָרב, או כמו ויאָרב בפועל כנ"ל.

אָרַב א' הוראה העצמית של השרש הורה הוא
קשירה ואריגה, כמו בערבית. ב' שמו'
לפעולת הצדיה: ותבא חיה כמו אָרַב (איוב ל"ז ח')
die Lauer, der Hinterhalt: ישוב בסכה למו אָרַב
(שם ל"ח ט'). ומ"א: ובקרבן ישים אָרַב (ירמיה ט'
ד') *Betrug, Nachstellung*. והנפרד אָרַב, וי"ט: עם
אָרַבֹּת ידיו (ישעיה כ"ה י"א) ר"ל עם אורב חיילותיה
והנפרד אָרַבֹּת: ולר"א הוא אצילי הידים, *Gelecke*.
ואולי ארבות ידיו ע"ד אָרַבא בתלמוד שהוא שם
לספינה *Gelecke*, כמו האי ארבא דהווי מניצי עליה
כי תרי והוא מתישב לענין המקרא (והחכם
Gese- מעתיק ארבות ידיו בחבור חלק המקרא
nus שלפניו: *er [Gott] bemühtigte seinen [Moa's] Stolz*)
er [Gott] bemühtigte seinen [Moa's] Stolz neben den Nachstellungen seiner Hände
כמו הוראת שרש ארב בעצם וראשונה: קשירה,
כלומר הרשתות ושכבה אשר עשו ידיו והבן זה).
מאָרַב שתי' למקום מושב האורב: וילכו אל
המאָרַב (יהושע ה' ט') *der zum Hinterhalt*.
bestimmte Ort, ותאר להאורבים: הסב את המאָרַב
(יה"כ י"ג י"ג) *die Nachsteller*.

אָרַבָה שם קבוצ וכו' לשרץ עוף הבא ומתפשט
על פני האדמה המרים חמרים ויצא חוצץ

אָרַח

אָרַח מ"ע. בנינו קל, ענינו דבוק וחברה; וְאָרַח לחברה עם מועלי און (איוב ל"ד ח') in Ber-
bindung treten, ר"ל דרך ללכת אורח מועלי און
ומנהגם כי ארח דרך גם שניהם משמשים להנהגה
מוסרית ותהלוכות המעשים, ותרנומו ואול.
אָרַח שת"ז לעובר דרך: וְאָרַח נטה ללון (ירמיה
י"ד ח') Reifender, Wanderer: מלון אֲרָחִים
(שם מ' א').

אָרַח תאר השם במבטו הטבעי דרך: שבת
עובר אֲרַח (ישעיה ל"ב ח') Weg, Pfad: חדלו
אֲרָחוֹת (שופטים ה' ו'): עובר אֲרָחוֹת ימים (תהלים
ח' מ'). ובמבטו המוסרי מנהגו והרגל בתהלוכות
הנפש: אֲרַח חיים (שם מ"ו י"א) Lebenswandel:
וְאָרַח אִישׁ ימציאנו (איוב ל"ד י"א) Art, Weise:
Wandel, Betragen, Sitte, Gewohnheit, Schun und
Laffen: בְּאֲרַח מַשְׁמַט (ישעיה מ' י"ד). וְעֵצָה ש' על
דבר הנהגה לעתים ידועים: אֲרַח כְּנָשִׁים (בראשית
י"ח י"א) das Gewöhnliche, das Monatlliche, כמו כי
דרך נשים לי. ואמרו בתלמוד ארח בוסטו בא:
אֲרַחֵי ורבעי זרית (תהלים קל"ט ג') Gang, Weg:
אֲרַחֵי נדר (איוב י"ט ח'). והרבי: כן אֲרָחוֹת כל
שכחי אל (איוב ח' י"ג). ועמ"א: ודרך אֲרָחוֹתֶיךָ
בלעו (ישעיה ג' י"ב): והוא יישר אֲרָחוֹתֶיךָ (משלי
ג' י"ב).

אֲרָחָה או אֲרָחָה, שת"נ לסיעת חברה נוסעים
יחד במדבר: והנה אֲרָחָת ישמעאלים
(בראשית ל"ז כ"ה) Karawane, Reisegesellschaft:
אֲרָחוֹת דְּרִינִים (ישעיה כ"א א').
אֲרָחָה שת"נ למוון ומעודה, הנהגה בזמנו ובעתו:
אֲרָחָה ומשאת (ירמיה מ' ה') Gericht, Maß:
zeit oder tägliche Kost: אֲרָחָת ירק (משלי מ"ו י"ז):
וְאֲרָחָתוֹ אֲרָחָת תמיד (מ"ב כ"ה ל').

אָרַךְ

אָרַךְ (העתיד יֵאָרַךְ וְיֵאָרְכוּ) פע"ל, בב"ב. הקל
ענינו המשך מציאות העצם במקום או בזמן
או בכמות: כי אָרְכוּ לוֹ שם הימים (בראשית כ"ו
ח') lange Zeit an einem Ort bleiben: וְיֵאָרְכוּ דְרִימִים
(יחזקאל י"ב כ"ג) lange leben: וְיֵאָרְכוּ פִּאֲרִיתוֹ
(שם ל"א ח') sich verbreiten, weit ausdehnen.

אֲרָחָה שם דיר הבהמות: וְאֲרָחָה לָכֵל בַּהֲמָה (ד"ה
ב' ל"ב כ"ח) Stallung: אֲרָחוֹת מוֹסִים (מ"א
ה' ו'). וביר"ד ת' ו': אֲרָחוֹת מוֹסִים (ד"ה ב' מ' כ"ה).
ותרגום אבוס אוריאל. ובנקוד אחר: ועדרים לְאֲרָחוֹת
(שם ל"ב כ"ה).

אֲרָחָה שע"ז חיה ידוע: ויקרא אֲרָחָה (ישעיה כ"א
ח') er schrie wie ein Löwe: אֲרָחָה שאג
(עמוס ג' ח') ר"מ. והרבי: והנה כפיר אֲרָחוֹת
(שופטים י"ד ח'): את הָאֲרָחוֹת (מ"ב י"ז כ"ה): סִאֲרָחוֹת
גברו (ש"ב א' כ"ג). ובא היחיד בלי ה"א: אָרִי נהם
(משלי כ"ח מ"ו). וברבי: ושנים עשר אֲרָיִים (מ"א
י' כ'). ובלשון ארמית בס"ד: יתרמא לנב אֲרָיוֹתָא.
(דניאל ו' ח') wieb geworfen in die Löwengrube.
ושע"מ אֲרִי, אֲרִיָּה, אֲרִיָּה, אֲרִיָּה.

אֲרִיאֵל שם מרכב מן אֲרִי אל. וכנוי למזבח:
הוא אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל (ישעיה כ"ט א') Altar.
וקרא ירושלים אֲרִיאֵל ע"ש המזבח שבה: והציקותי
לְאֲרִיאֵל (שם שם ב'). והוא כנוי לגבור, כי לדעת
Gesenius יקראו גם הערבים והפרסים בלשונם לגבור
אמיץ כח ארי אל: הוא הכה את שני אֲרִיֵּי מֶאֱבָב
(ש"ב כ"ג כ'). ואולי מזה: אֲרִיאֵל צֶעֱקוֹ הוֹצֵה
(ישעיה ל"ג ו') בלי יו"ד (ראה שרש אראל). וכן
נגרעה היו"ד ונשתנה אל"ף לה"א: וְהִנֵּה אֲרִיאֵל ארבע
אמות ופֶּה־אֲרִיאֵל ולמעלה (יחזקאל מ"ג מ"ו).

אָרִי

אָרִי (אֲרִיָּה, אֲרִיָּה) שם פ'.
אֲרִי בקצור מן אֲרִיִּים בארמית כמו הנה בעברית:
וְאָרִי ארבע רוחי שמיא (דניאל ו' ב') und
flöhe! die vier Winde des Himmels.

אָרִי

אָרִי (ברבים אֲרִיִּים, ובמטכות אֲרִיִּים) שם עץ:
ועץ אָרִי (ויקרא י"ד ד') Beber: בְּאֲרִיִּים עלי
מים (במדבר כ"ד ו').
אֲרָחָה תאר לקרוי הספון בארו: כי אֲרָחָה ערה
(צפניה ב' י"ד) das Bebergetäfel ward ent-
blößt. ועמ"א: וְאֲרָחָה במרכלתך (יחזקאל כ"ז כ"ד),
כלים העשויים מארז, Möbel, Stiertratten.

כ"ב, ופ"א: ואֶרְכֶּךָ מִדֶּרֶךְ תַּצְמַח (ישעיה נ"ח ח').
ועצ'הש: כי עלתה אֶרְכָּה לְחַמֹּת יְרוּשָׁלַם (נחמיה
ד' א') *Erbelien*: ותעל אֶרְכָּה לְמִלְאכָה (ד"ה ב' כ"ד
י"ג), כי כן מִצְאָנוּ עַל בֶּרֶךְ בְּנֵי הַהָרִים: ויִרְמָא אַת
מִזְבַּח ד'. ויאמר רמואה וארובה על רפיון הבנין.
ואולי מזה: לא אֶרְיָךְ לֹא (עזרא ד' י"ד), *heilfam*
zurüglaf.

ארם

אַרְם שם מדינה קרוב לא"י: מן אֲרָם יִחְנִי בֶלְכַּךְ
(במדבר כ"ד ו') *Armen*: פֶּן אֲרָם (בראשית
כ"ה ב'): אֲרָם נְהָרִים (שם כ"ד י'): שְׂדֵה אֲרָם (הושע
י"ב י"ג): אֲרָם דְּמִשְׁק (ש"ב ח' ה'): אֲרָם צוֹבָה
(תהלים ס' ב'): דָּבָר נָא אֶל־עַבְדְּךָ אֲרָמִית (פ"ב י"ח
כ"ו) *Armen*, ובתלמוד נקרא סוריא. ומוזה: אֲרָמִים
(פ"ב ח' כ"ט), ובהבלעת האליף: הָרָמִים = הָאֲרָמִים
(ד"ה ב' כ"ב ח').

אַרְמִיָּן שם תאר זכר לבירת ארמון בית המלך.
כמו פעוֹן בית המלך מקום עוֹ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ
היכל המלך. הוא מצורתו כי בית המלך בארצות
המזרח (כמו עור היום בקרית *Konstantinopel*) כולל
בתים רבים גדולים קְרִיחוֹם סָבִיב סָבִיב: כי אֲרִמִּין
נמש (ישעיה ל"ב י"ד) *Ballast*, *Abfall*, והרבויו:
אַרְמִיָּת בִּאֲשֶׁר דָּוִד (עמוס ג' ט'). או הוא הסמיכות
כדרך השכנוי באהלים, והנפחד אֲרִמִּיָּת. ובא
בה"א ת' אליף: והשלכתנה הִתְרַמְּיָּה (שם ד' ג')
Armen, אך י"ת ויגלו יתכן מן הלא לשורי הורמיני,
Armenien. מני ואשכנזי ת"י ג"כ הורמיני.

ארן

אַרְן שם ע"ז, תיבה: ויִשֶׁם בְּאַרְן (בראשית כ'
כ') *Rasten*, *Sabe*, *Urne*: ואֲרֹן אֱלֹהִים נִלְקַחָה
(ש"ד ד' י"ג), בתוספת ה"א בס"ם לתפארת הקריאה:
אַרְן אֶחָד (פ"ב כ"ד ח') *Urne*, *Büchse*.
אַרְן שם עץ מה, ולדעת ר' תנחום בתלמוד (פיר
צ"ט) הוא מין אֲרִי, *Arne* und *Bichtenart*.
אשר יעשו ממנו תָּרִין וְנֶם לְסִפִּינֹת: נֶמֶע אֲרִין (ישעיה
מ"ד י"ד) *Arnebaum*, וי"ם ידוע *Arnebaum*,
ושיע"ם מזה: אֲרִיָּה, אֲרִי, אֲרִיָּה, אֲרִיָּה.

ההפועל פעם עומד ופעם יוצא: וְהִאֲרַקְתָּ יָמִים
(דברים כ"ב ו') *lange leben*: אֲשֶׁר הִאֲרִיכּוּ יָמִים
אֲחֵרֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כ"ד ל"א): וְיֵשׁ רֶשַׁע סֶאֱרִיךְ
בְּרַעְיוֹ (קהלת ו' י"ג) מֵאֲרִיךְ יָמִים: קְהִי־רִיךְ הַעֲנָן
עַל־הַמִּשְׁכָּן (במדבר ט' כ"ב) *lange bleiben*, ודיוצא:
שָׁכַל אֶדֶם הִאֲרִיךְ אִפּוֹ (משלי י"ט א'), *verlängern*,
und was ist mein *Se* (איוב ו' י"א) *den Born zurüchhalten*, *langmütig fein*
und was ist mein *Se* (איוב ו' י"א) *benkende*, *daß ich Langmuth haben soll*,
אִפּוֹ וּסְכָל: עוֹשֶׂה רַע מֵאֵת וּמֵאֲרִיךְ לוֹ (קהלת ח' י"ב),
ר"ל אִפּוֹ: תִּאֲרִיכּוּ לִשׁוֹן (ישעיה ג' ד') *prahlen*,
großsprechen: הִאֲרִיכּוּ מִתִּירֶךְ (שם ג' ד') *ausstrecken*,
ausstrecken.

אַרְךָ בלי ארמית כמו יאֵת ויִּכּוֹן בעברית: וערות
מלכא לא אֲרִיךְ לֹא לְמַחֲזָא (עזרא ד' י"ד)
und die *Schmach* des Könige *geizt* uns nicht zu
sehen.
אַרְךָ תאר השם: אֲרִיךְ אֵלִים (שמות ל"ד ו') *lang-*
mütig, וכן: אֲרִיךְ רוּחַ (קהלת ד' ח') אֲרִיךְ
הֶאֱבֵר (יהושע י"ג) *langfüßig*. ויש שם מקום
אַרְךָ, ובסמיכות: הוֹשִׁי אֲרִיכִי. ולדעת בעלי
התלמוד המקום הזה הוא אֲרִיכּוֹת או אֲרִיכּוֹת
ונגבה לבלל וקרוב לנהר סרת; ובארמית אֲרִיכּוֹ
ומוזה אֲרִיכּוֹ (עזרא ט' ט') *die Bewohner von Arfow*,
אַרְךָ שְׁמִי: אֲרִיךְ הַתִּיבָה (בראשית י' ט"ו) *die*
Ränge. ותה"ש: לֵאמֹר יָמִים (תהלים כ"ג ו')
langes Leben: לֵאמֹר וּלְדַחְבָּה (בראשית י"ג ו').
אַרְכָּה תהש"ן: אֲרָכָה מֵאֲרִין (איוב י"א כ'): ותהי
המלחמה אֲרָכָה (ש"ב ג' א') *langwierig*,
בזמן.

אַרְכָּא שת"נ בלשון ארמית. הוראתו אורך והמשך
וקיום: הֵן תהוה אֲרָכָא לְשִׁלּוּת (דניאל ד'
כ') *es wird deinem Wohle Dauer gestattet*.
אַרְכָּא בלי ארמי כמו קֶךְ בעברית: וְאַרְכָּתָה
דָּא לֹא נִקְשֵׁן (דניאל ה' ו') *und seine*
Rute schlotterten an einander.
אַרְכָּה שְׁמִי, ענינה תרומה ותשועה משבר
וצרה לתת לדבר קיום אריכות והמשך
זמן. וכל מציאותו עם פעל עלה: כי אעלה אֲרִיכָה
לך (דברים ל"ג י"ג) *Heilung*: הִנְנִי מַעֲלָה לָהּ אֲרִיכָה
(שם ל"ג ח'): לא עלתה אֲרִיכָה בַת עַמִּי (שם ח')

ארע

אַרע (בחסרון א' כמו ארעא) בארמית כמו ארץ בעברית: ומלות כל ארעא זניאל ב' כ"ה ובתואר מליצי: תקום מלכו אחרי ארע מנך נשם שם ל"ש) כפי הכתיב, und nach dir wird entstehen ein anderes Reich, niedriger [geringer] als deines.

ארץ

אַרץ שע"נ לכל יסוד האדמה: את השמים ואת הארץ (בראשית א' א') die Erde, והוא שם כולל תבל כלה או קצתה ומדינה: ארץ ארבע מאות שקל (שם כ"ג מ"ו) Stüd Erde; ארץ ממנה יצא-לחם (איוב כ"ח ה') Ader; את ארץ מגורך (בראשית י"ו ה') Land; הנה ארצי לפניך (שם כ"ט י'). והרבו: ומאצוצות קבצם (תהלים ק"ז ב'): ארצות נים (שם ק"ה מ"ד). ועצ'הש: בתחתיות ארץ (שם קל"ט מ"ו) כנוי לרחם.

ארר

אַרר (העתיד יא"ו) מ"י דב"ב. הקל ענינו קללה: ואררתי את ברכותיהם (מלאכי ב' ב') fluchen, מגערת וחסרון הפך ברכה שהוא תוספת ושפע: ארר: ארר יושביה (שופטים ה' כ"ג): אורררך ארר (בראשית כ"ו י').

הנפעל: במארה אתם נארים (מלאכי ב' מ') ובא גו"ן בצירי"ת שרא.

הפועל: אשר אררה י"ו (בראשית ה' כ"ט): המים המרים הקאריים (במדבר ה' כ"ד).

ההפעל: אשר תאיר ונאיר (שם כ"ב ו'). וכן המנהג בפועל רבי' לבוא הפועל בהפעל מפועל הקל.

מארה שם"נ לקללה ומגער: את הקארה (דברי כ"ח ב') fluch, Vermünſchung, Vermin-

derung; רבי-קארות (משלי כ"ח כ"ו).

אַררש שם תואר לנבנוני ההרים הרמים בארץ ארם הנבנה: הרי אררש (בראשית ה' ד')

ומזה ארץ אררש (ש"ב י"ט ל"ט): ממלכות אררש (יחזקאל נ"א כ"ו) Ararat.

ארש

אַרש שם"נ וענינו מבטא: וארשת שפתיו כל מגעת (תהלים כ"א ב') Spreche, Ausspruch.

ולדעת אחרים ובתוכם גם תרגום השבעים והחכם Gesenius, הוא לשון שאלה ובקשה, Verlangen, B: gehören, ודמיון לזה גם בלשון ערבית.

אַרש מ"י, בב"ב. הפועל ענינו שידוכין וקדושין: אשר ארש אשה הודשה (דברים כ"ב ו') ver-

loben, vermählen, antrauen lassen.

הפועל: אשר לא ארשה (שמות כ"ב מ"ו) ver-lobt werden.

ארת

אַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא (גם יתא בעזרא ד' ה'): יתא שם י"א כ"ג) הוא שם ע"ס למלך Artaxerxes, ובשם הזה יקרא גם סמערדיס-שוא (Pseudo - Semerdis) וארטאקסערקס ארד-דוד.

אש

אַש שם הקבץ ד"נ משותף ליסוד השורף: אש לוהט (תהלים ק"ד ד') Feuer; כי אש קדחה באפי (דברים ל"ב כ"ג): מימינו אש דת למו (דברים ל"ב ב').

אַששה שת"ז לקרבן הנשרף: זה האששה (במדבר כ"ח ב') Feueropfer; אששה ריח נחוח (ויקרא א' מ') אש"י י"ו (נחלתו (דברים י"ח א').

אשד

אַשד שם דבר למשפך ומדרון המים: ואשד הנחלים (במד' כ"א מ"ו) der Ausfluß, Abfall.

flut; והשפלה והאשדות (יהושע י' מ'): אשדות המסנה (דברים ג' י"ו), כלם שפולי הדר והמסנה

מקום מדרון מים, וחכם אחד מפרש מזה: אשדת למו (דברים ל"ב ב') Abfallfall. דומה לל' ארשת.

דם שפך, ת' דמא אשד. ובפירוש קפחני: קרדון הקר. והאדוניים יתארו שלהבת תורת ה' בשם

אש דת, כמו: יפעת עולם אש דת אוסל תניחי (נרנ"ו). — אשדור שם לעיר בארץ פלשת.

אשה

אַששה שם דבר נקבה, ליסוד החומרה: נפלו אשיותיה (ירמ' ג' מ"ו) Aushuften, Aushuften.

ter, ודומה לו בארמית: ואשויא יחויא (עזרא ד' יב).

מוֹשֵׁט, zerflört, verdammt sein
 (ירמיה ב' 2): וְאֶשְׁמֹ מִזִּבְחֹתֵיכֶם (יחזקאל ו' 1):
 אמרו לא נֶאֱשָׂם (ירמיה ב' 1): ולא יֶאֱשְׁמוּ כָל
 הַתּוֹסִים בו (תהלים ל"ד ב').

הַנִּפְעֵל מַעֲנִין ב': גם עֲדֵי הַצָּאן נֶאֱשָׁמוּ יִיאֵל
 א' (ה) veruüßet werden.

הַהִפְעִיל: הַאֲשִׁימָם אֱלֹהִים (תהלים ה' 1א)
 strafen, verdammen, veruüßen, zu Grunde richten,
 כי בלשון עברית החטא והעונש על פי הרוב
 שורש אחד להם המורה כי עקב העון יבא ענשו.
 בן הוא בשרש עמל, חטא, וכן הוא פה בשרש
 אשם, ורבים כמוהם.

אֲשָׁם תאר למחויב ענש: טמא וְאֶשָּׁם וְיִקְרָא ה'
 ב' (Schulbiger, Strafbater): אבל אֲשָׁמִים
 אֲנַחֲנוּ (בראשית כ"ב כ"א).

אֲשָׁם שד"ז לפעולה המביא לירי אשם: והבאת
 עלינו אֲשָׁם (שם כ"ו 1) Verschulbung, ושת"ז
 לקרבן הבא על האשם: והביא את אֲשָׁמוּ וְיִקְרָא
 ה' ו' (Schulboffer, ולמסון הענש: להשיב הַאֲשָׁם
 אליו (במדבר ה' 1) das verschulbete Gut, והוא
 הקרן וחומש, והרבני: מתהלך בְּאֲשָׁמוֹ (תהלים
 ס"ה כ"ב) Verschuldungen eingehen.

אֲשָׁמָה שם"ל לענין עון וענש: הרבה אֲשָׁמָה (יר"ה
 ב' ל"ג 1) Schuld, Verschulden (א"ב כ"ו 1): וְאֶשְׁמוֹתִי
 סמך לא נכחדו (תהלים ס"ה 1): לֹאֲשָׁמָה הָעַם
 (במדבר ד' 2) ר"ל להסב בזה אשמה ועון לעם.
 כי כאשר יכשל הכהן המורה יכשל הָעַם עמו.
 אֲשִׁימָא שם תואר לאליל אנשי חמת: ואנשי
 חמת עשו את אֲשִׁיקָא (ס"ב י"ז 1), ובל'
 פרס עשמאני הוא אחד השעירי, Teufel.
 אֲשָׁמָן מקום ששם, רק בס': בְּאֲשָׁמָן כִּתְּמִים
 (ישעיה נ"ט 1) Wüste, öde Plätze, (ערש
 שמן).

אשף

אֲשָׁף שד"ז להרסם וקוסם: הרסם וְאֲשָׁף (דניאל
 ב' 1) Zauberer, Beschwörer: ע"פ ברי'
 באהלול חדר ומשביע נחשים: החרטמים הַאֲשָׁפִים
 (שם א' כ') א"כ משקלו אֲשָׁף, והם החושים בכוכבים,
 אֲשָׁפִים, לכן נזכרים יחד עם
 הכשדים אשר היו הוברים שמים הראשונים, כידוע.

אשך

אֲשָׁךְ ענינו קשור מדובק, Strang, Gebinde
 ובכתבי קדש תאר אל שם ביצי הזכר:
 מִרוֹחַ אֲשָׁךְ וְיִקְרָא כ"א 1) Gassenstrang, (ובתלמוד:
 'קאשקן, והנה חכם אחד ירש מזה המקרא:
 טוסיס מיוניס (מויוניס, כתיב) טָשָׁקִים (ירמ' ה' 1)
 כמו מֶאֱשָׁקִים ר"ל בעלי אשך, ע"ד: נָדְלִי קָשָׁר
 יחזקאל ס"ו כ"ו והאלף חסר, כמו מֶזֶן תחת טָאָזִין;
 ודרך הסליחה הוא לתאר תמיד אברים הבולטים
 בבחי' הַהִפְעִיל, כמו: מְקַרְּיוֹן מְקַרְּיוֹן (תהלים ס"ה ל"ב)
 ויש להוסיף על פירוש זה כי הכתיב מיוניס ואשר
 לדעתו הוא מלשון ונות, יעדרו, וצירוף התאר
 משכים לפי הנ"ל למלת מיוניס אין צריך יתר
 באור.)

אֲשָׁכְבֵנּוּ שער' לאיש מבני יפת, אשר נולד לנומר.
 וסוה שם לאום, אשר יבא ממנו (ירמיה
 נ"א כ"ט), ולדעת בעלי אסופות המאחרים הוא ש"ת
 לא"ץ אלמאנרי (Deutschland).

אשל

אֲשֵׁל שם קבץ כולל כל עץ: וישע אֲשֵׁל (ברא'
 כ"א 1) ein ABal, וי"א שהוא שם אילן
 חשוב שקורין בערבי אתל: תחת הַאֲשֵׁל ברמה
 (ש"א כ"ב 1) ואולי נקרא כן העץ אשר ענפיו עבים
 וסבוכים כעבותות, כי תרגום של חבל אשלא.

אשם

אֲשָׁם (העתיד וְאֶשָּׁם) פע"ה נב"ב, הקל יש ענינו
 עשות דבר מה במחשבה או בפעולה עול
 נמשך ממנו לזולתו שיתחייב ענש: אֲשָׁם אֲשָׁם לוי
 וְיִקְרָא ה' 1) fl. schuldig machen, ר"ל עשו' רברחייב
 עליו ענש. והפעול הוא מקרה הפעולה כמו לאסור
 אסר: וְאֶשְׁמוּ אֲשָׁם יחזקאל כ"ה י"ב, ורבו יאמר
 על עשית מעשה העול בשגגה וחמסין ידעיה, ולכן
 יאמר על הדעתו את האשם: בשגגה וְאֶשָּׁם וְיִקְרָא
 ד' כ"ב fl. schuldig wissen, אשר לא תעשינה
 וְאֶשְׁמוּ (שם שם י"ד): והיה כי וְאֶשָּׁם לאחת מאלה
 (שם ה' 1), כאלו החזיק נפשו אשם כי נודעה לו
 חטאתו, ומכיר נפשו בחיוב כפרה, ויש ענינו
 שסמך: ושנאי צדיק וְאֶשְׁמוּ (תהלים כ"ב 1) vers.

אָשור ש"ז. וענינו צעדה והליכה: **בָּאָשור**
אחזה רגלי (איוב כ"ג י"א) Fußtapfen.
שטראם, Pfad וערום יבין לָאָשור (משלי י"ד ט"ו).
ר"ל דרכו וארחו בהנהגה מוסרית. והרבו: תמך
אָשורי במעגלותיך (תהלים י"ז ה'): ותט אָשורני (שם
מ"ד י"ט) ומ"א: אם תטה אָשורי (איוב ל"א ו').
ברנש.

אָשך מלת המעם, יש ענינו כנוי המצטרף ר"ל
מצרף השם האחד הבא בב' משפטים אם
ביחס אחד או ביחס אחר להורות שהוא הוא
בהתייחסות: אָשך ברא אלהים (בראש"י ב' ג') weishe;
אָשך צויתך (שם ג' א'): אָשך נתת עמדי (שם ג'
ב'). וכל משפטו עיין בחלק תלמוד לשון עברי
(מ"ק ט'). ויש ענינו כמלת הענין. אם לבאור
דבר: אָשך אם יוכל איש למנות (שם י"ג ט"ו) so
bist du. או כמעט אם: אָשך נשיא יחטא (ויקרא ד' כ"ב)
wenn. אָשך תשמעו (דברים י"א כ"ז) ר"ל אם
תשמעון. ובאו שניהם: עד אָשך אם עשיתי (ברא'
כ"ה ט"ו). וכמעט כי באור המשפט: אָשך לא
תבוא (אסתר א' ט') bist. אָשך כל איש ואשה
(שם ד' י"א). ולא תמצא שמוש אשר במקום כי
זולתי בספרי קהלת ואסתר. וכמעט אָמנם או אכן
לאמת: אָשך שמעתי בקול יי (ש"א מ"ד כ') aller-
dings. וכמעט יען: אָשך הבאתם את ריחני
(שמות ה' כ"א). ובאו שניהם: יען אָשך עשית (ברא'
כ"ב ט"ו) weil. וכמעט למען או בעבור: אָשך ייטב
לך (דברים ד' ט') damit. ובאו שניהם: למען אָשך
ייטב לנו (יחזקאל כ"ב י'): בעבר אָשך יברכך (ברא'
כ"ז י'). ובחברו בשמוש אות בכל אין בו יותר
ממה שיורה האות השמוש וטובן תמיד בהסתר
שם: בָּאָשך את אשתו (בראשית ל"ט ט'), weil
בסבה אשר את: בָּאָשך יי אותו (שם ל"ט כ"ג):
בָּאָשך הוא שם (שם כ"א י"). במקום אשר: בָּאָשך
כרע שם נפל שדוד (שופטים ה' כ"ו) ובכ"ף מרה
דמיון והתייחסות: בָּאָשך התעו אותי אלהים
(בראשית כ' י"ג) als. בָּאָשך כל הגמלים לשתות
(שם כ"ד כ"ב): בָּאָשך עשה כן יעשה (ויקרא כ"ד י"ט)
also, so wie. בָּאָשך יתן מום באדם (שם כ"ד כ')
וענינם כדבר אשר עשה, כמס אשר יתן. ובלס"ד:
לָאָשך אני מצוה אותך (בראשית כ"ז ח'). לדבר
אשר: לָאָשך על ביתו (שם ט"ז ד'), לאיש אשר:

אָשפה ש"נ לזמן וכל במימן הרבים והזרזת
היחידות אָשפות: בָּאָשפות ירים אביון
(תהלים קי"ג ו') auf, hoch. שער האָשפות (נחמיה
ב' י"ג). ורובי המינים: חבקו אָשפות (איכה ד' ה').
אָשפה שם דבר נקבה לזרזת התצנים: ועולם
נשא אָשפה (ישעיה כ"ב ו') Röcher. בני
אָשפתו (איכה ג' י"ג): אָשפתו כקבר פתוח (ירמיה
ה' ט"ו): עליו תרנה אָשפה (איוב ל"ט ג') über ihm
erhört der Röcher, הוא ל' צלצול התצנים הסגורים
בנרתיק האשפה: בָּאָשפתו הסתירני (ישעיה ט"ט ב').

אשר

אָשד (העתיד יָאָשד) פ"י, בב"ב. הפועל יש ענינו
דריכה והנהגה: וָאָשד בדרך בינה (משלי ט'
ו') leiten, führen, treten machen. וחסר הפועל ור"ל
אשרו רגליכם: ואל תָאָשד בדרך רעים (שם ד' י"ד):
וָאָשד בדרך לבך (שם כ"ג י"ט). כלומר אשר את לבך
בדרך יושר: בָּאָשדך מתעים (ישעיה ג' י"ב) auf-
zer, leitet. ר"ל מדריכי ומנהיגים: ומאָשדו מבלעים
(שם ט' ט"ו). ר"ל הנהוגים מהם. ויש ענינו תהלה
באשר: כי אָשדני בנות (בראשית ל' י"ג) glücklich
preisen. וָאָשד אתכם כל הנוים (מלאכי ג' י"ב):
און שמעה וָאָשדני (איוב כ"ט י"א): כל גוים
וָאָשדו (תהלים ע"ב י"ו). ועמם מה שהוא קיום וחזק:
אנחנו בָּאָשדך זרים (מלאכי ג' ט"ו) selbst geben.
ר"ל מקיימים אנו מעשיהם שיושר עושים: ויתכן
לפר' עד"ו: און שמעה ותאשרני: אָשד המין
(ישעיה א' י"י) unterstützen, Recht verschaffen. והמה
לו בתלמוד: אָשדנהו וקייסנהו כדחיו, ratificiren
und bestätigen. והשם אָשדקא Ratifi-
cation; ובעברית ר"ל אָשדת, או אָשדת.
הפועל: וָאָשד בארץ (משלי ט"א ג') ר"ל יחזק
ויקום, er wird aufrecht gehalten werden. או שהוא
מענין הצלחה, er wird glücklich sein.
אָשד ולדעת אחרים אָשד, ש"ז: בָּאָשדני כי
אשרוני בנות (בראשית ל' י"ג) Glückseligkeit.
אָשדני ג"כ מזה בל"ז ומציאותו תמיד בסמיכות:
אָשדני אדם בוטח כך (תהלים מ"ד י"ג) heil.
אָשדני, glücklich. אָשדני המחכה רגנאל י"ב י"ב):
אָשדך ישראל (דברים ל"ג כ"ט): אָשדך וטוב לך
(תהלים קכ"ח כ').

(שופט' י"ג כ"ה). — אֶשְׁתִּירָה. תואר לקשר ושעוריה
ב' ארמית (עורא ד' ט"ו י"ט). — אֶשְׁתִּין. שער. —
אֶשְׁתִּמָּה או אֶשְׁתִּמָּע שם עיר שבט לוי אשר בדר
יהודה.

את

אֶת בלשון ארמית כמו את בלע (דניאל ג' ל"ב).
Zeichen, Wunder (ל"ג).

אֶת שם כלי המידה: את-מחרשתו ואת-אתו (ש"א
י"ג ב' 3: Säpfe; למחרשות וקלאתים (שם שם
כ"א). ובדגש הרניו: וכתתו חרבותם לקלאתים
(ישעיה ב' ד').

אֶת מלת היחס נרדף בענין עם מלת עם: מצחק
את רבקה אשתו (בראשית כ"ו ה') mit. ובכנוי
יבוא הת' בדגש: אשר הלכו איתי (שם ט"ו כ"ד)
לפי שהוא מהכפולים ושרשו אתה. אבל את יחס
הפעול הוא מנעו ושרשו את לכן בחבור הכנויים
אותי. ומעשים יבואו בחולם לענין עם: ההולכים
אותך (ירמיה י"ט י'): יש אותו דבר יי (פ"ב ג' י"ב).
ועקום ראוי בדגש.

אֶת מלת הנקף לנכח' נקבה עז, לזכר אֶתה.
ומעשים גם לזכר בלי ה'א: ואם ככה אֶת-
עשה לי (בסדר י"א ט"ו). ולרבים זכר' אֶתם, עֲלֵי
ולר' אֶתן. ובתוספת ה'א: וְאֶתְּנָה ידעתן (בראשית
ל"א ו').

אתא

אֶתְא (העתיד יֵאָתֶה יתא) או אֶתֶה פ"ע בנינו קל
ענינו ביאה: אֶתְא בקר (ישע' כ"א י"ב) kommen;
וְאֶתֶה מרבבות קרש (דברים ל"ג ב'): עֲדִיךְ תֵּאָתֶה
(יזכר ד' ה'): מצפון זהב יֵאָתֶה (איוב ל"ז ב'):
העירותי מצפון וְאֶת (ישעיה ט"א כ"ה): הִנֵּנוּ אֶתְנוּ
(ירמיה ג' כ"ט): קִרְבוּ וְאֶתְיוּ (ישעיה ט"א ה'): כי
סחד פחדתי וְאֶתְיוּ (איוב ג' כ"ד): וְיֵאָתֶה ראשי עם
(דברים ל"ג כ"א): אֶתְיוּ לֹאכַל (ישע' ט"ו ט'): והוֹמְרָה
האל"ף בה"א: הִתְיוּ לֹאכְלָה (ירמ' ט"ב ט'): לקראת
צמא הִתְיוּ מים (ישעיה כ"א י"ד) ואומר אני כי זה
מהפעיל פ", וענינו הביאו, כי השרש הזה שוה
לארמית: בא אחיך ת' אתא, עתה באתי כען
אתית. ובו גם ההפעיל: והבֵּל הביא, ת' אֶתִּי.
וכן בתלמוד אֶתִּי סהרי. ובדניאל: הִתְיוּ מאני
דהבא (דניאל ה' ג'). ומוה בעברית: הִתְיוּ מים
bringen, יוצא, כנ"ל.

מֵאֶשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ (אסתר ד' י"א), מאיש אשר
לוֹ יוֹשִׁיט.

אֶשֶׁר שער לבן יעקב, אחד מ"ב שבטי ישראל.
אֶשְׁרָה שת"נ לאלן הנעבר, או נוטעים אורנו
לכבוד מקום העבודה: לא תטע לך

אֶשְׁרָה (דברים ט"ו כ"א) Gain, gemelter Ball;
והרמז: מצבות ואֶשְׁרָים (ט"ב י"ז): ויעש אֶשְׁרוֹת
(ד"ה א' ל"ג ג'): הבעלים ואת האֶשְׁרוֹת (שופט' ג'
ד'). והחכם Gesenius בספר המלים שלו כתב אשרה
הוראתה העצמית היא הצלחה או סלקת ההצלחה
Glück, die Glücksgöttin, Fortuna, והיא נקראת
ונודעת בשם עֶשְׁתֶּרֶת Astarte, אשר עברו בני
ישראל במדבר לבכם מאחרי ה'. וכמו עשתרת כן
גם אשרה נמצאת לפעמים בצורה הבעל (מלכים
א' י"ח י"ט, שופטים ג' ד').

תֵּאָשֹׁר מִן עֵץ אֲרֹז: תדרה ותֵּאָשֹׁר (ישע' ט"א
י"ט) Beher, Buchsbaum.

אֶשְׁוֹר שם ע"פ לבן שני לשם בן נח, והוא היה
אבי משפחות האשורים (Affyrien). והארץ
אשר ישבו בה נקרא ארץ אֶשְׁוֹר, וקרמת אשור
הוא הגר החקל. והוא הארץ אשר בין ארם נהרים
לארץ מדי לדעת בטלמיוס. ומוה: אֶשְׁוֹרים.
אֶשְׁרָנָא בלשון ארמית חומה (עורא ה' ג') Mauer.

אשש

הַתֵּאָשֵׁשׁ פ"ע בנינו התפעל. ענינו אמין הלב
וחזק רוח: זכרו זאת וְהַתֵּאָשֵׁשׁוּ
(ישעיה ט"ו ה') sich ermannen, stärken, Muth fassen;
וקרב הוא לפעל התעשת (ראה שרש עשת).
אֶשְׁשֵׁי שר' ליסוד הקיר וחומה או לעמוד הבולט
מן הקיר לחזק בנינה: לֶאֱשִׁישֵׁי קִיר
חרשת (שם ט"ו ד') Grundpfeller; ואומר אני כי זה
כמו: ואשפר אחד וְאֶשְׁשֵׁה אחת (ש"ב ו' י"ט)
שהוא שת"נ לכום מלא יין, ein Becher; סמכוני
בְּאֶשְׁשֵׁוֹת (ש"ה ב' ה') ואמר שעל אשוי ענביה
יהנו נכאים תחת בשיר ישותו יין. ומי לא יראה
כי זה מתישב מאד על הענין האמור אחריו. גפן
שבמה בעלי גנים הלכו שריקיה, וכל הענין אחריו.

אשת

אֶשְׁתִּיאוֹל שם עיר בעמק יהודה אחוזת בני דן

אתר

אתר הוראתו בעצם וראשונה: כל' ארמית מקום
(דניאל ב' ל"ה; עזרא ה' ט"ו): בְּתֶרֶךְ (שם ב'
ל"ט) בחסרון האל"ף. ויש גם בל"הק: דרך הַאֲתָרִים
(בסדר כ"א א') כאשר העתיק החכם Gesenius:
Wegenden, ובמובן אחר: Weg der Kunstschaffer, וכן
תרגם אונקלוס: אורח מאלילא, ודעתו שהוא כמו
הַתָּרִים, בתוספת אל"ף.

אתת

אתת בלשון ארמית בוער באש מן אתון, ולא
נמצא במקרא.

אוֹתִיזֹת שֶׁמֶן לְדַבְרִים הַעֲתִידִים לְבֹא: הַגִּידוּ
הָאֲתִיזֹת לְאַחֲרֵי יִשְׁעִי מֵאֲכֹ"כ (Zufünftiges).
ו"מ מן אֲתֵה וּבְדַבְרֵי הַמַּחְבְּרִי: אוֹתִיזֹת (Buchstaben).

אתם

אֲתֵם שם מקום במדבר. אֲתָנִי, שֶׁ"פ.

אתון

אֲתֹן שֶׁ"נ לַנִּקְבַּת הַחֲמֹר: וְתֹרֵא הָאֲתֹן (בסדר
כ"ב כ"ג) @felin: אֲתֹנֹת עֲשָׂרִים (בראשית
ל"ב ט"ו): אֲתֹנֹת צִחְרוֹת (שופטים ה' י').

אתק

אֲתֹק שֶׁ"ת לְנוֹרָה אוֹ מַהֲלָךְ בְּשֵׁמוֹשׁ חֲכֵמַת הַבְּנִין:
וְאֲתֹקִידָא (יחזקאל ט"א ט"ו) @bfag, @allerie.

אות ב

J. Ch. Grünbaum
P & OCK.

(בראשית כ"ו י"ח). וּמֵאֵ: בְּאֵרֶת בְּאֵרֶת חֲמֵר (שם י"ד
) והוראתו פה כמו בורות. — בְּאֵרֶא, בְּאֵרֶה, בְּאֵרִי,
שֶׁ"פ. — ויש שם מקומות בסמיכות באר: בְּאֵר
שָׁבַע, בְּאֵר לְחֵי רֹאֵי, בְּאֵר אֵלִים; ויש באר לתואר
השם לבסוף: בְּעֵלֶת בְּאֵר (יהושע י"ט ח') ויש שם
מקום בס'ר: בְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב (בסדר ל"ג ל"א).
והחכם פִּירֶשֶׁט יבאר באריות, כמו בְּאֵר אֵת בִּלְ
פִּינִיצִי Wunder-Brunnen.

כאש

בָּאֵשׁ (העתידי בָּאֵשׁ) פֶּעֶ"ד ב"ב. הַקֵּל עוֹמֵד עֲנִינוּ
הַפֶּסֶד וְסִרְחוֹן: וּבָאֵשׁ הַיָּאוֹר (שמות ז' י"ח)
flinfend werden וירם תולעים וּבָאֵשׁ (שם ט"ז כ'):
הַנִּפְעֵל יִשְׁמַשׁ עַל הַפֶּסֶד אֲהַבְהוּלְקוֹל הַחֲבֵרָה
וְהַשְׁלוֹם וְגַם שְׁנֵאָה וּמִלְחָמָה, וְקִשְׁרוֹ בְּכִית':
נָבֵאֵשׁ יִשְׂרָאֵל בַּפְּלִשְׁתִּים (ש"א י"ג ד'), flinfend
b. h. verhaßt machen כי נָבֵאֵשֶׁת אֶת אֲבִיךָ (ש"ב
ט"ז כ"א) flinfend verfeinden כי נָבֵאֵשׁוּ בְּרוֹד (שם י'
) (י').

הַהִפְעִיל פֶּעַם עוֹמֵד וּפֶעַם יוֹצֵא: וְלֹא הַבָּאֵשׁ
(שמות ט"ז כ"ד) flinfend fein עומד: וְכוּבִי מֹת

ב' אות זה נקרא בשם פִּית (מן פִּית) על כי
תוארו כמו בית לשבת, וכן תוארו גם בלשון
Metaphien וישתמשו במספרים את אות ב' למספר
שנים ובנקודות עליו ב' לשני אלפים. ונמצא נסמך
אצל שֶׁ"פ בקצור הוראת קן כמו: קֵדֶן (קֵדֶרֶן).
ובמקום בעל: ד"ם: קֵעֶן (קֵעֵל עֵן = קֵעֵל-קֵעֶן);
קֵטֶם, קֵעֵל טֵעֶם. — ובשמוש הסמיכות קֵךְ, בּוֹ,
קֵכֶם, קֵכֶם: בְּשִׁמְכִי, בְּשִׁעֲרִי, קֵעֵלִי מִנִּי, וכו' וצא בהם
לאין מספר.

באר

בְּאֵר פ"י בנינו פִּיעֵל, עֲנִינו פִּירוּשׁ: הוּאִיל מִשֶּׁה
בְּאֵר אֶת הַתּוֹרָה (דברים א' ח'). erklären, deut.
sich machen בְּאֵר הוֹסִיב (שם כ"ו ח'): וּבְאֵר עַל
הַלְחָחוֹת (חֲבִיקוֹ ב' ב').
בְּאֵר שֶׁ"נ לְמִקְוֵה מִים נוֹבְעִים: בְּאֵר מִים חַיִּים
(בראשית כ"ו י"ט) Brunnen, ויש כנוי לבור
הַפּוֹר בְּלִי מִים: תוֹרִידִם לְבָאֵר שַׁחַת (תהלים ג"ה
כ"ד) Grube, וּבִדְרֵךְ הַמְּלִיצָה: בְּאֵר צִרָה עֲמוּקָה
(משלי כ"ב כ"ג) enger Brunnen, בְּלִי יוֹכֵלֶת לַעֲלוֹת
מִמֶּנָּה לְרוּחָה. וְהִרְבּוּ: וַיַּחֲפּוּ אֶת בְּאֵרֵת הַמִּים

(שם א' ט"ו) ונתתיך לבן לנשים (ע"ם הכתיב) (יחזקאל כ"ה ז'). ר"ל למאכל מערנים. אך הקרי: לבן, ואומר אני כי דן מיניה כי בן ל' ביוון ונעול הוא, ולכן אמר אשר לא יתנאל בפתבן ר"ל בלחם טמא של המלך, כי גזרו על פתם ויינם, וברניאל כתוב פתבן מלה אחת כנוכר.

כג

בָּגַד (העתיד יבגד) פ"י בנינוקל ענינו כוב באמונת רעים וקשורו בבי"ת: כי בגד בגדו בי (ירמיה ה' י"א) treulos sein, untreu werden בגדתי בי בית ישראל (שם ג' כ'): כל רעה בגדו בה (איכה א' כ'): שלו כל בוגדי בגד (ירמיה י"ב א'). ופ"א במ"ם: בגדה אשה מרעה (שם ג' כ'). ואנחנו על הרוב נרבה, וכל שהוא בלי קשור או הפעול מקרה הפעולה, כמנהג כל פעלי נפש כאלה: ויאמר בגדתי (ש"א י"ד ליד), ר"ל בגדתם בגדי, וזה נאמר על פעלת און, כי כל אשר יעשה שלא כדרכו בוגד בדתו אשר כרת לה אמנה: כי ידעתי בגוד תבגד (ישעיה מ"ח ח'). ובפתח: מדוע נבגד איש באחיו (מלאכי ב' י'): בוגדה יהודה אחותה (ירמיה ג' ח') תאר לנקה: בגודה אחותה (שם שם ז'). שם תאר על משקל בכורה והקס"ן תחת הש"א. **בָּגַד** שם"ז מזה: ובגד בוגדים בגדו (ישעיה כ"ד ט"ו) Treulosigkeit: שלו כל בגדי בגד (ירמיה י"ב א'). ופ"א תאר השם: אנשי בגדות (צפני ג' ד'). **בָּגַד** שם"ם למלבוש או לחומר שנעשה ממנו מלבוש: בגד הצמר (ויקרא י"ג נ"ט) Leib: יפרשו בגד תכלת (במדבר ד' ז') Gewand: הבגד אשר יזה עליה (ויקרא י' כ'): ונהגד כי יהיה בו (שם י"ג ט"ז). והרבו: ולבש בגדים אחרים (שם ו' ד'). ובס"י: קציעות כל בגדותיך (תהלים מ"ט ט').

כד

בָּדַד שם מתחלק לכמה הוראות. (א) מה שענינו פשתים: מדי בגד (ויקרא ו' ג') Reinen, Rein: wand, והוא מתאר רק החומר שהבגד עשוי ממנו: בגדי הבד (שם ט"ז כ'): לבוש הבגדים (יחזקאל מ' כ'), ר"ל לבוש בגדי בד. (ב) קוסם וכוזב (ראה שרש בדא). (ג) מה שענינו מוש: ועשית בדים (שמות כ"ז ו') Stangen: בגדי עצי שטים (שם כ"ה

יבאיש יביע שמן רוקה (קהלת י' א') stinkend machen יוצא. ועצ"ה והמליצה: אשר הבאשקם את ריחנו (שמות ה' כ') verhaßt machen להבאשקני ביושב הארץ (בראשית ל"ד ל'): יבאיש ויחפיר (משלי י"ג ה') verläumben יבאיש ריח בל' הרע: הבאש הבאיש בעמו (ש"א כ"ז י"ב). געל ותעב במ verabscheuen.

ההתפעל רומה לנפעל: התבאש עמך-דוד (ד"ה א' י"ט ו') sie haben sich verfeindet; ובשמואל במקומו הנפעל.

בָּאָשָׁה שם ת"נ לרע נשחת: ותחת שעורה באָשָׁה (איוב ל"א ט') schlechtes, unbrauch- באָשָׁה barees Gewächs, Unkraut (ישעיה ה' ב') unbrauchbare Weintrauben, Gerlinge ענבים נשחתים. ושם המפשט באָש: ועלה באָשו (יואל ב' כ') Gefeant יעלו באָשם (ישעיה ל"ד ג'). והתחילו התנועות: ואעלה באָש מחניכם (עמוס ד' י'). ובארמית באָשָׁא (עזרא ד' י"ב) תואר לרע ועול bösshaft, übelgefinnt.

כבה

בָּבָה שם"נ לאישון בתפוח עין, ובלשון מוריא בקבא. **בָּבָא** אולי נגזר מן בקבא, Knäbchen: das Bild, das sich im Auge spiegelt בלשון ההוא: נונע בקבת עינו (זכריה י"ב ב') Augapfel, ובבית אחד: כאישון בת עין (תהלים י"ז ח'): אל תדום בת עינך (איכה ב' ח').

כבי

בָּבִי שם עצם פרטי.

בבל

בָּבֶל שם. ארץ שנער או ארץ כשדים (בראשית י' ב') Babel, Babylon ולעת התפשטה מלכות פרס, נקראת גם פרס בשם בבל (עזרא ה' י"ג) נחמיה י"ג ו'). ונקראה גם עיר הממלכה בשם בבל, כמו שם עיר ומלכות רומי.

בג

בָּג שם מאכל: מפת-בג המלך (רניאל א' ה') Kost ואוכלי פתבגו (שם י"א כ'): פתבגם

עברי (ס' שנ"ב): שכני לְבָדָר (מיכה ו' יד): כי אתה יי לְבָדָר לבטח תושיבני (תהלים ד' ט').

בְּזָדָר: תִּהְיֶה לְבָדָרִיחוֹת וְהַפְדֵּר מַחְבֵּרָה: כַּצְפֹּד בְּזָדָר עַל גַּג (תהלים ק"ב ח') Winfamer מִרָא בְּזָדָר לֹו (הושע ח' ט'). וְיֵאָ שְׂרָוּא מַעַל עֹמֶר, einsam wandeln, וְיֵשׁ עֲנִינוּ הַתִּיחֵד וְהַפְדֵּר מַחְבֵּרָה וּמִנִּיעָה מַעֲשֹׂוֹת כַּמַּעֲשִׂיָּהִם: וְאִין בְּזָדָר כַּמַּעֲשִׂיָּהִם (יִשְׁעִיָּה ט"ו ד') ausfüllen, רָלֹ שְׁלֹא יִתְבּוֹרֵד אִישׁ מַלְצָתָּ בַּמַּעֲרִכָה בְּיוֹם מוֹעֵד הַמַּלְחָמָה. — בְּזָדָר, שְׁעָם, אֲבִי הַרְדֵּי מֶלֶךְ אֲרוֹם. — בְּזָרִי, רָאָה שָׂרֵשׁ דִּי. — בְּזָרִיָּה, שְׁעָם (עֹמֶר י' ל"ה).

לְבָדָר: כַּחֲבוֹר לִמֵּד הַשִּׁמְשׁ, וּבִנְפִילֹת אֹתָהּ הַכֶּסֶּל, גִּבֹּר תֹאֵר הַפֶּעַל הַבֶּרֶל וְהַפְדֵּר בֵּין דָּבָר לְדָבָר: אֵת חֲמֵשׁ הַדְּרִיעוֹת לְבָדָר (שְׁמוֹת כ"ו ט'). be-fondered: תַּצְנִין אוֹתוֹ לְבָדָר (שְׁמוֹת ו' ה'): מַשְׁפַּחַת בֵּית־דָּוִיד לְבָדָר וְנִשְׁחִיָּה לְבָדָר (זְכַרְיָה י"ב י"ג): לְבָדָר רָאָה זֶה מַצָּאתִי (קְהָלֹת ד' כ"ט) nur dieses, וּבִכְנוּי: עֵרֶר עֵרֶר לְבָדָר (בְּרֵאשִׁית ל"ב ט"ו): וְיִוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדָר (שֵׁם שֵׁם כ"ד) allein: יְהוֹוֵה לֹךְ לְבָדָרְךָ (סִלְלִי ה' ו'): צִדְקַתְךָ לְבָדָרְךָ (תהלים ע"א ט"ו) רָלֹ צִדְקַתְךָ אֲשֶׁר לְבָדָרְךָ הִיא, die Gerechtigkeit, die dir allein, eigen ist, וּבֹא כְנוּי טָף עַל כְּנוּי טָף כְּרִי לַחֲזֹק הַמֶּאֱמָר, וְהַרְסֵבִימֵן תִּרְנֹמוּ כְמוֹ שֵׁם הַקְּרִיָּאָה: Win-giger: וְהוֹשְׁבָתָם לְבָדָרְכֶּם (יִשְׁעִיָּה ה' ח'): לֹו לְבָדָר וְלֹהֶם לְבָדָרְכֶּם (בְּרֵאשִׁית ט"ג ל"ג): כִּבְשֹׁת הַצֹּאן לְבָדָרְהֶן (שֵׁם כ"א כ"ח): אֲשֶׁר הַצִּבְתָּ לְבָדָרְךָ (שֵׁם שֵׁם כ"ט), וּכְשֹׁבָא מִסּוּךְ עַל מִים אַחֲרָיו עֲנִינוּ וּזְלָתִי, רָלֹ גֵרֵד וְתוֹסַפַּת עַל הַנּוֹכֵר: הַגְּבִרִים לְבָדָר מִטָּף (שְׁמוֹת י"ב ל"ה) eigne, außer: לְבָדָר מַעֲרִי הַפְּרִיז (דְּבָרִים ג' ה') כִּי אִם תוֹסִיף עַל אֱלֹהֵי יְהוֹוֵה יוֹתֵר: לְבָדָר מֵאֲשֶׁר וְיִשְׁיט (אֶסְתֵּר ד' י"א) außer, ausgenommen, וּבֹא הַמִּים עֲלִיו וְיִוֹרֵה גִבֹּר זֶה: מְלָכָר הָרַעֲב הָרֵאשׁוֹן (בְּרֵאשִׁית כ"ו א'): מְלָכָר נָשִׁי בְנִי יַעֲקֹב (שֵׁם ט"ו כ"ו) עֲנִינוּ לְבָדָר מַרְעֵב, לְבָדָר מַנְשִׁי, כִּי מִנְהַג הַלְשׁוֹן לְהַעֲבִיר אֹת הַשִּׁמְשׁ מִסְּלָה לְסִלָּה, וּבִכְנוּי: אִין עוֹד מְלָכָרְךָ (דְּבָרִים ד' ל"ה) כִּי יֵשׁ לְבָדָר לַמַּעֲשׂ וְיֵשׁ לְבָדָר לְהוֹסִיף כֹּאֲשֶׁר תַּמְצֵא בֹאֲלָהּ.

ברל

הַבְּרִלִּי מַעֲוִי, בְּבִי. הַנֶּפֶעַל עֹמֵד עֲנִינוּ הַפְּרִשָּׁה, הַבְּרִלָּה וְהַרְחָקָה. וְקִשּׁוֹרֵי תַמִּיד בְּמִים:

י"א. ד) מֵה שְׁעִינוּ עֲנָמִים: וְתַעֲשׂ בְּדִים (יחזקאל י"ז ו') Hefte, Zweige, וּמַשְׁאֵל עַל אִיבְרֵי אֲדָם וְעַל בְּנוֹי שְׁהֵמָה לְנוֹף כַּעֲנָמִים לֹאִילִן: יֹאכַל בְּזָרִי עֹרֹו (איוב י"ח י"ג) Wülfen, Kinder: יֹאכַל בְּזָרִי כְבוֹר מוֹת (שֵׁם שֵׁם). וְיֵשׁ לֹלֹא עֲנִין רַק כַּעֲנִין בֵּית־הַשִּׁמְשׁ: בְּזָרִי שֹׁאֵל תִּרְדְּנָה (איוב י"ז י"ו) in, בתוך הַשִּׁאֵל. וּבְשִׁיָּא הַבֵּית: בְּזָרִי שׁוֹפֵר יֹאמֵר הָאֵח (איוב ל"ט כ"ט): וְיִנְעוּ עַמִּים בְּזָרִירִיק וְלֹאֲמִים בְּזָרִי אֲשׁוּ וְעַפֵּר (יִרְמְיָה ג"א ג') in, mit, durch, ה) יֵשׁ עֲנִינוּ שׁוֹוֵי הַמַּשְׁקָל: בְּדָר בְּבָר יְהוֹוֵה (שְׁמוֹת ל' ל"ד) Sebes befondere, וְיִים כ"א לְבָרֹו, gleiches Gewicht, וְיִוֹתֵר הוֹרָאָתוֹ בְּשֵׁרֵשׁ שֹׁאֲחֵר זֶה.

ברא

בְּרֵאָ מִי בְּנוּנוּ קָל עֲנִינוּ בְּטוֹי וְהַמַּצָּת כּוֹב: בַּחֲדָשׁ אֲשֶׁר בְּרֵאָ מְלָבֹו (מ"א י"ב ל"ג) lügen, erfennen, erdichten, כִּי דְבָרֵי הַכּוֹב אִין לֹו מַצִּיאוֹת רַק בִּלְבָב: כִּי מְלָכָר אֹתָהּ בְּזָדָרְךָ (נְהִיָּה ו' ח') רָלֹ כִּי הַבְּטוֹי הַזֶּה הוּא מִהַמַּצָּת לְבָדָר וְלֹא כֵן בַּמַּמַּת הַמַּצִּיאוֹת.

בְּרִים שְׁמִי לְדָבָרִי כּוֹב: בְּזָדָר מְתִים יַחֲרִישׁוּ (איוב י"א ג') Sügen: לֹא אַחֲרִישׁ בְּזָרִי (שֵׁם מ"א ד') לֹא כֵן בְּזָרִי (יִשְׁעִיָּה ט"ו ו'), כֹּלֵם דְּבָרִים בְּרִים וְכֹזְבִים. וְתֹאֵר: מִפֶּר אֹתוֹת בְּרִים (יִשְׁעִיָּה מ"ד כ"ח) Sügen, Betrüger, Zauberer, כֹּל אֹבֵב תִּרְנוֹם בִּדְוִין, וּבִתְלָמוֹד: לְמַד לְשׁוֹנֵךְ לֹמֵר אִינוּ יוֹדַע מִן תַּחֲנוּ יִבְרָאִי.

ברד

בְּרֵד מֵלֵת תֹּאֵר הַפֶּעַל לְתֹאֵר תְּכֻנַּת הַפְּעוּלָה בִּיחִידוֹת וְהַפְדֵּר מַחְבֵּרָה: בְּרֵד יֵשֵׁב (ויקרא י"ג מ"ט) allein: אִיכָה יֵשֵׁבָה בְּרֵד (איכה א' א') ein-sam: בְּרֵד יֵשֵׁבָנוּ (יִרְמְיָה מ"ט ל"א) abgefondert: וְיֵי בְרֵד יִנְחֲנוּ (דְּבָרִים ל"ג י"ג) לְבָדָר, רָלֹ הוּא לְבָדָר וְיִנְחֲנוּ בִלִּי עוֹזֵר וּזְלָתוֹ: בִּטָּח בְּרֵד עֵין יַעֲקֹב (שֵׁם ל"ג כ"ח) ausgeflossen: עֵיר בַּצּוּרָה בְּרֵד (יִשְׁעִיָּה כ"ו י') die besetzte Stadt (Reft) allein, וּבִלְמִדֹּד הַשִּׁמְשׁ כְּדָרְךָ הִרְבָּה תֹאֵרִי הַפֶּעַל שְׁעִנִּים אַחַד בְּכּוֹאֵם בֹּאֹת הַשִּׁמְשׁ אוֹ זְלָתוֹ: הֵן עִם לְבָדָר יִשְׁקֹן (בְּסִדְרֵי כ"ג ט'). כְּמִשׁ בַּחֲלֹק תִּלְמִיד לְשׁוֹן

דבר מקולקל יחפש היטיב מקומות המקולקלים.
או הוא הפך הפעל'.

בָּדָק שד"ז לבקע וחריץ: את-בָּדָק הבית לכל
אשר-ימצא שם בָּדָק (טלבים ב' י"ב ו') *Wand*
Riß, Spalte. ובתלמוד האי תורא דמיא לברקא
דמיא. ובתרגום: לראות את ערות הארץ, למחוי
ית ברקא דארעא, *Schwäche, Blöße*.
בָּדָק שד"פ הנוכר במלכים ב' ט' כ"ה, והוא
כמו בָּדָקֵךְ *Durchbohrer*.

בהה

בָּהֹו במקום בָּהֹו (על משקל קִדְשׁ). והוא תמיד
בא בצורה מלת תהו (אם במסכות וא"ו
החבור או בהתנגדות המאמרים) שמו', ענינו
שוממה וריק: והארץ היתה תהו ובהו (בראשית
א' ב' *leer, unfürmlich*. ואמרו כי תהו הוא חומר
היוול ובהו הוא הצורה (?): קי תהו ואָבְנִי בָהֹו
(ישעיה ל"ד א').

בהמ

בְּהֵמָה שם אבן מה דומה במראיתו לאבני שיש:
בְּהֵמָה ויש (אסתר א' ה') *unechter Marmor*,
marmorähnlicher Stein, (etwa Alabaſter).

בהל

הַבְּהֵל פע"ו גבי'. הנפעל ענינו חרדה ומהירות.
כי ביאת האחד במכת האחר, הרבר הבא
פתאם מביא חרדה, והתרד עושה דבריו במהירות:
כי נִבְהֵלוּ מַפְנִי (בראשית ט"ה ג') *erschrecken, ſich*
entsetzen, beſtürzt ſein: ותרא כי-נִבְהֵל מאד (ש"א
כ"ה כ"א): נִבְהֵל להוֹן איש רע עין (פסלי כ"ה כ"ב)
gierig ſein. כי החומד לדבר הוא בהול ומהיר
לעשותו. ויש ענינו כליה: תסתיר פניך וְיִבְהֵלוּ
(תהלים ק"ד כ"ט) *ſchwinden*: יבושו וְיִבְהֵלוּ (שם ו'
י"א): ובחמתך נִבְהֵלוּ (שם ז' ו').

הפיעל יוצא ובא לרוב במקום תאר הפעל
לתאר הפעולה הנעשה במהירות או במרא וחרדה:
וּבִבְהֵלִים אותם (עזרא ד' ד') *ſchrecken, abſchrecken*
ליראם וּלְבִהָלֵם (ד"ה ב' ל"ב י"ה): אל תִּבְהֵל על
פיך (קהלת ה' א'): *ellen, vorzeitig ſein*. אל תִּבְהֵל
ברוחך (שם ו' ט') *überſeilen, raſch ſein, ſigig, jäh*.

וכל הַבְּהֵל מעמי הארצות (נחמיה י' כ"ט) *ſich auf-*
ſondern: לא נִבְהֵלוּ העם (עזרא ט' א') *ſich abſon-*
dern: הַבְּהֵלוּ מתוך העדה הרעה (במדבר ט"ו א')
ſich trennen, entfernen: הוא יִבְהֵל מקהל הגולה
(עזרא י' ה') *ausgeſchloſſen ſein*: וַיִּבְהֵל אהרן להקדישו
(ד"ה א' כ"ג י"ג) נבחר יותר משאר בני אדם.

ההפעל יוצא מורה גבול או פרוו או הרחקה
או הפרשה ובחירה: וְהַבְּהִילָה הַשְּׂרֵכֶת לָכֶם (שמות
כ"ו ל"ג): וַיִּבְהֵל אֱלֹהִים (בראשית א' ד') *unterſchreiben*
כי הַבְּהִיל אֱלֹהִי יִשְׂרָאֵל אתכם (במדבר ט"ו ט')
abſondern, בחירה: וַיִּבְהֵל אתכם מן העמים (ויקרא
כ' כ'): בכנפיו לא יִבְהִיל (שם א' י"ז) *trennen, ab-*
ſondern, רחוק: וַיִּבְהִילוּ כְּלֵעֶרֶב מִיִּשְׂרָאֵל (נחמיה
י"ג ב') *verabſchließen, entfernen*: הַבְּהִיל יִבְהִילֵנִי יי
(ישעיה נ"ו ג'): והערים הַבְּהִילוֹת (יהושע ט"ז ט')

ראוי הַבְּהִילוֹת. (ועיין שרש פרש).
בְּהִיל שת"ז לתנוך און: בְּהִיל און (עמוס ג' י"ב)
das Gefläppchen.

בְּהִיל שד"ו לאחד ממני מתכת: בְּהִיל ועופרת
(יוקאל כ"ז י"ב) *Sinn*: את האבן הַבְּהִיל
(זכריה ד' י"ג) *das Bleimaß*. וראוי שלא יתרבה
כשאר מיני מתכות, וע"ז נמצא: ואסירה כל בְּהִילֶיךָ
(ישעיה א' כ"ה): ואומר אני כי בריליך כנוי לפסולת
הראוי להבדיל מכסף צרוף *das unedle Metall*,
ſchlacken, ונדרף עם סינים.

בְּהִילָה לדעת איזה חכמים קדמונים ובתוכם
יוסיפון הרומי הוא מין זפת הנקרא בשם
Bdelium אשר ריחו נדרף כבשמים, והוא מין נספ
הנוסף מן עץ ידוע הגדל בערב וארץ חודו. ולדעת
רוב המפרשים שם אבן יקרה: שם הַבְּהִילָה (ברא'
ב' ג') *Kristall*: ועינו בעין הַבְּהִילָה (במדבר י"א ז').

ברנ

בָּרֵן שד"פ לשופט ישראל בימי שפוט השופטים
והוא הקצור מן בָּרֵדֵן (ש"א י"ב י"א).

ברק

בָּרַק פ"י בנינו קל. ענינו תקון בנין: לְבָרֵק ולחזק
(ד"ה ב' ל"ד) *ausbeſſern*. ויהיה לברוק כמו
לדבק ואולי ענינו חפוש ע"ד שמוש בתלמוד
"בָּרַק עד מקום ש"מ *untersuchen* כי הרוצה לתקן

בהן

בְּהֵן שם אנוהל שבאצבעות היד והרגל: ועל בְּהֵן ידיו הימנית (ויקרא ח' כ"ג) Daumen: ועל בְּהֵן רגלו (שם שם) große Zehe. והרבוי: בְּהֵנוֹת ידיהם ורגליהם (שומטים א' ו'). הנפרד בְּהֵנָה, כמו בלשון ערבי.

בְּהֵן בן ראובן (יהושע ט"ו ו'), שם מקום. ונקרא כן לדעת קצת מפרשים ע"ד ציון אחד אשר הוקם שם בתבנית בְּהֵן יד. למוכרת איש ששמו בן ראובן, ויהי' בְּהֵן כמו בְּהֵן:

בהק

בְּהֵק שם מין נגע שסבחי' הרב: בְּהֵק הוא פרח בעור (ויקרא י"ב ל"ט) Erikel-Ausschlag, כפי העתקה הנהוגה, והכס אחד יפרשהו: Name eines unschuldigen Haut-Ausfalls, der sich auf der bräunlichen Haut des Morgenländers weißlich und ohne Glanz erhebt, dem Auslage ähnlich, aber bläsförmig ist, und die Farbe der Haare nicht verändert. ועיקר ענינו בארמית ויו ונגה. סגנה נגד, ת' מויו יקריה סבחי' שמי שמיא, glänzen, וסוה סימן יקְהֵק, deutliches Zeichen, רב גדול וקְהֵק, ein erklärter, erleuchteter Gelehrter, סופר קְהֵק.

בהר

בְּהֵיר ת'הש זכר לוך, וזה ושהר: בְּהֵיר הוא בשחקים (איוב ל"ז כ"א) hell, klar, rein, ודעת איזה חכמים כי בהיר הוא כנוי לכתמים הלבנים הנראים בעבים Behen, weiße Flecken, וראיתם היא:

בְּהֵרֶת תאר נקבה לנגע לבנה שהיא כתם לבן אם מהבאה ופצע חצוני, או יסובב מן הבֵּק, או הוא תחלת הצרעת אשר או מראה הבהרת עמוק מן העור, ובה שער לבן: בְּהֵרֶת לבנה (ויקרא י"ג כ"ד) Flecken, ומה יראה כי אין בהרת או בהיר וולתי חברבורות, יהיה מאי זה מראה שיהיה, ואמר בהיר הוא בשחקים Flecken, על שהעבים עושים כתמים כתמים. והעד: ורח עברה ותתהרס, עת ימחה העב והענן ממני השמים. לכן הוצרך לפרש בהרת לבנה: לפי שבהרת

Behen: נִבְהֵל את תמרוקיה (אסתר ב' ט') beschleuen: nigen, befürdern: ואלהים אמר לְבִהְלֵנִי (ד"ה ב' ל"ה כ"א) לְמַרְר וּלְדַרְר: יצאו מְבִהְלִים ורחופים (אסתר ח' י"ד) rasch, schnell, schnell: נחלה מְבִהְלֵת בראשונה (כפי הקרי) (משלי כ' כ"א), ר"ל נחלה המושגת במהירות בלי עמל.

ההפעיל: ושדי הִבְהִילֵנִי (איוב כ"ג ט"ו) erschrecken. או יהיה פועל ע"ד תסתיר פניך יבהלון: verberben: ונִבְהִילוּ להביא את־המן (אסתר ו' י"ד) eilen, betreiben: [נִבְהִילוּהוּ משם (ד"ה ב' כ"ו כ') schnell fortzuschaffen. מהרו להוציאו.

בְּהֵלָה שם"נ לפחד ורעדה וחפזון: והפקרתי עליכם בְּהֵלָה (ויקרא כ"ז ט"ו) erschrecken, Entsetzen, Befürzung: ושונתם בְּהֵלָה (תהלים ע"ח ל"ג) Unbesonnenheit, ונקרא איש אץ ונפחו מְבִהֵל, Unbesonnener: עיר וּבְהֵלוֹת (ישיה ט"ו ח'). ובתלמוד ארם יְהֵל על ממנו glerig, bekümmert. **בְּהֵל** בלשון ארמית כמו בְּהֵל בעברית. הֵל (דניאל ד' ב'). האתפעל: הִתְבְּהֵלָה (שם ב' כ"ה) לִשׁוֹן חפזון ומהירות, כמו וּבְהִילוּ להביא את המן (אסתר ו' י"ד) eilen (אסתר א' כ').

בהם

בְּהֵמָה שעב"נ: זאת הִבְהֵמָה אשר תאכלו (דברי י"ד ד') Vieh, ויאמר על הכלל ועל הפרט כדרך כל שם קבוצ: כי אם הִבְהֵמָה אשר אני רוכב בה (נחמיה ב' י"ג): ואת בְּהֵמַת הלויים (כסד' ב' ט"א): בְּהֵמָה לֹא תרביע (ויקרא י"ט י"ט). הנפרד בְּהֵמָה כי הכנוי מן בְּהֵמָה הוא בְּהֵמָה: בְּהֵמַת הייתי עמך (תהלים ע"ג כ"ג) כמו: כבהמה הייתי עמך, dem Viehe gleich: שאל נא בְּהֵמַת ותדך (איוב י"ב ו'): הנהינא בְּהֵמַת אשר־עשיתי עמך (איוב ט' ט"ו) רוב המבארים מבני ישראל ומעמים הסבימו שהוא שם היה הנקראת בלשון מצרי: Behemot (P-ch-mout), Viehe egyptische Wort bedeutet eigentlich: Wasserflur, Nilpferd באפריקא וחיה במים וביבשה (עיין המאסף לשנת תקמ"ט), ורד"ק כתב: בהמה אחת ששמה בהמות: כאריה בְּהֵמַת יער (סוטה ח' ו'). גם: בְּהֵמַת שדי (יואל א' כ').

חמת עדיים (ש"ב י"ד כ"ה). ובמליצה: תבאנה לראש יוסף. (דברים ל"ג ט"ו). ונמצא מליצת בוא במובן נשואין. כמו: ואחר קא חצרון אל בת מכיר (ד"ה א' ב' כ"א). ופה המקום להעריך על דבר נפלא אשר נמצא בתנחומא כי תשא: ואחר מות חצרון קבלב אפרתה (שם שם כ"ד) וכי יש אדם מת באדם שכתוב ואחר מות חצרון קבלב? אמר ריש לקיש: סדו ואחר מות וגו' משמת חצרון קא קלב אל אפרת. כלומר שבמקום קלב צריך להניח קא קלב אפרתה. זו אפרת אשתו הראשונה כמפורש (שם שם ט' י"ט). ראה החלוקי ח"ג.

ההפעיל יוצא: והבל הביא (בראשית ד' ד') bringen: אף לא-תביאה אסתר (אסתר ה' י"ב) ein-laben, kommen lassen: והביאתי השמש בצהריים (עמוס ח' ט') untergehen lassen: והבא מעט (הגי' א') einbringen, einsammeln: ושלשים בטת הביא לבניו מן החוץ (שופטים י"ב ט') verheirathen. ההפעל: כי הובאו בית יוסף (בראש' ט"ג י"ה) gebracht werden: רעותיה מובאות לך (תהלים ט"ה ט"ו).

בָּאָה שְׁמִי לְכַנִּיסָה: סמל הקנאה הוזה בְּבָאָה (יחזקאל ח' ה') der Eingang. ובתלמוד ישתמש על בעילה. המקדש קְבִיאוּהָ Belislaaf, ובענין אחר יציאתך קְבִיאוּתְךָ, ביאת השמש. ע"ד: אבא אליך. מְבֹאָה שְׁתִי לְמִקוֹם הַכְּנִיסָה: שומרי הקבוא (ד"ה א' ט' ט"ו) der Eingang, Warte: את מְבֹאָה הַעִיר (שופטים א' כ"ה): אל-מְבֹאָה השלישי (ירמיה ל"ה י"ד) Waffe: לְמְבֹאָה הבית (יחזקאל ט"ד ה'): לְמְבֹאָה גֵר (ד"ה א' ד' ל"ט), כי כל פתח והכנסה נקרא מְבֹאָה. וכן נקרא צד המערב מְבֹאָה שְׁמִשׁ: מְבֹאָה השמש (דברים י"א כ') Alben-seite, הרבוי זכרים: מְבֹאָה עִיר (יחזקאל כ"ז י'). ובס"ג: מְבֹאָה ים (שם כ"ו ג') Abende, Hafen. ובתל' מְבִי שֶׁהוּא נְבוֹה, מְבֹאָה גְדוּלוֹת, Waffien: מְבֹאָה וְאֵת מְבֹאָה (ש"ב ג' כ"ה), ובס"ד: ומְבֹאָה וּמְבֹאָה (יחזקאל ט"ג י"א), ג"כ כמו מְבֹאָה וְבֹא כֵן לְזוֹנֵת הַמְּלֹחַת.

תְּבֹאָה שְׁתִי, הוראתו כל דבר פרי עבודה הבאה לאדם ממעשיו ועבודתו: את תְּבֹאָה הָאָרֶץ (ויקרא כ"ג ל"ט) Frucht, Ertrag, Ein- kommen: תְּבֹאָה זֶרַע (דברים י"ד כ"ב): תְּבֹאָה

סתם איננה תמיד לבנה: קָהֶרֶת לִבְנֵת וִיקָרָה י"ג ל"ה).

בוא

בּוֹא (העתיד יבוא) פֻּעַז, נב"ב. הקל עומד ועקר ענינו קרבות עצם לעצם, gu etwas nahe kommen, men, hereinkommen, ומקשורו במלת אל או בלמ"ד תמורתו או במלות לפני עד: קא יוסף אל אחיו (בראשית ל"ו כ"ג) kommen, ankommen, anlangen, nahe kommen, eintreffen: סדר עתה כי היום קא לעיר (ש"א ט' י"ב): וְיָבֹאָה הַבֵּיתָה (בראשית ל"ט י"א), הה"א בסוף במקום למ"ד בראשה: ועמשה קא למניהם (ש"ב כ' ח'). וישתמש על הנעה וקבלה: כספכם קא אלי (בראשית ט"ג כ"ג), שהוא קבלה: כי בָּאָה נחלתנו (כמדבר ל"ב י"ט): ועד השלשה לא קא (ש"ב כ"ג י"ט) erreichen, gleich sein: וְיָבֹאָה סגנים כמו חמר (ישעיה ס"א כ"ה) (ע"ש בוס). וכל ביאה שהוא כניסה בדבר בשמוש ב"ת: כי קא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים (שמות ט"ו י"ט): וְיָבֹאָה בביתך (שם ל"ד כ"ה): וְקָא בכסו (ישעיה ל"ו י'). ומוזה על רבוי הימים: קא בימים (בראשית כ"ד א') ein hohes Alter erreichen: קא באנשים (ש"א י"ז י"ג). וכן על שקיעת השמש: כי קא השמש (ברא' כ"ה י"א) untergehen, ועל ביאת תשמיש: הבהנא אבוא אליך (שם ל"ח ט"ו) bewohnen, ובא בכניו אף שהוא פֻּעַז אך שלא ע"ד פעול: כל זאת בְּאֵתְנוּ (תהלים ט"ד י"ח) betreffen, zukommen: ר"ל באה לנו: בדם תְּבֹאָהְךָ טובה (איוב כ"ב כ"א): אל תְּבֹאָהְךָ רגל נארה (תהלים ל"ו י"ג): כל-יֶד עַמֶּל תְּבֹאָהְךָ (איוב כ' כ"ב), הכנויים האלה ביחס שאליו. וענינו אל תבואני מקרי ומציאות עמל, zukommen, וזהו כי תבאנה האותות האלה לך (ש"א י"ז) eintreffen, zutreffen: דור הולך ודור קא (קהלת א' ד') entstehen: כי קא החלום ברב ענין (שם ה' ב'). והרבה במקום הלך: ולכוד-באז ארצה כנען (בראשית ט"ה י"ז). והרבה פעמים לגרן כמו לכה: בּוֹאָ שְׁכֵבִי עִמִּי (ש"ב י"ג י"א) wohnen: באז נשתחזה ונכרעה (תהלים צ"ה י'). והמקור בכ"ף בסוף מרמז מקום הנבול: עַד-בּוֹאָהְךָ עוזה (שופטים ו' ד'): בָּאָהְךָ צֶעֶר (בראשית י"ג י'). bis gen: וכך בלא כ"ף ובשמוש למ"ד שו"א בראש: ער רחב לבא חמת (כמדבר י"ג כ"א): מְלָבָא

השמיני: בירח בול (סלבים א' ו' ל"ה). (ב) הוראתו כמי תבואה (או משרש נבול. שהעלים נובלים בו וכן נקרא בלשון לע"ז נפילת העלים לעת הבציר; ועד"ז אינו לשון עברי כמו: בחדש הראשון הוא חדש ניסן, פור הוא הגורל): כי בול הרים (איוב ט' כ') Weibe, (ג) לבול עץ (ישעיה ט"ד י"ט) Etüd (על פי שמוש הלשון בארמית).

בון

בִּזְנָה שְׁעִים מלשון בין והשכלה, Ringheit (עיין שרש ב"ן).

בוס

בֹּסִים (העתיד: בוס) פ"י דב"ב, הקל ענינו רמיסה ובעיטה דרך בוז: וְאִבּוֹם עָמִים בָּאִי יִשְׁעִי (ס"ג ו') Ich getrete (תבוס נפת (משלי כ"ו): בֹּסִים צרינו (תהלים ס' י"ד): בֹּסִים בְּמִיֶּשׁ (זכריה י' ה') Rammen וְיִבּוֹא סָנִינִים כְּמוֹ חֲמֵר (ישעיה ט"א כ"ה), בא אֶלְתָּ' סמ"ך ומשפּוֹ: ויבוס סננים כמו חמר וכמו יוצר ירמס מִיֶּשׁ ובעבור פנישת ב' סמ"ך נבלעה הסמ"ך הא' באל"ף, כמו בוא נהרים ת' בוזו וכן תרגמו ויירוש שלמני עממא.

הפיעל: בֹּסְסוּ מקרשך (ישעיה ס"ג י"ח) ver-
achten, befubeln: בֹּסְסוּ את חלקתי (ירמיה י"ב י').
ויום מזה: יען בוששקם על דל (עמוס ה' י"א),
בחלף סמ"ך בש"ן, והסכו בולס שקמים חלף
ש"ן בסמך, כי עמוס בלישנא היה.
ההפעיל: כפנר מזבס (ישעיה י"ד י"ט), כמו
מובז, verächtlich.

ההתפעל: ואראך קְתִּבּוֹסְקַת ברמיך (יחזקאל י"ו ו') Ich wälzen, befubeln lassen, והוא הפעול
מהתפעל. (עיין הל"ע סי' רמ"ד).

מְבֹבָקָה שִׁמְ"נ: יום מהומה וקְבֹבָקָה (ישעיה כ"ב
'ח) Berührung, Berührung, כי נרדף
בענינו עם מהומה ומבוכה.

תְּבֹבָקָה שִׁמְ"נ מזה: תְּבֹבָקָה אחויה (ד"ה ב' כ"ב
'ח) Berührung.

בוי

בִּזְנָה שִׁם פְּשִׁתִּים טוב: ותכריז בוי (אסתר ח' ט"ו)
Büß, מכנסו כד תרגמו מכנסין דבוי; בגדי

גרין (בסדר י"ח ל'): והיה קְתִּבּוֹאָת (ברא' ט"ו כ"ד):
קְתִּבּוֹאָת שִׁמְתִּיו יִשְׁבַּע (משלי י"ח כ') Verwund, Win-
fünfte: תְּבֹבָתָה רשע לחסאת (שם י' י'): מרב
תְּבֹבָתָה בלא משפּט (שם י"ח): ומחרוזת תְּבֹבָתָה
(שם ג' י'), כל שכר הבא לאדם בפרי ידיו או
בוולתו בלנהגותו.

בו

בֹּזֵז (העתיד: בוז) פ"י בנינו קל, ענינו יאוש וקלות
הדבר, וכל קשורו בלמ"ד: בֹּזֵז לרעהו חמר
ל"ב (משלי י"א י"ב) verachten, geringschätzen: בֹּזֵז
לדבר (שם י"ג י"ג): לֹא-יָבוֹזוּ לַנֶּגֶב (שם י' ל'):
חכמה ומוסר אוילים בֹּזֵז (שם א' י'): כי בֹּזֵז לִשְׂכַל
מליך (שם כ"ג ט'): בֹּזֵז יָבוֹז לוֹ (ש"ה ח' י').

בֹּזֵז שִׁמְ"נ: בנאור (בזו (תהלי' ל"א י"ט) Verachtung,
Geringschätzung: שוּפֵךְ בֹּזֵז עַל נְדִיבִים (איוב
י"ב כ"א): גַּל מַעַלִּי חֲרַפְתָּ וְבוֹז (תהלים ק"ט כ"ב),
והוא נ"כ תאר השם: לְפִיד בֹּזֵז (איוב י"ב ה') ver-
ächtlich: וְבוֹז מִשְׁפָּחָת (שם ל"א ל"ד): מֶן נִהְיָה
לְבוֹז (בראשית ל"ח כ"ג) Schande, ובה"א נקבה: כי
היינו בֹּזֵה (נחמיה ג' ל"ו), או ה"ה"א במקום למ"ד
בראשה.

בֹּזֵז שִׁם עֵצִים פִּרְטִי לֹאֲבִי הִנְבִּיא יחזקאל (יחזקאל
א' ג'). — בֹּזֵז גַּם הוּא שְׁעִים כְּמוֹ בָּבִי.

בוק

הַבֹּזֵק פ"ע, בנינו נפעל. ענינו בלבל ועתות
(העתיד: אָבֹזֶק, תְּבֹזֶק): קְבֹזֵזוּ עֲרֵדִי בִקֵּר
(יחזקאל א' י"ח) verirren, verwirrt sein, verwildelt,
beunruhigt sein: והעיר שושן קְבֹזָה (אסתר ג' ט"ו)
war in Verwirrung, כי החרד והמפחד רעתו בלתי
מיושבת עליו: קְבֹזִים הֵם בֹּאֲרֵץ (שמות י"ד ג') sie
sind verwirrt im Lande herum, כאדם תורה
ושומם וחרד על דבר לא ידע מה לעשות, ומה
יהיה לו בחרדה הזאת.

מְבֹבָקָה שִׁמְ"נ למהומה: כי יום מהומה ומבוסה
וקְבֹבָקָה (ישעיה כ"ב ה') Berührung, Ver-
wirrung, Rührung.

בול

בֹּלֵל במקום יבול כשרשו יבל. (א) נשם, מור
עז, לכן נקרא כן חדש הנשם, הוא החדש

י"ו ס"ג: בִּשְׁתִּי וּנְמִיכְלָמְתִּי (יִרְמִיָּה ל"א י"ט): בִּשְׁנוֹ
כִּי־שָׁמַעְנוּ הַרְפָּה (שם נ"א נ"א): לִמְעַן לֹא אֲבוֹשׁ
(תהלים ק"ט ט'): כֹּל עֹזֹבֶיךָ יִבְשׁוּ (יִרְמִיָּה י"ז י"ג):
בֹּשֶׁת וְהַכְלָמָה (שם י"ד ז'): גַּם בּוֹשׁ לֹא יִבְשׁוּ (שם
י' ט"ו): גַּם מִצְרַיִם תִּבְשֵׁי כַּאֲשֶׁר בִּשְׁתִּי מֵאֲשׁוּר
(יִרְמִיָּה ב' ל"ו) auch keine Hoffnung auf Ägypten wird
zu Schanden werden, wie die auf Äffirien zu Schan-
den wurde.

הַפִּיעֵל, ג"כ עוֹמֵד וְעִנִּינוּ אִיחֹר וְעַכְבָּה: כִּי
בִּשְׁשׁ מִשָּׁה (שמות ל"ב א'): fäumen, sich verweilen,
ausbleiben: מְדוּעַ בֹּשֶׁשׁ רָכְבוֹ לְבוֹא (שופטים ה'
כ"ה). וְהַהֲבִדֵל שְׂבִין אַחֵר וּבֹשֶׁשׁ וְהַתְמַהֲמָה: כִּי
אַחֵר הוּא מִתְרַפֵּה לְבוֹא לִזְמַן מִגְּבוּל וְכֹא תִכֶּה אַחֵר
זֶמֶן הַהוּא. וּבֹשֶׁשׁ מְרַבֵּה לְהַתְעַכֵּב עַד יִתְיַאֵשׁ
הַמִּקְוֶה שִׁבּוֹא עוֹד, וְהַתְמַהֲמָה הוּא רַק מִשְׁשִׁיךְ
בַּעֲנִין שְׂדִיָּה לֹא לִמְהַר. וּבִתְלָמוֹד מֵעַ: הַמְּכַיֵּשׁ
מִנִּי חִבְרוּ בִּשְׁפָּאֵמִים.

הַהִפְעֵל יוֹצֵא מַעֲנִין רָאשׁוֹן: הַבִּישָׁה בַּת־
מִצְרַיִם (יִרְמִיָּה ט"ו כ"ד): beschämen, zu Schanden ma-
chen: הַבִּישָׁתָה הַיּוֹם אֶת־מִנִּי כִלְעִיבֶרֶךְ (ש"ב י"ט
ו'): וּמִשְׁנֵאֵינוּ הַבִּישָׁוֹתָ (תהלים ט"ו ה'). וּבַעֲנִין ב'
עוֹמֵד: בֵּן מְבִישׁ (פְּסָלִי י' ה'): schlecht, nachlässig.
וּבִשְׂאֵר יוֹצֵא: בֵּן מְבִישׁ וּמַחְסִיר (שם י"ט כ'):
וּכְרֵקֵב בַּעֲצֻמָּתוֹ מְבִישָׁה (שם י"ב ד'): verächtliche.
ה' אֶל תִּבְשִׁנִּי (תהלים ק"ט ל"א): zu Schanden wer-
den lassen: עֲצַת־עֲנִי תִבְשֵׁי: (שם י"ד ו'): schmäßen,
verächten.

הַהִתְפַּעֵל מַעֲנִין א': וְלֹא יִתְבֹּשְׁשׁוּ (בראשית
כ"ה) sich schämen.

בֹּשֶׁשׁ שְׂמ"ז אוֹת־הֶם וְעִנִּינוּ אִיחֹר: וַיַּחֲלוּ עַד בּוֹשׁ
(שופטים ב' כ"ה) fäumen, lange dauern: וַיִּפְצְרוּ
בּוֹ עַד בּוֹשׁ (ש"ב ב' י'): וַיִּשֶׁם עַד־בּוֹשׁ (שם ח'
י"א). וַיִּשֶׁם אֹתָם מַעֲנִין בּוֹשָׁה:

בֹּשָׁה שְׂמ"נ: הַעֲשִׂיתָ עָלָיו בּוֹשָׁה (תהלים ט"ז ט')
Schande, Schmach, Schmäbung, Verach-
tung: תִּכְסֵּךְ בּוֹשָׁה (עובדיה א' י').

בִּשְׁתִּי תִשָּׁן: וּבִשְׁתִּי מִנִּי כִסְתִּי (תהלים ט"ז ט')
Schande, Schmach: וַיִּשָּׁב בִּבְשֵׁת מִנִּים
לְאַרְצוֹ (ד"ה ב' ל"ב כ"א): חֲרַפְתִּי וּבִשְׁתִּי וְכִלְמָתִי
(תהלים ס"ט כ'). וּמֵאֶ: בִּשְׁתִּי אִפְרַיִם יִקַּח (הושע
י' י').

שֵׁשׁ, קוֹבְעִין דְּבוּצָא. וַיְבֹא בַסְמוּךְ אֶל אֲרַמְנָן
לִיקְרָתוֹ.

בּוֹצִיץ שֵׁם סֵלַע אֲשֶׁר אֶצֶל נִבְעָה, וְנִקְרָא שֵׁם ע"ש
וְהִדְרֹתוֹ וְהַתְנַצְצוֹ glänzend (ש"א י"ד ד').

בוק

הַבּוֹק (הַעֲתִיד תִּבּוֹק) פֶּעַל יוֹצֵא בָּנִינוּ נִפְעַל עִנִּינוּ
הַרְקָה וְשִׁלִּיחַ: וְנִקְקָה רוּחַ מִצְרַיִם (ישעיה
י"ט ג'). leer, öde, wüß sein. הַבּוֹק תִּבּוֹק הָאָרֶץ (שם כ"ד ג').

בּוֹקָה, מְבּוֹקָה שְׂתִיחַן שְׂמ"נ: בּוֹקָה וּמְבּוֹקָה
וּמִבְּלָקָה (נחום ב' י"א) Seere, wüß, öde.
וּבִתְלָמוֹד: לֹא תִתְּלוּ בִּי בּוֹקָא סְרִיקָא, ר"ל דְּבָרִים
רְקִים שְׂאִינָן שֶׁל טַעַם.

בְּבּוֹקֵן שֵׁם כְּלִי זִכּוּכִית: הַלֹּךְ וּקְנִיתָ בְּבּוֹקֵן
יוֹצֵר חֲדָשׁ (יִרְמִיָּה י"א א') eine Blafche, Bou-
teille, ואִמְרִים ע"ש הַרְיִקוֹת שָׁבוּ, אוֹ עַל שְׂפִיחַ צֶר
וּכְשֶׁהִמְשַׁקָּה יוֹצֵא מִפִּיהָ מִשְׁמַע קוֹל Balfut, וְכֵן
שָׁמָּה ג"כ בִּלְשׁוֹן סוּרִיא בְּנִבְנָא בְּנִימִל.

בור

בּוֹר שְׁע"ז לִמְקוֹם חֲפֹר בָּאָרֶץ אוֹ לִכְנִיסֵת מַיִם:
אֵךְ מַעֲיָן וְבוֹר (וַיִּקְרָא י"א ל') Brunnen, Et-
terne: וְשָׁתוּ אִישׁ מִי־בּוֹרוֹ (ישעיה ל"ו ט'). אוֹ
לְמַדֵּר וּכְלֹא: אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר (שמות י"ב כ"ט)
Gefängniß: אֲבֵית הַבּוֹר (יִרְמִיָּה ל"ו ט"ו). אוֹ לְקַבֵּר:
חֵיתָנִי מִדּוֹרֵי בּוֹר (תהלים ל' ד') Grab, Gruhe:
לֹא יִשְׁבְּרוּ יוֹרְדֵי בּוֹר (ישעיה ל"ה י"ה): יוֹרְדֵי אֶל־
אֲבְנֵי בּוֹר (שם י"ד י"ט). וַיְבֹא לַפַּעַמִּים עִם אֶלְתָּה
נָחָה: בְּתוֹךְ הַבָּאָר (ש"ב כ"ג כ') וְהִרְבּוּ: לַחֲצֹב
לָהֶם בָּאֲרוֹת בָּאֲרוֹת נִשְׁבָּרִים (יִרְמִיָּה ב' י"ג) וְכוֹתֵת
הַצּוֹבִים (דְּבָרִים ו' י"א): בּוֹר הַפָּקָה (שמואל ב' ג'),
שֵׁם מְקוֹם. וּבַסֶּפֶר וַיִּסְפּוּן הַגְּדוֹל לְרוֹמִיִּים, בַּחֲלֹק
הַקְּדַמְנִיּוֹת ז' א' בְּעִסְרָא הוּא מְקוֹם כְּשִׁיעוֹר מִרְחַק
עִשְׂרִים מִל מַעוֹר חֲבָרוֹן.

בוש

בּוֹשׁ הַהוּא בּוֹשׁ, בּוֹשָׁתִי הַעֲתִיד יְבוֹשׁ, פַּע"ה
דְּב"ב, הִקְלַח הַרְפָּה: וּבֹשׁ מֵאֵב מִכְמוֹשׁ
(יִרְמִיָּה ט"ה א') sich schämen, beschämt sein: בּוֹשָׁה
אִמְכֶם מֵאֵד (שם ג' י"ג): לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וּבִשְׁתִּי (יחזק'

הנפעל : וּבָזוּ אֲרִמְנוֹתֶיךָ (עמוס ג' י"א) : וְהָבֹז תִּבְזֹ (ישעיה כ"ד ג').

הפועל : הרב אל אוצרותיה וּבָזוּ (ירמיה ג' ל"ב).

בָּזָה ש"ז לשלל : נשינו וטפנו יהיו לְבֹז (במדבר י"ד ג') unsere Weiber und Kinder zur Beute (daß) werden. חילך ואוצרותיך לְבֹז אתן (ירמיה מ"ו י"ג) deine Habe und deine Schätze will ich zur Beute hingeben. ועל הרוב יבוא השמיש : לְבֹז יהיה (במדבר י"ד ל"א). למחר שלל חש בֹז (ישעיה ח' א') Beute : יתר הבֹז (במדבר ל"א ל"ב).

בָּזָה ש"נ מזה : ובזו בָּזָה (יהוקאל כ"ט י"ט) וּבָזָה לא שלחו את־ידם (אסתר מ' י').

בְּזִיזְתָּיָה שם למקום בנבזה למטה בני יהודה (יהושע מ"ו כ"ה).

בְּזִזְתָּא ש"פ לאחד מן הכרוסים בחצר המלך אחשורוש (אסתר א' י').

בזק

בָּזַק שם ברק : כמראה הבָּזַק (יהוקאל א' י"ד) Blitz. **בָּזַק** הוא שם מקום : אדוני בָּזַק (שופטים א' ה'). או שם אבן : ויפקדם בָּזַק (ש"א י"א ח') Stein, לקח אבן מכל אחד ואחד, כצדור אבן במרגמה, תרגם ה"ך בוקא דכיפא : והנכון כי הוא ג"כ שם עיר.

בזר

בָּזַר מ"י בב"ב. הקל ענינו פזור ובזבז : ורבוש להם יְבֹזֵר (דניאל י"א כ"ד) - ausstreuen, streuen. כמו יפזור. הפיעל : בָּזַר עמים (תהלים ס"ח ל"א) zerstreuen. כמו פזר.

בחל

בָּחַל מ"י בנינו קל. ענינו געול ותעוב כמו בלשון סוריא : וגם נפשם בָּחָלָה בי (זכריה י"א ח') mißfällig empfanden, überbrüssig sein. בהם והם מאמו בי. ונדרף עם ותקצר נפשי בהם שהוא לשון טאוס בדבר וכבר מנשוא : נחלה בָּחָלָת (למי הכתיב) (משלי כ' כ"א) mißfällige, verachtete Habe.

מְבַלְשִׁים ש"ז לאיברי הבושה בזכר שהם הבוצצים : וההזיקה בְּמַבְלְשֵׁיו (דברים כ"ה א') Schamglieb, Schoben.

בזה

בָּזָה (העתיד יבזו) מ"י גב"ב. הקל נדרף ע"ש בזה ונקשר ג"כ בלמ"ד : בָּזָה לך (ס"ב י"ט כ"א) verspotten, verachten, verhöhen. בָּזִית את דבר יי (ס"ב י"ב מ') verachten, geringschätzen. הפועל : עקב כי בָּזְתָּנִי (שם י"ב י') : בָּזָה דרכיו וימת (משלי י"ט מ"ו) : בָּזִי אתה טאר (עובדיה א' ב') : לְבֹזָה נפש (ישעיה מ"ט ז') : וּבָזוּ עֲשׂוּ את הבבורה (כרא' כ"ה ל"ד) : וּבָזוּ בעיניו (אסתר ג' ר') : וּתְבֹז לוֹ בלבה (ש"ב ר' מ"ו) : וּבָזוּ עֲלֵינוּ (נחמיה ב' י"ט). בא בקשור מלת על שלא כמשפט השאר. וכלל אתן לך, כי בספרי עזרא. נחמיה וד"הי לא השניחו היטיב על קשור סמני היחס בפעל כי הלשון היתה או קרובה לשכחה והבן זה : מי בֹז ליום קטנות (זכריה ד' י') wer will den unbedeutenden Tag verachten?

הנפעל : צעיר אנכי וּבָזָה (תהלים ק"ט קט"א) : שלחן יי נְבֹזָה הוא (סלאכי א' ז') verächtlich. ההפעל : לְהַבְזֹת בעליהן בעיניהן (אסתר א' י') herabsetzen, herabwürdigen, verachten, gering-schätzen.

בְּזִיזֹן ש"ז : וכדי בְּזִיזֹן וקצף (אסתר א' ח') Ber- das Ger-achtung, Geringschätzung. וכל המלאכה נִבְזָה (וגמס אתה החרימו) (ש"א מ"ו מ') ringschätzte, Verächtliche alles Zuht. - viel aber, das unbedeutend und schwach, das bann-ten sie.

בזז

בָּזַז (העתיד יבזו) מ"י גב"ב. הקל ענינו שלילה וחסם : וּבָזוּ בָּזָה (יהוקאל כ"ט י"ט) rauben, plündern. יתר הבז אשר בָּזוּ (במדבר ל"א ל"ב) : ושלל הערים בָּזְזוּ לָנוּ (דברים ג' ז') : לשלל שלל וּלְבֹז בֹז (יהוקאל ל"ח י"ב) : בָּזוּ כסף בָּזוּ זָהָב (נחום ב' מ') : וּבָזוּ העיר גְּבַרְשִׁית ל"ד כ"ה) : שֹׁאֲרֵית עַמִּי בָּזוּם (נחמיה ב' מ'). berauben.

ברביו ובסמיכות. בְּחֻרִים שֶׁמִּי לְנַעֲרִים: מִשְׁרַת מִשָּׁה מִבְּחָרָיו (במדבר י"א כ"ח) die Jünger.

בְּחֻרֹת ר"ל מימי נעורים ולא יבוא לעולם בל"י כמו נְעֻרִים וְנָקִים וְכֹא כ"פ בְּרִנִּי: מִימֵי בְּחֻרֹתָיִךְ (קהלת י"א ט'; וסם י"ב א').

בְּחֻר שֶׁתִּי: שֶׁאוֹל בְּחֻר יו (ש"א כ"א ו') Lieb-ling. Auserwählter: וישראל בְּחֻרִי (ישעיה ט"ה ד'). והרבוי בְּחֻרִים: וירשוהו בְּחֻרֵי (סם ט"ה ט').

מִבְּחָר תֵּאָר לְמַסְלָן בְּטוֹב: מִמְּבָרָר קִבְּרִי (נרי"א כ"ב ו') beste, vorzüglichste, äußerstenste: ומִבְּחָר שְׁלִישִׁיו (שמות ט"ז ד'). ומ"א עִיר מִבְּחָר (פ"ב ג' י"ט): מִבְּחָר בְּרוּשִׁיו (סם י"ב ב').

בְּחֻרִים שֶׁם מְקוֹם לְמִסָּה בְּנֵי בְּנִימִן (ש"ב ג' ט"ו) Dorf der Jünglinge, והוא לדעת יוסיפון הרומי קרוב לירושלים, וזוהי בְּחֻרִי (ד"ה א' י"א ל"ג) שֶׁם אִישׁ מִמְּקוֹם בְּחֻרִים (der Bachrumite).

בטא

בְּטָא פ"י בב"ב. הִקֵּל עֲנִינוּ הִנֵּה וְדִבְרִי בְּלִי כֹנֵס הֶלֶב (thöricht, unbefonnen [schwachen] יֵשׁ בִּשְׂפָה כְּמִדְקֻרוֹת הָרֵב (משלי י"ב י"ה) Schwäger, והפכו: ולשון חכמים מרפא, והה"א ת' אֶלֶף.

הַפִּעֵל נ"כ עֲדָה, דִּבְרֵי דְּבָרִים בְּלִי הַשְׁבֵּל וְהַבְּנָה אֶךְ בַּעֲשֻׁת שְׁפָתִים בְּמַדְרֹת: לְבָטָא בְּשִׁפְתִּים לְהַרְע אוֹ לְהוֹטִיב (ויקרא ה' ד') Worte ausstoßen, לִכְךָ נֶאֱמַר בְּשִׁפְתֵּי רִל דְּבָרִים הַעֲבִירִים אֶת הַשִּׁפָּה בְּלִי כֹנֵס הֶלֶב וְהַבְּנָה: וְנִבְטָא בְּשִׁפְתֵּי (תהלים ק"ו ל"ג). כֹּלֵם דְּבָרִים פְּרִי מַדְרֹת מַחִים הֶלֶב.

מִבְּטָא שֶׁדִּי: מִבְּטָא שְׁפָתִי (במדבר ל' ד') das Neben. וְבַתֵּל תִּהְיֶה: שְׁבוּעַת בְּטוֹי: מְנִלָּה בַּעֲמָ:

בטח

בְּטַח (הַעֲתִיד יִבְטַח) פִּעִי בְּב"ב. הִקֵּל עֲנִינוּ סְמִיכַת הַנֶּפֶשׁ וְאִמּוֹנָתָהּ עַל דְּבָרֵי וְקִשְׁוֹר לְרֹב בְּבִית וְעַל הַמַּעַשׂ בְּמַלּוֹת: עַל אוֹ אֶל: בּוֹ בְּטַח לְבִי (תהלים כ"ח ו') vertrauen, sich verlassen, verfi-: עֲלִימֵי בְּטַחֲתָ כִי מִרְדָּת כִּי (ישעיה ל"ז ה'): וְאֲנִי אֶלִּי בְּטַחֲתִי (תהלים ל"א ד'): אֶל

בחן

בְּחָן (הַעֲתִיד יִבְחָן) פ"י. בְּנִינוּ קֵל. עֲנִינוּ נִסְיוֹן וְכִרּוֹר דְּבַר מְדַבֵּר: בְּחָנְנִי כֹזֵב אֶצֶא (איוב כ"ג י') prüfen, untersuchen: וּבְחָנְתִּים בְּחָן אֶת־הַדּוֹבָה (ויסיה י"ג ט'): גַּם בְּחָנֵי אֱלֹהִים (סלאכי ג' ט"ו) prüfen, versuchen: הֲלֹא־אֶזֶן מְלִין תִּבְחָן (איוב י"ב א') erwägen, unterschätzen, verstehen, prüfen.

הַנֶּפֶשׁ: בּוֹאֵת תִּבְחָנִי (נראשית ט"ב ט"ו) ge-prüft werden: וְיִבְחָנֵנִי דְּבִרְיֹכִים (סם ט"ב ט"ו) bemährt, erläutert: וּמִימֵי הַבְּרִכָּה קִבְּעוּ הַהַפְעִיל יִלְבְּחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה:

בְּחָן תִּהְיֶה: אֲבָן בְּחָן פֶּנֶת יִקְרַת יִשְׁעִיה כ"ח ט"ו ein geprüfter, bemährter, (Bef-) Stein, ומְנוּסָה כִּי טוֹב הִיא, לְהוֹיֹת אֲבָן רֹאשׁ הַפֶּנֶה, וְהַמֶּשֶׁךְ הַכְּתוּב כֵּן הוּא: כִּי בְּחָן וְזֶה אִסְרִי־שֶׁבֶט מֵאֵת (יחזקאל כ"א י"ח).

בְּחֻן שֶׁם זָכַר לְמַבְצָר חֹזֶק: בְּחֻן נִתְיָד (ירמיה י" כ"ב) feste Burg: עֲמַל וְבָחַן הִירָה (ישעיה ל"ב ד'): הַקִּימוּ בְּחֻנֵּי (סם כ"ג ג').

בחר

בְּחָר (הַעֲתִיד יִבְחָר) פ"י בב"ב. הִקֵּל עֲנִינוּ בִּירִיָּה רֹבֵב קִשְׁוֹר בְּבִית: בְּךָ בְּחָר יי אֱלֹהֶיךָ (דברים ג' ו') erwählen, Gefallen haben: וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחָר בּוֹ (במדבר י"ו ה'). וְכֵלֵּם־ד' פ"א: כִּי בְּחָר אֶת־הָאֵל לְבִן יִשְׂרָאֵל (ש"א כ' ל'): וּבִיחֹם הַפִּעֹל פ"א: דֹּד עַבְדִּי אֲשֶׁר בְּחָרְתִּי אֹתוֹ (ט"א י"א ל"ד). אוֹלָם: בְּחָרְתִּיךְ כְּבוֹר עֲנִי (ישעיה פ"ח י') צִלִּי בְּחָרְתִּיךְ.

הַנֶּפֶשׁ: וְנִבְחָר מֵת מַחִיִּים (ירמיה ח' ג') erwählt sein: נִבְחָר שֶׁם מַעֲשֵׂר רֵב (משלי כ"ב י') vorzüglichster, fein, geläutert.

בְּחָר שֶׁתִּי: שִׁמַּח בְּחֹר בִּילְדוֹתֶיךָ (קהלת י"א ט') Jüngling. והרבוי: בְּחֻרִים וְגַם בְּתוֹלֹת נְחָלִים קִטָּה י"ג. וַיֵּשׁ שְׂהוּא תִּהְיֶה לְדִבְרֵי נִבְחָר: שֶׁשׁ מֵאוֹת רֵכֶב בְּחֹר (שמות י"ד ו') äußersten: וְהַרְבִּי:

בְּחֻרִים: מִכָּל בְּחֻרֵי יִשְׂרָאֵל (ש"ב י"ט). וְהַכֹּלֵל כֹּל בְּחֹר שְׁעִמְנוּ נַעַר הַבֵּית נִפְתַּח בְּרִבּוּי, וְכֹל שְׂהוּא בְּחֹר נִבְחָר וְטוֹב הַבֵּית בְּשׂוּא

תִּבְטָחוּ בנִדְרֵיכֶם (שם ק"ו ג'): אל תִּבְטָחוּ בעֶשֶׂק
(שם ס"ב א').
ber Müßig-, Müßiggänger, וְשִׁם בְּשִׁלָּא, ber Müßig-,
Zerflörung, Beraubung, גִּבְטוּל, gang (שם אחר בְּטוּל, gang

בטן

בִּטְנָן שם חלק הגוף והוא הכרס: לַצְבוֹת בִּטְנָן
(במדבר ה' כ"ב) Band, והושאל על כל חלל
האמצעית והתוך שבנוף: מלַעֲמַת הַבִּטְנָן (ט"א ז'
כ'). הוא חלק העב והאמצע שבעמוד דוגמת בטן
הגוף: מִבִּטְנָן מִי יֵצֵא הַקֶּרֶב (איוב ל"ה כ"ט) bas
הגוף: מִבִּטְנָן מִי יֵצֵא הַקֶּרֶב (איוב ל"ה כ"ט) bas
ויואמר על כלל הגוף: נִפְשִׁי וּבִטְנִי (תהלים ל"א י')
ber Leib: דְּבָקָה לֵארוֹן בִּטְנָנִי (שם ט"ד כ"א), ונקראו
הבנים: פְּרִי הַבִּטְנָן (שם קכ"ז ג').
בִּטְנָן שם פרי עץ. רק בס"ד: בִּטְנָנִים וּשְׁקָדִים
(בראשית ט"ז א') Biffigen, והוא שֵׁת לִטְנָן
אנזים מתוחים לאורך, ונרענים וחרצני האנוז הזה
מתוקים למאד, ראה Bochart, Canaan 1. 10. ומזה
שם מקום:

בִּטְנָנִים באחות משה בני נד (יהושע י"ג כ"ח),
ונקרא כן בלי ספק על כי פרי בטנים
נרלים במקום ההוא.

בי

בִּי מלת הקריאה לתחנה ובקשה: בִּי אֲדֹנָי (ברא'
ט"ז כ') o! ach! lieber, bitte! erlaube! um
Wergelung: בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִכִּי (שמות
ד' י').

ביב

בִּבּוֹב פ"ע בנינו נפעל ענינו חלול: ואִישׁ בִּבּוֹב
יִלְבֵּב (איוב י"א י"ב) hoch, leer (בבוב לחת
(שמות כ"ז ח') hoch).

*בִּיב שם המדרון והצנור למקום שפך הזבל
והאשפות ודעי, דוב' בתלמוד: עוֹמֶדֶת עַל
פי הַבִּיב, Rennstein: שִׂידָא גִרְתָּא בִּיבִין, Rennstein.
Seger, מלך ב"ז בונה פלשין ונותן גִּבְיָהָ עַל פֶּתַחָהּ
ואינו נאה: וְהַקִּבְיָה בְּרָא אֶת הָאָדָם וְנָתַן גִּבְיוֹ עַל
פֶּתָחוֹ וְהָיָה נָאֵה.

בין

בֵּין העבר בן בנת, (העתיד וְבֵין) והוא קרוב למלת
בֵּין-גֵּפִי, gefeiben sein, כי המשכיל המבין יבחיין

ההפסיל ויצא: הַבִּטְחָה אֶת־הָעָם הַזֶּה (ירמיה
כ"ה ט') verfluchen, versprechen: וְאַל־יִבְטַח אֶתְכֶם
הַזִּקְוִיָּה (ט"ב י"ה י'): וְיִבְטַח אֶתְכֶם עַל־שֹׁקֵר יִרְמִיָּה
כ"ט ל"א).

בִּטָּח תאר הפעל: וּשְׁבַתְכֶם־בְּטָח (דברים י"ב י')
flach, ruhig: הוֹלֵךְ בְּתוֹם יֵלֶךְ בְּטָח (פסלי
י"ט). ורובו בשמוש' למ"ד בדרך ת"ה: וּשְׁבַתְכֶם
לְבָטָח (ויקרא כ"ה י"ט): יִשְׁכֹּן לְבָטָח עַל־יָדֵים (דברים
ל"ב י"ב).

בִּטְחוֹ ת"ה ש' או תאר נשוא: כִּי בֶךְ בִּטְחוֹ (ישעיה
כ"ו ג'). בְּטָח בִּי (תהלים ק"ב ד').

בִּטְחָה שִׁמְנ' מזה: וּבִבְטָחָה תַּחֲיָה גְבוּרַתְכֶם
(ישעיה ל"ט ט').

בִּטְחוֹן שִׁמְנ': מִה הַבִּטְחוֹן הַזֶּה (ט"ב י"ה י"ט)
Öffnung, Zuversicht.

בִּטְחָה שִׁמְנ': וּבִטְחוֹת לִמְרִיזֵי אֵל (איוב י"ב ו')
flachere, feste, dauerhafte Wohnungen
בטח.

מִבְטָח תהש"ו למבצר חזק שבו אדם בטוח:
בִּירַת ה' מִבְטָחֵנוּ (פסלי י"ד כ"א) feste
Burg: וּשְׁדֵּוֹ: מִבְטָח בּוֹנֵד בְּיוֹם צָרָה (שם כ"ה
ט') die Zuversicht: וּלְכַתֶּם אִמְרֵתִי מִבְטָחִי (איוב
ל"א כ"ד): וְהָיָה ה' מִבְטָחוֹ (ירמיה י"ז ד'). וּמִאֵ:
וְהוֹדִיר עַז מִבְטָחָה (פסלי י' כ"א): מִבֵּית אֵל
מִבְטָחֶם (ירמיה ט"ה י"ט): וּבִמְשַׁכְנוֹת מִבְטָחִים (ישעיה
ל"ב י"ח): מֵאֵם ה' מִבְטָחֶיךָ (ירמיה כ' ל"ח).
אֲבִטְיִיחַ שם מין ורעוני נזה: אֶת הַקְּשָׁאִים וְאֶת
הָאֲבִטְיִיחִים (במדבר י"א ה') Gurten oder
Melonen.

בטל

בְּטָל פ"ע בנינו קל ענינו הפסק כח הדבר
ושבות פועלתו: וּבְטָלוּ הַשּׁוֹחָזִים (קהלת
י"ב ג') aufhören, zerflört werden, die Kraft verlieren
שזה לארמית.

בְּטָל ענינו הפסק: בְּטָלַת עֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵי
(עזרא ד' כ"ד). ואם הפ' יפר תרג' בטל
יבטל. ובתל' יבטל בלבו. ונקרא נרפה ממלאכה

ה': חכמתכם ובינתכם (דברים ד' ו'): כי לא עמ' בינות הוא (ישעיה כ"ו י"א).

תְּבוּנָה שְׂמִי' מזה: ואין בהם תְּבוּנָה (דברים ל"ב

כ"ה): Werband: ותאר הפעל: כונן שמים

תְּבוּנָה (משלי ג' י"ט). ובכנוי: אין חקר לתְּבוּנָתוֹ

(ישעיה ס' כ"ח). והרבוי: והנות לבי תְּבוּנָתוֹ (תהי

ס' ד') Einficht, Erfahrung, Kenntniffe: אוין ער

תְּבוּנָתִיקם (איוב ל"ב י"א). ובחבור על מלת איש

הוא שם תאר מרכב: ואיש תְּבוּנָה יושר לכת

(משלי ס"ו כ"א) der Einfichtsvolle, Erfahrenere.

בִּין הוא מלת היחס להוראת הברל היחס בשני

דברים: בִּין מים למים (בראש' א' ו') (Einflussen:

בִּין דם לדם (דברים י"ז ה'): בִּין דין לדין (שם שס).

וזה בשני דברים השווים במין ונבדלים באיכות

יבוא בשם השני למד': אבל בשני דברים שונים

בענין יבוא מלת בין כפול: בִּין היום ובין הלילה

(בראשית א' י"ד): בִּין האור ובין החשך (שם שס).

ובכנוי: בִּינִיקם ובִּינִי (יהושע ג' ד'): בִּינִיקם לְבִין

אלדוכם (ישעיה נ"ט ב'): בִּינִי ובִּינִיךָ (בראשית י"ב

ה'). והרבוי נקבה: בִּינִית לנלול (יהושע י' ב'):

תהי נא אלה בִּינִיתִי בִּינִיתִי ובִּינִיךָ (בראשית כ"ד

כ"ה). ויש שהוא כשעם תוך או כבית במקומו.

בשני דברים שונים: בִּין הגורים האלה (שם ס"ד

ו') (mitten durch, zwischen: בִּין הערבים (שמות י"ב

ו'). והרבוי: כי המליץ בִּינִיתם (בראשית ס"ב כ"ג).

והווי: איש הבִּינִים (שם י"ז כ"ג) Vermittler, ר"ל

עומד בין ב' המערכות. ונמצא גם כן א) אֵל בִּין

אֵל בִּינִית (יהושע י' ב' ל' א'). ב) על השאלה

לֵאמֹר? על בִּין (יהושע י"ב א') (bis zwischen ג) מבין

zwischen etwas hervor: מבין עפאים (תהי"ק ק"ד י"ב)

zwischen den Zweigen hervor: מבין רגליה (דברים

ק"ח ג') ומחקק מבין רגליו (בראשית מ"ט י') ע"ד

es weicht nicht der Befehlgeber von seinen

Nachkommen: ד) בִּינִית לברוכים (יהושע י' ב')

בִּינִי חציר (ישעיה ס"ד ד') כבית בתוך, ולדעת

Gesenius הוא כמו בִּינִי (יהושע י' ב') wie zwischen

בִּינִי בארמית כמו בין בעברית (דניאל ד' ה').

בִּין כמו בין: שָׁבַן לילה היה וכן לילה אבר (יונה ד'

י') während einer Nacht. ויש מפרשים אותו

כמו בִּין, ein Kind der Nacht, ר"ל צמח אשר לילה

אחד ילדו והגדילו, ולא ארכימי גידולו, כי רק

ובדיל בין דבר לדבר בהבנתו. ס"ו הב"ב. הקל

ענינו חקירה דרישה והשתכלות להשיג את הדבר:

בְּנִיתָ לרעי מרחוק (תהלים קל"ט ב') erforschen, prü-

fen, betrachten, untersuchen: בְּנִיתָ בספרים (דניאל

ט' ב') ולדק: אברה עצה מְבִינִים (דברים ס"ט ד').

כמו ממבינים.

הנפעל: ובחכמתי כי בְּנִיתִי (ישעיה י' י"ג)

verständlich werden: איש נבון וחכם (בראשית ט"א

ל"ג). והנבון הוא המבין דבר מתוך דבר לדעת

דברים מרחוק: חכמים וְבִינִים (דברים א' י"ג):

ובנית נבון תסתתר (ישעיה כ"ט ד').

הפיעל: ויסבבנהו וְבִינִיהוּ (דברים ל"ב י') Ein-

sicht lehren, verständig machen.

ההפעיל יש יוצא לשני: ולא הבינו לעצמנו

(ספד ד' י"ב) einsehen, betrachten, verstehen, prüfen.

nachdenken: איש־מְבִינִי וסופר (ד"ה א' כ"ו ל"ב) ein-

sehboll: המבין אל-כל-מעשהיהם (תהלים ל"ג ט"ו)

aufmerksam sein, untersuchen, bemerken: בִּין תְּבִין

את אשר לפניך (משלי כ"ג א'): וְבִין על-עצובי ברית

קדש (דניאל י"א ל'): מי חכם וְבִין אלה (הושע י"ד

י') ויש יוצא לשלישי: ומה שניתני הבינו לי (איוב

ו' כ"ד) erklären: מְבִין פְּרִיִים (תהלים ק"ט ק"ל)

belehren, unterweisen: הָבִין להלו את המראה

(דניאל ח' ט"ו) auslegen: והלויים מְבִינִים את העם

(נחמיה ח' ו') unterrichten, auslegen, erklären: את-

מי נועץ וְבִינִיהוּ (ישעיה ט' י"ד) einsehen lehren.

ועצ'ה' על ההרגשה וההבנה: בטרם יְבִינוּ

סירותים אשר (תהלים נ"ח י') fassen: אם חבי לא

יְבִין הות (איוב ו' ל') empfinden: ויצערו ולא יְבִין

למי (שם י"ד כ"א) spüren: ויחלוק ולא אָבִין לוֹ (שם

ט' י"א): לְהָבִין בין טוב לרע (ס"א ג' ט') unter-

schreiben: תְּבִינוּ ואחר נדבר (איוב י"ה ב') überlegen.

ההתפעל יוצא אף הוא שלא כדרכו: עמוד

וְהַתְּבִינִי (איוב ל"ו י"ד) betrachten, nachdenken, bei sich

überlegen: וְהַתְּבִינִיךָ על-מקומו (תהלים ל"ו י')

וְהַתְּבִינִי אֵלֶי בְּבִקֵּר (ס"א ג' כ"א): עמדתו וְהַתְּבִינִי

כי (איוב ל"ב): וירא-און ולא יְתְּבִינִי (שם י"א י"א)

bemerkten.

בִּינָה שְׂמִי' קנה חכמה קנה בינה (משלי ד' ה')

Werband, Verunft, Einficht: ולא-בִּינִית

אדם לי (שם ל' ב'): ולא-בִּינִיתךָ אל תשען (שם ג')

ומהתלהבות דמם. ובהסמך בית על שם ישתמש לענינים רבים שהוא מקום לדבר שהשם מורה עליו: בית אבנים יחזה (איוב ה' י"ז) Stein, Raum; בבית סאתים (ס"א י"ה כ"ב) Raum, Umfang; מקום מחזיק סאתים: בית אב (במדבר כ"ה ט"ו) Familie; בית הספר (ברא' ל"ט כ'): בית הישימות (במדבר כ"ג ט"ט) Ort der Bußen; בית הכפר (נחמ' ג' י"ד) Weinberg-Haus; בית האסור (ירמיה ל"ז ט"ו): בית הקלא (שם ל"ז י"ח): בית משקרת (ש"ב מ' ג') Gefängnis, Buchhaus; Haus; וכן: בית האסופים (ד"ה א' כ"ז ט"ו) Solihaus; ולפני מקומות שונות נמצא השם בית ד"ם: בית אל, בית האלי, בית האצל, בית ארבל וכדומה: בית התקשית (ד"ה א' כ"ז כ"א) Invalidenhaus; נבאת (מ"ב כ' ג') Schatzkammer; בית מעד לכל חי (איוב ל' כ"ג): בית עלמו (קהל' י"ב ה') Todtenhof, Gottesacker; בית עקר (מ"ב י' י"ב) Sammlungs-; בית תפלה (ישעיה נ"ו ד') Bethaus; ובתלמוד: בית יד, בית אצבע, בית אצבע: Haus; בית הקליעה, der Schlund; בית מטבחים, Schlachthaus; בית הפקא, Abtritt; בית יד, Griff, Schacht; וכן: בית אחיזה: בית מדרש, hohe Schule, Universität; בית הקנקת, Synagoge; בית הקרם, Gebärmutter; בית הקנל, Strumpf; בית קבול, empfänglicher Raum; בית בארמית כמו בעברית בנין מקום דירה: בית ננויא דיא מלכא (עזרא ה' י"ז): בית ספריא (שם ו' א') Archiv; ביתן שת"ז לבית תענוג שבגן: גנת ביתן המלך (אסתר א' ה') Gartenhaus, Lusthaus;

בבא

בבא שם פרי עץ: עברי בעמק הפקא (תהלים ס"ד ד') Maulbeerbaum; בראשי הפקאים (ש"ב ה' כ"ד). ולדעת החכמים חדשים מקרוב באו עמק הבכא תואר לארץ צחיחה חסרת מים, ויהי תרגומו: und zogen sie durch ein wasserloses Thal, sie machen es quellenreich.

בן לילה אחד אבד וייבש. כמו בתלמוד: תינוק בן יומו (ראה שרש בנה).

ביץ

ביצה שע"נ ידוע מהתלמוד. ורק הרבוי נמצא במקרא: אפרחים או ביצים (דברים כ"ב ו') ביצים עזובות (ישעיה י' י"ד): ביצי צפעוני (שם ג"ס ה'): האיכל מביציקם (שם שם).

ביר

ביר שע"נ לבאר מים חיים: כהקיר ביר מימיה (ירמיה ד' ד') Quelle; בירה שת"נ לארמון המלכים: כי לא לאדם הבירה (ד"ה א' כ"ט א') Balaß; בשושן הבירה (אסתר א' ב') Schloß, Residenz; וכן בלע"ז נקרא מושב עסקי הגדולים Bureau. והרבוי: ויבן ביהודה בירגות (ד"ה ב' י"ז י"ב) Schloßer.

בית

בית שע"ז. הוראתו הראשונה בנין מקום דירה: כי תבנה בית חדש (דברים כ"ב ח') Haus; ותקח האשה בית פרעה (בראשית י"ב ט"ו): מדלתי ביתך (יהושע ב' י"ט): בניתי לי בתים (קהל' ב' ד'). ויאמר על קן צפור: גם צפור מצאה בית (תהלים ס"ד ד'). ובא במקום בני הבית: ושמחת אתה וביתך (דברים י"ד כ"ז) Hausleute, Familie, Hausge.; and ויקראו בית ישראל (שמות ט"ז ל"א) Stamm; כל משפחת ישראל: ויעש להם בתים (שם א' כ"א) ענינו משפחה גדולה ומיוחדת: כי בית יעשה לך יין (ש"ב ד' י"א): ואשר עשה-לך בית (מ"א ב' כ"ד) מ"ג י"ז) ה"א בסופו כמו למ"ד בתחלתו. ושם בית יאמר על כל תוך ופנימיות: כסראה אש בית לה (יחזקאל א' כ"ז) innen, innerhalb, innwendig; מקבית ומחזן בכפר (בראשית ו' י"ד) והושאל על כל בית קבול: בתים לבריהים (שמות כ"ז כ"ט) Gehäus; Futteral; בתים לאשרה (מ"ב כ"ג ד') Hülle, Um-; וגית הנפש (ישע' ג' ב') Schmelz; ולדעת Gesenius ברני הנפש המה אישיות אשר יכולו שמן מור וראשי בשמים להריח בה ולהשיב נפש ובפרט נפש הנשים העלולות להתעלה מקוצר רוח

שהגדול הוא החשוב יבוא בכור על היקר בדבר
עצ'הש: יאכל ברוי קבור מות (איוב י"ה י"ג), כמו
עליון: אף אני קבור אתהו (תהלי' פ"ט כ"ה); ורעו
קבורי דלים (ישעיה י"ד ל') ר"ל חשובים ויקרים.
קבורה שמ"נ: ולמה זה לי קבורה (בראשית כ"ה
ל"ב) die Erstgeburt: הבכור בקבירתו
(שם ט"ז ל"ג).

קבירה שם תאר נקבה לנולד ראשון או לקדם
בזמן בהצטרפו המאחר: ותאמר הקבירה
(שם י"ט ל"א) die Älteste.

קבורה שת"ז לפרי שגמר ראשון: קבבורה
בתאנה (הושע ט"ו), וחרבו על ב' המיני:
תאנים עם קבורים (נחום ג' י"ב) Gefährte: קבורי
כל אשר בארצם (במדבר י"ח י"ג): כתאני הקבורות
(ירמיה כ"ד ב').

קבירה שת"ז, לבכורי נמלים צעירי ימים: קברה
קלה (ירמיה ב' כ"ג) junges weibliches Kameel
[gleichsam Kameel - Jungfrau], Dromedar
מדין (ישעיה ס' ו').

קבר שש"פ לבן אפרים (במדבר כ"ו ל"ה) ולבן
בנימין (בראשית ט"ו כ"א) גם קברי, גם קברו
שש"פ.

בל

בל נגזר מן בעל כמו בעל: ברע בל קרם נבו
(ישעיה ט"ו א') Belus, והוא שם ע"ז הראשי
בארץ בבל, והוא היה לדעת האצטונגנים אחד
מכוכבי לכת הנקרא בשם כוכב (Jupiter) לכן
יקראו סופרי הרומים להאליל ויופיטער גם בשם
בל (Jupiter Belus), חמנדל אשר בנו בעסק שנער
בימי קדם בנו לכבודו, וגדולי בבל חברו את שם
בל לשמותם אשר בארץ המה, לכבוד ולתפארת
כמו השם בלשאצר וכדומה.

בל מלת תאר הפעל, וענינו שלילה כמו אין
לא: ולבו בל עמד (משלי כ"ג ו') nicht: הכוני
בל חליתי (שם כ"ג ל"ה).

בלי מזה בתוספת יוד: על בלי הניר לו
(בראשית ל"א ב') ohne: אכף בלי יבא
(ישעיה ל"ב י'): צמח בלי יעשה קמח (הושע ח'
ו'): ברכה עד בלי די (פלאכי ג' י') unaufhörlich:
מרדף בלי חשך (ישעיה י"ד ו'): עד בלי ירח (תהלי'
ע"ב ו'): בלי משיח בשמן (ש"ב א' כ"א): אכלתי

בכה

בכה (העתיד יקב) פ"ע בב"ב. הקל ענינו הורדת
דמעות: בכה על צוארו (ברא' ט"ה י"ד) weinen:
ונקה עליו (שם ג' א'): אל שאול בקינה (ש"ב א' כ"ד):
ונקה אל קבר אבנר (ש"ב ג' ל"ג): ונכו אליך במר
נפש (יחזקאל כ"ו ל"א): אם לא בקיתי לקשה יום
(איוב ל' כ"ה): לסמר לשרה ולבנותה (בראש' כ"ג
ב'): ונקה אותו אביו (שם ל"ז כ"ה). ואף שאיננו
הפעול, beweinen: ונקבו את-אדהרן (במדבר כ' כ"ט),
אבל רוב קשורו במלת על ולפעמים מקרה הפעולה
הוא הפעול כהרבה פעולות כאלה: קבו בקי גדול
(ש"ב י"ג ל"ג): קבו העם הרבה בקה (עזרא י' א'),
הפעיל: רחל מקבה על בניה (ירמיה ל"א ט"ו):
מקבות את התמוז (יחזקאל ח' י"ה).

קבלי, קבה, קבית, שמ"נ הבכיה: בכו בקי גדול
(ש"ב י"ג ל"ג): אמר בקבני ישעיה כ"ב ב'):
שמע יי קול בקני (תהלים ו' ט'): הרבה בקה (עזרא
י' א'): ויעברו ימי קביתו (בראשית ג' ד'): אלון
קבות (שם ל"ה ח'), וי"א בכו ענינו נגור והולד
ומזה: מקבני נהרות חבש (איוב כ"ה י"א) סגר הנהרות
לבלי ינידו מים. וכן: הבאת עד נקבי הים (שם ל"ה
ט"ו) כלומר מקום מוצא מי הים לנבע.
בזכים שם מקים אצל גלגל (שופטים ב' א').

בבר

בבר פ"י נב"ב. הפיעל יש ענינו בשול פרי הנגמר
ראשונה: לחדשיו וקבר (יחזקאל ט"ז י"ג)
reifen lassen, ויש ענינו החלסת משפט הבכורה
באחד מהבנים: לא יוכל לקבר את בן האהובה
(דברים כ"א ט') die Erstgeburt zu erkennen, כי כן
דרך הפיעל להורות החלסת איזה תואר במתואר
כמו וקפא אותו הכהן, וקבר אותו (ועיין תל"ע
סי' רל"ז).

הפעול: אשר וקבר לוי (ויקרא כ"ז כ"ד) zuerst
geboren werden.

ההפעיל: צרה קמקבירה (ירמיה ד' ל"א) eine
Frau, die zum ersten Male gebärt
קבור שת"ז: קבור עקב (בראשית ט"ו ח') Erst-
gebörner, והרבו על ב' המינים: מקבורות
צאנו (בראשית ד' ד'): ואת קבורי בקרינני (נחמיה י'
ל"ו): למכה מצרים בקבוריהם (תהלי' קל"ב י'). ולמי

מְבַלְיָנִית שם נענינו התאפקו' וסבל : מְבַלְיָנִיתוֹ
עלי ינן (ירמיה ח' י"ח) : *Geulb, Entfärlung*,
אָפּ אַם אַרצָה לְהִתְאַפֵּק עַל־יָנוֹן לֹא
אוֹכֵל, כִּי לִבִּי עַל־דָּוִי.
בְּלָגָה שם נענינו לכהן אחד תחת ממשלת זרובבל
(נחמיה י"ב ה') ובמקום אחר בְּלָגִי (שם י' ט').
בְּלִפְדָּה שם לאחד משלשת רצעי איוב (איוב ב' י"א).

בלה

בָּלָה (העתיד יְבַלֶּה) פע'ו', בב"ב. הקל עומד
וענינו הפסד והשחתה מרב זקנה : שמתוך
לֹא בָלָתָה (דברי ח' ד') : *veralten, verderben* : בָּלָה עֲצָמַי
(תהלים ל"ב ב') : *verwelken* : אחריו בָּלֹתִי (בראשית י"ה
י"ב) : והוא כרַקֵּב בָּלָה (איוב י"ג כ"ח) : *vermodern*,
הפיעל יוצא : בָּלָה בשרי ועורִי (איכה ב' ד')
mein Bleich ließ er verwesen, verderben : צורם
לְבָלוֹת שְׂאוֹל (תהלים ט"ט ב') : *überbauern*, יאמר
על המאריך ימים בתוקף וחיל על דבר אחר,
שהרבר יבלה ויפסד והוא לא יבלה. ומוזה : בָּלוּ
בשוב ימיהם (איוב כ"א י"ג) : *überbauern* : ומעשה
ידיהם יָבִלוּ בחורֵי (ישעיה ס"ה כ"ב), שהם יוקנו
ויבִלוּ והבחורים יתקיימו ומוזה נוהגים לברך הלובש
מלבוש חדש יתְבַלֶּה ותחדש.
בָּלָה תאר השם : ואמר לְבָלָה נאופים (יהואקם
כ"ג ט') : *eine alte Bußlerin* : שָׂקִים בָּלִים
(יהושע ט' ד') : ונעלות בָּלוֹת (שם שם) : *alt*,
בָּלִי תאר השם להפסד והשחתה ע"ט פע' :
חשקת נפשי מִשְׁחַת בָּלִי (ישעיה ל"ה י"ז)
Verwesung, Vernichtung.

בָּלִיזִים או בָּלִיזִים תאר לקרועי הבגדים : בָּלִיזִים
הבגדות (ירמיה ל"ה י"ב) : *alte Rappen, Lumpen*
pen, zegen : בָּלִיזִים מלחים (שם שם י"ב) : ר"ל הבלויים
שהם נמלחים ורמוקים.
תְּבַלִּית שם נענינו : ואפי' על תְּבַלִּית (ישעיה י' כ"ה)
Verderben, Verwesung. ולדעת החכמים
ר' שמואל דוד לוצאטו, מורה במדרש הרבנים
אשר בפאדוובה, תְּבַלִּיתָם הוא בשנוי הנקוד תבל,
יתם, ופירש המקרא הוזה עולה נכון לדעת זאת.
כלומר יכלה זעמי ואפי' על תבל יתם ואיננו. ואל
נא ישתומם הקורא, כי שלח ידו בנקוד ומסורה.
אחר כי באמת מלאכת הניקוד מן האחרונים נסורה

בְּלִי־בִסְמָה (איוב כ"א ל"ט). ובאות השמוש : בְּבָלִי
דעת (שם ל"ה ט') : *unvollständig* : העשויו לְבָלִי חת
(שם ט"א כ"ה) : מְבַלִּי לְבוּשׁ (שם כ"ד ז') : מְבַלִּי לוֹ
(שם י"ח ט') : המְבַלִּי אֵין קְבָרִים (שמות י"ד י"א).
לְבָלִי אוֹכֵל (איוב ט"א כ"ה). ובא בחבור אל שם
להרכבת תאר, אֵם עַל שֵׁם : בְּנֵי בָלִי שֵׁם, (איוב
ל' ח') : *niedrig, unbedeutend, namenlos* : או אל יעל :
ואיש תְּבַלִּיעַל, (ש"ב ט"ז ז') : *niederträchtig* : והוא
בן בְּלִיעַל מִרְבֵּר אֱלֹוֹ (ש"א כ"ה י"ז) : בְּנֵי בְּלִיעַל
(שופטים כ' י"ז) תאר השם : בת בְּלִיעַל (ש"ב א'
ט"ז) : ויש ש"ם : דבר בְּלִיעַל יצוק בו (תהלים ט"א
ט') : מן יהיה דבר עם לְבַבְךָ בְּלִיעַל (דברים ט"ו ט').
בְּלִיָּמָה ג"כ מרכב מן בלי מה, וענינו העדר :
תולה ארץ על בְּלִיָּמָה (איוב כ"ו ד') : *Widrig*,
או הכוונה על נקודה האמצעית והוא מרכז הארץ
שעליה תנוח, *Mittelpunkt* ונקודת הנדמי הוא רק
מדומה ולא בפועל לכן נקרא כן בלימה.

בלא

בָּלָא בל' ארמית הצקה וְהָצַר, נמצא רק בפעל :
ולקדישי עליונן בָּלָא (ירמיה ד' כ"ה) : *und*
die Heiligen des Höchsten wird er bedrängen
בְּלִאָדָן (בקצור מן בְּלִאָדָן, ר"ל איש אשר
הבעל אדון לו, כלומר עובר הַבֵּל : *Ver-*
ehrer des Belus) שם נענינו לאבי המלך מרודך בלאדן
(ש"ב כ' י"ב).

בלג

הַבְּלִיָּג פע' בנינו הפעיל. ענינו התחזק הנפש
להנפש מן צרה : אֶעֱזֹבָה מִנִּי וְאֶבְלִיגָה
(איוב ט' כ"ח) : *gebülig sein* : וְשִׁית מִנִּי וְאֶבְלִיגָה (שם
י' כ') : *sch erholen* : השע ממני וְאֶבְלִיגָה (תהלים ל"ט
י"ג) : *sch erquicken* : ופ'א יוצא : הַבְּלִיָּג שָׂר עַל עַז
(עמוס ה' ט') : *flärken, Beistand leisten, Kräfte ver-*
leihen. ובלשון ערב הקרובה לעברית, הוראת פעל
ב ל ג, צהלה והוא הושאל בלשון ההוא על צהלת
Morgentötte, ומוזה הושאל בלשון ההוא על צהלת
פנים וחרוה ושחוק מה : *lächeln, heiter sein* : ואשר
יוצא מזה להבנת שרש הוזה בעברית ישמש
הקורא המבין, המתהלך במשרים.

בארמית נמצא המועיל ע"ד המרובעים, מנהרג
'בלבל' האמות; כי שם בלל יי' תרג' ארי תמן
בלבל, והם נלגל ענלחו תר' ובלבל כי הבלבל
הוא סכסוך וערבוב ומדמה וענינם אחד.

ההתפועל: בעמים הוא יתבללל (הושע ו' ח')
flch vermengen.

בללל שתי' לסספוא הבהמות שהוא בללל ומעורב
מן שעורים וקש: בללל חמיץ יאכלו (ישעי'
ל' כ"ד) gemengtes Futter: אם ינעה שור על בלללו
(איוב ו' ה'): בשדה בלללו יקצורו (שם כ"ד ו')
(ע"ש בל).

תבללל תאר לעין שהשתרר והלבן מעורבים בו:
או תבללל בעינו (יקרא כ"א ב') ein Bleich.

תבלל תהשג לערבוב: תבלל הוא (יקרא י"ח כ"ג)
Bermischung der Naturarten: תבלל עשו
(שם כ' י"ג), ויש לפרש ב"כ, כי השרש הזה הונח
בכללות על הרבר היוצא מסדר הטבע הנסוע בו
מזמן היותו Ausartung der Natur, ע"י ערבוב או
שנו בצורה או במדות ומעשי האדם, ומזה תבללול
ועל ערבוב קנן הליחות בעין) גם תבלל ועל ערבוב
ומאוס המדות היוצאות מן הכלל הסדור.

תבלל שתי' לכוסר הארץ עם יושביה: תבלל ויושבי
בה (תהלי' כ"ד א') die bewohnte Welt, הארץ
היא החומר והתבלל על היצורי' שהם בלולי' ומרכבים
ומפסדים ובלים.

בלם

בלם פ"י בנינו קל ענינו חסמת פה: עדיו לבלום
(תהלים ל"ב ט') zähmen, zugschließen, ובתלם'
בלום פיד מלדבר. ו"ם מזה: תולה ארץ על
בליקה (איוב כ"ד ו') Punkt, והנכון שהוא ב' מלות
כ"ש בשרש בלי.

בלם

בלם פ"י בנינו קל. ענינו חפוש וחקירה ולקוש
וברור: כי בוקר אנכי ובלום שקמים (עמוס
ו' י"ד) auslücken, auslösen, אחפש את ירושלים ת'
אפקיד בלושין ובלשון, בלום' ובתלם' בולשית
שכנס לעיר, Plünderer, Streibteuer, והוא שם הקבוץ.
והמין בולשים, והסמך' ת' השי"ן כי עמום בלישנא
היה. והגה החכם Gesenius יעיר את הקורא בספר
מלים שלו, כי שרש הזה בלשון ערבי ועמיאפיא

ולא בא עליה חתימה והחלטה מן התלמוד בלי
מנות ימין או שמאל, כעל תושבע"ם. ובכל זאת
ישמר התוקר בכמו אלה את דרך האמת, ואל
יבהל ברחו.

בלקה שמי' וענינו הפחדה ורעדה: והגה בלקה
(ישעיה י"ו י"ד) Schrecken, וכן יאמר על
המראות המפחידות מהמדות צללי מות: בלקה
צלמות (איוב כ"ד י"ו) Schreckfatten, Schreckbildet,
Schrecken: תמו מן בלקה (תהלים ע"ג י"ח), כלם
חיותות מבהילות במקום חשך: בלקה אתנך
ואניך (יחזקאל כ"ז כ"א): בלקה היות ואניך (שם
כ"ז ל"ח). ו"ת שנייה ע"ד הרכבה בל היות, כדלא
היות, Unbeing.

בלקה (אולי מלשון בלקה, ble Surchfame) והוא
שע"ם לפלגש יעקב אבינו, אשר הולידה
לו את דן (נפתלי בראשית ל' ג': ל"ה כ"ג) ומזה
בלקה (הושע י"ט ב').

בלקן גם כן שע"ם (בראשית ל"ו כ"ו).

בלו

בלו שתי' למס ומכס ידוע בל' ארמית (עזרא ד'
י"ג ואולי אשר יורם מרביר' הנאכלים Acoise).

בלט

בלט פ"ע אינו במקרא ולא בלשון ארמית כ"א
בתלמוד ע"כ יראה כי הוא שרש עברית
וענינו הרמת דבר היוצא על פני השטח: מניה
מוריקות וענינה בולטות, Hervorragen der Augen;
לחי הבולט: לא היה שוקע אלא בולט, erhaben;
feln: צורות בולטות ולא צורות משוקעות.
בלטשאצר שע"ם בל' ארמית, והוא שם אשר
קרא בו דניאל איש חמדות בחצר
המלך (דניאל א' ו'; ב' כ"ו).

בלל

בלל פ"י בביב. הקל ענינו ערוב וערבוב ומסבך:
כי שם בלל יי' (בראשית י"א ט') vermischen,
unter einander mengen, verwirren: בלולה בשמן
נכבדיר ו' vermischen, einführen (ג' כ"ד)
והשמים י"ט כ"א) Futter mengen: ובללה שם שפתם
(בראשית י"א י"ח) משפטו ונבלה. ובתלמוד. וכן

כסעם מבל: קמפלעדי יו (מלכים ב' י"ח כ"ה) neq̄s: קמפלעדי אנשינו עשינו (ירמיה מ"ד י"ט). (ענין שרש בלת).

בלעם שם הנביא אשר לא קם כמורו בין אומות העולם, אשר שלחו בלק מלך מוא לקלל את מחנה ישראל, ויהפוך ה' את הקללה לברכה (במדבר כ"ב ה'). — ומוה שם מקום ובלעם, מעבר לירדן באחוזה מנשה (יה"א ו' נ"ה).

בלק

בלק מ"י בב"ב. הוראתו הראשית היא פתיחת והרקת הבקבוק, eine Blafche öffnen, auf-leeren. וממנו הקל ענינו הרקה והשחתה: ה' בוקק ארץ ובלקקה (ישעיה כ"ד א') verurtheilen, ausleeren. הפועל: בוקק ומבוקק וסקלקק (נחום ב' י"א). בלק שער' למלך מואב אשר שלח את בלעם לקלל את ישראל (במדבר כ"ב ב'). (בלש עיני בלם).

בלשן (קצור מן בן-לשן בארמית) שער' הנוכר (עזרא ב' ב', נחמיה ו' ו') ומבנין השם הזה ינהגו המהברים האחרונים לקרוא לאיש וידע לשון וספר בשם התואר הקלשן.

בלת

בלתי מלת היחס או ת"ה, וענינו גדר ותנאי להוציא דבר או שם מכלל המסופר. בחיוב כאשר יקדם לו במשפט שלפניו מלת לא: לא שמעתי בלתי היום (בראשית כ"א כ'). außer, aus-genommen. בלתי אם נותנו (שם מ"ו י"ח): בלתי כלב בן יפנה (במדבר ל"ב ג'): בלתי לוי לבדו (שמות כ"ב י"ט). ועתה אין כל בלתי אל המן ענינו (במדבר י"א ו'). ואם לא יקדם לפניו מלות השלילה, אז הוראתו שלילה, כמו לא או אין: עד בלתי השאיר-לו שריד (במדבר כ"א ל"ח) nicht: מכת בלתי סרה (ישעיה י"ד ו'): עד-בלתי שמים (איוב י"ד ג'): בלתי טהור הוא (ש"א כ' כ"א). ובא בקשור אות השמוש אם בלם"ד: אשר צויתוך לבלתי אכל ממנו (בראשית ג' י"א): לבלתי הוות-שם ערוב (שמות ח' י"ח): לבלתי תחטא (שם כ' כ'): לבלתי ירח ממנו נדח (שם י"ד י"ד): לבלתי הורישם (שופטים ב' כ"ג): לבלתי תת (ש"א מ"ו י"ז): לבלתי רחם

הוראתו גם תאנה Beige, auch Braufbeige, ומוה אספה תאנה, נוצר תאנה, הגוסעם והחי בהם.

בלע

בלע (העתיך ובלע) מ"י הב"ב. הקל ענינו הא' בליעת המאכל, ר"ל הכנס גשם בתוך גשם וכלה בו: חיל בלע ויקאנו (איוב ב' מ"ט) ein-schlucken. ובלע מטה-הרדן (שמות ז' י"ב). הנפעל ישתמש רק על השחתה: נבלע ישראל (הושע ח' ח') verderben: נבלעו מן היין (ישעיה כ"ח ז'). הפועל כ"ב מוה: בלע אדני (איכה ב' ב') ver-derben. בלע המות לנצח (ישעיה כ"ה ח') vernichten: ורחקו קבלעיק (שם מ"ט י"ט) ר"ל אוכלי יניעך: בבלע רשע צדיק ממנו (הבקוק א' א') verschlingen, עצ"הש. ויש ענינו כסוי והטמנה: בבלע את הקרש (במדבר ד' כ') einfließen, כי הבליעה ג"כ נוף (נמסר) בגוף: ובלע בהר הזה (ישעיה כ"ה ז') verschullen: ומי רשעים ובלע-און (ששלי י"ט כ"ה) bema-neln. המועל: אם אמר איש כי ובלע (איוב ל"ז כ') verborgen bleiben: מן-יבלע למלך (ש"ב י"ז מ"ח) י"ם לי הסתירה וי"ם לשון השחתה (ענין רש"י). ההתפעל: וכל חכמתם תת-בלע (תהלי ק"ו כ"ח) sich verlieren, sich verfließen. תדמה כמובלע כל יודע מנה.

בלע שמו' להשחתה ונוק: אהבת כל-דברי בלע (שם ג"ב ו') Verberbliches, או יהיה ענינו דברי רמיה הנעשים בסתר Helmtdel, Trug, ויש שהוא שם דבר הנבלע: והוצאתי בלעו מפיו (ירמיה נ"א מ"ד) verschluckten Raub. בלע, שם מקום והוא צוער (בראשית י"ג י').

בלעדי מלת תאר הפועל לענין גדר ותוספת. כמו חוץ או מלבד, או זולתי. ובא תמיד בל"ד ובדרך סמיכות: בלעדי אחוה אתה הורני (איוב ל"ד ל"ב) außerdem. ראוי בתשלומי בלעדי הדבר אשר אחוה: ובכנני בלעדי, außer mir, fern von mir. הדבר רחוק ממני: בלעדי רק אשר אכלו הנערים (בראשית י"ד כ"ד): בלעדי אלהים יענה (שם מ"א מ"ח): ובלעדיך לא-ירם-איש (שם שם מ"ד). ובא במ"ם השמוש: מבלעדי אישך (במד' ה' כ') ר"ל יותר מאישך: מבלעדי מוכח יי (הושע כ"ב י"ט): מי מבלעדי יי (ש"ב כ"ב ל"ב). ויש ענינו

בְּמֹת פֶּעַל שם מקום על נחל ארנון בארץ
מואב (במדבר כ"ב ט"א) ונקרא בן בלי
ספק, על כי בנו שם במות לאליל בל או בעל.

בנה

בָּנָה (העתיד יִבְנֶה) פ"י בבב"ב. הקל ענינו מלאכת
עשיית בנין מסודר: בָּנָה בְּנִינִי בֵּית וְזָל לֶךְ
(פ"א ח"י ג') bauen, aufbauen: בָּנָתָה בֵּיתָה (משלי ט"א)
erbauen, errichten: עֲצֵה־ם: וּבְנִיתֶיהָ כִּי־מֵ עוֹלָם (שמו"ט ט"א),
ר"ל קיום וחזק בסדר סדני: וּבְנִיתֶיהָ וְלֹא אֲדָרוֹם
(ירמיה כ"ד ט') erbauen, herstellen: עוֹד אֶבְנֶךָ וְנִבְנִית
(שם ל"א ד') כלם עֲצֵה־שׁ וְהַמְלִיצָה הַקְּסָה מִשְׁמֹלֹת
וְהַרְסָה: וְעַל הַקְּסָת מַלְכָּה: לֹא־מֵר בֵּית אֶבְנֶךָ לֶךְ
(ש"ב ז' ט') errichten: וְעַל הַקְּסָת הַזֹּרֵעַ: אֲשֶׁר לֹא
יִבְנֶה אֶת בֵּית אֲחִיו (דברים כ"ה ט') errichten, ר"ל לֹא
יתן לוֹ בָּנִים. וְעַל יִצְיָרָה הַחוֹמֶר: וַיִּבֶן יי אֱלֹהִים
אֶת הַצֶּלַע (בראשית ב' כ"ב) bilden, וְלֹא יֹאמֶר לְבַד
עַל פֹּעַל הַבְּנִין כִּי־אֵם עַל הַמַּסְכָּב: בְּנִיתִי לִי בָתִּים
(קהלת ב' ד') bauen lassen: וְהַבֵּית אֲשֶׁר אֲתָה בֹנֶה
(ד"ה ב' ב' ד'). וְהַתָּאֵר: אֲבָן מֵאִסוּ הַבְּזֻזִּים (תהלים
ק"ח כ"ב) Baumeister: בְּנֵי שְׁלֵמָה (פ"א ה' ל"ב).
וְהַפְּעוּל: בְּנוּ לַתְּלִפּוֹת (ש"ה ד' ד').

הַנְּפֹעַל: אֲבָן שְׁלֵמָה מִסַּע נִבְנָה (פ"א ו' ו').
וְעַל הַקִּיּוֹם וְהַקּוֹמָה: עוֹד אֲבִנֶךָ וְנִבְנִית (ירמיה ל"א
ד'): וְנִבְנוּ בַּתּוֹךְ עָמִי (שם י"ב ט"ו). כְּתִיב וַיִּתְקַיֵּמוּן:
גַּם נִבְנוּ עָשִׂי רִשְׁעָה (פלאני ג' ט"ו) ר"ל קִיּוּמִים
וְהַקִּיּוֹם כְּבָנִין: אֵם תִּשׁוּב עַד־שִׁדִּי תִבְנֶה (איוב כ"ב
כ'): עוֹלָם חֹסֵד יִבְנֶה (תהלים ס"ט ג') bleiben,
bauen. וְעַל הַשְׁגַּת בָּנִים: אֲוִלִי אֶבְנָה מִמֶּנָּה (ברא'
ט"ז ב'). כִּי הַבָּנִים יִתְּנוּ לְאֹדֶם קִיּוֹם וְהַתְּמַדָּה: וַיִּמָּן
כִּי הוּא נִפְעַל מִשֵּׁם בָּנִים.

בְּן שְׁתִּי לֹוֹד זָכָר: וַיּוֹלֵד בֶּן (בראשית ה' כ"ח)
sohn. וְלִנְקָבָה: בָּת (שם י"א כ"ט) Tochter.
בַּחֲסָרוֹן נִינִי, וְרֹאֵי בַת־שְׁלֹוֹם בַּנֶּת. וְרֹבִי וְזָכָרִים
בָּנִים, וְרֹבִי נִקְבֹוֹת בָּנוֹת. וַיֹּאמְרוּ בַּסֵּתָם עַל הַקָּסָן
וְהַקְּסָנָה: אִוּ בֶן יִנָּח אוֹ בַת יִנָּח (שמות כ"א ל"א)
ein Kind männlichen oder weiblichen Geschlechts.
וּבַחֲבוֹר עַל שְׁמֹת יִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּרְכֵּבָה שֶׁם תֹּאֵר
הַרְבֵּה. (תל"ע ט' רצ"ב): בֶּן אֶדָם (יחזקאל ב' א')
Menschensohn. בֶּן בֵּית: בֶּן בְּנִית (בראשית ט"ו ב')

לִבְבוֹ (דברים י"ז כ'): וְלִבְלִיתִי רֹאֵי (יחזקאל י"ג ג').
וּבִשְׁמֹשׁ מִים: מִבְּלִיתִי יִכְלֹת יי (במדבר י"ד ט"ו) כְּמוֹ
מִבְּלִי. אוֹ מֵאִין: מִבְּלִיתִי שִׁבְעַתֶּךָ (יחזקאל ט"ז כ"ח).
וְכֹא כְּבָנִי, וְכִשְׁהוּא כְּבָנִי הַמֵּב תַּעֲמֹד הַיּוֹד
בַּמָּקוֹם הַכְּנִי: וּמִשְׁעֵי אֵין בְּלִיתִי (דוֹשֵׁעַ י"ד ד').
וּבִשְׁאֵר תַּפּוֹל הַיּוֹד: כִּי אֵין בְּלִיתֶךָ (ש"א ב' ב').
וְדַע כִּי זֶה הַכֹּלל שְׁאִמְרֵי בַמֶּלֶת בְּלִיתִי יִכְלֹל גַּם
מִלֹּת אִפֶּס בְּלִעֲדִי, הַנִּדְרָמִים עִמּוֹ בְּעִנִּין. כִּי כֹאֲשֶׁר
יִקְרָם לַמְּנִיחִים מִלֹּת הַשְּׁלִילָה, אֲוִי עֲנִינִים תִּגְמִי
וְהַיּוֹב. וְאֵם לֹא אֲוִי הֵם בַּעֲצָמָם בַּהוֹרָאת הַשְּׁלִילָה.
דִּקּוּק וְתַמְצָא.

במה

בְּמָה שְׁתֵּי לַמָּקוֹם גְּבוּהָ, שְׁהִיוּ מְקִרְבִּים עֲלֵיו
קִרְבָּנוֹת: אוֹ יִבְנֶה שְׁלֵמָה בְּמָה (פ"א י"א ו')
Anhöhe: בַּסֵּרָם יַעֲלֶה הַבְּקִטָּה (ש"א ט' ט'). וְעַקֵּר
עֲנִינוֹ עַל מָקוֹם גְּבוּהָ: וְקָמֹת עוֹלָם לַמּוֹרָשָׁה (יחזק'
ל"ו ב'): בְּקִמְתִּי אֶרֶץ (דברים ל"ב ט'): עַל בְּקִמְתִּי יִם
(איוב ט' ח') Meereshöhen, Abogen: עַל בְּקִמְתִּי עֵב
(ישעיה י"ד י"ד) Wolkenhöhen: וְעַל בְּמֹתִי יַעֲמִידִנִי
טַהֲלִי יי לִיד: עַל בְּמֹתֵינוּ תִדְרֹךְ (דברים ל"ג ל"ט).
יִישׁ לִשְׁם זֹהָ מַעֲלָה מִיּוֹחֶדֶת כִּי בְּבוּא בְלִי בְּמָה
אוֹ בְּמֹת, עֲנִינוֹ מָקוֹם גְּבוּהָ מִיּוֹחֶד לְהַקְרִיבָה אִם
לִשְׁמִים אוֹ לַעֲזִי וְשִׁמְעַם קְרִיאַת הַשֵּׁם בְּמָה לַמָּקוֹם
הַקְּרִיבָה לַעֲזִי, אוֹ לִפִּי שְׁדִרְכָם לִזְבוּחַ וְלִקְטֹר עַל
הַדָּרִים הַרְמִים וְעַל הַנִּבְכּוֹת הַנִּשְׁאֹת, אוֹ שֶׁהַבְּמָה
עֲצָמָה הִיָּתָה נַעֲשִׂית מִגַּל אֲבָנִים גְּדוֹל וְגְבוּהָ, וְלִכּוֹנָה
וְאֵת נִקְרָא הַמִּזְבֵּחַ בְּלִי־אֵל, שְׁהוֹרָאָתוֹ בַּשֵּׁפֶת
רֹמִי (ישעיה כ"ד כ'). אֲבָל בְּבוּא עִם זִוּי בְּמֹתִים
עֲנִינוֹ רַק גְּבוּהָ וְרֹמְמוֹת הַמָּקוֹם בְּלִי הַתִּיחֶדֶת
לְהַקְרִיבָה וְזֶה תַּמְצָא מִן הַמִּשְׁלִים שֶׁהַבָּתִּי: וְכֵן
עַל בְּמֹתֶיךָ חָלַל (ש"ב א' כ"ח). וַיִּמָּן מִזֶּה: וְאֵת
עֲשִׂיר בְּמֹתָיו (ישעיה נ"ג ט') לִפִּי שְׁהִי מִנְּהַג הַקְּרִמֹּנִי
לִשְׁמִים הַקְּרִבִּים בַּמָּקוֹם גְּבוּהָ, כְּמִשׁ חוֹצְבֵי מִרֹם
קִבְּרוּ (ישעיה כ"ב ט'). וְאֲשֶׁר הַבֵּית בְּשׁוּרָא אִמֵּר
הַרְבֵּעַ שְׁהוּא עִבְיָם, וְעִשׂ מוֹת. וְהַנִּכּוֹן כִּי שְׁרָשׁוּ
בוֹם, מִנְּעִז עִם קָמָה וְסִמָּךְ לְדַבֵּר מַתְלָם בַּסּוּשָׁה,
עוֹשִׂין בְּיָמָה שֶׁל עֵץ וְהוּא מִה שְׁקוּרִין בְּלִי־אֵל, Abnagel.
Schraubhölzer, וְכֵן נִקְרָא בְּלִי יוֹן בִּימָא. (בְּמֹת ע' מו').
בְּמָחֶל שְׁעֵם (ד"ה י' ל"ט) וְלִדְעַת Gesenius
הַקְּאֹרֶר מִן בְּנִי־מָחֶל (Allis circumcissionis)
וְהוּא בֶן שֶׁל הַנְּמֹל.

בְּנִיָּה אוּ בְנִיָּהוּ, בְּנִיָּמִין (הוא אחד משנים עשר שבטי ישראל), בְּנִיָּנוּ.

בְּנִיָּה שֶׁתִּנֹּת: הַבְּנִיָּה וּקִירוֹתֶיהָ (יחזקאל ט"א י"ג) *das Gebäude*.

בְּנִיָּן שֶׁתִּנֹּת מוֹחַ: רֹחַב הַבְּנִיָּן (שם ט' ה'); וּמִדָּה אֲרֻכֶּת־הַבְּנִיָּן (שם ט"א ט').

מְבַנֶּה שֶׁמִּנֵּי וְעַלְיוֹ מְבַנְהֵדֶיעִיר (שם ט' ב') *Bauart*, תְּבִנִּית תֹּאֲהֵשׁ נִקְבָּה עֲנִיט דְּמֹת וְצוּרָה: אֵת תְּבִנִּית הַמְּשַׁכֵּן (שְׁמוֹת כ"ה ט'), *Abel*.

תְּבִנִּית יָד (יחזקאל י' ח') *die Figur*: תְּבִנִּית כָּל דְּגָה (דברים ד' יח') *das Bildnis*, (ע"ש סמל).

בְּנָם ל' קֶצֶף בְּלִשׁוֹן אֲרָמִית (דניאל ב' יב) *Born*, וְנִמְצָא לְרֹב בְּתַרְגּוּמִים.

בְּנִיָּה אוּ בְנִיָּה שְׁמוֹת ע"פ.

בְּסוֹדֵיהֶן שְׁעִים מְחוּבֵר מִשְׁנֵי שְׁמוֹת בְּסוֹד יָהּ. — בְּקִי, נָם זֶה שְׁעִים.

בסר

בְּסָר תֹּאֵר לְפָרִי שֶׁלֹּא נִגְמַר בְּשׁוּלוֹ וּבִיחּוּד הָעֲנָבִים: וּבְסָר נִמְלֵל יִדְהָה נֹצֵה (ישעי' י"ח ה') *unreife*.

Strucht, herbe Beere, וּמִאֵ: יַחֲסֵם כִּנְסָן בְּסָרוֹ (איוב ט"ו ל"ג).

בעד

בְּעָד תֹּאֵר הַמַּעַל וְעֵנִיט כְּמוֹ קָבִיב: בְּעָד כָּל רֹחַם (בראשית כ' י"ח) *um*; וְיִסְנוֹר י"י בְּעָדוֹ (בראשית ד'

ט"ו): אוֹלֵי אֲכַפְרָה בְּעָד חֲסֹאתָם (שְׁמוֹת ל"ב ל').

כִּי הַבְּפֶרָה כּוֹסֶה הַחֲסֹא. וְיֵשׁ כְּטַעַם בְּעִבּוּר, הַלֶּף וְתַחַת: הַתַּסְלָל בְּעָד עֲבָדִיךְ (ש"א י"ב י"ט) *für, um*.

wegen: בְּעָד אִשָּׁה זֹנָה (מסילי י' כ"ג): עוֹר בְּעָד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יֵתֵן בְּעָד נַפְשׁוֹ (איוב ב' ד').

וּבְעָד נִכְרִיהַ חֲבָלָהוּ (מסילי כ' ט'). וְיֵשׁ כְּטַעַם מִתּוֹךְ: בְּעָד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה (שְׁמוֹת ה' כ"ח) *durch*.

וְיֵשׁ כְּטַעַם מִקֵּין אוּ מִתַּחַת: מִבְּעָד לְגַמְתֵּךְ (ש"ה ד' ב') *zwisehen, unter, durch*.

בעה

בְּעָה (הַעֲתִיד וּבְעָה) פִּי. בְּכ"ב. הַקֵּל ב' הוֹרֵאֵת לוֹ. יֵשׁ עֲנִיטוֹ תַּסְלֵל וּבִקְשָׁה: אִם תִּבְקָשׁוּן בְּעָה (ישעי' כ"א י"ח) *beten*, שׁוֹה לְאִרְמִי: כְּלִדִּי וְיִבְעָה בְּעָה (דניאל

Gaugenoff, Werwaller, בֶּן עֵיר *Stadtmann*, בֶּן בְּקָר, *Dorfbewohner*, בֶּן פּוֹרֶת (כְּרֹא' ט"ט כ"ב) *grüner, junger Sproßling*:

בְּנוֹת צַעֲדָה (שם ט' כ"ג) *Sproßlinge*: בֶּן הַבּוֹרֵת הַרְשָׁע (דברים כ"ה ב') *straffällig*, כְּפִי הַרֹאבֵע': בֶּן

קָטָה (ש"א כ' ל"א) רִל חֲזִיב מִיתָה: בֶּן חֶקֶם (מסילי ט"ו כ') *ein Welker*: בֶּן פְּרִיץ (יחזקאל י"ה י') *ein*

Strecher: בֶּן מְבִישׁ (מסילי י"ט כ'), *Nachlässiger*, *Saumseltiger*: בֶּן עֲקֻלָּה (תהלים ט"ט ל"ג) *Gewaltig*:

stättiger: בֶּן חֵיל (ש"א י"ד כ"ב) *ein Tapferer*: בֶּן בְּלִיעֵל (שם כ"ה י"ו) *ein Nickerdtätiger*: בֶּן חֵלָף (מסילי א' ח') *vergänglichte Wesen*, וְהִרְבָּה כְּשִׁיחוּבְרוֹ

עַל שְׁמוֹת הַמִּקְרָה יוֹרָה עַל הַמִּתְנַאֵר בְּמִקְרָה הָהוּא: בֶּן חָרִים (קהלת י' י"ו) *freier Mann*: בְּנִי עֲנִי (מסילי

ל"א ה'). וּבְבִעַחֲדִי: פֶּר בֶּן בְּקָר (ויקרא כ"ג י"ה): בְּנִי הַיוֹנָה (שם י"ד ל'). וּבְרוּחָם: בֶּן בְּרִנִּי (ישעי' כ"א י')

תֹּאֵר לְתַבֵּן: בֶּן קָשֶׁת (איוב ט"א כ'): בְּנִי אֲשַׁמְתּוֹ (איכה ג' ט"ו) *Wille*. וְכֵת יֹאמֵר עַל כָּל

אוֹמֶה: בֶּת עֲמִי (איכה ד' ב') *Nation*: בֶּת בְּכָל (ישעי' ט"ו א'). וְנִקְרָאָה עֵיר בֶּת: בֶּת צִיּוֹן (איכה ב' א').

וְהַיּוֹשִׁיבִים בְּבִחִינַת הָעִיר: בְּנִי צִיּוֹן (שם ד' ב'). וְכֵן נִקְרָאוּ עֲרִים קִטְנוֹת וְכַפְרִים בְּבִחִינַת הָעִיר

הַגְּדוּלָּה שְׁהִיא אִם, בְּנוֹת: בַּחֲשׁוֹבִין וּבְכָל בְּנוֹתֶיהָ (במדבר כ"א כ"ה) *Provinzialstädte, Flecken, Dörfer*.

וְנִקְרָאוּ תַלְמִידִים בְּנִים: בְּנֵי הַנְּבִיאִים (ש"א ב' ג') וְשֵׁם בֶּן בֶּת מְחוּבֵר לְזִמֹּן יָמִים אוּ שְׁנָה מוֹרָה מִדֶּת

הַזִּקְנָה: בֶּן שְׁנָתוֹ (ויקרא י"ב ו') *jährig*: בֶּן שְׁמוֹנֶת יָמִים (בראשית כ"א ד'). בֶּן תִּשְׁעִים (שם י"ז א').

שָׁבִין לֵילָה הָיָה יוֹנָה ד' י'). הַחִירֶקֶת' מִלֵּל, כְּמוֹ: יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַ (שְׁמוֹת ל"ג י"א), וּבִתְלַמִּיד תִּנּוּק' בֶּן יוֹסֵף: קִדְרָה בֶּת יוֹמָ שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם. וְשְׁמוֹת ע"פ מוֹחַ:

בֶּן אֲזִנִּי שֵׁם אֲשֶׁר קִרְאָה רַחֵל לְבִנְיָמִין בְּעֵת מוֹתָה (כְּרֹא' ל"ה י"ח). — בֶּן הַדָּר, שֵׁם לְשִׁלֶּשֶׁת מַלְכֵי אֲשׁוּר. — בֶּן חֵיל (ד"ה ב' י"ו י'). —

בְּדִהֶן (ד"ה א' ד' ב').

בְּנָה אוּ בְנָה בְּלִי אֲרָמִית לִשׁוֹן בְּנִין כְּמוֹ בְּלֵע': לְמִבְּנָה בֵּית אֱלֹהִים (עזרא ה' ב'): בֵּיתָה דְּנָא לְמִבְּנִיָּה (שם ט' ט').

וְהַתַּפְעַל מוֹחַ עוֹמֵד: וְהוּא מִתְבָּנָא אֲבָן גָּלִל (עזרא ה' ח') *es wird gebauet aus großen Steinen*, וְמוֹחַ עוֹד שְׁמוֹת ע"פ: בְּנִי, בְּנִי,

קשורו בבית: **קָעַרָה** במ' אש' יי' (כפדנ' י"א ב')
 (תהלים ק"ו יח). **entzünden, brennen, verbrennen**
 (שמות ג' ב'): **כַּפְשָׁתִים** אשר **קָעַרְוּ** באש' (שופטים
 ט"ו י"ד), וכלי קשור: ארצה לזפת בוצרה (ישעיה
 ל"ד ט'): כתנור בוצרה מאפה (יהושע ו' ד'): וישועתה
 כלמיד יִקְעֶר (ישעיה ט"ב א'). **brennen**, וכן יאמר על
 רתיחת החמה: וחמתו **קָעַרָה** בו (ספר מ' י"ג): כי
 יִקְעֶר כמעט אפו (תהלים ב' י"ג): **תִּקְעֶר כַּמְרָאשׁ**
 חמתך (שם ט"ט ט').

הנפעל מענין הראשון: נִקְעַר כל אדם מדעת
 (ירמיה י' י"ד): **leer, dumm sein** עצה נִקְעָרָה (ישעיה
 י"ט י"א) **fehlt, leer, vergebens** כי נִקְעָרְוּ הָרֹעִים
 (ירמיה י' כ').

הפועל יוצא על ב' הענינים: **קָעַר מן הארץ**
 (פ"א כ"ב ט') **austräumen, wegräumen, fort schaffen**
audrotten, שהוא הסרה והרקה: ו**קָעַרְתָּ** דָּרַע
 מקרבך (דברים י"ג ו'): **קָעַרְתִּי** הקרש מן־הבית
 (שם כ"ו י"ג): ו**קָעַרְתִּי** אתכם מן הארץ (ש"ד ד' י"א):
 ו**קָעַרְתִּי** אחרי בית ירבעם (פ"א י"ד י'): **כַּאֲשֶׁר יִקְעֶר**
 הַגִּלְלָה (שם שם). וקרוי לו' על לחיכת הבהמה את
 העשב: ו**קָעַר** בשדה אחר (שמות כ"ד ד') **abfressen**
 ומענין ב': ו**קָעַר** עליה הכהן עצים (ויקרא ו' ה')
anzünden, anbrennen: ו**קָעַרְוּ** בהם אש' (יחזקאל ל"ט
 ח'): **מִקְעָרִים** את האש' (ירמיה ו' יח): **לֹא תִקְעֶרְוּ**
 אש' (שמות ל"ה ג'): והיה לאדם לִקְעֶר (ישעיה ס"ד
 ט'): והואח לפנוי מִקְעָרָת (ירמיה ל"ו כ"ג). ע"כ
 נכון לומר: **קָעַר** אש' בעץ, **קָעַר** עץ באש'.

ההפעיל יוצא לכל הענינים: **הִנְנִי מִקְעִיר**
 אחרי בעשא (פ"א י"ו ג') **audräumen, fegen, fegen**
 כי יִקְעֶר איש' שדה (שמו"ל כ"ב ד') **weiden, abfressen**
lassen: ו**הִקְעַרְתִּי** בעשן רכבה, (נחום ב' י"ד) **ver-**
brennen lassen: **הִמְקַעֵר** את־הבערה (שמות כ"ב ה')
anzünden, Brand verursachen (שופטים ט"ו ה').

קָעַר שתי' לריק מדעת: איש־**קָעַר** לא ידע (תהי'
 צ"ב ו') **dumm, leer, unwissend**, והרבו: **בִּיד**
 אנשים בוצרים (יחזקאל כ"א ל"ו).
קָעַרְוּ ש"הק לכלל מיני הבהמה: ושלה את
 קָעַרְוָה (שמות כ"ב ד') **Wisch**, וי"א כי הפעל
 קָעַר מרעה והתאר בעיר נגזרים ממנו.

ein Bollkämpfer, ולד"א: **Seidenstoffen** **בעל קומות**
 (טש"ל כ"ח ח') **ein Ränkevoller** **בעל פסיות' ישעיה'**
 ט"א ט') **schweifschneidig, zweischneidiges Schwert**:
 ואין יתרון לבעל הִלְשֹׁן (קהלת י' י"א) **Weläumber**:
 בעלי אסופות (שם י"ב י"א) **Schreifteller**: ובעל
 קנאים (שם י"ב כ') **Schwingte**, כנוי לעוף. **בעל**
 קרנים, **Schörnter**: **בעל חצים** (כראשית ט"ט כ"ג)
Schüge, ובתלמוד יבעל חוב, **Schläubiger**, **בעל**
 מלאכה, **Handwerker**, **בעל דבר**, **Rechtsführer**, כמו
 בעברית: **בעל דין**, **Ankläger**: אשת בעלת־אוב
 (ש"א כ"ח ו') **Tobtenbeschwörcerin**: **בעלת קשמים**
 (נחום ג' ד') **Zauberin**.

בעל שם ע"ז עקר מיוחס היה לצידונים כנו בו
 השמש **בעל השמים**, ולירח קראו **עֲשֶׁתְרוֹת**
 והיה תאר לשאר מיני ע"ז שהמתאר כתוב אצלו:
בעל צֶמֶן (שמות י"ד א'): **בעל פֶּעֶז** (דברים ד' ג'):
קָבַעַל (שם ט"ב א' ב'): **בעל ברית** (שופטים ט' ד'),
 והרבו: את הבעלים והעשתרות (ש"א ו' ד'), אצל
 אנשי בבל יכונה הבעל בשם **בל**, ואצל אנשי צור
 נמצא שם בעל על ציוני מצבות, כמו: **זִנְיָבַעַל**, **Gannibal**,
 כלומר חנינה של בעל. — על אחד מציונים
 העתיקים מימי קדם נמצאו במירוש מלות האלה:
מַלְקָרַת נבקצור תחת: מֶלֶךְ קָרַת, קִרְיָה **בעל צור**
der Herr von Tyrus (ראה Gesenius).

בעל כל אימית כמו **בעל בעברית** (עזרא ד' ח'),
בעלות שם עיר מקצה למטה בני יהודה (יהושע
 ט"ו כ"ד). — **בעל־דָּעַ**, שער' לכן דויד
 (ד"ה א' י"ד ו') ותחת שם זה נמצא אֶלְדָּע (ש"ב ה')
 ט"ו. גם בעל־ה, בעלים, מלך האמורי, שער' פ. —
בעלת, במשקל זקרת, שם עיר למטה דין, אשר
 בנה מחדש המלך שלמה (פ"א ט' יח). — **בענא**
 או בענה (כמו קִנְעָנָה, **Sohn des Zelens**) שער' פ.

בער

קָעַר (העתיד יִקְעֶר) שער' הב"ב. הקל ב' הוראו' לו.
 א) ענינו ריקות וסבלות והעדר דעת כבהמה:
 בינו בוצרים בעם (תהי' צ"ד ח') **leer, dumm, unwiss-**
end: ובאותו יִקְעֶרְוּ ויכסלו (ירמיה י"ח). ב) ענינו שריפ'
 ונזל על האש' הדולק ועל החומר הנשרף ובשניהם

לו. א) חמד ממך והשתדלות לריוח ורובו שלא במשפט. והמעול שלו הוא מקרה הפעולה כשאר פעילים המורים על תכונת הנמש: למען **בָּצַע** בצע (יחזקאל כ"ב כ"ו) *gewinnen, nach Gewinnft streben*.

כן ארחות כל בּוֹצֵעַ בצע (משלי א' י"ט) *abfüchtigt*; *feld*: מה תקות הנף כי **בָּצַע** (איוב כ"ו ח'): ובּוֹצֵעַ ברך נאני וי תהלים י' ג'). ר"ל מרבה הונו בחסדה ועושיק. ב) ענינו פרוסה וחתוך ופלוח: בעד השלח יפלו לא יבָּצְעוּ (ויאל ב' ח'), *schneiden* ר"ל לא יחתכו בשרם כשלח: ובָּצַעם בראש כלם (שמוס מ' א'), ר"ל יבצע ויחתך ראשם, ויש מתרגמים הפ' הזה בל' צווי, *zerbrich sie, (die Säulenknäue) daß sie fallen, auf Aller Haupt*, ובתלמוד: **יִבְצְעוּ** מברך המצויא ר"ל החותך הפת לשנים *auffschneiden*; בעל הבית בּוֹצֵעַ; כדי שִׁיבָצַע בעין יפה, שוה לארמית: פתות אותה פתים; ת' בצע יתיה בצועים, וכן יאמר על הפשרה, שהמפשר יחלק הדין זה חצי חייב וחצי זכאי, וזה חצי חייב וחצי זכאי נגמר הדין אנו רשאי לבָּצַע *vergleichen*.

הפועל יוצא לב' ענינים: נְבָצְעוּ רעך בעשק (יחזקאל כ"ב י"ב) *übervertellen* ר"ל יונה את רעו בעשק וחמס. ומענין ב': יתר ידו ויבָּצְעוּ (איוב ו' מ') *zerfchneiden, den Garaus machen* ויש לו ענין ג' והוא נמר דבר והשלמת מעשה כפי המחשבה או הדבור: **בָּצַע** אמרתו (איכה ב' י"ז), *vollbringen*; *aussführen, vollziehen, vollenden, vollstreden* והיה כי יבָּצַע ה' את מעשהו (ישעיה י' יב); וידיו תבָּצְעוּה (זכריה ד' מ').

בּוֹצֵעַ שת' לנבחר להון בעשק וחמס: עוכר ביתו בּוֹצֵעַ בצע (משלי מ"ו כ"ו) *Gewinn- fuchtiger, Habfuchtiger, Eigennütziger, Buecherer, Betrüger, Räuber*.

בָּצַע שמו' או ת'הש לריוח והון ותועלת: מה **בָּצַע** כי נהרגו (בראשית ל"ז כ"א) *Bluten*; *Wortfchell*: ואם-בָּצַע כיתתם דרכיך (איוב כ"ב ג'): שונאי בָּצַע (שמות י"ח כ"א) *Eigennutz, Gewinnfucht*; *Gabfucht*. ות'ה: **בָּצַע** כסף לא לקחו (שופטים ה' י"ט). ו'ם שלל, ו'ים חתיכה: כי אם על בָּצַעך (ירמיה כ"ב י"ז) *Gewinnft, Eigennutz*: אל-בָּצַעך אשר עשית (יחזקאל כ"ב י"ז): בא קצך אמת בָּצַעך

בָּצַע שמו' לג' הענינים הפרה, מרעה, ושרפה: וברוח **בָּצַע** (ישעיה ד' ד') *andräuen*; והיה לְבָצַע (שם ה' ח') *Weibe*: ולבנון אין די **בָּצַע** שם מ' מ' *brennen*. ובספר: המבעיר את הַבָּצַעְה (שמות כ"ב ה') *ber Brand, Feuerbrunn*.

תבָּצְרָה תהשין למקום שריפה: שם המקום ההוא תבָּצְרָה (במד' י"א ג') *Brandstätte*.

בָּצְרָא שער' (יר"ה א' ח' ח'). **בָּצְרָא** שם מלך ישראל, בן אחיה (מ"א מ"ו מ"ז). **בָּצְרָה** (תחת בית עֲשָׂתָרָה, בית או היכל בנוי לעשתורת) מזה נקרא כן עיר הלויים במטה מנשה מעבר לירדן (יהושע כ"א כ"ט). ובמקום נזכרה העיר הזאת ביר"ה א' ו' ג' בשם עֲשָׂתָרָה.

בעת

נִבְעַת מעי', בב"ב. הנפעל ענינו חדרה בהלה ואימה: והמן נִבְעַת מלפני המלך (אסתר ו' י') *erschrecken*: כי נִבְעַת מפני חרב (יר"ה א' כ"א ל'): ובבא (נְבַעְתִּי ונִיאל ח' י"ז):

הפועל יוצא: נִבְעַתוּ רוח רעה (ש"א י"ב י"ד) *erschrecken, Beunruhigen*: הלא שאתו תִּבְעַת אתכם (איוב י"ג י"א) *abfchrecken*; ואימתך אל תִּבְעַתִּי (שם מ' ל"ד): ונחלי בלועל יִבְעַתִּי (תהלים י"ח ח'). **בְּעַתָּה** שמו' לבהלה ומורא: לעת מרפה והגה *קָעָה* (ירמיה ח' מ"ז) *erschrecken*. ובספר': **בְּעוֹתִי** אלוה יערכוני (איוב ד' י'): **בְּעוֹתִיךָ** צמתוני (תהלים פ"ח י"ז). **בָּצִי** (כמו בָּסִי) שער' (עזרא ב' י"ז).

בצל

בָּצֵל שם זרעני גנה זכר: ואת הַבָּצִילִים (במדבר י"א ה') *Zwiebel*.

בָּצֵלֶּאֱל מחובר מן **בָּצֵל** אל שם ע"ם, הוא אשר מלא ה' אותו בחכמה ובתבונה ובכל מלאכה לבנין כלי המשכן (שמות ל"א ב' ונ'). — **בָּצִלוֹת** או **בָּצִלִית**, גם זה שער'.

בצע

בָּצַע (העתיד יבצע) פ"י בב"ב. הקל ב' הוראות

בִּצְרֵר שֶׁתִּזְלַק מִלִּקְשׁ עֲנִיִּים: **בְּבֹצֵר** עַל־סִלְסֻלֹת (שם ו' ט') *Abinger*, וְיֹאמַר עַל הַשּׁוֹלָל וּבֹחוֹ אִם בְּצִירִים בָּא לָךְ (שם ט"ט ט'). רִל אֲנִשִּׁים הַלִּקְחִים כָּל מִוֶּכֶךְ בִּידֵם כְּעֹלָלוֹת בְּצִיר.

בְּצִיר תָּאֵר לִזְמַן עֲלִילַת הָעֲנִיִּים: רִישׁ אֶת־בְּצִיר (וְיִקְרָא כִּי ה') *die Weinlese*, וְעַל הָעֲנִיִּים הַבְּצִירִים: עַל קִיצֵךְ וְעַל־בְּצִירְךָ (יְרִמְיָה ט"ה ל"ב) *das Weisene*.

בְּצִיר תָּאֵר לְדַבֵּר חֹזֶק וְאִמִּין: וְשִׁית עַל עֵסֶר בְּצִיר (אִיּוֹב כ"ב כ"ד) *Weise*, וְיִטְעוּ כִּמוֹ מְבַצֵּר, כְּתִיר וְשׁוּי עַל אֶרֶעַא כִּרְךְ תִּקְוָה: וְיִטְעוּ שְׁהוּא כְּנִי לִזְהַב עַל כִּי הוּא תִקְוָה וְעֵצוֹ בְּנֵי הָאָדָם עַל מִנִּי הָאֲדָמָה וּבִלְעֲדֵי חֲשׁוֹב כִּמֵּת אִו כְּאִישׁ אֲמֹר בְּנַחֲשֵׁתִים, אִין וְחֻעַ לֹו. וְיִטְעוּ פֹתֵרִים בְּרוֹחֶק: לֹא בְּצִיר (אִיּוֹב ל"ו י"ט), כִּמוֹ בְּצִיר, עִטְם יִקְרָ, בְּתִבִּי, זָקֵן: וְהָיָה שְׂדֵי בְּצִירְךָ (שם שם כ"ה) תִּרְךְ תִּקְפֵּךְ.

בְּצִירָוֶן שֶׁמִּזְלִיחֻק: שׁוֹבוֹ לְבְּצִירָוֶן אֲמִיר הַתִּקְוָה (זְכַרְיָה ט' י"ב) *Gefligkeit, Stärke*, וְיִטְעוּ מְבַצֵּר שֶׁתִּזְלַק חֹזֶק בְּחֻמָּה דְלֹתִים וּבְרִיחַ: עִיר מְבַצֵּר (כְּמִדְבָּר ל"ג ל"ה) *Geflung*: הַבְּמַחֲנִים אֲמִיר־מְבַצֵּרִים (שם י"ג י"ט).

בְּצִירָה גִּבֵּשׁ מִזֶּה בְּסִי: כָּל חֻמָּה בְּצִירָה יִשְׁעִיהָ (ב' ט') *fest*: עִיר בְּצִירָה (שם כ"ו י'): קִרְיָה בְּצִירָה (שם כ"ה ב'). וְיִטְעוּ שֶׁמֶן לְדָרֵךְ נִכְבֵּד וְיִקְרָ: וְאִגִּיד לָךְ גִּלְוֹת וּבְצִירָוֶת (יְרִמְיָה ל"ג כ') *wichtige Dinge, feste Entschlüsse*, וְרִצְוֹנוֹ דְּבִיר נִחָם, וְחִסְרֵי הַמִּתְוָאֵר בְּדִרְךְ בְּלִיחֶק לְרֹב.

בְּצִירָה שֶׁמֶן מִזֶּה לְעַת מְצֹר וּמְצִיּוֹן וְחִסְרוֹן שֹׁבֵר: לְעֵתוֹת בְּצִירָה (תְּהִלִּים י"א) *Mangel, Notz*, וְהִרְבִּיּוּ: עַל־דְּבִירֵי הַבְּצִירָוֶת (יְרִמְיָה י"ד א'), וְיִטְעוּ הָרִאשׁוֹן צִרָה וְהִבִּיתִּי שְׁמוֹשׁ.

בְּצִירָתָה שֶׁמֶן לְיִקְרָ וְחִסְרוֹן שֹׁבֵר וּמְצִיּוֹת נִשְׁמֵ: וּבִשְׁנֵת בְּצִירָתָה לֹא יִדָּא: (שם י"ח ח') *Ähne*, וְיִטְעוּ מְבַצֵּר (בְּרִישׁ הַבְּצִירָוֶת) *verursacht*, וְהִכְסֵּה גִדּוֹל מִחֲכֵמֵי הָעֲמִים רוֹצֵה לְחַבְרוֹ עִם פֶּעַל עֲצֹר אֲשֶׁר יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעַל לִשׁוֹן עֲבִרִית גַּם עַל מְצִיּוֹת הַמִּסְרָ וְעִצְרֵת נִשְׁמֵים.

בְּצִירָה שֶׁתִּמְכַּל לְצִאֵן: אֲשִׁימֵנו בְּצִאֵן בְּצִירָה (מִכָּיִם כ"ב) גַּם נִמְצָא שֶׁמֶן עִיר, וְהוּא עִיר הַמְּמַלְכָה בְּאִימָן אֲדוֹם: כִּי זִכַּח לֹהֵ בְּבִצְרָה (יִשְׁעִי ל"ד ו') וְאִלּוּ בָחַר הִנְבִּיא בְּפֶעַל זִכַּח תַּחַת הָרִג.

(יְרִמְיָה ג' י"ג), רִל מִדָּה, נִמְר וְסִקָּה, *das Bief del*, וְהִנָּה נִמְר וְסִקָּה, *der Gabsucht*, וְהִנָּה נִמְר וְסִקָּה, *der Gabsucht*.

בצין

בִּצִּין שֶׁם נִרְדַּף עִם מִיט וְרִשָּׁה: הַמְבֵּעוֹ בְּצִין רִנְלִיךְ (יְרִמְיָה ל"ה כ"ב) *Eumpf*.

בְּצִיָּה גִּבֵּשׁ מִזֶּה: הִנָּה נִמְר בְּלֹא בְּצִיָּה (אִיּוֹב ח' י"א): בְּצִיָּתוֹ וְנִבְאִין (יִחֻקָּא ל"ו י"א) *Sümpfe, Moräste*, וּבְתִלִּי פִיעַל מִשְׁרֵשׁ זֶה: יִמְבְּצִין וְיִצְאָה *herausbringen, heransprudeln*, וְאִלּוּ הוּא מִשְׁרֵשׁ מִיִּן בְּחֻלְקָה מִ"א בְּבִית כְּמִנְהָה.

בצק

בְּצִקָּה מִ"ע בְּנִינוֹ קָל עֲנִינוֹ נִפְיחָה: רִנְלִיךְ לֹא בְּצִקָּה (דְּבָרִים ח' ד') *auslaufen, aufschwellen*.

בְּצִקָּה שֶׁתִּזְלַק לְעִיסָה נִפְיחָה מִשְׁאֹר: וְיֹאמַר אֵת הַבְּצִקָּה (שְׁמוֹת י"ב ל"ט) *Teig*, וְלִדְעֵתִי לֹא נִקְרָא הָעִיסָה בְּצִקָּה מְצֹד הַנִּפְיחָה לְפִי שְׁאֲמֵר טֵרֵם יִחֻסֵּן כִּי אִם מְצֹד הַנִּיבּוֹל הוּא דוֹמָה לְמִיט וְיִטְעוּ רִנְלִיךְ לֹא בְּצִקָּה, *durch Roth befubelt werden*, וְאִלּוּ שְׁלֹא הִלְכוּ יִחָף.

בְּצִקָּתָה שֶׁם מְקוֹם בְּעִמְק מִסָּה יְהוּדָה.

בצר

בְּצֹר (הַעֲתִיד בְּצֹר) מִ"י נִבִּיב, הַקָּל יִשׁ עֲנִינוֹ קִצְרִית הַחֲמוּרוֹת מִן הַנֶּפֶס: וְאֵת עֲנִינוֹ נִזְרִיךְ לֹא תִבְצֹר (וִיק' כ"ה ה') *abschneiden, ablesen*: כִּי תִבְצֹר כְּרִמֶּךְ (דְּבָרִי כ"א כ"ד) *Weinlese halten*, וְיִטְעוּ עֲנִינוֹ מְעוֹט וְחִסְרוֹן: בְּצֹר רֹחַ נְגִירִים (תְּהִלִּים ע"ו י"ג) *vermin*, וְתִרְנוֹמוֹ *bern, verfeinern, verringern, erniedrigen*, וְיִטְעוּ יִשְׁעִי, לֹא תִגִּיעַ מִמֶּנִּי תִי לֹא תִבְצֹר מִנִּי. וּבְתִלִּי לֹא בְּצִיר מִשְׁתָּא וְלֹא מִפִּי מִתְרִיסֵר, וְכֵן יִל לִי מְצִיּוֹת *verwelgern, Einhalt thun*.

הַנִּפְעַל מְעִינֵן ב' מְצִיּוֹת וְנִרְיָה: וְעֵתָה לֹא יִבְצֹר מִרֵּם (בְּרִאשִׁית י"א ו') *er-*, וְיִטְעוּ מְצִיּוֹת *mangeln, fehlschlagen*, וְלֹא יִבְצֹר מִמֶּךְ מִזְמָה (אִיּוֹב ט"ב ב').

הַפִּיעַל עֲנִינוֹ חֹזֶק וְאִמִּין: לְבְּצֹר הַחֻמָּה יִשְׁעִיהָ (כ"ב י') *befestigen*: וְכִי תִבְצֹר מִרוֹם עֹזָה (יְרִמְיָה ג' א') *גִּבֵּשׁ*, נִגְדֹר מִשֶּׁם בְּצֹר.

בְּקִיעַ שִׁמּוֹ לִסְדֵּק בְּמִרְ: וְהַבִּית הַקָּמֵן בְּקִיעִים
(עָפֹס ו' י"א) Spalten, Risse: וְאֵת בְּקִיעֵי
עִיר־דָּוִד (יִשְׁעִיה כ"ב ט') וְיָם בְּקִיעִים חֲתִיכוֹת עֵץ,
Schelt Holz.

בְּקַעָה שֶׁתֵּן לְמִישׁוֹר: וְיִסְצָאוּ בְּקַעָה (כְּרָא י"א
(ב' Ebene, Thal: הָרִים וּבְקַעָתוֹת (דְּבָרִים
(י"א י"א).

בקק

בְּקַק הוֹשָׁאֵל בְּעָצֵם וְרֵאשׁוֹנָה מִן הַקּוֹל הַטְּבָעִי
אֲשֶׁר יִשְׁעֵם עַת הַבּוֹק תְּבוּק כָּל כָּלִי מִן
דְּבָרִים הַנִּגְנָרִים אֲשֶׁר בְּתוֹכָן, וְיִשְׁתַּמֵּךְ חוּצָה לוֹ,
וְלֹכֵן יִקְרָא הַכָּלִי בְּבּוֹק, וְהִבְרִי בּוֹק. וְזוֹה הוֹשָׁאֵל
לְהוֹרֹאוֹת הַדּוֹמֹת, וְהוּא מוֹעֵל יוֹצֵא, גִּבְבִּי. הַקֵּל
עֲנִינו הִרְקָה וְבוֹה וְשִׁלּוּלָה: וּבְקָתִי אֶת־עֲצַת יְהוּדָה
(יִרְמִיָּה י"ט ו') leeren, vereiteln: רִל תִּשׁוּב עֲצָרו
רִיקִם בְּלֹא יוֹעִיל: כִּי בְּקָקִים בּוֹקְקִים (נֶחֱמִי ב' ג')
berauben, ausleeren. וּפִ"א עוֹמֵד: גִּמֵּן בּוֹקֵק יִשְׂרָאֵל
(הוֹשֵׁעַ י"א).

הַנִּפְעֵל: הַבּוֹק תְּבוּק הָאָרֶץ (יִשְׁע' כ"ד ב') auf-
geleert, beraubt, geplündert: וְנִבְקָה רֹחַ מִצְרַיִם
(שִׁם י"ט ג') מִשְׁפָּטוֹ וְנִבְקָה (עו"ש בּוֹק).
הַפִּיעֵל: וְיִבּוֹקְקוּ אֶת אֶרֶצָה (יִרְמ' ג' א') auf-
leeren, verunflüßten. (בּוֹקָה וּמְבּוֹקָה בִּשְׂרֵשׁ בּוֹק).
וְנִמְצָא שְׁמוֹת עוֹלָם מִזֶּה: בְּקַקְקָה, בְּקַבְבְּרִי, בְּקִי,
בְּקִיָּהוּ.

בקר

בְּקִר (הַעֲתִיד בְּקִר) פִּי בְּנִינוּ פִּיעֵל עֲנִינו דְּרִישָׁה
וְחֻקִּירָה לְהַבְדִּיל בֵּין טוֹב וְרָע: וְדִרְשָׁתִי אֶת
צִאֲנִי וּבְקִרְתִּים (יְהוֹק ל"ד י"א) auffuchen, unterfuchen,
befuchen, nachfragen nach Umständen und Befinden,
בִּיחָם הַפִּעוּל, Accusativ, וְיִשׁ בְּקִשׁוֹר מִלֵּת בֵּין הוֹרֵאֲתוֹ
עַל דְּרִישָׁה וְחֻקִּירָה לִדְעַת וְלַהֲבִין בֵּין טוֹב לְרָע,
Unterfuch machen. וְזוֹה בְּתַלְמוֹד מְבַקֵּר חוֹלִים,
הַדְּרִישָׁה וְהַחֲקִירָה עַל מִצְיָאוֹתוֹ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע:
לֹא יִבְקֵר הַכֹּהֵן (יִקְרָא י"ג ל"ו) Unterfuch machen:
יִהְיֶה לִי לְבַקֵּר (פִּסְל' י"ג ט') abwechselnden Besuch,
כִּי בְּהַלִּיף הַרְבֵּוֹי יִדְרוֹשׁ וְיִתּוֹר אִיזָה נֶאֱחָ וּמִשׁוּבָה
לֹא וְלֹא הוֹמֵן וְהַמְקִים פַּעַם זֶה יִכְשֹׁר וּפַעַם זֶה:
וְאַחֵר נִדְרִים לְבַקֵּר (פִּסְל' כ' כ"ה), רִל הַמַּסְתֵּר

לְהוֹיֵת לִשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לִשׁוֹן, כְּלוֹמֵר יוֹכַח ה' אֵת
יוֹשְׁבֵי בְּצִרָה כּוֹזֵכִים צֶאֱן בְּצִרָה וְרִל.

בקע

בְּקַעַ (הַעֲתִיד בְּקַעַ) זִבְבִּי. הַקֵּל עֲנִינוּ פִּלְחָה וְחֻלּוֹק
וְחֻתָּק וְכָל הַנִּכְלָל בְּעִנְיָנו: בְּקַעַ יָם וְעֵבְרִים
(תְּהִל' ע"ה י"ג) spalten, theilen, trennen: בּוֹקַעַ עֲצִים
(קִהֵּל' ט' ט') hauen: פּוֹלַח וּבְקַעַ בָּאָרֶץ (תְּהִלִּים קמ"א
(graben, wühlen, schliel: שְׁחִילֵק רֹנְבִי הָאָרֶץ בְּמַחֲרִישָׁה:
וּבְקַעַתָּ לָהֶם כְּלִכְתָּה (יְחֻזְקָל כ"ט ו') löchern, von
einander hauen: וּבְקַעַתָּ וְדִנְרָה בְּצִלָּה (יִשְׁעִיה ל"ד
ט') bräuten, כִּי הָאִמְרוּחַ פּוֹלַח קְלִיסַת הַבִּיצָה
בְּצִאֲתוֹ: וּבְקַעַתָּ שְׁלֹשַׁת הַנְּבוֹרִים (ש"ב כ"ג י"ה) ein-
bringen. שְׁדִּיּו מוֹחֲצִים בְּחִבּוֹר גִּדּוֹד הָאוֹיֵב: וְיֹאמֵר
לְבַקַּעֵם אֵלָיו (ד"ה ב' ל"ב א') erobern, יִשְׁמַשׁ עַל
הַכּוֹבוֹשׁ. וְכֵן: וְיַעֲלֹ בִיהוּדָה וּבְקַעַתָּה (שִׁם ג' א' י"ג).
הַנִּפְעֵל: (בְּקַעַתָּ כְּלִמְעִינּוֹת תִּהְיֶה רַבָּה (כְּרָא
י"א) erbrechen, sich öffnen: אִזּוּ בְּקַעַתָּ כִּשְׁחַר אֹרֶךְ
(יִשְׁע' ג' א') hervorbringen, hervorbrechen: וְהוֹדִירָה
תְּבַקַּע אִמְעָה (שִׁם ג' ט' ה') ausbrüten: כְּאוֹכּוֹת
חֲדָשִׁים יִבְקַעַ (אִיּוֹב ל"ב ט') zerbringen, zerplagen:
וְנִמָּא תִּהְיֶה לְהַבְקַע (יְחֻזְקָל ל' ט') Eroberung.
הַפִּיעֵל: בְּצוֹרוֹת יְאֻרִים בְּקַעַ (אִיּוֹב כ"ה י') her-
vorbringen lassen: וּבְקַעַתִּי רֹחַ סַעֲרוֹת (יְחֻזְקָל י"ג
י"ג) בִּיצֵי צַמְעוֹנִי בְּקַעַתָּה (יִשְׁעִיה כ"ט ה') וּבְקַעַתָּ
עֲצֵי עוֹלָה (בְּרֵאשִׁית כ"ב ג') spalten: חֵית הַשֶּׁרֶף
תְּבַקַּעֵם (הוֹשֵׁעַ י"ג ח') zerreißen.

הַפִּעֵל: וְהִרְיוֹתִי בְּקַעַתָּ (הוֹשֵׁעַ י"ד א') auf-
geklüßet werden.
הַהִפְעִיל: לְהַבְקִיעַ אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם (ט' ב' כ"ו)
durchbringen, durchbrechen: וּבְקַעַתָּה אֵלָינוּ (יִשְׁעִיה
י' ו') zertheilen, erobern.
הַהִפְעִיל: הַבְּקַעַתָּ הָעִיר (יִקְרָא ל"ט ב') gespal-
ten werden.
הַהִתְפַּעֵל: חֲדָשִׁים וְהִנֵּה הַתְּבַקַּעַתָּ (יְחֻזְקָל ט'
י"ג) וְהַעֲמָקִים יִתְבַּקַּעַתָּ (פִּסְל' א' ד') sich von ein-
ander theilen.

בְּקַעַ שֶׁם תֹּאֵר זָכַר לְמַחֲצִית שְׁקָל: בְּקַעַ לְגִלְגֵּלַת
(שְׁמוֹת ל"ח כ"א), מִן בְּקַעַ, spalten, aber nur
spezifisch, חֲצִי הַשְּׁקָל, ein halber Scheffel. גַּם שֶׁם
אֲבֵן מִשְׁקָל: נֹזֵם זֶהָב בְּקַעַ מִשְׁקָלוֹ (כְּרָא כ"ד כ"ב).

ובקש'ה' מיד אויב' דויד (ש"א כ' י"ו) abfordern ,
נאמר על ענש: ובקש'תם גם כהנה (במדבר כ"ב י')
streben בקש' לין חכמה (משלי י"ד ר') wüßten .
ובא מצטרף על פעל' אחר הבא אחריו במקור ואז
הוא במקום פעל' עזר אב'ה רצה: ובקש' להרג
את משה (שמות כ' ט"ו) wollen, trachten : ובקש'
המיתו (שם ד' כ"ד): ובקש'ו לשלח יד (אסתר ב'
כ"א): אל תבקש'ו לשמא' בהם (ויקרא י"ט ל"א)
Berlangen tragen . וכל פעל' בקשה הבא: מחובר
אל פנים ענינו בקור דרך כבוד: בקבשים את-פני
שלמה (מ"א י"ג ט"ז) befüßen : בקבש' פניך (תהלים
כ"ד ר'). או ענינו תפלה: ובקש' דוד את פני יי
(ש"ב כ"א א') beten : את פניך ה' אבקש' (תהלים כ"ז
ה'). ויש ענינו חזרה על הפתחים: וזרעו בקבש'
לחם (שם ל"ז כ"ה) betteln . וכל פעל' בקשה שהוא
מחובר עם נפש בקשור מלת את. ענינו שפיכת
דמים: כי בקבש' את נפשו (ש"א כ' א') nachstellen
nach dem Leben trachten : וכן אשר בקבשים את-
נפשוך (ירמיה ל"ה ט"ו). ובקשור מלת על ענינו
הצלת נפש: לבקש' על נפשו (אסתר ז' ז') für sein
Leben zu bitten .
הפועל: יבקש' את-עין ישראל (ירמיה ג' כ')
gefücht werden : ובקש' הדבר וימצא (אסתר ב' כ"ט)
unterfücht werden .
בקבשה שמנ' לשאלה ורצון: שאלתי ובקשתי
(שם ה' ז') Bitte, Anliegen, Gefucht .

בר

בר' שת'ז' לתבואה: לשבר בר' (בראשית ט"ב ג')
Getreide . התבואה הנאמפת מן השרה. אחרי
הקציר והתבישה. ועל המעט בהיותה עם השבלים
בקמה: ועמקים יעטפו בר' (תהלים ס"ה י"ד) Korn .
frucht , כך העתיק הרמב"ם. ולדעתי כולל כל
מיני תבואה: באין אלפים אבוס בר' (משלי י"ד ד')
מענין ברר. ולד"א אין עומד במקום שנים באין
אלפים אין אבוס בר' . והוא הנכון: יחלמו בניהם
ירבו בבר' (אויב ל"ט ד') שדה . ושוה ללשון ארמית
תרנום שדה. ברא. ועיין רש"י ובתלמוד שור י"הבר
הגדל ביער. ויש שת'ז' לבן: מה-קרי ומה קרי-
במני (משלי ל"א כ') Segen : ומקורו ארמית: לקר
אלהין (דניאל ג' כ"ה) .

להקריש בלי התבוננות אם יוכל לקיימו ואח"כ
יירוש ויבקר על נדרו הוא מוקש לו: ולבקר
בהיכלו (תהלים כ"ז ד') Betrachtungen anstellen , ר"ל
לחקור ולהתבונן פעולותיו.
בקר בנינו פעל', בל' ארמית, ל' חמוש וחקירה
בקשור מלת על, fußen, forfüßen : די יבקר
בספר דברניא (עזרא ד' ט"ו). והא'תפעל עומד:
יתבקר בבית גניזא (שם ה' י"ו).

בקר שק"ז לבהמה גסה שדורה: ואל הבקר רץ
אברהם (בראשית י"ח ז') Rindvieh . והרבוי:

אם יחרוש איש בבקרים (עמוס ז' י"ב).

בזקר שת'ז' למחפש ומבקר בין דבר לדבר:
בזקר אנכי (שם שם י"ד) Unterfücher , (ונרדף
עם בולס שקמים: ויש מפרשים בזקר מן בקר ר"ל
רועה בקר .

בקר שת'ז' להתחלת אור יום: ויהי ערב ויהי
בקר (בראשית א' ה') Morgen , כי בו יבקר
בין הנוגים והמראות והצורות כמו שנקרא הגשף
ערב מפני ערובו הצורות. ובא במקום מחר: בקר
ויועד יי (במדבר י"ז ה'). והרבוי: חדשים לבקרים
(איכה ג' כ"ג). וי"ם מזה לבקר בהיכלו להתמיד בו
בבקר בבקר.

בקרשה שמנ' לפעולת הדריש' והחקירה: בקבשת
רועה עדרו (יחזקאל ל"ד י"ב) Unterfüchung ,
ובתלמוד נמצא משקל אחר מענין זה יבקר חולים.
Krankenbefuch , והוא הדרישה וחקירה על אודותיו
ומציאותו בין טוב לרע.

בקבשת שמנ' ג"כ מענין דרישה וחקירה: בקבשת
תהיה (ויקרא י"ט כ') Unterfüchung , וי"ם
בקרת מל' המקר בתל' ופי' אע"פ שהיא נחרפת
לאיש תהיה חפשיה. והחכמים קבלו בקרת מלקות
Weißfücht , (וגם החכם Gesenius מעתיקו, Zücht-
gung, Strafe .

בקש

בקש' (העתידי בקש') מ"י בב"ב . הפועל ענינו חפץ
ורצון ותפלה ועיון וחפוש דרישה וחקירה וכל
מה שנשמך בענינם: בקש' ה' לו איש כלבבו וי"א
ermöglichen, auferfüßen : בקשתי את שאהבה
נפשי (ש"ה ג' א') fußen, auffußen : מי בקש' זאת
מידכם (ישע"א י"ב) verlangen, forbern, begehren .

בְּרָדִים שֵׁם'וֹ לַמְּרֵאחַ נְקוּדַת הַלּוּבִן: נְקָדִים וּבְרָדִים
(בראשית ל"א י') *gesprenkelt, gestreut*.
בְּרִיאָה בְּרִיאָה, שֵׁם מֶלֶךְ בָּבֶל (ס"ב כ' י"ב)
ובישיעה ל"ט א': בְּרִיאָה בְּמִקְוֶה בְּרִיאָה
(ראה שרש בל).

ברה

בְּרָה פֶּעַל יוֹצֵא. בְּב"ב, הִקֵּל יֵשׁ עֲנִינוֹ בִּירֵדָה
ובחירה: בְּרָו לָכֶם אִישׁ (ש"א י"ז ח') *adā*
sen, ausführen. ואולי הוא מְנַלֵּא כִּי כָּבֵד יִמְצָאוּ
ב' הַגּוֹדֹת הָאֵלֶּה מִתְחַלְּסִים לְעִנִּין אַחֵד. ויֵשׁ עֲנִינוֹ
אֲכִילָה מֵעַט לְסַעֲוֹת שְׁחָרִית: וְלֹא בְּרָה אֶתֶם
לָחֶם (שְׂמוּלָה ב' י"ב י"ב) *speisen, kosten, fröhlich sein*
genießen: וְאַבְרָה מִירָה (שם י"ב י').
הַפֶּעַל יוֹצֵא לְשִׁלְשִׁי: לְהַבְרֹת אֶת דּוֹד
(שם ב' ל"ה) *zu Essen geben, mit Essen laben*. שוּבָה
לְהַפְעִיל מְנַלֵּא: וְתִבְרִנִי לָחֶם (שם י"ג ח').
בְּרֹת או בְּרֹת שֵׁם ת"נ לְאֲכִילָה מוֹעֵם לְהַשִּׁיב
נֶפֶשׁ הַרְעֵב כְּמוֹ סַעֲוֹת שְׁחָרִית: הִיוּ לְבְרֹת
לָמוֹ (אִכָּה ד' י') *Labung, Mäßigkeit*. ויִתְּנוּ בְּבְרֹתֵי
רֹאשׁ וְתִהְיֶה סִטְט כ"ב.

בְּרֶת שֵׁת"נ לְמַדַּת קִרְקַע מוֹמֵן הַלִּיכַת סַעֲוֹת
שְׁחָרִית עַד צָהָרִים: וַיְהִי עוֹד בְּבְרֶת אֶרֶץ
(בראשית ל"ה י') *eine Strecke Landes von einer Gasse*.
ben Tageife (וע"ש כב).

בְּרִיָּה בְּשֵׁרשׁ בֵּרָא.

בְּרִית תֹּאֵר לְקֶשֶׁר אֲהָבָה ע"ש שְׁהִיָּה מִנְהַג לְגִזּוֹר
בְּעָה"י לְשָׁנִים וּלְעִבּוֹר בֵּין בְּתָרִיו: וְזֹאת
אֶת הַבְּרִית (בראשית מ' י"ב) *Bündnis*: וַיִּכְרְתוּ
שְׁנֵיהֶם בְּרִית (שם כ"א כ"ו). וּבְרִית מִן בְּרָה, שְׁעִנִּינוֹ
כְּרִיתָהּ, אֵךְ לִמִּי שֶׁנִּמְצָא בְּתַלְמוּד הֶרְבֵּי מִמֶּנּוּ
יְבְרִיתוֹת נִרְאָה כִּי הִתְיָו שְׂרִישִׁית ע"מ הַגִּית כִּי
מְנַלֵּא הִרְאוּ בְּרִיתוֹת.

בְּרִיעָה שְׁע"פ לָבֵן אֲפִרִּים (ד"ה א' י') וּלְבָן אֲשֶׁר
(בראשית מ"ו י').

ברז

בְּרִזָּל שֵׁם ק"ו לְמַתְכַּת: הַנְּחֹשֶׁת וְזֶה הַבְּרִזָּל
(במדבר ל"א כ"ב) *Eisen*: בְּרִזָּל בְּבְרִזָּל יִחַד
(משלי כ"ו י') *Eisen schäuft an Eisen sich*.

ברא

בְּרָא (הַעֲתִיד יְבָרָא) מ"ד רַבִּי, הִקֵּל עֲנִינוֹ הוֹצֵאת
דָּבָר לְהוֹיָה וְנִצְיָאוֹת: בְּרָא אֱלֹהִים (בראשית
א' א') *erschaffen, hervorbringen*. וְאֵם בְּרִיאָה יְבָרָא
ה' (במדבר י"ו ל').

הַנְּפִעַל: וְעַם נְבָרָא וְהִלָּל יֵה (תהלים ק"ב י"ט)
das zu erschaffende Volk wird Gott lobpreisen.
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם (בראשית ב' ד').

הַפֶּעַל. יֵשׁ עֲנִינוֹ בִּירֵדָה וּבְחִירָה: וְבָרָאתָ לָךְ
שֵׁם (יהושע י"ז מ') *mäßigen, ausführen*: וַיֵּךְ בְּרָא
בְּרֹאשׁ דֶּרֶךְ עוֹר בְּרָא (יהושע כ"ד). ויֵשׁ עֲנִינוֹ
כְּרִיתָהּ: וְבָרָא אֶתָּהּ בְּחִרְבוֹתָיו (שם כ"ג מ"ו) *um-*
hauen, niederhauen, fällen.

הַהַפְעִיל עֲנִינוֹ מִסּוֹם וְאֲכִיל' שְׁמִינָה: לְהַבְרִיאָם
מִרְאשִׁית כָּל מִנְחָה (ש"א ב' כ"ט) *mäßigen, fett ma-*
gen. וְנִמְצָא קֵל מִהוֹרָא וְזֹאת בְּנוֹת נְלִיָּה, עַל
אֲכִילָת מֵת שְׁחָרִית: וְלֹא בְּרָה אֶתֶם לָחֶם (ש"ב י"ב
י') *frühstücken*. וְזֹדָה בְּרִיָּה, תוֹאֵר לְמַאֲכֵל *Gerecht*
Speise וְעֵשְׂתָה לְעִנִּי אֶת הַבְּרִיָּה (שְׂמוּלָה ב' י"ג ח')
es bereite vor meinen Augen das Mäßigkeit. וְנִמְצָא
הֶרְבֵּה שְׂרִישִׁים בָּאִים עַל ב' גּוֹדֹת לְעִנִּין אַחֵד כְּמוֹ
אַתָּא אֶתָּה:

בְּרִיאָה ת"הש לְאִישׁ שִׁמֵּן: אִישׁ בְּרִיאָה מֵאֵד (שופטים
ג' י"ז) *stark, fett, gesund*. וְכִסְיָה: הַבְּרִיאָה
תוֹבֵד (יהושע ל"ד ג'). וְרִי'וֹ: וְבְרִיאָה בְּשֵׁר (דניאל
א' מ"ו). וְלִרְנָה: בְּרִיאָה וְסוֹבּוֹת (בראשית מ"א ח').
בְּרִיאָה ת"נ לְדָבָר נְבֵרָא חֲדָשׁ: וְאֵם בְּרִיאָה יִבְרָא
ה' (במדבר י"ו ל') *erschaffung, Ereignis*.
שְׁע"פ בְּרִיאָה (ב' ע"ה ח' ל"א).
בְּרִיָּה תֹּאֵר לְעַף מְסוּס וְשִׁמֵּן: וְבְרִיָּה אֲבוֹסִים
(מ"א ח' ג') *gemästete Kapauen*. וְהִנְכוֹן שְׁהֵם
אוֹזִיִּים *Wänse* וְנִקְרָאוּ כֵּן עַל קוֹל הַבְּרִיתָם.

ברד

בְּרִד קִרְיֹב לְהוֹרָאת הַפֶּעַל בְּרִד בְּאִרְמִית שְׁהוּא
נִפְעִיָּה, זִרְיָה, *streuen, strengen*. מ"ע בְּנִינוֹ
קֵל עֲנִינוֹ יִירֹדֵת בְּרִד: וְבְרִד בְּרִית הָיֵר יִשְׁעִיה
ל"ב י"ט) *Sageln*. וְכֵן הוּא גַם בְּלִשׁוֹן עֵרֶב וְעִשִׂי-

אִפְעִין.
בְּרִד שֵׁק"ו: כּוֹרֵם בְּרִד (שם כ"ה ב') *Sagel* וּמ"א:
וְבְרִד בְּרִית הָיֵר שֵׁם ל"ב י"ט) *Sagel, Schloß*.

בְּרִיךְ ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם (בראשית כ"ד כ"ח)
gelobt, gepriesen.

הַנִּמְעַל הוֹרָאתוֹ הוֹרָאתָ מִעַל חֲזוֹר: וְנִבְרָכוּ בוֹ
(שם י"ח י"ח) flü segnen.

הַפִּיעַל מַעֲנִין ב': בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל שָׁמַי
כ"ד א' segnen. הַשְׁמַעַת טוֹב וְעוֹשֶׁר וְהַצְלָחָה, וְהָ
כַשְׁהוֹשָׁא הוּא הַשִּׁיט, שְׁהוּא מִקּוֹר כָּל טוֹב, וְאִם
הַגּוֹשָׁא אֲדָם עֲנִינוֹ תִקּוּהָ וְתַפְלָה לְבָרַךְ אֱלֹהִים:
בַּעֲבוּר תִּבְרָכֶךָ נִפְשִׁי (שם כ"ד ד'). וְכֵן יֹאמֶר עַל
שְׁאוּלֵת שְׁלוֹם: וְיֹצֵא שְׁאוּל לְקִרְאָתוֹ לְבָרַכְוֹ (ש"א
י"ג י') grüßen. וְכֵן עַל פֶּאֶר וְתַהֲלָה: סִבְרָךְ רַעְיוֹ
בִּקּוֹל גְּדוֹל (מַשְׁלִי כ"ז י"ד) rühmen, preisen, loben.

וְכֵן אִם הַמְבוֹרָךְ הוּא הַשֵּׁם: בְּרָכוּ אֶת ה' (תְּהִלִּים
קל"ד א') loben, preisen. וּבִיחָם הַלְמִד: וְנִבְרָכוּ
כָּל-הַקְהָל לֵה' (ד"ה א' כ"ט כ'): וְנִבְרָכוּ הָעָם לְכָל
הָאֲנָשִׁים (נַחֲמִיָּה י"א ב'). אוֹ תוֹדָה: וְאֶכְלֵת וְשִׁבַּעַת
וְכִרְבָּתָהּ (דְּבָרִים ח' י'). banfen. וְכֵן יֹאמֶר עַל אֲמִידַת
הַבְּרָכָה: כִּי הוּא יִבְרָךְ הַדּוֹבֵחַ (ש"א ט' י') ben
gen. וְכֵן יֹאמֶר עַל הַתַּעֲנֵג נִפְשׁ: כִּי נִפְשׁוֹ
בְּחַיּוֹ יִבְרָךְ (תְּהִלִּים ט"ט י"ט) flü gütlich (flü
יאמֶר דֶּרֶךְ כִּנּוּי עַל הַפֶּךְ הַבְּרָכָה: בְּרַךְ נְבוֹת אֱלֹהִים
(ט"א כ"א י') läßern, fluchen, schimpfen. וְעַל הַתַּפְלָה
מִלֵּב רִשְׁעִי יֹאמֶר הַגִּבּוֹא בְּתוֹכָתוֹ: מוֹכִיר לִבְנֵה
סִבְרָךְ אֲנִי (יִשְׁעִיָּה ס"ו ג'): אִם לֹא עַל פִּנּוֹךְ יִבְרָכֶךָ
(איוב א' י"א). — הַפּוֹעֵל: דּוֹר יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ (תְּהִלִּים
ק"ב ב'): טוֹב עֵין הוּא יִבְרָךְ (מַשְׁלִי כ"ד ט').

הַהִפְעִיל יֹצֵא מַעֲנִין הָרָשׁוֹן: וְנִבְרָךְ הַגִּמְלִים
(בראשית כ"ד י"א) flüfnien lassen.

הַהִתְפַּעֵל עֲנִינוֹ פֶּעַל חֲזוֹר, כִּמוֹ בְּנִפְעַל:
וְהַתְּבָרְכוּ בּוֹרֵעַ כָּל גִּיּוֹי הָאָרֶץ (שם כ"ב י"ח) flü
segnen. וְיֵשׁ עֲנִינוֹ פֶּעַל מְדוּמָה, מְדוּמָה בְּלָבוֹ שְׁהוּא
מֵאוֹשֶׁר וְאִינוֹ: וְהַתְּבָרְכוּ בְּלָבָבוֹ (דְּבָרִים כ"ט י"ח) flü
rühmen, flü gütlich (flü segnen. וְזוֹהֵי הַתְּבָרְכוּ בְּאָרֶץ
(יִשְׁעִיָּה ס"ה ו').

בְּרַךְ שְׁתִּי לְכַרְעִים: כִּי לִי תַכְרַע כָּל בְּרַךְ יִשְׁעִי
ט"ה כ"ג flü. וְהַרְבִּי עִם זִוְי: וְעַל בְּרָבִים
תִּשְׁעִשְׁעוּ (שם ס"ו י"ב). כְּדֶרֶךְ הָאוֹמְנוֹת לַהֲשַׁתְּעִשׂע
עַל בְּרִיכָהּ עִם יִלְדֵי שְׁעִשְׁעִים.

בְּרַךְ א' שִׁתְּ לְבָרַךְ וְאַרְבִּיבָא בְּאַרְמִית: בְּרִכּוּהִי
(דְּנִיָּאל ו' י"א) flü: ב' לְשׁוֹן בְּרַכָּה, flü segnen.
preisen (שם ב' י"ט).

בְּרִיָּת הַקָּדִי וְהַכְּתִיב בְּרִזּוֹת שְׁעִים, (ד"ה א' ו' י"א)
אֲלִי הוּא הַקִּצּוֹר מִן בְּרִיָּת נִיָּת - puteus oil-
varum.

בְּרִיָּלִי שְׁעִים הוּא בְּרִזְלִי הַגִּלְעָדִי אֲשֶׁר עֲשָׂה
חֶסֶד עִם דּוֹר בְּבִרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם כִּנּוּ,
וְאֲשֶׁר אֵכֵל עַל שְׁלָחַן הַמֶּלֶךְ בְּשׁוּבוֹ לְגִדּוּלָתוֹ (ש"ב
י"ז כ"ה כ"א ח').

ברח

בְּרַח (הַעֲתִיד יִבְרַח) פֶּעַל ב' ב'. הַקִּלְשִׁי עֲנִינוֹ נִיסָה
וְהוּא עוֹסֵד: כִּי בְרַח יַעֲקֹב (בראשית ל"א כ"ב)
entfliehen, entlaufen. וְיִבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ (שם
ט"ז כ"א). וְיֵשׁ עֲנִינוֹ חֲבוֹר וְקִשּׁוֹר ע"י בְּרִיחִים:
לְבָרִיָּח בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים (שְׁמוֹת ל"ו י"ג) verbinden
vermittelt flü Regel.

הַהִפְעִיל מַעֲנִין א': וְאִבְרִיחֶהוּ מִעָלִי (נַחֲמִיָּה י"ג
כ"ח) fortjagen, vertreiben. הַמֶּה הַבְּרִיחֶהוּ אֶת יוֹשְׁבֵי
גֵת (ד"ה א' ח' י"ג): מִשְׁדֵּר אֵב יִבְרִיחַ אִם (מַשְׁלִי
י"ט כ"ו): לֹא יִבְרַחֲנוּ בִן קֶשֶׁת (איוב כ"א י"ט). וְזֶה
שְׁהוּא מַעֲנִין ב': מְבָרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה
(שְׁמוֹת כ"ו כ"ח) schließen, verbinden.

בְּרִיָּח שְׁתִּי לְבוֹרָה: בְּרִיחִיָּה עַד צֶעֶר (יִשְׁעִיָּה ס"ו
ה') flüflüßlinge. וּמַעֲנִין ב': וְאִשִּׁים בְּרִיָּח
וְדִלְתִים (איוב ל"ח י"ח): וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן (שְׁמוֹת כ"ו
כ"ח) flüegel. וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִים (שם כ"ו כ"ח): בְּרִיחִי
עֲצֵי שִׁטִּים (שם ל"ו ל"א). וּמִ"א: עַל לִוְיָתָן נִחַשׁ
בְּרַח (יִשְׁעִיָּה כ"ו א'): וְהוֹדַרְתִּי בְּרִיחִים כָּלִם (שם
ס"ג י"ד). י"ם אוֹתוֹ מַעֲנִין בּוֹרָה, וְי"א שְׁהִיבִית שְׁמוֹשׁ
וְהָשֵׁם תֹּאֵר לְסַפִּינּוֹת.

מְבָרַח שְׁתִּי לְבוֹרָה: וְאֵת כָּל מְבָרַחוֹ בְּכָל אֲנָפּוֹ
(יִחְזָקָאל י"ז כ"א) flüflüßlinge.

ברך

בְּרַךְ (הַעֲתִיד יִבְרַךְ) פֶּעַל ו' ב' ב'. הַקֵּל יֵשׁ עֲנִינוֹ
כְּרִיעָה עַל בְּרִכּוֹ: וְנִבְרַךְ עַל בְּרִכּוֹ (ד"ה ב' ו'
flüen, flüfnien G'). נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה נִבְרָכָה (תְּהִלִּי
צ"ה ו'). וְיֵשׁ עֲנִינוֹ שְׁפַעַת טוֹב וְתַהֲלָה וְלֹא נִמְצָא
בִּקָּל כִּי אִם הַפְּעוֹל וְהַמְקוֹר, וְהוּא תֹאֵר תּוֹסַפַת שְׁפַע
טוֹב וְרִצּוֹן כְּשֶׁהוּא נּוֹפֵל עַל הָאָדָם: בְּרוּךְ אַבְרָם
לֹאֵל עֲלִיוֹן (בראשית י"ד ט"ו) gefegnet: בֹּא בְרוּךְ ה'
(שם כ"ד ל"א) Gefegneteter: וְיִבְרַךְ בְּרוּךְ אֲתַכֶּם
יְהוֹשֻׁעַ כ"ד י'), וְכִשְׁהוּא נּוֹפֵל עַל הָשֵׁם עֲנִינוֹ תַהֲלָה:

ברק

בָּרַק פ"י בנינו קל ענינו יריית חצי ברק: בָּרַק (תהלים קמ"ד ו') *schleusen, werfen, schleusen*, *bern*.

בָּרַק ש"י: וכן האש יוצא בָּרַק (יחזקאל א' י"ב) *Blitz*: בָּרַקִים למטר עשה (שם קל"ה ו'). ויאמר ג"כ על להב ולהט כלי זין הנוצץ כברק: למען היה לה בָּרַק (שם כ"א מ"ו) *Blanz, Polstur*, ונגה ולהב כמו ברק: שנותי בָּרַק חרבי (דברים ל"ב מ"א): לנגה בָּרַק חניתך (חבקוק ג' י"א).

בָּרַק ש"ע לברק בן אבינועם אשר התגבר על מיטרא שר צבא מלך כנען (שופטים ד' ו'). **בָּרַקוֹם** ש"ע (עזרא ב' ג"ג).

בָּרַקֶת שם אבן טובה מבריקה: מטרה ובִּרְקֶת (שמות כ"ח י"ד) *Sarfunkel*, וס"א: ובִּרְקֶת וזהב (יחזקאל כ"ח י"ג).

בָּרַקָנִים שם מין קוצים. את קוצי המדבר ואת הִבְרָקָנִים (שופטים ה' ו') *Disteln*, רק בסמן הרבים.

ברר

בָּרַר פ"י ה"ב"ב. הקל יש ענינו בחירה והבדל דבר מדבר, אם שפל מנכבד: ובִּרְתִּי מבם המורדים (יחזקאל כ' ל"ח) *absonbern, auslesen*, הגכבד מהשפל: ושאר הִבְרִיזִים אשר נקבו בשמות (ד"ה א' י"ו מ"א) *Ausleselese*, ר"ל טובים ונבחרים: ובתל' זה בָּרַר לו אחד *wählen*; בָּרַר אוכל מתוך הפסולת. ויש ענינו זכוך וצורף: ורעת שפתי בָּרַר מללו (איוב ל"ב ג') *rein, klar, deutlich*, ובדברי המליצים החדשים: לו תחזה עולם בָּרַר אך פעם אחת (לישירים תהלה) *eine klare unge-trübte Welt*, וְלִבּוֹר אֶת־כִּלְיוֹה (קהלת ט' א') *erklären*, וישמיני לחץ בָּרַר (ישעי' מ"א מ"ב) *geklärt, blank*, כמו הִבְרִיז החצנים (ירמיה קרובים כי הנבחר הוא זך וטהור אם במובנו הטבעי או במוסרי וקרוב לשרש ברה.

הנפעל ג"כ ענינו זך הרוח: עס־קֶר תִּתְקֶר (ש"ב כ"ב כ"ב) *ein Mann von reinem Gewissen*, הִבְרִיז נושאי כלי ה' (ישעי' כ"ב י"א).

בָּרַךְ ש"י על שמע ותוספות טובה כמו בָּרַךְ: הנה בָּרַךְ לקחתי ובָּרַךְ ולא אשיבנה (כסדר ב"ב כ').

בָּרַכָה ש"נ על שמע ותוספת טובה: והיה בָּרַכָה (בראשית י"ב ב') *Eugen*: בָּרַכַת ה' היא תעשיר (משלי י' כ"ג): בָּרַכּוֹת לַעַד (תהלים כ"א ו'): בָּרַכַת שמים מעל בָּרַכַת תהום רבצת תחת בָּרַכַת שמים ורחם (בראשית ט"ט כ"ה). ויאמר על מתנה ומנחה: קח נא את־בָּרַכְתִּי (שם ל"ב י"א) *Wesent*, ומזה: נפש בָּרַכָה תדשן (משלי י"א כ"ו) *freigebig*, שמתגבר לתת ברכה: קח נא בָּרַכָה מאת עבדך (ס"ב ה' מ"ו). וי"ם מעל מזה: מְבָרַךְ אֵין ישעיה מ"ו ג', ר"ל מביא מנחת אֵין.

בָּרַכָאֵל ש"ע (איוב ל"ב ב') גם בָּרַכְיָה או בָּרַכְיָה שמות ע"פ.

בָּרַכָה שתי' למקום בניית המים, אשר שמה יברכו הגמלים על ברכיהם לשתות מים, והיה למי זה מלשון: ובָּרַךְ הגמלים (בראשית כ"ד י"א). ובקרן צפונית מערבית של ירושלים בניא הגום יפדד מקור מי השלוח, והיה לשתי בָּרַכּוֹת, האחת: תַּעֲלֵת הַבְּרַכָּה העליונה (ישעיה ד' ג'): או הַבְּרַכָּה הַתַּתְּמוֹנָה (שם כ"ב י"א) הנקראת בנחמיה (כ' י"ד): בָּרַכַת המלך. והשנית: הַבְּרַכָּה התחתונה (ישעיה כ"ב ט'). להשקות תחתית העיר במימיה: בָּרַכּוֹת מים (קהלת כ' ו') *Bisferte, Zeich*: בָּרַכּוֹת בחשבון (ש"ה ו' ה'). וי"ם מזה הבה לי בָּרַכָה (שופטים א' מ"ו). בקמץ ת' צירה.

אֶבְרַךְ ש"י לכריעה: ויקראו לפניו אֶבְרַךְ (ברא' ט"א מ"ג) *Enien*, כמו הברך בה"א.

בָּרַךְ ש"ע לברוך בן נריה מודע לירמיהו הנביא (ירמיה ל"ב מ"ו, ל"ז ד') ונזכר עוד בכה"ק איש ששמו ברוך והוא: ברוך בן זכאי (נחמיה ג' כ').

ברם

בָּרָמִים תאר השם לבגדים נאים: ובגנוזי בָּרָמִים (יחזקאל כ"ז כ"ד) *Staatskleider*, וקרוב הוא לל' ערב שאומרים לבגדים נאים: מברומה. **בָּרָם** בל' ארמית כמו אולם בל' עבר (דניאל ד' י"ב) ולדעת Gesenius הוא נגזר מן בָּרָה או בר מן. — בָּרַע, שם מלך סורם (בראש' י"ד ב').

להרעיל כלי הנשק ולמשחם בארם הממית, למען ימות מהרה ולא תוכל עוד חסכה הזאת להרפא, כי הארם יסובב מיד עם מרוצת הדם ויתגלע בכל הנוף, וכן: מבחור בְּרֹשֶׁן (ס"ב י"ט כ"ט).
בְּרֹשֶׁן שם ע"פ בקצור מן בְּרֹשֶׁן, והוא שם מלך עמורה הנזכר בס' בראשית י"ד ב'.

ברת

בְּרוֹת כמו ברוש בס': רחשנו בְּרוֹתִים (ש"ה א' י"ז). Tannen, Gypreffen (ב"ר ש' ברה).

בשל

בָּשַׁל פֻּעַל, דב"ב, הקל עומד ענינו נמר הפיר ע"י חום השמש: בָּשַׁל קציר (יואל ד' י"ט) zelf werden, או נמר מאכל מחום האש: בָּשַׁל עצמה בתוכה (יחזקאל כ"ד ה') gar werden, המיעל יוצא: לא תבָּשַׁל גִּיד (שמות כ"ג י"ט) kochen, ועל הצלי: וְבָשַׁלְהֶם הַמֶּסַח בָּאֵשׁ (י"ה ב' ל"ה י"ג) braten.

המיעל: ואם בכלי נחשת בָּשַׁלָה (ויק' ו' כ"א). ההמיעל עומד: הַבָּשִׁילֹה אֲשַׁכְּלוֹתֶיהָ עֲנָבִים (בראשית י' י"ז) zelfen.

בָּשַׁל שִׁמּוֹן למעולת הבשול: וּבָשַׁל מִבָּשֵׁל בָּמִים (שמות י"ב ט'), ובס' הוא ת"הש: אֵת הַדּוֹרֵעַ בָּשַׁלָה (במדבר ו' ט').

מִבָּשִׁילָה שם ת' נקבה למקום שמיתת הקדוות: וּמִבָּשִׁילֹת עָשָׂה מִתַּחַת (יחזקאל מ"ו כ"ט) Feuerherb, Gaffertole, ובס' ר"ז הוא תאר לבית הבשול: בֵּית הַמִּבָּשִׁילִים (שם שם כ"ד) Küche.

בָּשַׁלָם שם ע"פ לנציב מלך פרס בארץ יהודה (עזרא ד' ז').

בשם

בָּשָׂם גם בָּשָׂם או בָּשָׂם שם מין סמים נותני ריח טוב: מוֹרֵי עִם בָּשָׂמִי (ש"ה ה' א') Gewürz, וקנה בָּשָׂם (שמות ל' כ"ט): וְקָנְמוּ בָּשָׂם (שם שם). והרבני: בָּשָׂמִים ראש (שם ל' ב') Spegetel, יולל בָּשָׂמִי (ש"ה ד' י"ז).

בָּשָׂמָת שם אשת עשו (בראשית כ"ו ל"ד) ושם בת המלך שלמה (מ"א ד' מ"ח).

המיעל: וּלְבָרֵךְ וּלְלַבֵּן (יחזקאל י"א ל"ה) erläutern, ins Reine bringen.

ההמיעל: לוא לזרות לוא לְקַבֵּר (ירמיה ד' י"א) auslesen, reinigen, säubern, הקירו החצנים (שם כ"א) schleifen, blank machen (מ"ו).

ההתפעל: וְתִקְבְּרוּ וְתִלְבְּנוּ (יחזקאל י"ב י"א) reinigen, läutern, עם נבר תִּתְקַבֵּר (תהלים י"ח כ"ו) rein verfaßren.

בָּר ת"הש לשהור ונקי: נקי כמים ובר לִבָּב (שם כ"ד ד') rein: ובר הייתי בענין (איוב י"א ד'): לְבָבִי לִבָּב (תהלים ע"א א'). ומה נקרא הרגן הגדוש ונבדל ממין, בָּר: מדהלתבן את־הַבָּר (ירמיה כ"ג כ"ה) reines Korn, ובס' בָּרָה כחמה (ש"ה ו' י') rein lauter, מצות ה' בָּרָה (תהלים י"ט ט') בָּרָה היא לילולתה (ש"ה ו' ט').

בָּר שִׁמּוֹן למהור ונקיות: בָּרִי יְדִי יֹשִׁיבִי לִי (תהלים י"ח כ"ה) Reinheit: בָּרִי לנגד עיניו (ש"ב כ"ג כ"ה). או ת"הש לכסף צדוק: ואצרף בָּבִר מִיָּנִיךְ (ישעיה א' כ"ה).

בְּרִית שם דבר המנקה ומוכך הידים והבגדים בכבוס: גם אֲמַתְכֶּם בְּנֵת וְתַרְבִּי לָךְ בְּרִית (ירמיה כ"ב כ"ה) Seife, וְתַתִּים מִכְּבָסִים (סלאמי ג' ב'). ולפי עדות מקצת חכמי העמים יש בארצות המזרח טבע אחד ששמו Borit דגבון מאד לשימוש כביסת הבגדים על דבר חלקי המלח הנמצאים בו כטבעו, ולכן יתרגמו בְּרִית - Saugen, fäls, והוא בוריתא בלי ארמית.

בָּרִי תאר לזהר הרקיע ובהור בשחקים: אֵף בָּרִי יִמְרִיחַ עַב (איוב ל"ו י"א) der hellere Himmel, גם בהיות האויר בהיר וצה יִמְרִיחַ עֲבִים, ובתלמוד נמצא שם בָּרִי, זה אומר ברי זה אומר שִׁמָּה, gewiss, ר"ל מענתו ברורה.

ברש

בְּרֹשֶׁן שם מין עץ ארז: בְּרֹשֶׁן תדרה ותאשור (ישעיה מ"א י"ט) Xanne: אֲנִי בְּרֹשֶׁן רֵעֵנִי (הושע י"ד ט'). ועצ'ה: וְהַבְּרֹשִׁים הָרַעְלוּ (נחום ב' ה'), כנוי לנבורים וחשוכים. אמנם האמת עם המפרשים, והברושים הם חנותות העשויות מברוש הרעל עם חמת ורוש, vergiftet, כי עוד היום בארץ בני קדם דרכם ומנהגם בערכם מלחמה

החתים קָשְׁרוּ מוֹבוּ (ויקרא ט"ו ב'): דם יהיה זובה
בְּקֶשֶׁרָה (שם שם י"ט). ועל הקרובים: וּמִבְּקֶשֶׁרָה לֹא
תתעלם (ישעיה נ"ח ו') Blutsfreund: אך עצמי
וּבְקֶשְׁרִי אֶתָּה (בראשית כ"ט יד'). וּנִמְצָא גַם בְּרִבְרִי
הַמְשׁוֹרֵר הָאֱלֹהִי בְּרִצּוֹנוֹ הַקָּסִין אֶת כֵּן אֲרַם אֲנוֹשׁ
מִן הָאָרֶץ, כִּי לֹא יוֹכֵל לְהִרְעֵ וְגַם הוֹסִיב אֵין אוֹתוֹ:
מִה יַעֲשֶׂה בְּקֶשֶׁר לִי (תהלים נ"ד ה') der Vergänglichste,
wie alles Fleis: נֶשֶׁם בְּקֶשֶׁר וְרוּעוֹ (ירמיה י"ז ה') der
auf Vergänglichem vertraut, רִצּוֹנוֹ לְוִמֵּר הַשֵּׁם
בִּשְׁחֻנוֹ עַל דְּבַר נִפְסָד.

בְּקֶשֶׁר בל' ארמית כִּמְ בְּקֶשֶׁר בל' עבר: קוֹמוּ אֲכִילִי
בְּקֶשֶׁר שְׁנִיא (דניאל י"ד ה') וְמוֹה עִדֹּה הַהִשְׁאֵלָה
כֹּל בְּקֶשְׁרָא (שם ב' י"א) alle Expiere.

בְּקֶשֶׁרָה שֶׁתִּנֵּן לְשִׁמְעָה חֲדָשָׁה טוֹבָה אוֹ רַעָה:
אִם לְבָרִי בְּקֶשֶׁרָה בִּסְיוֹ (ש"ב י"ח כ"ה)
Botchaft. וְכֵן יֹאמֶר לְשֹׁכֵר הַמוֹכֵן לְמִבְשֵׁר: אֲשֶׁר
לִתְתִּי לוֹ בְּקֶשֶׁרָה (שם ד' י') Botenlohn: לֹא אִישׁ
בְּקֶשֶׁרָה אֶתָּה (שם י"ח כ"א).

בתה

בְּתָה שֶׁמִּנִּי וְעֵינִי שִׁמְמָה וְתוֹרָה: וְאִשִּׁיתָהּ בְּתָה
(ישעיה ה' ו') weiß, leer, gerührt. וְהִרְבִּינוּ:
בְּנִחְלֵי הַבְּתוּלוֹת (שם ז' י"ט). הִרְנֵשׁ ת' הִנַּח.
בְּתָה שֶׁם מִרְה מִה מִמֶּדֶת הַלַּח: אֲלֵפִים בְּתָה יָכִיל
(ש"א ז' כ"ז) Was: וְאִסְמָה צֶדֶק וְבֵת צֶדֶק
(יחזקאל ט"ה י'): כִּי עֲשֵׂרֶת הַבְּתָיִם חֲמֵר (שם שם
י'): וְיִין בְּתָיִם עֲשָׂרִים (ד"ה ב' כ' ט').

בְּתָה רְבִיּוֹם (ש"ה ז' ה') שֶׁם שֶׁעֵר הַעִיר אֲשֶׁר שִׁמָּה
בְּאוֹ בִּימֵי קָדֶם כֹּל הָעָם וּזְקִינוֹ לְכֹל
דְּבַר הַנְּעֻשָׁה בַּפְּרִדְמָא. וְהִרְמִבְּטֵן הַעֲתִיק: -שֶׁם
ter der Großen.

בְּתָה שֶׁבַע אֲשֶׁת אֲוִרְיָה. אֲשֶׁר לָקַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד
בַּחֲזֻקָה לֹא לְאִשָּׁה וְתִלְדֵּן לֹא אֶת שְׁלֹמֹה
מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (ש"ב י"א י"ב).

בתל

בְּתִלְלָה שֶׁתִּנֵּן: בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יִדְעָה (בראשית
כ"ד ט"ז) Jungfer: בַּחֲזוּרִים וְגַם בְּתוּלוֹת
(תהלים קט"ה י"ב), וְעַל צֶדֶר הַשְׁאֵלָה בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל.
וּבְרִבְרִי חֲזוּל': קִרְקַע • בְּתוּלָה עַל אֲרַמָּה שְׁלֹא
נִחְרַשָּׁה מִשְׁלֹם.

בְּשֵׁן אוֹ הֶבְשֵׁן, מְקוֹם בַּעֲבֵר הִירְדֵן אֲשֶׁר נִדְרַע
לְתַהֲלָה עַל דְּבַר יַעֲרֹת עֲצֵי אֲלוֹנִים אֲשֶׁר
בוֹ, וְעַל דְּבַר מִרְעָה דִּשָּׁן לְבַחֲמוֹת שְׂרִי כֹל הַבִּשְׁן
נִסְבֵּן מִן יִבְקֵ עַד הַר הַרְמוֹן, וּמִקֶּדֶם עַד מִלְכָּה
(דברים נ' י'), וְנִקְרָא בְּלִי יוֹן Bataria.

בשם

בּוֹשֶׁם פִּי בְּנִינוֹ מִיַּעַל עִדֹּה מְרֻבָּעָה וְעֵינֵינוּ מִיַּסְמָה,
כִּמּוּ בּוֹסֵם בִּסְמִיךְ: יַעֲן בּוֹשֶׁסְכֶם עַל דֶּל
(עמוס ה' י"א) treten, וְלִפְתֵּי דַעַת חֲכָמִי תִּתְלַמֵּד
בְּאִמְרָם: עֲמֹס בְּלוֹשָׁנָא הִיָּה, הַחֲלִיף סִמִּיךְ בִּשְׂרִי.
בִּמְקוֹם בּוֹסְסֶכֶם כִּמּוּ שֶׁעֲשֵׂה לְחִפְךָ בּוֹלֵם ת' בּוֹלֵשׁ
(ע"ש בוס).

בשר

בְּשִׁיִּר (הַעֲתִידִי בְּשִׁיִּר) פִּי בִּבְכִי הַמִּיַּעַל עֵינֵינוּ הִדְרַעַת
שְׁמוּעָה טוֹבָה: אֲשֶׁר בְּשִׁיִּר אֶת אֲבִי (ירמיה כ' מ"ו)
verfünden, benachrichtigen, Botchaft bringen
צֶדֶק בִּקְהֵל רַב (תהלים מ' י'): וְאַבְּקֶשְׁהָ אֶת הַמֶּלֶךְ
(ש"ב י"ח י"ט): גַּם זֶה מְבַשֵּׁר (שם שם כ"ו) Gerolt,
Giner, der gute Nachricht bringt: רִנְלִי מְבַשֵּׁר (ישעיה
נ"ב ו'). וְיִמְצָא נִכֵּן לְרַעָה: וְיַעֲן הַמְּבַשֵּׁר וְיֹאמֶר גַּם
יִשְׂרָאֵל (ש"א ד' י"ז), וּבִסְיוֹנִי: מְבַשֵּׁרֶת צִיּוֹן (ישעיה
מ' ט') סַתְמָה לְטוֹבָה.

הַהִתְמַעַל: וְתִבְשֵׁר נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ (ש"ב י"ח
ל"א) Ich verfünden lassen.

בְּשִׁיִּר שֶׁם הַקְּבוּץ וְכֵן לְחֹמֶר טוֹף בַּעֲחִי: וּבְשִׁיִּר
מְבַשֵּׁרִי (בראשית כ' כ"ג) Fleis, וְהוּא כְּנוֹי
עַל הַנּוֹף: וּבְשִׁיִּר כִּי יִהְיֶה בוֹ (ויקרא י"ב י"ח) ein
Röper, וְעַל כֹּלֵל הַמִּין בַּעֲחִי: נִתּוֹן לְחֵם לְכֹל בְּשִׁיִּר
(תהלים קל"ו כ"ה) Creatur, fleischliches Wesen: וְלֹא
יִכְרַת כֹּל בְּשִׁיִּר (בראשית ט' י"א): וְיִבְרַךְ כֹּל בְּשִׁיִּר
(תהלים קט"ה כ"א): לְכֹל בְּשִׁיִּר (במדבר י"ו כ"ב), תֹּאֵר
לְכֹל חִי: עֲמוּ וְרוּעוֹ בְּשִׁיִּר (ד"ה ב' ל"ב ח'). וְיִמְצָא
גַּם הִרְבִּינוּ מִטְּנֵן, לְהוֹדוֹת עַל חֲלָקֵי הַנּוֹף בַּפְּרִט, עַל
הָאֲבִירִים הַנִּדְרִים וְהַעֲזוּרִים, עַל דְּבַר שֶׁהִמָּה מַעֲמִידִי
וּמַחֲזִיק הַנּוֹף, die Bestandtheile des Röpers: חִי
בְּשִׁיִּרִים לֵב מִרְפָּא (משלי י"ד ל') Gelieber, וְעַל
אֲבִיר הַתְּשֻׁמִּישׁ בַּפְּרִט: בְּשִׁיִּר עֲרַלְתֶּכֶם (בראשית
י"ז י"א): נִדְלִי בְּשִׁיִּר (יחזקאל י"ו כ'): אֲשֶׁר בְּשִׁיִּר
חֲמוּרִים בְּשִׁיִּרֶם (שם כ"ג כ'): דֶּר בְּשִׁיִּר אֲתִיּוּב אוֹ

בתר

בְּתָר (העתיד יבְתָר) מ"י בב"ב, הקל ענינו נתוח וחלוק; ואת הצפור לא בְתָר (בראש"י מ"ו י').
צֶרְפֶּנֶיבֶּרְג — הפועל: יְבַתֵּר אותם בתוך (שם שם).
בְּתָר שתי' לנתחי החתוך: איש בְתָרוֹ (שם שם) **Stahl**: ועברו בין בְתָרָיו (ידיה ל"ד י"ח):
 הדי בְתָר (ש"ה ב' י"ח) **Stahlberge**.
בְּתָר או בְתָתֵר בל' ארסית כמו אחרי בל' עבר, **nach** (דניאל ב' ל"ט).
בְּתָרִין נגזר מן הדי בְתָר, והוא שם מקום לעסק על חתך הדין מורחה, ויבוא בה"א הידיעה: וילכו כל הַבְתָּרִין (ש"ב ב' כ"ט).

בְּתוּלִים שק"ו ולא יבוא ביחוד: ולא ימצאתי לה בְּתוּלִים (דברים כ"ב י"ד) **das Zelfen der Jungferchaft**: ואלה בְּתוּלֵי בְתִי (שם שם).
בְּתוּלָא (א) שם עצם פרטי לאבי לבן הארמי (בראשית כ"ב כ"ג). (ב) שם מקום (ד"ה א' ד' ל') וזה המקום נדע גם בשם בְּתוּל (יהושע י"ט ד'). — בְּתִיָּה, ש"ס.

בתק

בְּתִק פעל יוצא בנינו מפועל ענינו דקירה: ובְתִקְךָ בחדרתם (יחזקאל י"ו מ') **flecken, zerflecken; durchbohren**.

אות ג

J. Ch. Grünbaum
 PLOCK

בְּאִין שם"ו: לפני שבר בְּאִין (משלי י"ו י"ח) **Stolz**, **Stolz**, **Stolz**, **Stolz**. ועמו מה שהוא תפארת הרוממות: לְבָאִין ולתפארת (ישעיה ד' ב') **Stolz**.
בְּאִין יעקב (תהלים מ"ו ה'): ומִהֲדֵר בְּאִינוֹ (ישעיה ב' י'): ביום בְּאִיןְךָ (יחזקאל י"ו ג').
בְּאִין שם"נ: בְּאִין לִבְשׁ (תהלים צ"ג א') **Stolz**.
בְּאִין **Stolz**, **Stolz**: אתה מושל בְּאִיןֵי הַיָּם (שם ש"ס י').
בְּאִין שם"נ: בְּאִיןֵי וּבְגָדֵי לִבְשׁ (ישעיה מ' ח') **Stolz**: בְּאִיןֵי אֶדֶם (משלי כ"ט ג'): והשפיל בְּאִינוֹ (ישעיה כ"ה י"א): ספני בְּנָה (ידיה י"ג י').
 (עין שרש גוד).

שם האות גימ'ל יובן בשום עין על תואר האות הוה בכתב הפיניקי וזה תוארו ^ הקרוב בדמותו וצלמו לתואר הַקָּל וישתמשו באות זה נ' למספר שלשה בדברי המהברים.

גאה

גָּאָה (העתיד יִגָּאָה) מ"ע בנינו קל ענינו גדול וגבהות: כי גָּאָה גָּאָה (שמו"ט א') **hoch sein**: כי גָּאָה הַיָּם (יחזקאל מ"ו ה') **groß sein**: הִיגָּאָה גָּמָא (איוב ח' י"א) **erheben**, **erheben**, **erheben**: וְיִגָּאָה כִשְׁחַל תִּצְהַדֵּנִי (שם י"ו י').
גָּאָה תאר השם: גָּאָה מִאֵד (ישעיה י"ו י') **Stolz**, ומ"א והוא תאר: על כל גָּאָה ורם (שם ב' י"ב) **Stolz**, **ger, hochmütiger**: והרבו: בית גָּאִים יסח יי (משלי מ"ו כ"ה). ובכללו ענין על מרן ורשע, **frech, frech**, **verheb, gewaltthätig**: כי הנאוה יסוד כל רעה, כאשר הענה יסוד כל צדק ואמת: השב גמול על-גָּאִים (תהלים צ"ד ב'). ומכל אלה אתה הראת לדעת כי הנאוה לא נאמרה על התרוממות הכבוד והגדולה, כי אם על ההתנשאות הבזויה. ובס"נ הוא ש"ם: גָּאָה וגאון (שם ח' י"ג) **Stolz, hochmütig**. ובא הרבוי בתוספת נ"ן: הבזו לְגָאִיוֹנִים (תהלים קכ"ג ד'). וגָּאָל, שם עצם פרטי.

גאל

גָּאָל (העתיד יִגָּאָל) מ"ה הב"ב, הקל יש ענינו פדיון: כי גָּאָל יי את יעקב (ישעיה מ"ו כ"ג) **erlösen, be-**: וְגָאָל את סמכר אחיו (ויק' כ"ה כ"ה) **einlösen**: גָּאָל לך אתה (ירמ' ד' ר') **an sich kaufen**. ונקרא הקרוב אשר לו משפט הנאוה גואל: ובא גואל הקרוב אליו (ויקרא כ"ה כ"ה) **Berwandter**: גואל הדם (במד' ל"ה י"ט) **Blutdröher**: סְגוּאֲלֵינוּ הוא (ירמ' ב' כ'): משתיין בקור וגואליו ורעדו (מ"א י"ו י"א): והלכו גואלים (ישעיה ל"ה מ').

גבא

גָבֵא שת' למקום מים מבוטאים: ולחשוף מים
גָבֵא (ישעיה ל' יד) *Brannen, Gifterne*.
 והרבו גבאים: בצאתיו ונקאיו (יחזקאל מ"ו יא).
 ומ"א: באו על גבים (ירמיה י"ד ג'). ותרנום בור טובא.

גבה

גָבֵה (העתידיקבה) פע' בב' ב. הקל ענינו רוממות
 טבעי או מוסרי. הטבעי: גָבֵהּ בקומה (יחזקאל
 ל"א י') *hoch sein*. הוא ממאמר האיכות: שחקים גָבֵהּ
 מסך (איוב ל"ח ה'): וְגָבֵה מכל העם (ש"א י" כ"ד).
 והמוסרי ענינו נאווה: לא גָבֵה לבי (תהלים קל"א א')
hochmützig, stolz sein. וכל שענינו נאווה נסמך על
 לב: ובחוקתו גָבֵה לבי (ד"ה ב' כ"ו מ"ו): לפני
 שבר יָבֵה לב איש (משלי י"ח ג'). ונמצא לשבח:
 וְגָבֵה לבי בדרכי ה' (ד"ה ב' י"ז ו') *hoch hervortreten*
 וְגָבֵה יי צבאות במשפט (ישעיה ה' מ"ו) *erhaben*
hoch zeigen. והתאר: השפלתו עין גָבֵה (יחזקאל י"ז
 כ"ד) *hoch*: ועיני גָבֵהים תשפלה (ישעיה ה' מ"ו)
die Stolzigen.

ההפעיל עומד: הַמְגִבִּיהוּ לשבת (תהלים ק"ג
 ה'), שהוא מצטרף על פעל לשבת להגביל בו
 איכות הישיבה במקום תאר הפעל: ובני רשף
 וְגָבִיהוּ עוף (איוב ה' ז'): אם על סף וְגָבִיהוּ נשר
 (שם ל"ט כ"ו). ר"ל לעוף. והיוצא: השפלתו עין
 גָבֵה הַמְגִבִּיהוּ עין שפל (יחזקאל כ"ד) *erhaben*:
 מְגִבִּיהוּ פתחו מבקדש שבר (משלי י"ז י"ט): וְגָבִיהוּ
 מאר (ד"ה ב' ל"ג י"ד).

גָבֵה ת"הש או הפעל: גָבֵה מכל-העם (ש"א מ'
 ב') *hoch*: על כל נבעה גָבֵהה (מ"א י"ד כ"ג)
 אל תרבו תדברו גָבֵהה גָבֵהה (ש"א ב' ג') ר"ל דברי
 גבוהה והוא נקבה. והמסיכות מזה זרה: כל
 גָבֵה לב (משלי מ"ו ר'): גָבֵה עינים (תהלי ק"א ה'):
 מְגִבִּיהוּ רוח (קהלת ז' ח').
גָבֵה שם: גָבֵה שמים (איוב כ"ב י"ב) *die Höhe*:
 ולפני כשלון גָבֵה רוח (משלי מ"ו י"ח) *höchst*:
muß: עדי-נא נאון וְגָבֵה (איוב מ' י') *Gebahrenheit*:
 גָבֵהה אפן (תהלים י"ד) *Stolz*: ויכנע יחזקיהו גָבֵהה
 לבי (ד"ה ב' ל"ב כ"ו). והמסיכות: גָבֵה קומתו (ש"א

י"ש ענינו כמו געול בעין שענינו טנה: וְגָבֵההוּ
 חשך וצלמות (איוב ג' ה') *bedaubeln*.
 הנפעל מענין הראשון: והשיגה ידו וְגָבֵההוּ
 (ויקרא כ"ה מ"ט) *sich loslaufen*. ומענין השני: הוּ
 מראה וְגָבֵההוּ (מצניה ג' א') *bedeckt, bedeckt*. ובא
 מרכב מן הפעל ופועל: גָבֵההוּ בדם (ישעיה ג"ט ג').
 הפועל ישתמש רק לענין ב': כמה גָבֵההוּ
 (סלאכי א' ד') *verachten, Widerwillen haben*: לחם
 קָנָה (שם שם).

הפעל: וְגָבֵההוּ מן הכהונה (עזרא ב' ס"ב) *verwerfen*.
 ההפעיל: וכל מלוכשי אָנָה (ישעיה ס"ג ג')
bedecken. ע"ד הארמית ת' הַנָּהִלְמִי.
 ההתפעל: אשר לא יִתְגָבֵההוּ בפתגם המלך
 (דניאל ח' ח') *verunreinigen*.
גָבֵה תאר למתועב מקדש: גָבֵה הכהנה (נחמיה
 י"ב כ"ט) *Ausgestoßene*.
גָבֵה שם: לפירון: גָבֵההוּ תתנו לארץ (ויקרא
 כ"ה כ"ד) *Einföhung, Loskaufung*. אַנְשִׁי
 גָבֵההוּ (יחזקאל י"א מ"ו) *Gewandtschaft*.

גב

גָב שם דבר גבוה: ותבני-לך גָב (שם מ"ו כ"ד)
die Höhe: וזה גב המזבח (שם מ"ג י"ג) *die Höhe*.
 והרמו גָבֵה (שם מ"ו ל"ט) ונקרא האחור הגבוה
 בגוף, גב: על גְבִי חרשו חורשים (תהלים קכ"ט ב')
Rücken: יהותם וְגָבִיהֶם (מ"א ז' ל"ג): לְגָבִי חמר
 גָבִיהֶם (איוב י"ג י"ב): בעבי גְבִי מַנְנִי (שם מ"ו כ"ו).
גָב בלשון ארמית כמו בעברית *Rücken*, ונגזר מן
 גָבֵה בארמית *gäbe, gäbe*. ולדפך גָב
 (נבואה) הוא הפירה ועסק בארמית, ונמצא תמיד
 במסיכות: יתרמא לְגַב אריותא (דניאל ז' ח') *Eckgrube*.

גָבֵה תאר למקום השער הגבוה בעינים: ואת
 גָבֵה עיניו (ויקרא י"ד מ') *die Augenbraunen*:
 וְגָבֵהם מלאות עינים (יחזקאל א' י"ח).
גָבֵה שת' לבעל גבה הגב: או גָבֵה (ויקרא כ"א ב')
Buddichter.

גָבֵה תאר לגובה ההרים: הר גָבֵהים הר בשן
 (תהלים ס"ה מ"ו): הרים גָבֵהים (שם שם
 י"ו) רק בסמן הרבים.

לְקַבְּלוֹתֶיהָ (במדבר ל"ד ב'). ויאמר על כלל המחוזה הכלל בגבוליו: ובכל גְּבוּלֶיךָ (ירמיה ס"ו י"ג) *Se-gebiet, R-l* כל המדינה מקצה גבול ועד קצהו: ושבו בניו לְגְבוּלָם (ירמיה ל"א י"ו).
גְּבֻלַת תִּהְיֶה לְשִׁלְשֵׁלִי הקצוות: שרשת גְּבֻלַת (שמות כ"ה כ"ב) *Gnbe*.

מִגְבֻלַת תאר לשלשלי הקצוות: מְגַבֵּלַת תעשה אותם (שם שם י"ד) *Gnbfnoten*. ובתלמוד ישמשו בפעל זה ללישת עיסה יִלְבֵּל את העיסה *fneten*. גְּבִיל לתורא ואינו בארמית.

גְּבִיל שם אוסר: גְּבִיל ועמין (תהלי ס"ו י'): והארץ הגְּבִילִי (יהושע י"ג ה'): ובני חירום והגְּבִילִים (מ"א ה' י"ח) ואסורים קצת מפרשים שהוא תאר לחוצבי אבן. ונקרא בל' יון *Gabelane*, והוא מקום הרים בדרומה של ים המלח, ועד היום הזה עוד נקרא בשם *Deschebal*. בתרגום השמונים נמצא שם גבלה תמור שער, *bas ibumäsfäe Gebirge* (בראש' ל"ב ב' י"ד, י"ה ס"ו).

גְּבִיל (בל תחלוטוהו עם גְּבִיל בקמ"ץ) שם עיר אשר לממשלת צור: וקני גְּבִיל וחכמיה היו כך מחזיקי בדרך וגו' (יחזקאל כ"ז ס'). למקום הזה קראו היוונים *Byblus*, ובני ערב, *Descheble* עד היום הזה. הוזה *Deschobail* ולדעת איזה חכמים נקרא יושבי גְּבִיל בשם גְּבִילִים (יהושע י"ג ה') וליחיד גְּבִילִי (מ"א ה' ל"ב).

גבן

גְּבִילִינָה שם מאכל מחלב קפואה: וְגְבִילִינָה תקפיאני (איוב י' י'). *Räfe*.

גבע

גְּבִיעַ שתי' לדר קטן: גְּבִיעַ מלון לנו (ישעיה י' כ"ט) *Gügel*. או הוא שם מקום. ובס"ג: ויעמדו על ראש גְּבִיעָה (ש"ב ב' כ"ח): אל גְּבִיעַת הערלות (יהושע ה' ג'): וְגְבִיעַת במאזנים (ישע' ס"ב י"ב): גְּבִיעוֹתֶיךָ וניאיתך. (יחזקאל ל"ח ח').

הַגְּבִיעָה בה"א הידיעה הוא שם מקום מצוין ומסומן: ויבואו שם הַגְּבִיעָה (ש"א י"י) וגם בלי ה"א עם שם: גְּבִיעַת שאול: גְּבִיעַת החכילה (שם כ"ג י"ט): מְגַבֵּעַת בני בנימין (ש"ב כ"ג כ"ט). ונמצא גם בשם אחר: את גְּבִיעַ בנימין (מ"א ס"ו כ"ב): תקעו שופר גְּבִיעָה הצוצרה ברמה (הוש' ה' ח').

מ"ו י'). והכנוי: וירא גְּבִיעָה (יחזקאל י"ט י"א). והרבויו: גְּבִיעֵי שמים (איוב י"א ח').

גְּבִיעָה שמי' עיני גְּבִיעָה ארם (ישעיה ב' י"א) *Stolz, Hochmuth, troglige Wesen* ובתל' ישמשו עוד בפעל זה לענין לקיחה ודומה: זה גְּבִיעָה וזה גְּבִיעָה, *Weld begeben, einkaffiren* ובהפעיל הפעילה מציאה לחבירו, *aufgeben*. והאוסף נקרא יִבְעִי או גְּבִיעִי, *Raffier*. ונקרא הערך והמס והנרבה שיתן כ"א יִגְבִיעִית מורים, *Steuer Kollekte*. ויתן ענש על הארץ, תרגום ורמא מגבית על ארעא. — יִגְבִיעָה, שעי' פ'.

גבה

גְּבִיעַ שתי' למי שראשו חלק בלי שער: גְּבִיעַ הוא (ויקרא י"ג י"א) *Rahlfopf* ושמי': בקרחת או בגְּבִיעַת (שם שם ס"ב). ואמרו קרחת הוא קרחת הראש מאחוריו, וגבחת הוא קרחת הראש מלפניו, *Worber-Rahlfopf*. ויא' קרח הוא שהיה לו שער ונמרס, וגבה הוא שלא היה לו שער מעולם. — גְּבִיעִי, שעי' פ' (נחמיה י"א ח').

גבל

גְּבִיל (העתיד גְּבִיל) פי' בכ"ב, הקל ענינו עשית גבול: אשר גְּבִילִי ראשונים (דברי י"ט י"ד) *begren-gen*. והידרן: גְּבִילִי אותו (יהושע י"ח כ') *ein-gen, beflimmen*. וגם חֲמַת תִּגְבִילֶיהָ (זכרי' ס' ב'). והפעיל: הִגְבִיל את הדר (שמות י"ט כ"ג) *umgrenzen*. לכל ידורו העם לעלות רק ישארו מוצן לגבול, נסמך אל המקום: והִגְבִילֶת את העם (שם שם י"ט) *ein-schränken*. נסמך על המתקומם, כי הגבול יפריד בין המקום ובין המתקומם ע"כ נופל על שניהם.

גְּבִילִי תאר למקום החולק ומפריד בין מקום למקום: ונשען לגבול מואב (במדבר כ"א ס"ו) *Grenze*. והערבה והידרן וגבול (דברים ג' י"ח) הוא' כשעם אשר שיהיה לו גבול, ואונקלוס תרגם בכנוי ותחומיה כלומר וגבולו: ושתי גְּבִילִי מים-סוף ועד ים-פלשתים (שמות כ"ג ל"א). והרבויו גְּבִילִים: שד ושבר גְּבִילִיךָ (ישעיה ס' י"ח): בכל גְּבִילִיךָ (ירמיה י"ז ב'). ובסמן נקבה: וכסמת גְּבִילֶתָ (ישעיה כ"ח כ"ח): יצב גְּבִילֶת עמים (דברים ל"ב ח'): ארץ כנען

והסמיכות: גָּבֵר תָּמִיד (ההלי' יח כ"ו) שלא כמשמט
פָּעַל. או משקלו גָּבֵר או גָּבֵר. והרבי: על הַגְּבֵרִים
ועל הגשמים (ירמיה ט"ד כ').

גָּבֹר שְׁתִּי: גָּבֹר בארץ (ברא' י' ט') ein Mächtiger.
גָּבֹר גַּם בצרופ שם אחר: Tiger, Gels.
גָּבֹר צִיד (שם י' ט') ein harter Jäger; איש גָּבֹר
חיל (רות ב' א') tapferer Mann, Gels; כל גָּבֹרִי
החיל (יהושע א' יד): גָּבֹרִי השוערים (יר' א' ט')
כ"ו) die Angefechtenen der Thorhüter, ובא גם לתואר
אל אֱלֹהִים: האל הגדול הגָּבֹר (נחמיה ט' ל"ג)
ולפעמים בא מצטרף אל הפעל בדרך התול וצדוק,
להורות שנבורתו איננה באמת רק לפעולה ההוא:
היו גָּבֹרִים לשתות יין (ישעיה ה' כ"ב) beim — Gelsen
Beintrinken: גָּבֹר תָּמִיד (ש"ב כ"ב כ"ו) איש תָּמִיד,
כאמר: איזה נבור הכובש את יצרו.

גָּבִיר תָּאֵר לאדון ומושל: הוּא גָּבִיר לאחיד (ברא'
כ"ו כ"ח) Herr, Befehlshaber. ולנקבה: אמר
למלך וְלַגְּבִירָה (ירמיה י"ב יח) Fürstin, Gebieterin.
גָּבִירָה מַמְלָכֹת (ישעיה ט"ו ה'): כשפחה גָּבִירָה
(שם כ"ד ב').

גָּבִירָה שְׁמִי: כח וגְּבִירָה (יר' א' כ"ט י"ב) Macht,
Stärke ותתן לסוס גְּבִירָה (איוב ל"ט י"ט)
zum Muth anspornen: ענות גְּבִירָה (שמות ל"ב יח)
Siegekruf. והרבי: אבא גְּבִירָה י" (ההלים ע"א
ט"ו): וגְּבִירָה יְגִידוּ (שם קס"ה ד'): ואם גְּבִירָה
שְׁמִינִים שְׁנָה (שם צ' י').
גָּבֵר ובלשון רבים גָּבִירִים בל' ארמית כמו גָּבֵר,
גָּבִירִים בעברית (רניאל ב' כ"ה).
גָּבֵר שֶׁם מְקוֹם נֹזֵר בעזרא ב' כ'.
גָּבֵר שֶׁהָת בארמית כמו גָּבֹר בל'ע (רניאל ג'
כ') Gels.

גבש

גָּבִישׁ שֶׁם אֶבֶן יָקָרָה: ראמות וְגִישׁ לא יזכר
(איוב כ"ה י"ח) Edelgestein, ואלנביש תואר
לאבני ברד המציקים ונוצצים כמו אבן הכביש,
Egelstein. וזאתיות אל בלשון ערב כמו ה'א
היריעה בעברית.
גָּבִישׁ שֶׁם מְקוֹם (והוראתו רמה מן גָּבֵר בל'
ארמית) והוא עיר מלשתיים אשר למטה
דן (יהושע י"ט ט"ד).

גָּבִיעַ שֶׁתִּזְלֹכֹם: ואת נביעי גָּבִיעַ הכסף (ברא'
ט"ד ב') Gefes: שלשה גָּבִיעִים (שמות כ"ה
ל'): גָּבִיעִיהָ כפתוריה (שם שם ל"א).

מְגַבֵּעָה שֶׁם תִּאֲנֵל לכוּבֵעַ נְבוֹה כנבעה: וחבשת
לרם מְגַבֵּעֶת (שם כ"ט ט') Mägen Gefes:
פארי המְגַבֵּעֶת (שם ל"ט כ"ה).

גָּבֵעָא באל'ה' שֶׁם ע"פ (יר' א' ב' ט"ט).
גָּבֵעוֹן עיר גדולה כאחת ערי הממלכה אשר
למטה בנימין, קרוב לירושלים אחד ורביע
מיל. למנים החיו ישב בה, ושם היה מוכח לה'
בימי שלמה. יושבי נבעון נקרא בכ"הק גָּבֵעוֹנִים
(ש"ב כ"א א').

גָּבֵעַל שֶׁם בֵּר וחסר בקנה משותן: והמשתה
גָּבֵעַל (שמות ט' ל"א) Gängel, שהיתה
עולה בקנה לפיכך נכתה.

גבר

גָּבֵר (העתיד וגָּבֵר) פִּעוֹ מִמַּאֲמֵר האִיכוֹת והכמות,
דב"ב. הקל ענינו כמות החזק: וְגָבֵר
יִשְׂרָאֵל (שמו"ז י"א) stark, mächtig sein, liegen, ble.
Oberhand behalten: גָּבֵר הַמִּים (בראשית י' כ') Gel.
gen, zunehmen: כי גָּבֵר אוֹיֵב (איכה א' ט"ו) Herr.
schon, mächtig sein: ברכות אביך גָּבֵר (ברא' ט"ט
כ"ו) überfliegen, übertreffen: גָּבֵר חֲסִדוֹ עַל יִרְאִיו
(תהלים ק"ג י"א): מאריות גָּבֵר (ש"ב א' כ"ט).
המיעל יוצא: וְגָבֵרִים בִּי (ובשמו וכו') י"ב)
kräften: וחילים וְגָבֵר (קהלת י') Kraft anwenden.
כי אם הברזל קרה צריך החוטב להוסיף כח.
ההפעיל: ללשונו גָּבֵר (תהלים י"ב ה') Kraft
sein, meistern: וְהַגְּבִיר בִּרְתָּ לרַבִּים (רניאל ט' כ"ו)
Befähigen.

ההתפעל: על אוֹיְבִי וְהַגְּבֵר (ישעיה ט"ב ג')
fliegen: ופשיעהם כי וְהַגְּבֵר (איוב ל"ו ט') flieh fläu.
fen: וְאֵל שָׂדֵי וְהַגְּבֵר (שם ט"ו כ"ה) flieh empören.
aufsteigen.

גָּבֵר שֶׁם כָּלֵל לאיש זכר: ולאִי־לְבַשׁ גָּבֵר (דברים
כ"ה ה') Mannsperson. ולאדם בכלל: מִי
מַצְעִיר גָּבֵר (משלי כ' כ"ד) Wenig. ותאר לגבור:
אזר נא גָּבֵר חֲלָצִיד (איוב ל"א ב') tapferer Mann.
ויאמר על שאר בע"ח: גָּבֵר במסלתו ולבון (ויאל
ב' ח') ein Seider. כמו איש איש והוא הארבה.

גִּדְדָה שם מקום במדבר ערב (דברים י"ז); ומוזה:
ויהנו כחור הגִּדְדָה (במדבר ל"ג ל"ב).

גִּדְדָה תאר לקבוץ חילים שוללי שלל: פשט
גִּדְדָה בחוץ (רושע ו' א') *Gorbe, Räuber*.
bande. וע"א היש מספר לְגִדְדָיו (איוב כ"ה ג')
Schaaeren: לפי שהם גִּדְדִים בחגורת המזלות.
או הוא כנוי למלאכים כמו: ה' צָבָאוֹת, (וע"ש
גוד). אדם יצא גִּדְדִים (ס"ב ה' ב') *herumziehende*
Schaaeren von Blünderern: איש גִּדְדִים (הושע ו' ט')
Räuber: בני הגִּדְדָה (ר"ה ב' כ"ה י"ג) *Krieger*: ויש
במובן אחר: נחת גִּדְדִיהָ (תהלים ס"ה י"א) נרדף
עם תלמי שדי הנהגת כוסמקורצים בכלי המדרישה.
גִּדְדָה לשון כריתה בארמית: גִּדְדָה אילנא (דניאל ד'
י"א כ') *umhauen*.

גרה

גִּרִי שם בהמה רקה הרך מן העזים ומן הכשבים:
גִּרִי עזים (בראשית ל"ח י"ז) *Böcklein*. וי"א כי
גִּרִי רק מן העזים ששמוך עליו בכ"מ. והרך
בכשבים נקרא מלה שער. והרבו: נושא שלשה
גִּרִים (ש"א י"ג). ובס"ג: ורעי את גִּרְיֹתֶיךָ (ש"ה
א' ח').

גִּדְדָתִים שם רבוי וזוגי על שני עברי הנהר
בשפתו: והירדן מלא על כל גִּדְדָתִי
(הושע ב' ט"ו) *Rand, Ufer*.

גִּדְדָתִי שם שמים.

גדל

גִּדְלָה (העתיד יגדל) פעל ממאמר האיכות וכמות ע"ה.
דב"ב: הקל ענינו או גדול באיכות: אדני
אלהי גִּדְלָתִי מאד (תהלים ק"ד א') *groß, erhaben*.
כאשר גִּדְלָה נפשי בעיניך (ש"א כ"ו כ"ד) *sch*
wertig geschätzt: רק הכסא אֶגְדֵּל סמך (בראשית ט"א
ט') *vornehmer sein*: הולך וְגִדֵּל (בראשית כ"ז י"ג).
בעשר: גם האיש משה גדול בכמות: כי גדל שלה
בכבוד וחשיבות. או גדול בכמות: כי גדל שלה
(בראשית ל"ח י"ד) *herangewachsen*. כי מנעורי גִּדְלָנִי
כאב (איוב ל"א י"ה) *von meiner Kindheit wuchs er*
mit mir auf wie eines Waters.

הפועל יוצא: מכל בני גִּדְלָה (ישעיה נ"א ח')
erzählen: גדול בני וחונכם: ונשם יגדל (שם ט"ד

גג

גִּג שם כמו הבתים זכר: והוא עלתה עליהם על
הִגָּג (יהושע ב' ח') *Gag*, כי בארצות הכנרת
הִגָּג איננו משופע כהנגות במדינותינו, ויתהלכו בני
הבית עליו לשוח: את־גִּגָּו ואת־קירותיו (שמות ל'
ג'). והרבו: יהיו כחציר גִּגָּות (תהלים קכ"ט ו')
ובל"ו: בשמל גִּגִּים גִּגָּ (כן סירא).

גד

גִּדָּה שם עשב מה: והוא כורע גִּדָּה לכן (שמות ט"ז)
ל"א *Gortianber*: ויש שהוא שת"ז למול:
העורכים לְגִדָּה שלחן (ישעיה ס"ה א') *Suppler*: ואולי
מוזה: ותאמר לאה בא גִּדָּה (בראשית ל' י"א) *Wald*.
(ראה למטה שרש גוד).
גִּדְדָרִין שם דג לנזכרין כל' ארמית: גִּדְדָרִין
(דניאל ב' ב') *Schagmeißer*.

גדר

גִּדְדָה (העתיד יגדר) פ"ע בב"ב: הקל ענינו אסיפת
ואגודת אנשים לגודד: יגדו על נפש צדיק
(תהלים צ"ד כ"א) *zusammenrotten, verbinden*:
ויש ענינו כריתה וחתוך: לעלות לעם יגדדו (חבקוק
ג' ט') *schneiden*: גִּדָּה גִּדְדָה (בראשית ט"ט י"ט)
וכן בלשון ארמית גִּדְדָה אילנא (דניאל ד' י"א).
ההתפעל: א) כבקל: בירת זונה יתגִּדְדָה
(ירמיה ה' ו') *zusammenrotten*: פ"י יתקבצו
גִּדְדִים: ב) נדרף עם קריעה ושריטה על צער:
לֹא תתגִּדְדָה (דברים י"ד א') *zerfchlagen*: ויתגִּדְדָה
כמשפטם (מלכים א' י"ח כ"ה) ומוזה: עתה תתגִּדְדָה
בת גִּדְדָה: (מלכים ד' י"ד) ר"ל לאבל.

גִּדָּה שת"ז לקבוץ רב: גִּדְדָה (בראשית ל' י"א) ע"פ
הכתוב והוא כמו גִּדָּה *Wald*, ויש מפרשים
בא גִּדָּה ר"ל בני רבים. והנכון: כי גִּדָּה תואר לאליל
כוכב (*Suppler*) המשפיע טוב לבאי עולם לדעת
העמים הקדמונים, והוא הנקרא בל אצל הבבלים
בתולדות משטר הכוכבים ועד היום נורע לכוכב
המצליח מכל כוכבי שמים אצל בני הקדם.
ויעברו אותו עכ"פ בהיכל בל המסואר בבנינו
ותפארתו: גם בני ישראל עת סרו מאחרי ה' לעבוד
אלהים אחרים. ונקרא האליל הזה גם בשם
בעל גִּדָּה.

גָדִיל שם מתיל, נמצא רק בסמן הרבים: גָדִילִים
תעשה לך (דברים כ"ב י"ב) *Wäsche, Säben*
גָדִילִים מעשה שרשרות (מ"א ז' י"ז).

גָדְלָה שם נ: יקר וגְדָלָה (אסתר ו' ג') *Größe*
Wätere: הגְדָלָה והגבורה (ד"ה א' כ"ט י"א):
ופרשת גְדָלָה מרדכי (אסתר י' ב'): עשית את כל
הגְדָלָה הזאת (ד"ה א' י"ז י"ט) *Große Thaten*: תרב
גְדָלָתִי (תהלים ע"א כ"א): שם גְדָלוֹת וגוראות (ד"ה
א' י"ז כ"א).

מְגָדֵל שם: לבגין נכוח: עיר ומְגָדֵל (בראשית י"א
ד') *Mageun*: מְגָדֵל דור (שיר השירים ד' ד')
והרבו: איה סופר את המְגָדֵלִים (ישעיה ל"ג יח):
ספרו מְגָדֵלִיךָ (תהלים מ"ה י"ג) ובס"ג: ויעל על-
המְגָדֵלוֹת (ד"ה ב' ל"ב ה'): ומְגָדֵלוֹתֶיךָ יתן (יחזקאל
כ"ו מ': ומ"א: מְגָדֵלוֹל מונה (שם ל' ו').

גְדָלְיָה או גְדָלְיָהוּ שם ע"פ לגדליהו בן אחיקם
אשר הפקיד על העם הנשאר בארץ
יהודה, מן הגולים בבבל (מ"א כ"ה כ"ט). ונמצא
עוד שם ע"פ זר בלשון עבר והוא: גְדָלְתִי (ד"ה
א' כ"ה ד').

גדע

גָדַע (העתיד יִגְדַע) פ"י דב"ב. הקל ענינו קאציצה
וחתוך: גָדַע בחרי אף (איכה ב' ג') *umhauen*
abschneiden: וְגָדַעְתִּי את זרועך (ש"א ב' ל"א) *que-*
toiten: ורמי הקומה גָדַעַים (ישעיה ל"ג): וְאֶגְדַּע
את מקלי (זכריה י"א יד').

הנפעל: נִגְדַעַה קרן מואב (ירמיה מ"ה כ"ה),
נִגְדַעְתָּ לארץ (ישעיה י"ד י"ג).

הפיעל: ובריחי ברזל גָדַעַה (תהלים ק"ז י"ז):
ואשריהם תִּגְדַעֵן (דברים ז' ה').

הפועל: שִׁקְמִים גָדַעַה (ישעיה מ' י').

גָדַעַן שם אחד מן השופטים בישראל (שופטים
י') ואולי נקרא בשם הזה, המורה על
גדיעה והכרתה, על דבר אשר נתן מזבח הבעל
ואת האשרה אשר עליו הכרית בדבר ה' (שם שם
כ"ח). ונמצא גם שם גָדַעַן (במדבר א' י"א) על-
משקל יִדְעֹנִי.

גָדַעַם שם מקום אשר למטה בנימין או קרוב
לגבולו (שופטים כ' מ"ח).

in die Höhe treiben (ד"ה צמיחה): גָדַל פרע (במדבר
י' ה') *waschen lassen*: ויותר מזה מה שורה גדולה
והתנשאות: גָדַל המלך אחשורוש (אסתר ג' א')
groß machen, erheben: גָדַלוּ לִי אתִי (תהלים ל"ד ד')
preisen: ובידך לִגְדַל ולחזק (ד"ה א' כ"ט י"ב).

ההפעיל הוא לרוב מתיחס על פעל אחר האב
אחריו במקור להגביל בו איכות וחזק הפעולה
במקום תאר הפועל: הִגְדִיל יי לעשות עם אלה
(תהלים קכ"ו ב') *große Thaten erzeugen*: עוד דוד

הִגְדִיל (ש"א כ' מ"א). ר"ל הגדיל לכבות: כי הִגְדִיל
אויב (איכה א' מ'). ר"ל הגדיל להרע, ענינם תוספת
ורבוי: הִגְדַלְתִּי מעשי (קהלת ב' ד'): הִגְדַלְתָּ
השטחה (ישעיה מ' ב'): מְגָדֵל ישועות מלכו (תהלים
כ"ב י"א): ובמזמור הזה הנמצא עוד פעם (שכזאל
כ"ב ג"א): מְגָדֵל (ע"פ הקרי). ויש בענינו ל'

התרוממות והתפארות וקשורו במלת על: הִגְדִיל
עלי עקב (תהלים מ"א י') *prehlen, rühmen, großtun*:
משנאי עלי הִגְדִיל (תהלים כ"ה י"ג). כי על יי הִגְדִיל
זכן בחברו על שם מה: ואל תִּגְדַל מִיךָ (עובדיה
א' ג'). ולפעמים מוכן בענין: אמנם עלי תִּגְדִילוּ
(איוב י"ט ה'): ותגדילו עלי בְּסִיקָם (יהקאל ל"ה ג').

ההתפעל: אם יִגְדַל המשור על מניפו (ישעיה
י' מ') *sch. erheben, prehlen, rühmen*: וְהִתְגַדַּלְתִּי
והתקדשתי (יהקאל ל"ה כ"ג) *sch. groß zeigen*.

גָדַל תאר השם לגדול וחזק: בס"ר: גָדְלִי בשר
(יהקאל מ"ז כ"י) *großwertend, groß*.

גָדֹל תאר: גָדֹל עוני (בראשית ד' י"ג) *groß*: גָדֹל
הכנסים (יהקאל י"ז ג'): גָדֹל חסה (משלי

י"ט י"ט): וְגָדֹל חסד (תהלים קמ"ה ח'): גָדֹל העצה
ירמיה ל"ב י"ט). ובס"ג ואבן גָדֹלָה (דברים כ"ה י"ג):

או ש"מ: חשכה גָדֹלָה (בראשית מ"ו י"ג): לעשות
קטנה או גָדֹלָה (במדב' כ"ב י"ח). וד"ר: אלכה

לי אל הגְדֹלִים (ירמיה ה' ה') *Große, Vornehme*:
תאר. ור"ג: ערים גְדֹלוֹת ובצורות (דברים י"ז כ"ח):

את כל הגְדֹלוֹת אשר עשה (מ"ב ה' ד'): ולא
הלכתי גְדֹלוֹת (תהלים קל"א א') והתאר או המקרה

יתפרשו בכל פעם לפי ענינם גדול בכמות או
באיכות:

גָדֹל שמו: הבו גָדֹל לאלהינו (דברים ל"ב ג')

Größe: וְגָדֹל לבב (ישעיה מ' ח') *Großmuth*:

את גָדֹלְךָ (דברים ג' כ"י): כרב גָדֹלוֹ (תהלים ק"ג ב'):

המקומות האלה גדרות וגדרותם על אשר נמצא שמה לפני גדרות צאן (Güthen). ונמצא שם ע"פ: ועל הזיתים והשקמים אשר בשפלה בעל חנן הגדרי (ג'ה א' כ"ז כ"ח) ממקום ששמו גדרה או גדרות הנזכר.

גדיש

גְּדִישׁ שתי' לתבואה אסופה בעמרים אחר הקציר: גְּדִישׁ ועד קמה (שופטים ט"ו ה') - Garbsau; (זן) ונאכל גְּדִישׁ (שמות כ"ב ה') : ויאמר עדים על הקבר שהיא עשויה צבור עפר כמו גדיש : ועל גְּדִישׁ ישקוד (איוב כ"א ל"ב) - Grabhügel. והפעל בל' ארמית על אסיפה. אונר בקיץ לחמה תרנם גְּדִישׁא בחצרה מיכליה (ל"ב) - sammeln, aufhäufen; ומוה בתלמוד: כל המדות שבמקדש היו יגְּדִישִׁין: מקום שנהגו למחוק לא יגְּדִישִׁין.

גה

גֵּה מלת הרומו כמו זה : גֵּה נבול אשר תתנחל (יהוקאל ט"ז י"ג) - hier ist; ואחרים אומרים, אל תקרא גה אלא : גֵּה.

גהה

גְּהֵה (העתיד יגְהה) פ"י בנינו קל, ענינו רפואה: ולא יגְהה מכם מזור יהושע ה"י - heilen; ויש מחכמי העמים פותרים הפעל הזה מענין הסרה ובריחה, בלשון סוריא גהה - weichen, fliehen. ויהיה על פי זה תרגום המקרא : es wird die Wunde von euch nicht weichen. וה'מ' מָגָם יעיד, כי הביאור הזה נוסד על חכמת לשונות המורה, ולא דבר ריק הוא מכם.

גְּהֵה שתי' לסמי מרפא : לב שמה ייטיב גְהה (משלי י"ז כ"ב) - Gelmittel, Arznei. וענינו החולה אשר לא ירך לבו בחליו יסבב ששמי המזור ויעילו לו יותר ממי שלבו רד ועצב בחליו. ועד'א גהה כמו כהה. כי הנימיל והכ"ף קרובים להתחלק, וענינו לב. שמה יצהיל כחות הפנים ויסור העצבות ממנו. והוא נדרש בענין עם פסוק לב שמה ייטיב פנים (שם ט"ז י"ג). והרבה פסוקים כפולים בו במלות שונות.

גרה

גְּרָה פעל יוצא, בנינו פיעל ענינו חרפה : את מי חרפת ונגרפת (ט"ב י"ב כ"ב) - lästet; גְּרָפו אותי אבותיכם (יהוקאל כ' כ"ז) : את יי הוא מְגַרֵף (בסדר ט"ו ל').

גְּרָה שתי' : וישראל לגְרוּסִים (ישעיה ט"ג כ"ח) - Schande, Lästerung; ונגרפי בני עמון (צפניה ב' ח') : ומגְרַפְתֶּם אל תחתו (ישעיה נ"א י') : ומ"א במ"נ : ונגרפה מוסר (יהוקאל ה' ט"ו).

גדר

גְּדַד (העתיד תגְדר) פ"י בנינו קל, ענינו סגירה סביב בגדר, והפעול הוא הגדר או הנגדר. וקשורו בכי'ת : גְּדַד בעדי ולא אצא (איכה ג' ד') - umgäuen, einfließen; גְּדַד דרכי בגיות (שם שם ט') : ארחי גְּדַד (איוב י"ט ח'). וכשפועל גדר בא נקשר ביהם את : ונגרתי את גדרה (יושע ב' י') : ונגרתי את פריציהן (עמוס ט' א') : ותגְדְּרִי גְּדַד על בית ישראל (יהוקאל י"ג ה'). לטובה למחסה.

גְּדַד או גְּדַד שתי' לקיר עץ ואבן : גְּדַד מזה וגְּדַד מזה (בסדר כ"ב כ"ד) - Mauergaun, Schelbe; wank; ופורץ גְּדַד (קהל י' ח') : והסמיכות : וגְּדַד אבניו נהרסה (משלי כ"ד ל"א) : (והנה נהרסה פה איננו סמן הנקבה אף כי נמצא ג"כ גדר ההציה, כ"א לתפארת המבטא נמצאו פעמים רבות בכתבי הקודש ה"א בסוף פסוק על שם זכר, וכן וארון אלהים נלקחה (ש"א ד' י"ז) ובק' הזה נמצא וארון אלהים נלקח.) והכנוי : פרץ גְּדַד (ישעיה ה' ח') : והרבי וז"ל : למה פרצת גְּדַדְךָ (תהלים פ' י"ג) : וגְּדַדְתָּ לַצִּנְאֵם (בסדר ל"ב כ"ד), - Güthen, Schaf; Rall; וגם : פרצת גְּדַדְתָּו (תהלים פ"ט ט"א) : גְּדַדְתָּ צֶאֱן נבנה למקננו (בסדר ל"ב ט"ז) : וגם יחידה נקבה : ויושבי נטעים וגְּדַדְהָ (ד"א ד' ב"ג) : גְּדַדְתָּ שֶׁם למקום נבדל בהקף מחיצה : בפני הגְּדַדְתָּ הגינה (יהוקאל ט"ב י"ב) - Werthflag; ולד"ק - Ger, Dräcker; מקו' מוקף למושב המשוררים. גְּדַדְתָּ שֶׁם מקום אשר למטה יהודה (יהושע ט"ו ט"א) ועם ה"א הידיעה (גד"ה ב' כ"ח י"ח). גְּדַדְתִּים שֶׁם מקום אשר בעמק יהודה (יהושע ט"ו ל"ט) : ואולי נוסדו שני שמות

גָּוֶה שם תנ" מזה: שלף ויצא מִגָּוֶה (שם כ' כ"ה)
 das Innere des Körpers : כי גוה ל' נקבה
 מן גו; ולשניהם יש גם הוראת תוך כמו מן גו
 יגורשו הגל. והגבון כי גוה הוא שהיה למקום
 אשר היה סגור בו הכלי הזין, ויתורגם: er gütet
 es hervor aus der Schelle
 ע"ש גאה.

גָּוֶה שם נוף בע"ח: אין קצה לגוה (נחום ג' ב')
 Selbst, Körper : כי מְגוֹת הארצה (שופטים י"ד)
 מ': את גוֹת שאלו ואת גוֹת בניו (ש"א ל"א י"ב)
 Rumpf, tochter Körper : בלתי אם גוֹתינו (בראשית
 מ"ז י"ח): ירין בגוים מלא גוֹת (תהלים ק"ו)
 מכסות את גוֹתֵיךָ (יהואל א' י"א).

גו

גוֹ קרוב לשורש גוז פעל עומד ויוצא. בנינו קל
 יש ענינו עברה וסור ועומר: כי גו חי'ש
 ונעמה (תהלים צ') denn es geht schnell vorüber.
 כי הוראת השרש הזה בערבית הוא כמו חלף
 ועבר. לא יעבירו, תרגם לא תגזינוה. ויש ענינו
 הוצאה: ממני אמי אתה גוֹ (שם ע"א ו') herauf-
 ziehen, hervorbringen : כמו גוֹ: גוֹגוֹ (במדבר
 י"א ל"א), ר"ל הסירם ממקומם והביאם, וקרוב
 ענינו לכפולים שענינו גוֹה וחתוך, ובתלמוד:
 מינו גוֹ ליה.

גוה

גוֹה (העתיד תגה) פע"ו, בב"ב. חקל נדרף בענין
 עם גוז שענינו הוצאה, ולדעת החכם Gese-
 nius התפרצות, hervorbrechen : כי אתה גוֹהי כבטן
 (תהלים כ"ב ו') heraufholen : נתגה בנהרותיך ותדלח
 מים (יהואל ל"ב ב') elabringen, durchbrechen, על
 היציאה וההליכה בחוקה: חולי וגוֹהי בתציון
 (מכ"ה ד') tief Mittem holen, flößen : הוצאת נשימה
 כבדה מרוב אנהה.
 ההפעיל ג"כ מזה: מְגוֹת ממקומו ממערה נבע
 (שופטים כ' ל"ב) heraufbrücken, hervorbrechen : נמשך
 בחוזה המהירות: גְּגוֹחַ מרחם יצא (איוב ל"ח ה')
 hervorstossen, כמו קְגוֹחַ: גְּגוֹחַ ירין אל פיהו (שם
 מ' כ"ג) hinein schlüpfen, יוצא, ובתלמוד, דמגחי
 בה טפי, einbringen, ממשיכים ברבר ונושאין
 ונותנין בעיון.

גהר

גְּהָר (העתיד יגהר) פע' בנינו קל. ענינו מתיחת
 הגוף על דבר מה: וְגָהַר ארצה (מ"א י"ח מ"ב)
 sich ausstrecken : וְגָהַר עליו (מ"ב ד' ל"ה).

גוב

גֹּב שם מין ארבה: יוצר גֹּבִי (עמוס ו' א') Gey-
 schred : ושפסידך קְגֹב גֹּבִי (נחום ג' י"ו)
 במימן הרבים, כמו וקרע לו חלוצי, ואורנים חזרי
 אֶצִילִי יְדִי, חֲשׂוֹפִי שֵׁת, כולם בנפילת מים הרבים,
 עד לשון כשדים.
גֹּב ג"כ מזה: כמשך גֹּבִים שוקק בו (ישעיה ל"ג
 ד') תחת: גֹּבִים. ויש ענינו בור ומערה:
 עשה הנחל הזה גֹּבִים גֹּבִים (מ"ב ג' י"ו) Gruben :
 באו על גֹּבִים לא מצאו מים (ירמיה י"ד ג') ותרגום
 בור גובא. וע"א: ויספון את הבית גֹּבִים (מ"א ו'
 מ') Gohlmöhlungen, ר"ל חלל כבקעה. וי"ם רעפים,
 Schlachtwert, שהם גֹּבִים משופעים.
גֹּבֵא א' שע"ם למלך ארץ המנוג, אשר לפי נבואת
 יהואל בן בווי (ל"ח א') יעלה ממשכנות
 ירכתי צפון להתמרמר על בית ישראל לשלול
 שלל ולכבו בו, ולמצוא שם מפלתו באחרית
 הימים. ולפעמים יתחלף עם שם מגוג. (ב' גם
 נדרף עם עוג מלך הבשן (דברים ג' א'), אשר
 נלחם עם ישראל בארדעי, ויתן ה' אותו בידם.

גוה

גוֹ תאר לצד האחור בגוף נדרף עם גב: ואתי
 השלכת אחרי גוֹך (מ"א י"ד מ') Rücken : וישליכו
 את תורתך אחרי גוֹם (נחמיה מ' כ"ו).
גוֹ ג"כ מזה: כי השלכת אחרי גוֹך (ישעיה ל"ח
 י"ו) גוֹ נתתי למכים (שם ג' ג') : ושכט לגו
 חסר לב (משלי י"א): ויש ענינו תוך ופנימות:
 מן גו יגרשו (איוב ל' ה') das Innere : קרוב לארמית
 תרגם בתוך: גוֹ. ובתלמוד: יש דברים יגוֹ.
גוֹ ובסמיכות גו או בתוספת אלף גוֹ, בארמית
 כמו בתוך בל"ע: כדנא כתיב גְּגוֹה (עזרא
 ה' ה') also war darin geschrieben : וכן כתיב גְּגוֹה
 דכרנא (שם ו' ב') und so war darin geschrieben
 גְּגוֹה : מן גוֹ (ירמיה ג' כ"ו) aus der Mitte.

für seine Person. 'וּמִן הַדָּגֶשׁ ת' הִנֵּחַ ר"ל בְּנוֹפוּ לְבָרוּ, allein.

גור

גִּר (הַעֲתִיד גִּיר) פ'ע, בבב. הקל יש ענינו דירת עראי וגרות: עם לכן גִּרְתִּי (בראשית ל"ב ה') גִּירָה: wohnen, sich als Fremdling aufhalten נדחי (ישעיה מ"ו ד'): גִּרִּים יֵאָכְלוּ (שם ה' י"ז) פִּי זרים הבאים לגור: וּמִגֵּרַת בֵּיתָה (שמות ג' כ"ב): פֶּרֶץ נָחַל מֵעַם גֵּר (איוב כ"ה ד') Aufenthaltort, ויש ענינו אנידה וקבוץ: גִּירָה עָלֵי עוֹיִם (תהלים ג"ט ד') sich versammeln: מִי גֵר אֶתְּךָ (ישעיה ג"ד מ"ו). גִּירָה: בְּחֶרֶם (הַבְּקָא א' מ"ו). עוֹמֵד וְיוֹצֵא. ויש ענינו מורא: גִּירָה לָכֶם מִפְּנֵי הָרֶב (איוב י"ט כ"ט) sich fürchten: לֹא תִגְדְּלוּ מִפְּנֵי-אִישׁ (דברים א' י"ו). והעבר מזה בשרש גיר.

ההתפעל מענין הראשון: אֲשֶׁר-אֲנִי מִתְגִּירָר עִמָּה (נ"א י"ז כ') sich auffalten: סֶעַר מִתְגִּירָר עַל רֹאשׁ רִשְׁעִים יִחוּל (ירמיה ל' כ"ג) ר"ל הַסֶּתֶנֶר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם שֶׁם יִחוּל: עֲלִידָן וְתִירֵשׁ יִתְגִּירָרוּ (יושע ז' י"ד) sich herumwälzen.

גִּיר שֶׁת"ו לנכרי מתגורר בארץ אחרת: כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרֶךְ (בראשית מ"ו ג') Fremdling: וְגֵר לֹא-תִנּוּהוּ (שמות כ"ב כ'): כִּי גֵרִים הֵייתֶם (שם שם). ויש ענינו שנתגורר ונתגורר והוא הגר המוכר בתורה על ענין הסצות: הַאֲזִנָּה וְהִקְרֵה הֵגֶר בְּתוֹכְכֶם (ויק"מ מ"ב) וּבִת"א גֵּר מֵאַרְץ אַחֶרֶת דִּינָר. אִלֵּם גֵּר שֶׁנִּתְיַחַד גִּירָקָא, וְגֵר לֹא תִנּוּהוּ — כִּי-גֵרִים הֵייתֶם (שמות כ"ב כ') וְנִיזְרָא וְכו', דִּינָר וְכו'.

גִּירָת שֶׁמ"נ: גִּירָת כִּמְהָם (ירמיה מ"א י"ז) die Wanbergschaft.

גִּירָה שֶׁם בֶּן הָאֲרִיָּה: גִּיר אֲרִיָּה יְהוּדָה (בראש' מ"ט ט') junger Löwe, וְגַם עַל שֵׁאֵר בְּנֵי הַחַיּוֹת הַקְּטָנִים: הַיִּנְקוּ גִּירָקָן (איכה ד' ג'). וּבְחֻלֹּם: נִעְרוּ גִּירָתִי אֲרִיֹת (ירמיה ג"א ל"ה) וּבִסְמ': בְּרִי גִירָתִי (נחום ב' י"ג).

גִּירָה פֶּעַל שֶׁם עִיר בְּעָרָה (ד"ה ב' כ"ו י') Ab- und in der Stadt, וְקָרֹב הוּא בִּסְחוֹד וּבְהִדְרָאוֹ לְמָקוֹם פֶּעַל מִעֵד (במדבר ל"ב ל"ה), וְאִלֵּי נִימָז לֹזֶה בְּמַלְּוֹת מִסֹּס בֵּת שֶׁם שִׁמְהָ.

מִגִּירָה שֶׁת"ו לְמָקוֹם מִשְׁבֵּה הֵגֶר: כִּירְעוֹת מִגִּירָה (תהלים כ"ה מ"ט) Aufenthaltort, Wohnplatz.

גוי

גִּוִּי שְׂקִיז לְכָלל אֲנָשִׁים בְּנֵי שִׁמְהָ אַחַת וְנִימוֹס אַחֶר: לְמַתֵּעַ גִּוִּי (ישעיה מ"ט ז') zu dem Ab- und zu dem Ab-: schen der Völker Wolf, Nation. בְּרַבּוּי וּבְכַנּוּי הָרַבִּים, תַּפּוּל יוֹרֵד הָרַבִּי: לְשִׁמְחָה בְּשִׁמְחַת גִּוִּי (תהלים ק"ו ה'): וּמִשְׁכַּלַּת גִּוִּי (יהושע ל"ז י"ג) נִפְלִי הַיּוֹרֵד בְּמִכְתָּב וְנִרְגַּשְׁתָּ בְּמִכְתָּב, וְכֵן: כְּאַלְהֵי גִוִּי הָאֲרָצוֹת (ד"ה ב' ל"ב י"ז).

גול

גִּל (הַעֲתִיד גִּיל) פ'ע בבב. הקל ענינו שמחה: וְגִלְתִּי בִירוּשָׁלַם (ישעיה מ"ה י"ט) frohlocken: גִּילָה וּשְׂמִחוֹ בֵּין יוֹאֵל ב' כ"ג). וְקִשְׁרוֹ לְרֹב בְּבֵיתָה. וְהַעֲתִיד יוֹאֵל תִּמְיֵד מִהַשְׁעִיל: גִּל (הַכְּתִיב יוֹל) אֲבִי צְדִיק (מסלי כ"ג כ"ד): וּבְכִשְׁלוֹ אֶל גִּל לִבְךָ (מסלי כ"ד י"ז): וְתִגְלֵל הָאָרֶץ (תהלים צ"ו י"א): וְתִגְלֵל עֲרֵבָה (ישעיה ל"ה ה'): תִּגְלֵלָהּ עֲצֻמוֹת דְּכִית (תהלים ג"א י"ז): וְאַתָּה תִּגְלֵל בֵּין (ישעיה מ"א מ"ו): תִּגְלֵלָהּ וְנִשְׁמַחָה בּוֹ (תהלים ק"ה כ"ד).

גִּיל שֶׁמ"ו: הַשְּׂמִיחִים אֶל-גִּיל (איוב ג' כ"ג) Freude. וּבִסְמ': אֶת יִירוּשָׁלַם יִגְלָה וְעִמָּה מִשׁוּשׁ (ישעיה מ"ה י"ח). וּבִת"ו ת' ה"א: אֶף גִּילָת וְרִנָּה (שם ל"ה כ'). גִּילָת שֶׁם עִיר הַלֵּוִי בְּבִשְׁן, אֲשֶׁר נִסַּב אַחֲרָיו כֵּן לְמִטָּה מִנְשָׁה (דברים ד' מ"ג, יוֹשֻׁעַ כ' ה'). גִּרְנִי שֶׁם ע"פ לֶבֶן נִפְתְּלִי (בראשית א' מ"ו), וְלִדְעַת Gesenius גִּרְנִי הוּא קִצּוֹר מִן גִּרְנִי, וְקָרֹב לְשֶׁם קִרְנִי.

גוע

גִּוֵּעַ (הַעֲתִיד גִּוֵּעַ) פ'ע, בְּנִינוּ קָל עֲנִינוּ מִתֶּרֶקְלָה, כְּלִי מִכְאוֹב וְחֹלִי: גִּוֵּעַ וְיִאָּסֵף א' עֲמִיו (ברא' מ"ט ל"ב) verschelben, vergehen, sterben: גִּוֵּעַ אֲחִינוּ (במדבר כ' ג'): כֹּל אֲשֶׁר בָּאֵרֶץ יִגְוֶעַ (בראש' י' י"ז): עֲנִי אֲנִי גִוֵּעַ מִנוֹעַר (תהלים מ"ה מ"ו).

גוף

גִּוּפָה שֶׁת"נ לְגִוִּית בַּע"ז: אֶת-גִּוּפָתָהּ שָׁאוּל וְאֶת גִּוּפָתָהּ בְּנֵי (ד"ה א' י"ז) Körper.

גִּוּף י"ם מ'ל נֶפֶא בְּאַרְמִית: אִם גִּוּפָה יוֹאֵל (שמות כ"א ג') ר"ל כִּכְנֶף בְּגֵדוֹ וְכִתְרֻגְמוֹ בְּלַחְדוֹדוֹ,

הנפעל: קנז ועבר (נחם א' י"ב) מי' נכרתו (ועיין גז).

גז תאר לצמר הננוח: ראשית גז צאנך (דברים י"ח ד') gefärrte Wolle: וקנז כבשי יתחמם (איוב ל"א כ'). ובס"נ: על הגז לברדה (שופטים ו' ל"ח): את גזת הצמר (שם שם) וע"א: כמטר על גז (תהלים ע"ב ד') abgemähtes Heu. ובסו"ר: אתר גזי הסלך (עמס ד' א'). — גזן, שע"פ (ד"ה א' ב' ס"ו). גזית תאר לאבן פסולה: אבני גזית (ס"א ה' ל"א) geäugene Steine, (נמצא ג"כ לשימוש תואר הפעל, אשר לא ישמור המין והמספר כנודע מספר אור לנתיבה גבי הרמב"ם היה הראשון אשר פתח לנו שער בכמו אלה, ובפרט בשימוש תא"הם, אשר לפנינו נבוכו כל המפרשים ליישב קושי פסוקים רבים בעבור): לא תבנה אתהן גזית (שמות כ' כ"ה).

גזל

גזל (העתיד גזול) מי', בב"ב, הקל ענינו לקחת דבר בחזקה: אשר גזל עבדי אבימלך (ברא' כ"א כ"ה) rauben, entreißen: אשר לא-גזלתי אז אשיב (תהלים ס"ו ה'): והפעול לרוב טקרה הפעולה: גזל גזל אח (יחזקאל י"ח י"ח): את-הגזלה אשר גזל (ויקרא ה' כ"ג).

הנפעל: וגזלה שנתם (משלי ד' ס"ו). גזל תאר לדבר גזול: גזל גזל אח (יחזק' י"ח י"ח) Raub. ובס"נ: גזלה לא יגזול (שם שם ו'): גזלת העני בבתים (ישעיה ג' י"ד). גזלת גזל (יחזקאל י"ח כ"ג).

גזל שם בן יונה: ותור וגזל (בראשית מ"ז ס') junge Raube: על גזליו ירחק (דברים ל"ב י"א).

גזם

גזם שם מין אריבה: יתר הגזם אכל האריבה (יואל א' ד') Geufgreife. וז' שמות לו: אריבה, מבי, גזם, חגב, חסיל, ילק וסלעם ויש מתרגמין גזם eine Raupe, וכל אחד הוא מין בפני עצמו; אשכנז ארבה הוא השם הכולל לכל המינים, ושמשו כן יורה שרבו המינים הנכללים בו. גזם נקרא ע"ש שגזם את התבואה והשם כמו במלת חזם. והשאר תמצא בשרשיהם. ונמצא פעל בתלמוד

והרבי ת"הש. אם לזמן משך ימי הגרות או למקום, והרבי קנזים ולא יתפרד בהוראה הזאת, כמו נעורים וקונים: בארץ קנזי אביו (בראשית ל"א א') Aufenthaltsort: ימי שני קנזי (שם מ"ז מ') Lebenswanbel: ואין שריד בקנזיו (איוב י"ב י"ח) fein Lieber, geliebener in seinen Helfern.

מגזר תאר זכר לקבוץ: קנז ססביב (ירמיה ו' כ"ה) Verfammlung. ולר"א: Burcht. ולדעתי ג"כ רעות בקנזם הוא מענין זה, כי מה שהוא מענין גרות לא יתפרד.

מגזרה שת"נ למקום אצד התבואה: העוד הזרע בקמזרה (חגי ב' י"ג) Kornbehälter, Mäga. ובתוספת מ"ם על מ"ם: נהרסו קמזרות יואל א' י"י Scheune. ובלשון משנה נמצא: לא מכר את הקמזרות (בבא בתרא ס"ד ס"ו) מקום אסופת תבואה, קרוב לשם קמזרות בתנ"ך.

מגזר שם"ו ענינו מורא: הגני נותנך לקנז (ירמיה כ' ד') Burcht, Schrecken. ובס"נ: מגזרת רשע היא תבואנו (משלי כ"ד) die Burcht: מכל קמזרתי הצילני (תהלים ל"ד ה'): ומגזרותם אביא להם (ישעיה ס"ד ד').

גוש

גוש שת"ו לרוב דובר רבך ועב: רמה וגוש עפר (איוב ד' ה') Scholle, dicke feste Erde. ובתלם' דבר יגוש (ר"ל דבר עב).

גזב

גזבך שת"ו לפקד האוצרות: על יד מתרדת הגזבך (עזרא א' ה') Schatzmeister, ובארמית: ולכל גזבךא די בעבר נהרא (שם ד' כ"א).

גזז

גזז (העתיד גזז) מי' בב"ב, הקל ענינו חתוך וקציצת שער או צמר וגלוח: קנז צאנז (בראשית ל"א א') geseeren: קנז צאנז (שם ל"ח י"ג): גזי נורד (ירמיה ו' כ"ט): וקנז את ראשו (איוב א' כ'). ומזה לר"ק: וקנז שלום מן הים (במדבר י"א ל"א) er jagte Schale von dem Ufer des Meeres. וענינו לדעת הראב"ע מיתה כי היו בשפת הים רבים כחל ויכרות מהם.

גְּזֵרָה תאר לבנין הנחתך מן הבית: אל-פני
הגְּזֵרָה (יחזקאל ט"א י"ב) *die Ausfassung, der Schnitt, Figur*; *Saum*; *Wesfalt* (אכזה ד' ו')
גְּזֵרָה תאר השם: אל ארץ גְּזֵרָה (ויקרא ט"ז כ"ט)
wüßtes Land, Wüste. ארץ יבשה וכרותה
מישוב:

גְּזֵרָה משפט חרוץ בל' ארמית (דניאל ד' י"ד):
der Befehl, das Befehlssene
גְּזֵרִי שם עָם בשבונת פלשתים (ש"א כ"ז ח') ואולי
נקרא בן העם היושב בגזר.

מִגְזֵרָה שם תאר לכלי משור הגזר העץ: נמצא
רק בס"ד: ובמקורות הברזל (ש"ב י"ב ל"א)
Edge.
גְּזֵרִי שם משרת אלישע הנביא (מ"ב ד' י"א).

גחל

גְּחָלִית שם לאדנים בערים: אין גְּחָלִית לחם
(ישעיה ט"ז י"ד) *Röhle, Gluth*. והרבו זכר:
גְּחָלִים אתה הוצתה: (משלי כ"ה כ"ב): גְּחָלִי אש
(ויקרא ט"ז י"ב): על-גְּחָלִי לחם (ישעיה ט"ד י"ט):
ויש גם לתואר בן אדוב. המקים זרע למשפחה:
וכבו את גְּחָלִי הנשארת (שמואל ב' י"ד ו') *meine Röhle auslöfchen, (sprichwörtlich für: den letzten Spröß meines Geschlechtes tilgen)*: פחם לגְּחָלִים
(משלי כ"ו כ"א) *Röhlen zur Gluth*.
גַּחַם שערם והוא בן נחור (בראשית כ"ב כ"ד).

גחץ

גְּחָזִין שם הבטן: כל הולך על-גְּחָזִין (ויקרא י"א
ט"ז) *Bauch*: על-גְּחָזִין תלך (בראשית ג' י"ד)
ובתלמוד אתתך נוצא גְּחָזִין ולחיש *flüß herunter*
beugen.

גְּחָזִין אש שם נהר אשר מוסב שמו סמך לירושלים
שלוח (מ"א א' ל"ט) ושמה הולכי צדוק
הכהן ונתן הנביא וגו' את שלמה וימשחורו לסלך
על ישראל, כדכתיב: ויוליכו אותו על גיחון וגו'
(מ"א א' ל"ח). (ב שם אחד מארבעה ראשים של
הנהר היוצא מעין להשקות את הגן (בראשית ב'
י"ט) והנהר גיחון זה סובב את כל ארץ כוש.

משרש זה: עביר אניש ד'גון ולא עביר, *über-*
steilen, כל שירכה המדבר בשפת יתר ואין לב
עלז באמת והשם: *גְּזָא או *גְּזָה.
גְּזָם שערם (עזרא ב' ס"ה, נחמיה ו' נ"א).

גזן

גְּזָנִי תואר לאיש ששמו השם מושאל ממקום
מושבו; וכמו שנקרא אחיה השלני ממקום
מגוריו שילה, בן אולי נקרא השם גְּזָנִי מעיר לא
נדעה לנו ששמה גזן.

גזע

גְּזַע שם לעיקר העץ מן השרשים אחרי נקטפו
גופו וגופיו: ויצא חזר מְגַזַּע ישי (ישעיה י"א
א') *Stamm*: בל-שרש בארץ גְּזָעם (שם ט' כ"ד)
ובעפר ימות גְּזָע (איוב י"ד ח').

גזר

גְּזָר (העתיד גְּזֹר) פ"י בב"ב, הקל ענינו כריתה
והחזק. במובנו הטבעי: גְּזָר את-הילד החי
(מ"א ג' כ"ה) *schneiden, zerfchneiden, zertheilen*; לגְּזֹר
יס"סוף (תהלים קל"ו י"ג): גְּזָר ממכלה צאן (דברים
י"ז) קל במקום נפעל נכרת ונחתך: ויגְּזֹרוּ העצים
(מ"ב ו' ד'): ויגְּזֹר על-ימין ורעב (ישעיה ט' י"ט).
ובמובנו המוסרי ענינו פסק דין והחזק משפט:
ותגְּזֹר-אמר (איוב כ"ב כ"ח) *befchließen, bestimmen*
fest setzen, einen Ausspruch thun.

הנפעל במובנו הטבעי: כי גְּזָר מבית יי ר"ה
ב' פ"ו כ"א) *abgesondert, abgeschnitten werden*: כי
גְּזָר מארץ חיים (ישעיה כ"ב ח'). ובמובנו המוסרי:
ואת אשר-גְּזָר עליה (אסתר ב' כ"א) *befchlossen*
werden, verurtheilt, bestimmt werden
גְּזָר שת' לנתחים: אשר עבר בין הגְּזָרִים האלה
(בראשית ט"ז י"ז) *Stücke*: לגזר ים סוף לגְּזָרִים
נתלים קל"ו י"ט).

גְּזָר שם עיר הלויים בגבול מזרחת למטה אפרים,
קרוב לבית חורון. למנים היתה קרית ממלכה
בארץ כנען; והכנעני היושב גְּזָר לא הוריש
אפרים (שופטים א' כ"ט).

גְּזָר בארמית כמו גֹּזַר בעברית, ומוזה: גְּזָרִין (דניאל
ב' כ"ט) *Wahrfager*.

גִּלְבַּע שם הרי כתר אשר לשבט יששכר (ש"א
כ"ח ד').

גלד

גִּלְד שם נדרף לעור: שק תפרתי עלי גלדי
(איוב ט"ו ט"ו) Haut, Fell, ובתלמוד גרור
והעמידו על גלדי: בשוקא דגלדאי Werber, פי'
עוברי עורות. ובערבי נקרא העור אל גלד. וכן
ישמשו בו למעל: המים יגלדו- eine Haut über-
gleichen, שנקרשו פני המים בגלד קרח: יגלדירה
המכה. אור יקרות וקפאון, תר' הגלד. בקרח
הגורא ת' גלדו חסין.

גלה

גָּלָה (העתיד יגל, יגלה) פעל ע"ז וב"ב: הקל,
א) ענינו גלוי המתקיים מן המקום ומורו מסגור
והוא עומד וקשורו במ"ם, המורה רחוק וסור: וְגִלְתָּ
ממקומך (יחזקאל י"ב ב') vertrieben sein, fortwandern;
גָּלָה כבוד מִיִּשְׂרָאֵל (ש"א ד' כ"א): גָּלָה מִשׁוּשׁ
הארץ (ישעיה כ"ד א'): וגם-גָּלָה אתה למקומך
(ש"ב ט"ו י"ט): וְגָלוּ בְּרָאשׁ גָּלִים (עמוס י' ז'): עַד-
יוֹם גָּלוּת הָאָרֶץ (שופטים י"א ל'), תפס המקום ת'
יושיבה. וכן: עַד-גָּלוּת יְרוּשָׁלַם (ירמיה א' ג'): וְגָל
יבול ביתו (איכה כ' כ"ח). ויש, ב) ענינו גלוי דעת
והודעת דבר בלתי נודע: ווי גָּלָה אֶת-אָזְנוֹ שְׂמוּאֵל
(ש"א ט' ט"ו) entdecken, offenbaren: כי אֶם-גָּלָה
סודו (עמוס ג' ז'): גָּלָה סוד (משלי כ' י"ט): גָּלוּ
לכל העמים (אסתר ג' י"ד) bekannt sein; והחקים
ואת-הַגָּלוּי (ירמיה ל"ב י"א) öffentliche Bekanntma-
chung, ורוב מה שהוא גלוי דבר נסתר הוא מחובר
לאזן: אָגַלָה אֶת אֲזָנִי (ירמיה ד' ד'): וְגָל אֲזָנִי לְמוֹסֵר
(איוב ל"ו ט), והרבה כאלה.

הנפעל מענין א' לא נמצא כ"א פ"א: דודי נסע
וְגָלָה מִנִּי כִּאֲחֵל רַעִי (ישעיה ל"ח ז') meine Lebens-
zeit ist abgebrochen, weggezogen von mir, gleich
einem Glanzzeltle, ומענין ב' הרבה ורובו פעל
הזור: כִּי-יִגְלֶה-הִי אֶל-שְׂמוּאֵל (ש"א ג' כ"א) sich zei-
gen, sich offenbaren; וְגָלְנוּ אֵלֵיהֶם (שם י"ד ח') sich
zeigen lassen, והפעול ממש: וְגָלָה שׁוֹלֵךְ (ירמיה י"ב
כ"ב) aufgedeckt werden; אשר לא-תִּגְלָה עֲרוֹתָךְ

גיא

גֵּיא שם עמק: עד בואך גֵּיא (ש"א י"ז ג"ב) Grab;
ונשוב גֵּיא (דברים ג' כ"ט): וכלי א': וְהָיִי
בינו ובינינו (יהושע ח' י"א): גֵּיא גדולה מאד (זכריה
י"ד ד'): גֵּי חֲזוֹן (ישעיה כ"ב ח'): ובנקד סגול:
כל גֵּיא וְנִשְׁאָר שֵׁם ט' ד'): גִּבְעוֹתֶיךָ וְגִבְעוֹתֶיךָ (יחזקאל
ל"ה ח'): לִאֲפִיקִים וְלִגְיָאִים (שם ל"ז ד') ומבמות
הַגֵּיא אשר בשדה מאב (במדבר כ"א כ').

גיד

גֵּיד שעי': את-גֵּיד הגשה (בראשית ל"ב ל"ג) Leder;
וְגִיד בְּרִיל עֶרֶפֶךָ (ישעיה מ"ח ד') eine
Schne von Giften, ר"ל קשה עורף אתה כמו גיד
עשוי מברזל מבלי יכולת לנטותו ולכופו אותו:
ובעצמות וְגִידִים (איוב י' י"א): גֵּידִי פִּחְדִּי וְשׁוֹרְגִי
(שם ט' י"ז) die Nerven seiner Scham (Saamen-
strang) sind stark verzweigt.

גיל

גֵּיל תאר השם וענינו דומה: מן הילדים אשר
גִּילְתָּם (דניאל א' י') gleiches Verhältnis; ובתל'
בן ינילו ר"ל בן הדוד בן מזלו.

גיה

גִּיהָ שם פעל יוצא בנינו הפעיל, ענינו סגירת מנעול:
וְנִיפּוֹ הִדְלָתוֹת (נחמיה ז' ג') aufschließen.
וסגרת הדלת, תר' ותניסין רשא, והשם מזה
יִגְנוֹקָה Spund, Wfropf: מְנוֹפֶת הַחֲבוּתִי לִפִּי שְׁהוּא
סוגר פי החבית. וכן: וְנִיפּוֹ הִדְלָתוֹת סְתִימַת חֹלֶל
הפתח בדלת.

גיר

גֵּיר שם הסיד: כאבני גיר מנפצות (ישעיה כ"ז ט')
Gale, וכן בארמית: על גֵּירָא דִּירְכַתֵּל הִיכְלָא:
(דניאל ה' ח').
גִּישָׁן שעי' (ד"ה א' ב' ט"ו).

גלב

גִּלְב ש"ז למגלח שער: רק בסד: תער הגלבים
(יחזקאל ה' א') Barbier, כל וקן גרועה, תרגם
גלביא:

לך גליון גדול (ישעיה ח' א') ein unbefleibenes Blatt. ומשם זה נקרא צדי הספר מקום החלק שבו בלי כתב: "גליון או גליונות, או גליונים (Spaltum), ואני מצאתי בשבת (ק"י) הגליונים שלמעלה, מ' מקום הרף החלוק בתחלה ובסוף קודם שמתחיל בראשית, ואחר ולכל יד החוקה שלא כתוב עליהם כלום; ובמסכת ידים (דף צ"ד) הגליון שבספר של מעלה ושל מטה וכו' גם כן מקום החלוק שלא נכתב עליו לפי הענין שם, והכלל לשון חכמים לחור, ומלשון התלמוד הורגלו אנשים לכנות צדי הספר החלוקים גליונות ולא מל'הק) אבל מה שזכור בשבת מ' כל כתבי: ספרי הגליונים איננה עברי' כ"א מל' יונית נקרא ספר ברית החדש של הגוצרים: Evangelium.

גליון תאר לכתנת פשתים דק: הגליונים והסנ' (ישעיה ג' כ"ב) feine Hemden: וי"ם שהוא ש"ת למראה @legel, העשויים מלוחות של מתכת Metallplatten, ונקרא כן שםגלה דמות הרואה בו.

גלח

גלח (העתיד יגלח) מ' בבב'. הפועל ענינו גזיזת השער: ונגלח את-כל-שערו (ויקרא י"ד ח') abscereen. ונגלחו את-ראשו (ש"ב י"ד כ"י) וראשם לא יגלחו (יהושע ט"ז כ'): ופאת זקנם לא יגלחו (ויקרא כ"א ה').

הפועל: כאשר גלח (שופטים ט"ז כ"ב): גלחתי וסר ממני כחי (שם שם י"ז).
ההתפעל: והתגלח (ויקרא י"ג ל"ג) sich scheeren lassen. אחר התגלחו את גורו (במדבר ו' י"ט).

גלל

גלל פעל יוצא הבב'. הקל ענינו העתק דבר כבוד ממקומו ע"י תנועה וסבוב: ונגללו את-האבן (בראשית כ"ב ג') wälzen, wegwälzen: ונגללו אבן אליו תשוב (משלי כ"ו כ"ג): גללו אבנים גדולות (יהושע י' יח). ועצ'המ: גלל על יי דרכך (תהלים ל"ח ה') überlassen: כאלו הסיר נטל מנפשו ומשליך אותו על זולתו: גל אל יי יפלטתו (שם כ"ב ט') ר"ל מסבב דרכיו עליו: גל אל-יי מעשיך (משלי ט"ז ג') היום גללותי את חרמת מצרים (יהושע ה' ט') abwälzen ר"ל הסרה. ותמצא שיש לו דמיון

«שטות כ' כ"י»: entblößt werden בקהל (משלי כ"ו כ"י): an Tag kommen, bekannt werden הפועל רק מענין ב': ונגלה את ערותה (ויקרא כ' יח) גליתני את מסתרי (ירמיה ט"ט י'): offenkundig: ונגליתני להם עתרת שלום (שם ל"ג ו'): גלה צדקתו (תהלים צ"ח ב') öffentlich zeigen ולא גלל עונך (איכה ב' י"ד) anzeigen, aufmerksam machen: מגלה עמוקות (איוב י"ב כ"ב): מובה תוכחת מגלה (משלי כ"ז ה'): גל עיני (תהלים ק"ט י"ח): וסדר אחר אל-תגל (משלי כ"ה ט'): נודד אל תגלי (ישעיה מ"ו ג').

הפועל: והצב גללתה העלטה (נחום ב' ח') bloß die Fürstin wird: געstellt werden ו"ם מענין גלות: in Gefangenschaft weggeführt werden.

ההפעל יוצא מהקל בענין א': אשר הגלה יי (ש"ב י"ז א') in Gefangenschaft wandern vertreiben, lassen: הגלה נבוכדנאצר (שם כ"ה א'): וקלגלות אתנו בבבל (ירמיה ט"ג ג'): ונגל את ישראל (ש"ב י"ז ו'): ונגלם אשורה (שם ט"ז כ"ט).

ההפעל מזה: אשר הגלה מירושלם (אסתר ב' י'): אשר הגלתה עם יכניה (שם שם): הגלת יהודה בלה הגלת שלומים (ירמיה י"ג י"ט). כלם על ענין שבי: ונגלם אל מנחת (ד"ה א' ח' ו') ענין הושבה אל מקום אחר, ויתורם: die er nach Manassah versetzte.

ההתפעל מענין ב': ויתגל בתוך אהליו (כ"א ט') sich aufdecken, כי אמר-גלהתגלות לבו (משלי י"א ב') bekanntmachen, sich aufsprechen: גלה, ומוה הגילגלי ר"ל איש גלה.

גולה השם נקבה: כלי גולה (ירמיה מ"ו י"ט) Wanderschaft: בני הגולה (עזרא ד' א'): העולים משבי הגולה (נחמיה ד' ו'): השבים מהגולה (עזרא ו' כ"א) Gefangenschaft: (ובגולה לא הלך ירמיה מ"ה י"א).

גלות שם"נ או ת"הש מזה: ונגלת החל-הזה (עובדיה א' כ') Gefangenschaft: לגלות יהויכן (ש"ב כ"ה כ"י): ונגלותי ישרל (ישעיה מ"ה י"ג) חסר הגוססך: בחמשה לחדש קלגלגנו (יהושע ט"ז כ"א): גלות בל' ארמית כמו בעברית: בגי'קלגלג (עזרא ו' ט') die Ausgewanderten.

גליון ש"ת' למגלה חלקה וגלוי בלי כתב: קח

(מלכים א' ו' ל"ד) rund: ידיו גלילי והב (ש"ה ה')
 גלילי (גלילי) Gylinder, Walzen: כסף (מסחר א' ו'), ויש
 שהוא שם מחוז: גליל הננים (ישעיה ה' כ"ה), Kreis.
 Brevins, Bezirk: גלילות הירדן (יהושע כ"ב י').
 ומחוז אחד בא"י נקרא גליל: עשרים עיר בארץ
 הגליל (מ"א ט' י"א) Galiläa.

גלגל שתי לאלילים: ויחר את כל הגלגלים (שם
 מ"ו י"ב) Wägen, ע"ש גנות דמות גלל.

גלגל שם לדבר ענול וכדורי: קול רעםך בגלגל
 (תהי' ע"ז י"ט) Himmel, Atmosphäre, Dunst.

ויש לפירש שהוא הרוח החזק הידוע, הסובב
 את כל בגלגל, Wirbelwind, ובתלמוד תואר לכדור
 השמים והמזלות הקבועים בו לדעת התבונה
 חישנה: גלגל דרקיע (כ"ב ע'). ושם לצמח כדורי
 קל העופפות: שיתמו בגלגל בקש לפני רוח תהי'
 מ"ד י"ד) Birbel, leichte Dinge: ובגלגל לפני סופה
 (ישעיה י"ז י'). או אופן ענלה: והם גלגל ענלתו
 (שם כ"ה כ"ה) בחורק, Rab. מ' אופן הענלה:
 וגלגליו כסופה (שם שם ה').

גלגל או הגלגל, שם מקום בין ירחו והירדן (יהוש'
 ד' י"ט), ונמצא עוד בית הגלגל בין גבעה ובין
 בית אל (נחמ"י י"ב כ"ה). — גלגלי, שע"פ (שם שם ל"ו).
 גלגלת שתי לכדורת הראש: עמר לגלגלת
 (שמות מ"ז מ"ז) Kopf, Stiel: ותרץ את
 גלגלתו (שופטים מ' כ"ג) Gabel, Gabel: ואת
 גלגלתו תקעו בית דגון (ד"ה א' י').

מגלגל שתי לגליון ספר או אגרת הגלגלת בענול:
 קח לך מגלגל אחרת (יחזקאל ל"ו כ"ה) Rolle:
 והנה מגלגל עפה (זכריה ה' א') eine fliegende Rolle.

גלגל מלת היחס נדרש במלת בעבור שענינה
 בסבת, והב"ת בשתיהן שמוש ולא יפרד
 מהם לעולם: בגלל יוסף (בראשית ל"ט ה') wegen:
 בגלל הדבר הזה (דברי מ"ו י'): ויברכני ה' בגלגלך
 (בראשית ל"ב י'): גם כי התאנף ה' בגלגלכם (דברי'
 א' ל"ו).

גלם

גלם (העתיד וגלם) פ"י, בנינו קל וענינו כריכה: ויקח
 אליו את אדרתו וגלם (מ"ב ב' ח') ba nahm
 seinen Mantel, und rollte ihn zusammen.

מה בהוראת גל"ה והרבה שרשים כאלה תמצא
 כמולים וגל"ה מתרמים בהוראתם.

הנפעל: וגלגל כספר השמים (יהושע ל"ד ד')
 flü zusammenrollen: וגלגל כמים משפט (עמוס ה'
 כ"ד) bahin rollen, flü wälzen, fließen.

הפועל: ושמה מגלגלה בדרים (ישעיה מ' ד')
 das Kriegeskleid im Blute umhergewälzt: וע"ד
 המרובעים: וגלגלתיך סדהסלעים (יחזקאל כ"א כ"ה)
 herabwälzen: ובתלמוד יגלגלם זכות ע"י זכאי,
 verursachen, veranlassen: וגלגלם עיסה,
 wälzen, wälgern.

ההפעיל: וגלגל את האבן (בראשית כ"ט י')
 weg wälzen.

ההתפעל ג"כ על ב"ם: להתגלגל עלינו (שם
 מ"ב י"ח) flü zu wälzen: תחת שאה התגלגלו (איוב
 ל"ד י"ד) flü fort wälzen.

גל תאר לצבור ענול מן אבנים: ויקחו אבנים
 ויעשרו גל (בראשית ל"א מ"ה) steine fanmelten.

und machten einen Haufen: ואולי יקרא גל ע"ד
 גלילת אבני השדה ממקום אל מקום הצבירה:
 גל אבנים גדול מאד (ש"ב י"ה י"ו) — גלגל שרשיו
 יסבכו (איוב ה' י"ז) ר"ל שרשיו יסתבכו ויסתעפו
 בחזקה סביבות גל אבנים, לכל יוכלו להתק
 ממקום: גלגלים על תלמי שדי (יהושע י"ב י"ב).
 וכן הוא תאר למשברי הים: ותרום גליו (תהלים
 ק"ז כ"ה) Welle, Woge. או לסבוב מים שבים:
 כל משברך וגלגלך (שם מ"ב ח') Wasserwirbel.

גלגל תאר לעין המים: וגלגל על ראשה (זכריה ד'
 ב') Rinne, Quelle, Brunnen: ותרץ גלגל

הזהב (קהלת י"ב י'). הוא הליחה הניגר: גלות מים
 (יהושע מ"ו י"ט) גלות הכותרות (מ"א ד' מ"א) Räu-
 fe, Augen: ובלי ה"א: גל נעול מעין חתום (ש"ה
 ד' י"ב).

גלגל או גלא, לשון הודעה בארמית (דניאל ב' כ"ב)
 offenbaren. הפועל: גלי או גלי (שם י"ט ל').
 האפעל: הגלי (עזרא ד' י') ins Geil führen.

גלגל שם צואה: באשר יבער הגלגל (מ"א י"ד י')
 Wilt, Roth: בגלגל לצחצח יאבד (איוב כ' ד'):
 תחת גלגל האדם (יחזקאל ד' מ"ו): ולחםם בגלגלים
 (צפניה א' י"ז).

גלגל שתי לעמוד ענול: הדלת האחת גלגלים

הוא, וכן פירשו אדוני אבי ז"ל שנמרטו ונסרקו בינות עצי היער ונתייפו כאלו נסרקו במסרק."

גם

גם מלת החבור והענין, מורה תוספת וחבור נדרף בענין עם מלת אף. אם להוסיף נושא על נושא או נושא על נושא: גם הצאן והבקר אל ירעו (שמות ל"ד ב') auch, תוספת נושא: ויאכל גם-אכל את-כספנו (בראש' ל' מ"ו), תוספת נושא. ובא מלת גם כפול על שניהם להורות השוואה ודמיון: גם-אתם גם-בני ישראל (שמות י"ב ל"א) fogar — als: גם-אנחנו גם-אתה גם-טפנו (בראש' ט"ז ב' ח') noch du, u. s. f. גם לי גם לך לא יהיה (ס"א ב' כ"ו), ויש ענינו רבו וכפילת דבר פעם אחר פעם: וכעסתה צרתה גם-כעס (ש"א א' ו') immerfort, ויש ענינו כעסם אפילו: אין גם אחד (תהלים י"ד ב'): גם לרעהו ישנא רש (משלי י"ד כ') fogar: גם בשחק וכאב לב (שם שם ט"ו), ויש למצא הברל מה בין אף ובין גם, כי אף יבוא תמיד במקום שהתוספת הוא חרוש למעלה או לגרען וגם בא במקום שהוא העדפה לבר ושוה לבר הקדם ובאו שניהם כאחד: ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם (ויקרא כ"ו מ"ד), כמו האף רק.

גמא

גמא פעל יוצא, בב"ב. הפועל ענינו בליעת דבר בשאיפת רוח: ברעש ורגו וגמא-ארץ (איוב ל"ט כ"ד) mit stürmischer Wuth (schlief) er den Boden. ההפעיל יוצא לשלישי מזה: הגמאני נא מעט-מים (בראשית כ"ד י') (schlafen lassen).

גמא שם שיח הגרל במצרים ונקרא בשם שיח פאמיר, Papirusstaude, והוא מטבעו סמוני וסופו את המים: מן הפצלות של השיח הזה עשו העמים הקדמונים חבלים ושקים ואני שיש. והנה תבת גומא או כלי גומא הוא מירות משום או ספינה עשוי מקני הגומא. (מדברי המקדקדק יוסף אלואר) ויש לפרש מלשון גמי בדברי חז"ל כי עשויים מן הגמי ספינות קטנות (הדר"ק): הינאה-גמא בלא בצד (איוב ח' ט"א): תבת גמא (שמות ב' ג'): ובכלי גמא על-פני המים (ישעיה י"ח ב).

גלם שת"ו לחומר בלי צורה: גלמי ראו עיניך (תהלים קל"ט מ"ט) der noch unentwickelte Keim, ובתלמוד: גלמי כלי עץ, ולפי שהשכל צורת האדם ועצמותו לכן נקרא גם הבער חסר תבונה גולם: שבעה דברים יגלם (אבות ה') grober, massiver, unwissender Mensch, ר"ל חומר בלי צורת השכל.

גלום או גלומה, שם בגר בני ארצות הקדם: גלומי תכלת ורקמה (יהו"ק כ"ו כ"ד) glau, tel, fülle, dede. ולדעתי הוא המספחת שבו עוטפים הישמעאלים ככריכה סביב צוארם, כנוכר בתלמוד, אפילו מגליטא דעל כתמיה. ויהיה פי' ויגלום שקופל את האדרת כגליטה. אבל רש"י פי' גליטא שנעשה בו כגולם שאין לו חתוך אברים. גלמוד תאר השם וענינו בדידות: הלילה ההוא יהי גלמוד (איוב ג' ו') einsam, verlassen. כוונת חנף גלמוד (שם מ"ו ל"ד), ולנקבה: שכולה וגלמודה (ישעיה מ"ט כ"א) verwaist und einsam. גללים שם מקום אשר למטה בנימין, מצפונה לירושלים (ש"א כ"ה מ"ד), ישעיה י"ל כ'.

גלע

התגלע (העתיד יתגלע) פעל חזור בנינו התפעל ענינו לחזק או התפשטות: בכל תושיה יתגלע (משלי י"ח א') flach mengen, drängen, zelgen. וכל-אויל יתגלע (שם כ' ג'): ולפני התגלע הריב נמוש (שם י"ז י"ד) flach ausbreiten. והחכם Gesenius מפרש התגלע ע"פ לשון הערב מלשון התלהבות, flach. ובתלמוד פ' הרואה, כתם אם יש בה מכה והיא יכולה יתגלע, לפי פי' רש"י ענינו התגלות.

גלש

גלש פעל עומד, בנינו קל, ענינו לר"ק שכיבה ורביצה: שגלשו מהר גלעד (ש"ה ר' א') flach hinfallen, hinfahren. ולדעת הר"ם שתרג' hangenb, ענינו תליה. והרד"ק בשרשו אמר: ר' יונה (בן גנאה) פירשו: השבימו, לקוח מלשון הערב שקורין לשדר גלש"ש. ויתכן לפרשו מענין גמח הוא (ויקרא י"ג ט"א), שאמר בו התרגום: גלוש

גָּמַל שִׁמּוֹ לַתְּשׁוּלָם מַעֲשֵׂה טוֹב אוֹ רָע. וּמַחֲזִיר
עָלָיו תְּמִיד הַשֵּׁב אוֹ שְׁלָם: הַשֵּׁב גָּמַל עַל
נָאִים (תְּהִלִּים צ"ד ב') *Wergeltung, Soñ*: מַשְׁלָם
גָּמַל לְאֹחֲבָיו (יִשְׁעִיה ס"ז ו'): גָּמַל יְהִי-אֲדָם יוֹשִׁיב
לוֹ (מִשְׁלִי י"ב י"ד): וְאֵל תִּשְׁכַּחיו כָּל-גָּמְלוֹ (תְּהִלִּים
ק"ב ג') *Wohlfahrt*. הַתְּהַלּוֹת הַטּוֹבוֹת מִבְּלִי מַעֲשֵׂה
הָרָאיוֹ קָדָם. וּבִסְנִי: יִגְמְלֵנוּ הַמֶּלֶךְ הַגָּמְלוֹהַּ הַזֹּאת
(ש"ב י"ט ל"ו): כַּעַל גָּמְלָת (יִשְׁעִיה י"ט ח'): כִּי אֵל
גָּמְלֹת יְיָ (יִרְמְיָה נ"א ג"ו). וְנִמְצָא גָּמַל לְשֵׁם ע"פ
(ד"ה א' ב"ד י"ו). — גָּמְלִי, שְׁעִים (בַּמִּדְבָּר י"ג י"ב). —
גָּמְלִיָּאל, נֶם הוּא שֵׁם ע"פ לְנִשְׂיָא יִשְׂרָאֵל נֹזְכֵר
בְּתוֹרָה (בַּמִּדְבָּר א' א').

גָּמְלוֹ שִׁמּוֹ מִזֶּה: כָּל פְּגַמְלוֹהֶי עָלֵי (תְּהִלִּים ק"ז
י"ב) *Wohlfahrt*. בְּה"א יוֹד ע"ד הָאֲרִמִּית,
כִּי דֶרֶךְ הַמְּשׁוֹרְרִים בְּכָל אָמָה וּלְשׁוֹן הַהִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּמַלְיוֹתֵיהֶם בְּדִבְרֵים זָרִים לְקוֹחִים מַלְשׁוֹנֹת
קְרוֹבוֹת לְמַעַן תַּעֲרֹב לְאֹזֶן שׁוֹמֵעַ, כִּי־דוֹעַ לְבַעֲלִי
חִכְמַת הַגִּפְשׁ.

גָּמַל שְׁעִי מְשׁוֹתָף לִב' הַמִּינִים: אֶת הַגָּמַל (יִקְרִי
י"א ד') *Ramel*: רִכֵּב חֲמֹר רִכֵּב גָּמַל (יִשְׁעִי
כ"א ו'): עֲשֵׂרָה גָמְלִים (בְּרֵאשִׁית כ"ד ו'): לָכֵל גָּמְלוֹ
(שֵׁם שֵׁם): גָמְלִים מִיְּנִיקוֹת (שֵׁם ל"ב ס"ו), הַפַּעֵל
בִּמְסַן נִקְבָּה.

גמם

***גָּמַם** פ"י בְּכ"ב וּשְׁנִיָּהם אֵינֶם בַּמִּקְרָא כ"א בְּתֵל
וְהַפַּעֵל שִׁמְשָׁקְלוֹ עֲבִרִית וְאֵינֶנּוּ בְּאַרְמִית יֵשׁ
לְהַחֲלִישׁ שְׁהוּא עֲבִרִית. הַקֵּל עֲנִינוּ בְּרִיתָהּ וְקִצִּיצָה
אִם רָצָה נִקְּם *abschneiden* (כִּלְאִים ס"ב) נִקְּמוּ עִם
הַשּׁוֹפֵר, *ausschneiden, einschneiden*.
הַפַּעֵל ע"ד הַמְּרוֹבְעִים. וְעֲנִינוּ עֲלֵג לִשׁוֹן:
יִקְנָמֶם בְּלִשְׁנָא, *Rammeln, Rotteln*.

גמץ

גִּמְצִין שֵׁם תָּאֵר וְכֹר לְכֹר חֲסוֹר: חֲסוֹר נִקְּץ בּוֹ
(פֶּל קְהֵל י' ח') *Grube*.

גמר

גָּמַר (הַעֲתִיד גָּמַר) פַּע"ו, בְּנִינוּ קֵל. עֲנִינוּ כְּלוֹן
הַפֶּסֶק וְהַשְׁלָמָה: כִּי גָמַר חֲסִיד (תְּהִלִּים י"ב
ב') *bahin sein, aufhören*: וְגָמַר-נָא רַע רִשְׁעִים (שֵׁם

גמר

גָּמַר שֵׁם מִדַּת הַיָּד: גָּמַר אֲרִכָּה (שׁוֹפְטִים ג' ט"ו)
Spanne.

גָּמַר רִנָּה לְקִצְרֵי קוֹמָה: (גָּמְרִים בַּמַּגִּדִּלוֹתֶיךָ
(יִחְזָקָל כ"ז י"א) *Berge*. וְלִדְ"ק דִּינוּ בְּנֵי
מַחֲזוֹ בַּמִּדִּינָה צוֹר, *spönißiges Wolf*.

גמה

גָּמָה פַּעַל עוֹמֵד, בְּנִינוּ פִּיעַל וְעֲנִינוּ חָפֵץ וְרִצּוֹן:
קִנְיַת מִיָּהִם קְרִיסָה (הַבְּקוֹן א' מ') *Bergha-*
Ben, Wendung, Wunsch, Wille. וְאוֹלִי הוּא מְקָרָה,
וְשׁוּרָה אֵל גִּלְיָא, שְׁעֲנִינוּ שְׁאִיפַת רֹחַ בְּתַאֲוָה וְרִצּוֹן,
וְחִי מִקְבֵּל אִפְהִדוֹן.
גָּמָזוּ עִיר אֲשֶׁר לְשִׁבְטֵי יְהוּדָה (ד"ה ב' כ"ח י"ח).
וּמִזֶּה בְּתַלְמוֹד נָחוּם אִישׁ גָּמָזוּ בִּמ' חֲגִיגָה,
וְהִרְשָׁה (נֶם זוֹ לְשׁוֹכָה) תִּדְרֹשׁ!

גמל

גָּמַל (הַעֲתִיד גָּמַל) פ"י בְּכ"ב. הַקֵּל עֲנִינוּ (א) הַעֲתִקַּת
הַיוֹנֵק מִשְׁדָּה אִמּוֹ וְקִשּׁוּרוֹ בִּיהֶם הַפַּעֵל אֵת:
כֹּאשֶׁר גָּמְלָנוּ (ש"א א' כ"ד) *entwöhnen*: עַד-גָּמְלָהּ
אוֹתוֹ (שֵׁם שֵׁם כ"ג): גָּמַל יְהוָה (יִשְׁעִי י"א א'):
גָּמְלִי מַחֲלֵב (שֵׁם כ"ח מ'): וְתִגְמַל אֶת-לֵא רַחֲמָה
(הַיִּשְׁעִי א' ח'), וְעַד יֵשׁ לְפָרֶשׁ: גָּמַל נִפְשׁוֹ אִישׁ
חֲסִד (מִשְׁלִי י"א י"ו). שְׁמַעְתִּיק נִפְשׁוֹ אַחַת אַחֶרֶת
מִרְבּוֹי הַמִּתּוֹרֹת כִּי־יִנְק הַנַּעֲתֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ, וְהַפְּכוֹ
עוֹבֵר שְׁאִירֵי בְּרִבּוֹ הָעֲנִיו הוּא אֲכֹזֵר. וּמִשְׁאֵל עַל
קִרְבַּת בְּשׁוֹל הַפְּרִי שְׁנַעְתֵּק מִיְּנִיקַת שֶׁר הָאָרֶץ:
וְגָמַל שְׁקָדִים (בַּמִּדְבָּר י"ז כ"ג) *reifen*. וְיֵשׁ ב' עֲנִינוּ
הַתְּהַלַּת טוֹבָה אוֹ רָעָה, וְקִשּׁוּרוֹ לְרֹבֵב בְּמַלְתָּ עַל
א' בְּלִמְדָּה. וּבִסְתָם רִבּוֹ לְטוֹבָה: כִּי גָמַל עָלֵי (תְּהִלִּים
י"ב ו') *wohlfahrt*: אֶת גָּמְלוֹךְ שְׁנַקְלָתָ לָנוּ (שֵׁם קל"ז
ח'): גָּמַל עַל עֲבָדְךָ (שֵׁם ק"ט י"ז) *Gutes ergehen*.
וּמִזֶּה שְׁהוּא לְרַעָה מִפְּרִשׁ אֲצִלוֹ: אִם גָּמְלָתִי שׁוֹלְמִי
רַע (שֵׁם ו' ח'): אִם לֹא גָמְלָךְ רַעָה (מִשְׁלִי ג' ל'):
הִרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אוֹתוֹ (בְּרֵאשִׁית כ' ט"ו), וְיֵשׁ שְׁהוּא
תְּשׁוּלָם טוֹבָה אוֹ רַעָה: וְגָמְלָנוּ יְיָ כַּצְדִּיק (תְּהִלִּים
י"ח כ"א): הִלְוִי תְּגָמְלוּ זֹאת (דְּבָרִים ל"ב ג') *vergelt*.
הַנִּפְעֵל מַעֲנִין א': עַד יִגְמַל הַנַּעֲר (ש"א א' כ"ב)
entwöhnt werden.

der Diebstahl : ומכר בְּנִיבְתָּו (שם שם ב'), ושם נ':
בְּנִיבְתָּו יום וְנִיבְתָּו לילה (בראשית ל"א ל"ט), בנקוד
בלתי רגיל לתפארת הסליחה.

נב

בְּנִיבְתָּו פעל יוצא בלשון ארמית, ענינו אצירה
והסמנה וצרידה: אשר אצרו אבותיך, תרגומו
די גזו אבהתיך, sammeln, häufen, aufbewahren.
והשם ממנו בעברית: אל־בְּנִיבְתָּו המלך (אסתר ג' ט')
שָׁפָט. ובְּנִיבְתָּו ברוסים (יוחאל כ"ז כ"ד), לפי דעת
המפרשים ארגו שמכניסין בו האצו, Trefor.
בְּנִיבְתָּו שם תאר לאצרות בל' ארמית (עזרא ו' כ'):
בית בְּנִיבְתָּו (שם ה' ו') Schatzkammer.
בְּנִיבְתָּו שתי מזה, רק בס'ר: בְּנִיבְתָּו ועליונותו
והדריו (ד"ה א' כ"ה א') Schatzkammer.

נב

בְּנִיבְתָּו (העתיד ינב) פ"י בב"ב. הקלענינו מחסה וההצלה
וסכך: וְנִיבְתָּו על־העיר הזאת (ישע' ל"ז ל"ח)
שָׁפָט, beschützen, beschirmen : בְּנִיבְתָּו והציל (שם ל"א ה').
ההפעיל: ה' צבאות ינב עליהם (זכר' ט' ט"ו):
ינב ה' בעד יושב ירושלים (שם י"ב ח').
בְּנִיבְתָּו שתי לעשת עשוי למחסה לאיש במלחמה:
בְּנִיבְתָּו אס־יראה ורמח (שופטים ה' ח') Schirm,
ועצ' השאלה: אנכי בְּנִיבְתָּו לך (בראשית ט"ו
א'): בְּנִיבְתָּו וקרן ישעי (תהלים י"ה ג'). והרבי:
בְּנִיבְתָּו ורמחים (ד"ה ב' כ"ז י"ד), וכן נקרא גדולי
העם ומנהיגיו: לאלהים בְּנִיבְתָּו ארץ (תהלים ט"ז י')
Wechsler, Vorsteher : אהבו הבו קלון בְּנִיבְתָּו (הושע
ד' י"ח) es lieben die Schande ihre Fürsten, וס' ל

ה ב' ו' היא כמו כתיב ולא קרי.

בְּנִיבְתָּו שם נ' וענינו דאבון לב: תתן להם בְּנִיבְתָּו
לב (איכה ג' ט"ח) Kummer, Trübsal, We-
lantholle. וי"ם שהוא משרש אשר מנן צריך.
ותרגומו תבירת לבא.

בְּנִיבְתָּו שתי למקום טעם אילנות או צמחים: בְּנִיבְתָּו
(בראשית ב' ח') Garten : בְּנִיבְתָּו הירק (דברים י"א
י') Rosgarten. והרבי: לרשת בְּנִיבְתָּו (ש"ה ו' ב').
ובל"ג: ובְּנִיבְתָּו ורועיה תצמיח (ישעיה ס"א י"א).
ובחירק הגימ' : אל בְּנִיבְתָּו אנו (ש"ה ו' י"א): ועל־
בְּנִיבְתָּו יונקתו תצא (איכה ח' ט"ו): ועש' בְּנִיבְתָּו (עסוס

ד' י') ein Ende nehmen, והכוונה כאשר יאמר הלעז
האשכנזי: laß ich was voll sein, למען לא יוספו
עוד לְהַרְצ' ולהשחית. עוסדים: בְּנִיבְתָּו אמר לדר דר
שם ע"ז ט') beschließen : לאל' בְּנִיבְתָּו עלי (שם ג"ז ב').
פ"י גזר ומשלים: י' וְנִיבְתָּו בעד (שם קל"ט ח').
וכן בתלמוד נמנו יְנִיבְתָּו, יוצאים. וכן השם בתל'
"בְּנִיבְתָּו דין, Unbittigkeit, Beschluß.
בְּנִיבְתָּו דבר נגמר בל' ארמית (עזרא ו' י"ב).
בְּנִיבְתָּו א' שם לאומה בירכתי צמון טמשחת
תגורמה (בראשית י' ב'), ב' שם אשה: בְּנִיבְתָּו
בת דבילים (הושע א' ג').

בְּנִיבְתָּו או בְּנִיבְתָּו, שש"פ נזכרים (ירמיה כ"ט ג',
ל"ז י').

נב

בְּנִיבְתָּו (העתיד ינב) פ"י בב"ב. הקלענינו לקיחת דבר
בהעלסת עין או חסיפה פתאומית או מעשה
מרמה בהעלמה: למה בְּנִיבְתָּו את־אלהי (בראשית
ל"א ל') flehen, entweihen : בְּנִיבְתָּו וגם כחשו (הושע
ד' י"א). ועצ' ה' וְנִיבְתָּו יעקב את־לב לבן (ברא' ל"א
כ') hintergehen : וכמץ בְּנִיבְתָּו כופה (איוב כ"א י"ח).
מכנה הסתר דבר במהירות נגבה: מיס־בְּנִיבְתָּו
ימתקו (משלי ט' י"ז). יאמר על דבר עונג סתר, מבלי
יכולת להתענג בו לעיני השמש.

הנפעל: אם נב וְנִיבְתָּו מעמו (שמות כ"ב י"א).
הפועל: וְנִיבְתָּו אבשלום את לב אנשי ישראל
(ש"ב ט"ו ו') hintergehen, ג'כ נגיבת דעת, שהיה
לוקח לבנם בדברים טובים מבלי דעתם לאיזה
חפץ: בְּנִיבְתָּו דברי (ירמיה כ"ג ל').

הנפעל: כי נב וְנִיבְתָּו (בראשית ט' ט"ו).
ההתפעל: וְנִיבְתָּו העם ביום ההוא לבוא העיר
כאשר וְנִיבְתָּו העם הנכלסים בנוסם במלחמה (ש"ב
י"ט ד') und das Volk stahl sich am selbigen Tage in die Stadt hinein, wie sich hineinstiehlt das Volk, die
Schmachtsbedecken, wenn sie aus der Schlacht fliehen,
וכוונתו כאשר יאמר הלעז האשכנזי, sich wegste-
len, sich davon machen. כאלו היו נוגבים נופם
בהעלמה ממערכה.

בְּנִיבְתָּו שתי: לא יבוזו לְנִיבְתָּו (משלי ו' ל') ein Dieb
וחברי בְּנִיבְתָּו (ישעיה א' כ"ג).

בְּנִיבְתָּו שתי לדבר הנגנב: אם המצא תמצא
בירו הבְּנִיבְתָּו (שמות כ"ב ג') das Geflohlene.

נער

נָעַר, העתיד יִנְעַר, מע"ז, בנינו קל. יש ענינו צעקה וחרדה באיום סוד ובנויפה, נדף למעשים עם קצף ואו הוא נקשר בכי"ת: נִנְעַר בו אביו (בראשית ל"ז י') anfahren, Berweis geben ולא תִנְעָר־בָּהּ (רות ב' ט') hart anfahren, anschreien גִּנְעַר בים ויבשרו (נחום א' ד'): מקצף עליך וסָנַעַר בך (ישעיה נ"ד ט'): נִנְעַר בו ונס סמרחק וסם י"ז י"ג): וִנְעָר יי בך השמן (זכריה ב' ב'), ויש ענינו השחתה ומארה: הנני גִּנְעַר לכם את הזרע (מלאכי ב' ג') verderben, ויש מפרשים פה כמו קללה, schelten, fluchen: נִנְעָרְתָּ ודים ארורים (תהלים ק"ט כ"א) strafen, fluchen: נִנְעָרְתָּ גוים אברת רשע (שם ט' י') gefcholten hast du die Völfer, vernichtet die גִּנְעָרְתָּ ומה שהוא מענין זה יתכן שיתקשר ביחס הפועל.

נִנְעָרָה שם"נ מע"א: תתת גִּנְעָרָה במבין (מסלי י"ז י') Berweis, Drohung, Tadel. וכן: טוב לשמע גִּנְעָרָת חכם (קהלת ז' ה'): ורש לא-שמע גִּנְעָרָה (מסלי י"ג ח').

מִנְעָרָת שם"נ מע"ב השחתה: ואת-המִנְעָרָת (דברים כ"ה ב') fluch, Verderben, Mißge- beissen. וזוא כמו מנרעת.

נעש

נָעַשׂ, העתיד יִנְעַשׂ, מע"ז, גב"ב, הקל ענינו תנועה ותנועה רעדית: וְתִנְעַשׂ ותרעש הארץ (תהלים י"ח ח') beben.

הפועל: יִנְעַשׂוּ עם ויעברו (איוב ל"ד כ'), bewegt, erschüttert werden.

ההתפעל: וְתִנְעַשׂוּ כי חרה לו (תהלים י"ח ח') sie erbeben, כי סחר ורעדת דבר ותנועת עצמותו באים כאחד, כמו אברי האדם, וע"ד המליצה, גלי הים ומטרות ארץ. וכנהרות יִנְעַשׂוּ מימיו וסם מ"ו ז') brausen, flürmen: ושתו וְתִנְעַשׂוּ (ירמיה כ"ה ט') taumeln.

נָעַשׂ תואר להר, קרוב לתמנת סרח אשר בהר אפרים: מצפון להר נָעַשׂ (יהושע כ"ד ל'). ואולי נקרא כן על דבר היותו בימי קדם הר מורה אש וחוצב להבות, feuerpeisender Berg ובטורם

ט' י"ד): והחם כָּנַן שבו (איכה ב' ו') er verwüßte, wie einen Garten, seine Umzäunung. **נִנְתָּן** שם"נ (נחמיה י' ז').

נעה

נָעָה, העתיד יִנְעָה, מ"ז, בנינו קל. ענינו המיית בקר: הלכו הלך ונָעוּ (ש"א ו' י"ב) bräullen. כמו שאנה לארי, נהימה לכמיר, שקיקה לדוב, צהילה לסם, נביחה לכלב, ונעייה לבהמה: אמ"נִנְעָה שור על-כלילו (איוב ו' ה'), והשם סמנו בתלמוד: *נִנְעָנֶנֶת: בן שיש לו נִנְעָנֶנֶת על אביו, ärtlich. *נִנְעָנֶנֶת: המורה על המית רצון ותשוות אהבת התולדה אל המוליד או להפך, כי מענין זה הלך ונָעוּ שהיו הפרות מתאוות בהמית קולם אל הולדות, ומשקלו עם שֶׁשֶׁשֶׁשׁ מן שעה. **נָעָה** שם מקום קרוב לירושלים (ירמיה ל"א ל"ט).

נעל

נָעַל, העתיד יִנְעַל, מע"ז, גב"ב, הקל עקר ענינו פלישת דבר הבלוע ומאם ברבר במובן המוסרי ומיוחס עד"ו לנפש וקשורו לדוב ביחס הפועל ועל המעש בכי"ת: ולא תִנְעַל נפש אתכם (ויקרא כ"ו י"א) ent- werfen, Widerwillen haben, weissen: ואת חקתי נִנְעַלָה נפשם (שם שם מ"ט): אמ"נִנְעַלָה נפשך (ירמיה י"ד י"ט), כאדם הקן דבר ומאם בו ועוזבו: ולא-נִנְעַלְתִּים לכלותם (ויקרא כ"ו מ"ד): בת אמך את נִנְעַלְת (יוקאל י"ו מ"ה).

הנפעל על דבר הנשלך, מאין ידים לו: כי שם נִנְעַל מן גבורים (ש"ב א' כ"א) fortgeschleubert, והר"ק מ' נאם והושלך.

ההפעל יוצא לשלישי: שורו עבר ולא יִנְעַל (איוב כ"א י'), ר"ל לא יסבב פלישת הזרע הנקלט בפרה, auswerfen, von sich geben (ומזה שמשו בתלמוד: ימנעילו ברותחין, מסבב ברותחין שיהיה הכלי מפליש דבר מאם הבלוע בו).

נָעַל שם"ז: נִנְעַל נפשך (יוקאל מ"ו ה'), Abgehen.

נָעַל בן עבר, שם"נ נוכר (שופטים מ' כ"ה כ"ח ל').

גרב

גָּרַב שם מין צרעת יבשה: גָּרַב או ילפת ויקרא
(כ"א ב') *Gräbe*.

גָּרַב שעי"ם לאחד משרי החילים אשר לדוד (ש"ב
כ"ב ל"ח).

גָּרַבְשָׁיו שם אומה בארץ כנען (בראשית י"ט).

גרד

הִתְגַּרְד פעל עומד בנינו התפעל, ענינו חכוד:
ויקה חרש להִתְגַּרְד בו (איוב ב' ח') *Graben*
ובתל' נמצא הקל ממנו גָּרַד והעמידו
על גלדו.

גרה

גָּרָה פעל יצא, בב"ב, הפעל ענינו שסוי
והרחור ריב ומחן: איש חמה וְגָרָה מחן
(פסלי ט"ו י"ח) *Streit erregen*.

ההתפעל יצא שלא כדרכו וקשורו בבית
ודוב שמוש בסלחמה: וְהִתְגַּרְד בו מלחמה (דברים
ב' כ"ד) *zum Streit reizen, feindselig behandeln*
ולמה תִּתְגַּרְד ברעה (ט"ב י"ד) *warum willst du*
bleib einlassen mit dem Unglück ר"ל תשיא ותמית
הרעה כך: ושומרי תורה יתְגַּרְדוּ בהם (פסלי כ"ח ד')
reden, reizen.

הִתְגַּרְדָּה שם"נ, וענינו מריבה: מִתְגַּרְדָּה ירך אני
כליתי (תהלים ל"ט א') *Sanf, Haber*. מדינים
ישלה, תרגומו רמי תגרא. (ובתל' האי תגרא דמיא
לברקא דמיא, וי"ם אותה, *Geißel, Geißel* אך
משקל המלה מורה שהוא שם מפשט). וי"ם מזה:
ידי לילה גָּרָה (תהלים ע"ז ב').

גָּרָה שם מטבע מה. עשרים גָּרָה השקל (סמות
י' א'). (מעלה גרה ע"ש גר).

גרז

גָּרַז פעל יצא בנינו נפעל, וענינו חתוך וקציצה:
גָּרַזְתִּי מנגד עיניך (תהלים ל"א כ"א) *abge-*
schnitten, abgehauen. בהפוך גרז. וענינם אחד.
גָּרַזְנָן שם ע"ז לכלי החתוך וגוזר וחוצב: היתפאר
הגרזן (ישעיה ט"ו א') *Axt, Beil*.

נבקע הנה האש הנהפך מתחת הרעיש ארץ
מסקומה כנודע לחכמי הטבע. ונמצא גם נחלי
גָּעַש (ש"ב ל"ג ל'). אולי גם כן מטעם זה.
גָּעַתָּם שעי"ם לבן אליפז בן עשו (בראשית ל"ג י"א).

גף

גָּף שם, ענינו גב: על גַּף מרמי קרת (פסלי ט'
ב') *die Angöhe*. גָּפְפוּ יבוא (סמות כ"א ב').
ר"ל בגופו, הוא לכדו ואין דבר אתו.

גָּפִין בל' ארמית כמו אָנְפִים בלע" (דניאל ז' ד')
8. Flügel. יָגַף בל' תלמוד הקפה וסגירה:
תרעם מסגרת גָּפָה, ומה גם ל' חבוק.

גפן

גָּפֶן שעי"נ: והנה גָּפֶן לפני (בראש' ט"ו א') *Wein-*
Rod: ובמקום אחר: גָּפֶן היוין (במדבר ז' ד').
אולי הוסיף זה לבאר ענין המצודה כי נמצא: גָּפֶן
שדה (ט"ב ד' כ"ט). ענין מקצועות, *Sollquinten*: כי
גָּפֶן סחם גָּפֶן (דברים ל"ג ל"ב), הוא מין גֶּפֶן
אשר ענביה ענבי רוש ומות בהם: מורי גָּפֶן נכריה
(ירמיה ב' כ"א): ולא תשכל להם גָּפֶן (מלאכי ג'
א'): ואין יבול גָּפֶן (הבקוק ג' ט"ז).

גפר

גָּפַר שם ע"ז, עץ קל על מני המים אשר יעשו
ממנו ספינות, ונקרא בשם דומה לזה גם
בלשונות יוון ורומי: עצי גָּפַר (בראשית ז' י"ד)
Siefer.

גָּפְרִית שעי"ש שורף, ואולי הוא מין שרף הנוסף
מעץ הגפר והושאל לר"ק על שרף העפרי.
Schwefel: יורה על נהר גָּפְרִית (איוב י"ה ט"ז):
נחל גָּפְרִית בוערה בה נישעה ל' ל"ג, וכ"ז על
דרך המליצה: גָּפְרִית ומלח שרפה כל ארצה
(דברים כ"ט כ"ב) *wie der Erdboden durch den Brand, wie*
in Schwefel und Salz verwandelt, כי גפרית ומלח
המה גם ע"ד הטבע, בהתלהטם מתחת לארץ
יהפכו משכנות מבטחים עיר ויושבי בה, כשהפכת
סדום ועמורה, אשר צוה ה' לשחתם.

גָּפָא שעי"ם לבן בנימין (בראשית ט"ו א') ועוד
אחרים בשם זה.

הדיכיה (ירמיה נ"א ל"ג): גֵּרָן וַיִּקַּח לֹא יָרֵעַם (הושע
ט' ב'), וְעַד הַשְּׁאֵלָה: מִדְּשֵׁתִי וּבִן־קֶרְתִּי (ישעיה
כ"א י'), כְּנֻי לֵעָם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּשּׁוּ בּוֹ הָעַמִּים,
כַּהֲדוּשׁ מִתְּכַן בְּנִין. וְהִרְבּוּ: וּמֵלֶאזְ הִקְרָנוֹת בִּר
(יואל ב' כ"ד).

גרם

גֵּרָם פֶּעַל עוֹמֵד וּיוֹצֵא, בְּבִב. הִקְל עוֹמֵד וְעִנּוּ
נִכְתָּת וְנִשְׁכַּר: גֵּרָסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה (תהלים
ק"ט כ"ט). *gerfaßt, germalmt fein*.
הַפִּיעֵל יוֹצֵא: וְגֵרָם בַּחֲצֵץ שָׁנִי (איכה ג' ט"ו)
germalmen.
גֵּרָשׁ (רָאָה שֶׁרֶשׁ גִּרֶשׁ).

גרע

גֵּרָע, הַעֲתִידִיזֵנֶרֶ, פֶּעַל גִּבֹּב. הִקְל עֲנִינוּ מַעוֹשׁ הָרִסָּה
מִשְׁעוּר: וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ (דברים י"ג א')
minbern, abnehmen, verringern: כִּסּוּתָה וְעִנְתָּה
לֹא יִגְרַע (שטות כ"א י'), יִחַסֵּר מִשְׁעוּר: וּמִמֶּנּוּ אֵין
לִגְרָעָה (קהלת י"ד): אֵל תִּגְרַע דְּבַר (ירמיה כ"ו ב'):
וְאִגְרַע חֶקֶךְ (יחזקאל י"ו כ"ט). וְיֵשׁ שְׂהוּא מְנִיעָה
וְהִסְרָה: לֹא יִגְרַע מִצְדִּיק עֵינָיו (איוב ל"ו ז') *entzie-*
hen, abwenben. וְיֵשׁ לְהַקְטִין עֵינָיו וְגִנּוּתוֹ: וְתִגְרַע
שִׂיחָה לְמִנְיָאֵל (שם ט"ז ד') *gering halten, gering*
halten: וְתִגְרַע אֵלֶיךָ חֲכָמָה (שם שם ח') ר"ל
הַחֲכָמָה גִּרְעָה בַּעֲיֵנֶיךָ וְכִמְדוּהָ בַּתְלִמּוּד הַיּוֹצֵאָה
מִלֵּאבָה. גִּרְעָה הִיא. וְלִרְעָת חֲכָמִים אֲשֶׁר לֹא
מִבְּנֵי עַמּוֹ הֵם: וְתִגְרַע הוּא מִלְּשׁוֹן עֵרֶב, וּפִירוּשׁוֹ
שְׂאִיפָה וּמִצִּיצָה, *haß du alle*: *einfaugen, einfugen*
Weisheit eingefugen? וְנִמְצָא כֹּהֵּ בַּמִּלִּצָּת לֹא,
ע"ד הַתּוֹל וְצִדּוֹק: *die Weisheit mit Söffeln effen*:
כָּל זֶקֶן גִּרְעָה (ירמיה ט"ח ל"ג), ר"ל מַעוֹשָׁה מִצַּד
הַמִּיּוֹשָׁה. וְתִרְגוֹם וְתִגְלָה שָׁבַע מַחֲלָפוֹת, וְגִרְעָת.
הַנִּפְעֵל עֲנִינוּ חֲסֵרוֹן וְנִכּוּי בַּחֲשׁוֹן: וְגִנְרַע
מַעֲרֵכֶךְ (ויקרא כ"ו י"ח) *abgerechnet werden* וְסָח
שְׂהוּא מַעוֹשׁ: וְגִנְרַעָה נִחֲלָתָה (בְּסֻדְרֵי ל"ו ג') *verrin-*
gert werden. וּבִמְבוֹן הַמִּסּוּרִי: לִמָּה יִגְרַע שָׁם אֲבִינוּ
(שם כ"ז ד') *gering sein, schlecht sein, minder geach-*
tet sein.

הַפִּיעֵל: כִּי יִגְרַע נִסְפִּימִים (איוב ל"ו כ"ח) *ent-*
ziehen: ר"ל מוֹנֵעַ נִסְפִּיפֶת הַמִּים (וְיִתְכֵּן גַּם פֶּה אֲשֶׁר

גרל

גִּרְלָה שְׁתִּיז לִכְתֵּב וּסְמִין הַמְכַרֵּר דְּבַר אֵל מִי
תִּתִּיחֵם: עַל מִי הַגִּרְלָה תַּחֲלֵק הָאָרֶץ (בְּסֻדְרֵי
כ"ו ג') *das Los*. וְהִרְבּוּ ע"ד נִקְבָּה: עַל־שְׁנֵי
הַשְּׁעוּרִים גִּרְלָתוֹ (ויקרא ט"ז ח'). וּמִשְׁאֵל גִּבֹּב עַל
חֵלֶק הַמְכַרֵּר בְּנוֹרָל: עֲלָה אֲתִי גִבְּוִלִי (שופטים
א' ג') *beschiedene Theil*. וְהַפִּיעֵל הַנּוֹסִלִים עָלָיו:
הַפִּיל פֹּדֵר הוּא הַגִּרְלָה (אֶסְתֵּר ג' ז'), וְזֶה לְרוֹב:
וְעַל־נִכְבְּדִיָּה יָדוּ גִרְלָה (נחום ג' י'): וְיִרְתִּי לָכֶם
גִּרְלָה (יהושע י"ח י'): וְיִשְׁלַךְ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ גִּרְלָה (שם
י"ח י'): וְעַל־לְבוּשִׁי יִפְּלוּ גִרְלָה (תהלים כ"ב י"ט):
בַּחֲזֵק יוֹסֵל אֶת הַגִּרְלָה (מסלי ט"ז ל"ט): וְיִהְיֶה עֲרִי
גִּרְלָה (יהושע כ"א כ'): אֲתָה תוֹמִיךְ גִּרְלִי (תהלים
ט"ז ה').

גרם

גֵּרָם פֶּעַל יוֹצֵא בְּבִב. הִקְל עֲנִינוּ שְׂבִירָת עֲצָם
וְהוּא מַעַל נִגְזֹר מִן שֵׁם גֵּרָם שְׁעִנְיוֹ עֲצָם
וְהַפִּיעֵל מִמֶּנּוּ עֲנִינוּ שְׂבִירָת הָעֲצָם: לֹא גִרְמוּ לְבִקֵּר
(צַמְחָה ג') *zerbrechen*, או עֲנִינוּ הַסֵּרֶת הַבִּשּׁוּר
מִהָעֲצָם.

הַפִּיעֵל: וְעֲצַמּוֹתֵיהֶם יִגְרָם (בְּסֻדְרֵי כ"ד ח') *zer-*
malmen, zerstücketern וְהוּא מִן הַפִּיעֵלִים הַנִּגְזֹרִים
מִן הַשְּׂמוֹת הַמּוֹרִים הַפֶּךְ וְהַעֲדֵר כִּמְּתוֹבָאֲתִי
תִּשְׁרֹשׁ. וְעַצ־הַשׁ: וְאֶת־חֲרִשְׁיָה תִּגְרָמִי (יחזקאל
כ"ג ל"ד). כִּמּוֹ שְׂהוּא בְּכָל הַסְּפָרִים הַמְדּוּקִיִּים חֲרִשְׁיָה
בִּמְיָן, ר"ל חֲרִשִׁי אֲרָמָה, *ichre Scherben wirft du*,
germalmen.

גֵּרָם שֵׁם נִרְדָּה לְעֲצָם: הַמּוֹר גֵּרָם, (בְּרִאשִׁית ט"ט
ד') *Knochen, Bein*: גֵּרָמִי כַּמְסִיל בְּרוֹל
(איוב ט"י י"ח) *Gebelne*. וְכִמּוֹ שֵׁשׁ עֲצָם יִשְׁמַשׁ עַל
עֵינֶךָ הֲרִבֵּה, כִּמּוֹ בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה, כֵּן הַשֵּׁם גֵּרָם:
אֶל־גֵּרָם הַמַּעֲלּוֹת (ט"ב ט') *die Hauptkno-*
die Sonnenuhr. וְיִתָּא אֲבָן שְׂעִיָּא *germalmen*.
גֵּרָמִי שְׂעִיָּא (בְּרִאשִׁית ט"ט י"ד).

גרן

גֵּרָן שֵׁם תֹּאֵר וְזֶכֶר וְנִקְבָּה לְמִקּוֹם גְּבוּהָ לְפָנֵי שְׁעִיר
הָעִיר, או לְבֵית אוֹצֵר תְּבוּאָה: וְיוֹשְׁבִים גֵּרָן
פֶּתַח שַׁעַר שְׁמֵרוֹן (ירמיה כ' י"ח ט') *Bethplatz*: כִּדְבָן
מִן הַגֵּרָן (בְּסֻדְרֵי י"ח כ"ח) *Scheune*: גֵּרָן עֵרַת

גרין שם אבר בית הבליעה שהוא גורר המאכל בכח המושך. וראוי בתשלום גרין לולי הר"ש הכבד על המבטא: וגרנך מצממא (ידיה ב' כ"ה), *Grün*, והושאל לפעמים אל קנה הריאה אשר ממנו יצא הקול: קרא בגרין (ישעיה נ"ה א') *Reife*: נדור גרין (תהלים ס"ט ד') *verdorrt [heißer]*: קבר-פתוח גרין (תהלים ה' י') *ist meine Reife* והוא מקום התאחד הלוע והקנה. ויש נרדף עם צואר כמו: ותלכנה נסויות גרין (ישעיה נ' ה') *[weil sie einhergehen, die Gasse gefreut]*. ומוה: ורביד על-גרין (יחזקאל מ"ז א').

גרנה שת"ל למאכל הנלעם והנשמן בקביה: מעלה גרנה (ויקרא י"א ד') *das Gefaucte*, וכן ת' מסיק גררא. ות"א, מסיק פישרא ר"ל הנמחה והנמס בלעיסה.

גרנר שת"ל לגרעין פרי: שנים שלשה גרנרים (ישעיה י"ז ד') *Korn, Beere*. ובתלם' שמשו בפעל מזה. "גרנר ואוכל, ר"ל לקיטת הענבים אחת אחת לאכל.

גרנרת שת"ל לצואר: וחו לגרנרתך (משלי ג' כ"א) *Gals*. ונקרא הכל ע"ש החלק, וכן גרין. ובתלמוד שמשו בפעל מזה: אם גרנר כשר גורגלן *gurgeln*. פי' שמשך גורגו במשקה ולא בלע מהם. ונקרא המוכא השואף לבלוע המשקה כפעם אחת גרין, *ein Gähler*.

גרנה שת"ל לכלי המסתת אבן להחליקו, *Reißel*, *Gobel*: מגריות בגרנה מבית ומחוץ (ס"א ד' מ'): וישר בגרנה ובחריצי הברזל ובגרנות ר"ה א' כ' נ', ובתלמוד כנוי לכלי שיש בו חריצים לגרר הגבינה: "גרנה לגרר בה את הגבינה *Reibstein*.

גרר שם עיר הממלכה לאבימלך מלך פלשתים (ברא' כ' א'): ויחן בנחל גרר (שם כ"ו י"ז) *das Thal Gerar*.

גרש

גרש דבר הנשחט הרק היטב: גרש כרמל (ויקרא כ' י"ד) *germalante Struchförner*: מגרשה ומשמנה (שם ב' מ').

גרש העתיד יגרשו, פי' דב"ב, הקל ענינו שלוח והרחקת דבר בע"כ: הנני גרש ממך (שמו"ל י"ד א') *vertreiben, verjagen, verstoßen* אשה גרושה

חמאנו למעלה בשרש הזה בשם איזה חכמים אשר לא מבני עמנו. ובתל' "מגרע לו מסריונו. *abgleiten, abrechnen*.

מגרעה שט"נ לחסרון ומיעוט. במלאכת הבנין: כי מגרעות נתן לבית (מ"א ו' י') *Abfäße*, *Verringerung* שהיה פוחת והולך ומחסר אמה בעובי החומה. ובתל' יוצאה "מגרעון כסף *Abzug*. *Abrechnung*.

גרף

גרף פעל יצא, בנינו קל. וענינו כבוד או זריקה: נחל קישון גרףם (שופטים ה' כ"א) *auswerfen*, *wegspülen, wegschwemmen* ובתל' "גרפין רגלי הבהמה *wegfahren, ausfahren, wegcharren* כירה "גרופה וקטומה. ואת היעים, תרגום וית מגרפתא, *Rehrbürste, Schaufel* ובתלמוד "מגרפה לגרוף בה (שבת ק"ב) *Besen*.

גרף שם תאר לכלי שבו הרעי והצואה בתלמוד "גרף של רעי, *Rachtfuß*. ועביט של מי רגלים.

מגרפה שת"ל לצרור עפר הנגרפת על גרגירי הזרע, רק בס"ד: עבשו מרדות תחת מגרפותיהם (יואל א' י"ז) *Größellen*. או הוא כנוי למקומות שגורפים שם הגרגרים, ויהיה א"כ שט"נ. **אגרופ** שם תאר ליד הכפוסה: באבן או באגרופ (שמות כ"א י"ח) *Gauff, geballte Sand*. ובתל' בעלי "אגרופין כמו בעלי זרוע הלוקחים בחזקה ומכים באגרופ ועוד אמרו: כמלא אגרופ, *faustbild*.

גרר

גרר פעל יצא נב"ב, הקל ענינו משיכה, ואינו במקרא כ"א בתלמוד. "גרר אדם כסא *schleppen, ziehen, strecken*. עבירה "גררת עבירה, *nach sich ziehen*. הכלבים לסחוב, תרגם כלבית לגררא. כחוב והשך תרגם יתגרה.

הנפעל במקרא וענינו המשך המאכל בהעלאה מן הקיבה אל בית הבליעה והגרון: וגרה לא יגר (ויקרא י"א ד') *wiebertaufen*. כולל ב' ענינים משיכה וכתישה וטחינה.

הפועל ענינו כריתה וחתוך: מגררות במגרה (מ"א ד' מ') *durbsägt* וי"ט מזה: שם רשעים וגורם (משלי כ"א ד') ר"ל יכירתם. (ראה השאר בש' גור).

נָשַׁם ברכה (יחזקאל ל"ד כ"ו) משל על הרבוי והשפע. וגם נוטל על המטר הנופל ברבוי מן השמים ולכן תמצאו במסיכות אל מטר פעם בסוף פעם בנספך: **נָשַׁם** מטרות עזו (איוב ל"ו) (ונשם מטר שם): ומטר **נָשַׁם** (זכריה י"א) *fließender Regenguß*.

נָשַׁם בכנוי **נָשְׁמִיה**, **נָשְׁמָהוּ**, בלשון ארמית נוף (דניאל ד' ל', ה' כ"א). ובספרי המחברים המקובלים: התפשטות ה**נָשְׁמִיות**, *fließen der Atmetie entfleiden*, והכוונה על הגברת התלהבות הרהנית על תאות הנופניות.

נָשַׁן הוא החלק בארץ מצרים אשר ישבו בו בני ישראל ארבע מאות ושלשים שנה למיום באו בית יעקב מצרימה (בראשית ס"ה י', ס"ו כ"ט). ועוד נמצא שם עיר נָשַׁן בהרי יהודה (יהושע י"ט א'). **נָשַׁפָּא** שם ע"פ (נחמיה י"א כ"א).

נשר

נָשַׁר ש"ו למעברות מים ואינו במקרא כ"א בתלמוד: **נָשַׁר** רעוע, *Bräde*, ותרנום: את כל לחותים (יחזקאל כ"ו ה') ית כל נשרין: שערי הנהרות (נחום ב' י') תרנום: גישרי נהרותא. **נָשַׁר** שם מחוז בארץ אשור, אשר מלך בה המלך תלמי, ובת תלמי מלך נשור לקח המלך דוד לו לאשה (ש"ב ג' ג').

נָשַׁרְי שם עם בצלע הר חרמון, לא בחוק ממעכה. וצפונה לבשן וארנוב (דברים ג' י"ד). ושם עוד היום **נָשַׁר** לעבור בו את הירדן. ונמצא עוד נשורי בדרומה של ארץ ישראל, קרוב לארץ פלשתים (יהושע י"ג ב'; ש"א כ"ז ח').

נשי

נָשַׁשׁ פעל יוצא, בנינו פיעל ענינו משוש: **נָשַׁשְׁה** כעורים קור (ישעיה כ"ט ט') *tappen, taften*.

נת

נָתַת שם מקום בעיטת יין: מרוע ארום ללבושך ובגדיך כדרך קנת (ישעיה ס"ג ב') ויש נדרף עם גורן: חבש חטים בנת (שופטים ו' א') *Xenne*, וע"ד המליצה: נת דרך ה' (איכה א' ס"ו) ובס"ר: דורכים נתות (נחמיה י"ב מ"ו): למנצח על הנגות (תהלים ח' א') שם כלי שיר בא מנת.

נָשַׁשׁה (ויקרא כ"א ז') *berößen, geflechten* ונָשַׁשׁה מימיו רשע (ישעיה נ"ז כ') *aufzußlen*. על הוצאת רשע בכח השלכה.

הנפעל: כים נָשַׁשׁ (שם שם) *wie ein aufgetwüß-* *tes Netz*, המרש מים מרקע התהום בכח: ונָשַׁשׁה ונשקעה כיאר מצרים (שפוט ח' ח') בעלות וירידת היאור כן ירדו מגדלתם וישבי הארץ ובעתם יסקו: נָשַׁשְׁתִּי מנגד עיניך (יונה ב' ה').

הפיעל: הן נָשַׁשְׁתָּ אותי היום (בראש"י ד' י"ד): **נָשַׁשׁ** מארצו (שפוט ו' א').

הפועל: כירנָשׁוּ ממצרים (שם י"ב ל"א): מן גו ונָשַׁשׁ (איוב ל' ה').

נָשַׁשׁ ש"ו אל הוצאה וגרוש הפרי ממקום צמחו: ומנגד **נָשַׁשׁ** ירחים (דברים ל"ג י"ד) *der Zrieb*, כי יש פירות שהירח מבשלתן ונותן להם מגרם מתקם ותנובתם וגורש אותן להציאן, כאשר מבשל השמש את תנובות הארץ.

מְנָשַׁשׁ ש"ו לצמח: הוצא מן הארץ: למען מְנָשַׁשְׁה לבו (יחזקאל ל"ו ה') *das getriebene* *Wachse*, וי"ם שם במקום מקור כמו למען גרוש אותה. ויש ש"ו למחוז המקפה את העיר: ומְנָשַׁשׁ לערים (במדבר ל"ב ב') *Weißfließ, Anger* ומְנָשַׁשׁ הערים (דברים ל"ה ד'). ובס"ג: ירעשו מְנָשַׁשׁות (יחזקאל כ"ז כח).

נָשַׁשְׁה הושם הפעולה על גרישת העם מארצם: הרימו נָשַׁשְׁתִּיכֶם (יחזקאל ס"ה ט') *Wer-treibung*.

נָשַׁשׁוּם ש"פ לבן משה ארון הנביאים, והוא מחובר מן **נָשַׁם** (שפוט ב' כ"ב).

נָשַׁשׁוּן ש"פ לבן לוי, אבי משפחת הנָשַׁשִּׁי (במדבר ג' כ"א) *die Sersouiden*.

נשם

נָשַׁם פעל יוצא, בב"ב. הפועל: ענינו רטובת הארץ מנשם: לא נָשַׁמָה ביום זעם (יחזקאל כ"ב כ"ד) *berregnet werden*.

ההפעיל ענינו הורדת נשם: הויש בהבלי גוים מְנָשִׁימִים (ירמיה י"ד כ"ב) *regnen lassen*.

נָשַׁם ש"ו למטר: כי לאהיה נָשַׁם (ס"א י"ז ו') *Regen*: והעת נָשַׁמִּים (עזרא י' י"ג): ונתתי נָשַׁמִּים בעתם (ויקרא כ"ו ד'). ועצ"הש נמצא:

אנתר J. Ch. Grünbaum PLOCK.

דָּאָגָה שם נ: דָּאָגָה בלביאיש ישחנה (משלי י"ב כ"ה) *Sorge, Rummer*: לחמם בדָּאָגָה יאכלו (יחזקאל י"ב י"ט): ואם לא מדָּאָגָה מדבר (יהושע כ"ב כ"ד). וע"ר המליצה: שמעו נמונו בים דָּאָגָה (ירמיה ס"ט כ"ג) *im Meere der Sorge*.
דָּאָגָה (והכתיב פ"א דו"ג כמבטא הסורים) איש מארץ אדום, אשר היה עם שאל לדרוף אחרי דוד (ש"א כ"א ח'; כ"ב י"ח).

דאה

דָּאָה העתיד דָּאָה, פ"ע בנינו קל ענינו עופפות ורחיפה: כאשר דָּאָה הנשר (דברי"ל כ"ח ט"ט) *schweben, fliegen*: ודָּאָה על כנפי רוח (תהלים י"ח י"א).
דָּאָה שם עוף: ואת הדָּאָה (ויקרא י"א י"ד) *der Gabelst*. וכדברים י"ד י"ג נזכר במקומו דָּאָה ברי"ש והוא אחד עם דָּאָה.

דבא

דְּבִיּוֹנִים שם זבל יונים ומרכב מן דב כמו זב יונים והוא צואת יונים: ורבע קב דְּבִיּוֹנִים (מלכים ב' ו' כ"ה) *Taubenmist*, והוא תקן הקריאה. כי הכתיב דְּבִיּוֹנִים ר"ל היוצא מחור היונים, וזוב בארמית דב: כמו זהב רהב, וחל דחל.

דְּבִיא שם ז' וענינו זקנה: וכיטיך דְּבִיאךָ (דברים ל"ג כ"ה) *das Alter*: ר"ל ימי הזקנה כימי הבחרות, ורד"ק בשרשיו אמר: פירוש לפי ענינו תקף, וכן תרגם אונקלוס: וכימי עולמותך תקפך, כלומר שתהיה הזקן כימי הזקנה כבימי הבחרות, וארזני אבי ז"ל פירש דבאך וקנתך הפוך: דְּבִיאָן נפש (שם כ"ח ס"ה) כי ימי הזקנה ימי רעה ודאבון וענינו כמו שפירש המתרגם, וי"ם כמו דאב או ל' זוב, *der Zufuß*, כמ"ש לפ"ו דב.

דכב

דְּכַב פעל יוצא בנינו קל ענינו דבור והגה דברים בלתי מסודרים כמנה ובמדה.

אות דל"ת הוראתו הראשונה בלשונו דלת ושער, על כי קרוב האות הוה לדמות דלת בבית פניני, גם בכתיב אשורית אשר לנו דמותו קרוב לדלת: ונחלף האות הוה למעמים עם ארת זיין, כמו דְּעִי, דְּעִי; וְנָע; וְנָע (Trancus) וְנָע *abhaugen*. ובחשבון יובא במספר ארבעה.

דא

דָּא בלשון ארמית כמו מלת זו או זאת בעברית: דָּא לָדָא נקשן (דניאל ה' ו') *biefes*.

דאב

דָּאָב פעל עומר ויוצא, בב"ב, הקל עומר, וענינו כאב ועצב: עיני דָּאָבָה מני עני תהלים ס"ח ('') *schmerzen, betrübt sein*: ולא יוסיפו לְדָאָבָה עוד (ירמיה ל"א י"ב) השם תרת המקור כמו לאהבה את ה'.

ההפעיל יוצא: וקדיבות נפש (ויקרא כ"ו ט"ו) *betrübt machen, kränken*.
דָּאָבָה שם נ מזה: לפינו תרוץ דָּאָבָה (איוב ט"א י"ד) *Betrübnis, Rummer, Angst*: ומ"א תאר השם: וכל נפש דָּאָבָה מלאתי (ירמיה ל"א כ"ה) *betrübtes Gemüth*, לאבל.
דָּאָבוֹן שם ז מזה: ודָּאָבוֹן נפש (דברים כ"ח ס"ה) *Rummer, Seelenkränkung, betrübtes Gemüth*.

דאנ

דָּאָנ פעל עומר בנינו קל, ענינו מחשבת מורא ופחד מאיזה דבר נמצא או עתיד לבוא: ואת"מי דָּאָנָה ותיראי (ישעיה כ"ו י"א) *fürchten, fürchten*: אני דָּאָנ את־יהוה (ירמיה ל"ח י"ט): וכל שקשורו ביחס הפעול מורה העצב שנתעצב הנושא מיראת הרעה אשר הפעול יסבב לו. וכן ביחס שממנו: אָדָנָה מחשאתי (תהלים ל"ח י"ט): והרעב אשר אתם דָּאָנִים ממנו (ירמיה ט"ב ט"ו). וביחס שאליו מורה עצב על דבר מיוחס לו כמו דָּאָנָה לנו (ש"א ט' ה').

והשנה ומשא ומתן, וזה אמרם ו'ל ברמיה: דבר
קשה (לפי שהוא בכח שכל וצריך עיון) ואמירה
רבה (כי הוא רק דבר שפתיים), וא"כ בדבור
החצוני יש לאמירה יתרון ומעלה על הדבור,
ובדבור הפנימי יש לדבור יתרון על האמירה.
אבל הדבור החיצוני בפה איננו שוה אל אמירה
בפה, כי הפעל דבר מורה רק על כח הדבור
וחתוך האותיות בכלי שפה, וגם המדבר בלי כונה
נקרא מדבר, וגם מלה אחת נקרא דבור: אבל
אמור לא יפול רק על ענין שלם שיש בו רעיון
וכונה. לכן אמר אין אמר דברים בלי נשמע
קולם ר"ל אין אמר מאמר שלם כולל רעיון, ולא
דברים אחדים בלי חבור וכונה ולא קול הברה
לבר. ולכן יאמר ג"כ דבר אל בני ישראל ואמרת,
דבר מורה על פעולת הדבור לבר, ואמרת מאמר
כולל ענין, גם המדבר ידבר ואין שומע, ואמר
בפה לא יתכן אם אין שומע. והדבור הנקשר
בלמ"ד, אם הפעול הדבר המדובר מפורש אצלו,
מורה הלמ"ד הנוף שאליו תכונן הדבור, *zu*
וזאת אשר דָּבַר להם אביהם (ברא' ט"ז ט"ח) ואם
אין פעול הדבור מפורש אצלו, מורה הלמ"ד הנוף
התכליתי שבעבורו הדבור, *wegen seiner*: ואשר
דָּבַר לִי (שם כ"ד י'): את דברו אשר דָּבַר עלי (מ"א
ב' ב') וגם הגות בלשון הוא: כי בנפשו דָּבַר אחיזה
(שם שם א'), ויבא ביחס הבי"ת: וְאֶדְבָּרָה בעדותיך
(תהלים קי"ט ט"ו): וְדָבַר הוא לך אל העם (שמות ד'
ט"ו), והדבור הנקשר בבית' יש ענינו דבור נבואי:
רוח יי דָּבָר־בִּי (ש"ב כ"ג ב') כי הנביא הוא כלי
דבור רוח הנבואה: הרק אֶךְ-בְּמִשְׁחָה דָּבַר יי הלא
גמ'בנו דָּבַר (במדבר י"ב ב'). וכמהו בקל: המלאך
הדָּבַר בִּי. ויש ענינו דבה ונגות: וְדָבַר מִיָּם
ואהרן בְּמִשְׁחָה (שם שם א') *nachtheilig reden*: וְדָבַר
בְּאַלְהִים (תהלים ע"ח י"ט) כי הבי"ת מורה על חומר
הדבור, וסתמו לדעה אם לא שזכר בפי' לשונו:
וְדָבַר יְהוֹנָתָן בְּרוּךְ טוֹב אֶל שְׂאוֹל אָבִיו (ש"א י"ט
ד'): נכבדות דָּבַר בך (תהלים ס"ו ג'): כִּי-יִסְמָךְ
דָּבָרִי בּוֹ זָכַר אוֹכְרֵנוּ יִימֵיהָ לֵאמֹר כ': והדבור הנסמך
אל: על לב, ענינו דברי רצון ומיוס ופתוי דרך
בקשה ודברי תנחומים: וְדָבַר על לב הנערה
(בראשית ל"ד ב') *überreden, freundlich zureden*: וכי
דָּבַרְתָּ עַל לֵב שִׁפְחָתָךְ (רות ב' ג') *Muth aufpre-*

blech, ולר"א מין מרוח מדבק *Selm*: בין דָּבַקְתִּים
ובין השרין (מ"א כ"ב ל"ב) *Stleber, Gelenke eines*
Waners: תאר לחלקי קשקשת השריון כי חלקיו
דבוקים זה בזה. והנה אצילות דרך יימיה ל"ח
י"ב בתרגום מִדְּבָקִי דָּבַר.
דָּבַק הוראתו בלי ארמית כמו דבק בעברית:
ולא להוץ דָּבַקִּין דניאל ב' מ"א.

דבר

דָּבַר פעל יוצא הב"ב. הקל ענינו שיחה הגדה
וספור, וקשורו ביחס שאליו, ואין דָּבַר אליו
דבר (איוב ב' י"ג), *reden*. ודבר הוא נוף הפעול:
בן בנות צלפחד דִּבְרֹתָ (במדבר כ"ז י'): דָּבַר
דָּבַר עַל-אֶפְנֵי (משלי כ"ה י"א): הַדִּבְרֹת עַל-צִדִּיק
(תהלים ל"א י"ט): וְדָבַר שְׁלוֹם לְכָל-זֶרְעוֹ (אסתר י'
ג'): הַדִּבְרֵי בִי (מזריה א' א'): הַדִּבְרֵי שְׁלוֹם עַם-
רַעִיָּה (תהלים כ"ח ב').
הנפעל לא יאמר רק על עריכת דברים בטענה
ומענה בין שנים, ע"כ כל מציאותו בל"ד: או
דָּבַרְו יִרְאוּ יי (מלאכי ב' ט"ו) *besprechen, sich unter-*
reden: ובקשור בית' ענינו נגות וזה"ל: ישבו שרים בי
דָּבַרְו (תהלים קי"ט כ"ג) *Wachtheiliges reden, raifoni-*
zen: הַנְּדָבְרִים בך (יחזקאל ל"ג ל'). ובסתל עליך:
מִהַנְּדָבְרֵי עֲלֶיךָ (מלאכי ב' ג').

הפועל יש ענינו בטוי והנינו כי שמשו בפועל
על כל אופני הדבור חיצוני ופנימי החיצוני גזרה,
הבטחה, קיום וכדומה. והפנימי הנינו מחשבה
ורצון: כאשר דָּבַר אליו יי (ברא' י"ב ד') *sprechen*
aufgehen, verheissen: את הַבְּטָה אֲשֶׁר דָּבַר (שם כ"ג
ט"ו) *ausgehen, bestimmen*: ולא דָּבַר יי לַמַּחְתּוֹת אֶת
שֵׁם יִשְׂרָאֵל (מ"ב י"ד כ"ו): דָּבַרְתִּי אֲנִי עִם לְבִי
(קהלת א' ט"ו) *denken, überlegen*: וְלִבְךָ וְדָבַר
תַּהֲפֹכֶת (משלי כ"ג ל"א): טרם אֲכַלָּה לְדָבַר אֶל-
לְבִי (בראשית כ"ד ט"ה). והדבור בלב שוה לאמירה
בלב, כי שניהם מורים על המחשבה והרצון
והדבור והאמירה בלב אף שהם שונים בזה
שמורים על המחשבה והנינו, בכ"ז יש הברל
ביניהן, שהדבור על הרחבת דברים, שהמדבר
נושא ונותן בפרט הענין בשכל ותבונה, וכן בעסקי
אדם זה טוען וזה משיב, *debatieren*: אבל האמירה
מונה על כל דבר שפתיים בקצרה בלי טענה

הגם: ובשם אלהינו נָדַל (תהלים כ' ו') das Panier
 weßen lassen, erheben: דגול מרבבה (ש"ה ה' ו')
 hervorrageb: כנגל המורם מכל.

הנפעל: איומה נִדְגְלוּת (שם ו' ד'), drohend
 gleich gewappneten Schaaeren.

דָּגַל שת'ו לנס: דָּגַל מחנה בני יהודה (במדבר י'
 ד') Zafne, Panier: איש על־דָּגְלוֹ (שם ב'
 כ'): כִּדְחָנוּ לְדָגְלֵיהֶם (שם ס"ו ל'); ובסמיכו' דָּגְלִי.

דגן

דָּגַן שם קבוצ זכר לגרני חמשת מיני התבואה:
 דָּגַן תירוש ויצהר (דברים כ"ח א') Getreide,
 Korn: דָּגַנְךָ ותירשך (שם ו' י"ג), ובסמיכות: ודָּגַן־
 שמים נתן למו (תהלים ע"ח כ"ד) Himmelstoft, כְּנוֹי
 אל הטן והמשורר יקרא לו בפסוק שלאחריו: לָחֶם
 אֲבִירִים, והוא אשר מושל יון הסבו לו שם Am-
 brosia בשיריהם: תכין דָּגָנָם (תהלים ס"ה י').

דגר

דָּגַר פעל יוצא, בנינו קל, ענינו המה בהתחמם
 הבצים: וְדָגְרָה בצלה (ישעיה ל"ד מ"ו) brü-
 ten: קורא דָּגַר ולא ילד (יחזקאל י"א), הקורא הומה
 עת יחמם ביצים עזובות, ותרגם של חמרים חמרים,
 דגורין דגורין; ויהיה פירוש הקורא יצפצף כדרך
 העופות המחממים הבצים לִבְקַע אפרוחים, guden.

דד

דָּד שם אבר השדים: דָּדֶיהָ ירווך בכל עת (משלי
 ה' י"ט) Duff: עשו דָּדִי בתוליה (יחזק' כ"ג ח')

דדה

דָּדָה פעל יוצא, בב"ב, הפועל אינו במקרא כ"א
 בתלמוד, וענינו דלוג וקפיצה מעט מעט:
 דאשה יִדְדָה את בנה, gehen lehren, שהוא
 מלשול ונענע והלךך מעט מעט, כי הילד בתחלת
 הלוכו כמקפץ ומדלג.

ההתפעל: אָדְדָה כל־שנותי (ישעיה ל"ח מ"ו)
 wallen, wandeln, langsam dahinschliefen,
 תי'ו לפני הדל'ת כמ'ש בפעל מְדַבֵּר: אָדְדָם ער
 בית אלהים (תהלים מ"ב ה'), והמ'ם במקום עם,
 ר'ל אָדְדָה עמהם.

תהיה לתהלה כימו השמים על הארץ, הלא היא
 כתובה בספר שופטים ה'.

דְּבָרָה לשון סבה בארמית: על דְּבָרָת ד' משרא
 (רניאל ב' ל') damit, auf daß.

מְדַבֵּר שמו' לסדר הרבור או מנהג: ומְדַבֵּר
 נאמה (ש"ה ד' ב') Vortrag, Nebenart, Auf-

führung, ולדעת הרמב"מ תאר לכלי המבטא,
 Sprachgliedmaßen, וכא כס' נקבה על מ"א: ישא
 מְדַבְרוֹתֶיךָ (דברים ל"ג ב') Worte, Vortrag, ולדעת
 רש"י הוא כמו: מְדַבֵּר אליו (במדבר ו' ס"ט) seine
 Unterredungen, והענין אחד.

מְדַבֵּר שת'ו למקום ציה ושממה אשר לא יצלה
 לזרועיה: ימצאנו בארץ מְדַבֵּר (דברים ל"ב

י') Wüste, Winöde: באו מְדַבֵּר מיני (שמות י"ט א').

וכן יקרא מקום מרעה הבהמות רחוק מן הישוב:
 וינה את־הצאן אחר הַמְדַבֵּר (שם ב' א'). וע"כ
 נאמר: לְמִדְבָּר שִׁמְמָה יריסה י"ב י'). ובתל' נקרא
 החיות שאינם בני תרבות מְדַבְרוֹת: שחמין את
 הַמְדַבְרוֹת, wilde Thiere.

דבש

דְּבַשׁ, בכנוי דְּבָשִׁי, שם מיץ התמרים המתוק:
 כל־שאור וכל־דְּבַשׁ (ויקרא כ' י"א) Honig.

ונקרא התמרים דבש: תירוש ויצהר ודְּבַשׁ (ד"ה
 ל"א ה'), הנאמר על הבכורים אשר לא היו

מביאים כ"א פרי. ועל דבש דבורים: מה־מתוק
 מְדַבֵּשׁ (שופט' י"ד י"ח): ויטבל אותה ביערת הַדְּבַשׁ

(ש"א י"ד כ"ז) Honigseim: אכלתי יערי עם דְּבָשִׁי
 (ש"ה ה' א'). וי"א שהוא הדבש הנרל בקנים,

Süßerohr.

דְּבַשֶּׁת שת'נ לחטטרת ונבן הגמל: ועל דְּבַשֶּׁת
 גמלים (ישעיה ל" ו') der Häcker, Buckel.

דגה

דָּגָה, העתיד יִדְגֶה פ"ע, בנינו קל ענינו הרבוי בכנים
 כרגים שהם פרים ורבים מאד: וְדָגְגוּ לָרֵב

(בראשית מ"ה מ"ט) sich vermehren.

דָּג שם מין ידוע, אִיזֵס (עין שרש דג).

דגל

דָּגַל, העתיד נָדַל, פ"י בב"ב, הקל ענינו הרמת

דוּג

דִּיגָּ פֶּעַל יוצא, נגזר משם דג, מורה צדיית דגים. ובנינו לדעת בעלי נחי עין ויד הוא מפעיל וייד ראוי בדגש. ולדעת האחרים הוא מהפעיל בחסרון הא סימן הבנין: לדגים רבים ודגים (ירמיה מ"ז מ"ח) *fischen*.

דִּיגָּ תאר לצודי דג: ועמדו עליו דגנים (יחזקאל מ"ז י"י) *fischer*. ובנייד תמורת ויד: ואנו תדגנים ואבלו (ישעיה י"ט ח').

דִּיגָּ או דג שם למין דגים: מביאים דגג וכל מכר (נהמיה י"ג מ"ח) *fische*, וכלי אלף: וסן ה' דג גדול (יזנה ב' א'), ובס"ג, והוא שם הקבין: תבנית כל דָּגָה (דברים ד' י"ח): זכרנו את הדָּגָה (במדבר י"א ח'): ויורדו בָּדָגָת הים (בראשית א' כ"ח). והרבו, ועל הרמש ועל הדָּגָים (מ"א ד' י"א): דָּגָי הים בידכם נתנו (בראשית מ' ב').

דִּיגָּה ש"ד על משקל דִּיגָּה, והוא שם המופשט. ומצא רק בסמיכות סידות, והוא שם נקבה לספינה קטנה של דיגים: בסירות דִּיגָּה (עמוס ד' ב') *fischereien*. ובתלמוד ידנית, כ"כ שם לספינה קטנה של מורישי מכמורת על פני המים ללכוד את דגתם.

דִּיגָּן שם אליל אשר עבדו לו פלשתים באשרוד (ש"א ה' ד') ראשו וידיו היו כדמות אדם, וגופו כדמות דג. על תואר ודמות האלילים בתבנית דגים ראה: *Strenger's Symbolik*, *Th. 2*, §. 12; *De Wette's Archäologie*, §. 232.

דוּד

דוּד שתי' לאחי האב: דוד שאל (ש"א י" י"ד) *Oheim, Onkel*: דוד אהרן (ויקרא י"ד): לבני דודיקן (במדבר ל"ו י"א). ולנקבה: דודיקה היא ניק' י"ח (ד' Bafe, Lante). ויאמר ג"כ על בן הרוח: חנמאל בן דודי (ירמיה ל"ב ח'): לעיני חנמאל דודי (שם ל"ב י"ג) *Onkel*, כמו וגם את לש אחיו, והוא בן אחיו. וכן יקרא האהוב דוד: אני לדודי ודודי לי (ש"ה ו' ב') *Liebster, Freund, Liebhaber*.

דִּייד בן ישי, ובספרים המאוחרים בכ"הק בדיהי, עזרא, נחמיה וזכריה: דִּייד, שם מלך ישראל נעים וזמירות נורא תהלות, אשר עם שמש ינון שמו וזכרו וזמירותיו עד העולם: ונגזר השם הזה

דִּייד ובהא במפור' דִּיידָה, עם וכברת ארץ אשר למשפחת כוש, תוצאות רעמה (בראשית י' י'): יחזקאל כ"ז מ"ח). ובשם זה נקראת גם אומה בערב הצפוני (ירמיה כ"ח כ"ט). ושם בני המשפחה דִּיידָגים (ישעיה כ"א י"ט): ובדברי הימים (א' א' ו') נמצא דִּיידָגים בדיש.

דִּייד

מִדִּיידָה תאר מליצי לעיר בבל שהיתה מלאה זהב או עושקת זהב, ע"ש שהיתה לזקחת מס רב מן הממלכות, ותהי מלכת בחוקה: שבתה מִדִּיידָה (ישעיה י"ד ד') *Golbgrube, Golb-Gepresserin*.

דִּיידָה הוא זהב בלשון ארמית: ראשה דו דִּיידָה טב (ירמיה ב' ל"ב) *fein-Haupt von gelege-nem Golb*: והמניכא דירִידָה על צוארה (שם ה' ו').

דִּייד

דִּיידָה (והכתיב דִּיידָה) שם עם בל"ה, אשר יצאו משם גרים ותושבים לשכון בשומרון (עזרא ד' מ'). — דִּיידָה, שם מקום.

דִּייד

נִדִּיידָה תאר לאדם מבוהל ומשומם במהומה בעת צרה: כאיש נִדִּיידָה (ירמיה י"ד מ') *bedäubt, befürt, taumelnd*.

דִּייד

דִּיידָה פֶּעַל עומד, בנינו קל. ענינו קפיצה וריקדת נאה ורריכת הסוס בכח פסיעתו, *Stampfen, Traben des Rosses* (נחום ב' ב') *mit den Hufen stampfen, traben*. דִּיידָה שם"נ מורה: מְדִיידָה דִּיידָה אביוני (שופטים ה' כ"ג) *Trab*. רק בס"ר. דִּיידָה שם מין עץ ארז: דִּיידָה ותאשור (ישעיה מ"א י"ד) *Sebern-Art*.

דוּב

דוּב שעי' ונ', מין חייה: דוב אורב (איכה ג' י'): *Bär*: שתיים דָּבִים (מ"ב ב' כ"ד): נהמה דָּבִים כלנו (ישעיה ג"ס י"א). הנח נבלע בדגש:

דָּן תֹּאֵר הַשֵּׁם לְרֹאבוֹן הַלֵּב: וְכִלְכֵּב דָּן יִשְׁעִי
א' ה' (געפֿאַנט, flech): עָלֵי לְבִי דָּן יִרְמִיָּה ח'
י"ח). וְכִמְהוּרָה בְּתַלְמוּר: מִי שֶׁלְבוֹ דָּן עָלָיו: כִּי
רְבוֹת אֲנִדְחִי וְלִבִּי דָּן (אִכָּה א' כ"ב).

דָּן תֹּאֲהֵשׁ לְחָלִי: עַל־עֲרֵשׁ דָּן (חֲהִלִּים מ"א ד')
Krankenlager: קְדָנִי לְחָמִי (אִיבֹב ו' ז'), וְרֹאנִי
קְדָנִי, רַ"ל לְחֵם יִנּוֹן. וְהַחֲכָם Gesenius מַעֲתִיקָן
וְחָלַק מִסּוֹךְ ו' שְׁלֹמֹנִי: Sisset man das Ungefalzene,
obert ist Gefchmack in der Kofhlbrühe? (סִסוֹךְ ז')
mag es nicht berühren, הִקָּה קְדָנִי לְחָמִי, und biefes
ist wie meine edle Speife (eig. wie das Edele mei-
ner Speife), d. h. mein unerträgliches Seiden, wel-
ches ich zu genießen habe; vergleiche essen, kosten,
für: biefes oder jenes Schickfal erfahren, als: אָכַל

בְּסוֹפָה (אִיבֹב כ"א כ"ה) ע"כ.

מְדָנָה שֵׁם לְחֻלִּי: כִּלְחָלִי וְכִלְמָנָה מְצָרִים
(כְּרִים ו' מ"ו) Siechthum, Krankheit, וְהִרְבִּי:
את כִּלְמָנִי מְצָרִים (שֵׁם כ"ה ס'). וְשֵׁם תֹּאֲרִי
זָכַר לְמַלְבוּשׁ: וְיִכְרוֹת אֶת־מְדָנִיָּהם (ש"כ ז' ד')
Gülle, Gewand, וְהִיזָּה שְׂרָשׁוֹ מִן מְדָנִי בְּדָ, וְהִיזָּה
נוֹסֵף בּוֹ כִּמוֹ מִסְחָיו קִשְׁתָּ מִן מִסְחָה. (וְעִישׁ מִדָּה).

דוה

דָּוָה מִעַל יוֹצֵא, בְּנִינוּ הַפְּעִיל עֲנִינוּ רִחֲצָה
וְשִׁטְפָה: דְּמִי יְרוּשָׁלַיִם דָּוָה (יִשְׁעִיָּה ד' ד')
abspülen, abwaschen: שֵׁם דָּוָה אֶת־הַעוֹלָה (יִחֻקָּה
ט' ל"ח). וְכִתְלִמֹּד הִרְבָּה מִזֶּה מוֹלָח וּפְדִיָּה. וְגַם
הַשֵּׁם מִטְּנֵה בְּתִלִּי יִהְיֶה. אֵךְ: מִלֵּא כִרְשׁוֹ מְעַדֵּי
הִרְחִקִנִי (יִרְמִיָּה כ"א ל"ד) er hat mich hinausgefoßen.
כִּתְלִי מִלְטָלִי, הוּא מִשְׁרֵשׁ נֹחַ.

דוך

דָּוָךְ מִעַל יוֹצֵא, בְּנִינוּ קָל, עֲנִינוּ כְּתִישָׁה: או
דָּכָה בְּמִדְּכָה (בְּמִדְּכָה י"א ח') zerstoßen, zer-
stampfen.

דָּךְ תֹּאֲרִי זָכַר לְעִנֵּי מְדוּכָה: אֶל־יִשׁוּבֵךְ דָּךְ נִכְלָם
(חֲהִלִּים ע"ד כ"א) Kemer, Bebrängter, Zer-
störer.

מְדוּכָה שֵׁם כָּלִי מִכְתֶּשֶׁת: דָּכָה בְּמִדְּכָה (בְּמִדְּכָה
י"א ח') Mörser, וְהִרְבָּה עֲבָה מִשְׁחִיקָה.

מִן דָּוָה, דוּחִים, der Geliebte, הוּא הִיָּה הַמֶּלֶךְ
הַשֵּׁנִי אֲשֶׁר מֶלֶךְ בִּישְׁרוֹן. וְעַל שֵׁמוֹ נִקְרָא צִיּוֹן:
עִיר דָּוָה (מ"א ב' א').

דוּחִים שֵׁם לְאַהֲבָה וְיִדְרוּת: כִּי מוֹכִים דוּחִיךְ
מִיָּן (שֵׁם א' ב') Siehe, וְכִהְיֶה עָבִיב
זִקְנִים כְּתוּב דוּחִיךְ: לִכְה נִרְוֶה דוּחִים (מִשְׁלִי ו' י"ח):
שֵׁם אֲתָן אֶת־דוּחִי לָךְ (ש"ה ו' י"ג), וְלֹא יִפְרֵד, עַד
נַעֲרִים זִקְנִים עֲלֻמִּים בְּתוּלִים.

דוּחִי שֵׁם כָּלִי: וְהִכָּה בְּכִיּוֹר אִי בְּדוּחִי (ש"א ב' י"ד)
Kopf, Keffel, Korb
(מ"ב ו' ז'). וְכִנּוּעַ הַיּוֹזֵב בְּמִדְּרוֹת וּבְדוּחִים ר"ה ב'
לִיָּה י"ג) כִּמוֹ מִן שׁוֹק שׁוֹקִים. וְכִלְחָלִי נִסְתַּפֵּת בְּסוֹפָה:
שְׁנֵי דוּחֵי תֹאֲנִים (יִרְמִיָּה כ"ד א') כְּאִמּוֹר: דוּחִי
אֶחָד תֹּאֲנִים מוֹכֹת (שֵׁם שֵׁם ב').

דוּחֵי תֹאֲנִים שֵׁם מִרְחָ: וְיִסְמָא דוּחֵי תֹאֲנִים (כְּרִא ל' י"ד)
Weilchen, Aitauen, Manbragoras
בְּתַנְדְּרִיָּה (ש"ה ו' ז') דוּחֵי תֹאֲנִים בְּנִי (כְּרִא ל' מ"ו).
וְאִלִּי הַאֲלֵף נִסְתַּפֵּת וְנִקְרָאִים בִּן ע"ש דוּחִים, שִׁישׁ
לָהֶם כֹּחַ לְהַעִיר הַחֲשֵׁק וְהַאֲהֵבָה וְכֹחַ הַמִּשְׁנָל.
וְאַחַד מִכּוֹתֵבֵי הַמִּסְמָעוֹת הֵבִיא בְּסִפְרוֹ, שְׂרָאָה מִן
תְּמוּחִים בְּיָמֵי קִצְרֵי חַיִּים (בְּזִמְנֵי שִׁמְעָא גַם רֹאבִין
דוּחֵי תֹאֲנִים (בְּרִאשִׁית ל' י"ד), וְהִמָּה הִיוּ כְּבִר בְּבִשּׁוּלָם,
וְהַאֲנָשִׁים שֵׁם מִהֲבִלִּים שִׁישׁ לָהֶם כֹּחַ לְעוֹרֹר תֹּאוֹת
הַמִּשְׁנָל.

דוה

דָּוָה, הַעֲתִיד דָּוָה, מִ"ע בְּנִינוּ קָל, הַפְּעִיל אִינוּ
בְּמִקְרָא אֵךְ בְּעִלִּי הַלְשׁוֹן הַשְׁתַּמְשׁוֹ בּוֹ לְעִנֵּין
כְּאִב וְצֹעַר: עָלֵיהֶם יִדְּוּ כָּל הַדְּוִים Kagen, Schmerz-
zen leiden, trauern, bekümmert sein, לְקוֹחַ מִלְשׁוֹן
אַרְמִית: וְאֵל תְּנֹדֶר לָהֶם (יִרְמִיָּה י"ה) תִּרְגַּם וְלֹא תִקְדָּה
לָהֶן: מִי יִנּוֹד לָהֶם (נְחֻם ב' ז') ת' מִאֵן דָּנִי לָהֶם.

דָּוָה תֹּאֲרִי הַשֵּׁם לְכָאֵב וְצֹעַר: עָלֵיהֶם הִיָּה דָּוָה
לְבָנוּ (אִכָּה ה' י"ו) fleh kränken, Kagen, Schmerz-
zen empfinden.

דָּוָה שֵׁם לְאִשָּׁה נָדָה, לְפִי שְׂאִין אִשָּׁה רֹאֵה
דָּם נָדָה שֶׁלֹּא תִחַלֵּה רֹאשָׁה וְאִיבְרִיָּה כְּבָרִים
עָלֵיהֶם: וְהִקְדָּה בְּנִדְחָה (וִיקָר מ"ו ל"ג) Schmerzlei-
den, וְתֹאֲרִי הַשֵּׁם: כִּלְחֲדִים דָּוָה (אִכָּה א' י"ג)
Schmerzleidend, fleh כימי נִדְחָה (וִיקָר י"ב י')
wie die Tage, wo sie an ihrer Absonderung leidet,
ש"מ ב'.

הנפעל: ויהי כל העם קרן (ש"ב י"ט י') unter-
einander streiten, היו מתוכחים בדעות שונות
לעשות או למנוע.

ההפעל: דן ודין עמו (בראשית ט"ז ט') we-
nicht halten, והכונה בו לסבב דין ומשפט לעמו
ע"י נקמתו באויביהם וכן: כידין ה' עמו (דברים
ל"ב ל') fl. annehmen, fl. rächen, כי ענין אחד
לדין ולשופט להציל העשוק מיד עושקו וכן נקראו
המושיעים העם מיד אויביהם, שופטים, ומזה: וגם
אתה תדין את-ביתי (זכריה ג' ז') verwalten, ver-
theiligen, והענין כשהוא נמשך על הנלחץ והעשוק
ענינו תת לו נקמה מאויבו ותשועה לו כמו: דגני
אלהים (בראשית ל"ו ז') דין עמים (תהלים צ"ד ט').
תדין את ביתי, ובנבחרתך תדינני, וכשהוא נופל
על העושק והמעול ענינו מוכר ועונש: ועומד לדין
עמים (ישעיה ג' ז') strafen, züchtigen דין בנים
מלא ניות (תהלים ק"ו ז'), וכל מה שהוא גורת
משפט לברו יבוא שם מקרה הפעולה אחדיו:
דן דין.

דין שם: בין דין לדין (דברים י"ח ה') das Recht
דת דין (אסתר א' י"ג), למען תדעו שדין
(ע"פ הכתיב) (איוב י"ט כ"ט) כמו שיש דין, das
ein Recht vorhanden sei, והרבו בתלמוד ר' דיינים,
Vorchriften.

דין שם: לשופט הדין: והיה לדין (ש"א כ"ד ט"ז)
Richter.

מדין שם: למריבה: יגרה קרון (משלי ט"ו יח)
Streit, Bank, Haber: וישלח קרון (שם י"ו
יח): ויהי איש קרון, רצונו לומר איש ריב
ומלחמה ועוד מזה בשרש מדר: ואיש קרון לכל
האין (ירמיה ט"ו ז') ein Bänker.

מדינים תאר השם מזה: ואשת מדינים (משלי
כ"ז ט') gänfsüchtig, ושם: מדיני אשה
(שם י"ט ז'): בכל עת מדינים ישלח (שם ו' יד),
ובהעלם ע"פ: מדינים (שם ו' יט), Streitigkeiten
Zänkerelen, ומדין ומדינים הם האנשים המתנגדים
ברעתם תמיד לנגד דעת מקבליהם והריב הוא
בין אמת לשקר.

דין

דין, העתיד ידון, פ"ע בנינו קל, ענינו גיל
ושמחה: ולפניו תדין ראבה (איוב ט"א י"ד)

כמו שחלקו בזה בתלמוד: במחוסרין דיבא כולא
עלמא לא פליגי דאסור, כי פליגי במחוסרין שחיקה.
הדכיות שם לעוף סמא: והאנפה למינה והדכיות
(דברים י"ד יח) וע"פ תרגום השבעים
והערב הוא העוף שקורין Wiebeschopf, וע"פ התרגום
הוא הנקרא Bergschaf, כי דו הוא ארון וכיסת הוא
סלע, ר"ל היושבי בסלע (Gesenius).

דום

דומה שם: ענינו שתיקה ושכיתה: שכנה דומה
נפשו (תהלים צ"ד י'), Tobesflille, כינה
למיתה דומה, כי יפסק פעולת הנפש ותשובת
ממעשה: כל יורדי דומה (שם קצ"ו י') @rabes-
ruhe, כנו לקבר.

דומה שם ע"פ למטה אחד ממשפחת הישמעאלי
בארץ ערב (ברא' כ"ה י"ד; ישעיה כ"א י"א)
גם הגוססים החדשים בעלי מחקרי הארץ יוכירו
עמק סלע אחד בנבול אשור וערב בשם: Dumath-
algandel, ר"ל: סלע דומה דרשו קוראים נעמים
וקראו: Niebuhrs Arabien, S. 344, Gesenius Com.
zu Sefaias.

דומה שם: ג"כ ענינו שתיקה ועמו שכיחה
ומנוחה מינון וצער: ולילה לאדומה לי
(תהלים כ"ג ב') Ruhe: נאלמתי דומה (שם ל"ט ב')
Schweigen: אל אלהים דומה (נפשי) (שם ס"ב ב')
garren, hoffen, warten, ruhig sein
המנוחה תהיה
הדומה הצער, או סקוה ותוחלת אל הטוב.
דומה תא"הם או תא"הש לשתיקה וחסרון הרבור:
שבי דומם (ישעיה ט"ו ה') still, flumm,
sprachlos: לאבן דומם (הבקוק ב' י"ט): טוב ויחיל
דומם (איכה ג' ב'), נוטה להוראת דימיה תקוה.

דין

דין, העתיד ידון, פ"י גבי, הקל ענינו משפט
ריב וכוונה, והשם דבר הוא פעול הפעולה
כמו: דין דין עני ואביון (ירמיה כ"ב ט') richten,
Recht sprechen: דין לא דנו (שם ה' כ"ח): דגני
אלהים (ברא' ל"ו ז') ענינו זכו, beurtheilen, לשוכה:
דין אצבי (שם ט"ו י') strafen, מוסר: לא ידון רוחי
באדם (שם ו' ז') streiten, וכוונה, כי הגוף והנפש
מקנטו"ו זה לזה בנשיות הפכיות, ו"א מן: אל קדנה.

הבית מבפנים, ולכן נאמר מדור באהלי רשע, ולא נור שאינו נסמך אל בית ואהל, וכן בתלמוד: 'דירה נאה, בית דירה Wohnung, דירת קבע, דירת ארעי.

הדור או דאר (היושע י"ז י"א) גם נסת דור או נפות דור, (שם י"א ב', י"ב כ"ב; וס"א ד' י"א) שע"פ לעיר על חוף הים, קרוב לדור הכרמל.

הדורא שם בקעה בבבל הנקראת בקעת הדורא (דניאל ב' א').

הדור שת"ז למדורה ולהב אש: וגם דור העצמים (חוקאל כ"ד ה') Blamme, ויש ענינו חוסה לדק: צנף יצנפך כדור (ישעיה כ"ב י"ח) Brauer, ונקראת כן שמוכבת כענול סביב לעיר: והנימי כדור עליך (שם כ"ט ג'): ויש פותרים מזה: ונדורים אשר (שם פ"ה ב'), שם תל ודק המוכבת המבצר Schanzen, Befestigen, והל' הזה בתלמוד הרבה על כותל או חומה. (ע"ש כדור ושרש הדר).

מדורה שת"נ מענין מוקד: אנדיל המדורה (חוק' כ"ד ט') Blamme, Brand: העמיק הרחיב מדרתה אש ועצים (ישעיה ל' ל"ג), שזה לארמית.

דוש

הדוש, העתיד ידוש, פ"י נב"ב, הקל ענינו חביסת תבואה: וארנן דש חטים (ד"ה א' כ"א כ') brechen: אדש ידשנו (ישעיה כ"ה כ"ה) ועצ"ה: ודשתי את בשרכם (שופטים ה' ד') schlagen, treten: כעפר לדש (ט"ב י"ג ד'): אהבתי לדוש (היושע י' י"א), דריסה: תדוש הרים ותדק (ישעיה ס"א מ"ו): באף תדוש גוים (חבקוק ג' י"ב). ל' מכה: כענלה דשא (רמיה ג' י"א) באל"ף תחת ה"א eine brechende junge Auë, ובתלמוד ישמשו עוד על התשמיש: דש מבפנים.

הנפעל: וקדוש מאב תחתיו כהדוש מתבן (ישעיה כ"ה י'). בשוקק ת' חולם.

ההפעל: כי לא בחרון ידש קצח (שם כ"ה כ"ו): דיש שם דבר לפעולת הדרישה: והשיג לכם דיש את בציר (ויקרא כ"ו ה'). וענינו שב על זמן הדרישה: לא תחם שור דישו (דברים כ"ב ד') brechen.

freuen, ותרנום שישו דוצו, והשם סמנו ידיעה, Freude, והכם אחר מביא. בבקיות רבה משאר לשונות להורות המתעפות השרש הזה כי הוא לקח מן רנן, והוראתו גם בעברי כבלשונות מורה ומערב: רקידה במחול שמחה tanzen, ויתרנם המקרא הזה: Und vor ihm her tanzt die Angst: ר"ל גם האבל והפך לשמחה.

דקק בל' ארמית כמו דקק בעברית: באדין דקו כחדא פרולא וגו' (דניאל ב' ל"ח), germalmen, gerieben werden, ומזה בספרי המתבירים קדיוק, mit Genauigkeit.

דור

הדור פעל עומד בנינו קל, ענינו דירה וישיבה: כדור באהלי רשע (תהלים פ"ו י"א) wohnen, וזהו ההבדל שבינו ובין נור, כי נור הוא ישיבת עראי זמן מועט, ודור הוא דירת קבע והתמדת קיום. ומזה השם: דור בל' ארמית כמו דור וגור בעברית: ובענפיהו ידון צפרי שמא (דניאל ד' ט'), הדור תאר למשך ימי חי האדם ומדת מדורו בחלד, והוא בבחינת שם הקבוץ על כלל האנשים החיים במדת משך זמן קצוב, לכן יבוא בל' וכל"ל: דור הלך ודור בא (קהלת א' ד') Wechsellauft: ודור רביעי ישונו הנה (בראשית ט"ו ט"ו), ונשתמש על הזמן מפשט מהאנשים: בינו שנות דד ודד (דברים ל"ב ד') Zeitalter, וכל שבא כפול מורה התמדה כמנהג שם כפול (תלמוד לשון עברי מ' ש"ג): וזה זכרי לדד דד (שמות ג' ט"ו) für und für, immerwährend, ולא תשכון עד דד ודד (ישעיה י"ג כ'), התמדת הזמן לעתיד: שוממות דד ודד (שם ס"א ד'), זמן רב עבר: ועד דד ודד אמותו (תהלים ק' ה'), כמו עד עולם, והרבי: לדור הדורים (ישעיה נ"א ה'): ולפני ירח דד הדורים (תהלים ע"ב ה'). והרבי נקבה: לדורות עולם (בראשית ט' י"ב): דורות עולמים (ישעיה נ"א ה') ובכנוי: ואת דורו מי ישוחח (ישעיה נ"ג ח'): דורי נסע וגנלה (שם ל"ח י"ב), ר"ל זמן מדורי ושכתי בחיים, Lebensfrist, ובל' die Wallfahrt meines Vaters, ובל' ודור, Wohnort, והנה ההבדל בין שרש דור וגור, הוא לדעתי כי גור הונח על הישיבה ואחוזת בארץ ומדינה, ושרש דור על השכינה בצל קורת

דחף

דחף פעל יוצא בב"ב, הקל ענינו: הרסה ומהירות הליכת הזולת אל דבר נחוץ; וע"כ הוא בבחינת תאר הפעל מתאר מהירות ההליכה וההרחקה: יצאו דחוקים (אסתר ג' ט"ז) eisen, schnell. ובתל': ידחפו באמת הבנין הבנין von sich stoßen. הנפעל: וגם הוא נדחף לצאת (ד"ה ב' כ"ו כ') sich beeilen, ג"כ ת"ה למהירות היציאה מפני הבושה: והמן נדחף אל ביתו (אסתר ו' י"ג), ג"כ מהירות הליכה מפני הכלימה. eilte befürt.

מִדְחָפָה שם"ג לדעה פתאומית אשר תבוא לרשע: יצורנו למִדְחָפּוֹת (תהלים ק"ט י"ב) schneel. les Uebel, unvermuthetes Unglück ואין מלה באשכנזית מורה על עקר הכונה, אבל מרגש ענינו בעברית.

דחק

דָּחַק, העתיד דַּחֵק, פ"י בנינו קל ענינו לחץ ואיצה: ואיש אחיו לא ידַחֵקֵן (ויאל ב' ח') drängen, brüden, stoßen. הוא דחיקה מפני כי צד להם המקום. ובמובן מוסרי: מפני לוחציהם ודחיקתם (שופטים ב' י"ח) Unterdrückt. ושוה לארמית לחם לחץ תר', לחמא בדחוק, המורה על לחיצה ונגישה וצרה: ראיתי את־הַלְחֵץ (שמות ג' ט') תר' גלי קרמי ית דחוקא Drangsal, Roth ובתלמוד: אין עומדין לו לאדם בשעת דַּחֵקוֹ, בשעת הדחוק Roth, Webränge. כי מה שיאמר על המקום במובן טבעי, יאמר על הזמן במובן מוסרי, והאיש בצרתו ומנו דחוק וצר. וכן יאמר על המכרה לעשות דבר: ויאצו המלאכים (בראש' י"ט ט"ו) ת' ודחיקו zwingen: לשון דַּחֵקֵן gezwingen. gener @lyl.

די

דִּי תאר הפעל לתאר שעור הפעולה בערך האיכות והכמות ובמושג הסיפוק והיתרון: דבש מצאת אכל דִּיךְ (משלי כ"ה ט"ו) genug, hin. והמלאכה היתה דִּיךְ (שמות ל"ו י') länglich. דִּי שוה (ויקרא ה' ז'): דִּי השיב לו (שם כ"ה כ"ח): דִּי מחסור (דברים ט"ו ח'): עדיבלי־דִּי

מִדְּשָׁה שתי' לדבר הנדוש: מִדְּשָׁתִי וכן גרני (שעיה כ"א י') mein Betretener, כנני ישראל הנרכאים מן העמים.

דִּישָׁן (א) שם חיה מה, והוא מין צבי, והוא על משקל דִּיצוֹן בארמי: ואקו דִּישָׁן (דברים י"ד ה'). Wajellen-Art, ונקרא כן ע"ש הרקודה (עין דין). (ב) דִּישָׁן גם דִּישָׁן שע"פ לבן שעיר ולמקום בארץ אדום על שמו (בראשית ל"ו כ"א; ד"ה א' א' ל"ה).

דחה

דָּחָה, העתיד דַּחֵה, פ"ה גב"ב, הקל ענינו דחיה והרסה: דָּחָה דַּחֵמִי לנפול (תהלים ק"ח gen, flüzen) ומלאך ה' דָּחָה (שם ל"ה ה'): גדר הדחיה (שם ס"ב ד') חשבו לדחות פעמי (שם ק"ט ח'). ובתל' אין ידִּיחֵן נפש מפני נפש: עשה דָּחָה לא תעשה, verdrängen. כי הדחיה להעתיק הדבר מקומו.

הנפעל: ברעתו דָּחָה רשע (משלי י"ד ל"ב): ידחו ונפלו בה (ירמיה כ"ב ז') gestürzt werden. דָּחָה ישראל יכנם (תהלים קמ"ו ב') Verstoßene. הפועל: דחו ולא יכלו קום (שם ל"ו י"ג).

דָּחָה ובאתנה וס"פ דָּחָה, שם"ג לפעולת הדחיה: את־גרנלי קָדָחִי (שם ק"ו ח') Gall, Sturz. מִדְּחָה שם"ז מזה: ופה חלק יעשה קָדָחִי (משלי כ"ו כ"ח) Sturz, Gall (וע"ש דכה).

דָּחָה ובס"ד דָּחָה (משרש דָּחָה) תואר לפלגש ושגל: דָּחָה לא הגעל קדמוהי (ירמיה ו') und Weisheitslärerinnen ließ er nicht zu sich herein. (Gesenius) führen.

דחן

דָּחָן שם ע"ז מין תבואה אשר כמה מינים מהם נמצאים וגדלים במצרים וסוריה וארץ אשאליא, וזרע עושה פרי למיניהם, מהם ירק בתואר ויות' למספוא לבהמות, ויש שנעשה מהם אורז הבישול לחם ומרק וכנהנה ונקרא גם כלשון רומי. Holcus dochna Linn. דָּחָן וכסמים (יחזקאל ד' Weerthse @

והפיה למינה (דברים יד י"ג) *Wiet*. אך שם נקבצו
פיות ישעיה ליד מ"ו ויש פותרים דיה משרש
דאה:

דין שם מי שחור עשוי לכתובה: ואני כותב על
הספר בקיין (ירמיה ל"ו י"ח) *Dinte*.

דים

דימזן שם מקום. ונקרא גם דימונה (ראה דיבון).

דין

דין גם דין בארמית (עזרא ד' כ"ה) כהוראתו בל"ע:
דינא יתוב (דניאל ד' י') *die Richter setzen sich*;
ארתניה דין (דניאל ד' ל"ד) *seine Wege sind recht*.
דין בארמית כמו דין בעברית (עזרא ד' כ"ה).

דינה שם לבת יעקב אשר טמא שכם בן חמור
(בראשית ל' כ"א).

דינא בסמ"ן הרבים. שם אמה במלכות אשור.
אשר נמעה גם שרשה בשומרון (עזרא
ד' ט').

דיף

דיפת אחר מבני גומר בן יפת (יה"א א' י') ובמקום
אחר (בראשית י' ג') נקרא יפת ביי"ש.

דיק

דיק שם מגדל שבונים נגד חומת עיר מבצר
לכבשה: לשפך סללה לבנות דיק (יהואל
כ"א כ"ג) *Bollwerk*: ונתן עליך דיק (שם כ"ו ח').

דיד

דיד בל' ארמית כמו זה בעברית (עזרא ה' ט"ו)
blebet; וכן דין במובן זה (דניאל ב' ל"א).

דכא

דכא פעל יוצא נכ"ב. הפיעל ענינו נמיכה
והשפלה והכנעה ושחיחה: דכא לארץ
דחתי (תהלים קמ"ג) *niederbrücken, niederbeugen*;
ע"ד נחי ל"ה: דכאת כחלל רהב (שם ס"ט י"א):
לדכא תחת רגליו (איכה ג' ל"ד). וה' חפץ דכאו
הקלי (ישעיה נ"ג י') *dem Ewigen gefiel es, seine*
כלומר: *Bunde frant (b. h. schwer) zu machen*

(טלאכי ג' י'), אינו מורה נרעון כי אם יתרון, *unangenehm*, וזה ההבדל בינו ובין אין די. ובאותיות
בכלים: וקדי בזיון (אסתר א' י"ח). ובתלמוד קדי
הוא לסמך עליו: קדי נאלתו (יקרא כ"ה כ"ו): קדי
רשעתו (דברים כ"ה ב'): קדי בנו (נחמיה ה' ח'): קדי
ארבה לרב (שופטים ו' ה'). ה"ב"ף בכל אלה ללא
צורך כהרבה תארי הפעל יבואו באות השמוש
ויספיק בלתי; ובכ"ת: ויגעו עמים קדידיק ולאמים
קדי אש (ירמ' נ"א נ"ח): קדי שומר יאמר האה (איוב
ל"ט כ"ה) *beim Wofaunenfloß*, הכ"ת ג"כ נוסף;
ובס"ם: קדי העבודה (שמות ל"ז ח'): לא התקדשו
לפני (יה"ב ל' ג'). וע"א קדי הוא מלת היחס
מחובר על מקור הפעל, או על שם, ליחס ב'
משפטים חמתיהמים וע"ז בבחינת הזמן: קדי
צאתם שכל דוד (ש"א י"ח ל') *so oft*: קדי עברו
יקה (ישעיה כ"ח ט"ט): קדי דקדי בו וזכר אוזכרנו
(ירמיה ל"א כ'): קדי עלותה בבית ה' בן תכעסנה
(ש"א א' י'). ופ"א על פעל: קדי אדבר אוזעק
(ירמיה כ' ח'). ראוי מדי דברי: וכשהוא מחובר על
שם כפול מורה הספך והתמדה: קדיחדש
בחדשו וקדי שבת בשבתו (ישעיה ס"ו כ"ג) *immer*,
beständig.

די בל' ארמית הוראתו כמו אשר בעברית: היכלא
די בירושלם (דניאל ה' ב') ר"ל ההיכל אשר
בירושלים, וכן בבירתא די במדי (עזרא ו' ב').
ויש שהוראתו כמו של או מן: שמה די אלהה
דניאל ב' כ'). ויש די בהוראת הנה: די השכחת
נבר (דניאל ב' ל"ו) *nun ist ein Mann gefunden worden*.

די זקב שם תואר למקום במדבר קרוב להר
סיני, על דבר הזהב אשר יחפרו שמה
(דברים א' א'). ונקרא עד היום הזה בשם *Deheb*
(דהב) ראה מסעות *Burkhardt* לאשור וסיני, דף
847.

דיבון א) שם עיר בארץ מואב, מצפוניה לנחל
ארנון (במדבר ל"ב ל"ד) ונקרא גם דיבון גר
(שם ל"ג ט"ה) על כי בני גר בנו ויכוננו את דיבון
לעיר מושב ונקרא עד היום הזה בשם *Diban*.
ב) שם מקום אשר למטה יהודה (נחמיה י"א כ"ה)
והוסב שמו יהושע מ"ו כ"ג דימונה.
הנה שם עוף מורח השוכן בחרבות: ואת האיה

Beifloss, באמרו כי לא כיון להדע אך משנה ומדחה הוא. או יאמר לשון שקר ישנא דכיו ויודעים ע"כ להשמר מפניו, אבל פה חלק והנה יכין מדה הגפילה בסתר ואין יודע להשמר מפניו, ולדעת חכם אחד הכונה איש דובר שקרים ישנא בלבו איש מכלים אותו בעבור שקריותו, ובפה הנה יכין לו מפלתו ויתרגם: lügenhafte Zunge haßte den, der sie beschämt, und mit gleichem, nerlichem Munde bereitet sie ihm den Sturz, כי הבושה וההשפלה ענינים נרדפים הם, ונכללים גם שניהם בפעל דכה, והשקר והחלקלקות בחיק אדם אחד ינהו, כי כל הנה דובר שקרים. דכי שת"נ על משקל חלי, לנלי הים ומשבריו: ישאו נהרות דקבם (תהלים צ"ג ב'), die Woge, der Wellenschlag.

דוקיפת (ראה שרש דרך):

דבר

דבר ברבים: דקרון אלים זכרים (עזרא ו' ט'). דקרון לתפארת ההבטא בס"פ: דקרוגה (שם שם ב') כמו זכרון בל"ע, Denkwürdigkeit; (ומזה: das Buch der Urkunden (שם ד' ט') (eingebucht zum Andenken).

דלג

דלג פעל עומר, בב"ב. הקל ענינו קפיצה ונתור: כל הדולג על המפתן (צפניה א' ט'). hüpfen, springen. המיעל: אדלג שור (ש"ב כ"ב ל'): מדלג על ההרים (ש"ה ב' ח'): או דלג כאל פסח (ישעיה ל"ה ו').

דלה

דלה, העתיד דלה, פ"י בב"ב. הקל ענינו שאיבה והעלאת דבר ממקום עמוק: וגם דלה דלה לנו (שמות ב' י"ט) dölffen; ואיש תבונה ידלגה (משלי כ' ה') heraufschöpfen, emporbringen. המיעל ענינו הרמה והמרה: ארומטח ה' כי דליתני (תהלים ל' ב') aufstehen, דליו שוקים מפסח (משלי כ"ו ו'). ולד"ק הוא העבר מהקל והיו"ד ת' ה' והדל"ת בקמץ; ולד"א הוא צווי מפיעל והדל"ת בפתח וענינו הסירו השוקים מפסח. כי מה יועילו

ה' חמץ להכותו מכה רבה ואנושה: ותדקאונני במלים (איוב י"ט ב') unterdrücken, gemäßen; דקא מענותינו (ישעיה נ"ג ה'): עמך יי דקא (תהלים צ"ד ה') bebrücken.

המועל: לא דקא עד היום הזה (ירמיה ט"ד י') sie sind nicht gemüthiget, bis auf diesen Tag vorbrängt wer- (איוב כ"ב ט') den.

ההתפעל: דקא בשער (שם ה' ד') getreten werden; והמך לילה דקא, (שם ל"ד כ"ה), משפמם דקא, וענין כלם שבר ובתישה, ויהיה א"כ דרך, דכא ודכה מענין אחד, כאשר ימצא הרבה נעז' ולא ול"ה מענין אחד.

דקא שמו' וענינו שבר והכנעה: תשב אנוש עד דקא (תהלים צ' ב') Zerfnitzung, Niederbeugung, ויש מתרגם (על פי הוראת השורש כמו דכה בה"א כלומר השחיקה והטחינה לעפר) bu löst den Menschen wieder zu Staub werden והתאר: ואת דקא ושפל רוח (ישעיה נ"ז ט') Nie-bergebeugter, Bebrängter (תהלים ל"ד י"ט). ותאר השם בה"א: מצוע דקא (דברים כ"ג ב') ein an den hohen Berflößerer. דקא שם ת"ו לנשבר רוח ונמך: להחיות לב דקא (ישעיה נ"ז ט') Bebrängte, Unter-brüdte.

דכה

דכה פעל עומר ויוצא, נב"ב, הקל עומר ענינו השפל והמך עצמו: דקה ישת (תהלים י"י) er bucht nieder, bückt sich לבל יראה לעין. הגפעל: נפונותי דקדתי (שם ל"ט ט'): לבר-נשבר דקדך (שם נ"א י"ט).

המיעל יוצא: עצמות דבית (שם שם י') verstoßen, werfen; דקיתנו במקום תנים (שם מ"ו כ'). דך כתבתי בשורש דרך כי שניהם מענין אחד. דקה כמו דקא באל"ף: ולשון שקר ישנא דקיו (משלי כ"ו כ"ה) die Zunge der Lüge haßt seine Unterbrüdte. ר"ל המלשין בלשון שקר ישנא הנדבקים בשקריו בידוע שהרע להם על לא רעה גמלוהו: ופה חלק יעשה מדה (שם שם) לדבריו.

כתלים ומתנודדים סביבם ככלאבתם, וי"א מזה:
 דליו שזקים מפסח ומשל בפי כסילים (משלי כ"ו)
 schlief hängen die Füße vom Lagnen herab, und (ד'
 ein Sittenspruch im Munde der Thoren זאת היא
 העתקת החכם Gesenius ור"ל, כמו שרגלי הפסח
 תולות בנוף בלי כח ועצמה, כי לא תוכלנה ללכת,
 כן משל בפי כסילים אין תבונה לו, ולא יקלע אל
 המטרה: מדוע אתה ככה דל (ש"ב י"ג ד') - fränk
 lich ausseßen, abgegehrt sein

הנפעל: דלל כבוד יעקב (ישעיה י"ד ד') - herab
 gewürdigt werden: וידל ישראל מאד (שופטים ו' ו')
 verarmt werden, שזה לקל.

דל שתי' לעני: ואם דל הוא (ויקרא י"ד ב"א)
 arm: ודל לא תהדר בריבו (שמות כ"ג ג'):
 בניו ירצו דלים (איוב כ' י'): דלות ורעות תאר
 (בראשית ט"א י"ט): אשרי משכיל אל דל (תהלים
 ט"א ב'), חולה, ות"הש: נצרה על דל שפתי שם
 קט"א ג'), (ונזכרה עוד בשרש דלת): הולכים
 ודלים (ש"ב ג' א') ירדה ושפלות.

דלקה שתי' יש מפרשים א) דלה: פתיל החיים
 Lebensfaden, והמליצה הזאת נודעה בכל
 המליצים הקדמונים, ויש סמך לדבריהם מלשון
 הארמית: דליל u. f. w. Faden, וגם איוב אמר
 על בלין החיים על האדמה, כמליצה הזאת: ימי
 קלו מני אגן ויכלו באפס תקוה (כמו תקות חוט
 השני). והחכם Gesenius מעתיק לפי: מדלה
 יבצעני (ישעיה ל"ח ב') - von dem Trumm des Gewebe.
 (ist) schneidet er mich ab (womit das Gewebe an den Webebaum befestigt
 ist). ויש פותרו' אותו תאר לחלי:
 Krankheit, Abzehrung שהוא חולי. וע"א ב) קרוב
 לא' שתי' לקצוות השער התולים: ודלת ראשך
 כארגמן (ש"ה ו' ו') - Haarlocken, ולפי דעתי יותר
 נכון להיותו מנחי ל"ה שקצוות השער מדלים
 ותולים בנוכה הראש כענפים בעץ, וכן ימצא
 בתלמוד מעל בכפילת פ"א: בשר * הקלקל
 herunter hängen: מי' נתפרק מסמקו חבורו ותלוי
 במקצת: וגם שמשו בו מכפולים * דלקלה כחי
 schwächen, entkräften, vermindern: דלקלה מעשיו.
 ג) שם תאר לעוני ומסכנות: דלת עם הארץ (פ"ב
 כ"ד ד') - das niedere Volk des Landes, (ובס"ר:
 ומקלות העם (ירמיה ג' ט').

לו? ובתלמוד: * הקדלה את הגפן הגפן in die Höhe
 ziehen, heben ר"ל מגביה ענפי הגפן לגדל למעלה
 בעץ, אי לא דדליתי לך הספא לא אשכחת
 מרגנותא וזהו: aufgeben: דל מיניירו עשרין גם
 כן לשון הסרה, וכן נמצא בתלמוד ההפועל:
 דקלה עליה את הגפן, ויהיה נכון א"כ לקרות
 הקדלה את הגפן וענינם אחד: דלו עיני למרחם
 (ישעיה ל"ח ד') - es schwächeten meine Augen, ל'
 נשיאה וכליון עינים.

דלי שם כלי ששואבים בו המים מבארות מים:
 כמר קדלי (שם ט' ט') - Eimer.
 דלי ג"כ מזה: יול מים קדליו (במדבר כ"ד ו') - Eimer.
 דלית רק בס"ר דלית, שם לענפים גבוהים
 ורמים: ורעו דליותיו (ירמיה י"א ט') - hohe
 Zweige, ודליותיו שלחיה (יחזקאל י"ז ו'):
 וי"מ יול מים קדליו ג"כ מזה, הענפים הרמים יהיו
 לחים ורמזים כ"כ, עד שיולו ויטפו מהם הריסמים,
 ונשפו המים.
 דלקה גם דלקהו ש"פ.
 דלילה שם אשה בארץ פלשתים אהובת שמשון
 הגבור (שופטים ט"ז ד').

דלח

דלח, העתיד דלח, פ"י בנינו קל, ענינו עכירת המים
 מבעיטת ורמיסת רגל: ודלחמים ברגלך
 (יחזקאל ל"ב ב') - trüben, schlammig machen ולא
 תדלקם רגל אדם (שם שם י"ט).

דלל

דלל פעל ממאמר האיכות, בב"ב. הקל ענינו
 סעות וחסרון על אופנים שונים, אם רזון
 הנוף או פחיתות הון ושפלות הכבוד: כי דלותי
 מאד (תהלים קט"ב ו') - elend, arm, mager, fein
 וחרבו יאורי מצור (ישעיה י"ט ו') - austrocknen, (schälen -
 den, verfliegen: דלו מאנוש נעו (איוב כ"ה ד') -
 sie (die Bergleute) hängen hinab von der Menschen-
 wohnung (und) schweben בחפירות אשר בארץ לעומק, נשכחו מני רגל שאר
 האנשים אשר תדרוך על פני האדמה ממעל
 לראשם, והמה יחפזו בעסק במעבה האדמה.

כנוי לחול שפת הים שהוא כמו דלת הסוגרת
בעד הים לבל יעבור הקו שמוקף ועבר: כי לא סגר
דלתי בטני (שם ב' י'), כנוי לדופני בית רחם שהם
עשויים להפתח בעת לידה ולהסגר א"כ, וכנוי
בטני, ר"ל בטן שסמנו יצאתי. - וכן נקראו
השפתים ע"ד המשל והמליצה: וסגרו דלתים
בשוק (קהלת י"ב ד'): דלתי פניו מי פתח (איוב מ"א
י'): ודלתי שמים פתח (תהלים ע"ח כ"ג): דלתי
לארץ אפתח (איוב ל"א ל"ב), וזוהי היחיד בחסרון
ת"ו: נצרה על-דל שפתי (תהלים קמ"א ג') וכן יאמר
על הסגר המאמר במכתב: כקראו יהודי שלש
דלתות (ירמיה ל"ז ב'), Zeilen, Berge, Stropfen
והוא בשיר אחד מהחלקים שסוגר בו איזה מאמר.
וכן ימצא בשאר רבוי נקבה: ושתיים דלתות (יוח' מ"א כ"ד) ו'ם דלתות האמר ביהודי הם דסין:
Blätter, שהן עומדים להפתח ולהסגר אך הוא
בעיני זר כי בימי ירמיה לא ה' עוד תבנית הספרי'
כבימינו אלה, כי אז היו כל הכתבים והספרי' נכתבי'
בגלילה כספרי תורה שלנו וכל ספר וספר היה
כדמות דף אחד, ולא היו בו דפים שונים) ובכנוי:
נדלתותיהם צפה נחשת (דברי הימים ב' ד' מ') רבו
ברבוי נקבה.

דמ

דָּם שם עצם קבוצ' זכר: אל תשפכו דם (בראש'
ל"ז ג' ב'), Blut, ורבויו דָּמִים שפכת (יר"ה א'
כ"ה ג'): קול דָּמִי אחיך צועקים (בראשית ד' י')
והרבויו על האנשי' וע"ד המליצה יאמר על ארמימות
יין: ודָּם ענבים פתח (שם מ"ט י"א), ויאמר דם
על ענש הבא על שפיכת דם: דָּם יחשב לאיש
ההוא (ויקרא י"ז ד') Blutgeschuld, אין לו דָּמִים (שמות
כ"ב א') ענש דָּמִים: איש הדָּמִים (ש"ב מ"ז ז')
שופך דָּם, Blutgietiger, איש חייב ענש: ואל בית-
הדָּמִים (ש"ב כ"א א') Haus der Blutgeschuld, אטם
אזנו משמע דָּמִים (ישעיה ל"ב מ"ו) ר"ל משמע לעצת
אנשים רעים המסיתים לשפוך דָּמִים וכן: ויקר
דָּם בעיניו (תהלים ע"ב י"ד) וי"ם אותו מענין כפר
וערך, וכמזהו בתל' החליף דָּמִי שור בפרה ר"ל
מחיר; בשעה שאין לך דָּמִים ר"ל מחיר המקנה, der
Wert, אולם: כגפן דָּמִים (חזקאל י"ט י"ט) הוא
כמו בדמותך (ראה דם בשרש דמה).

דלע

דָּלַעַן שם עיר אשר למטה יהודה (יהושע מ"ו י"ח)
ויש רוצין למצוא מורתו בשם דָּלַעַת (Sür-
bis) ויפרשו לפי זה דָּלַעַן שדה דלעת (!) (Südbisfeld).

דלף

דָּלַף, העתיד ודלוף, פ"ע, בנינו קל, ענינו נטיפה
וטפסוף נשם או דמעות עין; ובשפלות ידיים
ודלוף הבית (קהלת י"ח), tröpfeln, tiefehen, träufeln
וענינו הדלף ודלוף מדרכי הבית: אֶל־אֶחָה דָּלַף עֵינֵי
(איוב מ"ז כ') תדלוף דמעה, in Thränen gerfließen
ומזה בתלמוד: בני דָּלַפְנָא, trüfäugig, דָּלַף
נפשי מתונה (תהלים ק"ט כ"ט) schmachten, פ' נטפה
ותמס מתונה.
דָּלַף שת"ל לטפי נשם: דָּלַף טורד (משלי כ"ז מ"ו)
Dachtraufe, והוא המרוב שסמנו טפי ממר
יורדים ונוטפים בנחת, träufeln.
דָּלַפֹּן שם אחד מעשרת בני המן צורר היהודים
(אסתר מ' י').

דלק

דָּלַק פעל יוצא, בב"ב, הקל יש ענינו חסום
והסקה: ודָּלְקוּ בהם ואכלום (עובדי' א' י"ח)
brennen: שפתים דָּלְקִים ולב רע (משלי כ"ו ג')
heiß, כנוי לחם האהבה הגלויה, ויש ענינו רדיפה:
כי דָּלַקְתָּ אחרי (בראשית ל"א י"ו) nachsetzen, hängen
verfolgen, וגם בארמית דָּלַק ל' שרפה (דניאל י' מ'),
ההפעיל רק מענין א': הדָּלַק האש (חזקאל כ"ד
'א) anzünden, anbrennen: יין ודָּלְקִים (ישע' ה' י"א)
erhigen.
דָּלַקְתָּ שם חולי חום: בקדחת ודָּלַקְתָּ (דברים
כ"ה כ"ב) hitziges Fieber.

דלת

דָּלַת שת"ל למכסה הסותם פי הפתח אם בבתיים
או בכלים: אל הדָּלַת (שמות כ"א י'), Thüre
בבית: ויקב חור דָּרְלָתוֹ (ש"ב י"ב י') in der Thüre
[des Raufens], ומ"א: וסגור דָּלַתְךָ בערך (ישעיה
כ"ז כ') והרבויו זוגי: ויסך דָּרְלָמִים ים (איוב ל"ח ח').

דמה

דְּמָה, העתיד יִדְמָה, פֻּעִי, דִּבְבִי. הקל יש ענינו השתוות הנושא אל עצם אחד באיכות או בכמות, והוא עומד וקשורו בלמ"ד: לא־דָמָה אליו ביפיו (יחזקאל ל"א ח') *gleich, ähnlich sein*; אדם להבל דָּמָה (תהלים קט"ד ד'): דָּמָתָה לתמר ש"ה ו' ח': דָּמִיתִי לקאת מדבר (תהלים ק"ב ו'): דָּמָה דודי לצבי (ש"ה ב' ט'). ופ"א ויצא: דָּמִיתִי ברת ציון (ירמיה ו' ב'). ויש ענינו הפסק מעשה: קרעו ולא דָּמוּ (תהלים ל"ה ט') *aufhören, ruhig sein*; מעי רתחו ולא דָּמוּ (איוב ל' כ"ח): עיני נגרה ולא תִדְמָה (איכה ג' ט"ט): ואל תִדְמָקָה (ירמיה י"ד י"ז) ויש ענינו כריתה: וְדָמִיתִי אִמְךָ (הושע ר' ה') *verdammen*, הוא יצא.

הנפעל מענין הראשון: נמשל כבהמות דָּמוּ (תהלים מ"ט י"ג): כפיד גוים דָּמִיתָ (יחזקאל ל"ב ב') ומענין ב': דָּמוּ עמי מבלי הרעת (הושע ד' ו') *zu Grund gehen, vernichtet werden*; ורשעים בחשך יִדְמוּ (ש"ה ב' ט'): אוי לי כי־דָּמִיתִי (ישע' י' ה'). ואולי חלוק ש"ת בל"ת.

הפועל יש ענינו דמיון מחשבה: והיה כאשר דָּמִיתִי (בסדר ל"ב כ"ו) *denken, vorstellen, in der Meinung sein, beschließen*; אותי דָּמוּ להרג (שופט' כ' ה') *Abtöten sein*; אל תִדְמֵי בנפשך (אסתר ד' י"ג) *einbilden*; דָּמִיתָ היות־דאחיה כמוך (תהלים ג' כ"א). ואמר כי בן כח המרמה באדם כוזב על כן ישמש בו בלשון על מחשבה ואינו כן. ולפי שדמיון המחשבה נקשר בתקוה, יאמר ג"כ על תקוה ותוחלת. כי מה שהוא מקוה הוא מרמה: דָּמִינוּ אלהים חסרך (תהלים מ"ה י') *hoffen, harren*; ור' עובדיה ספורנו פיר' ציירנו במחשבתנו חסריך שתעשה שיהיה יותר מזה בימות המשיח, *wir stellen uns deine große Güte mitten im Tempel vor*. וכן מצאתי בתנ"ך הצרפתית: „Nous nous occupons de votre miséricorde au milieu de votre temple.“ ויש שהוא מענין א' בקל אך הוא יוצא: מה אִדְמָה לך (איכה ב' י"ג) *vergleichen*; דָּמִיתִיךָ רעיתי (ש"ה א' ט'): וביד נביאים אִדְמָה (הושע י"ב א') *verstellen*; שהיה מרמה להם הדברים על קרבות אופן וענין מה שהגיע ומה שגיע אליהם, כי בענין זה צריך לקרב הדבר לשומע במשלים.

ההתפעל מענין א': אִדְמָה לעליון (ישעיה י"ד י"ד) *gleich machen*; אל תִדְמו בעונה (ירמיה ג"א ו'). ענינו כריתה; ולדעת הרד"ק הוא מנפעל, באמרו כמו: וְדָמָה נאות השלום (שם כ"ה ל"ו).

דָּמָה שם־ז' ענינו דמיון: כגון דָּמָה על מים שתולה (יחזקאל י"ט י') *Ähnlichkeit*. והראוי דמתך כמו גזרם לבלות, תחת וגזרתם.

דָּמָה שם־ז' וענינו השקפה: דָּמָה בתוך הים (שם כ"ז ל"ב) *Ähnlichkeit*.

דָּמִי תא־הש, וענינו כריתה וכליון: אני אמרתי דָּמִי ימי אלכה (ישעיה ל"ח י'). ויותר נכון לומר כי ענינו דם הילדות, *in der Blüte*. בימי הילדות בעוד מרוצת הדם וך וצלול. וכן: כגון דָּמָה על מים לד"ק. ופ"א: אל דָּמִי לך (תהלים מ"ב ב') *Ähnlichkeit, Ruhe, Schweigen*. (שם דומיה, בשרש דום.)

דָּמוּת תאר השם לתמונה ותבנית: ומה־דָּמוּת תערכו לו (ישעיה מ' י"ח) *Ähnlichkeit, Abbildung*; דָּמוּת אלהים (ברא' ה' א'): נעשה אדם בצלמנו דָּמוּתנו (שם א' כ"ו) (ע"ש סמל). דָּמִינָה שם־ז', בענין דמות: דָּמִינוּ בארצה (תהלים י"ז י"ב) *das Aussehen, die Vergleichung, sich stellen*; ובדברי בעלי אמונות כח דָּמִינָה, *das Aussehen geben*. ובדברי בעלי יִהְיֶה־דָּמִינָה (Imagination) *Fantasia*.

דָּמָה בארמית גם כן לשון השתוות הנושא אל עצם אחר: דָּמָה לבר אלהין (דניאל ג' כ"ה) *gleich einem Engel*.

דמם

דָּמָם, העתיד יִדְמָם, פֻּעִי, דִּבְבִי. הקל ענינו שתיקה, הסתנה ותוחלת, כי שלשת המושגים משותפים, כי המחל שותק ומסתין. לכן גם כן שלשת השרשים דום, דמה, דמם, משותפים ומתחלפים לבוא וז"ל. ובכמה מקומות א"א להכירם מאיזה שורש המלה: הרגעי דָּמִי (ירמיה מ"ו ו') *ruhig sein*; (יחזקאל אהרן ויקרא י' ג') *beruhigen*. ובה בדוריק ע"ד ואכת מן כתת: אך לאלהים דָּמִי נפשי (תהלים ס"ב ו') *hoffen, harren*; שמש בנבען דום (הושע י' י"ג) *still stehen*; אִלְתָּם־ה בתיניך (איכה ב' י"ה) *hasten*.

דָּמַע גם על הוראות הרמעה והבכי. — והדרק
בשרשיו כתב: מלאכת דָּמַע כנו לשמן או ליון
היורד מן הגת כדמע טפה טפה.

דמש

דָּמַשֶׁק שם מאה או כרע מטה: במאת מטה
ובדָּמַשֶׁק ערש (עמוס ב' י"ב), Edē, Binfel.

יש מן האחרונים פותרין אותו: אטון ורקמה של
מדינת דמשק, Chrysorrhoea, במישור בר נרחב נחמד
אטון של משי למרוש על הסמית לניו ויופי.

דָּמַשֶׁק שם ע"א (א) עיר הבירה בסוריא על נהר
Chrysorrhoea, במישור בר נרחב נחמד
למראה מאחרי הלבנון, ובני קדם יקראו לו פרדם
הארץ. גם בימי אברהם נזכר השם הזה (בראשית
י"ד ט"ו, ט"ז ט"ו), ודוד מלך ישראל לכר העיר
הזאת (ש"ב ח' י') אולם בימי שלמה לקמו דמשק
מידו (ס"א י"א כ"ד); ועד היום הזה עוד היא עיר
מהוללה. (ב) נזכר דָּמַשֶׁק תחת איש דמשק:
ובן קָשֶׁק בתי הוא דָּמַשֶׁק אליעזר (בראש"ט ט"ו ב')
וכן נזכר בהושע (י"ב ח') כנען תחת איש כנען או
כנעני, ונזכר דָּמַשֶׁק להיות לשון נופל על לשון
עם קָשֶׁק.

דן

דָּן (א) שם בן יעקב והשבט הנקרא על שמו.
(ב) שם עיר, הנקרא לפנים ליש בצמנונה לארץ
כנען (יהושע י"ט מ"א).

דָּן ארמית זה או זאת: דָּנָה כתיב-עזרא ה'
(י) so war geschrieben: דָּנָה תאמרין להום
(ירמיה י' י"א).

דָּנָה שם עיר בשבט יהודה (יהושע ט"ו מ"ט).
דָּנָה שם עיר בארץ אדום (בראשית ל"ז ל"ב).
דָּנִיָּאל שם ע"א והוא דניאל איש חמדות נביא ה',
אשר גרלו המלך ונתגדל בהיכלו עם
חנניה מישאל ועזריה, ככתוב בספר הנקרא על
שמו דניאל.

דנג

דָּנָג שם שעה: כהמס דנג מפני אש (תהלים
מ"ח ב') Daga: דָּנָג (שם צ"ד ד').

נזילת דמעות: דמו עזרהגיעו אליכם (ש"א י"ד ט')
וכל כאלה, שמורה הפסק מעולה, נקשר עמו
משנ התחולת על דבר המגיע על השתיקה והפסק
הפעולה.

הנפעל: וְנָדְמוּ נאות השלום (ירמיה כ"ה ל"א)
und lautlos liegen die Auen des Friedens
להוראות נפעל משרש דמה שענינו כריתה, ger-
rät, vermaßtelt sich. כתרנומו ויצדון: אל תדמו
בעונה (שם ג"א ו').

הפועל ע"ד מרובע, ענינו השקטה: אמר-
לן, be. (תהלים קל"א ב') stillen, be-
ruhigen.

ההפעיל: כי יי אלהינו דָּמַקְנוּ (ירמיה ח' י"ד)
hat uns verstummen machen, ובאשר השרשים וגם
מושניהם הם משלבים, ע"כ נביכו המבארים
בשרש המלה ובבאור בהרבה מקומות במקרא,
וכ"א מבאר אותו לפי דמיונו.

דָּמַקְה תאר השם לקול חרישית ונמוך: קול
leises Flüßtern, (ט"א י"ט י"ב) Däufeln
יקם מערה לדָּמַקְה (תהלים ק"ז כ"ט), Stille
דָּמַקְה וקול אשמע (איוב ד' ט"ו) ענינו קול
הסמה.

דמן

דָּמָן שם זבל האששה: לדָּמן על פני האדמה
(ירמיה ח' ב') Dünger, Mist, ובתוספת מ"ם:
במו דָּמָנָה (ישעיה כ"ה י') Misthaufen, מקום
הדמן לזבל.
דָּמָנָה שם עיר אשר למטה זבולון (יהושע
כ"א ל"ה).

דמע

דָּמַע העתיד דָּמַע, פ"ע, בנינו קל ענינו נזילת
דמעות: דָּמַע דָּמַע עיני (ירמיה י"ג י"א)
weinen, Thränen fließen lassen.

דָּמַעָה שם לנפשי מים הנגרים מעין בוכה:
הזורעים דָּמַעָה (תהלים קכ"ו ח') Thräne:
כלו דָּמַעָה עיני (איכה ב' י"א). וע"א: מלאכת
דָּמַעָה (שמות כ"ב כ"ה), Kelter, להלחות העמים
הזב מסירות ודומה לו: מבכין נהרות (איוב כ"ה י"א)
והמחברים האחרונים השתמשו לפעמים בשם

דפּק* על עורק הדופק תמיד בנוף האדם, *Puls*.
über. ואינו במקרא.

דפּקָה שם תחנות בני ישראל בלכתם למסעיהם
 במדבר (במדבר ל"ג י"ג). הנוסע הנודע
Seezen מצא שם מקום ששמו *el Tobbaca* הקרוב
 במבטא אל דפּקה.

דפּקל או דפּקלא בארמית הוא עץ התפּר (*Palme*).
דפּקלָה שם מקום בערב הנזכר פ"א (ברא' י"ז).

דק

דקקן. העתיד ידק, פ"ז. בב"ב. הקל עומד ענינו
 שחיקת דבר לחלקים קטנים: עד אשר-דק
 לעפר (דברים ט' כ"א) *fein, dünn werden*. (ויצא:
 תרוש הרים ותקדן) (ישעיה ט"א ט"ו) *germalmen*
 ופרשיו לא ידקנו (שם כ"ח כ"ח).

ההפעיל: דקק לעפר (ט"ב כ"ג ט"ו) *dünn floßen*,
germalmen, zu Staub machen: נדקקת עמים רבים
 (מיכה ד' י"ג): נדקק לעפר (ט"ב כ"ג ו').

ההפעל: לחם ידק (ישעיה כ"ח כ"ח) *germalmt*,
werden ענינו מחינה דקה.

דק תאר: דק מחשפ (שמות ט"ז י"ד) *dünn, flau-*
artig fein. כאבק דק, וכן: קטרת סמים דקה
 (ויקרא ט"ז י"ב): צנומות דקות (בראשית ט"א כ"א)
 ענינו רזון: קול דמסה דקה (ט"א י"ב) *fein, leise*.
 וע"א: או דק או תכלל (ויקרא כ"א כ') פי' קרום דק
 עובר בעין. ור"מ בן נחום העתיק דק *Siweg*: וי"א
 עור או נקודה דקה בשחור שבעין: הן איים פקק
 יטל (ישעיה ט"ט ו') *Staub*, כנוי לאבק.

דקן תאר לדבר דק: הנוטה דקק שמים (ישעיה
 ט' כ"ב) *Teppich, feines Gewebe*. ובתל' שמשו
 בפועל ממנו ע"ד המרובעים ידקדק, *ganß genau*.
beobachten. כמו מן גלל גלגל. ידקדק במצות.
 וכן נקרא משפטי ידיעות התנועות וענינם בלשון
 ידקדק *orthographische Regeln*. ואמרו: ידקדקי
 תורה וידקדקי סופרים, ויש להם על מה שיסמכו.

דקר

דקר, העתיד ידקר, פ"י. בב"ב. הקל ענינו טעינה
 בחרב ותחיבה: והביטו אלי את-אשר
 דקרו (זכריה י"ב י') *erflechten*: נדקר את-שניהם
 (במדבר כ"ח ח') נדקרני בה (ש"א ל"א ד').

דעך

דעך, העתיד ידעך, פ"ז. בב"ב. הקל ענינו מהירת
 הדליקה וקפיצת השלהבת: דעכו כפשתה
 כבו (ישעיה ט"ז י') *auflobern*: ידעך נרו באשון
 חשך (משלי כ' כ') כי כל דבר המרבה להבה
 פתאום כמו פשתן וקוצים לא יאריך אשו אבל
 יכבה מהר. גם נר כסופו תתרבה השלהבת והוא
 סימן שיכבה מהר ומוז: נר רשעים ידעך (משלי
 י"ג ט') *verlobern, aufflackern*. ועל הכוונה הזאת
 דעכו כפשתה כבו, על מפלת אשור אשר בא
 בחיל גדול לפני ירושלים, ובלילה אחד שורד כל
 מחנהו כמו פשתן דועך ומרבה להב וכוונת יכבה,
 כמו ידעך נרו המורה קפיצה ודלוג, וכן מזה:
 הנפעל: בחמו נדעכו ממקום (איוב ו' י"ז)
vergehen, abspringen, כמו: נדעכו.

הפועל: דעכו כאש קוצים (תהלים ק"ה י"ב)
auflobern.

דפה

דפּי שמו וענינו דבה רעה ולשון הרע: בכן אמר
 תתן-דפּי (תהלים כ' כ') *Geßter, Schandfleß*.
Uebles. וממה שאמר תתן בו, מורה שהדבור עשה
 בו רושם לרעה, כדרך נתן המחובר על בית.
 (ע"ש נתן). ובדברי בעלי אסופות: ראיות שאין
 בהן ידפּי, *Anfüßiges*.

דפס

דפּס* שם משתמשים בו בעלי האסופות על
 כלי העשוי לצור בו דבר צורה וחרט,
Form. ומוז על חקיקות האותיות וסדורן לספר,
Buchdruckerei. והפעל הדפס, *drucken*. בעל הדפס
Buchdrucker. וזם נפעל ממנו נדפס, ואם קבלה
 היא נקבל.

דפק

דפּק פעל יוצא, בב"ב. הקל עיקר ענינו
 דחיה נקישה והכאה בדבר: קול דודי
 דופק (ש"ה ח' ב') *anklopfen, anpoßen*. ומוז:
 דפּקום יום אחד (בראשית ל"ג י"ג) *antreiben, floßen*,
 מכה ודוחה העובר לפניו למהר לכתו.
 ההתפעל: מתדפּקים על-הדלת (שופטים י"ט
 כ"ב) *heftig anpoßen*. ומוז שם.

נזכר בדברי הימים (א' ב' ו') בשם דָּרַע: וכלכל
דָּרַע.

דָּרַדַּר שם קוצים: וקוץ דָּרַדַּר תצמיח לך (ברא'
ב' י"ח) Durel.

דרך

דָּרַךְ, העתיד דָּרֹךְ, פָּעוּל, בב"ב. הקל עקר ענינו
רמיסת הרגל בדרך לכת הליכה טבעית:
אשר דָּרַךְ-בה (דבר' א' ל"ח) treten, betreten, gehen
reisen: זכנ' דָּרֹךְ בנבולינו (מיכה ה' ה'). ועמו מה
שהוא מעיבה לארץ: על שחל ופתן דָּרֹךְ (תהלים
צ"א י"ג) treten, zertreten, niederbrüchen. ומזה על
בעיטת ענבים: נת דָּרַךְ יי (איכה א' מ"ו): פורה
דָּרַכְתִּי לבדו (ישעיה ס"ג ג') ומזה על נחיתת קשת:
דָּרַךְ קשתו (איכה ב' ד'). ועצ"הש: ודָּרַכְתִּים באמי
(ישעיה ס"ג ג') יאמר על לחיצה והשפלה. ועצ"הם:
אשר דָּרַכְנו מתיאון (איוב כ"ב מ"ח) והוא מנהגי
המעשי: דָּרַכְתִּי נפשי עז (שופט' ה' כ"א). תהלוכות
הנמש בכח ע"י הפעולות המליצה: דָּרַךְ ככב
מיעקב (במדבר כ"ד י"ח) auftreten, hervortreten.
והוא עומד.

ההפעיל יוצא לשלישי: ודָּרַךְ בנעלים (ישע'
י"א מ"ח) führen, leiten, treten lassen. ובמובן מוסרי:
דָּרַךְ עניים במשפט (תהלים כ"ה ט'): ודָּרַכְתִּים בדרך
ישרה (שם ק"ו ו'): דָּרַכְתִּינִי באמתך (שם כ"ה ה').
כגון עת הדָּרַכְתִּיהָ (ירמיה ג"א ל"ג): מנוחה דָּרַכְתִּיהָ
(שופטים כ' מ"ג) פל' מדרוהו ממנוחה ועצ"הש:
וְדָרַכְנו את לשונם קשתם (ירמיה מ' ב'). שזה לקל.
דָּרַךְ ש"מ כולל כל דרך הליכה ומנהג: נחש
על-דָּרַךְ (בראשית ט"ז י"ח) Weg, Straße.

אם דָּרַךְ (יחזקאל כ"א כ"ח) Hauptstraße, או פרשת
דרכים, Schiebeweg, שהוא כאם יוצאת ממנה
דרכים רבים ובא מצטרף אל שמות אחרות
בהתייחסות איכותו: דָּרַךְ המלך נלך (במדבר כ' י"ח)
דרך ישרה. ואמר על שעור הליכה: דָּרַךְ יום
כה (שם י"א ל"א) Tagreise, שעור הליכת יום: דָּרַךְ
שלוש ימים (בראשית ל' ל"ח). ועל המנהג במעשים
וסדר: דָּרַךְ נשים לוי (שם ל"א ל"ח) Art, Weise.
דָּרַךְ חל (ש"א כ"א ו'): דָּרַךְ חל (ש"א כ"א ו').
דָּרַךְ כל הארץ (בראשית י"ט ל"א) Art und Weise.
דָּרַךְ כל הארץ (יהושע

הנפעל: כל-הנמצא דָּרַךְ (ישעיה ג' מ"ח).
הפעיל: יוובו דָּרַכְתִּים (איכה ד' ט').

*דָּרַךְ שם הכלי שנועצים בו איננו במקרא אך
בתלמוד: יחפור דָּרַךְ ויכסה, Sichel. —
ויש שע"ס דָּרַךְ (מ"א ד' מ').
מְדָרְכָה שם"ג לנעיצה: קמקרות חרב (מסיל
ב' י"ח) Sichel.

דר

דָּר שם אבן טובה: דָּר וסחרת (אסת' א' ו') Berle,
ו"א שהוא מין שיש.
דָּר בארמית כמו דָּר בעברית (דניאל ב' ל"ג) We-
schlecht, Generation.

דרא

דָּרְאוֹן שם"ו לראבון נפש וכאב לב: והיו דָּרְאוֹן
לכל בשר (ישעיה ס"ו כ"ד) Berrieffenheit.
Schmerz: (לחרשות לָדְרְאוֹן עולם (דניאל ב' ב') וכן
הוראת השרש הזה בשפת הודו ופרס.

דרב

דָּרַבֵּן שם יתר המהירישה: ולהציב דָּרַבֵּן (ש"א
י"ב כ"א) das Zoch, worin Ackerthiere ge-
spannt werden, וי"מ: der Stachel, והרבוי: דברי
חכמים דָּרַבֵּן בנות (קהל' י"ב י"א) ר"ל יתר שלא ימוט.

דרג

מְדָרְגָה שם מעלות הסלם: בסתר המְדָרְגָה
(ש"ה ב' י"ד) Staffel, Stufe, Treppe, ולא
תעלה במעלות, ת"י לא תסיק בדרגין. ויבוא השם
הזה בבתי הקדש רק על המדרגה החצובה בהר
ובסלע להקל העליה על הולכי על דרך. ונפלו
המְדָרְגָנוֹת (יחזקאל ל"ח כ') אלה הסלעים הוקופים
ותלויים במורד, schräge Steilen, וכן שמשו בו בעלי
התלמוד בהוראה הזאת: אין בנינים מְדָרְגָנוֹת על
גיאות (שביעית ל"ח) ובלשון חכמים נאמר על מעלות
ומדות במורד וחכמה, Borzüge, edle Eigenschaften.

דרד

דָּרַדַּע אחד מהחכמים הגדולי אשר בימי שלמה:
וכלכל דָּרַדַּע בני מחול (מ"א ה' י"א) ולעומתו

יִרְכֵּנוּ לְמַחִיָּה הַמְכַלְכֶּלֶת אֶת הַנֶּפֶשׁ וּמַחִיָּה אוֹתוֹ.
וְהַרְבֵּי לְרֹב פְּרִדִּי: וּבִשְׂבַע הַדְּרָכִים (דְּרִים כ"ח
ו' כ"ה). וּנְמַצָּא ב"ם בְּרַבִּי זֹנִי: מִקֶּשׁ הַדְּרָכִים
(מִשְׁלֵי כ"ח ו'): וְנִקְשָׁה הַדְּרָכִים (שֵׁם שֵׁם י"ח) הַכּוֹנֶה
עַל הַמִּכְפָּל מִסָּעָה עַל שְׁתֵּי מִעִימִים מִתְנַהֵג מִעַם
כֹּה וּמִעַם הַמִּכְּוִי. כַּכְּפֹת הַמַּאזְנוֹנִים עוֹלָה וְיֹוֹדֵר.

מִדְּרָךְ שֵׁם ת"ו לְמִקְוִי שְׁעוֹר דְּרִיסָת כֶּף רִגְלִי:
עַד מִדְּרָךְ כֶּף רִגְלִי (דְּרִים ב' ה') *Exitt eines Fußballens*

הַדְּרָכִים שֵׁם מִטְבֵּעַ מִה: הַדְּרָכִים שֵׁם רִבְאוֹת
ein Gewicht, Drachma, (ש"ס ב' ס"ט) *ober eine Münze*
(עֵינִי מִה שְׂכַתְּבֵנוּ בְּשֵׁרֶשׁ אֲדָרְכֵנוּ,
אַחֲרֵי כִי לֹא נוֹכַל לְהַכְפִּיל דְּרִים לֹא צָרָךְ, לְבַלְתִּי
הַלְאוֹת אֶת הַקּוֹרָא לֵאלֹהֵינוּ).

*אֲדָרְכָהּ שֵׁם בְּתַלְמוֹד: כּוֹתֵבִין לוֹ שֹׁמֵר אֲדָרְכָהּ,
Wollmacht, שִׁיחִיה דְּרוֹךְ בְּנִכְסֵי הַלֹּהֶ
וּשְׁלֵשׁ בְּהֵן לְנִכְסֵי חֹבֹב.

דָּרִים

הַדְּרִים שֵׁם נִדְרָה לְנִכְסֵי שְׁהוֹא רוּחַ יִמִּין: יִם וְדָרִים
יִרְשָׁה (דְּרִים ל"ג כ"ה) *Mittag*: וּפְתַח אַחֵר
לְדָרִים (יְחִיקָאֵל מ"א י"א): בְּהַשְׁקֵט אֶרֶץ מִדְּרִים
(אִיּוֹב ל"ז מ"ט). וּבְתַלְמוֹד הַהַפְעִיל מִזֶּה: הַדְּרִים,
כִּמוֹ הַגִּסְטִין מִן צִמּוֹן.

הַדְּרִינֶשׁ שֵׁם עֶצֶם פְּרִסִי לְאִיזִיה מַלְכִי מְרִי. בְּכַתְבִּי
הַקֶּדֶשׁ נִזְכְּרוּ שְׁלֹשָׁה מַלְכִים בְּשֵׁם הַזֶּה.

א) הַדְּרִינֶשׁ הַמְרִי הוּא *Cyaxares II.* בֶּן וִיוֹרֶשׁ עֶצֶר
לְהַמֶּלֶךְ *Astyages*, דְּהוּז שֶׁל כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פֶּרַס אֲשֶׁר
לָקַח חֵלֶק עִמּוֹ בְּמַלְכוּתוֹ (דְּנִיאל ו' א'). ב) הַדְּרִינֶשׁ
בֶּן *Hystaspes*, מֶלֶךְ פֶּרַס (עוֹרָא ד' ה', חֲנִי א' א').
ג) הַדְּרִינֶשׁ *Nothus* מֶלֶךְ פֶּרַס (נַחֲמִיָּה י"ב כ"ב). —
הַדְּרִינֶשׁ, שְׁע"פ נִזְכָּר בְּעוֹרָא י"ב מ"ט).

הַדְּרִינֶשׁ נִדְרָה עִם דְּמִשְׁק (ד"ה א' י"ח ה'). —
הַדְּרִינֶשׁ, שְׁע"פ (עוֹרָא ב' ג').

דָּרָה

הַדְּרָה תֹּאֵר הַפֶּעַל עֵינֵינוּ חֲפֵשׁ וַחֲרוֹת: וְקִרְאוֹת
הַדְּרָה (יְחִיקָאֵל כ"ה י') *Streifheit*: עַד שְׁנֵת
הַדְּרָה (יְחִיקָאֵל מ"ז י'): מִרְהַר הַדְּרָה (שְׁמֹת ל' כ"ג),
תִּחְשֵׁ, וְךָ וְנִקְיָ מִזִּינֶה, *fein, rein*. וְיֵשׁ שֵׁם עוֹף:

כ"ג י"ד) הוּא כְּנִי לְמִיתָה: אִם דְּרָךְ עֶצֶב־כִּי (תַּחֲלִי
קִלֵּם כ"ד) *Art, Betragen*: אֶת דְּרָכֵנוּ עַל הָאֶרֶץ
(בְּרִאוֹת י' י"ב) *Glitte, Aufführung*: הַדְּרָךְ הַמְּנִיחָה
וְהַיֹּשֶׁרָה (ש"א י"ב כ"ג): נִסְתַּרְהָ דְּרָכֵי מִי (יִשְׁעִיה
ס' כ"ז) כּוֹלֵל כָּל מְנַהֵג מַעֲשִׂים וְתַלְמוֹת אֲדָרִם
וְקוֹדֵרְתוֹ: בְּכָל הַדְּרָכֵי דְעָרוֹ (מִשְׁלֵי ג' י') *Art und
Weise*: וּבְכַדְתּוֹ מַעֲשֵׂת הַדְּרָכֵי (יִשְׁעִיה ג"ח י"ג) *Art
und Weise*, כִּי הוּא כּוֹלֵל כָּל מַעֲשֵׂה וּמַחֲשַׁבָּה מִבְּנֵי
וּמִסְרֵי וְכָל חֲפָצֵי אֲדָרִם מִה שִׁישְׁתַּדֵּל בּוֹ, וְהַמְצוֹת
וְהַעֲבֹרֹת הַכֹּל נִקְרָא דְרָךְ: וְהַלֵּךְ הַדְּרָכֵי לְכָךְ
(קִהֵל י"א מ'): חֲנוּךְ לְעַרְוֵי עֲלִמֵי דְרָכֵנוּ (מִשְׁלֵי כ"ב
ו'): הַדְּרִיעֵנִי נָא אֶת־הַדְּרָכֵיךָ (שְׁמֹי ל"ג י"ג) וְהַרְכִּי ה'
הֵם מְנַהֵגִי מִשְׁפָּטִי עִם בְּרִיּוֹתִי. וּשְׁמוֹר זֶה הַכֹּלֵל,
כִּי דְרָכֵי ה' כּוֹלֵלִים מְנַהֵגִי מִשְׁפָּטִי וְעוֹנֵשׁוֹ אֶת
הַבְּרִיּוֹת, וְזֹאת הִיְתָה תַּפְלַת מִשָּׁה, לְדַעַת דְּרָכֵי
מִשְׁפָּטִי וּבִמָּה יוֹכֵל לְרַצוֹת אֶת פְּנִי, וְזֹה: וְדַעַת
הַדְּרָכֵי יַחְפְּצוֹן (יִשְׁעִיה ג"ח ב') 'בְּקֶשֶׁךְ לְדַעַת דְּרָכֵי ה'
וּמִשְׁפָּטִי אֶת הַבְּרִיּוֹת, כִּי הֵמָּה דְמוּ בְּנִפְשָׁם שֶׁהֵם
צָדִיקִים בְּדְרָכֵי הַצְּדִיקוֹת וְעַתָּה, ע"כ הֵיוּ מִתְרַעְמִים
עַל מְנַהֵגֵי ה' שֶׁמַּעֲנִישׁ אוֹתָם עַל לֹא דִבֵּר, כֹּאמֶר:
לִמָּה צִמְנוּ וְלֹא רִאִית עֵינֵינוּ נִפְשָׁנוּ וְלֹא תַדַּע וְשֵׁם
ג"ח ג'), וְכֵן פִּרְשְׁתִּי כָּל הָעֵינִי שֵׁם בְּבֹאֵר לְהַעֲתִיקָה
הַאֲשִׁכְנִיּוֹת, שֶׁתּוֹכַחֹת הַנְּבִיאִי שֵׁם לְנִלּוֹת תַּעֲוֹת, שֶׁהֵיוּ
מְרַמִּים בְּלִבָּם צָדִיקִים בְּשִׁמְרֵם הַפְּעוּלוֹת
וְהַמַּעֲשֵׂה הַגָּלִיל עַל הָאִיבִירִים, וְלִבָּם בַּל עִסַּם
שֶׁהֵיוּ מְרֹדִים מִסְּדוֹת וּמִסְּרֵי הַנִּתְלִים בְּלִבָּם, וְזֹא
קִרְבַת אֱלֹהִים יַחְפְּצוֹן, ר"ל לְקִרְבֵּי אֱלֹהֵי הַתּוֹכַח
עִמּוֹ לְדַבֵּר: לִמָּה צִמְנוּ וְכִי (עֵינִי בְּאוֹרֵי שֵׁם):
הַדְּרָכֵיךָ יִזְכְּרוּךְ (שֵׁם ס"ד ד') ר"ל בְּדְרָכֵי עֲנִשְׁךָ
אוֹתָם יִזְכְּרוּ שֶׁמֶךְ יוֹפְעוֹ בְּךָ (עֵינִי שְׂרֵשׁ פִּנֵּעַ
בְּאוֹרֵי). וּבְתַלְמוֹד יִשְׁמְשׁוּ בּוֹ עַל כָּל דְּבַר וְעֵינִי:
בְּשִׁלְשָׁה דְרָכִים, *Art, Weise*, וְשׁוֹתָא דְאִנְשֵׁי בְּעַל
הַדְּרָךְ אֶרֶץ, *artiger, stiller Mann*. וְכֵן הוּא כְּנִי
לְתַשְׁמִישׁ, וְכֵן בְּמִקְרָא עֲדָו: הַדְּרָךְ גִּבֹּר בְּעַלְמָה
(מִשְׁלֵי ל' י"ט): וְהַדְּרָכֵי לְמַחֲוֹת מַלְכִּין (שֵׁם ל"א ג'):
בְּרַב הַדְּרָכֵי יִנְעַת (יִשְׁעִיה כ"ד ד') *durch viele Aus-
schweifung wuerdest du geschwächt*, ר"ל חֲלַשְׁתָּ חֵילְךָ
בְּשִׁטָּה זְנוּת וּבְכָל זֹאת לֹא אִמְרַת נֹאשׁ לְמוֹר
מִמֶּנָּה, חֵית יִרְךָ מִצָּתָה, מִצָּתָה לֵךְ חֵיל וְכֹה רַב,
ע"כ לֹא חֵילִית: אִי חֵית יִרְךָ מַחִיָּה וּמוֹזֵן רַב מִצָּתָה
לְמַלְאֵת רַפְּיוֹן כְּחֵךְ בּוֹנוֹת, ע"כ לֹא חֵילִית, כִּי חֵית

und Weife : אחת דתו להמית (שם ד' י"א) Urtheil :
כתב הדין (שם שם ח') Wankel : וכן נקרא בדבריו
המחברים כל אמונה בעם : דת ישראל, דת
הנצרים, דת משה וישראל.

Wefefe, Gebrauche : ואת-דתי המלך (שם שם)
Wefefe, Befehle : והשתיה בדת (שם א' ח') Vor-
fchrift, Gebrauch : להגות דת (שם שם י"ד) Befehl :
בדת היום (שם מ' י"ג) Verfahren, Verhalten, Act

אות ה

הבל

הבל, העתיד להקלו, פער'ו ב"ב. הקלענינו עסק של
שמות ורעות רוח : וילכו אחרי ההבל והקלו
(רמיה ב' ח') bethört, abergläubisch sein : הבל
תהקלו (איוב כ"ז י"ב) mit unnützen Dingen ſich ab-
geben, eitle Reden führen : ובגזל אל תהקלו (תהי'
ס"ב י"ב).

ההפעיל יוצא : טהקילים המה אתכם (ירמיה
כ"ב ט"ו) belhören.

הקבל שם'ו ענינו ריק כלה ובטל : הקבל ורעות
רוח (קהלת ב' כ"ו) eitel, nichtig : כי הקבל ימי
(איוב ד' ט"ו). ותאר פעל : לסהירה הקבל אינע (שם
ט' כ"ט) umfonß, vergebens : הקבל הקלים (קהלת א'
ב' ע"ט) Eitelkeit : בהקבלי נכר (ירמיה ח' י"ט) Borurt-
heil, Aberglauben : כעסוני בהקבליהם (דברים ל"ב כ"א) :
הזן טהקל ומעט (משלי י"ג א') leiße, יאמר על
קלות הענין בהשגותו, כי הבל קל הוא אין בו
ממש. ומוזה הוא שם לרוח הנשימה היוצא מפי
בע"ח בקלות, בעבור היותו דבר קל ואין בו ממש :
הקבל נדף מבקשיות (שם כ"א ד') Decm, Hauch,
Dunst. וכן בתלמוד הקבל פיהם של תינוקות :
אדם להקבל דמה (תהלים קמ"ד ד').
הקבל בן שני לאדם הראשון, אשר הרגו קין
אחיו (בראשית ד' ב').

הבן

הבנ'י תוראתו העצמית כמו : אבני מן אבן, ſel-
nen, ובסמן הרבים הבנים. הוא שם מין
עץ חשוב וקשה שעושים ממנו כלי יקר : קרנות
שן והבנים (יחזקאל כ"ז ט"ו) Steinholz, כי קשה
כאבן ואחרים מעתיקים : Ebenholz.

הא

אות ה הוא האות החמישי בסדר אלפא בית
ומספרו גם הוא חמשה. בשמושיו להיא
הידיעה ינוקד ה, ה, ה (או ה לשאלה גם ה
במלת האם) כפי האות הבא אחריו ויבואר במקומו
בכל ספרי הרקדוק; ולפעמים ימלא מקומו דגש
חזק, כמו : בקקר ובצאן ובין ובשקר.

הא מלת הרומו כשעם : זה, הנה, פה, יש : הא
לכם זרע (בראש' ט"ז כ"ג) baßter iß : והמרכב :
היליכי את הילד (שמות ב' ט'), כמו הא לך (וכמדהו
בתלמוד : אין לך בידו אלא נ' וזו והילך בחלוקת
א' ביו"ד, iß hier) : הא דרכך בראש נתתי (יחזקא
י"ז ט"ט). ובארמית הא אדם הוה יחידיו כמו הן,
קרוב לעברית.
הא בארמית כמו הנה (דניאל ג' כ"ה) ſeße.

האח

האח מלת הקריאה לשמחה : האח האח ראתה
עינינו (תהלים ל"ה כ"א) Triumph: jußßei!
(עין אח).

הבב

הבבב פעל יוצא, בנינו פועל ע"ד מרובעים,
אינו במקרא כ"א בתלמוד שקפלה ולא
הבבבב, fengen, והוא קרוב ללשון ערב. והשם
במקרא : זבחי הבבבי (חושע ח' י"ג) Gebratenes,
Wefengtes והחכם Gesenius מבאר מן שרש יהב :
Opfergaben, (הבה בשרש יהב).

ההפעיל: המצמצמים ותמצתים (שם ח' י"ט) - muer.
 mern, כדרך הקוסמים.

ההפעל מענין הכרה: כאשר הנה מן המסלה
 (ש"ב כ' י"ג) fertiggestellt werden: הורו והגז מלב
 דברי שקר (ישעיה נ"ט י"ג) ausgebrütet und gezeugt
 wurden aus dem Herzen falsche Reden.

הנה שם"ז, וענינו דבור ושיחה במלה, או אנה
 ויללה: בלינו שנינו במרהנה (תהלי' צ' ט')
 Gefchäft: והנה מפיו יצא (איוב ל"ז ב') Gerebe,
 Gefchäft: קינים (הנה והי (יחזקאל כ' י') Zeufer.
 הנה שם"ז, וענינו כמו הנה, מחשבה ורעיון:
 והנה לבי תבונות (תהלים ס"ט ד') bichten,
 denken.

הנה ג"כ מזה: בינה הניני (שם ה' ב') בהניני
 תבער-אש (שם ל"ט ד').

הניין שם"ז לרעיון: הניין סלה (שם ט' י"ז) Ge-
 danke, ומ"א: והניין לבי לפניך (שם
 י"ט ט"ו).

*מהנה נ"ל שהוא שם למשניה ומסיר המעיות
 מן הספרים, מן הנה סינים מכסף - Korref-
 tor, ושלא כדון קוראים אותו ימניה.

הג

הנינה תאר לדבר ישר ונאות ונכון: בפני הגדרת
 הנינה (יחזקאל ט"ב י"ב) paffend, schidlich.
 gebührend, ובתל': דבר יגון, אשר ינהנה.

הגר

הגר שם"פ להגר המצרית האמה לשרי אשר
 אברהם, אשר נתנה לו לשגל וסוכנת ותלד
 לו את ישמעאל (בראשית ט"ז א', כ"ה י"ב).
 הגרי נמצא רק בסמן הרבים: הגרים (תהלים ס"ב
 ז') ובד"ה (א' ה' י'), י"ט ב') הגריאים, והוא
 שם ע"פ לאומה ידועה אשר בערב העורכים מלחמה
 עם משפחות עבר הירדן.

הרב

הרבין יועצי המלוכה בלשון אימית: ההכרי
 מלכא (דניאל ב' א') königliche Staats-
 räthe, ר"ל המליכים את עם מדינתם בעצתם
 בדרך הטוב והישר.

הבר

הזבר שת"ז לחוזה כובבים: הזכרי שמים (ישע'
 ט"ז א') Sternbeuter. ורש"י ע"פ מנחם
 מ"ל ב'רור, ובתלמוד: ושמע קול יהברה, Ton
 unartifullter Ton, קול המיה בלי חתוך אותיות
 מבוררות, וכן דרך מנידי עתירות להשמיע קולות
 בלתי מבוררים, לפתור אותם לפי הצפם ונהנה
 ההכמים האחרונים אשר כל רז לא אנס להם
 בלשונות בני קדם יפרשו שרש הבר כהוראת
 שרש הזה בערבית, והוא חתוך וכריתה, ולפי זה
 פיוזש הוברי שמים כמו סחלקי שמים, die den
 Himmel zerfchneiden, in Felder abtheilen
 ממש, כי אם במושג והשכלה, וע"ז זה יתאמר
 בלבם להגיד עתירות לבני אדם, אשר הצלחתם
 ופועהם תלוים במערכת הבוכבים ולפי דעתם
 המשתע) ראה פירוש על ישעיה מהחכם Geso-
 nius (הל' ב' דף שני') ויש לשום לב על הפסוק:
 בעצמת הברך מאד הנמצא שם (פ"ז י'), כי הוא
 קיוב כהוראתו להוברי שמים. והאחרונים קראו
 לקול את הגה היוצא מפה בתנועה בפתיחה
 את יהברה, Silbe.

הנה

הנה, העתיד והנה, פע"ו, גב"ב. הקל יש ענינו
 דבור או מחשבה: ולשונו תנה צדקתך
 (תהלים ל"ה כ"ח) reden, sprechen. לאינה
 (שם קט"ז ד') והנה בו יוםם ולילה (יהושע א' ח')
 trachten, denken, nachdenken. והנהי בכל פעלך
 (תהלים ע"ז י"ג): לב צדיק והנה לענות (משלי ט"ו
 כ"ח) flinnen, nachflinnen, überlegen. והנה ריך (תהלים
 כ' א') bichten, erbichten. ויש ענינו צפצפה וקול
 המיה: וכיונים הנה הנה (ישעיה נ"ט י"א) glitten:
 כאשר והנה האריה (שם ל"א ד') brüllen, או
 התפעלויות אנה: לכך והנה אימה (שם ל"ב י"ח)
 fegen: אל אנשי קיר-חרש והנה (ירמיה ס"ח ל"א)
 anfehen: והנה אר-נכאים (ישעיה י"ז ד'). ויש ענינו
 הסרה: הגז סינים מכסף (משלי כ"ה ו') weg-
 fahen: הגז רשע לפני-מלך (שם ס"ח): הנה ברוחו
 הקשה (ישעיה נ"ז ח') wegfeuchen, ולדעת רש"י ג"ז
 כמו דבור, ויתכן היות ענינו המיה, faufen, braufen.

הַדְּפָה (Martyr) שַׁעַם לֹאסְתֵּר בַּת אֲבִיחִיל אִשֶּׁת
הַמֶּלֶךְ אַחֲשָׁוִישׁ (אִסְתֵּר ב' י').

הַדְּפָה

הַדְּפָה, הַעֲתִיד יִהְיֶה, פִּי, בָּנִינו קָל. עֲנִינו דְּחִיפָה מִן
הַמֶּקוֹם: וְהַרְקִיתִי מִמֶּצְבֶּךָ (שְׁעִיה כ"ב י"ט)
wegstoßen: בְּלֹא-אִיבָה הִדְּפֵנוּ (כִּסְד' ל"ט כ"ב) stoßen:
לִהְרֹק אֶת כָּל אִיבִיד (דְּבָרִים ו' י"ט) ver-
ausstoßen, jagen, vertreiben: וַיִּנְשׁ גִּחְזוּ לִהְרֹקָהּ (ש"ב ד' כ"ו):
וְהוּא רִשְׁעִים יִהְיֶה (שְׁשַׁלִּי י' ג'): וְהִקְדָּחוּ מֵאֲדָר
אֶל חֹשֶׁךְ (אִיבִיד י"ח י"ח): וּבִכְתָּתָהּ תִּקְדָּחוּ (יִחְזָקָאל
ל"ד כ"א).

הַדְּרָה

הַדְּרָה, הַעֲתִיד יִהְיֶה, פִּי, גִּבְרִי. הַקָּל עֲנִינו כְּבוֹד
וְיוֹפִי: וְהִדְרָתָהּ פָּנֵי זָקֵן (יִקְרָא י"ט ל"ב) ver-
ehren, Günst bezeigen: וְדָל לֹא תִהְיֶה בְּרִיבּוֹ (שְׁמוֹת
כ"ג ג'): הַדְּרָה בִּלְבוּשׁוֹ (שְׁשַׁלִּי ס"ב א') prächtig.
הַגִּפְעֵל: מִנִּי זָקִינוּ לֹא יִהְיֶה (אִיבָה ה' י"ב) ver-
schont werden.

הַהִתְפַּעֵל: אֶל תִּתְּהַדֵּר לִפְנֵי-מֶלֶךְ (שְׁשַׁלִּי כ"ה
'ו) sich ein Ansehen geben, vornehmen thun: וּבִתְלִמּוֹד
הַפִּיעֵל יִתְּהַדֵּר בִּמְצֻתָּהּ.

הַדְּרָה תִּהְיֶה: פָּרִי עֵץ הָדָר (יִקְרָא כ"ג ט') schön:
לֹא תֹאֵר לוֹ וְלֹא הָדָר (שְׁשַׁלִּי ג' ב') Ansehen:
הוֹד הָדָר לִפְנֵי (ר"ה א' מ"ו כ"ב) Würde, Majestät:
Götterähnlichkeit: תִּקַּח הָדָרִי (יִסְכַּח ב' ט'). וְכֵס' נִקְבָּה:
בְּהִדְרַת קֹדֶשׁ (תְּהִלִּים כ"ט ב'): הִדְרַת מֶלֶךְ (שְׁשַׁלִּי
י"ד כ"ח) וְרִצּוֹ: בְּהִדְרֵי קֹדֶשׁ (תְּהִלִּים ק"י ג').

הַדְּרָה גִּבְרִי מוֹד: הָדָר מְלֻכּוֹת (דְּנִיָּאל י"א כ') Glanz,
Pracht, Würde, majestätisches Ansehen.

הַדְּרָה יִהְיֶה תֹאֵר לְדָרֶךְ עֲקוֹם וְעַקְלָקְלָת: וְהַדְּרָה
אִשְׁרָ (שְׁשַׁלִּי מ"ה ב') Stämmungen, Sa-
bryntsch: וְהוּא שׁוֹהָ לֹאֲרִמִּית לִעֲנֵן חוֹרָה וּסְבִיב:
לִיקַח מְלֻכּוֹתֵי הָדָרִי (דְּנִיָּאל ד' כ"ו) וּבִתְלִמּוֹד: הָדָר
כִּיָּה מִהֶהוּא: הָדָרִי דְּכִנְתָּא: מִשְׁהִדְרֵי מִלִּי, אֶהְיֶה
לִי דְּנִמְפָּא. (עֻזִּישׁ דּוֹר).

הַה

הַה מִלֶּת הַקְּרִיָּאָה לִיגֹן וְצֶעֶר: הָה לְיוֹם (יִחְזָקָאל
ל' ב'): o! weh! (עֵינֵי אֶהְיֶה).

הַדְּרָה

הַדְּרָה שֵׁם תְּשׁוּבָת קוֹל הַקּוֹרָא בְּהִדְרָה: וְלֹא-הָדָר
הָרִים (יִחְזָקָאל ו' י') Wiberhall, Echo, אוּ הוּא
כִּמוֹ: הִידְרָה.

הִידְרָה מִלֶּת הַקְּרִיָּאָה לִשְׁמַחָה אֶל דּוֹרְכֵי הַנֶּת:
הִידְרָה כְּדוֹרְכִים יַעֲנֶה (יִסְכַּח כ"ה י"ג) selba:
וְעִנּוּ עֲלֶיךָ הִידְרָה (שֵׁם ג' א' י"ד) Triumph:
הִידְרָה שַׁעַם לִמְלֶךְ אֲדוֹם (בְּרִאשִׁית ל"ו ל"ה).
הִידְרָה שַׁעַם לִמְלֶךְ עַל אֲרָם צוּבָה (ש"ב ו' ג'),
וּבִמְקוֹם אַחֵר נִמְצָא הִידְרָה בְּרִישׁ
(שֵׁם י' מ"ו).

הִידְרָה שַׁעַם לִמְקוֹם בַּעֲמֵק מַגְדוֹ, וְנִמְצָא עוֹד
שַׁעַם קְרִיב לִזֶּה טְבַרְמוֹן.

הַה

הַה פֻּעַל עוֹמֵד, בָּנִינו קָל, עֲנִינו הוֹשַׁמֵּת יָד:
גִּמּוֹל יָדוֹ הָהָה (שְׁעִיָּה י"א ח') hinsetzen:
הָהָה (בִּמְקוֹם הָהָה) שֵׁם לֶאֱרֹץ הַגְּדוּלָּה וְהַרְחָבָה
שְׁקוֹרֵן Sabin (אִסְתֵּר א' א' ח' ט').
הָהָה שֵׁם לִשְׁמַחָתָה עִם מִכְנֵי יִקְשֵׁן בֶּאֱרֹץ עֵרָב
(בְּרִאשִׁית י' כ"ו).

הָהָה שַׁעַם (ש"ב כ"ג ל') וְלִעֲשׂוֹתוֹ בְּרִישׁוֹ (י"א ל"ב)
יְבוֹא הָהָה.

הַדְּרָה

הַדְּרָה פֻּעַל יוֹצֵא, בָּנִינו קָל, עֲנִינו רְמִיסָה וְהִכְנָעָה:
וְהִדְרָה רִשְׁעִים תַּחֲתָם (אִיבִיד מ' י"ב) verstoßen,
unterdrücken, getreten.

הַדָּם

הַדָּם שֵׁם כִּסָּא קָטָן מִשְׁעֲנַת רַגְלִים: (קְהָאֲרִין
הַדָּם רַגְלִי (שְׁעִיָּה ס"ו א') Fußstümel: וְלֹא
זָכַר הַדָּם-דְּנִלּוֹ (אִיבָה ב' א'). כְּנִי לְצִיּוֹן.
הַדָּם שֵׁם הַתּוֹאֵר לַחֲתִיכָה וְנִתַּח: הַדָּם תִּתְּעַבְדוּן
(דְּנִיָּאל ב' ח') die sollt in Stücke gehauen werden.

הַדָּם

הַדָּם שֵׁם עֲנָף עֵץ-עֲבוֹת: תַּחַת הַסִּרְפֹּר יַעֲלֶה:
הַדָּם (שְׁעִיָּה ג' י"א) Myrthe: בֵּין הַהָרִים
(זְכְּרִיָּה א' ח'). וְמוֹדָה שֵׁם עֲצָם פְּרִשִׁי: הַדָּם רִיָּא
אִסְתֵּר (אִסְתֵּר ג' ו').

הָהָה שִׁמְנֵי מִדָּה דָּבָר וְהַפְכוֹ. יֵשׁ שְׂהוּא שְׂהָה
לִשְׁם הָהָה שְׁעֵינֵנו מִקְרָה רַעְה וְצָרָה: כְּעֵשֶׂר

וְהָיָה בְּמֵאוֹנִים יִשְׁאֹרֶיחַד (אֵיבֹב 'ב') Unglück, Schicksal,
Geschick, Trübsal, Leiden

הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבְרָתִי כִי שְׁנֵי שְׂרָשִׁים הָאֱלֹהִים מְשַׁלְּבִים
הֵם; וְכֵן: לְהָיָה יוֹעִילֹו (שֶׁס' ל' י'') לְפִי הַכְּתִיבִי:

וְהִקְרִי לְהָיָה. [וְהִרְבִּי: הָיָה לֵאבִיו בֶּן כְּסִיל (מְשַׁלִּי
י' י'') Unheil: קִרְבָּם הָיָה (תַּהֲלִים ה' י') מִדָּבָר

הָיָה (שֶׁס' צ' ב') ר'ל הָיָה שֶׁל דָּבָר, Hinruffende
Kränkheiten. וְיֵשׁ עֵינֵנו הַצִּלָּתָה הָעֶשֶׂר וְהַנִּכְסִים:

יִכְסַח בְּרִב עֶשְׂרֵי יַעֲזֹרָה (שֶׁס' ב' מ') Glücksgüter
ter: וְהָיָה רְשָׁעִים יִהְיֶה (מְשַׁלִּי 'ב') וְתִרְגָּוִם,

וְקִינִי דְרִשְׁעָא נִסְחָף. וְמוֹדָה: וְהַגְדִּיל דְּבִיר הָיָה
נִפְשֹׁ (מִכִּיח' ד' ב') Eigennutz, מִן מַה הָיָה לְאִדָּם,

Muß. וְהָיָה נִפְשֹׁ תוֹעֵלָתָה עֲצָמוֹ. כְּתִרְגָּוִם,
תַּחֲמוּדִי נִפְשִׁיָה. (הָיָה ע'ש' הַתָּה).

הָהָה נִם הָיָה, פֻּעַל הַשְׁמֵשׁ בִּלְ אִימִית כְּמוֹ הָהָה
בְּעִבְרִית: חוּהָ הָיָה (רִנְיָאֵל ד' י') bu sahest.

הָהָה שְׁעִים לְמֶלֶךְ הַבְּרִיין (יְהוֹשֻׁעַ י' ב').
*הָהָה שִׁמְנֵי לְעֵינֵי מִצִּיאוֹת וְיִשׁוּת, נִמְצָא בְּתַלְמִי:

מִקִּישׁ הָהָה, das Werben, הָיָה דָּאֲבִי
וְכֵן, Debatten, das pro und contra, עֵינֵי מְעֻנֹת

וְכִתְרֹת. וְכֵן: הָהָה וְהַפְכוֹ, entstehen,
יְהָה שֶׁם הַנִּכְבָּד הַמִּיּוֹחַד לְמַמְצִיא הָרִאשׁוֹן

הַנִּצְחִי וְמוֹרֵכֵב מִן הָיָה הוּא וְיִהְיָ לְהַוֹרֹת
הַתְּמִתָּה הַמִּצִּיאוֹת, das ewige Wesen.

הוי

הוֹי מִלַּת חֻקְרִיָּאָה לְצַעַר וְיָגוֹן: הוֹי נֹי חוֹשָׁא
(יִשְׁעִיָּה א' ד') o weh! הוֹי אֲחִי וְהוֹי אֲחֹתִי

(יִרְמִיָּה כ"ב יח') o weh! וְשׂוּרָה לְמִלַּת הוֹי
בְּחִסְרוֹן יוֹדִי. וְנִמְצָא ג"כ לְכִרְוֹן וְהַכְּרֹזָה: הוֹי הוֹי

וְנִסְו (וְכִרְיָה ב' י') he! he! הוֹי צִיּוֹן (שֶׁס' שֶׁס' א') auf.
הַזֶּמֶם שְׁעִים וְנוֹכַח בְּר' הוֹי (א' ל' ש').

הון

הוֹן שֶׁם ת"ז לְרִבּוֹי נִכְסִים: כָּל הוֹן יִקָּר וְנִעְמִים
(מְשַׁלִּי כ"ד ד') Schätze, Reichthum: תִּמְכֹּר־

עִמָּךְ בְּלֹא-דָוָן (תַּהֲלִים מ"ד ב') bedeutender Gelbbe.
trag: אֵת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ (שֶׁה' ח' ד') Vermögen,

Eigentum: בֵּית וְהוֹן (מְשַׁלִּי י"ט י"ד) Güter: מִרְבָּה

חָן גִּבַּ מִלַּת חֻקְרִיָּאָה לְיָגוֹן וְעֵצָב: וּבְכָל חֻצוֹת
יִאֲמָרוּ הוֹי הוֹי (עֲמוֹס ה' מ"ו) weh! o.

הוא

הוּא מִלַּת הַנּוֹף לְנִסְתָּר יִיחִיד וְזָכָר: וְהוּא יִמְשַׁל
בְּךְ (יִרְמִיָּה ב' מ"ו) er. וְלִפְעָמִים בֹּא בְּכַפִּילָת

הַכְּנִי לְעוֹרֵר עַל הַכּוֹנֵנָה וְלַחֲזוֹק הַמְּלִיצָה: וְלַהּוֹרֹת
נֶתַן בְּלִבּוֹ הוּא (שְׁמוֹת ל"ה ל"ד). וְלָרֹב וּבְכָלֹל גַּם

כֵּן דְּבִיר הַמִּצִּיאוֹת הָיָה sein: הוּא הַדָּבָר (דְּבִירִים
ל' כ') dieses ist es: וְיִי הוּא הָאֱלֹהִים (יִרְמִיָּה י"ח ל"ט):

אֲבָרָם הוּא אֲבָרָהִם (יִרְמִיָּה א' כ"ו). וְבִאֲוֹן הוּדָה
יִתְחַבֵּר גִּבַּ לְמִיב וְלִנְכֹח: אֲנִי הוּא (יִשְׁעִיָּה מ"א ד').

וְעַם ה' הוֹדִיעָה: בְּיוֹם הַהוּא, an demselben Tag
בְּמָקוֹם הַהוּא, an denselben Ort.

הוד

הוֹד שֶׁם נִרְדָּף עִם הוֹדֵר לְהוֹרֹת הַדָּוָר נֹי יוֹסִי
וְשִׁלְמוֹת: הוֹד וְהוֹדֵר לְמִנֵּי (תַּהֲלִים ק"ד א')

Würde, Pracht, Majestät: הוֹדֵר עַל-אֶרֶץ וְשָׁמַיִם
(שֶׁס' ק"ח י"ג): וְנִתַּת מְהוֹדָף עָלָיו (בְּמִדְבָּר כ"ז כ'):

וְהוּא הוֹדָה (יִרְמִיָּה כ"ב יח'): כְּסוּם הוֹדֵר (וְכִרְיָה י' ב')
in seinem Schmucke: הוֹדֵר נִחְרוֹ אִיסָה (אֵיבֹב ל"ט כ')

sein fürchterlich schönes Schinauben
(יִשְׁעִיָּה י"ד י'). וְמוֹדָה שְׁמוֹת ע"פ הוֹדֵרָה, הוֹדֵרָה,

הוֹדֵרָה.

הודה

הוֹדָה פֻּעַל עוֹמֵד, בְּבִיב. הִקְלַ עֵינֵינוּ הוֹדָה
וְיִשׁוּת אוֹ הַשְׁתַּנּוּת וְהַתְּהַפֵּךְ דָּבָר אֶל דָּבָר

אֲחֵר וְקִשּׁוּרֵי בְּלִמָּד לְרֹב: הָיָה לָהֶם לְמֶלֶךְ (נַחֲמִי'
'ו') sein, werden: הָיָה גְבִיר (בְּרִאשִׁי כ"ז כ"ט) we-

ben: כִּי מַה הָיָה לְאִדָּם (קִהֲלָת ב' כ"ב) Mogens we-
sentlicher Wortheil: שֶׁם יְהוּא (שֶׁס' י"א ב'). מִשְׁפָּטֹו

יְהוּדָה, bleiben: הוּא אֶרֶץ (בִּאֲלֻף בְּמָקוֹם ה' א')
(אֵיבֹב ל"ז י') sei [falle] zur Erde. וּבְמִלִּיצָה מִדָּבָרָת

בְּרִאשׁ מ' מְלִיצַת יִשְׂרָאֵל: בְּצוֹת אֶל אֶל תְּהוּ הוּא
אֶרֶץ, als Gott zum Chaos sprach: werde Erde!

הָהָה שִׁמְנֵי. עֵינֵנו שֶׁבֶר צָרָה: וְתַפְּלוּ עָלֶיךָ הָהָה
(יִשְׁעִיָּה מ"ו י"א) Unglück: הָהָה עַל-הָהָה (יְחִיָּה)

י' כ"ו). כִּי הוּא וְהִיָּה עֵינֵינִם אֲחֵר, כִּי הִיָּה בְּאַרְמִית
הוּא. וְהִנֵּה הַנִּפְעַל מִן הִיָּה נִחְתִּי וְנִחְתִּי שְׂהוּא

גִּבַּ שֶׁבֶךְ וְצָרָה.

הוּ הוּ הוּ (שם כ"ה ח'): כבד את יי מהוּקָה (שם
ג' ט'), ובאל"ף ת' ה'א': מצאתי און לי הוּשע י"ב
ט'). והרבו: ברוב הוּקָה וּמַעֲרִיךְ (יחזק' ב"ו ל"ג),
והוּשע כמו די: ארבע לא אמרו הוּן (משלי ל'
ט') genus: ואש לא אמרה הוּן (שם שם ט').
הוּשָׁקֶמַע שַׁע"פ (ד"ה א' ג' י"ח). — הוּשָׁקֶמַע (א) שם
יהושע בן נון במרם הסב משה את
שמו (במדבר י"ג ח'). (ב) שם מלך ישראל (ט"ב ט"ו
ל'). (ג) שם הנביא הוּשע בן בארי. הוא הראשון
לשנים עשרה הנביאים אשר דברי חזוֹתם חֲבָרוּ
יחד והיו לאחרים בתרי עשר. — הוּשָׁקֶמַע, שַׁע"פ
נוכר בנחמיה (י"ב ל"ב) ובירמיה (ט"ב א', ט"ג ב').

הוּה
הוּהָּ מַעַל עוֹמֵר, בְּנוֹי קָל, הוֹנַח עַל הַמְּשׁוּטָט
ברעיונו ומדבר בשירה דברי תענועים
בערוב ובבלי סדר וערך: הוּהָּ שׁוֹכְמִים נִישְׁעִיה
ג' י') träumen, irre leben. ומזה ש"ם נקבה כר"ב א'
"הוּהָּ", Ungereimtheiten, Unfinn, Träumereien.
Weisheit.

הוּ
הוּ' תֹאֵר לַמַּסְפֵּר וּבֹאֵל: קִינִים וְהִנֵּה נָהִי (יחזקאל
ב' י') Weh'flage. ואולי חסר נר"ן נהי. ובתוס'
אל"ף במקום: הוּא כָּל נִשְׁיָאֵי יִשְׂרָאֵל (שם ל"א י"ז).

הוּא
הוּא מֵלֶת הַגּוֹף לַנִּקְבָּה יְחִידָה נִסְתָּרָה: הוּא נִתְּנָה
לִי (בראשית ג' י"ב) fle. ונכלל בו ג"כ דבור
המציאות היה: יוֹנָה תּוֹנִיתָה וְהוּא (יחזקאל כ"ג
ט') fle blieb es noch.

הוּה
הוּהָּ הַעֲתִיד וְהוּהָּ מַעַל בְּיוֹנִי לֹא עוֹמֵד וְלֹא
יוצא כ"ב. הַקֵּל עֵקֶר עֲנִינוּ מַצִּיאוֹ וַיּוֹשֻׁעַ אִם
מַצִּיאוֹמָה וַיּוֹשֻׁעַ הַנּוּשָׂא כֹאשֶׁר לֹא יִבּוֹא אַחֲרָיו תֹּאֵר
או שם: כֵּן הָיָה (בראשית ט"א ג') war: וְהוּהָּ דִּנְיָ
עַד שֶׁנֶּתְּ אַחֶת לַכֹּרֶשׁ (דניאל א' כ"א) ר"ל הוּהָּ
נִמְצָא. או שוֹרָה מַצִּיאוֹת תֹּאֵר כִּנּוּשָׂא כֹאשֶׁר יִבּוֹא
אַחֲרָיו שֶׁם יִשְׂרָאֵל וְהַרְוֵץ הָיָה תִּירוֹ (ברא' א' ב'):
וְהַנּוּשָׂא הָיָה עֵרוֹם (שם ג' א'): הוּא־הָיָה נְבוֹר־צִיד
(שם י"ט). או שוֹרָה הַעֲשׂוֹת דָּבָר מִה שֶׁלֹּא הָיָה:

הוּן הַאֲרֵם הָיָה כֹּאֲתֵר מִמֶּנּוּ (שם ג' כ"ב) werden:
וְהוּן אֲוֵר וְהוּן אֲוֵר (שם א' ג'): הוּן וְהוּן לְנוֹי מִדּוּל
(שם י"ח י"ח): והוּא וְהוּן פֶּרָא אֲרֵם (שם ט"ו י"ב):
כִּי הוּא אֲמַר וְהוּן (תהלים ל"ב ט'): אֵת הָיָה לֹאֲלַפִּי
רַבְּבָה (בראשית כ"ד ט'): וְכֵן כָּל שְׁבָא הַשֶּׁם אַחֲרָיו
נוֹטָה בְּלִמְד' מִרְה הַעֲשׂוֹת, או שְׁנוֹי וְהַתְּהַפְּכוֹת
דָּבָר אֶל דָּבָר: וְהוּן לְתַנִּין (שמות י' ט') verwandelt
werden: וְהוּן לֹאֵת עַל יִדְכָה (שם י"ב ט"ז): וְהוּן
לְבִשָׁר אֶחָד (בראשית ב' כ"ה). וְכֵן מִרְה עַל קִנִּין
דָּבָר בְּבוֹא לְמִד' אַחֲרָיו: וְהוּן לִי שׁוֹר (שם ל"ב י')
haben: וְהוּן לֶךְ אֲשֶׁר לֶךְ (שם ל"ב י') befehlen. וְכֵן
יִרְדָּה עַל כָּל אֹפֶן מַצִּיאוֹת דָּבָר וְהוּל עֲנִין: אֵתֵּה
תְּקִיָּה עַל בֵּיתִי (שם ט"א ט') ר"ל תְּהִיָּה פְקִיד מִמֶּנּוּ:
תְּהִי קָא אֵלֶּה (שם כ"ו כ"ג) וכבר אֲמַרְתִּי בְּתַלְע'
(ט"ו ש"ט ט"ז) כִּי הוּא פֶּעַל הַעוֹמֵד בְּמִקוֹם ג' מַעֲלִי
הַעוֹר בְּשֹׂאֵר לְשׁוֹנוֹת, haben, sein, werden. וְזִמָּה
ג"כ אִינוּ שׁוֹמֵר לֹא הַמִּין וְלֹא הַמַּסְפֵּר כִּי בֹא לְרֹב
בְּמִקוֹם כְּנוּי מַסְמִי es war: וְהוּן הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם
(בראשית ט"ב ל"ה): וְהוּן אֲנִשִּׁים אֲשֶׁר הָיוּ מִטָּמִים
(במדבר ט' י') וְכֵן יִבּוֹא כָּל הַתַּחֲלֵת סִפּוֹ הַדְּבָרִי:
וְהוּן אַחֲרֵי מוֹת מִשָּׁה (יהושע א' א'): וְהוּן אַחֵר
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה (ברא' כ"ב א'): וְהוּן כִּימִי אַחֲשׁוֹרֶשׁ
(אסתר א' א') ר"ל וְהוּן הַדְּבָר הַבָּא בְּסִפּוֹר וּמַעַל
הוּהָּ הַמְּחַבֵּר אֶל יַד ה' עֲנִינוּ מִכָּה וְעִנְשָׁה: הִנֵּה יַד
יְיָ הוּהָּ בְּמִקְנֶךָ (שמות ג' ג'): וְגַם יַד יְיָ הוּהָּ בָּם
(דברים ב' ט"ז). או שְׁעִינוּ חוֹל הַנְּבוּאָה: וְהוּן עֲלִיו
שֶׁם יַד יְיָ (יחזקאל א' ג'): הוּהָּ עֲלִי יַד יְיָ (שם ל"ז
א') אֵלֶּה אֵלֶּה הַמַּצִּיאוֹת נִקְשֶׁר בְּבִיטָה, וְהַשְׁנִי בְּמִלֵּת
עַל. וְבֹא עַל דֶּרֶךְ הַמִּקְוֶה: וְהוּן הַשֶּׁמֶשׁ לְבוֹא (ברא'
ט"ו י"ז) עֲנִינוּ כֹאשֶׁר הִיטָה קְרוֹבָה לְבוֹא, als fle
untergehen sollte: וְהוּן לְעוֹבֵד (במדבר ח' י"א) עֲנִין
הַכְּנָה וְהַפְּרָשָׁה, fle sollten gewidmet sein.

הַנִּפְעַל יֵשׁ מִה שְׁהוּא מַעֲנִין יִשׁוּת: הַקְּהָיָה
כְּדָבָר הַגְּדוּל הוּהָּ (דברים ד' ל"ב) geschehen, sich et-
eignen. וְיֵשׁ עֲנִינוּ הָיָה וְשׁוֹבֵר: וְאִנִּי נִקְהִינִי וְנִחַלְתִּי:
(דניאל ח' כ"ב) gerüttelt, gestört: וְשִׁנְתּוּ (קְהָיָה)
עֲלִיו (שם ב' א') unruhig sein: תֹּאֲרָה קְהָיָה תַעֲרֵב
לְנַפְשׁ (משלי י"ג י"ט) unterbröck werden (ע' הוּהָּ).

הוּך

הוּך מֵלֶת הַשְּׂאֵלָה וְהַתִּימָה ע"ד הָאֲרִמִּית כְּשֶׁמֶם

Tempel. והרבו: והוא בקיקלי מלך (משלי י' כ"ח):
ותנים בקיקלי ענג ישעיה י"ג כ"ב) וגם בס"ג: ויבן
היקלות (הושע ח' י"ד). ובכל מקום יורד מושך אחרי
הצירי.

היקלא בל' ארמית כמו היכל בעברית: ורענן
בקיקלי (דניאל ד' א' כ"ו) reuig in mel-
nem Palaste: מן היקלא די בירושלם (שם ה' ב')
aus dem Tempel in Jerusalem
הימן שע"ם לאיש חכם לפני מלך המלך שלמה
(מ"א ה' א'). וגם אחד הלויים המנצחים
בנגינות שמר הימן האזרחי (תהלי' פ"ח א').

הכר

הכר פעל עומד, בנינו הקל ענינו עזות מצח
והצמא בל' ערב: לא תביוש תהפך לי
(איוב י"ט ב') sich erschrecken, erbreiten, ואין לתמה
על פעל ערבי בעברית כי לדרך ספר איוב כלו
העתק מערבית ויש לו רעים רבים.
הכרה שמ"ג מזה: הכרת מניהם ענתה במ
(ישעיה ג' מ') Grechtheit.

הל

הל בא פעם אחת בכתבי קדש במקום ה' השאלה
כפי נוסחת הגררדעי: הל יהנה תנמלו זאת
(דברים ל"ב ו') אולם יותר נכון לקרוא בלי הפסק
הל'הנה.

הלא

הלאה תאר הפעל, ענינו רחוק מקום או זמן:
והלפת משם והלאה (ש"א י' ב') weiter
hinweg: וזה הלאה (במדבר י"ז ב'): גש הלאה
(בראשית י"ט מ'): מהלאה לשערי ירושלים (ירמיה
כ"ב י"ט) הפך הלום והנה: ומיום השמיני והלאה
(יקרא כ"ב כ"ו) weiter, ferner: מן הוא והלאה
(ישע' י"ח ב') ומה הנפעל במקום תאר: והנהלאה
(מ"ה ד' ז') die Entfernte, ר"ל המרוחקת.

הלח

תהלה שמ"ג, ענינו העדר שלמות: ובמלאכיו
ישיתתהלה (איוב ד' י"ח) Unvollkommenheit
(עין הלל).

אך: הך יוכל עבר ארני זה (דניאל י' י"ז) wie?
wie so? הך אביא אלי את ארון האלהים (ד"ה א'
י"ג י"ב).

הים

הים פעל עומד ויוצא, גב"ב. הקל ענינו המית
מת שזה לפעל המם: והם מרוסח גדולה
(דברים י' כ"ג) והמ"ם השניות בנוי, Bestürzung ver-
breiten, verwirren, zerrütten: והם לגל עלתו
(ישעיה כ"ה כ"ח): והפתי את כל'העם (שמות כ"ג
כ'): לקדם ולאברם (אסתר ט' ז').

הנפעל ענינו המית שממון ותמהון: ותהום כל
העיר (ירמ' א' י"ט) sich unruhig entsetzen, erschauern, sich unruhig zeigen.

ההפעיל: אריר בשיחי ואהימה (תהלים ג"ה ג')
jammern, tolmern, klagen, heulen: תהימה
מארם (מ"ה ב' י"ב) wimmeln, ענינו המית המון
גדול ושואן עם רב.

מהומה שמ"ג מענין המיה ושואן על כל ג'
אפנים: מהומה ומבוסה (ישעיה כ"ב ה')
Bestürzung, Zerrüttung, Verwirrung, Geräusch,
Lärm, Tumult, Getöse: ובכל מקום מציאותו איננו
יוצא מאחת מפנים האלה: ומהומה בו (משלי ט"ו
ט"ו): כי מהומות רבות (ד"ה ב' ט"ו). ויש שמירושו
כמו המון, והוא זר: ולא מהמהם (יהקאל י' א').

הין

ההין פעל עומד, בנינו הפעיל ממאמר איכות
נקמות ובא מצטרף על פעל אחר להורות
בו חפץ ואמין רצון והומנה אל הפעול ההוא:
ותהינו לעלות (דברים א' מ"א) sich erheben, behar-
ren, fest entschlossen sein, im Begriff sein
שממנו מלת הן, הן, כמו על מן עלה.
הין שם ת"ז למדת הלח: והין צדק (יקרא י"ט
כ') ein gewisses Maß der Gütigkeiten: ושעורו
י"ב לוג, והלוג ששה ביצים.

הבל

היבל שתי' לארמון וסירה מקדש מלך ואריר:
להיבל ולדבר (ד"ה א' ה') Tempel, Palaß,
Schloß: והיבל תוסד (ישעיה ס"ד כ"ח) ועל הרוב
לבית הגבוה: בקיכל יי (ס"ב כ"ד י"ד) der heilige

הלך

הָלַךְ העתיד ילך. פ'ע. דב"ב. הקל עקר ענינו תנועה ממקום למקום: הָלַךְ בדרך מרחוק (משלי י"ט) *gehen, reisen, fahren*: הָלַךְ לקראתך (בראשית ל"ב י'): למה לא הָלַכְתָּ אלי (במדבר כ"ב י"ז): הן קדם אֶהְיֶה (איוב כ"ג ח'): מפיו לפידים יִהְיֶיכוּ (שם פ"א י"א): וְתִהְיֶה אֶשׁ אֶרֶצָה (שמות ט' כ"ג). ואמר על המשך והתמדה בענין מה: ואנכי הָלַךְ עירי (בראשית ט"ו ב') *wandeln*, מתמיד היות בלי דע: אנכי הָלַךְ לְמֹת (שם כ"ה ל"ג) מתמיד בדרכים מסוכנים. וכן יבוא מצטרף על פעל אחר לתורות בו התגברות והמשך והתמדה: הָלַךְ ושוב (שם ח' ב') *fortfahren, immer fort*: הָלַךְ וחסור (שם שם ח'): הָלַךְ ונמנע (שם י"ב ב'): הָלַךְ וקשה (שופטים ד' כ"ד): הָלַךְ ורב (ש"א י"ד י"ט): הָלַךְ ואור (משלי י"ז י"ח). וכן ואמר על עסק והנהגה מוסרית: אשר לא הָלַךְ בעצת רשעים (תהלים א' א') *folgen*: ואחר עיני הָלַךְ לבי (איוב ל"א י'): והִלַכְתִּי אִף אֲנִי עִמָּכֶם בקרי (ויק' כ"ב כ"ד) *fortfahren*: הנפעל: כצל כנסותו הִלַכְתִּי (תהלים ק"ט ג') *hinschweifen, hinschauen*: הנפעל ממנו בענין זה על הלוך וחסור כחות הטף שהוא מתפעל מהמשך הזמן, ברבות ימי החיים: הפעל גם הוא לרוב עומד: ולא הִלַכְתִּי בגדלות (שם קל"א א') *wandeln*: הִלַכְךָ ברגש (שם נ"ה ט"ז): קודר הִלַכְתִּי (שם ל"ה י'), והיוצא: ערום הִלְכוּ בלי לבוש (איוב כ"ד י') *gehen lassen*. כמו כל הברת תְּחִינִי: בארצך אֶהְיֶה (משלי ח' כ') *gehen, folgen*. להתפעל: אִסְיָקוֹם (והִתְהַלַּךְ בחוץ (שמו' כ"א י"ט) *wandeln, hin und her gehen, auf und ab wandeln*: מִתְהַלַּךְ בנן (בראשית ג' ח'): מרדכי מִתְהַלַּךְ (אסתר ב' י"א) ובמובני המוסרי ענינו התעסקות בדרך ישר: הִתְהַלַּךְ־נַח (בראשית י' ט'), *wandeln*: *flüß führen*: הִתְהַלַּךְ לפני והיה תמים (שם י"ז א'): והִתְהַלַּכְתִּי באמתך (תהלים כ"ז ב') כלם ענין הנהגה שעושה עצמו הולך בדרך הטוב. והחכם רנה"ו באר ההבדל בין הולך ומתהלך בין בטבעי ובין במוסרי, כי ההולך הולך אל מחוץ חפץ ידוע מבלי שישניח בכל אורך הדרך על ענינים הנמצאים בו, אבל המתהלך איננו מתכוין למקום ידוע, כי הוא

כמשיל אנה ואנה להביט ולהתבונן בכל דבר שהוא הולך בו. וכן במסרי, מתהלך בדבר, מחשב דרכו ומשניח בו ומתבונן כל ענין להשיגו. ומוז: והִתְהַלַּכְתִּי בתוככם (ויקרא כ"ו י"ג) *ich werde unter euch herumwandeln*. להביט ולעיון ולהשניח על כל צרכיכם, ומורה השנחה פרימית. ועיון באורו על מסוק ההוא. (ויתר בניני השרש הזה כשרש ילך).

הָלַךְ שתי' אם להבר הגנר תמיד: והנה הָלַךְ רבש (ש"א י"ד כ"ו) *Lauf, Gang, Fluß*, ויש תאר לעובר אורח: ויבוא הָלַךְ לאיש העשיר (ש"ב י"ב ד') *Bandener, Reifender*.

הִלְכָה שם"נ למקרה פעולת התנועה: יכשלו בְּהִלְכָתָם (נחום ב' ו') *Einübergang*: הִלְכֹת עולם לו (הבוקר ג' ו') *der Gang der Natur*: הִלְכֹת ביתה (משלי ל"א כ') *die Wirtschaft*, ובר"ו: ברחוץ הִלְכִי בחמה (איוב כ"ט ו') *die Fußstritte*: הגמר הִלַךְ כמשקל הפעל בל' ארמית. ובתלמוד שמשו בשם הִלְכָה, *Gang, Ordnung, Gebühre*, על מנהג המורגל: הִלְכָה כב"ה, *Gebrauch, Befehl*. שואל כענין ומשיב בְּהִלְכָה, *gung*. שותף, *passend*. שהתשובה הולכת עד השאלה.

מִהְלַךְ שם מ"ו למדה משוערת בהליכה בזמן משוער: מִהְלַךְ יום אחד (יונה ג' ד') *Reise*: מִהְלַךְ שלשת ימים (שם שם ג'). ויבוא בשעור המקום: מִהְלַךְ עשר אמות (יהוקאל ט"ב ד'): עד מתי יהיה מִהְלַךְ (נחמיה ב' ו'). וע"א: ונתתי לך מִהְלָכִים (זכריה ג' ו') *Umgang, Wandel*.

תִּהְלַכְה שתי'נ למקום עשוי בבנין ללכת שמה: וְתִהְלַכְתֶּם לִימִין (נחמיה י"ב ל"א) *Wänge, Gallerten*.

הָלַךְ בל' ארמית כמו הִלַךְ בעברית: מִהְלַךְ הוה (ירמיה ד' כ"ו): מִהְלָכִין בנו נורא (שם ג' כ"ה) *herumgehen im Feuer*.

הָלַךְ ש"הת בארמית למכם הדרכים (עזרא ד' י"ג) *Weggeht, Soll*: מִהְלַךְ־נַפֶּשׁ (קהלת ו' ט') ענינו תאור, *Verlangen*.

הלל

הִלָּל העתיד יהלל. פ'ע"ה. הב"ב. הקל ענינו שמחת הבל בלי השכל. ודעת ובל' מוסר, *über-*

בִּי תִתְהַלֵּל נַפְשִׁי (תהלים ל"ד ג') שְׂחָא בְּאִמְתָּה:
וְאִזְל לֹא אִזְל וְתִתְהַלֵּל (מסלי כ') יִתְרוּגְם (ר' יתורגם)
לֹא (כ') לִיכְּ דֵּם הַרְפֵּס: אִשָּׁה יִרְאֵת י"י הִיא תִתְהַלֵּל (שם)
הַנּוֹכְרִים, כָּל מָה שֶׁהָיָה עֵינֵי שְׁנֵי הַעֲנִינִים
וְהָיָה שֶׁבַח הַפֶּה בַּתְּחִלָּה.

הַלֵּל תִּשְׁחַדְרָק בְּסִדְרֵי עֵינֵי שִׁיר שְׂבַח וְשִׁמְחָה:
קִרְשׁ הַלֵּלִים לִי (יִקְרָא י"ט כ"ד), Danklieb
Lobgefang: וְיַעֲשׂוּ הַלֵּלִים (שׁוֹפְטִים ט' כ"ו), Freu
denck, Genckfest. וּבִתְלַמְדֵּי נִקְרָא שְׂמִיחַת חֲתוּנָה
בִּי הַלֵּלִיא.

הַלֵּל שֶׁתִּזְכָּר לְכֹכֵב נֹגַהּ שֶׁהָיָה מֵאִיר וּמוֹדִיר:
הַלֵּל בִּין שְׁחָר (יִשְׁעִיה י"ד י"ב), Morgenstern
Glänzen.

הַלֵּלֹת שֶׁמֶנֶּע עֵינֵי שְׁנֵי וְשִׁירָה דִּיעַת וְהַעֲדָר
הַשֶּׁכֶל: דִּיעַת הַלֵּלֹת וְשִׁכְלוֹת (קֹהֶלֶת
א' י"א), Töflheit, Unflinn (שם ט' כ"ו)
Ungereimtheiten (שם ט' כ"ו), ובְּשׁוֹרֵק: הַלֵּלֹת רַעָה (שם י'
Ausgelassenheit).

מִתְהַלֵּל שֶׁמֶנֶּע לְתַהֲלָה: וְאִישׁ לִפִּי מִתְהַלֵּל (מסלי
כ"ו כ"א), das Lob (שם ט' כ"א), ר' לִפִּי מִה שִׁירָה
מִתְהַלֵּל הָאֵדֶם הַדְּבָרִים נִבְרָ עֵרְכּוֹ לְשׁוֹב אוֹ רַע.
הַטּוֹב הַזֶּה מִתְהַלֵּל דְּבָרִים טוֹבִים וְהַפְכוֹ בַּהֶפֶךְ.

תְּהַלֵּה שֶׁמֶנֶּע עֵינֵי שִׁיר שְׂבַח: תִּבְעֶנָה שְׂפָתַי
תְּהַלֵּה (תהלים ק"ט קע"א), Lob, Ruhm,
Dank: לִךְ דּוֹמִיָּה תְּהַלֵּה (שם ס"ה ב'): לִשְׁם וְלִתְהַלֵּה
(צִמְחָה ב' כ'): מַעֲשֵׂה תְּהַלֵּה (יִשְׁעִיה ס"א ג') לְדִיעַת
קִצַּת הַמַּפְרָשִׁים מַעֲנִין אוֹר, helteres Lichtgewand,
או מַעֲנִין שְׂבַח, einen lobpreisenden Geist: כֵּת י':
רוּחַ מִשְׂבַּחָא: תְּהַלֵּת י"י (תהלים קס"ה כ"א): נִרְאָה
תְּהַלֵּת (שְׁמוֹת ט"ו י"א). וְנִקְרָא זְמִירוֹת הַדָּר
תְּהַלֵּים כְּלִי.

תְּהַלֵּה שֶׁמֶנֶּע הַיֶּפֶךְ תְּהַלֵּה שֶׁהָיָה נִגּוֹת וְחִסְרוֹן:
וּבְמִלְאֵי וְיִשְׁיִים תְּהַלֵּה (אִיּוֹב ד' י"ח), Tadel
מִן הַלֵּלֹת. וְהָיָה כִּמוֹ מִן תְּהַלֵּה תְּהַלֵּה.
הַלֵּל שֶׁם תּוֹאֵר לְשִׁיר תְּהַלֵּה שֶׁמֶהֻלָּלִים לֵה:
בְּמִקְהֵלוֹת בְּבֵית אֱלֹהִים, וְאֹמְרִים הוֹדוּ לֵה:
כִּי טוֹב וְנוֹ, das Loblieb, die Hymne Gottes (לְהוֹדוֹת
לֵה) כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ בְּהַלֵּל דָּרֹד (דְּבָרִי הַיָּמִים ב' ו')
Lobgefang Davids (שם ט' כ"א). וְיַעֲשׂוּ בְּהַלֵּל וּבְהוֹדֵת (עִירָא
ג' י"א).

müßig sein, ausgelassen sein
תְּהַלֵּה (תהלים ע"ה ח'), übermüßig, ausgelassen sein,
verhöhnern, spotten: לֹא יִתְצַבּוּ הַלֵּלִים (שם ה' ו'):
כִּי קִנְיָתִי בְּהוֹלָלִים (שם ע"ג ג'), הֵם חֲמֻרִים
בְּעֵנֵי וְשִׁחּוֹק בְּלִי מִדִּים בְּדֶרֶךְ מוֹסֵר, כִּשְׂיֵתֶעֱצָם
בְּתַעֲנוּגֵי הָעוֹלָם יִבְעַם בְּכַח הַשֶּׁכֶל, וְיִשְׁלַח רֶסֶן
הַמּוֹסֵר מֵעַל פָּנָיו.

הַמַּעֲלָל עַל ב' מַשְׁקָלִים וְעַל ב' הוֹרָאוֹת, מִה
שֶׁהָיָה עֵד הַמְּרֻבָּעִים הָיָה יוֹצֵא, מַעֲנִין הַקֵּל,
הַיּוֹצֵא מִשְׁכַּל הַיִּשָּׁר: וְשׁוֹמְטִים וְהוֹלֵל (אִיּוֹב י"ב
ט'), betölen, irrflinnig machen: כִּי הַעֲשֵׂק וְהוֹלֵל
חֲכָם (קֹהֶלֶת ו' ו') יִצְאֻ אִמְדַּעְתּוֹ: לְשִׁחּוֹק אִמְרָתִי
מְהוֹלֵל (שם ב' ב'): מְהוֹלֵל בִּי נִשְׁבַּעוּ (תהלים ק"ב
ט') מִי הַמְּהוֹלֵלִים בְּעֵינֵי. וְמִה שֶׁהָיָה עֵד שְׁלִים
עֵינֵי שְׂבַח וְתַהֲלָה: שְׂבַח בְּיוֹם הַלֵּלִיתִיךָ (שם ק"ט
קס"ד), preisen, loben, rühmen: כִּי הַלֵּל רַשָּׁע (שם
י' ג'): וְהַלֵּלִיךָ דָר (מסלי כ"ו ב'): וְהַלֵּלִיךָ אוֹתָהּ אֵל
פִּרְעָה (כִּרְאשִׁית י"ב ט').

הַמַּוֵּל מַעֲנִין ב': לִפִּי שִׁכְלוֹ וְהַלֵּל אִישׁ (שם
י"ב ח'), gelobt, gerühmt werden: הַעֲדָר הַקֹּהֶלֶת
(יִחְזָקָא כ"ו י"א), berühmt, וע"א: וּבִתְלוֹתָיו לֹא
הַקֵּלֵל (תהלים ע"ח ט'), gefeiert, או כְּנוֹי לְנִשְׁוָאִין,
verehelicht, כִּי בְּיוֹם הַחֲתוּנָה מִהֻלָּלִים הַכֹּהֵן בִּשְׁוִירִי,
כַּאֲמָרָם בְּתַלְמִיד: הַלֵּלִיא, Schalk, בִּי הַלֵּלִיא.

הַהַפְעִיל עֵינֵי אֹר וְהָרָה, כִּי הָאֹר וְהַשְׂמִיחָה
בִּלְעֵבְרִי אֶחָד הֵם: וְכֵן צִירָה וְחֹשֶׁךְ לְעִמְתָּה: קֹהֶלֶת
נִרְוֵי עַלִי רֹאשִׁי (אִיּוֹב כ"ט ב'), lang (שם ט' כ"א): לֹא
verbreiten, וְלִדְעַת דְּרִיךְ מִקְּהֵל וּמִשְׁפָּטוֹ בְּתַשְׁלוּמוֹ
בְּחֻלָּלוֹ. אִם אִרְאָה אֹר כִּי יִקָּל (שם ל"א כ"ו): לֹא
יִקָּלוֹ אֹרִים (יִשְׁעִיה י"ג י'): עַד יִרְחַ וְלֹא יִקָּהֵל (אִיּוֹב
כ"ה ה') בְּאִלְפָת ת' אוֹת הַכֶּסֶל, יִקָּל.

הַהַתְּפַעֵל גִּבְעִי מִכְּעֵל מִה שֶׁהָיָה עֵדִים,
הוּא פִּיחַ מַעֲא בְּמַעֲלָ: וְהַתְּהַלֵּל בִּירָם (ש"א כ"א
י"ד), sich wahrflinnig stellen: וְהַתְּהַלֵּלִי הַרְכָּב (יִרְמִי'
ט"ו ט'), toben (שם ג' ל"ח), sich be-
hören, כֹּלֵם עֲנִינִים הוֹלָלוֹת שְׁנֵעֵן וְחִסְרָה דַּעַת.
וְמִה שֶׁהָיָה עֵדִים עֵינֵי מַעֲנִין ב' בְּמַעֲלָ אֵלֹא שֶׁהָיָה
מַעֲלָ מִדּוֹמָה: אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתֵּן־שִׁקָּר (מסלי כ"ה
י"ד), präßen, sich rühmen (שם ט' כ"א): מִה תְּהַלֵּלִי בִּרְעָה הַנִּבְּרָה (תהלים ג' ג')
ג': אֵל תְּהַלֵּלִי בְּיוֹם מִקְּרָ (מסלי כ"ו א'). וְאִין כֵּן:

הם

הם מלת הנוף לרבים נסתרים: הם יצאו את העיר (בראשית ט"ד ד') sie. ובתום ה': הקפה הנבורים (שם ו' ד'): ששים הקפה מלכות (ש"ה ו' ח') ובא פ"א ה"א וס' לחזק הענין: לא מהם ולא מהמונם ולא קהקמה (יחזקאל ו' י"א) das Wüthende von ihnen. ולד"א הוא כמו המון, כג"ל (ש' היום).
הם שם מקום מושב הזוהים בחלק בני עמון או הקרוב לו (בראשית י"ד ה').

המה

המה העתיד יהמה פ"י בנינו קל וענינו יציאת קול שאון ורעש ושואה ועמו רצון וחפץ לדבר: **המו** גוים (תהלים ט"ו ד') brausen, toben, lärmen **יהמו** יחרמו מימו (שם שם ד'): **המו** מעי (ירמ' ל"א כ'): **נהמה** כרבים כלנו (ישעיה ג"ב י"א) brummen **כיוני** הגאיות כלם הזמות (יחזק' ד' ט"ו): **כחלילים** יהמה (ירמיה ט"ה ל"ו): **כבנור** יהמו (ישעיה ט"ז י"א): **יהמו** ככלב (תהלים ג"ב ד'): **המו** כמריין (זכריה ט' ט'): **המו** גליו (ירמיה ה' כ"ב): **אזכרה** אלהים ואמהיה (תהלים ט"ד ד'): **אשיחה** ואמהיה (שם ג"ה י"ח): **ומה** תקמי עלי (שם ט"ב י"ב) eine Stimme, welche Leiden, Begierde, Sehnsucht, oder Tumult, Lärmen in unartificierten Tönen ausdrückt

הזמה תאר למרעיש קול: **לץ** היין הזמה שחר (משלי כ' א') aufbrausend, auffahrend **השחר** מסבב בן, ר"ל המיה.

המיה תאר לרעש ושואון המון: עיר הזמיה (ישעיה כ"ב ב') lärmen, geräuschvoll **הזמיות** (משלי א' א') Tumult, Lärmpflege **וש'ת** מזה: **הזמיה** היא וסודרת (שם ו' י"א) flatterhaft **אשרת** כסילות הזמיה (שם ט' י"ג) ruhelos, schwachhaft

המיה שם"נ לרעש קול: **המית** נבליך (ישעיה י"ד ד') das Rauschen deiner Pfalter **המיות** ג"כ מזה: **בהמיות** ים (שם י"ז י"ז) das Brausen **וי"ם** מזה: **ואל** המיות אל תשא נפשך (משלי י"ט א') wütheln, לא תשנויה בהמיות בכי בן מיוסר, ויהיה הנפרד המית ע"ם בכית.
המון ג"כ מזה: **המון** שיריך (עמוס ה' כ"ג) das Getöse **ולא** מהמונם (יחזקאל ו' י"א).

ההלל שם"פ לאבי עבדון שופט בישראל, הוא: **ההלל** הפרעתוני מעיר פרעתון הנני בשופטי' (י"ב י"ג). ונמצאו עוד שמות ע"ם מזה השרש: **יהללאל**, **קהללאל**.

הלם

הלם העתיד יהלם פ"ע בנינו קל, ענינו שביירה וכותת: **הלמו** עקבי מום (שופטים ה' כ"ב) floßen, sch zerschlagen **וילך** יהלם (ש"א י"ד ט"ו) sch zerschlagen **ר"ל** נתפרדה החבילה והמערכה והם עומדים. והיוצאים: **יהלמה** מיסרא (שופטים ה' כ"ג) zerschmettert, schlagen **וין** (ישעיה כ"ה א'): **בכשיל** וכלמות יהלמו (תהלים ע"ד ו') zer- schlagen **יהלמי** צדיק חסד (שם קפ"א ה'): **הלמיני** בל-ידעתי (משלי כ"ג ה'). **ובתלמוד** ישמש ג"כ על הכאת הדבר והישר אותו לכונן אל דבר אחר: **שבקש** להלמו ולא להלמתו, ausfüllen, anpassen **מי** שתמלא ראשו מקום חלל העטרה: והדעת הזאת קשה עלי מאד להלמי, ausgleichen **והיה** מניחה במקום תפילין והלמתו, passen **הלם** שם"ז להכאת מטיש: **את-הלם** פעם (ישעיה ט"א ו') Hammererschlag **ג"כ** למי שמכת הפטיש מישר הדבר ומשוה אותו.

הלם תאר הפעל להוראת מקום גבול: **הגם** הלם ראיתי (בראשית ט"ו ג') hier, da **אל** תקרב הלם (שמות ג' ה') כמו הקה, hierher **מי** הביאך הלם (שופטים י"ח ג'). **ולד"ק**: **וילך** יהלום (ש"א י"ד ט"ו) כמו הקה יהלום, sie und da **ומה** שיאמר בענין הערך והמעלה: **כי** הביאותני עד הלום (ש"ב ד' י"ח) so weit, so hoch **ביקר** וגדולה: **לבן** ישוב עמו הלום (תהלים ע"ג ט') י"ם מענין הלמות ומכות.

הלמות שם מ"נ למקבת ופטיש ע"ד הכאה: **להלמות** עפלים (שופטים ה' כ"ג) Ham- mer **על** כי ייגעו וייעפו העפלים להכות בו. **יהלם** שם אבן יקרה: **נפך** ספיר ויהלם (שמות כ"ח ה') Diamant

מהלמה שם"נ להכאות. רק במ"ד: **למהלמות** יקרא (משלי כ"ה ו') Schläge, Stöße **ומהלמות** לנו כסילים (שם י"ט כ"ט).

המר

מְהַמְרֵת שם להסירה וחריץ קרקע עמוקה:
בְּהַמְרֵת בל יקומו (תהלים ק"ט י"א)
Weube, tiefe Weute. "זִבְהִימוֹר אחד או תחת בסון
סוס רכבך (לשירים תהלה חלק ג'). ובתלמוד:
בראשונה היו קוברין בְּהַמְרֵת. והנה שרש המר
בלשון ערבית מורה על זריבה ויציקה. flömen.
flömen lassen. ואולי השם מהמרה מזה על כי
יזרבו שמה זרמי מים ושטף הנשם.

הן

הֵן מלת הענין הבא לעורר כוונת השומע על
הדבר ויבוא לרוב כב' משמשים לעורר במשפט
הקודם מה שימשך ממנו במשפט המתאחר: הן
האדם היה (ברא' ג' כ"ב) flöhe, da, nun, nunmehr:
הן גרשת אתי – והיה כל מצאי (שם ד' י"ז): הן לי
לא נתתה זרע (שם ט"ו ג'). ויש בא במשפט
הקודם על שהנמשך ממנו כ"ש, בדרך קל וחומר:
הן כסף אשר מצאנו – ואיך נגנוב (שם ט"ד ח') fogar;
viel weniger: הן בני ישראל לא שמעו – ואיך ישמעני
(שמות ו' י"ב): הן בערתי חי – ואף כי אחרי מותי
(דברים ל"א כ"ו). ויש שבא במשפט בודד לאמנת:
הן לי יהי כדברייך (ברא' ל' ל"ד) ja, wohl an:
יראתי יי היא חכמה (איוב כ"ה כ"ה) flöhe, Furcht des
י: הן לא יאמינו לי (שמות ד' א') כמעט אמנם:
הן יי ידעת כלה (תהלים קל"ט ד'). ויש כמעט
שאלה ותימה: הן היתה כזאת (ישיה ב' י'): הן
נזבה את תועבת מצרים (שמות ח' כ"ב).

הִנֵּה בתוספת ה"א מזה: הִנֵּה נתתי לכם (בראש'
א' כ"ט) flöhe! הִנֵּה אנכי עמך (שם כ"ח ט"ז):
והִנֵּה היא לאה (שם כ"ט כ"ח). ובוא יבוא בכל ספור
להורות זרות וחדוש כספור חלום: הִנֵּה עומד על
היאור (שם ט"א א') (כאשר בארתי בתלע). ובא
בכנוי: ראשון לציון הִנֵּה הֵם גִּישִׁיעַ מ"א כ"ז): הִנֵּה
הרה (ברא' ט"ז י"א): הִנֵּה מביא (שם ו' י"ז): אמרתי
הִנֵּה הִנֵּה (שעי' מ"ה א') וכולל דבור המציאות היה,
יש, בהוראת זמן עבר או עתיד: הִנֵּה חלום (ברא'
ט"א ד') flöhe, es war: הִנֵּה מביא (שם ו' י"ז) עתיד:
הן מלות הנוף לנקבות נסתרות, flē: את נחלת
אביהן לָקַן (במד' כ"ז י') flēhen: הִלָּקַן תשברנה

הִמָּן או הִמָּן בארמית כמו הם, הִמָּה בעברית
(דניאל ב' ל"ד; עזרא ד' י', כ"ב).

המל

הִמְלָה תאר לשמעת חיל הבא ברעש רב: קול
הִמְלָה בקול מהנה (יחזקאל א' כ"ד) Ge-
töse: לקול המִלָּה: Lärm einer versammelten Schaar
(ישיה י"א ט"ו) בנח הדגש (ע"ש מלל).

המם

הִמָּם העתיד יָהֵם, פ"י בנינו קל, ענינו שבירה
ובלבלול וסכסוך: יָהֵם נלל עגלתו (ישיה
כ"ח כ"ח) umherstreifen: אכלני הִמָּמִי (ישיה ג"א
ל"ד) יָהֵמְתִי את כל העם (שמות כ"ב כ"ו) in Ver-
wirrung bringen: יָהֵם את-מחנה מצרים (שם י"ד
כ"ט) (וכאלה מנבא הדיטב ברשר הים).

המן

הִמָּן תאר לרבי שפע רב בעם או בעשר או
בשאר דברים: אספו הִמָּן חילים (ישיה
י"א י"א) Menge: אב הִמָּן נים (בראשית י"ז ה') יען
הִמָּם מן הגוים (יחזקאל ה' ז') רל הרבותכם,
ומגם בן סוֹחַ מיר' יען הרבית' יתר מן הגוים
יתורה עשיתם, weil ihr euch über die Völker einen
Vorzug anmacht: קול הִמָּן הנשם (פ"א י"ח ט"א):
ופי אהב בְּהִמָּן (קהלת א' ט'). והרבו: הִמָּמִים
הִמָּם בעמק ההרדן (יזרא' ד' י"ד). ובא באלף ת'
ה"א: ואת יתר הִמָּמִן, כמו: כל הִמָּמִן הגדול
הזה (פ"א כ' כ"ח) וענינו המון עם, gemeines Volk.
Höbel. (המם ע"ש מסס).

הִמָּן בן המחמא, הוא שם צורך היהודים הנודע
בכל תפוצת ישראל, וגדולתו ומסלתו הלא
הם כתובים על ספר אסתר למזכרת עולם.
הִמָּנָה שם עיר לעתיד לבוא בדבר יחזקאל
הנביא: וגם שם עיר הִמָּנָה (יחזקאל
ל"ט ט"ו).

הִמָּנָה (או הִמָּנִיך ע"פ הקרי) שם התואר לרביד
הצואר או לאצעדה על היד (דניאל ה' ו').
ש"ס (כ"ט) Hals- oder Armband. ובתרגום נמצא מזה
קניקא.

(יות א' י"ג). ורובו בתוספת ה"א: כי מכות הנה
(פראש' י' ב'): כי חיות הנה (שמות א' י"ט) וְלִהְיֶה
פְּנִימִים (וכרח ה' מ'): הן הנה היו (במדבר ל"א מ"ו).
הן בארמית כמו הן או אם בעברית: הן למות הן
לארשי הן לענש נכסין ולאסורין (עזרא ד' כ"ו).
הנה תאר הפעל מורה גבול המקום או הזמן:
ישבו הנה (בראשית מ"ו מ"ו) bis dahin, da-
her: ולא ראיתי עד הנה (שם מ"ד כ"ח) בו-
הוורדתם את אבי הנה (שם מ"ה י"ג) bis her: במקום:
ויהצו הנה וְהָנָה (פ"ב ב' י"ד): ויהי עבדך עושה
הנה וְהָנָה (פ"א כ' ט') sie und da, להורות מקום
בלתי מגבל: דרך הנה פניהם (ירמיה ג' ח').

המה

הִשָּׁקָה פעל עומד ויוצא, בב"ב. הפעיל ענינו
השתיקה, עומד: הם כל בשר (זכרי' ב' י"ו)
Stille: לאמר המו (נחמ' ח' א'): ויאמר הם (שופט'
ג' י"ט) קריאה מורה שתיקה ועמו. המורה שיצאו
ויפוצו מפניו ותהיה דממה: הם כי לא להוכיח
(עזרא ו' י'): השליך הם (שם ח' ב') (השליך).
ההפעיל: והם כלב את העם (במדבר י"ג ל')
schweigen machen, befähigen.

הפך

הִפָּךְ העתיד והפך, פע"ו רב"ב. הקל עיקר ענינו
שנוי המצב או המראה או המחשבה.
העומד: ואיש ישראל הפך (שופטים כ' ט"א) sich
umfehren, umwenden, umsehen: הפך לבן (ויקרא
י"ג ב') verwandelt werden: והפכו נערי-דוד לדרכם
(ש"א כ"ה י"ב). והיוצא: הפך לבם לשנא עמו
(תהלים ק"ה כ"ה) verkehren, verändern: אשר הפך
י"י (דברים כ"ט כ"ג) stürzen: הפוך רשעים ואינם
(משלי י"ב ו'): הפך את מימיהם לדם (תהלים ק"ה
כ"ט) verwandeln: הפכת מספרי למחול לו (שם ל'
ב') והפכתם את דברי (ירמיה כ"ג ל') verkehren:
ההפכים ללענה משמש (עזרא ה' ו'): הפך ירך
(ד"ה ב' י"ה ל"ג) umfehren, umlenken: והפך יי
אלהיך לך (דברים כ"ג ו') verwandeln: והפך לו
אלהים לב אחר (ש"א י' ט') והפכו למעלה
(שופטים ג' י"ג) umfehren, umstürzen.
הנפעל עוה לקל עומד: נהפך אל הירדה

(יחזקאל ח' כ') umkehren: נהפך לבחש (שמות ו'
מ"ו) verwandelt wurden: נהפך להם סיגן לשמחה
(אסתר מ' כ"ב): נהפך לבי בקרבי (איכה א' כ')
ענינו שוממות צרה: וחודי נהפך עלי לשמחות
(דניאל י' ה'): ונהפך בלשונו (משלי י"ז ב') ר"ל הפך
כנות הלב: וזהרהבתי נהפכורבי (איוב י"ט י"ט):
כי נהפכו עליה צריה (ש"א ד' י"ט) kann es über-
wältigten sie ihre Befehle: ונהפך לבב פריעה (שמו'
י"ד ה') שנוי מחשבה: ונהפך הוא (אסתר מ' א').
ההפעל: הנהפך עלי בלהות (איוב ל' מ"ו) כמו
נהפך.

ההתפעל: מתהפך במחנה מדין (שופט' ז' י"ג)
sich umbrechen, umwenden: מתהפך בתחבולותיו
(איוב ל"ו י"ב) sich nach verschiedenen Richtungen wen-
den: ותנהפך כחומר חותם (איוב ל"ה י"ד) sich ver-
wandeln: להט החרב המתהפכת (בראשית ג' כ"ד)
ein sich befähig wendendes, blickendes Schwert
הִפָּךְ או הפך תאר השם: הפך מן הנשים (יוח' י'
ל"ד) das Gegentheil, Entgegengesetzte: ותהי לִהְפֹּךְ (שם שם ל"ד): הִפָּכְכֶם אִם כְּחוֹמֶר
היוצר ויחשב (ישעיה כ"ט מ"ו) euerer Verkehrtheit!
(Vocative). והרד"ק מ' המככם בידי נקל, כחומר
ביד היוצר.

הִפָּכָה שם"נ לפעולת ההפוך ושטמות וההרסות:
מתוך ההפכה (בראשית כ"ט כ"ט) die Ver-
kehrung, Verwüstung:

מִהִפָּכָה: כִּמְהִפָּכַת אֵלֵיהֶם אֶת־סֵדֶם (ישע' י"ב י"ט)
die Verkehrung, Verwüstung: כִּמְהִפָּכַת
זרים (שם א' ו') וע"א.

מִהִפָּכַת שתי"נ לבית האסור: אל ההפכת ואל
הצינוק (ירמיה כ"ט כ') das Gefängnis.
הִפָּכְכָךְ שתי"נ לאיש שדבריו ומעשיו אינם על
סדר א' אך בחלוקת ושנוי: הִפָּכְכָךְ דרך
איש וזר (משלי כ"א ח') Veränderlicher, Unbeständiger:
get, ר"ל המתהפך במעשים הפכיים אלו לאלו הוא
זר, וצריך עיון וחפוש מה תוכן ענינו.

מִהִפָּכָה תאר השם למעשים שהם הפך היושר
והנכוונה: דור תהפכות (דברים ל"ב כ')
verdreht, verkehrter Art, widerständig
תהפכות (משלי ב' י"ב) gleichnerlich, שהדבור הפך
המחשבה או הפך האמת.

עד שת' נמרס להוציאן לשועל, כדע בבב' אלאה
עד נמרס ללדה. ולדעתו מזה נמצא השועל בלתי
עד המריבעים. יתקרה, nähen, nähen, nähen
הקתרה אחר מיתתו ישתמש תמיד על רעיון
ומזמית לחרע, כמו היה עמל ששכנע נמרס.

ההפעל: ולילה אמר הורה נבר (איוב ב' ב').
כמו יולד: ein sprach: die Nacht, die verflucht
ist, Knabe ist empfangen, כלומר ליל ההריון, ומכיל
אל יום הלידה ויכולל גם הוא בפע. ועד המליצה
יתנשמו היום הלילה, כאלו הם עושים הדברים
אשר נעשו בהם. וי"ם על אב המליצה ומתן הריון.
הורה שת"ל לעובר: כמו הרה תקריב ללדת
(ישעיה ב' ב'): Schwangeret: ורחמה הרת
עולם (ירמיה ב' י'): הורת הנלעד (עמוס א' י'):
והרתיקם תבקע (ס"ב-ה' י'). ובמשקל אחר:
והרתיקו יבקעו (הושע י"ד א'), כיורד תמורת ה'
ל"ם, מן הרת או הרה, ע"ם דלית, ואמר זה על
העללים, או על הנשים ההרות.

הורה שת"ל מזה להרה, ויולדה: ואל חדר הותתי
(שם ב' ד'): Mutter: הובישה הותתם (הושע
ב' י'). והרבו מלה הזרים כולל אב ואם המשותפים
בנתינת הריון: נברו על ברכת הוצי (בראשית ט"ז
ב'): Uteren: ובתפלה הזרים ומורים.

הריון שמו: ויתן ה' לה הריון (רות ד' י').
gerischaft: מלידה ומכשן ומהריון (הושע ט'
א'). ובל' יד: עצבונך ונהריון (בראשית ג' ט').
*הרהור שמו: כמו למחשבה כמוסה ומסוגה
בלב מחשב, בתלמוד: הרהור הלב.
ורבו לדעה מענין הרה עמל, beifien, bichten
הראיתי למעלה יסודותו בעבדית. ונכפלה מ"א

ועין כמו תעתוע מן תעה, שעשוע מן שעה, וגם
בוה יורה הכפילות מחשבות שונות ודמיונות רבות
כמו באלה וי"א כי הוא מלשון ארמית שנמצא על
הרעיונים והשעשפים בחלום חזיון לילה: ונהריון
על משכבי (דניאל ד' ב'). כי מחשבות ודמיונות
כאלה נולדים במשכב בעת שהחשים החזונים
נחים ושובתים מלפעול: ומה השתמש בתלמוד
למחשבות שאינן עוד על הסדר ואינן מיושבות
כראוי, וזאת סבת החשך בוללותו, כאמרם ו"ל:
אל יתקרה אחריו ביום, והמלה תלמודית נודעת
מארמית ברניאל וכן רבים, ובתרגום, בשדירות

הצנ

הצנ שם כלי זין מה, על פי אחיה מפרשים הצנ
כמו הצנ בחיית, הדומה הוא למלת הצנ
בלשון Aethiopia אשר הדאיתורדבר הגעשה מפרזל,
Stenwert: ובא עליו הצנ רכב ונלל (יחזקאל כ"ג
כ"ד) Stenwert, eine Art Waffen, פי' יבאר בכלי
קרב ובזרע כח, ואחרים אומרים הצנ כמו צנה,
והמדת הצנ ולדעת התורמים והדרכ הוא כלי זין.

הרה

הרה העתיד יהיה, פי' נביא, הקל ענינו מלת מות:
לכן כל הרה קין (בראשית ד' ט'), erschlagen,
umbringen, tödten, ועציהם על השחית הצמח:
יהיה במיד נפחם (תהלים ע"ה ט'), zerdrücken: הרהני
נא הרה (במדבר י"א ט'): ופחיו ברהונים האלה
(יחזקאל ל"ז ט'): ידיו הרה מות (ירמיה י"ח כ"א):
הרה לאבגר (ש"ב ג' ל'), כמו את: עת להרה ועת
לפא (קהל ג' ג'). ואע"פ שאינו הפכו, כי אין
עת להריות.

הנפעל: אם ירה במקדש יי (איכה ב' כ').
ההפעל: כי עליו הנהגו כל היום (תהלים מ"ב ג').
הרה שמו: מטים להרה (משלי כ"ד י"א), Tobeschlag,
werb: בהרה הרה בתוכך (יחזקאל כ"ז ט'),
ובפני: נא הרה (ירמיה ו' ל"ב), erschlagst du,
Liedertage: רעה את-צאן הרה (זכריה י"א ד').
הרה שם ע"ם לכבוד ארץ בארץ אשר (ירמיה א'
ה' כ'), ומובנו ארץ-הרים (Bergland).

הרה

הרה העתיד תהיה, פע', בב"ב, הקל עיקר ענינו
עבור פרו בטן: והרית וילדת בן (שופטים
י"ג ב'): schwanger sein: האנכי הריתי את כל העם
הזה (במדבר י"א י"ב): לאיש אשר אלה לו אנכי
הרה (בראשית ל"ח כ"ה): הגה הרה לזנונים (שם
שם כ"ד): ותהר לו (שם שם י"ח). ועציהם על הולדת
מחשבות ותחבולות בתוך הרעיון: והרה עמל יולד
שקר (תהלים י' ט'), bichten, denken, quäbrüten, כי גם
מזמזמות תוך כאלה יסתרו זמן מה בפנימיות הלב.

הר

הר שני: הר גבוה ותלול (יחזקאל י"ז כ"ב) Berg;
נחירי הרקם צמוד (תהלים י"א א') כנו לתקת עזו
ומעוז ומחסה בהר. ובתוספתא ה"א: הרה נמו
(בראשית י"ד י'): ויעתק משם הרה (שם י"ב ח'),
ובשלמות: העמדת להררי עז (תהלי' ל"ח) מהנפרד
הר. וענינו כנוי לקיום והצלחה: בקהרם שעיר
(בראשית י"ד י'): הררי בשדה (ירמיה י"ז ג'), ג"כ
דרך כנוי, כי דרך הלשון לתאר דבר בשם על
תכונתו, ויכנה האיתנים הרים. והרבו: הרים
הגבוהים (תהלים ק"ד י"ח): ומיהודה יושב הרי
(ישעיה ס"ה ט'): ונסתם בראי-הרי (נחיה י"ד ח'),
ובשלמות: הררי קרם נרבים ל"ג ט"ו): וסתרניה
תחצב נחשת (שם ח' י'): והעל אותם-הי הרר
(במדבר כ' כ"ה).

הררי שם התואר ליושבי הרים בהר אפרים:
שמה הררי נש"ב כ"ג ל"ג.

השם שני: שם א' י"א ל"ד ותחתיו נזכר בש"ב
(כ"ג ל"ג) ישן.

הרר שם אחד מסמנים המלך אחשוורוש העומד
לפני אסתר לשרתה (אסתר ד' ה').

התל

התל: העתיד יהתל ויהתל פ"ע בב"ב. הפיעל ענינו
צחקק ותעתוע, שקר ולעג: ויהתל בהם
אלהו (פ"א י"ח כ"ו) spotten. ורבים יבוא בנח' ת'
דנש ע"ד נחי עין: ואביכן התל בי (בראש' ל"א ו')
ויהתלו (ירמיה ט' ד'): אם קהתל באנוש תהתלו בו
(איוב י"ג ט'). וכל מציאותו בקשור ב"ת, כי עקר
ענינו דבור שקר להונות וזולתו בדברים שאינם כן.
הפועל: לב הותל הטהר (ישעיה ס"ד כ') ge-
täuschetes Herz, גם בו נח' ת' דנש. והמבאר הרש"ר
(בראשית ל"א ט"ו) דעתו בשרש הזה כי הוא מב'
גזרות ויהתל הוא מהשלמים, והשאר הם מנעו'
ושרשו תול ומוה יבוא השם: ותלללנו שמחה
(תהלים קל"ז ג'). ומהשלים שהבאתי נראה כי
ויהתל דאלהו לבד ענינו לעג, והשאר ענינם
מרמה ג"כ.
התלים שם: אם לא התלים עמרי (איוב י"ז ב')

לבי (דברים כ"ט י"ח), הרהור-לבא; אחרי לבבכם
(שם שם), בתר הרהור לבכן, וכן הפועל הרהר.
הרם שני' למלך נזר בארץ כנען (יהושע י' ל"ג),
גם הרם שם איש, נזכר ברח"י נר' ח'.

הרמון כמו ארמון, ולא נזכר רק בעמסו נר' ח':
והשלכתנה הרמוןקה, und ihr werdet in
den Harem geworfen werden, כי הנביא ישיש דברו
אל בנות שומרון אשר יקרא אתהן (שם שם א')
פירות הבשן לנגאי.

הרן שם ע"פ, הוא אחי אברים (בראשית י"א כ"ו),
גמצא שם מקום בית הרן נר' א' כ"ג ט"ו.

הרם

הרם: העתיד יהרם, פ"י גב"ב. הקל ענינו סתירה
ושכינות דבר המסדר: הרם בעברתו (איכה
ב' ב') flügen, niederreißen, zerflören; הן יהרם ולא
יבנה (איוב י"ב י"ד): מן יהרם אל ה' (שמות י"ט
כ"א) hervorbringen, ענינו פריצת גדר הגבול: אל
יהרם לעלות אל ה' (שם שם כ"ד), ויהרם לפרוץ
הגבול בשביל לעלות, כי הרבה פעלים בעברית
פעל שני נסתר בראשון: הרם שנינו (תהלי' נ"ח ו'),
כמו נתון.

הנפעל: ונדר אבניו נהרסה (משלי כ"ד ל"א):
כי השתות ויהרם (תהלים י"א ג').

הפיעל: כי הרם תהרם (שמות כ"ג כ"ד).
הרם תאר השם: עיר ההרם (ישעיה י"ט י"ח) ger-
rüttet, gerflört, או ש"ם, Stadt der Ber-
rüttung. (ולדעת מפרשים אחרים הוא כמו עיר
ההרם הה"א במקום ח"ת, Sonnenstadt, ואולי
כוונתו על העיר חלופוליס, Helipolis, והוא עיר שם ש בלשון
יון, והיתה העיר ההיא מפוארה בימי קדם, כנראה
מסופרי קורות העתים לעמים הקדמונים, ובה היה
מושב כהני אליל מצרים אשר המתיקן שמה
סודותיהם הנקראים בשם: Myrten der Sile, וי"ת
באופן שיכלול השתי ההוראות: קהתא בית שקש
דעתידא לחרב. ובקצת ספרים הקרי הרם
והבתיב הרם.)

הרסה ש"ת לבית פרוץ: נהרסותיו אקים (עמוס
ט' י"א) Krümmer, Ruinen, ובשורק: וארץ
הריסתך (ישעיה ס"ט י"ט), וענינו והריסות ארצך,
ורבים ככה.

(שטות ל' א') Altar, אעפ"י שלא הקריבו עליו
זבחים היו זורקים הדם עליו. והרבו מןקבחות:
בנה לי בזה שבעה מןקבחות (במדבר כ"ג א').

זבל

זבל פעל עומד. בנינו קל ענינו דירה: העם
יזבלני איש (בראשית ל' כ') züchten, sig.

ober Wohnung aufschlagen והכניו כמו יגורד.

זבל ש"ת לדירה ומכון לשבת: בנתי בית זבל
לך (מ"א ח' י"ג) sig. Wohnung, ובתוספת
ה"א: שמש ירח עמר זבלה (חבקוק ג' א').
זבלוגן בן יעקב, אחד משבטי ישראל אשר ילדה
לו לאה (בראשית ל' כ') והשבת יקרא על
שמו, ובכניו זבלוגני.

זג

זג שם קליפת הענבים: מדרצנים ועד זג (במדבר
י"ד ט"ז) zülfte.

זה

זה כניו הרזון וזכר לדבר ידוע נמצא בקרוב:
זה ינחמנו (ברא' ה' כ"ט) Dieser, ועל הרחוק:
זה מיני (שופטים ה' ה') Sener, ובה"א הידיעה:
ההר המזבז הזה (דברים ג' כ"ה). כי משפטו כשם
התאר לבא ביחס אחד עם המתואר, לכן כששניהם
בה"א הוא תואר נושא, וכשהמתואר בה"א והכניו
כלי ה"א הוא כמו תאר נושא: זה הדבר (שמו"ט
ט"ו) dieser ist, מובן ברוב המציאות הוא: זה
אשר תעשה אותה (בראשית י' ט"ו) ענינו זה הוא
הדבר או התמונה אשר תעשה dieser Gestalt, fol-
gender Maßen, ובא בחבור אותיות בכל"ס אם על
הודעת מקום: שבו נא בזה (במד' כ"ב י"ט) allhier,
במקום הזה: ושחתם בזה (ש"א י"ד ל"א): לא
היתה בזה קרישה (בראשית ל"ח כ"א): נסעו מזה
(שם ל"ז י"ז) von da, אם תצאו מזה (שם מ"ב ט"ו),
או על הודעת איש: הנמצא בזה איש אשר רוח
אלהים בו (שם מ"א כ"ה), (וע"ש לו), וכן יבוא על
הודעת הזמן: זה עשרים שנה (שם ל"א ל"ה) be-
reits, אשר זעמתה זה שבעים שנה (זכרי' א' י"ב):
זה ימים רבים (יהושע כ"ב ג'), ובא כענין אשר
להצטרפות: זה אהבתי נהפכו בי (איוב י"ט י"ט),
כמו זה אשר: אל מקום זה יסרת להם (חזק' ק"ד

זאב

זאב שם ע"ז מן חיה ידוע: תר זאב עם כבש
(ישעיה י"א ו') Wolf: קזאבים טורפי טרף
(יחזקאל כ"ב כ"ו): ששפיה זאבי ערב (צפני' ג' ב'):
וחדו קזאבי ערב (הבקוק א' ח').

זאת

זאת מלת הגוף כניו הרזון לנקבה יחידה: לזאת
יקרא אשה (בראשית ב' כ"ג) diese: זאת חקת
התורה (במדבר ל"ט א'): כי עשית זאת (בראשית ג'
י"ד) diese, כי הסתמי בלתי מיוחד במין בא
לרוב בל"ג.

זכב

זכב שם ע"ז לשרץ עוף ידוע: ישרק יי לזכב
(ישעיה י"ח) fliege, ולד"ק züfse, זכבי מות יבאיש (קהל' י' א') tobte züfsmeth,
ויש מפרשים כדחוק וזכבים המטילים ארס במאכל
וכבל דבר, giftige fliegen.

זכר

זכר פעל יוצא, בנינו קל. ענינו חלק ומתנה:
זכרני אלהים (ברא' ל' כ') befehlen, befehlen,
זכר טוב (שם שם) fehen, והשם: זכר טוב קורא מתנה וזכר.
ושמות ע"פ מזה: אלקד, יזקד, זכר, זכרי,
זכרי, זכרה, זכריה, זכרה (והכתוב זכירה),
זכנא.

זבח

זבח, העתיד זבח, פ"ב ב"ב. הקל ענינו שחיטה:
וזבחת עליו (שמות כ' כ"ד) schlachten, תזבח
ואכלת בשר (דברים י"ב ט"ו).
הפעל: זבחו לעצבי בנען (תהלים ק"ו ל"ה)
schlachten, opfern: שורים זבחו (יהושע י"ב י"ב).
זבח ש"ז, לקרבן או לבהמה הנובחת זבח ליי,
זבחות: זיבחה יעקב זבח (בראש' ל"א
ג') schlachtet, ואינו לקרבן. והרבו: זבחים
שלמים (שמות כ"ד ה'). וברבו נקבה: זיבושו
מןקבחותם (יהושע ד' י"ט).

מןקבחות ש"ז לבמה עשויה להקריב הובח או
לזרוק עליו דם הובח: מןקבחות מקטר קטרת

כדים קוקמות. - והם, שם עצם פרטי בדבר
המים (כ' י"א י"ט).

זהר

נִזְהָר פֶּעַל עִמָּד וּצְאָ, בְּבִיב. הַנִּפְעֵל עִנְיֹו
שְׂקִידָה וּזְרִיוּת לְהִשָּׁמֵר מִדָּבָר אוֹ לַעֲשׂוֹת
דָּבָר בּוֹרִיוּת: גַּם עֲבָדָה נִזְהָר בָּהֶם (תהלי' י"ט י"ב)
sich befehlen, mit Aufmerksamkeit es genau beob-
achtet sein, (יחזקאל ל"ג י'), (קבלת ד' י"ד) sich in Acht
nehmen: ויותר מהמה בני הזהר (שם י"ב י"ב).

הַנִּפְעֵל ב' הוֹרָאוֹת לוֹ, א' כְּהוֹרָאוֹת בְּנִפְעֵל,
מורה העד וזולתו ללמדו עשות דבר או להרחיק
ממנו: וְהִזְהִיר אֲתִידָהֶם (יחזקאל ל"ג י') warnen;
וְהִזְהִירָתָה אֹתָהֶם (שמות י"ח כ') einschärfen, ernstlich
mahnen, אִמְרוֹן שְׁנוֹן הִרְבֵּר בְּהוֹרָה: הִזְהִירָתָה אֹתָם
מִמֶּנִּי (יחזקאל י"ג י'), ב' מַעֲנִין זֶה אִדָּר
ובדורות: והמשכילים נִזְהָרוּ כֹּהֵר הִרְקִיעַ (רמב"ל
ג' י"ג י"ג), glängen, strahlen.

זָהָר נִכַּח לְשׁוֹן מוֹהֲרָה בְּאֵרִית: וְהִזְהִירָהּ הוּוּ
(עזרא ד' כ"ב).

זָהָר שִׁמְז מַעֲנִין ב' לְאוֹרָה וּזִיו: זָהָר הִרְקִיעַ
(שם שם ג' ז').

*זָהָר שִׁמְז בְּתַלְמוֹד מַעֲנִין א': הוּוּ זָהָר בְּמַצְוָה
קלה כבחדרה, emfig, beobachtend, vor-
sichtig, aufmerksam.

*זָהָר שִׁמְז בְּתַלְמוֹד: זָהָרֹת מְבִיא לִידֵי
זְרִיוּת, Vorsichtigkeit, Aufmerksamkeit.

*אִזְהָרָה שִׁמְז בְּתַלְמוֹד מַעֲנִין א', וְכֵלֶם מִיּוֹסְדִים עַל הָעֲבָרִית.
זָהָר כִּמוֹ זֶה: זֶה כְּחֹר לֵאלֹהֵי (חֲבִקוֹק א' י"א) biele
seine Macht ist seine Gottheit.

זוב

זֹב, הַעֲתִיד זֹב, זֹב, פֶּעַל בְּנִי קֵל, עִנְיֹו נִזְהָר.
נִגְדָר (נִשְׁמָר) מִשֶּׁמֶס: כִּי זֹב זֹב דְּמָה וְיִק'
מ"ו כ"ה (ה' ה' fließen) וְנִזְהָר מִים (תהלים ע"ח כ'): זָבַת
חֶלֶב וְרִבֵּשׁ (שמות ג' ה'): זָב עֲסָקָה (ירמיה מ"ט ד')
מִרֹב דָּמִים אוֹ מִרֹב נִשְׁמִים, beim Thal überfließt, והשם:

ח': הִרְצִיוֹן זֶה שִׁכְנָת בּוֹ (שם ע"ד כ'): שִׁמְעַ
לְאִבִּיר זֶה יִלְדָּה (שם כ"ג כ"ג). וְכֵא לְהוֹמָנָה:
קֵל דְּחִי הַגְּדִיָּה בֵּא (ש"ה ב' ח') da, hier; וְהִנֵּה זֶה
מִלֵּאךְ נִנְעָה בּוֹ (מלכים א' י"ט ה'). וְכֵא לְהוֹמָנָה
לְתַפְאֶרֶת הַמְּלִיכָה: הַתַּתָּה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ? (בראשית
כ"ז כ"א): מִה זֶה מִהֶרֶת (שם שם כ'): לִמָּה זֶה אֲנִכִּי
(שם כ"ה כ"ב). וְכֵא לְהוֹמָנָה: גַּם זֶה רִאֲיוֹנִי
(קבלת מ' י"ג) bielest; זֶה מִתַּת אֱלֹהִים (שם ה' י"ח):
לֹא זֶה הַדָּרָךְ וְלֹאֲזֵה הָעֵדֶר (מ"ב ו' י"ט): קֵלָה
זָקָה תֵּאכַל הַדָּרָכַי (ש"ב י"א כ"ה) vergleichen; וְכֵא לְהוֹמָנָה:
נִחָה אֲדָר חוֹלָם: זֶה לְעַנֵּם בְּאֵרִין מַצְרִים (הושע י'
מ"ו) so, da, נִכַּח לְהוֹמָנָה: וְעִדְתִּי זֶה אֶלְמָדָם (תהלי'
קל"ב י"ג). וְכֵא לְהוֹמָנָה: שׁוֹרֵק מִשׁוֹתָף לִב' הַמַּעֲנִים וְלִב'
הַמַּסְפָּרִים: עַם זֶה יִצְרָתִי (שעיה מ"ג כ"א): עַם זֶה
נִאֲלָת (שמות מ"ו י"ג): תִּצְרָנוּ מִן הַדָּרָךְ זֶה (תהלים
י"ב ח'): זֶה כְּחֹר לֵאלֹהֵי (חֲבִקוֹק א' י"א): הִלָּא יִי זֶה
חֲשָׁאוֹנִי (שעיה מ"ב כ"ד): זֶה שִׁעֲלָת לִנֹּי (תהלים ס"ח
כ"ט): בִּאֲרָה זֶה אֶחָדָךְ (שם קט"ב ד'): שְׁתִּים זֶה
שִׁמְעָתִי (שם ס"ב ג'): בְּרִשָּׁת זֶה טַמְנוּ (שם מ"ו י'):
בְּמוֹמֹת זֶה חֲשָׁבוּ (שם י' ב'): מִפְּנֵי רִשְׁעִים זֶה שְׁחָנוּ
(שם י"ו ט'). וְגַם אֵלֶּה כְּטַעַם אֲשֶׁר (זאת, כֵּבֶר
כְּתַבְתִּי).

זהב

זָהָב שֶׁם קִבֹּץ זָכָר לְמִין מִתְכַּת הַנִּבְחָר: זָהָב
כֶּסֶף וְנִחְשָׁת (שמות כ"ה ג') Gold; וּמִקְדָּם
לְזָהָב יִזְקֵי (איוב כ"ה א') lauterer Gold; וְעַצְמָהּ
לְדָבָר יָךְ וְכֵא לְהוֹמָנָה: מַצְמֹן זָהָב יֵאֵתָה (שם ל"ו
י') sonnegleich, dem Golde gleich; הַמִּרְיָקִים
מַעֲלִידֵם הָזָהָב (זכריה ד' י"ב) aus denen sie [die gol-
denen Schäßen] es [das Del] goldhell herausströmen,
כִּנֵּי לְשִׁמְן זָךְ וְנִקֵּי. כִּי זָהָב וְצָהָב קְרוּבִים בְּעִנְיֹו.
וּבְכִסְמִיכֹ: זָהָב הָאֵרֶץ הַזֶּה מִרְבֵּה (בראשית י"ב י"ב),
וְהַשֶּׁם הַתּוֹאֵר בְּתַלְמוֹד לְצוּרָה זָהָב: 'זָהָבִי, (סו'
ג' א') Goldarbeiter.

זהם

זָהָם פֶּעַל בְּנִינֹו פִּיעֵל, עִנְיֹו תַעֲבוֹ מֵאֲכָל וּמֵאֵם
בּוֹ: וְהִקְטָנוּ חִיתוֹ לֶחֶם (איוב ל"ג כ') edeln,
הַנִּפְעֵל מֵאֵם וְתִקֵּן בְּלִחָם כְּבִרְבֵּר הוֹרָה, schmus,
unfaß, וְהִרְבֵּה מִמֶּנּוּ בְּתַלְמוֹד: לְהַסִּיר יוֹהֲקָה;

זב תאר: צרוע או זב (ויקרא ט"ו ב') *Blutflüchtiger*.
ולנקבה: כי תהיה זבה (שם ט"ו י"ט).
זוב שמו' לזיבת הזרע או הדם: וכי יטהר הוב
מזובו (ויקרא ט"ו י"ג) *Saamenfluß des Mann-*
nes: מזורה (שם שם כ"ה) *Blutfluß des Weibes*.

זוד

זוד פעל עומד, ב' בנינים בו. הקל ענינו עשית
רעה ברצון וידיעה וכוונה לרעה, וקשורו
במלת על או בלש"ד: אשר זוד עליהם (שמות י"ח
א') *vermeffen, muthwillig, frevelhaft sein* כי אל-
י זרה (ירמיה ב' כ"ט) *benn gegen den Ewigen hat*
er [Babylon] gefrevelt.

החפסיל: כי יתירד עליהם (נחמיה ט' י'): וכי-
יזיד איש על-דעתו להרבו (שמות כ"א י"ד) *mit*
Wort: הגביא אשר יזיד לדבר (דברים י"ח
כ') *vermeffen sein*: נתקדד ותעלל (שם א' ט"ג): ולא
יתירד עוד (שם י"ג י"ג). ובתלמוד יתירד הפך שונג.
זד שמו' לרשע עז פנים: זד יהיה לך שמו (משלי
כ"א כ"ה) *Stolzer, Vermeffener, Berwegener*, *fic* *Wuthwilliger, Strecher*.
נחמ' קודים השוך עברך (שם י"ט י"ד) י"ם ער"ם
שמו' *muthwillige Gedanken oder Handlungen*.
זדונים ת"הש זכר: המים הזדונים (שם קכ"ד ה')
wild, ungeflüm.

זדון שמו': בא זדון ויבא קלון (משלי י"א ב')
Vermeffener, Strecher. או תא"הש או הפעל:
זדון לכך השיאך (עובדיה א' ג') *Strechtheit, Vermeß-*
senheit, Uebermuth. והאיש אשר יעשה זדון
(דברים י"ז י"ב): זדון רבו הנביא (שם י"ח כ"ג).

זודה

זדיות שמו' לפנה וקרן: קדויות מובה (זכריה ט'
ט') *Ede, Winkel* בנותני קדויות מחטבות
(תהלים קט"ד י"ג) ובתלמוד: זנות ל' יחיד.
מזנים ג"כ מזה: קנינו מלאים (שם שם י"ג) *Winkel*.
Kammer ר"ל כל פנות החדרים ג"כ מלאים.

זוז

מזונה ש"נ ללחי השער: ואחר הרלת המזונה
(ישעיה נ"ח ה') *Spore*: ומזונתם אצל מזונתי

זול

זול פעל יוצא, ב' בנינים בו. הקל ענינו הקל
ערך הדבר: הזלים זהב מכים (ישעיה ט"ו י')
מעות בזול ופירות ביוקר. ואולי מזה: יקר מזולל
(ירמיה ט"ו י"ט) ויהיה מן הפועל, אך המחברים
אשר למנינו לא הביאורו בגורו זו כ"א בזולל.

ההפעיל: כל מכבדיה הזילוק (איכה א' ח')
verachten, geringschätzen והראוי הזילוק. ובתלמוד
נמצא הפועל מזה ע"ד המרבעי: יתקוללל בגמילות
ידים, *verachten*. והוא מבנין המרובע בארמית, הן
קלותו (איוב ט' י') ת' אנהלללית, הראוי אנהלללית
והתני' נהפך לזין והזין' לזללית כמו הודמתן.
והשם ממנו זלול, *Verachtung, Schmachworte*.

זון

זון פעל יוצא, בנינו קל ענינו פרנסה נמצא
במסדיו הברכות: יתון את העולם, *weisen*
ernähren. וכן בתלמוד לזון את בתו, *Kost geben*:
רענו זוננו, וההפעיל מן (כתובות י'). וכן הפעל
יתון (דניאל ר' ט').

ההפעל: מוסים מזונים (ירמיה ה' ח') ענין
כלי זין והקרי מזונים. וי"ם מענין מזון, *wohlfel-*
nährte Kost (ראה אשך).

זן שמו' למין: מן אליון (תהלים קט"ד י"ג) *Art*,
Gattung: זונים מרקחים (ד"ה ב' ט"ו י"ד) *Arten*.
כי תרגם למינו לזנוד, וי"ם מזון, *Vorrath, Speise*.
זנדה שמו' לאשמוכיכא המכירה מזון לעוברי
ארח ואכסנאים: רחב הזונה (יהושע י' כ"ט)
Schmeltzin. וע"א כלי זין: והזנות רחצו (ט"א
כ"ב ל"ח) *Bedrückung, Waffen*.

זאון או אוננים שמו' לכלי זין: ויתר תהיה לך על
אונניך (דברים כ"ג י"ד) *Waffen, Klüftung*.

מזון שמו' למינו מאכל: בר ולחם ומזון (בראש
ט"ה כ"ג) *Speise, Kost, Nahrung, Lebensmit-*

הפועל ענינו עימוש: נזנך הגער (מ"א ד' ל"ח)

niesen

הפועל: לא זורז ולא חבשו (ישעיה א' ר') aus-

gebrückt werden פו' סחימת המריה מן המכרה.

והוא מענין הב' בקל, ונפל הרי"ש הכפולה, כי בתשלמו משמטו זורזו; וי"ם אותו מהקל למשקל פועל ומענין מזור: זורז רשעים מרחם (תהלים נ"ח ר'). מרחקים זורים במעשיהם מלידה ומבטן, וגם זה אמרו שהוא מהקל ע"ם פועל, כמו מוזב (עין שרש זורז).

ההפועל: מוזר הייתי לאחי (שם ס"ט מ') ent-

fremdet, als Fremder geachtet

זר שת' למרוחק מדבר: יהלך זר (משלי כ"ז ב')

ein Fremder, Anderer וכל זר לא יאכל בו

(ויקרא כ"ב י"ג) Gemeiner, שהוא נכר ומרוחק מדבר:

ולא עבר זר בתוכם (איוב ט"ו מ') ein Ausländer,

מרוחק מהמדינה: ולמה תשנה בני קנזה (משלי

ה' כ'), Werworfene, Gittenlofe, שזרה במעשיה

המרוחקים ומתועבים: מן ישבעו זרים כחך (שם

ה' י'), ז"כ זרי המעשים: בגים זרים ילדו (חושע ה'

א'), זרים במעשים, או לא מאמס.

זרזא שם' לרחוק ותעוב: והיה לכם לזרזא (במד'

י"א כ') Edel, וזהשבעים זקנים העתיקו

Cholera, והוא כמו חלי הרע אשר שלח שרשיו

ממקום מולדתו מארץ קדם לקצות הארץ גם

לארצות המערב. רבים חללים הפילה המחלה

הנוראה הזאת, ועצומים הרוגיה, ובלשון אשכנז

נקראת Brechruß, ואולי כמדהו: רוחי זרה לאשתי

(איוב י"ט י"ז) (וע' שרש זורז).

מזור שם' לנע המכה: ולא ינהה מכם מזור

(חושע ה' י"ז) Gefährte, לחמך ושימו מזור

(עובדי א' ד') deine Süßlinge legen dir Gallen unter,

כנה לרשת אשר אנשי לחם ורו תחת רגליו:

ויהודה את-מזורו (חושע ה' י"ז), או על דרפואה:

אין דן דינך למזור (ירמיה ל' י"ז) Reiner nimmt sich

deiner Sache an, zur Pflege

זח

זחל, העתיד זח, מ"ע, בנינו קל ענינו העתק דבר

ממקומו הראוי לו: ולא זחל החשן (שטות

כ"ח כ"ח) verschoben, verrückt werden ובתל': כירי

זל. ובתלמוד הרבוי יזונות. ולא יתכן הרבוי בשק כי אם בהקדים לו מיני מזונות.

זוע

זוע פועל עומד ויוצא, בב"ב. הקל ענינו תנועה

קלה או רעדה שהוא חזקה: ולא-זע ממנו

(אסתר ה' ט') regen, sich im Geringsten bewegen

שזועו שומרי הבית (קהלת י"ב ג'), gittern, beben,

erschütteret werden רעדה. ויתכן שיהיה הראשון

כי כמדהו לא תנועה מקצית רק נרדד חלחלה

מאמה או מבור.

הפועל ע"ד מרבעים יוצא: ויקצו קעקעזין

(הקצק ב' ד') die sich gittern machen ר"ל המתייד

ומרעיד.

זנע בארמית ובל' מוריא שזה להוראתו בעברית:

כל עממא אמא ולשנא הוו זנעין (רמיאל ה'

י"ט) gittern.

זנעה שם' לרעדה: והיה רק-זנעה (ישעיה כ"ח

י"ט) Zittern, Entsetzen, Beben, ותתחלף

מלת זנעה עם זננה (והיית לזננה נדרים כ"ח כ"ח)

כמו עולה עם עולה. ובתלמוד שם לעדות הארץ:

יחזקעות, Erdbeben. — זנען, שע"ם (ברא' ל"ז כ"ט).

זף

זף שם תואר למדבר בערבה: ודוד במדבר זף

בתורשה (ש"א כ"ג ט"ו) ומה נקרא וישבי

המדבר הדיא זפים: ועילו זפים א' שאול (שם שם).

זר

זר פועל עומד ויוצא, בב"ב. הקל יש עומד וענינו

רחוק: רוחי זרה לאשתי (איוב י"ט י"ז) fremd

sein, entfernt ויודעי ארזו ממני (שם שם י"ז) sich

fern halten לארזו-סתאותם (תהלים ע"ח ל') ent-

fernt sein כי המרוחק זר הוא ובלתי נכר על כן

יבוא שרש זה לשני הכונות. ויש יוצא וענינו

סחיטה וכבישה ודריכה: וזר את-הגדה (שופטים

ו' ל"ח) ausbrüden כי רגל תזורה (איוב ל"ט ט"ו)

gerüden.

הנפעל מענין א': קוזרו אחור (ישעיה א' ד') sich

zurückziehen, sich entfernen קוזרו מעלי בגוליהם

(ירמיה י"ד ה') weichen, sich trennen

שְׁלֹחֹת דַּעְתוֹ עָלָיו, וְעֵינָיו הִנְבְּחָה וְרַמַּת לֹחַ;
מִשְׁרָבוֹ יִזְחָקֵי לֵב, Stolge, Uebermüthige וְדַעַת
הַרְמִיזָם בִּן יוֹד כְּמוֹ יֵשׁ שְׂרֵשׁ נֹזֵחַ וְהִזְיִן בְּמִקְוִים
סִמְךָ סִמְנָא, וּבִתְרוּמִים דַּחַח עַל הִנְבְּחוֹת הַנֶּאֱמָר
וְהַתְרוּמָה: תִּקְרֵי לֵב (אֵיךְ לִי יֵשׁ), דַּחַחֵי לֵב.
וְזִמְדָּה הַמֵּאֲמִירִים בְּתִלְמִיד.

ל

תזל מעל עומר, בנינו קל, ענינו מורא ואיחור
התנועה ממחר: על כן חזקתי ואירא (איוב
כ"ב י') *ich will nicht zögern sein, trübsen, ich verzeihen*, כמו
דחל בארמית, בדרך שרשים הרבה באים בארמית
ברלית במקום הוי"ן בעברית.

זוחל שם לשרצים המתנועעים על נחונם בלחנם
 כדבר הנמר: חמת זוחל עפר (דברים ל"ב
 כ"ד) *frischende Tiere* וע"כ בתלמוד: משקים
 הלנרים נקראים 'זוחלים', *Glischenes*, והמציב אשר
 חרלף זוחל בו לארץ נקרא 'מחילף', *Rinne*, ושם
 מקום: אבן הזוחלת ('מ' א' ט'), על שם נחש
 שהיה זוחל עפר, *der Schlangenstein*, והאבן הזאת
 הוא קרבה לירושלים.

175

זין הוא שם החדש המהודר בשנת בירוקת
ובפרקים: בירח זין (שם ז' ל"א) Ratmonat,
והוא חדש אייר.
זין בארמית נאה והדר: זינדי שני עולמי (דניאל
ה' ז') seine Schönheit veränderte sich an ihm
(b. s. seine Gesichtsfarbe wurde blaß vor Schrecken)

579

זִין פֶּעל עוֹסד, בִּינֵנו קל ועִינֵנו תנוּעָה, הַפֶּעל
 אִינוּ בִּמְקָרָא כֵּ"א בִּתְלֻמּוֹד, לֹא יִזְן מִשָּׁם, אִם
 von der Stelle regnen; לֹא יִזְזוּ מִמְּקוֹמוֹ, וְהַשֵּׁם
 מִמֶּנּוּ בִּמְקָרָא תוֹאֵר לִכְלָל בְּעַ"ח הַמִּתְנַוְּעִים: זִין
 שְׂדֵי יִרְעָנָה (הַהֶלֶם ס' יִרְדֵּי) Regenbes; זִין שְׂדֵי
 עֹמֵד (סָם ג' א'), וְיֵשׁ עִינֵנו כְּמוֹ זִין: וְהַתְעַנְנָתָם
 מִזִּין כְּבוֹדוֹ (יִשְׁעִיָּה ס' א') Anmuth, וּבִתְלֻמּוֹד
 הַשָּׂאֵל שֵׁם: זִין, עַל כִּסֵּף הַנִּיתָן לְהוֹצֵאתָ וְנוֹרֵד
 מִיֵּד לִיד: רִבְעֵה שָׁקֶל כִּסֵּף (שֵׁא ס' ח'), וְזוֹא חֲדָא
 דְּכִסְפָּא וְלִדְעָתָהּ הַמּוֹסְפִיא נִקְרָא הַמִּשְׁבַּע עַל שֵׁם

in Erinnerung bringen: קָזְקִיר עֵזֶן (יְהוֹק) כ"א ב"ח;
את־חֲסִי אֵי קָזְקִיר (בְּרִאשִׁית מ"א ט'): ושם אֲלֹהִים
אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ (שְׁמוֹת כ"ג י"ג).

זָכַר שֵׁם מ"ו: זָכַר צִדִּיק לְבָרָכָה (שְׁפָלִי י' ו')
זָכַר: Andenken: זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלָאוֹתָיו (תְּהִלֵּי ק"א ד').

זָכְרוֹן נכ"ם: זָכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת ל"ט ו')
Denkmal: אֲבֵנֵי זָכְרוֹן (שֵׁם כ"ח י"ב)
Gedächtnis: מִנְחַת זָכְרוֹן (בְּסֻדֵּר ה' ט')
Opfer.

זָכְרוֹן נכ"ם: אֵין זָכְרוֹן לְרִאשׁוֹנִים (קִהְלָה א' י"א)
Andenken: זָכְרוֹנִים מְשִׁלֵּי־אֶפֶר (אִיּוֹב י"ב
י"ב). ובס"ג: סֵפֶר הַזְכָּרוֹת (אֲכֹת י' י"א)
סֵפֶר אֲשֶׁר מֵאֲדֹרֶת הַמִּדְיָנָה כְּתוּבִים בּוֹ לִזְכֹּרֶן.
זָכַר שֵׁן לְמִי: זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָא אֲתָם (בְּרִאשִׁית
א' י"ג): כֹּל זָכַר מִבֶּן חֲדָשׁ (בְּסֻדֵּר ב' ט')
Männliche, Mannsbild: וְכֹא בְּכֵנִי עֵיד תֹּאדָּר:
יִרְאֶה כֹּל זָכְרוֹךְ (שְׁמוֹת כ"ג י"ג). וְכֹא נִכַּח פֶּעַל מִמֶּנּוּ:
כֹּל מִקְדָּן זָכַר (שֵׁם ל"ד י"ט). ר"ל זֹכֵר הַנּוֹלֵד.
וְהִרְבִּי זָכְרִים. וְהַשֵּׁם זָכַר לְדַעַת אִיזָה מִפְּרִשִׁים
הַנּוֹנָה מֵרֹאשׁ עַל כִּי בּוֹ יִקְרָא וְדַעַת לְמִשְׁפָּחָה. לְמַעַן
הַזְכִּיר שְׁמָה לְדוֹר אַחֲרָיו. וְיִמִּין יִדְבְּרוּ לִזְכֹּרֶן עַד
הָעוֹלָם. וְהִרְבַּ רְנָה יֹאמֵר כִּי נִקְרָא זֹכֵר עַל שֵׁם
הַזְכִּיר, כִּי בִזְכוּר תֹּאדָה הַשֵּׁשֶׁל מִד נִקְשָׁה.

זָכַר שֵׁם ע"פ לְאֲנָשִׁים שׁוֹנִים (בְּסֻדֵּר י"ג ד'; ד"ה
א' ד' כ"ו, כ"ה ב').

זָכְרִי שֵׁם ע"פ לְאֲנָשִׁים שׁוֹנִים (שְׁמוֹת ו' כ"א; ד"ה
א' ה' י"ט, ט' ט').

זָכְרִיךָ אוֹ זָכְרִיךָ, שֵׁם ע"פ א) לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֶּן
יִרְבֶּעַם (מ"ב מ"ו ח'). ב) שֵׁם זְכוּרִיָּה הַגִּבִּיָּא
בֶּן יְהוֹדָה בִּימֵי הַמֶּלֶךְ יוֹאָשׁ (דְּבָרִי הִמִּי' ב' כ"ד ב').
ג) נְבִיא בִּימֵי עֲזִיזָה. ד) זְכוּרִיָּה בִּימֵי יִשְׁעִיָּהוּ בֶּן
אֲמִיץ, וְאֹלֵי הָיָה נִם הוּא נְבִיא (יִשְׁעִיָּה ח' ב').
ה) זְכוּרִיָּה בֶּן בְּרִכְיָהוּ בֶּן עֲדֹי. אֶחָד מִשְׁנֵים עֶשֶׂר
הַנְּבִיאִים, אֲשֶׁר דְּבָרֵיהֶם כְּתוּבִים בְּתָרֵי עֶשֶׂר (נְכִי'
א' א'; עֲזַרְיָה א').

זָכְרָה שֵׁת"ג לְרִיחַ קֶרֶבֶן מִנְחָה הַמַּעֲלָה רִיחַ
נִיחָוּ וּמִזְכֹּרֶת נִחָת וְרִיחַ לְמִבְיָאָה: וְהִיתָה
לְלֶחֶם לְזָכְרָה (יִקְרָא כ"ד ו')
schmer Geduch: וְכֹא הַפֶּעַל מַעֲנִין זֶה: זָכְרוֹר כֹּל-
מִנְחָתֶיךָ (תְּהִלֵּי כ' ד')
dampfen, duften: וְהַפֶּעַל:
dampfen lassen, räucher: (יִשְׁעִיָּה ט' ב')

זָכַר לְשׁוֹן חָף מִשְׁפַּע בְּאַרְמִית, Unschuld: זָכַר
הַשְׁתַּבַּחַת לִי (יִנְיָאֵל ו' כ"ג).

זָכְרָה שֵׁת"ג בְּתַלְמוֹד, Gerechtigkeit, וּבְמִסְדֵּי
תַּמְלָה: בְּסֵפֶר יִזְכִּיָּת, Unabebuch, ר"ל:
סֵפֶר שֶׁל מִדַּת הַרְחִמִים.

זָכַר שֵׁם ע"פ בְּמִקְרָא (עֲזַרְיָה ב' ט') (וְיֵשׁ קִרְיוֹן וְיָגִי
בְּבִיָּת) וְזֹה שֵׁת"ג בְּתַלְמוֹד, rein, unschuldig.

זכ

זָכַךְ פֶּעַל עֹמֵד וְיֹצֵא, בְּב"ב, וְעֵינֵינוּ כְּמוֹ זֹכֵר.
הַקֵּל עֹמֵד: וְשָׁמַיִם לֹא יִזְכּוּ בְּעֵינֵינוּ (אִיּוֹב ט"ו

ט') sein, lauter, unbefleckt, fehlerfrei, unschuldig:
זָכַר נִזְרִיָּה מְשִׁלָּה (אִיֶּכָה ד' י').

זָךְ שֵׁת"ג: שְׁמֵן זֵית זָךְ (שְׁמוֹת כ"ו כ')
rein, lauter: וּבִפְתָח: אִם זָךְ וְיִשְׂרָאֵל אֲתָרָה (אִיֶּכָה ח' ו') הַא'
מִבְּעִי, וְהֵב' מִסְרִי, וְלִנְקָבָה: וְלִבְנוֹתָ זָךְ (שְׁמִי' ל'
ל"ד) מִבְּעִי: וְתַמְלִי זָךְ (אִיֶּכָה י"ג י"ג) מִסְרִי.

זָכְכִית שֵׁת"ג לְמִין אֲבִן יִקְרָה בְּהִירָה וְנִקְיָה: לֹא
יַעֲרִכְנָה וְהֵב' זָכְכִית (שֵׁם כ"ח י"ג) Gel-

Reine. וְהַחֲכֵם Gesenius בְּרִשְׁוִי מַעֲתִיק זָכְכִית
בְּשֵׁם Glas ober Kristall. וְכֵן הוּא בְּתַלְמוֹד: אֲמָרוּ
שְׁהוּא זָכְכִית חִיּוֹרֵת, Kristall, feines Glas. וְכֵן
זָכְכִית בְּחֻלּוֹף נִכ"ק.

זכר

זָכַר, הַעֲתִיר זָכְרָה, פ"י, בְּב"ב. הַקֵּל עֵינֵינוּ שְׁמִירָה
דְּבַר בְּלִבּוֹ מִשְׁכַּחַת תְּמִיד, אוֹ לְהַשִּׁיב אֶל

הַדְּבַר אַחֲרֵי שִׁכְחוֹ, וְעַמּוֹ מֵה שְׁהוּא מִחֲשַׁבָּה
וְהַתְּבוּנָה, וּפְקִידָה וְשֵׁם הַשְׁנָחָה עַל דְּבַר הַזִּכְרוֹת:
וְלֹא-זָכַר שׁוֹר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף (בְּרִאשִׁית מ' כ"ג)

denken, gedenken, erinnern: זָכַר זָכְרָה (אִיֶּכָה ג' כ')
bedenken: לֹא זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ (שֵׁם א' ט')
len, überlegen, erwägen, und kassieren: וְכֹל קִשְׁרוֹ בִּיחָם
הַפֶּעַל, וְכֹא: שִׁבְשַׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ (תְּהִלֵּי קל"ו כ"ג),
בְּלִמָּד, וְהוּא מְקִידָה לְמִזְכֵּר, וְכֵן: זָכְרָה לְחִסְדִּי
דָּוִד (ד"ה ב' י' ט"ב). נִכַּח בְּלִמָּד (וְעֵינִי אֹזְכְּרָה).
הַנִּפְעֵל: וְנִזְכְּרָתָם לָפָנֵי יי (בְּסֻדֵּר י' ט'): וְלֹא

תִּזְכְּרֵן, צִדְקוֹתָיו (יִחְזָקָל ג' כ'): נִזְכְּרִים וְנַעֲשִׂים
(שְׁמִי' ט' כ"ה) im Andenken bleiben.

הַפֶּעַל יוֹצֵא לָנוּ, מִסְפָּר דְּבַר לְאַחַר שִׁזְכוּר
זֶה: וְהַזְכָּרָתִי אֶל-פֶּרַעַה (בְּרִא' ט' י"ג) erzählten.

זלת

זמם

מְזַכֵּיר שֶׁתִּגֵּד לְמִסְמָנָה אֶצֶל מְלָכִים וְיִשְׂרָאֵל לְהַזְכִּיר
הַדְרָבִים לְפָנֵי הַמּוֹפֵד וְלִסְדֵּר אֹתָם לְפָנֵינוּ:
שֶׁבָנָה הַמּוֹפֵד וְיִזְאָה בֶן אֶסָּף הַמְּזַכֵּיר (מִ"ב י"ח י"ח)
Reichskanzler, Historiograph. וְבִאֲרִמִּית נִקְרָא כַּעַל
מִטָּע.

אלה

אלל

זָלָזָה שֶׁמִּנַּח מִזֶּה: כְּרוֹם זָלָזָה לְבָנֵי אֲרָם (תהלים
י"ב ט) Schmach, Schande, Verachtung
זָלָזָה שֶׁם לְעַנְפֵי הָאֵילָן שְׁלֹחִים וְנִשְׁוֹשִׁים: וְכֵרֶת
הַזֹּלָזָלִים (ישעיה י"ח ה) Ranken, Aeste

אלע

Digitized by Google

מ"ח. הוא התגברות היצר בעומק עיון ומחשבה. וולפי שהזממה הוא תאוה שיצר לב אדם מתגבר בו ומעשהו בסתר ונדרש לנכלים ותחבולה להגיעה שלא ע"צ ההיתר. לכן נשתמש שם זמה מתם לזנות, כאסרם: ששופי וקח: ופת אולת חטאת (מסלי כ"ד ט') Räde, Ränke, והרא"א העתיקו מחשבת חרוץ, ר"ל מה שחשב אויל, כי הוא חריצות שכל, הוא באמת - חטאת, וחולת זה כ"מ שנזכר זמה הוא זנות או דומה לו במליצה: ופזות יעץ (ישעיה ל"ב ט'). טנוף תועבה ומעשה רע: זמתי נתקן (איוב י"ז א') meine Gedanken, והכונה פי כמו שאדם מיושב הרצת אשר רוחו איננו חבלה מצרה ויוגן או מגטל שמחה רבתי ימצא כל עשתנותיו וזמתי על מכונן, וסדרים להן ויכונו למעשיו, כן להפך, אדם מדוכה ומעונה או אשר שמחה גדולה מרבה מהכיל תבואה, לא ימצא מחשבותיו וכמעט אבדו עשתנותיו, כי יגנו או גילו יעמד לשטן לו ולא יתנהו לחשוב מחשבות הראיות ונכונות למעמדו. וזה כוונתו באסרו זמתי נתקן, כמו הדגש והפתיל הנתק, ואין חזק כמו, והאשכנזי ישתמש במליצה קרובה לזאת באסרו: meine Gedanken sind zerstreuet.

מקצה שט"נ למחשבה ורעיון נ"כ טובה או רעה אך כשהיא לשובה מחובר אל דעת תבונה תנושה: לנער דעת ומקצה (מסלי א' ד') Nachden, fen, Ueberlegen, Einflücht ימרוך למקצה (תהלי' קל"ט ב') Räde, Ränke, Schand- ist, ובפרט כשהוא מחובר לשמות איש, בעל: ואיש מקומות ירשע (מסלי י"ב ב') Arglistiger, Heim- tüdlicher, Ränkevoller לו בעל מקומות יקראו (שם ב"ד ח').

מקומים שם אומה: והעמונים יקראו להם מקומים (דברי' ב' כ"א). הרמב"ם תרגמו מענין זמה (שלי' ב' כ"א) schlimme Leute, כת"א חשבני, וזאת הוזהר עוד במקרא, כי נכרת שםם, אבר כבדם המה. וגם הוא שם תואר לרפאים וענקים אשר ישבו למנים בארץ עמון.

זמן

זמן פעל יוצא, בנינו פועל, ענינו הכנת לזמן ידוע: יבוא לעתים מקומים (עזרא י' יד) be-

stimmt, festgesetzte Zeiten. ובתל"מ: זמן שחורים ר"ל הנביל דבר לזמן ידוע: וכן נמצא בו ההפעל, הפקסין חברו לזין, מנביל לו זמן מתי יבוא, vorleben.

זמן שט"נ לעת מנביל ומוכן: לכל זמן נקלה ב' א' bestimmte Zeit, ואתנה לו זמן (נחמיה ב' ו'): ימי הפרים האלה בקסניהם (אסתר ט' ל"א), והוא מועד בעברית, כי שרשו ארמית, כמו שנמצא גם ההתפעל בו הדרשנותו למאמר קדמי (דניאל ט"ט). *הקמנה שט"נ, נמצא בתלמוד לענין הכנה בזמן: הקמנה מילתא, Bestimmung, Zu-

bereitung.

זמר

זמר, העתיד זמר, פ"י, גב"ב, הקל ענינו כריתת הזמורה: וכרמך לא תקמר (ויקרא כ"ה ד') beschneiden.

הגפעל ממנו: לא זקמר ולא יעדר (ישעיה ה' ו'). הפיעל ענינו נגון שיר של שמחה: זקמו למלכנו זקמו (תהלים מ"ד ו') flugen, spielen, זקמו לוי אלהי ישראל (שופטים ה' ג').

זקמר שם היה ממין צבי: ותאו זקמר (דברים י"ד ה') Giraffe, ולד"א, Ghamälön.

זקמר ת"הש לעת שיר: עת הזקמר הגיע (ש"ה ב' י"ב) Gefang, ושיר: זקמר עריצים יענה (ישעיה כ"ה ה') er bämpfte der Uebermüthigen Zügel- Gefang, יכניע זמרתם: וי"ם מענין כריתה ופי' יענה יסכים, והרבו כיסמין נקבה: בקמירות נגיע לו (תהלים צ"ה ב'): זקמירות הוילי חקך (שם ק"ט ג"ד) Gefänge, Gebichte, Loblieder (איוב ל"ה י'). וי"ם מענין כריתה, ולדעתי הוא מענין שיר, וביאורו ע"ד הפסוק יוסם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי, ר"ל: נותן גם בלילה השיר לנחמתו ולמנוסתו מן הצרה והיוגן, ber bei Nacht, Loblieder verleijet, ויתכן בפי אליהוא להנאות הענין שם: ונעים זמירות ישראל (ש"ב כ"ג א') der liebliche Sänger Israels.

זמרה שט"נ: תודה וקול זמרה (ישעיה נ"א ג') Gefang: זמרת נבלך לא אשמע (עמוס ה' כ"ג), ועצ"הם: קחו מקמרת הארץ (בראש' מ"ג י"א) das Beste, דברים המחשבים. וי"ם אותו מענין

כל־הנחשלים (דברים כ"ה י"ח). הרג החלשים
המרוחים אחורי המזנה.

זָנַב שם אבר בקצה הנזף: ויזן זָנַב אל־זָנַב
(שופט' מ"ו ד') *Źanab*, *Źanab*: ראש זָנַב
(ישעיה מ' י"ג): ואחז זָנַב (שמות ד' ד'): לראש
ולא לזָנַב (דברים כ"ה י"ג). הוא עצמה לשפלות:
בין שני הזָנַב (שופט' מ"ו י"ד). ועצ'ה: משני
זָנַב (האודים ישעיה ד' ד').

זנה

זָנָה העתיד תזנה, תזן, מ' גב"ב. הקל עקר ענינו
או בנידה בעל או בארון כל הנמשל לבעל.
או ענינו משכב משגל שלא כדת: כי זָנָה אדם
(חושע ב' ד') *huren, buhlen*. והושאל על בנידה
באלהות ללכת אחרי ע"ז. כאשר בוגרת באישה
ודבקה באחר. כי האומה בבחינת רמק השנחה
אלהות מכונה במליצה העברית אשה בבחינת
בעלה כאסור בעלתי בכס: וזָנָה אחרי אלהי נכר
(דברים ל"א מ"ט) *buhlen, nachgehen, Abgötterei treiben*.
ben. וקשורו במלות אל: לזנות אל בנות מואב
(במדבר כ"ה א'): נתָנָה אל בני מצרים (יחזקאל י"ז
כ"ג): ונתָנָה את כל מסלכות הארץ (ישעיה כ"ג י"ג).
לדעת איזה מפרשים על עשות מסחר. ובבית':
נתָנָה במצרים (יחזקאל כ"ג כ'), ובמלת אחרי:
אשר אתם וזנים אחריהם (במדבר מ"ו ל"ט). ובמלת
על מוסב לפעמים בבחינת בנידה על הבעל:
נתָנָה עליו פילגשו (שופט' י"ט ב'): ותלך נתָנָה
גם היא (ירמיה ג' ח'). ולפעמים על הבעל: נתָנָה
עליהם (יחזקאל מ"ו ט"ז). ובקשור מ"ם מורה תמיד
בנידה: ונתָנָה מתחת אלהיהם (חושע ד' ג'): כי
עתה ונתָנָה תזנותיה והיא (יחזקאל כ"ג ט"ז). ענינו כי
יונחו את תזנותיה ע"ד ורשעו המורה הסרה והיא
נשאת זונה כמקרה.

המועל: ואחריך לא זָנָה (יחזקאל י"ז ל"ד) בנח
וברגש שלא כמשפט.

ההפעיל: הַזְנִית אפרים (חושע ה' ב'). גם כן
עוסד. והיוצא ל': את בתך לזנותה (יחזקאל י"ט
כ"ט) *zur Unzucht verleiten*: ונתָנָה את־בְּנִיךָ (שמות
ל"ד ט"ז): ונתָנָה את־יושבי ירושלם (ירמיה כ' כ"א י"א).
זָנָה שם"ל לפעולה ההיא ולבנידה: זָנָה יין

זָנָה נפן: עזי וזָנָה יה (שמות מ"ו ב'). משפט
זָנָה. ואמר המבאר כי זָנָה הוא נטן בכלי
שיר נלוח אל נטן הפה. ולדעת איזה חכמים
מחכמי העמים (אשר ישתמשו, בבואם לבאר
ביאור חדש, במלות הלשונות הקרובות לעברית.
וישאלו את פיהן לבוא עד תכלית חקירתם) הנפרד
מה: זָנָה במלם סודת עזרת (ע"ז בשרשם).

זָנָה שם ענפי הגפן: ויכרתו משם זָנָה
(במדבר י"ב כ"ג) *Belatzebe*: וזָנָה זר
תורענו (ישעיה י"ז י'), והרבי ע"ד זכרים: וזָנָה
שוחתו (נחום ב' ג'): עַד־הַגֶּפֶן מכל עץ הַזָּנָה
(יחזקאל מ"ו ב'). וע"א: שולחים הַזָּנָה אל אפס
(שם ח' י"ז). ענינו עמוש מלמטה כנהו כן דרך
כני בבד כמו זמרה. כן מ' רש"י ור"דק. והנכון
זמרה כמשמעה והיתה מעשה ע"א לשאת אותו
נגד האפ.

זָנָה שם ת"ז לשירה עשויה לשיר בקול זמרה
ובנינון. ולכן נמצא כמעט רק בתהלים:
זָנָה לזר (תהלים ב' א') *Źefang, lyrisches Gedicht*.
Lied, Ode, hymne.

זָנָה שם כלי שיר: זָנָה זמירות (מ"ב י"ב
ד') *musikalische Instrumente*. ויש פותרים
אותו מן לא תזמור. על מסיבי נרות *Leuchtschneide*.
זָנָה שם כלי שכורתיים בו את הזמירות:
והזנותיהם לזָנָה (ספד' ד' כ') *Gedicht*.
Garten-, Bingermaffer: וזָנָה זמירותם לזָנָה
(ירמיה ד' י').

זָנָה בארמית כלי זמר: וכל זני זָנָה (ירמיה ג'
ח') *Saitenspiel*.

זָנָה שם מלך ישראל, ונמצא עוד זמרי בן סלוא
נשיא בית אב לשמעוני (במדבר כ"ה י"ד).
גם נמצא שם תאר לארץ מה: ואת כל מלכי זָנָה
(ירמיה כ"ה כ"ח). — זָנָה, שם"ל לאחד מבני אברהם
אשר ילדה לו קטורה (בראשית כ"ה ב').

זב

זָבָה פעל יוצא, בנינו פעל. ענינו קציצת
הזנב שהוא הקצה האחרון בגוף בע"ח.
וששאל על כל דבר שהוא הקצה האחרון בדבר:
והזָבָה אותם (חושע י' י"ט) *ab schneiden*: וזָבָה בך

על-בית קדש (דניאל י"א ל'): אשר נעקקה זה
שבעים שנה (זכריה א' י"ב) Strafen. יצאים; אר
חסר על: זעום יי יפל-שם (משלי כ"ב י"ד) Ser-
kuchter: ואל זעם בכל יום (תהלים י' י"ב), הרשע
נקרא זעם האל כי מקצף בורא במעשיו.

הנמל: רוח צפון תהולל נשם ונשים (נעקים
לשון סתר (משלי כ"ה ב') der Nordwind erzeugt Se-
gen, und ein flüsteres Geflücht die heimliche [ver-
kümerische] Zunge

זעם שמ"ז לכעס וזימה: עוד מעט מזער וכלה
זעם (ישעיה י' כ"ה) Born, Buth, Berdruß.
Stuch: שוך-עליהם נעקף (תהלים ס"ט כ"ח).

זעף

זעף, העתיד זעף, פע"ז, בנינו קל. ענינו קרוב
לזעם אך נקשר עמו מושג השבתת סחור
הדבר מקצף ומער: זעפים (בראשית ט' ו') ver-
drüßlich, flüßet, betrübt ועל יי זעף לבו (משלי
י"ט ב') murren, unwillig sein, aufgebracht sein, zür-
nen: ובזעפו עמ-הכרונים (ד"ה ב' כ"ו י"ט) zän-
ken, haben, Berdruß haben

זעף תאר-השם והפעל: סר זעף (מ"א כ' ט"ב)
betrübt, beflüßt, mutlos. כי האיש הנעצב
אל לבו, ירעמו גם יסלו פניו והגם זועפים כי זועף
על איש או על המנע והיוגן אשר אירע לו, אף כי
באמת לא ימלא חמה וזעף על דבר מחוצה לו,
כי אם הנות לבו תציקוהו ולא תתן פוגת לו ומשחת
מאיש מראהו: וכן פנים נועמים בשרש זעם לעיל.
זעף שמ"ז: זעף מלך (משלי י"ט ב') Buth, Born,
Sturm, Ungeflüm: ויעמד הים
מזעפו (יונה א' ט"ו).

זעק

זעק, העתיד זעק, פע"ז, נב"ב. הקל ענינו הרמת
קול ויללה כמו צעק, והמקרה הוא הפעול
לרוב: הלוח זעקה (ש"ב י"ב י"ט) wehklagen, ורבו
לתפלה וקשורו במלת אל: אליך זעקו ונמלטו
(תהלים כ"ב ו') anbeten, anrufen.
הנפעל ענינו קבוץ המון ע"י זעקה וקריאה
בקול. או נאמר על קבוץ המון אנשים כמו: אשר
עם בית מיכה נזעקו (שופטים י"ח כ"ב) zusammen-

ותירוש (הושע ד' א') Gureel, ודרביו: ונשא את-
זנתיכם (במדבר י"ד ל"ג) Zendeßteit.

זנבנים ג"כ מזה: אשת זנבנים ולדי זנבנים (הושע
א' ב') Unzucht, Gureel: הרה לזנבנים
(בראשית ל"ח כ"ד): רוח זנבנים בקרבם (הושע ה' ב'):
עד זנבני איובל (ס"ב ט' כ"ב): ותמר זנבניה מפניה
(הושע ב' ד'), ר"ל הקבת פניה ומה.
זנבנות נכ"ם: ותרכי את פונתך (יחזקאל י"ז כ"ז)
Gureel, Buhlerei, Auschweifung, ודרביו:
שאי זמתך ואת זנבנותך (שם כ"ג ל"ח).

זנח

זנח, העתיד זנח, פ"י, בב"ב. הקל ענינו עזיבה
ונמישה וסוד ההשנחה: זנח יי מוכחו (איכה
ב' ו') verlassen, verwerfen, verachten: כי לא זנח
לעולם אדני (שם ב' ל"א): נתנח משלום נפשי (שם
שם י"ח). הוא הרחק.

ההפעל: אשר הזניח המלך אחז (ד"ה ב' כ"ט
verlassen, abschaffen: ואם תעזבו זנתיך לעד
(שם א' כ"ח ט'). ובתום אלף: (האזניחו נהרות
ישעיה י"ט ו') und es verließen die Ströme.
זנח ש"עם לשני מקומות במטה יהודה (הושע
ט"ו ל"ד: נחמי ב' י"ב, י"א ל': ד"ה א' ד' י"ח).

זנק

זנק פעל עזמר, בנינו פיעל ענינו דילוג: זנק מן
הבשן (דברים ל"ב כ"ב) springen, hervor-
gen. (זעה, זעה בשרש זוע).

זעד

זעד פעל עזמר, בנינו נפעל ענינו כמו נדעד
שרוא קפיצה והסרה והעברה: ימי נזעכו
(איוב י"א א') dahinschwinden, auflöbern, verlöschen
כל הקופץ במהירות עד שיסור ויכלה מהר יאמר
דעד או זעד.

זעם

זעם, העתיד זעם, פע"ז, בב"ב. הקל ענינו כעס
על דבר ומאס בו ועמו קללה לפי קשורו
במלת את או על: ומה זעם לא זעם יי (במדבר
כ"ג ח') schelten, fluchen, verwünschen, zürnen: זעם
את-אויביו (ישעיה ס"ו י"ד) zanken, haben, Zorn:

הוא כנו דרך מליצה כמו בבע"ח: גם כי זקן לא יסור ממנו (משלי כ"ב ו').

זקן שער לשער הלחי: וגם את-הזקן תספה (ישעיה ו' כ' א): ער-צמח זקנכם (ש"ב י"ח). ובל"ג: כל זקן גרועה (ירמיה מ"ח ל"ט).

זקן ש"ת למרבה ימים: מנער ועד זקן (בראשית י"ט ד): Alter: זקן ביתו (שם כ"ד ב') וצמר על שר ומנהיג בעם: וקום זקן (ישעיה ג' ב') Zelte, Alter, Vorsteher, והרבו זקנים: ואברהם ושרה זקנים (בראשית י"ח א') alte Leute, מרוב ימים: ובמושב זקנים יהללוהו (תהלים ק"ז ל"ב) Bornesme, Zelteße, חשובים. והכלל כי בשנות קדם רוב ימים הדיעו חכמה לכן חכמים וזקנים נרדפים במקרא.

זקן שמו: כבוד זקן (בראשית מ"ח ט') das Alter, ובס"ג: עד זקנה ושיבה (תהלים ע"א י"ח): אחרי זקנתה (בראשית כ"ד ל"ז). **זקנים** נכ"ם: כי בן זקנים (שם ל"ז ג'), תאר השם: בן זקניו (שם כ"א ב') ר"ל ימי הזקנים.

זקה

זקה, העתיד זקה, פ"י בנינו קל ענינו הרמת הכסוף: "זקה כסופים (תהלים קמ"ו ח') aufzichten, וישא' ת זקה.

זקה גם בארמית ענינו על הרמת הקומה ומוזה: יתנמח אע מן ביתה זקקה יתמחה עלוהי (עזרא י' א') aus dessen Hause soll ein Holz [ein] heraufgeriffen und aufgerichtet werden, woran er geschlagen werde.

זקק

זקק פע"ו, בב"ב. הקל ענינו התכה וצחף: ומקום לזהב זקק (איוב כ"ח א') fließen, ein- nen, schmelzen, läutern זקק מטר לאירו (שם ל"ו כ"ז) Atömen.

הפעיל: זקק אורנם (מלאכי ג' ג') läutern: זקק שבעתים (תהלים י"ב ו'): זהב זקק (ד"ה א' כ"ח י"ח).

זקנים שם נצוצי אש: הוורה זקים (משלי כ"ז י"ח) Feuerstraßl, ויש ענינו כבל: לאמר מלכיהם

berufen werden, sich versammeln: וזקק אביעור אחריו (שופטים ו' ל"ד).

הדמיעל מענין הקל יוצא לב"ם: מרוב עשוקים זקקו (איוב ל"ה ט') wenn sie wehklagen ob der Menge der Bedrückungen לדר: וזקק אותי וידבר אלי (זכריה ו' ח') gut- fen: ומענין נפעל לאסיפה: וזקק ברק את-זבולן (שופטים ד' י') versammeln: הזקק-לי את-איש יהודה (ש"ב כ' ד').

זקקה שמו' לפעולת הקריאה לשבר ויללה: וזקק זקקה נחלה (אסתר ד' א') Gefachei: ואת זקקתם שמעת (נחמיה ט' ט').

זקק שמו', הוראתו כמו זקקה: חנון יחנך לקול זקק (ישעיה ל' יט): זקקד צילך (שם ג' י"ג).

זקק בארמית ל' צעקה (דניאל ו' כ"א).

זער

זער שמו' למעט ומצער: כתר-לי זער (איוב ל"ב) wenig, kurze Zeit (ב' ישעיה כ"ח י') etwas Weniges.

מזער נ"כ מזה: מזער לא כביר (שם מ"ו י"ד): הלא עוד מעט מזער (שם י"ב ח') כמו מצער: ונשאר אנשו מזער (שם כ"ד ו') וכל מעט בארמי' זער. **זקרח** שם עיר בדרומה לכנען (במדבר ל"ד ט').

זפת

זפת שער'כ לשרף היוצא מעצי קשף: ותחמרה בחמר ובזפת (שמות ב' ב') Asphalt, Harz, והוא דגקרא במקום אחר בקר, וכן בתרגום זפתא: ונחמכו נחליה לזפת (ישעיה ל"ד ר') ת"י זפא, כמשמש הארמי למעשים להשמים התי"ו, וזה בל' מוריא, ובתלמוד הפעל: זפתו, das man verpicht hat.

זקן

זקן פע"ע בב"ב. הקל ענינו ישן ברבוי שנים: ויהי כי-זקן יצחק (בראשית כ"ו א') alt sein: הנהיגא זקנתי (שם שם ב').

הדפעיל נ"כ עומד: אם זקין בארץ שרשו (איוב י"ד ח') wenn seine Wurzel in der Erde altert.

פְּרִיעַ (תהלים קמ"ח) *Band, Seffeln*. ובתלמוד
זקוקה ליבם (עין זיק).

זרב

זָרַב. העתיד יזרב, פ"ע בנינו הנמצא מועל וענינו
חסום והתכסה: בעת יזרבנו נצמטו (איוב ו'
גרשמן). *gerstschmelzen*. ולד"ק ענינו הקפאה מקור, *frie-*
ren, gerinnen. וראיתם מתלמד: משום דמורכב,
לשון נצמטו ר"ל נכוצו מקור, עין צרב. והחכם
Gesenius פירשו מלשון סוריא המורה על לחיצה
החזקה ומתרגם המקרא: בעת יזרבנו נצמטו, *an*
der Zeit, wo sie enge werden. עוד יפתרו אותו מענין
זוב ונגור וראיתם משם ימרב, *Rinne*. בתלמוד,
נצמטו נכרתו.

זָרַבְבֶּל חומר מנוע המלך דוד. הוא בא עם בני
המדינה העולים משבי הגולה מבבל
לירושלים (עזרא ב'). ולדעת חכם אחד נקרא
זָרַבְבֶּל מלשון זָרַע בָּבֶל, *in Babel erzeugt*.
זָרַד שם עמק (במדבר כא י"ב) ושם נחל (דברי ב'
י"ג) בחלק מאב במזרח הירדן. ויונתן תרגם
אותו כמו נחל הערבים הנזכר בישיעה (ש"ו י').

זרה

זָרָה. העתיד יזרה, פ"י בב"ב. הקל ענינו זריקה
ומזור: זָרָה הלאה (במדבר י"ז ב') *werfen*.
זָרָה לרוח (יחזקאל ח' ב') *gerstrennen*: זָרָה את גרן
השעורים (רות ג' ב') *schwingen, werfen*. לפי שהוא
סמור ומשליך הגרנים להבר מהם המזין: וזָרָה
במזקרה (ירמיה ט"ו י'). וזָרַר על־פנייהמים (שמות
ל"ב ב') *gerstrennen*.

הנפעל: וזָרַר בארצות (יחזקאל ל"ו י"ט):
בְּהִזְרָתָם בארצות (שם ו' ח').
הפועל מזה: וזָרַר מעבר לנהר (ש"א י"ד ט"ו):
ובנינו וזָרַתנו (תהלים ט"ד י"ב): וזָרַתני פרש על־
פניכם (מלאכי ב' ג') *außtreuen*. ויש ענינו עמור:
ארחי ורבעי וזָרַת (תהלים קל"ט ג') *umgeben, um-*
zingen. אבל לדעת החכם המעתיק אשכנזי ענינו
סדה ושעור מל' ורת, *zumeffen*: שפתי הכמים
וזָרַר דעת (משלי ט"ו י') *ausbreiten*. וי"ם מענין זר.
המועל: וזָרַר רשעים מרחם (תהלים נ"ח ד') *ver-*
worfen: וזָרַה על־נוהו נפירות (איוב י"ח ט"ו) *ge-*

flueet werden: לא וזָרַר (ישעיה א' ו') פירש מזור:
הססמים לדפואה (וע"ש זור).

זָרַר שתי' למפור: זָרַר חזרה (ירמיה נ"א ב') *zur-*
fuhr. ר"ל המפורים אותה, כמין לפני רוח.
זָרַר שתי' לכתר המקיף ומכתיר דבר: זָרַר זהב
סביב (שמות כ"ה כ"ד) *Kranz*.

מְזָרָה שתי' לכלי המספיד ומפור המין מן הבר:
זרה ברחת ובמזקרה (ישעיה ל' כ"ד) *Schwingel*.
Windschaukel: ואורם בְּמִזְרָה (ירמיה ט"ו י').
מְזָרִים שם רבוי, ולדעת רוב המפרשים הוראתו
רוח צפון: ומְזָרִים קרה (איוב ל"ו ט')
Norden.

זָרַרְתָּ שם ת"ז לשם נשם: כרביבים זָרַרְתָּ ארץ
(תהלים ע"ב ו') *flarker Regenguss*. כמו בל'
ערמי וסוריא, ובתל' נמצא וזרימי דמיא: והשרש
המשובע הוא דומה למשקל וזריר. וי"ם שהוא נות
עשב, *gemästet* *Gesetz*. וענינו על זריזת הארץ.
זָרַרְתָּ שם היה מה או ככל צידי: וזָרַרְתָּ תננים
(משלי ל' ל"א) *Windspiel*. ואולי לפי שהוא
זריז. והחכם *Gesenius* פתרו מן זור, ר"ל חניניה,
gürten, וזָרַרְתָּ תננים, *der an den Seiten begürt-*
tete. הוא תואר לשום שושפת במלחמה *Streitroß*.
כמו איש אשר ישנם מתניו להתנבר על איביו.

זרח

זָרַח. העתיד יזרח, פ"ע בנינו קל ענינו הארת
אור וגלוי: וזָרַח בחשך אור לישרים (תהלים
ק"ב ד') *erschleuchten, leuchten*: שמש זָרַחה ונחדד (נחז'
ג' י"ז) ועל הגלוי לבר: והצרעת זָרַחה במצחו (יריה
ב' כ"ו י"ט) *erschleuchten, hervorblicken*.

זָרַח שם ט"ז: ומלכים לנגה זָרַחך (ישעיה ס' ג')
erschleuchten. ויש שם ע"פ לבן יהודה בן עקב,
אשר ילדה לו תמר כלתו: ויקרא שמו זָרַח (ברא'
ל"ח ל'). גם נזכר עוד איש אחד בשם זה: ואלה
בני רעואל נחת וזָרַח (שם ל"ו י"ג) ומוזה זָרַח (במד'
כ"ו י"ג) גם וזָרַח: וזָרַח: וזָרַח: וזָרַח.

זָרַח שתי' לתושב קבוע בארץ: הזָרַח והגר
(ויקרא ט"ו כ"ט) *Bürger, Gemeinlicher*.
ומתערה בְּזָרַח רענן (תהלים ל"ו ל"ח) ר"ל עץ קבוע
במקומו ימים רבים, ואינו נטוע חדש מקרוב, כי
אם רבו הימים מיום נטע גם שורש בארץ נוע.

וכרמים יעשר (ש"א ח' ט"ו) ופ"א: והמן קנרע נד
הוא (במדבר י"א ז').

זָרַע שם זרע הגורע: על כל זרע וזרע ויקרא
י"א ל"ו: Ausfaat: וכננה זרעיה תצמיח
(ישעיה ס"א א'). ומ"א: מן הזרעים (דניאל א' י"ב)
Saamenfrucht, Göllefrucht, שם זרע או מין קמניו.
ובתוספת נ"ן: ונתן להם זרעים (שם שם ט"ו).

מְזַרְע שת"ז לדבר הגורע: וכל מזרע יאור (ישעיה
י"ט ז') die Saat.

זָרַע שם אבר: ואצעדה אשר על-זרעו (ש"ב א'
י') Arm: איש בשר-זרעו ואכלו (ישעיה ט'
ט'): זרעו הנמויה (דברים י"א כ'): את הזרע
בשלה (במדבר ו' י"ט) der Zug, wenn er gekocht ist:
כחותם על-זרעך (ש"ה ח' י'). והרבו: זרעיהם
ממנו יעמדו (דניאל י"א ל"א) ז'נ: ויפוזו זרעי ידנו
(בראשית ט"ט כ"ד): זרעיו עמים ישפטו (ישעיה נ"א
ה'). ובס"ג: אשר על זרועותיו (שופטים ט"ו י"ד).

והושאל על הכה והאמין: היו זרע לבני-לוט
(תהלים ט"ג ט') Macht, Stärke, Stütze: לך זרע
עם גבורה (שם פ"ט י"ד). ועל כל דבר הסומך
וסחוק: זרועות עולם (דברים ל"ב ט'). ועל החילות:
זרועות הגגב (דניאל י"א ט"ו). ובא בכניו על כח
ויכולת אנושי אשר אין להם קיום: זרע בשר
(ד"ה ב' ל"ב ח').

זָרְעוּ נכ"ם: וזָרְעוּ מִקְנֵה תִּשְׁבָּר (איוב ל"א
כ"ג): וזָרְעוּ נְטוּיָה (ירמיה ל"ב כ"א).

זרק

זָרַק, העתיד זרק, פ"י בב"ב. הקל ענינו השלכה
והזיה: וזָרַק מִשֶּׁה (שמות ט' ח') werfen:
ויזָרְקוּ עֵפֶר עַל-רֹאשֵׁיהֶם (איוב כ' י"ג): זָרַק עַל
המזבח (שמות כ"ד ו') sprengen, besprengen: גם-
שיבה זָרַקוּ ב' (הושע ז' ט'). י"א שהוא עומד,
ויתכן היותו יוצא והפועל הוא הטבע.

הפועל: לא זָרַק עָלָי (במדבר י"ט א').

מְזַרְק שם כלי שזורקים ממנו: מזרק אחד כסף
(שם ז' א') Sprengbecken, והרבו ז'נ:

מְזַרְקִים לִפְנֵי מִזְבֵּחַ (זכריה י"ד כ'): מְזַרְקֵי כֶּסֶף
(במדבר ז' ט"ד): השותים מְזַרְקֵי יוֹן (עמוס ו' ו')
כסות גדולות העשויות בצורת כלי המזבח, -

מְזַרְח שת"ז למאת קדם מקום וזיחת השמש:
על כל פני מְזַרְח (ד"ה א' ה') der, der
genfette: ממזרח-שמש עד-מבוא (תהלים ק"ג ב').

זרם

זָרַם פע"ז בב"ב. הקל ענינו נגור מים בשטף
זרם: וזָרְמָם שָׁנָה יִדְּו (תהלים צ' ה') bu
strömte sie hin: והוא פעל יצא מרמה חליפתם
ומפלתם לזרם מים.

הפועל: וזָרְמוּ מִים עֲבוֹת (שם ע"ו י"ח).

זָרַם תאר שם מים שוטפים בחזקה: זָרַם מִים
heftiger Regenguß, Wasserflut:
וְזָרְמָת מִסִּים וְזָרְמָת יְחוֹק (כ"ג כ') Schuß, Strom:
[von den Gengfien], כי הזרע יורה ושוטף בזרם נחל.

זרע

זָרַע, העתיד זרע, פ"י דב"ב. הקל ענינו מזור
הגורים בארץ לצמח: אִם-זָרַע יִשְׂרָאֵל
(שופטים ו' ג') säen, ausfüen: וזָרְעָתֶם אֶת-הָאֲדָמָה
(בראשית ט"ו כ"ג): וזָרְעָתֶם אֶת-הַשָּׂנֶה הַשְּׂמִיטָה
(ויק' כ"ה כ"ג), בא במקום פעול הוא הזרע. ועצה:
וְזָרַע צִדְקָה (משלי י"א י"ח) קראה זריעה לפי
שמביאה פרי. ועל המזור לבר: אור זָרַע לְצִדִּיק
(תהלים צ"א י"א): וְזָרְעִי אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל (ירמ' ל"א
כ"ו): וְזָרְעָם בְּעַמִּים (זכריה י' ט') zerstreuen: וְזָרְעָה
מִלֵּחַ (שופטים ט' ט"ד) bestreuen.

הנפעל: לא יעבר בו ולא זָרַע (דברי כ"א ד')
besät werden: וְזָרְעָה זֶרַע (במדבר ה' כ"ח): לֹא-
זָרַע מִשְׁמֶךְ עוֹד (נחום א' י"ד) fortgepflanzt werden:
על קיום והמשך, כי ע"י הזרע ישאר קיום במין.
הפועל: אף בל זָרַעו (ישעיה ט' כ"ד).

ההפעיל: עֲשֵׂב מְזַרְע זֶרַע (בראשית א' י"א)
hervorbringen, in Saamen aufsteigen:
תִּזְרֹעַ (ויקרא י"ב כ') Saamen hervorbringen.
זָרַע בְּאֵרֵמִית עֲנִינוּ כְּמוּ בִלְעַ (דניאל ב' ט"ג).

זָרַע שק"ז כולל זרע צמח או בע"ח: ותן זָרַע
(בראשית ט"ו י"ט) Ausfaat, Saamen: ועל עת
הזריעה: זָרַע וקציר (שם ח' כ"ב) Saat. ועל הבנים:
לְבִלְתִּי נִתְּן-זָרַע (שם ל"ח ט') Nachkommen, Kinder:
ובין זָרַע וזָרְעָה (שם ג' ט"ו). והרבו: וְזָרְעֵיכֶם

זרת

זָרַת שם מרת חצי אמה של ו' טפחים: זָרַת ארכו (שם כ"ח ט"ו) eine Spanne — נתנא, ויתם שמות ע"ס, גם זָרַת אחד משבעת הסריסים. דואי פני המלך אחשוורוש (אסתר א' י').

late. כי במשנה היין אצל העמים הקדמונים, שנתו לשעמים מכוסות של זהב אשר לא יעצור כח איש להריקם עד תָּקַם, בעבור גדלם. ובס"נ: ועיון וקִרְקָתוֹ (שמות כ"ז ב'). זָרַש שם אשת המן בן המרתא (אסתר ו' י"ג).

אות ה

*חָקְקָה שם מ"נ לאהבה בתלמוד: חָקְקָה יתירה נודעת.

חָקְקָה שם"ו לאהבה: לטמון בקְּבִי עוֹנִי (איוב ל"א) Ich meine Sünde verborgen in mel- nem Busen, ע"ש כי קרב איש טמון הוא.

חבה

חָבָה פ"ע, בב"ב. הקל ענינו כמו חבא באל"ף: חָבִי כמעט רנע (ישעיה כ"ו כ') Ich verberge. וקרוב אל חפה. gen. warten הנפעל: וְחָבְדָה לֹא יוֹכַל (ירמיה י"ט י'): וְחָבְדָתָם שמה (יהושע ב' ט"ו) Ich verheiden.

חבט

חָבַט, העתיד יחבט, פ"י, בב"ב. הקל ענינו הכאה, ורבו דיישה ונקיפת פרי מן העץ ותבואה משבילים: כי תחבט ויתך (דברים כ"ד כ') schütteln: נתחבט את אשר לקטה (רות ב' י"ז) sie schlug aus, was sie gelesen hatte חובט חטים (שופטים ו' י"א): יחבט יי משבלת הנהר (ישעיה כ"ז י"ב). הנפעל: במטה יחבט קצח (שם כ"ח כ"ו). והשם מזה בתלמוד יחבוט. ובדב"א: יחבוט הקבר. — חָבִיבָה, שע"פ (עזרא ב' ס"א).

חבל

חָבַל, העתיד יחבל, פ"י דב"ב. הקל יש ענינו השחתה: חָבַל חָבְלָנוּ לְךָ (נחמיה א' י') verberben, zu Schanden machen, fällen מעשי ירינו: האמר נשאתי לא אָחָבֵל (איוב ל"ד

אות חית הוא השמיני בסדר האלפ"א בית"א ומספרו שמונה.

חבא

חָבְאָה, העתיד יחבא, פ"ע, בב"ב. הנפעל ענינו סתירת עצמו כמשפט הנפעל בהודאת התפעל: כי תחבא (שופטים ט' ה') Ich verbergen. למה תחבאת לברוח (ברא' ל"א כ"ו), הוא תאר פעל הבריחה כמשפט פעל לשון עברי הסתיוס וז"ל בבחינת התאר האיכות והכמות, ר"ל ברחות בסתר: בשוט לשון תחבא (איוב ה' כ"א) geschäft, gebredt, geborgen. הוא נפעל ממש, וענינו כאלו הוא נסתר כל תניערו השוט. המועל: יחד תחבא עניי ארץ (איוב כ"ד ר'). ההפעל: כי תחבא את המלאכים (יהושע ו' כ"ח).

ההפעל: ובבתי כלאים תחבאו (ישע' ס"ב כ"ג). ההתפעל: ותחבא האדם ואשתו (בראשית כ' ח'): כאבן מים ותחבאו (איוב ל"ח ל') ע"י הקרח. מחבא או מחבא שת"ז למקום סתר: מכל המְחַבְּאִים (ש"א כ"ג כ"ג) Schupfwinfel. ובציר"י ש"ס: מְחַבְּאֵי רוּחַ (ישע' ל"ב ב') Bersted. ור"ל סגני רוח. Schupst.

חבב

חָבַב פ"י בנינו קל, ענינו אהבה עזה: אף חובב עמים (דברים ל"ג ב') lieben. ולדעת הרמב"ם בהעזקת התורה הוא פועל מן חוב, verpflichten. (ע"ש חב).

מדת החבל. וממנו לעמדות העשויים לפח: טפח
בארץ חבלו (איוב י"ח) *Ballfrid*.

חבל ענינו מכאוב וצירי יולדה: בטרם יבוא חבל
לה (ישעיה ס"ו) *Wesen*: צירים וחבלים
יאהזון (שם י"ג ח'): וכמ"ש שם עצם זכר בבוא
בסמיכות הרבוי בסגל החי'ת: חבלי יולדה יבואו
לו (הושע י"ג א') *Geburtswehen*: חבלי שאול (תהלי'
י"ח) *Höllenschmerzen*.

חבול שת"י לעבוס: חבל לא ישיב (יחזקאל י"ח
י"ג): חבל לא חבל (שם שם ט"ו) *Wfanb*.
ובס"נ: חבולתו חוב ישיב (שם שם י').

חבל שת"י יע משחית ומכאיב: ולאחד קראתו
חבלים (זכרי' י"א) *Schmerzen, Werberben*.
הפך נעם. ויש ענינו רב מדרגה הספניה: רב
החבל (יונה א') *Schiffskapitän*: כל חבלי הים
(יחזקאל כ"ז כ"ט).

חבל ת' לתוך הספינה הקשור בחבלים: וכשוכב
בראש חבל (משלי כ"ג ל"ד) *Raßbaum*.

תחבילה שם מ"נ למומות עצה, ומרמה העצה
הנולדת בניעת מחשבת נפש ללירות
הולד מנוף: ונבון תחבילות יקנה (שם א' ה') *Raß-*
schläge, Lichten, Trachten: תחבילות רשעים מרמה
(שם י"ב ה'): ובתחבילות עשה מלחמה (שם כ' יח')
Verbindung, Debnung: ר"ל בקשור פרוקי המערכה
וסדורים: מתהפך בתחבולותיו (איוב ל"ו י"ג).

חבצ

תחבצלת שם ורד: תחבצלת השרון (ש"ה ב' א')
Eille: ותפרח תחבצלת (ישעיה ל"ה א').

תחבצניה שם עצם פרטי (נרימה ל"ה ג').

חבק

חבק מ"י, בב"ב. הקל ענינו שלוב ידי על ידי אם
מצד העצלות סוגר ידו האחת בחברתה:

חבק את-ידינו (קהלת ד' ה') *über einander schlagen*.
או מצד האהבה סוגר גוף הנאהב בין שתי ידינו:
את חבקת בן (מ"ד ד' מ"ח) *umarmen, umfassen*:
עת לחבוק (קהלת ג' ה').

הפועל: וימינו תחבקני (ש"ה ב' ו'): תכבדך
כי תחבקנה (משלי ד' ח'): וחבק לו (ברא' כ"ט י"ט).

strafen, ענש המסבב מכאוב. כי שחת עמך,
ת-ארי חבילי, ובתלמוד יחבל על ראבדין *sch*,
ויש ענינו עבוס: אם חבל תחבל שלמת רעד
(שמות כ"ב כ"ה) *pfänden*.

הנפעל מענין א': בו לדבר יחבל לו (משלי
י"ג י"ג), ויגיש מכאוב חסרון הדבר ההוא אח"כ,
כי יצטרך ליו. והמליצ' ההוא כוללת ג"כ מושג הב'.
הפועל מענין א': וחבל את-מעשה ידיך (קהלת

ה' ה') *verberben*: סחבלים כרמים (ש"ה ב' ט"ו):
לחבל כל-הארץ (ישעיה י"ג ח'). ועמו מה שענינו
כאב יולדת בעת לדתה: שמה חבלתך אמך (ש"ה

ח' ה') *Wehen haben, Kindesnöthen haben*. כולל
הכאב והלידה בו, על שם חבלי יולדה יבואו לך,
ועציהם: הנה תחבילאון (תהלים ד' ט"ו). וכנראה
מענין, יאמר זה על קבלת הורע להריון, באמר
אח"כ הרה עמל יולד שקר ותוכן המליצה מרגש
בלשון ואין לו דוגמא בהעתקה.

הפועל: תחביל-עול מפני שמן (ישעיה י' כ"ט)
es zerbricht das Joß vor dem Sette.
רוחי חבלה (איוב י"ז א') *verborben sein*.

חבל ל' השחתה בארמית, בנינו פעל: גרו אילנא
תחבילי (דניאל ד' כ'), והאנתפעל מזה עומד,
לכליון המלכות: לא תתחבל (שם ב' ט"ד). ומוזה
השם: חבל (שם ג' כ"ה).

חבל יש שם מיתרים לקשור: ותורידם בחבל
(יהושע ב' ט"ו) *Strick, Schnur*: בחבלים
חבשים (יחזקאל כ"ז כ"ד): וכל חבליו בל ינתקו
(ישעיה כ"ג כ'). וכל מ"ש מענין זה בסמיכות הרבוי

החי'ת בפתח: אחוז בחבלי ביון (אסתר א' ו'):
ובחבלי חמאתו יתסך (משלי ה' כ"ג). וממנו תאר
לקבוצ חברה קשורים יחד בחבלי אהבה:

חבל נביאים (ש"א י" ה') *Berein, Gefellshaft*:
חבלי רשעים עורוני (תהלים ק"ט ס"א) וממנו תאר

למדה הנמדר בחבל שיש לו מדה משערת:
ואדמתך בחבל תחלק (עטוס ד' י"ט) *Maß, Meß-*
maß: ובידו חבל מדה (זכריה ב' ה') *Meßschnur*.

וממנו תאר למדה משוערת מארץ אשר נמדדת
בחבל ולמחוז: כל חבל הארנוב (דברי' ג' י"ג) *Strich*
Landes, Streda: חבלים נפלדילי בנעימים (תהלים

מ"ו ו') *Agelle, Rofe*: חבלי מנשה (יהושע י"ז ה')
חבל הים (צנניה ב' ו') *Grenze, Hafen* גם כן ע"ש

לחלק המחבר לחלק אחר: התחברות השנית (שם)
כ"ז י"י Geft.

חֲבֵר תאר וזכר: יכרו עליו חֲבֵרִים (איוב ט' ל')
Verbündete, nämlich die zu seinem Fange ver-

bundenen Stifcher. ועיין שרש כרה. ולד"ק ראוי
להיות: חֲבֵרִים, ר"ל הסוחרים המתחברים יחד.
Handelsgesellschaften. וענן יכרו, מסחר וקנין;
וי"ט קוסמים.

חֲבִירוֹה שת"ל למכה נצור בה חבור דם: חֲבִירוֹה
תחת חֲבִירוֹה (שמות כ"א כ"ה) Beule: (נמק)
חֲבִירוֹתִי (תהלים ל"ח ו'). ובא רפה: וְחִבְרוֹתָי
נרמא לנו (ישעיה נ"ג ה').

חֲבִירָה תאר לכתמי מטמרי: (ונמר חֲבִירָתוֹתָיו
(ירמיה י"ב כ"ג) bunte Flecken.

מִחֲבִירָה שמי"ל לחלק מחובר: מקצה מִחֲבִירָה
(שמות ל"ז י"א) Geft, Geflüß. ותאר

לדבר המחבר ומדבק החלקים: ועצים לִמְחִירָה
(ד"ה ב' ל"ד י"א) Geflüßballen. וְלִמְחִירָה הָכִין
דויד (ד"ה א' כ"ב ג') Thüangel, המחבר דלת
בפתח. וברב"א נקרא הספר המקובץ בו ענינים
רבים ומאמרי החכמה והלמד יִמְחִירָה Geft, Bro.
Thüre. או יִחְבֵר, והאסף וכותב הענינים ומקבץ
אותם בספר יִמְחִירָה, Verfasser, Autor.

הִתְחַבְּרוֹת שמי"ל: (מן הִתְחַבְּרוֹת אליו (דניאל י"א
die Verbindung כ"ג).

חֲבֵר בארמית כמו חֲבֵר בעברית: ובעו דניאל
יִתְחַבְּרוּי להתקטלה (דניאל ב' י"ד): וחזוה
רב מן חֲבִירָה (שם ו' כ').

חֲבִירוֹן שם עיר מהוללה בשבט יהודה, ושמה
לפנים קרית ארבע (בראשית י"ג י"ח, כ"ג
ב'). ונמצא גם שם איש ששמו חֲבִירוֹן: ובני חֲבִירוֹן
קרח ותפוח (ד"ה א' ב' ט"ו): ומשפחת הֲחִירוֹנִי
(במדבר ג' כ"ז).

חבש

חֲבֹשׁ, העתיר יִחְבֹּשׁ, פ"י, גב"ב. הקל עקר
ענינו קשור על איזה אופן שיהיה יש
קשור הבגד לכונן על לובשו ורבו על הכובע לפי
מנהג הישמעאלים לכרוך אותו סביב הראש:
וְחִבְשָׁתָּ לָהֶם מַגְבַּעַת (שמות כ"ט ט') auffegen: פארך
חֲבֹשׁ עליך (יחזקאל כ"ד י"ז) ר"ל פארי מגבעת

חֲבֹק שם המעולה: מעט חֲבֹק ידים (משלי י'
die Arme verschränken).

חֲבִיקָה שם אחד משנים עשר הנביאים אשר
חבר יחד בתרי עשר.

חבר

חֲבֵר פ"י, ה' בנינים בו. חקל ענינו מדבק וקשור
נוף בנוף: חֲבֵרֵי אֶלְעֶמֶק הַשָּׂדִים (בראשית

י"ד ג') verbinden, sich vereinigen, gesellen: חֲבִירוֹת
אשה אל אחותה (יחזקאל א' ט'): חֲבֵר עֲצָבִים
אפסים (ישעיה ד' י"ז) ואינו נוטל על פועל אחד.
הפועל: וְחִבְרָתָה אֶת הָאָהָל (שמות כ"ו י"א)
verbinden, vereinigen, befestigen.

הפועל: אל שני קצותיו וְחִבְרָה (שם ל"ח ו'):
וְיִחְבְּרֶךְ כִּמָּא הוּת (תהלים צ"ד כ'). משפטי הַיִּחְבֵּר
לך, וקח ת' דגש.

הַחֲפֵעִיל: אֲחִיבְרָה עליכם במלים (איוב ט"ו ד')
verbündet mit Worten werde ich ziehen gegen euch.
הַחֲתַפְּעֵל: וְלִקְחַן שְ�נַיִם יִתְחַבְּרוּ (דניאל י"א ו')
בְּהִתְחַבְּרֶךְ עִם אֲחִיוָהוּ (ד"ה ב' כ' ל"ז) Allianz
sen: אֲחִיבְרָה יְהוֹשֻׁפָּט (שם שם ל"ח) אֲלֵךְ ת' ה"א,
כמו בארמית.

חֲבֵר שית' ליע דבק בעמיתו: חֲבֵר אֲנִי לֹכַל
אשר יראוך (תהלים קי"ט כ"ט) Gefellschafter.
Alligenos: חֲבֵר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית (משלי כ"ה כ"ד)
כְּאִישׁ אֶחָד חֲבֵרִים (שופטים כ' י"א): וְחִבְרֵי גִבּוֹרִים
(ישעיה א' ג') ובס"ג: וְהָיָה חֲבִירָתְךָ וְאִשֶּׁת בְּרִיתְךָ
(מלאכי ב' י"ד).

חֲבֵר ת'הש לקבוץ: חֲבֵר כְּהִנֹּם (ישעיה י"ט)
Bande, Rotte, Gefellshaft: חֲבֵר חֲבֵרִים
(תהלים נ"ח ו'). קבוץ חיות: וחֲבֵר חֲבֵר (דברי י"ח
י"א) שהוא מקבץ הבע"ח בקסם. וע"א: וְכִית
חֲבֵר (משלי כ"א ט') festgebautes Haus. הוא תאר
לביית חזק וסחורב בחלקיו. ולד"ק הוא מענין ריעות
וחברות, in einem gemeinschaftlichen Hause.

חֲבִירָה שתי"ל, הוראתה כמו חֲבֵר: וארח לִחֲבִירָה
עם פועלי און (איוב ל"ד ה') Verbindung, Gefellshaft.

חֲוִיר שתי"ל לקום מקבץ החיות המזיקות כפי
אמנת הקדמונים: חֲוִיר חֲבֵרִים מִחֲכֵם
(תהלים נ"ח ו') Säuberer, Geißelbanner. ובס"ג תאר

י"ט: חגגתם אותו חג לוי (שמות י"ב י"ד) : feiern
המון חוגג (תהלים מ"ב ה') : חגי יהודה חגיך (נחום
ב' א'). ונמצא על באי מעד הדולכים אל בית
אלהים, ויששור בשמחה: המון חגג (תהלים מ"ב ה')
die feiernde Menge

חגג שת' לירט ושמחה: חגג לוי (שמות י"ב י"ד)
: Seelertag וקבצים במעדים (יחזק' מ"ו י"א), וכן
נקרא הקרבן הקרב בו: אמרתג (תהלי ק"ה כ"ו)
: Seelsoffer חלב חגי (שמות כ"ג י"ח): פרש חגיבים
(מלאכי ב' ג'). ובתלמוד נקרא חגיגה.
חגגא שם' לתנועה ותגודה: למצרים חגגא (ישע' י"ט
: Schwindel, Zaumel

חגו

חגו שם בקע ונקיק סלע רק בס': יונתי חגו
הסלע (ש"ה ב' י"ד) : Spalte, Ritze
חגי שם נביא אחד משנים עשר נביאים אשר
נקבצו ובאו יחדו בס' תרי עשר. — חגי,
שע"ס לבן קר (בסדר כ"ו ט"ו). — חגי, שם ע"ס
(ד"ה א' ו' מ"ו).

חגית אשת דוד, אם ארזניה (מ"א א' ה').
חגלה שם לאחת מחמשת בנות צלפחד (בסדר
כ"ו ל"ט).

חגר

חגר, העתיד יחגור, פ"י, בנינו קל, ענינו קשור
האזור ואסירה ומה שהוא דומה לענינו:
חגרת אתם אבנט (שמות כ"ט מ') : gürtē, umgürē
חגר חרבך על ירך (תהלי' מ"ה ד') : חגרו שקים (יחזקאל ו' יח). כל מלביש
הנכרך סביב הגוף כחגורה יאמר בו חגירה. ועציה:
וגיל נבעות תחגורנה (תהלים מ"ה י"ט) : אליהלל
חגר כמפתח (מ"א כ' י"א) : der Schwert-Umgürtete
חגרה בעז מתניה (משלי ל"א י"ז) : חגור אפוד בר
(ש"ב ו' י"ד) : שארית חמות תחגור (תהלים ע"ו י"א),
פ' הרד"ק עצ' לפי שהחגור עוצר ואסר יאמר
יעצור אותו מלעשות חמות, ופ' הרמב"ם מענין
חגירה למלחמה. וע"א: חגרו ממסגרותם (ש"ב
כ"ב מ"ו) ר"ל יסחו מכבד הכבל, sinken, wanfen.
ויהיה לפי' השם חגר עברית שזה לארמית,
שתרנם מסח, חגר. ומה בתלמוד הספסל והמטה
וכו' כשהן חגורין, כלומר שלא יוכלו לעמוד בשזה

שדירה כהן: חגגשך בשש (שם מ"ו י'), anfleiden
: umhüllen סוף חבש לראשו (יז' ו') לפי
שחבישה משתמש לרוב על לבישת הכובע: פגידה
חבש במסמך (איוב מ' א'), ויש לענין שימת האוכף
על המוס וקשורה: ויחבש את חמורו (בראשית כ"ב
ג') : fassen, ויש לענין חתול המחך ברמיה: ולשכרת
לא חבשכם (יחזקאל ל"ד ו') : verbinden; כיום חבש
י את שבר עמו (ישעיה ל' כ"ו) : כי הוא יכא"ב
והקש (איוב ה' י"ח) : לשום חתול לחקשה (יחזקאל
ל' כ"א), ובענין הממשלה העוצר ואסר העם מעשור
בלתי מצותו: לא אהיה חבש (ישעיה ג' ו') : regie-
: ren, befehlen, beherrschen, כמו עוצר. ובתלמוד
'חבש בבית האסורים.

הפועל מענין רמאות: וחקש לעצבתם (תהלי'
קס"ו ב') : מבכי נהרות חבש (איוב כ"ח י"א) : baß sie
: nicht fließen [weinen], bindet er die Ströme
קשור ועצור.
הפועל: לא זור ולא חבשו (ישעיה מ' ו') קשור
לרמאות.

חגבשת שם לרמיה הגאסר. על המכה ונמצא
בתלמוד, Umflag, Verbau, Affasser.

חבת

חבת שם מעשה אומה נחת כ"הג: על מעשה
החבתים (ד"ה מ' מ' ל"א) : Spannfäden
מחבת שם הכלי שנאמה בו: על מחבת בשמן
(ויקרא ו' י"ד) : Bratpfanne, Stöpfpfanne.
ונפרד ממרחשת אשר היתה שקועה הרבה והמחבת
מעשה מקשה.

חגב

חגב שם מין שרץ עוף ממין ארבה: ואת החגב
(ויקרא י"א כ"ב) : Heuschrecken-Art ונהי בעינינו
בחגבים (בסדר י"ב ל"ט) : ויסתכל החגב (קהלת י"ב
ה') ים כמו ענב, כנוי לאבר המוליד (ע"ש סבל).
חגבה, שע"ס (עזרא ב' מ"ה, נחמיה ו' מ"ה).

חגו

חגו, העתיד יחג, פ"ז, בנינו קל ענינו תנועה
ועמו רקוד של שמחה: חגו וינעו (תהלים
ק"ו כ"ו) : taumeln, wanfen אוכלים ושותים וחגגים
(ש"א ל' מ"ו) : hüpfen, springen ומה ענינו שמחת

כמו: בקהלים אל תחד כבודי, *ich verlaßen, ansehn*, ומקביל היטב עם: במספר ירחים אל יבוא (שם שם).

הפועל יוצא: תחדדה בשמחה את פניך (תחלי' כ"א ו').

תחדה שמי' עז וחדנה במקומו (ר"ה א' ט"ו כ"ז): *Stunde*: כי תחדה יי הוא מעונם (נחמה ח' י').

חדה, חדן, בלד (דניאל ב' ל"ג) תאר לחודה, *Stuhl*.

חדל

חדל, העתיד יחדל, פע'ז, בב"ב. הקל ענינו הפסק או מניעת מעשה ועזיבת התחלתה:

חדל להיות לשרה (בראשית י"ח א') *aufhören*: כי חדל המסר (שמות ט' ל"ד), הפסק: חדל לעשות (שמות כ"ג ה'): חדל להשכיל (תהלים כ"ז ד'): למלחמה אם אָחדל (ט"א כ"ב ו') ר"ל שלא יתחיל. ההפעל יוצא: החדלתי את דשני (שופטים ט' ט')

mangeln lassen, verfahren.

חדל תאר לדבר כלה ונפסק: מה חדל אני (תהלי' ל"ט ה') *vergänglich, der aufhöret zu sein*: נבזה וחדל אשים (ישעיה נ"ג ב') *verachtet und geliebt von Menschen*.

חדל שם זמן הב'ת: עם יושבי חדל (תהלים ל"ח א') *zeitliche, vergängliche Wesen* (וענינו אחד עם חדל וכי העברים יהפכו אותיות השם כמו כבש כשב). — חדלי, שע'פ (ר"ה ב' כ"ח י"ג).

חדק

חדק שם קין ממני הקצים: טובם בחדק (ספיה ו' ד') *Stachel, Dorn*: כמשכת חדק (משלי ט"ו י"ט).

חדקל שם נדר הנודע גם בין העמים: ושם הגדר השלישי חדקל (בראשית ב' י"ד) *Algels*, המוכב ארץ אשור וארם, ורושמי המסעות יענו ויאמרו שמימו רצים בטרופה עצומה. כעדותם ז'ל שמימו חדים וקלים (ברכות נ"ט) שכן בלשון פרס יקרא חץ מינרים; ולכן יקרא הנמר בלשונו העמים וכן בלשון חז"ל (חולין נ"ט) בשם מינרים, על כי ימדר לרוץ אורח כחץ (שבע ח"א).

בלי להתעורר, כי אחד מן הבסים קצר משל חברו, *schänken*.

תגור שם אזור ומוח: ועליו תגור דרב (ש"ב כ' ח') *Gurt, Degengehäng*: ותגור נתנה לכנעני (משלי ל"ח כ"ד), ובס'ג: מכל חוגר תגורה (ס"ב ג' כ"א), ובברכי תגורות: ויעשו להם תגות (ברא' ג' ו'). מתגרת שקנ למלוכשי התגורה: מתגרת שק (ישעיה ג' כ"ד) *Sack-Umgürtung*.

חד

חד שם מספר יחיד זכר, כמו אחד: דבר חד את אחד (יחזקאל ל"ג א') *Ein*, שזה לארמית.

חד, תרא בארמית כמו אחד בעברית: צלם חד (דניאל ב' ל"א), ול"ג תחד: שנת תחד לכורש (עזרא ה' י"ג): תחדה וכמו בעברית תאחד (דניאל ב' ל"ח): חד שבעה על דו (שם ג' י"ט) *sebenfach*. תחד, תחדה, תחדה, תחדה, שמות ע"פ.

חדד

חדד פע'ז, בב"ב. הקל ענינו חידד עומד: ותחד מזאבי ערב (בדקוק א' ח') *reißen der als Abent-* *schölfe*, ובתלמוד יוצא: נפל תורא חדד לסכינא, *schärf machen, schärfen*, ובמובן המסרי: ת"ח יתחדדים וא"ז בהלכה, *schärflich machen*, ההפעל: ברול בברול יחד ואיש יחד את פני רעדו (משלי כ"ז י"ז) *schärf*, *Eisen wird durch Eisen* *schärf*, *und Ein Mann schärf den Blick des Andern*, ההפעל: חרב הותחדה (יחזקאל כ"א י"ד) *schärf*, *geschliffen*: למען טבוח טבח הותחדה (שם שם ט"ו). תחדה תאר השם: ולשונו חרב תחדה (תהלים ג"ז ח') *schärf*.

תחדד ת"הש. רק בס'ר: תחתיו תחדדו. חדש (איוב ט"א כ"ג) *spitzig*, ובתלמ' מפני שהיה בו יחדוד, *Schärfe, Spitze*, דברי תחדדים, *spitzfindige Reden, Sticheleien, anzügliche Reden*.

חדה

תחדה פע'ז בב"ב. הקל ענינו שמחה ויבוא עם מלת על: ויחד יתרו על כל-המוכבה (שמות י"ח ח') *sich freuen*, אל יחד בימי שנה (איוב ג' ו') ולדק הוא העתיד מן אחד וראוי הויד בצירי,

ראש חדשים (שמות י"ב ב') Monate; עתה יאכלם
חדש את חלקיהם (רושע ה' ד') nun ißet der Men-
mond sie vergeßren, d. h. am Neumond werden sie
vergeßet sein; וישב עמו חדש ימים (ברא' כ"ט י"ד);
חדש האביב (שמות כ"ג ט"ו); ופרדיו מבין חדש
(דברים י"ח ט"ו).
חדת בארמית כמו חדש בעברית (עזרא ו' ד') neu.

חוב

חוב פ"י נב"ב. הקל אינו במקרא אבל בתלמוד
וענינו יחס דבר אשר מוטל על הנושא
לעשות אם מצד המוסר או מצד העונש. כל
יחבבתי בשמירתו, einem obliegen, verpflichtet
feln. חב המזיק, schuldig sein. וכל לשון חטא
משע ואשם תרגום חב.

המיעל: והיבטם את ראשי למלך (יחזקאל א' י')
machen, daß jemand sein Leben verwirft.
מרובע: אף חבב עמים (דברים ל"ג ג') verpflichtet
ויוש מפרשים מלשון אהבה וחובה, lieben. (וכבר
כתבתיו בשרש חבב).

ההתפעל נ"ל בתלמוד: ההתחוב, sich verpflichten, sich anheftlich machen

חוב שת"ז לדבר הנעשה מצד החיוב: חובלתו
חוב ושיב (יחזקאל י"ח ד') Pflicht, schuldig.
ובת"ל, felt, die Schuld. ובת"ל נקבה יחובה, חובת
נברא; יצא ידי חובתו.

חובה שם מקום מצמונה לדמשק: וירדפם עד
חובה (בראשית י"ד ט"ו). ונזכר בס' יהודית
(ד' ד', ט"ו ד').

חוג

חוג פ"י בנינו קל. ענינו עשית עגול במחנה:
חק חג עלי-מנימים (איוב כ"ו י') einen Kreis
gleichen, Birkel machen. המון חוגג
(תהלים ט"ב ה') לפי שדרך המרקדים במחול לסבב
כמו עגול (וכתבתיו בשרש חגג).

חוגג תאר לדבר עגול: בחקו חוג (משלי ה' כ"ו)
Kreis, Birkel. הוושב על חוג הארץ (ישעיה
ט' כ"ב) Umkreis.

מחוגגה שם הכלי שעושים בו עגול: ובמחוגגה
יתאדו (שם ט"ד י"ג) Birkel.

חדר

חדר פ"י בנינו קל. ענינו הכנס בקרב ובתוך
דבר כמו בחדר: התחדת להם (יחזקאל כ"א
ט') eindringen, in das Innere bringen.

חדר או חדר שת"ז לתא סנימית הבית: חדר
בחדר (ט"א כ"ב כ"ה) Kammer, Gemach;
יושב לה בחדר (שופטים ט"ז ט') : ויבוא המדרה
(בראש' ט"ג ל') : אבאה אל אשתי החדרה (שופטים
א' ט"ו) : בחדר משכבך (ש"ב ו' י"ב) : וברעת חדרים
ימלאו (משלי כ"ד ד') : חדרו במן (שם י"ח ח') das
Sanere : חדרו תימן (איוב ט' ט') : וסמדרים אימה
(דברי-ל"ב כ"ה) vom Innern, הפך: מחוץ תשכל חרב.
חדר שם מדינה, אשר יוכיר הנביא צפניהו
(מ' א') לעמת דמשק.

חדש

חדש, העתיד וחדש, פ"י בב"ב. המיעל היפך
ישן. להשיב דבר להיות כבתחלת היותו:
וחדשו ערי חרב (ישעיה ס"א ד') erneuen : לחדש
את בית יי (ד"ה כ' כ"ד ד') : חדש ימינו בקדם (איכה
ה' כ"א) : ורוח נכון חדש בקרבי (תהלים נ"א י"ב) :
וחדש עדיך נגדי (איוב י"ו י') : וחדש שם המלוכה
(ש"א י"א י"ד) wie wollen dort die Königswahl er-
neuern : וחדש פני אדמה (תהלים ק"ד ל').

ההתפעל : תחדש כנשר נעורכי (שם ק"ג ה')
sich erneuen, verjüngen.

חדש ת"הש : ואין כל חדש תחת השמש (קהלת
א' ט') neu, Neues : וישן מפני חדש תוציאו
(ויקרא כ"ו י') : אשה חדשה (דברים כ"ד ה') : וארץ
חדשה (ישעיה ס"ה י') : כי ברא יי חדשה (ירמיה
ל"א כ"ב) denn es hat der Ewige Neues geschaffen :
והוא חנוך חדשה (ש"ב כ"א ט"ו) כמו חרב חדשה :
חדשים לבקרים (איכה ג' כ"ג) : וחדשות אני מגיד
(ישעיה ט"ב ט').

חדש שת"ז ליום חדוש הירח ואחריו כי מניחו
הלשון שמו עין על כל אשר נדיה תחת
השמים, לקרוא על פי האותות אשר חזו, בשם
כל כחות הטבע, לכן קראו לירח ימים חדש.
ובארמית חדת, new sein. קרוב לזה : מחר חדש
(ש"א כ' ה') Neumond. כמו יום החדש ונקרא ימי
תקופת הירח סבוב שלם חדש : החדש הזה לכם

מתקיימת, מדוע יהיה זה דבר רחוק שנצטוו
העתים משדי? ר"ל הפרטים הנפלים תחת העת
הלא יודעו לא חזו ימיו, והוא נכון מאוד. ואולי
מזה: שמאל בעשותו ולא אָהוּ (שם כ"ג ט'). אגבול
לדעת גבול (ע"ש חזה ט' אחר). — חֲזוּי, שְׁע"פ
(ר"ה ב' ל"ג י"ט).

חוח

חוח יש שם מין קין או דבר מחודר: תחת חסה
יצא חוח (איוב ל"א ט'): Dorn, Unkraut
כששנה בין החוחים (ר"ה ב' ב'), ויש שם לכבלי:
וילכדו את מנשה בחוחים (ר"ה ב' ל"ג י"א), Ketten.
ואולי הוא למי שהשלשלות עשויות חוחים, ע"ש
חח ובהנגעת הו"ו: במערות ובחוחים (ש"א י"ג ו')
Derangebüsche, שבהם גדלים מיני צמח סרק וקוצים.

חוט

חוט שם ע"ז ענינו פתיל: תקות חוט השני הזה
(יהוש' ב' י"ח): Haben, Schnur: וְהָיוּ הַמַּשְׁלָשׁ
(קדולת ד' י"ב). ובארמית הפעל מזה על קשור
ותפירה בחוט: ואשיא חֲטוּטוּ (עורא ד' י"ב): aufam-
mensteffen, verbinden: שָׁק תִּפְרָתִי עַל גִּלְדִי, תרגום
חֲטוּטִית, nähen. ומזה נקרא תופר הבגדים חֲטוּט.
והכלי שבו תוחבין החוט יחוט, Nadel, בדברי
בעלי אסופות.

חוי

חוי שם אומה בארץ כנען ברגל הר חרמון והר
הלבנון (יהושע י"א ב', שופטים ג' ג'): שם בן
חמור חֲחִי (בראשית ל"ד ב'): וכל ערי חֲחִי (ש"ב
כ"ד ו').

חויִלָּה שְׁע"פ. א) ואת אופיר ואת חֲוִילָּה (בראש'
י"ב ט') המה ארצות אשר לבני יקטן:
שם האחד פישון הוא הכובב את כל ארץ החֲוִילָּה
(בראשית ג' י"א, ב') אחד מבני כוש: ובני כוש
סבא וחֲוִילָּה (שם שם ו').

חול

חול, העתיר חֲחֹל, פְּעוּז, וב"ב. חקל א) ענינו
מציאות הנושא בדבר והיותו בו זמן רב:
ותנועה בטקום: חֲחֹלָה חרב בעריו (יהושע י"א ו')

חוד

חוד מ"י והפעול הוא מקרה הפעולה בנינו קל
וענינו מליצה מחודדת ונסתרת: חוד חידה
חמשל משל (חֲחֹמֶל י"ז ב'): ein Rätsel aufgeben:
אֲחֻזָּה נָא לָכֶם חִידָה (שופט' יד י"ב): חֻזָּה חֲחֻזָּה
(שם שם י"ג).

חידה שם המאמר הסתום: חידה חֲחֻזָּה (שם
שם) Rätsel, Denkspruch: ומראה ולא
בְחִידוֹת (במד' י"ב ח'). ויש ענינו דבר נשגב ואמרי
חכמה (והנאמרים בימים הקדמונים בלשון סתום
בלתי מורגל): אביעה חֲחֻדוֹת מִנִּי קֶרֶם (תהלים ע"ח
ב'): דברי חכמים וחֲחֻדוֹתָם (משלי א' ו'). Weisheits-
Sprüche.

חזה

חזה מ"י בנינו פועל. ענינו גלוי דעת בדבור
וברור הדבר: אֲחֻזָּה דְעִי אִף אֲנִי (איוב ל"ב
י'): barthun, zeigen, erklären, an den Tag legen, her-
auslegen: אֲחֻזָּה שְׁמַעֲלִי (שם ט"ו ו'), befehlen:
überzeugen: כתר־לִי זְעִיר וְאֲחֻזָּה (שם ל"ו ב').
ובתלמוד: תא ואחוי לך, שזה בארמית אל הגיד.
אֲחֻזָּה שְׁמַעֲלִי עַל גִּלְוִי דַעַת הוֹכַחַת דְּבַר: וְאֲחֻזָּתִי
בְּאֻזְנִיכָם (איוב י"ב ו'): Erklärung, Meinung.
Beweis. וכשנ"ע דעת מורה גלוי וברור הדבר:
מִחֻזָּה דְעִי אֲתַכֶּם (שם ל"ב ו'): barthun: ולילה ללילה
יִחֻזָּה דַעַת (תהלים י"ט ג') גם כן גלוי כונה נעלמת.
ומזה יתכן הוראה זאת על כל דבר כאשר יבוקש
מאיש לגלות כונתו מה שיחשוב בענין מן הענינים
אֲחֻזָּה או יִחֻזָּה דַעַת, Declaration.
חֻזָּה בארמית, בנינו פועל: די יִחֻזָּה (דניאל ב'
י"א) ועם ל': ופשרא למלכא אֲחֻזָּה (שם שם
כ"ד). האפעל עם ל': לְחֻזָּהּ לְמַלְכָּא (שם שם ט"ו).
חֻזָּה (ע"ש חיה).

חזו

חזו שם גבול מקום החפץ: וינחם אל מחזו
הפצם (תהלים ק"ז ל'): das Ziel, Grenze: וי"ם
מזה: ועם שאול עשינו חֻזָּה (ישעיה כ"ח ט'), Ziel.
ר"ל גבול בזמן. וכן יבנו לו פעל בבנין קל: ויודעו
לא חזו ימיו (איוב כ"ד א') ein Ziel setzen, bestimmen.
לא יכלו להגביל מרת ימיו כי אין תכלית לו ואיננו
נופל תחת הזמן ע"כ נצפטו לו העתים והיא תמידה

der Erwartung entsprechen, דרכו ומעשיו יצליחו
לפי מה שמקוה מהם.

ההפעל מענין א': הִזְחַל ארץ ביום אחד יִשְׁעִי
ס'ו ח' entziehen, erschaffen werden כמו סימא
דקרא: וְזָלַד גוֹי מִפֶּנִּים אַחַת (שם שם). ו'ם מענין
צירי יולדה שישונה חבלי יולדה.

ההתפעל מענין א': וסער מְתַחַלֵּל (ירמיה כ"ב
י"ט) ein wirbelnder Sturm, כאמרו אֲדִירָיו: על
ראש רשעים יחול. ומענין ד': כל ימי רשע הוא
מְתַחַלֵּל (איוב מ"ו כ') flüchten, flüchtigen, ומענין
ה': דם לוי הִתְחַלֵּל לוֹ (החלל לז' ו') öffnen, ומ'ש
עד המרבעים: וְתִתְחַלֵּל הַמַּלְכָּה (מסתר ד' ר"ע
heftig erschüttert werden

חול' שצ' לעפר הדק מביבות הימים: חול' הים
(ירמיה ל"ב כ"ב) Sand, נְחָחֹל אִרְבָּה יָמִים
(איוב כ"ט י"ח) לדעת המפרשים הוא הענף המרבה
ימים, הנקרא: Phönix.

חול' שם למקום בארם (בראשית י' כ"ט). לדעת
החכם הנקרא Roseamüller במחקרי קדמוניותיו הוא
המקום הנקרא Ehale אצל פניעות הירדן.

חול'ה שנת' ליולדת אחוזו חבלי יולדה: קול
בחול'ה (ירמיה ד' ל"א) eine freilebende Weib.
verin, ויש ענינו חגיגה ועכוב ורוא שם'נ או ת'הש:
יש רעה חול'ה (נקהל ה' י"ב) bleibend, anhaltend.
חול' שם'ז לרעה וכאב: חול' אחז (שמות מ"ז י"ד)
Angst, Weh, Bittern חול' כולדה (החל' מ"ח
י' ובס"ג: ואסלדה בחילה (איוב י' י').

חל'חלה ג"כ מזה: מלאו מתני חל'חלה יִשְׁעִיה
כ"א ג' Bittern, Angst חל'חלה בכוש
(יחזקאל י' ר"ע).

חום

חום שם מ"ז לצבע ארמימות: וכל שה חום
בכשבים (בראשית ל' ל"ב) dunkelrot, והוא
נגזר לד"ק מן חם, חמימות, על דבר אשוי, glü-
hen, ולד"א הוא צבע השחור.

חום

חום, העתיד חום או חם, מ"ז בנינו קל. ענינו
רחמים על דבר מהרע לו או מלהשחיתו,
וקשורו תמיד במלת על: אתה חָקַק על הקקיון

fasten, freisen, umschlingen
נאכה ד' ו'): על ראש רשעים חָלַל (ירמיה ל' כ"ט):
וקוה בתלם: חָלַל להיות בשבת, אין איסור
חָלַל על איסור, fastet, ב' ויש ענינו הרגשה וכאב
וצער: הכיתי אותם ולא חָלַל (ירמיה ה' ג') flü-
chten, empfinden, Schmerz empfinden
ולא מרגיש. ג' ויש מה שהוא חבלי לידה: לא
חָלַתי ולא ילדתי (ישעיה כ"ב ד') Wehen haben: כי
חָלַה גם ילדה (שם ס'ו ח'). ומבט: ד' רעדה ואימה:
ותרעש הארץ וְחָלַל (ירמיה ג"א כ"ט) glit-
tern, beben, מלפני ארון חול' ארץ
(החל' קי"ד ו'). ויש ה' ענינו תקוה והסתנה וקשורו
עם הלמ"ד: כי חָלַה למוֹב (ימיה א' י"ב) hoffen,
harren, warten.

הפועל, מ"ש מענין א'. הוצאת דבר מבח אל
הפועל: וְחָחֹלֵל ארץ ותכל (תהלים צ' ב') hervor-
bringen, entstehen lassen
בשלי כ"ה ג') zuwegen bringen, bewirken, רב
מחולל כל (שם כ"ז י'): וחול'ה ידו נחש בריח (איוב
כ"ו י"ג): ותשכח אל מחול'הך (דברי' ל"ב י"ח). ומ"ש
מענין ב' ונ': מחולל ממשעיו (ישעיה ג"א ח') Schmer-
zen haben, חולל אילות (איוב ל"א א') Wehen ha-
ben, freisen, שרה תחול'לכם (ישעיה ג"א ב'). ומ"ש
מענין ד': קול יי' חולל אילות (תהלים כ"ט ט')
schauet auf das rege Gewild, ואלה שלשתם קרובי'
בוללי' הוצאת ולידה שהיא בכאב והכאב מסבב
רעדה: ומ"ש מענין ה': דין לפניו ותחולל לו (איוב
ל"ה י"ד) hoffen, harren, warten.

הפועל מענין א': לפני גבעות חול'לתי (משלי
ח' כ"ה) entziehen, erschaffen werden, ומענין ד':
הרפאים וחול'לו (איוב כ"ז ח') glit-
tern, ההפעל מענין ג': כולדה וחילון (ישעיה י"ב ח')

Wehen haben, וְחָחֹלֵל מאד מהמורים (ש"א ל"א ג'):
לבי וחיל בקרבי (תהלים כ"ה ח'). והם עומדים: קול
יי' וחיל מרבר (שם כ"ט ח') יוצא. ומ"ש מענין ה':
וְחָחֹלֵל עַד בּוֹשׁ (שופטים ג' ח') hoffen, harren, warten
כי המקוה ומיחל הוא מסתין ומתעכב על
מה שהוא מקוה ומרמה שיבוא: וְחָחֹלֵל עַד שִׁבְעַת
יָמִים (בראשית ח' י'): על כן לא חָחֹלֵל טובו (איוב כ'
ג"א) anhalten, ישהה ויתעכב. וקרוב הוא לענין
א' בקל: וחילו דרכיו בכל עת (תהלים י' ח') glü-
cken.

לאכל את הוראיהם (ישעיה ל"ו) (ע"פ הכתיב.
והקרי צואתם) ר"ל היוצא מן החור: מלי חור
(בראשית ט"ו ט"ז) תאר לנקיבת הסלים ולדעת אחר
חורי הוא תואר ללחם של סולת לבן. Röste Weiß-
brod. ויש ענינו פשתן לבן: וארנים חורי (ישעיה
י"ט ט"ז) feine weiße Seidenwand. ויש תאר לשר שהוא
הפשי מכניעת משל: שסלכך בן חורים (קהלת י'
י"ח) Obler, freier. וְלַחֲרִים ולסגנים (נחמיה ב' ט"ז)
ואת כל־חורי יהודה (ירמיה כ"ז כ'): חוריה ואין שם
מלוכה (ישעיה ל"ד י"ב) וכתרגום לחמשי האם, לכן
חורין: וקראתם דורו, חירותא. ובתלמוד שחרר
את עבדו, והוא פה מן המרובעים והשי"ן שרשית.
חורי שם ע"פ (ד"ה א' ה' י"ד) וקרוי לשם זה שם
המליץ הערבי Hariri אשר החכם ר' יהודה
אלחריזי בעל תחכמוני העתיק קצות מחברותיו:
ואשר קרא בשם מחברות איתאל.

חורן שם מקום בעבר לירדן (יחזקאל ט"ז ט"ז).
חירם שם ע"פ. א) מלך צור כימי שלמה מלך
ישראל (ד"ה ב' ב' ב') ונזכר גם בש"ב (ח'
י"א) ובמ"א (ה' ט"ז). ב) שם עושה במלאכה איש
צורי הנקרא גם בשם חירום (מ"א ו' ט', ד"ה ב'
ב' ב').

חוש

חוש, העתיד יחוש, פ"ע בבב"ב. הקל יש ענינו
מרוחרת וזרו: חשתי ולא התמהמהתי
(תהלים קי"ט ט') eilen: וְחָשׂ עֲתִידוֹת לִמּוֹ (דברי' ל"ב
ל"ה): חושה לעזרתי (תהלים ל"ה כ"ג) וע"א: מי
יאכל ומי יחוש חוץ ממני (קהלת ב' כ"ה) wer schman-
get und genoss wie ich? (Gesenius); fühlen, sinnli-
chem Vergnügen nachgehen. שעקר ענינו הרגשה.
וכמוהו בתלמוד: יחש בראשו, fühlen, empfinden.
אז ע"ד: אין חוששין שמא, achten, שהוא קרוב
לענינו, כי המרגיש ירגיש כאב או מרגוע: ואמר
מי היה חושש ומחשב לזה ענינו יותר ממני?

ההפעיל עומר ויוצא: והאורב החישה (סופרים
כ' ל"ח) eilen: אחישה פלט לי (תהלים נ"ה ט'):
המאמין לא יחוש (ישעיה כ"ח ט'): בעתה אחישה
(שם ס' כ"ג). ותמיד נסתר בו פעל אחר שהוא
מצטרף עליו בדרך פעלים כאלה: ותחש על מרסה
רגלי (איוב ל"א ה'), כמו ותמהר, והוא על משקל:

יזנה ר' (Willeh haben, Schonung verlangen): לא-יחקה עליך עין (יחזקאל י"ז ה'): ועינכם אל
קחום (בראשית ט"ה כ'). ורבה מצורים אל העין
מדרך הלשון ליחס הפעולה ההיא לעין, אשר היא
נגלית בה כדרך המרחם עינו מלאה מים: ותקם
עליך (ש"א כ"ד י"א). חסר ענינו ותרגום חלילה חם.

חיוץ

חיוץ שמו מצטרף על מקום היפך פנימי: מבית
ומחוץ (בראשית ו' י"ד) von innen und von
außen: מולדת חוץ (ויקרא י"ח ט') außwärtig, außer-
halb: מחוץ לעיר (בראשית י"ט ט"ז). ויש שם ת"ם
לשוק ורחוב: ויוצא אתו החוצה (שם ט"ז ח') Stra-
ße, freier Platz: חכמות בחוץ תרנה (משלי א' כ'),
ומזה תאר לשוקים ורחובות: מחוץ האומים (ירמיה
ל"ז כ"א) Waße, Waßer: בחוצות ירושלם (שם ה'
א'). ויש ענינו כמעט וולת: ומי יחוש חוץ ממני
(קהלת ב' כ"ח) außer, ומצא ע"ד זה הרבה בתלם.
חיצון תאר לעבר הפך הפנימי: לפנימה (לחיצון
ט"א ו' ד') die Außenseite. ובס"ג: חומה
חיצונה (ד"ה ב' ל"ג י"ג). ובא על מקום חוץ לבית
ה', הפך מלאכת הקדש: למלאכה החיצונה (ד"ה
א' כ"ו כ"ט) profane Berichtigung. ומענינו: ספרים
חיצונים (פגלה כ"ד), ספרים שאינם במנין ספרי
הקדש, nichtkanonische Bücher, Apokryphen.

חור

חור, העתיד יחור, פ"ע ממאמר האיכות, בנינו
קל. ענינו לובן מראה הפנים מחמת בושה:
ולא עתה פניו יחור (ישעיה כ"ט כ"ב) bleich werden.
etblaffen. ובארמית: לבן חור (דניאל ד' ט') כי
הבושה מארים הפנים ואח"כ מלבין, כאמר' המלבין
מני חבירו, ואמרו אזל מוסקא ואתא חורא.
חור ת"הש לפשתן לבן: חור כרסם ותכלת
(אסתר א' ו') weiße Zeuge von Sinnen oder
ausgesetzt, ומזה לדרך בס"ד: וארנים חורי (ישע' י"ט
ט'), ויש שם נקב מערה ומקלה: חור פתן (ישעיה
י"ח ח' ט') Loch.

חור יש ענינו כמו חור: שלח ידו מן החור (ש"ה
ה' ד') Loch: מן החורים אשר התחבאו שם
(ש"א י"ד י"א). וימלא סרף חוריו (נחום ב' י"ג)

ששאל בעשותו ולא אָחוּ (שם כ"ג ט') umfassen, ר"ל לא אשיב גבול תכליתו, כמו אָחוּ. ולדק והוא הגבול הוא מענין ראייה כמו: וַתֵּחַז בְּצִיּוֹן עֵינֵינוּ (מיכה ד' יז), וסיפא דקרא יעידהו: יַעֲשֶׂה יָמָן וְלֹא אָרְאָה (איוב כ"ג ט').

חֲזָה שת"ז נדרף עם נביא ורואה: גר חֲזָה דויד (ר"ה א' כ"א ט') Prophet, Seher, Weißfager על דברי חז"ן (שם ב' ל"ג י"ט), ויש ענינו ברית: ועם שאל עשני חֲזָה (ישעיה כ"ח ט') Bund, Vertrag, כמו וְחֻזְתְּכֶם אֶת שְׁאוֹל בְּסִיפָא דְקָרָא.

חֲזָה שם אבר בעדו: חֲזָה התנופה (שמות כ"ב כ"א) Brust: ואת 'החזות' (ויקרא ט' כ"א).

חֲזִיז שת"ז לנבואה: אֵין חֲזִיז נִפְרִיץ (ש"א ג' א') חֲזִיז: Weissicht, Gefühlung, Prophezeiung ישיעיהו (ישעיה א' א') Weissagung.

חֲזִיזִין ג'כ"ם: בחלום חֲזִיזִין לילה (איוב ל"ג ט"ז) Gefühlung: יבשו הנביאים איש מקִיזוֹנוֹ (זכריה י"ב ד'), ובסדר: וּמִקִּיזוֹנוֹת תִּבְעַתִּי (איוב ז' יד'), וס"א: וככל חֲזִיזִין הוּא (ש"ב ד' י"ז): בגי חֲזִיזִין (ישעיה כ"ב ר').

חֲזִיזִת ג'כ"ם: חֲזִיזִת קשה הגר לי (שם כ"א ב') Prophezeiung ויש ענינו מראה ותמונה: חֲזִיזִת ארבע (דניאל ח' ה') Gefalt, ויש ענינו ברית: וְחֻזְתְּכֶם אֶת שְׁאוֹל (ישעיה כ"ח יח) Vertrag, Bund ויש ענינו סבך: קִרְן חֲזִיזִת בֵּין עֵינָיו (דניאל ח' ה') gewunden, verworren וי"ם מזה: בֵּית אֲבִנִים וְחֲזִיזָה (איוב ח' י"א).

חֲזִיזִת ש"ט ענינו פתרון מראה נבואי: וּבְחֲזִיזִת וְעַד הַחֲזִיזָה (ר"ה ב' ט' כ"ט) Deutung, Auflegung.

חֲזִיזָה שת"ז למראה נבואי: מִחֲזִיזָה שְׂרֵי יְחִזָה (במדבר כ"ד ט') das Geficht, die Gefühlung **חֲזִיזָה** שם מ"ג לגבול מקום ראייה: וּמִחֲזִיזָה אֵל מִחֲזִיזָה (ס"א ד' ד') Durchsicht.

חֲזִיזָה בארמית כמו בעברית: וּמִלְכָּא חֲזִיזָה (דניאל ח' ה') der König sah: חד שבקה על די חֲזִיזָה (שם ג' י"ט), ומקור: לא אֵיךְ לֹא לְמִחֲזָה (עזרא ד' יד'), — חֲזִיזָה שם עצם פרטי לכן נחזר (בראשית כ"ב כ"ב).

חֲזִיזָה בלשון רבים חֲזִיזִין (דניאל ב' כ"ה, ד' ב') לי מראה: Geficht, Gefühlung.

וַתֵּחַז נֹמֶה וְחִלְתָּה (הושע ב' ט'): וַתֵּחַז עַל אִפּוֹ (איוב י"ט י"א): וַתֵּחַז בְּצִיּוֹן עֵינֵינוּ (מיכה ד' י"ז).

חֲזִישׁ ש"ז לרגל לב: וּבַעֲבוּר חֲזִישׁ בִּי (איוב כ' ב') und weil Gefühl in mir ist ותרגמו ממול דרגישות, וכן נקרא חמשת הדרגשות יחששים, Sinne, יחוש הראות וכו'. ועד"ז: וּמִי חֲזִישׁ הוֹלֵךְ אַחֲרָי תַעֲנִנֵי הַדָּשׁ, sinnlichen Ber- gnügungen nachgehen.

חֲזִישִׁים תאר הפעל למהירות וזרז: נִחְלַץ חֲזִישִׁים (במדבר ל"ב י"י) gerühet.

חֲזִישׁ ג'כ מזה: כִּי גִז חֲזִישׁ וְנַעֲמָה (תהלים צ' י"י) eilig, schnell ושע"פ דרשה (ובכנני חֲזִישִׁת) חֲזִישִׁי הארכי רעה דוד, חֲזִישִׁים בן דן, גם חֲזִישִׁים שם מלך אדם.

חֲזִיזָל שם מלך אשר (ס"א י"ט ט"ז), ובעמים (א' ד') בֵּית חֲזִיזָל, במקום דמשק.

חזה

חֲזָה, (העתיד יִחְזָה או יִחַז) פ"י, בנינו קל ענינו ראייה והבטה, ועמו השקפה שכלית ומראה הנבואה: בִּיחְזָה נָקָם (תהלים נ"ח י"א) sehen: וזה חֲזִיזִי וּמִסְמְרָה (איוב ט"ז י"ז): כִּלְכֵּם חֲזִיזִתֶּם (שם כ"ז י"ב): חֲזִיזָה אִישׁ מִהֵרָ (משלי כ"ג כ"ט): תִּחְזִיקָה עֵינֶיךָ (ישעיה ל"ג י"ז), ומה שהוא ראיית השכל ובחירה: ואתה תִּחְזָה מִכָּל הָעָם (שמות י"ח כ"א) ansehen, aussehehen, erwähen, כי מן הראיה יבוא לבחירה להבחין בין דבר לדבר, כי ראיית הנפש באה ע"י ראיית הגוף: וּמִבְשָׂרִי אֲחֻזָה אֱלֹהִים (איוב י"ט כ"ז), שהוא ג"כ השקפה שכלית, והכוונה גם אחרי כלות עזרי אשר נקפו הנגעים את העור הזה יקום גואלי, ומבשרי אחזה אֱלֹהִים ראייה שכלית יותר מראית בשר גופני, ואשר אני אחזה בעיני מתיחס לי בעל תכלית, ואשר עיני ראו לי ולא לזר: כִּי כָלוּ כְלִיּוֹתֵי בִּחְיִי, ר"ל מחשבותי כלים בִּחְיִי גוֹפִי תִּקְלָה וּנְכַרְתָּ, ע"כ אני מתאה שיוחקו דברי בספר: ויודעיו לא חֲזָו יָמָיו (שם כ"ד א') ר"ל מדוע יודעיו לא יחזו ימי שלום הרשעה ומראה הנבואה: אֲשֶׁר חֲזָה (ישעיה א' א') sehen, weissagen ויש ענינו הקרבה והנגשה: בֵּית אֲבִנִים וְחֲזָה (איוב ח' י"א) schauen, כנני על המשען על בית אבנים:

בכית: סְחִיזָה באוני בלב (פסלי כ"ו י"ח), ובא בל':
 וְהִתְחִיזָה לוֹ (ש"ב ט"ו ה'). ועל התמדת קיום בדבר:
 הִתְחִיזָה בָּם מֵאֲנֵי שְׁלָחָם (ירמיה ג' ל"ח) fest halten
 ובשלוש מאות איש הִתְחִיזָה (שופטים ז' ח') behalten
 zurück behalten. ועוד סְחִיזָה בָּם (שמות ט' ב'):
 עוד סְחִיזָה בתמדת (איוב ב' ט'), כלם התמדת
 האחיזה וקיום אם בדבר חֲסִיזָה או קיום ברעת. ומה
 שהוא המשך: הִתְחִיזָה מִלְּחֶמֶת (ש"ב י"א כ"ה) fort-
 setzen: להִתְחִיזָה המלכה בידו (ט"ב ט"ו י"ט), ועל
 עזר וסעד: עָנִי וְאֲבִיּוֹן לֹא הִתְחִיזָה (יחזקאל י"ז ט"ט)
 unterstützen, aufheffen: וְהִתְחִיזָה בּוֹ (ויקרא כ"ה ל"ח):
 סְחִיזָה יִמִּינָךְ (ישעיה ט"א י"ט), וכן בא ביחם הפעול:
 וְהִתְחִיזָה אֶת־זִרְעוֹתָי (יחזקאל ל' כ"ה) unterstützen
 stark machen, כי הזרוע כמו יד. ויאמר על המצרה:
 וְהִתְחִיזָה בּוֹ לֹא־לֶחֶם (ט"ב ד' ח') sie drang in ihn
 ויאמר במובן המסורי על קבלת דעות ואחריו בם:
 וְהִתְחִיזָה בָּאלֹהִים אַחֲרָיִם (ט"א ט' ט') annehmen.
 ויאמר על קבלת מדה מה שיכול הכלי: סְחִיזָה
 בְּתֵימָה שֶׁלֹּשׁ אֲלֵפִים (ד"ה ב' ד' ח') enthalten, in sich
 aufnehmen, einen Raum einnehmen. ובתלמוד שמוש
 פעל זה הרבה: מֵעַם סְחִיזָה אֶת מְרוֹבָהּ, ואמרו
 עַל עַצְמָם שֶׁהָיוּ מְקִיּוֹם בְּדָבָר: מִחֹק לִהְיוֹת גּוֹלֵן,
 וְהִתְחִיזָה בּוֹ, הִתְחִיזָה גּוֹלֵן, וְהִתְחִיזָה בְּרוֹד
 הָרֶעִת הַיּוֹתוֹ בֶּן.

וְהִתְחִיזָה: וְהִתְחִיזָה יִשְׂרָאֵל (בראשית ט"ח ב') sich
 anstrengen, Muth fassen וְהִתְחִיזָה לִקְחָתָם (במד'
 י"ב כ'), כלם התאמצות רוח לפעול דבר מה.
 חֲסִיזָה תִּאֲהָשׁ או הפעל: וְהִתְחִיזָה חֲסִיזָה (שמות
 י"ט) stark, mächtig: עֲדִינִי הַיּוֹם חֲסִיזָה
 (יהושע י"ד א'): וְיִמִּד חֲסִיזָה אֲבִיּוֹן (איוב ה' ט"ו). ר"ל
 איש חזק: חֲסִיזָה מִצָּח (יחזקאל ג' י') feste Stirn.
 וּבִסְנִי: בִּיד חֲסִיזָה (שמות ג' י"ט): אֶת חֲסִיזָה
 (יחזקאל ל' כ"ג): כִּי־חֲסִיזָה הָמָּה (שופטים י"ח כ"ה),
 וּמֵאֵ: הוֹלֵךְ חֲסִיזָה (שמות י"ט י"ט): וְהוֹלֵךְ חֲסִיזָה
 (שמואל ב' ג' א').

חֲסִיזָה תִּאֲרָ מִזֶּה: י" חֲסִיזָה (תהלים י"ח ב') Stärke,
 Beugung, ובס'נ: בְּחֲסִיזָה הַיּוֹד (ישעיה ח' א')
 שם מ'נ Gewalt.

חֲסִיזָה: כִּי בְחֲסִיזָה יִד (שמות י"ג ג') Stärke: בְּחֲסִיזָה
 לִקְחָתָנוּ לָנוּ (עמוס ו' י"ג), ובס'נ: וְיִרְבֹּן

חז

חֲסִיזָה שֶׁם לִעֲנֵן כְּבֹד וְהִבְרֵקָת בָּרָק: וְהוֹלֵךְ חֲסִיזָה
 קוֹלוֹת (איוב כ"ח כ"ו) stieg, Wetterwolke:
 עוֹשֶׂה חֲסִיזָה (זכריה א' א') aufsteigenden, מראות
 כְּבֹדֵר הָעֵבִים וְהַשָּׂרֵת מִים הַנְּרָאִים בְּאִיר. —
 חֲסִיזָה, חֲסִיזָה, חֲסִיזָה, שְׁמוֹת ע"ס.

חז

חֲסִיזָה, הַעֲתִיד חֲסִיזָה, פֻּעֵז מִמֶּמֶר הַאִיכֹל וְהַכְּמוֹת,
 ד"ב. הַקֵּל עֲנִינוּ אִמָּץ וְתַפְסִיחָה: כִּי חֲסִיזָה
 יִשְׂרָאֵל (שופטים א' כ"ה) stark, mächtig, fest sein:
 כֹּאשֶׁר חֲסִיזָה הַמַּמְלָכָה (ד"ה ב' כ"ה) stark, sicher:
 כִּי חֲסִיזָה עֲלֵיהֶם הָרַעַב (בראשית ט"ו כ'),
 הַתְּגַבְּרוֹת כֹּחַ הַפְּעוּלָה: וְהָרַב הַמֶּלֶךְ חֲסִיזָה (ד"ה א'
 ב' ד') streng, nachdrücklich: וְחֲסִיזָה וְהִיטָה לְאִישׁ
 (ט"א ב' ב') Muth fassen: וְחֲסִיזָה יָדִי כֹל אֲשֶׁר אֲתָךְ
 (ש"ב י"ו כ"א): וְחֲסִיזָה לֵב מְרַעָה (שמות י' י"ג) stark-
 sinnig sein. קָשִׁי לֵב, כִּי הַקָּשָׁה הוּא חֲסִיזָה: וְיִצֵּר
 לוֹ וְלֹא חֲסִיזָה (ד"ה ב' כ"ה ב') unterstützen, יִצָּא:
 וְחֲסִיזָה רָאשׁוֹ בָּאלָה (ש"ב י"ח ט') fest bleiben, han-
 gen bleiben, רִבִּיקָה וְאֲחִיזָה: חֲסִיזָה וְאִמָּץ (יהושע א'
 י') Muth fassen: וְחֲסִיזָה מְצָרִים עַל־הָעָם (שמות י"ב
 ל"ג) drängen, anhalten, Gewalt brauchen, כי מִרָּה
 שֶׁהוּא נִעַ מֵלֶת עַל מִרָּה הַתְּכַבְּדוֹת כֹּחַ, כִּמוֹ כִּי
 חֲסִיזָה עֲלֵיהֶם הָרַעַב. וְכִשׁ בְּלִי קָשׁוֹר עַל רַבּוֹ עוֹמֵד.
 וְכֵן נִמְצָא מִרָּה עַל בְּרִיאֹת: כִּי חֲלָה וְחֲסִיזָה (ישעיה
 ל"ט א') erstarken, gesund werden.

הַפִּיעֵל כּוֹלֵל אִמָּץ, תְּקוּן, מַעַד, וּמִסָּךְ וְקָשִׁי:
 כִּי־חֲסִיזָה בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ (תהלים קמ"ו י"ג) befestigen,
 stark machen: אֲשֶׁר חֲסִיזָה אֶת יָדָיו (שופטים ט' כ"ד)
 unterstützen, behülflich sein: חֲסִיזָה בְּיָדֵיהֶם בְּכָל
 כֹּחָם (עזרא א' י') unterstützen [b. h. befestigten] sie
 mit silbernem Geräthe: וְחֲסִיזָה יָדִי מְרַעָה (ירמיה כ"ג
 י"ד) Beifall geben: חֲסִיזָה מִנִּיהֶם מִסְּלַע (שם ה' ג')
 fest thun, starksinnig sich zeigen
 מְרַעָה (שמות י"ד ד') verflocht machen, קָשִׁי: לְחֲסִיזָה
 אֶת בָּרָק הַבֵּית (ט"ב י"ב ה') ausbeffern, תְּקוּן:
 חֲסִיזָה יָדִים רַפּוֹת (ישעיה ל"ה ג') ermunthigen,
 ההפּעִיל: וְאֵת שְׁעַר הָאֲשׁוּפּוֹת הַחֲסִיזָה (נחמיה ג'
 י"ד) ausbeffern: וְהִתְחִיזָה בְּמִבּוּשָׁיו (דברי כ"ה י"א)
 anfassien, angreifen,

וסבתו באה נ"כ בבי"ת: חטאתו אשר חטא בה
(חטא ד' כ"ג), והעצם אשר החטא מניע לו נקשר
בלמ"ד: אשר חטא לי (שמות ל"ב ל"ג), ואמר: אל
תחטא בילד (בראשית ט"ז כ"ג), ר"ל בסבתו יחטא
לה'. ומה שהוא חסרון לבד: ופקדת נדך ולא
תחטא (איוב ה' כ"ד), fehlen, mangeln, כמו לא
חסרת דבר: ותקטאת עמך (שמות ה' ט"ז), תהיה
חסר עם, ובא ער"ג שלא כמשפט, ואין כן דעת
המתרגם האשכנזי.

הפועל ענינו חסרת החטא כמשפט הבנין הזה.
וכל ענינו מדרת הדבר: ותקטאו ביום השביעי
(במדבר י"ט ט"ז), reinigen, ע"י זיקקה: ותקטאת את
המזבח (חטא ד' ט"ז): ותקטאו את דםם (ד"ה ב'
כ"ט כ"ד): ותקטאני באזוב ואמחר (תהלים נ"א ט'):
הכהן הקטטא אותה (חטא ו' י"ט) - das Sünden-
opfer darbringen, ומה שדוא מהשלמת חסרון: אנכי
אחטא (בראשית ל"א ל"ט) - das Befehlende erfüllen,
ר"ל הסרת החסרון ע"י תשלומין.

ההפעיל יוצא לשלישי מסבב לאחר לחטוא:
אשר הקטא את-ישראל (פ"א ט"ו כ"ו) - sündigen
machen, zur Sünde verleiten: מן יחטאנו אותך לי
(שמות כ"ג ל"ג), ואשר הוא מענין חסרון: קלע
אל השערה ולא יחטא (שופטים כ' ט"ז) - verfehlen.

לא חיסר הנקודה המשווערת למבטו והשקפתו.
ההתפעל חוזר כדרכו, מסיר חטא מעצמו:
הוא יתקטא בו (במד' י"ט כ"א) - sich entschuldigen,
reinigen, ויא' על המסבב והפעול באשר הפעול אחד:
וכל-כלי-עץ תתקטאו (שם ל"א כ'), sich entschuldigen,
reinigen lassen, כי ע"י שכליו טהורים, ושוב
בעליו טהור, או פירושו: תתקטאו אותם לכם, כמו
והתנחלתם אותם: משברים יתקטאו (איוב ט"א ט"ח),
לשון חסרון ומניעה כמו אנכי אחטנה, ושעור
הכתוב אם הליתין יתנשא או יחרדו האלים ויטו
מפניו, aus den Abfellen verlieren sie sich (ראה באור
והרגום איוב, הנדפס בווינק).

חטא שט"ז: ותקטא אחד יאבד (קהלת ט' י"ח)
Verbrecher, Sünder.

חטא נ"כ מזה: ובדרך חטאים (תהלים א' א') - Sün-
der: אני ובני שלמה חטאים (פ"א א' כ"א) -
verflucht, כדוראת ולא יחטא (שופטים כ' ט"ז), פי'
חסרים ומנעמים ממלכות unglücklich, ובסי' נקבה:

אתו בקזקה (שופטים ח' א'): ובקזקה רדיתם
(יחזקאל ל"ו י'). ושם יקזקה בתלם' ידועה שהוא
עשית מעשה להיות הקרקע מקיימת קבועה אצלו,
וע"א קזקה אין אדם מעיו, eine ausgemachte Sache,
הקזקה או הקזקה, שם ע"א (א) לחזקה מלך
יהודה (תרגום) לפני התחלת מספר
הנצירים (פ"ב י"ח א') ויקרא גם בשם יקזקה,
יקזקה (הושע א' א', ישעיה א' א'), (ב) שם לאבי
אבות צפניה הנביא (צפניה א' א'), (ג) נזכר שם
זה בדר"ה (א' ב' כ"ג) ובנחמיה (נ' כ"א, י' י"ח).

חזר

חזר שם מין בהמה טמאה: ואת החזיר יקרא
(ד' ו') Schwein, והמדברי: יכרסמנה חזיר
מיצר (תהלים ט' י"ד) - über, ובתלמוד מעל משרש
זה: חזר בה, umkehren, andern Sinnes werden
שוב מרעת או מדרך, והוא לי' ארמית של סבב,
שוב, ובתפלה יסרו ההפעיל יתחזיר נשמות.
וכן מרגל בתלמוד: עני התחזיר על הפתחים
ענינו סבוב בהפעיל, herumgehen, חזיר, שע"ם
(ד"ה א' י"ד ט"ו, נחמיה י' כ"א).

חח

חח שם משותף לכמה ענינים: (א) שם ערי ענול
כסבעת: חח וזנום (שמות ל"ה כ"ב) - Galfette,
לפי שהוא עשויה שלשלאות. (ב) שם שלשלאות
הכבל: ויביארוו בחחים (יחזקאל י"ח ד'), Ketten,
Seffeln, ובחולם לענין זה: וילכדו את מנשה
בחוחים (ד"ה ב' ל"ג י"א) (ע"ש חוח), (ג) שם חבה
לצוד דגים: ושמתי חחי באמך (פ"ב י"ט כ"ח) - Angel,
ורשי פי' שיר שמשוכי' בו בהמה שעמקיה רעים,
Ring, ובחולם: ובחוח תקוב לחיו (איוב ט' כ"ו).

חטא

חטא, העתיד יחטא, פי' דב"ב, הקל עקר ענינו
חסרון שמחסר הפועל את כונה הנרצה
בפעולתו שלא ברצון, ומקרה הפעולה הוא הפעול:
חטא העם הזה חטאה גדולה (שמות ל"ב ל"א) - feß-
ten, sündigen, Sünde begehen
(איכה א' ח'), ולפי שהמעשה הוא כלי לחטאתו

ל"ב י"ד, הוא המולת אשר עצור בתוך החטרה.
כמו חלב בכליות בהמות שרי: חלב חָמָה (תהלים
פ"א י"ט). ובס"ד: זרע חָמָה (ירמיה י"ב י"ט), ופ"א
חמין: קח לך חמין ושערים (יחזקאל ד' ט'). —
חָמִיקָא, חָמִיל, שמות ע"פ.

חמס

חָמָס, העתיד יחָסם, פ"ע בנינו קל, ענינו נגזר
מן שם חמס שהוא אף בל' ארמי ושניהם
מורים כעם. והפעל ממנו מרה היסד הפעולה:
ותהלתי אֶחָסם-לך (ישעיה מ"ח ט'). Ich begähme
[meinen Born] gegen dich, כמו אאריך אפי שלמעלה.
כלומר למען תהלתי אאריך חמסי לך.

חמף

חָמָף, העתיד יחָמף, בהוראה אחת עם שרש
חמף בחילוף תי"ו בסי"ת, פ"י, בנינו קל,
וענינו לקיחת דבר מזולתו במהירות ובחזקה סרם
יבינו ושלא מרעתו: וְחָמָףְכֶּם לָכֶם (שופטים כ"א
כ"א) wegaffen, rauben: יארב לחמף עני יחמף עני
(תהלים י' ט') haßfen, etßaßfen. ובתלמוד הרבה
מזה הפעל: אין חמפתי וידי חמפתי. מיתה
יחמפה, jäßer Tob. — חָמִיקָא, שם ע"פ.

חמר

חָמָר שם מטה או ענף: ויצא חָמָר מגזע ישי
(ישעיה י"א א') Stamm eines Baumes: בס"י
אוייל חָמָר נאזה (משלי י"ד ג') Schaft, Stod, ר"ל
ענפי נאזה יצאו מסיו. או ר"ל מכת חמר, -
Roß, מטה, ת' חמרא.

חיה

חַיָּה, העתיד יחַי או יחַיה, פע"ו גב"ב. הקל
עומד יש ענינו חיים הטבעיים בתנועה
ובהרגשה: ואלו חַיָּה אלה שנים (קולת י' י') leben
וְחַיָּה נפשו בכללך (בראשית י"ב י"ט) leben bide-
ben: חיו מן האנשים (בסדבר י"ד ל"ח): חַיָּה יחַיה
כי נזהר (יחזקאל ג' כ"א): מביא בכס רוח וחַיָּהם
(שם ל"ז ה') lebendig werden: אדני עליהם יחַיו
(ישעיה ל"ח ט"ז). הכראי השנים המעטים האלה

בממלכה החַיָּה (עמוס ט' ח'): וכעבות העגלה
חַיָּה (ישעיה ה' י"ח).

חַיָּה בארמית (הכתיב חַיָּה) שם מ"ז לקרבן
חמאת, Säubopfer (עזרא י' ז').

חַמָּא שם מ"ז: לא יהיה בך חמא דברים כ"ג כ"ג
Säube, Sefter, Werbrechen: חמא מות (דברי'

כ"ב כ"ז) Schuß: וּבְחַמָּא יחמתי אמי (תהלים נ"א
י'). ובה"א נקבה: חַמָּה גדולה (בראשית כ' ט'):

ותמלתי תהיה לחַמָּה (תהלים ק"ט י'). ותאר השם
לקרבן: עולה וְחַמָּה לא שאלת (שם י' ז') -
Saub, opfer, Säubopfer, ודרביו: מרמא יניח חמאים

גדולים (קולת י' ד'): חמאים בשנים (ישע"א י"ח).
חַמָּאת ג"כ שם"נ ע"ד ש"ע: למתח חמאת רובץ

(בראשית ד' ז') die Säube: אל נא תשת
עלינו חמאת (בסדבר י"ב י"א). ורובו תאר לקרבן

הבא על החמא: וכל חמאת אשר יובא (ויקרא י'
כ"א) Säubopfer ודרביו: חמאת הקהל היא

(שם ד' כ"א). ודרביו: עונות וְחַמָּאת (איוב י"ג כ"ג):
מכלל חמאת האדם (בסדבר י' ז'): מכל חמאתיכם

(ויקרא ט"ז ל'): כפלים בכלל חמאתיך (ישעיה ט' ב').

חמב

חָמָב, העתיד יחָמב, פ"י, בב"ב. הקל ענינו
בקוע עצים כמו חוצב: ולא יחָמבו מך-

היערים (יחזקאל ל"ט י') hauen, fällen: קחובב עציר
(דברים כ"ט י').

הפעל: כוויות חמבכות תבנית היכל (תהלים
קס"ד י"ב) wie Gefäule ausgehauen, das Bild zu

einem Tempel, נאמר על חמבה מלאכת מעשה
אמן בצירור ותמנה, ומוה:

חמבכה תהש"נ לצירור ורקמה בצבעים שונים:
חמבכות אטון מצרים (משלי י' ט"ז) bunt-

gefärbte Decken, ודומה בהוראתו ללשון סוריא,
כל דברי המדובר מנחמים ישרים שוי החלקים

נקרא כן, אלא שהא' מעץ והב' מעשה רוקם.

חמה

חַמָּה שם"נ לגרעיני מאכל אשר יאכל, אחרי
שהנו ואפו אותו ללחם: וְחַמָּה והכסמת

לא נכו (שמות ט' ל"ג) בא מה לשם הקבוצ כמו
חמים: וע"ד המליצה: עם חלב כליות חמה (דברי'

רוח שפלים (ישעיה כ"ו ט"ו) *neu beleben, erquicken* : ולהחיות לכם לפליטה (בראשית ט"ה ז').
 חיו כל ארמית כמו בעברית : מן כל תנא (רניאל ב' ל') *von allen Lebenden* : לחיו מלכא (עורא ו' י') : מלכא לעלמין תני (רניאל ב' ד'). האפעל : ודי הוא צבא הדר-קחא (שם ה' י"ט) כמו קתיה בעברית, *beleben, beim Leben erhalten* .
 חתה שם כולל ענינים שונים. א) שם ע"ם לכל בעחי וזולת האדם : מיד כל-חיה (בראשית ט' ה') *Alle* : המה וכל החיה (שם ו' י"ד) : חיה רעה אכלתהו (שם ל"ז כ'). והרבו : חיות קטמת עס-גדולות (תהלים ק"ד ל"ח). ב) תאר השם לדבר חי : וחי האדם לנפש חיה (בראשית ב' ו') *leben* . big . וגם הנפש נקראת חיה : דכא לארץ חתה (תהלים קס"ג ב') *Seele* : וזרמתו חתה לחם (איוב ל"ג כ') : חתה באור תראה (שם שם כ"ח). כי השמות האלה נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה נרדפים בענין. ובא חיה לרוב נרדף בנפש : תמת בגער נפשם (חיותם בקרשים (שם ל"ו י"ד). ג) שם מדויק : חית ירך מצאת (ישעיה נ"ו י') *Lebensunterhalt* , *Erhaltung* : חתה כפירים תמלא (איוב ל"ח ל"ט). ד) ענין כח וחוק : כי חתה הגה (שמות א' י"ט) *leb-* *haft, munter, stark* . וי'ל מזה חית ירך מצאת ר"ל חיל וכח רב מצאת עוד בידך ע"כ לא חלית, ויש לפרש ירך כמו : קטר המלך (אסתר א' ו'). ר"ל יכולת, ושיעור הכתוב מצאת סופקך ומונך די כמו מצבך ומעמךך, *deinen Lebensunterhalt findest* , *du, deinem Stande gemäß* . וי"ם חיות הגה תאר למילדת המכונה בתלמוד בשם חיה, *Gebamme* , ר"ל שהן בעצמן מילדות. וכן נקראה היוולדת יחיה בתלמוד. וי"ל מזה : כעת חיה (בראשית י"ח י'). ר"ל כעת אשר יולדת ראוייה ללדת שהם מ' חדשים למועד ההוא אשוב אליך. ה) שם ת"ג לקבין מחנה : ויאספו המלשטים לחיה (ש"ב כ"ג י"א) *Streitbaar* : חתה ישובי בה (תהי' ט"ה י"א). ט') עמך : אל תתן לחית נפש תורך (שם ע"ד י"ט). טו') לחיל האויב. ובהשתנות הויד' לוי' כני לקבין בתים רבים מצטרפים לעיר בלי היקף חומה : וילכד את חתהיקם (במדבר ל"ב ט"א) *Vorfechten* . ובלשון ערבי נקרא קבין בתים אל ח"י. ובסימן - וא תא'הש או הפעל : עד יום מותו אלמנות

אשר בעבורם יחיו האנשים. ולכל המזב' המעמות שבהן הראוי שתשיב חי רוחי. ויש מעתיקים : *Ger, durch sie lebt man* : וכל בהם תני רוחי (שם שם) *und ganz durch sie lebt mein Geist* : ויש ענינו בריאות : האתה מחלי הוה (פ"ב ח' ה') *gesund* : ומרתו על השחין ונחי (ישעיה ל"ח כ"א) : *werden* : ויש ענינו מוון : ועל-חרבך תחיה (בראשית כ"ו ט') *sich ernähren* . מחוק חיים : לא על הלחם לבדו יחיה האדם (רבים ח') *sich erhalten* : ואת ובניך תחיו בגותר (פ"ב ד' ו'). ויאמר על השבת רוח תקוה וחדוה : ותחי רוח יעקב (בראשית ט"ה כ"ו) *ausleben, frischen Mutz bekommen* . ובקשור נפש הוא הצלה ממיתה : ותקוה נפשך (ירמיה ל"ח י"ג) *erettet sein, das Leben erhalten* : ותחי נפשי (ברא' י"ט כ'). על המבקש על חייו : תחי נא נפשי (פ"א כ' ל"ב) : זאת עשו וחי (בראשית ט"ב י"ח).
 הפועל יוצא, אם השבת החיים אל זולתו, או קיום בחיים : ממת וקתיה (ש"א ב' ו') *lebenig ma-* *gen, Leben geben* : אשר חיו מצוי יבש גלעד (שומטים כ"א י"ד) *leben lassen* : ואתך וחי (בראשית י"ב י"ב) : החיותם כל נקבה (במדבר ל"א ט"ו) : לא תתיה כל נשמה (דברים כ' ט"ו). ויש שהוא כלכול החיים במזון : ולחיותם ברעב (תהלים ל"ג י"ט) *er-* *nähren* : החכמה תתיה את בעליה (קהלת ו' י"ב) : אשר קנה נחיה (ש"ב י"ב ג') : וחי דגן (הושע י"ד ח') : ותתיה מאבינו זרע (בראשית י"ט ל"ב). המצאה וקיום : לחיות זרע (שם ו' ג') *erhalten* . ועל הבריאו' עד לחיותם (הושע ה' ח') *gesund werden* . ועצ'הם והרחבת הלשון יאמר על כלתי בעלי חיים : פעלך בקרב שנים תיהו (חבקוק ג' ב'). תן קיום ומציאות כי הרבך היוצא מכה לפעל כמו חיות, ונרדף עם תודיע שאחריו : ויואב יתה את שאר העיר (ד"ה א' י"א ח'). יאמר על הקמת הבנין ממפתלו. כי בנין הרום כמו מת : תחיו אד-האבנים מערמת העפר (נחמיה ג' ל"ד). עד מליצה. כמו עלתה ארוכה לחומת ירושלם : וירפא את מוכח ה' ההרום, וכמו עד חיותם.
 ההפעל גם כן מזה : אשר תתיה את בנה (מלכים ב' ח' א') *aufleben lassen* : תתיה ירושע (הושע ו' כ"ח) *leben lassen* : לחיות אתך (בראשית ו' י"ט) *beim Leben erhalten, ernähren* : לחיות

Leben. — חייל (אולי במקום חייל) שם עצם
פרטי (מ"א מ"ד ל"ד) מן חי אל.

חינא או חותא. חיותא בארמית כמו חיה בעברית
(דניאל ד' י"ב).

חיל

חיל שם דבר לכח ותקף ועז, ועמו מה שיוורה
על יושר המדות ועוצר תשוקותיו, ע"ד איזה
גבור הכובש את יצרו (אבי) וכל מה שנלחם עליהם
ממה שיתן כח ואמץ, כמו עושר וכדומה: המאורני
חיל (החלים י"ח ל"א) Macht, Stärke, Tapferkeit
ונבשלים אזורו חיל (ש"א ב' ד'): וישראל עושה
חיל (בפדר כ"ד י"ח): ולבו חיל אל-חיל (החלים
מ"ד ח'): ושלו עולם השנו חיל (שם ע"ג י"ב): חיל
כי ינוב ושם מ"ב י"א): חיל ועוזו יחדו (ישעיה מ"ג
י'): עתקו נסדברו חיל (איוב כ"א י'): אל תתן
לנשים חילך (פסלי ל"א ג'): אם אשמח כ-ידרב
חילי (איוב ל"א כ"ח) יש לאל ידי, תרני את חילא
בידי. ובתלמוד חילך לאוריתא. והרבו: וחקלים
יגבר (קהל י' י'), ועל ההון והרכוש: עשה לי את
החיל הזה (דברים ח' י'): Reichthum, Vermögen
את-חילי דמשק (ישעיה ח' ד'): חילך כל-אוצרותיך
(ירמיה י"ז ג'): ועזבו לאחרים חילם (תהלים מ"ט י"א):
על כתף עירום חיליקם (ישעיה ל' י'), ועל הוצאת
כח הפרי: תאנה ונמן נתנו חילם (יואל ב' כ"ג).
ואשר הוא תאר השם לגבורה: גבורי החיל (יהושע
י' י'): כל-איש חיל (ש"ב י"א י"ג): אנשי חיל
(בראשית מ"ד י'): בני חיל (דברים ג' י"ח). ולמדות
טובות: אנשי-חיל יראי אלהים (שמות י"ח כ"א) die-
ber, Gefährte: אשת חיל (פסלי ל"א י') שוקדת על
המעשים בזריות ובכח וגבורה ובמדות היושר.
ואשר הוא שם תאר לקבוץ צבא עם גבורי כח
למלחמה: חיל גדול מאד מאד (יחזק' ל"ז י'),
Armee: לכל חיל פרעה (שמות י"ד כ"ח): את חיל
הצבא דה' א' כ' א': שרי החילים (מ"א מ"ד כ'):
ונאמר ג"כ על שאר בע"ח היוצאים מסודרים ע"צ
השאלה: חילי הגדול (יואל ב' כ"ח) על הארבה.
חל בלא יו"ד ש"ת לחומה סביב המבצר: ישית
חומות וחקל (ישעיה כ"א א') Mauer, ונקראה
כן החומה הגדולה הפנימית מן החומה החיצונית:
ויאבל-חל וחומה (איכה ב' ח'): ותעמר בקל (ש"ב

חיות (ש"ב כ' ג'), ושעורו חיות אלמנות, artiges Leben.

מחיה שם דבר לכל דבר מאכל המכלכל הנהגה
ומקימו בחיים: ולא-ישאירו מחיה (שופטים
י' ד') Raßung, Lebensmittel, Unterhalt: וערך
בגדים ומחיתך (שם י"ז י'): Stoff: כי למחיה שלחני
(בראשית מ"ח ח'), ר"ל להכין מחיה: ולתתנו מחיה
מעט (עזרא מ' ח'), שעורו תקומה לחיות: ומחית
בשר חי (ויקרא י"ג י'), כנוי לגידול וצמיחת הנגע.

חי

חי, העתיד חי, וחייה, מ"ע, בנינו קל, ענינו שזה
לשרש חקדם לא ששונה בגזרתו: וארפכשד
חי (בראשית מ"א י"ב) leben: ואם בת הוא וחייה
(שמות א' מ"ט) leben bleiben, ולא נמצא ממנו וולתי
העבר והשאר מנ"ה.

חי שם כולל כל יצור מתנועע. והוא תאר, או
תאר השם או הפעל: להכות את-כל-חי
(בראשית ח' כ"א) lebendes Wesen: וחקי יתן אל
לבו (קהל י' ב'), תאר השם וחסר המתאר ואדם
החי. והרבו: את-החיים ואת-הטוב (דברי ל' מ"ט).
ויש שהוא תאר נשוא: כל רמש אשר הוא-חי
(בראשית מ' ג') leben: העוד אבי חי (שם מ"ח ג').
והרבו: חיים כלכם היום (דברים ד' ד'), ושם דבר:
מות וחקים ביד-לשון (פסלי י"ח כ"א) das Leben:
וחיים לנערתיך (שם כ"ז כ"ח). ופעם אחד בגז' ת'
מ"ם: יקום ולא-יאמין בחיין (איוב כ"ד כ"ב), והסמיכו:
חי שרה (בראשית כ"ג א'), ובנפול יו"ד השרש:
חי פרעה (שם מ"ב מ"ט): וישבע בחי העולם (דניאל
י"ב ד'). ובא: וחי אחיך עמך (ויקרא כ"ה ל"ח), והוא
פעל ע"מ פ"על, ויאמר חי על הפשיון: הבשר החי
(שם י"ג מ"ט) totes Fleisch, ומוה: כה לחי (ש"א כ"ה
י') so [geh' es] für's Leben, ואולי הוא דרך הרבור
למדת חיי שנה שלימה. ר"ל לתקופת חיי שנה
בעת הזאת, וכמוה: בעת חיה (בראשית י"ח י"ד).
ועל מים נובעים: באר מים חיים (שם כ"ז י"ט) fließ-
end, כי התנועה כנוי לחיים. ועל בשר בלתי
מבושל: ולא-ייקח ממך בשר מבשל כי אם חי
(ש"א ב' מ"ט) roh.

*תחיה שמי, ע"מ תפלה איננו במקרא ונמצא
בתפלה: לתחית המתים, die Auferste-

ל"ה) אל תוך אמצעית מקום מושב כחיק בארם:
 וקחיק הארץ (יחזקאל ט"ג י"ג) מ' מאמצעית
 וטבורה: וקחיק האמה (שם ט"ג י"ג) ר"ל אמצעית
 האמה. וכמו להסתר והצנע: ושחר בקח חמה
 עזה (ששלי כ"א י"ד) ein Gefecht in den Waffen [ge-
 (shoben), ein heimliches Gefecht
 הגורל (שם ט"ז י"ג) נ"כ בהסתר. וי"ם חיק כמו
 תיק, Tische, Beutel — חיקה, שם ע"ם לאיש
 ערולמי רעה יהודה (בראשית ל"ה א').

חך

חך שם המקום בפה אשר שם חזק כח ההרשעה:
 וחך אכל וסעם לו (איוב י"ב א') Gaudium
 דברה לשוני חכמי (שם י"ג ב'): וסנענה בתוך
 חכו (שם ב' י"ג) על מניעת מאכל מתוך בפה,
 במרם ובלענו: אסחקי לארביין חוות (שם י' ל')
 ע"צ המליצה יחם הרגשה הרוחנית אל החך:
 כיאמת יהנה חקי (ששלי ה' י') מיהם לו הרבור
 שהוא אחד מכלי המבטא: ולאנתתי לחמא חקי
 (איוב ל"א ל') כמו: וחכי לא יבין חוות, ר"ל לא
 ידבר און אשר חמא: חכו מסתקים (ש"ה ה' ט"ז)
 על נעימת הרבור: וחךך כיון הטוב (שם י' י')
 וחלק משמן חכה (ששלי ה' ג') על חלקלקות אמרות
 אשה זרה: מה נמלצו לחקי אמרתך (תהלים ק"ט
 ק"ט) תרבק לשוני לחקי (שם קל"ז י') ע"ד המליצה
 ולשונו ארביק אליחךך (יחזק' ג' כ"ה). והמרקיקים
 מחלקים בשרשו, יש מיהמים אותו לכפולים וי"א
 שהוא מחסרי ע"ג, כי בערבי שמו אל חנך.
 ובתלמוד: הבשר שבין יתניקים, אך שם ענינו
 על בשר השן.

חכה שם כלי לצוד דגים: משליכי ביאור חכה
 (ישעיה י"ט ח') Angel: תמשך לויתן בחכה
 (איוב ט' כ"ה) ויש מפרשים מזה: וקחקי איש נהדים
 (הושע ו' ט') gleich Schaaeren, die nach Menschen
 angeln, ר"ל אורבים לחטוף איש, כמורשי מבמורות,
 להעלות בחכה דגו הים.

חכה

חכה פעל עומד ויחא, בב"ב. הקל ענינו תקוה
 והמתנה, כי כל תוחלת היא ממשכה

כ' מ"ה, ר"ל עמדה עזר בתומה הפנימית וההיצוני
 נכבשה. ובידר נחה לענין זה: שיתו לבבם
 לחילה (תהלים ט"ה י"ד), ואולי מזה: יהי שלום
 בקיחך (שם קכ"ב י'). ואולי השם חל בלא יוד
 הוא החסירה העמוקה שמביב לעיר, Etoben, כי
 מצאנו: קחל יורעאל (מ"א כ"א כ"ג) Xal, וכן
 תרגום של גיא חיל. לכן אמר ותעמד בחל,
 המללה עמדה בחל החסירה והיו יכולים לגשת
 לחמיל התומה. וע"א: וגלות קחל הוה (עובד' א'
 ב') כמו החזק, או הגיא, וי"ת עמא הדין. (חלקנאים
 עיין חלך.)

חילם (ש"ב י' ט"ז) שע"פ לעיר קרוב להנה פרת,
 אשר הכה שם דוד את הרדעור מלך צובה.
 חילן שם עיר הכהנים אשר במטה יהודה י"ה
 א' ו' ט"ז. — חין בשרש חנן.

חיץ

חיץ שם מדיצה מבדיל בין דבר לדבר: והוא
 בנה חיץ (יחזקאל י"ג י') Scheidewand, ולכן
 רבים יביאו חיץ בשרש חוץ. ואולי מזה פעל
 יחצין הנמצא בתלמוד: שלא יהיה דבר חוצין,
 Scheiden, וכן מה שאמרו לחצין בו שניו, ראוי
 לחצין לחסיר הבשר החוצין בין שן לשן, וכן
 יאמרו בשביל שחיץ, Scheiden, abtheilen, מהפעיל.

חיק

חיק גם לפעמים חק בלי יוד שם מתחלת והמובן
 לפי הענין. ועיקר ענינו מקום מושב על
 השוקי: וקחיקו תשכב (ש"א י"ג ב') Schoof, וקחיק
 אמותם (איכה ב' י"ג) ותחבק חיק נכריה (ששלי ה'
 ב'). ולפעמים יכנה חיק חלק העליון שבגוף, מקום
 הצלחת אצל החזה: הבאנא ירך בקיךך (שמות
 ד' ו') Bußen, וקחיקו ישא (ישעיה ט' י"א), ועל תוך
 הגוף כמו קרב וכליות ולב: כלו כליותו בקיך
 (איוב י"ט כ"ה) Anneret, ותפלתי אל חיקי תשוב
 (תהלים ל"ה י"ג) und mein Gebet kehre in meinen
 Bußen zurück, כמו אל קרבי תשוב התפלה אשר
 התפללתי עליהם בלא לב ולב, כאלו התפללתי
 עלי בעצמי: שבעתים אל חיקם (שם ע"ט י"ג)
 כעם חיק כסילים ינוח (קהלת ו' ט') ר"ל בקרבם
 ובתוכם, וע"צ השאלה: אל חיק הרכב (ט"ב כ"ב

בזמן: אשר כל-הזכי לו (ישעיה ל' י"ח), bänken, als man ist
 והזמנה, להשמר מדבר רע בשרם יכא: הבה
 נְתַחַקְקָה לו (שמות א' י'), laßt uns daselbe über-
 lifsen. גם הריב'מ'ן פי' ענין ההתחכמות, בקשת
 ערמה להתגבר על זולתו, eine List fassen.
 חָקֵם שתי, נאמר על איש המוכן מבעד להיות
 מבין בחכמה ועל החכם בלמוד. וכל חכם
 הוא היודע לתקן מעשיו ועניניו אל אופן שיגיע בהם
 אל התכלית אשר יכון בהם (כאשר נדר השרש
 הזה הרב המליץ ר' נפתלי הירץ ויזל ויל): החָקֵם
 ענינו בראשו (קדלת כ' י"ד) - befehl, befehlter, Alu-
 ger: אליות-הלל חָקֵם בחכמתו (ירמיה ט' כ"ג):
 ואיש חָקֵם וכפרנה (משלי ט"ז י"ד): נְחָקֵם חרשים
 (ישעיה ג' ג'), וסומך ונסמך על לב וענינם אחד:
 חָקֵם-לב יקח מצות (משלי י' ח'): לב חָקֵם ישיכל
 פיהו (שם ט"ז כ"ג), ולנִקְבָה: אשה חָקֵקָה (ש"ב
 י"ד ב'): חָקֵקָה לב (שמות ל"ה כ"ח), והרבו: דברי
 חָקֵקִים וחידותם (משלי א' י'): חָקְמִי יועצי פועה
 (ישעיה י"ט י"א): כל חָקְמִי לב (שמות כ"ח ג'): ואל-
 הַחָקְמוֹת (ירמיה ט' מ"ז): חָקְמוֹת שריותיה (שופטים
 ה' כ"ט).

חָקְקָה שם מ"ג יאמר ג"כ על ההכשר וההשנה
 ועל הלמודים והמדינים: וי נתן חָקְקָה
 לשלמה (מ"א ה' כ"ו), Weisheit, Einsicht, Sähigkeit,
 Weisheit, Einsicht, Weisheit: רוח חָקְקָה (שמות כ"ח ג'):
 אל כל העם חָקְקָתָה (ש"ב כ' כ"ג): ומשכילים
 בכל חָקְקָה (דניאל א' י') - Weisheit, Einsicht:
 חָקְקָה תקרא (משלי ח' א'): חָקְמוֹת בחי' תרנה
 (משלי א' כ'): חָקְמוֹת בנתה ביתה (שם ט' א').

חָקְקָמִי שם ת"ו לקבין מושב חכמים: יושב
 בשבת חָקְקָמִי (ש"ב כ"ג ח') - gelehrte.
 חָקְקָמִי, או תא"הש לחכמה - Weisheit.
 וי"א שהוא שם איש. ובד"ה (א' י"א): חָקְקָמִי.

חלא

חָלָא שם וזהמת הקרירה: סיר אשר חָלָאָה
 בה (יחזקאל כ"ד י'), Hott, Unflatig, ואולי:
 תאנים חָלָאָה (שם שם י"ג) ג"כ מזה וכא ה"א
 תמור' ח"ת. וענינו התאונים האין והעול. היא
 חלאת הוזהמה אשר בה (עין לאה).

בזמן: אשר כל-הזכי לו (ישעיה ל' י"ח), bänken, als man ist
 warten, warten.

המיעל: חָקָה את-אויב בדברים (אויב ל"ב י')
 warten, bänken, geduldig tragen, כי בכלל התקנה
 המתנה וסבל: וְחָקְנוּ עַד-אֲדָר הַבֶּקֶר (פ"ב ד' ט'):
 וְחָקְנוּ לוֹ (ישעיה ח' י"ח) bänken: לכן וְחָקָה י'
 להצנכם (שם ל' י"ח) ויארץ וימתין כממתין על דבר
 המתמהמה: אם יתמהמה תְּהַדִּיל (חבקוק ב' ג')
 bänken: תְּהַדִּיל לְמוֹת וַיִּנְגְּנוּ (איוב ג' כ') - wänken.
 וי"ם מזה: וקְחִי אִישׁ בְּדִדִּים (הושע ו' ט'). ורצו'
 במתנים לְהַצִּיא אִישׁ עוֹבֵר.

חבל

חָבִיל שם ת"ו לצבוע אדומות: חָבִיל עֲנִים
 (ברא' מ"ט י"ב) - rötlich, הדחכם אבגראנא
 אמר על פ' זה: כאשר אחרים כוחלים עֲנִיהם
 במוך, שהוא בל' ערבית אל-כחאל (כמו: לא כחל
 ולא שרק בתלמוד) כן יכחל הוא אותם ביון. -
 והשם המושמש: לְמִי חָבִילֹת עֲנִים (משלי כ"ג כ"ט).
 חָבִילָה שם' לנבעה על פני מדבר זוף: בנבעת
 חָבִילָה (ש"א כ"ג י"ט). - חָבִילָה, שם
 איש נוכר בנחמיה (י' כ').

חכם

חָכֵם, העתיד חָכֵם, מע"ז, בב"ב. הקל עומד
 וענינו לתאר אדם במציאות איכות החכמה
 אם מצד הכנה והכשר הטבעי, או הכנת הלמוד:
 בני אם חָכֵם לְבָךְ (משלי כ"ג מ"ד) - weise sein, klug
 sein, ע"י הלמוד: וְחָכֵם מְכַל הָאָדָם (מ"א ה' י"א),
 ע"י הכשר הטבעי: אִם-חָכֵם חָכֵם לְךָ (משלי ט'
 י"ב) אם למדת ודוית חכם: אִם-חָכֵם חָכֵם (קדלת
 ד' כ"ג) ויצא, אשכיל את הרבר להבין עד תכליתו.
 המיעל ויצא: וחקינו חָכֵם (תהלים ק"ה כ"ג)
 weise machen, belehren: וסעוף השמים חָכֵם
 (איוב ל"ה י"א): מאויב חָכֵם מצותיך (תהלים
 קי"ט כ"ח).

ההפעיל מזה: חָכֵם מתי (שם י"א ח') - weise
 machen.

ההתפעל פעל מזה כמשמש בנין זה בבואו
 משם: ואל תְּחַכְּמוּ יוֹתֵר (קדלת ד' מ"ז) - weise
 nicht weiter.

חלב

חֶלֶב שם מין הלבן היוצא מרדי הנקבה: חמאה וְחֶלֶב (בראשית י"ח ח') מילch: בְּחֶלֶב אִמּוֹ (שמות כ"ג י"ט): וַיִּזְנוּ עִם־חֶלְבֵי שֵׁהָ ה' א'. וַיֹּאמֶר עַל רֹב שֹׁמֵעַ טוֹב: וְזֶה חֶלֶב וְדִבְשׁ (שמו"ב ח'): תִּלְכְּנָה חֶלֶב וַיֹּאֵל ד' י"ח: וַיִּנְקַת חֶלֶב גּוֹיִם יִשְׁעִיהָ כ' ט"ח ע"ד הַמְלִיצָה: וְהִמָּה יִשְׁתּוּ חֶלְבֶּךָ (יחזקאל כ"ה ד') תֹּאֵר עַל מִבְחַר הַמֶּאֱכָל וְהַשֹּׁמֵעַ.

חֶלֶב שם שומן בעלי ח' כִּלְ-חֶלֶב וְכִלְדָּם י"ק ג' י"ח: Gett, Unschlitt (י"ח) וַיִּשֶׁם עַל הַחֲלָבִים (שם ח' כ"ו) מִיֵּנִי חֶלֶב מִקְרִבְנוֹת הַרְבֵּה: חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים (שם ו' ה') וְהוֹשָׁאֵל עַל כָּל דָּבָר טוֹב וּמִבְחָר: כָּל חֶלֶב יִצְהָר (במדבר י"ח ג') das Beste: מִחֶלֶב חֶמָה (תהלים ס"א י"ז): מִחֶלֶב כְּלִיּוֹת חֶמָה (דברים ל"ד י'): מִמִּבְכּוֹת צֹאנֹו וּמִחֲלִבְקָן (בראשית ד' ד'): חֶלֶב הָאָרֶץ (שם ס"ה י"ח). — חֶלְבָּה, שם עִיר אֲשֶׁר בְּמִטָּה אֲשֶׁר (שופטים א' ל"א).

חֶלְבֹּן

תִּהְיֶה לְלוֹבֵן הַיֵּינ: בֵּינָן חֶלְבֹּן (יחזק' כ"ו י"ח) weißer Wein, כִּי סָתַם יוֹן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא אֲדוּם כַּמֶּשֶׁ: וְגֵרֶם עֲנִיִּים סוֹתוֹ (בראשית ט"ט י"א). וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים חֶלְבֹּן, שם עִיר בָּאֶרֶץ אֲרָם חֶלְבֹּנִיָּה, וְעוֹד הַיּוֹם נִקְרָאת בִּשְׁם הַזֶּה וְהִיא Aleppo. וְאוֹלֵי נִקְרָאת כֵּן מֵרֹאשׁ עַל שֶׁם מִזְבֵּה וְחֶלֶב אֶרֶצָהּ וּבִאֲמַת הָאֲרָמִי וְהַסּוּרִי וּמִסְכּוֹם וְעֻקִּילֹם תִּרְגְּמוּהוּ מִעֵינֵי חֶלֶב. וּסְפֻרִים הַקְרִמְנוּם הָרַבּוּ מֵאֵד לְהֵלֵל אֶת הַיָּיִן הַיּוֹצֵא מִן הָעִיר הַזֹּאת, וְהָעִיר שְׁעָלָה עַל שְׁלֹחַן מַלְכֵי פָרִס לְרֹב טוֹבוֹ. וּבִתְלֻמָּד נִמְצָא נָם בְּנֵי הַקֵּל וְהַפְעִיל מִזֶּה: יִחְזַלְבִּי, מְחִלִּיבִין, mel-fen, buttern. נָם נִקְרָא שֶׁם לֹבֵן הַבִּיצָה יִחְלִבֹּן. **חֶלְבֹּנָה** שם סֶם שִׂרְיָהּ חֹזֶק: וְחֶלְבָּנָה וְלִבְנָה (שמות ל' ל"ד) Galban.

חֶלֶד

חֶלֶד שם נוסף על התבל ויושביה ועל זמן חי האדם המתהלך בה, ועקר הוראתו כליון וכלית הרברים ההויים והנפסדים כי כל מה שנופל תחת הזמן יפול תחת הבליה וההפסד והרקבון: כל-יושבי חֶלֶד (תהלים ס"ב ב') Welt-, Erbemoß-: וְחֶלְדִּי כִאֵין נִגְדָּךְ (שם ל"ט ו') das geistliche Leben: מִמֵּתִים מִחֶלֶד (שם י"ז י"ד) Alter: ר"ל שֹׁקֵנוּ כְּמוֹ בְּרוֹל הַגּוֹשֵׁן וּמַעֲלָה חֲלוּדָה, Roß, בִּתְלֻמָּד.

וַאֲיֵן כֵּן דַּעַת הַמִּתְרַנֵּם הַאֲשִׁכְנוּ וְצִלַּל שְׁתִּרְגָּם: vom Höbel dieser Liebertwelt, ר"ל אֲנָשִׁים מִחוּתִי הַהִנְהָגָה (ע"ש בְּבֹאֵר): וּמִצִּהָרִים יָקוּם חֶלֶד (איוב י"א י"ח), בְּהִיר מִצִּהָרִים יָקוּם זֶמֶן חֶלֶד לָךְ וְחַיִּים חֲדָשִׁים.

חֶלְדָּ שם שרץ אדמה: הַחֶלְדָּ וְהַעֲכָבֵר י"ק י"א כ"ח ein Mäusel (י"ח) מִן שְׂרָץ הַפְּרָפֵר, Mäuswurf. וּבִתְלֻמָּד גִּבֹּה הַנִּקְבָּה: חֶלְדָּהּ, וְנִקְרָא כֵּן לְדַעַת הַגִּמְרָא מִעֵינֵי כְרִיָּה וְהַפִּירָה וְר"י אִמֵּר שֶׁרֶצָא חֲרִיצָא, וְאַחֲרִים אֲמִירִים שֶׁרֶצָא חֲרִיצָא ר"ל ע"ש שְׁחֹפֵר בָּאֶרֶץ חֲפִירוֹת, וּבִאֲמַת כֵּן מִכּוֹן הַפַּעַל בְּנִמְרָא כְּמוֹ: סָחֵלִיד הַקִּבְיָה לַפְּנִימָה אֶת הָאֶרֶץ, ר"ל מַחֲלִיל וְכֵן בִּלְי עֲרִבִי וְסוּרִי, (מִדְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ) הַמְחַלֵּל יוֹסֵף (Alsari).

חֶלְדָּה שם אשה נביאה (ס"ב כ"ב י"ד), וּבְדִבְרֵי אִיּוֹהָ מִתְבָּרִים יִחְלְדָה שֶׁם חִירַת הַבִּיטָה טוֹרֶמֶת עַכְבָּרִים, Sage בִּלְיָ. — חֶלְדִּי, שם ע"פ.

חֶלָה

חֶלָה, הַעֲתִיד יִחְלָה, פַּעֲלָ, זִכְ"ב. הַקֵּל עֲנִיָּו חוֹלְשָׁה וְהָעֵדֶר בְּרִיאֹת הַנּוֹף וְעַמּוֹ הַרְגֵּשֶׁת הַכָּאֵב: חֶלָה אֲבִיָּה (ס"א י"ד א') erkranken: הַכּוֹנִי בִלְ חֶלְיָתִי (פַּסְלִי כ"ג ל"ח): וְחֶלְיָתִי וְחַיִּיתִי כֹאחֵד הָאֲדָם (שופטים ט"ז י') schmach sein, (וְמָה שְׁהוּא הַרְגֵּשֶׁת צָעֵר וְכָאֵב: הַכִּיתָה אוֹתָם וְלֹא־חֶלְו יִרְמִיָּה ח' ב') füßten, empfinden: וְכֵן: עַל־כֵּן לֹא חֶלְיָת (יִשְׁעִיָּה נ"ז י') (עֵינֵי חוֹל). וְכֵן: וַאֲיֵן חֶלָה מִכֵּם עַלִּי (ש"א כ"ב ח') ר"ל מְרִינֵשׁ צָעֵר וְדָאֵנָה, fleiß befähigen, meern, frühfien. וּלְפַעֲמִים בֹּא מִקְרָה הַפַּעּוּלָה אַחֲרָיו בִּיחֹם הַפַּעּוּל: חֶלָה אֶת חֲלִיו (ס"ב י"ג י"ד): חֶלָה אֶת רִגְלָיו (ס"א מ"ז כ"ט), וְהַתָּאֵר: הִנֵּה אֲבִיךָ חֶלָה (בראשית ט"ח א') וְעַל צַד הַמְלִיצָה: כִּי חֲלֹלָה אֶהְיֶה אֲנִי (ש"ה ב' ה') liebestankt. וְבֹא פֶּאֶר בֹּאֲלֵיךָ תַּחַת ה' א': וְיִחְלָא אִסָּא (ד"ה ב' ט"ז) וְהָרַבִּי חוֹלִים. הַנִּפְעֵל: נִחְיִיתִי וְנִחְלִיתִי רִגְלִיָּה ח' כ"ט: נִחְלָו לֹא יוֹעִילֹו (יִרְמִיָּה י"ב ג'): וְלֹא נִחְלָו עַל שֹׁבֵר יוֹסֵף (עֲסוֹס ו' ו') fließ befähigern, fränken, Willste haben: וְהַתָּאֵר: נִחְלָה מִכְתָּךְ (יִרְמִיָּה ל' י"ב) Schmerzhaft: מִכָּה נִחְלָה מֵאֵד (שם י"ד י"ח): הַנִּחְלָוֹת לֹא חֹזְקָתָם (יחזקאל ל"ד ד') Schwächling.

הַפַּעֵל יוֹצֵא לִשְׁנַיִם עֲנִיִּים. הָא' מִעֵינֵי הַקֵּל:

הנה תחלוץ רעב (ידיה ג' י"ח): הרופא לכל-
תחלוץ (תחלים ק"ג ג'), — חלון, שם ע"ס לעיר
הכהנים אשר בשבט יהודה.
חלץ שם מדינה במלכות אשור, אשר חלוצי שמה
בני ישראל (ס"ב י"ו).

חלט

חלט, העתיד יחלט, יחלטו, פ"י, בנינו קל. ענינו
נזרת דבר בקיום האמת: והאנשים ינחשו
וימירו ויחלטו המסנן (ס"א ב' ל"ג) und die Männer
ahneten, und eiften sich zu vergewissern, ob von ihm
[die Rede sei] כמו ימירו להחליט. ואחריו קוראי:
נחלטוהו מקננו. וזוה בתל': שטרי יחלטו, Ber-
fall, Befähigungsbefehl, והוא כתב קיום נחלה ביד
המלוה. וכן נאמר יחלטו את הדבר ברור. —
חליו, שת"ג לעדי הצואר (ראה למעלה בש' חלי).

חלץ

חלץ שם עני במליצה כמו חלץ: לחלצה יצאנו
(תחלים י' ח'): עליך יעזב חלצה (שם שם
(ד' Einfamer, Verlassener) ונפל בעצמו חלקאים
(שם שם י"ח) שם שהוא שתי מלות (עין שרש כאה).

חלל

חלל, פעל עומד ויוצא, חלל. הקל יש ענינו
רקוד: לחול במחלות (שופטים כ"א א')
tanzen. ויש ענינו כאב ויגון: ולכי חלל בקרבי
(תחלים ק"ט כ"ב) frant. וי"ם אותו מל' חלל, חלל
weiß, כדרך מיצר ודואג לבו תהו: חלוצי היא
(שם ע"י י"א) קצי תמותתני (וע"ש חלה).

הנפעל ענינו חלול קרש מטהרתו: אל מקדשי
כי נחל (יחזקאל כ"ה ג') entweilt, entheiligt werden
כיראיד יחל (ישעיה ט"ח י"א) ונחל בתוכם (יחזקאל
כ"ב כ"ג): כי תחל לזנות (יחזקאל כ"א ט'): לבלתי
החל (יחזקאל כ' ט').

הפועל יש מענין הקל יוצא, שענינו הסרה
ושלילה והריגה: ביר חללך (שם כ"ה ט') tobt
(תחלים ט"ז ח') לחלל את השבת (נחמיה י"ג
י"ח) ונחלך מחר אלהים (שם כ"ה י"ט) entfernen,
fortschaffen, כמו ואברתם מעל הארץ. ויש מעני
נפעל: כי את-קדש יי חלל (יחזקאל י"ח ח') entwei-

חלץ יי בה (דברים כ"ט כ"א). וי"ל מענין על ראש
רשעים יחול. והב' ענינו תפלה ובקשה והוא נקשר
תמיד בשם מנים: חלץ את-פני יי (ד"ה ב' ל"ג י"ב):
ופני יי לא חליתי (ש"א י"ג י"ב): ויחל משה את-פני
יי (שמות ל"ב י"א): רבים יחלו פני-גדיב (משלי י"ט
י') bitten, ersuchen, flehen: חלוצי היא שגרת ימין
עליון (תחלים ט"ו י"א) לדעת המתרגם אשכנזי:
flehen steht bei mir, ändern in des höchsten Macht.
הפועל מענין א': גם אתה חלית כמונו (ישעיה
י"ד י') geschwächt werden.

ההפעל מענין א': גם אני החליתי הכותך
(מכה י' י"ג) כמו תאר הפעל כדרך ב' פעלים
מצטרפים, empfindliche Schläge beibringen ר"ל
מכות מחלואות: החלו שרים (הושע ז' ח'): ויי
הסין דכאו החלי (ישעיה ג' ג') hoch der Weige
wollte ihn durch Leiden zermalmen ר"ל לרכאו
בחלי רע.

ההפעל: כי החליתי מאד (ד"ה ב' ל"ה כ"ג).
ההתפעל פעל מדומה כמשפטו: שכב על
מסתך והתחל (ש"ב י"ב ח') sich frant stellen, אך:
ויצר לאמנו עד להתחלות (שם שם ב') sich eine
Krankheit zuziehen ר"ל מרוב הצער היה קרוב
להסב לעצמו חולי, והוא פעל חזור באמת.

חלי שם מ"ו: כל-חלי וכל-מדה (דברים ז' ט"ו)
Krankheit: ויהי חלי חזק (מלכים א' י"ז י"ט).
והרבו: וחלים רעים (דברים כ"ה ט'): ואתה בקללים
רבים (ד"ה ב' כ"א ט') Leiden, Schmerzen, ומ"א:
גם כל-חלי (דברים כ"ה ל"א): אך זה חלי ואשאנו
(ירמיה י' ט'): אכן חלנינו הוא נשא (ישע' ג' ד').

חלי שם תכשיט רביר: נזם זהב וחלי-יכתם
(משלי כ"ה י"ב) Schmuck, ובה"א נקבה:
ותעד נזמה וחליתיה (הושע ב' ט'), והרבו זכרים:
במו חלאים (ש"ה ז' ב') Rette, ובתלמוד, חליא
סרק, קטלא של חוליות, Schieber; שדרה מלאה
חוליות.

חלחל שם'ו למכאוב: רוח איש יכלכל חלחלו
(משלי י"ח י"ח) Leiden, Schmerzen, והרבו:
כי עזבו אותו בקללים (ד"ה ב' כ"ד כ"ה), ובס"ג:
כל נעע כל-חלחל (ס"א ח' ל"ט).
חלחל שם מ"ג: וימת בקללים (ד"ה ב' כ"א
ט') Schmerzen, באלף נעה תחת ה"א:

אנשטחט. ומן מתנת תרומה מעיסה: תחלת לחם
(שמות כ"ט כ"ז): תחלת מצות (ויקרא י"ב).

תחלון שם החלל אשר בְּאֶרְבֶּה שבחוד: את תחלון
התבה (בראשית ח' ו'): Genfer, והדבוי:
בעד התחלונים יבאו (יחזקאל ב' ט'): וקרע לו תחלוני
(ירמיה כ"ב י"ד) Genferwerk, ובס' ינ: משניה מן
התחלונות (ש"ה ב' ט').

תחלל שת"ז לב' ענינים. א) לגוף נהרג ע"י חרב
והוא שרץ: מרם תחלל ושביה (דברים ל"ב
ט"ב) Gefallene: בקהל-חרב או במת (במדבר י"ט
ט"ו): בהתעספם בקהל (איכה ב' י"ב) ואמר על
המוכ' בחרב מרם צאת נפשו, verunndet, מוכים
תחללי חרב תחללי רעב (שם ד' ט'), אמר חלל שלא
על החרב? ע"כ נכון כדעת בן יחיאל: הגורמים
בחרב לאכול אותם ברעב, ואמר: כי-רבים תחללים
הפילה (משלי י' כ"ו) על המצעים הממיתים כמו
חלל חרב. ב) על המתועב ברשע וגםל כבוד
והדרו: ואתה תחלל רשע (יחזקאל כ"א ל') -
wdrbiger: אשה זונה ותחללה (ויקרא כ"א ו') -
weilige.

תחליל שם כלי זמר: מחללים בקלילים (פ"א א'
ט') לד"ק Tefele. ונקרא כן ע"ש שהזא נבוב
ומלא נקבים, ומהו בברכות מוסרי התפלה נקבים
יְחַלְלִים, Gßlungen.

תחליל שת"ז למרקד: ושרים בקחללים (תהלים
י"ו) Tänzer, מפני שהם חוזרים חלילה,
או שהוא ג"כ מן חליל, והחולל הוא המנגן בחליל,
Stöf.

תחלילה מלת הקריא' לשלול דבר ולהעביר היותו:
תחלילה לך (בראשית י"ח כ"ה) -
seten set es כמו תאר הפעל: תחלילה לי אם אצדיק אתכם
(איוב כ"ז ה'), כמו ואחללך מהר אלהים בפועל
שהוא הסרה והרחקה, ומ"א בתל': חוזר תחלילה,
umtreffen, מענין מחללים בחלילים ומחול, שהוא
סבוב. וע"א: כל תחלה דעלמא, Raum, Umfang.
הריקות והמרחב ושניהם נסמכים על העברית.

תחלל שר"ז לרקוד: בתולה בקחול (ירמ' לא י"ג)
Tanz: נהפך לאכל תחלנן (איכה ח' ט"ו)

Reigentanz, ובס' ינ: בקחלת המחנים (ש"ה ד' א'):
את העגל ומחלת (שמות ל"ב י"ט): בתפים ובקחלת
(שם ט"ו כ').

Gen, entseiligen. ואמר על כל הודדת דבר מיקר
וערכו, כי קדוש מורה דבר יקר מכול ומופדש
וחולין המקר דבר שזה ומותר לכל: אלתחלל
את-בתך להונתה (ויק' י"ט כ"ט), לעשותה המקר:
שבת תחלל (ישעיה נ"ו כ'): תחלל בריותו (תהלים
נ"ה כ"א) entseigen: ערלים תחללי חרב (יחזקאל ל"ב
כ"ט): תחלל ממלכה (איכה ב' ב'): תחלל לארץ נורו
(תהלים מ"ט ט') zerabseigen, zerabwürigen: ותחללו
ופעתך (יחזקאל כ"ה ו'): תחללי נחלתי (ישעיה מ"ו
ו'): ותחלל שרי קדש (שם מ"ג כ"ה): תחלל יצמיע
עלה (בראשית ט"ט ד'), ולחוראה אחרת: נסע כרם
ולא תחלל (דברים כ' ו') Weileste halten, פדאו
לעשותו חולין: נמטו נמטום ותחללו (ירמיה לא ה'),
ויש ענינו רקד: והעם תחללים בחלילים (פ"א א'
ט') שחוזרים חלילה או ענין נגון בחליל, spielen:
מן התחללות אשר גולו (שופטים כ"א כ"ט). ע"ד
סרבעים (ושאר מזה ברשע חול).

ההפעול מה שהוא מענין חלול: לא תחל דבר
(במד' ל' ג') gering halten, geringschätzen. לא יעשה
דבריו חולין, ויש ענינו התחלת פעולה ובא תמורת
תאר הפעל מצטרף על פעל אחר הבא אחריו
במקור להגביל בו ראשית הפעולה: כי תחל אדם
לרוב (בראשית ו' א') anfangen: תחלות להראות
(דבר' ג' כ"ד): ועינו תחלו כחות (ש"א ג' ב') נסתר
בו פעל לחיות: תחל תת פחדך (דברים ב' כ"ה)
כמו לתת: תחל וכלה (ש"א ג' י"ב) נסתר בו לעשו:
וזה תחלם לעשות (בראשית י"א ו'): ותחלו מעט
ממשא מלך שרים (הושע ה') נסתר בו פעל אחר
ויהלו לצעוק, וכמורו: ותחל נח (בראשית ט' כ')
היה הראשון לנמטו כרם: ותחלנה שבע שני רעב
לבוא (שם ט"א י"ד): אנכי תחל להרע (ירמיה כ"ה
כ"ט): תחל חרמש בקמה (דברים ט"ו ט').

ההפעל: או תחל לקרא בשם יי (בראשית ד'
כ') angefangen werden.

תחל שמו' או ת"הש הפך קדש: בין הקדש לחל
(יחזקאל ט"ב כ') gemein: איך-לחם חל אל--
תחת ידו (ש"א כ"א ה'): והוא דרך חל (שם שם ו'):
ובתלמ' נקרא כל יום מימי השבוע חל, נגר השבת
שהוא הקדש.

תחלה שת"ז למין עונה: תחלה תרימו תרומה (במד'
ט"ו כ'): תחלת מצה אחת (ויקרא ח' כ')

חלמה בלשון ארמי הוא הצמח הנקרא בלא Portalak, eine Koflart, die den Arabern sprichwörtlich für etwas Gutes, Geschmaclloses gilt והגרה נלאו המבארים לבאר שני הכתובים הסתומים האלה. והגראה שאיוב מוכרח היה למנוע עצמו מכל המאכלים המלוחים, בהיותו מוכה בשחין רע, ושנה ריר חלמות Roblischleim, לרפואה, ולכן אמר בכתוב שלאחריו מאנה לנגוע נפשי והם התפל מכלי מלח וריר חלמות, המה עתה קנני, לחמי. אַחֲלֶקְמָה שם אבן טובה: לשם שבו ואַחֲלֶקְמָה Kristall, Diamant oder (שמות כ"ח י"ט) Amethyst.

חֲלָמִישׁ שם נדרף עם סלע צור: חֲלָמִישׁ למענו מים (תהלים ק"ד ח') Rieselstein, והוא מורה על הקושי והחזק מענין יחלמו בניו ע"כ הוא תאר לצור: ושמן חֲלָמִישׁ צור (דברים ל"ב י"ג) Harter Riesel: מים מצור חֲלָמִישׁ (שם ח' מ"ו) כמו צור דרבו, חרבות צורים, תולעת שני, שני תולעת.

חלף

חָלַף, העתיד יחלף, פע"ו, נכ"ב. הקל עומד וענינו עברה והעדר וסוד וכל מה שרומה להם בענין: חָלַף הַלֵּךְ לוֹ (ש"ה ב' א') vergehen, verschwinden, dahin sein: חָלַף מִן הַיּוֹם מִן הַיּוֹם (ש"ה א') weiter gehen, כי ההולך מחלף מקום במקום: חָלַף עֲסֵאֲנִיּוֹת אָבָה (איוב ט' כ"ו) fortgehen, סוד והעדר: ורוח על פני יחלף (שם ד' מ"ו) עברה לבד: עברו תורות חלפו חק (ישעיה כ"ד ה') חלפו כמו עברו, חלפו על החק ולא עשוהו. ויאמר על שני תנועות הצמיחה: כחציר יחלף (תהלים צ' ה'): בבקר יצין ויחלף (שם ט"ו) wandeln, כי הצמיחה ע"י תנועה ושני והוא חלף איכותו וקרוב להפסד, ר"ל התנועה סברת השגוי, והשגוי סבת הויה וההפסד במרכב, וכשכא עם ב"ת ענינו עברה תוך העצם מקצה אל קצה: ויחלף ביהודה (ישעיה ח' ח') durchgehen: תחלפהו קשת נחושה (איוב כ' כ"ד) durchgehen, והבנוי במקום ב"ת השמש: ויחלפהו רקתו (שופטים ח' כ"ו) hineintreiben [den Ha- gel] חסר ב"ת השמש ראי ברכתו וכן פירש"י. ופעל חלפה על היתר, ומ"ש תמורה ממש: כלבוש

מִחֲלָה ש"ת' לחוד מערה בארץ חללה שלא ע"י אדם: ובמחלות עפר (ישעיה כ' י"ט) Schö- len, unterirdische Gänge.

חֲתֻלָּה תאר הפעל להתחלת ענין או פעולה: שם אהלה בתחלה (בראשית י"ג ג') vor- hin, כמו מלפנים. וכן: רע כאשר-בתחלה (שם ט"א כ"א): יהודה בתחלה (שופטים כ' י"ח) zuerst. כמו בראשונה: תחלת חכמה יראת יי (משלי ט' י') כמו ראשית, Anfang. אך ראשית משמע ענין קודם בזמן לענין אחר, אבל תחלה הוא התחלת הענין ההוא בעצמו. לכן: תחלת דבר יי ברושע (חושע א' ב') ר"ל התחלת הדבר שדבר בו היה ויאמר, כתרנום שריות פתגמא: מתחלת קציר (ש"ב כ"א י'): ויועצך בתחלה (ישעיה א' כ"ו) וכן בבראשונה.

חלם

חָלַם, העתיד יחלם, פע"ו, נכ"ב. הקל ב' הורא' לו, יש א' ענינו בריאות וחזק, עומד: יחלמו בניהם (איוב ל"ט ד') gesund, stark sein בכה. ויש ב' ענינו הדחורי השינה, ומקרה הפעול' הוא הפעול' לרוב: חֲלָמִי חֲלֹם (בראשית ל"ז ט') träumen: מה חֲלֹם הוּא אֲשֶׁר חֲלָמָה (שם ט"ו): אֲשֶׁר חֲלָם לָהֶם (שם ט"ב ט') ר"ל מרם ועליהם: כאשר חֲלָם הרעב (ישעיה כ"ט ח').

ההפעול' יוצא מענין א': ויחלמני והחיני (שם ל"ח ט"ו) gesund machen, ומענין ב': אֲשֶׁר אֲתֵם מִחֲלָמִים (ירמיה כ"ט ח') שאול בעד החלום לפתור אותו, eine Traumbedeutung verlangen, חֲלֹם שמו': והנה חֲלֹם (בראשית ט"א ו') ein Traum, כי בא חֲלֹם רב ענין (קהלת ה' ב'): כי ברב חֲלָמֹת והבלים (שם ט"ו).

חֲלָמָה בארמית הוראתו חלום בעברית (דניאל ב' ד'). — חֲלָם, שערפ.

חֲלָמֹת: אם יש טעם ביר חֲלָמֹת (איוב ו' ו') אלה דברי החכם ר' אהרן האלילי: חלמות לדעת רוב הספרשים היא לובן הביצה, Eiweiß, והראב"ע מביא בשם יא שהוא ריר צמח, בלשונם חלמה, ר"ל בלשון ערבי; ולדעת Gesenius

היסורים המתחלפים לכ"א צבא קבוע. וי"ט חליפו וצבא בחירה והכרח, ר"ל תדיננו כחומר של שניהם והבן, וע"א: בחדש חליפות (מ"א מ' כ"ח) abwechselnd, ויש תאר לבגדים המתחלפים בלבוש: חליפות שמלות (בראשית מ"ה כ"ג): ועשר חליפות בגדים (מ"ב ה' ה') Gehen-, Wechselkleider.

חִלְקָה תאר לסבין השחיטה: סחלים תשעה ועשרים (עזרא א' מ') Schächtmeffer, לפי שהם כורתים כמו מאכלת —. וע"א ת"נ לתלתלי השער: שבע סחלפות ראשי (שופט'י מ"ו י"ו) Schaar-, loden, לפי שהם נקצצים וצומחים אחרים תחתם, ע"ד אם יכרת ועוד יחליף.

חִלְקָה בארמית, ענינו עברה והעדר כמו בעברית (דניאל ד' י"ג).

חִלְקָה שם עיר בשבט נפתלי (יהושע י"ט ל"ג).

חליץ

חֲלִיצָה העתיד יחליץ, פע"ו, דב"ב. הקל ב' הראו' לו, יש ענינו פשיטה שליטה והסרה והרחקה: חליץ מהם (יהושע ה' ז') weichen, sich ent-, fernen, והוא עומד, או יוצא וחסר הפעול: נפשו או כבודו, hinwegnehmen, herausziehen, כתי' מליק שכינתיה מנהון: גם תנני חלצו שר (איכה ד' ג') herausziehen, ושניהם הוצאת דבר מבית לחיץ. והמכו וחלצה (על' דבר' כ"ה מ') ausziehen, שליטת דבר חיצון מדבר אשר בתוכו: תחליץ מעל רגלך (ישעיה כ' ב'). ויש ענינו אצירת כלי וזין למלחמה: חלוצי הצבא (יהושע ד' ז') gerüstet, gewaffnet, ושעמו או כמו שולמי חרב, לפי שהיוצא למלחמה חולץ חרבו מגדנה כמו: בית חלוצי הגעל (דברים כ"ה י'), או לפי שחוגרים החרב על החלצים: ועבר לכם כל-חלוצין (במדבר ל"ב כ"א): וקחלוצין יעבר לפני ארון (יהושע י' ז').

הנפעל על ב' הענינים. על ענין א': צדיק מצרה יחלץ (משלי י"א מ') herausgezogen, befreit, ועל ב': ר"ל נשלף מהצרה שהיה בו כבר. ולא יפה תרגום הרא"א entgegen, כי ל"ז אינו נופל כ"א על הגמשך מדבר שהיה תקוע בו. ויפה ת' הר"ם: למען יחלצון ידידך (תהלים ס' ז') erettet werden, ובדעת צדיקים יחלצו (משלי י"א מ'), ומענין ב': יחלצו אתכם אנשים (במדבר ל"א ז') sich rüffen.

תחליטם ויחלצו (תהלים ק"ב כ"ז) wecheln, כי דור הולך ודור בא.

הפועל נאמר רק על שנוי לבוש והוא יוצא: ויחלף שמלותיו (בראשית מ"א י"ד) wecheln, חלף בנציו בבגדים אחרים.

ההפעל: ויחליפו שמלתיכם (שם ל"ה ב') כמו בפועל: ויחליף את-משכרתי (שם ל"א ז') anbern: לא ויחליפנו (ויקרא כ"ז י') umtauschen, בממון לקנות אחד ולא ימיר שה בשה: וקוי יי ויחליפו כח (ישע"י מ' ל"א) כמו מחליף בגדים ישנים ורעים בחדשים וטובים (neue Kraft sammeln, sich verjüngen, כבודי חדש עמדי וקשתי בידי תחליף (איוב כ"ט כ') חסרון כח. או הקשת מורה על החזק והתקף: אפי'כרת ועוד יחליף (שם י"ד ז') יצמיח נטע אחר חליפתו: שקמים גדעו וארזים יחליף (ישע"י מ' מ') eintauschen, דבר מחיר דבר. והחברל בין חלף והמיר: חלף נאמר גם על התמורה מדבר לדבר אחר שאינו דומה לו כלל, הן בצורתו הן באיכותו כמו בהמה בבגד או בחפץ אחר, ושורש המיר הונה רק על התמורה מדבר לאותו דבר שדומה לו בצורתו וכמותו רק באיכותו המה שונים.

חֲלִיצָה שמו' כמו מחיר או תחת: חלף עברתכם (במדבר י"ח כ"א) für, Vergeltung, Loön, והשכר הוא טוב מהעבדה כי הוא התכלית. **חֲלִיצָה** ת"הש, מחובר לבן מתאר את האדם שהוא בן שנוי ותמורה ונופל תחת הויה והפסד: כל-בני חלוצה (משלי ל"א ז') vergänglich, wanbelbares Wesen, ואולי הוא כנוי לבעלי דין המתחלפים בדינם בדעה ובטענה זה חלוצה זה. **חֲלִיצָה** שמו' כנוי לעברה וסוף והעדר הויה: עד בא חליצתי (איוב י"ד י"ד) Osterzeit, ויש לפרש עוד על התחיה שאו ישני אדמת עפר יציצו רעננים וכבודם חדש עמהם, וכחם יחליף, ומכוון עם חלק הפסוק שלפניו: אם ימות נבר היתה? ע"ד תמיהה, כי איוב כפר בתחית המת', כדברי ר"ל. ודעת המתרגם אשכנזי חליפת המול @lideswechsel, שתתחלף מערכתו מרע לטוב: אשר אין חליפות למו (תהלים ע"ה כ'), אינם נופלים תחת מקרה המערכת, המתחלף כי הם בקשלות הצלחה תמידית, wanbelbar, חליפות וצבא עמי (איוב י"י) מהם מתחלפים ומהם קימים כצבא בסדר. או

הפועל רק מע"א: חִלְצוּ אֶת־הָאֲבֹנִים וַיִּקְרָא י"ד ח' *herausgehoben*, מַפְנִימִי לְחִיצוֹן, וּמַמְנוֹ עַל הַצִּלּוֹה: כִּי חִלְצָתָם נַפְשֵׁי מָוֶת (תַּהֲלִים קט"ו ח' *be-freien, erretten*: רָאִה־עֲנִי חִלְצָנִי שֶׁם ק"ט קנ"א: וְאֶחָלָצָה צָרוֹרִי רִיקָם שֶׁם ו' ח' *frei*, אֲבָל חֲלָצָתִי אֹתוֹם, וְי"ם אֶחָלָצָה כִּמוֹ אֶחָצָה בַּחֲלוּף לַמִּדְּ וְחִיַּית, וְלִדְעִית חֶסֶד הַפַּעֲלֹל וְאֶחָלָצָה חֲלָצִי נִגְדַּ צָרוֹרִי רִיקָם: חִלְצֵנִי עֲנִי בַעֲנִי (אִיּוֹב ל"ו ט"ו): חִלְצָנִי כִּי חֲפֵץ בִּי (תַּהֲלִים י"ח כ').

ההפעיל: וַעֲצֻמוֹתֶיךָ יַחְלִיצֵנִי (יִשְׁעִיה נ"ה י"א) *rüffen*, מִרְדָּה עַל הַחֲזוֹק וְהַנְּבֹרָה כֹּאשֶׁר יֹאמַר בִּלְא־ *ein rüffiger Mann*, וְזוֹה בַּתְּפִלָּה: רָצָה וְהִחְלִיצָנִי בַּמַּצּוֹת פ' בַּת' וְרוּוֹי נִרְמִי, וְכֹאן עַל הַחֲזוֹק בַּקּוּם הַמַּצּוֹת.

ההפעיל: פָּנִי יִי חֲלָקֶם (אִיּוֹב ד' ט"ו) *entzweite* *ste, trieb ste auseinander* וְכֵן: אֶחָלָקֶם בִּיעֲקֹב (בִּרְאשִׁית ט"ט ו') כִּמוֹ אֶפִּיצֵם שְׁלֹאֲחֵרֹו: וְיַחְלִקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ (ס"א י"ה ו') חֲלָק בַּחֲלָק: וְיַחְלִקוּ בְּנֵי לָהֶם (תַּהֲלִים כ"ב י"ט) *theilen*: וְיַחְלָק שְׁלָל (בִּרְאשִׁית ט"ט כ').

ההפעיל: וְיַחְלָק שְׁלָל בַּקִּרְבָּךְ (זִכְרִיה י"ד א') *getheilt werden* וְאֶרְמַתְךָ בַּחֲבֹל תִּתְּחַלֵּק (עֲמֹו י' י"ו). ההפעיל מע"א: לִחְלָק מִשֶּׁם בַּתוֹךְ הָעָם (יִרְמִי ל"ו י"ב) ר"ל לְהַחֲלִיק נַפְשׁוֹ לְהַשְׁמֵט וְלִהְפָּרֵד. וּמַעַב: מִתְּחִילָה פָּשִׁישׁ (יִשְׁעִיה ס"א ו') *glatt machen* וּבִמְבוֹן מִוְכִּי: כִּי תִחְלִיק אֵלָיו בַּעֲנִיּוֹ (תַּהֲלִים ל"ו כ') *glatt scheinen*, מִרְאֵה בַּעֲנִיּוֹ כֹאִשׁ חֲלָק שׁוֹה וְיִשָּׂר: אֶמְרִיה תִּתְּחַלֵּקָה (מְשִׁלִּי ב' ט"ו) *glatte, süße* *Worte geben* [*Heucheln*]: מִתְּחִילָה לִשְׁחַן (שֶׁם כ"ה כ') *ein Heuchler* גִּבּוֹר מִתְּחִילָה עַל־רַעְיוֹ (שֶׁם כ"ט ח') [*Schmeicheln*].

ההתפעל מע"א: וְהִתְחַלְקוּ אוֹתָהּ לִשְׁבַעֲהָ חֲלָקִים (יְהוֹשֻׁעַ י"ח ה') *eine Sache unter einander theilen*, הוּא פֶּעֶל מִשְׁתַּתֵּף וְאִינְנוֹ חֲזוֹר אַךְ כִּמוֹ וְהִתְנַחֲלָתָם, תַּתְּחַמְּאוּ. ר"ל חֲלָקוֹ בִּינֵיכֶם הַדָּבָר לַחֲבִלְתֵּכֶם.

חֲלָק שְׁתִּי לְדָבָר הַנְּחָלָק: הָעוֹד לֵנוֹ חֲלָק (בִּרְא' ל"א י"ד) *theil, Anttheil*: חֲלָק בְּחָלָק יֹאכֹלוּ (דְּבָרִים י"ח ח'). וּבִמְסֹרִי: אֵין לָכֶם חֲלָק בֵּין (יְהוֹשֻׁעַ כ"ב כ') *Anttheil*, וְעִצְּהֵם עַל גִּמּוּל וּשְׂכָר: זֶה חֲלָק אֲדָם רָשָׁע עִם אֵל (אִיּוֹב כ"ו ז') *Soe, Soße*: כִּי הוּא תִתְּחַלֵּק בַּחַיִּים (קִהְלָת מ' ט') וְעַם מִנְּאֻפִּים תִּתְּחַלֵּק (תַּהֲלִים נ' ח') *gemeinschaftliche Sache machen*.

ההפעיל: וְיַחְלִצוּ אֶת־הָאֲבֹנִים וַיִּקְרָא י"ד ח' *herausgehoben*, מַפְנִימִי לְחִיצוֹן, וּמַמְנוֹ עַל הַצִּלּוֹה: כִּי חִלְצָתָם נַפְשֵׁי מָוֶת (תַּהֲלִים קט"ו ח' *be-freien, erretten*: רָאִה־עֲנִי חִלְצָנִי שֶׁם ק"ט קנ"א: וְאֶחָלָצָה צָרוֹרִי רִיקָם שֶׁם ו' ח' *frei*, אֲבָל חֲלָצָתִי אֹתוֹם, וְי"ם אֶחָלָצָה כִּמוֹ אֶחָצָה בַּחֲלוּף לַמִּדְּ וְחִיַּית, וְלִדְעִית חֶסֶד הַפַּעֲלֹל וְאֶחָלָצָה חֲלָצִי נִגְדַּ צָרוֹרִי רִיקָם: חִלְצֵנִי עֲנִי בַעֲנִי (אִיּוֹב ל"ו ט"ו): חִלְצָנִי כִּי חֲפֵץ בִּי (תַּהֲלִים י"ח כ').

ההפעיל: וַעֲצֻמוֹתֶיךָ יַחְלִיצֵנִי (יִשְׁעִיה נ"ה י"א) *rüffen*, מִרְדָּה עַל הַחֲזוֹק וְהַנְּבֹרָה כֹּאשֶׁר יֹאמַר בִּלְא־ *ein rüffiger Mann*, וְזוֹה בַּתְּפִלָּה: רָצָה וְהִחְלִיצָנִי בַּמַּצּוֹת פ' בַּת' וְרוּוֹי נִרְמִי, וְכֹאן עַל הַחֲזוֹק בַּקּוּם הַמַּצּוֹת.

חֲלָצִים שֶׁם אִיבִיר הַמִּתְנַסֵּם שֶׁהֵם זֶגֶר וְהַשֵּׁם הוּא לְהוֹתוֹ שֶׁם זֶגֶר, לֹא נִמְצָא בִּיחִיד: וְהַנּוֹרָה עַל חֲלָצִים (יִשְׁעִי ל"ב י"א) *enden*: אִם לֹא בִּרְבּוּנִי חֲלָצִיו (אִיּוֹב ל"א כ') ר"ל אֲבִירֵי חֲלָצִיו שֶׁהִלְבִּישׁ: וּמַלְכִּים מִתְּחִלָּה יִצְאוּ (בִּרְאשִׁי ל"ח י"א). חֲלָצִיהָ תָאֵר לְכָל וְזֶן שְׁלֹבֶשֶׁן בַּמַּחֲמֹוֹת: וְקַח לְךָ אֶת־חֲלָצֶיהָ (שֶׁם ב' כ') *ober* *Wurt* וְיִקַּח אֶת־חֲלָצֵיהֶם (שׁוֹפְרִים י"ד י"ט) תָאֵר לְבָגִידִים שֶׁחֲלָצִים וְלֹבִשִׁים וְנִרְדָּף עִם חֲלִיפוֹת שְׁמָלוֹת, *Ängus*, וּבִתְלִמּוֹד נִקְרָא מַעֲשֵׂה שְׁלִיפֹת הַנֶּעַל בִּיבְמָה יִתְּחַלֵּץ.

מִתְּחַלְצוֹת נ"כ תָאֵר לְחִלּוּפֹת בְּגָדִים: וְהַלְבִּשׁ אוֹתָךְ מִתְּחַלְצוֹת (זִכְרִיה ב' ד') *reine Klei-* *bung*, ת"י וְכֹן הַפֶּךְ צִאִים. גַּם לְלִבּוּשֵׁי הַנִּקְבּוֹת: הַמִּתְּחַלְצוֹת וְהַמַּעֲטוֹת (יִשְׁעִיה נ' כ"ב).

חֲלָץ שֶׁם עֶצֶם פֶּרְטִי (דְּבָרִי הִיטִים א' ב' ל"ט, שְׁמוּאֵל ב' כ"ג כ').

חלק

חֲלָק, הַעֲתִיר חֲלָק, פֶּעֶז, הַב' ב'. חֲלָק יִשְׁעִינוֹ הַבְּרִל וְשׁוֹרֵשׁ וּפְרִיסָה וּפְזוֹר: חֲלָק לָכֶם (יְהוֹשֻׁעַ י' י"ב) *getheilt, abgetheilt, unteilig*, נִבְרַל וּנְפָרֵד מִה', וְת' אֶתְפַּלֵּג לְבָרוֹן, וְהוּא עוֹמֵד: אֲשֶׁר חֲלָק יי אֶלְהִיד אוֹתָם לְכָל הָעַמִּים (דְּבָרִים ד' י"ט) *getheilt*, יוֹצֵא עֲנִיּוֹ הַבְּרִיל וְהַפְרִישׁ אוֹתָם לְחָלָק: וְלֹא חֲלָק לֹה בְּבִינָה (אִיּוֹב ל"ט י"ו) נִתְּנָה חֲלָק, *mittheilen*: וְיַתְּחַלֵּקֶם לְפָאָה (נַחֲמִיה כ' כ"ב) *getheilt*.

והשמו' : לשבעה חלקים (יהושע י"ח ה'). והשמו'
 סמנו מ"ב : בחלק שמותיה תריחנו (משלי י' כ"א)
 glatte, fleuchlerische Worte : לחלק יגיד רעים (איוב
 י"ז ה') fleuchel ומוה :

הֶחֱלַק תִּיֵּחַשׁ מַעַב׃ וְהִנֵּבִי אִישׁ הֶחֱלַק (בראשית כ"ז)
glatt, gaarlos, (א"י) בלי שער: הָהָר הֶחֱלַק
(יהושע י"א י"ז) בלי עשב. וּבְמִסְמֵרִי: וְהָהָר הֶחֱלַק
יעשה מרחק (מסלי כ"ו כ"ח) gleitsch, gleitsch-
schiff: וּמִקָּדָם הֶחֱלַק (יהואל י"ב כ"ד): הֶחֱלַק מִשְׁמֵן
חֲכָה (מסלי ה' כ').

הַלֶּקֶה שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן שֶׁדָּה אֶז חֶלֶק נִחְלָה:
הֶלְקָה אֶחָד תִּסְמָר (עֲטוּם ד' י'), Geld,
Allee: הֶלְקֶת הַשְּׂדֵה (בְּרֹאשִׁית ל"ג י"ט), וְכֵן בְּאַרְבִּי'
 יִתְּרוֹרָם שֶׁדָּה חֶלֶק וְגַם חֶקְלָא בַּחֲסוּד אֶתוּיֹת:
 תִּקְלָל הֶלְקָתָם בָּאֵרֶץ (אִיּוֹב כ"ד י"ח) Erbteil, וְיֵשׁ
 שֶׁהִדְאֵנוּ כְּמִי חֶלֶק: כִּי שֵׁם הֶלְקֶת מִחֶקֶק סָמוּן
 (דְּבָרִים ל"ג כ"א) denn dort ist der Anteil des ver-
 heimlichten Gefesgebets, וְהַשֵּׁם הַמְּסֻשׁ מַעֲנִין ב':
הֶלְקֶת צִוְּאֵרָיו (בְּרֹא' כ"ז מ"ח) das Glatte, וְכַמְסִיר:
מִהֶלְקֶת לִשׁוֹן נִכְרִיָּה (מִשְׁל' י' כ"ד): רִבְרִי-לֵט
הֶלְקוֹת (יִשְׁעִיָּה ל' י'): שִׁמְתַּת הֶלְקוֹת (תַּהֲלִי י"ב כ'):
 אֶךְ הֶלְקוֹת תְּשִׁית לָמוּ (שֵׁם ע"ג י"ח) בַּמִּדֶּר מִקּוֹם
 חֶלֶק לִמְעַן יִדְּרוּ וְיִפְּלוּ.

חֲלֻקָּה שֵׁם"נ: וְחֻלְקַת בֵּית-אֲב (ד"ה ב' ל"ה ה')

חֲלָקִים שֶׁתִּלְאָבוּ לְאֲבוֹתֵינוּ חֲלָקוֹת: חֲמִשָּׁה חֲלָקֵי
 אֲבוֹתֵינוּ (ש"א י"ז ט'). כְּמוֹ אֲבוֹתֵינוּ חֲלָקִים.
 וְכֵן: בְּחֲלָקֵינוּ נִחַל חֲלָקֵינוּ (שְׁעִיָּה נ"ז ו')
 rigkeit

הַלְקֵלְקוֹת תאר לחלקות המקום: יהי דרכם
 חשך והללקלקות (תהלים ל"א), glatt
 .schlief. ובמסור: מלכות הַלְקֵלְקוֹת (דניאל י"א
 .Weißerei, Heuchelei כ"א

מִחְלָקָת שם ת'נ' לדברים המסודרים על סדר
חלוקת הזמן והמקום: הפְּחֻלָּת האחת
(ר"ה א' כ"ז א') *Abtheilung, Ordnung* ועל מִחְלָקָתוֹ
(שם שם ב'): לכל דבר הפְּחֻלָּת (שם שם א').
ובתלמוד: מִחְלָקָת בית שמאי ובית הלל. *gelch-*
ter Streife: אבותיהם בְּמִחְלָקוֹתֵיכֶם (ר"ה ב' ל"ה ב').
חֲלָקִי, שְׁעָם (נחמיה י"ב מ"ח).

חָמֵד, העתיד יִחְמַד, פֿי' נבֿיב. הקל נרדף עם חשק ותאוה אל דבר לקחת אותו; חָמַד רשע מצוד רעים (משלי י"ב י"ג) gefüßten, begierig sein, Verlangen tragen (תהלי' *ס"ח י"א) @gefallen finden ואין הקשור מבורר בפועל זה: יִחְמַד שדות וגו' (מכה ב' ב'), ומשמעו ביחס שאילו, ובא ביחס הפועל: ולא יִחְמַד איש את־אצֶרְךָ (שמות ל"ד כ"ד), ונ"ל כי כל חמד הוא כולל התשוקה לדבר והשתנו, ר"ל עשו' פעולה

חלקיה או חלקיהו, שע"ס. (א) שם כהן הגדול

חממ

חֶמֶם שם שרץ ידוע: הַחֶמֶם והתגשמת (יִקְרָא י"א ל') eine Schmede, ולדעת ר' סעדיה גאון הוראתו בערבית חמא, Schamaleon. **חֶמְמָא** שם מקום בשבט יהודה (יהושע ט"ו ל"ד).

חמל

חֶמֶל, העתיד וְחֶמֶל, מעל בינוני, לא עומד ולא יוצא. בנינו קל ענינו חום ורחמים, וכשבא בקשור נקשר לרוב כמלת על ומעט כמלת אל: **חֶמֶל** העם על־מיטב הצאן (ש"א ט"ו ט"ז) wecheln; **וְחֶמֶל** לקחת מצאנו (ש"ב י"ב ד'): וְחֶמֶלְתִּי עליהם (מלאכי ג' יז) Erbarmen; אל תִּחְסְלוּ אל חֵץ (ירמיה ג' י"ד) schonen; ואל תִּחְסְלוּ אל בחוריה (שם ג' א ג') beistrafen; לִחְסֹלָה עֲלֶיךָ (יחזקאל ט"ו ה') מקור.

חֶמְלָה שם־נ: בְּחֶמְלָת י" עָלָיו (בראשית י"ט ט"ז) Erbarmen, Mitleid. **מֶחְמֶל** שם־נ: וּמֶחְמֶל נפשיכם (יחזקאל כ"ד כ"א) כמו מֶחְמֶד.

חמם

חֶמֶם מעל עומד ויוצא, דב"ב. הקל עומד: **חָמַם** השמש ונמם (שמות י"ז כ"א) warm, heiß; **חֶמֶם** ראוני אור ישעיה ט"ד ט"ז) sein; **חָמַם** יָחַם ויאמר האח (שם שם ט"ז) ובא בשמש men; **חָמַם** לארני המלך (ש"א א' ב'): חָמַם לבי בקרבי (תהלים ל"ט ד'): וְחָמַם לָהֶם (קהלת ד' י"א). כי הפועל הוא החמימות והגוף הוא המקבל החום. והמקור: אין נחלת לִחְמָם ישעיה ט"ז י"ד) כמו לִחְמָם בם. ומזה ג"כ לדעת איוה מפרשי: ושרשרתמים לִחְמָם (איוב ל' ד').

הנפעל: הַחֶמֶם באלים (ישעיה ג' ה') heiß er; **וְחָמַם** ולאחד איך יָחַם (קהלת ד' י"א) warm wer; **וְחָמַם** כתנור (יהושע ד' י') (ע"ש יחם). **הַמִּעֵל יוצא:** ועל עפר תִּחְמָם (איוב ל"ט י"ד) brüten, הפועל הוא הביצה.

ההתפעל: וּמָנוּ כבשוי יִתְחַמָּם (שם ל"א כ'). **חָמַם** ת'הש או ת'הם: זה לחמנו חָם (יהושע ט' י"ג): אֲשֶׁר־בְּנִדְךָ חָמָם (איוב ל"ז י"ז) durchwärmt.

לחשים, ח"ש לא יחמד איש, לקחת אותה בפועל וכן: לא תִּחְמַד בית רעך (שם כ' י"ז), לקחת אותו מידו כי על הכוונה ותשוקת הלב אין שייך צווי, או רק באופן, כי האדם ימשול עליה ברוח מבינתו ולהטות אותה כרצונה.

הנפעל: נִחְמַד למראה (בראשית ב' ט') lieblich; **אוֹצֵר נִחְמַד** ושמן (שלי כ"א כ'): הַנִּחְמָדִים מזהב (תהלים י"ט י"א) schätzbar.

הַמִּעֵל: בצלל חֶמְדָּתִי (שיר השירים ב' ג') he-
bagen finden.

חֶמְדָּה שם־נ: ותמם כעש חֶמְדָּה (תהלים ל"ט י"ב) Schönes, Schätzbares; **בְּחֶמְדָּה** לא ימלט (איוב כ' ב'): וְחֶמְדָּתָם בל יועילו (ישעיה ט"ד ט'). כלם תאר לאוצרות והזן יקר הנחמדים. ובס"ג תא"הש: חֶמְדָּת כזהב (עזרא ח' כ"ז) lieblich, schätzbar; **בְּנִדְ עֵשׂו** בנה הבורל חֶמְדָּת (בראשית כ"ז ט'): **אִישׁ־חֶמְדָּת** (דניאל י' י"ט): **לָחַם חֶמְדָּת** (שם שם ג') טוב ומשבח.

חֶמְדָּה ת'הש מזה: בחורי חֶמְדָּה (ישעיה ל"ב י"ב) lieblich; **עַל־שְׂדֵי חֶמְדָּה** (יחזקאל כ"ג ר') predigt; **fig. anmutig** ובס"ג: אֶרֶץ חֶמְדָּה (ירמיה ג' י"ט): כל כלי חֶמְדָּה (יהושע י"ג ט"ז). וש"מ: חֶמְדָּה בלא חֶמְדָּה (ד"ה ב' כ"א כ') Freude, Vergnügen; ולמי כל־חֶמְדָּת יִשְׂרָאֵל (ש"א ט' ב') Wunsch; ועל־חֶמְדָּת נשים (דניאל י"א ל"ז) Begierde, Reiz; ו"ם: Venus. **מֶחְמֶד** שם־נ או ת'הש: מֶחְמֶד עיניכם (יחזקאל כ"ד כ') Schätze, Kostbarkeit; וכלו מֶחְמֶדִּים (ש"ה ה' ט"ז): נתנו מֶחְמֶדִּיהֶם (איכה א' י"א). ומ"א: כל מֶחְמֶדִּיהָ (שם שם י').

חֶמְדָּה שם־נ הנוכח בראשית ל"ז כ"ז, ובמקום אחר נזכר לעומתו חֶמְדָּה (ד"ה א' א' ט"א).

חמה

חָמָה או חֶמָה שם־נ לאבי הבעל: הגה חֶמֶד עולה (בראשית ל"ח י"ג) Schwelgerwater, ולנקבה אם הבעל או האשה חֶמָה: כלה בְּחֶמָתָה (מיכה ו' י') Schwelgermutter.

חֶמְדָּה שם־נ: חֶמְדָּה נבונה (דברים ג' ה') Mauer; שְׁמִי חֶמָה (ש"ה ה' י'): בין החֶמְדָּתִים (נפ"ב כ"ה ד'). זוגי כי זוג חֶמָה מקיפות העיר. (חֶמָה בשרש יחם.)

מעם הצריך לו נקרא חוסם, וכן פירשיו: וחוסאי חסם נמשו (משלי ח' ל"ו). מעשק אותה משלימותה: חסם כנפן בסח (איוב מ"ו ל"ג) abwerfen, כמו וישליך בזית לעמתי. וענינו כי הבורס הנופל שלא בזמנו כעושו דבר שלא כמשפטו. ונקחם כנן שבו (איכה ב' ו'), מ' נן תאר לבעל הנן והמקרא קצר כנן אשר חסם חוסם שבו בעת צרכו אליה: וזמנות עלי תחמסו (איוב כ"א כ"ז). בפעל הזה נסתר פעל אחר, כדרך ל' עברית, וענינו תחמסו לחשוב, ר"ל מזמנות אשר אתם חושבי' עלי בהסם שלא כמשפט, כי הרבה פעמי' מנהג הוא בלשון לבוא פעל בדרך החלטה והוא מתיחס על פעל אחר הבא אחריו, בדרך המקור, להגביל בו אופן הפעולה במקום ת"הם כמו היטיב לעשו; וכאן נסתר הפעל בעבור המליצה, או תחמסו פה כמו תעמסו, aufbürden, כי ח"ת ועין מתחלפים.

הנפעל: נחמסו עקבך (ירמיה י"ג כ"ב) entblöße. הוסר כמות העקבים, כי חסם הסרה בל' ערב, ואולי כמורו ויחמסו כנן שכו.

חָמָם שד"ז לכל מיני עשק ועולה: כי מלאה הארץ חָמָם (ברא' ו' ג') Gewaltthätigkeit, כולל גזל עשק ורציחה וזנות נשים: כלי חָמָם מכרתיהם (שם מ"ה ה') כלים שעושים בהם כל עול בחזקה: להיות עד חָמָם (שמו' כ"ג א') Missethätigkeit; אוזק אליו חָמָם (חבקוק א' ב') עוונת משפט וישר, וכן: חָמָם עֵלֶךְ (בראשית י"ו ה') חָמָם ושארי על בבל (ירמיה ג"א ל"ה) מאיש חָמָם (תהי' י"ט מ"ט). שעושה הכל ביד חזקה בל' וישר משפט: חָמָם שוטה (משלי כ"ו ו'), כמו איש שוטה כמים עולה (איוב מ"ו מ"ח) השולח דבריו ביד כמיל הוא מעות הסדר והמשפט הנכון, ושוטה עד"ם, מורה, רבוי, יעטף-שית חָמָם למו (תהלים ע"ג ו'): ופי רשעים יכסה חָמָם (משלי י' ו') האצרים חָמָם ושר (עמוס ג' י'): ותגישון שבת חָמָם (שם ו' ג'): בארץ חָמָם ידיכם תפלטון (תהלים ג"ח ג') ihr wiegt ihr Recht zu (Ratt Recht) im Lande, (וכן תרגם הרמב"ם), ויכוון היטיב עם הפסוק שלפניו: ויין חָמָם ישתו (משלי ד' י"ז) נרדף עם לחם רשע. **תְּחָמָם** שם עוף טמא: ואת-תְּחָמָם (ויקרא י"א מ"ט). י"א ע"ש שהוא דורס, Raubvogel, וי"ם תְּחָמָם. Schwalbe.

חָמָם מזה: וקר חָמָם (בראשית ח' כ"ב) Hitze: לחם חָמָם (ש"א כ"א ו') Hitze: קחם היום (בראשית י"ח א') Hitze, קרוב לצהרים: תשועה חָמָם השמש (ש"א י"א מ'): בקחמו נדעכו ממקומם (איוב ו' י"ז): בקחם אשית את-משותיהם (ירמיה ג"א ל"ט).

חָמָם שם בן שני לנה (בראשית י') אשר יצאו מכנו עשרים משפחות נשים כרובם בארץ דרום ההם. וזוה נקראת ארץ מצרים בשם חָמָם (תהלים ע"ח ג', ק"ה כ"ט), בל' קאמטי נקראת ארץ מצרים בשם Chami, ולדעת אחרים Chame (אשר הוראתו שחור), כי אדמת הארץ שחורה היא במראיתה. **חָמָם** שות' לשמש: כאור חָמָם (ישעיה ל' כ"ו): ובושרה חָמָם (שם כ"ד כ"ג) die Sonne, ושמן תאר לשמש: ואין נסתר חָמָם (תהי' י"ט ו') Sonnenhitze: קודר הלכתי בלא חָמָם (איוב ל' כ"ח) Sonnenlicht, והחכם ר"א וואלפואהן העתיקו על ל' מליץ, מל' ערב, Bertheiliger, Sachwalter. **חָמָם** בס' חָמָם, שם ת"ז לע"ז אליל שמש: אשר חָמָם (ישעיה כ"ז מ') Sonnenbild. **חָמָם** ober Sonnentempel, והכרתי את-חָמָם (ויקרא כ"ו ל'). ואולי מזה נקרא שם המקום: חָמָם בחלק מטה אשר (יהושע י"ט כ"ח), ועוד אחר בחלק מטה נפתלי: ואת חָמָם ואת מנרשיה (יר"א ו' י"א). והנה החכם Gesenius בהקדמתו ל' מדרש מלים שלו מביא ציון אחד קדמון, Aufstift, אשר הציבו מצבה ואשר ירמזו ג"כ אל עבודת החמה, ואלה דברי הציון הל': חָמָם דנא ועלתה דנא עברו וקרבו לשמש. ועוד נמצא על מצבות אבן של קרתא חרתא, Karibago, משנים קדמוניות וזכר ושם לשמש ולעבודתו בשם: גַּעַל-חָמָם.

חמם

חָמָם, העתיד חָמָם, מ' בב"ב. הקל עקר ענינו גיילה ושלילה והסרה ועשות מעשים בלי משפט היושר: אלתנו אל-תחמסו (ירמיה כ"ב ג') Gewaltthätigkeit ausüben, כי כל מעשה שקמעות משפטו ביד רמה להרע נקרא חָמָם, וע"כ יבוא גם על המעול בדבר אחר שאיננו ממנו: חָמָם תדורתי (יחזק' כ"ב כ"ו) unterdrücken, שהסירו הכהנים התורה מללמד אותה, לעם, ויש להעתיק: die meine Lehre vorenthielten, כי גם הכובש הלמוד

schleichen. ולדעת רש"י ענינו הסתר והתכסיה, ולדעתי כולל שניהם סנה והלך לו בהחבא, כמו נחבאת לברוח, כן חסך לעבור, עד אל תרבו תדברו, במקום אל תרבו לדבר.

ההתפעל: עד מתי תתחשקין (ירמיה לא כ"ב). heimlicher Weise herumschweiften. הוא מתישב עמ'ש לפניו, הציבו לך ציונים ללכת בגלוי ועד מתי תסתתרי לזוטט.

חמקקים ת"הש לענול וסבוב: חמקקי ירכיך כמו חלאים (ש"ה ז' ב') die Rundung. ולפי' רש"י סתרי הייך, כלם עשויים כחלאים, ומפני כבוד הצניעות הסתר דבר. ובתלמוד דרשוהו על נקבי השיתין.

חמר

חמר, העתיד יחמרו, פ"ע' בב"ב. הקל יש ענינו ארמימות נגור משם חמר: ויין חמר (תהלים ע"ה ט') rotz fein. ויש ענינו מרוח בטיט חמר: ותחמרה בחמר (שמות ב' ב') befeuchten, befeben. ויש ענינו המיה ורעש משברי מים: יהמו יחמרו מימיו (תהלים ס"ד ד') aufschäumen, brausen, aufschäumen, וואלי נקרא סערת המים בשם חמר על כי הגלים יתנשאו ויתראו כמו חמרים חמרים.

הפועל: מעי חמקרה (איכה א' כ') schäumen, brausen der Eingeweide, פתורנו לפי ענינו כוונת מחמת החום. ובתל': נפל לאש יחמקרו בני מעיו: פני חמקרה מני בכי (איוב מ"ז ט') rotz fein, schäumen des Angeführtes vom Weinen. כי מעי מפלה תרנם, כך חמרא. וכ"ז אל מעי' ובטן שנפלו ועמקו מצרה. חמקרה שת"ז ליון אדום: כרם חמקרה ענרלה (ישעי' כ"ז ב') ודם ענב תשתה חמקרה (דברים ל"ב י"ד) Wein.

חמר, חמרא, שת"ז ליון בארמית (עזרא ו' ט') חמר: דינאל ה' א' ב' ד'.

חמקין (ראה חקדק).

חמור ש"ז מין בהמה ידוע: שור וחמור (בראש' ל"ב ו') Esel. ויחבש את-חמורו (שם כ"ב ג') ויעמם איש על-חמורו (שם מ"ד ט'): חמור (פסלי כ"ז ג') עשרה חמרים (בראשית ס"ה ג') צמד חמורים חבושים (ש"ב מ"ז א').

חמץ

חמץ, העתיד יחמץ, פ"ע' בב"ב. הקל יש ענינו חמץ העיסה: כי לא חמץ (שמו"ב ל"ט) fauer sein: טרם יחמץ (שם שם ל"ד): עד חמצתו (דנש"ז ד') מקור, כמו לחמץ.

ההתפעל משתמש עד מליצה על קלקול והפסד הרבר מחזקו כיון מתקלקל ומעלה קיוהא ונעשה חומץ ויאמר על התרנשות והמימות הלב מתוך כעש על מומות רעות שחושבי' אנשי בליעל לעשות: כי יחמץ לבבי (תהלים ע"ב כ"א) schelte begen. וכמוהו משתמש בתל' בהפעיל: כשר היה אלא שחמקין, מורה ג"כ קלקול. או ענינו מעלה נפחה כבצק, aufbrauen, in Wallung. ואין פעל בלא שיוורה עליו בעצם. gerathen.

חמץ תאר ללחם שאור: כלאיכל חמץ (שמות י"ב ט') gefäuertes Brod. והש"ם: חמץ תאסיה (ויקרא כ"ג י').

חומץ תאר למעול ועשק כמו חום: מכף מעול חומץ (תהלים ע"א ד') Tyrann, Gewaltthätig. ויא' כי: אפס חמץ כלל שד תמו רומם מן הארץ (ישעי' י"ז ד') מזה ומשפטו חמץ וכא ה"א ת' חית ומה נקל חלוק הזה הרומה במכתב ובמצא. וי"ם מזה: וקטר חמץ תורה (שמות ד' ה') כמו חום. חמון ג"כ תאר לעשוק מאחר: אשור חמון (ישעי' א' י"ד) Unterbrüder. כת"י דאנים.

חמון תאר לצבע ארמימות: חמון בגדים (שם ס"ג א') rötlich, grell. כל דבר שמתנאץ כמראה ובריוה נקרא חמון.

חמין תאר השם למספא בר ונקי מסין: בליל חמין יאכלו (שם ל' כ"ד) rein. כי בל' ערב מספוא נקי נקרא חמציה.

חמין שם ת"ז למשקים חמוצים: חמין יין וחמין שבר (במדבר ו' ב') Essig.

חמץ שם ת"ז לעריסה עשויה בשאור: כל חמץ לא תאכלו (שמות י"ב כ') gefäuertes.

חמק

חמק פעל עומד, ב' בנינים בו. הקל ענינו סבוב ושוטט: ודודי חמק עבר (ש"ה ה' ד') fort-

ולד"א die fünfte Rippe: ויכרו ברה על הקשש (שם כ' י').

חֲמִישֵׁה תאר למוזון: חֲמִישֵׁה על בני-ישראל (שמות י"ב י"ח): gewaffnet, gerüstet (שמות י"ב י"ח): חֲמִישֵׁה (שופטים י' י"א), כי כמו שיאמר חלץ בעבור שההרב בחלצים, בן חמש שהזון נוכח צלע החמשית.

חֲמִישֵׁה שם מספר יסודי לזכר: ארבעה מלכים את החֲמִישֵׁה (בראשית י"ד ט'), והמסכי': חֲמִישֵׁה האנשים (שופטים י"ח י').

חֲמִישֵׁי ש"מ סודי לזכר: יום חֲמִישֵׁי (בראשית א' כ"ג): בן חֲמִישֵׁי (שם ל"י י'): der fünfte: חֲמִישֵׁה שם מספר יסודי לחמשה עשרות משתף לזיוג: חֲמִישֵׁה צדיקים (בראשית י"ח כ"ד): fünfzig: חֲמִישֵׁה אמה רחבה (שם י' ט"ו): שר חֲמִישֵׁה (ש"ב א' ט'): אתך ואת חֲמִישֵׁה (שם ט' כ"ב).

חֲמִישִׁית ישתמש על ב"פ, או שהוא שם מספר סודי לנקה, וזה כאשר יקרא הגמסר להמספר: ובשנה החֲמִישִׁית (ויקרא י"ט כ"ה): die fünfte Saße: או שהוא מספר חלקי ואז יקרא המספר למספר: ויסק חֲמִישִׁית כסף (ויקרא כ"ז ט"ו): ein fünftel: וכן תאמר חֲמִישִׁית השנה הוא חלק חמישי משנה: ואת חֲמִישִׁיתו יוסף עליו (שם ה' ט"ו): וחֲמִישִׁיתו יוסף עליו (שם ט' כ"ד). היה ראוי חֲמִישִׁיתו כמו נאחזיק תחת נאחזיק. וע"א: האיל מוזות חֲמִישִׁית (פ"א ו' ל"א): fünfte, תה"ש.

חמ

חֲמֵת שם כלי למלאות בו מים לעובדי דרכים עשוי מעור: ויכלו המים מן-החֲמֵת (בראש' כ"א ט"ו): Schlauf: חֲמֵת מים (שם ט' י"ד): החל שרים חֲמֵת מין (הושע ד' ח'). ויש מפרשים חמת מין, כמו חֲמֵת יין, ל' חום, von der Gluth des Weines, מרוב השתיה.

חֲמֵת שם עיר נכבדה בארץ אשר: לבוא חֲמֵת (במדבר י"ב כ"א), מקום שבת תעי מלך חמת מרע לרוד מלך ישראל (ש"ב ח' ט'). ונמצא ביתר באור: חֲמֵת רבה (עמוס ב' ב'): חֲמֵת צובה (יר"ה ב' ח' ג'), והעם היושב בה נקרא: החֲמֵת (בראש' י"ח). אבל לעד היה מושל העיר הזאת, אשר

חֲמֵר או חֲמֵר שניהם שם מיט. אך חֲמֵר הוא המיט החמור בארץ: ונהחֲמֵר הוא מיט מעורב מסד וחול ומים: בארת בארת חֲמֵר נשמות י"ד י'): Sehne: ותחמרה בחֲמֵר (שם ב' ג').

חֲמֵר שם מ"ו, ג' הוראות לו. (א) מיט ועמר מן הארמה: חֲמֵר ביד היוצר (ירמיה י"ח ד'): Thon: והחמר היה להם לחֲמֵר (בראשית י"א ג'): Thon: חֲמֵר קרצתי נס"אני (איוב ל"ג ר'). עצה כנוי לנוף: אף שכני בתי-חֲמֵר (שם ד' ט'): לנבי חֲמֵר נביכם (שם י"ב ב'): Abolungen von Thon sind: euer Abolungen: תתהפך חֲמֵר חותם (שם ל"ח י'): sie verwandelt sich wie Siegelthon (ב) יש ענינו צבור: חֲמֵר מים רבים (חבקוק ג' ט'): die Abolungen: genöthe mächtiger Gewässer: כי לדעתי חמר מים רבים כמו: יהמו חֲמֵר מימיו (תהלים ט"ו ד'): auf: Thürmen, aufgehen, undurchdringlich: ובהר בעל הלשון בשרש חמר על סערת הים כי עת יתגעשו מימיו נעשו עכורים, כחמר: ויצברו אותם חֲמֵר חֲמֵר (שמות ח' י'): Thau: חֲמֵר חֲמֵר (שופטים י"ו י'). הגמיה שלא כמשפט כרי לזוג המלות, ר"ל הכית צבור וצבורים. ויש ענינו ג) מרת היבש מרת עשר אפות שהם שלשים סאים: וחֲמֵר שערם (הושע ג' ב'): Thau: הממעיט אסף עשרה חֲמֵר (במדבר י"א ל"ב). וְחֲמֵר שם מין היה, דומה לעו גדול, ממין הצבאי, ואולי נקראת כן על צבע אדמימו אשר לעורה. והמעתיקים הניחו השם הזה כאשר הוא כל-הק: איל צבי וחֲמֵר (דברים י"ד ח').

חמש

חֲמֵשׁ פעל יוצא, בנינו פיעל לקוח משם מספר חמש, ענינו הסרת חלק החמישית ממספר השלם: וחֲמֵשׁ את-ארץ מצרים (בראשית ט"א ל"ד). יקה חלק החמישית מתבואת הארץ, כמ"ש: ונתת חמישית לפרעה וארבע הירות יהיה לכם (שם ט"ו כ"ד).

חֲמֵשׁ שם מספר יסודי נקבה: חֲמֵשׁ אמות (שמו"ל א' ח'): fünf: חֲמֵשׁ עשרה שנה (בראשית ח' י'). וגם: חֲמֵשׁ מאות שנה (שם ה' ל"ב). **חֲמֵשׁ** תאר השם לחלק מחמש: לפרעה לחֲמֵשׁ (שם ט"ו כ"ד): der fünfte Theil: ותאר לצלע החמישית: ויכרו שם חֲמֵשׁ (ש"ב ג' כ"ה): Senbe

מִתְּחִנָּה שְׁתֵּם לִקְבוֹץ חֵיל הַלְכִים וְחֻנִּי בַמַּעֲרָכָה:
אל הַתְּחִנָּה הָאֶחָת (בְּרֹאשִׁית ל"ב ט') Rager,

Geet, Schaar: וְהִיא הַתְּחִנָּה הַגִּשְׁמָר (שֶׁם שֶׁם ט'):
מִתְּחִנָּה אֱלֹהִים זֶה (שֶׁם שֶׁם ז'): לִשְׁנֵי קִתְּנוֹת (שֶׁם
שֶׁם ח'). וּבְרִי: מִתְּחִלָּךְ בִּקְרִב מִתְּחִיף (דְּבָרִים כ"ג
ט'): הֵם וְכָל־מִתְּחִיפֵם (יְהוֹשֻׁעַ י' ה'). וּבְרִבּוֹ וּזְנִי:
שֶׁם הַמָּקוֹם הֵרֹוא מִתְּחִיפֵם (בְּרֹאשִׁית ל"ב כ'): כִּמְחֹלֶת
הַתְּחִינִים (שִׁה"י א'). וְעַ"א: הַתְּחִינִים אִם בַּמַּבְצָרִים
(בְּסֹד' י"ג י"ט), נִקְרָא עֵיר פְּתוּחָה מֵאֵין חֹמֶה מִחֲנֶה,
שֶׁהֵם חֻנִּים בְּהַ בִּטָּח כִּמְחֹלֶת עַל מִנִּי הַשֵּׂרָה בְּנִלּוֹ
בִּאֱהָלֵי יִרְעוּת.

תְּחִנָּת שֶׁם מִ"נ לִשְׁכִּינָה: אֵל מָקוֹם פְּלִנִּי אֶלְמִנִי
תְּחִנָּתִי (כ"ב ו' ח') Ragerbätte.

חנמ

חֲנֻמָּה פֶּעַל עוֹמֵד וּיוֹצֵא, בְּנִינִי קָל, ב' הוֹרֹאוֹת לוֹ.
* א) עֵינֵינוּ נִוִּילֶת בְּשִׁמִּי הַפְּרִי בְּהַנְלֹתוֹ לְעֵינֵי
הַשֶּׁמֶשׁ, die Früchte würzig, d. h. reif machen
הַתְּחִנָּה חֲנֻמָּה פְּנִיָּה (שִׁה"י ב' ז') zur würzigen Reife
bringen, רִל מִסְתִּיק לִכְשֵׁל. וְיֵשׁ ב') עֵינֵינוּ בְּשִׁשׁ
גִּוף הַמֵּת בְּמִינֵי בּוֹשֶׂם לְקִיּוֹם בְּשֵׂרוֹ: לְחַנֵּט אֶת
אֲבִיו (בְּרֹאשִׁית ז' ב') einbalsamieren, מִלְּאֲכָה נִפְלְאוֹהָ
אֲשֶׁר יִדְעוּ חֲכָמֵי מִצְרַיִם וְרוֹפְאֵיהָ לַעֲשׂוֹת מֵאֵין
כְּמוֹהֶם, וְנִשְׁבַּחָה לֹא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהָ בְּמִינֵי
אֵלֶּה וְעַד הַיּוֹם נִמְצָאוּ נְטִיּוֹת חֲנֻמִּים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר
לֹא נִשְׁחָתוּ, וְעוֹדֵם בְּחֻקֶּם, אַחֲרֵי שְׁנוֹת אֵין מִסְפָּר:
וְיִחְסְנוּ הַרְפָּאִים (שֶׁם שֶׁם ב'), וְהַשֶּׁם: יִמִּי הַתְּחִינִים
(שֶׁם שֶׁם ז') Einbalsamierung, Wundheilung.

חֲנֻמָּה שֶׁם מִין דָּגָן: אֶרֶץ חֲנֻמָּה וְשַׁעֲרָה (דְּבָרִים ח'
ח') Weizen, וְהַדָּגֶשׁ לְהַבְלֵעַ הַנֶּגֶן וּבִאֲרָמִי
חֲנֻמִּין: בִּימֵי קֶצֶר הַשִּׁיִּם (בְּרֹאשִׁית ל' י"ד): קֶחֱפִי
מִנִּי וּפְנֵנִי (יִחְזָקָל כ"ז י"ז).

חֲנֻמִּין בִּאֲרָמִית כְּמוֹ הַשִּׁים כְּעִבְרִית (עוֹרָא ז' ט').
— הַנִּיָּאֵל, שֶׁם עֵצִים פְּרִי.

חנך

חֲנֻכָּה פֶּעַל יוֹצֵא, בְּנִינִי קָל, עֵינֵינוּ הִרְגַּל הַדְּבָר
עַל פְּעוּלָה מֵה שִׁיעֶשָׂה אַחֲכֹ אוֹ מֵה
שִׁיעֶשָׂה בּוֹ: בֵּית הָרֵשׁ וְלֹא חֲנֻכָּה (דְּבָרִים כ' ה')
einweihen, תַּחֲלֹת תִּשְׁמִישׁ בּוֹ: וְאִישׁ אֶחָד וְיִחְסְנוּ
(שֶׁם שֶׁם ה') חֲנֻכָּה לְנֶעַר עַל מִי דְרָבּוֹ (מִשְׁלִי כ"ב ו')

עַד הַיּוֹם הַזֶּה נִדְרָעָה לְתַהֲלָה. — חֲנֻכָּה, שֶׁם עִ"ם
(עוֹרָא ז' ט').

חנה

חֲנָה, הַעֲתִיד יִחַן, יִחְנֶה, מַעֲיָ, בְּנִינִי קָל. עֵינֵינוּ
שָׁכּוֹן וּמְנוּחָה וְחֹל דְּבָר בַּמָּקוֹם וְשִׁירָה לְמִי
מֵה שְׂדֵרוֹא בֹא בִקְשׁוֹר, כִּ"ש בְּלֹא מִלֵּת עַל הוֹא עוֹמֵד:
כִּדְחֵנוּ לְדִנְיָהֶם וְכֵן (נִסְעוּ בְּסֹד'ר ב' ל"ד) Ich laß
ger, כִּי חֲנָה הַפֶּךְ מַסַּע, כְּמוֹ טַח הַפֶּךְ פְּעוּלָה:
אֲשֶׁר הוֹא חֲנָה שֶׁם (מִסּוֹת י"ח ה'), בְּרִבִּיצַת חֵיל:
וּבְחֻלּוֹת הַמַּשְׁכֵּן (בְּסֹד'ר א' ז'): חֲנָה חֲנֹת הַיּוֹם
(שִׁשְׁמִישׁ י"ח ט') Ich niederlassen: יִחְנֶה בְּחֹל נִרָּד
(בְּרֹא' כ"ז י"ז): יִחְנֶה בִּאתָם (מִסּוֹת י"ג ב'), וּבִקְשׁוֹר
מִלֵּת עַל, עֵינֵינוּ לְרִב שְׂרִית חֵיל עַל עֵיר לִכְבוֹשׁ
אוֹתָהּ: וְחֲנָה עַל־הָעִיר וְלִכְרָה (שִׁב' י"ב כ"ח) Ich
ger: יִחְנֶה עַל־יִבֶּשׁ גִּלְעָד (שִׁב' י"א א'): אִם תְּחִנָּה
עַלִּי מִחֲנֶה (תְּחִלִּים כ"ז ב'), וּזֹלֶת בַּמָּקוֹם שִׁמְלֵת עַל
מִוְרָה אֲצֵל: חֲנִים עַל הַיָּם (מִסּוֹת י"ד ט'), וְחֲנֻמִּים
עַלִּי מִמֵּה יִשְׁשֹׁכֶר (בְּסֹד'ר ב' ה'), וְהוֹצֵא: וְחֲנִיָּה
כְּדוֹר עֲלִיף (יִשְׁעִיָה כ"ש ב'): וְחֲנִיָּה לְבִיתִי מִצְבָּה
מַעֲבָר וּמִשֶּׁב (זְכַרְיָה ט' ח') Ich lagere vor mei-
nem Hause wider Schaaaren, wider Gl- und Ger-
zeßende, אִשִּׁים חֲנִיָּה לְבִית הוֹא לְשׁוֹמֵר מִצְבָּא
וּמַעֲבָר וּשְׁב: פוֹר עֲצֻמַּת חֲנֻכָּה (תְּחִלִּים כ"ג ו') הַחֻנִּי
עֲלִיף, וּבֹא נָם בִּקְשׁוֹר מִלֵּת אֵת: יִחְנֶה אֶת־פְּנֵי הָעִיר
(בְּרֹאשִׁית ל"ג י"ח), כְּמוֹ לִפְנֵי: יִחְנֶה לִפְנֵי מִדְּבָא
(דִּ"ה א' י"ט ד'): יִחְנֶה מִבֵּיב לֵאחֲלֵי (אִיּוֹב י"ט ז'),
וְעַם מִלֵּת אֵל: יִחְנֶה וְיָחֵד אֱלֹהִים מִרוֹם (יְהוֹשֻׁעַ י"א
ה'), כְּמוֹ עַל אֲצֵל.

חֲנֻחַת שְׁתֵּם אֵל מָקוֹם חֲנֹת דְּבָרִים: אֶל־בֵּית
הַבּוֹר וְאֶל־הַתְּחִינִים (יִרְמִיָּה ל"ז ט'), Gewölbe,
Bazarbude, אוֹ לְמִי הַשְׁתַּמְשׁוֹ בְּתַלְמוֹד: יִחְנֹת שֶׁל
יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּא שֶׁל כְּבִי, Bazarbude, Kraut, Laden, Bazarbude,
ger: תִּשַׁע חֲנִיּוֹת מִכְרִים: וְזוֹה נָם יִחְנֵנִי, רִל
כַּעַל חֲנֹת.

חֲנִיָּה שֶׁם רוֹמַח וְכֹלִי זֶיֶן בַּמִּלְחָמָה אוֹ מֵה
שִׁתּוּפְשִׁים הַמִּלְכִּים כְּמוֹ כִּדְרוֹן: חֲרִב אוֹ
חֲנִיָּה (שִׁב' י"ג י"ט) Ranze, Burckpfeiß: רֹאה אִיר
חֲנִיָּה הַמֶּלֶךְ (שֶׁם כ"ז ט'): וְעַן חֲנִיָּתוֹ (שֶׁם י"ז ו')
וְהַחֲנִיָּה: וְחֵן: וְלִחְבַּת חֲנִיָּתוֹ (שֶׁם שֶׁם): אֶת
הַחֲנִיָּתִים (דִּ"ה ב' כ"ג ט'), וְכַסִּי: וְחֲנִיָּתוֹתֵיהֶם
לְמִזְמֹרוֹת (יִשְׁעִיָה ב' ד').

אל התכלית או תועלת המכוון בה: הכי אחי אתה ועבדתני חנם (בראשית כ"ט ט"ז), umsonst, בלי שבר שהוא התכלית: יצא לחפשי חנם (שמות כ"א ב); ולשפך דם חנם (יש"א כ"ה ל"א), unpfundig, בלי סבה מחייבת: ותסיתני בו לבלעו חנם (איוב כ"ג): חנם טמנו לי שחת רשתם (תהלים ל"ה ו'); ולא תארו מזבחי חנם (סלאבי א' י'), unwillig, vergebens; כי חנם מוודה הרשות (משלי א' י"ח), abhelflos; נצמנה לנקי חנם (שם שם י"א) פרש' בלי סבה מחייבת, unwillig, ill-fach, ורא"א מתרגם, gefalllos, ר"ל לא תבא לנו ענש. ואחרי כי חנם הוא בליהק נרדף עם שקר ושוא יש לפתור פה המקרא הזה, כאלו אנשי בלעל הארבים לדם נקיים יתקלסו באיש נקי לקרא לו ולכנהו בשם: נקי חנם, ר"ל נקי שוא, ויתורגם לס'': der heilige Stomme; כי אל אלא חנם דברתי (יחזקאל ו' י'), vergebens, ר"ל לא לריק, פעולה שאיננה מביאה תועלת: כי לא חנם עשיתי (שם י"ד כ"ג): למי פצעים חנם (משלי כ"ג כ"ט), שלא היה צריך אליהם: ויש שהוא חן ממש: אלתהי עד-חנם ברעך (שם כ"ד כ"ט), להעיד בו מצד החן לדראות לו אהבה ואם איננו אמת וואלי הוא כמו: לנקי חנם, לפי בארנו הנ"ל.

חג

חָגָן, העתיד יחן, יחנן, פ"ה ה"ב, הקל עיקר עניו הראות רצון ואהבת הפועל א הפועל להשיב לו במעשה, ע"כ ראוי שיקדם אל המעשה הנעשה לפועל מצד נשיאות חן כאשר נמצא הרבה פעמים: חָגְנִי אלהים כחסדך כרב רחמך מזה פשעי (תהלים נ"א ב'), gnädig sein, ואם איננו כתוב בפועל המעשה נסתר הוא בכח הפועל חן, כמ"ש כמה פעמים: אשר חָגָן אלהים את עבדך (בראשית ל"ג ה') (לתת אותם לו): כִּי-חָגְנִי אלהים, (שם ל"ג י"א); והנני את אשר אָחֵן (שמות י"ט י'), gemogen sein, ועמו מ"ש רחמנות וחמלה: ואל יהי חֲנֹן ליתושי תהלי ק"ט י"ב), erbarmen, bemitleiden, ונער לא יחן (דברים כ"ח צ'), verzeihen, ולא תחנם (שם ד' ב') (דברים כ"ח צ'), verzeihen, Gnade ergeben, אלהים יחנך בני (ברא' מ"ג כ"ט): חָנֹן יחנך לקול עקבך נישעיה ג' י"ט) ראוי יחנך: ויחננו ויאמר פדערה (איוב ל"ג כ"ד): יאר י' פניו אליך (יהונתן) (במדבר ו' כ"ה): יחנה י'

gewöhnen, unterrichten, üben, והרגיל במעשים.

חָנֹךְ (א) שם ע"פ לכן קין, ושם העיר אשר בנה וקראה בשמו עלי ארמת (בראשית ד' י"ח). (ב) שם אבי מתושלח, אשר התהלך את האלהים בישרת לבו (שם ה' י"ח - כ"ד). וחכמים מאוחרים בזה מלבם כי ספר כתב בשם חנוך, והערכיים יקראו לו בשם Idrie המשכיל, ויאמרו כי הוא המציא בתבניתו את אותיות הכתב החשבון והכמת מהלך הכוכבים. (ג) גם שם בן הבכור לראובן בן יעקב חָנֹךְ (ברא' מ"ו ט'); ומוזה: משפחת החנוכי (במדבר כ"ו ח').

חָנִיךְ ת"ז למודל ומלמד בדבר מנעוריו: וירק את חָנִיכִיו (בראשית י"ד י"ד), Götter, Exer. גיטה בתלמוד: ולא קראתי שם לחבירי יִחְנִיכָתָּךְ, Surname, השם שהיה מורגל בו להקרא בילדותו, שהוא שם כנו ולא שמו ממש, כִּי-לְרֹב נקרא הילד בילדותו בשם לוח להקטין הענין. ולכשיגדל ישוב לו לגנאי, וכן נקרא בו הבשר החומה את שרשי השנים יִחְנִיכִים, Sahnheißig, ולדעת הערוך הוא הבשר למעלה מן השנים.

חָנִיקָה שם"ז לזמן התחלת פעולת השאש בריר, שנוהגים לעשות בו ביום, משתה ושמחה: לעשות חָנִיקָה ושמחה (נחמיה י"ב כ"ד), Weinfeiern; ע"ד: יִחְנְקֻנוּ את בית יי (מ"א ח' ט"ו), einweihen; חָנִיקַת המזבח (במדבר י' ט"ה), Weinopferungsfest; שיר חָנִיקַת הבית (תהלים ל"א): ויִחְנְקֶתָ חֲמַת יְרוּשָׁלַם (נחמיה י"ב כ"ו), וכן נקראו ימי המשתה והשמחה בכ"ה לחדש כסליו יִחְנִיקָה, Weinfeiern, כי בו חנכו החשמונאים את המזבח החדש אשר בנו בימי בית שני אחרי נהרס מזבח הבנו כי טמא אותו Antiochus Epiphanus ככתוב בס' החשמונאים.

חָנִיקָל שת"ז לאבני ברד גדול: ושקמתם עֲנָקָל (תהלים ע"ח ט"ו), Sagenkelne, והוא גדול מברד. - ולדעת התרגום ורש"י הוא סין סמיני הארבה. - חָנִיקָל (ואלי צ"ל חָנָל) שם ע"פ (ירמיה ל"ב ו').

חנם

חָנָם ת"ה, והוראתו לתאר פעולה הנעשית בלי סבה גורמת אליה, או שהוא בלתי מניעה

ע"ד: ויתן את חן העם, כי אשר נתן לו החננות
ימצא חן בעיני המרדס לדום עליו.

חֲנֻכָּה שם מ"נ, ענינו תפלה, רובו נטל על
הפתח: כל תפלה כל חֲנֻכָּה (מ"א ח'
ל"ח): ושמעת אל־חֲנֻכָּת עבדך (שם שם ל') **חֲנֻכָּה**:
תפל נא חֲנֻכָּתו (ידיה מ"ב ב'): מפיל־אני חֲנֻכָּתִי
(שם ל"ח כ"ז), נטל בה ל' נפילה, ודבריו: ואת
חֲנֻכָּתִי (ד"ה ב' ו' ל"ט), ויש ענינו חנינה וחמלה
הנופל על המועל בדרך כל שם ממש ואשר
הוראתו כמו חֲנֻכָּה: היתה חֲנֻכָּה מאת יי אלהיו
(עזרא ט' ח') **חֲנֻכָּה**, **Berthsung**: לבלתי הוות
לרם חֲנֻכָּה (הושע י"א כ') **חֲנֻכָּה**, ר"ל מאת
ישראל, או שלא ימצא חסן להתחנן.

חֲנֻכָּנִים ג"כ שם' נטל על הפתח: הירבה
אליך חֲנֻכָּנִים (איוב ט' כ"ז) **חֲנֻכָּנִים**,
bitten, fle- חֲנֻכָּנִים ודבר־שם (שם ל"ח כ"ז), וענינו דברי
חננותים דברי ענוה ורכות למצא חן: שמש קל
חֲנֻכָּנִי (תהלים כ"ח ב'): את־קולי חֲנֻכָּנִי (שם קפ"ז
א'): לבקש תפלה וחֲנֻכָּנִים (יחזקאל ט' ג'): אנהנו
מפילים חֲנֻכָּנִינו (שם ט' י"ח), ומה שהוא חנינה
וחמלה: וְחֲנֻכָּנִים אֲכִילִם (ידיה ל"א ט'): רוח
חן וחֲנֻכָּנִים (זכריה י"ב י'), ודבריו נקבה: והקשיבה
בקול חֲנֻכָּנִי (תהלים פ"ו י').

חֲנָן שם לאחד משרי הצבא אשר למלך דוד
(ד"ה א' י"א מ"ט ושם אנשים אחרים).

חֲנָנִיָּאל שם מגדל בירושלם: מגדל חֲנָנִיָּאל (יחזקאל
ל"א ל"ח).

חֲנָנִי א) שם נביא אבי יהוא (מ"א מ"ו א', ד"ה ב'
מ"ו ו'). ב) שם אבי נחמיה (נחמיה א' ב',
ו' ב') ועוד אנשים אחרים נקראים בשם חֲנָנִי.
חֲנָנִיָּה א) שם נביא שקר בימי ירמיה הנביא
(ידיה כ"ח א'). ב) שם אחד משלושה רעי
הניאל אשר גדלו אתו בבית המלך נבוכדנאצר,
ואשר שם לו שר הסרסים שם שְׂרָדֵךְ (דניאל י"ד ו').
חֲנָנִים שם עיר בארץ מצרים האמצעית אשר נקרא
שמה אצל היוונים **Heraclaeopolis**, ולעתים
מוזנים היתה עיר הממלכה.

חנף

חֲנָף, העתיד חֲנָף, פוע' בב"ב, הקל עקר ענינו
הראות דבר או מעשה הפך האמת, וליו

לחננכם (ישעיה ל' י"ח) ע"ד השלטים. וכן: אולי
חֲנָף יי (עמוס ה' מ"ו). והמקור ע"ם גל"ה: חֲנָפוֹתִי
לבני בנימי (איוב י"ט י"ח) **חֲנָף**: השכח
חנות אל (תהלים ע"ז י') ע"ם חלופי.

הנפעל: מה נחנף בבוא לך חבלים (יחזקאל כ"ב
כ"ג) ראוי חֲנָפֶת, או חֲנָפוֹת **erbarmentwerth sein**,
ולדעתי הוא מענין רחמנות וטוב, **bebauernwerth**,
ר"ל מרחב תכלוך ויחד לך רבים.

הפועל: וחֲנָפוֹת עמוס אשריו (משלי יד כ"א):
כי עת לחננה (תהלים ק"ב י"ד): כִּי־חֲנָפוֹת קולו (משלי
כ"ז כ"ה) **lieblich machen**: ואת־עפרה וְחֲנָפוֹת (תהלים
ק"ב מ"ו ע"ד).

ההפעל: וְחָן רשע בל לסד צדק (ישעיה כ"ו י'):
לא וְחָן בעינו רעהו (משלי כ"א י').

ההתפעל ענינו תפלה להמציא חן למשו
מוזלתו, וכל קשורו ביחס שאליו: אשר־הֲחֲנָפוֹתִי
לפני יי (מ"א ח' ג"ט) **beten, flehen** (וְחֲנָפוֹתִי לוֹ נאסח'
ח' י'): וְחֲנָפוֹתִי אל יי (דברים ג' כ"ג): בְּחֲנָפוֹתִי
אלינו (בראשית מ"ב כ"א): למשפטי אֲתָחָן (איוב ט'
מ"ו): קולי אל יי אֲתָחָן (תהלים קט"ב ב').

חָן שם מ"ו, והוא כמו אהבה טהלה בלי סבה
מחייבת לה, ע"כ בא אצלו. פעל המציאה:

שכא בהיוסח הרעת, והוא מיוחס לעינים ולא ללב:
אמצא חן בעיני אדני (בראש' ל"ג מ"ו) **Gnath, Ge-**
wogenheit, Gnade: ונח מצא חן בעיני יי (שם ו' ח')
ובא: נשאה חן בעיניו (אסתר ה' ב'): ויתן יי את
חן העם בעיני מצרים (שמות י"א ג') ומה שהוא
תורה: לית חן הם לראשך (משלי א' ט') **Gierde**:
אשת חן (שם י"א מ"ו): דברי פי חכם־חן נקלה י'
י"ב **angenehm**: וזה מובן חן (נחום ג' ר'): תשאות
חן חן לה (זכריה ד' י'): אבד־חן השחד (משלי י'
ח') עיין תחום תחום רא"ל: ומצא חן ושכל
טוב (משלי ג' ד'): רוח חן ותחננים (אמרי י"ב י'):
הוצק חן בשפתותך (תהלים מ"ה ג'): ויעלת חן
(משלי ח' י"ט): חן שפתי רעהו מלך (שם כ"ב י"א),
חֲנָפוֹת שם ת"ז ע"ם כרחם, שכול: כִּי־חֲנָפוֹתִי אני
(שמות כ"ב כ"ז) **gnädig, erbarmentvoll**: אל
רחום וְחָנוּן שם ל"ה י'). ולא יתואר בשם זה עלתי
חשם הגבבר.

חֲנֻכָּה שם' לחן ורחמנות: לא־אתן לכם חֲנֻכָּה
(יחזקאל ט"ו י"ג) **Bermitleidung, Berthsung**.

סמך בשו"ן תמצא הרבה בתלם ובארמית. ואולי הוא שו"ן שמאלית.

ההתפעל ענינו הפלגת טובה והתנהג במדת חסידות: עם חסיד תתקשר (תהלים י"ח כ"ו) *Ich gütig, gefällig bezeigen*.

תקשר שם מ"ו, ענינו קרוב אל חן, על המעשה הטוב הנעשה מצד אהבת העצם ונטיית חן לו: ותשא-חן ותקשר לפניו (אסתר ב' י"ז) *Gnade*.

החן מכנה היופי והחסד על האהבה: ויש אליו חסד (בראשית ל"ט כ"ב) *Gewogenheit, Wohlwollen*.

והוא התגברות הנפש לעשות כל חסד הנאהב מצד אהבתו אליו: ועשה-תקשר עם ארני (שם כ"ד י"ב): אליהו-לך משך חסד (תהלים ק"ט י"ב) ר"ל

אף אם ימצא אהב מיטיב לו לא יהי לחסד משך ואריכות זמן רב, והפכו: קשר תתקשר לירדעך (שם ל"ו י"א): על כן משכתך חסד (ירמיה ל"א ב').

והמשפט הנכון כי פעל משך אשר אצל חסד, הוא כמו: בחבלי אדם אקשכם בעבתות אהבה (ירושע י"א ד') *mit Menschenbänden zog ich sie, mit Liebes-*

fellen. כן קשר חסד יתורגם *Wunsch zusiehe*. ובעלי התל' הבינו המליצה הוואת עד תפונתה במאמרם: חסד של חסד קשור עליה. [תקשרו-שפט אשריה (תהלי ק"א א'): ותקשר לאמים חסאת (משלי י"ד ל"ד)

נצב לעמת צדיקה, הצדיקה מעשה הנעשה עמי שורת הדין, וחסד ספריז המדה וזה תשוב לחסרון בהנהגת המדינה. והרבי: קמנתי מכל התקדים (בראשית ל"ב י"א): תקדי יי עולם אשריה (תהלים מ"ט כ').

יש ענינו הפך זה ר"ל גנות וחרפה: תקשר הוא (ויקרא כ"י י"ז) *Schamlosigkeit*. ו"ם מזה: משמרים הבלי שוא תקדים יעזבו (וינה ב' ט') כני לענות האלילים. זמנצא שם חסד אשר הוא לטוב מחובר

על שלשה שמות, אמת, משפט, רחמים. וכ"א מורה מזה מה שהוא בלתי נכלל בחסד: אמת מורה על קיום החסד, שהוא לפי שעה: משפט מורה שורת הדין, מה שהחסד הוא למנים משורת הדין; והרחמים הוא אף וזולת אהבה כי אם מצד החנינה.

תקשר שת"ז למתנהג במדות טובות ועושה חסד: כי הפלה יי חסיד לו (תהלים ו' ד') *freudlicher Mann*: תהלתו בקהל תקשרים (שם קט"ט א') והחסיד לפי כוונת התל' במדרגה יותר מן הצדיק המתנהג

טוב ומגילי רע: גם נביא גם כהן תהיו (ירמיה כ"ג י"א) *Heucheln*. מראים דבריהם ומעשיהם כטובים והם רעים, ותי' גיכוי ארתתהון: והארץ תתקשר תחת יושביה (ישעי' כ"ד ה'). תרמה אתם בהראותה להם צמח ואין תבואה לאלכל: הלא תתקשר הארץ (ירמיה ג' א'). ונאמר על חובת ענש: ותתקשר הארץ ברחמים (תהלים ק"ו ל"ח): תתקשר ותחו בציון עינינו (מיכה ד' י"א).

ההפעיל: ולאת-תקיעו את-הארץ (בסידור ל"ה ל"ג) *schändet*. ויחייב, כי הדם הוא תתקשר, ויצא: ותתקשר בחלקות (דניאל י"א ל"ב) מציא נפש המקוה בתוחלת שוא.

תתקשר ת"הש: בפה תתקשר ישחית רעהו (משלי י"א ט') *Heuchlerisch, verführerisch*: כלו תתקשר ומרע (ישעי' מ' ט"ו): ותקנת תתקשר תאבד (איוב ח' י"ג) תאר: אחזה רעהו תתקשרים (ישעי' ל"ג י"ד): תתקשרי לעני מעון (תהלים ל"ה ט') *Heuchlerisches Rätseln mit Iro-*

nisch verzerrtem Munde. תתקשר שמו: לעשות תתקשר (ישעי' ל"ב ו') *Heuchel-* *lei*. וס"א: יצאה תתקשר לכל הארץ (ירמיה כ"ב מ"א) *Verderben*.

חנק

תתקשר, העתיד תתקשר, פ"ו, בב"ב. הנפעל חוזר וענינו המית עצמו ע"קשירת הצואר בחבל: ויצו אל ביתו ותתקשר (ש"ב י"ז כ"ג) *Ich erhängen*. הפיעל יוצא: ותתקשר ללכאותיו (נחום ב' י"ג) *ermürgen, erdroffeln*, מחנקה את צוארו בטלפיה.

תתקשר שם מ"ו למיתת חנק ע"י עצמו: ותבחר תתקשר נפשי (איוב ד' מ"ו).

תתקשר שם מקום בשכט וכולון (ירושע י"ט י"ד).

חסד

תקשר, העתיד תתקשר, פ"ו, בב"ב. הפיעל ענינו חרפה: פן-תתקשר שומע (משלי כ"ה י') *be-* *schlimmen, schmähen*. והגבון, כי הפיעל הוא מענין חסד בתלמוד, ופי' תתקשר *in Verbaht halten*, ונמשך למ"ש וסוד אחר אל תגל, פן יחשוד אותך השומע כי אתה איש רע. וכן בתלמוד מלמד יתקשרוהו באשת איש: החושד בכשרים. וחלקה

חֶסֶד שמו"נ: והחסות בצל-מצרים (ישעיה ל' ג')
 der Schutz

מִחְסָה שמו"נ: ונופל על המועל ועל הפועל ר"ל
 על הפנין ועל הסתופף, כדון ש"ם,
 וכשהוא נופל על הפועל הוא תאר וקשורו בלס"ד:
 אלהים מִחְסָה־לנו (תהלים ס"ב מ'). Schutz, Weisheit.
 ז': סלעים מִחְסָה לשפנים (שם ק"ד י"ח): ווי מִחְסָה
 לעמו (יואל ד' מ"ו). וכשהוא נופל על הפועל קשורו
 בבי"ת: מִחְסֵי באלהים (תהלים ס"ב ח') והכנוי נופל
 על הפועל: שמונו כוב מִחְסֵנו (ישעיה נ"ח מ"ו):
 ואתה מִחְסֵינו (תהלי ע"א ז'): ואלי לצור מִחְסֵי (שם
 צ"ד כ"ב). - חֶסֶד, מִחְסָה (מן מִחְסָה יְהוה), שמו"ע פ.

חל

חָלַל פעל יוצא, בנינו קל, ענינו כריתה ופסוק
 וכליון הרבר מכל וכל: כי יחַלְלנו הארבה
 (דברים כ"ח י"ח) gänglich abfressen, שורה לארמית,
 עד יגמל הנער, תרגום עד דיתחסי, כלות ימי
 יניקתו דומה אל כריתת הפרי מענק היונק ממנו.
חָסִיל שם מין ארבה: ארבה נֶחְסִיל כי יהיה
 (ד"ה ב' ו' כ"ח): נֶחְסִיל והגום (יואל ב'
 כ"ה) der Abfresser, לפי שהוא חוסל את הכל.

חם

חָסַם, העתיד יִחְסַם, פ"י בנינו קל, ענינו סגירת
 הפה או אטימת השפתים: לא תִּחְסַם שור
 ברישו (דברים כ"ה ד') verschließen, das Maul sper-
 ren: נִחְסַם הוא את־העוברים (יחזקאל ל"ט י"א)
 יוצא לשלישי תסבב שהעובר יאטם אפיו מרב
 המרחץ, או ידו תרומנו: ר"ל יעצרו העוברים
 die Vorübergehenden auf, ר"ל יעצרו העוברים
 דרכם ויעמדו, לקרוא כתב המצבה, לדעת מי
 קבור שם.

מִחְסָם תאר לסוג שנותנין על פי בהמה שלא
 תשך: אשמה לפי מִחְסָם (תהלי ל"ט ב')
 Schloß, Mauerfieb. ובתלמוד: ולא פרה יִבְחָסִים
 שבמיה.

חם

הִחָסֵן פעל יוצא, בנינו נפעל. עיקר ענינו חזוק,
 אך בלשון עברית בא על הטמנה במקום
 שמור וחזק, כאשר הוריתי הרבה פעמים כי דרך

כשורה, והוא המורש מדרכי העולם ומתרחק מן
 המתרות, כאמרם חסידים הראשונים היו שהיו
 שעה אחת כו'. והיתה מציאות חסידים ומן רב
 קורם הרבן ב"ש. ושם חסיד מתאר איש מפלג
 במדות הישדות ובפרישות, נושאים מעשים רק
 יחידים מנלה אשר ברור. אך מחשבת החברה
 ההיא לא הלכה על דרך אחד כ"א היא משתנה
 מוטן לזמן ברור ודור.

חֶסֶד שם עוף טמא: ואת החֶסֶד (ויקרא י"א
 ט"ו) Storck: חֶסֶד ברושים ביתה (תהלי'
 ק"ד י"ו): אמדברה חֶסֶד נצח (איוב ל"ט י"ג):
 גם חֶסֶד בשמים ידעה מעדיה (ירמיה ח' י') auch
 der Storck am Himmel kennt seine Zeit
 למתי יפלוש כנפיו לעוף למרחק, ולמתי ישוב לבית
 ברושיו. - חֶסֶד, שם ע"ס לבן ורובכל (ד"ה א'
 ג' כ') מורכב מן חֶסֶד יְהוה.

חמה

חֶמָה, העתיד יִחְמָה, פ"ע, בנינו קל. ענינו שימת
 אמונתו ובטחונו בזולת שישמרהו ויגן
 בערו מנוק, בצל עץ מנין בער שוכן תחתיו משרב
 ודום, וכל קשורו בבי"ם: כך חֶמָה (תהלים ז' ב')
 vertrauen: מניני וכו' חֶמָה (שם קט"ד ב') חֶסֶד
 בצלי (שופטים מ"מ) flich schützen, fchützen: ובצל-
 כנפך אֶחָה (תהלים ג' ב') יִלְחָסֶה בצל מצרים
 (ישעיה ל' ב') כי עיקר ענינו נופל על הגנת הצל
 משרב ושמש ומשאל על הבטחון שיבטח הבושה
 בעצם המציל: ונֶחָה במותו צדיק (משלי י"ד ל"ב)
 ר"ל גם בהיותו קרוב לסכנת מות עוד חוסה בה'
 הוא צדיק (ואחרי כי נמצא תמיד חסה קשורו
 בבית, לכן יש לפרש גם פה, כי הצדיק יחסה
 במותו. ובצל הקבר סכל שור ועסל אשר ראה
 בחיים, בידעו נאמנה, כי גם המות הוא לו ראשית
 חיי עולם ונעימות נצח, תחת אשר הרשע ידחה
 ברעתו, אף כי עדינו מתהלך בחיים, ויתורגם: in
 seinem Todesfchatten selbst findet Schutz der Ge-
 rechte: מושיע חֶמָה (תהלים י"ז) נופל על ביטניך:
 אשרי כל־יִחְסֵי בו (שם ב' י"ב) גם בסמיכות לא
 יפול הבי"ת. והבא ע"ד השלמים: כך חֶסֶד נפשו
 (שם ג' ב') צור חֶסֶד בו (דברים ל"ב ל"ו): בצל
 כנפך יִחְסֵין (תהלים ל"ח).

אולי יחקרונ חמשים הצדיקים (בראשית י"ח)
 וזהו העדר מעיקרא. ועל הנמצא ונתמעט:
 יחקרונ המים (שם ה' ג') weniger werden; הלוך
 יחסד (שם שם ח').

הפיעל וצא, וענינו מניעה מדי השפוק; וקפסר
את־נפשו מסובח (קלה ד' ה') verwoelgen, fehlen
נִתְּפָסְרוּ: מעט מאלהים (תהלים) lassen, abbrechen
ח' ו' weniger sein lassen כי בן דרך פעלי עברית
מסאמר האיכות והכמות, פעמים יורה עשיה בפעל
ופעמים עויבת פעולת הפכו, כמ"ש בשרש היה
ענין שם.

ההפעול: והמעשים לא הקביר (שמו"ו י"ח)
 בא הפעל במקום תאר העל, וענינו לא היתה
 סדרתו חסרה: ומשקה צמא הקביר (ישעיה ל"ב ו')
 Abbruch thun, berauben, entreißen, entziehen
 חסר ת'הש או ת'הפ: כי מה אתה חסר עמי
 (ש"א י"א כ"ב): ואיננו חסר לנפשו (קהל ו'
 ב'): כשהסכל הולך לבו חסר (שם י' ג'),
 unvollständig: וצפחת השמן לא חסר (ש"א י"ז מ"ו)
 wenig fein, abnehmen: חסר משנעים
 אני (ש"א כ"א מ"ח): חסר לב (משלי ו' ד')
 Beranbloset: חסר תבונות (שם כ"ח מ"ח) וחסר
 (שם י"ב ט')
 Wrebloset

חֶסֶד שם מ"ו: וְחֶסֶד לָחֵם (עמוס ד' י'). **חֶסֶד** :
 וְחֶסֶד כָּל (דברים כ"ח מ"ח). וּמֵאֵ: כִּי־חֶסֶד
 יִבְאֲנוּ (משלי כ"ח ג'). **חֶסֶד** : **Ernsth,**
gell: בְּחֶסֶד וּבְכֶן לְמֹד (איוב ל' ג').

תְּחִלָּה שָׁדוּ לְכָל מִינֵי חֶסֶד וְהַעֲדָה שְׁלֵמוֹת :
וְתִחְלָה לְאִיּוֹב לְהַמְנוֹת (קַהֲלַת א' ט"ו)
ein Schler

מְחַסֵּר שֵׁמוֹ לְשִׁילֹחַ וְהַעֲדָר הַצִּירִיךְ: אֵין מְחַסֵּר
 כְּלִידֶרֶב (שׁוּמֵסִים יֵט יֵט) Wangel, Noth;
 תַּעֲבִישֵׁנוּ דִּי מְחַסֵּרֻ (רַבִּים מֵי ה') Bebrüht: כֹּל-
 מְחַסֵּרֶךְ עָלִי (שׁוּמֵסִים יֵט יֵט): אִישׁ מְחַסֵּר (מִשְׁלִי
 כִּי אִי Dürftiger. וְהַרְבִּי: וּמְחַסֵּרֶךְ כִּאִישׁ מִן
 (שֶׁם כִּד לֵיט). — הַקֶּה, שֶׁם עֵיט (רֵה ב' לִיד כִּיט
 וְיִנְכֹר לַעֲמֻתּוֹ בַּחֲלוֹף אוֹתוּיֹת (מִכֵּב כִּד) תִּרְחֵם.

חפא

חֲפָא פעל עומד, בנינו פיעל, ענינו כמיסה ועטוי,
הצמנה והסתרה [כמו חבא]: וַיִּחְפְּאֵהוּ בְנֵי-

לשון עברית לעשות מעל מאיזה תכונה ממאמר
האיכות והכמות, ולכלול בו הפעל עם ת"הם יחדיו:
לא יוצר ולא יתכן (ישיעה כ"ג י"ה) *es*
werden, zu einem bleibenden Schatz aufbewahrt
werden

חָזָן שם מ"ז ענינו תקת חזק, ונפל על כל מה שיהיה חזק לאדם, גם עשר רב: בלחזן העיר הזאת (דמיה ב' ה') Schüge, Reichthümer: כי לא לשלם חזן (משלי ב"ז כ"ד): בית צדיק חזן רב (שם מ"ז ו'). ובא נרדף עם יקר או ישועה: חזן ויקר יקחו (יחזקאל כ"ב כ"ה): חזן ישועת חכמה דעת (ישעיה ל"ב ו').

הספון תא"הש לתקף: והספון הוא כאלונים (עסום
 ב' ט') Rat, mädfig: והיה ההספון לנערת
 (ישעיה א' ל"א).

תָּסִין שֶׁתִּזְמוּה: מִי כִמְד תָּסִין יֵה (תְּהִלִּים ס"ט
(ט) mächtig. וְאֵל כִּי גַם הַנְּסַרְד תָּסִין.

חֶסֶן בלי ארמית יחוד סגולה לעצמו, *Beißig haben* (דניאל ו' י"ח), ומזה חֶסֶן, כמו חֶסֶן בעברית (שם ב' ל"ח).

חזק

חֶסֶד פעל יוצא, בנינו **פיעל** ענינו קליפה ומצול
הקרום, וזה **שנמצא** במקרא בכפילות ע"פ:
דק **מקקם** (שמו' ז' יד) Schuppenartiges, כתרנו
מקלף, וכפילת ע"פ יורה על רבוי עורות דקות,
כמו ויקרב **אדמדם**, שהיו לו קליפ' עורות הרבה.
ובתלמוד: **האי מאן דמיזי אפי** ולא טנגב נקטא
ליה **חפצינא**, פי' קרום צומח בעור ומתקלף,
וקרוב הוא אל חשף בשי'ן שמואל.

תקנה בארמית כמו חספא דעלמא בתלם', שברי
כלי ויצור, Scherben (דניאל ב' ל"ג).

חסר

חסד, העתיד **יִחָסֵר**, **יִחָסְרֵי**, פֿע' גכ"ב, הקל עומד ענינו גרעניקעסעס הרבר ממה שזיהה: לא **חֶסֶד** דבר (דברים כ' 11) **mangeln**, כמו לא חסר לך כי המעל הוזה נופל על הנצרך אל הדבר, כזה וכן: **חֶסֶדְנוּ** כל (דמיה מ"ד י"ח) **Mangel leiden**: לא **אָחֶסֶר** (תהלים כ"ג א'). ועל הצורך: **לֵאמֹת־חֶסֶר** כל בה (דברים ח' מ') **אָלֶס**: אשר **יִחָסֵר** לו' (שם מ"ו)

ויהי בקהקה לנזם (ש"ב ד' ד') wäghend sie bestürzt
 floß, איננו כ"א מהירות.

הנפעל: נבהלו בקהקו (תהלים מ"ה ו') נ"ב שזה
 לקל ר"ל נחפזו לנזם: מוקל רעמך נחפזו (תהלים
 ק"ד ו') zurückbeben, כאלו נמים: ויהי דוד נחפז
 ללכת (ש"א כ"ג כ"ו) ועל אותה שעה אמר אני
 אמרתי בחפזי למי הדרש.

נחפזון תא"ה: ואכלהם אותו בקהקו (שמות י"ב
 א') Giffertigkeit, כי בקהקו יצאת (דברים
 מ"ו ג'). — חקים או חקם, שע"ם נרא' מ"ו כ"א).

חפ

חפני' שם מלא פסת כף חיד: ממלא חפנים
 עמל (קהלת ד' ה') vollgeschäufte Sand, כי
 הכף נקרא' כשהיא ריקה, וכשהיא מלאה וסגורה
 נקראה חפן, Schaufel: מי אפקירח בקהקו (משלי ל'
 ד'), ורובו נסמך על קלא: ומלא חפניו קסרת ויק'
 מ"ו י"ב): ויתן אל חפניו (יחזקאל י' ו') לדעת הדר'ק
 שנתן אל חפניו, ולדעת יונתן הוא שע"פ אל לבוש
 הברים, ובתלמוד נמצא הפעל מזה כיצד הוא
 יחפן כמו קומץ מן קמיעה ולא ידעתו ההבדל בין
 חפינה לקמיעה אם לא לדעת רש"י קמיעה בר'
 אצבעות ומתחיל מאצבע הנקרא קמיעה וסוגר על
 פס ידו ומחזק באגודל ובאצבע, וחפינה בכלל היד.
 או קמיעה ביד אחת וחפינה בב' ידים (נע"ש קס"ן).
 חפני שם אחד מבני עלי הכהן (ש"א ג' ג').

חפה

חפף פעל יוצא, בנינו קל. יש ענינו הסתר וכסוי
 והגנה, קרוב אל חפה מנ"ה. אך חפה
 הוא עשיה סביב העצם ממש וחפה הוא הגנה
 למעלה מעל לעצם ע"כ קשורו במלת על: חפף
 עליו כל-היום (דברים ל"ג י"ב) beschützen, שמנין עליו
 בחופה. ויש ענינו חכוד וגרידה ברבר המנקה
 את הגוף, והפעל איננו במקרא כ"א בתל"ם. אשה
 יחפפת ביום, abreiben, säubern: לא יחפף ראשו
 בארמה, וחפף נופל על הסכבם בבורית. והשם
 סמנו במקרא:

חפף שית למגורד ומנוקה מלכלוך וזהם: חפף אנכי
 ולא עון לי (איוב ל"ג מ') sein, unbefleckt von
 Sünde.

ישראל דברים אשר לא-כן על יי אלהיכם (ט"ב י"ו)
 מ' unwaßre Dinge zueignen, aufbürden, ר"ל לדעת
 הדר'ק, הסתר והעלם ידיעת הבורא לאמר: אין
 ה' רואה.

חפה

חפה מ"י, ג' בנינים בו. הקל ענינו כסוי ועשיה:
 חפן איש ראשו (ש"ב מ"ו ל') bedecken, um-
 hüllen. ופעל חפה לא נשתמש כ"א על עשיית
 פנים וכסוי מצד הבושה והאבל: ופני הסן חפן
 (מסכת ד' ה') ר"ל המשתרים חפן פניו, שלא יראה
 המלך בפניו רשע נחרץ למות לפי דת פרס: חפפו
 ראשם (ידיה י"ד ג'): וראש לו חפני (ש"ב מ"ו ל'):
 ונחפיו ראש (מסכת י"ד).

הנפעל ענינו צפוי: כנפי יונה נחפה בכסף
 (תהלים מ"ה י"ד) belegt.

הפעל נ"ב צפוי: חפה עצי ברושים (ד"ה ב'
 ג') belegen: חפף את-הבית (שם שם ו'), ויש
 מביאים הגה גם: ונחפאו בני ישראל דברים אשר
 לא כן על ה', וענינו ע"צ השאלה מן: ונחפדו זהב
 (ד"ה ב' ג' ה') שמכסה דבר גרוע בדבר טוב ממנו.
 כ חפף מחפאים דברים גלויים נראים טוב ופנימיותם
 רע. ע"ד אמרם בתל' שמא יחפף על בת אחותו
 להסתיר גנותה, כן הם בהשכם דעות נפסדות על
 ה' ולא גלו אותם: או יחבאו הדברים לדבר בסתר
 דברים לא נכונים על ה' כי היו מסירים סמנו
 ההשגחה הפרטית (עיין שרש חפא).

חפה (עיין שרש חפה).

חפז

חפז, העתיד נחפז, פע"ז, בב"ב. הקל עיקר ענינו
 מהירות ובהלה, והוא מן הפעלים הבוללים
 ב' משנים כ"א, ר"ל הפעולה ואיכותה כי עקר
 מושג תאר הפעל: אל תיראו ואל תחפזו (דברים
 כ' ג') vorläufig sein, ר"ל לא תעשו מעשיכם בחפזון
 ובהלה, כי הירא ממך בפעולתו בלי השכל ודעת
 מצד הפחד אשר לו, וענינו בשלמות אל תעשו
 מעשיכם בחפזון: הן יעשוך נהר ולא נחפזו (איוב
 מ' כ"ט) לא יעשוך אותו בחפזון מצד הפחד, חפז
 übereilen: נחפז ונבו כמו ארו (איוב ס' י"ו) הוא
 כמו נחפז בוי": אני אמרתי בקהקו (תהלים ק"ה
 י"א) העתיד הרמב"ם: zagen, וכן אל תחפזו:

ב' א' (Wesen, Wesenheit) : תמצא-הפך (ישע' נ"ח ב') :
ממצא הפך (שם שם י"ג) : וכל-הפך לא ישור
בה (משל' ג' י"ח) : כל דברים יקרים שהם חפצי
אדם, Reflexivität : בירכל-ישע' וכל-הפך (ש"ב כ"ג
'ה) Geben, Bille, Verlangen.

הפך-בה שם ע"פ לאם המלך מנשה (ש"ב כ"א
'א) : גם הגביא ישעיה ישים לעיר
ציון שם חדש : הפך-בה ונו' כי הפך ה' כך
(ישעיה ס"ב ד').

הפר

הפר, העתיד יחפ' מע', בכ"ב, הקל ב' עניני'
לו. א' ענינו בושה, והוא עומד : הפרה
הלבנה ובושה החמה (ישעיה כ"ד כ"ג) : flach
בושו כי הפרו (תהלים ע"א כ"ד) : ופניהם אל-הפרו
(שם ל"ד ו') : הפרה לבטח תשכב (איוב י"א י"ח)
לדעת החכם Gesenius : אתה אשר בושת ונכלמת
כעת, עוד בבוא היום לבטח תשכב, jetzt
lebst beschämt, wirst du dann ruhig wohnen
מענין ב' לשון כריה וחסירה, ותרגומו, und wo du
ב' ויש, bist aber schlafst, wirst du ruhig schlafen
ענינו כריה וחפוש לגלות דבר מכוסה : כי הפרתי
את הבאר הזאת (בראש' כ"א ל') : graben : בור כריה
והפרה (תהלים ו' י') : להפר את-הארץ (יהושע ב'
'ב) : untersuchen, ausforschen : ופרו לו את-
הארץ (דברים א' כ"ג) : כי כמו חפר באדמה הוא
מחפש לגלות הטמון בה, כן המרגל חפר וחפוש
לגלו' מסתרי'. וזוהו : ופרהו ממטמני' (איוב ג' כ"א).
ההפעיל מע' עומד : כירל תחפרי (ישעיה
נ"ד ד'). והוצא : יבאש ופרה (משל' י"ג ה')
schänden.

הפרפרה שם שרץ האדמה החופר בארץ תמיד
ומגביה רגביה לרכסם על פני האדמה
ונקרא במקום אחר תנשמת : להפר פרו' ולעטלסם
(ישעיה ב' כ') : Raufwurf, או יהיה שם להפירות
אשר בארץ, Graber. והעין והלמ"ד כפול בו כמו
אדמת.

הפר שם ע"פ. א' לעיר : מלך חפר אחד (יהושע
י"ב י"ו). ב' שם איזה אנשים והם : חפר בן
גלעד (במדבר כ"ו ל"ב), ואחר משרי צבאות דוד (ד"ה
א' י"א ל"ו). ובכנוי : חפר משמחת החפר (במדבר
כ"ב ל"ב).

חוף שם ת"ז למל' הים שבו נכנסים האניות אל
שפת הים והוא חופה עליהם מסער : לחף
ימים ישכן (בראשית ט"ז י"ג) : Hafen : והוא לחף
אניות (שם שם) : ובכל חוף הים הגדול (יהושע ט'
א'). ובס' : חוף מלא צים ימים ידירו (רנה"ו).
חפה שם ת"ז לחוף העשוי בעין כמיו חופה ומנין
על העומד תחתיו : על כל כבוד חפה (ישעיה
ד' ה') : Dede, Balbachin : כחתן יוצא מקפתו (תהלי'
י"ט י'). ובתלמוד השם 'חפה או חפסא כנוי
לעמדים שעומדים סביב לבית להנן עליו שלא
יפגע בו העגלות ועוברי הדרכים. ולדעת הערוך
הם הזיוזים הבולטים מן החומה שבו חופפים עוברי
דרכים והבהמות.

הפץ

הפץ, העתיד יחפץ, פ"י, בנינו קל. ענינו תשוקה
ורצון אל דבר או לזכות בו לקנין, או
שהוא לברו נשוא המאמר וקישורו בבי'ת : כי הפץ
בבית יעקב (בראשית ל"ד י"ט) : verlangen, begehren,
wollen, Wohlgefallen haben, הפץ להיותה קנינו :
והיה אמ"ל הפץ בה (דברים כ"א י"ד). או שהוא
מצטרף על פעל אחר הבא אחריו במקור בשמוש
אות למ"ד להגביל בו הרצון והוא הנקרא בשאר
לשונות, Hilfszeitwort : לו הפץ י' להמתנו (שופט'
י"ג כ"ג) : ואמ"ל יחפץ לנאלך (רות ג' י"ג). וחסר
הפעל ומבין בענין : כאשר הפץ עשית (יונה א'
י"ד) ר"ל כאשר הפצת לעשות : על-כל-אשר יחפץ
ימנו (משל' כ"א א') כמו אשר יחפץ להמותו. וכן
חסר את השמוש : הפץ שלום עברו (תהלים ל"ה
כ"ו) כמו בשלום : ודעת דרכי יחפצנו (ישעיה נ"ח ב')
כמו לדעת. ובא פ"א על ענין אחר : יחפץ ונבו
כמו ארו (איוב ט' י"ו) : Reif machen פ' רש' קשוי
כמו יחפו. ומה שיאמרו המפרשים בו פדמה הוא.
ואולי לפי שהקשוי בא רק ע"י הפץ ורצון, אמר
כאשר יחפץ יתקשה כמו ארו. ועדו כתב הרב
המבאר (יקרא י"ב ב') על שרש זכר ע"ש. והתאר :
הפץ רשע (תהלים ה' ה') : ובנפש הפצה (ד"ה א'
כ"ה ט') : הפץ צדקי (תהלים ל"ה ל"ו) : הפץ רעתי
(שם ט' ט').

הפץ שם מ"ז לכונה ורצון ותאר לענין ומעשה
שימצא אדם הפץ בו : ועת לכל חפץ (קהלת

הרמב"מ זצ"ל, ענינו, העלמה והסתרה כמו בהתפעל, *versteckt, verheimlicht* sind ihre Absichten (מסלי כ"ח המועל: ובקום רשעים יחפש אדם (מסלי כ"ח) לדעת הרא"א ענינו ג"כ העלמה, *versteckt sein* וגם לדעת האחרים יבוקש מצד העלמו: *wenn sich* . *Strecker erheben, muß man Menschen suchen* .

ההתפעל ענינו הסתרה והתעלם ע"י שנוי בגדים או מראה הפנים, כמו השתנה: *ניתחפש* שאל (ש"א כ"ח ה') *unfennbar ma-* *sch* . *ניתחפש* באמר על-ענינו (פ"א כ' ל"ה) *er machte sich unfennlich durch eine Binde um seine Augen* . *ניתחפש* לבושי (איוב ל' י"ח) *sich anbern* . ר"ל מרוב היסורים ירדה גופו וצריך לשנות בגדיו. *חפש* שריו להטמנה והעלמה: *חפש* *מחפש* . *verborgen, versteckt, heimlich* (י' תהל' ס"ד)

חצב

חצב, העתיד יחצב, פ"י, רב"ב. הקל ענינו גזירה וקצוב והתוך ופסול: *הצבה* עמודיה שבעה (מסלי ט"א) *anfbauen* : היתפאר הגרזן על החוצב בו (ישעיה י"ט) *bauen* : *הצב* לך פה קבר (שם כ"ב ט"ז) : וגם יקב חצב בו (שם ה' ב') : *ולחצבי האבן* (פ"ב י"ב ג') ועצ"הם : על כן *הצבתי* בנביאים (הושע ו' ה') : *הצב* להבות אש (תהלים כ"ט ז') : ובורות חצובים (דברים ו' י"א) . הנפעל : לעד בצור יחצבון (איוב י"ט כ"ד) , *חיקת* אותיות באבן , *eingraben* . המועל : הבישו אל-צור *הצבתם* (ישע' ג"א א') נגזרתם ממנו .

ההפעל : *המחצבת* רהב (שם שם ט') *nichter-* *bauen* .

מחצב תא"הש : ואבני *מחצב* (פסלים א' י"ב י"ג) *Bruchsteine* .

חצה

חצה, העתיד יחצה, יחץ, פ"י, בב"ב. הקל ענינו חלוק ופזור החלקים: אשר *חצה* משה (במדבר ל"א ט"ב) *theilen* : *וחצית* את-המלכות (שם שם כ"ג) *austheilen* : *וחצו* את-כספו (שמו"א כ"א ל"ה) : וגם את המט יחצוץ (שם שם) : *וחצן* את הילדים (בראשית ל"ג א') : עד צאר יחצה (ישעיה

חפרע מלך מצרים בימי נבוכדנאצר (ירמ' ס"ד ל') . *חפרים* שם מקום במטה יששכר (יהושע י"ט י"ט) .

חפש

חפש פ"י בנינו פועל וענינו חירות מעבדות: כי לא *חפשה* (יקרא י"ט כ') *befreiet werden* . *von Arbeit* , ונוכל להוציא ממנו המיעל .

חפש שפ"ו או ת"הש לחירות מהכנעה: בבגד-*חפש* (יחזקאל כ"ו כ') *Freiheit* , ר"ל בגדים יקרים הראויים לשור ובן חרים . ובירד היחס: ועבד *חפשי* מארניו (איוב ג' י"ח) *frei* : יצא *לחפשי* (שמו"א כ"א ב') : ושלה רצוצים *חפשים* (ישעיה ג"ה ו') תארי המעל: במתים *חפשי* (תהלים פ"ה ו') ר"ל חפשי מתלאות הוסן , ואיפשר שימול ענינו על עויבה וברדות כי נשלה לחפשי נעזב מעבודה (נמרד , ועד"ז : בבית *החפשי* (פ"ב ט"ו ה') *Siechenhaus* , ר"ל בית מיוחד כנדר ובדרך למצורעים והה"א מורה שהיה הבית מיוחד לכך , ומ"א : או *חפשה* לא נתן-לה (יקרא י"ט כ') *Freiheit* , חירות .

חפש

חפש, העתיד יחפש, *חפשה*, פ"י, הב"ב. הקל ענינו חקירה, בקשה והתירה ומשוש העצם למצוא המקום שבו דבר המבוקש, או לדעת איכות מצאותו ועיון עליו: *חפש* כל-חדרי-בטן (מסלי כ"ב) *durchwühlen, durchsuchen* ענינו שמיטת מעשיו: וכמטמנים *תחפשו* (שם ב' ד') *suchen* , *nachforschen* : *תחפשה* דרכינו ונחקרה (איכה ג' ד') עיון והתבוננות .

הנפעל: איך *תחפשו* עשו (עובדיה א' ו') *durch-* *wühlt, geplündert werden* , והמכוון כמו מסתרי עשו וסיפא דקרא יעידהו: נבעו מצפוניו .

המיעל: *תחפשי* אותו (ש"א כ"ג כ') *auffuchen* , על המבוקש: *תחפשו* את-ביתך (פ"א כ' ו') *durch-* *suchen, durchwühlen* . *תחפש* בגדול החל (בראשית ס"ד י"ב) , על המקום . ויאמר על הדרישה, והחקירה במחשבה: *תחפש* רוחי (תהלים ע"ו ז') *for-* *suchen* , למצא טעם הדבר או אם הענין כן: *nachdenken* , *תחפש* עולות תמנו *חפש* *מחפש* (שם ס"ד ז') , יבוקשו עולה, ותמנו אולי כמו טמנו , והעולה הם מבוקשות בחקירה עמקה , *wohl ausgefucht* , ולדעת החכם

הפועל: ומספר חדשיו **הַצָּצוּ** (איוב כ"א כ"א)
bestimmt, ר"ל מנבילים במספר. וי"ם הצצו כמו
קצצו. ויתכן כי ב' פעלי הצץ, צבא, קצב, יכללו
ב' מושגים האלה יחדיו, סדור ונבול וסוף. דוק
עליות ותמצא: ולז"א, כי מה הצצו בכיתו עוד
אחרי שמספר חדשיו הקצוצים לו תמו ונברתו.

חֲצֵץ שם ת"ז לקנה מורים בקשת: ולא ידורה שם
חץ (ס"ב י"ט ל"ב) fill: כוננו הצץ עליתר
(תהלים י"א ב'): קחצים בירגבור (שם קכ"ד ר'):
ויצא החצי מלבו (ס"ב ס' כ"ד), נח ת' רגש. והיו"ד
נוסף. וכן: הלא החצי סמך והלאה (ש"א כ' ל"ז).
ועצ"הש ומליצה ישמש על ענש וימורים: אנוש
חצי בלי פשע (איוב ל"ד ו'): כי חצי שרד עמדי
(שם ו' ד'): חצי הרעב הרעים (יהונקאל ה' ט"ז): כי
חציך נחתו בי (תהלים ל"ח ג'). וכן הוא משאל על
קו אור השמש היורים כחץ: לאור חציך יהלכו
(הבקוק ג' י"א) Elfschaft: וכנו לבק: ושלח חצי
(תהלים י"ח ט"ז) Elfschaft.

חֲצִין נ"כ מזה בשלמות: אף-החציך יתהלכו (שם
ע"י י"ח) כנה לבק בשם חץ. ויש שרת
לאבני צור דקות: ימלא פיהו חצין (פסלי כ' י"ח).
Kleinfleine: ויגרם קחץ שני (איכה ג' ט"ז). וי"ם
כי אף הצצין על אבני ברד, ועד כי פעל חצ
ענינו נ"כ ל' חלוק, ומה ויצא החצין כל חלוק
במחלקות ומה בתלמוד: דבר יחוצץ בינה לבינה
מבדיל וחולק. לחצות בו שניו, להסיר בשר
הדבק בין השנים ולחלוק אותם: והשם חציצה
על דבר המחליק ומפריד בין נוף לנוף.
חֲצִיצֵי-תָמָר שם עיר בשכט יהודה (בראשית י"ד
ו') וברבות הימים נקראה העיר
הזאת עין גדי.

חצר

חֲצִיר פ"י, כב"ב. הפועל ענינו תקיעה בתצצור:
למחצצרים בתצצרות (ד"ה ב' ה' י"ב) Hufen.
כתוב בב' צדי ולא נקרא אלא אחד.
ההפעל נ"כ מזה: מחצצרים (שם י"ג י"ד) ראוי
מחצצרים.

חֲצִיצְרָה שם כלי שתקעים בו: חצוצרה ברמה
(הושע ה' ה') Trompete: חצוצרות
וקול שופר (תהלים צ"ח ו').

ל' כ"ט) כלומר יחלק את הנוף חציו במים וחציו
מנולה, והכונה יגיע עד הצואר: לא יחצו ימיהם
(תהלים נ"ה כ"ד), נכלל הפעל בת"ה, לא יגיעו עד
חצי מרת ימי חיי האדם.

הגפעל: ויחצו גבה והנה (ס"ב ב' ח'), התפרדו
חלקי המים: ויתחץ לארבע רוחות (דניאל י"א ד')
zertheilt, zerstreut werden.

חֲצִי שם ת"ז למדה ומספר בחלק מחולק ב' חלקים
שוים: את החצי לאחת (ס"א ג' כ"ה) die
Hälfte, ולרוב הגפער חצי: לא הגר לי החצי (שם
י' ו'): אמתים וחצי (שמות כ"ה י'), והסמיכות: וחצי
האמה (שם כ"ו ט"ז), ובכנוי: עד חציו (שם ל"ה ד').
חצי הפקדות, שערם (ד"ה א' ב' ג'), ומה הכנוי:
חצי הפקדתי (שם סג ג').

חֲצוֹת תא"הש לנקודה משערת בין ב' חלקים:
חצות-לילה אקום (תהלים ק"ט ס"ב), ולא
ימצא על זולת לילה.

מִחְצָה ת"הש לחלק מחולק: ותהי המִחְצָה חלק
(בכדבר ל"א ל"ז) Theil, Abtheilung, die.

Hälfte: ותהי מִחְצָת העדה (שם סג ט"ז) ובסנ"א:
מִחְצִית השקל (שמות ל' י"ג): שר מִחְצִית הרכב
(ס"א ט"ז ט') Oberster der Hälfte der Wagen: מִךְ
האור על-מִחְצִית היום (נחמיה ה' ג'): מִחְצִיתָהּ
בבקר (ויקרא ו' י"ט).

חצין

חֲצִין שם, י"ם אותו לכתב הקיבול בבגדים לתת
ולישא בו דבר, כמו ילד וכדומה: והביאו
בניך בחצין (ישעיה ס"ט כ"ב) Hufen, den die Kleider
bilden: גס-חצין נערת (נחמיה ה' י"ג), וס"א: שלא
מלא כמו קצר וחצין מעמר (תהלים קכ"ט ז') שלא
הביא כמו קציר וזרעו עמרים.
חֲצִץ ענינו העזה וסחירות בארמית (דניאל ב' ט"ז)
drängen, eilen.

חצין

חֲצִין פע"ז, נב"ב. הקל ענינו סדור ומערכה: ויצא
חוצץ כל (פסלי ל' כ"ז), ר"ל יחצו למערכות,
geheilt, geordnet.

הפועל: מקול מחצצים (שופטים ה' י"א), תאר
לרועי העדר הקצובות שעולים מן הרחצה בין
המשאבים שהולכים בסדור כצבא.

על-כפם חקוֹתֶיךָ יִשְׁעִיהָ מִטֹּטִי : חֲקִיקָה בַּמַּלְעַ
מִשְׁכָּן לֹא (שם כ"ב מ"ט) : צִלְמִי כַשְׁדִּים חֲקִיקִים יִחְזֹק
כ"ג י"ד : חֲתֻקִּים חֲקִיקֵי-אֵן יִשְׁעִי א' : כַּתְּרִינִי
רִשְׁמִי רִשְׁטִין, כַּתִּיבַת דַּת חֲקִיקָה : וְעַל סֵפֶר חֲקִיקָה
(שם ל' ה') צִוִּי, חֲקִיקָה אוֹתָהּ : בְּחֻקֶּךָ חֲנֹן (מִשְׁלִי ה')
כ"ט : בְּחֻקֶּךָ מִסְדִּי אֵרֶץ (שם שם כ"ט) כִּלְשֹׁן
רִשְׁמִיהָ צִוִּיור.

הַיַּעֲלֵל עֲנִינוּ רִשְׁמִית דַּת וְנִימָסִים עַל סֵדֶר צִוִּיור
הַשְׁכֵּל : וְרוֹזִינוּם יְחֻקִּיקִי צִדֵּק (שם שם מ"ט) Gefüge
geben, ר"ל יְחֻקִּיקִי חֲקִיקָה צִדֵּק, כִּי בִימֵים מִקְדָּם הָיוּ
הַדְּבָרִים, הַנִּשְׁמָרִים לִזְכֹּר עוֹלָם לְכָל יֶאֱבֹד וְזָכָר,
חֲקִיקִים וְרוֹזִינוּם בְּנֶט בְּרוּל וְעוֹפֶרֶת עַל לִהְיוֹת
אֲבָנִים, לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָסִים רַבִּים, תַּחַת אֲשֶׁר דְּבָרִים
כַּתוּבִים בְּדִיו דְּרָכָם לְהַקְחָה עַד מִהְרָה : וְחֻקִּיקֶךָ
מִבֵּין רִנְלִי (כַּרְאִשִּׁית מ"ט) : חֲלֻקַּת חֻקִּיקֶךָ (דְּבָרִים
ל"ג כ"א), וְהוּא מִשָּׁה : יִרְדּוּ חֻקִּיקֶיךָ (שׁוֹמֵר) ה' יִרְדּוּ,
נִרְדָּף עִם בִּשְׁבֶּט מִסֵּר : וְיִשְׁכַּח חֲקִיקֶךָ (מִשְׁלִי ל"א
ה'), תֹּאֵר לְדַת הַרְשׁוֹם.

הַהַפְעֵל : מִיִּרְתֶּן בַּסֵּפֶר וְחֻקִּיקֶיךָ (אִיּוֹב י"ט כ"ג).
חֲקִיקָה שֶׁם תִּזְלֵ לְכָל דְּבָרִי קְבוּעַ וְסֹדֶר עַל פִּי דַת
וְשִׁשְׁפֶּט, בַּשְּׁעוֹר וְקָבֹעַ וְזִמְן וּמִדָּה : כִּי חֲקִיקָה
לְכַהֲנִים (כַּרְאִשִּׁית מ"ט כ"ב) bestimmte, festgesetzte Gabe.
וְעֵינֵינוּ מִתַּת חֲקִיקָה קְבוּעַ וְקָבֹעַ : וְתִהְיֶה חֲקִיקָה בִּישְׁרָאֵל
(שׁוֹמֵר) יִרְאֵל (ל"ט) festgesetzter Gebrauch, מִנְּהַג קְבוּעַ
בְּזִמְן : חֲקִיקָה לְנִעְרוֹתֶיהָ (מִשְׁלִי ל"א מ"ט) מִזֶּן קְבוּעַ
אוּ מִלֵּאכָה קְבוּעָה : כִּי חֲקִיקָה וְחֻקִּיקֶיךָ בְּנִיךָ (יִירָא י'
י"ג) : הַמִּרְפִּינִי לֶחֶם חֲקִיקֶיךָ (מִשְׁלִי ל' ה') gewöhnliche
Roß : וְאַנְרַע חֲקִיקָה (יִחְזָקָל מ"ז כ"ט) מִזֶּן חֲקִיקָה,
וְהוּא תִהְיֶה גִבֹּר לְהַגְבִּיל אִיכּוֹת וְכִמּוֹת יִדְעוּ וְקְבוּעַ
בַּמִּקּוֹם אוּ בְּזִמְן : לֹא כִלְיָתִם חֲקִיקֶיךָ (שְׁמוֹת ה' י"ד),
כִּמּוֹת חֲקִיקָה בְּזִמְן : לְבִלְיָחֶךָ יִשְׁעִיהָ ה' יִרְאֵל, ר"ל
בְּלִי גְבוּל כִּמּוֹת וְשִׁעוֹר : תִּשְׁוִית לִי חֲקִיקָה (אִיּוֹב י"ד י"ג),
זִמְן קְבוּעַ : כִּי יִשְׁלִים חֲקִיקֶיךָ (שם כ"ג י"ד), מְכֹרֶת
וְנִגְעִים חֲקִיקָה לִי. וְרַבּוֹ יִשְׁתַּמֵּשׁ עַל נִמּוֹס וְנִמְנָה
כַּדַּת תּוֹרָה וּמִצְוָה : שֶׁם שֶׁם לֹא חֲקִיקָה וְשִׁשְׁפֶּט (שְׁמוֹת
מ"ז כ"ה) Gesetz, Regel. וְהַרְבּוּי : לְמִרְתִּי אֲתַכְּבֶּם
חֲקִיקִים (דְּבָרִים ד' ה') : כִּי שֶׁם חֲקִיקֶיךָ כּוֹלֵלִים כָּל
מִנְּהַגֵּי מַעֲשִׂים הַעֲשׂוּיִים עַל סֵדֶר הַכְּתוּב וְנִתֵּן מֵאֵת
מִסְדֵּר בֵּין כַּדַּת וּבֵין שְׁלֵא כַּדַּת, ע"כ נִאֲמַר : בְּחֻקִּיקֶיךָ
אֲבוֹתֵינוּ אֵל תִּלְכוּ (יִחְזָקָל כ' י"ח), וּבִסְמִינָה : וְשִׁמְרַת
אֲתִי-חֲקִיקָה הוּאֵת (שְׁמוֹת י"ג י') Wortchrift, מִנְּהַג

חֲקִיקָה שְׁמוֹת לְמִקּוֹם מִגְדֵּר מְכִיב לְבִית : שְׁעוֹר
חֲקִיקָה (שְׁמוֹת ל"ה י') Dorf, Dorf, וְהַרְבּוּי זָכָרִים :
הַבְּתִים מִן חֲקִיקָה (שם ה' מ'), וְהַרְבּוּי זָכָרִים :
רִמּוֹס חֲקִיקָה יִשְׁעִיהָ א' י"ב), וְהוּא כְּנִי לְכַפְרִים גִּבֹּר
וְלִעְרֵי הַשְּׂדֵה : חֲקִיקָה תִּשְׁבֵּב קִדֵּר (שם מ"ב י"א)
Dorf, Bieden : וְבִתֵּי חֲקִיקָה (יִרְאֵל כ"ה ל"א) offence
Stadt : יֹשֵׁב בַּמֶּאֱרֵב חֲקִיקָה (תְּהִלִּים י' ה'). וְהַגָּה
כַּמָּה מִקּוֹמֹת נִזְכְּרוּ בַּכְּתָבִי הַקִּדְשִׁי נִחְבְּרִי וְנִצְמָדִים
עִם שֶׁם חֲקִיקָה, כְּמוֹ : חֲקִיקָה אֲדָר, חֲקִיקָה מִסָּה, חֲקִיקָה
מִסָּה, חֲקִיקָה צִנְזִין, חֲקִיקָה צִנְזִין, חֲקִיקָה שְׁעוֹל.
חֲקִיקָה שֶׁם ע"פ א' לְכָן רֹאשׁוֹן בֶּן יַעֲקֹב (כַּרְאִשִּׁית
מ"ז מ"ט). ב' לְכָן פֶּרֶץ בֶּן יִהוֹדָה (שם מ"ז
י"ב), וּבְכַנּוּי : מִשְׁפַּחַת חֲקִיקָה (שם כ"ז י').
חֲקִיקָה שֶׁם שׂר צֶבֶא הַמֶּלֶךְ דָּוִד (שְׁמוֹת כ' כ"ג ל"ה)
וְלַעֲמֹתוֹ נִזְכֵּר בְּדָהִי א' יִרְאֵל ל"ט) : חֲקִיקָה.
חֲקִיקָה שֶׁם ע"פ א' לְכָן יִקְטֵן (כַּרְאִשִּׁית י' כ"ט).
וּבְשֶׁם זֶה נִקְרָא כַּדַּת אֶרֶץ בְּאֶרֶץ עֵרֶב,
אֲשֶׁר תּוֹצִיא מִן הַבְּנוֹה וְהַלִּים, אֲמַנֵּם אֶרֶץ אוֹכֵלֶת
יֹשְׁבֶיהָ הִיא וְתִחְלֹאֶיהָ רַבִּי שְׁמָה, לְכָן תִּקְרָא
בְּשֶׁם חֲקִיקָה. רֹאה מַעַס בַּעֲרֵב מֵאֵת הַחֲכָם
Niebuhr.

חקה

חֲקִיקָה מַעַל יוֹצֵא, בְּכ"ב. הַיַּעֲלֵל עֲנִינוּ צִוִּיור
וְרִשְׁמִיהָ וְחִרְשִׁיהָ : חֲקִיקָה עַל הַקִּיר (יִחְזָקָל
ה' י') ausgegraben, bilden, zeichnen : מִיִּשְׁרַע עַל חֲקִיקָה
(כ"א ר' ל"ה) ausgegrabene Zeichnung, ר"ל תְּכֵנִית
הַצִּוִּיור וְהַרְשׁוֹם, וְהוּא שֶׁם.
הַהַתְּפַעֵל : עַל שְׂרָשֵׁי רִנְלִי תִתְּחַקֶּה (אִיּוֹב י"ג
כ"ט) nachgrübeln, untersuchen, חֲקִיקָה וְדוֹרֵשׁ כָּל
מִסְעִיהָ, ר"ל רוֹשֵׁם כָּל מַעֲשָׂיו, וְהַחֲכָם שְׂדִיל יֶאֱבֹד
בְּשׁוֹם שְׁכָל, כִּי מ' חֲמִקָּה הוּא : עַל כֵּן מִסְעִיהָ
שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה בְּאֶפֶס שְׂרוֹשֵׁם הַצִּעְרָה שְׁלִי נִשְׂאֵר
חֲקִיקָה בַּעֲפֵר הָאֶרֶץ תַּעֲמִיד אֵת כִּמּוֹת רִנְלִיךָ וְהוּא
מִשְׁלַע עַל הַרְדִּיפָה בְּאֵין הַפּוֹנוֹת, וְתוֹרֵנָם : bu prägt
etw. blö (keine Schritte) in meine Fußstapfen ein

חקק

חֲקִיקָה מ' י' בְּנִינִים בּו'. הַקֵּל עֲנִינוּ חִרְשִׁיהָ צִוִּיור
וְרִשְׁמִיהָ וְתַתֵּי פְתוּחִים וְעַמִּי מִה שְׁהוּא
רִשְׁמִיּוֹת מִשְׁפָּטִים וְדִינִים : חֲקִיקָה עֲלֶיהָ עִיר (יִחְזָקָל
ד' א') zeichnen, eingraben. כִּי חֲקִיקָה הוּא שְׁקוֹעַ :

למלת אין: ירוע כבירים לא־חקר (שם ליד כ"ד)
 unerforschlich, הוא ת"פ ר"ל שהשכירה היתה
 בלי סבה ע"כ הוא מחובר למלת לא (ע"ש אין).
 והרבו: גדולים חקרי־לב (שופטים ה' ט"ו).

מחקר תאר לתחתיות ארץ ואפסיה: אשר בירז
 חקרי ארץ (תהלים צ"ה ד'), Grund, Ende
 והרמב"מן מעתיקו על מסמוניות הארץ: וברברי
 המחברים שם יחקר הוא כולל לברבי חכמה
 ופילוסופיא.

חרא

חרא, בסמיכות הרבוי חראי או בקיצור לר"ק
 חרי, ענינו צאה הנגף, Abgang, ורבע
 הקב חרי־ונים (פ"ב ו' כ"ה) [לפי הכתיב: Tauben-
 miß: לאכל את־חראיקם (ישעיה ל"ו י"ב) [לפי
 הכתיב] ihren Auswurf zu essen: לאכל את־חרייקם
 (פ"ב י"ח כ"ו) [לפי הכתיב]. ורבים הביאו אלה
 בשרש חור (עיי' שם).

חרב

חַרְבַּ, העתיד יחרב, יחרבו, פְּעוּל, ה'ב'. הקל
 (א) יש ענינו יובש והוא עומד: חרבו פני
 האדמה (בראשית ה' י"ג) trocken sein, ובא על המים
 אף שאין נוטל עליו יובש, לפי שעקר ענין הפעל
 חרבן ושטמה והסרה: חרבו המים (שם שם י"ג):
 נהר יחרב ויבש (איוב י"ד י"א, ישעיה י"ח ה'), ויש
 ענינו ב' שאיה ושטמה ושכיתה והריסה: והגנים
 חרב יחרבו (שם ש' י"ב) verüffet, zerflört sein,
 והעיר הזאת יחרב (ירמיה כ"ו ט'), והנציצים: חרב
 והחרם אחריהם (שם ג' כ"א): חרבו כל־פריה (שם
 ג' כ"ו), כתר' שיציאו, ויש פותרים אותם מלשון
 חרב, abschlagen, ר"ל הריגת חרב.

הנפעל מענין ב': החרב יחרבו המלכים (פ"ב
 ג' כ"ג) ר"ל היה חרב איש ביעדו, sich einander
 aufreiben, והפעל משותף כמו נדרבו: עיר יחרבת
 (יהושע כ"ו י"ט).

הפועל מענין א': אשר לא־חרבו (שופטים י"ג
 ו') עבר הלחלוחות מטה, trocken sein.
 ההפעל מענין א': ויחרבתי את־יממה (ירמיה
 ג"א ל"ה) austrocknen: בנערתי ים יחרב ים (ישעיה ג'
 כ'), ומענין ב': ועריהם יחרבו (יהושע י"ט ו') ver-
 wüsten, zerflören: מהרסין ויחרבין (ישעיה ס"ט י"ו).

קבוע ומסודר על אופנים ידועים, בין נגלו טעמי
 האופנים האלה ובין בלתי נגלו: זאת חקת התורה
 (במדבר י"ט ב') Verordnung, Regel: חקת הפסח
 (שם ט' י"ד), כסדר הנהוג בפסח, וכן יאמר על
 סדרי הטבע: חקות שמים וארץ (ירמיה ל"ג כ"ה):
 חקות ירה וכוכבים (שם ל"א ל"ה), סדר מהלכם:
 שבעת חקות קציר (שם ה' כ"ד), ויש לדעה: וישתמר
 חקות עמי (מלכה ו' ט"ו) Omri's Sagenen, ר"ל
 דרכי ועלילות חטאיו.

חקק שם תואר או שמו: חקקי־לב (שופטים ה'
 ט"ו) תאר, Tiefseher, כמו חקרי לב: חקקי
 און (ישעיה י"א א') Orakel, ש"מ, ואולי גם הראשון
 ש"מ בתרגום נכלי לבהון. ר"ל חקיקות לבם
 גדולים.

חקר

חַקֵּר, העתיד יחקר, פְּעוּל, נב"ב. הקל ענינו דרישה
 ועיון ברבר להגיע בו עד תכלית ענינו:
 ויחקרתי ושאלתי (דברים י"ג ט"ו) forschen,
 untersuchen: הנה־נאות חקרי־נונה (איוב ה' כ"ו) er-
 forschen: ולכל־תכלית הוא חוקר (איוב כ"ה ג')
 לחקור ממסך (משלי ג' ל'), לדרוש ההבדל בין
 טוב לרע: חקרו את־הארץ (שופטים י"ח כ'), כמו
 לתור ולרגל, aufspüren: כי־אחקור את־אבי (ש"א
 כ' י"ב): הלא אלהים יחקר־נאות (תהלים מ"ד כ"ב),
 הנפעל: לא יחקר משקל הנחשת (מ"א ו' ט"ו),
 לא נתנו לב לדעת משקלו: ויחקרו מסודי־ארץ
 (ירמיה ל"א ל"ה) ergründet werden, לדעת מ"ד עומק
 היסוד: כי לא יחקר כי רבו (שם מ"ו ג').
 הפועל: ואון יחקר (קהלת י"ב ט'), חפוש
 בענין רב.

חַקֵּר שמו, ענינו תכלית ענין הדבר וסופו: לב
 מלכים אין חקר (משלי כ"ה ג') unerforschlich:
 וכונן לחקר אבותם (איוב ה' ח') richtete, beinen Sinn
 auf die Erforschung ihrer Väter, את אשר חשבו
 יגעו ומצאו בחכמתם הוקנים אשר עם אורך ימיהם
 תבונה: ויחקר תרום התהלכת (שם ל"ה ט"ו) ver-
 grund: ויחקר אלוה תמצא (שם י"א ו'), נדרף עם
 תכלית שדי, כי כן דרך פעל חקר לבוא עד
 תכלית הרבר וגבולו ומקורו כאשר יאמר הלועז.
 ergründen משם Grund: עושה גדולות ואין חקר
 (שם ה' ט') unergründlich, הוא תא־הש לכן מחובר

ההפעל: הִתְרַבְּ נִדְרָבוּ (פ' ב' כ"ה): אִמְלָאָה
 הִתְרַבְּ (יִחְקָאֵל כ"ו ב') *he ist verdröet*, מַעֲנִין ב'.
 תְּרַב ת'הש או הפעל מַעֲנִין ב': תְּרַב דוא מאין
 אדם (יִרְמְיָה ל"ג י') *wüß, lezt*: והבית הזה
 תְּרַב (הג' א' ד'): אִשׁוּר יִירוּשָׁלַם תְּרַבָּה (נַחֲמִיָּה ב'
 י'): *zerdröet*: הִתְרַבְּוֹת והנשמוֹת (יִחְקָאֵל ל"ו ל"ה),
 וּמִשׁ מַעֲבִיב: בַּלְלֵה־בִשְׁמֵן הִתְרַבָּה (יִקְרָא ו' י'):
 טוֹב פֶּת תְּרַבָּה (מַשְׁלִי י"א א') *trodnies Streb*, ר"ל פֶּת
 כְּלִי לִפֶּת דָּבָר הַמִּלְחָלָה.
 תְּרַב שִׁמְז' מַעֲבִיב יוֹבֵשׁ חוֹק וְחַמִּימִתּוֹ, כִּי הַחֵם
 סִבֵּת הַיּוֹבֵשׁ כִּמוֹ מִים סִבֵּת הַלִּיחַ: וְעַל כֵּל
 הָאָרֶץ תְּרַב (שׁוֹמֵרִים ו' ל"ו) *Erdröe, Dürre*: וְאִקְרָא
 תְּרַב (הג' א' א'), יוֹבֵשׁ מִהַעֲדָר הַמַּטָּר: אֲכַלְנִי
 תְּרַב (בְּרֵאשִׁית ל"א מ') *Siege*: וְעַצְמִי חָרָה מִנִּי־תְרַב
 (אִיִּב ל' ל'), וּמַעֲבִיב שִׁמְמֹן: וְהִדְשׁוּ עָרֵי תְּרַב (יִרְמְיָה
 ס"א ד') *wüße Städte*, ת'הש: לְחָדָב וּלְקַלְלָה (שֵׁם
 ס"ט י') *Verwüßung*, שִׁמְז' מַשְׁלַכֵּת לְחָדָב בְּיוֹם
 (שֵׁם ל"ו ל') *Siege*.

תְּרַב שִׁת' לְכָלִי זֶיֶן חֵד כּוֹרֵת וּמַשְׁחִית: לוֹ יֵשׁ
 תְּרַב בִּידִי (בְּמִדְבָּר כ"ב כ"ט) *Schwert*: תְּרַב
 וְלֹה שְׁנֵי פִיּוֹת (שׁוֹמֵרִים ב' מ') *Φαίς*: תְּרַב חֲדָה
 (תְּהַלִּי' ג' ה'), וְבֹא תְרַב עַל הַמִּלְחָמָה: וְנָמוּ מִגִּסְת־
 תְּרַב (יִקְרָא כ"ו ל"ו): אֵת בְּנוֹתֵי כְשָׁבִיּוֹת תְּרַב (כ"א
 ל"א כ"ו): בַּחֲלָל תְּרַב או בַּמֵּת (בְּמִדְבָּר י"ט מ"ו):
 וַיְכַרּוּ יִשְׂרָאֵל לִמְדִּיתְרַב (שֵׁם כ"א כ"ד): כִּלְ־אֵלָה
 שְׁלֹמִי תְרַב (שׁוֹמֵרִים כ' כ"ה): הַלְנֵצָח תֹּאכַל תְּרַב
 (ש"ב ב' כ"ו): הִיתָה תְּרַב אִישׁ בִּדְעוֹ (ש"א י"ד כ'):
 יִדְּבוּ בְנוֹי לִמְדִּיתְרַב (אִיִּב ב"ז י"ד): הִוֵּי תְרַב לִי
 עֲדִיגָנָה לֹא תִשְׁקָטִי הָאִסְפִּי אֶל תַּעֲרֵךְ הָרַגְעִי דְרַמִּי
 (יִרְמְיָה ס"ו י'): תְּרַב לִי מִלֵּאָה דִם הָרַשְׁנָה מִחֹלֵב
 (יִשְׁעִיָּה ל"ד י'): וְצַפּוּ הוּא אֵלֵי תְרַב (אִיִּב מ"ו כ"ב):
 וְלֹחֵב תְּרַב (נַחֲמִי' ב' ב'): תְּכִירֶתָךְ תְּרַב (שֵׁם שֵׁם
 מ"ו): תְּרַב עוֹרִי עַל רַעִי (זִכְרִיָּה י"ג ו'): וְנִגְנַעַת תְּרַב
 עֲדִיגָנֶשׁ (יִרְמְיָה ד' י'): מַפְנֵי תְרַב הִיתָה (שֵׁם מ"ו
 מ"ו) *vor dem würgenden Schwerte*: אֲחִידִיךָ תֵּלֵךְ
 תְּרַב (שֵׁם ס"ה ב'): מִדְּחַן שְׁכַלְחִיתְרַב (אִיִּבָּה א' כ'):
 נָתַתִּי אֲבִחְתִּי־תְרַב (יִחְקָאֵל כ"א כ'): תְּרַב פֶּתְחוֹ
 רַשְׁעִים (תְּהַלִּים ל"ו י"ד): וַיִּנְדְּרוּ עַל־יִדֵּי־תְרַב (שֵׁם
 ס"ג י"א): יֵשׁ בּוֹשָׁה כְּמִדְּקֵרוֹת תְּרַב (מַשְׁלִי י"ב י"ח):
 כֵּלֶם אֲחִיךָ תְּרַב (ש"ה ב' ח') *Schwertungsgäitet*, וַיֵּשׁ
 מַפְרָשִׁים כִּמוֹ אֲחִיוֹ חָרַב ר'ל שׁוֹלְפִי חָרַב, וְלִי

חָרַב פִּעַ, בְּנִינוּ קָל, עֲנִינו חֲרָדָה, הַעֲתִיד: וְחָרְגוּ
 מִמִּסְנוֹרֹתֵיהֶם (תְּהַלִּים י"ח מ"ט) *glitten*, וְהַגְבּוּן

נִרְאָה אֲדוּרֵי חָרַב שִׁמְשׁ כִּמוֹ פְּצוּעֵי חָרַב, אֲנָשִׁים
 גְּבוּרִים אֲנָשִׁי חֵיל אִשׁוּר אֵיזוֹת פְּצוּעִים בַּמְּגִינָה, כִּי
 הַחֲרַב נִגְעָה בָהֶם בַּמִּלְחָמָה, כִּי לֹא יִרְךָ לִבָּבָם
 לָנוֹם מַפְנֵי אִיִּב מִן הַמַּעֲרֵכָה: תְּרַב תִּאָּבְלוּ (יִשְׁעִיָּה
 א' כ'): מַפְנֵי תְרַב (שֵׁם י"ד י"ט): מַפְנֵי תְרַב
 נִטְוֶשָׁה (שֵׁם כ"א מ"ו): בְּתִרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי (בְּרֵאשִׁית מ"ה
 כ"ג): תּוֹפְשֵׁי תְרַבּוֹת כֵּלֶם (יִחְקָאֵל ל"ח ד'): וְכַתְּנוּ
 תְּרַבּוֹתֶם לֵאמֹתִים (יִשְׁעִיָּה ב' ד'), וְכֵן נִקְרָא כֵּלִי
 הַמַּסֵּתֵת חָרַב: כִּי תְרַבְךָ הִנֵּפֵת עֲלֶיהָ (שִׁמְז' כ' כ"ה)
Wüßel, וְכֵן כְּשִׁיל וְאֵלֵי כְרוּל שִׁמְחִינִי בְהֵן־הַחוּסָה:
 וּמִגְדֻלוֹתֶיךָ יִתֵּן בְּתִרְבּוֹתָיו (יִחְקָאֵל כ"ו מ') *Sturm*,
büße: אֲלִי־הַמִּלְלֹת וְאֲלִי־הַתְּרַב (יִרְמְיָה ל"ג ד'),
 וַיֹּאמֶר עַל הַשִּׁכִּין: קִדְלִיךָ תְּרַב חָדָה (יִחְקָאֵל ה'
 א') *Wüßel*, וַיֹּאמֶר עַל הַחֲדוּד לְבָד: תְּרַבּוֹת צִוְרִים
 (הַיּוֹשֻׁעַ ה' ב') ר'ל צִוְרִים חֲרִיפִים כְּחִרְבוֹת, וְלִדְא'
 צִוְרִים תֹּאֵר לְחִרְבוֹת: כִּמוֹ כִּלְ־כִלִּי וְצִוְרֵי עֲלִיךָ (יִשְׁעִיָּה
 ג' ד' י'). וְבֹא הַמִּתּוֹאֵר נִסְמָךְ לִתְאֵר: תְּרַבּוֹת שְׁנֵי
 (מַשְׁלִי ל' י"ד), עֲצָהֶם, וַיֵּשׁ הוּא שֵׁם מִין חוּלִי הַחוֹם
 הַמִּיבֵּשׁ אֶת הַגּוֹף: בַּחֲרָהּ וּבְתִרְבָּה (דְּבָרִי כ"ה כ"ב)
Dürre, בְּגֵרָב וּבְחָרֶם תִּרְג' בְּחִרְבָּא וּבְחִרְסָא, *Dürre*,
Eröße.

תְּרַבָּה שִׁת' לִמְקוֹם יִבֵּשׁ מֵאֵין מִים: וְנָתַתִּי יֹאֲרִים
 תְּרַבָּה (יִחְקָאֵל ל' י"ב) *Erdröße*: וְאֲתִי־הֵם
 וְאֲתִי־תְרַבָּה (חגי' ב' ו'): מִכָּל אִשׁוּר בְּתִרְבָּה (בְּרֵא'
 ו' כ"ב): וַיֵּשֶׁם אֶת הָאֵם לְתִרְבָּה (שְׁמוֹת י"ד כ"א):
 וְלֹא צִמְאוּ תְרַבּוֹת הַחִיִּים (יִשְׁעִיָּה מ"ה כ"א),
 תְּרַבָּה שִׁמְז' לְחִרְבֵּן וּשְׁמִמֹן: לְשִׁמְמָה וְתִרְבָּה
 (יִחְקָאֵל כ"ט מ') *zerflüßt, verwüßet*: וְעֵרִיכֶם
 יִהְיוּ תְרַבָּה (יִקְרָא כ"ו ל"ה) *wüß, leer, ruiniert*: וְנִבְנוּ
 הַתְּרַבּוֹת (יִחְקָאֵל ל"ו ל"ו) *Ruinen*: כְּשַׁעֲלִים בְּתִרְבּוֹת
 (שֵׁם י"ג ד'): וְתִרְבּוֹתֶיהָ אֲקוּמֶם (יִשְׁעִיָּה מ"ד כ"ו):
 נָחֵם כֵּל תִּרְבּוֹתֶיהָ (שֵׁם כ"א ב'),
 תְּרַבּוֹתִים שִׁמְז' לְחֹם וַיּוֹבֵשׁ: בְּתִרְבּוֹתֵי קִיץ (תְּהַלִּי'
 ל"ב ד') *Dürre, Siege*, וּבְתִלִּי נִמְצָא שֵׁם.
 יִתְרָבֵן או תְּרַבֵּן לְבָנִין חָרַב וּשְׁמִמֹן ע"ם תְּרַבֵּן:
 תְּרַבֵּן הַבֵּית, *Zerflörung*, — תְּרַבּוֹנָא: שְׁעִי לְאַחֲרֵי
 מִן הַכְּרִיסִים אִשְׁרֵי לְמִלֵּךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ (אֶסְתֵּר ו' מ').

חרג

חָרַג פִּעַ, בְּנִינוּ קָל, עֲנִינו חֲרָדָה, הַעֲתִיד: וְחָרְגוּ
 מִמִּסְנוֹרֹתֵיהֶם (תְּהַלִּים י"ח מ"ט) *glitten*, וְהַגְבּוּן

ופרי חבהלה מהירות, ופרי המהירות מוקש:
תקדוה ילבשו (יחזקאל כ"ז מ"ו).
*תקדל שם מין צמח, Emf, נמצא בתלמוד,
ואינו במקרא.

תרה

תרה, העתיד **תרה** או **תרה**, פע"ז, רב"ב. הקל
ענינו חסום של כעס על וולתו והפעולה
מיוחסת לרוב אל האף, וקשור בבית: תרה אף
ח' בכב (ברבים ד' ר') *Entbrennen des Zorns*: למה
ח' תרה אפך בעשך (שמות ל"ב י"א): תדנות אמם
בנו (תהלים קכ"ד ג'). וכל תרה באף מרה חיסה
עזה לענשו, ובא פ"א במלת על וענינו כעס לבד:
על-הרעים תרה אפי (זכריה י' ג'), *aufgebracht sein*,
Verdraß haben. גם נמצא עם אל כמו על: **תרה**
אף בלק אל-בלעם (במדבר כ"ד י'). ויש תרה בלא
אף נקשר בלמד וענינו לבד עצב ותונה: **תרה**
לקין מאד (בראשית ד' ה') *verdrießen, Kränkung ha-*
ben: ולמה זה תרה לך (ש"ב י"ט מ"ג): הבנחיים
תרה יי (הבקוק ח' ח') *güetnet denn Gott den Stroh-*
men? וכן כשהוא נסמך אל עינים: ואל תרה
בעיניכם (בראשית מ"ה ח') *banne sein*: אל נא תרה
לאדוני (שם י"ח ל'), *übel nehmen*, *gärnen* נעצב על
דבר. ולא נמצאנו נטה לפי הנהגת חסין וחססיה,
לאמר תדית חיותם, כ"א תרה לו חרה להם.
הנפעל יוצא, וענינו גרו ושמו להכעיס ונקשר
בבית: בני אמי קדו כי (שה א' ו') *reizen*: כל
התקרים כך (ישעיה מ"א י"א), כי המתנה כועס
ומכעיס.

הפעיל נ"כ יוצא: אתה סתתרה בארץ (ישיה
כ"ב מ"ו) *du wetteste mit der Beder* ואיך תסתתרה
את הסוסים (שם י"ב ה') *wie willst du mit Rossen*
wettesten?

ההפעיל יוצא: תתרה החוויק סדך (נחמיה ג'
כ') הוא כמו ת'הם, מרה התלהבות לעשות הרבה,
tu Eifer gestalten: ונתד על אמו (איוב י"ט מ"א) עשה-
והבעד אצו על חנם בלא חסם.

ההתפעל תזור, מסבב חזון למשו ע"י קטנה
וצרת עין בזולתו, ולנה קטנה בבית: אל תתרה
במרעים (חזקיה ל"ו א'; משלי כ"ד י"ט) *Eifer durch*
schlecht zu liegen, נדך עם אל תקנא בעישי

כי חרנ וחנר אחד הם, וענינו כמו חנר, *hinfen*,
ר"ל מסמנותיהם אשר המה בוטחים בה ינוסו
בברכים כושלות כמו פסחים, כי לא יעצרו כח
ללכת קומסיות.
תרגל שם מין ארכה: ואת התרגל למינהו (יחזק'
י"א כ"ב) *eine Heuschrecken-Art*.

תדר

תדר, העתיד **תדר**, פע"ז, רב"ב. הקל עומד
ועקר ענינו פחד פתאום על מקרה דבר
בלתי מקוה, ורתת ותנועה, ועמו מהירות ובהלה
לעשות דבר: **תדר** ופחד (ישעיה י"ט מ"ו) *erschrecken*,
fen, erschittern: **תדר** יצחק חרדה גדולה (בראשית
כ"ז ל"ג). ומה שהוא מהירות הליכה מפחד או
מיראת כבוד: **תדרה** הרמה (ישעיה י' כ"ט) *ellen*,
schleunig gehen: **תדרה** זקני העיר לקראתו (ש"א
מ"ד) במקום ת'הם ונכלל בו הפעל, וענינו ויחרדו
לצאת לקראתו: **תדר** אחימלך לקראת דוד (שם
כ"א ב'): הנה תדרת אלינו את החרדה הזאת (ש"ב
ד' ג"ב) *befürchtet sein*: **תדרה** בצפור מספרים
(הושע י"א י"א) *ellen*: וכל-העם תדרו אודיו (ש"א
י"ב ד') *ellen nachfolgen*: עתה תדרה האין (יחזק'
כ"ז יח): **תדרה** בנים מים (הושע י"א י'), כלם
מהירות התנועה.

ההפעיל יוצא: **תתדרתי** אותו (ש"ב י"ב ב')
erschrecken: ושכבתם ואין תתדרו (יחזק' כ"ז ו'): ויבאו
אלה לתתדר (זכריה ב' ד'). לתתדר את כוש בשח
(יחזקאל ל' מ').

תדר ת'הש: מירא **תדר** (שמונים ד' ג') *erschrecken*,
schrecken, erschrecken, erschrecken, erschrecken
על דברי (ישעיה מ"ב ב') *befürchtet, sorgfältig*: כיר
היה לבו תדר על ארון אלהים (ש"א ד' י"ג) *befür-*
chtet, besorgt sein: **תתדרים** במצות אלהינו (עזרא
י' ג'), ויזיזם ומסמיהם.

תדרה שם"נ: **תדרה** גדולה (בראשית ב"ז ל"ג)
Angst, erschrecken: קול תדרה שמענו (דמי'
ל' ה'): אתי-כל-התדרה הזאת (פ"ב ד' י"ג) *Gill-*
igkeit, Unruhe, schnelle Bewegung, thätige Aufat-
ten: **תדרת** אדם יתן מוקש (משלי כ"ט כ"ה) *heit, Sum-*
mer, כי הירא ודואג בא לידי כהלה,

ורשימה, כי מרם התמשש מציא' הכתב והמכתב, היו כל הידיעות והחכמות רשומים ע"י ציורים ותמונות, הנקראים Hieroglyphen, והיה הידוע לרשום הצורות האלה ופתחנם נקרא תִּשְׁשֵׁם Hieroglyphen, Bilderschriftundiger (דניאל ב' י'): ויקרא את כל תְּרַסְפִּי מַצְרִים (ברא' ט"א ח') Bilderschriftmeister, כי מלאכת הכתיבה הזאת היתה נהונה במצרים ובכשדים. תְּרַסְפִּין בארמית כמו חרסומים בעברית (דניאל ב' י').

חרך

חֲרֹךְ, פ"י בנינו קל ענינו העברה באור להעביר בבע"ח שער או נצה: לא־חֲרֹךְ רמיה צידו (משלי י"ב כ"ז) fengen, rösten, הוא משל על משיני דבר במרמה לא יצלח בו ליהנות ממנו, ויאמר הציד ציד בעול לא יניע לחרכו באש להעביר נצותיו להכין אותו לאכלו. והפעל שזה לארמית: ושער ראשדון לא התקדך (דניאל ג' כ"ז). ובתלמוד יִסְתַּדֵּךְ רישא.

חֲרֹךְ שם ת"ז לחורי החלון ונקביו, רק בס"ד: מציין טן התקנים' (יש"ח ב' ט') Bitterwerk, חלון, תרנים חרכא.

חרל

חֲרַל שם מין עשב שקץ ומכאוב כפיה: תחת חֲרַל יספחו (איוב ל' ו') Dornstrauch, וי"ם: שם הקבץ למשוכת חרק וחזילים: כסה פניו חֲרַלִּים (משלי כ"ד ל"א).

חרם

חֲרָם, העתיד יִהְיֶה, פ"י, בב"ב. ההפעיל עקר ענינו הבדלה והפרשה והסרה ממציאותו לענין אחר, אם מחול לקדש או מחדים למדת: וְהַתְּרַסְפִּי לִי בַצֵּם (מיכה ד' י"ז) verbannen, able-men, אשר יִהְיֶה אִשִּׁי לִי תִקְרָא כ"ז ב"ח, והשאר השחתה וכריתה ושממה: ואת כל־הנשמה הַתְּרִים (יהושע י" ט'): הַתְּרִים לַפִּירְדֵּב (יש"ח מ"ו ח') verheulen, ausrotten: הַתְּרִים תִּפְצִיז אֹתָם (דברי' ו' כ'): מן תִּהְרִמוּ ולקחתם מן החרם (יהושע ו' י"ח) פ"י ע"י הלכיהה מן החרם תסבכו לכם השחתה: וְהַתְּרִים י" את לשון ים מצרים (ישעיה י"א ט"ו) כי

עולה, אך הקנאה הוא צער לכד שמצטער המתקנא על הטוב שיש לוולתו ונעדר ממנו. והמתחרה כמעט על בעל הטוב כאלו שללו ממנו ומצד לו ובפרט כשהטוב נמצא באיש רע ממנו יגדל חרתו יותר: אל תתחר אך־לדורע (תהלים ל"ח ח') et differa, והוא מענין החרה בהפעיל. חֲרִי שם"ז: ומה חֲרִי האף הגדול הזה (דברי' כ"ט כ"ג) Zornluft, ויצא מעם פרעה קִהְרִי אף (שמות י"א ח').

חֲרֹן שם"ז מזה: ואתם מוסיפים חֲרֹן (נחמ' י"ג י"ח) Zorn, Wuth, Zerger, Zettruf, וישב ממנו חֲרֹן אמו (ד"ה ב' כ"ט ד'): שדך חֲרֹן אמו (איכה ד' י"א): לא אעשה חֲרֹן אפי (יהושע י"א ט'): וְחֲרֹן אֶפֶס יִשְׁבֵּם (תהלים ס"ט כ"ח): וְכִהְרֹנוּ יִבְהַלְמוּ (שם ב' ח') entbrannter Zorn: כמו חי כמִדְּחֲרֹן ישערנו (שם נ"ח י'), תרנונו מל' חסימות: תשלח חֲרֹקךְ יאכלמו בקש (שמות מ"ו י'). ובס"ד: עלי עברו חֲרֹקֶךְ (תהלים ס"ח י"ז).

חרן

חֲרֹן שם ת"ז לשירה מסודרת ונערכת בטורים טורים, כמו מנגילות מסודרת בחוש: צוארך בַּחֲרוּקִים (ש"ה א') Berleuße, שזה ונדרף לתורי, ובתלם' יִסְתַּחֲזוּת של דנים, דנים קטנים מסודרים בחוש או בגמי, וכן נקרא בדברי החכברים שיר המסודר בהשתות האנניות בסוף דלתותיו שיר חֲרֹן גִּעְלִית, חֲרֹקִים Reime.

חרט

חֲרַט שם כלי חרש וחושב כמו עט ברזל שחורתין בו צורות ורשימות: וכתוב עליו קִתְרַט אנוש (ישעיה ח' א') Gräfel, Gräfel, ויותר נכון כי חרט הוא שם"ז לצורה דפוס וד"ל בצורת אנוש, ויצר קִתְרַט (שמות ל"ד ד') כתרנונו בטמסא, והוא כמו דפוס בתלמוד (ע"כ נכון לקרא מלאכת החרשם בלי עברי חֲרַט ספרים, Buchdrucker). ויש ענינו כים: המטפחות וְהַתְּרִים (ישעיה ג' כ"ט) Gräuel, Gräuel: בשני תְּרִים (מ"ב ח' כ"ט) וכן נקרא כים מרבי כרטה (Khartha). חֲרַטֵּם שם ת"ז לחכמי התולדות והוגרי שמים והוא נגזר מן חרט המורה על ציור

חרם

חֲרָם שם ת"ז לשמש: האומר לחֲרֹם ולא יזרח
(איוב ט' ט'). Sonne. ובתוספת ה"א: במרם
יבוא הנִקְרָה (שומרים י"ד י"ח). ולזה נקרא שער
במקדש: שער הַחֲרָקִית (ירמיה י"ט ב') שהוא מבון
כנגד זריחת השמש. ויש שהוא שם למין גרב
היבש: ובגרב וּבְחָרָם (דברים כ"ח ב'), Straße, ועיון
שרש חֲרָם.
חֲרִיסָה (וקרי חֲרִיסִית) שם שער בירושלם, מבוא
ניא בן הנם: פתח שער הַחֲרִיסִית (ירמיה
י"ט ב'). ונקרא כן על כי היוצרים ועושי כלי חרש
ישבו שמה, והעד: כי שם קנה ירמיה הנביא
דבר ה' בקבץ ויצר חרש (שם שם א').

חרף

חֲרָף, העתיד חֲרָף, פ"י, גב"ב. הקל יש ענינו
בזיון ובדיוף: ואענה חֲרָפִי דבר (תהי' ק"ט
ט"ב) lästern, schimpfen, spotten. בְּחָרְפָם בפלשותים
(ש"כ כ"ט ט') בזיון נפשם למות, das Leben wagen,
וענינו חרפו נפשם למות בקנאתם בפלשותים.
ואמרו כי חרף ל' גלוי הוא, flach bloßstellen, ר"ל
גלוי עצמו לכל סכנה: לאֲחֲרָפָה לבבי סימי (איוב
כ"ו ו') flach Wortwürfe machen. אין ללבי ליבוש
מתהלכות ימי להשיג בהם הדיפה. וי"ט מענין רשיון
ונסיגת אדור, wankend sein. כי נסוג אדור בערבי
מחרף. ויש ענינו חניית זמן החרף: וכל בהמת
הארץ עליו תִּחְרָף (ישעיה י"ח ו') den Winter über
verweilen.

הנפעל: שפחה נִחְרָפֶת לאיש (ויקרא י"ט כ')
verleugert werden. ר"ל מסורה לעשו' בה כחפצו.
הפיעל: עשק רל חֲרָף עושהו (ספרי י"ז כ"א)
beschlagnahmen, lästern. אֲתִמִּי חֲרָפֶת (פ"ב י"ט כ"א):
לְחֲרָף את־ישראל (ס"א י"ז כ"ה): לְחֲרָף לוי אלהי
ישראל (יה"ב ב' ל"ב י"ז): כי לאֲרִאִיִּי וְחֲרָפִי (תהי'
כ"ה י"ג). וי"ט מענין גלוי נפש ומסירתה לסכנה:
עם חֲרָף נפשו למות (שומרים ה' י"ח) das Leben
in der Todesgefahr aussetzen. בְּחָרְפָם
בפלשותים (ש"כ כ"ט ט') לִדְרֹךְ הוא ג"כ מפיעל. כי
המוסר נפשו למות על דבר נקרא חֲרָף נפשו או
הערה נפשו למות, או השליך נפשו מנגד, או שם

ימור אותו ויצמנו מימיו בעבד קללת ה' אשר
und Gott wird mit dem Vertilgungsfluche
belegen den Hüfen des ägyptischen Meeres.
ההפעל: זוכה לאלהים וְחָרָם נשמות כ"ב י"ט)
כתרגומו ותקטל: וְחָרָם כל רכושו (עזרא י' ח')
verbannt sein, אדם, נבדל מהגאת בני אדם,
חֲרָם או חֲרָם תא'הש לכל דבר מבדל ומפרש,
אם לנבזה או לאסור הנאה ולשטמה
והשתתה: כל חֲרָם קדש קדשים (ויקרא כ"ז כ"ח)
geweihtes, verbanntes Gut. תתעבנו כי חֲרָם הוא
(דברים כ"ו י"ז) verbannt, נבדל ונפרש מהגאה. ויש
שם"ז: והבית את־הארץ חֲרָם (מלאכי ב' כ"ד), Bann,
Verwüstung, Verberben. את מחנה ישראל לְחָרָם
(יהושע ו' י"ח): ואתנה לְחָרָם יעקב (ישעיה ס"ג כ"ח):
וְחָרָם לא יהי עוד מִכֵּרֵי יִדֵּי יִא': איש חֲרָמִי (פ"א
כ' ט"ז), כמו בשעת יְחָרָם שנו, כנוי למלחמה.
ויש שהוא שת"ז למצודה ומכמרת: יצודו חֲרָם
(מכ"ה ד' ב') Netz. יגודרו בְּחָרְמוֹ (חבקוק א' ט"ז):
מצודים וְחָרָמִים (קהלת ד' כ"ו): מַשְׁמֹחַ לְחָרָמִים
יהיו (יחזקאל ט"ז י').

חֲרָם שם ת"ז למישהו שמו: או חֲרָם או
שרוע (ויקרא כ"א י"א) Einer mit eingebrud-
ter Nase.

חֲרָם שם מקום במטה נפתלי (יהושע י"ט ל"ט).
חֲרָמֶשׁ שם כלי והוא מל לקצור בו תבואה:
מהחל חֲרָמֶשׁ בקמה (דברים ט"ז ט') Si-
ch: וְחֲרָמֶשׁ לא תניף (שם כ"ג כ"ז).

חרן

חֲרָן שם ע"פ א) לעיר בארם נהרים (בראשית י"א
ל"א, י"ב ה'). שמה באו אברהם ושרי אשתו,
וימת שם תרח אבי אברהם. העיר הזאת הנקראת
כלי יונית Karrai עשתה לה שם תפארת בדברי
הימים לרומיים, כי שמה היתה מְסֻלָּת Crassus
והילל לפני אויביו.
חֲרָנִים שם עיר בארץ מואב: כי דרך חֲרָנִים
ועקת שבר יעצרו (ישעיה ט"ו ה'), ובכנוי
ליושב בעיר הזאת חֲרָנִי (נחמ"י ב' י') ולא יחליף
הקרא שם עיר הזאת עם עיר אחרת ושמה בית
חָנִי. - חֲרָנָר, שם ע"פ (ד"ה א' ד' ל"ו).

הַרְדֵּץ תאר השם לענינים שונים. (א) ענין מורה מחלסת: כליון הַרְדֵּץ יסעיר י' כ"ב: בעמק הַרְדֵּץ יואל ד' י"ד. (ב) חריפות ושנון: למדת הַרְדֵּץ חדש (ישעיה ט"א מ"ד) Drecksiegel: כי לא בְּהַרְדֵּץ יורש קצח (שם כ"ח כ"א). חסר מורה ויתואר המורה בחריץ הגוור וחותך בשנון הקליפה; מן התבואה ושם כלי כמו מורה ומשור: בְּהַרְדֵּצוֹת הברזל (עמוס א' ג'). (ג) השתדלות וחיות: וזמן אדם יקר הַרְדֵּץ (משלי י"ב כ"ז) Fleiß, Emsigkeit: ר"ל הן אדם יקר הוא חריצותו והשתדלותו: מחשבות הַרְדֵּץ אך למדת (שם כ"א ה') וחד הַרְדֵּצִים תעשיר (שם י' ד') הפך העצל והם תארים. (ד) יש ענינו זהב וסגולות מכמנים: טוב פריי הַרְדֵּץ וממנו (שם ח' י"ט) Gold, Schätze, Kostbarkeiten: בירקרק הַרְדֵּץ (תהלי ס"ח ד') Im Goldschimmer: ירפך הַרְדֵּץ עלי מיט (איוב ט"א כ"ב). (ה) כניו לסדק או הפירה כמו חריץ בתלמוד: ונבנתה רחוב הַרְדֵּץ (דניאל ט' כ"ח) geben. ומה כניו לסדק וזים בעין: אר הַרְדֵּץ אריבלת (ויקרא כ"ב כ"ב) Verfümmeltes.

הַרְדֵּיץ שם כלי עשוי תריצינו כמו הַרְדֵּץ: ובהרדצי הברזל (ש"ב י"ב ג') Dreckschneide. ויש שם גבינה: עשרת תריצי החלב (ש"א י"ז י"ח) Käse. **הַרְדֵּצֵב** שמו' וענינו קשור ואסירה: פתח הַרְדֵּצֵבוֹת רשע (ישעיה נ"ח ו') Bande, Knoten: כי אין הַרְדֵּצֵבוֹת למותם (תהלים ע"ג ד') לפי העתקת הרמב"ם כמו לימותם, kein Knoten hemmt ihren Tagelauf.

הַרְדֵּיץ שם גרעין המרי: הַרְדֵּיציִים ועד ז' (במד' י' ד') Körner.

הַרְדֵּץ שת"ז לקשורי עצמות הגב: קשרי הַרְדֵּצה משתריץ (דניאל ה' ו') die Gelenke seiner Rücken: wiebel lösten sich ר"ל מפחד ואין כח קמטו ונפלו.

חרק

חַרְקִי העתיד יחרק, פ"ע ענינו שריקת שנים לקצף וכעס: חַרְקִי עלי בשנוי (איוב מ"ז ט') knir- schen: שנוי יחרק (תהלים קי"ב י') שרקו ויחרקו שן (איכה ב' מ"ז).

חרר

חָרַר פעל עומר ויוצא, גב"ב. הקל ענינו יובש. חום והבערה: ועצמי חָרַה מני חרב (איוב

נפשו בכמי. וכלן ענין גלוי הגשם ובזיון החיים בסד דבר מה, כי חרף כולל גלוי דבר ובזיון.

חֲרִיף שם זמן תקופה מארבע תקופות השנה: וקרי' חֲרִיף (בראשית ח' כ"ב) Winter. וע"א כניו לימי הגערות: בימי חֲרִיף (איוב כ"ב ד') Su- genhafte, Gerbsthafte. מל' ארסית, הא בחרפי הא באפלי, בתבואה הקדמת לצמח.

חֲרִיפָה שמינ, ענינו מרוף ובזיון: כי-חֲרִיפָה הוא לנו (בראשית לד י"ד) Schande. ונפל על המעל ועל המעל כמשפט ש"ם: חֲרִיפָתָם אשר חרפוה (תהלים ע"ט י"ב) Scherung. על המעל, חרפה שלהם: וראה את-חֲרִיפָתָנו (איכה ה' א'), על המעל, Schmach, Schande. המעלים הנפולים עלי, היה: היותי חֲרִיפָה להם (תהלים ק"ט כ"ח), ומובן בחסרון למ"ד לחרפה, כמו: דבר יי היה להם לִחֲרִיפָה (ירמיה י"ז): ושמתיה חֲרִיפָה (ש"א י"א כ') נשאתי חֲרִיפָה (תהלים ס"ח ח'): נתתיך חֲרִיפָה (יחזקאל כ"ב ד'): ועמו חֲרִיפָה עתהלי ע"א י"ט): ולא אתן אתכם עוד חֲרִיפָה (יואל ב' י"ט): וחֲרִיפָת עמי תשאו (מיכה ו' ט') die Schmach, die mein Volk mit angethan: ותהי לִחֲרִיפָת לי (תהלים ק"ט י"א): וְחֲרִיפָת חורסיך (שם ס"ב י'). - חֲרִיף, שם ע"פ (ד"ה א' ב' נ"א).

חרץ

חָרַץ העתיד יחרץ, פ"י, בב"ב. הקל יש ענינו תנועת הלשון, ע"ד עקץ ושנון: לכל בני ישראל לא יִחָרַץ-כלב לשונו (שמות י"א ו') gegen alle Söhne Israels soll kein Hund seine Zunge spiz- zen. ר"ל לא יסבב לו דבר רעה: או יִחָרַץ (ש"ב ה' כ"ד) תנועה בודיו' ואמץ וחריצו' בלי עצלותים: dann alle, sei hurtig! ועמו מה שהוא נורת הלשון לגזור מאמר: כן משפטיך אתה חֲרִיץ (מ"א כ' ט') bestimmen, einen Ausspruch thun, Urtheil fällen: אבְּחֲרִיצִים ימיו (איוב י"ד ח') bestimmt.

הנפעל מענין זה: כי כלה ויִחָרַצה (ישעיה י' כ"ג) ר"ל כליון גמור וגוור כמו כליון חֲרִיץ שלפני זה, Bertilgung; das Befehllofene, הבלה נגורה ואין להשיב: כי יִחָרַצה נעשתה (דניאל י"א ל"ו) denn das Befehllofene wird vollführt ועד קץ מלחמה יִחָרַצַת שממנת (שם מ' כ"ו) und bis zu Ende des Krieges ist Verwüstung verhängt.

מחשבתו ושחק מציטת עמק לבו. (ד) ויש עיני
מלאכה מעשה אמן בקצו או באבן: כל חרש נחשת
וברזל (ברא' ד' כ"ג) *schaffend veredeln*, והוא שם.
הנפעל מענין ב': ציון שרה תתחיל (ירמ' כ"ז
י"ח, מכה ב' י"ג).

ההפעל מענין א': עומד: התחיל יעקב ער
באם (ברא' ל"ד ה') *schlafen, ruhig sein*: התחיל
לה אביה (בסדר ל' ח'): ואתם תתחילו (שמות
י"ד י"ד): תתחיל כבלע רשע (חבקוק א' י"ג) *gleich-*
gültig sein: אמרת תתחיל תתחיל (ספ' ד' י"ד). והוא:
ברוך מתים תתחיל (אזכ"א ב') *schlafen machen*.
ומענין ג': כיעלזו שאל תתחיל הרעה (ש"א כ"ג
ט') כמו חרש רעה, *Schlaf im Sinne fällen*.

ההפעל מענין א': תתחיל כל הלילה
(שופטים ט"ז ב') *sch schl, ruhig verhalten*.

תחיל שתי' לאומן במלאכת מחשבת: כל-מלאכת
חרש חושב (שמות ל"ה ל"ד) *schäffler*, ועל
הסתם נאמר על אמן במלאכת ברזל: תחיל לא
ימצא (ש"א י"ג י"ח) *Schmelz*: המסל נפך חרש
(ישע' ט' י"ח). ולפעמי' נזכר בו מאיזה טעם אומנות:
חרש ברזל שם ט"ד י"ג: חרש עצים (שם שם י"ג):
חרש אבן (שמות כ"ה י"א). וכל אלה מן הדמשים
ע"מ נזכר, ע"כ לא ישנתו בסמיכו' וברבוי: תחילים
המה מאדם (ישעיה ט"ד י"א): תחיל משדות (יחזק'
כ"א ל"ו). וע"ז ימצא נ"כ מקלים: כי תחילים היו
(ד"ה א' ד' י"ד). ועמ"ז מ"א: והכם תחילים (ישעיה
נ' כ'). דברים ידועים בעסקי המחשבה נעלמים
מגלותם, *Schneimisse*. ומה שם הניא אצל ירושלם
הנקרא בדברי הימים ט"ד י"ד: מ' תחילים, אולי
על דבר כי שמה ישבו עושי מלאכת חרש חושב.
תחיל שם"ז לחרישה: אשר אין תחיל (בראשית
ט"ה י') *das fliegen*: ולחרוש תחיל (ש"א
ח' י"ג): תחיל ובקציר תשבות (שמות ל"ד כ"ח).

תחיל שם"ז לחסר כח השמע: או תחיל או מקח
(שמו"ד י"א) *tauber*: ואזני תחילים תפתחה
(ישעיה ל"ה ה'): כמו פתן תחיל (נחלים כ"ה ה')
תחיל ת"הם לענין לחש והסתר: מרגלים תחיל
(יהושע ב' א') *alle, heimlich*.

תחיל שם ת"ז לאמן: כל חרש נחשת וברזל
(בראשית ד' כ"ג) *superschnell*, ושם:
איש צרי תחיל נחשת (ש"א ד' י"ד).

ל' (ל' *mein Schein gläset vor dir*) תחיל (נחשת)
(יחזקאל כ"ד י"א): חרש יושבי ארץ (ישעיה כ"ד י')
vergläset sein, כי החום מיבש הלח' ומכחיש הבשר.
הנפעל: תחיל סמח מאש (ירמ' י' כ"ט), נשרף
ויבש מרוב הסחה באש: ותכוו תחיל (יחזקאל ט"ז
י'). ובחזק הג'ן: ועצמותי כמוקד תחיל (נחלים
ק"ב ד'): תחיל נרדמי (שם ס"ט ד') *verbrannt ist meine*
Seile: כי אש אכלתו תחיל (יחזקאל ט"ז ח'):
והעצמות יתרו (שם כ"ד י').

הפעל ע"ד המרבעים: לתחיל (משלי כ"ז
כ') *anfassen*, להחליק אש המחלקת, כי ריב בא
ע"י חסום. ואין להבדיל, אם הוא מכפולי' או מנחי'
ל"ה, כי פועל בשניהם נבנה על תמונה אחת, וגם
חזרת שניהם אחת, ר"ל חדה וחדר.

תחיל שם חולי חום המבש הלחות: ובדלקת
ובתחיל (דברים כ"ה כ"ג) *hitige Krantheit*,
Dürre, Brand.

תחילים ת"הש למקום יבש משרפת החום: ושכן
תחילים במרבר (ירמיה י"ז י') *verdorrt*.
verbrannte Gegenben, ובתלם' נקרא עונה הנאפה
ע"ג נחלים ונתיבש תחילה, *schneifachen*, ולא
תחילה ע"ג נחלים.

חרש

תחיל, העתיד יתחיל, מע"ז, דב"ב. הקל (א) יש
ענינו שתתקדח דומיה ושכיתה: אל תתחיל
טמני (נחלים כ"ה א') מועוק, *schneigen, ruhig sein*,
unterlassen, נדחק עם אל תשקט: יבוא אלהינו
ואל תתחיל (שם ג' ג'), וסוה: אזניהם תתחיל
(מכה ד' י"ח) כי אשר אינו שומע, שותק. (ב) ויש
ענינו חמירה בקרקע קודם הזריעה: עלנבי תחיל
תחילים (נחלים קכ"ט ג') *flügen*: ולתחיל תחיל
(ש"א ח' י"ג): לולי תחילתם בענלתי (שופטים י"ד י"ח):
לא תחיל בשור ובחמור (דברים כ"ב י'), ועצ"הש:
תחיל על-לוח לבם (ירמיה י"א א'), כמו שהחרישה
הזקק' בארץ ועושה רושם קיים, וקרוב הוא אל'
חרות על הלחות (יחזקאל ל"ב ט"ז). ויש ענינו
מחשבה עמוקה ורובה לרעה בסתר ובערמה: אל'
תחיל על-דעך רעה (משלי ג' כ"ט) *effahren*, כולל
משגשג השתוקה וסתר והתחבול' בהעמיק עיון כמו
חרש, כי המערים לרעה לזולתו הוא מסתיר את

bedenken, wollen, meinen, die Absicht haben, י"ח כ"ח, רבו הוא כמו מעל עוד בשאר לשונות לכן בא מצטרף על מעל אחד הבא אחריו במקור להגביל ב' דרצון: חשב י' להשקות טיכה ב' ח' besäßen, erlangen, erheben (כ' ע"ה) ומהשבותו אשר חשב (רמיה ט"ט כ') erlangen, erheben, ובא עם טלת על: ואת מחשבתו אשר חשב על-היהודים (מסכת ח' ג'): וחשב עליהם מחשבה (רמיה ט"ט ל') ומה שהוא מענין דמיון דבר שאין כן: וחשבוני לאביב לו (אויב ל"ג כ') halten, der Meinung sein, da- für ansehen (בראשית ל"ח ט"ו): וחשבה עלי לשכרה (ש"א א' י"ט, ומה שהוא ערך ויוקר: לא חשב אנוש ישיעי ל"ג ח') achten, schätzen, אשר-כסף לא יחשבו (שם י"ג י"ו): נבזה ולא חשבונוהו (שם ג' ג'): לירא י' וחשבוני שמו (מלאכי ג' ט"ו). ויש ענינו חשבון ומנין: לא יחשב י' לו עין (תהלים ל"ב ב') antrethen, zurechnen, וחשבה לו צדקה (בראשית ט"ו י').

הנפעל: וחשב לכם תרומתכם (כסדר י"ח כ"ח) geachtet sein, angesehen werden: לא יחשב בימי שלמה (מ"א י' כ"א): אויל מחריש חכם יחשב (משלי י"ז כ"ח): אך לא-יחשב אתם (מ"ב כ"ב י') gerechnet werden

הפועל על כל עניני הקל: חשבתיו ימים מקדם (תהי' ע"ו י') nachdenken, חזק עיון: חשבתיו דרכי (שם ק"ט ג"ט): וחשבה לדעת זאת (שם ע"ג ט"ו): לב אדם יחשב דרכו (משלי ט"ו ט') überlegen, ועל מבצרים יחשב (דניאל י"א כ"ד) Entwürfe machen

מה תחשבון אליי (נחום א' ט'): קחשב להרע (משלי כ"ד ח') ועצה-הש: והאניה חשבה להשבר (יונה א' ד'), כאלו רצתה להשבר ע"צ הרמזין וכן

יאמר הלוועז במליצה קרובה לואת: das Schiff brot zu scheitern, בן אנוש ותחשבוהו (תהי' קס"ד ג') achten, schätzen, יקר ועוד: וחשב עם קננה (יקרא כ"ה ג') rechnen, ענין חשבון ומנין: ולא יחשבו את האנשים (מ"ב י"ב ט"ו) Rechnung führen, הרתמעל מע"ז: ובגוים לא יתחשב (כסדר כ"ב

ט') unter die Völker läßt es sich nicht mitrechnen, ושמות ע"פ משרש זה: חשבהנה (נחמיה ח' ד'), חשבה (בן ורבל), חשיבה גם חשבה: חשבהנה, חשבהנה, חשבה.

חַיִּיש שם נדרף ליער או סעוף או אמיר: חַיִּיש מצל (יוק' ל"א ב') Walb, Gebärf, כעזובת החַיִּיש והאמיר (ישעיה י"ז ט'): ומזה וישוב דוד בחַיִּישָה (ש"א כ"ג י"ח): ובהַיִּישִים בנה בירניות (ד"ה ב' כ"ז ד'). — חַיִּישָה, שם ע"פ (עזרא ב' ג"ב, נחמיה ד' ג"ד).

חַיִּישָת נַגְוִים, שם מקום בצמון לכנען, הוא היה עיר ממלכה ליבין מלך

כנען אשר מלך בחצור (שופטים ד' ב').

חַיִּישִית שם"נ מענין חרש ולחש: רוח קרים חַיִּישִית (יונה ד' ח') faust, leiste, Rille.

חַיִּישָת שם מ"נ למלאכת אמן: ובהַיִּישָת אבן למלאכת ובהַיִּישָת עץ (שמות ל"א ח') und im Steinschneiden zum Einsetzen, und im Holz-

schneiden, ואולי מזה, או משם חַיִּיש מצל, נמצא גם שער: עד חַיִּישָת הגוים (שופטים ד' ט"ו).

מַחַיִּישָה שם ת"נ לכל כלי חרש עץ ואבן: ואת מַחַיִּישָתו (ש"א י"ג כ') ו"ם: Flugelhar.

מַחַיִּישָת תאר מיוחד לכלי שחורשים בו: ואת מַחַיִּישָתו (שם שם כ') Flugelhar, ובס"ד:

למַחַיִּישָת ולאתים (שם שם כ"א).

חַרִּיש שם"ז לכלי אדמה אחרי ציומן בכבשן: וכלי חַרִּיש (יקרא ו' כ"א) irben, נחשבו

לנבלי-חַרִּיש (איכה ד' ח') Scherben: יבש חַרִּיש כוז (תהלים כ"ב ט"ו): חַרִּיש להתגדר בו (אויב ב' ח'): את חַרִּישִי האדמה (ישעיה מ"ה ט'): ואת חַרִּישִי תגמלי (יוק' כ"ג ל"ח, ובס"ג: אבניה בקיר חַרִּיש

(מ"ב ג' כ"ח).

חרת

חַרִּית פ"י, בנינו קל ענינו כמו חתר וחקק: חַרִּית על הלוחות (שמות ל"ב ט') graben, וכל

חקיקה שהוא בחרש ושקעו נקרא חַרִּית. ובא בשו"ת תי"ו: חַרִּישָה על-לוח-לבם (רמיה י"ז א').

חַרִּית שם יער בברי יהודה הנקרא: יער חַרִּית (ש"א כ"ב ח'). ואולי חרת מה נדרף עם חַיִּיש,

אשר הוראתו יער, כדכתיב: חַיִּיש מצל (יוקאל ל"א ב').

חשב

חַשֵּב, העתיד יחשב, פ"י, רביב. הקל יש ענינו הגה ורעיון ודמיון ורצון: חַשֵּב להפיל (ש"א

אנצא, es ist uns nicht noth, ומוזה: חשדות,
Bedarf: ושאר חשדות בית אלהך (עזרא י' ב').

חשך

חֲשֹׁךְ, השתד יחשך, מעז, בב"ב. הקל ענינו
העדר אור: אור חשך באהלו (איוב י"ח ו').
finstern sein: חשך השמש בצאתו (ישעיה י"ח י'):
ובתמנחם חשך היום (יהו' ל' י"ח) לר"ק. ונאמר
על מקבל האור: וְחֲשֹׁךְ הָאֵרֶץ (שמו"ט ו'). ועל
העדר הראות: על אלה חֲשֹׁכוֹ עֵינָיו (אי' ה' י"ח):
חֲשֹׁכוֹ הָרְאוֹת בְּאִרְבוֹת (קהל י"ב ב') ע"פ העתקת
החכם Geonius: es wird dunkel denen, die durch
die Fenster sehen, ועל תאר השחרות: חֲשֹׁךְ מִשְׁחֹר
תארים (איכה ד' ח'). ועל העדר השגת מראה נבואי:
וְחֲשֹׁכָה לָכֶם מִקֶּמֶס (ספיה ב' ו'), כי השכל אור
הלב כאור השמש לעין, ובהעדר השגת חשך
הלב, כחשך העין בהעדר אור.

ההפעיל יוצא: וְחֲשֹׁכְתִי לְאֶרֶץ בְּיוֹם אֹר
(עמוס ח' ט') שולח חשך וְחֲשֹׁךְ (תהלים
ק"ה כ"ח) ועצ"ה: מי זה חֲשֹׁכֵי עֵצָה בְּמִלִּין בְּלִי
דעת (איוב ל"ח ב') ר"ל, מי הוא זה ישים סדרי
הבריאה במלין בלי דעת לחשך, ועצת ה' לאוסל,
כי wer ist es, der meinen Rathschluß verbunkelt?
בהעלמת דבר מן ההשגה, כמו חשך מראות עין.

חֲשֹׁךְ שמו' להעדר אור: חֲשֹׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹמֹת
(בראשית א' ב') Finsternis: מנלה עמקות

מני-חשך (איוב י"ב כ"ט), כנה לרבר נסתר חשך:
ונתתי לך אצרות חשך (ישעיה מ"ה ג') verborgen.

וכן יכנה איד וצרה חשך כאשר יכנה שמחה
והצלחה בשם אור: לא יאמין שוב מני חשך (איוב

ט"ו כ"ב) er hofft nicht dem Finstern [Verberben] zu
entgegen: כי נכון בידו יום חשך (איוב ט"ו כ"ג) Un-

glück: יהדמיהו מאור אל-חשך (שם י"ח י"ח): כל
חשך טמון לצמונו (שם כ' כ"ו) וכן נקרא הסכלות

והרשע חשך: ללכת בדרכי חשך (משלי ב' י"ט)
Unwissenheit, Streuel: והכמיל בחשך הולך (קהל

ב' י"ד). וכנוי למות ולקבר: ויזכר את ימי חֲשֹׁךְ
(שם י"א ח'): בחשך רפדתי יצעני (איוב י"ז י"ד):

היודע בחשך מלאך (תהלים פ"ח י"ט). ובכנוי: יניה
חֲשֹׁכִי (שם י"ג כ"ט, שמו"ט ב' כ"ב כ"ט), (ע"ש בג

ההבדל בין חשך ואמלה).

חֲשֹׁךְ שמו' לאמן במלאכת מחשבת ועיון: חדש
חֲשֹׁךְ (שמות ל"ח א') Finstern: מעשה

חֲשֹׁךְ תעשה (שם כ"ז א'). החדש הוא אמן מלאכותי
בפעול והחושב הוא אמן עיוני.

חֲשֹׁךְ שמו' לאזור עשוי מעשה חושב: וחֲשֹׁךְ
אמרנו (שם כ"ח ח') Wurfelband, ויבוא

תמיד נסמך אל אמר.

חֲשֹׁבֶן שם ר"ו למספר שהיא חכמה הצריכה
מחשבה: למצא חֲשֹׁבֶן (קהל ו' ט')

Rechnung: כי אין מעשה חֲשֹׁבֶן (שם ט' י'): ובקש
חכמה וחֲשֹׁבֶן (שם ו' כ"ה) Kombination, מחשבות

קשורות להצאות תולדות והקישים: והמה בקשו
חֲשֹׁבוֹת רבים (שם ט' כ"ט) Rünfleiten.

מִחֲשָׁבָה שמו' להגה ורעיון: וחשב עליכם
מִחֲשָׁבָה (ירמ' י"ח י"א) Gebante, Vor-

fat: מִחֲשָׁבַת חשב (ר"ה כ"ז ט"ו). ובסדר: וחשבי
מִחֲשָׁבוֹת (שמות ל"ח ל"ח): הטר מִחֲשָׁבוֹת באין

סוד (משלי ט"ו כ"ג) ובתי"ו מ"ג ולחשב כל-מִחֲשָׁבַת
ר"ה ב' י"ט: רבות מִחֲשָׁבוֹת בלב איש (משלי י"ט

כ"א): מִחֲשָׁבוֹת בעצה תכון (שם כ' י"ח). וכל יצר
מִחֲשָׁבוֹת לבו (בראשית ו' ח').

*חֲשֹׁד (כבר נזכר בשרש חסד).

חשה

חָשָׂה, העתיד יחשה, מעז, בב"ב. הקל ענינו
דמיה ושתיקה ומנוחה: עת לחשות

(קהל ג' ו') still sein, ruhig sein: למען
ציון לא תִּחְשָׂה (ישעיה ס"ב א'): מִן-תִּחְשָׂה מִמֶּנִּי

(תהלים כ"ח א'): וְחָשָׂה גִלְדֶּם (שם ק"ז כ"ט).

ההפעיל ג"כ עמר: חֲשִׁיתִי טמון (שם ל"ט
ב'): ואנחנו חֲשִׁים (פ"ב ו' ט'): גמ-אני ידעתי

חֲשָׂשׁוֹ (שם ב' ג'). והיוצא: החלים חֲשִׁים לכל
העם (נחמיה ח' א'), משתיקים אותם. והשם בתל'

מכניסים יִחְשָׂא, stillschweigen.

חֲשֹׁן שם חדש השמיני, מקובל באומה מנלות
בבל ויכון כמעט עם חדש October (ע"ש

אברה).

חשה

חָשָׂה, דבר הנצרך ותועלת בו: ומה חֲשֹׁן
(עזרא ו' ט') und was nützlich ist

וכן ענינו בל' מדיא: ובדניאל (נ' ט"ו): לא חֲשֹׁן

אשר חשכתי לעת צרה. ר"ל הרשע שמור וננח ליום צרה. וכן מירשיו.

חשל

חָשַׁל פ"ע, בנינו נחשל, ענינו כמות ורצון וחלש: כל-הַחֲשָׁלִים אחריו (דברים כ"ה) *die Gefährten, Ermüdeten* (ש"י) וכמורו בארמי: מהרץ וחשל (דניאל ב' ט'). ומהו בתלם' שעורים שנמלה קליטתן ע"י כתישה והדיקה נקרא חשלא. *Größe, Graupen*.

חשם

חָשַׁם (ראה חושם). **חֲשַׁמֵּל** ת"הש לנגה וזה אש: כעין חֲשַׁמֵּל (חזק) א' (ז') *Elstglanz*. ובתוס' ה"א: כעין החֲשַׁמֵּל (שם ח' ב') לר"ק: *Golberg*. **חֲשַׁמֵּן** שת"ז לגדול וחשוב ונגיד: יאתו חֲשַׁמֵּנים (תהלים ס"ח ל"ב) *Gole, Wernehme*. וכן נקראו בני מתתיהו בן יוחנן יחֲשַׁמֵּאִים, ל' שררות ויחוסים המשפחה. **חֲשַׁמוֹן** שם ע"פ למקום בשבט יהודה (יהושע ט"ו כ"ח).

חֲשַׁמוֹנָה שם ע"פ לתחנות בני ישראל במדבר (במדבר ל"ג כ"ט).

חֲשַׁנְפָּא שם ע"פ (עזרא כ' ט"ג).

חשן

חָשַׁן שת"ז לערי תפארת אשר הושם לנאון ולצבי על לב כהן הגדול: חָשַׁן ואמר (שמות כ"ה ד') *Schmud, Brustschilt*: ונתת אל-חָשַׁן המשפט (שם שם ל'): וירכבו את-החָשַׁן (שם שם כ"ח): ולא-יוח החָשַׁן (שם ל"ט כ"א). והוא הצרתיק שבו מונחי האורים והתמים להודיע משפט מה ששואלי אותו.

חשף

חָשַׁף, העתיד יחשוף, פ"י, בנינו חל, ענינו גלוי דבר כסוי או העור מבגד או עין מקלפתו: חֲשַׁף יי את-זרועו קרשו (ישעיה נ"ב י') *entblößen*: חֲשַׁפְתִּי שוליוך על פניו (דמיה י"ג כ'), נופל על המכסה ועל המכוסה: חֲשַׁפְתִּי את-עשו (שם פ"ט י'): [חֲשַׁפְתִּי שַׁת עֲרוֹת מִצְרַיִם (ישע"י כ"ד): חֲשַׁפְתִּי

חֲשַׁכָּה שם"ז מזה: והנה אימה חֲשַׁכָּה (בראשית ט"ו י"ג) *Sinßneiß*: חֲשַׁכָּה יתהלכו (תהלים ס"ב ה'): חֲשַׁכָּה כאורה (שם קל"ט י"ג): צרה חֲשַׁכָּה ישעיה ח' י"ג) כי הן חזירות אשה אל אחותה: חֲשַׁכָּת מים (תהלים י"ח י"ג). והרבו זכר: אשר הלך חֲשַׁכָּים ישעיה נ' י').

חֲשַׁךְ תאר לפחותי המדות והשכל, רק בס"ד: כל יתיצב לפני חֲשַׁכָּים (משלי כ"ב כ"ט) *unbele Wrenßchen, niedriger Böbel*, חֲשַׁךְ עיני שכלם מראות אור השכל. דלת עם הארץ, תרנום חשיכי עמא.

חֲשַׁשֵּׁךְ שם"ז להגדר האור: אשים חֲשַׁשֵּׁךְ לפניו לאור (ישעיה ט"ב ט"ז) *Sinßneiß*: והיה בְּחֲשַׁשֵּׁךְ מעשיהם (שם כ"ט ט"ז) בסתר והעלסה: מיודעי חֲשַׁשֵּׁךְ (תהלים ס"ח י"ט) בסתר כבחושך. ורש"י ס' כמו חֲשַׁשֵּׁךְ בס"י. והרבו: בְּחֲשַׁשֵּׁכִים הושיבני (איכה ג' י'): חֲשַׁשֵּׁי ארץ (תהלים ע"ד כ').

חשך

חָשַׁךְ, העתיד יחשך, פ"י, הקל ענינו מניעת ועצירת דבר או מעולה מזולתו. וקשורו ביחס מפל הרבר הנמצע, והעצם הנמצע ממנו במ"ס הרחוק: ולא חֲשַׁךְ ממני מאומה כי אם אותך (ברא' ל"ט ט') *verweigern, verfallen, abhalten* [חֲשַׁשֵּׁךְ גם אנכי אותך מחמרלי (שם כ' י'): חֲשַׁשֵּׁךְ שבטו (משלי י"ג כ"ד) *entziehen*: חֲשַׁשֵּׁךְ אֶמְרִיו (שם י"ז כ"ו) *entziehen*: לא אֶחֱשַׁשֵּׁךְ-פִי (איוב ד' י"א) *einhalten*, ועמו מה שהוא הפסק: וניד שפתי יחֲשַׁשֵּׁךְ (שם ט"ו ה'): קרא בגרון אל-תִּחֲשַׁשֵּׁךְ (ישעיה נ"ח א') *auffören*: ישו אל-תִּחֲשַׁשֵּׁךְ (שם נ"ד כ'). יש מה שהוא נגידה ושמירה והצללה: אשר חֲשַׁשֵּׁךְ לעת צר איוב ל"ח כ"ג) *verwahren*, כתרנום די גניות: לא-חֲשַׁשֵּׁךְ ממות נפשמ (תהלים ע"ח י'): ומסים להרג אם תִּחֲשַׁשֵּׁךְ (משלי כ"ד י"א) *retten*. ונאמר: כי חֲשַׁשֵּׁךְ למטה מעונינו (עזרא ט' י"ג) *du verschonest uns un-*

terhalb unsrer Missethaten, ר"ל תרחם עלינו ותחשוך בך דינך מעלינו כאלו עונינו מעטים. הגופל: לא-יִחֲשַׁשֵּׁךְ כאבי (איוב ט"ז י') *auffören*: ל' הפסק: כי ליום איד יִחֲשַׁשֵּׁךְ רע (שם כ"א ל') מסרשים אותו לשון מניעה, הרשע ימנע וישמר מאיד ביום בואו. ול"נ כי יחֲשַׁשֵּׁךְ כמו יאצר ע"ד

חש

חָשַׁל תאר לקש של שכלים: **חָשַׁשׁ** להבהיר
ירפה (ישעיה ה' כ"ד) vom Feuer erglänzen
שם. ועד השאלה, על דבר ריק ותרו: תהרו
חָשַׁשׁ תלדו קש (שם ל"ג יא).

חתה

חָתָה, העתיד יחַתה, פ"י בנינו קל, ענינו נריסת
נחלים או אש מיקוד: לחַתות אש מיקוד
(שם ל' י"ד) qarten כי נחלים אתה חַתה על ראשו
(משלי כ"ה כ"ג): חַתה איש אש בחיקו (שם ו'
כ"ג) כלו באש. ונמצא: חַתך ויסחך מאהל (תהלי'
כ"ב י'). ואולי הוא מן הכפולים וכן פירשי, והוקל
מרגש.

חַתָּה שם כלי שנותני בו נחלים: מלא חַתָּה
נחלי--אש (ויקרא מ"ו י"ב) Kohlenfeuer
Hanne: איש חַתָּתו (שם י"א): חַתות קרח
וכל עדתו (במדבר מ"ו י').

חַת שם ע"ם: ועפרון יושב בתוך בני חַת (בראש'
כ"ג י'): בנות חַת (שם שם מ"ו).

חַתִּי או חַתִּים, שם ע"ם למשפחת עם כנען על
מני חבריו (שם כ"ג י'): מלכי חַתִּים (ש"ב
י') חמה מלכי כנען בכלל: אביך האמורי ואמך
חַתִּית (יחזקאל מ"ו ג') deine Mutter war eine Chit-
terin.

חתך

חָתַךְ, פעל יוצא, ב' בנינים בו. הקל ענינו נורה
וקציצה, ואיננו במקרא כ"א בתל' חַתְּקִים
יבלת, (שנעל, abschneiden).

הנפעל נשתמש בסוכן המסמך על גזר דין:
חַתְּךָ על-עמך (דניאל מ' כ"ד) ist bestimmt [ver-
hängt] über dein Volk. והשם
חַתְּקָה בתלמוד.

חתל

חַתַּל, פעל יוצא, בב"ב. הפיעל ענינו עטיפה
וכריכה וחבישת הילדים במעטפות, ואיננו
במקרא ויוצא מפועל, והפעל הנמצא: חַתַּל לא
חַתַּל (יחזקאל מ"ו ד') wickeln, einhüllen
חַתַּל שמו לחביש ועטוף וקשירה סביב המכה:
לשום חַתַּל לחבשה (שם ל' כ"א) Verband.

שובל (שם מ"ט י'): חַתַּל עירות (תהלים כ"ט מ'),
חַתַּל העלים: entblättern ולחַתוף מים מבא
(ישעיה ל' י"ד), בא על שאיבת מים שמגלה אותה
מעטק הבור: לחַתוף חֲשִׁים מורה (חגי ב' מ"ו):
חַתַּל תאר למרבץ ערד צאן: כשני חַתַּל עינים
(מ"א כ' כ"ו) wie ein Haar versprengte Sie-
genfiebern. תרגמו גורי עיין.

חַתַּשֶׁף שמו ענינו גלוי עין ע"י פיצול הקליפה:
חַתַּשֶׁף הלבן (בראש' ל' ל"ו) Entblösung.

חשק

חָשַׁק, העתיד יחַשק, פעל יוצא, בב"ב. הוראתו
הכללית הוא רביקה ואחיות דבר בדבר
והבנין הכבר לעד ומוה הקל ענינו תשוקת אהב'
ורצון אל דבר להדבק בו, וקשורו בביית: חַשַׁק
"בכם (דברים ו' י') lieben, Wohlgefallen finden
והחשק קודם אהבה והתעוררות אליה: חַשַׁק יי
לאהבה אותם (שם י' מ"ו). והוא פעל מצטרף על
פעל אחר הבא אחריו במקור להורות בו הרצון
החפץ למעול: חַשַׁק לבנות (ירמיה ב' ח' י') חַשַׁקְתָּ
נפשי משחת בלי (ישעיה ל"ח י"ג) bu liebtest [und
zogst] meine Seele aus der Grube des Verderbens
הפיעל ענינו קשור ודבוק: וְחַשַׁק אותם (שמו'
ל"ח כ"ח) verbunden: חַשַׁקִּים כפת (שם כ"ז י"ו).

חַשַׁק שמו לחמץ ורצון: חַשַׁק שלמה (מ"א מ'
א) Lust, Begierde, Wunsch, Verlangen.

נשף חַשַׁקִּי (ישעיה כ"א ד') angenehm, Vergnügen
חַשֻּׁק תאר לחגורה המחברת חלקי כלי אחד
ומדבק אותם: וְחַשַׁקִּים כפת (שמות כ"ז

י') Bindfaden. אחבשו לי החמור תרגום אחשיק.
חַשֻּׁק תאר לחגורת העגולה סביב האופן:
וְחַשַׁקִּים וחשיריהם (מ"א ו' ל"ג) Speichen.

חשר

חַשְׁרָה שמו ענינו קשור: חַשְׁרַת מים (ש"ב כ"ג
י') Verbindung שדמים מתקשרי בעבי.
ובמסוד הזה המתקן מימי המשוור האלהי (תהלי'
י"ח י"ג) נמצא מה תחת חַשְׁרַת: חַשְׁרַת.

חַשְׁרִים שם לזרועות האופן התחזקות מנביהם
ולחשוקי לקשור: וחַשְׁרֵיהֶם וחַשְׁרֵיהֶם
(מ"א ו' ל"ג) Speichen.

את האשטר, Unterfchiff, כי חנימת עדים וכל חנימה הוא ציון ורושם לזכרון.

חתם בל' ארסות כמו חתם בעברית: וחתמה מלכא בעוקתה (דניאל ו' י"ח) and ed ver- fiegelt sie der König mit seinem Siegelring.

חתן

החתן פעל חוזר ענינו התקשרות בין משפחות ע"י נשואי איש ואשה: ולא תחתן בם

(דבר' ז' ב') verſchloßern: וחתנתו אתנו (ברא' ל"ד מ'). כמו בנו: וחתנתן שלמה את-דפעה (מ"א ג' א'). וחתנתן לאחאב (יה"ב י"ח א').

חתן תאר לבעל הבת: יצא חתן מחרוזי ויאל ב' (ברא' ו') Bräutigam: חתן התימני (שופטים מ"ו ו') Schwiegerſohn, Gibam: בעיני חתני (בראשית י"ט י"ד). ולנקהב אשת הבן: בלה.

חתן תאר לאבי האשה: חתן משה (שמו"י י"ח א') Schwiegervater: אני חתנקי יתרו (שם שם ו') ואם האשה: ארור שוכב עם-חתנתו (דברים כ"ו א') Schwiegermutter. ואבי הבעל נקרא חתן ואם הבעל חמות.

חתונה תאר ליום מועד נשואים: ביום חתונתי (ש"ב ג' י"א) Hochzeit.

חתף

חתף, העתיר וחתף, מ"י, בנינו קל. ענינו חטיפת פתאום כבד ובמהירות כמו חטף: הן וחתף

מי ושיבנו (איוב מ' י"ב) entſeſſen, erſeſſen. **חתף** שט' מזה: אף-יהיא וחתף תאריב (משלי כ"ג כ"ח) fählig, ſchnell. והוא במקום הזה

תאר השם לחית טרף, Raubthier, וענינו דחת חתף כי הדיות הטורפים אורבים לטרף ובהשיגם אותו אין מהירות כמהירות חטיפתם בהרף עין.

חתר

חתר, העתיר וחתרו, מ"י, בנינו קל. ענינו חקירה וחפוש ועמו מה שהוא חפיר כי הוא משתמש על חקירה טבעי ומסרי: חתר בחשך בתים יומם חתמו למן (איוב כ"ד מ"ח) einbrechen, untergraben. מ"י ביום ירשמו מקום נוח להם לחתור במחתרת לילה: חתרתיו לי בקיר (יהואל י"ב י'): אסף-חתריו

חתלה תאר נקבה למעמסה: ורפול חתלהו (איוב ל"ח מ') Hülle.

חתל שם חיה ביתית חרוסת עכברים, Rage, וענה איים באלמנותיו: תרגם חתולין.

חתם

חתם, העתיר וחתם, מ"י, רכ"ב. הקל עקר ענינו סנידה וסתימה כמו חסם: חתום באוצרותיו

(דבר' ל"ב י"ד) verſchließen, verbergen: חתם בצרור משעני (איוב י"ד י"ח) כי חתום הוא "שע" כ"פ י"א):

ובער ככבים וחתם (איוב מ' ד'). יסתום ויסגור אצרים: ביד-כל-אדם וחתם (שם ל"ז ד'). יסגור מעשהו

שלא יעשה. ומה על קיום נזירה: ובמסרם וחתם (שם ל"ג מ') beſchließen. ומה על חנימת יד אדם

בכתב או בשבעת לקיום המשפט אשר נאמר במכתב ההוא: וחתם בשבעת המלך (אסתר ח' י')

verſiegeln. כי החנימה מורה קיום הדבר: וחתם והעד עדים (דניאל ל"ב מ"ד): וחתם ברוחם (מ"א כ"א ח'). ובתל' פותח וחתם על מיום דבר: auf-

hören, beſchließen. הנפעל: וחתם בשבעת המלך (אסתר ג' י"ב): וחתם בשבעת המלך (שם ח' ח').

הפעל מענין סנידה ואטימה והעלמה: יומם חתמו למן (איוב כ"ד מ"ח) ſich einſperren, verſchloſſen.

halten. (ע"ש חתר.)

ההפעל ג"כ מזה: חתמים בשרו מוזבו (יקר' מ"ו ג') verſtopfen. ויבה עבה סותמת פי האמה.

חותם שם ת"ז לכלי שחותמין בו: פתוחי חתם (שמו"ב כ"א י"א) Siegelring: חותנקי ופתילך

(בראשית ל"ח י"ח): חותם תכנית (יהואל כ"ח י"ב) המשלים יקח תמורת דבר וקרתו, ein die Schön-

heit Vollender, ein Wüſter von Schönſeit, כמו כליל ימי. ובמ"ג: למי החתקת (בראשית ל"ח י"ח)

ועד-י: ואמר חותם על סימן ורושם לאות ולזכרון. ופזה: בחותם על-לבך (ש"ה ח' ו') Restmal, Denk-

zeichen. והפעל מזה: יומם חתמו למן (איוב כ"ד מ"ח) וחתם (שם ל"ג מ"ח) יתן להם אות ורושם להסיר

אדם ונו'. ובתלמוד ש"ם וחתמה, אם על סנידה ואטימה. או על כתיבת יד הלזה או הערים לקיים

נעין תלע ס' רנו) : יחתו דמה ואל אַהַקת אני
(ירמיה י"ז י"ח) : וצדקתי לא תחת (ישעיה נ"א י').
הפועל יוצא : וְהַתְּמִי בַחֲלוּמֹת (איוב ו' י"ד)
אַנגִּיגֶן, eרשִׁפֶּדֶן : חֲתָהָ קִשְׁתוֹתָם יִשְׁעֵיהָ נִא
נ"א) , כּמו קִשֶׁת גְּבוּרִים חֲתוּם וְיֵא שְׂדוּא מִהַמּוֹעֵל,
והדחיק ת' שורק, כּמו וּתְתוּ שְׁעִירָךְ, לא סתחה
אונך .

ההפעיל : הַחֲתָה כּיוֹם מִרְיֹן (ישעיה מ' ב') : gert
brechen : וְהַחֲתָתִי אֶת־עֵלִים (ירמיה מ"ט ל"ז) , ע"ד
יחת אפרים : מִן־אַחֲרָיִךְ לַמְּנִידִים (שם א' י"ח) : וּבֹחַ
מִשְׁמַחֲתוֹ וְהַתְּמִי (איוב לא ל"ד) : אַנגִּיגֶן, וּלְדַעֲתִי
מַעֲנִין שְׁפֻלֹת, gertabrechen, ר"ל עֲתָה בּוֹז מִשְׁמַחֲתוֹ
יִשְׁמִילֵנִי, וּלְדַעֲתָה רִדִּיק אֲחֵר חֵית וּכְן : וְשֹׁד
בַּהֲמוֹת יְדִיתֶן (חבקוק ב' י') : mit die Vermögen
unter seinen Thieren, die er geſchafft, בְּנֵחַ תַּמּוּרֹת
דגש . וענינו יחתת אותן .

חַת שִׁמ' לַמִּרְאָה וּבַהֲלָה : הַעֲשׂו לְבָלִי חַת (איוב
מ"א כ"ה) : gerteben : וּמִרְאֵכָם וְחַתְּכָם (בראש'
ט' ב') , וּבִמְלֵךְ חַתָּה : חַתָּת אֱלֹהִים (שם ל"ה ה') .

חַתִּית שִׁמ' מִזֶּה : חַתִּית בֶּאֱרֵץ חַיִּים (יחזקאל ל"ב
כ') : gerteben : חַתִּיתָם בֶּאֱרֵץ הַחַיִּים (שם
שם כ"ד) , זֶם בִּיחֻקָּאֵל לִיב וּפִאָּ בִּפ' כ"ז .
חַתֵּת שִׁמ' לְשֹׁבֵר וְצָרָה : תִּרְאוּ חַתֵּת וְתִירְאוּ
(איוב ו' כ"א) : Unglück .

חַתֵּחַת שִׁמ' מִזֶּה לַחֲדָר וּמִגֹּר : וְחַתֵּחַתִּים בְּדֶרֶךְ
(קהלת י"ב ה') : gertelliche .

מִחַתָּה שִׁמ' לְשֹׁבֵר צָרָה וּמִגֹּר : וְחַתָּה לְמוֹעֵלִי
אֵין (משלי י' כ"ט) : Angst, Furcht, gerteben : שִׁמַּת
מִי כִסִּיל קַחֲתָה־לִּי (שם י"ח ו') : Unglück : שִׁמַּת
מִבְּצִירֹן קַחֲתָה (תהלים מ"ט ט"א) שֹׁבֵר וְהִרְסָה, או
מִקּוֹם מִבְּמִה שִׁמַּת לַמִּקּוֹם מִחַד וּבַהֲלָה : וּבִאֲפֹם
לֹאֵם קַחֲתָה רִוּון (משלי י"ד כ"ה) : Unglück, כִּי בַהֲתַמַּעַם
קִבִּיץ הַמִּדְנִי וְהַבְּרֵת הָאֲנָשִׁים, אִסּוֹן הַרְוֵנוֹם;
וְהַרְמֵץ בַּהֲכֹנֵן : קַחֲתָה דְלִים רִישָׁם (שם י"ט ז') , כִּי
עֲנִיּוֹתָם תִּסּוּבֵב לָהֶם הַמַּחֲתָה וְהַמַּחֲד, בִּירְעָם מֵאֵר,
כִּי כָל הַרְעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בַּתֵּבֶל מִסּוּבּוֹת הֵנָּה מִן
רִישָׁם וְדִלוּתָם; או מִירוּשׁוֹ מַחֲתָה דְלִים רִישָׁם, כִּי
כָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִישׁ הִרֵשׁ אֵין יָדִים לוֹ, כֹּאֵל כָּל
מַעֲלּוֹתָיו לְרִיק וְלִמַּחֲתָה, וְכֹאֵל הִרִישׁ סִבַּת מַחֲתָתוֹ.

בִּשְׂאֹל (עֲשׂוֹם ט' ב') : וְחַתָּה הָאֲנָשִׁים לְהַשִּׁיב אֶל
הַיּוֹשֵׁבָה (יונה א' י"ג) : tubern, כּמו הַחֲתוּר בְּקִיד
לְהוֹצִיא דָּבָר מִתֶּךָ חֲבִית כֵּן חֲתוּר וְהַחֲדָר בַּמְשׁוּמֹת
בָּמִים לְהוֹצִיא הַסְּמִינָה מִתּוֹכָם אֶל הַיּוֹשֵׁבָה; וְיִם אוֹתוֹ
חֲקִירָה וְחִסּוֹשׁ בַּמַּחֲשָׁבָה וְהַחֲבֻלּוֹת, brechen .
מִחַתָּתָה שִׁם חֲמִירָה בְּקִיר : אִם־בְּמַחַתָּתָה יִמְצָא
הַגֵּבַב (שְׁמוֹת כ"ב ב') : Gindbruch, וְלִפִּי
שְׁמַחֲתָתָה נַעֲשֶׂה בַּחֲתֵר בְּלִילָה אִמֶּר : לֹא־בְּמַחַתָּתָה
מִצָּאוֹתִים (ירמיה ב' ל"ד) , [ר"ל בַּחֲתֵר] כִּי עַל כָּל
אֵלָה (שם) [ר"ל בְּגִלּוֹן] .

חתת

חַתָּת, מַעַל עוֹמֵד וְיוֹצֵא, רִבִּיב, הַקֵּל עוֹמֵד וְעִנּוּי
מִחַד וּשְׁבִירַת רוּחַ : חַת מִרְדֵּךְ (ירמיה ג' ב')
gittern, gittern : כַּעֲבוּר הָאֲדָמָה חַתָּה (שם י"ד ד') ,
חַתוּ וְיָבֵשׁוּ (מ"ב י"ט כ"י) : קִשֶׁת גְּבוּרִים חַתָּים (ש"א
ב' ד') : brechen : הַתְּאֹדוֹר וְחַתָּה (ישעיה ח' ט') : gurt
gerteben : חֲרִיב אֶל גְּבוּרִיָּה וְחַתָּה (ירמיה ג' ל"ח) : רִאֲיוֹתִי
הַמָּה חַתָּים (שם ט"ו ה') : וְחַתָּה גְּבוּרִיךְ תִּימֵן (עובדי'
א' ט') : וְחַתָּה וּבִשְׁוֹ מִכּוֹשׁ מִכְּסֵּם (ישעיה ב' ה') .

הַמּוֹעֵל : וּמַעֲנִי שִׁמִּי חַתָּה דְּרֹא (מלאכי ב' ח')
gurtgefertigt werden : אֶל תִּירָא וְאֶל תִּקַּח (ירמיה
א' כ"א) : abgerteben lassen, gertebt sein : כִּי הַחֲתָת
קֹדֶם הִירְאָה שֶׁנִּבְחַל הָאָדָם מִרֵּם יָדַע מַעֲנִי מִה :
יִשְׁחַק לַמַּחֲד וְלֹא יִקַּח (איוב ל"ב כ') : יַחַת אֲפִרִּים
מַעַם (ישעיה ו' ח') : יִשְׁבֵּר, וְיִם זֶה מִן חַתָּה יִשְׁמַל
סְהוּיּוֹת עַם, וְזֶה הַנִּכּוֹן : יִקַּחוּ מִרְיָנוֹ (ש"א ב' י')
gertemmett werden : שְׂאֹל יִקַּחוּ גִּאֲזִיב כ"א י"ג וְיִרְדּוּ,
נִרְאָה כִּי דְּרֹא מִשְׁרֵשׁ נַחַת, וְלֹאֵל מִנִּי הַמַּחֲבָרִים
הִרְאִשׁוּנִים אֲנִי נוֹשֵׂא הֵייתִי אוֹמֵר כִּי לֹא יִמְצָא נַעֲמַל
מִשְׁרֵשׁ הַזֶּה, אֲךָ הֵם שְׁנֵי גִזְרוֹת לַעֲנִין אֲחֵד, ר"ל
חַתָּת נַחַת, וְהַעֲבָרִים אֲשֶׁר דֵּם בְּגִרָן הֵם מִקֵּל חַמ' .
כּמו : מַעֲנִי שִׁמִּי חַתָּה דְּרֹא (מלאכי ב' ה') : flach beugen
וְנִקַּחְתָּה קִשְׁת־חֲחוּשָׁה וְרוּעִתִי (תהלים י"ח ל"ח) : כִּי
חֲצִירָךְ חַתָּה בִּי (שם ל"ח ב') : וְהַעֲתִידִים אֲשֶׁר אִתָּךְ
בְּצִירָתִי, מִהֵם מִה שְׁמִירָה יִירָחַה וּשְׁפֻלֹת הֵם מִחַמ' .
וּמִהֵם מִה שְׁמִירָה מִחַד וּשְׁבִירָה הוּא עֲתִיד מִהִקֵּל
בְּכַפּוּלִי ע"ד וְאֶקַּל בְּעִנְיָה, וְתִקַּע כְּפִירְךָ, יִסֵּר שֹׁכֵר,
אֶל יָדְךָ לִבְכֵךְ, וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם, שֶׁהֵם מִהִכְמָלִים

אות מ

מָבֶכֶחַ שֶׁתִּזְלַם לְמַבְשֵׁל: מִרְמֵה הַקֶּבֶחַ אֶת הַשּׁוֹק וְשִׂיא
מ' כִּדְּ (der Koch, וְלִנְיָ: לְהַקְחֹת לְקִבְחָתָהּ
שֶׁם ח' גִּי, כִּי אֵין שְׂחִימָה בְּנִשְׁיָם, אֲךָ מִה
שֶׁנִּמְצָא: שֶׁר הַקֶּבֶחִים (בְּרִאשִׁית לִיז לִי), הוּא שֶׁר
מִמּוֹנָה לְהַמִּית הֶרְוֵי מַלְכוּת כְּתִרְנוֹמוֹ רֵב קְשׁוּלִיא,
Schaffte, כִּי מִצָּאנוּ מִבַּח אֶצֶל הֶרְוֵי אִדָּם.
וּבְנִבְיָאִים: רֵב קְבָחִים (מִכֵּה כִּה ח'), וְהֶרְמִבְסֵן
מַעֲתִיק שֶׁר הַקֶּבֶחִים, Gürt der Reibmasche, כִּפִּי
מִנְהַג מַלְכֵי מִזְרַח, כִּי הַמִּמּוֹנָה לְשִׁמּוֹר רֹאשׁ הַמֶּלֶךְ
הִיָּה מִמּוֹנָה לְהַמִּית הֶרְוֵי מַלְכוּת. וְרִאשִׁי לְדִבְרִי:
רִב־קְבָחִיא רִי מַלְכָּא רִי נְפִיק לְקַטְלָא לְחַכְמֵי בָבֶל
(רִנְיָאֵל ב' י"ד).

מִבְּכָח שֶׁם מְקוֹם הַזִּבְיָחָה וְהֶרְוֵיָהּ: הַכִּינוּ לְבָנִי
קְבָחָה (יִשְׁעִיָּה י"ד כ"א) Schaffot, Schaffot,
banf.

מבל

מָבֵל, הַעֲרִיד וְקָבֵל, מִי, בְּבִב. הִקָּל עֲנִינוּ
מִבִּיעַת דְּבַר בְּלָח אוֹ כוֹל אוֹ מִקְצֵתוֹ:
וְקָבֵל הַכֹּהֵן אֶת־אֲצַבְעוֹ בְּדָם (וִיקָרָא ד' ו') eintau:
שֶׁן: וְקָבֵלָהּ פֶּתַח בְּחֶמֶץ (וִירוֹת ב' י"ד), וְעַל הַרְחִיצָה:
וְקָבֵל בְּמִים אִישׁ מִיָּדָה (בְּמִדְבָּר י"ב י"ח) flü unter:
taußen: וְקָבֵל בִּירְדֵּן (מִכֵּה ה' י"ד), וְהוּא הַכֹּנֶסֶת
כָּל גִּטּוֹ בְּמִים וְהִנְחָא מִיד. וְעִצְיָהֶם: וְקָבֵל בְּשִׁמְן
רִגְלֵי (דְּבָרִים ל"ג כ"ד), הַפִּלְגֵת מִיָּד: אוֹ בְּשַׁחַת
תְּקַלְגִי (אִיּוֹב מ' ל"א) מִוֹנֵת הַטְּבִילָה לְפַעֲמֵי הַיָּסֵד
מִוֹנֵת הַרְחִיצָה, כִּי הַרְחִיצָה הִיא לְנִקּוֹת, לְהַסִּיר
מִן הַנֶּפֶשׁ הַזֹּהֶמָה הַגְּרִבָּה בּוֹ: וְהַטְּבִילָה לְהַדְבִּיק
בְּנִטְבֵּל מִן הַנּוֹף אֲשֶׁר מִוִּבֵּל בּוֹ כִּמוֹ וְטַב־לִי־אֲצַבְעוֹ
בְּדָם, לְהַדְבִּיק בּוֹ מִן הָרֵם: וְקָבֵלָהּ פֶּתַח בְּחֶמֶץ
(וִירוֹת ב' י"ד), לְהַדְבִּיק בְּפֶתַח מִן הַחֶמֶץ: וְקָבֵל
אוֹתָהּ בִּיעֵרֶת הָרֵבֶשׁ שִׂיא י"ד ל"ח, לְהַדְבִּיק בּוֹ מִן
הָרֵבֶשׁ. וְזֶה אִם הַתְּרַחֲצָתִי בְּמֵי שֶׁלֹּג לְנִקּוֹת וְלְהַסִּיר
מִמִּנִּי כָּל עֹץ וְזוֹהֶמָה, אוֹ בְּשַׁחַת תְּטַבֵּלֵנִי לְהַדְבִּיק
בִּי זֶה, וְתַעֲבֹנֵנִי שְׁלֹמֹתִי, וְעִדְדִי: מִוֹדֵי טְבִילִים
בְּרִאשִׁיהֶם (יִחְזָקָאֵל כ"ג מ"ח), רִל שְׁחִי טְבִילִים
בְּצַבֵּעַ וְנִדְבָק בְּדָם הַצָּבֵעַ. וְתִרְגּוֹם מִתִּי קֹלְסִין

אות מִי"ת הוּא הָאוֹת הַתְּשִׁיעִי בְּסִדֵּר הָאֲלֵפ־א
בִּית־א, וּמִסְפָּרוֹ תְּשִׁיעִי וְעַם ו' כֹּזֶה
מִי חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי. הוֹרֵאת מִי"ת בְּעִרְבִית הִיא נֶחֱשֶׁה
וְלִכְּנָן תִּמְצָא דְמוֹת וְתוֹמָר הָאוֹת הַזֶּה בְּכַתָּב כָּל
לְשׁוֹנוֹת בְּנֵי שָׁם בְּצוֹרֶת נֶחֱשֶׁה עִקְלָתוֹן אֲשֶׁר יִתְעַקֵּם
מִבִּיבִיו.

מאמ

מִאֲמָא מִי, בְּגִינוֹ מִיעַל נִגּוֹר מִשֶּׁם מְקָאָמָא שְׁהוּא
כָּל שֶׁמִּכְבִּדִין בּוֹ הַבִּירַת לְהַסִּיר אֲבָק
וְאִשְׁמָה: וְקָאֲמָתִיָּהּ בְּמִטְאָמָא הַשְּׂמֵד (יִשְׁעִיָּה י"ד
כ"א) ich will sie [Babel] ausfegen mit dem Besen
der Vernichtung [will sie gänzlich vernichten].

מִמְאָמָא הוּא הַשֵּׁם מַעֲנִין זֶה. וְחֶכֶם גִּדּוֹל בְּקִי
בְּלִשְׁנוֹת בְּנֵי קֶדֶם יֹאמֵר בְּשׁוֹם שְׂכָל,
כִּי מִאֲמָא הוּא כִּיבּוֹד וְהִסְתֵּר מִי. כִּמוֹ מַעַל דְּשִׁין
הוֹנָה עַל הַסֵּת הַדִּשְׁן: מִמְאָמָא הַשְּׂמֵד (שֶׁם שֶׁם
כ"א) Besen.

מִבְּאָל וּבְהַסְסָה הַטַּעַם קְבָאֵל, שְׁע"פ. (א) אִישׁ
מִיּוֹשְׁבֵי אֲשֶׁר אֲשֶׁר לֹא מִזְדַּע הַמְּלוּכָה:
וְנִמְלִיד מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן קְבָאֵל (יִשְׁעִיָּה ד' ו').
בֶּן שָׁם אֲדָר מִמְּקִידֵי מִרְמֵה בְּשׁוֹמְרֵן (עוֹרָא ד' ו').

מבח

מִבְּחַח מַעַל יוֹצֵא, בְּגִינוֹ קָל עֲנִינוּ וְזִבְיָחָה: קְבָחָהּ
לֹא חֲמֵלֶת (אִיכָּה ב' כ"א) schlaßen: וְקָבָחוּ
אוֹ מִכָּח (שְׁמוֹת כ"א ל"ח): וְקָבָחוּ מִבַּח וְהִכְּן (בְּרִא'
מ"ג מ"ח, יֵשׁ מַפְרִשִׁים לִי בִשּׁוּל, כִּי בְּעִרְבֵי נִקְרָא
הַמִּבְשֵׁל מִכִּדְּ.

מִבְּחָה שֶׁם זֶבַח: לְפָנֵינוּ מִבַּח קְבָח (יִחְזָקָאֵל כ"א מ"ח)
schlaßte, כִּמוֹ מִתְּחִילֵי קֶמַח: כְּשׁוֹר אֶל־
קְבָח יֹאֵב (מִשְׁלִי ו' כ"ג) schlaßte, לְקָבָח יוֹבֵל
(יִשְׁעִיָּה ג' ו') רִל לְמִקּוֹם יִשְׁחָט: וְכִלְכֵּם לְקָבָח
תְּכַרְכְּרוּ (שֶׁם מ"ה י"ב): בְּחִירוֹי יִרְדּוּ לְקָבָח (יִרְמִיָּה
מ"ח מ"ח). וְבִהֲרָא נִקְבָּה: בְּצִאָן קְבָחָהּ (תְּהִלִּים מ"ד
כ"ג): וְאֶת־מִיָּמִי וְאֶת קְבָחָתִי (שְׁמוֹת א' כ"ה י"א)
schlaßte.

מִסְתַּקֵּץ שְׁטֵקֵנִי חֲכָמִים בְּבִרְכּוֹת, הַכּוֹנֵה הַלָּשׁוֹן
הַקְּבוֹעַ. וַעֲצִיזָה אִמְרוּ בִּכְיָשֵׁת עֵין רִל שִׁמְתָּ
עֵין עַל דְּבַר הַיָּסוֹב לְהַכִּידָהּ.

מבר

מְבֹרֵר שֵׁם, הַגִּהֲזוּ הָרֵאשׁוֹנָה עַל הַשֵּׁר *Stabel*,
וְלִמִּי שֶׁהוּא בִּאֲמֻצֵּי הַגֵּן, לִכֵּן הוּא מִשְׁאֵל
עַל כָּל מְקוֹם אֲמֻצֵּי בִּגְדָה, *Wäscheberg*: יוֹדִים
מִמֶּנּוּ מְבֹרֵר הָאֵרֶץ (שִׁמְשִׁים מ' ל') *die kommen herab*
von der Höhe des Landes: יוֹשְׁבֵי עַל־מְבֹרֵר הָאֵרֶץ
(יְחֻקָּא ל"ח י"ב) *das hohe, gebirgige Land*. רִל אֵרֶץ
הָרִים וְגִבְעוֹת.

מְבֹרֵרִין בְּמִקְוֵי טַבְּרָן, הוּא אֲבִי בֶן הַרְדֵּי מִלֵּךְ
אֲרָם (מַלְכִּים א' מ"ו י"ח). וְהִנֵּה טַבְּרָן
מַעֲיָקָרָהּ הוּא שֵׁם אֱלִיל כְּמוֹ: קִית רִפּוֹן (פ"ב ח' י"ח).

מבת

מִבְּתָה שֵׁם חֲדָשׁ הָעִשְׂרִי: בַּחֲדָשׁ הָעִשְׂרִי הוּא
חֲדָשׁ מִבְּתָה (אֶסְתֵּר ב' מ"ו) לֹא נִמְצָא בִּשְׂאֵר
כְּתָבֵי קֶדֶשׁ, וְזוֹלָתִי בּוֹה; וְהַחֲדָשׁ הוּא יוֹמֵן כְּמֻעַט
עִם חֲדָשׁ *Sanuar*. (וַעֲזִין שֵׁרֵשׁ אֲבָחָה.)

מדר

מְדָרֵה, הַעֲתִיד יִסְתֵּר, פַּעַל, גִּבְבִּי. הַקֵּל עוֹמֵד,
עָקַר עֵינִי נִקְוֹת וּבְחִירוֹת וְהִרְדֵּי וְחִירוֹת
בְּמִוְכָנוּ הַמִּבְעִי: אֲרֻחָן בְּהֵם וְשִׁקְרָתִי (פ"ב ה' י"א)
rein fein, נָקִי מִצֻּרְעָת: כְּבִשְׂרָה נֶעַר קָטָן וְשִׁקְרָה
(שֵׁם שֵׁם י"ד). וּבְמִוְכָנוּ הַמִּסְרִי: אֲפִימֻעַשְׁתִּי וְשִׁקְרָה
נָבֵר (אִיּוֹב ד' י"ח), נָקִי מִחִסְרֵי וְשֵׁן, כְּמוֹ יִצְרָק:
לִמִּי יִי תִּסְקְרָה (יִקְרָא מ"ו ל') הַסִּרְתָּ עוֹן: שִׁקְרָתִי
מִחֻטְאֵי (פַּסְלִי ב' מ'). וְעַל הַסִּרְתָּ הַמִּטְמָאָה הַיּוֹצֵאת
עָלָיו מִנְּטוֹ: וְרֻחָן בְּמִים וְשִׁקְרָה (שֵׁם י"ד מ'). וְאִם־
שִׁקְרָה מוֹזֵבָה (שֵׁם מ"ו כ"ח), וְשׁוֹמָאָה וְסִדְרָה בְּגֵן
לְעוֹמֵת מוֹמָאָה וְסִדְרָה בְּנֶפֶשׁ, כִּי הַחֲמָאִי וְהַחֲמָשׁוּבִי
וְהַתְּשׁוּקוֹת מִסְמָאִין הַנֶּפֶשׁ, וְתִשְׁכּוּבָה, וְהִי, וְכַפְרָה
מִסִּדְרָה: וְהַמִּעַ עַד בְּרִיבִים אֲסוּרִים, וְיִצְאֹת הַלִּיתוֹת
הַבִּלְתִּי נָקִיִּים מִנֶּה מִסְמָאִין אֹתוֹ, וְסִבִּילָה, וְרִחִיצָה
וְהוּאָה מִסִּדְרָתוֹ.

הַפִּיעֵל יִצָּא: וְרֻחַ עֲבִירָה וְשִׁקְרָה (אִיּוֹב ל"ד
כ"א) *aufflären, aufheitern*, ל' בַּחֲדִירוֹת: וְשִׁקְרָה בְּמִסְפָּה
(מִלְאֲכִי ג' ג') *läutern*, ל' צִיּוֹן: וְשִׁקְרָה מִסְלִי

נִרְאָה כִּי מִבּוֹל שֵׁם כּוֹבַע, *Binde, Turban*, וְכּוֹבַע
נִחֲשֶׁת תִּרְגֵּם וְקוֹלֵם הַנֶּחֱשׁ, וְנִקְרָא כֵן עַל־שֵׁם שֶׁהוּא
מִרְחָה וְתִלְוִי, כְּמוֹ גִּדִּי מְקוֹלֵם בְּגַלְמִדֵּי, הַתִּלְוִי
בְּתַנּוּר מִבְּחֵן. — וּבִלְשׁוֹן עִשְׂיָאִי מִבְּלָל עֵינָיו
הַתִּלְוִי וְקִשְׁיָרָה (*summinben*). (רִאָה מִדְּרֵשׁ מִלִּים
לְהַזְכִּיר *Gessanten* בִּשְׂרֵשׁ מִבְּלָל).

הַנִּפְעֵל: נִקְבְּלוּ בְּקִצָּה הַמִּים (יְחֻשֶׁע ג' מ"ו).
הַנִּפְעֵל: בְּדִבְרֵי מִסְדֵּי הַתַּמְלָה (הַגִּהֲזוּ שֵׁל מִסְט):
אֵין אֲנִי יִסְתַּבְּלִיק, *elintufen*, וְהַשֵּׁם יִסְבֹּל וְקִבְּלָהּ
בְּתִלִּי יוֹדֵעִים. — קִבְּלָהּ, שֵׁרֵשׁ (ד"ה א' כ"ו י"א).

מבע

מְבַעֵל, הַעֲתִיד יִסְעֵב, פַּעַל, גִּבְבִּי. הַקֵּל עוֹמֵד,
עֵינִי שִׁקְרָה בְּדִבְרֵי לֹא אִם בְּדִבְרֵי עַב כְּבֹד
לְצִאת מִמֶּנּוּ: מְבַעֵלִי בֵּין מִצְוֵהָ (תַּחֲלִים מ"ג מ').
verführen: מְבַעֵל בְּאֵרֶץ שְׂעִירָה מִיִּכָּה ב' מ'): מְבַעֵל
גִּימִים בְּשִׁדְחָת עֵשׂוֹ (תַּחֲלִים מ' מ'): וְיִסְעֵב יִרְמִיָּהוּ
בְּשִׁים (יִרְמִיָּה ל"ח ו'). הַצִּילִי מִשִּׁים וְאֵל אֶקְסָעָה
(תַּחֲלִים פ"ב מ'). הַפִּיעֵל בְּמִסְדֵּי הַתַּמְלָה: וּדְרִים
יִסְעָעָה, *verführen, erführen*, וְהוּא יִצָּא.

הַפִּיעֵל: מְבַעֵל בְּמִסְפָּה (שִׁמְשׁוֹ מ"ו ד').
הַנִּפְעֵל: הַקְּבָעוּ בְּבִין רִגְלֵיךְ (יִרְמִיָּה ל"ח כ"ג).
וְלִמִּי שֶׁדִּבְרֵי הַנִּמְכָּר בְּדִבְרֵי עַב שִׁקְרָה בִּזְחֻק, נִאֲמַר
עַל הַסִּדְרָה דְּבִי: עַל מִה אֲדִירָה הַקְּבָעוּ (אִיּוֹב ל"ח ו')
gegränbet, gekenkt werden: בְּמִרְבֵּם הָרִים הַקְּבָעוּ
(פַּסְלִי ח' כ"ה) וְסוֹדָה שִׁמְשׁוֹ בְּעַלִּי אֲסוּפֹת בְּשֵׁם:
מְבַעֵל שִׁמְשׁוֹ, הַמִּגְבֹּה הַקְּבָעוּ וְשִׁקְרָה תְּחִלְדִּית
הַיִּצְוִיִּים עַל מִדְרֵי מִיּוֹדֵר, *die Natur*, כִּי
הִכָּה אֲשֶׁר בְּמִסְרֵי וּבְכִלְלֵי הָעוֹלָם, לְהִיּוֹת כְּפִי מִה
שֶׁהוּא עָלָיו, הוּא הַמִּבְעֵל, וְהַיּוֹצֵא מִסְדֵּרֵה הוּא אֹתוֹ;
וְנִמְצָא רַק בְּדִבְרֵי בְּעַלִּי אֲסוּפֹת.

מְבַעֵל שֵׁם עוֹלָה הַתַּנּוּן בִּאֲצִבָּע: מְבַעֵל עוֹלָה
(בְּמִדְרֵי ל"א: *Biggerling*) וְיֵשׁ אֲשֶׁר עָלָיו
חֻטְתָּם: וְנִחְתָּם מְבַעֵל הַמִּלֵּךְ (אֶסְתֵּר ג' י"ב) *Be-*
schams, וְיֵשׁ עַמֵּל לִבֵּר לְחִבֵּר חֲלָקִי: אֲלִי־הַמְבַעֵל
הַזֹּאת (שִׁמְשׁוֹ כ"ו י"ד) *Schiffbrüchig*: וְשִׁתִּי מְבַעֵל
שֵׁם כ"ה כ"ג): אֲרִבֵּעַ מְבַעֵל (שֵׁם שֵׁם י"ב). וְיֵשׁ
מְבַעֵל לְשֵׁם ע'ם בְּעוֹרָא (ב' מ"ט).

מְבַעֵל שֵׁם לְמַתְכּוֹת חֲקִיקֵי הַצֻּרֹת לְהַצְאָה,
Bräue, לִמִּי שֶׁהֵם נִמְכָּרִים בְּצוֹרָה
וְקִבְּעִים בְּעֵדֵי מִסְדֵּרֵי. וְעַד־מִי אֲמִרוֹ: הַמִּשְׁנָה

כ"ד ה': מדרשנו דרך מין (ש"ה ד' י'), (gut, schön),
angenehm, ושאר חלקי הבנין בשרש טוב.

ההפעיל יוצא. ובא לרוב במקום תאר הפעל
לתאר בפעל הבא אחריו במקור בשמש למ"ד
להגביל באיכות טוב' הפעולה: הקיבוץ לעשות
(מ"ב י' ל') wohl, loblich danken. כאלו יאמר עשית
מעשיך טוב: הקיבוץ כי היה עמל-לבך (ד"ה ב'
ו' ה') חסר לעשות. והשאר בשרש יטב.

טוב תאר לכל מה שהוא שלמות לעין ונאות
למכוון ולתכלית: את האור כי טוב (בראש'

א' ד' gut, בהנאה ותועלת: ותרא אותו כי טוב
הוא (שטות ב' ב') (schön, wohlgebillt): כי טוב העץ
(בראשית ג' ו') במעם או בתועלת המושג ממנו. כי
הטוב הוא מושג שלמות מצטרף על הנושא שהוא
יחול עליו. ונופל על הגאון מן המנונה ועל היושר
מן העול. ועל האמת מן השקר. וטוב מצובר לעין
מורה בחירה ורצון בעצם או במעשה: כי טוב
בעיני יי (במדבר כ"ד א') gefällig: כל-אשר-טוב
בעיני ישראל (ש"ב ג' י"ט): החשיתי קטוב (תהלים
ל"ט ג'): תמצנה ערי קטוב (זכריה א' י'): לשון
בעיניהם תהיינה לנשים (במדבר ל"ו י'): אמר-טוב
בעיניך לבוא (דמ"ט ט' ד'): וטובה אני בעיניו (אסתר'
ח' ה') וכן כשהוא נקשר במלת על: אמר-להמלך
טוב (שם שם שם). והמחזיר ללב יורה שמחה מרגוע
ונדיבת רוח: וטוב לב משתה תמיד (משלי מ"ו ט')
לביהמלך ביון (אסתר א' י'): קטוב לב אמנון (ש"ב
י"ג כ"ה) munter, aufgedummt, fröhlich: ולב נבל טוב
עליו (ש"א כ"ה ל"ה). וטוב הבא במסמכות על עין
הוא נדיבת רוח: טוב-עין הוא יברך (משלי כ"ב ט')

freigebig, והבנוי: טובם כחוק (ש"ב ד' ד'). והרכי:
צדיקים וטובים ממנו (פ"א ב' ל"ג): ונדיה טובים
(ירמ' ס"ד יו') vergnügt, glücklich, ולנקבה: קטובה
היא (במדבר י"ג י"ט): כי טובות הנה (בראש' ו' ב')
ר"ל יפות: בריאות וטובת (שם פ"א ה'): שבע פיות
הטובות (שם שם ב'): התאנים הטובות (ירמיה כ"ד
ג'): וטובי לב (פ"א ח' ט') vergnügt: וטובי טראה
(דניאל א' ד'). — טוב אר-יחו, שער' (ד"ה י"ז ח').

טוב שמץ על המיוחד בטוב: וכל-טוב ארניו
בידו (בראשית כ"ד י'): das Beste: טוב הארץ
תאכלו (ישעיה א' י"ט): ובר רב טובך (תהלים קס"ה

עונם (ירמיה ל"ג ח'): לשקר אתכם מכל הטאיתכם
(ויקרא מ"ז ל'): וקדקת אותם (במדבר ח' ו') reinigen
lassen, יוצא לשלישי. וכן יאמר על החלשות משמש
המדרה בפעל: וסר אותו הכהן (ויקרא י"ג ל"ד)
als rein erklären, כי לא יעשה פעולה לטהרו, כי
אם יגזור עליו משמש מדרה. וכן: לשקרו או
לסמאו (שם שם ג' ט').

ההתפעל ענינו פעל חוזר בהוראת התפעל
שהנושא מסבב ומפעל באמצעותי פעל אחר: וכבסו
בגדיהם (ויקרא ו' ח') (במדבר ח' ו') reinigen
lassen, ונבלעה התי' בדגש בעבור פנישתו בטי' אשר
לא-הקטרנו (ישעיה כ"ב י"ט): והזהר על-הקטר
(ויקרא י"ו י'). ומה שהוא פעל מדרמה: המתקדשים
והקטורים אלהגנות (ישעיה מ"ו י"ט).

קדור תאר: קדור הוא (ויק' י"ג י"ג) rein: ממלח
קדור קדש (שטות ל' ל"ה): ואת קדורת
הסמים קדור (שם ל"ו כ"ט): לב קדור ברא-לי
אלהים (תהלים ג"א י"ג): קדור עינים: קדור לב,
נקי: וקדור ידים יסוף אמן (איוב י"ז י'). ולנקבה:
כל צמור קדורה (דברים י"ד יא). ורבים: כלם
קדורים (עזרא ו' כ'): טים קדורים (יחזק' ל"ו כ"ה):
שתי-צפרים חיות קדורות (ויקרא י"ד ד') נקיים:
אמרות קדורות (תהלים י"ב י'). וע"א: זהב קדור
(שמו"ב כ"ה ל"ה) fein, rein, מווקק וצרוף: צניף קדור
(זכריה ג' ה') ר"ל מזהב טהור. וכן: על השלחן
הקדור (ויקרא כ"ד י'): מי יתן קדור מטמא (איוב
י"ד ד') wer macht Reines aus Unreinem?

קדור שמו' ובעצם השמים לשקר (שטות כ"ד י')
rein, heiter, ענין בהירות. כי זור, מדר,
אחד במבטא ובמבין. ובתוספת ה"א: תשב בימי
קדורה (ויקרא י"ב ד') Reinigung: על דמי קדורה
(שם שם ה') ע"ם חכמה: ומשמרת הקדורה (נחמיה
י"ב ט"ו): אחרי קדורת (ויקרא י"ג ל"ה): השבת
קדורת (תהלים מ"ט ט') schenken, gut (schaff) es
@lange, מענין זור והדר מלכות, וראוי קדור
בנפרד, ע"ם מקדש. — וקדור הוא על משקל קבל
בארמית.

טוב

טוב, העתיד יטב, פעז', בב"ב. הקל עומד
ממאמר האיכות לענין שלימות הענין ויוסי
והדר וכל מה שנכלל בה: מדרשנו אהליך (במד'

מור

מור שתי' לשורה מסודרת: מור אדם (שמו' כ"ח)
(י' *Reihe*: מור כרתות ארזים (ס"א ו' ל"ח):
שלושה מורי גזית (שם שם): ארבעה מורים אבן
(שמות כ"ח י"ז).
מור בלשון ארמית כמו צור וחומה בעברי': הור
למור רב וניאל ב' ל"ח *Berg*.

מוש

מוש מעל עומד, בנינו קל, ענינו מהירו' עומס':
כנשר ומש על-אכל (איוב מ' כ"ח) *essen*,
flügel. ובארמית סם. וכן בתלם: כנשר
חש לאכל, ת' כנשרא דסאים. וברברי המליך ר'
יצחק לוצאטו בשירו אל רנהו': מוש על קל פאה
שקד איש דוח (מכתב שלישי מן המכתבים לרנהו').

מות

מות ענינו צום בארמי': ארין אול מלכא להיכלה
ובת סנת ונ' (דניאל ו' י"ט) *alsdann ging der*
König in seinen Palast, und blieb saßen.

מחה

מחה הוראתו כמו קשה, והוא שם לשעור מרחק
יריית חץ במשוך הקשת: הרחק בקשתני
קשת (בראשית כ"א מ"ח) *Bogenfluß*. ואחרים בנו
ממנו בנין פיעל סחה. וקשתני לדעתם הוא ביטוי
רבים זכרים, וענינו כמו מרחק שמרחקי' המורים
בקשת.

מחן

מחן, העתיד וסחן, פ"י, בנינו קל, ענינו שחיקת
חלקי הנף דק דק ברחים: וסחננו ברחים
(כסדר י"א ח') *maßten*: וסחן עד אשר-דק (שמו' ל"ב
כ') *gemalten*, בלא רחים, שף בה בפצירה פים:
ויהי מחן בבית האמורים (שופטים מ"ז כ"א) כי זה
עבודת השבטים לפי שהיא עבודה קשה להוליד
הרכב במקום סוס, ומוטל על עבדים ושפחות
ושבויים, וכה"א: עד השפחה אשר אתר הרחים.
וכן חשיבת עצים למלאכתם. ולז"א: בחורים סחון
נשאן (איכה ה' ח') *Waldflügel*, מריצים אבן הרכב,
ונערים בעץ כשלו (שם) בחשיבה כשל כחם.

Güte: אני אעביר כל-מאפי על פניך (שמו' ל"ב)
(י"ט): מה רב מוקד (תהלים ל"א כ').
מוקה שט"נ: לעשות מוקה (כסדר כ"ד י"ג) *Gutes*:
ברכות המוקה (קהלת ה' י') *Egen, Uebere-*
fluß, Reichthum, Vermögen, Wohlstand
מבזר (ירמיה נ"ב ל"ב): גם מובזקין היו אמרים
(נחמיה ו' י"ט).

מזה

מזה פ"י בנינו קל ענינו שזירת חושים: קוו את-
העזים (שמות ל"ח כ') *spinnen*.
ממזה תאר לחושים שויים: ויבאו ממזה שם
שם כ"ה) *Wespinnt*.

מוח

מוח, מעל יוצא, ב' בנינים בו. הקל ענינו מירוח
ודבוק: כי מוח מראות עיניהם (ישעיה מ"ד
י"ח) *überstreichen, überlünchen*. ומוח הוא
מעל שלא נוכר פועלו: וסח את הבית (ויקרא י"ד
פ"ג): לטוח קירות הבתים (יר"א ה' כ"ט י"ד): הקיר
אשר-סחקהם תפל (יהוש' י"ג י"ד): סחקה אותו תפל
שם שם י"י. ועצ"הם: ונביאה סחו להם תפל
שם כ"ב כ"ח): אמר אל-סחי תפל (שם שם י"א)
הנביא וכנה נבואת שקר, בראה טוב ואינו מתקיים,
כסיה לבן ע"ג כותל רעוע. ובתלמוד משתמש בו
על מציא דברים שלא כהוגן: אל יסח אדם
דברים כלפי מעלה: יסח עלי בן עזיאל, ר"ל
דברי דוד דרך בויון. וכן על הצעה ופשוט,
יסחקה באשתו תחת התאנה כי הסיח הוא רקוע
החמר והסיט, ומה אל יסח דברים, ירקיע דבריו
בהצעה כאות נפשו, היה חורש יסחקה בסלע,
ankloßen, anstreifen.

הנפעל: אחרי הסח את-הבית (ויקרא י"ח מ"ח).
מחוחות שר"נ למנימית הגוף: מי שת מחוחות
חכמה (איוב ל"ח ל"ח) חלקי המח:
אמת המחצות מחוחות (תהלים כ"א ח') בפנימית הלב.
והר"א פ"י מחוחות מן מחוי קשת, ופ"י מי שת
מחוחות חכמה הוכוכים היורים בהן, *Stern-*
schuppen.

מחין שמו' אז ת"הש למרוח: איה המחין אשר
מחחם (יהוש' י"ג י"ג) *Lüftung, Uebertünfung*.
מחל כשרש מיל.

חצות (וכיה י' ה'): אין מים כי אם מים (ישיה
ל"ח י'): וכמו יוצר ירמוס-מים (ישעיה מ"א כ"ח):
ומכביר עליו עבקים (חבקוק ב' י'): מרכב, וענינו
מים עב.

מיל

מִלְטָל, פעל יוצא, ג' בנינים בו. המפעל ע"ד
המורכבים בכפילת הפ"א והלמ"ד, וענינו
תנועה ונרעד ממקום למקום: הגה י' קטלסלך
טלטלה גבר (ישע' כ"ב י"ז) umherstieben, unket
machen. ואמר גבר על חזק המלטול וענינו על
התמדת הנסיעה ממקום למקום בלי מנוחה.

ההפעל ענינו הניע דבר תנועה חזקה: וי'
הקיל רוח-גדולה (יונה א' ד') wehen lassen. אצ'
השלכה: והקילני אליהם (שם שם י"ב) wehen:
ויקל שאול את-החנית (ש"א י"ה י"א): והקילני
אתכם מעל הארץ (ירמיה מ"ז י"ג): ויקילו את-
הכלים (יונה א' ה').

ההפעל: הקילו הוא וורעו (ירמ' כ"ב כ"ח) -
gemorfen, verworfen: בחיק ויקל את-הגורל (משלי
מ"ז ל"ג): בייסל לא ויקל (תהלים ל"ז כ"ד) כי
הנפילה יתכן בנחת והטלה בחזקה. ויש מביאים
בשרש זה גם: גרמיו בקסיל ברזל (איוב ס' י"ח)
Raft, Gewicht.

***מִלְטָל** שמי' לתנועה, לא נמצא במקרא כ"א
בתלמיד קלסלא דגברא, wabern, zel-
fen. וכן נקרא הנעת כל חפץ יקלסל, tragen.
ומזה נקרא כל הצפים הגרים ונעים ממקום למקום:
***מִמְלָטָלִים** (Wobblen, bewegliche Güter) היסד
קרקע הקבוע.

מיר

מִירָה שת"נ לארמון ובירה: תהי-מירתם נשמה
(תהלים ס"ט כ"ב) schloß, Ballast: (בגדה
עליה מירת כסף (ש"א ה' ט') הכוונה אם שמרה
עצמה כחומה למבצר, בננה עליה מגדל כסף לניו,
ואם דלת היא הפתוחה לבוא, נצור עליה לוח ארז
שלא תפתח עוד: מירתם שרשו באש (במדבר ל"א
י'): וישבו מירתיהם בך (יהושע כ"ה ד').

מלא

מִלָּא שם כשב: זאב וקלה ירעו כאחד (ישעיה

ומזה: תסחן לאחר אשתי (איוב ל"א י') לעשות
מעשה עבדות קשה ועי' תבוא לירי הפקר וזנות
ויכרעו עליה אחרי' כי עבדים ושפחות מופקרים
לזמה: וי"ם כי פעל תסחן ג"כ כנוי למשגל, ואולי
ע"פ מ"ש ת"י בסמוך לא יחבל דמים ורכב, והיה
הקללה מכ"ס, ועצירה: ופני עניים תסחגו (ישע'
ג' ט"ו) נדרף עם תרכאו: ובטלו הפזמנות (קהלת
י"ב ג') כנוי לשנים המוחנים את המאכל.

מִתְקָה שמי' מזה: בשפסל קול הפתקה (שם שם
ד') die Werbaungsfraft, כנוי למחינת
המזון בקיבה.

מדר

מִדְרָה שם חולי במי הטבעת: בשחין מצרים
ובקשרים (דברי כ"ח כ"ז) (כפי הקרי') affec-
schwellung, Entzündung: וישתרו להם קשרים (ש"א
ה' ט'). ומה שנמצא שעשו דמות סחורים מזהב:
חמשה קשרי זהב (שם י' י'): צלמי קשריכם (שם
שם ה') הם דמות האבועות הכולמי' מפי הטבעת
מחלי הזה, goldene Aber. ואולי יכנו אותם ג"כ
עכברים. ובתלמוד נמצא הפעל מזה לא יקשרי
שמי, שענינו לחץ ודחיקה לצאת.

ממך

מִמְכָּה שם תאר נקבה לחכשית כמו ציץ קשור
על מצח ומניע מאון לאון: ולשונות בין
עיניך (שמות י"ג ט') Stimmänder, ר"ל זכרון כמו
טמטת הגתון בין עינים יזכרו בה תמיד, נגר מ"ש
בפרשה הזאת למניה: והיו לאות על ירך ולזכרון
בין עיניך. ואולי היתה טמטת מין תכשית נתון
לאשה לזכרון באהבה, כי אמרו בתל' אין אשה
יצאת לא בטמטת. וכן סאך חבוש עליך תרגם
מחשבת ואמר שיהיה האות והזכרון כמחשבת בין
העינים, ובקבלה באה עליה' שרם התפילין.
והיתה כתיבת הפרשיות מושמים בבתים ומנחים
ביד ובראש כענין טמטת, כי גם על הזרוע בא'
מחשבת. ואצורה אשר על זרועו, תרגום ומחשבת
די על דרעיה.

מיט

מִיטָה שם נדרף לחמר: ויגרשו מיטיו דמש וטיט
(ישעיה כ"ב כ') Koth, Schim, Sumpf: קטיט

שם als unrein erklären : לטהרו או לטקאו (שם שם ב"ש) für unrein halten : נמשי לא טקאזה (יחזקאל ד' י"ד) ע"ש טהר.

ההפעל מרכב בו מן ההתפעל : אחי אשר הטהר (דבר' כ"ד ד') ונעל דשתי הוא בנין השמיני ר"ל הטהר. כמ"ש בתלע (סימן רמ"ד) והכונה. לשו שהיתה מרחקה ואסורה לבעלה הא' ע"י נשואי השני, מן וטמאתם את צפוי, המורה רחוק לבד בלא טמאה.

ההתפעל : לא יטמא בעל בעצמו (ויק' כ"א א') flä verunreinigen : ולאלה הטהרנו (שם י"א ב"ד) וחזיון התיז בעבור המיז.

טקא שתי לכל דבר מרחק ונברל מאכילה או מנגיעה אם מצד הוזהמה או מצד האיפור : וטמא טמא יקרא (שם י"ג מ"ה) unrein : הטהר (דברים י"ב מ"ו) בכל טמא נפש (ויק' כ"ב ד') איש טמא שמתים (ישע' ו' ה') בהמה טמאה (ויק' כ"ז י"א). והמוטמא בברמה ובחיה איננה זולתי דרחקה מצד המצוה : טמאים הם לכם (שם י"א ח'). מטהר שם מ"נ מזה : ואל-תאכלי כל-טמאה (שופטים י"ג ו') Unreines. ר"ל דבר טמאה המרחק ואסור מצד המצוה : שמיט טמאה תחת אישך (במדבר ה' י"ז) ר"ל זנות : טקאט אדם (ויקרא ה' ג') וטהרתם מכל טקאט'יכם (יחזקאל ל"ו כ"ה).

ממה

ממה, פעל עומד, בנינו נפעל, ענינו פתימה וסכלות וטמטם הלב ובערות : נטמינו בעיניכם (איוב י"ח ג') verflocht, verflocht [wir sind verflocht geachtet in euren Augen] : נתקמתם בם (ויקרא י"א מ"ג). ובתלמוד נמצא קל ממנו, לענין פתימה. יטם ממה, verflochten. וכן הפועל ע"ד מרבנים טקטם את הלב, ungewissen, bannig ma- gen. והשם יטקטם מזה, שסתום בו סימן המין, Zwitter, ואין נכר בו זכרות. וש"ם בתלם : יורד ילטמין, נפתם שפעת השכר והריחה מהם וי"מ טמא שפתים מזה בחלוק, וענינו כמו ערל שפתים.

ממן

ממן, העתיד יטמן, נביה, הקל נרדף עם הסתיר

מ"ה כ"ה) : טלה הלב אחד (ש"א ו' ט') - lau- genbet : בורעו יקבץ טלאים (ישע' מ' י"א). טלוא שד' לנמרי-גונים שונים : כל-שה נקד וטלוא (בראשית ל' ל"ב) fleißig : העקרים והטלאים (שם שם ל"ה) : הגקחות והטלאות (שם שם ל"ה) : ותעשי לך במות טלאות (יחזק' מ"ו מ"ה) bunt, וע"א : ונעלות בלות וטקלאות (יהושע מ' ה') gefärbt, כנוי לחתיכי בלאות המושמים על מקום הקרע בבגד או במעור. וכן בתלמוד יטלאי ע"ג טלאי וחתיכת בגד סמרטוט נקרא טקלית.

מלל

מלל, פעל יוצא, בנינו מיעל, ענינו קירוי בית : הוא יבנו ויטללנו (נחמיה ג' מ"ו) bedenken, besondern mit Balken : לקח מארמית. בצל קורתיה, תרגום במלל שירותי. מלל שם רמיז לילה : אף שמינו יערפורקל (דברים ל"ג כ"ה) : וישע' ויטנו טלם (שם ח' י"ג). גם בארמית ענינו כן : וקטל שמיא (דניאל ד' י"ג). והרבו בתלמוד טללים. ובמליצה : טללי אדרות. ואף שהוא ש"ק יתרבה, כמו : נשמים. - טלמן, שע"ם (עזרא ב' כ"ד, נחמיה ו' מ"ה).

ממא

ממא, פעל עומד ויוצא, הב"ב. הקל עומד עיקר ענינו וזהמה, וכל מזהם מופרש ומרחוק מנגוע בו עד אשר יסדר : וטמא ער-הערב (ויקרא מ"ז י"ח) unrein sein : וטמא הארץ (שם י"ח כ"ח) ע"י זמה תתעב הארץ : וטמא במעשיהם (תהלים ק"ו ל"ט). כי טמאה נצב לעומת קדוש ולעמת טהור. הנפעל : וטמא ישראל (יהושע ה' ג') ע"י עין : והיתה אס-נטקאה (במדבר ה' ג') ע"י זנות. הפועל : טמא את-היכל קדשך (תהלים ע"ט א') verunreinigen : וטמא את-שם קדשי (יחזקאל מ"ג ח') entfäulen, entweißen. וכן יאמר על זהם דבר : וטמא את-התפת (מ"ב כ"ג) verunreinigen. עשאו מקום מינופת והרבה טמא בם זאת מזה. ועל דרחקה ותעוב : וטמאתם את צפוי פסילי בססך (ישעיה ל' כ"ב) verunreinigen. ועל הזנות : אשר טמא את דינה (ברא' ל"ד י"ג). ומ"ש מורה החלמל המוטמא בעצם : וטמא אותו הכהן (ויקרא י"ג כ"ה)

המשורש: ולא יקעם כל־העם להם (ש"א י"ד כ"ד)
 loffen, genießen: קעם קעמתי בקצה המסד (שם
 שם ט"ז): אל־יקעמו מאמה (יונה ג' ו') והכתנה
 מכל אלה אפילו אכילה קלה המביאה רק אל
 הרגשות טעם, כאמר: טועם ואין בכך כלום,
 אלוס: וחד אכל יקעמלו (איוב י"ב י"א) ר"ל מריש
 ומבחין טעם האכל וכן: וחד יקעם לאכל (שם ל"ד
 ג'). ועל הבחנת הדעת. merken, empfinden: קעקה
 כירטוב סחרה (משלי ל"ג י"ה) merken, fühlen: קעמו
 וראו כירטוב יי (תהי' ל"ד ט"ז) ר"ל בבחינה והשכלה.

כי כמו שהחיד יבחין בטעימת הגניעה. כן יבחין
 השכל בהשכלת המחשבה.

קעם שמו' אם על בחינת נשמי או בחינת רוחמי.
 הגשמי הוא בבחינת מר ומתוק: אמרש
 קעם בריר חלמט (איוב ו' ו') Gefchmack (ראוה
 שרש חלם): וקעמו בצמיחית ברבש (שמות פ"ג
 ל"א), והרחמי אם על הגאה והמנונה: אשה יפה
 וסרת קעם (משלי י"א כ"ב) fittenlos, אמר על החן
 כי יש יפי בלי הדור וכן. או על המדות במוב
 וברע: וברוך קעמך (ש"א כ"ה ל"א) das fittliche Be-
 tragen: וישנו את־קעמו (שם כ"א י"ד) שנה. מרח
 מנהגי מעשיו ומדותיו, כי מנהגי המרח המסירות
 לשכל כמלה למאכל. וכן יאמר טעם על עצה
 הגונה או דעה מכוונת אל הישרת האמת: משבעה
 משיבי קעם (משלי כ"ו ט"ז) ר"ל חכמים יועצים
 ודעים להשים סבה אל כל דבר, כי ידיעת סבת
 הדבר והמעשה ותכליתו הוא טעמו (כאמרם בתל':
 מה טעם אמרו'): וקעם זקנים יקח (איוב י"ב כ')
 Rath, כי בזקנים עצה: קעם המלך וגדלויו יונה
 ג' ו') וכן בארמית: ומצי שים קעם (דניאל ג' כ"ט).
 מן־קעמים ת'הש למאכלים עריבים ועימים לחדך:
 ועשה־ללי קעמקים. (בראשית כ"ו ר')
 Gefchmackhafte Gerichte. ובסג: אליהתאו למקעמיותי
 (משלי כ"ג ג').

קעם בנינו פעל, ענינו בארמית טעם לחדך אוכל
 כמו בעברית: ועשבא כתורין לך יקעמון
 (דניאל ר' כ"ב).

קעם בארמית ענינו רצון ומקידה: וקעם מרש
 חדיוש (עשרה ה' י"ד).

קעם בארמי' א' כמו טעם לאוכל ושותה בעברי':
 בקעם חמרא (דניאל ה' כ') קע (קעמון) קע

צמינה וכמו: קען עצל וחד (משלי י"ט כ"ד) -
 beten, Reden: קענו מחר לי (תהי' קט"ב ד'): וקענתם
 במלש במלבן (דמיה ט"ג ט'): כנפל קעמן (איוב ג'
 פ"ח). במעי אמו, או בארץ, ויתורנם: verfahren:
 Befüßbarkeit: והגם קענים בארץ יהושע י' כ"א:
 נקעם אותם יעקב (בראשית ל"ה ד'): וקענהו בחל
 (שמות כ' י"ג): ושמוני קעניו חזל (דברים ל"ג י"ט)
 verachten, הממונה הוא לא לשמור הדבר בשמור
 חזק כ"א להעלים הדבר מזולתו לכל יודע מקום
 מצאו לזולתו.

הנפעל פעל הזור: בוא בצור והקען בעמר
 (ישעיה ב' י') verfechten, fch.

ההפעיל: וילכו וקענו (פ"ב ו' ח') verfechten.
 מקעמן שם ת"ז לאוצר נעלם תצמון: נתן לכם
 קעמן (בראשית ט"ג כ"ג) Kefen: יש לנו
 מקעמים בשדה (דמיה ט"א ח') vergrabenes Eigen-
 thum: וקעמי מסתרים (ישעיה ט"ה ג').

מנא

מנא שם כלי מל לשוחות: ושמת בקנא (דברים
 כ"ו ב') Mene: ברוך קנאך (שם כ"ה ה') ר"ל
 דברים המנוחים במנא.

מנף

מנף, מ"י, בנינו מיעל, ענינו לכלוך: איכבה
 אקנאם (ש"ה ה' ג') befahlen: ובתלמ' שם
 יקנא, קנאף, במבואות הקסנאפות (שמואל
 א' ii) Menech.

מעה

מעה, פעל עמר ומנא, הקל ענינו שגנה ותעזת
 ואינו במקרא כ"א בתלמוד והוא עמר:
 העובר לפני התיבה יקעה, irte werden, sich irren
 והוא א' עם תעה בתיו הנמצא במקרא אלא שזה
 לרוב מוסרי טעות וייערה. והלו לרוב טבעי,
 טעות הדרך.

ההפעיל יוצא: הקעו את־עמי (יוחאל י"ג י')
 irte lassen, והשם יטעות בתלמוד מקח טעות.
 וכל תעה בעברית, טעה בארמית.

מעם

מעם, העתיד יקעם מ"י, בנינו קל, ענינו הרגשות

מִסְכָּח שְׂמִי' לַמֶּדֶת רַחֵם הוּד בְּהוּת: אַצְבָּעוּתִיהָ
דְּבוּקוֹת וְהוּא רַחֵם ד' אַצְבָּעוֹת: מִסְכָּרַת
מִסָּח (שְׂמִי' כ"ה כ"ד) *Sanfbreit*. וְהוּרַת הוּא מִלָּא:
מִרְחֵב שְׂכִין אֲמִרָל לַאצְבָּע כְּשֶׁהָן מִתּוֹדוֹת. וְהוּא
מֶדֶת שְׁלֹשָׁה מִסְכָּחִים. וּמָא: וְעִבְזוֹ מִסָּח (ר"ה ב'
ד' ח'). וְהִרְבִּי: הִגָּה מִסְכָּחִת נִתְּנָה יָמִי תְּהִלָּה לִישׁ
י' עֵד מִלִּצְהָ יֵאמֵר יָמִי קְצוּרִים וּמִדְּרִים לִי בְּמֶדֶת
מִסָּח: שְׁהִיא הִקְמִנָה שְׂבִמְדוֹ: מִסָּח עֲדֵי הִקְמִנָה
(מ"א ו' ט'). רֹאשׁ הַגֵּב שְׂכָלָה עַד מֶדֶת הַמִּסָּח.

וּי"א שְׁהוּא כְּנִי לְשִׁי קוּרָה: עֵד: וּיְמִינוֹ מִסְכָּחֵהָ
שְׂמִים (יְשַׁעִיָּה מ"ח י"ג) וְיִתְכֵּן עוֹד כִּי יִדְעָ הוּא
בְּמִלְאֶכֶת הַבְּנִין כִּי חוּק חֲצִי כְּדוֹד הַכֹּהֵן הוּא אֲבִין
הַמִּגִּירָת בְּאֻמְצִיּוּתָהּ עַל מִנִּי כָל אֶרֶץ הַכֹּהֵן וְהַשּׁוֹרָה
הַזֹּאת מֶדֶתָּה מִסָּח.

מִסְכָּחִין ת'הֵשׁ זָכַר לִילִידִים קִמְנִי עֲמֻמִּי בְּהַתּוֹלִים
וּמִסְכָּחִית: עוֹלָלִי קְפֹדִים (אִיכָה ב' כ')
Wie Kinde auf den. וְלִדְקָה הוּא לְשׁוֹן דִּד, *Armen*
וְעִין הַפֶּעַל מִסָּח.
מִסְכָּחָת שְׂתִי' לְמַלְבוֹשׁ הַמַּעֲטָף אֶת הַגּוֹף: הַבִּי
הַמִּסְכָּחָת אֲשֶׁר-עוֹלִיד רִיחַ ג' מִיִּד, *Wäsche*
Gülle, Spinnel: וְהַמִּסְכָּחִית וְהַדְּרִים (יְשַׁעִיָּה ג' כ')
וּבְתַלְמוֹד יִמְסָחִית הַסְּפָרִים, נִרְתִּיק.

מפל

מִפְּלִי, הַעֲתִיד יִפְּלִי, פֶּעַל עוֹמֵד, בְּנִינוּ קָל. עֲנִינוּ
הַתַּעֲסָקוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַשְׁתַּדְּלוּת בְּעֲנִינֵיהֶם
נְבוֹים וּפְחוּתֵי הָעֶרֶךְ: מִפְּלִי עַל־שָׂקֵר וְדִים (תְּהִלִּי
ק"ט ט"ו) *entfennen, andichten, außscheiden* (ט"ו ט"ו) וְאִלּוּם אֲתָם
מִפְּלִי-שָׂקֵר (אִיכָה י"ג ד'): וְתִפְּלִי עַל-עֲנִי (שֵׁם י"ד
י"ו), תַּתְּעַסֵּק לַחֲשֹׁב וּלְמַקֵּד עַל עֲנִי שְׁהוּא פְחוּת
עֶרֶךְ. וְעִדְדוֹ בְּתַלְמוֹד שְׁהַבְעִלִים מִפְּלִי בְּנִבְלָה,
ר' צִירִיכִים לְהַשְׁתַּדֵּל מִה לַעֲשׂוֹת בָּהּ. וְעַל הָעֲנִין
הַזֶּה כּוֹלָל ג'כ חֲבוֹר וְדוּבֹק, כִּי הַמַּשְׁתַּדֵּל עַל דְּבַר
הוּא מִתְחַבֵּר אֵלָיו וְהַמַּשְׁתַּדֵּל הוּא עֵינֶךְ. וְהִרְבֵּר
מִפְּלִי אֵלָיו, וְעִדְדוֹ בְּתַלִּי: יִפְּלִי לֹא נִכְרִי בְּדֶרֶךְ;
מִפְּלִי לִימִינוּ. וְכֵן דְּבַר גִּרְעָה הַבָּא אֲנִי דְּבַר נִכְבֵּד
יֵאמֵר עַל הַנִּכְבֵּד עֵינֶךְ וְעַל הַגִּרְעָה מִפְּלִי. וְכֵן יֵאמֵר
יִפְּלִי מְרִיבָה, עַל מִרְחַב דְּבַר פְּחוּת עֶרֶךְ. וְכֵן
נִקְרָא יִלְדִים קִמְנִים מִפְּלִי בְּעֶרֶךְ אֵל הַגִּרְעָלִים
וְגַם מִפְּלִי מְרִיבָה וְגַם בְּאִרְסִית נִקְרָא כֵן.

מִפְּלִי (ב' כ') כְּמִי מִפְּלִי דְּבַר בְּתַלִּי: יִהְיֶה
מִפְּלִי (רִנְיָא ב' י') *Rechenschaft ablegen*: אֲנִי
מִלְכָּא שְׂמֵת מִפְּלִי (שֵׁם ג' י') *du, König, hast einen Befehl ergoßen lassen*: בְּעַל מִפְּלִי (עוֹרָא ד' ח') הוּא
מִקְדֵּי הַמַּמְנִיחָה לְקִיָּם אֶת רִצּוֹן הַמֶּלֶךְ וּמִצְוֹתָיו,
Befehlshaber. וְקִרָא בְּעַל מִפְּלִי לְנִצִּיב מֶלֶךְ פִּרְס
אֲשֶׁר הַמִּקְדֵּי בְּשׁוּמְרֹן.

מען

מִעֵן, פֶּעַל יִצְאָה, בְּנִינוּ מִעַל, וְעֲנִינוּ עֲמִיתָה
בְּהִמָּה בְּמִשָּׁא: מִעֵן אֶת-בְּעִירְכֶם (נִרָא מ"ה
י"ו) *beladen*. וְהַמִּעֵן הוּא הָאֵדָם וְהַבְּהֵמָה מִעֲלֵהָ
מִהַמִּעֵן. וְהוּא הַהִבְדֵּל שְׂכִינוּ וְכֵן פֶּעַל עֲמִים, כִּי
עֲמִם נִאֲמַר עַל הַמִּשָּׁא כְּמִי שֶׁיַּעֲמִים אִישׁ עַל חֲמוֹרוֹ
רִיל שֵׁם עַל הַחֲמוֹר, וְפִה מִעֵנו אֶת בְּעִירְכֶם. וְיִשׁ
עֲנִינוּ נִעְצָה וְדִקְרִיהָ: מִעֵנִי חֲרִיב (יְשַׁעִיָּה י"ד י"ט)
erzelen, durchbohren. כִּי ב' עֵרֵב נִקְרָא דִקְרִיהָ
מִעֵן, וְיָם מִזֶּה מִעֵנו אֶת בְּעִירְכֶם, לְדִקְרוֹ
אֲנִתֵּן בְּרִדְבָן לִלְכֵת מִהֶרָה: כְּבִלְעֵ אֲמִעֵן אֵל
חֲמִד. וּמִשָּׁא ב' אֲרִמִית מִעֵנו. וּבְתַלְמוֹד יִפְּלִי
אֶת חֲבוֹר, רִיל נִתֵּן עֲלָיו מִשָּׁא חֲבוֹר דְּבַר, *et de laßet ihn mit einer Gelforderung*
Gorbettung. מִשָּׁא עַל כָּל דִּין וְדִבְרִים וּמִשָּׁא וּמִתֵּן.

מפה

מִפְּהָ, פֶּעַל יִצְאָה, בְּנִינוּ מִפְּהָ, עֲנִינוּ תִקֵּן אוֹ
מִדְּרָה לְפִי שְׁחֻחֶלֶת הַמֶּדָה מִפְּהָ הִיד:
וּיְמִינוֹ מִפְּהָ שְׂמִים (יְשַׁעִיָּה מ"ח י"ג) *zurecht machen, a-*
aus-. וְהַנִּבֵּן כִּי הוּא לְשׁוֹן רִקְעָה וְרִדְדָה, *aus-*
spannen: אֶת הוֹלֵם מִפְּהָ תִנֵּן עִם דְּמִסְמָח בְּקוֹרְנִסָּא:
אֲשֶׁר-מִפְּהָתִי וּרְבִיתִי (אִיכָה ב' כ') *formen, in geß-*
eige Ordnung bringen. הָא תִקֵּן וְהִיִּשְׁרָה, עֵד
אֲשֶׁר מִפְּהָתָה בְּעִיסָה בְּתַלְמוֹד. שְׁלֹשָׁה וּמַגְלַת
הַעִיסָה וּמִכָּה בִידִיהָ עֲלֶיהָ לִתֵּן לָהּ תְּמוּנַת הַכֹּהֵן,
וְאֲמִי מִפְּהָתִי עַל הִיִּשְׁרָה הוֹלֵד וְהַשּׁוֹאֵת אִיבְרִיו
וְתִקְוָה בַּעַת לִידָה, וְהִיִּשְׁרָה עַל הַגִּרְעָלִים שְׂאֲחִיכ.
וְקִרְבֵּן לִזֶּה תִרְעוֹם דְּלִפְמִית בְּסִידִינִים, ר'ל הַתְּתוֹל
בְּאֻמְצִיּוֹת לְהִיִּשְׁרָה הָאֲבִירִיכ. אוֹ מִיִּרְשׁוֹ כֵּן מִעֵנִין
מִסְמָחַת הַמִּדְרָה עֲמֻקָּה וְהַתְּתוֹל. וְיִשׁ מִתְרַנְּמִים: *die*
ich auf den Armen getragen aus gepflagt. וְהוּא
הַגִּמּוֹן לְפִי הָעֲנִין.

מָרַד ענינו דחיה הסרה ממעלה ומדרגה: ולך

מָרַדִּין מִן־אֲנָשָׁא (ריגאל ד' כ"ג) und dich nicht

man ausstoßen von den Menschen

מרה

מְרִיָּה שם ליחות ורטיבות היוצא מן המכה

והמפגע: וחבורה ומכה מְרִיָּה (ישעיה א' ו')

elternbe Wunde: לחיבור מְרִיָּה (שופטים ט"ז מ"ט)

reißt, feucht, ר"ל שהיתה עוד רטובה מן לחות

החיים.

מרה

הַמְרִיחַ מעל יוצא, בנינו הפעיל, ענינו יגיעת

עמל: אף ברי יְמַרְחֶנּוּ עב (איוב ל"ז א')

bemühen, והמפרישים מירשו בו איש לדרכו. ועל

דעתי אף ברי הוא שם הרוח החזק הנקרא בל"א

Boreas, הוא מטריח העב הכבד המעובר מים

לעלות ולהפיץ ענן אורו להמסיר, כי יטריח יאמר

על הנעת משא כבד, ואולי זה כונתו התלמוד:

שם מלאך הממונ' על הגשם נקרא אף ברי כדרכם

לקרות כח טבעי בשם מלאך. ונקרא הרוח הזה

בתאר אף, למי שהוא נושב בחזקה, וע"ש ברר

מ' אחר.

מִרְחָה שמו' על כבד משא ויגיעת עמל: היו עלי

לְמִרְחָה (ישעיה א' י"ד) Saft, Lebertran, כל

מעשה ופעולה שקצה הנמש בה לעשותה או

בהעשות לה נקרא מרח: מִרְחָה ומשכאם וריבכם

(דברים א' י"ב), הם התלאות שהלאורו ביגיעות

תואנות. והכינו נופל בש"ם על הפועל ועל הפעולה

וענינו המרח שהמרחתם אותי והיגיעו' אשר יגיעתי

בכם יום יום. ובמפרי המחברים 'מִרְחָה, וענינו

כמו מרח.

מרה

מְרַחֵם מלת תאר הפעל, להנביל זמן בפעולה,

וכשהוא בא במשפט בדרך ענינו להורות

שליחות מציאות הפעולה בזמן הקדם שהפעולה

עדיין לא הגיעה אל המציאות מה שהגיעה אח"כ:

מְרַחֵם ידוה בארץ (בראשית ב' ה') noch nicht: מְרַחֵם

יצאח (שם שם) ענינו מה שהיה אח"כ לא היה עוד

אז. ויש הוראתו כמו עוד מעט: מְרַחֵם תיראון מפני

יי אלהים (שמות מ' ל') bald, ר"ל עוד מעט מועד

תיראון. ודרכו לבוא לרוב בפעל עתיד במקום עבר,

מְסַפֵּר שמו' לשר נגיד ומשול: מקדו עליה מְסַפֵּר

(ירמיה נ"א כ"ז) Botschafter, Anführer:

וּמְסַפֵּרֵיךְ כְּנֹבֵי נֹבֵי (נח"י י') edle Fürsten.

מפ

מְסַפֵּף מעל עומד, בנינו קל ענינו צעידה מרחפת

דרך נאה: הלוך וּמְסַפֵּף תלכנה (ישעיה ג')

ste gehen stets hüpfend einher מ"ט כדרך הגשמים

המתפארות ביסין, המהלכות בפסיעות קטנות.

דומה לאמרם בתלמוד לא מחזקות ולא גדישות

אלא 'מְסַפֵּפֹת ר"ל שזה. כן היו פסיעותיה' משערו'

עקב בצד אגודל.

מָסָף שמו' כולל קצין ילדים קטנים: לחם למי

המָסָף (ברא' ט"ז י"ב) Kinder: (ונשיהם ובניהם

וּמְסָם (במד' ט"ז כ"ז): הרגו כל־זכר בְּמָסָף (שם ל"א

י"ט): ולדתיחש בכל־מָסָף (דה"ב ל"א י"ח): רלנו

וּלְמָסָפֵנוּ ולכל־רכושנו (עזרא ח' כ"א).

מפש

מְסַפֵּשׁ מעל עומד, בנינו קל ענינו בעצם כמו

מָסָף fett sein, והושאל מזה על סכלות:

מְסַפֵּשׁ כחלב לבם (תהי' ק"ט ע') verachtet, gefühllos

sein, והמליצה בזה, שלבם אמום מרעת והרגשה

כחלב והושמן שהוא החלק היותר חסר הרגשה

מכל חלקי הגוף, ולכן יקרא שוטה אינו מרגיש

מְסַפֵּשׁ. ובמליצת מיסדי התפלה מְסַפֵּשׁת מה.

מְסַפֵּת שמו' לכן שלמה המלך (מ"א ד' י"א).

מרד

מָרַד מ"י, בנינו קל ענינו מרחף ודחיה, fortstoßen,

ונדוש ממקום למקום: דלת מְרַדֵּם מדיני אשה,

(משלי י"ט י"ג) eine stets rinnende Dachtraufe ist der

Bank des Weibes: דלת מְרַדֵּם ביום סגריר (שם כ"ז

מ"ט) וכל מי אשר עסקיו שונים ורבים ואחד לוחץ

ורודף את חבריו נקרא במליצת המחברי': מְרַדֵּם,

von Wechsellästen überhäuft, ותרנו' של ויגרש, ומרד.

וכן: ולך מְרַדֵּם מִן־אֲנָשָׁא (ריגאל ד' כ"ב).

מְרַדֵּם שם ע"פ: בת מְרַדֵּם בת מי זהב (בראשית

ל"ז י"ט).

בו בתלמוד על הגרנד: 'סָרָף בקלפי', rütteln, bürschelnder mischen 'סָרָף יין ושמן, וכן סָרָפִין בלולביון.

הנפעל: אם טרף וְסָרָף (שמות כ"ב י"א) - gerteln; sen werden כל-היוצא מזה: וְסָרָף (ירמיה ה' י'). הפועל: טרף סָרָף יוסף (בראשית ל"ז ל"ג). ההפעיל ענינו כלכל ומחיה: הַסָּרְפִי לחם חקו (משלי ל"ח) - speisen, ernähren; מן: ותתן סָרָף לביתה (שם ל"ח מ"ט) בני למוזן די הספוק בלי מותרות (ע"ש ירש).

סָרָף שתי' לעלה בעודו באבו, füttern: עלה זית סָרָף (בראשית ה' י"א) füttern; כן מצד שהיה רטוב וירוק הביר כי חסר המים, והארץ שבה לתת יבולה, ועלה בארמית טרפא, ומה: סָרְפִי צמחה (יחזקאל י"ז מ').

סָרָף שם ת"ז לטריפת החיות: ער-אבל סָרָף (במדבר כ"ג כ"ד) - Raub, gertiffenes Vieh;

סָרָף בני עליה (בראשית ט"ז מ') ש"ם: והכרתי מארץ סָרָף (נחום ב' י"ד) תאר: והכמיר על-סָרָף (ישעיה ל"א ד'). ותאר השם: אדיר מהררי-סָרָף (תהלים ע"ז ה') פי' שם חיות טורפות. ויש מה שהושאל למחית אדם שהוא ע"י לקיחה זה מזה כטריפה בחיות: סָרָף נתן ליריאו (תהלים ק"א ה') Raubung: ותתן סָרָף לביתה (משלי ל"א מ').

סָרָף שתי' לבהמה דרוסה: סָרָף לא ישרם (שמות כ"ב י"ב) gertiffenes; נבלה וסָרָף לא יאכל (ויקרא כ"ב ח') סָרָף לא-הבאתי אליך (בראשית ל"א ל"ט). ומה שקראו בתלמוד לנקיבת ריאה בבהמה 'סָרָף עצה'ש, מצד הקבלה אשר בידם, כי החסרונות האלה בבהמה מצד העדר הבריות אינה חיה, כטרפה דרוסה.

סָרָף־לֵא שם אומה מחוץ לארץ אשר שלח מלכי אשור לשבת בשומרון: סָרָף־לֵא אפרסיא (עזרא ד' מ').

כמו במלת או: סָרָם וכבה (ש"א ג' ג'), עדיין לא כבה וקריב לכבות ועל המעט מחובר על העבר: ושמאל סָרָם ידע אתיו וסָרָם ינלה אליו דבר יי (שם שם ו'). ובה"א השאלה: הַסָּרָם תדע כי אברהם מצרים (שמות י' י') וכי עדיין לא ידעת? וכשהוא בא בשני משמשים המצטרפים וע"י בבחינת הזמן או ענינו כמו קדם או לפני: והמה סָרָם ישכבון (יחזקאל ב' ח') qe, bevor, כאלו אמר לפני שכיבתם עלתה אליהם: סָרָם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת (בראשית כ"ד מ"ט) לפני כלות דבורו: סָרָם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על הבית (שם י"ט ד'). וברות (ג' י"ד) הכתיב: סָרָם. וכן בשמשות אות בכל"ם: סָרָם אמות (בראש' ט"ה כ"ח) מעמו לפני סותי כי לפני לא יבוא לשמש כ"א בשם: סָרָם יבוא החרסה (שופטים י"ד י"ח) לפני זמן שיבוא: סָרָם שומ-אבן (הגי ג' מ"ט) לפני שום. ועפ"י תבין דעת רש"י, ולחנם תפס עליו הראב"ע, ואין צורך לדחק שדחק הר"ק בפי' המלה הזאת.

טרף

סָרָף, העתיד וְסָרָף גם וְסָרָף (בראשית ט"ז כ"ז) פי', רביב. הקל ענינו דריסת חיה ועמו-הדפה וגרנד והשחת' וקריע' דבר בחמה ובמהירו': אפו סָרָף וישטמני (איוב מ"ז מ') - gertiffen, gerteln; ר"ל טרף אותי באפו אחר שישטמני או ר"ל אפו טרף אותי ועוד ישטמני ולא נח כעסו בטרף. כי המורה טורף ודורס בכעס ובו ינוח רגזו: כי הוא סָרָף (ירמיה' ח' י') (חושע י' א') - verwunden; וְסָרָף זהו את-קדקדך (דברים ל"ג כ') סָרָף טרף יוסף (בראשית ל"ז ל"ג): מן-סָרָף באריה (תהלים ד' ג'): סָרָף נפשו באפו (איוב י"ח ד') gertiffen, כי הכועס דעתו מסוככת, כאמרם בתלמוד: מפני 'סָרָף הרעת: וְסָרָף לעד אפו (עמוס א' כ') gertiffen; ותפעם רוחו, תרגום ומטרפא רוחיה, וכן ישמשו

אות י

הסכמת רצון לחפץ וזולתו: וְיִזְאֵל הַכְנַעְנִי לְשִׁבְתָּ (יהושע י"ז י"ג). מַעֲתָה הַחֹל לְשִׁבְתָּ מוֹשֵׁב בְּסֶחַח: וְיִזְאֵל לָלֶכֶת כִּי לֹא־נִסָּה (ש"א י"ז ל"ט), הִיָּה חֶמֶץ לַנְּסוֹת לָלֶכֶת כֵּן: וְיִזְאֵל אֱלֹהִי וְיִדְבְּקֵנִי (איוב ו' ט') תְּקוּהָ הַלּוֹאִי חֶמֶץ אֱלֹהִי (ע"ש אלה).

יאר

יָאֵר שֵׁם נֶאֱמַר בְּכָלל וּבִיחּוּד, עַל כָּל נָהָר בְּכָלל, וּבִיחּוּד כְּאִשֶּׁר יִבּוֹא עִם ה' אֱלֹהֵי הַיִּדְיָעָה, עַל נִילוּס וְעַל הַדָּקֵל וּפֶרֶת. וְכֵל יָאֵר שְׂאֵצֶל מִצָּרִים הוּא נִילוּס לִנְסוֹת מִשְׁפָּחוֹת מִצָּרִים, כְּאִשֶּׁר נִמְצָאוּ בְּצִיּוֹנִי קְדֻמוֹנִים נִקְרָא הַחֹל הוּא יָאֵר אוֹ יַעֲרָא וְאֵצֶל בָּבֶל הוּא פֶרֶת וְאֵצֶל אֲשׁוּר הוּא הַדָּקֵל הַנִּקְרָא, Zigie; וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיָּאֵר (כְּרֹאשִׁי מ"א א') Willfluss: עֲרוֹת עַל־יָאֵר עַל־פִּי יָאֵר (יִשְׁעֵיהֶם י"ט das Grün am flusse, an der Mündung des flus- f: אשר אמר לי יאֵר (יחזקאל כ"ט ז'), וּבִסְמֵן הַרְבִּי: עַל־הַגְּדֵרוֹת עַל־הַיָּאֵרִים (שם ח' א'); בְּקֶצֶה יָאֵרִי מִצָּרִים (יִשְׁעֵיהֶם ז' י"ח), וְהַרְבִּי: וְיָאֵרִי מִצּוֹר (שם י"ט ו') וְנִמְצָאָה מִעַם אַחַת כָּלִי יוֹד: וְעֵלְתָּה קֶצֶר כָּלָה (עֲמוֹס ח' ח') רָל כְּעֵלְתִּי יָאֵר מִצָּרִים לְהַשְׁקוֹת כָּל אֶרֶצָה, לְהַצְמִיחַ מִצָּא דְשָׂא וְתַנּוּכָת שְׂרִי, כִּמּוֹ: מִי זֶה בְּיָאֵר יַעֲלֶה (ירמיה מ"ו ז'): וְעֵלְתָּה בְּיָאֵר כָּלָה (עֲמוֹס מ' ה').

יאש

בְּיָאֵשׁ פֶּעַל עוֹמֵד וּיּוֹצֵא, בְּבִיב, הַנִּפְעֵל עֲנִינוּ הִסָּה דַּעַת מְדַבֵּר וּבוֹחוֹ לְבַלְתִּי חֵשׁ לִי, או חֶסֶר תְּקוּהָ מְדַבֵּר שְׂהִיָּה מְקוּהָ לְהַשְׁיִנוּ: וְיָאֵשׁ מִמֶּנִּי שְׂאוּל (ש"א כ"ז א') die Hoffnung aufgeben: לא אמרת נֶאֱשׁ (יִשְׁעֵיהֶם ז' י') רָל הַדְּרִיךְ הוּא אֲשֶׁר יִגְעַת בִּי לֹא אֲמַרְתָּ עָלָיו שְׂהוּא נּוֹאשׁ וְאִין תְּקוּהָ בּוֹ (ע"ש דֶּרֶךְ): וְתַאֲמַרְי נּוֹאֲשׁ (ירמיה פ' כ"ח) רָל אֲבִרְהָה תְּקוּת לְבִי לָלֶכֶת אַחֲרֵי ה': וְאֲמַרְוּ נּוֹאֲשׁ (שם י"ח י"ב): וְלִדְחָה־אֲמַרְי נּוֹאֲשׁ אֵיזִיב ו' כ"ח דְּבָרִים אֲשֶׁר אִין תְּקוּהָ וְתוֹעֵלֶת בָּהֶם עוֹד:

אות י' הוּא אות העשירי בַּסֵּדֶר הָאֱלֵפִי' בֵּית א', וִיקְרָא שְׁמוֹ יָד, עַל שֵׁם צוּרְתּוֹ וְתַבְנִיתּוֹ בְּמִסְבָּעוֹת פִּינִיקִי וְעֵבְרִית, שְׂהִיָּא כְּמוֹ שְׁלֹשָׁה קוֹיִם צִמְרִים יַחַד בְּרִמּוֹת אֲצִבְעוֹת יָד, וְלֹאוֹת כִּי הַבְּאוּר הַזֶּה קָרִיב לְאַמֶּת, הוּא: כִּי הָאֵת י' נִקְרָא בְּלִשׁוֹן עִשְׂיָאִיָּא Jaman, הַקְּרִיב לְיִמִּין כְּעֵבְרִית die rechte Hand, מִסְפֵּר אות י' הוּא עֲשִׂירִי.

יאב

יָאֵב מ"ע בְּנִינוּ קֵל עֲנִינוּ כְּמוֹ תַאֲב הַמּוֹרָה חֶמֶץ וְתוֹשׁוּקָה לְדִבֵּר: כִּי לְמַצּוֹתֶיךָ יָאֵבְתִּי (תהלים ק"ט קל"א) Verlangen tragen. וְיָאֵבְתִּי גַם יָאֵבְתִּי, שְׂמוֹת ע"פ (וְמוֹה גַם יָאֵבְתִּי, יָאֵבְתִּי). יָאֵבִיךְ שֵׁם עֲצֵם פֶּרְטִי א' לָבֵן מְנֻשָּׁה (כְּמִדְבָּר ל"ב מ"א) ב' לְאַחַד מִן הַשּׁוֹפְטִים בִּישְׂרָאֵל (שׁוֹפְטִים י' ג'), אֲבִי מְדַרְכִּי (אֲסַתֵּר ב' ה'), וּבִכְנוּי הַיָּאֵבִירִי (ש"ב כ' כ"ח).

יאל

נֶאֱזָל פֶּעַל עוֹמֵד, בְּבִיב, הַנִּפְעֵל עֲנִינוּ סְכֻלוֹת: אֲשֶׁר נֶאֱזָלְנוּ וְאֲשֶׁר חֲטָאנוּ (כְּמִדְבָּר י"ב י"א beifört werden, וְהַכּוֹנֵה חֲשׁוֹב מַחֲשַׁבְתָּ אוֹלֶת: נֶאֱזָלוּ שְׂרֵי צֶעַן (יִשְׁעֵיהֶם י"ט ז') חָרַב עַל־הַדְּבָרִים נֶאֱזָלוּ (ירמיה ג' ל"ח) רָל הַקּוֹסְמִים יִשְׁתַּבְּשׁוּ בְּשִׁכְלָם ע"י הַחֶרֶב.

הַנִּפְעֵל עֲנִינוּ הַסְכַּמַּת מַחֲשָׁבָה וְרִצּוֹן לַפֶּעַל דְּבַר וְתַחלָּתוֹ, ע"כ יִבּוֹא תַמִּיד מַצְטַרֵּף עַל פֶּעַל הַבֵּא אַחֲרָיו בְּמִקּוֹר עִם לְמִד' לְהוֹרֹת בּוֹ חֶפֶץ וְרִצּוֹן בְּמִקּוֹם פֶּעַל עוֹד: הַזְּאִיל י' לַעֲשׂוֹת (ש"א י"ב כ"ט wollen: הַזְּאִיל מִשָּׂה בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְדִבְרֵי א' ה') anfangen, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה קוֹדֵם לַמַּעֲשֵׂה וְהַתַּחלָּתָה: הַגְּדִינָא הַזֹּאֲלִיתִי לְדַבֵּר אֶל־אֲדִינִי (כְּרֹא' י"ח ל"א): וְלֹא הַזְּאִילְנוּ וְנִשְׁבַּ (יהושע ז' ז') הַזְּאִיל קַח כְּכָרִים (ט"ב ה' כ"ט) gefälligig sein לוֹ יְהוֹ רִצּוֹנֶךָ: הַזְּאִיל נָא וְלִין (שׁוֹפְטִים י"ט ו'): הַזְּאִילוּ מְדַרְכִּי (איוב ו' כ"ח): וְיָאֵל מִשָּׂה לְשִׁבְתָּ אֶת־הָאִישׁ (שְׁמוֹ ב' כ"א)

יִשְׁעִיה לִי כִּיהָ : על אוֹבֵל אֵלִי (הַיֵּל ח' כ') אֵלֶּךָ ת' יוֹד.

יִבֹּל שם קֶרֶן הַשּׁוֹפָר לִתְקוּעָה בּוֹ וְהוּא שֶׁל אֵיל : במִשְׁךְ בִּקְרֵן הַיִּבֹּל (יִשְׁעִיה ו' ה') וְסוּחַ נִכ' : במִשְׁךְ הַיִּבֹּל (שְׁמוֹת י"ט ג') Subelposaune : ובסִר שׁוֹפְרוֹת הַיִּבֹּלִים (יְהוֹשֻׁעַ ו' ד'). וְנִקְרָא שְׁנֵי הַחֲמִשִּׁים אַחֵר ו' שְׁמִימוֹת וְעֵצֵי הַשְּׂאֵלָה : יִבֹּל הוּא שְׁנֵי הַחֲמִשִּׁים (יִקְרָא כ"ה י') : שְׁנֵי הַיִּבֹּל (שם כ"ה ג') Gefäße, לְפִי שֶׁתּוֹקְעִין בּוֹ בִּיּוֹבֵל. ואֵין זֶה טַעַם מִסִּפְקִי. וְאֵלֶּי עִשׂ שְׂיִבֵּל אִישׁ אֵל אֲחִיזוֹתָו וְאִישׁ אֵל מִשְׁפַּחְתּוֹ יִבְא.

יִבֹּל שֶׁתִּז' לְכָל תְּבוּאָה כְּמוֹ שֶׁתְּבוּאָה הוּא מִל' הַבָּאָה וְהַכְּנָסָה כֵּן יִבֹּל מִן יִבֹּל. שְׂהוּא נִכ' הַבָּאָה. עַל פִּי הָאֵרֶץ : וְנִתְּנָה הָאֵרֶץ יִבֹּלָה (יִקְרָא כ"ו ד') Frucht : ואֵין יִבֹּל בְּנִפְנוּס (חֲבִקוּק ג' י'). וְעַל הוֹן הָאָדָם : יִבֹּל יִבֹּל בֵּיתוֹ (אִיּוֹב כ' כ"ה) : תְּבוּאָת זֶרַע. וְכֵלִי יוֹד : כִּי־יִבֹּל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ (שם ט' כ'). וְכִבְר כִּתְבֹתִי בִּשְׂרֵשׁ כּוֹל. ו'ם מוֹדָה : יִבֹּל לְחִמּוּרִים (שׁוֹפְטִים י"ט כ"א) וְעִשׂ בָּלָל.

יִבְלַת שֶׁם מִין נָנַע : אֲדִיחֻרִּין אֲרִיבְלַת (יִקְרָא כ"ב ג') Gefährde :

יִבֹּל בְּאִרְמִית עֲנִינוֹ הוֹלֵכָה וְהַבָּאָה : וְהַיִּבֹּל הִמּוֹ לְהוֹכֵלָא דִּי בָבֶל (עוֹרָא ה' יד') und brachte

He in den Tempel zu Babel

יִבֹּל שֶׁם עִם לֶכֶן לְמֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִידָה לוֹ עֲדָה : וְתִלְד עֲדָה אֵת יִבֹּל הוּא הִיָּה אֲבִי יוֹשֵׁב אֶדְלָה וּמִקְנָה (בְּרֵאשִׁית ד' כ').

יִבְלַעֲם שֶׁם עִיר בִּשְׁבַט מְנַשֶּׁה (יְהוֹשֻׁעַ י"ז י"א) וְלַעֲוֹמָתוֹ נֹכַח שֶׁם הָעִיר הַזֹּאת בְּדִהִי א' ו' נִיָּה : גִּלְעָם. — יִבְרָקְהָה שְׁעִים.

יבם

יִבֵּם פִּי בְּנִינוֹ מִיַּעַל עֲנִינוֹ נִשְׂוֵאִי אִשֶּׁת אָחִי הַמֵּת : יִבֵּם אוֹתָהּ (בְּרֵאשִׁית ל"ח ח') : לֹא אִבָּה יִבְמִי (דְּבָרִים כ"ה ו') die Beirathseße vollziehen

יִבֵּם תֹּאֵר לֹאֵה אִישׁ הַמֵּת : מֵאֵן יִבְמִי (דְּבָרִים כ"ה ו') וְאִשֶּׁת אָחִי הַמֵּת נִקְרָאת יִבְמָה אוֹ יִבְמָת : לִקְחַת אֶת־יִבְמָתָהּ (שם שם ו') : הִנֵּה שְׁבָה יִבְמָתָהּ (רוֹת א' ט"ו) בְּהַצְרָמָתָהּ עַל בַּעֲלָהּ.

ו'א כִּי נֹאשׁ תֹּאֵר לְאִיּוֹב הַנֶּעֱזֵב מִכָּל תְּקוּהָ. ר'ל אֲמַרִי הַנֹּאשׁ תַּחֲשׁבוּ לְדוֹח. וְיִתֵּר נִכּוֹן כִּי נֹאשׁ תֹּאֵר לְאִמְרִים. ר'ל אֲמַרִים אֵין תּוֹעֵלַת בְּרָם תַּחֲשׁבוּ לְדוֹח הַכְּמָה.

הַמִּעֵל יִצְאָה לְשִׁלּוּשִׁי : וּמִבְתִּי אֲנִי לְיֹאשׁ אֵת לְבִי עַל כָּל הָעֵמֶל (קֹהֵל ב' כ') מִבְּב אֵת לְבִי לְאִמֵּר נֹאשׁ עַל כָּל הָעֵמֶל. יִנְאֹשׁ הַגּוֹכֵר בְּתַלְמוֹד יִדְעִי, אֲבָרָה שֶׁהִסִּיר בַּעֲלָיו הַתְּקוּהָ מִמֶּנּוּ לְהַשִּׁיגָה עוֹד. יִאֲשִׁיָּה שֶׁם עֲצַם פִּרְסִי (נִזְכִּירָה ו' י').

יִאֲשִׁירָה שְׁעִים לְמֶלֶךְ יִהְיֶה, אֲשֶׁר מֶלֶךְ מִשְׁנַת שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶחָד עֶשְׂרֵה שָׁנָה עַד שְׁנַת שֶׁשׁ מֵאוֹת אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה לְפָנֵי הַתְּחִלָּה מִסֵּטֶר הַנִּזְכָּרִים (ט"ז כ"ג כ"ד).

יאת

יִאֲתָה מִעַל עוֹמֵר, בְּנִינוֹ קָל. עֲנִינוֹ רֵאיוֹ וְנִכּוֹן, אוֹ הַמִּית לֵב לְדַבֵּר : כִּי לֶךְ יִאֲתָה (יִרְמִיָּה י' ו') geizmen, gebähren : אֵךְ בּוֹזֵאת בָּאוֹת לָכֶם (בְּרֵאשִׁית ל"ד ט"ו) einwilligen, zu Willen sein : (יִאֲתוּן הַכְּהֹנִים ט"ב י"ב ט') bereit willigen. יִאֲתָרִי שְׁעִים (דִּהָ א' ו') וְלַעֲוֹמָתוֹ נֹכַח (שם שם ו') יִאֲתָרִי בַּמָּקוֹם יִאֲתָרִי.

יכב

יִכְבֵּב פִּי בְּנִינוֹ מִיַּעַל עֲנִינוֹ קוֹל יִלְלָה וְדֹאגָה עַל דָּבִי : וְנִקְעַב אִם סִיסְרָא (שׁוֹפְטִים ה' כ"ה) jammern, weineln. וְכָל הָרִיעַ וְתִרְעוּהָ תִּרְגּוֹם יִכְבֵּא.

יכל

הַיִּבֹּל, הַעֲתִיד יִבֹּל, פִּי בְּכִיב. הַהַמִּעֵל עֲנִינוֹ הַבָּאָה : וּבְתַרְגּוּמוֹם אוֹבֵלִים (יִרְמִיָּה ל"א ט') leiten, zurüd bringen : מִי יִבֹּלִילִי עִיר מִצּוֹר (תְּהִלִּים ט' י"א) : יִבֹּלִילִי שִׁי לְמֹדָא (שם ע"ז י"ג) : יִבֹּלִילִי רִנְלִיָּה מִרְחֹק לְנֹד (יִשְׁעִיה כ"ג ו') ihre Süße tragen : He, in fremder Berne zu weilen

הַהַמִּעֵל : יִבֹּל שִׁי לֹא צִבְאוֹת (שם י"ח ו') : מִבְּנֵן לְקִבֵּר אוֹבֵל (אִיּוֹב י' י"ט) : כִּשָּׁה לְשִׁבָּח יִבֹּל יִשְׁעִיה ג' ו' וְכֵלִי יָחַם שְׂאֵלָיו : וּבִשְׁלֹם תּוֹבֵלָן (שם ג' י"ג) : תּוֹבֵלָהּ בְּשִׁמְחוֹת וְגִיל (תְּהִלִּים ט"ה ט"ז) יִבֹּל אוֹ יִבֹּל שֶׁם מִלֵּן : וְעַל יִבֹּל יִשְׁלַח שְׂרִישֵׁי (יִרְמִיָּה י"ז י"ח) Ad : סִלְמִים יִבְלִי־מִים

ההפעיל מסבב לאחר להיות עמל בעדו, או שייפענט: הונעקם יז בדברכם (מלאכי ב' יז): הונעקתני בענותיך (ישעיה מ"ג כ'), müde machen, (ישיעה מ"ג כ'), לא הונעקתך בלבונה (שם) ich belästigte dich nicht mit Weißrauch, b. h. ג"כ ב"ג: indern ich Weißrauch-Opfer von dir verlangte ואמרתם במה הונעקנו (מלאכי ב' יז).

יגע ת"הש לקנין הבא ע"י עמל ויועזה: משיב יגע ולא יבלע (איוב כ' יח) mühsam erworben, nee, erarbeitetes Gut

יגע ת"הש לעיף: ואתה עיף ויגע (דברים כ"ה יח) müde, abgemattet כל-הדברים יגעים (קהלת א' ה') כנוי להתמדת המעשה והפעולה בדברים המטביעים, כאלו הם ינעים מרוב הפעולה. כי כל ההיום והנפסדים לא ינחו רגע על ענין א', אבל הולכים ומשתנים: ושם ינחו יגעי כח (איוב ג' י"ט): יגייע תאר לכל קנין הקניו בעמל ועבודה: יגייע כפיך כירתאבל (תהלים קכ"ח ב'), Arbeit: גייע מצרים וסחר כוש (ישעיה מ"ה יד): ויבנו זרים ויגייעו (תהלים קמ"א יא): ויגועכם בלא לשבעה (ישעיה נ"ה ב'): סביתו וקניינעו (נחמיה ה' יג). יגייעה שמ"ג לעמל רב: ולהג הרבה יגייעת בשר (קהלת י"ב יב), ר"ל להג ספרים מינעים הגוף בעמל שוא:

יג

יג"ר פ"ע בנינו קל ענינו פחד ומורא: אשר יגרת מפניהם (ירמיה כ"ב ס') fürchten ואשר יגרתיו יבוא לי (איוב ג' כ"ה) bange sein, befürchten, הוא דאנה: יגרתיו כל עצבתי (איוב מ' כ"ה) כל אלה שהם בלי קשור מ"ם הם דאנה. ר"ל דאנתי מלפנים על כל העצבות האלה שהשיגני כי ידעתי לא תנקני מהם ע"כ לא אכל לשכוח מרי שידיו. או ר"ל בכל היסורים והצרות ששבלתי עד כה יגר אני שיבוא עוד יותר כי ידעתי שלא תנקני עוד (יותר חלקי הבנין בשרש גיר).

יד

י' שם עצם נקבה, עקר הגתתו על אבר האדם: ויתקדך (בראשית ל"ח כ"ה) band י' ימינו (שם) מ"ה י"ח: והחזיקי את ידך בו (שם כ"א י"ח): והרביני:

machen, ובא בחסרון יורד איתן כי משפטו וינעה וכמורו: גוער בים ונקשרו (נחום א' ד').

ההפעיל: כי יי הונה על-דברםשעיה (איכה א' ה') betrübt, elend machen ושמתיה ביד מניק (ישעיה נ"א כ"ג): עד אנה תלניון נפשי (איוב י"ט ב'): כמו תונה לתפארת הקריאה:

יגון שמו לעצב ואבל: יגון בלבבי (תהלים י"ג ג') Trauer, Kummer, Grief ונסו יגון ואנחה (ישעיה כ"ה י'): מבליונתי עלי יגון (ירמיה ה' יח) eine Erweiterung mit auf den Kummer! יתן הבלנה ושעשוע כמעט להקל יגוני מעלי: — שברון יגון ותלאי (יוקאל כ"ג ל"א) der Belästigung und des Grames sollst du voll werden את-שיבתי יגון שאלה (בראשית מ"ב ל"ה): כי בלו יגון דדי (תהלים לא י"א): מיגון לשמחה (נאחם מ' כ"ג): ושמתים מיגונם (ירמיה לא י"ג). תהנה שמ"ג מזה: דלפה נפשי מתונה (תהלים ק"ט כ"ח): וכן כסיל תונת אמו (משלי י"א א'): ילד כסיל לתנה לו (שם י"ז כ"א).

יגלו שם ע"ם (מסדרי ל"ד כ"ב).

יגע

יגע פע"ז גב"ב. הקל עוסה, עקר ענינו עיפות: עדי כייגעה ירו (ש"ב כ"ב י') ermüden ירוצו ולא ויגעו (ישעיה מ' לא): לא יגעו לריק (ישעיה מ"ה כ"ג): ויגעו עמים בדיואש (מקבוק ב' י"ג) ועשו נערים ויגעו (ישעיה מ' לא): ברב דרכך יגעתי (שם כ"ז י') erschöpft werden ועמי מה שהוא עמל רב להשיג דבר מה, ואז יבא בקשור ב"ת בהיות שם אחריו אשר היגיעה מצטרף עליו או בלמ"ד בהיות פעל אחריו: אשר לא יגעתי בה (יהושע כ"ד י"ג) ich mühte um eine Sache geben כייגעת בי ישראל (ישעיה מ"ג כ"ב) באשר יגעתי מנעורך (שם מ"ז י"ב): אל-תיגע להעשיר (משלי כ"ג ד') streben, וכן כשבא תיהם אחריו הוא בלמ"ד: למה-זה הבל איגע (איוב מ' כ"ט) כמו אינע להבל אל תיגע להעשיר (שם ל"ג ד').

הפעל יוצא: אל-תיגע שמה את-כל-העם פחושי ד' ב' beauftragen: עמל הכסילים תיגענו וקהלת י' מ"ו) ermüden, müde machen, באשר לא ידע הסבות והקדויות המביאות לתכלית. הוא יגע ברב עמל.

והימים ירי עשו (שם כ"ו כ"ב). ולמי שעקר הכח והיכלת של אדם ביד והוא כלי חפץ לכל מעשהו ומעולתו ע"כ השם הזה משתמש בלשון ע"צ הרחבה לעצמים רבים ושונים. א) רשות, ר"ל כל מה שהוא ברשות האדם לעשות בו כחמצו: תחת יד פרעה (שם מ"א כ"ה) Gewalt, Macht, Geblet: את כל מאומה קידו (שם ל"ט כ"ג) ברשותו: את כל ארצו קידו (במדבר כ"א כ"ו) אנשי המלחמה אשר קידנו (שם ל"א מ"ט): מת והיים קיד לשון (משלי י"ח כ"א): ב) כח ויכלת וממשלה: כי אזלת יד (דברים ל"ב ל"ד) Macht, Stärke: קיד חוקה (שמות י"א) קיד יי תקצר (במדבר י"א כ"ג): ותכבד יד בית יוסף (שופטים א' ל"ח): ולא היה בהם ידים לנזם (יהושע ח' כ'): ותעז יד מרין (שופטים ב'): ארץ ממשלת יד (יהושע ל"ד א'): ופעלך אין ידים לו (ישעיה מ"ה ט') ר"ל כח והעמדה או קיום והתמדה או מעשה ידי אמן. ג) שם מקום מוכן: קיד תחיה לך (דברים כ"ג י"ד) Ort, Gelegenheit: איש על קיד להגללהם (במדבר ב' י"ז): רחבת ידים (בראשית ל"ד כ"א) רועות על ידיהם (איוב א' י"ד): וקד ברא בראש דרך (יהושע כ"א כ"ד): קד חיות (ישעיה נ"ז ח'). ד) עצה מחשבה ומעולה: קיד יואב אתך (ש"ב י"ד י"ט) Anschlag, Einverständnis: אלהתשת ידך עבדך (שמות כ"ג א') gemeinschaftliche Sache machen: קיד הסגנים והשורים היתה במעל הזה (עזרא מ' כ'). ה) לפי שהיד צד הצוף וגבולו ישמש בעל הלשון בו לנבול וצד ע"ד ההשאלה: ועל יד הירדן (במדבר י"ג כ"ט) Ufer: בעד יד השער (ש"א ד' י"ח) Seite: ליד מעגל (תהלים ק"ט ו'): חלקת יואב על קיד (ש"ב י"ד ל') ר"ל לצד שדרו: להשיב קיד בגרה פרת (שם א' ג'), להרחיב תחום גבולו: ועל קיד החזיק (נחמ' ג' ח') neben: ויאמר על ציון ורושם: והנה מציב לו יד (ש"א מ"ו י"ב) Denkmal: ויקרא לה יד אבשלום (ש"ב י"ח י"ח) ונתתי לרם בביתי ובחמתי יד ושם (ישעיה נ"ו ה'). רושם וזכרון. ו) משען ומסעוד ומכונת: וידות מזה ומזה (ש"א י"ט) Armlehnen: הרבוי בל"ג. ז) חלק: חמש ידות (בראש' מ"ג ל"ד) Theil: בבהינת שאר החלקים, Mal, ולא ימצא כי אם בהצטרפות על החלקים שיתרבו במדה ובמספר ולא על חלק אחד: וארבע הידות (שם מ"ו כ"ד): ושתי הידות בכ"ב (ש"ב י"א ו'): עשר-ידות לי במלך (ש"ב י"ט

מ"ד): ותשע הידות (נחמ' י"א א') ג"כ בל"ג. ח) ציר הרלת: שתי ידות לקרש האחד (שמות כ"ו י"ז) Sapfen, והוא היתד הנכנס באדנים. וכן נקרא הזכרות הנכנס באופן עגלה: וידות האופנים במכונה (ש"א י' ל"ב) eisen, וכן מתרחב הוראתו לפי מה שהוא נקשר בשם או במעל או במלה או באות השמוש. בשם: קחוק יד (שמות י"ג מ"ו) Macht, Stärke, Gewalt, [וכן] את-היך הגדולה (שם י"ד ל"א): קיד הוקה (שם ג' י"ט): קיד קסה (שם י"ד ח') frei, öffentlich, vorläufig: אשרתעשה קיד קסה (במדבר מ"ו ל') בפרסום ובנלו. יד יי, הוא נבואה או ענש ויסורים: הנה יד יי הויה במקנך (שמות מ' ג') Strafe: כבדה מאד יד האלהים (ש"א ה' י"א): והיתה יד יי בכ"ב (שם י"ב מ"ו): מפני ידך בדר ישבתי (יהושע מ"ו ד') ר"ל מפני ענש ידך ואולי מזה: גם היום מרי שיחי קיד כבדה על אנחתי (איוב כ"ג ד') ר"ל רבוב מרי שיחי אשר אריר ואהימה היום, הנה יד הענש והיסורים כבדה עוד יותר מאנחתי ומרי שיחי, ויד במקום זה כמו שם מקרה אשר רבנוי נופל בו על הפועל ועל הפועל, ומ"ש מענין נבואה: היתה עלי יד יי (יהושע ל"ו א') Prophezelung, eine göttliche Begeisterung: עקל תבואנו (איוב כ' כ"ב) Unglücksfall: ומישא קל-יד (נחמ' י' ל"ב) Darlehen: קתשוקת יד (ויקרא ה' כ"א) jede Art Gefächte im Handel, כנוי לכל עסק מ"ם הגעשה בשותפות: קשלח ידך (דברים כ"ג כ"א) Gemerk: כי קמול ידיו (ישעיה נ"א) Werken, sohn: קרב ידים (תהלים ק"ד כ"ה) כמו: קרבת ידים (בראשית ל"ד כ"ד) Maß: קרומי יד (ישעיה ל"ו כ"ה) מורה מקום בהוראה ג': קצרי יד (ישעיה ל"ו כ"ה) mutlos: וקרה ימים (ש"ב י"ו ב') ehn, ehnach, mächtig, kraftlos: קשלות ימים (קהלת י"א ח') Trägheit, Machtlosigkeit: כי יד מורה כח בהוראה ב': תנת ידך (ישעיה נ"ז) Nahrung, Lebensunterhalt: קשתנת יד (דברים מ"ו י"ז) eisen, ומה שהוא בחבור פעל: הרים יד (ש"א י"א כ"ו) sich empören: קשא ידו במלך (ש"ב כ' כ"א) Aufruhr erregen: קשלח יד (אסתר ב' כ"א) sich ver-: אים לא קשלח ידו במלאכת רעוה (שמות כ"ב ד') מעילה בממון: קשלוח יד במשיח יי (ש"א כ"ו י"א) מעילה בגוף ובנפש, מוט יד, vercarmen:

וְיִדְדוֹת שִׁמְנִי. מִהֲיִדְדוֹת מִשְׁכַּנְתִּיךָ (שֵׁם פִּד ב')
 Heblisch, liebenswürdig : שִׁיר יִדְדֹת (שֵׁם
 מִ"א א') שִׁיר שֶׁל אֲהַבָה. וּמִ"א : נָתַתִּי אֶת יִדְדֹת
 נִפְשִׁי (יִרְמִיָּה י"ב ו') die Geliebte, das Liebste. תֹּאמַר.

ידה

יָדָה מִ"י דִּבְבִּי. הִקְל עֵינַי וְרִיקָה וִירִית קֶשֶׁת :
 בְּלִידְרֵכִי קֶשֶׁת יָדָה אֱלֹהִים (יִרְמִיָּה ג' יד) :
 sen, werfen כמו יָדָה.

הַמִּפְעֵל יָדָה מִזֶּה : לְיָדָת אֶת־קִרְנוֹת הַצִּיִּים
 (זִכְרִיָּה ב' ד') : abstoßen, ober wegstoßen : יָדָה
 גִּדְּלָה (יִזְכָּר ד' ג') : werfen, loosen : יָדָה אֶבֶן בִּי (זִכְרִיָּה
 ג' ג') מִשְׁפָּטוֹ וַיִּזְדֹּק וְהָסֵר הַיִּידָד כִּמוֹ וַיִּשְׁפֹּר.

הַמִּפְעֵל עֵינַי שָׁבַח וְתִהְיֶה לְבָרְכָה אִם מִצֹּד
 הַכֶּרֶת גִּדְּלָת הַמְּהוּלָּל אוֹ הַכֶּרֶת חֲסֹד וּמוֹכֵחַ
 וַיִּשְׁבַּח אוֹתוֹ נִמְלֵךְ הַכֶּרֶת מִכֹּחַ : וְהוֹדָה אֶת שִׁמְךָ
 (מִ"א ח' ל"ג) : loben, preisen, rühmen : אֲדָה אֶת יי
 (בִּרְאשִׁית כ"ט ל"ה) : danken. אֱלֹהִים יִבְאֵר בְּקִשּׁוֹר יָחִם
 הַמִּפְעֵל, וְהוּא עַל הַמַּעַס. וְרַבּוֹ נִקְשֵׁר בִּיחֹם שְׁאֵלָיו :
 הוֹדָה לִי. כִּי מִי זָכָר (תְּהִלִּים ק"ו א') : danken : יָדָה לִי
 חֲסֹדוֹ (שֵׁם ק"ו ח') : נִזְכָּה לֵךְ לְעוֹלָם (שֵׁם ע"ז י"ג).
 וַיִּשַׁע עֵינַי הַכֶּרֶת עֵין לְבָר : וּמִדָּה וְעוֹזֵב יָחִם
 (מִשְׁלִי כ"א י"ב) : befennen : מוֹדִיעַ אֲנִיחָה לֵךְ (יִרְמִיָּה א'
 כ"ט י"ג) : אֲדָה עָלַי פִּשְׁעִי (תְּהִלִּים ל"ב ה'). וְכֹא
 בְּהִ"א מִי הַבִּנְיָן לְתִהְיֶה : וּמִשְׁיֹרִי אֲהוֹדְנֶנּוּ (שֵׁם כ"ה
 ו') : עַל כֵּן עַמִּים יִהְיוּדֹק (שֵׁם מִ"ה י"ח) : וַיִּהְיֶה
 לְתִהְיֶה (נִחְמִיהָ י"א י"ז).

הַתִּפְעֵל מִעִ"ב בְּהַמִּפְעֵל, שְׁהוּא הַכֶּרֶת חֲסֹד :
 וְהַתִּפְעֵל אֲשֶׁר חֲסֹד עָלֶיהָ (יִזְכָּר ה' ה') : befennen.
 וְעַם הַחֲכָרָה יִהְיֶה חֲרִמָּה וּבִקְשֵׁת הַכִּפְרָה : וְהַתִּפְעֵל
 אֶת עוֹנֵם (שֵׁם כ"ז מ') : מְתַנֵּה עַל־חַטָּאוֹתֵיהֶם (נִחְמִיהָ
 ט' ב') כִּי הַמִּכְבִּיר חֲסֹדוֹ מִתְחַרֵּשׁ וּמִבְקֵשׁ רַחֲמִים
 עָלָיו : מְתַנֵּה וּמִשְׁתַּחֲוִים (שֵׁם ט"ז ג') : וְהַתִּפְעֵל
 זִמְרָה (יִזְכָּר ט' ד').

וְיִדְדוֹת שִׁמְנִי לְהוֹדָה וְתִהְיֶה : עַל הַיִּדְדוֹת (נִחְמִיהָ
 י"ב ח') : Danklieder. וּבְכִסְרֵי תִפְלָה : לְתֵת
 שִׁבְחָה וְהוֹדָה לְשִׁמְךָ. וּבִתְלִמְדֵי הוֹדָה וּשְׁם אֲחֵר
 יוֹדֵי עִים צִמּוֹ. וְאֵלֶּי שֵׁם נִתְּנָה מִזֶּה בְּחִילָתָה יוֹד
 לִי"ו כִּמוֹ עֶדֶד מִן עֶדֶד. וְהָאֵל לִי"ד כִּמוֹ דָּי מִן דָּה.
 וּבִתְלִמְדֵי יוֹדֵי עִים יוֹדָה וּפְנָה.
 וְהוֹדֵי שֵׁם הַיָּחִם לְכָל הַבָּאִים מִשְׁבֵּשׁ יוֹדָה.

וְיִקְרָה יוֹד (יִזְכָּר כ"ה ל"ה) : וַיִּזְכֹּק בְּיָדָה יִשְׁעִי מִ"ב
 (י' : unterstützen, aufstellen : קָתָן יָד, einwilligen, הוא
 הַסְכְּמָה וְרִצּוֹן לַעֲשׂוֹת דְּבָר מִכֹּחַ לְזוֹלָתוֹ אוֹ רִצּוֹנוֹ :
 קָתָן יָד תַּחַת שְׁלֵמָה (יִרְמִיָּה א' כ"ט כ"ד) הַסְכִּימוּ
 לְקַבֵּל מַלְכוּתוֹ : מִצָּרִים קָתָן יָד (זִכְרִיָּה ה' ו') לְקַבֵּל
 מִמְּשַׁלְתּוֹ וּלְשִׁירָשׁוֹ לְבִקְשׁ עֹז כְּאִדָּה הַגּוֹסֵל וּמִשְׁמִיט
 יָד לְהִקְיָמוֹ : קָתָן יָד לִי (יִרְמִיָּה ב' ל' מ') : Gantflag
 machen. כְּאִשֶּׁר הַמִּנְהַג לְתֵת יָד בְּתַקִּיעַת כַּף
 לְזוֹלָתוֹ לְקִיּוֹם דְּבָר. מִצָּד יָד יִכְלָת לַעֲשׂוֹת דְּבָר
 אִם בִּכְחַ הַנּוֹף אוֹ בְּמִסְמָן כִּי יָד מִרְדָּה יִכְלָת בְּהוֹרָאָה
 ב' : מִצָּדָה יָד (יִזְכָּר כ"ה כ"ה) : vermögen sein
 וְאִם לֹא תִשּׁוּב יָדָה (שֵׁם ה' י"ח) בְּהוֹן וְעִשָּׂר : וְאִם
 לֹא תִגְשֶׁי יָדָה (שֵׁם ה' ו') : מִלָּא יָד הוּא הַנּוֹךְ : וּמִלָּאָה
 יָד־אֲדָרִין (שְׁמוֹת כ"ט מ') : einwölffen, in einem Amt
 מִלָּא יָדָה (שֵׁם ל"ב כ"ט) : וְיִמְלָא אֶת יָד אֲחֵר
 מִבְּנֵי (שְׁמוֹת י"ז ה'). וְהוֹרָאָתוֹ בְּקִשּׁוֹר אוֹת אוֹ
 מִלָּה מִסְלֹת הַיָּחִם : בְּיָד : durch : שְׁלַח־נָא בְּיָד־
 תִּשְׁלַח (שְׁמוֹת ד' י"ג) : durch : נִשְׁמַטוּ בְּיָד־סֹלֶעַ
 (תְּהִלִּים קמ"א ו'). בְּיָד, בִּיכָלֶת nach Vermögen : בְּיָד
 הַמֶּלֶךְ (אֶסְתֵּר א' ו'). לְיָד neben, zur Seite : לְצַד :
 לְיָד אֲבִי (שֵׁם י"ט ג') : לְיָד־שְׁעָרִים (מִשְׁלִי ה' ג').
 מִיָּד : aus : וְיָדָה שְׁאֵל (תְּהִלִּים מ"ט א'). מִיָּד יִקְשֶׁשׁ
 (מִשְׁלִי ו' ח') : מִיָּד לְהַבִּיחַ (יִשְׁעִיָּה מ"ז י"ד). כִּי אֵין
 לְשֵׁם הוֹרָאָה יוֹתֵר מִן אוֹת הַשְּׁמוֹשׁ הַמְּחֻבֵּר עָלָיו.
 עַל יָד : durch : עַל־יָדָה מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ (אֶסְתֵּר ו'
 ט') : עַל יָד־דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (עוֹרָא ג' י') : וְעִ"א :
 וְקוֹבֵץ עַל־יָד יִרְבֶּה (מִשְׁלִי י"ג י"א) : allmählig, מעט
 מעט וְכֵן מִתְחַלֵּף הַמּוֹכֵחַ בּוֹ לְמִי הַעֲנִין : תִּנְהַ אֲוֹתוֹ
 עַל־יָד (בִּרְאשִׁית מ"ב ל"ה) בְּרִשְׁתִּי וּבְעִרְבוֹתֵי כִמוֹ :
 עַל־יָד שׁוֹמֵר הַכִּלִּים (שֵׁם י"ז כ"ב) : unter der Aufsicht :
 עוֹבְרִים עַל־יָדָה (שֵׁם פ"ז י"ח) עַל צִדּוֹ.

יָד, וְיָדָה נִקְבָּה בְּאִרְמִית כִּמוֹ בְּעִבְרִית : אֲצַבֵּן
 יָד יָד אֲנִשׁ (יִזְכָּר ח' ה') : Finger einer Men-
 schenhand : וּמִצָּלָה בְּיָדָה (עוֹרָא ח' ח') : דִּי לֹא
 בְּיָדִין (יִזְכָּר ב' ל"ד).

ידי

יָדִיד אוֹ יִדִּיהָ תֹּאמַר לְאֲהוּבֵי אֲהַבַת נִפְשׁ וְרִצּוֹן :
 יָדִיד יי (דְּרִיִּים ל"ג י"ב) : lieblich : כֵּן יִתֵּן
 לְיָדִידוֹ שְׁנָא (תְּהִלִּים קכ"ו ב') : אֲשִׁירָה נָא לְיָדִידִי
 (יִשְׁעִיָּה ה' א') : וַיִּחַלְצֵנּוּ יָדִידִיךָ (תְּהִלִּים ס' ו').

על־זבח התודה (שם י' י"ג): על־זבח תודת שלמי
(שם שם י"ג): ואעמידה שתי תודות (נחמיה י"ב ל"א):
אשלם תודות לך (תהלים נ"ו י"ג): זבחים ותודות
(ד"ה ב' כ"ט ל"א).

יְדֹ, יְדִי, יְדִידָה, יְדִיעַ, שְׁמוֹת ע"ם, יְדִידָה (שם
התואר לשלמה מלך ישראל אשר קרא לו
נתן הנביא בדבר ה'), (ש"ב י"ב כ"ה).

יְדִידָתָן גם יְדִידָתָן שם ע"ם לאחד מן הלוים, המנצח
בנגינות דוד נעים ומירות ישראל (רבי
הימים א' ט' ט"ו) ואסף הימן יְדִידָתָן דודו המלך
(שם ב' ל"ה ט"ו).

ידע

יָדַע, העתיד אָנֹכִי, מִי זָכָב, הקל עקר עניני השגת
דבר וגבול והבדל, ועמו מה שהוא בחירה
ואהבה ועיון ומחשבה: ולא־ידע יעקב (בראשית
ל"א ל"ב) *wissen*: יָדַעְתִּי כי כל תוכל (איוב ט"ב ב'):
טורם יָדַע את יי (ש"א ב' ה'), הכרה והשגה,
כי המשיג דבר ידע אותו: לא יָדַעְתִּי את יי (שמות
ה' ב'): כי לא־יָדַע שלו בבטנו (איוב כ' כ'), *spüren*
fühlen, הרגשה: יָדַעְתָּ עַל־לִבְךָ (דברים ה' ה')
המכות המביאות אל הידיעה כמו הבונה, השכלה
והרגשה יבואו במעל ידע: יָדַע את אלהי אביך
(ד"ה א' כ"ח ט'): ומרדכי יָדַע (אסתר ד' א') *erfahren*
ר"ל ששע: יָדַעְתָּ את המקום (רות ב' ד'), *merken*
bemerkten: ולא־יָדַע בשכבה ובקומה (בראשית י"ט
ל"ג) *empfinden*: לָדַעַה מִה־עֲשֵׂהָ לוֹ (שמות ב' ד'):
עד אשר תִּדְעֶינָן (רות ב' י"ח): ויָדַעְתָּם כי נאצו את
יי (במדבר ט"ו ל'): לא יָדַעו שְׂבָעָה (ישעי' מ"ז י"א),
ענינו הרגשה *fühlen*, *innere werden*, *spüren*: ולא־יָדַע
אתו מאומה (בראשית ל"ט ו') *für sich befürmen*: ענינו
נמשנו ולא תִּדְעַה (ישעי' נ"ז ב') *merken*, *achten*:
והמכו: כי רק אתכם יָדַעְתִּי מכל משפחות הארמה
(עמוס ב' ב'), בחירה ושימת השגחה: כי יָדַעְתִּי
(בראשית י"ח י"ט) בדרתיו לאוהבי: יָדַעְתִּיךָ בשם
(שמות ל"ג י"ב): ויָדַע יי דרך צדיקים (תהלים א' ו')
בחר בדם ואוהב אותם ומקיים: בטרם אצרך
בבטן יָדַעְתִּיךָ (ירמיה א' ה'): אני יָדַעְתִּיךָ (חושע י"ג
ה'): יָדַע תִּדְעַה מִי צִנְאֵךְ (משלי כ"ז כ"ט) *befolgen*,
auf, *merken*, *für sich*: נ"כ השגחה ושימת עין. ונמצא מזה

ובעלות הגולה מכלל עם עזרא השם שם
יהודי על כלל האומה, למי שרובם היו משכמי
יהודה כי עשרת השבטים גלו לחלה וחבר: איש
יָדַעִי היה (אסתר ב' ה'), ולנקה: ואישתו הַיָּדַעִיָּה
(ד"ה א' ד' י"ח). ושם ממשש מזה: ואל תדבר
עמנו וְהַיָּדַעִיָּה (ט"ב י"ח כ"ו) ר"ל לשון יהודית, ומה
נכנה ההתפעל: ורבים מעמי הארץ מְתַיָּדַעִים
(אסתר ה' י"ח) *die jüdische Religion annehmen*,
וההתפעל מורה שהיה למנים כמו מתעשר.

יָדַעַד בל' ארמית כמו יהודה בעברית: מן בני
גלותא דִּי יָדַעַד (גיטל ב' כ"ה) *von den Ge-*
fangenen Sefubä's.

יָדַעְתָּ שְׁעִים א' לבן הרביעי אשר נולד ליעקב
ועל שמו נקרא המטה לבני יהודה, אשר
נבול נולדו כתוב בס' יהושע ט"ו: ומה: דר
יָדַעְתָּ (יהושע ט"ו ט"ח). ומעת נחלקה הממלכה
בימי רחבעם וירבעם, נזכרה יהודה בלינ לעמת
ישראל: היתה יָדַעְתָּ לקרשו ישראל ממשלותיו
(תהלים קי"ד ב') ובלשון זכר: ויָדַעְתָּ נפל ישעיה
ב' ה' ו גם בנימין חלק דן ושמעון נלוח עמו. —
ארמית יָדַעְתָּ (ישעיה י"ט ג') *das Reich Sefubä's*
(ב' גם נמצאים עוד שמות אנשים בלתי נודעים
בשם יָדַעְתָּ (עזרא ג' ט', נחמיה י"ב ה') ובמקומות
אחרים).

יָדַעְתִּי שְׁעִים לאשת עשו (בראשית כ"ו ל"ד).
יָדַעְתָּ שם האל הנכבד אשר הקדמונים יתארו
ויבאיו עצמותו לשבר את האזן: במלות
היה, הנה, יהיה האחרונים בשם הזה, ונוקד לרוב
עם נקודות אֶדְנִי, ובני ישראל מצוים לבלתי הגה
השם הזה באותיותיו, בלתי הבהן הבדל לבדו
כבואו הקדש פנימה לשרת לפני ה'. ונמצא גם
בשם התאר אחד כמו: יָהְיָ אֱלֹהִים, ובסמיכות:
יָהְיָ צְבָאוֹת (ש"ב ו' י"ח) בנקוד אותיות אֱלֹהִים:
לפני יָהְיָ (בראשית כ"ו ו').

תוֹדָה שם־נ אם על הכרת החטא: ותן־לוֹ תוֹדָה
(יהושע ו' ט') *Befennniß, Eingeständniß*:
ועתה תנו תוֹדָה ליי (עזרא י' י"א). או על שבה
והודאה: ויצא מהם תוֹדָה (ירמיה ל' י"ט), *Dank*,
Dankfiel: בקול רנה ותוֹדָה (תהלים ט"ב ה'). ויש
תאר לקרבן הבא על ודחי עון או על נמול מובה:
אם על־תוֹדָה יקריבו (ויקרא ו' כ"ב) *Dankopfer*:

החכמה היסוד תנוה. ויל גם כן תתפרסם כי לא ילמד לדעת כ"א להתפאר בה. ערשי ודרכי. הפועל ענינו הנבילה והדעה: *ידע* השחר מקומו (איוב ל"ח י"ב) *bestimmen, angeben, zeigen*: אלומי וקדמי (תהלים נ"ה י"ד) *vertrauter Freund*: ר"ל שהדעתו לו כל מנחת לבי ע"ד כי ידעתיו: וקדמי שכחתי (איוב י"ט י"ד): וכל גדוליו וקדמי (פ"ב י"א) וע"ד מרבעים: ואת הנערים ידעתי (ש"א כ"א ג') *bestimmen*: ע"ד ידעת השחר, אשר שניהם מורים הנבלת מקום מוצא ומבוא.

ההפעיל יש מורה גלוי דבר לוולתו והוא פעל יוצא לשנים פעולים הא' הדבר הנודע, והב' העצם אשר לו יודע הדבר. ולפעמים יבואו שניהם ביחס הפועל כמו: אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת (בראשית ט"א ל"ט): *befannt machen*: הודיעני נא את-דרכיך (שמות ל"ג י"ג) *zeigen, unterrichten, lehren*: הודיע את ירושלים (יחזקאל ט"ז כ'): אודיעה דברי אתכם (משלי ח' כ"ג) *führen lassen*: אודיעהנא אתכם (ישעיה' ה' ה'): המאני אודיעך (תהי' ל"ב ה'): *befennen*: נודיעה אתכם דבר (שמואל א' י"ד י"ב). ולפעמים יבוא העצם שאליו נודע הדבר בלמד: והודיעת להם את-הדרך (שמות י"ח כ') *befannt* אשר תעשה (ש"א ח' ח') *anzeigen*: להודיע לבני האדם (תהלים קכ"ה י"ב). ובכנוי: למען הודיעך (דברים ח' ג') *überzeugen*. ובקשור ב"ת: הודיעו בעמים עלילותינו (ישעיה' י"ב ר') *verbreiten*: מודיעת זאת בכל הארץ (שם י"ב ה') מפורסם: וזוה מפרחק יודע (תהלים קל"ח ו') כא ע"ם ואלמנה לא ישיב, ויהיה במקום הזה יוצא לשני לבר ור"ל המרחק ידע כמו שידע הגבוה. ויש ענינו רדית מכת יסורין וענש: ויודע בהם את אנשי מכות (שופטים ח' ט"ו) האדם וידע מה יחשוב. ועדו: ונודיעה אתכם דבר (ש"א י"ד כ'): למנות ימינו כן הודיע (תהי' צ' י"ב) לפי מדת ימינו כן תעריך לנו העונש, ר"ל שיהיה העונש בערך השנים וכח שכלנו שנוכל הבין תוקף החטא ומה שמסובב ממנו, למען נשכיל על כל מפעלותינו. וההפעל נודע הדבר ע"י וזולתו: אריהדע אליו

חטאתו (ויקרא ד' כ') *befannt gemacht werden*.

ההתפעל, הוא התגלות איש בלתי נוכר אל

בקשור למד: אתה ידעך לאולתי (תהלים פ"ט ו'): והוא במקום את. ויש שהוא כנוי לתשמיש: והאדם ידע את דוה (בראשית ר' א') *beimessen*: אשר לא ידעו איש (שם י"ט ח'). ויש ענינו רדיה ומכה: וידע אלמנותיו (יחזקאל י"ט ו') *niebersteigen*: ויט מענין והאדם ידע, אלמנותיו אחר שהרג בעליהן: וי"ם מזה: וידע וי ימי תמימים (תהלים ל"ז י"ח) יוסר: וידע חלי (ישעיה' נ"ג ג'). והבינוני ידע תאר לכל מתאר באיזה מדע: איש ידע ציד (בראשית כ"ה כ"ו). אמן במלאכת צידה: וידע ננן (ש"א ט"ו י"ח). ולאיש שכל: וידע שכל ובונה (ירמיה' ב' י"א): ויודעים האוזני לי (איוב ל"ד ב') *Erkennende*: לא לידעים חן (קהלת ט' י"א) ואולי יודעים במקום זה אוהבים: וידעי הים (פ"א ט' כ"ו): וידעי בינה לעתים (ד"ה א' י"ב ל"ב): וידעי העתים (אסתר א' י"ג): וידעי דת דין (שם שם י"ג). וכל יודעים האלה מבינים הענין בכללו ומנוסים ויד ושם להם בו, *Erkenntheit*: וידעי אלהו (דניאל י"א ל"ב) וידעי נהי (עמוס ה' ט"ו) וידעי צדק (ישעיה' נ"א ו'). הפועל: חכמים ונבונים וידעים (דברים א' י"ג) *Erkennere*. ר"ל ידעים לכל ומפורסמים מצד מעלתם.

הנפעל: אכן נודע הדבר (שמות כ' י"ד) *befannt*: ולא נודע כירבאו אל קרבנה (בראשית ט"א כ"א) *verführt werden*. הרגשה: ושמי יי לא נודעתי להם (שמות ו' ג') *erkannt werden*. לא נכר מעולתו ובקשור ב"ת: ונודעתי בם (יחזקאל ל"ה י"א): אל תודיעי לאיש ריות ג' (צ' צ') *zu erkennen geben, sich* ירעה לא י"ם *merken, sehen lassen*: ואחרי הודיע ספקתי על ירך דבר בעצמו לדעת בנפשו דבר שלא ידע מלשנים, ובדעת אדם מה המוב ומה הרע אשר עשה יודע את עצמו. וע"א: כי נודע דוד (ש"א כ"ב ו') *befannt* *werden, einen Auf bekommen*: ר"ל מפורסם לשם: נודע בשערים בעלה (משלי ל"א כ') *ausgezeichnet*: נודע וי משפט עשה (תהלים פ' י"ח) *gerühmt werden*. כלם ענין מפורסם לשבח: וידע כמביא למעלה (שם ע"ד ה') מפורסם, לפי דעת המתרגם האשכנזי. ויש ענינו הריסה ומוסר: ומעקש דרכיו וידע (משלי י' ט') יתסר בדרכיו. וי"ם יתפרסמו מעשי אולתו. וי"ם כן: ואחרי הודיעי, *leiden, büßen*: ובקרב כסילים תודע (משלי י"ד ל"ט), תתבלבל

מִדְרָגָתוֹ (רִיז' ב') שֶׁמְבַרְכֵּן כְּמוֹ מִשְׁחָה-
 Berwabt-
 חֲסִיר מִ"ם הַשְּׂמֵשׁ שֶׁמִּדְרָגָתוֹ. וְהַגִּפְרִי מִדְרָגָתוֹ.
 *מִדְרָגָה שֶׁם נֹכַח בְּתַלְמוֹד לְנִלְי רָצוֹן לְבַמֵּל דְּבַר
 אֲשֶׁר עֲשָׂה אוֹ יַעֲשֶׂה בְּהִכְרָה. מִכָּאן
 מִדְרָגָה רַבָּה לְאֻרִּיתָא, Geflärung, Profection
 וְזוֹה קְסִינָה מִדְרָגָה. וְכֵן נִשְׁתַּמֵּשׁ עַל פְּרִסוֹם דְּבַר,
 Anfänbigung, Befanntmachung, Proclamation
 יִדְרָגָיו שֶׁם מִין קָסֵם: אֵב אוֹ יִדְרָגָיו וְיִקְרָא כ' כ"ו
 Bräutigam: מִל' יִדְרָגָת הַשְּׂדֵר מְקוֹמוֹ שְׂהוּא
 מִבְּבִיל זֶמֶן זֶה מִכֵּן לִכְךָ וְזֶה לִכְךָ: וְעֲשֶׂה אֵב
 יִדְרָגָיו (מִ"ב כ"א ר').

יִדְרָגָה (הַעֲתִיד יִדְרָגָה), בִּל' אֲרִמִּית, כְּמוֹ יִדְרָגָה בִּלְעִ:
 יִדְרָגָה לְחֵא לְמִלְכָּא (דִּנְיָאֵל ה' כ"ב) es sei dem
 Könige kundgethan. וְזוֹה הָאֲפַעֵל הַדְרָגָה (הַעֲתִיד
 יִדְרָגָה) אֲרִיז מִלְתָּא הַדְרָגָה אֲרִיז לְנִינְאֵל (שֶׁם ב' מ"ו).
 יִדְרָגָה שֶׁם עִ"ם (דִּיח' א' מ' י').

יחב

יִחְבֵּ' מ"י בְּנִינֵי קָל, עֲנִינוֹ הוֹמָגָה וְנִתְיָנָה: הִקְבָּה אֶת
 אֲשֶׁתִּי (בְּרִאשִׁית כ"ט כ"א) geben, bereit halten
 וְאִינוֹ נִתְיָנָה מִיד לִיד כִּי אִם הִכְנָה: הִקְבִּי הַמִּסְפָּחָה
 (רִיז' ב' מ"ו) herhalten, הִכְנָה וְהוֹמָגָה לְשׁוֹם כּו
 דְּבַר: הִקְבְּהִילִי בְּנִים (בְּרִאשִׁית ל' א') verhoffen
 הִקְבְּהִילִי בְּרִכָּה (שׁוֹפְטִים א' מ"ו): הִקְבְּהִילִנוּ לֶחֶם
 (בְּרִאשִׁית מ"ו מ"ו) הִקְבָּה תַּמִּים (שִׁמ' י"ד מ"א) הִבּו
 לָכֶם אֲנָשִׁים (דְּבָרִים א' י"ג) גִּבֹּה הוֹמָגָה: הִבּו אֶת־
 אֻרִּיָּה (שִׁמ' י"א מ"ו) לְהוֹמִינוּ מֵל פְּנֵי הַמִּלְחָמָה.
 וְיֵשׁ שְׂהוּא קִרְיָאֵת הוֹמָגָה לְבַר לְעוֹרֵר וְלִזְרוֹר עַל
 דְּבַר וְאִינוֹ שׁוֹמֵר אֶת הַמִּין וְאֵת הַמִּסְפָּר: הִקְבָּה
 נִבְהִילֵנוּ עוֹר (בְּרִאשִׁית י"א ד') wöhlen: הִקְבָּה נִתְחַבְּמָה
 לִי (שְׁמוֹת א' י'): הִקְבְּהִנָּא אֲבֹא אֲלִיךְ (בְּרִאשִׁית ל"ח
 מ"ו) erlaube, וְכָל אֱלֹהֵי הֵם חֲצוּנוֹ בְּתוֹסַפָּה דִּ"א.
 וְכָא בִּלְי דִּ"א: לְעֹלָקָה שְׁתֵּי בְנוֹת הֵב הֵב (שְׁשַׁלִּי
 ל' מ"ו): אֲהַבּוּ הִבּוּ קָלֶן (הוֹשֵׁעַ ד' י"ח) הִכְנָה חוֹמֵן:
 וְהַפַּעֵל הוּא שׁוּה לְאֲרִמִּית: יִחְבֵּן לֶחֶן מַעֲמָא
 (דִּנְיָאֵל ג' ב'), תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ, תִּרְנֵם יִחְבֵּן לִי, וּבְתַלְמוֹד:
 מִיֵּהב יִחְבֵּי מִשְׁקָל לֹא שְׁקָלִי.

יִחְבֵּן אוֹ יִחְבֵּן לְעַסְקֵי הָאֲדָם מַה שִּׁיעֲשֶׂה לְזֶמֶן
 צְרִיכּוֹ: הַשְּׁלֵךְ עַל יִי יִחְבֵּךְ (תְּהִלִּים כ"ח כ"ג)
 Weisheit, וְהַכּוֹנֵה שִׁישְׁלִיךְ כָּל מַשָּׂא הוֹמָגָה צְרִיכּוֹ
 עַל ה' וְיִבְטַח בּוֹ שְׂהוּא יֵתֵן לְחֹמוֹ בַּעֲתוֹ.

וְזוֹלָתוֹ לִדְעָת מִי הוּא: בְּהִתְנַחֵץ יוֹסֵף אֶל־אֲחִיו
 (בְּרִאשִׁית מ"ח א') sich zu erkennen geben, וְזוֹה בְּסִלְיָצָה:
 בְּמִרְאָה אֲלִי אֶתְנַחֵץ (בְּנִדְבִי י"ב ר') הִדְרָגָת הַעֲצָם.
 יִדְרָגָה שְׁמִי לִידְרָגָה וּמַחֲשָׁבָה: אֲחִיו דְרָגָה אֶת־אֲנִי
 (אִיזֹב ל"ב י') Meinung, Gefinnung: מַחֲזֵת דְרָגָה
 אֲתַכֶּם (שֶׁם שֶׁם ר') אֲשֶׁא דְרָגָה לְמִרְחֹק (שֶׁם ל"ו ג')
 תַּמִּים דְרָגָיו (שֶׁם ל"ו מ"ו). רִל כּוֹלֵל כָּל הַדְרָגוֹת
 וְהַמַּחֲשָׁבוֹת בְּשִׁלְמוֹת.

יִדְרָגָה שְׁמִי, עֲנִינוֹ יִדְרָגָה מִשְׁמָה: וְיֵשׁ דְרָגָה בְּעִלְיוֹן
 (תְּהִלִּים ע"ז י"א) vorher wissen, עֲנִינוֹ שֶׁם יִדְרָגָה
 שְׁקֹדֵם לְמַעֲשֶׂה אֲשֶׁר תִּלְי בְּהַעֲדָה, רִל כִּי יִדְרָגָה
 דְּבַר מַה שֶׁלֹּא נִמְצָא עוֹד אִינוֹנָה יִדְרָגָה (כְּמִבּוֹאֵר
 בְּמִרְאָה ח"ג מ"ו ו' כ"א): כִּי־מִלְאָה הָאֲרִיץ דְרָגָה
 (יִשְׁעִיָּה י"א מ') Kenntniss, הוּא הַשְּׂנֵה וְיִדְרָגָה חֲכָמָה:
 וְדַע אֲתַכֶּם דְרָגָה וְהַשְׁכִּיל (דִּימ' ב' מ"ו): כִּי אֵל דְרָגָת
 יי (שִׁמ' ב' ג') רִל: אֲדוֹן כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת, Gedanken,
 Offenungen: תַּמִּים דְרָגָת (אִיזֹב ל"ו ד') aufrichtige
 Denkungart.

יִדְרָגָה שְׁמִי, כּוֹלֵל יִדְרָגָה מִשְׁמָה וּמַחֲשָׁבָה וְיִדְרָגָה
 הַהִשְׁתַּכְלֹת וְהַמַּשְׁכְּלוֹת מִכָּל מִינֵי מַדַּע
 וְחֲכָמָה וְהַלְמוּדִים: לְמַעַן דְרָגָת כָּל עַמֵּי הָאֲרִיץ
 (יְהוֹשֻׁעַ ד' מ"ב) wissen: לְמַעַן דְרָגָת הָרֶחַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 (שׁוֹפְטִים ג' ב') לְדְרָגָת הַהֲצִלָּה יי דְרָכּוֹ (בְּרִאשִׁית
 כ"ד כ"ח): מִיָּם דְרָגָתִי אֲתַכֶּם (דְּבָרִים מ' כ"ד) kennen
 וְלֹא יִסָּף עוֹד לְדְרָגָתָה (בְּרִאשִׁית ל"ח כ"ו) כְּנוֹי אֵל
 מִשְׁגֵּל, וְכָל אֱלֹהֵי מִקּוֹר מִן קָל וְעֲנִינִים יִדְרָגָה
 לְבַד; וְהַשֶּׁם: וְדְרָגָת לְנַפְשָׁךְ יִנְעֵם (מִשְׁלִי ב' י')
 Wissenhaft: יוֹסֵף דְרָגָת יוֹסֵף מִכָּאֵב (קְהֵלֶת א' י"ח)
 (מִשְׁלִי י"ג מ"ו) Ueberlegung, Wissenhaft: בְּחִכְמָה וּבְתַבּוּנָה
 וּבְדְרָגָת (שְׁמוֹת ל"א ג') כִּי הַדְרָגָת הִיא הַהֲכָנָה לְקַבֵּל
 כָּל הַצּוּרוֹת הַמַּחֲשָׁבוֹת וְכָל מִשְׁנֵי הַמַּשְׁכְּלוֹת בְּצִיּוֹר
 הַנֶּפֶשׁ.

יִדְרָגָה שְׁמִי: גֵּם בֵּן מִרְאָה מִשְׁנֵי הַחֲכָמָה וְהַלְמוֹד:
 מַדַּע וְהַשְׁכֵּל (דִּנְיָאֵל א' י"ח) Kenntniffe: חֲכָמָה
 וְיִדְרָגָה ב' א' י'): וְהַפַּעֵל נִתּוֹן לִךְ (שֶׁם ב' א'
 י"ג): גֵּם יִדְרָגָה מִלֵּךְ אֶל־תְּקַלֵּל (קְהֵלֶת י' כ') We-
 banke, רִל בְּמַחֲשָׁבָה.

יִדְרָגָה שְׁמִי לְקִרְיָה וְאֲחָב: וְלַעֲמִי מִדְרָגָה לְאִישָׁה
 (רִיז' ב' מ') Freund, Berwandter: וְיִדְרָגָה
 לְבִינָה תְקָרָא (מִשְׁלִי ד' ד'), וּבִסְגָּה: הֵלֵא בַעֲוֹ

יָהֵב, או יִהְיֶה שם עיר בארץ מאב, אשר אחרי כן למטה ראובן תִּשְׁקֹב ותהי לנחלה להכהנים. בנבול מאב ואמורי על פני המדבר: ויבוא יִהְיֶה וילחם בישראל (במדבר כ"א כ"ג): עד יִהְיֶה נשבע קולם (ישעי מ"ו ר'): יִהְיֶה (קדמות יהושע י"ג י"ח). יִזְאָב, בן צרויה שר צבא דוד (ש"ב ב' כ"ד) ועוד אנשים בלתי ידועים, בשם זה.

יִזְאָבָד, יִזְאָבָד (יהואחז) שמות ע"פ. — יִזְאָל, שם עצם פרטי א' ליואל בן פתואל הנביא אחד מתרי עשר אשר היו לאחירים בכתבי הקדש. (ב) שם בן שמאל הנביא הבכור (שמואל א' ח' ב', ד"ה א' ו' כ"א) ובמקום אחר נזכר בשם שְׂאֵל (שם שם פ').

יִזְאָשׁ או יִהְיֶשׁ שם אבי גרעון (שופטים ו' י"א) ושם יואש בן אחזיה מלך ישראל (מ"ב י"א כ'). — יִזָּב שם בן יששכר, ובמקום אחר יִזְזָב. יִזְבָּב, א' שם אום מבני יקמן (בראשית י' כ"ט). (ב) שם מלך אדום (שם ל"ו ל"ג). (ג) שם מלך סדון בארץ כנען (יהושע י"א א').

יִזְבָּל שם לכן למך אשר ילדה לו עדה (בראשית ד' כ"א) הוא היה אבי כל תמש כנור ושנב. יִזְבָּדָה, יִזְבָּדָה יִהְיֶה (מטמ בתלמוד ר' שמעון בן יוחאי) יִהְיֶה יִזְבָּדָה יִזְבָּדָה כלם שם ע"פ. יִזְבָּדָה, שם בת לוי אשת עמרם אשר ילדה לו את משה ואת אהרן (שמות ו' כ', במדבר כ"ג כ"ט).

יהר

יְהִיר שת"ז לנאה ונבה רוח: זה יְהִיר לץ שמו (משלי כ"א כ"ד) *Hebermüthige, Ausgelaffene*, פרוץ במעשיו יודע הרע ועושה אותו בחוזק: נביר יְהִיר ולא ינוח (בחקק ב' ה') *der übermüthige Mann*, ובתלמוד אי בסלי יהודי *der keine Wohnung kennt*, ובתלמוד אי בסלי יהודי בסלי אמנושי.

יום

יִום שם י' אום לזמן המיוחד היות אור שמש על הארץ: ויקרא אלהים לאור יום (בראשית א' ה') *Tag*: כל-היוםם ההוא וכל הלילה (שמות י' י"ג), או למסוב שלם של כ"ד שעות מעל: ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (בראשית א' ה'). ויאמר על זמן ועת בכלל: יָוִם הכתי כל בכר (במדבר ח' י"ז) *Zeit*, והוא בלילה: מה ילד יום (משלי כ"ו א') היום

יָהֵב, ענינו נתינה בארמית: יָהֵב חכמתא לחכמינן (דניאל ב' כ"א): יָהֵבנו נשמחון (דניאל ג' כ"ח) *He geben ihren Körper preis* — ומן האתפעל: ולכב הויה יִתְהַב לה (שם ד' י"ג) *und das Herz eines Thieres soll ihm gegeben werden* שמות ע"פ המה: יִתְהַבְדָּה, יִתְהַבְדָּה.

יְהוֹיָדָע, שם ע"פ ליהודיע הכהן הראש בחצרות מלכי ישראל (מ"ב י"א ד' וכו'), על סממלות איש מרים מעם הלזה, — אשר בעצתו בתקפו ונמורתו ובעזרת הכהנים והלויים הושיב לכמא את המלך יהואש אשר אָרְבָּה עתללה לדמו, ותצילתו יהושבע — נוסד שיר נשנב בשם עתללה, אשר שר המלחין היקר ראסינע הצדמתי לכבוד ולחמא. (השיר הזה נעתק מלשון צרפת ללשון עבר ונקרא בשם גועישי על ידי אני מה"ל.) ויש עוד שמות ע"פ השייכים הנה, הלא המה יְהוֹיָקִין (או יְהוֹיָקִידָה) הוא יְהוֹיָקִין בן אליקים מלך יהודה (ירמ' כ"ב כ"ד). יְהוֹיָקִים (אֶלְיָקִים) מלך יהודה (מ"ב כ"ג ל"ד). יְהוֹיָדָיִב (או יְהוֹדָיִב) כהן בירושלים. יְהוֹדָב (יְהוֹדָב) בן רכב (מ"ב י' מ"ז) אחד מבני הרכבים אשר במצות אביהם לא שתו וין כל ימיהם (ירמיה ל"ה ו').

יְהוֹנָתָן או יִנְתָּן, שם ע"פ א' לכן שאל מלך ישראל (ש"א י"ג ל"א). (ב) לכן אביתר (ש"ב מ"ו כ"ז). (ג) שם יהונתן המומר (ירמ' ל"ו כ'). יְהוֹסֵפֶת במקום יִסְפֶּה ע"ד המליצה: עדות ביהוספה שמו (תהי"ט פ"א ו'). יְהוֹסֵפֶת, יְהוֹסֵפֶת שם ע"פ. — יְהוֹזָבָד, אבי הכהן הגדול ישוע (תהי"ט א') א' יְהוֹרָם או יִרְם בן יהושפט מלך יהודה, (ב) בן אחאב מלך ישראל (מ"ב ג').

יְהוֹשֻׁבֶעַ, גם יְהוֹשֻׁבֶעַת, בת המלך יהורם אשת יהודיע הכהן הגדול (מ"ב י"א כ').

יְהוֹשֻׁעַ בן נון, שם משרת משה מבדיו, אשר נתן מהדוד עליו (שמות י"ז מ'), ושמו לפנים

הושע, גם נקרא בשם יְשׁוּעַ. (ב) יְהוֹשֻׁעַ הכהן הגדול (נחריה ב' א').

יְהוֹשָׁפָט, בן אחא מלך יהודה (מלכים א' כ"ב מ"א) ומוה: עסק יְהוֹשָׁפָט ויאל ד' ב'.

(ב) יְהוֹשָׁפָט בן אחילוד המזכיר למלך דוד (ש"ב ח' מ"ז) ועוד אנשים בשם זה. גם שם יְהוֹשָׁפָט שם ע"פ (ד"ה ב' כ"ט י"ב).

ושנתי: יקברו אדיריזם (איוב ג' ח'). כנו למקרי
הזמן ושנתי: Unglückstag, Mißgeschick, אצל
בבית לקשהיום (שם ל' כ"ח) תאר לאיש זמנו
נהפך לו לאכזר, Unglücklicher, וכל יום ה' הוא יום
פורענות: כי קרוב יום ה' (ישעיה י"ב ו') Tag des
Wecks, ורבים כמורו. וכן: כי קרוב יום אירם
(דברים ל"ב ל"ח): היום יאמר על יום ההנה מיוחד
כמו: אכלוהו היום (שמות מ"ו כ"ח): heute: כי קדוש
היום לאדונינו (נחמיה ח' י'). ועל היום בכלל:
קיותי בלתי היום (תהלים כ"ה ח') jebert Tag, חסר אל
בלתי היום (שם ג' ג'): והי היום (איוב ב' א') ein
Tag, ויש יום כנו לשמש: כימנה היום (ירמיה ו' ד'):
והיום רד מאר (שופטים י"ט יא), ועם כ"ף מורה
נקודת זמן ההנה כמו עתה תכף: מכרה כיום
(בראשית כ"ה לא) jetzt, fogleich, השבעה לי פיום
(שם שם ל"ג): בי אותו קהיום תמצאן (ש"א מ' י"ג).
וה"מ אותו לענין ברור, gewiß, שיהיה הרבר ברור
ומחלש כאר היום ואינו מתישב בכ"מ: כי קמר
יקמרון פיום (שם ב' מ"ו) לא יפרש כ"א בל' עתה:
לא תצומן פיום (ישעיה ג"ח ד') בעתיד, כאשר
צמתם עתה: למען עשה פיום הוה (בראשית ג' כ'),
כאשר הוא באמת עתה: והי קהיום הוה (שם ל"ט
י"א), והי יום כיום הוה: פיום פיום (ש"א י"ח י')
wie gewöhnlich, כמו כמעט כמעט, ובא יום על קץ
מדת זמן החיים ומחובר למעל בוא: כי בא יקץ
(ירמיה ג' ל"א), או יומן יבא ומת (שמואל א' כ"ו י'):
אשר-בא יומן בעת עון (יחזקאל כ"א ל'): בלא יומן
תמלא (איוב מ"ו ל"א) יום קצו כמ"ש להלן: על
יומן נשמו אחרנים (שם י"ח כ') כולם יום המות וכן
יאמר על יום הולדת: וקלל את יומן (שם ג' א')
Geburts-tag, ואלי מזה: בית איש יומן (שם א' ד').
יום מלכנו (ירוש' ו' ה') הוא יום הולדת אותו, או
יום ישב לכסא מלכותו Geburt- oder Krönungstag,
והרבי: יקום רבים (בראשית ל"ו ל"ד) וענינו זמן
מה: מקץ ימים (שם ד' ג') einige Zeit, וישבת עמו
ימים אחדים (שם כ"ו מ"ד) ונמצא מעם אחת: לקץ
דיקמן (ירמיה י"ב י"ג) כמו הימים: והימים הראשונים
יסלו (במדבר ו' י"ב) aber seine frühesten Tage fließ
verfallen, וכל ימים בלא מספר הוא זמן. והסמיכו:
כל-ימי אשר ישכן (במדבר מ' יח), ובא על ההמשך
וקיום: כי יקמי העץ ימי עמי (ישעיה ס"ה כ"ב).

Dauer, קמי קדם (איוב א' ו') לקמי קדם ויצרתיה
(מ"ב י"ט כ"ח) felt fernem Zeiten hatte ich es geschafft:
זמן לקמי אבותיכם (מלאכי ג' ו'): לא יחרף לבבי
קמי (איוב כ"ו ו') ובא ימים לענין שנה: ימים תהי'
גאולתו (ויקרא כ"ה כ"ט) ein Saß lang, מדת מספר
ימי שנה: ימים או עשור (בראשית כ"ד ג'): או
חדש אר-ימים (במדבר מ' כ"ג): קמים יקמה, ששוח
י"ג (שנה לשנה והיא במקום במקום ל' בתחלתה,
כמ"ש: לקמים קמים (ד"ה ב' כ"א י"ט) וכאשר נוסף
ימים על שנה או על חדש מורה שלמות שנת
החמה שהוא שש"ה יום ונקרא שנה, או שלמות
שנת הירח שהוא כ"ט יום ונקרא חדש: שנתים
ימים (בראשית מ"א א') volle Saßre, חדש ימים (שם
כ"ט י"ד), וכל ימים אצל אדם הם מדת חייו: את
מספר יקין אמלא (שמות כ"ג כ"ח) כי ימלא יקין
(ש"ב ו' י"ג): מלא ימינו כי בא קצנו (איוב ד' יח'):
אל תעלני בחצי יקי (תהלים ק"ב כ"ה): יקי קלו מגיר
ארג (איוב ו' ו'): יקי נועכו (שם י"ז א'): ומדת יקי
מהדיא (תהלים ל"ט ה'): אמרתי בדמי יקי (ישעיה
ל"ח י') im Wilttag meiner Tage, באת יקמים ירושע
י"ג א'): למען ואריכון יקין (דברים ח' מ"ט), כי הוא
חייד וארך יקין (שם ל' כ'), קצר יקי (תהלים ק"ב
כ"ח) כי כלו בעשן יקי (שם ק"ב ד') ובמים: ולא
עצבו אביו מקיין (כ"א א' ו') niemals, הקיסקין
צוית בקר (איוב ל"ח י"ב) jemals, והנה ביוחיד יבוא
מעל בוא לענין קץ ר"ל על יום מיתה המיוחד.
וברים יבא מעל מלא לענין זה להורות תשלום
מדת הימים הקצובים לאיש. ועפ"י נכון: בלא
יומו תמלא ר"ל אע"פ שלא הגיע יום המיוחד למות
תמלא מדת הימים, כי מלא אצל זמן מורה כלו
והשלמה כמו מלא שבוע זאת, ואין צריך להוציא
מעל מלא ממשמעותיה, והווי: אסיום או יקמים
(שמות כ"א כ"א), יחיוני מקינים ביום השלישי יקמנו
ונדא לפניו (ירוש' ו' ב') nach zwei Tagen, ובא
ברבו נקבה, זכור ימות עולם (דברים ל"ב ו'):
ימות עניתנו (תהלים צ' מ"ט).
יקמם הוא שם מורה רק זמן היות אור השמש
על הארץ: ללכת יקם ולילה (שמות י"ג כ"א):
או יקם ולילה (במדבר מ' כ"א): והגית בו יקם
ולילה (ירוש' א' ח'): לא מר מעליהם יקום
(נחמיה מ' י"ט).

٢٢

דיזע

יחד

יין

יז

יָזִים מִי בְּנֵינוּ קָל עֲנִינוּ גַּם־מִחֲשָׁבָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר,
וְנִדְרָה עִם שְׂרִישׁ זִמָּם, וְהָיָה גִב־מַעַל מִצְטָרָה
עַל מַעַל אַחֵר הַבָּא אַחֲרָיו בְּמִקְרֵי עִם לִמְדֵי הַלְּחֹת
בִּי גַּם־מִחֲשָׁבָה לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשֶׂה: כֹּל אֲשֶׁר יִזְמֶנּוּ
לַעֲשׂוֹת (בְּרִאשִׁית י"א ו') fest entschlossen sein
יִצְרֶה, יִצְרֶה, יִצְרֶה, שְׂעִים: יִצְרֶה, יִצְרֶה, יִצְרֶה
יִצְרֶה, יִצְרֶה, יִצְרֶה, שֶׁם עֵיר בְּחֻלְתָּ מִטָּה יִשְׁכַּח
(יִשְׁכַּח י"ט י"ח), עֵיר הַמִּמְלָכָה לְמִלֵּךְ
אֲחָב וְלֹאֲשֶׁר מָלְכוּ אַחֲרָיו עַל יִשְׂרָאֵל (ס"א י"ח)

יְחַדֵּץ, **יְחַדְּיָאֵל**, **יְחַדְּיָהוּ**, **יְחַדְּיָאֵל**, **יְחַדְּיָהוּ** כלם שמות ע"ס.

יְחַזְקֵאל (מחזק מן יחזקאל) שם הנביא יחזקאל בן בוזי הכהן (יחזקאל א' ג'). וזכור עוד איש בשם זה (ד"ה א' כ"ד מ"ו).

יְחַזְקִיָּה, **יְחַזְקִיָּהוּ** מלך יהודה. **יְחַזְקָה**, **יְחַזְקָאֵל**, **יְחַזְקָאֵל** שמות ע"ס.

יחל

נִחַל פע'ו גב"ב. הנפעל ענינו המתנה ועכוב ונדרש עם חכה המרה המתנה ותקנה אך הנפעל מורה הפך הפעולה: נחלה אברה תקותה (יחזקאל י"ט ה') *ich in seiner Hoffnung geduldet*; *haben* נחל עוד שבעת ימים (בראשית כ' ב) *fl* *enthalten* כמשפט התפעל שהיה מתעכב ומעמיד נפשו להמתין ו' ימים שנית, ולד"א הוא מהתפעל לפי שלא יתכן שיהיה הוראת דבר והפכו בבנין אחד, ולפי שמצאנו העבר מורה הפך הפעולה ע"כ ויחל מהתפעל.

הפעיל נ"כ תקוה והמתנה ורובו עומד. כאשר יחלנו לך (תהלים ל"ג כ"ג) *hoffen*: למשפטך יחלתי (שם ק"ט מ"ו) רוב קשורו בלמד: קחל לאלהי (שם מ"ט ד'): ולא יחל לבני אדם (מכה ה' ו') *fl* *verlassen, vertrauen* גם כן הוא כעין תקוה. ונמצא יוצא: יחלל לקים דבר (יחזקאל י"ג ו') *Offnung* *machen* מבטחים לאחרים: על אשר יחללתי (תהלים ק"ט מ"ט). ומה שהוא המתנה לבר: מה כחי כי אֶחָל (איוב ו' י"א), ושוה לו: ומה קחי כי אֶחָרֵךְ נפשי (שם שם) *mit Offnung sich b* *halten* כי תוחלתי לך, בארמית אוריכותי לך היא, וחכיננו תרגום מוריכין: יחלל כמטר לי (איוב כ"ט כ"א) *wünschen* וענינו כאל מטר: ואל יורעי יחללן (ישעיה ג"א ה') נחל עוד שבעת ימים (בראשית ה' י') *warten* ומשפטו (נחל) ובא ע"ד ויבשהו. וי"א כי שרשו חול וב' הגזרות לענין אחד, וימצאו דומה לו: לא יחלל טובו (איוב כ' כ"א), יחלל עוד בש, עיין בשרשו: לי שמע יחלל (שם כ"ט כ"א), והרד"ק מנקד אותו יחלל ואין כן בכל הספרים.

ההפעיל עומד: הן הוחלתי לדריכם (שם ל"ב מ"א) *warten, harren* הוחלתי כילא ידברו (שם שם מ"ו): שבעת ימים תחל (ש"א י"ח): אוחילה

ותכן, לפי מה שמירש' (ד"ה ב' ב"ח) כי לבב כולל יצרי הלב ויהיה ענין יחד כמו חקר יצרי הלב יחד לכונה אחת ליראת השם: *einige mein Herz [meine Gefüße], deinen Namen zu fürchten* כי כל ענינו דמיון והשוואה. ובתפלה יתקדים את שמך: יתקדך באהבה, הכוונה מחלישים האחדות להשי' לבדו. יתקדים לו עדות בתלמוד, הכוונה הכנת עדים במקום מיוחד.

יָחַד תאר הפעל בפעל לתאר הפעולה שנעשה בהתאחדות רבים בפעולה ההיא בזמן או במקום או בכוונה. ובלא פעל הוא לתאר איכות הנטול על עצמים יותר מאחד: יחד שבטי ישראל (דברים ל"ג ה') *zusammen*, מוסב על התאסוף במקום ובזמן: כי אנחנו יחד נבנה לה' (עזרא ד' ג') *mit einander* בהשתתפות מלאכה: היוצר יחד לבם (תהלים ל"ג מ"ו) שוה באיכות: נשפטה יחד (ישעיה מ"ג כ"ג) וע"ז: ולא נשארירבם שנים יחד (ש"א י"א מ"א) *beieinander* במקום: ויפלו שבעתים יחד (ש"ב כ"א מ"א) *zugleich* בזמן: יבשו ויחפרו יחד (תהלים מ"ט מ"ו) שווי ואיכות. וכן: יחד עשיר ואביון (שם מ"ט ג'): יחד כסיל ובער (שם שם מ"א) *sowohl als* ר"ל הענין ישיג זה כמו זה אף שאיננו יחד במקום ובזמן: ברזל בברזל יחד, כתבתי בשרש חדר ושרש חדה.

יְחַדֵּךְ נ"כ תאר הפעל אך הוא מתאר רק פעולה הנעשית מיותר מאחד במקום ובזמן אחד: וילכו שניהם יחד (בראשית ג' ו') ולא יכלו לשבת יחד (שם י"ג ו') ויענו כל־העם יחד (שמות י"ט ח'). ונ"פ ביי"ד אחד הדל"ת: יחדיו נפלו שניהם (ירמ' מ"ו י"ב): נמו יחדיו (שם שם כ"א): כהניו ושריו יחדיו (שם מ"ט ג').

יְחִיד שם ת"ז לאחד הבורד באחדותו: רך יחיד לפני אמי (משלי ד' ג') *einzig* את־בןך את־יחידך (בראשית כ"ב ב'). ונאמר על הבורד מתברת בני אדם נ"כ: יחיד ועני אמי (תהלים כ"ה מ"א) *einfam* משיב יחידים ביתה (שם מ"ה ו'), הבורדים יושב להם בית בנים ע"פ משיבי עקרת הבית. ובתלמוד נקראים המיחדים במעלה: יחיד מלכה, *ausgezeichnete* ולנקבה: ורק הוא יחידה (שופטים י"א ל"ד). ונקראה הנפש יחידה: מיד־כלב יחידתי (תהלים כ"ב כ"א) נצב לעומת נפשי שהיא בודדת בנות.

וְהַחֲקָרָה (דברים ט' י"ט) *Beruf, Born, Bauf* :
 ובעל חקקה (נחום א' ב') : חקת מלך (משלי ט"ז יד).
 ומדרגה החמה אשר לאדם בראותו להזיק בחמתו
 כאדם נחש שבא גם כן בחמה : חקת למו כדמות
 חקת נחש (תהלים נ"ח ה') : חקת תנזנים יונם (דברים
 ל"ב ל"ג) : אשר חקתם שותה רוחו (איוב ה' ד') :
 שמוך חקתך אל הגוים (תהלים ע"ט ו') ענינו ענש.
 והפעלים המשתמשים בו : אמרתעלה חקת המלך
 (ש"ב י"א כ') : נחקתו בערה בו (אסתר א' י"ט) כשך
 חקת המלך (שם ב' א') תשוב חקת אחיך (בראשית
 כ"ז ט"ד) והרביז : ואת איש חמות (משלי כ"ב כ"ד) :
 שארית חמת תחנך (תהלים ע"ו י"א) (ענין בשרש
 חנך).

יְחִמִּי, שם ע"פ (ד"ה א' ד' ב').

יחקה

יְחִיקָה ת"חם להולך בלי מעלים ברגליו : מצעי רגלך
 יחקה (דברים ב' כ"ה) : *barfuß* ערום יחקה (ישעיה
 כ' ד'). והנה תרגום ורגלך לא בצקה : ומסנך לא
 יחמו (ענין רש"י).

יְחִיצָאֵל, שם ע"פ לכן נפתלי (בראשית ט"ו יד).
 ומוזה יחצאל (במדבר כ"ו ט"ו ובד"ה א' ו'
 י"ג) נזכר לעמית זה יחצאל.

יחש

יְחִישׁ ת"חש לענין נזע תולדות האדם ומשפחתו :
 ספר היחש (נחמ"י ה') : *Geschlechts-Register*.
 וממנו להתפעל : כלם התחישו (דברי הימים א'
 ה' י"ז) *seinen Familienstamm angeben* כמו התילד
 למשפחתם. ועם למ"ד : התחישם לתלדתם ראשי
 בית אבותם (ד"ה א' ד' ט') ועם ב"ת : התחישם
 בצבא (שם שם ט') : הלא הם כתובים בדברי שמעי'
 הנביא ועדו החזה להתחיש (ד"ה ב' י"ב ט') *nach*
Welfe der Geschlechts-Register, d. h. genau, anna-
lisch : כתבם התחישים (נחמיה ב' ט"ב).

יְחִית, שם ע"פ (ד"ה א' ד' ב').

יטב

יְטַב, העתיד ייטב, מצ"ה בב"ב. הקל עומד ענינו
 איכות הטוב והאשר בחיים בנושא. והעבר
 משרש טוב. והעתיד : למען ייטבילי (בראשית י"ב

לאלהי ישעיו (מכ"ה ד' ו') *hoffen* : לך יי הוהקלתי
 (תהלים ל"ח ט"ו). ולפי שהמקור לדבר מבקש
 ומתחנן להשיגו לכן בא על לשון בקשה : לא יכן
 אוהילה לפניך (ש"ב ט"ו י"ד) לא כן אבקש לפניך
 ואיחל שתעשה אתה : מעי מעי אוהילה (ירמיה ד'
 י"ט), י"ט מענין חיל, ואם הוא משרש זה אין לדמותו
 במכוון, ואם הוא ל' בקשה איפשר לכוון מעט.
תוֹחֶלֶת שם"נ ענינו תקוה : תוֹחֶלֶת צדיקים שמחה
 (משלי י' כ"ח) *Goffnung, Erwartung*. למה
 שהם מקיים וממתינים לו שמחה להם לפי שבא :
 ותוֹחֶלֶת אונים אברה (שם י"א ו') : תוֹחֶלֶת ממשכה
 מחלה לב (שם י"ג י"ג) ר"ל מחלואה את הלב : הן
 תוֹחֶלֶת נכזבה (איוב ט"א א') *die Zuversicht, das*
Vertrauen, ר"ל הבטחון שיבטח בנפשו.

יְחִייל שם מ"ז לענין תקוה : טוב יחיל ודמם (איוב
 ג' כ"ז) *hoffen*, והו"ו נוסף, ר"ל טוב יחיל
 תוחלת ודומיה. וי"ט אותו משרש חול, והו"ו
 מאותיות איתן.

יְחִלָּאֵל, שם"פ לבן זבולן (בראשית ט"ו יד) :

יחם

יְחָם, העתיד יחם או יחם, מצ"ה בב"ב. הקל עומד
 ענינו חמום הגוף מחמת כעס או מתארת
 המשגל. העבר ממנו בשרש חם, והעתיד : כי
 יחם לבבו (דברים י"ט ו') *flüß durch Born der Hitze*
erhitzen : יחקה בבואן לשונות (בראשית ל' ל"ח)
brünftig sein, חמום מחמת תאווה : יחמו הצאן
 (שם שם ל"ח) : השני הו"ד בסגול תמורת צירי'
 בעבור חם. והראשון מרכב מו"ו, לפי ששניהם
 פועלים בדבר. אך : ולא יחם לו (מלכים א' א') :
 ולאחר איך יחם (קהלת ד' י"א), שניהם מבנין נפעל
 בכפולים לפי שהם פועלים, מקבלי החום מוולתם.
 הנפעל : התחמם באלים (ישעיה ג' ה') ויתכן
 להיות גם כן מכפולים ע"פ : במארה אתם נארים.
 הפועל : ובחמא יחמני אמי (תהלים נ"א ו')
 המעם יחמה בי לקבל דריון : והיה בכל יחם
 הצאן (בראשית ל' ט"א), אמר הדר"ק שהוא נופל
 על הזכרים שהם מחממים את הנקבות במשגל :
 לתחמנה במקלות (שם שם ט"א) ר"ל ליחם אותן
 ושניהם יוצאים.

חָמָה שם"נ ענינו חום הכעס והזעם : מפני האף

בכל אשר יִקְרֶה אֶת יִשְׂרָאֵל (ש"א ב' ל"ב): וְהִיטִיבָהּ
וְהִרְבֵּךְ (דברים ל' ה') הִבְנִי בִמְקוֹם מֵלֶת הַיְּחִסִּי
כִּמְנַהֵג. ועל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבָּא בִּיחֹם הַפַּעֲלִי: לְהִיטִיב
אוֹתָם (יִרְמְיָה ל"ב מ"א). לְהִיטִיבֵי אֹתָם (שם ל"ב מ"א)
לְהִיטִיבָהּ בְּאַחֲרִיתָךְ (דברים ח' מ"ו) וְכֹאשֶׁר הָיָה
מִצָּרָתָךְ עַל מַעַל אַחֵר הָבָא אַחֲרָיו בִּמְקוֹר, אִזּוֹ
הָיָה הָיָה הָרֹאֵת תֹּאֵר הַפַּעֲלִי לְהַגְבִּיל בַּמַּעַל שְׁלִימוֹת
הַמַּעֲשֶׂה בְּאִיכוֹת הַטּוֹב: הִיטִבָהּ חֶסֶד (ירמ' ב' י')
הִיטִבָהּ לְרֹאוֹת (יִרְמְיָה א' י"ב) רֹאֵת נִכּוֹן וְאִמָּת, רֵעַ
וְחֵן: הִיטִיבֵי אֲשֶׁר דִּבְרוּ (דברים י"ח י"ח),
בִּמְקוֹם הִיטִיבוּ לְדַבֵּר, כִּמוֹ תִּרְבוּ תִּרְבּוּ בִּמְקוֹם
לְדַבֵּר: אִישׁ מִיטִיב לִנְגֹן (ש"א מ"ז י"ז): הִיטִיבוּ נֶגֶן
(תהלים ל"ג ג') כִּמוֹ לִנְגֹן, וְכֵן יִבֹּא לְתֹאֵר הַפַּעֲלִי
בְּחֹק הָעֵינִי וְהַפִּלְגָה הַפַּעֲלִי בְּתַכְלִית הַחֹזֶק:
וְאִכְתָּ אִתּוֹ טַחֹן הִיטִב (דברים מ' כ"א) רֵעַ, רֵעַ
דֶּק מֵאֹד: וְשִׁאלַת הִיטִב (שם י"ב מ"ח): בֹּאֵר הִיטִב
(שם כ"ז ח'): שִׁבְרוּ הִיטִיבוּ (ש"א י"א י"ח): לְמַדּוּ הִיטִב
(יִשְׁעִיָּה א' י"ז): הִיטִיב חֶרֶד לְךָ (יִנְיָה ד' ד') רֵעַ,
כֹּלֵם עַל תַּכְלִית הָעֵינִי מִה שֶׁאִי־שָׁמַר. וְיִשׁ בְּעֵינָיו
מִצִּיאוֹת חֵן וּבְחִירָה בְּדַבֵּר לְעֹשֶׂת: כִּי יִיטִיב אֶל
אֲבִי (ש"א כ' י"א) fūr gut befehlen, belieben (י"א)
בְּעֵינָיו: הִיטִיבָהּ בְּרִצּוֹנָךְ אֶת־צִוּוֹן (תהלים נ"א כ')
קָבַל בְּרִצּוֹן, gütig aufnehmen (ומה שֶׁבְּעֵינָיו הַצְּחִלָּה
וְשִׁמְחָה: לֵב שִׂמַּח יִיטִיב נָהָה (משלי י"ז כ"ג): יִיטִיב
פְּנִים (שם מ"ו י"ז) erfreuen, freßlich machen (ועל
גְּדוּלָה וְהִתְנַשּׁאוּת: יִיטִיב אֱלֹהִים אֶת שֵׁם שְׁלֵמָה
(ש"א א' מ"א) groß, betrußmt machen (ומה שֶׁבְּעֵינָיו
תִּקְוָן: קְהִיטִיבוּ אֶת הַנֶּרֶת (שְׁמוֹת ל' י') bußen, כִּי
הַמֶּתְקֵן דְּבַר יִשׁוּב־טוֹב מִמֶּה שֶׁהָיָה: הִיטִיבוּ דְרִכֵּיכֶם
(יִרְמְיָה ד' ג') verbessern (וְהִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם (שם ל"ה
מ"ו), וְמֵה שֶׁעֵינָיו קָשׁוּם לָנוּ כִּי גַם הִנָּה נִכְלָל
תַּחַת הַטּוֹב: וְהִיטִב אֶת־דָּרָשָׁה (ש"ב ל' ל') schmecken,
zieren, bußen: לְשׁוֹן חֲכָמִים מִיטִיב דַּעַת (משלי מ"ו
כ') durch Kenntnis wird des Weisen Vortrag ge-
schmückt, כִּי ע"י הַמַּדַּע תִּתְקַשֵּׁשׁ הַלְשׁוֹן, וְגַם נִכְלָל
לְהַפֵּךְ הַמֵּאֲמָר, כִּי לְשׁוֹן צָחָה מְכַלֶּלֶת הַמַּדַּע: מֵה
מִיטִיבֵי דְרֶכֶךְ, לִבְקֵשׁ אֲהַבָה (יִרְמְיָה ב' ל"א) fl.
herausgeben (וְאִלּוּ מֵה: וְאִלְמָנָה לֹא יִיטִיב (איוב
כ"ד כ"א) וְיִצְאָ לָנוּ וְנִשְׁקָלוּ עִם הָרֵעַ: הִיטִיבוּ מַצְבוֹת
(הוֹשֵׁעַ י' א') מִיטִיבֵי צִדְעַר (משלי ל' כ"ט) מִיטִיבֵי לֶכֶת
(שם שם כ"ט), כְּתָרְנוֹם דְּשִׁפְרִין: וְכֹא מִ"א עוֹמֵד:

י"א wohlgegehen: כֹּאשֶׁר יִיטִב לְךָ (שם מ"ד): אֲבִקֶּשׁ
לְךָ מִנְּחָה אֲשֶׁר יִיטִב לְךָ (ירמ' ב' א'), וְכֹל יִיטִב
הַמִּקְדָּשׁ בְּלִמָּד עֵינָיו הַצְּחִלָּה וְעֹשֶׁר וְחֵי מְרֻנָּה,
זוֹלָת: וְהִיטִיב לִי מְשׁוֹר פֶּר (תהלים ס"ה ל"ב) an-
genehm sein: עֵינָיו רָצוּ בַּעֲבוּר מִ"ם הִיתְרֹן. וְשִׁהוּ
מְחֻבֵּר לֵב עֵינָיו מְרֻנָּה וְשִׁמְחָה: לִין פֶּה וְיִיטִב
לִבְךָ (שְׁמוֹת י"ט מ') wohlge-müth, vergnügt, frohen
©innes sein: אֲבִל־לֶחֶם יִיטִב לִבְךָ (ש"א כ"א י'):
בְּרַע פְּנִים יִיטִב לֵב (קהלת י' ג'), רֵל הַכַּעַם מֵהָ
טוֹב מִשְׁחֹק בֹּאשֶׁר בְּהִרְאוֹת פְּנִים זֹעֲפִים הֵלֵב
יִהְיֶה טוֹב וְלֹא יִזְעַף כֹּכֵל לֵב כִּי הַכַּעַם הַפְּנִימִי
מִיֵּךְ לִנְפֹךְ, ע"ש כַּעַם מ' אַחֵר. וְמֵה שֶׁהוּא מְחֻבֵּר
עִם עֵין יִבֹּא בִקְשׁוֹר בִּית וְעֵינָיו הַסִּמְכָה וְרִצּוֹן
וּבְחִירָה בְּדַבֵּר אוֹ נְשִׁיאוֹת חֵן. וְאִם הוּא נֹפֵל עַל
מַעֲשֶׂה עֵינָיו לְעֹשֶׂת כֹּאשֶׁר הַפֶּךְ: וְעֹשֶׂת לוֹ כֹּאשֶׁר
יִטִּב בְּעֵינֶיךָ (ש"א כ"ד ה') nach Belieben handeln:
אֲשֶׁר יִיטִב בְּעֵינֵיכֶם אַעֲשֶׂה (ש"ב י"ח ד') für gut
befinden, וְכִשְׁהוּא נֹפֵל עַל דְּבַר אוֹ עַל נֹף עֵינָיו
נְשִׁיאוֹת חֵן וְרִצּוֹן לְדַבֵּר: יִיטִיב הַרְבֵּב בְּעֵינֵי פֶרֶעַה
(בְּרִאשִׁית מ"א ל"ח) Beifall geben: וְיִשְׁמַע מִשָּׁה יִיטִיב
בְּעֵינֵי (יִקְרָא י"ב כ'): וְהִיטִיב הַנְּעִרָה בְּעֵינֵי (אֶסְתֵּר ב'
ס') gefallen, וְכֹא: יִיטִיב הַדְּבַר לִפְנֵי הַמֶּן (אֶסְתֵּר
ה' י"ד) בִּמְקוֹם בְּעֵינֵי: יִיטִיב לִפְנֵי־הַמֶּלֶךְ (נְחֵמְיָה ב'
י') כִּי הַמַּפְרִים אֲשֶׁר נִכְתְּבוּ אַחֵר שׁוּבָם מִבְּבֵל לֹא
שִׁמְרוּ עוֹד רוּחַ מִלִּצְתָה הַלְשׁוֹן הָעִבְרִית.

הַמַּפְעִיל יוֹצֵא לִכְמָה עֵינָיו, וְכִשְׁהוּא בְּלִי
הַנְּעִרָה עַל מַעַל אַחֵר נִכְלָל בּוֹ מִשְׁנֵה הַפַּעֲלִי
וְאִיכוֹתָהּ כְּטוֹב אִם טָבֵעִי אוֹ מוֹסִרִי: וְיִיטִיב לִבְךָ
(קהלת י"א מ') fl., gütlich thun, לְהַרְגִּיעַ נַפְשׁוֹ בְּחֵי
מְרֻנָּה וְעֵנִי: וְיִוֹדֵךְ כִּי מִיטִיב לְךָ (תהלים מ"ט י"ט):
הֵמָּה מִיטִיבִים אֶת־לִבָּם (שְׁמוֹת י"ט כ"ג), בְּמֵאֵל
וּבְמִשְׁתָּה: אִם מִיטִיב שִׁאת (בְּרִאשִׁית ד' י') מוֹסִרִי,
רֵל אִם מִיטִיב מַעֲשִׂיךְ, וְכִשְׁהוּא מִצָּרָתָךְ עַל שֵׁם
נִקְשֶׁר בְּלִמָּד אוֹ בְּמִלֹּת הַיָּחִס אֵת, עִם: וְלֹאֲבָרִם
הִיטִיב בַּעֲבוּרָה (שם י"ב מ') Gutes erzeugen, כֹּלֵל
מַעֲשִׂים שְׁעוֹשִׂים לְזוּלָתוֹ לְטוֹב לוֹ: אַחֲרֵי אֲשֶׁר
הִיטִיב לָכֶם (הוֹשֵׁעַ כ"ד כ'): וְהִיטִיב וְיִלְדֵנוּ (ש"א
כ"ה ל"א): וְהִיטִיבָנוּ לְךָ (בְּכֹדֶר י' כ"ט): וְהִיטִיבָהּ
עִמָּךְ (בְּרִאשִׁית ל"ב י'): הֵלֵא דְבַרִּי יִיטִיבוּ עִם הַיֹּשֵׁר
הַלֵּךְ, (מִיכָה ב' י') אוֹ הוּא מַעֲנִין רִצּוֹן כִּמוֹ וְתִיטִב
לִי, בָּקַל: הִיטִיב אִיטִיב עִמָּךְ (בְּרִאשִׁית ל"ב י'): וְ

נוכח: פנים אל פנים (נתקאבאל בערבית) ונמשש עצמינו תחת אשר היינו עד בה מרוחקים בתכלית הריחוק; ואחר ההתקרבות הזאת, אם יהיו האזניים וכו' (ראה דברי ירד נפשי החכם הגדול מוהרר שלמה יהודה ראפאפרט בתולדות רבינו סעדיה גאון ז"ל).

ההפעיל יש ענינו יסר את זולתו בדברים על מה שעשה שלא במשפט, ומברר לו וישר הפכו, או יסורין וענש בהכאה. וקשורו ביחס הפועל או ביחס שאליו: והזכר אברהם את אבימלך (בראשית כ"א כ"ה) zu Rebe stellen, Vorwürfe machen אתו בדברים על העול בגול הבאר: הזכר תזכיה את-עמיתך (ויקרא י"ט י"ח) strafen, ברר לו חטאו והעמידו על האמת. ולא נמצא תוכחה ביסורין וענש כ"א אצל השם: והזכרתי בשבט אנשים (ש"ב ז' י"ד) züchtigen: אל באסק תזכנני (תהלים ו' כ'): את אשר-יאהב יי תזכיה (משלי ג' י"ג). אבל זולת השם ענינו ברור בדברים הרין עם מי מב' מתוכחים, ובפרט בקשור אל ולמ"ד: והזכיר לעסם רבים (ישעיה ב' ד') reifschneiden, überführen תם קשור מלת על: תזכר עליהם מלכים (תהלים ק"ה י"ד, ד"ה א' מ"ז כ"א): לא ישר-בינינו מזכית (איוב פ' ל"ג) תזכרו בין שנינו (בראשית לא מ"ג): תזכר אמש (שם שם מ"ג). ודעת רש"י בזה שהוא מוסר ואזהרה והוא הנכון. וכמוהו: ולמזכית בשער יקושן (ישעיה כ"ג כ"א) מיסר בדברים להזהיר מרע: שגאו בשער מזכית (עמוס ה' י') zurechtweisen: ולמזכיתים ינעם (משלי כ"ד כ"ה) וקרב לזה: והזכיר בדברים (מלכים ב' י"ט ד') שהיה מיסר ומוזהיר העם שישמו לו שלום. ויש בענינו וכוח לבד: תזכר לגבר עם-אלוה (איוב מ"ז כ"א) ר"ל שיפול לחיבה צדקו ומשפטו לפני יי: המיראתך תזכיר (שם כ"ב ד') recht, הכנס עם זולתו בוכה מי יצדק. ויש בענינו ברור בלי וכוח: אותה הזכר לעבדך לצדק (בראשית כ"ד ד') bestimmen, זמן והכנה בברור. והכלל כי הפעל הזה נופל על המענות שקורם הברור ועל הברור שאחר המענות. ועל הענש ועל העזר ברבר מה שהגיעתו אל המציאות היה מסקן ועל הצטרקות נפשו ביושר כמו: אך-ידכי אל-

מניו אזכית (איוב י"ג ט"ו) beweisen, rechtfertigen, ver- (משבותיך תזכך (ירמיה כ"ב ט"ו).

התיקני מנא אמן (נחום ב' ח') besser sein wollen, einen Vorzug haben.

מיטב תאר השם למוכרח שבטוב: מיטב שדרהו וקייטב כרמו (שמות כ"ב ד') das Beste: מיטב הצאן (ש"א מ"ו מ'): קייטב הארץ (בראשית מ"ו ו'): מיטב, העתיד ייטב, ל' מציאת חן בארמית: ומה די עלך ועל אחיך ייטב (עזרא ד' י"ח).

ימכרתה, שם תחנות בני ישראל במדבר, מקום מעינות מים חיים (במדבר ל"ב ל"ג). וקרב הוא כי ימכה (הנזכר במ"ב כ"א י"ט) הוא מקום זה. ימכה או יקה שם מקום אשר בנחלת מטה יהודה (יהושע מ"ו כ"ה).

ימור, בן ישמעאל (בראשית כ"ה מ"ו). ובני יסור היו מלמדי מלחמה ויעזרו את ההגוראים ללחום עם בני ראובן וגדו וחצי שבט מנשה מעבר הירדן (ד"ה א' ה' י"ט).

יין

יין שקיזכר למשקה יצא מענבים: יין ושכר (ויקרא י"ט) Wein: וחכך קיין המוב (ש"ה י') המתואר נסמך לתאר: ייני עם-חלבי (שם ה' א'). ולא יתרכה לפי שהוא שם הקבץ. אך בתלמוד נמצא הרבוי יינות ושננים והענין מיני יין אדום ולבן: ועצ"ה: את-כוס ייני החמה (ירמיה כ"ה מ"ו): השקותנו יין תרעלה (תהלים ס' ה'): אשקך סין הרקב (ש"ה ה' כ'): יין חסמים ישתו (עמוס ד' ח'): יין ענושים ישתו בית אלהיהם (שם ב' ח') und den Wein der Gebüßen trinken sie im Hause ihres Gottes.

יכ

הזכר מעל עמר, דב"ב. הנפעל. ענינו הישרה והצטרקות נפשו. בוכה טענה ומענה: שם ישר נזכר עמו (איוב כ"ב ד') sich verteidigen, durch Gründe rechtfertigen ואת כל ונזקת (בראשית כ' מ"ו). (ענין באור ובשרש כסה): משיב דברים נכחים (משלי כ"ד כ"ה) מבוררים ע"י ראיות: דברך טובים ונכחים (ש"ב מ"ו ג') מבוררים בצדק: לבר נא ונזקתה (ישעיה א' י"ח) recht, כמו נדברו שיצדיק איש איש טענתו נגד זולתו בשאלה ותשובה. ולפי תרגום הערבי של ר' סעדיה גאון מירושלמי: לכו נא ונוכחה כלומר: נעמד נא אל

יכל

יכל, העתיר יוכל, אך הוא פעל עור המצטרף
 על פעל אחר הבא אחריו במקור להגביל
 בו כה או רשות לעשות הפועל: ולא יוכל
 יוסף להתאמץ (בראשית ט"ז א') können, לא עצר
 כח: כי לא יכל להציל (מלכים ב' י"ח כ"ט) לא יכול
 להכיל (ירמיה' ב' י'): ומה יוכלתי עשות ככם (שופטים
 ח' ג'): ויכלת עמור (שמות י"ח כ"ג): לא אוכל לדבר
 שאת (דברים א' ט'): כאשר ויכלן שאת (בראשית
 ט"ד א') כל אלה כח טבעי: אולי תוכלו הוועיל
 (שעיה כ"ז י"ג) מוסרי: לא יוכל לבכר (דברים כ"א
 ט') dürfen, mögen רשות. ר"ל אין לו רשות,
 כתיבנו לית ליה רשו: לא תוכל להתעלם (שם
 כ"ב ג'): לא יוכל לשלח (שם שם י"ט) כולם מניעה
 מצד האזהרה: ואם הוא מצטרף על שם, בא
 בקשור למד גיב, ועניו התנברות ונצחון בכח:
 כי לא יכל לו (בראשית ל"ב כ') beikommen, belegen
 כי יכל נבל לה (במדבר י"ג ל') sich bemächtigen,
 überwinden: יכלו לך אנשי שלמך (עובדיה א' י'):
 פניאמר אויבי יכלתי (תהלים י"ג ה'): גם הוא הנות
 בלשון: כי אין המלך יוכל אתכם דבר (ירמיה ל"ה
 ה') denn der König vermag gegen euch nichts (גם
 יכלתי (בראשית ל"ח): ועם אנשים נתוכל (שם ל"ב
 כ"ט): חזקתני נתוכל (ירמיה כ' י'), כ"א מובנים
 בחסרון לי, לה, להם וכדומה, ויש שנכלל עמו
 פעל אחר המובן ממנו: גבה עינים ורחב לבב איתו
 לא אוכל (תהלים ק"א ה') טעמו לסבול, כי נבזה
 בעיני, kann ich nicht leiden, המקור: מבלתי יכלת
 וי (במדבר י"ד ט') Vermögen, Macht haben ובחסרון
 פ"א: ידעת כי כל תוכל (איוב ט"ב ד'): כמו יכול
 תוכל: או כל הוא ת"הפ.
 יכל, יכל, העתיר יכל, בארמית עניו יכולת כמו
 בעברית (דניאל ג' כ"ט). ונמצא בדרך לשון
 עברית לענין תגבורת וצווח (שם ד' כ"א). כמו יכלו
 לך אנשי שלמך (עובדיה א' י'): מן יאמר אויבי
 יכלתי (תהלים י"ג ה').
 יכלתי (הכתיב במקום יכלתי) שם ע"פ ירה ב'
 כ"ז ג').
 יכין א) שם ע"פ, בן שטעון בן יעקב (בראשית ט"ו
 י'), ולשמונו נזכר קריב (בד"ה א' ד' כ"ד). ושם
 התואר יכין. ב) שם אחד משני העמודים אשר

ההפועל ענינו ענש לבר: והוכח במכאב על
 משכבו. (איוב ל"ג י"ט) gestraft werden.
 ההתפעל ידוע ענין וכוח במענה ומענה: ועם
 ישראל יתקח (מכ"ה ב') treffen.
 תוכחה שם' למשפט וענש: יום צרה ותוכחה
 (מ"ב י"ט ג') Strafe, Züchtigung: ביום
 תוכחה (הושע ה' ט') והרבי: תוכחות בלאמים
 (תהלים קפ"ט ד') Straßgericht.
 תוכחת שם' או תאר למוסר וענש, או לדברי
 יושר המורים הדרך הטוב ומוהרים מדרך
 רע בברור ראיות וטענות צודקות טע"א: ועוזב
 תוכחת טענה (משלי י"י). ולאתקין בתוכחתו
 (שם ג' י"א) ותקחתי לבקרים (תהלים ע"ג יד) Züch-
 tigung, כי הכניו בשם נוטל על הפועל ועל הפועל.
 וטע"ב: נאצו בלתי תוכחתי (משלי א' ל') Zurecht-
 weisung, Unterweisung: וישמר תוכחת יערם (שם
 ט"ו ה'): טובה תוכחת מגלה מאהבה מסתרת (שם
 כ"ה) ר"ל טוב הוכח אהוב בפועל שמראה לוולתו
 שמוכחו מצד אהבה לסור טע"א משיטתו התוכחה
 מראתו שיקניטנו ויעזבונו באלותו. ונקראה האהבה
 הזאת מסתרת, כי אינה אהבה אמיתית. וי"ל טובה
 תוכחת מגלה בבואה ע"י אהבה פנימית רק בגלוי
 היא מוסר אבל בקרב לבו יהיה אהבה, כי תוכחת
 שונא בגלוי הוא בזיון. והרבי: בתוכחות עליון
 (תהלים ל"ט ג') Züchtigung, Seiden: בתוכחות
 חמה (יהושע א' ט'). ויש מ"ש וכוח בטענות וראיות
 והצטרפות: שמונו נאצו תוכחתי (איוב י"ג ר') Züch-
 tigung: ומי אמלא תוכחות (שם כ"ג ד') Beweise,
 Gründe: ומי אשיב על תוכחתי (הבקוק ב' א') על
 טענותי ששאלתי לסה תביש בוגרים וכו'. כי גם
 המענה נקראה תוכחה, ע"ד והוכח אבריהם את
 אבימלך: ואין במו תוכחות (תהלים ל"ח ט') Züch-
 tigung, טענות פותר' להצדיק דבריו: איש תוכחות
 מקשה ערף (משלי כ"ט א'). פ' הרא"א המיוסר
 ביסורים ועוד מקשה ערפו מלשון פתע ישבר ואין
 תקנה לו עוד, ויהיה המכחות על הפועל. וע"ד
 איש תוכחות Züchtiger, אהב (כוח וטענות
 לשמור תמיד דברי וולתו ומקשה ערפו מלקבל
 הסתירות הצודקות שישב לו וולתו, כי הוא עומד
 על דעתו בקשה ערף, הוא ישבר לאין מרפא ויהיה
 הסמיכות על הפועל וכדרכו לרוב:

נח (שם י' י') הולידה והצמיחה (ישעיה נ"ה י')
befruchten : הוליד און (שם נ"ט ד'). עציהם : אם
אני המוליד ועצתי (שם ס"ז ט'). נותן כח להוליד :
מיר-הוליד אנליטל (איוב כ"ח כ"ח) erzeugen, hervor-
bringen .

ההפסל : ביום הולדת אהרן (יחזקאל ס"ז ד') :
יום הולדת את פרעה (בראשית ט' ט') על יום הלידה.
ההתפעל הרע יחס משפחתו : נתקלה על
משפחתם (במדבר א' י"ח) setzen Geburtstag an-
geben .

ולד שתי לעבור או ילד : אין לה ולד (בראשית
י"א ל') Rind : לא-היה לה ולד (ש"ב י' כ"ט)
וברק ולד .

ולד שתי לקטן : ויגדל הילד (בראשית כ"א ה')
Rind : ולנקה : ולדה : קח לי את-הילדה
הזאת (שם ל"ד ד') Rind : הולידה מכו בין
וישתו (ויאל ד' ג') ולדים וילדות (זכריה ח' ה') :
אתם ולד-משע (ישעיה נ"ז ד') Brut, נאמר על שם
הלידה ולא על הילדות .

ולד תאר ללידת הבן : כל-הבן הילד (שמות א'
כ"ג) : הילדים לו בירושלם (ש"ב ה' י"ד) :
מיליני הרפא (ד"ה א' כ' ד') ליד' Rind :
ולד או ילד תאר : ולד בית (בראשית י"ז י"ג) :
ולדי ביתו (שם י"ד י"ד) . ואולי מגדולי ביתו .
ולדות שר' לימי הנעורים : כי הולדות והשחרות
(קהלת י"א י') die Augenblythe : שמח בתור
בילדותך (שם שם ח') : ועדיהם של ילדך (תהלים
ק"י ג') Xbau deiner Augenblythe .

לידה שם'ג לזמן לדת : מלידה ומבטן (חושע ט'
א') : von Geburt an , וכח אין ללידה
(ישעיה ל"ז ג') : כמו אשת לדה (ירמיה י"ג כ"א) :

מולדת תאר לנולדים במשפחה אחת : מולדת
בית או מולדת חוץ (ויקרא י"ח ט') erzeugte
Rinder : ומולדתך אשר-הולדת אחריהם (בראשית
ט"ח י') על הבנים הנולדים . וכן יאמר על האבות :
ואל מולדתי אלך (במדבר י' ל') Verwandtschaft ,
Samille : באבדן מולדתי (אסתר ח' י') . והרבי :
מכרותיך ומולדותיך (יחזקאל י"ז ג') כלם כנוי לכל
משפחה .

תולדות תאר השם כולל קבוץ צאצאי האדם
מבנים ובני בנים : ואלה תולדות בני

בנה שלמה לאולם ההיכל , שם האחד יבין ושם
השני בועז (מ"א י' כ"א) .
מיקבל שם מלג : את מיקבל המים (שמואל ב' י"ז כ')
Bach, Strom .

ילד

ילד, העתיד ילד , פי' , זכ"ב הקל ענינו הוצאת
בע"זי מבטן אם לאויר עולם : ולדה בן (בראשית
י"ט ל"ח) geboren : את-הילד החי (מ"א ג' כ"ז) על
הולד : ולדה הנר (בראשית ט"ז ט') : ולדה את
קין (שם ד' א') : ולדה כל הצאן (שם ל"א ח') . ויאמר
גם על האב בהיותו המוליד : ועירד ולד (שם ד'
י"ח) zeugen : ולד בסל לתונה לו (משלי י"ז כ"א) :
אביו ואמו ולדו (זכריה י"ג ג') . ועצה'ש להמצאה :
הרה עמל ולד און (איוב ט"ז ל"ח) zeugen, brüten :
ולד שקר (תהלים ד' ט"ז) : מה-ולד יום (משלי כ"ז
א') hervorbringen . התחדשות המקרים במציאות
הזמן : עת לדת יעל-סלע (איוב ל"ט א') : לדת חק
(צפניה ב' ב') : אני היום ולדתיך (תהלים ב' ו') ר"ל
נתתיך למלך . המושפע אל משפיעו נקרא בן ילדו .
הנפעל על הולד : אשר נולד-לו (ד"ה א' ב' ט') :
לעם נולד (תהלים כ"ב ל"ב) תאר לדור הבא בעתיד
Rachwelt : מיום הולדו (קהלת ו' א') : יאבד יום אולד
בו (איוב ג' ב') . ואלה נולדו לו בירושלם (ד"ה א'
ג' ה') במלאתם ודגש הלמד מורכב מבנין נפעל
ומפעל כמו : ונקדו (יחזקאל כ"ג ט"ה) והוא ע"ד
נפעל .

המפעל נפעל על הדיחה העוזרת ליולדת : בילדך
את העבריות (שמות א' ט"ז) beifügen bei der Geburt
ותאמר לה המולדת (בראשית י"ח י') die Gebärmutter .
die Geburtshelferin . ומ'ש ע"ד המרבעים על הולדת
לכמו : ולדת לך בן (בראשית י"ז י"ט) : הרה וולדת
(ירמיה ל"א ח') : אמללה ולדת השבעה (ירמיה ט"ז
ט') : הנך הרה וולדתך בן (בראשית ט"ז א') :

המופעל על הולד : ולשת גם הוא ולד בן (שם
ד' כ"ז) : במרם הרים ולדו (תהלים צ"ב א') : על הציורה :
ולדו על ברכי יוסף (בראשית ג' כ"ט) , על הגדול
erzogen werden : אדם לעמל וולד (איוב ה' ו') בנה
עם רגש : לנער הילד (שופטים י"ג ח') .

ההמופעל יוצא לשלישי יאמר על אב הולד :
הוליד את-יצחק (בראשית כ"ה י"ט) zeugen : וילד

נוספת אינו שומר לא המין ולא המספר ע"ד הבה:
לָקַח נשקה את-ראבנו (בראשית י"ט ל"ב) woflan!
לָקַח נא אנסכה (קהלת ב' א'): לָקַח ונעודה יחדו
(נחמיה ו' ב'): לָכו נרננה (תהלים צ"ה א') לָכו וְנִלְכְּהָ
(ש"א ט' ט') auf: לָכו ונשברה (חושע ו' א'): לָכִי
איעצך (מ"א א' י"ב). כל אלה הומגה וזרוו בלי
תנועה.

ההפעיל יוצא, הנדגה טבעי: וְהִלְכְתִּי עוֹרִים
בדרך (ישעיה ט"ב ט') führen, leiten: וְאָלַךְ אֶתְכֶם
קומסיות (ויקרא כ"ו י"ט): וְהִרְוֹתֶם כֶּשֶׁם אֶלֶיךָ
(יהוקאל ל"ב י"ד) fließen lassen: וְלִיךְ אֶת-הַחֹקֶל
(קהלת י' כ') verbeilen, ובמובן המוסרי: מוֹלִיךְ
ויעצים שולל (איוב י"ב י"ח). במחשבה: בעת מוֹלִיכְךָ
בדרך (ירמיה ב' י"ח): אָנָּה הִמָּה מוֹלִכְכֶם (נחמיה ה' י'):
הוֹלִיךְ נוֹלָה מִירוּשָׁלַיִם (מ"ב כ"ד ט"ח): וְיִלְכֶם ה'
אֶת-יְפוּעֵי-הָאָדָם (תהלים קכ"ה ה'). אותי נהג וְיִלְכְךָ
חשך ולא אור (איכה ג' ב') ויתר הבנינים בש"ש
הלך.

ילל

יָלַל, העתיד וְהִילִיל או וְיִלִּיל, פִּע', בבב', הקל
ענינו זעקת שבר וצרה וכאב: הִרָה לָלַת
(ש"א ד' י"ט) Schmerzenshaft, שהויתה הרתה ביללת
צער וכאב. וחמר למ"ד אחד לכובד פגישת ג'
למדין. או ר"ל הגיע העת ללדת להיות לה כאבים
וצירים.

ההפעיל: וְהִילִילוּ הָהָ לַיּוֹם (יהוקאל ל' ב') we-
flagen: וְהִילִל ברוש (נחמיה י"א ב'): ספרו וְהִילִילוּ
(ירמיה ד' ח'): אֶכְפֹּדָה וְאִילִילָה (מכ"ה א' ח'): עֲלִי-
מוֹאֵב אִילִיל (ירמיה מ"ה ל"א): וְיִלִּילוּ עַל-מִשְׁכְּבוֹתֶם
(חושע ו' י"ד): מוֹשְׁלִיו וְהִילִילוּ (ישעיה נ"ב ה'), וְיָא
שהוא יוצא מושליו של ישראל וילילו אותם. וְיָא
שהוא התהללות, frohlocken: וְהִילִילוּ שֶׁעַר (שם י"ד
ל"א): עֲדָ: וְאָנוּ וְאִבְלוּ פִתְחֵיהֶם: וְהִילִילוּ שִׁירֹת
דוֹכָל (עמוס ט"ט ג'): וְהִילִילוּ כְרִמִּים (יואל א' י"א).
יָלַל תאר לקול הרוחות המנשבות בישימון בקול
אקקה ואבל: וּבִתְהוֹ לָל יִשִּׁימֹן (דברים ל"ב י')

Geheul der Wüste

וְיִלְכָה שִׁמֵּן לִקְוֹל זעקת שבר וצרה: וְיִלְכָה מִן
הַמִּשְׁנָה (צנחנה א' י') Geheul, Weßflagen:
קוֹל יִלְלַת הָרוּעִים (נחמיה י"א ג'): עַד אֲגִלִּים וְלִקְלָתָהּ
ובאר אלים וְלִקְלָתָהּ (ישעיה מ"ו ח').

נה (בראשית י' א') die Weßflagefolge: תוֹלְדֹתָם
למשפחותם (במדבר א' כ'): וּמִשְׁאֵל גִּבְעָה עַל כָּל
קוֹרוֹת הָאָדָם וּמִאֲוִרְעוֹת שָׁהֵם יִלְדֵי יוֹם: אֵלֶּה
תוֹלְדֹתָם יַעֲקֹב (בראשית ל"ז ב') Begebenheiten. אֵלֶּה
תוֹלְדֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ (שם ב' ד'), ספור היותם
ומציאות צאצאי הארץ Naturgeschichte, ובתפלה:
אֲדִין כָּל יִתְוֹלְדוֹת, כל המעשים הטבעיים הנולדים
תחת השמש. ושמות ע"פ: לָלָן, אֶלְתוֹלָר, תוֹלָר.

ילך

לָכַת פִּע' בבב', הקל עומד. וענינו או תנועה
טבעית ממקום למקום או מוסרי בהתהלכות
הנפש. העבר והבנינו בשורש הלך, והעתיד:
וְתֵאמַר אֶלְכָּ (בראשית כ"ד ג"ח) gehen, reisen: וְיִלְכְךָ
מִשָּׁה (שמות ד' י"ח): לָלַכְתָּ אֶרְצָה כְּנַעַן (בראשית
י"א ל"א) ועל התהלכות תמידית: לָלַךְ-נָא אֲדֹנִי
בְקִרְבִּי (שמות ל"ד ט') wandeln, ע"ש הלך בבנין
התפעל: אִילְכָה שוֹלָל (מכ"ה א' ח') ועצ"הש על
הצמיחה: וְלָכוּ וְיִנְקוּתִי (חושע י"ד ז') auffließen,
wachsen. ועל הנגור: וְהִנְבְּעוֹת תִּלְקֶנָּה חֶלֶב (יואל
ד' י"ח). מליצה על התמדת הויברה והנגור. וכנה
ההליכה להרים: וְכֵן יִלְכוּ מִים (שם שם י"ח), ע"ד
תדרנה ענינו דמעה: כִּי הַמִּים הוֹלְכִים, ועל
תהלוכות הנפש: לְבַלְתִּי לָכַת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים (רות
ג' י') במחשבה ורצון: וְהִצַּנְנָה לָכַת (מכ"ה ו' ח'):
וְיִשְׁרִי-לָכַת (משלי מ"ו כ"א): לָלַכְתָּ בְּתוֹרַתִּי (ד"ה ב'
ו' ט"ו) wandeln, כִּי כֹאשֶׁר יִכְנֶה הַמַּגֵּה וְהַמַּהֲשִׁבָה
הַדָּךְ, כֵּן יִכְנֶה הַעוֹשֶׂה כְּפִידֵם הוֹלֵךְ: כִּי בִשְׁדֻרוֹת
לְבִי אֶלְכָּ (דברים כ"ט י"ח). וְאֵמַר עַל הַגּוֹיָעָה: אֶלְכָּ
וְלֹא אֲשׁוּב (איוב י' כ"א): בְּטָרֶם אֶלְכָּ וְאִינִי (תהלים
ל"ט י"ח) והליכה בעברית לא ישתמש כ"א בתנועה
סמה ששטנו למה שאליו, וממה שאליו למה ששטנו,
כִּי מִשְׁמַעֲלָה לִמְשָׁה נִקְרָא יָרֵד וּמִמְשָׁה לִמְעָלָה
נִקְרָא עָלָה. וְהַצּוּן מִמֶּנּוּ: לָךְ לִקְרֹאת מִשָּׁה (שמות
ד' כ"ז): לָךְ מִמֶּנּוּ (בראשית כ"ו ט"ח): לָכָה אֲתָנוּ
(במדבר י' כ"ד). וְכֹא הַצּוּן לֹא עֵינִן לִפְנֵי פֶלֶא אַחֵר
כִּי אִם לְהַכְנֶה וְהוֹמַגָּה וְזוּרוּ כְמוֹ קוֹם: לָךְ-לָךְ
מֵאֲרָצְךָ (בראשית י"ב א'): לָךְ-רֵד (שמות י"ט כ"ד):
לָךְ עֲלֵה מִזֶּה (שם ל"ג א'): לָךְ בֹּא וְאֶשְׁלַחָה (מ"ב
ה' ה'). דבר והפכה, כִּי אִינוּ אֵלֶּה וְזוּר, woflan: לָךְ
וְנִקְרְבָה (שופטים י"ט ג'). וּבִפְרָשׁ כֶּשֶׁכֶּא בְה"א

דרום ים, לפי שרוב ים אוקיינוס בדרום העולם:
ממזרח וממערב מצפון ומזרח (תהלים ק"ז ב') *Seh*.
ואלה עוד שמות הימים הנמצאים בכתבי הקדש:
ים המלח (בראשית י"ג ד'): ים פלשתים (שמות כ"ג
ל"א): ים כנרת (במדבר ל"ד י"א): (ובמ"א: ים כנרת
(יהושע י"ב ג'): ים הערבה (דברים ד' מ"ט): ים יפו
(ד"ה ב' כ' מ"ו), ובמקום אחר: ים יפוא (עזרא ג' ד'):
לשון ים-מצרים (ישעיה י"א מ"ו): ים-סוף (שמות
י"ג י"ח).

ים, יקא בארמית כמו בעברית, שם למקוה מים
הנקרא ים (דניאל ג' ב').

ימנאל, שם ע"פ, בן ששעון בן יעקב (בראשית
מ"ז י'). ובנוסחא משובשת נמנאל ד"ה
במדבר כ"ז י"ב).

ימים שם מין חיה: מצא את הימים במדבר
(בראשית ל"ז כ"ד) *Art Sauftiere*. עיין
באור נ"ה.

ימלא נם יקלה, שם אבי הנביא מיכה (מ"א כ"ב
ח'). ימלק שם נשיא למטה שמעון (ד"ה א'
ד' ל"ד).

ימן

ימן תאר לצד דרום שובגה בהיות הפנים למזרח:
ותחו יד-ימן (ואב ש"ב כ' מ') *die rechte Hand*.
חיד שבצד הימין: ושני אריה אל הימן (יחזקאל א'
י') *rechts*: ואפנה על ימן או על שמאל (בראשית
כ"ד מ"ט) *rechts*: כלעין ימן (ש"א י"א ב'): על ירך
ימינו (שופטים ג' מ"ו): שוק הימן (ויקרא י' ל"ב),
ולפי שעקר הכח ביד ימן ישמש בו על הכח
לענוש או להושיע: ימקד ה' נאדרי בכח (שמות
מ"ו ו'): נצב ימינו כצד (איכה ב' ד'): ושמן ימינו
יקרא (משלי כ"ז מ"ו): ימנים ימן שקר (תהלים קט"ד
ח') *Recht*, ור' אדונינו פי' זה ל' שבעה מלשון
ערבי, וכן בארמית שבעה יסר. ואין צורך לזה
כי גם בל' עברי ישמש בשם ימן בלשון שבעה:
נשבע ה' בימינו (ישעיה כ"ב ח'): תשכח ימני
(תהלים קל"ז ח'): תהי נא ירך על איש ימניק (שם
מ' י"ח). ר"ל איש אשר ימנך ויהללה *der Mann*
deiner Rechten, ובא ביו"ד היחס: שם הימני וכן
(ד"ה ב' ג' י"ו): את אצבעו הימנית (ויקרא י"ד מ"ו).
ונקרא צד דרום ימן: צפון וימן אתה בראתם

תולל לך מזה: ותוללנו ששחה (תהלים קל"ז ב'),
ר"ל קול יללתנו היה להם לששחה ע"ש
תלל. וי"ם מזה: אלקי לי (מיכה ו' א'). ולדעת
החכם הרמב"ם: ותוללנו ששחה כמו המהוללים
אשר יהתלו בנו, *Ungläubigpötte Heifchen Streube*.

ילף

ילפת שם מין צרעת לחה: או גרב או ילפת
(ויקרא כ"א ב') *eine Art judender Flechte*.
ובתלמוד אמרו שהוא צרעת מלמפת והולכת עד
מות, *Strebe*.

ילק

ילק שם מין ארבה, נגזר מן הפעל לקק, *leden*.
abkrefsen: הילק והחמיל והגזם (יואל ב' כ"ה)
eine Heuschrecken-Art: וישמש בו לענין השחתת
התבואה: תאכלך בילק (נחום ג' מ"ו): התכבד
בילק (שם שם): ילק פשט ויעץ (שם שם מ"ו). ר"ל
פשט בנפיו ויעץ, *er liegt [flie] aus [steift die*
bet *aus] liegt [flie] aus [steift die* *und fliegt davon*
הוא כמו פשט גדרו, ר"ל התפשט המהמה כארבה
לנפוע, וילק הוא מה שם הקבוץ. ולענין הרבי
והמון: מלאתך אדם בילק (ירמיה ג"א י"ד): העלך
סוס בילק (שם שם כ"ו) *dem Heuschrecke (an Menge)*
gleich.

ים

ים שעכ"ז למקוה מים רבים: ורחבה מניינים
(איוב י"א מ') *Meer, See*: הים ראה וינס (תהלים
ק"ד ג'): והחרבתי את יקפה (ירמיה ג"א ל"ו): ויעש
את-הים מוצק (מ"א כ' כ"ג) *Wasscheffel, Tauchbad*.
נקרא כן דרך השאלה, והרבי: ולמקוה המים קרא
ימים (בראשית א' י'). ולפי שים התיכון, *mittels*,
länliches Meer, הנקרא במקרא: ים פלשתים
(יחזקאל כ"ג ל"ח): או ים הגדול (יהושע כ"ג ד') הוא
בגבול מערבית דרומית לארץ ישראל, הושאל שם
ים לפאת מערב: בית אל מים (בראשית י"ב ח')
Abendsseite: ובגלל ים הימה הגדול (יהושע מ"ו מ"ו):
יקה וקדמה צפונה ונגבה (בראשית כ"ה י"ד): ים
דרום ירשה (דברים ל"ג כ"ג). וזה בשמדרב בנבולות
א"י: אבל בנבולות כדור הארץ בכלל, נקרא פאת

ועיר היִנְקָה (צמניה ג' א') - fränken, brüden, betrü-
gerisch.

ההפעיל: עני ואביון הִנְקָה (יחזקאל י"ה י"ב)
bebrüden: יתום ואלמנה הוננו בך (שם כ"ב י'):
להזנותם מאהותם (שם מ"ו י"ח) verbrängen לקחת
אחרות וזולתו בחוקה: אִלְתוֹנוּ אִישׁ אֶת־אִמּוֹ
(ויקרא כ"ה י"ד). לפי הענין נראה שהוא כרעת חכמי
הקבלה, שענינו טעות וסברה - betrügen, besor-
theilen, ממעים וזולתם במקח ומסכר: והאכלתי
את־מוֹנֵק אֶת־בָּרֶשֶׁם (ישעי' מ"ט כ"ו). וכן יפרשוהו
על אונאת דברים: ונר לא־תִתְּנָה (שמות כ"ב כ')
fränken, nelden, beleibigen, לא תונה על אונאת
דברים, ולא תלחצנו בממון. וכן: לא תִּלְוֶנוּ (דברי'
כ"ג י"ח), לא תקניטנו בדברים, וכמורה בתל' שהיו
א"ה ימונים את ישראל. וחשם בתל' יאנקאה על
ממון שיקח המוכר ריוח על מסכרו יורר מסכר
שעור התנאים בלי דעת הלוקח. וי"ם: הבזו
לְנִאֲוִיִּם (תהלים קכ"ג ד'), מרכב מן גא יוֹנִים.

ינח

הַנִּיחַ פֻּעַל יוצא בב"ב. ההפעיל כשהוא מצטרף
על שם ענינו שימה, נתינה, הושבה והשכבה
במקום. או עזיבת דבר במקום שהיה בו, בלי קחת
אותו משם, או השאירו על ענין מה שהוא בו:
אשר הִנִּיחַ שם משה (פ"א ה' מ') - hinlegen, nieder-
legen, הִנִּיחוּ לַפָּנִי מִזְבֵּחַ ה' (דברים כ"ו
ד'): הִנִּיחַ אוֹתוֹ לַפָּנִי ה' (שמות מ"ו ל"ג) נִיחַ מִשָּׁה
את המטות (במדבר י"ז כ"ב): הִנִּיחוּם שם (דברים כ'
ח') כל אלה שימה בידים. ומה שהוא עזיבה
והשאיר נקשר עם מלת אצל: וַיִּנְחַה בְּגִדוֹ אֶצְלָה
(בראשית ל"ט י"ח). ועם יחס שסמנו: מזה אל פִּנָּה
יֵרֶךְ (קהלת ז' י"ח) ablassen, והגרת בלשון דוא:
צִדְקָה לֹאֲרִץ הִנִּיחוּ (עמוס ה' ז') herabwürgen אל
תְּנִיחֶנּוּ (ירמיה י"ד מ') ואלה הננים אשר הִנִּיחַ ה'
(שופטים ג' א') zurücklassen, bleiben lassen (והִנִּיחָם
על־אדמתם (ישעי' י"ד א'): הִנִּיחָתָם שִׁמְכֶם לִשְׁבֹּעַה
(שם ס"ה מ"ח) hinterlassen (והִנִּיחוּ יִתְרֵם לְעוֹלָלֵיהֶם
תהלים י"ז י"ד) zurücklassen: ויסף עוד לִהְיוֹת
במדבר (במדבר ל"ב מ"ח) bleiben lassen: אין שוה
לִהְיוֹתָם (ספרי ג' ח') leben lassen, aufleben, loß lassen
הִנִּיחָה אוֹתִי (שופטים מ"ו כ"ח) loß lassen ובקשור

(תהלים מ"ט י"ג). כמו שנקרא קרב פנים ומערב
אחור צמון שסאל: יעמף יָמִין ולא אראה שסאל
בעשותו ולא אחז (איוב כ"ג מ'). והפעל מזה: אם
השסאל יאִמִּיקָה (בראשית י"ג מ'). אפנה לצד ימין:
אם אש לִהְיוֹת ולְהַשְׁמִיל שִׁב יֵד יָמִין: מְיֻמִּיִּים
וששסאלים (ד"ה א' י"ב ב'), שולשים בשתי ידים:
התאחרי הַיָּמִינִי (יחזקאל כ"א כ"א), לצד ימין: כי
תִּמְנֶנּוּ וְכִי תִשְׁמְאִילוּ (ישעי' ל' כ"א). א' תמורת
י"ד.

תִּמְנֶנּוּ שם צד הרום: מְיֻמִּיִּים יבוא (חבקים ג' ג')
Selbstlicke: ובוא תִּמְנֶנּוּ (ש"ה ד' מ"ח) רוח
תִּמְנֶנּוּ: נגב תִּמְנֶנּוּ (יחזקאל מ"ז י"ט) כמול.
יִמְיָנִי, שם ע"מ מן הַיָּמִינִי. בן הַיָּמִינִי (ש"ה מ' כ"א):
בן הַיָּמִינִי (שופטים ג' מ"ח): אִישׁ יִמְיָנִי (ש"ה
מ' א'): אִישׁ יִמְיָנִי (שם ש"ה).
יִמְנָה, יִמְנֶנּוּ שמות ע"מ.

ימר

ההפעיל הַיָּמִיר, לשון תמורה וקרבת דבר
תחת דבר אחר: הַיָּמִיר נני אלהים וגו' (ירמיה
ב' א') vertauschen, verwechseln (ראם שרש מור')
ההתפעל ענינו ענג, ובכבודם תִּתְּנֶנּוּ (ישעי' ס"א
ר') sich ergößen, והכבוד הוא עֲשֵׂה עֲשֵׂה את
כל הכבוד הזה. וי"א שהוריד ת' אלף מן: וַתִּתְּנֶנּוּ
כָּל־פְּעֻלָּתִי אֵין (תהלים צ"ד ר'). ופירושו התפאר, und
täuscht euch ihrer Herrlichkeit, ויוציאו ההפעל מזה:
אשר יִתְּנֶנּוּ לְמוֹמָה (שם קל"ט כ') sie täuschen dich,
והם אחד יבאר בכבודם תתימרו, מלשון חילוף
ותמורה, ר"ל תמירו כבודם והונם באופן שיהיה
לכם לנחלה, ihre Herrlichkeiten werdet ihr ein-
tauschen, והביא ראה מלשון ערב. ובאלף: את
ה' הַיָּמִירָה הַיּוֹם (דברים כ"ו י"ח) (ע"ש אמר).
יִמְרָה, שם ע"מ.

ינה

יִנָּה פֻּעַל יוצא בב"ב. הקל ענינו לחיצה ונגישה
שיתגבר החוק על החלש להכניסו ולהפך
אורנו מסה שבידו או להקניטו בדברים: אמר
בלבם נָקָם יָחִיד (תהלים ע"ד ה') unterdrücken: חרון
הַיָּנָה (ירמיה כ"ה ל"ח): חרב הַיָּנָה (שם מ"ו מ"ח):

יִסַּד

יִסַּד פעל יוצא, הב"ב. הקל ענינו כונן תחתית הבנין שעליו תקום ותתקיים: יִסַּד ארץ על מכונה (תהלים ק"ד ה') gründen, fest setzen: קִבְּצוּ זה הבית לעיניהם (עזרא ג' י"ב), ויש גם להצטת אבני חן להוד ויופי: וְיִסְדֶּתֶךָ בַּסִּפְרִים (ישע' נ"ד א"י) Ich werde dich mit Saphiren eindecken; den Grund (א"י) legen: כי הוא עלימים יְסָדָה (תהלים כ"ד ב'), ועל שימת חק קבוע לדבר שהוא כיסוד לבנין: אל-מקום זה יִסְדֶּתָּ להם (שם ק"ד ח') bestimmen, an-weisen: וצור להוכיח יִסְדֶּתָּ (חבקוק א' י"ב), כמו הרימותהו בחור מעם להוכיח ולהורות משפט. ויש גם להרמת גל וערמות עפר: החלו הערמות לִיסֹד (ד"ה ב' ל"א ד'). כי היסוד הוא כתחלת דבר: וְלִיסֹד ארץ (ישעיה נ"א ט"ו).

הנפעל: לִמְנֵה־הַיּוֹם הַזֶּה (שמות ט' י"ח) ge-gründet werden, Entfaltung: וההיכל תִּסְדֶּר (ישעיה ט"ד כ"ח), חוק ואמין כיסוד. ויאמר על העצה בהתאמת ראשי עם לשבת יחד ולהמתיק סוד, אם לשוב או לרע: ורזנים נִסְדֶּר יחד (תהלים ב' ב') beschließen, betätigen: כי העצה התחלה וחזק למעשה כיסוד לבנין: בְּהִקְדָּם יחד עלי (שם ל"א י"ד).

הפועל מִעָא: ידו זרובל יִסְדוּ הבית (זכריה ד' ט') לִיְסֹד הבית אבני נזית (פ"א ה' ל"א): קִסְדִּים על-ארנימו (ש"ה ה' ט"ו), ועל סודו דבר וקבוע אותו על אופנים מכונים להשאירו בחק קבוע: כי כן יִסְדוּ המלך (אסתר א' ח') verordnen, festsetzen: הגני יִסְדוּ בציון אבן (ישעיה כ"ח ט'): המה יִסְדוּ דוויד ושלמה (ד"ה א' ט' כ"ג). וקרוב הוא גם כן לִעָב בנפעל.

הפועל יִסַּד בית יי (פ"א ו' ל"ז): ביום יִסְדוּ בית-יי (זכריה ח' ט').

ההפעל: על-הדוקדק בית-יי (עזרא ג' י"א) ואלה הדוקדק שלמה (ד"ה ב' ג') הועץ על הדבר ואלה התכונות והמדות מענין נוסדו יחד:

יִסְדוּ שְׂתוֹ לְכָל כֵּן שְׁעָלָיו דָּבָר עֹמֵד נִכּוֹן: אלי יִסְדוּ המזבח (ירמ' ד' ז') Grund: ער קִיסֹדוֹ בַּה (תהלים קל"ז ד'): אשר בעפר יִסְדֶּם (איוב ד' י"ט) Aufsprung, קורא לחומר שסמנו נתהווה הנוף בשם יסוד. ולזה קראו לארבע שני התולדות ארבע

למִד: הִנְחִילוּ (הושע ד' י"ז) ablassen, geben lassen: הִנְיָחָה לוֹ (שמות ל"ב י'). ואם הפעל בא מצטרף על פעל אחר הבא אחריו במקור עם למִד, ענינו נתינת כח רשות וכלת לעשות הפעולה: לא-הִנְיָחָה לְאִישׁ לַעֲשֹׂק (ד"ה א' י"ז ב"א) zulassen: אִנּוּנוּ קָנִיחַ לוֹ לִישׁוֹן (קהלת ה' י"א) lassen: בל תִּנְיָחֵנִי לַעֲשׂוֹק (תהלים ק"ט כ"א) überlassen, והשירש זה מחפ"י.

ההפעל: יגענו ולא הִנַּח לנו (איכה ה' ה') gelassen werden. פ' לא ניתן לנו הדבר אשר יגענו בשבילו: וְהִנְיָחָה שָׁם עַל מְכוּנָתָהּ (זכריה ה' י"א). מִנְּחָ תאר השם למקום פנוי נשאר כלי לבנות עלי: ורחב מקום הִנְיָחָ (יחזקאל ט"א י"א) eine leer gelassene Stelle: ואשר מִנְּחָ בית צלעות (שם שם ט') ופתה הצלע לִמְנָחָ (שם שם ט').

נָחַת ת'הש למקום הנחת דבר: ונחת שלחנך (איוב ל"ו ט') das Befestige: יחד על-עפר נָחַת (שם י"ז ט'). ולדעתי המשקל הזה יותר ראוי בשרש נוח ע"ש.

נָחַת, שם מקום בנבול מטה אפרים ומנשה (פ"ב ט"ז כ"ט) ונמצא עם ה' נָחַתָּה (הושע ט"ז ו'). יָנִים (והקרי יָנִים) שם מקום אשר בנחלת מטה יהודה (הושע ט"ז ג').

יִנַּק

יָנַק, העתיד יִנְקָה, פ"י, בב"ב, הקל ענינו מציצת החלב מן הדד: ומה שדים כי אִינָק (איוב ג' י"א) saugen, ונצח"ם: וְיִנְקָתָה חֶלֶב גִּימִים (ישעיה ט"ז ט'): כי שזע ימים יִנְקוּ (ירמיה ל"ג י"ט), כי הוֹנִיק מורה רבוי שפע טוב בלי עמל וטרח.

החפעל יוצא ל' נופל על האם: הִנְיָחָה בנים שרה (בראשית כ"א ז') säugen, ונצח"ה: וְיִנְיָקָהּ דָּבָשׁ מִפֶּלַע דְּהִבִּי לִבִּי (י"ג ט"ז) tränken: מִיִּנְקָתָה רִבְקָה (בראשית ל"ה ח') Amme: גמלים מִיִּנְקָתָה (שם ל"ב ט"ו): ושרותיהם מִיִּנְקָתֶיךָ (ישעיה מ"ט כ"ג).

יִנְקָה תאר לילד: יִנְקָה עַם-אִישׁ שִׁיבָה (ירמיה ל"ב כ"ג) Säugling, ומשאל על נסיעות רבות ונזקות הליחות מן העץ: ויעל פִּינְקָה לִפְנֵי יִשְׁעִיהָ (ג' ב' ב"א) junges Weib, ובס"ר: ויִנְקָתָהּ לֹא תִחְדַּל (איוב י"ד ו') ולבו ויִנְקָתָיו (הושע י"ד ז') Sprößlinge, ומ"א: ונתתי מראש ויִנְקָתָיו (יחזקאל י"ז כ"ב).

(ר"ה ב' ט' ו') איכות חכמתך יותר, וכל אלה בקשור על. ואם הוא מצטרף על פעל אחר הבא אחריו במקור עם למ"ר, ענינו ענין תאר הפעל להגביל בו המשך והתמדת הפעולה ההיא בעצמה. בזמן. והפסק במלת לא: וְיִקְשְׁתָּ לִיסְרָה אֶתְכֶם וְיִקְרָא כ"ו י"ה) fortsetzen: וְיִקְשְׁוּ הַשְּׂטָרִים לְדַבֵּר (דברי' כ' ח'): אִם יִקְשְׁמוּ אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת שֵׁם ה' כ"ב): וְלֹא יִקְשֶׁה עוֹד לְדַעְתָּהּ (בראשית ל"ח כ"ו): וְלֹא יִקְשֶׁה שׁוֹבֵר־אֵלֶיךָ עוֹד (שם ח' י"ג): וְלֹא יִקְשֶׁה לְשִׁאת רֹאשָׁם (שופטים ח' כ"ה): קוֹל נְדוּל וְלֹא יִקְשֶׁה (דברים י"ח י"ט) וְלֹא יִקְשֶׁה לְדַבֵּר עוֹד: וְיִתְנַבֵּא וְלֹא יִקְשֶׁה (במדבר י"א כ"ה) לְהִתְנַבֵּא עוֹד. כִּי בְרוּכָם יִבְאֵר מִלֵּת עוֹד נֹסֵף עַל הַפֶּעַל לְחַזֵּק הָעֲנִין וּבִפְרָשׁ בִּלְשׁוֹן שְׁלִילָה (ע"ש שוב).

הנפשל: ועוד נוסף עליהם דברים (יחזקאל ל"ב) zugest. werden (נוסף גמ' הוא על-שנאינו (שמות א' י') zufallen (נוסף על נחלת המטה) (במדבר ל"ו ב') zukommen: יֵשׁ מִפֶּנֶס (נוסף עוֹד (משלי י"א כ"ד) sich vermehren, ר"ל רבוש).

הרפיעל שזה לקל המצטרף על השם רבוי בכמות ובאיכות: הוֹקְשֶׁת חֲכָמָה וְשׁוֹב (מ"א י' ו') הוֹקְשֶׁתָּ עַל כָּל תְּהִלָּתְךָ (תהלים ע"א י"ד). וְכִמְאָ: וְאַתֶּם מוֹקְשִׁים חֶרֶן (נחמיה י"ג י"ח) vergroessen, ver- mehren: עָלֶיךָ אֵין לְהוֹקֶשֶׁת (קהלת ג' י"ד) Jinguan: אֶל־תִּקְשֶׁה עַל־דְּבָרָיו (משלי ל' ו') בְּנִקְוֹר זֶר. וְמֵה שְׂהוּא מִצְטָרֵף עַל הַפֶּעַל לְהַמְשִׁךְ בּוֹמֵן: לֹא אִקְשָׁה לְקַלֵּל עוֹד (בראשית ח' כ"א): לֹא־יִקְשֶׁה לָקוֹם (תהלים מ"א מ'): לֹא יִקְשֶׁה יִבְאֵל־בְּךָ עוֹד (ישעיה ג"ב א'): לֹא תוֹקִישׁוּ יִקְרָא־לְךָ רַבָּה (שם מ"ז א'): וְיִקְשֶׁה דַּעַת יִקְשֶׁה מִכָּאֵב (קהלת א' י"ח) כִּי־נָהוּ בְּבַחֲנֵת הַשּׁוֹמֵר וְהַעֲרֵךְ, nie mehr, או מוֹסֵף דַּעַת עַל זוּלָתוֹ, כִּי לֹא יִפּוֹל ל' תוֹסֵפוֹת כ"א בְּהַצְטָרֵף עַל הַפְּחוּת: אֶל־יִקְשֶׁה פִּרְעָה הַתֵּל (שמות ח' כ"ה) בְּצִירֵי: זִכּוֹר מִלַּחְמָה אֶל תִּקְשֶׁה (איוב ט' ל"א) כִּי־אֵל תִּתֶּנֶּה, בַּעֲבוּר הַהִפְסָק: וְיִאֲקָשׁ שְׂאוֹל לִירָא (ש"א י"ח כ"ט) בְּאַלְתָּת' ו'ו'. וְכֵן: לֹא תִאֲקִיפוּן לְתֵת תְּבִן (שמות ח' י'). וְכֵן עוֹד עַל הַפֶּעַל לְחַזֵּק הָעֲנִין: וְיִקְשֶׁה עוֹד לְדַבֵּר אֵלֶיךָ (בראשית י"ח כ"ט): עַל מֵה תָּבוּ עוֹד תִּקְשֶׁמוּ מֵרָה (ישעיה א' ח'). אִיפְשָׁר עֲנִינוּ לְפִירְשֵׁי כְמוֹ כָּבֵל זֹאת, dennod, או לְהַדְרִיעַ הָאִיכוֹת, תוֹסִיפוּ לְמִשְׁכָּן בִּיתְרוֹן מֵרָה: וְיִקְשֶׁה עוֹד שֵׁנָה אוֹתוֹ (בראשית ל"ו ה') בְּחוּזֹק

יסודות Elemente, כִּי הֵם יִסּוֹד לְכָל מִן דַּעַת הַקְדִּימוֹנִים. וְעִצְרָשׁ: וְצִדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם (משלי י' כ"ה) קִיּוֹם וְחוּזֹק לְעוֹלָם. וְהַרְבּוּי דִּינֵי: וְיִסְדִּיקָהּ אֲנִלָּה (מִיכָה א' י'): וְהִרְבּוּ יִסְדִּיקָהּ (יחזקאל ל"ד) וְכִמְאָ: הוּא יִסְדֵּהּ הַמַּעֲלָה מִבְּבֵל (עזרא י"ט) תַּחֲלֵת עֲלִיהָ. וְכִמְאָ: יִסְדִּיקָהּ בְּהִרְרֵי קִדְשׁ (תהלים מ"ז א') כִּנּוּ לִירוּשָׁלַיִם שְׂהוּא יִסּוֹדֵת ה' בְּהִרְרֵי קִדְשׁ. וְכִמְאָ הַתַּחֲלָתוֹ וְעִשְׂוִיתוֹ:

מוֹסָד תֵּאֵר לֵאמֹן הַיִּסּוֹד שֶׁעָלָיו הוּזָק הַבְּנִין: הַגִּנִּי יִסֵּד בְּצִיּוֹן אֶבֶן אֶבֶן בְּחֵן פֶּנֶת יִקְרֵת מוֹסָד מוֹסָד (ישעיה מ"ח מ') ich gründe in צִיּוֹן einen Stein, einen festbaren Gefässer, wohlgegründet מוֹסָדָה שֶׁסָּ ל' ל' ר"ל חוּזָקָה וְהוּא הַפֶּעַל מִן בִּינּוֹנִי הַפֶּעַל: מוֹסָדוֹת הַצִּלְעוֹת (יחזקאל מ"א ח') אֲבִנֵי פִנּוֹת יִסּוֹדֵי הַצִּלְעוֹת. וּבְחוּלָם: וְתַלְהֵט מוֹסָדֵי הַרִים (דברים ל"ב כ"ג) Grundboße: כָּל מוֹסָדֵי אֶרֶץ (תהלים מ"ב ה'): מוֹסָדֵי הַר־הַחֹדֶר (ישעיה נ"ה י') יִסּוֹדוֹת יִתְקִימוּ לְדֹר וְדֹר: וְהָאֵתָנִים מוֹסָדֵי אֶרֶץ (מִיכָה י' כ') ר"ל יִעֲצֵי אֶרֶץ. וְכִמְאָ וְאֶבֶן לְמוֹסָדוֹת (יחזקאל נ"א כ"ו): מוֹסָדוֹת תֵּבֵל (תהלים י"ח מ') Boße: מוֹסָדוֹת הַשָּׁמַיִם (ש"ב כ"ח).

מוֹסָד תֵּאֵר לִיִּסּוֹד: וְכִמְאָ עַד־הַמִּפְחוֹת (מלכים א' י' מ') Grund, יִקְשָׁה, שֶׁם עָפָּ לְאֻחוֹת לוֹט בֵּן אֲחִי אֲבִרָם (בראשית י"א כ"ט).

יסד

יִסְדָּהּ, הַעֲתִיד יִקְשֶׁה מ"ו בִּנְיָנוּ קֵל עֲנִינוּ מִיכָה וְנִסְדָּהּ: עַל בִּשְׂרֵי אֲדָם לֹא יִקְשֶׁה, es soll nicht geoffen werden, וְלִדְרֵךְ הוּא הַהַפֶּעַל מִן מוֹד, כִּמְאָ וְיִשֵּׁם בְּאֵזֶן (ע"ש מוֹד). יִסְדִּיקָהּ שֶׁם עָפָּ (ר"ה ב' ל"א י"ג).

יסק

יִסְקָה, פֶּעַל יוֹצֵא, ג' בִּנְיָנִים בּוּ. הַקֵּל עֵקֶר עֲנִינוּ רַבּוּי כִּמְאָת וְאִיכוֹת וְהַמְשָׁךְ וְהַתְמַדָּה בּוֹמֵן. וְהֵה, כִּשְׂהוּא מִצְטָרֵף עַל שֵׁם, עֲנִינוּ רַבּוּי כִּמְאָת וְאִיכוֹת: כִּי יִסְקָה יִי יִעֲזֹר עַל מִכָּאֵבֵי (יחזקאל מ"ה ג') vermehren: וְיִקְשֶׁה חֲמִשְׁתּוֹ עָלָיו (יחזקאל מ"ד י') וְיִקְשֶׁה לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עֵרִים (דברים י"ט מ') כִּכְמֹת: וְיִקְשֶׁה עֲלֵיכֶם מִכָּה (ויקרא כ"ו כ"א): יִקְשֶׁה עַל־הַשְּׂמֵעָה

שנאה מלמנים: ובא בלשון שבועה דרך קללה: כהייעשה לי אלהים ובה יסוף (פ"ב י' כ"א). מה יתן לך ומה יסוף לך לשון רמיה (תהלים ק"ב ג'). was gibt und was mehrt dir (was für Gewinn bringt dir) eine falsche Zunge? שם 'הוסקה, או יתקפת בדברי המחברים ידוע. יסף, ענינו בארמית כמו בעברית, בנינו הפעל: ורבו יתירה הוסקת-לי (רנאל ד' ל"ג) um meine Größe wurde überaus vermehrt.

יסקר
העתיד יסקר, פ"י דכ"ב. הקל ענינו תוכחת דברים בלמוד או ענש והכאה: יסף לך לוקח לו קלון (משלי ט' ד') strafen, befehlen, zurecht-
welsen: היסף גוים הלא יוכיח (תהלים צ"ד י') באותי וְאֶקְרָא (הושע י') עַד חֲסִיר פִּי.
הגפעל: הִקְרָא שִׁמְשׁוֹ אֶרֶץ (תהלים ב' י') strafen lassen: בדברים לא יִקְרָא עַבְד (משלי כ"ט י"ט) Befehl annehmen, sich befehlen וְאֶקְרָא (ירמיה לא י"ח): הרב עֲשִׂי שְׂדֵי יִפְרָא (איוב ט' ב') וְלֹא הִיטֵר שְׂדֵי בְּרִיב עַמִּי אִישׁ וַיִּקְבַּל מִמֶּנּוּ מוֹסֵר. ונקדחתו כנשעל מנעו: וְנִקְרָא כִּלְהֻשִׁים (יחזקאל כ"ג פ"ח) מרכב כנפעל והתפעל כי הוראתם אחד. המיעל: אבי יסף אתכם בשמים (פ"ב י"ב י"א) züchtigen, strafen וְיִקְרָא מַלְכָּת בְּרֶדֶךְ הַעַמ־הַזֶּה (ישעיה ח' י"א) warnen, verhängern אֲשֶׁר יִקְרָא אֶמֶר (משלי לא א') ermahnen יִפְרָא וְיִקְרָא יְה (תהלים ק"ח ח'). כי המוסר הוא בדברים או בהכאה. ואצל השם רובו ענש כמ"ש בשרש יכח: ואל בחמתך וְיִקְרָא (שם ב') וְיִפְרָא לְמַשְׁמַט 'ישע' כ"ח כ"ו פ"י הַרְדִּיק הַכֹּאת הַחֲרִישָׁה כְּמַשְׁמַט הַחֲרֹשׁ: והנכון שהוא מאמר מוסר וענינו כמו: וְיִפְרָא לְמַשְׁמַט (ירמיה ל' י"א). ובא פ"א לענין קשור ואסירה: ואני יִפְרָא חֲזָקְתִּי וְרוּעָתָם (הושע ד' פ"ח) blinden, כמו אסרתי. והפעל: אִסְרִים כְּשֶׁמַּע לַעֲרֹתָם (שם ס"ב י"ב) ich will sie züchtigen, wie verhängt wurde ihrer Ge-
meinde. נ"כ ל' איסור כי המוסר הוא איסור מוסרי, כמו ויסרני מלכת.

יסקר
העתיד יסקר, פ"י דכ"ב. הקל ענינו תוכחת דברים בלמוד או ענש והכאה: יסף לך לוקח לו קלון (משלי ט' ד') strafen, befehlen, zurecht-
welsen: היסף גוים הלא יוכיח (תהלים צ"ד י') באותי וְאֶקְרָא (הושע י') עַד חֲסִיר פִּי.
הגפעל: הִקְרָא שִׁמְשׁוֹ אֶרֶץ (תהלים ב' י') strafen lassen: בדברים לא יִקְרָא עַבְד (משלי כ"ט י"ט) Befehl annehmen, sich befehlen וְאֶקְרָא (ירמיה לא י"ח): הרב עֲשִׂי שְׂדֵי יִפְרָא (איוב ט' ב') וְלֹא הִיטֵר שְׂדֵי בְּרִיב עַמִּי אִישׁ וַיִּקְבַּל מִמֶּנּוּ מוֹסֵר. ונקדחתו כנשעל מנעו: וְנִקְרָא כִּלְהֻשִׁים (יחזקאל כ"ג פ"ח) מרכב כנפעל והתפעל כי הוראתם אחד. המיעל: אבי יסף אתכם בשמים (פ"ב י"ב י"א) züchtigen, strafen וְיִקְרָא מַלְכָּת בְּרֶדֶךְ הַעַמ־הַזֶּה (ישעיה ח' י"א) warnen, verhängern אֲשֶׁר יִקְרָא אֶמֶר (משלי לא א') ermahnen יִפְרָא וְיִקְרָא יְה (תהלים ק"ח ח'). כי המוסר הוא בדברים או בהכאה. ואצל השם רובו ענש כמ"ש בשרש יכח: ואל בחמתך וְיִקְרָא (שם ב') וְיִפְרָא לְמַשְׁמַט 'ישע' כ"ח כ"ו פ"י הַרְדִּיק הַכֹּאת הַחֲרִישָׁה כְּמַשְׁמַט הַחֲרֹשׁ: והנכון שהוא מאמר מוסר וענינו כמו: וְיִפְרָא לְמַשְׁמַט (ירמיה ל' י"א). ובא פ"א לענין קשור ואסירה: ואני יִפְרָא חֲזָקְתִּי וְרוּעָתָם (הושע ד' פ"ח) blinden, כמו אסרתי. והפעל: אִסְרִים כְּשֶׁמַּע לַעֲרֹתָם (שם ס"ב י"ב) ich will sie züchtigen, wie verhängt wurde ihrer Ge-
meinde. נ"כ ל' איסור כי המוסר הוא איסור מוסרי, כמו ויסרני מלכת.

ים יע

יסקר
העתיד יסקר, פ"י דכ"ב. הקל ענינו תוכחת דברים בלמוד או ענש והכאה: יסף לך לוקח לו קלון (משלי ט' ד') strafen, befehlen, zurecht-
welsen: היסף גוים הלא יוכיח (תהלים צ"ד י') באותי וְאֶקְרָא (הושע י') עַד חֲסִיר פִּי.
הגפעל: הִקְרָא שִׁמְשׁוֹ אֶרֶץ (תהלים ב' י') strafen lassen: בדברים לא יִקְרָא עַבְד (משלי כ"ט י"ט) Befehl annehmen, sich befehlen וְאֶקְרָא (ירמיה לא י"ח): הרב עֲשִׂי שְׂדֵי יִפְרָא (איוב ט' ב') וְלֹא הִיטֵר שְׂדֵי בְּרִיב עַמִּי אִישׁ וַיִּקְבַּל מִמֶּנּוּ מוֹסֵר. ונקדחתו כנשעל מנעו: וְנִקְרָא כִּלְהֻשִׁים (יחזקאל כ"ג פ"ח) מרכב כנפעל והתפעל כי הוראתם אחד. המיעל: אבי יסף אתכם בשמים (פ"ב י"ב י"א) züchtigen, strafen וְיִקְרָא מַלְכָּת בְּרֶדֶךְ הַעַמ־הַזֶּה (ישעיה ח' י"א) warnen, verhängern אֲשֶׁר יִקְרָא אֶמֶר (משלי לא א') ermahnen יִפְרָא וְיִקְרָא יְה (תהלים ק"ח ח'). כי המוסר הוא בדברים או בהכאה. ואצל השם רובו ענש כמ"ש בשרש יכח: ואל בחמתך וְיִקְרָא (שם ב') וְיִפְרָא לְמַשְׁמַט 'ישע' כ"ח כ"ו פ"י הַרְדִּיק הַכֹּאת הַחֲרִישָׁה כְּמַשְׁמַט הַחֲרֹשׁ: והנכון שהוא מאמר מוסר וענינו כמו: וְיִפְרָא לְמַשְׁמַט (ירמיה ל' י"א). ובא פ"א לענין קשור ואסירה: ואני יִפְרָא חֲזָקְתִּי וְרוּעָתָם (הושע ד' פ"ח) blinden, כמו אסרתי. והפעל: אִסְרִים כְּשֶׁמַּע לַעֲרֹתָם (שם ס"ב י"ב) ich will sie züchtigen, wie verhängt wurde ihrer Ge-
meinde. נ"כ ל' איסור כי המוסר הוא איסור מוסרי, כמו ויסרני מלכת.

יעד

יעד
העתיד יעד, פ"י גכ"ב. הקל ענינו הכנה והזמנה ושים גבול חק בזמן או במקום או בפעולה: מן המועד אשר יעד (פ"ב כ' ה') festim, men, בזמן: אשר לא יעד (שמות כ"א ח'): וְאֵם לְבִנּוֹ וְיִעְדָּהּ (שם שם ט'): שם יעד (ירמיה פ"ו ז')

קדם למעשה: ששמו משה ומי יעקב (מיכה ו' ט')

קדם למעשה: ששמו משה ומי יעקב (מיכה ו' ט')
Hört die Strafrechte und wer sie verhängt

מועצה (תהלים ע"ד ד'): בודד קמועציו (ישעיה י"ד
ל"א) כנוי לארמנות המלכים: קראי מועד (במדבר
ט"ז ב') תאר לגזולים וחשובים הנקראים לכל דבר
גדול בהקבץ העם.

הנפעל, הכין והזמין עצמו להמצא איפה בזמן
ידוע ובמקום מוגבל: ונזעזתי לך שם (שמות כ"ה
כ"ב) sich zur bestimmten Zeit einfinden
הנשיאים (במדבר י"ד) הפעל נכלל בתאר הפעל,
הקבץ לזמן מועד, כי אין הזמנה אלא לקבץ.
והכלל כי הפעל הזה כולל הזמנה בלא קבץ.
קבץ בלא הזמנה, והזמנה וקבץ: הילכו שנים
יחדו בלתי אמינועצו (עפ"ס ב' ג'), sich bestimmen,
verabreden, הזמנה בזמן לפני הקבץ: נזעז אל-
בית האלהים (נחמיה ו') קבץ במקום שאחר
הזמנה בזמן: ונזעזו יחדו לבוא (איוב ב' י"ג) הזמנה
וקבץ בזמן ובמקום. וכל שהוא בקשור על ענינו
קבץ של מרידה: הנזעזים עלי (במדבר י"ד ל"ה)
sich zusammenrotten: הנזעזים עליו (שם ט"ז י"א)
וכן הוא הוראת הקהל במלת על. ויוצא ממנו:
הנזעזים עליו (מ"א ח' ה').

מועצה שם מ"נ להזמנה והכנה: ערי המועצה
(יהושע ב' ט') bestimmte Städte, המוכנות
לקלט כל מכה נפש בשונה.

ההפעיל ענינו זמן: ואם למשפט מי יועצני
(איוב ט' ט') vorleben, וי"ם entschleiben, ויכיה ל'
משפטי, והתרנום יסודי: מי כמני ומי יעצני
(ירמיה ט"ט ט') יומין דרכי: מועדים לפני היכל יי
(שם כ"ד א') bestimmt, אנה פניך מועדות (יחזקאל
כ"א כ"א) gerichtet, מוכן ומוזמן לפנות.

ועד תהיה למקום קבוצ אנשים מוזמנים, נמצא
בתלמוד: יהי ביתך בית ועד לחכמים.
bestimmter Sammelplatz, ומשקלו כמו (לד מן ילד.
והפתח בעבור אור הנר וכן נמצא שם יעוד
ברב"א לכנות בו שער המזכר לאדם.
יעדן, הכתיב יעדן, ובמקום אחר עזו שם ע"ס.

מועד שם ת"ז אם לזמן או למקום מוכן ומיועד
לדבר, כאשר יורה הפעל ניכר הקבוצ בזמן
או במקום. בזמן: מן המועד אשר יעדו (ש"ב כ'
ה'): וישם ה' מועד (שמות ט' ה') bestimmte Zeit;
והמועד היה לאיש ישראל (שופטים כ' ל"ח): כי
בא מועד (תהלים ק"ב י"ד): כי אקח מועד (שם ע"ה
ג'): לאתת ולמועדים (בראשית א' י"ד): למועד
מועדים וחגי (דניאל י"ב ו') וכן נקראים החגים
מועדים: אלה מועדי יי (ויקרא כ"ג ב') feste, Feiertage.
ובס"ג: לחדשים ולמועדות (ד"ה ב' ה' ג'),
ומ"ש במקום: אהל מועד (שמות כ"ט י') Stiftzelt,
מקום מוכן להועד שם: ובית מועד לכל"ה (איוב
ל' כ"ג) כנוי לקבר שהוא מקום מוכן לקבוצ כל
חי: ואשב בהר מועד (ישעיה י"ג י"ג) לדעת חכמי
העמים הוא ההר אשר שם נועדו יחד אליליהם
להמתיק סוד יחד, והנביא שם מה דביו בפי מלך
בבל, לכן יכון מאד הפירוש הזה, ויתורגם: א

יעה

יעה פעל יוצא בנינו קל ענינו קצור והסרה:
העה ברד מחמה כוב (ישעיה נ"ה י"ז) weg-
fegen.

יעה שם כלי המגרירה: העצים ואת המזוקות
(מ"א ו' ט') Schaufel ober Reibbürste: העץ
ומזוקותיו (שמות כ"ג).

יעזאל או יעזאל שם ע"פ לאנשים שונים (ד"ה א'
ה') גם שם הבונה או הקונה את נבשן
(שם ט' ל"ה) ושם הסופר שם המלך עזיה (ד"ה ב'
כ"ז י"א).

יעזן, יעיש (בן עשו, גם שם בן רחבעם), יעזאל
(במקום אחר עזאל), יעזר, יעקן שם ע"ס.

יען

יען מלת הקשור, *Sonjunction*, לקשר ב' משפטים
המתייחסים ועז' בבחינת סבה ומסובב. ובא
הסבה במלת יען, והמסובב מבו' במלת לכן, אם
בא אחריו: יען לא האמתם כי לכן לא תביאו
(במדבר כ' י"ב) *well*, או מבו' בענין: יען קראתיכם
אני וגו' (משלי א' כ"ד) ובא מחבר על מלת כי או
אברךך (בראשית כ"ב מ"ו) והיה די באחד: יען כי
גברו בנות ציון (ישעיה ד' מ"ו). ובא כפול: יען
וגען במשפטו מאסו (ויקרא כ"ו מ"ט): יען וגען
הטעו את עמי (חזקאל י"ג): יען גען שמות ושואף
(שם ל"ו ג') והמלה הזאת באה בספר הזה הרבה
פעמים שלא על ענינו, כי בבחינת מלת הקשור
לא יתחבר כי אם על פעל ולא על שם. וכן: יען
כל-תועבותיך (שם ה' מ') במקום בעבור, או בגלל,
שהוא מלת היחס. עין תל'ע ההבדל שבניהם:
יענה שם עוף הבר, בת היגנה (ויקרא י"א מ"ו)
ושכנו שם בנות יענה (ישע' י"ג כ"א) *Erauf-*
schauen, ורבו זכרים: יעננים במדבר (איכה ד' ג')
Eraufvogel, ולדעת הרד"ק הן עופות שוכני מרבר
ואין ציה המשמעים קול יללה, נגור מן ענה, כמו
וענה איום באלמנטיו (ישעיה י"ג כ"ב) והוא תואר
מורכב, כמו בן מות, בנות חשור, ובדברי המליצה
תבוא בת היענה למשל על קול יללה אבל ובכי,
כמו: אעשה מספר כתנים ואבל כבנות יענה
(מיכה א' ה'): אה הייתי לתנים ורע לבנות יענה
(איוב ל' כ"ט).

יעני שם ע"ם.

יעף

יעף, העתיד יעף, ס'ע בכ"ב. הקל ענינו לאות
ויוענה ונרדף עם עיף: ואמרת כבה תשקע
בכל ולא-תקום מפני הרעה אשר אנכי מביא עליה
ויעפו (ירמיה ג"א כ"ד) *ermüden* (והנה לא אכחיד
מה מאת הקורא את אשר שמעתי מפי הכם ממורם
על מלת ויעפו אשר תבוא מה למתע פתאום שלא
במקומה ושלא בהמשך: כי הנה בפרשה הזאת
כתוב: ויגעו עמים בדירליק ולאסים בדיראש ויעפו
(ירמיה ג"א נ"ה) ובמקום הזה יתמו דברי מליצות
ירמירו וחיונותיו אשר חוזה; והמעתיק הקרמן

יעף (גם יעורר) שם עיר בנחלת הגוי בגבול
העממי, אשר ישבו בה לפניו בני מאב
(ירמיה מ"ח ל"ב).

יעז בשרש עוז.

יעץ בשרש עצה.

יעץ בארמית ענינו עצה: ושבעת יעצוהו (עזרא ד'
י"ד) *seine sieben Räte*: ההתפעל, כמו התייעץ
בעברית: אתיעשו כל מרכי מלכותא (דניאל י' ח'),
berathschlagen.

יעל

הועיל, העתיד יועיל, פעל בינוני לא עומד ולא
יוצא. בנינו הועיל, ענינו להנביל התקוה
והתכלית הטוב מה שיגיע במעשה מן המעשים
או בעצם מה שיסכן עליו. מה הועיל פסל (חבקוק
כ' י"ה) *Augen, Worthell bringen*: ואיך-בהם מועיל
(ירמיה מ"ז י"ט) *heil*: המר כבודי בלא יועיל (שם
כ' י"א) *unnützes Wesen*: אולי תוכלי הועיל (ישעיה
מ"ז י"ב): והועיל לא-יועיל (ירמיה כ"ג ל"ב): לא
לעזר ולא להועיל (ישעיה ג' ה') התועלת יותר קל
מער, *der geringste Worthell*: מלמדך להועיל (שם
מ"ח י"ד) והזור אל עצמו, *zum eigenen Worthell* וכן:
וסה-יועיל כי נפגע בו (איוב כ"א מ"ו): מה אעיל
מחמאתי (שם ל"ח ג') *fl. Augen verschaffen*. ועמו
מה שהוא השתדלות: לדותי יעילי (שם ל' י"ג)
beltragen, befördern, ומ'ש עזר ותשועה: נחלו לא
יועיל (ירמיה י"ב י"ג) *heilen*: ולדעתי השם גליעל
מרכב מן בלי יעל, *ein Taugenichtes*, כמו בלא יועיל.
יעל שם מן ממני הצבאים והוא תיש הבר *Stein-*
bod: הרים הגבוהים לעלים (תהלים ק"ד י"ח)
Gemfe. יעלי-סלע רחלל אילות תשמור (איוב ל"ט
א') ומוזה: על פני צורי העלים (ש"א כ"ד ג') אילת
אהבים ונעלת חן. שכנים ב'ם (משלי ה' י"ט).
ועל שערם לאשת חבר הקני, אשר על ידה עשה
ה' תשועה בישראל, כי המיתה את סיכרא
שר צבא אבין מלך כנען (שופטים ד' כ"ג).
ועלם שם ע"ם, בן עשו אשר ילדה לו אהליכמה
(בראשית ל"ו ה').

*הועילת שם מ"נ ע"ם תועלת ידוע בדברי ב"א
לענין דבר שיש בו תקות טוב, *Augen, Worthell*.

כתב זכר וסימן לעצמו כי במלת ויעצו יתמו
דברי ירמיה, בזה הלשון: ויעצו עד הגה דברי
ירמיה, ואולי כתב כזאת על גליון כתב ידו.
והבאים אחריו שמו מקום לכל המאמר הזה שלא
במקום כאלו גם מלת ויעצו מה מדברי ירמיה.
ולמשכיל (נעם): לא יעצה ולא יונע (ישע' ס' כ"ה):
ויעצו נערים וינעו (שם ס' ל'):

ההפעל: כי לא מנעה לאשר מנצח לה (שם
כ"ה) כתרנום תשתלדו ועיין עוף.

יעצה שר"י: הו' לכם עצה (ש"א מ"ז כ'), Rath.
ויעצה בו כל מחשבות אדם: Rath.
וכל-עצתך (מלא (תהלי' כ') ה') Rath, Vorhaben.
ועצת נפתלים נמחרה (איוב ה' ז'): Entwürfe. (ועל-
עצת רשעים הופעת (שם י"ג): כי-מי אובר עצות
המה: (דברים ל"ב כ"ח): אשית עצות בנפשי (תהלי'
י"ג ז').

מועצות נכ"ם: קמועצות ודעת (משלי כ"ב כ')
Ueberlegung, Einsicht. (שם א' ל"א).
ועצות נכ"ם: קמועצות ודעת (משלי כ"ב כ')
Ueberlegung, Einsicht. (שם א' ל"א).

יעקב

יעקב, בן יצחק, ראש ומקבת כור שבטי ישראל
(בראשית כ"ה - ז'): אלהי יעקב (ישעיה ב'
ז'): בית יעקב (ישעיה מ"ח, י"ב). ואחרי כי קרא
ה' ליעקב ישראל, לכן נמצא בכ"הק פעם יעקב
ופעם ישראל. - יעקבה, שם ע"ם. (בארות בני)
יעקן שם מקום.

יער

יער שק"ז כולל מקום קבין אילנות: יער צומח
עצים (קהל ב' ר') Baumgarten: יער וכל-יען
בו (ישעיה מ"ד כ"ג) Wald: וישנו ביערים (יהואל
ל"ד כ"ה). ובס"ג: ויחשף יערות (תהלים כ"ט מ'):
וע"א: בגינת הרבש (ש"א י"ד כ"ט) הוא חלב רבש,
Königsheide: ואחרים פותרים כמו יער ממש. ר"ל
מבך הרבש מקום ישכנו הדבורים וידרו את-דבשם
שמה, ולדעת הר"ק הל"ה-הרבש: אבלתי יערי
עם רבשי (ש"ה ה' א') Ich aß die Heide mit meinem
König: ויכן את פית יער הלבנן (מלכים א' ז' ב')
Sommerhaus im Walde Libanon. בית מקורה.
יערה, יערי ארונים, יעשרה, יעשי, יעשאל,
יערה, יערי ארונים, יעשרה, יעשי, יעשאל,
יערה, יערי ארונים, יעשרה, יעשי, יעשאל.

כתב זכר וסימן לעצמו כי במלת ויעצו יתמו
דברי ירמיה, בזה הלשון: ויעצו עד הגה דברי
ירמיה, ואולי כתב כזאת על גליון כתב ידו.
והבאים אחריו שמו מקום לכל המאמר הזה שלא
במקום כאלו גם מלת ויעצו מה מדברי ירמיה.
ולמשכיל (נעם): לא יעצה ולא יונע (ישע' ס' כ"ה):
ויעצו נערים וינעו (שם ס' ל'):

ההפעל: כי לא מנעה לאשר מנצח לה (שם
כ"ה) כתרנום תשתלדו ועיין עוף.

יעצה שר"י: הו' לכם עצה (ש"א מ"ז כ'), Rath.
ויעצה בו כל מחשבות אדם: Rath.
וכל-עצתך (מלא (תהלי' כ') ה') Rath, Vorhaben.
ועצת נפתלים נמחרה (איוב ה' ז'): Entwürfe. (ועל-
עצת רשעים הופעת (שם י"ג): כי-מי אובר עצות
המה: (דברים ל"ב כ"ח): אשית עצות בנפשי (תהלי'
י"ג ז').

יען

יען, העתיר ויען, פ"י נב"ב. הקל ענינו הודעת
מחשבה ורצון לזולתו בהסכמת מעשה
ועזיבתה ועל איזה אופן. ומקרה הפעולה הוא
לדוב הפעול לכה איעצך (במדבר כ"ד י"ד): איעצך
נא עצה (ס"א א' י"ב) Rath Rathen, einen Rath Rathen.
עצו עצה (ישעיה ח' י'): ועצת בשת לביתך (חבקוק
ב' י'): ויען אל עבדיו (ס"ב ו' ח') ויען עם שריו
(ד"ה ב' ל"ב ז') וכן יאמר על גורד: וי צבאות יען
ומי יפר (ישע' י"ד כ"ה) Rathen: מי יען ואת על
צר (שם כ"ג ח'): ביען עילך אים רעה (שם ו' ה')
גורד שאחרי העצה: והתאר: ויען דוד (ש"ב מ"ו
י"ב): ויען פרעה (ישעיה י"ט י"א) Rath, Rathgeber.
ההפעל: ואת העצה העצה (שם י"ד כ"ו) Rath-
geber. כי העצה היא ההפעל: ונמצא: איעצה עילך
עני (תהלים ל"ב ח') Ich will dir Rathen, mein Auge
auf dich Rathen.
ההפעל על החרוז העצה: את"מי נוען שם

יפה

יָפָה, העתיד יָפֶה, יִפְּהוּ, מַעֲזוֹ דַבָּר. הקל עומד וענינו לתאר נוף באיכות הרדור ותן וגו' ; מדרגית (ש"ה ד' י') : יָפֶה ; וְיָפֶה בַּמָּדָר מֵאֵד (יחזקל מ"ו י"ג) : נוף בנדרלו (שם ל"א ד') :

הפועל יוצא : בכסף ובוהב יִפְּרוּ (ירמיה י' ד') קשוט, vergleiten.

הפועל : יָפֶה מְבִנִּי אֶדָם (תהלים מ"ה ג') כפילות מ"א ועין מרים חזק היופי, schönheit.

ההתפעל : לְשׂוֹא תִּפְּהוּ (ירמיה ד' ל') : sich heraus-
setzen, מרמה לבקש יופי ע"י הקשוט.

יָפָה דָּוָו לְנוֹי וְחוֹן : הַגֵּךְ יָפָה דְּרִידִי (ש"ה א' מ"ו) : schön ; אֶת־הַכֹּל עֲשֵׂה יָפָה בַּעֲתוֹ (קהלת ג' י"א) : paffent, ע"ד דבר בעתו מה טוב, כי גם המושב והגבון נקרא יפה וגם הרע בעתו יפה, וכן להפך, טוב תאר במקום יפה תאר : טוב אֶשְׂרֵי־יָפָה לְאֹכֹל (שם ה' י"ו) : paffent ; יָפָה קוֹל וּמִיּוֹבֵב נָגַן (יחזקאל

ל"ג ל"ב), ואין הקול יפה אבל נושאו, גם היופי נופל על הראות ועל השמיע, כי החושים הם משתתפים על כן הם מתחלפים לבוא ות"ו כמו :

וְכָל הַעַם רֹאִים אֶת הַקִּלּוֹת, וְעוֹד כֹּזֵה : יָפָה נוֹף (תהלים מ"ה ג') : וארמנו עם־יָפָה מֵרָאָה (שמואל א' י"ז מ"ב) עֲלָה יָפָה יָפָה (ירמיה מ"ז כ') תאר לחזק היופי, ולנקבה : יָפָה אֶת רַעֲיוֹתַי (ש"ה ד' ד') : יָפָה תֹּאדָר (דברים כ"ט י"ו) : יָפָתִי וְלֹכִי לָךְ (שיר השירים ב' י') נשים יפות (איוב מ"ב מ"ו) : יָפֹת מֵרָאָה (בראשית מ"א ב').

יָפָה, שם עיר מהוללה על הוֹף הים הגדול בנחלת בני דן (יזנה א' ג') וגם נקראת בשם יָפָה :

מִן הַלְּבָנוֹן עַד יָם יָפָה (עזרא ג' י'), ועד היום הוּהָ נִקְרָאת בִּשְׁם Saffa.

יָפִי ובמקום השם וההמסק יָפִי, שם מ"ז : והכל יָפִי (משלי ל"א ל') : schönheit ; ויתאו המלך יָפִי (תהלים מ"ה י"ב) : מֶלֶךְ יָפִי (ישעיה ל"ג י"ו).

ובא בשר"א הפ"א בסמיכות : על יָפִי חֲכַמְתָּךְ (יחזקאל כ"ח ז').

יָפִיעַ שם מקום בנחלת זבולון, גם שם איזה אנשים, יָפִיעַ שְׂעִים.

יָפָה שם אבי קלב (בסדר י"ג י') גם נמצא ובני יתור יָפָה (ד"ה א' ד' ל"ח).

יפה

יָפָה מ"ו ב"ב. הקל ענינו דבור והגה והפירה : יָפָה לָקַץ וְלֹא יִכּוֹב (מכשק ב' ג') : legen, ver-
sprechen ; יָפָה חֶסֶם (תהלים כ"ז א').

ההתפעל : תִּפְּהוּ תִפְּרֶשׁ כִּפְיָה (ירמיה ד' ל"א) : winfeln, weßklagen, כי כן דרך הנאנח והמיליל לשאוף רוח בכובד, ולשחת האויר משפה ולחף מכאב לב ומראגה, ול"ג כי יפה עקר ענינו פרישה ושטח והתפשט במקום או בזמן, יָפָה לָקַץ עֲנִינוּ יִדְוֵב זֶמַן לָקַץ לִימִים רַבִּים, ובכל זאת לא יכוב :

יָפָה חֶסֶם, כמו שוטה לגוים, ein weites Ziel setzen ; ויפה חסם, כמו שוטה לגוים, ענין התמששות : sich ausbreiten, verbreiten ; תִּפְּהוּ פֶּעַל נִדְרָף עִם תִּפְּרֶשׁ וְשִׁנִּים נֹפְלִים עַל פְּרִישׁוֹת כִּמִּים וְצִקְרָה, וּמִצְאָתִי אֵין לִי מִן הַתְּרִיבִּים :

תִּפְּהוּ חֶסֶם וּפְרֶשׁא יִדְוֵא, וּמִעֲנִין זֶה שֶׁמֶס פֶּחַ שְׂהִיא נִשְׁתַּחֲוֶה וּפְרֶשׁוֹרָה, כִּמוֹ מִשְׁחָה לְחֻרְמִים, וְהִיא יִפָּח מִחַ מְהוֹרָאת אֹחַת כִּמוֹ מִיֵּב (ע"ש פוח).

יפה

יָפָה פֶּעַל עֵמֶד וְיוֹצֵא, בָּנִינוּ הַפְּעִיל עֲנִינוּ הַגִּלּוֹת נִגְלוֹת הַעֲצֵם בִּיקָר וְהָר אֹר נִגְהוּ וְיוֹיו.

ורובו בהתגלות כבוד ה' ויקרו : הַפְּעִיל מֵרָה פֶּאֶרָן (דברים ל"ג ב') : erschäuen, גִּלָּה אֹרֹר וְיִקְרוּ : אֵל נִקְמָת הַפְּעִיל (תהלים צ"ד א') עֹמֶד : וְהַפְּעִיל אֹר עֲנִינוּ (איוב

ל"ז מ"ו) : erschäuen, ויתכן לפרש גם כלם יוצאים וחסר בהם אור : ועל־עצת רשעים הַפְּעִיל (שם י' ג') אור ההצלחה כי הצלחה מכנה בשם אור : beleuchten ; ואל־תִּפְּהוּ עָלָיו נִדְרָה (שם י' ג') :

וְהַפְּעִיל כִּמְרֶאפֶּל (שם י' כ"ב) אֵין הַלְּשׁוֹן מִתְּיֹשֵׁב עַל הַסִּבּוֹן וְאִמְרוּ שְׂהוּא הַהֶפֶךְ.

יָפָה שם מ"ז לחרר האור או זרר היופי : וחללו יָפָה (יחזקאל כ"ח ז') : Olang ; שחת חכמתך על יָפָה (שם שם י"ו).

יפה

מִזְכָּת תאר לדבר מתגוסס יוצא מחק המנהג והרגל הוא נפלא ומפלא את רואיו, והיה לאות להאמין ע"י לשונו מה שלא האמינו חולות :

תנו לכם מִזְכָּת (שמות י"ט) : Bundel, שבו יתאמתו דבריהם : כִּי־אֲנִישִׁי מִזְכָּת הֵמָּה (זכריה ג' ה') מִלֵּאִים

במעשריהם ובעניניהם, או אנשים שראויים להעשות להם מופת: קמוּת הייתי לרבים (תהלים ע"א ו')
 Müller, Beweis כמו מופת מאמת דבר כן עלייתי
 וירידיתי כמוֹת להם: אני מוקמתכם (יחזקאל י"ב
 י"א) לאות שיעשה לכם כן: ויתן יי אֶתֶּת ומוקמתים
 (דברי' ו' כ"ב): ואת־מוקתי בארץ מצרים (שמות י' ג'):
 יִפְתָּה (מן יִפְתָּה בהפעיל מן פתח), שם כן נח (בראש'
 ה' ל"ב, ו' י"ג) הוא אבי כל האומים היושבים
 במזרח ובצפונה לארץ כנען.
 יִפְתָּח שם אחד משופטי ישראל (שופטים י"א י"ב),
 גם נמצא יִפְתָּח שם מקום בנחלת משה
 ויהודה (יהושע ט"ו ט"ז).
 יִפְתָּח־אֵל שם עסק בנחלת זבולן ואשר (יהושע
 ט"ט י"ד).
יָצָא
 יָצָא, העתיד יָצֵא, פע"ז. נב"ב. הקל עומד ענינו
 תנועה מפנימי לחיצון ומשתמש לענינים
 שונים: אך יָצָא יָצָא יִקְבֹּב (בראשית כ"ז ל')
 heraus-, gefen, fertigfen ועל התחלת זריחת השמש:
 השמש יָצָא על־הארץ (שם י"ט כ"ג) aufgehen, כמו
 שיקרא העלמתה מחצי הכדור: כי קָא השמש:
 ויָצָא הראשון (שם כ"ה כ"ה) על הלידה: מִי יָצָא
 הדבר (שם כ"ד ג') entſchieden נגזר: מהאכל יָצָא
 מאכל (שופטים י"ד י"ד) herauſkommen, entſiehn הויה:
 מרשעים יָצָא רשע (ש"א כ"ד י"ד). ועל הרבד:
 הדבר יָצָא מִי המלך (אסתר ו' ח') כשנגה שִׁינָא
 (קהלת י' ה') משפטו שיוצאה. ועל יציאה מרשות:
 ויָצָא ממכר־בית (ויקרא כ"ה ל"ג) יָצָא להפשי (שמות
 כ"א ב'). ועל הצלה: ויָצָא מצרה צדיק (משלי י"ב
 י"ג) entgehen, befreit werden ועם מלת על לרעה:
 כי תָצֵא מִצָּרָה על אויבך (דברי' כ"ג י'). ועל גניעה
 שאצל יד שענינו חזית יד לענוש: ויָצָאָה בִי יְדִי
 ניות א' י"ג כמו נגעה. ועל גדול תבואה היצאת
 בצמיחה מתוך הארמה: תבואת ורעך היוצא
 השדה (דברי' י"ד כ"ג ר"ל מן השדה בגדול: האזוב
 אשר יָצָא בקד (ש"א ה' י"ג). ועל בלישת הדבר:
 ליששת הקנים היוצאים מן המנורה (שמות כ"ה
 ל"ג). שאין בו תנועה רק בלישה. ועל התייחסות:
 כפתרים היוצאים מכפתר (דברי' ב' ג') herkommen,
 ועל ההזקת המספר: העיר היוצאת אֶלֶף (שופטים ה')

(ג') gäßen, enthalten כי כן שמש הלשון לבנות
 יושבי עיר, בשם הוה: כל יוצאי שער עירו (ברא'
 ל"ד כ"ד) וענינו מספר הנפשות הנכללות בה. ועל
 התפשטות: בכל הארץ יָצָא קום (תהלים י"ט ה')
 fließen verbreiten: ויָצָא הנבול ימה (יהושע י"ח ט"ו) fließen
 erſtrecken, ausdehnen: ויָצָא שמו עד למרחק יריה
 ב' כ"ו ט"ו) fließen verbreiten: ויָצָא לך שם בננים
 (יחזקאל ט"ז י"ד). ויציאה שאצל לב ונפש תמרון
 וחרדה: ויָצָא לבם וחרדו (בראשית ט"ז כ"ח) er-
 ſchrecken, entfallen: נפשי יָצָאָה בדברי (ש"ה ה' ו').
 או מיתה: קָצָאת נפשה (בראשית ל"ה י"ח). ויש
 שאינו יציאה ממשי כי אם התגלות למעול דבר
 ובפרט במלחמה: כי תָצֵא למלחמה (דברים כ"א א')
 zu ſelbe gießen: ויָצָאתָ לישע עמך (דברים כ' י"ג)
 fließen zeigen. ועד"ו: עד קָצָאת הכוכבים (נחמ"ד ט"ו)
 לפי דמיון המראה, ויש על הפרשה מן הכלל או
 מן הדת: ויָצָאו אנשים בני־בלעל (דברים י"ב י"ד)
 יצאו מכלל דת האומה להרדיה. כאמרם בתלמוד:
 יָצָא מרעו. או ענינו התעדרות והזנחה אל מעולה.
 fließen aufmachen: ויָצָא כסעם בפעם ואנער (שופטים
 ט"ו כ'). בהנני כזהב יָצָא (איוב כ"ג י'). ועל דבר
 זר יוצא מן המנהג: אין פֶּרֶץ ואין יוצאת Ausgeat
 tates, etwas beſonderes Auffallendes ועל המסק
 בזמן: ויָצָא השבת (ש"א י"א י'): וכעת קָצָאת הקץ
 (ר"ה ב' כ"א י"ט) zu Ende ſein: קָצָאת השנה (שמות
 כ"ג ט"ו) ועל ההודמנות כענין נסל: אל אשר־יָצָא
 לו שמה הגורל (נמדר ל"ד ג') ausfallen, ובא על
 כל מעשה ומנהג בכלל: לא ארע קָצָאת ובוא (ש"א
 ג' ו') aus und ein: ויָצָאתָךְ ובאך ידעתי (ש"ב י"ט
 כ"ג) kein Ehen und Saßen, alles Unternehen ועל
 העכוב לבד: ויָצָא נא אבי ואמי אתכם (ש"א כ"ב
 ג') weſſen, wandeln. ויש על השלמת חוב ומעשה
 ראוי ונכון ומלוא על כל פנים: כי ירא אלהים יָצָא
 את כלם (קהלת י' י"ח). ודוא מענין אחרם בתלמוד
 יָצָא ידי חובתה, seine Pflicht erfüllen. כי בעשות
 הדבר כראוי יצא מן החוב המסול עליו או ענינו,
 הדעת לפנות כל דבר על ענינו, geföhig anwenden.
 ויאמר על יציאות ממון לקנין ולשכר: ולכל אשר־
 יָצָא על־הבית (מלכים ב' י"ב י"ג) darauf gehen
 הצטרפות הוצאות אשר יצא עלי verwenbet wer-
 den. ובא בכנוי: בני יָצָאני (ירמיה' כ') ר"ל יצאו

צָאָה תאר ו' לללל אדם: צא תאמר לו (ישעיה ל' כ"ב) Unrath, ובתום' ה'א נקבה: בגללי צאָת אדם (יחזקאל ד' י"ב): וכסית את צאָתך (דברים ק"ג י"ד).

צָאָה ג"כ מזה: מלאו קיא צאָה (ישעיה כ"ח ח'): צאָת בנות ציון (ישעיה ד' ר'): וצאָתו לא רחץ (משלי ל' י"ב): ועל הלכלוך לבד: הבגדים הצאָים (זכרי' ג' ד') unrein, befleckt.

צָאָה נמצא תמיד רק בסמן הרבים, תאר זכר לתולדות האדם בבנים ובנות, והושאל גם כן על תולדות היצירה: הצאָאים והצמיות (ישעיה כ"ב כ"ד) Kinder, Nachkommenschaft. כי הוא כולל בנים ובני בנים וכל השתלשלות: וצאָאי מעיד (שם מ"ח י"ט): וצאָאיָהם לעיניהם (איוב כ"א ח'): תבל וכל-צאָאיָה (ישעיה ל"ד א'): הארץ וצאָאיָה (שם מ"ב ה'). על החיים, מטעיה ומחקרי'. תוצאות תהשג: תוצאות חיים (משלי ד' כ"ג) Ursprung, התחלה. והמכו: תוצאות הגבול (במדבר ל"ד ח') Ausgang, Ende מן ויצא הגבול המורה המסק: למות תוצאות (תהלים מ"ח כ"א). מ' הרמב"ם הצלה לצאת ממנו, ובתל' שם 'הוצאה על הצאת כסף הנתן במקדש וממכר, והוא מן: ויוציאהו לחרשו עץ.

צָאָה בארמית, ענינו המציא והוצאת דבר לפעולת אדם, einer Sache ihren Ausgang verschaffen, ויבוא רק בבנין שאפעל: ושיצא ביתה דנה (עזרא ו' מ"ח), und man vollendete dieses Haus.

יצב

צָבָה, פעל עומד וצא, גב"ב. הנפעל עומד ענינו עמידה קיסת ומשכת. כי עמד תהיה אחד ישיבה או שכיבה, ונצב יאמר רק על התעכב במקום אחד קבוע וזמן מה ארוך או קצר: נצבו כמרנר נזלים (שמות מ"ח ח') aufrecht stehen: נצקה שגל לימניך (תהלים מ"ה י') barstest, ואף שרוא יושבת: קמה אלמתי ונצב-נצקה (בראשית ל"ו ו') stehen bleiben, התעכב בתקום' הוא: ונצקה לי שם (שמות ל"ד ב') erwarten, הסתין: ונצקה לקראתו (שם ו' מ"ח), ג"כ עומד וממתין. ולכן יבא על קיום והתמדה: לשלם ח' דברך נצב בשמים (תהלים ק"ט מ"ט), fest halten, dauern: אך הבל כלי-אדם נצב סלה (שם ל"ט ו').

סמני, כמשמש פעל עומד שהכנו בו איננו כנוי הפועל.

ההפעיל יוצא: הוציא לחם ויין (בראשית י"ד י"ח) herausbringen: והוצאתי אתכם (שמות ו' ו') heransführen, befleien: הוציא כל-איש מעלי (בראשית מ"ה א') fortjchaffen: וישן מפני חדש תוציא (ויקרא כ"ו י'): כי הוציא שם רע (דברים כ"ב י"ט) verbreiten, ausstreuen: וכן: מוציא דבת הארץ (במדבר י"ד ל"ו): וחברי היו מוציאִים לו (נחמיה ו' י"ט) überbringen, hinterbringen: להוציא את הבנים (שמות ח' י"ד) hervorbringen. הוצאת דבר חדש. וכן: להוציא לחם מן-הארץ (תהלים ק"ד י"ד): להוציא כל-נשים (עזרא ג' ג') verabschieden, schelten לשון גירושין: ויתרו להוציא בו (יחזקאל י"ב י"ב) מסצוקותי הוציאני (תהלים כ"ה י"ו) befleien, הצלה: ויוציאהו לחרשו עץ (מ"ב י"ב י"ב) retten, הצלה: והוצאה: aufgeben, verwenden. הבספ על-ישראל (מ"ב מ"ו כ') auflegen, ר"ל הוציא מספר ע"י הנחת סם על ישראל: והבא על דרך השלמים: הוצא אתך (בראשית ח' י"ו) וזהכתיב הוצא והפעול: היא מוצאת (שם ל"ח כ"ה).

ההפעל: והיא מעמים הוצאה (יחזקאל ל"ח ח') ging hervor. **צָאָה** תאר לבנים יוצאי ירך אב: ומוציא מעיו (ד"ה ב' ל"ב כ"א) Nachkommen. **מוציא** ת"הש זכר או שם' למקום יציאת הדבר והתחלתו או לדבר היוצא: מוצא שמתיך תשמר (דברים כ"ג כ"ד) was dem Munde entfährt, ein Versprechen: כי יש לכספ מוצא (איוב כ"ח א') Ursprung, Fundgrube: מן-מוציא דבר (דניאל ס' כ"ה) Anfang: ומוציא מים (תהלים ק"ו ל') Quelle: מקצה השמים מוצא (שם י"ט ו'). תחלת הוריוחה. ולזה נקרא סאת מורה מוצא: כי לא סמוציא ומשער (שם ע"ב ו') Aufgang, ודרכו: מוצאי בקר וערב (שם ס"ה מ') Anfang, כי מורה התחלת הבקר, ומערב התחלת הערב: כשחר נכון מוצא (הושע ו' ד') ולדעת את-מוציאך (ש"ב כ' כ"ה) Ausgang, כמו צא ובא, ומה בתלמוד יוצאי שבת: מוציאִיהם למסעיהם (במדבר ל"ב ב') Züge, יציאה ממקום למקום: ומוציאתיו מקדם (מכה ח' א'), וע"א: וישימרה למוציאות וכפיה הקין (מ"ב כ"ב כ') Abtritt, מוצא הצוא.

לכיתו **מצָבָה** (וכי"ח מ' ח') Befabung, Posten
לדעתם היא כמַצְבָּה.

מַצְבָּה תאר לאבן מצב לציון ולאות לזכר עולם
על איזה אופן שיהיה: ופסל ומצבָה
(ויקרא כ"ו א') Bildsäule, Statue; (בראשית ל"א מ"ה)
(בראשית ל"א מ"ה) Denkmal; אַת־מַצְבָּת הבעל
(ס"ב ג' ב'). ובס"ג אחר: מַצְבָּת אבן (בראשית ל"ה
(ד'): מַצְבָּת קברת־רחל (שם ל"ה ב') Grabstein;
בשלתת מַצְבָּת בם ורע קרש מַצְבָּתָה (ישעיה ו'
(ג'), שניהם לדעתי ענינים קיום והתמדה על הגזע:
מַצְבֹּת ואשרים (ס"ב י"ז'): הטיבו מַצְבֹּת (הושע
(א'): מַצְבֹּת בית־הבעל (מלכים ב' י" כ'): ואת־
מַצְבֹּתָם (שם ל"ד י"ג) תמונות פסל.

יָצַב ענינו בארמית דבר נצב וקיים: ארין צבית
לְיָצִיבָא (דניאל ו' י"ט), darauf wünschte ich
gewiss, דבר נכון וקיים: מן יָצַב (שם ב'
מ"ה) zuverlässig, gewiß

יצב

יָצַב, העתיד יִצֵּב, ס"י, בב"ב. ההפעיל ענינו קרוב
אל הציב בכונה אחת לענין העמדה ושום
דבר במקום מיוחד לאיזה תכלית. אך שכולל
ג"כ השאיר דבר על מעמדו שהיה בו, או השבת
דבר אל מקומו: וַיָּצַב אֶת־הַמַּקְלוֹת (בראשית ל' ל"ח)
aufstellen; וַיָּצַב אֹתוֹ בְּעִירוֹ (שופטים ח' כ"ו). אלה
הם העמדה בעצם: אֶצִּיגְהֶנָּה עִמָּךְ (בראשית ל"ג
מ"ו) zurücklassen, השאר על מקומם: וְהִצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ
(שם מ"ג מ') wieder zurückstellen, zurückliefern.
וְהִצַּגְתִּיהָ כִּיּוֹם הַדּוֹלָה (הושע ב' ה') gleichstellen.
השבה. ובמובן המוסרי: הִצַּגְנִי כְּלִי רִיק (ירמיה
נ"א ל"ד) in einem Zustande verfehen; וְהִצַּגְנִי לְמַשֵּׁל
עמים (איוב י"ו), שימה באיכות. ופעל הציג מורה
במקום הוזה להעמדת דבר בגלוי ובפרסום לעיני
כל האדם blossstellen, כמו בשבעי: וַיִּצְגֵם לְפָנֵי
פָּרְעָה (בראשית מ"ז ב') vorstellen, präsentiren, ולפי
משמעות הפעל נראה יותר, כי החמשה שלקח
היו הנבחרים והחשובים כי המנהג להראות החשוב
למשל ולחנמא: וְהִצַּגְנִי בִשְׁעַר מִשְׁפַּח (עמוס ה'
מ"ו) weiter herstellen, השבת המשפח אל מקומו.
ההפעל: רק צאנכם ובקרכם יָצַב (שמות י" כ"ד)

קיומו הכל: נָצַב יָמֵינוּ בְּצָר (איכה ב' ד') Remmt
seine Rechte wie ein Widersacher, ועיין ת"א. וכן
יאמר על הממונה בפקידות על דבר ומקיים עליו
ועומד ומשגיח על הענין ומסדר אותו: הַנֶּעַד הַנָּצַב
על הקוצרים (רות ב' ה') Gernatter, פקיד ומשגיח.
וכן לדעתי: אֱלֹהִים נָצַב בְּעֶדְתָּ אֵל (תהלים ס"ב א')
(שמואל עומד נָצַב עֲלֵיהֶם (שמואל א' י"ט כ'), מורה
אותם: שָׁנִים עֶשֶׂר נָצְבִים (מ"א ד' ו') Beamter,
Beamtler: אֵלֶּה שְׁרֵי הַנָּצְבִים (שם מ' כ"ג), וע"א
הַנָּצְבָה לא יוכלכל (וכי"ח י"א מ"ה) absetzen, העומדת
מהולשה מלהלך (עי' שרש יצב).

ההפעיל יוצא, מורה ג"כ העמדה שהיא לקיום
והמשך: הַנָּצְבָה כְּלִי־גְבוּלוֹת אֶרֶץ (תהלים ע"ד י"ג)
feststellen; יָצַב גְּבוּלוֹת עַמִּים (דברים ל"ב ח') fest-
bestimmen, וכל דבר קבוע בארמית יָצִיב. אורה
הארץ, תרגם יציבא דארעא: וַיִּצְבְּנִי לְפָנֶיךָ לְעֹלָם
(תהלים מ"א י"א) dauerhaft machen; וַיָּצַב גְּבוּל אֱלֹמָה
(משלי מ"ז כ"ה), ומשמש בפעל הוזה אצל גבול ע"ש
מצבת האבן העומד שם לסימן: הִצַּיְכִי לֶךְ צִינִים
(ירמיה ל"א כ"א) errichten, והנה מַצִּיב לוֹ יָד (ש"א
מ"ו י"ג): והנה סלם מַצֵּב אֶרְצָה (בראשית כ"ה י"ב):
אֵלֶּן מַצֵּב אֲשֶׁר בִּשְׁכֵם (שופטים מ' ו'). מוקם
למצבה והוא נמוע.

ההתפעל: הַתִּצָּב עַל־עוֹלָתְךָ (במדבר כ"ג ב')
sich hinsetzen, warten, יהיה עומד ומתעכב וממתין
למה שיראה ויניד לו: לא יתִצָּבוּ הַדּוֹלִלִים (תהלים
ה' ו') besetzen, ר"ל קיום ותקומה: וְמִי הוּא לִפְנֵי
יְתִיצָב (איוב מ"א ב'). וכן רובם מורים על קיום
ותקומה ומעט שמורים ב' הבנינים עמידה והצנה
לבר: וְתִתָּצַב אֲחֹתוֹ (שמות ב' ד') ומשפטו
ותִתָּצַב.

מַצָּב תאר למקום מעמד: תתת מַצָּב רגלי הכהנים
(הושע ד' מ') Stand; ומַצָּב פלשתיים או
(ש"ב כ"ג י"ד). ובמובן המוסרי: והרפסתיך מַצָּבְךָ
(ישע"י כ"ב י"ד) Etelle, Amt, ר"ל ממני תפקידו.
ויש תאר לחיל המערכה הנצבים קימים במקום
לשמור המחנה: הַמַּצָּב והמשחית (ש"א י"ד מ"ו)
Selbstpothen; אֲנֹשִׁי הַמַּצָּבָה (שם י"ד י"ב):

מַצָּב תאר למגדל עץ שבונים נגד החומה שצרים
עליה לכבוש אותה: וצירתי עליך מַצָּב
(ישע"י כ"ט ב') Bollwerk; ויש מביאים פה: והציתי

יִצְקִים בִּיצְקָתוֹ (פ"א ד' כ"ד): לִצְקָת אֶת אֲדָנִי הַקֹּדֶשׁ
(שְׁמוֹת ל"ח כ"ו): בִּצְקָת עֹפֶר לְמוֹצָק (אִיּוֹב ל"ח ל"ח).
וּבַעֲבוּר שְׂדֵרָב הַנֶּתִיךְ הוּא חֹק וְאִמִּין עֲבֹבֹר דְּבוֹק
חֲלָקִיו, לִכְן יִשְׁמַשׁ בּוֹ עַל הַקּוֹשִׁי וְהַחֲזֹק, וְאִמֵּר כִּי
בַּהֲתַדְבֵּק חֲלָקֵי הָעֹפֶר הַנִּפְרָדִים יִהְיוּ מִצְקִים ר"ל
חֻזְקִים: וְאִבֵּן יִצְוֹק נְרוּשָׁה (אִיּוֹב כ"ח ב'). נְרוּשָׁה
כּוֹלֵל כָּל מִינֵי מַתְכַּת וְהוּא יִצְוֹק וְנִתְּךְ כֹּאבָן. או
כֹּאבָן יִצְוֹק חֻזְקוֹ הוּא הַנְּרוּשָׁה אַחֲרֵי הַתִּיכּוֹ, וְכַמּוֹהוּ:
לְבוֹ יִצְוֹק כִּמוֹ אִבֵּן (שֵׁם כ"א ט') *ist*, וְכֵן: יִצְוֹק עֲלָיו
בְּלִי-יָמוּשׁ (שֵׁם ט"א ט'), מַחֲבֹר דְּבוֹק כְּדֵרֵב הַנֶּצֶק:
דְּבֵר בְּלִיעִל יִצְוֹק בּוֹ (תְּהִלִּים ט"א ט') *Unheil ist über ihn ausgegüßet*.

הַהֲפֵעִל: וְהוּא מִצְקָת (מִלְכִּי ב' ד' ח') *gießen*:
[כְּמִי מִצְקָתָה, עַל מִי הַכְּתִיב]. מִצְקָת לְנוֹרוֹת
(זְכַרְיָה ד' ב'). כָּלִים מְרִיקִים הַשֶּׁמֶן לְנֹר: וַיַּעַשׂ אֶת־
הַיָּם מִצְקָן (פ"א ד' כ"ג) *gegossen*, מִתְּךָ: וַיִּצְקֵם
לְמִנִּי' ה' (יְהֹשֻׁעַ כ"ג) הַקִּרְפוֹת גִּמְל' *wieder aufstellen*,
הַהֲפֵעִל: הַדּוֹק חֵן בְּשִׁמְתוֹתֶיךָ (תְּהִלִּים ט"ה ב')
Unmut ist ausgegossen um deinen Lippen: אֲשֶׁר־
יִצְקָק עַל רֹאשׁוֹ (יִרְמְיָה כ"א י'): נָהַר יִצְקָק יְסוֹדִים
(אִיּוֹב כ"ב ט').

יִצְקָה תֹּאֵר לְדוֹמֵם שְׁמוֹצִיקִים בּוֹ הַמַּתְכַּת: יִצְקִים
בִּיצְקָתוֹ (פ"א ד' כ"ד) *aus, Form*, וְכַמֵּא
נֹאמֵר בְּמִקְוֹמוֹ: יִצְקִים בִּמִּצְקָתוֹ (ד"ה ב' ד' ג').
מִצְקָן תֹּאֵר לְחֹזֶק, כְּמַתְכַּת הַמּוֹצָק: וְהִיִּית מִצְקָן
וְלֹא תִירָא (אִיּוֹב י"א ט') *fest, furchtlos*.
מְדוּבָק הַכַּחוֹת כְּמַתְכַּת הַמְדוּבָק בַּחֲלָקִיו: חֻזְקִים
כְּרֹאֵי מִצְקָן (אִיּוֹב ל"ז י"ח). כִּי יֵשׁ הַבֵּל גָּדוֹל בַּעֲנִין
חֻזְקוֹ הַדְּבִיר בְּמַתְכַּת, בֵּין כָּלִי הַמְרוּדֵד שֶׁמֶשֶׁשׁ
בַּחֲלָקִיו, וּבֵין הַמּוֹצָק שֶׁמְדוּבָק בַּחֲלָקִיו. וְהַדִּירֵק
מִסָּ' זֶה לַעֲנִין וְזֶה וּבְהִירוֹת הַשָּׁמַיִם שֶׁהֵם חֻזְקִים
וּבְהִירוֹת, כִּמוֹ מִרְאֵה הַמּוֹצָק מַחֲדָשׁ שְׁהוּא בְּהִירֵק
כְּדִרְכֵּם לַעֲשׂוֹת הַמִּרְאוֹת מִמַּתְכַּת: רַחֵב לֹא-מִצְקָק
תַּחְתִּיהָ (שֵׁם ל"ז ט"ז) ר"ל מִרְחֵב גָּדוֹל וְרִיקוֹת שְׁאִין
לֹא יִסּוֹד מוֹצָק דְּבִיר חֻזְקוֹ תַּחְתִּיהָ, מִן לִה' מִצְקִי אֲרִין
וְאֵף שְׁאִין מִשְׁרָשׁ *grundlose Tiefe*, וּבְתִלִּי נִצְנָא
גַּם הַשֶּׁם: אֵת הַנֶּצֶק *der Auf*, וְהַגִּזָּן הוּא נִזָּן
הַנֶּפֶעֶל:

יצר

יִצֵּר, הַעֲתִיד יִצֵּר, יִצֵּר, וַיִּצֵּר, פ"ה דְּבִיב. הַקֵּל
עֲנִינוֹ נִתְּנִית צוּרָה לְחֹסֶר: אֵת הָאֵדָם אֲשֶׁר

zurückbleiben, יִשָּׂאֵר עַל מִקְוֹמוֹ, לְבִלְתִּי צֹאֵת עִם
בְּעִלְיָהֶם מִמַּצְרִים.

יצע

הַצִּיעַ פֻּעַל יִצָּא, בְּבִיב. הַהֲפֵעִל עֲנִינוֹ שְׁמִיחַת
מִצָּע אוֹ כָּל דְּבִיר תַּחַת הַנּוֹף לְמַשְׁכָּב:
וַיִּצָּע שְׂאוֹל הַנֶּךְ (תְּהִלִּים קל"ט ח'), גַּם כִּי אִסְתַּתֵּר
וְאִשְׁכְּבָה בָּאָרֶץ צִלְמֹת, גַּם שֵׁם הַנֶּךְ, *und machte ich auch die Unterwelt zu meinem Lager — du bist auf da*, וְשְׂאוֹל הַפֻּעַל: וְשָׁק וְאִמֵּר יִצָּע יִשְׁעִיהָ
כ"ה ה') לֹא לְמַשְׁכָּב.

הַהֲפֵעִל: תַּחְתִּיךְ יִצָּע רַמָּה (שֵׁם י"ד י"א): שָׁק
וְאִמֵּר יִצָּע לְרִבִּים (אִסְתֵּר ד' ג').

יִצְוֹעַ שֵׁם תִּזְוֹ לְמַטָּה שְׁמוֹצִיעִים בּוֹ כְּרִים: יִצְוֹעִי
עֲלֶיהָ (בְּרַשִׁית מ"ט ד') *Bett*: זְכַרְתִּיךְ עַל־
יִצְוֹעִי (תְּהִלִּים ס"ג ד'). אוֹלִי הוּא כְּנֹו לְכִרִים וְכַסְּתוֹת,
ע"כ יִבּוֹא בְּלִי: בַּחֲשָׁךְ רַפְדִּיתִי יִצְוֹעִי (אִיּוֹב י"ז י"ד):
עַל־עֵרֶשׁ יִצְוֹעִי (תְּהִלִּים קל"ב ג').

יִצְוֹעַ שְׁתִּיגֵי לְמַחֲלָכִים שְׁעוֹשִׂים סָבִיב בְּנִין: וּבֵן
עַל קִיר הַבֵּית יִצְוֹעַ סָבִיב (פ"א ו' ה') *Gal-*
lerie, Stodwerk, וְבוֹ יִכְנֶה הַשִּׁטָּח הַתַּחְתּוֹן שְׁעָלָיו
דּוֹרְסִים, וְרַמְנוֹתֶיהָ נִקְרָאִים צִלְעוֹת, *Galenber*.
מִצְוֹעַ שְׁתִּיגֵי לְכֹר הַמַּטָּה שְׁעָלָיו שׁוֹכְבִּים: כִּי קָצֵר
הַפָּנֶעַ מִהַשְׁתַּרְעַע (יִשְׁעִיהָ כ"ה ב') *Lager*, וְיֵשׁ
מִתְרַנְּמִים *Unterbett*, וְזֶה שְׁעַל הַנּוֹף נִקְרָא מַכְסָה.

יצק

יִצְקָה, הַעֲתִיד יִצָּק, וְעַם אֶתֶּת יִצָּק (פ"א כ"ב ל"ה)
פ"ה גְּבִיב. הַקֵּל עֲנִינוֹ שְׁמִיכָה בְּדִבְרֵי הַגְּנֹה
וְהַתְכָּה בְּדִבְרֵי הַנֶּתֶךְ: וְאֶת־הֵרֶם יִצָּק (יִרְמְיָה ח' ט"ו)
ausgießen, ausgefüllen: וַיִּצָּק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן (שֵׁם ב' א')
fließen lassen: יִצָּק בּוֹ מִים (יִחְזָקָל כ"ד ג'): צָק
לַעֵם (פ"ב י"ד ט"א), עַל שְׁמִיכַת הַמֶּרֶק מִן הַקִּרְדָּה:
אֲשֶׁר יִצָּק מִים עַל יָדִי אֲלִיהֶם (שֵׁם ג' י"א), דֶּרֶךְ
הַדְּבִיר, לְהוֹרֹת שְׁמוֹשׁ תִּלְמִיד אֶת רַבּוֹ: כִּי אֶצְקֶה
מִים עַל צִמָּא אֶצְקֶה רוּחִי (יִשְׁעִיהָ ט"ד ג'). עֲנִינוֹ
הַשְּׁפַעַת רוּחַ נְבוֹאָה: אֶקְצֵן לְחֵשׁ (שֵׁם כ"ו ט"ו),
בְּמִכּוֹן הַמּוֹסְרִי, ע"ד אֲשֶׁמֶךְ שִׁיחִי, וְכֹא פ"א עוֹמֵד:
וַיִּצָּק דִּם־הַמַּכָּה אֶל־חֶק הָרִיב (פִּלְכִים א' כ"ב ל"ה)
fließen, rinnen, וְזֶה שְׁהוּא הַתְכַּת הַמַּתְכַּת: וַיִּצְקָתָה
לֹא אֲרַבֵּעַ מִבְּעוֹת (שְׁמוֹת כ"ה י"ב) *in eine Form gießen*:

ולמח החליטו המפרשים היורד באלף ואם החליטו
הלא יוצר גובי ג'כ ת' אוצר.

יוצר יש שהוא תאר למעשה היוצר: **יוצר** אמרו
ליוצרו (ישעיה כ"ט ט"ו) *das Geschöpfte*, דומה
אל: כי יאמר מעשה לעשה שלפניו: כי בטח
יוצר יצר עליו (חבקוק ב' י"ח): יצר סמך ישעיה
כ"ו ג' ר"ל היוצר הזה הוא סמך וחזק שתצור
שלום לו. באשר הוא בטוח בך, כי הבטחון סמך
לאדם שהוא יצר. לכן בטחו בה'. דומה לו סמך
לבו לא ירא. ותפש שם יצר על האדם לרמו
רפיונו. ויש שמצ' למחשבה ורצון ותאוה: וכלה
יוצר מחשבות לכו (בראש' ו' ה') *Gebanken, Tichten*,
Neigung, Begierde. היצר הוא הרצון הנוצר במחשב'
הרעיון אם לטוב ואם לרע, ע"כ הוא נסמך אל
המחשבה. כי המחשבה הפשוטה כיוצר בלי
צורה. וכאשר נתן לה צורה לבקש דבר איזה הפך
או תאוה נקראה המחשבה הפרטית הואת יצר,
שהשיגה צורה ככלי יוצר. ע"כ הוא נוסף רק על
התאוה, שהיא מחשבה שיצאה מכה אל פועל
דבר מיוחד כנ"ל: כי יצר לב האדם רע מנעריו
(שם ח' כ"א). יצרי מחשבותיו אשר לו מנעריו אינם
כי אם על תאות גוסי: כי ידעתי את-יוצרי (יכריס
ל"א כ"א). נטיות מחשבות אנה הן נטיות: כי הוא
ידע יצרנו (ההלים ק"ג י"ד). וי"א כי זה הוא שם
ליצירה *Bildung*. ידע כי יצירתנו מעפר.

יוצרים תאר לאברי האדם: **יוצרי** כצל כלם (איוב
י"ו ד') *Heilmassen, Sehnen, Muskeln*. או
הוא בנוי לצורה החיצונה במראהו ובתמונתו
Bildung, Figur ר"ל צורת גופו ומראהו מבחש
נראה כרמות צל שאין בו ממש. והוא ע"מ יקום,
יכול.

יצת

יצא, העתיד יצת, פע' ג'ה' הקל עניני שריפה
ובערה ויצת בסבכי היער (ישעיה מ' י"ז)
brennen באש יצתו (שם ל"ג י"ב).
הנשעל: ונקתה המתי במקום הזה (ש"ב כ"ב
י"ז) *entzünden, entbrennen* נקתו באש (הכ"מ א' ג').
ובא ג'כ על לשון שטמה ודברה: נקתה כמדבר
(ירמיה מ' מ"א) *wurde verurteilt, gleich einer Winde*
היא נקתה בנו (ש"ב כ"ב י"ז): נקתו מכל-ידי-איש
(ירמיה מ' מ"א). ע"ש נצה.

יוצר (בראש' ב' ח') *bilden, formen* **יוצר** ה' אלהים
מך-האדם (שם ט"ז): **יוצר** ה' אלהים את-
האדם (שם ט"ז): ובמקבות יצרוהו (ישע' ס"ד י"ב).
ורבו על יוצר חדש: **יוצר** חדש (ירמיה י"ט א'):
אנחנו החמר ואתה יוצרנו (ישעיה ס"ד ז') ויצר
אמר ליוצרו (שם כ"ט ט"ו). ובא ג'כ על זולת חומר:
יוצר אדן (שם מ"ה ז') *erschaffen*: **יוצר** רוח-אדם
בקרבנו (זכריה י"ב א'). ויאמר על המחשבה: יוצר
עליכם רעה (ירמיה י"ח י"א) *denken, sinnen, beschließen*:
ben למימי קדם יוצרתיה (ש"ב י"ט ט"ז): יצרתיה אף
אעשה (ישעיה מ"ו י"א). יוצר עמל על חק (תהלי
צ"ד כ'). כלם ל' מחשבה וציוור השכל לעשות דבר
מה: **יוצר** יחד לבם (תהלים ל"ג מ"ו) *überdenken*,
נדרש עם מבין.

הנפעל: לפני לא-יוצר אל (ישעיה מ"ג י'),
הכוונה לא נוצר דבר מאל ע"כ בא במסיבות.
הפועל: ימים יצרו ולא אחד בהם (תהלי קל"ט
ס"ח, ר"ל הימים אשר עדיין עוד עתידים להיות
נוצרים ולא אחד בהם יצא עוד אל המציאות גם
אלה בספק כתובים, כן נראה פירש' והוא עבר
מרכב.

ההפעל: וכל כלי יוצר עליך לא יצלה (ישע'
נ"ד י"ז). ע"ד קלי מן נכלים כמו וכילי כליו רעים.
יוצר מחשבה מן יוצר עליכם רעה, ור"ל, כל
נכלים רעים שיהשבו עליך לא יצלה, והלשון אשר
תקום למשפט תרשיע, *jede ausgefessene Arglist*.
ועס' וישיב קשור מלת על. והמירוש הנכון של
הפסוק כל כלי יוצר עליך: כלי, כמו כליו וקשתך
כלי וין, ומעל יוצר הוא כמו צור הרבו, ל' מריטה
וחדוד. ועס' ויורגם: *jede Waffe, geschmiebet gegen*
sch, richtet nichts aus.

יוצר תאר לאמן יוצר חדש בכלל וליוצר כל
בפרט: **יוצר** חדש (ירמיה י"ט א') *Töpfer*:
יוצרי פסל (ישעיה מ"ד ט') *Bildhauer*: וכלי יוצר
ש"ב י"ז כ"ח): וכמו יוצר ירמיה-היט (ישעיה מ"א
כ"ח): היוצרים ויושבי נעמים (ירמיה א' ד' כ"ג): יוצר
גובי (עמוס ד' א'). וי"א אסיפת גובי ומפרשין כן
ויוצר ה' אלהים ונו' ויבא אל האדם. אסף אותם.
ואם הענין כן הוא מ"ש: השליכיהו אל-היוצר
(זכריה י"א י"ג) ואשליך אותו בות ה' אל היוצר
(שם שם י"ג). גם כן מענין זה ר"ל האוסף הכסף:

לנו מוקד עולם (ישעיה ל"ג י"ד) mit von uns mag
welken bei den ewigen Bränden ?

יָקַד (יָקַדְתָּ, יָקַדְתָּ) הוראתו בל' ארמית כמו
יָקַד בעברית (דניאל ב' י"א) brennend, ומוה
השם: יָקַדָּא (דניאל ב' י"א) Brand.

יָקַדְעָם שַׁעַם.

יָקָה אבי אגור המשוור, אשר משליו נספחו
למשל שלמה (משלי ל"א). יָקוּתָאֵל שַׁעַם.

יָקָמָן שם אחד מתולדות שם בן נח בן עבר
(בראשית י' כ"ה כ"ז) וממנו נפלגו משפחות
עמים. — יָקָם שם ע"פ (ד"ה א' ח' י"ט): יָקָהָה
יָקָעָם שַׁעַם. יָקָעָם (עיר הלויים במטה אפרים).
יָקָעָם (שם מקום במטה נפתלי).

יָקָה

יָקָהָה שם דבר לקבוץ: ולי יָקָהָה עמים (בראשית
מ"ט) Berammlung; ותבו לִי יָקָהָה־אֵם
(משלי ל' י"ח), תאר לקסמי הפנים (משלי ל' י"ח)
למצות האם לסור אל משמעתה, וכן הראשון
Weisheit.

יָקָע

יָקָעָה העתיד יָקָע, פ"י, בב"ב. הנפעל ענינו העתק
דבר ממקומו: יָקָעָה נפשי מעל אחתה
(יחזקאל כ"ג י"ח) verrückt werden, welken (יָקָעָה)
כפ' יורד יָקָע (בראשית ל"ב כ"ח).

ההפעל ענינו תליה: ויָקָע אותם (במדבר כ"ה
ד') senken; את־עצמות המִקְעָים (ש"ב כ"א י"ט)
(עין שורש קעע).

יָקָה

יָקָהָה העתיד יָקָה, פ"י, בנינו ההפעל, ענינו סבב
במקום או בזמן: ומצוה עלי יָקָהָה (איוב
י"ט ו') umringen, umgeben; יָקָהָה עלי יָהוָה (תהלים
פ"ח י"ח): סבו ציון ויָקָהָהָה (שם מ"ה י"ט), הולך
סביב העיר מחוץ לעיר, וסבוב בתוכה. ע"כ קשור
לרוב במלת על: איובי בנפש יָקָהָה עלי (תהלים
י"ט מ'), וענינו אריבה ורדיפה. וכל הקוף אצל אדם
במלת על לרעה. ובקשור אל לשמור: ויָקָהָהָה
אל־המלך סביב (ש"ב י"א ח') להגן: לא תָקִיפוּ
פאת ראשכם ויָקָהָה (ש"ב כ"ז) נכלל הפעל בת"ה

ההפעל מע"א: הָצִיתָ אש עליה (שם י"א ט"ו)
anzünden; ויָצִיתָ אש ביערה (שם כ"א י"ד); ויָצִיתָ
אש בציון (איכה ד' י"א). רובו נופל על האש:
תָצִיתו את־העיר באש (ישעיה ח' ח'), על הנשרף:
תָצִיתָהּ יָהוָה (ישעיה כ"ז ד') anzünden. זה לשון
הרב המדקדק ר' שלמה בך אברהם הפרחון
בספרו ואשר נדפס בימינו ונמצא בכ"ז פה בבית
אוצר הספרים של אדונינו הקיסר יר"ה שרש
צית: תָצִיתָהּ יָהוָה, הרפו הצדי' שלא כמנהג
חבריו שכולם דגשין, משום שקשה עליהם דגש
שתי אותיות במלה אחת, גם דגש הי"ד של יחד
הסמוך לה, והרכבה עשו כן כמו כי נאה נָאָה, דגש
נימל של מלה שניה, שלא יבואו שתי מלות רפיות
זו אחר זו ראו לדגש שתיים החיצונות ולרפות את
האמצעית, ליופות הדבור וכן: הלא כְּכָרְקִישׁ,
משפטו רפה, וכשראו כי נעזו עוד בכ"ף רפו את
האמצעית ודגשו את החיצונית, ע"כ.

יָקַב

יָקַב שם זכר לגת מקום דריכת ענבים: וגם יָקַב
הצב בו (ישעיה ח' ב') Keller; יָקַבִּים דרכו
(איוב כ"ד י"א): ותירוש יָקַבִּיךָ (משלי ג' י"א) ונמצא
גם: וכתבואת יָקַב (במדבר י"ח ל').
יָקַבְצָאֵל שם ע"פ (נחמ"י י"א כ"ה), ולעומתו (בדושה
מ"ו כ"א): קַבְצָאֵל.

יָקַד

יָקַד פ"ע, העתיד יָקַד, יָקַד, בב"ב. הקל ענינו
דליק: אש־יָקַדָה (ישעיה מ"ה ח') brennen; יָקַד יָקַד
ביקד אש (שם י' ט"ז): ויָקַד עֶדְשָׁאוֹל תחתית
דברים ל"ב כ"ב) כח חום ודליקה בלי גוף נשרף:
ההפעל: ואש המזבח תִּקְדָּה בו (ויקרא י' ב'),
ג"כ עמר, שיהיה דולק בלי גוף נשרף בו, וההפעל
יורה, שישכבו לאש שיהיה יָקַד.
יָקַד תאר למקום שהאש יָקַד בו: לחנות אש
מִיָּקַד (ישעיה ל' י"ד) Feuerbrand.
יָקַד שם תאר זכר: ותת כבוד יָקַד יָקַד יָקַד
אש (שם י' מ"ח) die Gluth.
מִיָּקַד גם כן מזה: בְּמִיָּקַד נחרו (תהלים ק"ב ד').
ובס"ג: על מִיָּקַדָה (ויקרא ו' ב'): מי יגור

א' כ"ו כ"א) geachtet, hochgeachtet, wertgeschätzt sein.
ורוב מחובר המעל אל-העין: מאשר יקרת בעיני
ישע' מ"ג ד': תיקר-נא נפשי בעיניך (מ"א א' י"ג);
והבא בלשון הזה בקשה על הצלת נפש סמור:
ול' מהד' יקרו רעך (תהלים קל"ט י"ג) קשה רחוק
ונשוב מהשיג: ויקר שמו מאד (שמואל א' י"ח ל')
מפואר: ויקר דמם בעיניו (תהלים ע"ב י"ד), כמו
יקרה נפשו: ויקר פדיון נפשו (שם מ"ט מ"ט), הוא
ויקר הופך וול (heuer sein), כי כשינתן ממון בעד
החפץ יותר מכדי שווי נקרא יוקר, לפי ששך המעות
יקר וחשוב יותר מהחפץ. וז"ל ואם דמי הפדיון
יקר יותר מערך נפשו אז יחדל הפדיון: אשר
יקרתי מעליהם (זכריה י"א י"ג), הוא הפך המעולה.
ר"ל הסרת היקר מעליהם.

ההפעיל: אוקר אנוש ממו (ישעיה י"ג י"ב)
schäfer machen, השיבות וכבוד: הוקר רגליך
מבית רעך (משלי כ"ה י"ג) rar, selten machen, כי
הדבר אשר אין מציאותו מוזמן הוא יקר וחשוב
יותר מדבר המתמיד. ובתלמוד נמצא המעל מזה:
יפוקרין את השער (ערכה) erhöhen den Preis
einer Sache, מן ויקר פדיון נפשו.

יקר תא' הש או תא' הם: מה יוקר חסדך אלהים
(תהלים ל"ו ח') edel, heuer, (מ"א א' י"ג) יקר בעיני ה'
היה יקר (ש"א ב' א') heuer, selten, יקר בעיני ה'
המותה (תהלים קס"ז מ"ח), עד תיקר נפשו: יקר
רוח איש תבונות (משלי י"ז כ"ז) ולהכתיב יקר רוחו,
ר"ל המבין החכם מוקר רוחו לבלתי גלותו בכל
עת, עד הוקר רגליך. ויש בעיניו כבוד במשקל
טבעי: יקר מחבמה מכבוד סכלות מעט (קהל י'
'gewaltiger, ר"ל מעט סכלות כבד במשקל
ומכריע החכמה והכבוד שהשיג, כמו שזכור אחד
יבאיש שמן חוקך הרבה, ושוה לארמית כבד לב
פרעה, תרגום יקיר לבא, וסוה: אבנים יקרות
ליסר הבית (מ"א ה' ל"א) edel, וע"א: יקרה היא
מפננים (משלי ב' מ"ח), חשוב: פנת יקרת (ישעיה
כ"ח מ"ח): בנות מלכים יקרותיך (תהלים ס"ה י').
בנות המיקרות אותך ומכבדות.

יקר שמ"ז לכבוד וגדולה: ואת יקר (אסתר א' ד').
Würde: יתנו יקר לבעליה (שם ה' כ') וכל
יקר ראתה עינו (איוב כ"ח י') edel, וכלי יקר
שפתי דעת (משלי כ' מ"ח), ר"ל שפתי דעת הוא

הבא בדרך החלטה כמשפט. וענינו לא תגלחו
פאת ראשכם הקף סביב: כי הקיפו ימי המשתה
(איוב א' ה') בזמן, כי י' ימים בזמן הוא הוקף שלם,
כעגול הסובב את המרכז מקצה אל קצה הוא
משלים אותו ויש מביאים פה גם המקרא: חגים
יקיפו (ישעיה כ"ט א'), מל' הוקף kreisen.

תקיפה שם מ"ג לסבוב המקום: ותקיפתו על-
קצותם (תהלים י"ט י') der Kreislauf, ותאר
לסבוב הזמן: לתקיפת השנה (ד"ה ב' כ"ד ג'),
היא השלמת השנה ותחלת שנה הבאה, כי בנקודה
אשר תשלים העגול הסובב היא התחלתה כהיות
העגול שלם. ובצאת השנה השלימה השמש
מהלכה סובב שלם ותשוב לנקודתה שיצאה
ממנה. ובדברי המתכיים הוראת שם תקופה היא
על חלק מארבע מחלקות השנה, der Jahreszeiten, והם
קראו (1) תקופת האביב, der Frühling, (2) תקופת
הקיץ, der Sommer, (3) תקופת הבציר, der Herbst,
(4) תקופת הסתיו, der Winter: ויהי לתקופות הימים
(ש"א א' כ') nach Verlauf einiger Zeit.

יקן

יקן, העתיד יקן, יקן, ופ' יקן, פ"ע, בב"ב.
חל ענינו התעוררות מן השינה: ויקן
יעקב משנתו (בראשית כ"ח מ"ט) erwachen, ויאמר
על התעוררות גבורה בלי שנה: ונקצו מועזיך
(חבקוק ב' י') ermuntern, ויקן כישן ה' (תהלים
ע"ח מ"ט).

ההפעיל: לא הקיץ הנער (מלכים ב' ד' ל"א):
והקיצות היא תשיחך (משלי י' כ"ב): והקיצה
למשפטי (תהלים ל"ה כ"ג) התעוררות, כמו עורה
למה תישן: הקיצו ורגנו שכנו עפר (ישעיה כ"ז י"ט)
auferstehen, רמו לתחיית המתים, ומענין אחד: נעלה
ביהודה ונקיצנה (שם י' י'), הוא ל' כריתה: ואין
מקיץ כי כלם ישנים (שמואל א' כ"ו י"ב) niemand
erwachte, עומר, ובמסדי תפלה יוצא: מקיץ
נרדמים, erwachen, ובנוסחא איוה ספרי תפלה נמצא
תחת מקיץ: פ' י' נרדמים.

יקר

יקר, העתיד יקר, יקר, יקר, פ"ע, בב"ב. הקלענינו עיר
כבוד וחשיבות: יקרה נפשי בעיניך (שמואל

כלי חשוב או כלי להשיג על ידו יקר וגדולה הוא שפתי רעת: ואויבו ה' ביקר ברים (תהלים ל"א) ותחת חלב ברים, das Fett, והכלל כי יקר בטבעו הוא קבר ובמספרי קבד. גם בארמית יקר שט"ו לכבוד וגדולה (דניאל ב' י) גם ש"ת לכבוד המלך (שם ב' ל"א) Waisehüt, יקיר ת"ח לתרון חשיבות: הבן קיר לי אצרים (ירמ' ל"א כ')

J. Ch. Grünbaum
פּלֶצֶק יקש

יקש, העתיד יקשון, פ"ה נב"ב, הקל ענינו פריסת רשת ללבר, יקשתי לך וגם נלכדת (ירמיה ג' כ"ד) Schlinge legen, מידו פח יקשו לי (תהלים קמ"א ט') (נפשנו בצמוד נמלטה מפח יקשנים) שם קב"ד י' das Netz der Wegelaffler, ולמכירה בשער יקשון (ישעיה כ"ט כ"א).

הנפעל: בפעל כפיו נקש רשע (תהלים ט' י"ז) sich verflechten: פן תקש בו (דברים י' כ"ה).

ההפעל: בהם יקשנים בני האדם (קהל"פ י"ב), יקש או יקש תאר לפח הלכוד: פח יקש עלי כל-דרכו (יהושע ט' ה'), sieg, Gallstief, Schlinge: וכצמוד מיד יקש (פסלי י' ה'), ומ"א: ישור כשך יקשנים (ירמיה ה' כ'), תואר לנלכדים בפח.

מקש תאר או שם לכל דבר שהוא מכשל לאדם, טבעי או מוסרי: ומקש אין לה (עמוס ג' ה') Galle: חרדת אדם יתן מקש (פסלי כ"ט כ"ה): ושפתיו מקש נפשו (שם י"ה י'): קרמוני מקש מות (תהלי"ח י') Sobenege, ע"ד המליצה: שמקשי עם (איוב ל"ד י'), ויש תאר לחיים: במקשים יקב אף (שם ט' כ"ד): מקשים שתו לי (תהלים קט"ו) בנכלי מרמה, ובס"נ: ומקשורת פעל אין (שם קמ"א ט') - יקשן, שם בן אברהם אשר ילדה לו קטורה פלגשו (בראשית כ"ה ב') הוא אבי סבאים וחדנים.

ההפעל: כי יקאני העם (ש"ב י"ד ט"ו) durch einjagen, beschreien: כי כלם קראים אותנו (נחמיה י' ט').

ירא תאר נושא לרוב על ירא אלהים: אשרי כל ירא'ה' (תהלי"ק ק"א א') gottesfürchtiger Sohn: כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, (בראשית כ"ב י"ב), יראת הכבוד Gottesfurcht, וביאורו, עד הנה היה

כלי חשוב או כלי להשיג על ידו יקר וגדולה הוא שפתי רעת: ואויבו ה' ביקר ברים (תהלים ל"א) ותחת חלב ברים, das Fett, והכלל כי יקר בטבעו הוא קבר ובמספרי קבד. גם בארמית יקר שט"ו לכבוד וגדולה (דניאל ב' י) גם ש"ת לכבוד המלך (שם ב' ל"א) Waisehüt, יקיר ת"ח לתרון חשיבות: הבן קיר לי אצרים (ירמ' ל"א כ')

יקיר ת"ח לתרון חשיבות: הבן קיר לי אצרים (ירמ' ל"א כ')

J. Ch. Grünbaum
פּלֶצֶק יקש

יקש, העתיד יקשון, פ"ה נב"ב, הקל ענינו פריסת רשת ללבר, יקשתי לך וגם נלכדת (ירמיה ג' כ"ד) Schlinge legen, מידו פח יקשו לי (תהלים קמ"א ט') (נפשנו בצמוד נמלטה מפח יקשנים) שם קב"ד י' das Netz der Wegelaffler, ולמכירה בשער יקשון (ישעיה כ"ט כ"א).

הנפעל: בפעל כפיו נקש רשע (תהלים ט' י"ז) sich verflechten: פן תקש בו (דברים י' כ"ה).

ההפעל: בהם יקשנים בני האדם (קהל"פ י"ב), יקש או יקש תאר לפח הלכוד: פח יקש עלי כל-דרכו (יהושע ט' ה'), sieg, Gallstief, Schlinge: וכצמוד מיד יקש (פסלי י' ה'), ומ"א: ישור כשך יקשנים (ירמיה ה' כ'), תואר לנלכדים בפח.

מקש תאר או שם לכל דבר שהוא מכשל לאדם, טבעי או מוסרי: ומקש אין לה (עמוס ג' ה') Galle: חרדת אדם יתן מקש (פסלי כ"ט כ"ה): ושפתיו מקש נפשו (שם י"ה י'): קרמוני מקש מות (תהלי"ח י') Sobenege, ע"ד המליצה: שמקשי עם (איוב ל"ד י'), ויש תאר לחיים: במקשים יקב אף (שם ט' כ"ד): מקשים שתו לי (תהלים קט"ו) בנכלי מרמה, ובס"נ: ומקשורת פעל אין (שם קמ"א ט') - יקשן, שם בן אברהם אשר ילדה לו קטורה פלגשו (בראשית כ"ה ב') הוא אבי סבאים וחדנים.

יקתאל שם עיר אשר בנחלת יהודה (יהושע ט"ו ל"ח), ויש מקום סלע אשר תפש אמציהו מלך ישראל במלחמה ויקרא את שם הסלע יקתאל (ש"ב י"ד י').

ירא

ירא, העתיד ירא, פ"ה נב"ב, הקל עקר ענינו

לארץ, ועל התולדה: מני מכיר יִרְדוּ מחקקים (שופטים ה' י"ד) *abflammen*, ויאמר אל הגמיעה בים: יִרְדְּדוּ הים באניות (תהלי' ק"ז כ"ג), ועל המיתה: עֲמִידֵי־יִרְדְּדוּ בוך (שם קפ"ג י'): ולא כל יִרְדְּדוּ דומה (שם קפ"ג י"ז). וכן ישתמש הרבה במלחמה: ולא יִרְדַּע עמנו במלחמה (ש"א כ"ט ד'); או במלחמה יִרְדַּע וגמפה (שם כ"ז י'), ויאמר על שפלות כבוד: יִרְדַּע גאון עזה (יהוקאל ל' ו') *herabgewürdigt sein*; ויִרְדַּע פלאים (איכה א' ט'): קָרַד מִכְבוֹד (ירמיה ס"ח י"ח): כי יִרְדַּע מראשיתכם (שם י"ג י"ח): גם על מלת על: מפני אשר יִרְדַּע עליו ה' באשׁ (שמות י"ט י"ח): ויִרְדְּדוּ עַל־ההרים (שופטים י"א ל"ח), (ע"ש רוד). ההפעיל, והיורד ממך עוֹד (עכס ב' י"א) *herabnehmen*: הוֹרִידוּ לֵארוֹץ ראשׁן (איכה ב' י') *niederbeugen*: מוֹרִיד שׂאוֹל ויעל (ש"א ב' ו'); ומוֹרִיד עמים תחתני (שם כ"ב ס"ח) *unterwürfig machen*, מכניע: באף עמים הוֹרִיד (תהלים נ"ו ח') *flürgen*, השפיל מִכְבוֹד. ומוֹרִיד כאביר יושבים (ישעיה י') *unterwürfig machen*: הוֹרִידוּ בַּחֹל דַּמְעָה (איכה ב' י"ח), הוֹלָה, ויִרְדַּע רִירוֹ אֶל־קִטָּנָה (ש"א כ"א י"ד): ויִרְדַּע בְּנֵהֲרוֹת מים (תהלים ע"ח ט"ז): ויִרְדְּדוּ אוֹתוֹ הַלֵּוִים (במדבר א' נ"א) *auseinander nehmen*, פריקת החלקים כמו עד רדתה בקל: וּמִשׁ פֶּעַל סִבָּה: והוֹרִידְתֶּם אֶת־יְשִׁיבְתִי בִּינוֹן שׂאוֹלָה (בראשית ט"ב ל"ח), ר"ל תהיו סבה שארד שׂאוֹלָה בִּינוֹן: ולא תוֹרֵד שִׁבְתוֹ בְּשָׁלוֹם שׂאוֹל (פ"ב ב' ו') ר"ל לא תתן שימות מיתה טבעית, כי יורד שׂאוֹל כְּנוֹי לְמִיתָה. ההפעל: ויוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרִימָה (בראשית ל"ט א'): והוֹרֵד הַמֶּשֶׁכֶן (במדבר י' י"ז): פריקת חלקיו: והוֹרֵד גִּאוֹן אֲשׁוֹר (זכריה י' י"א): והוֹרֵדְתֶּם אֶת־עֲצֵי עֵדֶן (יהוקאל ל"א י"ח): אֶךְ אֶל־שׂאוֹל תוֹרֵד (ישעיה י"ד ט"ו).

מוֹרֵד שֵׁם אִי ת'הש: במוֹרֵד בִּית־חורן (יהושע י' י"א), שמוע הוֹרֵד מן החר: ויכס במוֹרֵד (שם י' ה'): כמים המוגרים במוֹרֵד (יפכה א' ד'). (והשאר ע"ש רוד). יִרְדַּע שֵׁם ע"פ מן מהללאל (בראשית ה' ט"ו). יִרְדַּע שֵׁם נהר גדול בארץ כנען *Gerban*, ויבוא לרוב ברבור הפשוט בה' הוֹרֵדֶן (בראשית י"ג י'), (א). ובמאמר השירי תחסר ה'ה': מארץ יִרְדֶּן (תהלים ט"ב ד'): יבטח כי יניח יִרְדֶּן אֶל מִיָּהוּ (איוב ב' כ"ט)

לי לחשוב, כי עשית מצותי וחקותי מיראת הענש: אבל עתה כי ע"פ דברי הבינות את בנך יחידך לטבח, ידעתי כי מאהבתך ומיראת שמי עשית הכל. כי מה יש לך לירוא עוד מפני ענש אחרי שלא חשכת את יחידך? ואין עוד ענש לאב שנאמר הֵבֶן מִמֶּנִּי, וכל אברה והפסד כאין נגד צרה כזאת: יִרְעָה ה' הַלְלוֹהוּ (תהלים כ"ב כ"ד): מור ה' לִירְאָיו (שם כ"ה י"ד).

יִרְעָה שֵׁם מ"נ: יִרְעָה ורעד יבא בי (שם כ"ט ו') *erschüt*: תסר יִרְעָה (איוב ט"ו ד') *erschüt*: יִרְעָה לֵהֶם (יהוקאל א' י"ח) *fürchterliches Ansehen*, ובמסיכות נוסל על הפועל ועל הפועל: יִרְעָת ה' (תהלים י"ט י'): יִרְעָת שִׁמְרִי וּשְׁתִי (ישעיה י' כ"ה): ויִרְעָת שְׂרִי יַעֲזוֹב (איוב ו' י"ד): אִשָּׁה יִרְעָת ה' (כסלי ל"א ל'), כמו אשת יראת ה' או תאר סמך, כמו: יִרְעָה' בסי"ג, עיין רש"י: הלא יִרְעָתְךָ כסלתך (איוב ד' ו'): פחדך יִרְעָתְךָ (דברים ב' כ"ה), מוֹרָא ת'הש אִי ת'הם: ויבילו שׁוֹ לְפָנָה (תהלים ע"ו י"ב) *erschüt*: והוא מוֹרָאָם (ישעיה ה' ג'), וש"ס: ומוֹרָאָם ותתכם (בראשית ט' ב'): וּבְמִקְרָא גִדֹל (דברים כ"ו ח'), ר"ל במעשה נורא. יִרְאֹן שֵׁם עיר בשבט נפתלי (ישעיה ל"ו י"ט). יִרְאִיָּה שֵׁע"ס. — וְרַבֵּעַל (לאמר ירב לו הבעל) שֵׁע"פ לְדַעֲוֹן (שופטים ו' ל"ב) ונקרא שמו גם וְרַבֵּשֶׁת (ש"ב י"א כ"א) לננאי. יִרְבָּעָם שֵׁם ע"פ לשני מלכי ישראל לִירְבָּעָם בן נבט אשר מלך על עשרת שבטי ישראל (מ"ב י"ב — י"ד) ושם יִרְבָּעָם בן יהואש (שם י"ד כ"ג — כ"ט).

יך

יִרְדַּע, העתיד ירד, ויִרְדַּע, ובהפסק טעם ויִרְדַּע פֶּעַל גב"ב, הקל ענינו טענה מנבחה לנמוך: יִרְדַּע יִרְדַּע בתהלה (בראשית ט"ב כ') *flinabereifen*: והאש יִרְדַּע מהשמים (יה"ב ו' א'): כי יִרְדַּע רַע מֵאֵת ה' (יפכה א' ג') והיום יִרְדַּע (שופטים י"ט י"א), ר"ל שמש, והפ'א חסר: יִרְדַּע במצלות (שמות ט"ו ח') *flin*: פלנימים יִרְדוּ עֵינִי (תהלי' ק"מ קל"ו) *fließen*, נזילת דמעות, כמו העיר היוצאת אלף: עֵינִי יִרְדַּע מים (איכה א' ט"ו): יִרְדַּע בבכי (ישעיה ט"ו ג'): עד רדת חמותך (דברים כ"ה ג'), על נפילת החומה

כ"ה ח' *zurechtwelfen*: שאל נא בהמות ותורק (איוב י"ב ו') *belehren*: ונמ נקשר עם אל: תורם אל הדרך (ירמיה ב' ו' כ"ט). ויש ענין ד' לו: ומיה נם הוא יורקא (משלי י"א כ"ה) *fättigen*, [כמו יורקא בה"א] מענין זה, ויהיה רוה ירה מענין א'.

יורקא שת"ז לנשם הבכיר: נשם יורקא ומלקוש (ירמיה ח' כ"ד) *Ströfregen*, *Seetregen*: בעתו יורקא ומלקוש (דברים י"א י"ד) ע' לקש.

מורקא יש שם מענין יורה: מורקא ומלקוש יוראל ב' כ"ט. ויש שהוא מענין הוראה: ולא-שמעתי בקול מורי (משלי ה' י"ג) *Sehret*, *Unterweiser*: או מורה דרך: ולא יכנת עוד מורק (ישעיה ל' כ') *Begewisser*: ויש מביאים פה גם: שיתה ה' מורק להם (תהלים מ' כ"א) *Belehrung*, לדעתם. ויש שהוא מענין יריית חץ: ויחל מאד פהמורים (ש"א ל"א ג') *Eschüße*.

תורקא שת"ז ללמדי הוראה ומשפט. תורקא אחת יורקא לכב (יורקא מ"ו כ"ט) *Sehre*, *Regel*, *Belehrung*, *Berordnung*: קח נא ספיו תורקא (איוב כ"ב כ"ט). ותורה נאמר בפרט ובכלל. ואת התורקא לעולה (שם ו' ל"ו) בפרט: באר את-התורקא הזאת (דברים א' כ') *das Befehlssuch*: כולל ספר התורה וכל המצוה, דינים, חוקים ומשפטים בעיני ובמעשה: תורת חכם מקור חיים (משלי י"ג י"ד) כל מה שיוורה: משמרתו מצותי חקתי ותורתיו (בראשית כ"ו ה'), עיין ביאור שם: וזאת תורת האדם (ש"ב ו' י"ט). כלומר משפטו ומעשהו יעשה לו. כמו ואת תורת העולה. ובתלמוד שם יהורקא או יהורקא יהורקות, ידוע.

יר

יר שם ע"ז לאחד מ' כוכבי לכת: עשה ירח למועדים (תהלים קד' י"ט) *Monat*: ורב שלום עד-בלי ירח (שם ע"ב ו') לעולם: ירח יקר חולך (איוב ל"א כ"ו): ירח לא-יניגה אורו (ישעיה י"ג י'): ירח לא-יאייר אורו (יחזקאל ל"ב ו') (ידחק לא יאסף (ישעיה ס' כ'). ר"ל נגהו לא יאסף: גרש ירחים (דברים ל"ג י"ד).

ירח שם חדש שהוא זמן תקופת הלבנה היקף שלם: גרבה בול (ס"א ו' ל"א): ירח ימים (דברים כ"א ג') *Monat*: שלשה ירחים (שמות ב'

אולי הוא מה במקום נהר, רוצה לומר השוטף ויורד.

יר

יר, העתיד יורה, מ"ו, וב"ב, הקל ענינו זריקה מהירית: ירה בים (שמות מ"ו ד') *werfen*, *schleudern*: ירה החצי (ש"א כ' ל"ו) *schleßen*: מיר ירה אבן פנתה (איוב ל"ח ו') המצבה אשר יריתי (בראשית ל"א ג') *aufschleßen*: יריתי לכם גורל (יהושע י"ח ו') לירות במרדאפל (תהלים י"א ב') לירות בחצים (ירמיה ב' כ"ו מ"ו) כמו לירות: ג' יקים אבד חשבון (במדבר כ"א ל') לירק. ויש ירה שענינו מורא: אל תרדו (ישעיה מ"ד ח').

יראל שם עיר ומדבר (ירמיה ב' כ' מ"ו). ירלה, ירוק, ירושא או ירושה, בת המלך יותם, שמות ע"פ.

ירושלם (ובאיוזה מקום) ברה ירושלם) ובארמ' ירושלם, ובקצור שלם, היא עיר המלוכה הגודעה לשם ולתהלה עד קצוי ארץ, למאז יסדה המלך דוד לעיר המלוכה. אחרי היתה לפניו עיר יבסי, וקרוב הוא כי השם הזה מחובר מן מלות ירשת שלום.

הנפעל: או ירה יורה (שמות י"ט ג') בחצים או באבנים.

ההפעיל ג' הוראות לו. א) מענין הקל: הורגי לחמר (איוב ל' י"ט) *herabwürfigen*: אשר אנכי מורה (ש"א כ' ל"ו) *abwerfen*: צדה אורק (שם ס"ב): נזור ואמר (ש"ב י"ג י"ו): אורק אתכם ביד-אל (איוב כ"ו י"א), לירק: פתאם יורה ולא-ייראו (תהלים

ס"ד ה'). ב) מה שענינו ריות נשם: כמלקוש יורה ארץ (יהושע ו' ג') אלהיו יורקו (ישעיה כ"ח כ"ו) לירק. ג) ויש מה שענינו הנהגה והולכה, טבעי או מוסרי, הטבעי הוא הראות הדרך ללכת: להורות לפניו גשנה (בראשית מ"ו כ"ה) *zeigen*: יורקו ה' עץ (שמות מ"ו כ"ה), רמו לו. ומוה: מנה באצבעותיו (משלי ו' ג'). במוסרי, ענינו למוד והורות הדרך הישר בדרך מוסר: אשר הורקו יהידע (ש"ב י"ב ג') *unterrichten, lehren*: הוריתי אתכם את אשר תעשו (שמות ד' מ"ו): ויהי מורה אתם (ש"ב י"ו כ"ח): ויהי משפטיך (דברים ל"ג י'): הורקו ה' דרך חקך (תהלים ק"ט ל"ג): יורק חטאים בדרך (שם

יְרִמְיָהוּ (יְרִמְיָהוּ 'י' כ"ב): אל יְרִמְיָהוּ הַסַּמְיָה (יִזְנָה א' ה').
יְרִמְיָהוּ בִּארְמִית כְּמוֹ יֶדֶךָ בְּעִבְרִית: יְרִמְיָהוּ דִּי נַחֲשׁ
(דְּנִיאל ב' ל"ב).

יְרִמְיָהוּ שֵׁם עִיר בְּמֶמְקַי הַיְּהוּדָה, לִפְנֵימִי בֵּית מֶלֶךְ
כְּנָעַן (יְהוֹשֻׁעַ י' ג'). יְרִמְיָהוּ שֵׁם.

יְרִמְיָהוּ אוֹ יְרִמְיָהוּ: שֵׁם הַנְּבִיא בֶן חֲלָקִיָּה אֲשֶׁר עָלָה
שָׁמוֹ נִקְרָא סֵפֶר הַחֲזוֹן יְרִמְיָהוּ (יְרִמְיָהוּ א' א').
כִּי א' א' נִמְצָא עוֹד אִישׁ אֶחָד בְּשֵׁם יְרִמְיָהוּ (דִּהָ
א' יב יג, וְעוֹד בְּמִקְוֹת אֲחֵרִים).

יָרַע

יָרַע, הֶעֱתִיד יָרַע, פָּעַל בְּנִינִי קָל, עָנִינוּ רוֹעַ רוּחַ
וּכְעָס וְעִצְבָּב: נִפְשׁוּ יָרָעָה לוֹ (יִשְׁעִיָּה מ"ו ד').
edeln, überberühlig sein, קָצָה בְּחִינּוֹ: וְלֹא-יָרַע לִבְבָּךְ
(דְּבָרִים מ"ו י') verberühlig sein, תִּלְוָנָה: וְלִמָּה יָרַע
לִבְבָּךְ (שִׁמְא' א' ה') betrübt sein, עִצְבָּב: יָרַע בְּעֵינֵי
וְיָ (בְּרִאשִׁית ל"ח י') mißfallen, כְּעָס: יָרַע לַמֶּשֶׁה
בְּעִבְרוֹם (תְּהִלִּים ק"ו ל"ב) ärgern, מִקְרָה רָעָה: יָרַע
עֵינֵי בִּאֲדָוָה (דְּבָרִים כ"ח ג') mißgünstig sein, צָר
עֵינֵי: מְדוּעַ לֹא-יָרַע פָּנֵי (נָחֵם ב' ג') כְּמוֹ מְדוּעַ לֹא
אֶת-עִצְבָּב? יָרַע לָנוּ שָׁבַע (שִׁב' כ' ו') דְּבַר שָׁבַע
הָיָה לָנוּ לְרָעָה: יָרַע שְׂרִיד בִּאֲהָלוֹ (אִיּוֹב כ' כ"ו)
קָץ רַע לְכָל שְׂרִיד (עֲשׂוֹ רוֹעַ).

יָרַעַת שְׂתָנָה לִילּוֹן: הִרְעִיעָה הָאֶחָת (שְׁמוֹת כ"ו ב')
וְאֶרֶץ הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתֶךְ הִרְעִיעָה (שִׁב' ו')
כִּי כְמוֹ: מִרְעִיעַת הָאֱהָלָה (שְׁמוֹת כ"ו יב) Wörthang,
Xepid, וְחֶמֶשׁ יָרַעַת (שֵׁם שֵׁם ג') וּמִקְדָּשׁ יָרַעַתִּי
(יְרִמְיָהוּ מ"ט כ"ט) וְעֵד הַמִּלְצָה: יִרְגָּזוּן יָרַעַת אֶרֶץ
מִדְיָן (חִבְקוּק ג' י') וְיָרַעַת מִשְׁכְּנֹתֶיךָ (יִשְׁע' ג' ד').
יָרַעַל שֵׁם מֶמְקַם בְּנַחֲל'מִסָּה בְּנִימִין (יְהוֹשֻׁעַ י"ח כ"ו):

יָרַק

יָרַק מִי, בְּנִינִי קָל, עָנִינוּ נִרְדָּף עִם רֶקֶק שְׂהוּא
פִּלִּישְׁתִּי לִיחָה: יָרַק יָרַק בְּפִנֵּיהָ (בְּמִדְבָּר י"ב
י"ד) speien, יָרַקָה בְּמִנּוֹ (דְּבָרִים כ"ח ט') וְהִשְׁאֵר
בְּשִׂרְשׁ רֶקֶק.

יָרַק שֵׁם עֵשֶׂב: כִּגֹּן הָיָק (דְּבָרִים י"א י'), Grünes,
soß (וּבְשֵׁשׁ נִקְדּוֹת הוּא תִּאֲהֵשׁ לְכָל מִינֵי
זֵרְעוֹנֵי נֹרָה: אֶת כָּל-יָרַק עֵשֶׂב (בְּרִאשִׁית א' ל')
Grünes: וְיָרַק דִּשָּׁא (פֶּסַח י"ט כ"ו, יִשְׁעִיָּה ל"ז כ"ו)
(עֲמ' אַחֵר).

כִּי: בְּמִסְפַּר יָרָקִים אֲלִיבָא (אִיּוֹב ג' ה'): מִי יִתְנַנִּי
בְּיָרִי-יָרָקִים (שֵׁם כ"ט ב').

יָרַךְ בִּארְמִית כְּמוֹ יָרַח בְּעִבְרִית: עַד יוֹם תִּלְתֵּה
לְיָרַךְ אֲדָר (עֲזַרָּה ו' ט"ו).

יָרַךְ (בְּמִדְבָּר כ"ב א') יָרַךְ (יְהוֹשֻׁעַ ב' א') גַּם יָרַח
(פֶּסַח מ"ו ל"ד), שֵׁם עִיר נִדְרַעַת בְּאַרְץ כְּנָעַן
קָרִיב לִירְדֵן (הַנִּקְרָא בְּמֶמְקַם הָעִיר יִרְדֵן יִרְחֹו) וְלִים
הַמֶּלַח, בְּחֶלֶק מִסָּה בְּנִימִין, בְּחֶלֶקָה פְּרִיָּה וְכֹלָה
מִשְׁקָה בְּכָל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר שֵׁם בְּרַל צָרִי נוֹתָן יִרַח
נִחוּז, לְרַעַת הַחֶכֶם Strabo.

יָרַחֲךָ, יָרַחֲךָ, יָרַחֲךָ שְׁמוֹת עִם.

יָרַח

יָרַח, הֶעֱתִיד יָרַח, פָּעַל בְּנִינִי קָל, עָנִינוּ בְּחֶלֶה
וּפְחֻזוֹת דְּבַר קָרִיב בְּהוֹרְאָנוּ לְשִׁרְשׁ יִרְדֵן
בְּחֶלֶקָה ד' ב': כִּי-יָרַח הַדֶּרֶךְ לִנְגְדִי (בְּמִדְבָּר כ"ב
ל"ב) zu schnelles Unternehmen, וְיָם כִּי עָנִינוּ הַכְּעָסִים
וְעוֹזוֹת, verhasst sein, Unwillen erregen, וְעַל-יָרִי
רִשְׁעִים יָרַחֲךָ (אִיּוֹב י"ו י"א), וְיִשְׁמַע אֶתִּי דְּבָרִים
מִכְּעִיסִים הַמִּתְעַבִּים בְּעֵינֵי, וְיָם כִּי יִרְמְנִי שִׁרְשׁוֹ
רִמְנֵה שְׁעִינוּ בְּעִבְרִית הַשְּׁלֵכָה לְאַרְץ, und in die
Hände der Greifler wirft er mich, וְיָם עוֹד מִלְשׁוֹן
רִמְנֵה וְרִמְנֵה (עֲשׂוֹ רִמְנֵה).

יָרַחֲךָ (גַּם יָרַחֲךָ), יָרַיָהוּ (גַּם יָרַחֲךָ) וְרִימְנֵה
שְׁמוֹ עִם.

יָרַךְ

יָרַךְ, וּבְמִסְכִּיכוֹת יָרַךְ, שְׁעִי לֹא-בִר בְּעִדִּי: וְלִנְפֵל
יָרַךְ (בְּמִדְבָּר ה' כ"ב) Hüfte, וְהִרְבּוּ זִנְיָ:
מִמִּתְנִים וְעַד-יָרַכִּים (שְׁמוֹת כ"ח מ"ב), וְהַמִּסְכִּיכוֹת:
יִוצֵאִי יָרַךְ-עֵקֶב (שֵׁם א' ה'): וְנִפְלָה יָרַךְ (בְּמִדְבָּר
ה' כ"ו), וְהוֹשֵׁאֵל עַל כָּל צָר הַתַּחֲתוֹן שְׁבִנוֹף בְּעַל
צֶלֶם-דְּמוּת, כְּמוֹ הַבִּנְיָן וְהַכְּלִים, שְׂהוּא בְּמֶמְקַם יָרַךְ
בְּבַעֲדָה: יָרַךְ וְקִנָּה (שֵׁם ל"ו י"ז) שְׂהוּא רִגְלֵה הַמְּנוּרָה:
יָרַךְ הַמּוֹכֵחַ (וּקְרָא א' י"א) Seite, שְׂהוּא פֶּאֶת
הַתַּחֲתוֹן מִן הַצֵּדָה, וּבִסְטָה: יָרַכְתָּו עַל-צִידוֹ (בְּרִאשִׁית
מ"ט י"ט), פֶּאֶת אֲרָצוֹ: לְיָרַכְתָּם יִמְרָה (שְׁמוֹת כ"ו
כ"ו): יָרַכְתִּי לִבְנוֹן (פֶּסַח י"ט כ"ו): יָרַכְתִּי צִמּוֹן (תְּהִלִּים
מ"ג ג') die fernsten Gegenden der Erde: בְּיָרַכְתִּי
הַמְּעִרָה (שְׂמוֹת א' כ"ד ד') im Hintergrund, אֲשֶׁר
נִתְּנָה קְבוּרָתוֹהָ בְּיָרַכְתִּי בּוֹר (יִחְזָקֵאל ל"ב כ"ו):
בְּיָרַכְתִּי בֵּיתָךְ (תְּהִלִּים קכ"ח ג'): יְעוֹר מִיָּרַכְתִּי-אַרְץ

בעבור זה לנגוב וטוב משניהם להם חקם: מן תגרש אתה וביתך (בראשית ט"ה י"א).

הפועל: יגרש הצלצל (דברים כ"ח ט"ב) כמו יגרש בקל ל' ירושה, in Beflag nehmen.

הרפועל יוצא לב' פעולים ועל ב' כוונות. אם הפעל נופל על בעל הקנין ענינו גרוש: והוריש יי

את כל הנשים (דברים י"א כ"ג) vertreiben: להוריש נשים (שם ד' כ"ח): אוריש נשים ממניך (שמות ל"ד

כ"ד): מבטנו יורשנו אל (איוב כ' ט"ו): והורשקם את הארץ (במדבר ל"ג ג'): ר"ל יחשבי הארץ, וכן:

והורשקם את העיר (יהושע ח' ו') כמנהג הלשון לתפוס המקום תחת יושביה, כמו וכל הארץ באו.

ואם הפעל נופל על הקנין ענינו ירושה, והפועל הוא המנחיל: והורשקם לבניכם (עזרא ט' י"ב) als

Erbschaft hinterlassen: אשר יורשקך כמוש אלוהיך (שופטים י"א כ"ד) zum Beflag eingeben: וזרעו יורשקנה

(במדבר י"ד כ"ד), כמו לזרעו: ותורשקני עונות נעורי (איוב י"ג כ"ז) עצהם כאלו עונות נעורי נתונים לי

לירושה, und mir zurechnete meine Jugendböden, או beßigen lässt, וכמדוד בתלמוד אין אדם מיריש

שבעה לבניו, ויש ענין ג' לו: יי מיריש ומעשר (ש"א כ' ו') arm machen, ויהיה ירש ריש מענין א':

ירשקו שם מ"ג לנחלה או לקנין הבא לו לאדם מאחר ע"י כבוש: כי לך משפט הירשקה

(ירמיה ל"ב ח') Erbschaft: ירשקו יראו ששך (תהלים ס"א ו') Erbschaft, תאר לארץ ירשקו (דברים כ' י"ב)

לגרשנו מירשקך (ד"ה כ' כ') ככל ש"ם הנופל על הפועל ועל הפועל, ומ"א: והיה אדום ירשקה

והיה ירשקה שעור איביו (במדבר כ"ד י"ח), תאר ר"ל אדום ושעור יהיו ירושה לאיביו.

מירשקו תאר למושב ירושה: למירשקו קפר (ישעיה י"ד כ"ג) Erbschaft, והשם מורה התמדת

ישיבה להיות ירושה מאבות לבנים: וירשו בית יעקב את מירשקיהם (עובדיה א' י"ז) ר"ל המורש

שהיה להם כבר: מירשקו לבני (איוב י"ז א') die Erfüllung meines Herzens, ר"ל מחשבות והתפעלויות

שהם קנינו מושב תמיד כלב, ובס"ג: לכם מירשקה (שמות ח' ה') ירושה קיימת לבנים מאבות: מירשקה קהלת יעקב (דברים ל"ג ד'): נתנה הארץ למירשקה

(יהוואל י"א ט"ו).

הירשקו שם קבוץ זכר ליון חדש הבא מענכיו:

ירקן שם לצבע מראה ירק דשא grün, ואחר כל- ירקן ידרוש (איוב ל"ח ה') ולד"א הוא צבע כרכם, gelb.

ירקון שם חולי מראה הפנים ככרכם: ונהפכו כל פנים לירקון (ירמיה ל' ו') grün-gelb:

שרפון ירקון (ש"א ח' ל"ח), ולמ"ו רש"י הוא מכת התבואה, מל' הרקה.

ירקרק שר"ו למראה חזקה בצבע ירוק: ירקרק או אדמדם (ויקרא י"ג ט"ט): grün-gelb:

גירקרק חרוץ (תהלים ס"ח י"ד) gold-gelb: ירקרקת או אדמדת (ויקרא י"ד ל"ז).

ירש

ירש, העתיד יירש, פ"ה הב"ב, הקל ענינו לקיחת דבר או בנהלה מוללתו או על ידי כבוש.

והפועל נופל על הנחלה ועל בעל הנחלה: וירש אותה (במדבר כ"ז ט"א) in Beflag nehmen, erben.

ירשוקה קאת וקסוד (ישעיה ל"ד י"א) ע"ם פועל: וירשקת את הארץ (דברים ט"ז כ'): והנה בן ביתי

ירש אותי (בראש"י ט"ז ב') על בעל הקנין: הירשקנו קראתם לנו (שופטים י"ד ט"ו): לרשקת נשים (דברים ט"א א') vertreiben, גרוש: החל רש (שם ב' כ"ד):

קום רש (ש"א כ"א ט"ו): באו ורשו (דברים א' ח') ואין צורך להוציאם משמשנו, אך כמו שבן יורש

אב אחרי סורו במותו, כן לרשת נשים אחרי סורם מן הארץ, כי ירש הוא הבנם בקנין זולתו אחרי

סור בעליו: וירש ורדק את שער אויביו (בראשית כ"ב י"ז) ועמל לאמים ירשו (תהלים ק"ה ט"ד).

הגפועל ענינו נופל על המשולל ומוסר מקנינו, כמו שירש בקל מסיר הקנין, והכונה ריש ורלות.

ופן אירש (משלי ל' ט') verarmt werden, וע"ד אין הורש כ"א אחרי העשר, ולא בקש החכם להשמר

מריש מתחלתו ועד סופו, וכן בעשר עד"ה, כי לא סחכמה ישאל זאת, כי אין צ"ל שאין לו חפץ

ברשות ורלות? ולמה לא יקבל עשר, אם יתנהו לו השם במשפט? אבל כך היה שאלתו ריש ועשר

שניהם בזא"ז אל תתן לי ריש תחלה ואח"כ עשר או הפכו, כי הרש אשר נעשה עשיר ישמן ויבעט,

והעשיר כי יורש יבקש מתורת, כאשר לוסר בעשורו, ויעשה כל דברי סרמה, אבל העשיר מעיקרו

אינו שבע ומבדש לבעוט, והרש מעיקרו אינו רגיל

תירוש ויצהר (יאל ב' כ"ד) אסס: החדלתי את-
תירוש (שופטים מ' י"ג): ותירוש במועדו (הושע
ב' י"א).
ישב
יָשַׁב, העתיד יִשָּׁב, פע"ו, הב"ב. הקל עיקר ענינו
ישיבה שהוא היסד העמידה: והנה עלי
יָשַׁב עליהם (ש"א ד' י"ג) *fließen*: יָשַׁב אָשַׁב עַם-
המֶלֶךְ (ש"ב כ' ה'): נָשַׁב המֶלֶךְ על הַלָּחִם (שם שם
כ"ד) ועמו מה שהוא דירה: אִבְרָם יָשַׁב בְּאַרְץ-
כְּנָעַן (בראשית י"ג י"ב) *niederlassen, aufstellen*:
אֲשֶׁר-יָשַׁב בָּהֶן לֹט (שם י"ט כ"ט) *aussetzen* הֵן
(דברים כ"ג י"ד) ישיבה לעשיית צרכים. ועמו מה
שהוא עכבה ואחור והמתנה וקיום והעמדה וחכיו:
נִשְׁבּוּ בְּקֶדֶשׁ יָמִים רַבִּים (דברים א' מ"ו) *ver-* *stellen*,
ausstellen *stellen*, *ausstellen*: וְלֹא יָשְׁבוּ בְּנִיתֵיכֶם (איוב
כ"ד י"ג) יָשְׁבוּ נָא בֹהַ (במדבר כ"ב י"ט)
warten: שָׁבְנוּ-לָנוּ בֹהַ (שמות כ"ד י"ד): שָׁבוּ לָבֶם
פֹּה (בראשית כ"ב ה'): אֲנֹכִי אָשַׁב עַד שׁוֹבֶרְךָ (שופטים
ו' י"ח): וְיָשְׁקָה לַפֶּתַח בֵּיתָהּ (משלי מ' י"ד) *auffassen*:
עַל דְּרָכִים יָשְׁקָה לָהֶם (ירמיה ג' ב'): וּכְכַפִּיר יָשַׁב
בְּמִסְתָּרִים (תהלים י"ו י"ב) *laeten*: יָשַׁב תְּהִלֹּת
יִשְׂרָאֵל (שם-כ"ב ד') *warten*, לִדְרֹךְ: תָּשַׁב בְּרִמִּי
טֹדֶה (ויקרא י"ב ד') *zubringen*, ר"ל תַּמְתִּין וְתַצַּמָּה
וְתַשְׁמֹר עֲצָמָה מִקְרִישָׁהּ: הַיָּשָׁב עַל-הַכְּלִים (ש"א
ל' כ"ד). שׁוֹמֵר: הַיָּשָׁבִי בְּשִׁמְסִים (תהלים קכ"ג א'):
יָשְׁבְתִי בִלְבָנוֹן (ירמיה כ"ב כ"ט) בְּתוֹמַת יוֹד: כִּמוֹ
שְׁרָתִי, רָגְתִי (איכה א' א'). ולפי שהישיבה מורה
הַמַּסַּק תַּנְעוּה וְהַתְחַלֵּת מַנּוּחַ, כִּמוֹ שְׁקִימָה מֹרָה
הַמַּסַּק מַנּוּחַ וְהַתְחַלֵּת הַתַּנְעוּה, לִכֵּן יִבֹּא הַפֶּעַל
הַזֶּה לַעֲנִין מַנּוּחַ וְשׁוֹבִיתָהּ וְהַשְׁקָט וְהַשָּׁאֵר עַל
עֲנִין הַקּוֹדֵם, כִּמוֹ שִׁיבֹא קוֹם לַעֲזוֹר עַל הַתַּנְעוּה
וְהַפְעוּלָה: שָׁקָה עֲסָרִי (בראשית כ"ט י"ט) *bleiben*:
תָּשַׁב הַגֵּזֶר אֲתָנוּ (שם כ"ד כ"ה): הַכְּבֹד יָשַׁב בְּכִיתֶךָ
(ס"ב י"ד) *ruhig verhalten*: כְּבוֹד לֹאֵרֶם שָׁקָה
מִרִּב (משלי כ' ב') *unterlassen, sich enthalten* (עיון
שִׁבְתָּ): לִמָּה יָשְׁבְתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּטִים (שופטים ה' מ"ו)
ruhig, *ruhig*: וְיָשְׁקָה תַּחְתִּיהָ (נזירה י"ד י') *ruhig*,
flücht *sein*: קָשְׁתָה הַמֶּלֶךְ אַחֲשָׁרֶשׁ (אמתי א' ב')
ruhig, in flüchtiger Befehl sein: וְהָיָה כִּי-יָשַׁב הַמֶּלֶךְ
בְּבֵיתוֹ (ש"ב ד' א'): וְיָשְׁקָה יְרוּשָׁלַם עוֹד (זכריה י"ב

ruhig sein א' בא המקום תמורת יושביו. וכמורה:
לֹא-יָשַׁב לְנֶצַח (ישעיה י"ג ב') *wehbar sein*: אֶרֶץ
מְלָחָה וְלֹא תָשַׁב (ירמ' י"ו): וְאָמַר עַל הַתַּמְנוּת:
וְלֹט יָשַׁב בְּשַׁעֲרֵי-סָדֹם (בראשית י"ט א') *den Vorfall*
haben, Richteramt führen כְּפִירֵשִׁי שִׁמְנוֹהוּ שׁוֹמֵט,
וְכֵן: וְעַפְרוֹן יָשַׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי הַתָּה (שם כ"ג י') וְאִין
צֶדֶךְ לְדֹרֶשֶׁי, כִּי מִצָּאנוּ פֶּעַל הַזֶּה עַל יְשִׁיבַת כֶּסֶם
מְלֹכָה: יָשַׁב עַל-כֶּסֶם דֹּד אָבִיו (פ"א ב' י"ב) *setzen*:
nen, regieren: יָשַׁב עַל-כֶּסֶם קִרְשׁוֹ (תהלים ס"ו מ'):
וְיָשַׁב תְּהִלֹּת יִשְׂרָאֵל (שם כ"ב ד'): וְאֵתָה י' לְעוֹלָם
תָּשַׁב (שם ק"ב י"ג): י' לְמִבּוֹל יָשַׁב וְיָשַׁב י' מֶלֶךְ
לְעוֹלָם (תהלים כ"ט י') כִּי הִיִּשְׁבָה בֹהַ מֹרָה יְשִׁיבַת
מִמְשָׁלָה וּמִשְׁפָּט, כִּי כֶסֶם הַמְּלֹכָה וְכֶסֶם הַמִּשְׁפָּט
אַחֵד, וְעַל שְׁנֵיהֶם נֹאמַר יָשַׁב: לְיָשֻׁב עַל-הַמִּשְׁפָּט
(ישעיה כ"ה י'): וְיָשַׁב קֶרֶם סֵלָה (תהלים נ"ה ב'):
וְשָׁקָה לְכֶסֶם שׁוֹמֵט צֶדֶק (שם מ' ה'): (וְשָׁב מִשָּׁה
לְשִׁפְטָה אֵת הָעַם (שמות י"ח י"ג): יָשַׁב עוֹלָם לִפְנֵי
אֱלֹהִים (תהלים ס"א ח'). וְהַרְאוּת רַבּוֹת שְׁחִישִׁיבָה
מֹרָה הַתַּמְנוּת לְשׁוֹמֵט אוֹ לְמֶלֶךְ.
הַנֶּפֶעַל נֹפֵל עַל הַמָּקוֹם תַּסִּיד: אֶרֶץ לֹא נִשְׁקָה
(ירמ' י' ח') *unbesetztes (ödes) Land* (וְנִשְׁקָה הָעִירִים
(יחזקאל ל"ו י')).
הַפֶּעַל יִצָּא: וְיָשְׁבוּ מִירֵדֵיהֶם בָּךְ (שם כ"ה ד')
hinsetzen, anbauen.
הַפֶּעַל יִצָּא לְשָׁנִים פְּעוּלִים וְנֹפֵל עַל הַמָּקוֹם
וְעַל הַמִּתְקַוֶּם בּוֹ: הַיָּשָׁבִי בְּמַחֲשָׁבִים (תהלים קט"ג
ג') *fließen*, עַל הַמִּתְקַוֶּם: וְהַיָּשָׁבִי אֶת-הָעִירִים
(יחזקאל ל"ו ל"ג) *beßten*, עַל הַמָּקוֹם: וְהַיָּשָׁבִי
לְבַטָּח (ירמיה ל"ב ל"ו) *zu Ruhe bringen*: מוֹשִׁיב
יְחִידִים בֵּיתָהּ (תהלים ס"ו י') מוֹשִׁיב בֵּית הָעִירִים
בְּבָנִים: מוֹשִׁיב עֲקֶרֶת הַבֵּית (שם ק"ג מ') לְהוֹשִׁיב
עַמִּי-נְדִיבִים (ש"א ב' ח'). שִׁבַת כֶּסֶם וְנִדּוּלָה: וְיָשֻׁבֶם
לְנֶצַח (איוב ל"ו י'). נִמְשַׁךְ אֵל: וְאֵת מְלָכִים לְכֶסֶם.
וְע"א: הַיָּשָׁבִי נָשִׁים נְכִרְיוֹת (עזרא י' י"ח). רִל
הַיָּשָׁבִי בֵיתָם בְּנָשִׁים נְכִרְיוֹת: הַיָּשָׁבִי נָשִׁים
נְכִרְיוֹת (שם ס"ט י"ט) ע"ד זֶרֶ, שְׁלֹא כִמְשָׁפֵט הַלְשׁוֹן
בִּימֵי הַדֹּדָה וְהַדֹּדָה. — (וְשָׁב נָשִׁים נְכִרְיוֹת) (עזרא
י' ב') וְהַיָּצִאוּ בְּלִשׁוֹן זֶה שְׁלֹא לְהוֹכִיר נְשׁוּאִים
בְּנְכִרְיוֹת.
הַפֶּעַל: וְהַיָּשָׁבִי לְבָרְכֶם (ישעיה ה' ח'):
הָאִמֵר לְיִרְוֹשָׁלַם תּוֹשֵׁב (שם ס"ד כ"ו).

שמורה רק המציאות נופל על הזכר ועל הגקבה ועל היחיד ועל הרבים, ואינו שומר לא המין ולא המספר: אולי יש חששים צדיקים (בראש"י י"ח כ"ד): if, vorhanden sein פריש בכם (דברים כ"ט יח): תשרבם אנשי-חיל (בראש"י י"ז ו'): ה'יש את לבבך ישר — ואמר יהונדב יש ה'יש תנה את-ידך (י"ג י"ט ו'): הא' שאלה, והב' הסכמה לאמת המציאות כמו הן, והג' כמו א"כ: אשר ישנו פה — ואשר איננו פה (דברי' כ"ט י"ד). ובא: איך-ישררה ביהם (תהלים קל"ה י"ז) דבר והפכו, והיה די במלת אין הכולל העדר מציאות הנושא ענין, אין וכל כנוי הבא על יש הוא במקום שם הנושא: אמרשכם עושים חסד (בראש"י כ"ד ט"ט) ר"ל אם אתם חסדים להיות עושים חסד: אמרשך נאמצלח (שם שם ט"ב) ה'שכם אהבים את-ה' (דברים י"ג ד') ולמי למד מורה קנין היה: יש לי רב (שם י"ג ט') haben, ומורה נ"כ הודמות מציאות במקום או בזמן או בפרטי: יש ספור ונוסף עוד (משלי י"א כ"ד) ר"ל יש איש פרטי mancher: יש מתעשר ואין כל (שם י"ג ו'): ה'יש רשע מאריך ברעתו (קהלת ד ט"ו) ה'יש אשר אומרים (נחמיה ה' ב') manche, theile מקצת אנשים: ה'יש אשר יהיה הענן (במדבר ט' כ') zu weissen, zu Seiten ר"ל יש זמן. וע"א: להגדיל אהבי יש (משלי ה' כ"א) weissen Gut, שם כולל קניני השלמות בטוב ובמעיל: ה'יש בית אביך (בראש"י כ"ד כ"ג) ובא באלף תמורת יוד: עוד האש בית רשע (ספיה ו' י').

תושב בית רשע (ספיה ו' י'). כמו אם ישך נא מצלח, שענינו מציאות רצון. ותושיה הנגזר מטעם מורה רצון או עצה ומחשבה הנגמרת לצאת אל המציאות, ע"כ תמצאו נדרף לרוב עם עצה, מחשבה, מזמה, תאוה: מפר מחשבות ערמים ולא תעשנה ידיהם ותושיה (איוב ה' י"ב) Wort, Aufschluß רצונם אשר נמרו לעשות: ליר-עצה ותושיה (משלי ח' י"ד) Ausführung, הכח לנמור העצה: עמו עז ותושיה (איוב י"ב ט"ה) ר"ל העז אל התושיה: הפליא עצה הגדיל תושיה (ישעיה כ"ח כ"ט) נפלא בעצה וגדול בגמר רצונו ועצתו: יעצת ללא חכמה ותושיה לרב הודעת (איוב כ"ו ג') איכה יגמר העצה במציאות: בכל-תושיה יתגלע (משלי י"א א') בבואו לנמור עצת

מושב שמו נופל על המקום ועל הזמן: מושב העיר טוב (ש"ב ב' י"ט) Sitz, Platz אה למושב לו (תהלים קל"ב ג') Wohnung: אכין מושבי (איוב כ"ט ז') במקום: ומושב בני ישראל (שמות י"ג ט') על הזמן: die Aufenthaltsgelt, והתאר: עיר מושב לא מצאו (תהלים ק"ז ד') betroffen: וכל מושב בית-ציבא (ש"ב ט' י"ח) תאר לבני בית, aufgeschlossen: מושב אלהים ישבתי בלב ימים (יהושע כ"ח א') ר"ל ישבתי וישיבת אלהים, כי ארמה לעליון: במושב זקנים יהללדו (תהלים ק"ז ל"ב) כמו בנער זקנים, והרבי: ובכל מושבי הארץ (יהושע ל"ד י"ג). ובס"ג: בכל מושבותיכם (שמות י"ב כ') Wohnplätze.

תושב שת' ליושב במקום שלא נולד בו, ר"ל שהוא מארץ אחרת ונתישב בעיר ההיא: גר-תושב אנכי עמכם (בראש"י כ"ג ד') aufgenommen, meiner Fremdling: ונסכר לנה תושב (ויקרא כ"ה ט') gebuldeter Fremdling: וכ"מ שנאמר תושב אצל גר הכוונה כן. אבל תושב שאצל שכיר ענינו תושב בית לשרת עולם בבית, אבל איננו עבד קנוי קנין הנוף: תושב ושכיר לאיבאל בו (שמות י"ב ט"ה) Hausbesitzer, כי כמו שגר באר לתושב, כן שכיר באר לתושב, ר"ל תושב שהוא שכיר ואינו עבד קנוי קנין הנוף כי אם ליב, אם נאמר תושב למה נאמר שכיר: תושב כהן ושכיר (ויקרא כ"ב י') ענינו תושב שכיר של כהן: קשכיר קתושב יהיה עמך (שם כ"ה ט') ר"ל כשכיר לזמן מעש או כתושב שכיר זמן רב, אבל לא כעבד קנין נוף ככל. וע"א: מתושבי גלעד (ש"א י"ז א') שהיה מארץ אחרת והתישב בגלעד. (ועיין תוספות תענית ג' אמר בהפך).

יושב בנשבת אחד משרי הצבא אשר למלך וד (ש"ב כ"ג ח') ובמקום אחר תחתיו: ישבעם על משקל ירקעם (ד"ה א' י"א א') — ישקבא שיע' (ד"ה א' כ"ד י"ג). ישפח, ישיב לחם, ישיב בנ' (או ישוב) ישקב (כן אברהם אשר ילדה לו קמורה) ישקבשה, כלם שמות ע"ס.

ינה

יש הוא דבור המציאות דבר היפך אין, ולמי

גוים בארץ ערב (בראשית כ"ה י"ב — י"ח), ומשם זה נגזר ש"ת: **יִשְׁקָעָאֵלִי**, **יִשְׁקָעָאֵלִים** ארחות ערבים ההולכים לשעמים מצרימה למסעיהם (שם ל"ו). (ב) שם **יִשְׁקָעָאֵל** בן נתניה אשר הרג את גדליהו בן אחיקם (ירמ' ס') ועוד שאר אנשים נזכרים בשם זה בדר"ה ובס' עזרא. — **יִשְׁקָעִי** ש"ע"ס.

ישן

יִשְׁן, העתיד **יִישָׁן**, המקור **יִשָּׁן**, כדכתיב: איננו מניח לו לישון (קהלת ה' י"א), פ"ע"ה, בב"ב. הקל ענינו ידוע, פעולה מקרית לנפש: **יִשְׁנָתִי** או ינח לי (איוב כ"ג) *schlafen, ruhen*, והוא שם כנוי מליצית למות: **יִשְׁנֵנו** שנת-עולם (ירמיה נ"א ל"ט) מיתה: **אֲשַׁכְּבָה וְאִישָׁן** (תהלים ד' ט') *ein-schlafen*: פן-אִישָׁן המות (שם י"ג ד'): עזרה למה תישן יי (שם ע"ד כ"ד) מכנה העדר פעולה ומנוחה כישן: וייקץ כִּישָׁן יי (תהלים ע"ה ס"ה): אני יִשְׁנָה (שם כ"ב): דובב שפתי יִשְׁנֵנִי (שם ו' י'): ורבים קִישָׁנִי ארמ"ה עפר (דניאל י"ב ב').

הנפעל ענינו עמידת הדבר ימים רבים הופך חרש: **וְנִשְׁתָּם** בארץ (דברי' ד' כ"ה) *lange bleiben*: **יִשָּׁן** נוֹשָׁן (ויקרא כ"ז י') *alt, lange Zeit gelegendes*, *alt, lange Zeit gelegendes*. ואין לשמשו במקום זקן, כי זקן מצטרף על נער, ומורה בלוי הנער וסור כח, וישן מצטרף על חרש: צרעת נוֹשָׁתָהּ היא (ויקרא י"ג י"א) שעמדה ימים רבים: אוהב מקרוב יין מתו כי יִשָּׁן ימתק לשותיו (בן סירה ט') נאמר על היין המתמיד ימים רבים נושן, ועל האדם זקן ולא בהיפך. כי כל זקנה מורה בלוי ואין כאן ישן. כי יש ישן טוב וחזק מחדש. ואם נאמר על עץ גם כי יזקין גועו בארץ הכונה על יובש הליחות.

הפועל יוצא ענינו מסבב שנה לזולתו: **וְתִשְׁנָהּ** על ברכיה (שופטים ט"ז י"ט).

יִשָּׁן ש"ת' לדבר העומד ימים רבים, והוא תמיד תאר מצטרף על דבר חרש סמנו: **יִשָּׁן** נוֹשָׁן (ויקרא כ"ז י') *alt, lange Zeit gelegendes*, וישן, תבואה של שנה שעברה, ונושן של שנתנים: **יִשָּׁן** סמני חרש תוציאו (שם שם י'): **חֲדָשִׁים** גִּם-יִשָּׁנִים (סנה' ו' י"ד): שער הַיִּשְׁנָה (נחמיה ב' י') למי הברכה הַיִּשְׁנָה (ישעיה כ"ב י"א).

יִשְׁנָה שם מ"ל למקרה התנומה: **אֶל-תֵּאָהֱבָה שְׁנָה**

תאונה, יתגלה ויתמשש כח, כי אין לאל ידו. וכן יתמרח בכ"מ לפי ענינו ונאמר על הכח להנך, לעזור ולהושיע: **וְתִשְׁנָה** נדחה ממני (איוב ו' י"ג) *schlafen, ruhen*: יצמון לישרים **וְתִשְׁנָה** (פסלי ב' י') כמו כי ה' יתן חכמה. ותמנני תִּשְׁנָה (איוב ל' כ"ב). **יִשָּׁן** כשרש שחח.

יִשָּׁב (בן יששכר), **יִשָּׁה**, **יִשָּׁי** (בני אשר), **יִשְׁתָּהּ**: יִשָּׁע שמות ע"פ שם יִשָּׁע במקום יהושע נזכר לרוב אחרי הלכו ישראל בגולה. יִשָּׁע שם שר הצבא (נחמ' ח' י"ז) ושם כהן הגדול (עזרא כ' ב') גם נזכרו עוד אנשים שונים בשם הזה בס' עזרא ונחמיה. **יִשָּׁה**, **יִשְׁתָּה** בקרבך (סנה' ו' י"ד) לדעת החכם *Gesenius* ש"ת' לרעב *hunger*.

ישם

יִשָּׁשִׁיט פועל יוצא בנינו הפועל ענינו הטיה ושלוח דבר להגיע לזולתו: מאשר יִשָּׁשִׁיט-לוֹ **הַמֶּלֶךְ** (אסתר ד' י"א) *reißen*: **יִשָּׁשִׁיט** הַמֶּלֶךְ לִאֲסֹתָר (שם ה' ב'). והוא לשון ארמית, כל שלוח יד תרגום ארמיט ידא.

יִשָּׁי שם ע"פ לאבי המלך דוד (ש"א ט"ז א', כ' כ"ח) יוצא חמר מגוע **יִשָּׁי** (ישע' י"א א') ענינו מגוע דוד המלך.

יִשְׁנָה (גם יִשְׁנָה) שם ע"פ ד"ה ב', עזרא י' ל"א) גם שמות איזה ליום. **יִשְׁנָה**, גם יִשְׁנָה, ש"ע"פ ד"ה א' ה' י"ד).

ישם

יִשָּׁם פועל עומד, בנינו קל, ענינו נדרף עם שרש שם שהוא חרבה והעדר צמיחה: והארמה לא תִשָּׁם (בראשית ט"ז י"ט) *flüßeln*, שםס מורע: והבמות תִּשְׁמָנָה (יחזקאל ו' י') חרבן והריסה.

יִשְׁיָמוֹן ש"ת' למקום חרב וריק מאין זרע כמדבר: וְלֹל יִשְׁיָמוֹן (דברי' ל' ל"ב) *Wüstenei, Einöde*: כמדבר יִשְׁיָמוֹן דרך (תהלים קכ"ד) ת'הש. **יִשְׁיָמוֹת** שם ת"ל למדבר וציה. מבית הַיִּשְׁיָמוֹת (כמדבר ל"ג ט"ט) *Einöde*: צבי ארץ בית הַיִּשְׁיָמוֹת (יחזקאל כ"ה ט').

יִשְׁמָא ש"ע"פ. — **יִשְׁקָעָאֵל** א) בן אברהם אשר ילדה לו הגר המצרית, ויהי לאב המון

(תהלים קמ"ד י'): תִּשְׁעֶנָּה עֲלֵמִים יִשְׁעֶה מֶלֶךְ יְיָ.
ומ"א: אֵל לְמוֹשָׁעוֹת (תהלים ס"ח ב"א).

יִשְׁעֵי שָׁם ע"ס.

יִשְׁעֵיךָ שֵׁם הַגִּבּוֹר הַאֲדִיר אֵין עַל עַמֶּךָ מִשְׁלָה.
בן אֲמִין (יִשְׁעֵה א' א') וּבִשְׁמֵי יִשְׁעֵה.
נִזְכְּרוּ אֲנָשִׁים שׁוֹנִים בְּרָה, עֲזָרָה וְנַחֲמִי.

ישף

יִשְׁפָּה שֵׁם אֲבִן מִזְבֵּחַ: תְּרִישִׁשׁ שְׁהֵם יִשְׁפָּה.
(שמות ל"ט י"ג) לֶךְ Zaphn אֲבִן בְּמִרְאָה.
צִבְעִים שׁוֹנִים.

יִשְׁפָּה יִשְׁפָּן שְׁמוֹת ע"ס.

ישר

יִשָּׁר, הַעֲתִיד יִישָׁר, וּפֶאֱשָׁא ו' יָב יִישָׁר, פֶּעֻז.
גב"ב, הַקֵּל עֲנִינו שׁוֹה הַיֶּפֶךְ עֲזוֹת בַּשֶּׁבַע
או מִזֵּב וּכְשֶׁר בְּמוֹסְרֵי, הַמְּבַעֵי: יִשְׁרָהּ הַפְּרוֹת
(ש"א ו' י"ב) gerades Absege gehen: תַּתָּה כָּל־הַשְּׂמִים
יִשְׁרָהּ: (איוב ל"ג) gerade wandeln: הַדְּפַעַל הַלֵּךְ
נִכְלָל בַּתְּהֵם כְּמִגְוָה הַרְבֵּה פְעִלִים הַגְּבִנִים מִשֵּׁם
מִקְרָה, הַמְּמוֹסְרֵי מְחֻבֵּר לְרֹבַע עַל הָעֵין, וְעֲנִינו או
הַסִּכְמָה וְחֶפֶץ וְחֶפֶץ בְּרִבְרֵי, או נְשִׁאוֹת חֵן בְּעֵינֵי
זוֹלָתוֹ. וְנִדְרָף עִם פֶּעַל יִשָּׁב: כִּי יִשָּׁר הַדְּבָר בְּעֵינֵי
כָּל הָעֵם (ד"ה א' י"ד) recht sein, Beifall haben:
כִּי־הוּא יִשְׁרָה בְּעֵינֵי (שׁוֹמֵם) י"ד) gefallen, מִבְּנו
אֲנִי חֶפֶץ בָּה: כֹּאשֶׁר יִישָׁר בְּעֵינֵי הַיָּצֵר (יִרְמ' י"ח
ד') gut befinden: אוֹלִי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים (בְּסֻדֵּר
כ"ג כ"ז): הִנֵּה עֲפָלָה לֹא יִשְׁרָה נִפְשׁוֹ בּו (תְּכַוֵּן ב'
ד') ר"ל הַנֶּפֶשׁ הַבְּלָתִי יִשְׁרָה עֲפָלָה תְּמִיד, כִּי אוֹסֵל
וְצִלְמוֹת מְבִיבָה כָּל הַיּוֹם, umbäffert steht ist das
unerbliche Gemüths, ר"ל אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁרָה נִפְשׁוֹ
לְהוֹיֹת תְּמִיד וְאִמּוֹנָה בְּדַעְתּוֹ הוּא נִסְךְ וְחֵדֵר,
וְלֹא יִשְׁקוֹשׁ רִחוֹ, וְעֲפָלָה כְּמוֹ עֲלָפָה, וְעִשׂ עֲפַל
פ' אֲדָר.

הַפְּעִיל: יִשְׁרֵי בְּעִרְבָה מִסְלָה (יִשְׁעֵה מ' ב')
ebnen, gerade machen: וְהַדְּרוּרִים אֲשֶׁר (שׁוֹם מ"ה ב'):
וְכָל דְּרָכֵינוּ אֲשֶׁר (שׁוֹם שׁו"ט) וְהַמְּמוֹסְרֵי: כָּל מִקְדָּו
כָּל יִשְׁרָתִי (תהלים ק"ט קכ"ח), ר"ל הַחֲזוֹקֵתִי אֲתֵם
יִשְׁרִים ע"ד יִשְׁרוֹ בְּעֵינֵי: הַקְּטִינִים אֲרֻחָתִם (מְסִלִּי
מ' מ"ו) הַפֶּעַל נִכְלָל בַּתְּהֵם, שֶׁהֵם הַלֹּכִים בְּדֶרֶךְ
יִשְׁרָה וְהוּא קוֹרְאָה אֲלֵיהֶם לְסוֹר מִמֶּנּוּ: צִדְקָה

(מְסִלִּי כ' י"ג) schief: אֲכִרְאֶתָּה שְׁנֵת לְעֵינֵי (תהלים
קל"ב ד'): וְיִשְׁנו שְׁנֵת עוֹלָם (יִרְמִיָּה כ"א ל"ט) מִיתָה.
וְתִדְרַד שְׁנֵתִי מְעִינִי (בְּרִאשִׁית ל"א מ'): כֵּן יִתֵּן לְיִדְדֵי
שְׁנָא (תהלים קכ"ז ב') אֶלֶף ת' ה"א, וְהִרְבִּי: מַעַם
שְׁנוֹת (מְסִלִּי ו' י'), יִשְׁנָה שֵׁם ע"ס.

ישע

הַיִּשְׁעַ, הַעֲתִיד יִישָׁע וּבְהַמְסֵךְ יִישָׁע, פֶּעַל יוֹצֵא
בב"ב, הַנִּפְעַל עֲנִינו עֲזֵר וְהַצִּלָּה: עִם
נִישָׁע בִּי (דְּבָרִים ל"ג כ"ט) geholfen werden, וְחֵדֵר
כִּשְׁהוּא מְחֻבֵּר עַל הַמּוֹשִׁיעַ נִקְשָׁר בְּבִיַּת וְעֲנִינו
עֲזֵר, וְכִשְׁהוּא מְחֻבֵּר עַל הָרַעָה אֲשֶׁר נִמְלֵט מִמֶּנּוּ
קִשְׁרוֹ בְּמִם וְעֲנִינו הַצִּלָּה וּפְלִטָה: וְנִישָׁעָתִם
מֵאֲוִיבֵיכֶם (בְּסֻדֵּר י' מ') gerettet werden, וּמֵאֲוִיבֵי
אֲשָׁע (ש"ב כ"ב ד'): הוֹלֵךְ תְּמִיד יִישָׁע (מְסִלִּי כ"ח
י"ח) שְׁעוֹר הַכְּתוּב גַּם אִם יוֹסֵל עוֹד יוֹשֵׁעַ wieber
aufgeholfen werden ע"ד אִם יִמָּשׁ לֹא יוֹסֵל, וְנִקְשָׁר
דְּרָכִים יוֹסֵל וְלֹא יוֹשֵׁעַ: בְּרַם עוֹלָם וְנִישָׁעָה (יִשְׁעֵה
ס"ד ג') עֵינֵי שְׂרֵשׁ פִּנֵּעַ בְּאוֹרִי.

הַהַפְּעִיל: הוֹשִׁיעַ יי מִשִּׁירָה (תהלים כ' ו') er-
retten: וְהוֹשִׁיעָתָ אֶת־יִשְׂרָאֵל (שׁוֹמֵם ו' י"ד) וְכָל
שְׁהוּא קִשּׁוֹר בֵּיחֵם הַפְּעוּל עֲנִינו הַצִּלָּה, וְהַבֵּא
בְּקִשּׁוֹר לִמְד עֲנִינו עֲזֵר שְׁהַמּוֹשִׁיעַ מְסִינֵעַ לְנוֹשֵׁעַ
אֵל הַצִּלָּתוֹ: וְהוֹשִׁיעַ יִדְךָ לֵךְ (ש"א כ"ה כ"ו) beistehen:
וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָה (דְּבָרִים כ"ב כ"ט) helfen: דְּלוֹתִי וְלִי
וְהוֹשִׁיעַ (תהלים קמ"ז ו') בְּהוֹרָאת ה"א מִסֵּן הַבְּנִין:
קוֹה לִי יוֹשִׁעַ לֵךְ (מְסִלִּי כ' כ"ג) וְתוֹשִׁיעַ לִי וְעֵזִי
(יִשְׁעֵה ג' מ"ח).

יִשְׁעַ שְׁמוֹ: לִישָׁע עִמָּךְ (תְּכַוֵּן ג' י"ג) Hilfe, Bel-
Rath: וְיִשְׁעָה תִתְּנָלָנוּ (תהלים מ"ח), וּבְסֻדֵּר:
יִדְחִקוּ בְּנֵי מִישָׁע (איוב ה' ד'): כָּל־יִשְׁעֵי וְכָל־חֶמֶץ
(ש"ב כ"ג ה') Sell: הִנֵּה יִשְׁעָה בֹא (יִשְׁעֵי ס"ב י"א),
Stetter, תֵּאֵר.

יִשְׁעָה שְׁמוֹ: לִי הַיִּשְׁעָה (תהלים ג' מ') Hilfe:
וְהִדְלִי לִישְׁעָה (שְׁמוֹת מ"ו ב'): אֵין יִשְׁעָה
לִנ (תהלים ג' ב') ה"א נִסְמָת: וְלִכְהָ לִישְׁעָה לִנ
(שׁוֹם מ' ג') וְהוּא אֶת־יִשְׁעָה יי (שְׁמוֹת י"ד י"ג) חֶסֶן
יִשְׁעָה (יִשְׁעֵה ל"ו ו').

הַיִּשְׁעָה גַּב"מ: יִעֵשׂ יי תִּשְׁעָה גְּדוֹלָה (ש"א י"ט
ה') Selg, נִצְחוֹן: הַנּוֹתֵן תִּשְׁעָה לְמַלְכִּים

(תהלים כ"ז י"א) *Rechtlichkeit*: והוכיח בְּמִישׁוֹר (ישעיה י"א ד') *Aufrichtigkeit*: בשלום ובְּמִישׁוֹר הַלֵּךְ אתי (מלאכי ב' ו').

מִישׁוֹר ש"ז אך ברבוי, והוא מופשט כמו שם הקבוצ: הוֹלֵךְ לְדוּדֵי לְמִישְׁרִים (ש"ה ז' י"י) *gerate*, היין היוֹרֵד הוֹלֵךְ בלי עכוב, מפני עריבת טעמו נקרא מִישְׁרִים, וכן עוד ביין: יתהלך בְּמִישְׁרִים (משלי כ"ג ל"א) ובמסורי: עֵינֶיךָ תַּחְוִינָה מִישְׁרִים (תהלים י"ז ב') *Rechtigkeitsaffekt*, בצדק ובמישור תַּחְוִינָה עֵינֶךָ בַּמִּשְׁפָּט: ודובר מִישְׁרִים (ישע' י"ג ל"ב) ויש כמו ישרים: מִישְׁרִים אַהֲבֶךָ (ש"ה א' ד') *Rechtfe*, ואולי גם הוא תאר לִינן ר"ל אַהֲבֶךָ יִתֵּר מִיֵּין מִישְׁרִים, כי ז"ל לא ידעתיו מה ענין מִישְׁרִים לְכֹאֵן: יִדִּין עֲמִים בְּמִישְׁרִים (תהלים צ"ו י') כמו בצדק שלפניו:

ישש

יִשְׁשִׁי ש"ז לזקן ואיש שיבה: גִּם־שֵׁב גִּם־יִשְׁשִׁי בְנוֹ (איוב מ"ו י') *höher Greis*, ובצדד' זקן יִשְׁשִׁי (ד"ה ב' ל"ז י"ז): בְּיִשְׁשִׁים חֲכָמָה (איוב י"ב י"ב): ויִשְׁשִׁים קָמוּ עִמּוֹ (שם י"ב י"ב).
יֵת בארמית כמו אֵת בעברית (דניאל ג' י"ב).

יתב

יֵתֵב בארמית כמו יֵשֵׁב בעברית, ענינו ישיבה קבע או ארעי (דניאל ג' מ'). האפעל הֵתֵב (עזרא ד' י') *setzen*.

יתד

יֵתֵד שם תאר לכל כלי ברזל העשוי לתקוע בקיר, או לחפור: יֵתֵד תְּהִיָּה לֶךְ (דברים כ"ג י"ד) *Stäbchen*: יֵתֵד הָאֵהָל (שופטים ד' כ"א) *Stapel*: יֵתֵד לְתִלּוֹת עֲלִיו (יחזקאל מ"ו ב'): הֵתֵד הָאֵרֶץ (שופטים מ"ז י"ד) *Säfen*, והרבוי: הֵתֵדוֹת לְמִשְׁכֵּן (שמות ל"ח כ'): וְכָל־יֵתֵדוֹתָיו וְכָל־יֵתֵדוֹתָיו הִחָצֵר (שם ג"ז י"ט).

יתי

יֵתִיר בארמית ת"הש גדול מאוד (דניאל ב' ל"א): יֵתִירָה (שם ג' כ"ב). יֵתִיר שַׁעַם לְעִיר כְּהִנָּם בְּהָר יְהוּדָה (יהושע מ"ז מ"ח, כ"א י"ד).

תמים תִּשְׁשֵׁר דרכו (שם י"ה ה') שִׁילֵךְ בַּמָּה בלי מְכַשׁוֹל: וַיִּשְׁשֵׁר לַמָּטָה מַעְרָבָה (ד"ה ב' ל"ב ל') *gerade Richtung geben*: וּמִשְׁפָּטוֹ וַיִּשְׁשֵׁר, וְבֹא עֵד וַיִּשְׁשֵׁהוּ.

המועל: וְצַמָּה זָהָב מִשְׁשֵׁר עַל הַמַּחֲקָה (מ"א ו') *er überzog sie mit Gold, passend auf das Gefüge*, *gerabene*.

ההפעל: הַיִּשְׁשֵׁר לִפְנֵי דֹרֶכְךָ (תהלים ה' מ') וְעַמִּיעֶיךָ וַיִּשְׁשֵׁר: נִגְדֵךְ (משלי ד' כ"ה). נִרְדָּךְ עַם נֹכַח הַמּוֹרָה שׁוֹה.

יִשְׁשֵׁר ת"הש: כִּי יִשְׁשֵׁר אֶתְּךָ בְּעֵינֵי (ש"א כ"ט ו') *gerate, recte*: כֹּל דֶּרֶךְ אִישׁ יִשְׁשֵׁר בְּעֵינָיו (משלי כ"א ב'): אִישׁ הַיִּשְׁשֵׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה (שופטים י"ז ו') וְאִם אֵינֶנּוּ יִשְׁשֵׁר בְּעַצְמוֹ, כִּי כֹנְתוֹ כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ יַעֲשֶׂה: הִישׁ אֶת־לִבְּךָ יִשְׁשֵׁר (מ"ב י' מ') *Aufrichtigkeit*, כִּי כֹאשֶׁר יִשְׁתוּהוּ הַמַּעֲשֶׂה אֶל הַמַּחֲשָׁבָה הוּא יִשְׁשֵׁר: הָאֱלֹהִים עֲשֶׂה אֶת־הָאֵדָם יִשְׁשֵׁר (קהלת ז' כ"ט) *classe*, מְבַלִּי שִׁינְטֵרֶךְ אֶל סְבוֹת וּסְבוֹבִים וְתַחבּוּלוֹת רַבּוֹת לְמַחֲוֹת נַפְשׁוֹ: וַיִּשְׁשֵׁר הָעוֹנִיּוֹת (איוב ל"ג כ"ט): וַיִּשְׁשֵׁרֶךָ (משלי כ"ט כ"ז). וּבִסְנֵי: וַיִּדְרִיכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׁשֵׁרָה (תהלים ק"ז ו') וְנִגְלִיהֶם רִגְלֵי יִשְׁשֵׁרָה (יחזקאל א' ו'): כֹּל־הַיִּשְׁשֵׁרָה יַעֲקֹשׁוּ (מִכָּה ג' מ') וְכִי־שִׁרְתָּ לִבְּךָ עֵמֶךְ (מ"א ג') כִּי־יִשְׁשֵׁרִים דְּרָכֵי יְיָ (יהושע י"ד י'). מַעַם טַבְעִי וּפַעַם מוֹסִי. וְהַתָּאֵר: וַיִּשְׁשֵׁר בְּאָדָם אֵין (מִכָּה ד' ב') *Rechtlichkeit*: וַיֹּאֲרֵ יִשְׁשֵׁרִים וַיִּשְׁפָּטוּ (תהלים ק"ז מ"ג): וְלִישְׁשֵׁרֵי לֵב שִׁמְחָה (שם צ"ז י"א): וְדִי־נָ: כְּנַפְרִים יִשְׁשֵׁרֹת (יחזקאל א' כ"ג) טַבְעִי הַיִּסֵּךְ עֲקוֹם.

יִשְׁשֵׁר שִׁמּוֹ: אֲרָחוֹת יִשְׁשֵׁר (משלי ב' י"ג) *Rechtlichkeit*: לַהֲגִיד לָאָדָם יִשְׁשֵׁר (איוב ל"ג כ"ט) וְדוֹבֵר יִשְׁשֵׁרִים יֵאָהֵב (משלי מ"ז י"ג) הַיִּידֵר בְּשׁוֹאֹ לְהַקֵּל. **יִשְׁשֵׁרֹן** שם מ"ז: וַיְהִי בְּיִשְׁשֵׁרֹן מֶלֶךְ (דברים ל"ג ה') תֹּאֵר לְיִשְׂרָאֵל וְהוּא לְדַעַת הַחֲכָם *Gesenius* שֶׁם חֲבֵה לְיִשְׂרָאֵל בְּקִצּוֹר מִן יִשְׂרָאֵלֹן, בְּדֶרֶךְ לְקִרְאָה לְבֵן אֲהוֹב בְּשֵׁם שְׁנוֹ הַגּוֹר מִשְׁמֵה, לְאֹתֹר אֲהוֹבָה וְרִצּוֹן: וַיִּשְׁטֵן יִשְׁשֵׁרֹן וַיִּבְעַם (דברים ל"ב מ"ו): אֵין כֹּאֵל יִשְׁשֵׁרֹן (שם ל"ג כ"ו).

מִישְׁשֵׁר תֹּאֵר או שם: וְהוּא הַעֲבֵךְ לְמִישְׁשֵׁר (ישעיה מ' ד') *gerate, Gebenheit* כֹּל עֵרִי הַמִּישְׁשֵׁר (דברים ג' י') *Gebene*: וְכָל־הַמִּישְׁשֵׁר עֵד־מִדְּבַר (יהושע י"ג מ"ח), תֹּאֵר לְבִקְעָה. וּבְמוֹסְרֵי: וְנַחֲנִי בְּאֵרֶה מִישְׁשֵׁר

שנותי (ישעיה ל"ח י') herab ist ich des Ueberflusses
meiner Jahre, ומלת פקדתי כמו פקדתי
דלמטה וכמו: פקדה בא (יחזקאל ד' כ"ה), כריתה,
ויהי לפ"ז תרגומי mein Lebensfaden ist mir durch-
schnitten, ופקדתי, כמו פקד לי: וְתָר דְּבָרֵי שְׁלֹמֹה
(מ"א י"א מ"א) Ueber, Fortsetzung: סִתְּר הַרְפָּאִים
(דברים ג' י"א) Ueberbleibsel, ובא לתאר הון רב:

והניחו יתקדם לעולללהם (תהלים י"ז י"ד) Ueberfluß,
ובס"ג לע"ז: עליכן יתרה עשה (ישע"י מ"ו ז') das
Uebrig, כנוי לרביי הון ועשר, מה שיתירו מרוב
הון, וכן: יתרת עשה אבדו (יחזקאל מ"ח ל"ז). ומה
שהוא תוספת יתרון במעלה ובחשיבות: יתָר שאת
יתָר עז (בראשית מ"ט ז') Worzüge: לא נאווה לנבל
שפת יתָר (משלי י"ז י"ז) Prahlerei, דברי נאווה, כי
ידבר מגדולתו וחשיבותו בהתרוממות שוא: הלא
נסע יתָרם בם (איוב ד' כ"א), ר"ל שלמות הנפש
אשר יתרון להם בה. ב) ויש ענינו חבל וקו:
כוננו הצם על יתָר (תהלים י"א ב') Sehne, הוא קו
הקשת: ומשלם על יתָר עושי נאווה (שם ל"א כ"ד),
לד"ק: ל' יתרון ורבו, Ueberfluß, im vollen Maße,
ו"ם: קו המדה. ולדעת ד"ק יתָר נדפס לנאווה
מן שפת יתָר, על יתָר ועל עושי נאווה: כי יתָר
פתח (איוב ל"א י"א). ר"ל יתָר הכבוד שהייתי אומרם.
ואולי זה מע"א, ר"ל הרפה ממני יתרוני ומעלתי.
ו"מ"ה הלא נסע יתָרם בם, יתָק מיתרי החיים
המשולים לחושים ופתיולים. וכן הוא לשבטים
לחיים: יתָרים לחים (שופטים מ"ז ז') Weidenruthen,
בעודם לחים מתקפלים לחבלים כחושים. ובא
עמ"א: יתָר הרים מרעהו (איוב ל"ח ח'). י"ם על
המשוּבָּה שבמרעה הרים (ע"ש תור).

יִתְרָ או יתָר ת"הש לטור בכמות ולמותר באיכו:
ואת"י יתָר החרטנו (ש"א מ"ו מ"ו) Ueber-
flüssig, ורובם בצירי וענינם יתרון מעלה: לעשות
יִקְר יתָר ממני (אסתר ו' ז') mehr als חכמתי אני
או יתָר (קהלת ב' מ"ו): ואל תתחכם יתָר (שם ז'
מ"ו): יתָר שהיה קדלת חכם (שם י"ב מ') je mehr:
מה יתָר לחכם מן הדבסיל (שם ו' ח') voraus haben:
מה יתָר לאדם (שם שם י"א) Bortzell, ענינו
תועלת לבר, בלי הצטרפות.

יִתְרָן שם ת"ז לתור המעלה ועל כל דבר שהיה
לאדם תועלת בו ושבה או בחכמה או

יתם

יִתָּם שם ת"ז לכן נעדר אב ואם: אלמנה ויתָם
(שמות כ"ב כ"א) Waise: ואת"י יתָם יבון
(ישעיה י' ב'): עובה יתָמִיד (יחזקאל מ"ט י"א).
יִתְמָה, וְתָמָל, יתָן, שמות ע"ם:

יתר

נִתְּר, העתיד יתָר, פע"ו, גב"ב. הנפעל ענינו
השאר בכמות: וְתָתָר ממנו עד בכך
(שמות י"ב י') über bleiben, השאר חלק מכל: אחד
מהם לא נִתְּר (תהלים ק"ו י"א), ונמצא וְתָתָר את
ההמון (ד"ה ב' ל"א י'): וְתָתָר בבשר ובלחם
(ויקרא ח' ל"ב), ענין באור שם: וְתָתָר לנשיא מזה
(יחזקאל מ"ח כ"א), ויאמר על המציאות בזמן או
במקום: לא נִתְּרָה בו נשמה (מ"א י"ז י"ז): וְנִתְּרָה
בת ציון (ישע"י מ"ח ח') איננה חלק מכל כ"א במציאות
הזמן: כי כל דבר נותר יאריך במציאות הזמן
מהחלק שנעדר: וְתָתָר יעקב לבדו (בראשית ל"ב
כ"ה) zurückbleiben במקום: ותמימים יתָרוּ בה (משלי
ב' ל"א) bauern, קיום מתמיד: לא יתָר דבר (מ"ב
כ' ט"ו).

ההפעל: אשר הִתְּרִי הברד (שמות י' מ"ו).
übrig lassen, חלק מכל: אשר"ה הִתְּרִי משבעה
(רות ב' ח'), תוספת על כרי שבעה: אבל ושבע
וְתָתָר (ד"ה ב' ל"א י') איש אל"תָר ממנו (שמות
מ"ו י"ט), בזמן, ויש משתמש לתוספת ויתרון
באיכות ובמעלה, כי הכמות נופל ג"כ על האיכות:
וְהִתְּרִי ה' לטובה (דברים כ"ח כ"א) einen Vorzug
geben: פחו כמים אל תִתְּרָה (בראשית מ"ט ד'), ר"ל
אל תבקש לך יתָר שאת Vorzug verlangen: וי"א
שהוא מבנין הפעל ע"כ לא תשיג יתרון, vorgezogen
werden.

יִתְּר תא"הש וענינו יתרון מעלה וחשיבות: יתָר
מָרְעוּ צדיק (משלי י"ב כ"ו) Vorzüge erlangen,
הצדיק בחברת צדיק רעהו יקנו זה מזה מעלות
משוּבָּה בשלימות. ודרך רשעים שיתנו זה את
זה יותר.

יִתָּר שם מ"ז, ב' ענינים לו. א) ת"הש לתוספת
הנשאר בכמות או יתרון במעלה: את"י יתָר
הפליטה (שמות י' ח') Ueberrest: יתָר הבו (במדבר
ל"א ל"ב): יתָר העם (שם כ"ה י"א): פקדתי יתָר

היסך מחסור, או יתרון ומעלה: בכל-עצב יהיה מותר (משלי י"ד כ"ג) *Bortfell, Ueberschuss*. ר"ל ביגיעה, ישיג אדם להסיף על מה שבזיו: מחשבות חרוץ אדלמותר (שם כ"א ה'). ר"ל החרוץ אף שהוא שוקר וזריו הוא חושב ומתבונן במתינות על איזה אופן המועיל יעשה, זה יהיה לו מותר, והאץ ונמחר דריצתו למחסור. ומענין ב': ומותר האדם מן-הבהמה אין (קהלת ב' י"ט) *Borgug*.

מיתר שם' לחבל ויתרים נמצא רק בסמן הרבים: האריכי מיתריך (ישעי' נ"ד ב') *Stilde*, מיתרי האהל: במיתריך תכונן על פניהם (תהלים כ"א י"ג) *Schnen*, מיתרי הקשת. וברב"א נקרא עצבו האדם מיתרים. ובמליצת החדשים: מיתרי כנזרי נספן *lie tiffen, die Saiten meiner Harfe*. (רנה"ו נכתב שלישי ס' המכתבים).

יתרן שם חתן משה (שמות ג' א') ונקרא גם בשם יתר, חזקב. ונודעה דרשת חז"ל, כי שבע שמות נקרא לו. יתרעם, יתת, שמות ע"פ.

בקנינים: מהיתרון לאדם בכל עמלו (שם א' ג') *Bortfell, Rugen*: ואין יתרון תחת השמש (שם ב' א'), יתרון קנין קים ומתמיד: מהיתרון העושה (שם ג' ט'), שלש אלה ירמו שאין לחרוץ העמל יתרון במעשהו על הבלתי יע: ויתרון ארץ בכל היא (שם ה' ח'). אם תרצה לדעת יתרון מעלת הנהגת המדינה על זולתה לא תשניח על פרסיה כ"א על הכלל. כי א"א שיהיו כל הפרסים בתכלית ההצלחה. ועד ויתרון ארץ בו יתרון כל הקנינים היא עבודת הארץ כי גם מלך לשדה אחד הוא נעבר מעבדים; אבל אודה כסף לא ישבע כסף. והשאר ענינם מעלה ויתר שאת: וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות ביתרון אור מן החשך (שם ב' י"ג) *Borgug*. ולא נמצא שם יתרון זולתי בספר קהלת.

יתרת שם חצר הכבד: ואתה יתרת על הכבד (ויקרא ג' י"ח) *Das Fleh* כי הוא החלק הסרוח מן הכבד, *Seber-Sappen*. מותר שם מ"ו ענינו או נוספת יותר מה שצריך

אות כ

כאב

כאב, העתיד יקאב, פעל' בב"ב. הקל ענינו הרגשת צער או הפסד: ואני עני נכאב (תהלים ס"ט ל') *leiden, betrübt sein*: בדיותם פואכים (בראשית ל"ד כ"ה), מרגישים צער ביותר, *Schmerz empfinden*: אך בשדו עליו יקאב (איוב י"ד כ"ג), ר"ל רק צער גופו ירגיש *nur seinen eigenen Schmerz empfindet er*. ונפשו עליו תאבל: גמבשחוק יקאבל (משלי י"ד ט'), ברביו שתוק ירגיש הלב צער. ההפעיל יצא: יקאב ויתבש (איוב ה' י"ח) *verwunden, Schmerz verursachen*. ועצ'הש: וכל החלקה המוכה תקאבו באבנים (ט"ב ג' י"ט) *jedes gute Aderstück werdet ihr durch die [darauf- geworfenen] Steine verderben*. רב"ח לרגיש כאב השלכת האבנים. קאב שם מ"ו: כינרל קאב מאד (איוב ב' י"ג)

אות כ"ף הוא אות העשתי עשרה במדר האלפ"א בית"א, צורתו הוא כף היד בכרוב המיניקי, גם אות ק בכתב אשורית קרוב אליה בתוארו. במספר הוא עשרים. האות כ' מדובק עם מלה הוראתו קמו: קדם (כמו הם) קאשה (כמו אישה במדר) קמראה אדם, (דניאל י"ח) קדמתנו. וכן הוראתו בתעודת ותכונת העת והזמן: קחצות הלילה (שמות י"ד א'): קעת מחר (שם ט' י"ח): קרנע (במדבר מ"ו כ"א), גם ברמיון דבר אל דבר, לקרברו אל המחשבה, ולא דמיון באמת: ויהי העם קמתאנגים רע (במדבר י"א א'): ושטמה קמהפכת זרים (ישעי' א' י'): בלילה יהי קנב (איוב כ"ד י"ד). גם יעוד הזמן לפני המקור: ויהי קבוא ארון האלדים (ש"א ה' י'). גם בארמית הוא ק כמו בעברית: קקה (עזרא ה' י'). קבר שנין שתין ותרתין (דניאל י' א').

יד: ולא נקבד עליך (שמואל א' י"ב כ"ה) bescheidenlich
 fallen, מי' נדחה למרח ולמשא. וכל מ"ש מענין זה
 קשורו במלת על שהמשא מוטל על הגוף. ובא
 על קושי הלב: קבד לב פרעה (שמות י' י"ד):
 ונקבד לב פרעה (שם מ' י"ד). barstschelig sein,
 ברגנשתם: ועיני ישראל קבדו מוקן (בראשית מ"ה
 י'): ולא נקבדה אוננו משמע (ישעיה כ"ט א'). ועל
 עושר: ואברים קבד מאד (בראשית י"ב ב') mit Kraft
 barstschelig belagert, הישאל על הכבד בבקר וצאן
 שנקרא כבודוה לפי שמהלך המכבד בהם כבד:
 וקבדו בניו ולא ידע (איוב י"ד כ"א), ר"ל יכבדו
 בעשר, ההפך מן ויצערו שלאחריו וכמו:
 והקבדו תמים ולא יצערו (ירמיה ל' י"ט): ונקבדו מאד
 (יחזקאל כ"ז כ"ה). ויש בענינו יקר: למען שמי יקבד
 ה' (ישעיה ס"ו ה') geehrt sein, והדריק מי' זה מענין
 משא, ולמען שמי כמו על שמי, אמרים יכבד ה':
 כבדו דבריו עלינו, למשא ולמרח.

הנפעל מ"ש מע"א: מעינות נקבדו ימים (משלי
 ח' כ"ד) Quellen, reich an Wassern, רבוי מים, וכל
 הרב כבד. ומ"ש מענין יקר: מאשר יקרת בעיני
 נקבדת (ישעיה ס"ב ד') geehrt werden, השם הנקבד
 (דברים כ"ח נ"ח): רבים ונקבדים מאלה (במדבר
 כ"ב מ"ט): ונקבדה בפרעה (שמות י"ד י'): להקל
 כל נקבדו יארץ (ישעיה כ"ג מ'): מה נקבד היום
 מלך ישראל (ש"ב י' ב'), וגם הולעו יכנה דבר
 יקר כבד, wichtig: הקבד ושם בביתך (סלבים ב'
 יד י'): נקבדת מדבר כך (תהלים ס"ג ג') wichtige
 Dinge.

הפועל מענין קשוי: ולמה תקבדו את לבבכם
 כאשר קבדו מצרים (ש"א י' י') verstockt machen,
 ומ"ש מענין יקר: קבד את אביך (שמות כ' י"ב)
 ehren: כי קבדו אקבד (ש"א ב' י'): וחבדך לא
 קבדתי (ישעיה מ"ג כ"ג) mit deinen Opfern hast du
 mich nie geehrt, ויש לו עוד הוראה ג' והיא נקי
 וטאטוא בתלמוד: הקבד את הבית, aufrechten, rein machen
 הכוונה הזאת בבנין הזה. הלא הוא בבנין התפעל,
 וכבר נודתי אמר כי הפועל וההתפעל תמיד
 משותפים בהוראת' רק מה שבא יוצא בב' חזרה
 ואולי על הכונה הזאת: לפאר מקום מקדשי ומקום

Seiden, Schmertz, קבאב לב ישע' מ"ה י"ד) Seigens-
 Fränkungen, Verleuf.

מקאב שמו' מזה: אם יש מקאוב קמקאמי (איכה
 א' י"ב) Seiden: ויוסיף דעת ויוסיף קבאב
 נקלה א' י"ח, כי הצער לפי ההרגשה, וההרגשה
 לפי הדעת. ובראשונה אמר כי רבוי הכעס כרבוי
 החכמה, ועליו אמר כי אותו הכעס יגדל באיכות
 ג"כ מצד תוספת הידיעה: כי כל'ימיו קבאבים (שם
 ב' כ"ג), ובס"נ: איש קבאבות (ישעיה ג"ב ג').

כאה

נקאח מעל עומד ויוצא, בב"ב, הנפעל ענינו כדות
 עצב ויוגן: ובאו בו ציים כתיים ונקאח
 (דניאל י"א ל') und es kommen wider ihn Schiffe aus
 Schiffen und er verzagt, ונקאח לבב למותת (תהלים
 ק"ט מ"א) betrübt: בני בלי שם נקאח מן הארץ
 (איוב ל' ח') sie werden aus dem Lande verführteucht,
 ר"ל נגרשו מן הארץ כבאב לב: ורוח נקאח תיבש
 גרם (משלי י"ז י"ב) betrübtes, niedergegeschlagenes
 Gemüth, זעף ועצבות שאינו מצד הכאב כ"א מצד
 דאגות חנם: תהנו אד' נקאבים (ישעיה מ"ז י') Jam-
 mer, Besühmung, ושניהם תארי השם.

ההפעל: יען הקאוח לב צדיק (יחזקאל י"ג כ"ב)
 verzagt machen, betrüben.

חלקאבים שם מרכב מן חל קאים ר"ל נכאי חיל,
 נכאי כח אין אונים להם: ונפל בעצמו
 חלקאבים (תהלים י' י') (Schwache, Kleinmüthige), ועצמו
 פירשו' מן עצם עינו ואולי מזה: עינו לחלקה
 יצמנו (שם שם ח'). ושרש המלה כה, ר"ל למי
 שחילו וכחו ורוחו כהה ומרד (ע"ש חלק).

כבר

קבד, העתיד וקבד, פעל, זכ"ב. הקל עומד יש
 ענינו רבוי בכמות ובאיכות וקשה במשא
 ובמרח וחוץ איך שיובן: וקבד עליה משעה
 (ישעיה כ"ד כ') schwer, brüdenb, הרבה כמשא כבד:
 מחל ימים וקבד (איוב ג' ג') קבדה העבודה (נחמיה
 ה' י"ח): תקבד העבודה על האנשים (שמות ה' ח')
 ר"ל שישבבו אופן שתהיה העבודה הרבה ותכבד
 עליהם: קבדה מאד יד אלהים (ש"א ה' י"א) hart,
 brüdenb ויד קבדה על אנותי (איוב ג"ב ב'). ע"ש

כָּבֵד שם אבר בע"ח זכר: ראה כִּבְדָּר (חוקאל כ"א כ"ו) Leber: נשפך לארץ כִּבְדָּר (איכה ב' י"א) flingegossen auf die Erde ist meine Leber: כי הנה דרך לשון הקדש, לתאר כל פגיעה רעה בחיים, בל' פגיעה והכאה של הקרבים הנסתרים בחלל הגוף, כמו: הביא בכליותי בני אשפתו; ומכות חדרי בטן, וכדומה: עד יפלה חץ כִּבְדָּר (משלי ד' כ"ג).

כִּבְדָּר שם"ז, עקר ענינו יקר וגדולה ושבת והלהלל. והכבוד הוא סימנים מה שמראה המכבד למכובד בדבור או במעשה שהוא מכיר יתרונו וערכו והשיבותו, והנחש שם כבוד מן כבוד על יקר כמו שהנחש שם קלון מן קל על בזיון: קבדו הכמים ינחלו (שם ב' ל"ה) Ehre, Ruhm, Hochachtung: הבו לה' קבדו ועזו הבו לה' קבדו שמו (תהלים כ"ט א'): שים-ינא קבדו לה' (יהושע ד' י"ט) Achtung הוא מניעת הפכו: גלה קבדו מישראל (ש"ד כ"ג) Herrlichkeit, ההפצים שהם כבוד לאומה, ובא כבוד אצל השם, על אור נברא לשעתו בו נגלה כבוד ה', לדעת ר"ס נאון: וקבדו ה' נראה בענן (שמות י"ד י'), והוא נקרא בתל' שכינה: ומראה קבדו ה' כאש אוכלת (שם כ"ד י"ט). ובא כבוד על העשר: ומאשר לאבינו עשה את כל הקבדו הזה (בראשית ל"א א') Reichthum: קבדו מכל כלי חסדה (נחום ב' י') כי עשר וכבוד חברים: והעשר והקבדו מלפניך (ירמ' א' כ"ט) כי-יירבה קבדו ביתו (תהלים ט"ז ט') לא-יירד אהריו קבדו (שם שם י"ה). ויאמר על ההדור: בקבדו הראשון (הניב ב' ג') Glanz, Pracht: קבדו מעלי הפשיט (איוב ט"ז ט') Glanz, Ansehen בגדי כבוד. כאמור: והיה להם לקבדו ולתפארת (שמות כ"ח ב'). ואמר על הכח והגבורה שהוא כבוד הגבור: קבדו חרש עמדי (איוב כ"ט כ') Craft, Macht, Tapferkeit: ויאמר על הנפש שהיא כבוד הגוף: אלת-חר קבדו (בראשית ט"ז ו') נדרה עם נפשי: למען יומרך קבדו (תהלים ל"א). והרבה בתהלים.

כִּבְדָּר או **כִּבְדָּר** שם מ"ז לכבודות ומשא: כִּבְדָּר אבן (משלי כ"ז ג') Schmere: כִּבְדָּר מלחמה ישעיה כ"א ט"ו: וְכִבְדָּר משאה (שם ל' כ"ו): וְכִבְדָּר פגר (נחום ג' ב').

כִּבְדָּרָה שם"נ אם לכבודות ומשא הקנינים: ואת

רנלי אֶבְדָּר (ישעיה ס' י"ג) לקדוש ה' מִקְבָּד (שם ג"ח י"ג).

המפעל: ושומר תוכחת וְכִבְדָּר (משלי י"ג י"ח) gerechrt werden.

ההפעל מ"ש מע"א: הִקְבִּיד את-עלנו (מ"א י"ב י') erführen: הִקְבִּיד נחשתי (איכה ג' ו') הִקְבִּידוּ עליהם (נחמיה ה' ט"ו), במשא. ומענין קשוי לב: וְכִבְדָּר עליו עבטיט (חבקוק ב' ו') הִקְבִּידוּ את-לבו (שמות י' א') verflocht machen: ואזניו הִקְבִּיד (ישע' ו' י'), קשוי השמיעה: ואזניהם הִקְבִּידוּ משמוע (זכריה ד' י"א). ומענין ההון ועשר: והִקְבִּידוּתים ולא יצערו (ירמיה ל' י"ט), ר"ל אכבד אותם בעשר. ויתכן כי יכבדו בניו בקל וזה שניהם ענינם רבוי והמון, לכן הפכין יצער, שענינו מעט: ונשאך לבך לְהִקְבִּיד (ירמ' ב' כ"ה י"ט). לבקש כבוד, או עד שכבד מנשא נאותך. או להכבדו תצדק, ר"ל שנשאך לבך עד שתכבדו אותו בלחלי שמוע דברי טעם.

ההתפעל מ"ש מענין כבוד ויקר: מִקְבָּדָר וחמר-לחם (משלי י"ב מ') vornehm thun: עושה עצמו מכובד מדומה, כאיש אשר אין לפי כבודו לעשות פעולה הזאת, כמנהג ההתפעל להגזרות פעל מחמה. ומ"ש מנוי ונקי: הִתְקַבְּדוּ כילק (נחום ג' ט"ו): הִתְקַבְּדוּ כארבה (שם שם ט"ו) aufstehen, wegssetzen, והיותו נכון שענינו הרבוי והמון נכבדו מים, ומן והכבדתים ולא יצער.

כִּבְדָּר תאר כולל כל רבוי בכמות ובאיכות, וקשה וטרח ומשא וחזק: כמשא קבד יכבדו ממני (תהלים ל"ח ה'): כצל מלע-קבד (ישעיה ל"ו ב'): העמים עליכם על קבד (ירמ' י' י"א). ומוזה ע"ד השאלה על הפלגת דבר: אבל קבד-זה (בראשית ג' י"א) Raet, groß, wichtig: ערוב קבד (שמות ח' כ') מקנה קבד (שם י"ב ל"ח): עמד הקבד הזה (מ"א ג' ט') Schwere Menge: בחיל קבד (ישעיה ל"ו ב'). ותדע: כי קבד ממך הדבר (שמות י"ח י"ח) קשה לעשותו. והוא משתמע בכ"מ לפי ענינו לשבח או לגנאי. והסמיכות: קבד-מה וקבד לשון אנכי (שם ד' י'). ענינו שמוש כלי מבטא קשים לו כמשא כבד: וְכִבְדָּר לשון (חוקאל ה') וירי משה קבדים (שמות י"ז י"ב). ונמצא גם ע"ד מליצה על מרבית החמאים: עם קבד עין (ישעיה ד' י').

וְסוּדָר (יִקְרָא י"ג ו'): וְקָבֶם בְּגִדוֹ וְרוּחַ בְּמִים (בְּמִדְרֵי י"ט י"ט): קָבֶם מְרֵעָה לְבָךְ (יִרְמְיָהוּ ד' י"ד): קָבֶם מְעִנִי (תְּהִלִּים נ"ה ד'). כָּבֶם נֶאֱמַר רַק עַל בְּגָד, לְנִקְוָתוֹ לְהִסְיֹר וּזְהָא, וְרוּחַ לֹא נֶאֱמַר כִּי בִשְׂדֵה בַעֲדִי. וְאַלֵּה הַנּוֹכְרִים, כָּבֶם מְרֵעָה לְבָךְ, כָּבֶם מְעִנִי, הֵם עֲצָהֶם, לְהִסְיֹר וּזְהָא הַחֲסָא כָּבֶם מִכְתָּמִּי. כִּי הַכּוֹס חֹק מְרִיצָה כִּי הוּא עַל יָדִי שֶׁשֶׁשֶׁשׁ בְּהִמִּים הִרְבָּה פְּעָמִים בְּנִתֵּר וּבְבוֹרִית לְהִסְיֹר כְּתָמִים, אֲבָל רְחִיצָה ע"י שְׂטוֹף מִים לְבָד אוֹ מְבִילָה.

הַפְּעֵל: וְקָבֶם שְׁנִית (יִקְרָא י"ג נ"ח): וְקָבֶם בְּמִים (שֵׁם מ"ו י"ז).

הַהִפְעֵל: אַחֲרֵי הַקָּבֶם אֲתִידַגְנֹעַ (שֵׁם י"ג נ"ח), הוּא מְרַכֵּב מִן הַהִפְעֵל וְהַהִתְפַּעֵל, לְמִי שֶׁהַכּוֹס נִפְּלָה בּוֹ עַל הַבֶּגֶד וְעַל הַנֶּגֶז, שֶׁהַבֶּגֶד רִתְּכָם מִן הַנֶּגֶז וְהַכּוֹס מִן הָאֵרֶם, וְלִהְיוֹת לִסִּי וְיִקְרָא כּוֹנֵנָה אַחֲרֵת בּוֹהָ.

כבע

כּוֹבֵעַ שֵׁם תּוֹאֵר וְזֶרַח נִדְרָף עִם נֶגֶז וְקָבֵעַ, וְהוּא מִן שֵׁל מִכְתָּב כְּדֻמּוֹת מַצְנֶפֶת וְכְדֻמּוֹת נֶגֶז עַל רֹאשׁ הַנּוֹכְרִים: וְכּוֹבֵעַ נִחְשֶׁת עֲלֵי־רֹאשׁוֹ (שִׁמ' י"ז ה') *helm*, וְהוּא מְלַעֵל וְהוּא שֶׁמֶלֶעַ: כָּלֵם מִן וְכּוֹבֵעַ (יִחְזָקָל ל"ח ה'): וְהִתְיַצְבוּ כְּכּוֹבְעִים (יִרְמְיָהוּ מ"ד ד'). וְעֲצָהֶם: וְכּוֹבֵעַ יִשְׁעָה בְּרֹאשׁוֹ (יִשְׁע' ג' ט'). (ע"ש קָבֵעַ).

כבר

כְּבִירָה פֶּעַל עֹמֵד, בְּנִינָה הַפְּעִיל עֲנִינוּ הִרְבָּה מֵאֵד: כְּבִילִי דַעַת מְלִין יְקָר (אִיּוֹב ל"ח ט"ז) *helfen*, וְהַפְּעֵל נִכְלָל בְּתָהֶם הָבָא בְּדֻמּוֹת פֶּעַל וְעֲנִינוּ דִּבְרֵי דְּבִירִים הִרְבָּה לְמוֹתֵר. כְּבִירָה ת"חֵשׁ לְרִבִּי וְעֲצוֹם בְּכֻמָּת וּבְאִיכּוֹת: וְרוּחַ קָבִיר אֲמִיר־סִיךְ (שֵׁם ח' ב') *helf, mächtig*, כְּמוֹ רוּחַ חֹק וְסֵעַר: קָבִיר מֵאִבְיךְ יָמִים (שֵׁם מ"ו י') רִיל כְּבִיר יָמִים: הַיָּאֵל קָבִיר (שֵׁם ל"ו ה') *helf, mächtig*, וְכִי־קָבִיר מִצָּהָה יָדִי (שֵׁם ל"א כ"ה) רֹב הַיָּן: וְאוֹרִיד קָבִיר וְשִׁבִּים (יִשְׁע' י' י"ג) בְּאֵלֶּיךָ נִסְפָּתָה, לְכַלּוֹל הָרִיב וְהַנּוֹכְרָה מְלִשּׁוֹן אֲבִיר: יָדוּעַ קָבִירִים (אִיּוֹב ל"ד כ"ד): כְּשֹׁאֵן מִים קָבִירִים (יִשְׁע' י"ז י"ג), וּבִתְפֹּסֶת מִים הוּא ת"חֵשׁ:

הַקְּבִירָה לְפָנֶיהֶם (שׁוֹמֵרִים י"ט כ"א) *helf, Zug*, אוֹ לְהִדּוֹר וְכִבּוֹד: כְּלִי־קְבִירָה בְּתִמְלֹךְ מְנִימָה (תְּהִלִּים מ"ח), הַסְּדוֹת הַחֲסִדוֹת שֶׁהֵן כְּבִיר אֲמִתִּי לְבַת הַמֶּלֶךְ הָיוּ מְנִימָה בְּלִבָּהּ, וְיֵשׁ פּוֹתֵרִים מְנִימָה כַּמְשׁוּמוֹ, רִיל בְּתוֹךְ בֵּית הַמֶּלֶךְ, *in vollster Brauch*, *ist die Königtöchter im innersten Pallaste* עַל מִטָּה קְבִירָה (יִחְזָקָל כ"ג ט"א).

קְבִירָה ת"הֵם לְקִשּׁוֹר הַפְּעִילָה: וְיִנְהַגְדוּ קְבִירָה (שְׁמוֹת י"ד כ"ה) *Befehlshabenden*.

כבה

קָבֵה, הַעֲתִיד יְקָבֵה, מַעֲזִי, בְּבִיב, הַקֵּל עֹמֵד וְעֲנִינוּ עֲצוֹם: כַּפְשָׁתָה קָבֵה (יִשְׁע' מ"ג י"ז) *erlösen*: וְאִשֶּׁם לֹא תִקְבֵּה (שֵׁם מ"ו כ"ד): לֹא תִקְבֵּה לְהַבֵּת (יִחְזָקָל כ"א ג'). הַפְּעִיל יוֹצֵא: וְקָבֵה אֲתִידַחֲלֵתִי (ש"ב י"ד ו') *auflösen*, רִיל וְיִכְלוּ אֶת מִשְׁפַּחְתִּי, וְכֵן עֲצָהֶם: לֹא יוֹכְלוּ לְקַבּוֹת אֶת הָאֹהֳבָה (ש"ה ח' ו'), חֲמוֹם הַהִרְגֵּשָׁה: וְלֹא תִקְבֵּה אֲתִידַנִּיר יִשְׂרָאֵל (ש"ב כ"א י"ז): וּמִשְׁתָּה כֹּהֵה לֹא יִקְבֵּה (יִשְׁע' מ"ב ג'): וְכִסִּיתִי קְבִירָתְךָ שְׁמִים (יִחְזָקָל ל"ב ו') *und ich verfühle*, *wenn du erlöset, die Himmel*.

כבל

קָבֵל שֵׁם ת"ז לְשִׁלְשָׁלוֹת בְּרוֹל שְׁאוֹמְרִים בְּהֵם הַסְּדוֹרִים בְּסִדֵּר: עֲנִי קָבֵל רִגְלוֹ (תְּהִלִּים ק"ה ט') *zufassen, fassen*, וְכֵן הוּא נֵם כֵּן בְּלִשׁוֹן עֲרִבִית וְסוּרִיָּא: וְנִכְבְּרִיהֶם קָבֵל בְּרוֹל (שֵׁם ק"ט ח') *fanbig*, (מ"א מ' י') אֲרִץ קָבֵל (מ"א מ' י') *unfassbar*, אֲרִץ חוֹל שֶׁהִרְגֵּל נִשְׁקַע בְּטִיט כְּמוֹ כְּבָבִלִים, וּבִתְלִי: הַרְחִילִים יוֹצְאוֹת יְקִבּוּלוֹת רִיל קְשׁוֹרוֹת הָאֵלִיָּה: קָבֵן שֵׁם מְקוֹם בְּאֵרִךְ יְהוּדָה (יִחְזָע' מ"ו מ') וְנִרְמָה בְּהוֹרָאוֹ אֵל מְקָנָא (ר"ה א' ב' ט"ט).

כנס

קָבֹם, הַעֲתִיד מִן הַפְּעִיל וְקָבֵם, מַעֲזִי, דְּבִיב, הַקֵּל עֲנִינוּ רְחִיצָה בְּגִדוֹ לְנִקְוָתוֹ: שְׂדֵה כּוֹבֶם (מ"ב י"ח י"ז) *abgeschaffen*, הַפְּעִיל: קָבֵם בֵּין לְבוֹשׁוֹ (בְּרַשִׁית מ"ט י"א): וְקָבֵם בְּגִדוֹ בְּמִדְרֵי לֹא כ"ד): וְקָבֵם בְּגִדוֹ

יתן אכל לַסִּבְיָה (איוב ל"ו ל"א) Ueberfluß כהמן
 רב לרוב. כי יכל להיות תאר לאכל או לצרוך לו.
 בָּבֶר תִּהְיֶה להגביל היות דבר זמן רב קודם להוה:
 בָּבֶר היה לעלמים (קהל א' י') schon lange
 vorher כי הוא יב מענין בכיר ימים: מה שהיה
 בָּבֶר הוא (עתה) ואשר להיות (בעתיד) בָּבֶר היה
 (שם ג' ט"ו): אֶבְבֶּר מתו (שם ד' ב') längst: בָּבֶר
 רצה אלהים את מעשיך (שם ט' י'): אֶבְבֶּר הַיָּמִים
 הַבָּאִים הכל נשכח (שם כ' ט"ו) א' שמשמטו שבבבר
 הַיָּמִים כמו שבשפלטו וזכר לנו. והענין אשר בבבר
 הַיָּמִים mit der Länge der Zeit ואין זה כבר לשעבר
 כ"א בבכיר הַיָּמִים הַבָּאִים. ומה: ויהי עוד בְּבֶרֶת
 הָאָרֶץ (בראשית ל"ה ט"ו) eine Strecke Landes משך
 מדת ארץ. והמשך יאמר על הזמן ועל המקום. כי
 מה שנמשך במקום נמשך בזמן: וילך מאתו בְּבֶרֶת
 אָרֶץ (ש"ב ה' י"ט). והוא סמוך. והנפרד בְּבֶרֶת או
 בְּבֶרֶת. ולדעת הרד"ק שרשו ברה והכ"ף שמוש.
 וענינו כשעור מדת קרקע מה. ואמרו שהוא מיל.
 למי עדות הרמב"ן. ולא כמו שפירש רד"ק שהוא
 מהלך חצי יום. כמש"ב בשרש ברה.

בָּבֶר שם ת"ז לבר משולב ועשוי כרמת כברה
 מעשה רשת מעור עוים: ואת בָּבֶר העוים
 שמה מראשיותו (ש"א י"ט י"ט) Matras, Holzer
 ותרגום של עור, משכא. ובתוספת מ"ם: וחקק
 הַבָּבֶר (ש"ב ה' ט"ו) Geheiß ר"ל דבר משולב
 מעורות עוים שהוא מתפשט ונוח לבלוע מים.
 בָּבֶרֶת שם ת"נ לנפה עשויה נקבים נקבים: ינוע
 בָּבֶרֶת (עמוס ט' ט') Sieb. ובתוספת מ"ם
 בל"ו: ועשית לו בָּבֶר מעשה רשת נחשת (שמות
 כ"ד ד') Siebwerk. עשויה נקבים נקבים.

כבש

בָּבֶשׁ העתיד יבבש. פ"י נב"ב. הקל ענינו אניסה
 ורדיה בכח להכניע את זולתו ולהתחזק בו
 לעשות בו כרצונו: הגם לבש את-המלכה (אסתר
 ו' ח') zwingen, bezwingen, Gewalt anthun (ח'
 שם אניסה למשכב. notthgedigen) ומלאו את-הארץ
 וּבָבֶשׁ (בראשית א' כ"ח) הרשות לעשות כל חסדו
 בה אין אונס: וּבָבֶשׁ אותם להיות לכם לעבדים
 ירישה ליד מ"ו הכריזו אותם לכך אחרי שלחם
 לחפשי: והנה אנחנו בָּבֶשׁים את בנינו (נחמיה ה')

ה' ויש בענינו הסתרה והעלמה: יבבש ענתינו
 (מכא ו' י"ט) verbergen, unterbedden קרוב לפעל:
 פניהם חבשו בסמון (איוב ט' י"ג) בדית לעיני.
 הנדרף עם טמנס בעפר. וכן הוא בארמית, ואם
 העלם ועלמו תרגום ואם מכבש יכבשון. שענינו
 הסתרת פנים מדבר שראוי לענש עליו ועד"ו אמר
 שיעלים השם עונותינו ולא יענש עליהם. ולע"ז
 בתלמוד: יבבש פניו בקרקע, וכן יבבש שכר
 שכיר. מעלים שכר. או הוא מענין איחור והעכבה
 ואונס אותו אצלו: עודך מסתולל בעמי, תרגום
 כבישת ל"י לעמי: וּבָבֶשׁ אַבְנֵי־קֵלַע (זכריה ט' ט'):
 לשון דריכה וריסמה. sie werden die Schleudersteine
 unter die Stöße treten. וכן נקרא בתלמוד מאכל
 טמן ועצור ימים רבים: יבבש דרי הוא כמבוסל.
 eingespießt, eingefäuert. לפי שכולל שניהם העלמה
 ועכוב זמן רב. וכן יאמר יבבש בעמו שמעכב
 הכעס שלא יגבר בו.

הגופעל: והארץ נבבשה למניהם (יהושע ט"ח א')

erobert, eingenommen werden על דבר שנלקח מיד

זולתו בחוקה: ויש מבגיתו נבבשות (נחמיה ה' ה')

gewaltthamer Abse genommen werden כמ"ש בראשון'

אנחנו כובשים.

הפיעל: מכלל-הגוים אשר בָּבֶשׁ (ש"ב ח' י"א)

bezwingen, besiegen, überwinden.

בָּבֶשׁ שם למעלה עשוי לעלות משומע מעט מעט:

נבבש בזהב לכסא (ד"ה כ' ט' ט') eine Krone

höflich. ולא שעשיות מדרגות כ"א מעלה אחת

משומה מגביה ועולה בשמע. ישיר בערבה, תרגום

כבישו במשרא. במסלה נעלה. בארץ כבושה.

ועד"ו: עלה יבבש במזבח הגזר במשנה. כי

מעלות אסורות בו. ועד"ו. נקרא הדום הכסא כבש.

והדום רגליך תרגום כיבש רגליך.

בָּבֶשׁ שם תגור אבנים למשרף סיד, או אשר

מבשלים בו בכלי חרש הוא יקרא כבשן.

מלשון כבוש, ושאינן בו הלחם בהדבקה יקרא

תגור (הרד"ק): כעשן הבָּבֶשׁ (שמות י"ט י"ח)

Ofen, Kalkofen.

בָּבֶשׁ במ"ן. שם צאן הרד: בָּבֶשׁ אחד (במדבר

י' י"ט) Lamm: וּבָבֶשׁ אחת (שם ו' י"ד).

בפתח: כי אם בָּבֶשׁה אחת (שמואל ב' י"ב ג').

בחיר"ק: בָּבֶשׁים בני-שנה (שמות כ"ט ל"ח): שבע

כהה

כְּהָהּ. העתיד יִקְהָה, תִּכְהָה, מַעֲיָה, בְּבִיב. הָקל עָקַר עֵינָיו רַפְיוֹן כַּח אוֹר הָרְאוֹת: לֹא-כִּתְהָה עֵינָיו (דְּבַר' לִר' ו'): trüb, dunkel, schwach sein (נִתְכַּהֵן, עֵינָיו מֵרְאוֹת (בְּרִאשִׁית כ"ז א'): (וְעֵינָיו הִחֲלוּ כְהוֹת (ש"א ג' ב'): וְעֵין יִמִּינוּ כְהָה תִּכְהָה (זכרי' י"א י"ו) trüben, flach, trüben (נִתְכַּהה מִכַּעַשׂ עֵינָיו (אִיוב מ"ו ז') כֹּלָם נוֹפְלִים עַל הַמֶּרְאָה. כִּי הָעֵין הִחֲלוּשָׁה, הַמֶּרְאָה אֲשֶׁר תִּרְאֶה כַּהָה הִיא: וְהִנֵּה כְהָה הִנֵּנִי וְיִקְרָא י"ג ו') רִל עֵין הִנֵּנִי וּמִרְאֹתָ, כִּי הַמֶּרְאָה מִכְתָּה בְּשֵׁם עֵין כֹּאשֶׁר אֲפֹר, עַמֵּד הִנֵּנִי בְעֵינָיו: לֹא יִקְהָה וְלֹא יִרְוֹץ (יִשְׁעִי מ"ב ד') er wird nicht ermatten und nicht fliehen, (נִמְשָׁךְ לִמֵּשׁ לִפְנֵי (שֵׁם) וּפְשֻׁתָּה כְהָה, רִל מִתִּלָּה אֲשֶׁר אֲוֹר חֲלוּשׁ מִרְאֹתָ כַּהָה. וְאֲמַר גַּם פְּשֻׁתָּה כַּהָה קָרֹבָה לְכַוֹת לֹא יִכְבֶּה, וְקֵנָה רִצּוֹן קָרֹב לְהַשְׁכֵּר לֹא יִשְׁכּוֹר, וְהַכּוֹנֶה שְׁלֹא יִשְׁפֹּט בְּזֹרוֹעַ כַּח כ"א בְּנַחַת.

הַפִּיעֵל: וְלֹא כְהָה בֵּם (ש"א ג' י"ג) und weil er nicht wehete, (רִל לֹא כַהָה עֵינָיו בֵּם לְהִרְאוֹת כַּעַם עַל מַעֲשֵׂיהֶם, עִד וְתַכְהָה מִכַּעַשׂ עֵינָיו, כִּי הַכַּעַם עַל זִוְלָתוֹ יִזְכֵּר הַכַּעַם בְּעֵינָיו, וְיִתְרַגֵּם: seinen Wert, bruß setzen, וְזֶהוּ קָשׁוֹר בֵּם, כְּקָשׁוֹרוֹ בַּפֶּעַל חֲרָה, כִּי לִכֹּל הַפִּירּוּשִׁים חֲסֵד בַּעֲנֵן וְלִדְעָתִי נִכּוֹן הָיָא. וְיִל עוֹד עִד וְלֹא עֲצָבוּ אֲבִיו מִיָּמָיו, רִל שְׁלֹא נִתְעַצֵּב בַּמַּעֲשִׂיָּם זֶמוֹ: וְנִקְהָתָה כְּלִדְרוּחַ (יִחְזָקֵאל כ"א י"ב), betrübt sein, כֹּאשֶׁר יִכְנֶה הַשְׁמָדָה וְהַהֲגָלָה בְּאֵר, כֵּן יִכְנֶה הָעֲצָב וְהָאִסָּן כַּחשֵׁךְ וְכֹרוֹת אֲרֵי. וְעַפִּי דְרָכִי זֶה פֶּעַל הוּא תִּמְיֵד עוֹמֵד.

כְּהָה תֹאֵר הַשֵּׁם מִשׁ עָמוֹם: פְּשֻׁתָּה בְּעוֹר וְהִנֵּה כְהָה (וְיִקְרָא י"ג כ"ה) וְהוּא נִדְרָף לִפְעֻמִּים עִם קְהָה וּלְפַעֲמִים עִם נָהָה: וּפְשֻׁתָּה כְהָה לֹא יִכְבֶּה (יִשְׁעִי מ"ג ז') und mattglühenden Dacht verflüßt er (יִבּוֹא מִה שֵׁם פְּשֻׁתָּה תַּחַת מִתִּלָּה הַעֲשׂוּיָה מִפְּשֻׁתִּים, וְכִכֵּר פִּירְשֵׁי עֲנִיָּם, וּמִשׁ עֲצָבוֹת: מַעֲשֵׂה תִהְלֶה תַּחַת רוּחַ כְהָה (שֵׁם מ"א ג') beßeres Gemüß, וְיִשׁוּב נִתּוּחַ הַמִּלִּיצָה, פֶּאֶר תַּחַת אֲפֹר, מַעֲשֵׂה תִהְלֶה תַּחַת אֲבֵל, וְשֵׁם שִׁשּׁוֹן תַּחַת רוּחַ כַּהָה. וְהַשְׁלֹב עִד שְׁחֹרָה אֵינִי וְנִאֲוָה: וְהִרְבִּי: בְּהַרְוֹת כְּהוֹת לִבְנוֹת וְיִקְרָא י"ג לִישׁ עָמוֹם, וְע"א: אִיךְ-כְהָה לְשִׁכְרֵךְ (נִחֻם ג' י"ט) Einberung, כִּי כֵן נָהָה בַּחֲלוּף גִּיכִּי, מִן וְלֹא יִגָּהָה מִכֵּם מִזֹּר, כִּי כֵן

כְּבִשְׁתׁ הַצָּאן (בְּרִאשִׁית כ"א כ"ה), וְהוּא עַד בֵּן שְׁנָה: וְהַגְדוֹל מִשְׁנֵה יִקְרָא אֵיל. כְּדָב בְּאִרְמִית עֵינָיו כִּמוּ כֹזֵב בַּעֲבָרִית: וְמִלָּה כְּדָבָה (הִנֵּיאל ב' מ') lügenhaft, unwaahr.

כדר

כְּדָ שֵׁם כָּלִי לְשׁוֹם בִּי מִים אוֹ קֶמֶח: וְכָדָה עַל שְׂכֻמָּה (בְּרִאשִׁית כ"ד מ"ו) Kug, Gimer: כְּדָה הַקֶּמֶח לֹא תִכְלֶה (מ"א י"ז י"ד) וְתִשְׁכֵּר כְּדָ עַל-הַמְּבוּעַ (וְחִלָּתִי י"ב) הַמֶּשֶׁל מוֹבֵן בְּכָלָל וְלֹא בַּמַּרְטִיו. כְּדָכָד שֵׁם אֲבֵן מוֹבֵה אוֹ זִכּוּכִית יִקְרָה: וְשִׁמְתִּי כְּדָכָד שִׁמְשִׁתִּיךְ (יִשְׁעִי ג' י"ב) funfeinber, Stein, Kriftall: וְרִאמֹת וְכָדָד (יִחְזָקֵאל כ"ז מ"ו) וְנִגְזֹר מִן:

כְּדָדָד שֵׁם לְנִיחָצִי אִישׁ: מִמּוֹ לַפִּידִים יִהְיוּבוּ יִגְדָּדִי אִישׁ יִתְמַלְטוּ (אִיוב מ"א י"א) Feuer, funken, וּבִתְרֻגֵּם אִרְמִית: כְּדָדָדָא, כְּדָדָדִין (שְׁמוֹת ל"ט י"א).

כדר

כְּדִדֹר תֹאֵר לְעֵצִם עֲטוּל סוֹבֵב וּמִתְגַּלְגֵּל אֶל כָּל רוּחַ: כְּדִדֹר אֶל-אֶרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם (יִשְׁעִי כ"ב י"ח) Ball, וְחֲסֵר כ"ף הַדְּמִיוֹן: וְחִנִּיתִי כְדִדֹר עֲלִיךְ (שֵׁם כ"ש ג') תֹאֵר לִמְחַנֶּה שׁוֹבֵנֵת בַּמַּעֲנָל בַּמְחַנֶּה (ע"ש דֹר).

כְּדִדֹר גִּיכֵּ מַעֲיָה: תִּתְקַפְּדוּ כַּמֶּלֶךְ עֲתִיד לְכִידֹר (אִיוב מ"ו כ"ד) יֵשׁ מַפְרָשִׁים שְׁהוּא כִּמוּ קָדָר בַּעֲבָרִית, trübe sein, וְעַל דֶּרֶךְ הַמִּלִּיצָה כִּמוּ הוֹלֵךְ. קָדָר בַּעֲנַת נַפְשׁוֹ, וְלִדָּא כַּמֶּלֶךְ שְׁעִתִּיד לְכַבּוֹשׁ חוֹמָה בִּיד חֹזֶקָה, וְתִתְקַפְּדוּ מִן הַקִּיף, וְעִד יֵשׁ לַפֶּרֶשׁ עוֹר, כִּי יִרְמֹז בּוֹה, עַל כְּדוּרֵי הַמֶּשֶׁחֶק, שְׁהוּא עֲשׂוֹי מִס' עֲצִים עוֹמְדִים, Regel, תַּמּוֹנוֹת עֲטוּלוֹת, וְהָאִמְצֵי שִׁבְתוֹכֶם נִקְרָא מֶלֶךְ, וְהַכִּידוֹר הוּא עֵץ הָעֲטוּל שֶׁמִּגְלָלִין אֹתוֹ לְכֹנֵן אֶל הָעֲצִים הָאֵלֶּה, וְאֲמַר שֶׁחֲצֵרָה תִתְקַפְּדוּ וְתִכּוֹנֵן אֵלָיו כַּמֶּלֶךְ הוּא שִׁמְעוֹתֵךְ אֶל הַכִּידוֹר הַנִּשְׁלָךְ שְׁהוּא הָאִמְצֵי וְנֹחַ לְהַפִּילוֹ: וְאִם הוּא רַחוּק הֵלֵא כָל הַמַּפְרָשִׁים נִרְחֲקוּ בַּמֶּסֶךְ הַזֶּה.

כְּדִדִּלְעוֹמֶר שֵׁם מֶלֶךְ עֵילִם בִּימֵי אֲבִרְהָם (בְּרִאשִׁית י"ד א'): י"ד א':

כהנים היו (ש"ב ח' י"ח) כן הפעל לא יורה לכר
לבישת בגדי כהונה: כי אם על כל קשוט איש מורם
מעם לכבוד ותפארת: כחותן (קהן פאר יסעי' ס"א י').
כָּהֵן תאר למשרת בעבודות האלהית והוא ראש
העם: והוא כָּהֵן לאל עליון (בראשית יד י"ח)
Dienet, Priester: אדמת הכֹּהֲנִים (שם מ"ו כ"ט): היה
כָּהֵן לדוד (ש"ב כ' כ"ז) Staatsdiener, ראש וממונה
על עסקי המדינה: מוליך כֹּהֲנִים שולל (איוב י"ב
י"ט) Staatsmänner: ומידעיו וכֹהֲנָיו (מ"ב י' י"א).
כֹּהֲנֵי שֹׁמֵר: ובקשתם גמִיְהָנָה (במדבר מ"ו י')
Priesteramt: אל אחת הִקְהָלוֹת (ש"א ב'
ל"ו): כמו אל אחת הפקודות.
כֹּהֲנָא, ובס"פ כֹּהֲנִין, בארמית כמו כֹּהֲנִים בעברית
(עורא י' י"ב, מ"ה, מ"א) Priester.
כַּוֵּב לא נזכר רק פעם אחת (יחזקאל ל' ה') והוא
שם ארץ צמון הגזכרת עם מצרים וכוש יחד.

כזה

כָּזָה, העתיד יִכְהֵן, פ"י בנינו נפעל, ענינו שרפה:
כי תלך במדבר לא תִכְהֵן. (ישעיה מ"ג ב')
brennen: ורגליו לא תִכְהֵן (משלי י' כ"ח).
כֹּהֵל שם מ"נ: כֹּהֵל תחת כֹּהֵל (שמות כ"א כ"ה)
Brandmaß, וי"ם מזה: כִּיתִּיחַת ימי (ישעיה
נ' כ"ה) Brandnarbe: ע"ם ה"י מן נהה.
כִּכְהֵן תאר לצרבת אש: סִכְנוֹת אש (ויקרא י"ג כ"ד)
Brandwunde: מחית הִכְהֵן (שם שם כ"ד):
כי צרבת הִכְהֵן היא (שם שם כ"ה) Brandnarbe.

כזה

כָּח שעי', עקר ענינו אין אמן ועצם ויכלת לעשות
דבר או לעצור: יגדל נא כָּח וי (במדבר י"ד י"ז)
Macht, Stärke: הנותן לך כָּח לעשות חיל (דברים
ח' י"ח) Kraft, Vermögen: במה כָּחֶךָ גדול (שופטים
מ"ו י'): וכָּח אין ללדיה (ישעיה ל"ז ג'): אם כָּח
אבנים כָּחֵי (איוב י' י"ב) Dauer, Festigkeit, כי הנוף
הקשה הוא חזק ואינו נופל מדר תחת הכליון.
ויאמר על היכלת בממון. כי ב' כחות משולות
באדם, כח האון וכח ההון: כי-נעצר כָּח להתגבר
(ד"ה א' כ"ט י"ד): ומי יעצורכֶם לבנות (ד"ה ב' ב'
ח'), ומעל עצר מורה על המשך והתמדת הכח
להשלים הדבר אשר התחיל: כִּכְהֵם נתנו לאוצר

יבוא נהה ת' כזה. ע"ש נהה. והחלף והשתתפות
כזה תמצא הרבה בשרשי הלשון כשתדקק: ומה
שדרשו בתלמוד לאות על ירכה יד כזה: הוא
בחלף כ"ף בק"ף מן קחה הברזל, כי ע"ד אין
כחות נופל כי אם על אור ומראה. ואם אין כן
דעת מפרשים אחרים. כי כל מה שאמרו בו עצור
וקמט לחוץ והחוק הוא. ואם תתחקה על דברי
רש"י ז"ל תמצא כונתי בהם בכ"ם בפירושו.

כָּח מלת תאר הפעל לתאר בפעולה השעור
בכמות ובאיכות וברמיון או במקום או בזמן.
יש שהוא נדרף עם מלת זאת: למה תעשה כזה
לעבדיך (שמות ה' מ"ט) biefes: כזה יתן שלמה
לחירם (ש"א ה' כ"ה): למי עוללת כזה (איכה ב' כ'):
כזה תאמרין לאדני לעשו (בראשית ל"ב ה') כזה
אמר עבדך ועקב (שם שם ה') כלשון הזה: ויש
שהוא לרמיון: כזה עשו אבותיכם (במדבר ל"ב ח')
bergleichen, כרמיון המעשה הזה: ההסכן הסכנתי
לעשות לך כזה (שם כ"ב ל') כזה יעשה לך אלהים
וכה (ויסוף ש"א ג' י"ז): כזה יהיה זרעך (בראשית
מ"ו ה') בכמות: נלכה ער-בזה (שם כ"ב ה') borthin,
במקום: שים כזה נגר אחי (שם א' ל"ו) biefer, כמו
פה: וימן כזה וכזה (שמות ב' י"ב) bie und da:
התיצב כזה על-עולתיך ואנכי אקרה כזה (במדבר
כ"ג מ"ו): וכזה תדבקין עם נעותי (רות כ' ח'): לא-
שמעת ער-בזה (שמות י' מ"ט) bist jetzt.
כמו עד הנה
בזמן: יהיו ער-בזה וער-בזה (ש"א י"ח מ"ה) wdhrend
der Zeit. (בכה, ראה בשורשו).

כָּה בארמית מלת תואר הפעל כמו כזה בעברית:
ער-בזה (דניאל י' כ"ה) bist jetzt.

כָּהֵל ענינו יכולת בארמית: האיתך כָּהֵל להורעתי
חלמא (דניאל ב' כ"ו) bist du im Stande, mit
den Traum wissen zu lassen?

כהן

כָּהֵן, העתיד יִכְהֵן, פ"י בנינו פיעל, ענינו שרות
של כהונה: אשר כָּהֵן בבית (ד"ה א' ה' ל"ו)
das Priesteramt verrichten: וְכָהֵן אלעזר (במדבר
ג' ד'): לְכֹהֲנֵי-לֵוִי (שמות כ"ה ג') ויבוא על צד השאלה
על איש הלובש בגדי תפארה. כי כמו ששם כהן
איננו רק העובר בבית ה' להקריב קרבנות. כי אם
הזנה על כל איש חשוב במדינה. כמו: ובני דוד

הפועל: התפקדו וְקִלְקְלוּ (ט"א כ' כ"ו) zer-
 vort. ניתן להם די ספוקם מוזן תצידה .
 ההפעיל דומה לקל ופועל: קסון מְקִבֵּל את-
 העולה (ט"א ה' ט"ד) umfassen: אלמים בת יָבִיל
 (שם ז' כ"ו) enthalten, fassen: נלאיתי הָבִיל (דריסה
 ו' י"א) erdulden, ertragen: ולא יָבִילוּ נִים זעמו (שם
 י' י"א) יאמר על קיום ועמידת דבר בבית קבול שלא
 עיר מדה: בארות נשברים אשר לא יָבִילוּ המים (שם
 ב' י"ג) fassen: יחזקו מים להתקיים בהם כי נגרים ממנו.
 בִּילִי או פִּילִי שם ת"ז לאיש צר עין, נבהל להוון,
 לאסוף ולא ליהנות, מצמצם ומקפיד, וידע
 לו לתת לוולתו מאוסה: וְקִבְלִי לא יאמר שוע
 (ישעיה ל"ב ה') der Welzige: וְקִבְלִי כליו רעים (שם
 שם ז') ורש"י מ' ולבילי, רמאי נוכל חודש רעים,
 der Argflüchtige: כי לדעתו כילי כמו נכילי בחסרון
 הגון מן: בנכילהם אשר נכלו להם (במדבר כ"ה י"ח):
 וְקִבְלִי כליו רעים, בציר"י תחת חיר"ק, כדי לחזונו
 עם מלת כליו הרבוק עמו, והוא לשון נופל על
 לשון, der Argflüchtigen Werkzeuge sind gefährlich.
 *בְּלִלְיָהּ שֶׁתִּזְנֶה ללחם חק נוכר במימדי התפלה:
 מרנסה וְקִלְקְלָהּ Aus- Lebensunterhalt,
 kommen נופל על כל צרכי האדם, מוזן, מלבוש
 ודירה, כשהם מוכנים לפי מדת הצורך.

כז

כֶּזֶן פעל עומד ויוצא, זב"ב. הקל ענינו הכנה
 ותקון: וַיִּכְנְנוּ ברהם אחד (איוב ל"א ט"ו)
 bereiten, formen, bilden. ואחד במקום הזה איננו
 אחד במספר כ"א אחד בהשואה ודמיון einzel.
 כמ"ש בשרש אחד.
 הנפעל יתפרד לכמה מושגים. א) יש ענינו
 זמן והכנה: והיה כֶּזֶן לבקר (שמות ל"ד ב') bereit
 sein, sich bereit halten: כֶּזֶנוּ ללצים שפטים (משלי
 י"ט כ"ט) bereit, bestimmt: לאין כֶּזֶן לו (נחמיה ח'
 י'): והיו כֶּזֶנוּם לשלש ימים (שמות י"ט ט'):
 הכֶּזֶן לקראת-אלהיו (עמוס ד' י"ב) sich aufstellen,
 vorbereiten. ב) ויש בענינו קיום חזק ואמין:
 והממלכה כֶּזֶנוּה (ט"א ב' ט"ו) fest bleiben. וְכֶזֶן
 מחשבותיו (משלי ט"ז ב') יצליחו והיו חזקים
 ומבוררים: שפת אמת תִּבְזֶן לעד (משלי י"ב י"ט):
 לא יִבְזֶן אדם ברשע (שם שם ז'): ורוחו כֶּזֶן חדש

(עזרא ב' ט"ט) כח ממון, כי כן נקרא רכוש האדם
 שרכש ביגיעת כחו: אכלו זרים כֶּזֶן (חושע ז' ט')
 müßsam erworbenes Vermögen: ותם לדיק כֶּזֶקם
 (יקרא כ"ו כ'). ועל הלחות הדורע והפרי: לא תנסף
 תת-כֶּזֶה לך (בראשית ב' י"ג) פריה ודורה: אם
 כֶּזֶה אכלתי בל-יִכְסֶּם (איוב ל"א ל"ט): מן ישבעו
 זרים כֶּזֶךְ (משלי ה' י'): יבש כחדש כֶּזֶי (תהלים
 כ"ב ט'): כֶּזֶי וראשית אוני (בראשית ט"ט ב'). ובא
 פ"א מלא: ולא תעצור כֶּזֶה הדורע (דניאל י"א ז'):
 התרפית ביום צרה צר כֶּזֶה (משלי כ"ד י'): ברב
 כֶּזֶה יתחפש לבושי (איוב ל' י"ח) mit vielem An-
 strängen, צריך עמל רב לשנות לבושי. וי"ם על
 היסורים, selben, ע"ש חשש ואולי ער"י, אם התרפית
 רוחך ביום צרה, אז צר כֶּזֶה, סבלך וצערך יותר
 חזק, כי אמץ רוח ביום צרה יקטין הכאב, ויש
 שם שרץ: את הכֶּזֶה והלשאה (יקרא י"א ל') מין
 עקרב רב כח.

כח

כֶּזֶל פעל ויצא, דב"ב. הקל ענינו מדירת כמות
 המתפרד: וְקִלְשֵׁי עפר הארץ (ישעיה
 ט' י"ב) ausmessen, ושעור הענין שהשליש יביל
 ויחזיק עפר הארץ.

הפועל ע"ד המרובעים, ענינו החזקת מדה
 ושעור, כמו שהמדה מחזיק ותופש דבר הנכנס בו
 לפי מדתו: השמים לא יְקִלְקֶלֶךְ (ט"א ח' כ"ו) um-
 fassen, לא יחזיקו מדתך: ונלאיתי קֶלֶל ולא אוכל
 (דריסה כ' ט') erdulden, ertragen: יאמר על הסבל,
 גדול ממדה שאוכל להכיל: רוח איש יְקִלְקֶל
 מחלדו (משלי י"א י"ד) gedulbig ertragen. כי רוח
 אמיץ וסבול כל צער וכל תלאה: הנצבה לא יְקִלְקֶל
 (זכריה י"א ט"ו) הכשב אשר מנר מלכת לא נשא
 הסבל והעמל אשר בו: ומי קֶלֶל אֶת-יוֹם בואו
 (פלאי ג' ב') aufhalten, ויאמר על המסרר ענינו
 במדה ובשעור הראוי: יְקִלְקֶל דבריו במשפט
 (תהלי ק"ב ה') einzeln, abmessen, ויאמר על הגעת
 מחיה לוולתו בשעור כדי הסמוק: וְקִלְקֶלְתִּי אותך
 שם (בראשית ט"א י"א) verpflegen, והוא מן הפעלים
 אשר הפעל נכלל בת"הם. וענינו והאכלתיך מוזן
 כדי הכיל מחסורך: וְקִלְקֶל את שיבתך (דוד ד'
 ט"ז): והוא יְקִלְקֶלֶךְ (תהלים נ"ה כ"ג):

בקרבי (תהלים ג' י"ב) קיים וחזק בדרך אחר : אשר הבית נבון עליהם (שופטים ט"ז כ"ז) : כי נבון הדבר מעם האלהים (בראש' ט"א ל"ב) : fest beschloß : נבון למועדי רגל (איוב י"ב ה') ע"ש למד : והנה אמת נבון הדבר (דברים י"ג ט"ו) מבורר חזק, @- : wißte : נבון כסאך מאז (תהלים צ"ג ב') : ושבתם אלי אל-ינבון (ש"א כ"ג כ"ג) : gewiß : כי בא שאל אל-ינבון (שם כ"ו ד') : wißlich : אשר ידי תבון עמו (תהלים ס"ט כ"ב) חזק ואמין : מחשבות בעצה תבון (משלי כ' י"ח) תתקיים. ג) ויש בעניני ראווי וישר : כי לא דברתם אלי נבונה (איוב ט"ב ד') : aufrichtig : gewiffenhaft : כי אין בפיהו נבונה (תהלים ה' י') כי כאשר יביון המחשבה אל הדבור נקרא נכון נכונה : יפנו יחדו על שפתוך (משלי כ"ב י"ח) : übereinklimm : הסכמת הדבור והמחשבה : וכל-דרכיך יפנו (שם ד' כ"ז) יהיו מומונים ומוגבלים ולא יהיו משתמעים לתוי אפי, או יהיו מסכמים בלתי מתנגדים : ולבם לא-ינבון עמו (תהלים ע"ח ל"ז) אין הלב מסכים לדבריו : לא נבון לעשות בן (שמות ח' כ"ב) : schidlich : אין פעולה הזאת מתישבת וראוי במקום הזה, וכן יאמר על גמר הדבר בצביונו ובתקונו הראוי : שרים נבנו (יחזקאל ט"ז ז') מתוקנים על שלמותם : עדי-נבון היום (משלי ד' י"ח) עצמו של יום.

הפעל עקר ענינו יסוד דבר על ענין מה בתקון וקיום מתמיד : בונן למשפט כסאו (תהלים ט' ח') : fertigen : בונן שמים בתבונה (משלי ג' י"ט) : zureich : ten, bereiten : בוננת ארץ ותעמר (תהלים ק"ט צ') : וכוננתי את-כסאו (ירמ' א' י"ז י"ב) : befestigen. ועמו מה שהוא כונה על דבר מיוחד : בוננו הצם על-יתר (תהלי י"א ב') : richten, spannen : תבונן על פניהם (שם כ"א י"ג) ונבון לחקר אבותם (איוב ח' ח') : nach-benten : כון במחשבה לחקור.

ההפעל כולל כל ג' המושגים הנכללים בנפעל, מ"ש הזמנה ברבור או במעשה במקום או בזמן : אל-מקומו אשר-הקין לו (ירמ' א' ט"ו ב') : beflimmen, zubereiten : על-העץ אשר הקין לו (אסתר ו' ד') : אל המקום אשר הקינוני (שמות כ"ג כ') : הקינו את אשר יביאו (שם ט"ז ח') : הקינו לארץ מטר (תהלי' קס"ז ח'). הכנה בזמן : וקינו את המזנה (בראשית ט"ג כ"ט) : הקין בקין לחמה (משלי ו' ו') : סוס מקין ליום מלחמה (שם כ"א ל"א) : הוא קין דרכי (שם כ"א

כ"ט) : beflimmen, במורה ורבור. כי מעשי האדם אם להצלחה או לאסון מסודרים לו מאת השם, כי הכל בירי שמים חזן מיראת שמים. ובהכנה נכלל סדור והישרה : הקינו ונפרקה (איוב כ"ה כ"ז) : ordnen : מקין תבל בחכמתו (ירמיה' י' י"ב), והוא קרוב למה שלפניו. כי המקין דבר מסדר אותו בערך הראוי ובשעור, ומ"ש מענין קיום וחזוק : בתוך הירדן הקין (יהושע ג' י"ז) : fest : פעמי הקין באמרתך (תהלים ק"ט קל"ג) : befestigen : קהקין מלכות רחבעם (ירמ' ב' י"ב א') : להקין אותה ולסערה (ישעיה' ט' ו') : על-ההקין האלהים לעם (ירמ' ב' כ"ט ל"ז) : עז עולם אקין זרעך (תהלים ס"ט ח') : לבו נא הקינו עוד (ש"א כ"ג כ"ב) : fest überzeugen, שייעשו פעולות שיתחזקו ברעת מה שחשבו, ויתקיימו דבריהם כי אמת הם. ומ"ש מענין הישרה וראוי וצדק : כל-לבבו הקין לדרש האלהים (ירמ' ב' ל' י"ט) הישר לבו : דור לא-הקין לבו (תהלים ע"ח ח') : aufrichtig : denken, ישר ונאמן : תקן אמונתך בהם (שם ס"ט ז') : אמ-אתה הקינות לבך (איוב י"ח י"ג) : הקינות מאור ושמש (תהלים ע"ד ט"ו) : וקין לבבם אליך (ירמ' א' כ"ט י"ח). וכל מ"ש מענין זה מחובר אל לב. וקרוב לזה : ולא יקין לדבר בן (שופטים י"ב ו') במיבן טבעי לא היה לו הישרה לדבר ישר כראוי. ויתורגם : gefährt, Gefährlichkeit haben : כי ההכנה והכשר נופלים לענין אחד. ע"ש כשר. וכל מ"ש מע"ג הוא כוננת הלב והמחשבה אל הישרת הענין.

ההפעל : גם הוא למלך הובן (ישעיה' ל' כ"ז) : vorbereitet werden, beflimmt sein : ורקין בחדר כסאו (שם ט"ז ח') : befestiget werden : ורקין הסבך (נהם ב' ו') : und das Schutzbach wird aufgerichtet : ההתפעל : ובתבונה יתבונן (משלי כ"ד ג') : flach : bauenhaft machen, ובלי תיז : תבנה ותבונן עיר מיוחד (במדבר כ"א כ"ז), והוא מבנין התפעל : בצדקה תבונני (ישעיה' ג"ד י"ד) וע"א. ירצון ויפוצנו (תהלים ג"ט ח') : flach tüßten : מבינים עצמם למלחמה.

בן שם תיז לבטים הדבר ומכונן ומחזיקו : ועל-השלבים בן (ש"א ו' כ"ט) : Boffament, Fußgeßell : כי יסוד הדבר מחזק ומכונן אותו להיות קיים על ענינו : ואת הביור ואת בנן (שמות ל' כ"ח) : Gefell : ועמד על בנן (ירמיה' י"א כ') : בל יחזקו-בן-תרנים (ישעיה' ל"ג ל"ג) לדעת החכם Gesenius מירושלם ויסוד

קריב לשרש כון במוכן יבא השם הזה על שני הענינים (ע"ש תכן).

בין שם עיר במלכות צד (ר"ה א' י"ה ח') ולעמט זאת נזכר (בשטאל ב' ח' ח') בְּרַעֲיָ. אולי הוא המקום הנקרא Conna על הר הלבוני בין Laodicea ובין עיר שמש (Heliopolis).

כוס

כּוֹס ש"ת נדרף לנביע אשר מסכו בתוכו היון די צורך וסזוק לכל הקרואים לבית המשתה, והיה רכבו לעבור ולסבב מיד ליד על כל המסובים על השלחן, כאשר היה המנהג והנימוס אצל העמים הקדמונים מימי קדם, וזאת הברלתו מן הנביע אשר הוא כלי השתיה אשר לכל אחד ואחד בפני עצמו. כן הוא דעת חכם מפואר אחד, ואם תדקדק היטב במליצת כתבי הקדש, תמצא כי כנים דבריו: אל-בוס פרעה (בראש' ט' א'), Becher, Kelch: כי יתן בְּכֹס עינו (משלי כ"ג ל"א). כשהיו מראה עינים בכוס: גביעים מלאים יין וְכֹסֹת (ירמיה ל"ח ה'): כמעשה שפת כוס (נ"א ד' כ"ח). ע"ד גביעים משקדים. ולפי שיין נשתמש במליצה לשובה ולפורענות, ע"ש יין, לכן יבוא גם הכלי שהיו בו לשמש לענין זה: כוס ישישועות אשא (תהלים ק"ו י"ג), כוס שעליו יברך על הישועות: כוס תנחומים (ירמיה ט"ו ז'): כוסי יהיה (תהלים כ"ג ה'): מנת חלקי נְכֹסִי (שם ט"ז ה'), כולם לשובה: כוס חמתו (ישעיה נ"א י"ח): כוס התרעלה (שם סג כ"ג): גם עליך תעבר־בֹּס (איכה ד' כ"א): כוס אחותך תשתי (יחזקאל כ"ג ל"ג) מנת כוֹס (תהלים י"א י'). כולם לרעה, לתשלום פורענות.

כּוֹס שם עוף מדברי: ואת־הַכּוֹס ואת־הַשֶּׁלֶךְ (ויקרא י"א י"ד) Ugu, Belikan.

כור

כּוֹר שם כלי שמתוך הצורה בו כסף וזהב: כרתוך כסף בתוך כור (יחזקאל כ"ב כ"ב) Schmelzofen: מצרף לכסף וכור לזהב (משלי י"ז ג'): סבור הברזל (דברים ד' כ'). דמה המצרף לכור, שבו נצורפו בני ישראל ע"י יסורים ורדוים, ע"ד: בחרתוך בְּכֹר עני (ישעיה ט"ה י'). ר"ל בדרתוך ובתנתוך, כמו כסף נכרד לשון ערוסים, והכור שהשתמשו לצרף

והבסים של התרן, das Gefelle ihres Maßes [ber auferichtet wird] ועצה־שנקרא השירות וההתמנות שאדם ממנה עליה כן לפי שהיא קיומו: והשיבך על־כֶּנֶךְ (בראשית ט' י"ג) Stelle, Amt כי השירות במים למשוכו. ועצהש עוד: כְּנִצְדָקָה לחיים (משלי י"א י"ט) סדר וסמך. ויש מה שענינו נכון אמת וישר. והוא ש"ט או ת"הש או ת"הם: כן דברת (שמות י" כ"ט) recht. בזמן נכון ומומן לכך: כן בנות צלפחד דוברות (במדבר כ"ז ז'). דבריהן מכוונות לענין: וגבורתם לא כן (ירמיה כ"ג י') un recht: כן באו (יהושע ב' ד') richtig: ולא־מצא להם (שופטים כ"א י"ד) המספר בנשים לא היה מכוון לחשבון האנשים על השיעור. והרבו: כָּנִים אנהו (בראשית ט"ב י"א) rechtchaffen, schiff, או ממנים אנו להבין אכל. ומלת כן לשער ודמיון ע"ש כן.

מְכֹז שם ת"ז למושב קבוע מסודר וחזק: כֶּזֶן לשבתך (שמות ט"ו י"ד) feher, bestimmter Sitz: כֶּזֶן כסא (תהלים צ"ז ב') על כל־מְכֹזֵי הִרְצִיּוֹן (ישעיה ד' ה') הוא המקדש: ואביסה בְּכֹזְנִי (שם י"ח ד'): להעמידו על־כֶּזֶנו (עזרא ב' ט"ח) על תלו ויסודו הראשון. ובס"נ: וזה מעשה הקבוצה (נ"א ז' כ"ח) Gefell, Pfeffel: והניחה שם על־קֶנֶתָה (זכריה ה' י"א). ור"ז: יסד ארץ על־מְכֹזִיָּה (תהלים ק"ד ה'). ור"נ: וְהַקְבֹּצוֹת אשר עשה שלמה (מלכים ב' כ"ה ט"ח).

כְּנָנִים שם עבודה מה מעובדי פסל: לעשות כְּנָנִים למלכת השמים (ירמיה י"ח) הוא קרבן מאֲמָה תגור ורקיני מצות, אשר הקריבו לאיליהם, kleine Opferkuchen: עשינו לה כְּנָנִים (שם ט"ד י"ט): ואת קיון צלמיכם (שמות ה' כ"ח), הוא ככב שבתאי בל' ישמעאל Saturnus.

*הַכְּנָה שם"נ, נמצא בדכ"א, וענינו או טבעי שהוא יומן Vorbereitung, Zubereitung או מוכרי על הכשר וקניני המעלות להשנה בלמודים, Anlage, Fähigkeit, Fertigkeit מן: ולא יָבִין לדבר כן. תְּכֹנְנָה שם מ"ז: ואין קצה לתְּכֹנְנָה (נחום ב' י') הכסף שהבין: צורת הבית ותְּכֹנְנָה (יחזקאל מ"ג א') Beschaffenheit: אבוא עֲדֵת־תְּכֹנְנָתוֹ (איוב כ"ג ג') מקום מכן שבתו. ולפי ששרש תכן

תחולתו נקבקה (איוב ט"א א') *ist in seinem Ver-
trauen getäuscht finden*

הפעל עיקר ענינו מבטיח או בוטח על דבר ואינו מקיים לו הבטחתו ההוא, וע' ש' כחש: לא-
יִכְזָבוּ מִמֶּנִּי (שעיה נ"ח י"א) *ver-
täuschen, trügen, ver-
fliegen, fliegen, rül* לא יכלה תקות הבוטחים בם: אל-
תִּכְזָב בְּשִׁפְחָתְךָ (ט"ב ד' ט') *täuschende Hoffnung*
machen, שלא תקיים הבטחתך: לא איש אל יִכְזָב
(במדבר כ"ג י"ט) *trüglische Hoffnung machen*, שידבר
טוב ולא יקיים, כי יש בידו לקיים הבטחתו:
ובלשונם יִכְזָבוּ (תהי' ע"ה ל"ה) *ver-
täuschen*, מבטיחים
בפיהם להיות טוב ולא יקיימוהו, ע"ד ויפתוהו
בפיהם: ועל-שנים אִם-יִכְזָב (איוב ו' כ"ח) *über-
treiben*, לא דברתי דבר שלא קיימתי, מתהלל
בדברים שאין בי: על משפטי אֲבָנִים (שם לד')
*ver-
täuschen*, העל היסורים אהיה כוזב ואדבר בדברים
שאִינִם, לומר דברי חנופה שצדק שומטי? לא כן,
אך אשנה, כי אנש חצי כלי פשע: או מי שידבר
דבר על משפטי אותו אכזב ואמר, לא כן כי
אנש כו': עד אמונים לא יִכְזָב (משלי י"ד ה'), הענין
לא לבר שלא ישקר דבר שיודע בבורו שאינו
אמת, כי גם לא יבטיח דבר לוולתו אם לא יודע
שיכול לקיים דבריו. כי הכוזב קל מן השקר והכחש,
וכל שקרן כוזב ולא כל כוזב שקרן. כי המבטיח
דבר לוולתו בדמיון מחשבה שיוכל לקיים הדבר
ולבסוף נמצע ממנו קיומו, הוא מכוזב אבל לא
שקרן. כי השקרן יודע בשעת דבורו שדבריו
אינם אמת.

ההפעל: מִי־יִכְזָבְנִי (איוב כ"ד כ"ה) *wer
mich täugen strafen?* נכלל הפעל בת"פ מי יוכיח
בי שדברתי כוזב.

קִזָּב שִׁמְיוֹ או ת"הש ע"ם קהל שקר: שוא ודבר-
קִזָּב (משלי י"ח) *Betrügerei*: וטוב רש מאיש
קִזָּב (שם י"ט כ"ב) אמר, תאות אדם חסדו, החפץ
והרצון הטוב להשיב הוא החסד, וטוב רש ברצונו
הטוב אף שאינו יכול לקיים, מאיש כוזב מבטיח
ואינו מקיים: ותדבר אלי קִזָּבִים (שופטים ט"ז י')
התלת בי בהבטחת דברים שאינם כן: ויפת קִזָּבִים
מרמה (משלי י"ד כ"ה): והוא להם קִזָּבִים (שם כ"ג
י'): בכובכם לעמי שמעי קִזָּב (יהושע י"ט) *tau-
schen*, כלם על מקוה טוב מדבר ואינו.

אותה היה כוז עני, ולא במד כמפ. — ומה: כי
זהב באש יבחן, וכן אדם קבור עני (בן סירה ב').
פִּזָּר שֶׁם מדה ללח ויבש, שזה לחמר שהוא ל'
סאה: שלשים פז סלת (פ"א ה' ב'): ועשרים
פז שמן (שם שם כ"ה): פִּזָּרִים עשרים אלף (ד"ה
ב' ב' ט').

מִכְזָּדָה ת"הש כמו מנודה מן גרות: קבורתיך
ומלדותיך (יהושע ט"ז ג') *Banberenschaft*,
ובשורק: בארץ קבורתיך (שם כ"א כ"ה): על ארץ
קבורתם (שם כ"ט י"ד), והנכון כי אלה ענינם קרבה
ואהבה, *Verwandtschaft*, והוא מתישב יותר לענין
מלדותיך, ומה:
מִכְזָּדָה: כלי חמס קבורתיכם (בראשית ט"ט ה'),
וענין הביאר שם.

כוש

כֹּשׁ שֶׁם מדינה מרה, אשר אנשיה מראה עורם
שחור: מדרו ועד כוש (אמרת א' א') *Äthiopien*,
Äthiopien: היהפך כֹּשִׁי עורו (יהסיה י"ב כ"ב) *ein
Äthiopier*, שם היחס לאיש מארץ כוש: כיראשה
קשית לקח (במדבר י"ב א'): תבֹּשִׂים והלבים (ד"ה
ב' ט"ז ח'), הלא כבני כושִׁים אתם לי (עמוס ט' ו')
Abstammlinge der Äthiopier.

כזב

קִזָּב פעל עומד ויוצא, דב"ב. הקל עומד וענינו
לתאר איכות העצב שהוא דבר בוגד כלה
והפסק ואין בטחון בקיומו: כלה-האדם כִּזָּב (תהי'
ק"ו י"א) *täuschendes, trüglisches Wesen* וררד"ק
בשרשיו יאמר: פירוש הפסק הזה: האמתני
(אמנה גדולה היתה לי) כי אדבר (ולעת) אני ענית
סאר (עת רבים קמו עלי, כי גם אוין) אני אמרתי
בחפזי (ולטם) כל האדם כוזב (באמרים, כי לא לו
תהיה המלוכה, והבטחון הגדול בלבי לעת צרה
כזאת הוא אמנה גדולה) שאין כמו בטחון זה
בקיומו ובהבטחתו.

הנפעל: מִי־יִכְזָבְךָ, ונקבזה (משלי י"ז) *ist
getäuscht finden*, אמר אל תוסף על דבריו, בתקוה
ותחולת שהוא טוב, ואם יוכיח כן אמתת הענין,
תראה כי רמית אותך, כי כל כוזב אינו מכון
לשקר, אך הוא מיחל הטוב מדבר ואינו: הק-

[אשר שמעו] מאבותם (איוב ט"ו י"ח): לא כְּחֻדִּי
חֹסֶד (תהלים ט' י"א): כִּדְלֹא כְּחֻדִּי אִמְרֵי קִדּוּשׁ
(איוב ו' י') verlegen, zurückhalten. או לא כְּחֻדִּי
מלעשות ולקיים.

ההפעיל: יִכְחֻדְנָה תַּחַת לְשׁוֹנוֹ (שם כ' י"ב)
והענין, יעלים. והשאר כריתה והשמדה: והיבט
יִכְחֻדְתִּי (שמות כ"ג כ"ג) vernichten, כמו אכלה
אותו, או כמו וגרשתיו מן הארץ, ולא מיתה מסש:
וְלִכְחֹדֵד וְלִהְשֹׁמֵד מַעַל וְגו' (פ"א י"ג ל"ד): לכו
וְנִכְחֹדֵם מִגּוֹ (תהלים ט"ג ה').

כחל

כָּחַל מַעַל יוֹצֵא, בָּנִינוּ קָל. עֲנִינו הַתִּיפּוֹת עֵין
סָבִיב בַּצֵּבַע לְקִישׁוֹשׁ: כְּחֻלָּת עֵינֶיךָ (יחזקאל
כ"ג ט') schmelzen, ובתלמוד לא כְּחֻלָּל ולא שָׂרַק
ולא פָּרִיס וְעֵלַת חָן, גַּם הַשֵּׁם מִזֶּה נִמְצָא בַּתְּלָה:
יִכְחֻלֵּל בַּשְּׁפוּפֹת, הוּא הַכֹּל אֲשֶׁר בּוֹ יוֹתֵן הַכֹּחַל
עַל עֲפֻעֵי הָעֵינַיִם. — וְהִנֵּה הַכֹּחַל הוּא הַפֶּה,
וְכֵן קוֹרִין לוֹ בְּעֵרְבֵי אֶל־כְּחֹל (הרד"ק). וְלִדְקָה
גַּם חֲלִיל מִזֶּה כְּהַפְּךְ אֲרִיזוֹת וּשְׂרָשׁוֹ חֲלֵל וּשְׁנִיָּהם
מִזִּים אֲרִיזוֹת הַצֵּבַע, וְאִמֵּר תַּחַת מַה שֶּׁאִמֵּר
יִצְבַּע עֵינֵי בַּכֹּחַל, יִצְבַּעֵנו הוּא עַל יְדֵי שְׁתֵּי יָדַי.

כחש

כָּחַשׁ מַעַל עוֹסֵד וּיוֹצֵא, דְּבִיב. הָקַל עֲנִינו דְּלוֹת
בָּשָׂר וְרוּחַן וּפְחַת: וּבְשָׂרֵי כָּחַשׁ מִשְׁשָׁן
(תהלים ק"ב כ"ד) schwinden, abgehen, mager sein.
הַנִּפְעֵל עֲנִינו הַמַּעַשׂ וְהַשְׁפִּיל עֲצָמוֹ לִפְנֵי זֹולָתוֹ:
וְיִכְחֹשׁ אֲוִיבֵךְ לָךְ (דברים ל"ג כ"ט) sich verlegen, b. s.
schmelzen. אֵף שֶׁשְׁנֵאֵה בְּלִבְכֶּם, מַחֲמַת יִרְאָה.
הַפִּיעֵל עָקַר עֲנִינו כְּפִירָה בְּדַבָּר לֹמֵר עַל יֵשׁ
אֵין, או עַל כָּל מַעֲשֵׂה, או עַל מַעֲשֵׂה הַנֶּעֱשֶׂה שֶׁלֹּא
נֶעֱשֶׂה, וְהוּא הַפֶּךְ כּוֹב. כִּי כּוֹב אֹמֵר עַל אֵין יֵשׁ
ר"ל שִׁיבֹא דְבַר אֵין, וְלֹא בֹא, הוּא כּוֹב. וְקִשּׁוֹר
בְּבִיַּת או בְּלִמֵּד, וְכ"ש נִקְשֵׁר בְּבִיַּת עֲנִינו או
כְּפִירָה בַּמִּצִּיאוֹת וְזֹולָתוֹ או בְּקִינֹתוֹ: וְכָחַשׁ בְּעִמְיֹתוֹ
(ויקרא ה' כ"א) ableugnen, כּוֹפֵר דְּבַר הַנִּתֵּן לוֹ וְאִמֵּר
לֹא נָתַן לוֹ, ע"כ נִפְלַח בּוֹ תַּמִּיד עֵינָיִן לֹא: וְכָחַשׁ בַּה
(שם שם כ"ב) לֹמֵר לֹא נָתַן לִי: וְכָחַשׁ בּוֹ לֹא
רִאיוֹתִךְ (איוב ח' י"ח): כָּחַשׁוּ בַּהּ וְאִמֵּר לֹא הוּא

אֲכֻזָּב ת'הש: תְּהִיָּה לִי כִּמוֹ אֲכֻזָּב (דמ"ט י"ח)
ein untreu geworbener Freund: בְּתִי אֲכֻזָּב
לְאֲכֻזָּב (מִכָּה א' י"ד) Täufung. Untreue, לְשׁוֹן
נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.

כָּזָבָא שֵׁם מָקוֹם נֹכַח בְּד'הי (א' ד' כ"ב), וְאוֹלִי
וְהוּא הַמָּקוֹם הַנִּקְרָא כָּזִיב (בְּרֵא' ל"ח ה').
כָּזָבִי שֵׁם בֵּת צוֹר רֹאשׁ אֹמֹת בֵּית אֵב בְּמִדְיָן
(בְּמִדְבָּר כ"ה י"ח).

כָּזִיב שֵׁם מָקוֹם כְּנִל, אוֹלִי הוּא הַנִּקְרָא בַּמָּקוֹם
אֲחֵר אֲכֻזָּב.

כזר

אֲכֻזָּר שֵׁם או תֹּאֵר לֹאבִיר לֵב נַעֲדָר כָּל חֲגִינָה
וְחִמְלָה: וְרֹאשׁ פְּתִינִים אֲכֻזָּר (דברים ל"ב ל"ג)
grausam: לֹא־אֲכֻזָּר כִּי יַעֲרִינוֹ (איוב ט"א כ'), לַעֲמוֹד
בְּנַפְשׁוֹ לְהַעֲדִיר אוֹתוֹ. וּבִתְנוּסַת יָד: וּמִלֶּאךְ אֲכֻזָּרִי
(שְׁלִי י"ז י"א): אֲכֻזָּרִי וְעִבְרָה (שְׁעִי י"ג ט'): מוֹסֵר
אֲכֻזָּרִי (יִרְמִיָּה ל' י"ד), וּפְרוֹשׁ מוֹסֵר אָדָם אֲכֻזָּרִי,
כִּי מוֹסֵר סֹסֶךְ בַּפֶּתַח, וְכֵן אֹמֵר שֵׁם מִכַּת אֲוִיב
אֲכֻזָּרִי: וּשְׁנוֹתֶיךָ לְאֲכֻזָּרִי (שְׁלִי ה' ט'). וְכִסֵּנָה:
אֲכֻזָּרִיָּה שֵׁן מוֹפֵשֵׁט מִן אֲכֻזָּר: אֲכֻזָּרִיָּה חֲמָה
(שם כ"ז ד') Grausamkeit, ר"ל: הַחֲמָה
כְּשֶׁתַּלְחֵב הִיא אֲכֻזָּרִי.

כחד

נִכְחַד מַעַל עוֹסֵד וּיוֹצֵא, גִּבִּב. הַנִּפְעֵל עֲנִינו
שְׁלִילָה וְהַעֲדָר דְּבַר, או הַעֲדָר יִדְעָה או
הַעֲדָר הַגּוֹף וְהַסֶּרֶת: לֹא נִכְחַד עֲצָמִי מִסֶּךְ (תהלים
קל"ט ט"ו) verhehlen, verborgen sein: הַעֲדָר יִדְעָה:
וְכֵן דְּבַר לֹא יִקְחָד מִן הַמֶּלֶךְ (ש"ב י"ח י"ג) מִיִּדְעָתוֹ:
אִם לֹא נִכְחַד קִימָנו (איוב כ"ב כ'), בִּאֲמַת נַעֲדָר
וְאִבֵּר הַיָּקוֹם וְקוֹיִם עֲצָמָתָם וְגַם יִתֵּרֵם אֲכֻזָּרִי:
וְאִמֵּר יִשְׂרָאֵל נִכְחָדוּ (שם ד' י') מִן הָאָרֶץ: וְעֵרִים
נִכְחָדוֹת (שם ט"ו כ"ח) מוֹשְׁבֵיהֶן: וְנִכְחָדוּ מִן־הָאָרֶץ
(שְׁמִי ט"ו ט'). וְנוֹפֵל הַלְשׁוֹן־הַזֶּה עַל אֲבִירָה וְהַשְׁמָדָה,
כִּי בַּהֲפָקָה דְּבַר, נַעֲדָר יִדְעָת מִצִּיאוֹתוֹ מוֹלָתוֹ:
וְהַנִּכְחָדָת תִּכְחָד (זכריה י"א ט'), הַרְאֵשׁוֹן חֲסֵר
לְשׁוֹנוֹ נַעֲדָר יִדְעָת מִצִּיאוֹתוֹ, וְהַשְׁנִי הַעֲדָר
מַחֲלֵשׁ וְכִרְיָתָה לְנִסְרֵי מִן הָאָרֶץ.

הַפִּיעֵל: וְלֹא תִכְחַד מִמֶּנּוּ (ש"א ג' י"ח) verhehlen:
לֹא־נִכְחָדוּ מִאֲרִיזֵי (בְּרֵאשִׁית ט"ו י"ח): וְלֹא תִכְחָדוּ

כפירת ממון *Beug*: מאלה ומבְּחֶשׁ יספרו (תהלים
נ"ט י"ג): סבבני בְּחֶשׁ (הושע י"ב א') *falsche Scheu*:
felei, חנופה: אכלתם פרי קֶחַשׁ (שם י' י"ג):
ובְּבִחְשֵׁיהֶם שרים (הושע י' יג'), כפירת ממון,
ובמשקל קֶחַשׁ: בנים בְּחֶשִׁים (ישעיה ל' ט') *lügen-*
hafte Brut, ושם יִתְקַחֶשׁה בתלמוד ירושלמי שערדים
האחרונים כופרים, ושוללים המעשה שהעידו
הראשונים, ויאמרו לא הוא.

כי

כִּי מלת הטעם והענין לקשר המשפטים המתיחסים
זע"ז בהתייחסות מה, והוא על כמה הוראות
ונגזר עם כמה מלות: (א) כמעט אם התנאי: כִּי
תפגע שור איבך (שמות כ"ג ג') *wenn*: כִּי תקנה
עבר עברי (שם כ"א ב'), ר"ל אם יקרה כך, יהיה
משפטו כך, והוא ל' אי. אך מלת אם יבוא בדבר
מצד ורואי, וזה יבוא רק בדבר הרשות. (ב) כמעט
פן: וְכִי תאמר בלכבך (דברים י"ח כ"א), פן תעלה
המחשבה הזאת *vielleicht*, והוא ל' רילמא, ו
כמעט
יען כאשר המשפט הבא נתינת טעם על המשפט
שקדם לו: ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים
בִּיקְרִיב הוא (שמות י"ג י"ד) *well*: כִּי אמר אלהים
(שם שם י"ד) *benn*, הראשון טעם על מה שעבר
ונודע, ולא נחם, נעתק במלת *well*, והשני נתינת
טעם על דבר שיחדש, פן ינחם, נעתק במלת *benn*:
כִּי לֹא יראני האדם וחי (שם ל"ג כ'), *benn*, כי לא
יחיה האדם אשר יראני: כִּי עשית זאת (בראשית
נ' י"ד) *well*: בִּיעֵם קשה־עֵרֶף הוא (שמות ל"ד ט'),
טעם אל: וְלֹךְ נָא ה' בקרבני, כי המלאך לא ישא
לפני: כִּי עֲבַדְךָ עָרַב אֶת הַנֶּגֶד (בראשית ס"ד
ל"ב), טעם אל דבר נסתר במאמר, והוא ל' דהא.
(ד) כמעט אשר כשהמשפט הקודם סבה למשפט
הבא: מִי אֲנִיכִי אֶלְךָ אֶל־פִּעֵזָה (שמות נ' י"א)
baß: הכף וזכר וצלמנע עתה ביידיך כי נתן לצבאך
לחם (שופטים ח' י'), שיהיה סבה לחת: מה לי
וְלֹךְ בִּירֵבֶבֶת אֵלַי לֶחֶם (בראשית שם י"א י"ב):
מה־כחי כִּי אֵיחָל ומה־קצי כִּי אֲאִירָךְ נפשי (איוב
י' י"א). או כשהמשפט הבא ביאור המשפט הקודם,
ר"ל שהוא כלל הפעול של נשוא המשפט הקודם:
וישמע אברהם־כִּי נשבה אחיו (בראשית י"ד י"ד).

(דמיה ה' י"ב): פֶּן־יִתְקַחֶשׁוּ באלהיכם יהושע כ"ד
כ"ה כפירות המציאות: ולא־תִקְחֶשׁוּ ולא־תִשְׁקְרוּ
ויקרא י"ט י"א). הכחש הוא כפירת דבר במה
שמוקד לזולתו, והשקר אינו נופל כי אם בדבור
בלבד האומר דבר שידע בו שאינו אמת בין
בחייב ובין בשלילה, בין לשוֹב ובין לרע, או מה
שהוא היסד האמת במושכלות: וואביא לך משל
על ג' הלשונות, כוב, כחש, שקר, המבטיח לאיש
להלותו מחר מאה זוז, ומחר בא ואמר אין לי, והו
כוב, תבעו איש מאה זוז שהלוה לו, והוא אמר
לא הלוית לי מאומה, או רק נ' זוז היתה ההלוואה
הז' כחש: תבעו ק' זוז שהלוה לו, והוא אמר הא
לך ק' זוז במתנה, כי לא הלוית לי, והו שקר].
ובלא קשור לעז': פֶּן אשבע וְכִחְשֵׁי ואמרתי מי
ה' (משלי ל' ט'): נגבו ונִם בְּחֶשֶׁן (יהושע י' י"א)
ableugnen, לאמר לא נגבו: וְתִקְחֶשׁ שורה לאמר
לא צחקתי (בראשית י"ח ס"ח), וט"ש נקשר עם לט"ד
רבו ענינו חנופה ע"ד הודאתו בנפועל: בני נכר
יִתְקַשְׁרוּ־לִי (תהלים י"ח ט"ה) *Schmeicheln, heucheln*.
יכפרו שהם שונאים אותי ויכנעו לי: משנאי ה'
יִתְקַשְׁרוּ־לִי (שם ס"א ט"ו) *flösch* (Schmeigeln): אדרת שער
למען בְּחֶשׁ (זכריה י"ג ד') *heucheln*, כי בן דרך
החנפים והנעלמים חיצונה מכחש פנימיותה, ובא
ב"ם בל' שלא לעז': בְּחֶשׁ לו (ס"א י"ג י"ח), יתכן
שכחש לנביא האמת, נבואתו האמת, ואמר לו
נבואה שלי, או ענינו שחנף לו בדברים להאמין
בו: כִּי־תִקְחֶשְׁתִּי לֹאֵל מַמְעַל (איוב ל"א כ"ה) הלמד
במקום ב"ת, כי הספר הזה יוצא בכללו בדרכי
הלשון מכל ספרי תנ"ך: ובא: פֶּן אשבע וְכִחְשֵׁי
ואמרתי מי ה' (משלי ל' ט') *lügen, Gott verleugnen*:
בְּחֶשׁ מעשה־חזית (חבקוק ג' י"ז), כאלו אמר לא היה
לי פרי, או לפי שהזית מביא שמן, ובהעדר פריו
הוא כחוש הפך שמן.

ההתפעל כמו הנפעל: בני נכר וְתִקְחֶשְׁרוּ־לִי
(ש"ב כ"ב ט"ה) *heucheln mit*, ר"ל יתראו כחנפים לי
מרב פחדם ממני, כדרך איש בזוי הנכנע לפני
איש גדול להטות אליו חסד.

בְּחֶשׁ שם־ז'. יש מ"ש מענין הקל: בְּחֶשֶׁן בפני
יענה (איוב ס"ו ח') *abgeheßtes, magereß*:
Musfressen, כמו בהמה יִקְחֶשֶׁה בתלמוד, ויש מ"ש
מענין מיעול, הו עיר דמים כלה בְּחֶשׁ (נחום ג' א')

כן אבל הוא החנית, *Wife*. לפי שאמר אח"כ ועץ חניתו כמגור אורנים ולא נזכר חנית. והנה נאמר: להב חנית וקידון (איוב ל"ט כ"ג). ואולי חנית הוא רמח בלי עץ וקידון הוא רמח ובית יד שלו עץ: וישחק לרעש קידון (איוב מ"א כ'). ונמצא למעמים שם כידון. באומן שאפשר להאמין, כי היה בימים הראשונים על ראשו למעמים נס פרוש כרמות דגל, ויהי ביד ערכי המערכה. למען ידעו אנשי החיל את מצבם, לקחת עמדתם אל נכון: נסה קידון אשר בדרך (יהושע ח' יח). ויהושע לא השיב ידו אשר נסה קידון (שם ח' כ"ג) והחכם Bochart אפר כי קידון נגזר מן קיד *Berberben*, ובאופן זה נוכל לומר כי קיד *Qid*, נגזר מן קרב, *verberben*, *verberben* (קיל בשרש כול).

כים

קִימָה שם תאר למחברות הככבים: עש כסיל *Spieglern ober Sieben* (איוב מ' ט'). *geflirt* צורה אחת מחבור ו' ככבים במול שור: התקשר מערנות קִימָה (שם ל"ח ל"א) *faupf du die* *Wande der Spieglern*? כי מליצי בני קרם ישירו בשיריהם לרוב מן קשורי הכימה *Spieglernbinde*, ולפי מערנות הוא לשון שני עם ערנים, או בחילוף, כמו אענרם עטורת לי. ואמרו עוד כי כימה בצמון מסבב צינה, וכסיל כדרום מסבב חם, ותקשר מענין הצמון המקשרות ת' מבכיריא. וז"ה אם תבכר המירות מציתת הכימה או מישכות החום מכסיל תמתח. ועל ב' הפכיים האלה אמר: עשה קִימָה וכסיל (עמוס ח' ח'), ושהם הפכיים ול"ו בהפך בקר לצלמות.

כים

קִים שתי לנרתיק בית קבל מעות נגזר מן כנס, כמו כוס מן כונס: הולים זהב מקים ישיעה *Qafse, Beutel* (י' ו') קים אחד יהיה לכלנו (משלי א' יד), הרצון בו שותפות: מעשרו כל-אבני-קים (שם מ"ו י"א) *Steine der Gürtelböfse*, כי בימים הראשונים היה בחגורת ואכנס הסודרים תלוי הכים, אשר שם היו משימים אבני המשקל וכדומה. וי"א שהוא מן: קבטו על השרה ע"ם חין ערכו, וירל כים על המשקל והמספר.

המשפט הזה מעול השמיעה: וירא יעקב-כי ישר שבר (שם מ"ב א'). והוא נ"כ מלשון דהא. (ה) כמעט בקצור להורות התיחסות הזמן בב' משפטים: ויהי כי החל האדם לרב (שם ו' א'), בזמן אשר החל, *als*: כי עלינו אל-עברך (שם מ"ד כ"ד): כי בא סוס פרעה (שם מ"ו י"ט): קידהציא ה' את ישראל (שם י"ח א'). כאשר הציא. (י) כמעט אמנם: קירלי כל-הארץ (שם י"ט ה') *maßlich*: רמאה נפשי קיר חמאתי לך (תהלים מ"א ה'). (י) כמעט רק, אך, וולתי. כאשר המשפט הבא שולל משפט הקודם כלל או מותר אותו או דבר מסנו: לא-אתם שלחתם אתי דגה כי האלהים (בראשית מ"ה ח') *sondern*: כי אל-ארצי ואל-מולדתי תלך (שם כ"ד ד'): כי שרה שמה (שם י"ז מ"ו): לא כי צחקת (שם י"ח מ"ו): לא כי בני החי (מ"א ג' כ"ג), והוא לי' אלא. ויותר מורה על הענין הזה בחבורו על מלת אם: קיר-אמית אלהים (בראשית כ"ה י"ז): קיר-אם-אל המקום (דברים מ"ו ו'): כי אם בתורת ה' חפצו (תהלים א' ב'). ותמיד כשמלת השליל' לפניו אז ענינו כמעט אף: כי אמישנו ביונת בני (ש"א י"ד ל"ט) *sogar, wenn auch*: כי אסתכבסי בנתר (ירמיה ב' כ"ב). עיין שרש אף. ובחבורו על מלות על כן, עיין בן. ובחבורו על מלת עתה עיין עתה. וכי החבור על אז, תשובת התנאי: כי אז מהבקר (ש"ב ב' כ') *so wäre*. ואחר עד: עד קירבא שילה (בראשית מ"ט ד'), עד אשר, עד עד אשר תשוב חמת. ובא עליו ה"א השאלה והתנייה: קיראחי אתה ועברתני חנם (שם ל' מ"ו), התעברתי חנם, וען אחי אתה? קחי קרא שמו יעקב (שם כ"ז ל"ו). ובחי' לענין זה: וקי ימצא איש את-איוב ושלוו בדרך מוכה? (ש"א כ"ד כ'). הימצא איש כו'. או הישלחנו אם ימצא, וע"א: מן-השלשה קחי נכבר (ש"ב כ"ג י"ט) *sofern*, כמעט אף על פי.

כיד

כִיד שמו' נדף עם איר, מיד: יראו עיניו קידון (איוב כ"א כ') *Berberben, Unfall* שברו וצרתו. או הוא. ענש. והכני נופל על השם יצמון ישלם. קידון שם כלי זין כמו רומח: קשת וקידון יחזיקו (ירמיה ו' כ"ג) *Sange*: קידון נחשת בין כתמיו (ש"א י"ז י'). אמרו עליו שהוא כלי מנף, ואינו

נקבה. ויש שם תאר למדת לחם: וְכָבֵד לֶחֶם אחת (שמות כ"ט כ"א) *Salb Brod*: תנו נא גְבוּרֹת לחם (שופטים ח' ה') ויש שם מישור כמו כר: ואל־תעמד בכל־הַכְּבֵד (ברא' י"ט ו') *Kreis, Gebend, Ebene*.

כלא

כָּלֵא, העתיד אָכֵלָא, וְכָלֵא, פִּי, כב"ב. הקל ענינו מניעה ועצירה בדבור או במעשה או סגירת דבר מה: כָּלֵא שמים ממל והארץ כָּלֵא ויבולה (חגי א' י') *verweigern, zurückhalten*. והוא מצטרף על פעל נתן הנכלל בו ר"ל כלאו מלתת: אשר קָלַתְנִי הַיּוֹם הַזֶּה מְבֹאֵי בְרִמָּה (ש"א כ"ה ל"ג) *abhalten*, והסר האִלֶּף: מכל־אֶרֶץ רַע כָּלֵאֲתִי וְגַלְיָ (תהלים ק"ט ק"א), מנעתי. ובא ע"ד נחיו פ'. וכן: את־קְבֹרָתִי לא־יִכְלֶה (בראשית כ"ג ו') *verweigern*, ג"כ ה' תחת אלֶּף. וכל אלה מניעה מתחלת המעשה: אֲדִנִּי מִשֶּׁה כָּלֵאִם (כסדר' י"א כ"ח) *verwehren, verbieten, Einhalt thun* מלהמשיך בפעולה: שפתי לא אָכֵלָא (תהלים ט"ו י"א) *aufhören lassen*: לא־תִכְלֹא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי (שם שם ט"ז): ולתִּסֵּן אֶל־תִּכְלֹאִי (ישעיה ט"ג ו'). ועמו מה שהוא סגירה בכלל ואסירה: אשר קָלַא צְדִיקוֹהוּ (ירמיה ל"ב ב') *einperren, verhaften*: כָּלֵאֵהוּ בַחֲצֵר הַמִּטְרָה (שם שם ב'): קָלוּ בְּבֵית (ש"א ו' י') בַּחֲסִרֹן אֶלֶּיךָ: לְקַלֹּא אֶת־הַדְּרוֹר (קהלת ח' ח').

הגפעל הוראתו סגירה ומניעה: וְכָלֵא הַגִּשָּׁם (בראשית ח' ב'), המסכן שאחר דתחלה: וְכָלֵא הַעֵם מִהֵבִיא (שמות ל"ז ו') *abgehalten werden*. נעצרו להביא על ידי משה, ע"ש מצע.

כָּלֵא ת'הש לאסור: בֵּית כָּלֵא (פ"ב י"ז ד') *haft*, *Gefängnis*: אל־בֵּית הַכָּלֵא (ירמיה ל"ז י"ח) *Gezetz*: ושנא את בְּגֵדִי כָלֵא (פ"ב כ"ה כ"ט): ובבתי כָּלֵאִים הַחֲבֹאֵם (ישעיה ט"ב כ"ה) וס"א: בֵּית הַכָּלֵא (ירמיה ל"ז ד').

מְכָלֵא שת"נ לנדרות ודיר הצאן: גֹּדֵר מְכָלֵאֵי צֹאן (חבקוק ג' י"ח) *Gefäß*, ה' ת' אֶלֶּף: מְכָלֵאֵי צֹאן (תהלים ע"ח ע'): מְכָלֵאֵי עֲתוּדִים (שם ג' ט').

כָּלֵאִים הוראתו העצמית, דברים שונים, *gemischt*, ונרמזה בזה להוראתו בלשון ערבית ועמיאמאי, והוא שם"ז לתעריכות ב' מיני

כף

כָּף שם נדרף למעל וצור, רק בסדר: וּבְכַפִּים עָלוּ (ירמיה ד' כ"ט) *Steinflappen*. סלע ת"י כיסא: חֲזִירֵי עֵמֶר וּבְכַפִּים (איוב ל' ה').

כיר

כִּיּוֹר שם כלי לרחיצה: ואת־הַכִּיּוֹר ואת־כִּנּוּ (שמות ל' כ"ח) *Balsbæden*: והכה כִּיּוֹר או ברוד (שמואל א' ב' י"ד). הוא כלי לרחיצת הבשר לבשול, וכן: ויעש כִּיּוֹרִים עֲשֶׂהה — לרחיצה בהם את מעשה העולה (ד"ה ב' ד' ו'): עֲשֶׂהה כִּיּוֹרֹת (ס"א ד' ל"ח). וע"א: כִּיּוֹר אֵשׁ בַּעֲצִים (זכריה י"ב ו') *Eigel ober Pfanne zum Kochen*: הַכִּיּוֹר הַגֹּדֵל בתלמוד. וי"א לפיד: וס"א: תנור וְכִיּוֹרִים (ויקרא י"א ל"ח) *Seuerherd*, ובא ע"ם זוני לפי שהוא מקום שמתת ב' קירות. ובתל' בא הגמרה, כִּיּוֹר שהמקוה.

כב

כָּבֵב שַׁעַר, ידוע: דרך פּוֹכֵב מַעֲקֵב (במדבר כ"ד י"ח) *Stern*, והוא כנוי מליצי לסלך: פּוֹכֵב אֱלֹהֵיכֶם (עמקם ה' כ"ח), שם פרטי לסלך כוכב שהוא א' מו' כוכבי לכת, *Supliser*. ואחד עשר פּוֹכֵבִים (בראש' ל"ז ט'): פּוֹכֵבֵי נֶשֶׁם (איוב ג' ט'): והקדרתי את־בְּכִיָּהֶם (יהושע ל"ב ז').

כבה

כָּבָה מלת ת'הם לתאר אופן הפעולה על איזה ענין: וְכָבָה תֹאכְלוּ אוֹתוֹ (שמות י"ב י"א) *bergehall*: כָּבָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ (אסתר ו' ט') *so, eben*: אֲשֶׁרִי הַעַם שָׁכָבָה לוֹ (תהלים קס"ד ט"ו): שָׁכָבָה הַשִּׁבְעָתָנוּ (ש"ה ה' ט'). ונראה כי שרשו כָּבָה הנוכח בתלמוד, והוא נוסף כי כל כבה מלעיל, וזלתי ופכה תאכלו.

כבר

כָּבֵר יש שם משקל מה: תשע ועשרים כָּבֵר (שמות ל"ח כ"ד) *Salent*: הוֹאֵל קַח כָּבֵרִים (פ"ב ה' כ"ג) זוני: כָּבֵרִים מאה־אלֶּף (ד"ה א' כ"ב י"ד): כָּבֵרִי וְהֵב (ד"ה ב' ט' י"ג). וע"א: וְהֵגָה כָּבֵר עֲמֵרֹת נִשְׁאֵת (זכריה ה' ז') *Stumpen*, והוא לברו ל'

חמים דהיינו צמר ופשתים באריגה, ולב' מיני דגן בזריעה, וב' מיני בע"ח ברביעה: בהמתך לא תרביע קלאים שדך לא תזרע קלאים ובגד קלאים שעמנו (ויקרא י"ט י"ט) vermilchte Gattungen, ושם כלאים כנוי לתערובות הנכלאים מהתערב יחד באופן הזה.
בְּלָאָב שם ע"פ, בן המלך דוד (שמואל ב' ג' ג').

כלב

בְּלָב שם חיה ידועה: לא יחרץ-קלב לשונו (שסו' י"א ד') Gumb: והקלבים עזינפשו (ישעי' ג' י"א): עם קלבי צאנו (איוב ל' א'): לשון קלביך (תהלים ס"ח כ"ד), וזבח הששה ערף קלב (ישעי' ס"ו ג'): כלם קלבים אלמים לא יוכלו לנבח (שם ג' י'): אשר לקקו הקלבים (מ"א כ"א י"ט).
בְּלֹבֵב שם סל קלוע מנצרים: קלוב קיץ (עמוס ח' א') Korb: בקלוב מלא עוף (ירמיה ח' כ"ט) Korb, בית העופות.

בְּלָב שם, הוא בלב בן ימינה רע נאמן ליהושע בן נון (במדבר י"ג ו'), ומוזה: והוא קלבי (ש"א כ"ה ג') כלומר ממשפחת קלב, ונוכר (בד"ה א' ב' י"ח) עוד איש אחר בשם זה: קלב בן הצרן.

כלה

בְּלָה העתיד וקלה, פע' גב"ב. הקל א' יש ענינו סוף והפסק והעדר: וקלה כל-כבוד קדר (ישעי' כ"א ט"ו) aufhören, dasin sein, ein Ende haben: וקלה ענן וילך (איוב ד' ט'): אפם המץ קלה שד תמו רסם מן הארץ (ישעי' י"ד ד'): כר הקמח לא קלטה (מ"א י"ז י'), ר"ל לא כללה קמח מן הכר: קלו בעשן ימי (תהי' ק"ב ד') dasin- (שפי' י' ב') כי לא קלו רחמיו (איכה ג' כ"ג): ואתם בני יעקב לא קליתם (מלאכי ג' ו'): ועזבי ה' וקלו (ישעי' א' כ"ה) zu Grunde gehen: בקלות בשודך (משלי ה' י"א): וקל בשדו מראי (איוב ל"ג כ"א) abgehen: וכלם עומדים, והא' יוצא: ושבת עברתו וקלה (משלי כ"ב ח'). ב' ויש ענינו גמר והשלמה: קלה הבית לכל דבריו (מ"א ו' ל"ח) vollendet, fertig sein: ענינו כלתה מלאכתו: וקל כל עבודת משכן אהל מעד (שמות ל"ט ל"ג), והנה שני המושגים קרובים כי הדבר הנשלם הגיע עד קצו: קלות דבר ה'

ממי ירמיו (יר' ב' ל"ז), אחד עם מלאת, וכן יבא על גמר מחשבה לעשות דבר רעה, ועל הפועל קשורו במ"ם: כי קלטה הרעה מעמו (ש"א כ' ד') beschließen, ועל הפועל ביחס שאליו: כי קלטה הרעה, אל-אדוננו (שם כ"ה י"ט): כי קלטה אליו הרעה (אסתר ד' ז'): ואשר הוא מענין מניעה כשרש כלל. ג' יש ענינו תאוה ותשוקה, ובענין זה דבק תמיד אל עין, נפש ורוח: נכספה וגם-קלטה נפשי (תהלים ס"ד ג') ich seßten, wünschten, Berlangen tragen, schmachten: קלטה לתשועתך נפשי (שם ק"ט ט"א): קלו עיני לאמחותיך (שם שם ט"ג): קלטה רוחי אל תסתיר פניך (שם קט"ג ד'): עיני קלו לישועתך (שם ק"ט כ"ג): קלו עיני מיחל (שם ס"ט ד'), כולל ב' ענינים, עיני נשחתים מרוב התשוקה והתקוה, וכן פירש' המתאווה ואינו משיג קרוי כליון עינים, כליון רוח: ועיניך ראות וקלות אליהם (דברים כ"ה ל"ב) מצפות עד שיכלו: ועיני רשעים תבקלנה (איוב י"א כ'): עוריתו תבקלנה עיניו (איכה ד' י"ח) מצפות.

הפועל מענינ'א' יוצא: וקלה הרעב את-הארץ (בראשית מ"א ל') aufheben: בחי קליתי (ישעי' מ"ט ד') verheben: וקליתי אפי כך (יחזקאל ד' ח') gänzlich auflaffen: תם ורשע הוא בקלה (איוב ט' כ"ג): מנפש עדיבשור וקלה (ישעי' י' י"ח) zerreißen: לבלא הפשע (דניאל ט' כ"ד), בא' ת' ה"א, ומ"ש מענין ב' מצטרף על פעל אחר הבא אחריו במקור עם למד או מ"ם להגביל בו השלמת הפעולה: טרם קלה לדבר (בראשית כ"ד ט"ז) voll- en, fertig sein, aufhören: כאשר קלו לאכל (שם ס"ג ג'): עד אס-קלו לשתות (שם כ"ד י"ט): ואל-אמה תבקלנה מלמעלה (שם ו' י"א), ר"ל תכלה רחבה: לא תכלה פאת שדך לקצר (ויקרא י"ט ט'): כי תכלה לעשר (דברים כ"ו ג'): ויבן את הבית וקללה (מ"א ו' ט') vollenden, ובקשור מ"ם: וקל משה מדבר (שמות ל"ד ל"ט): וקלה מכפר את-הקדש (ויקרא ט"ז כ'): וקל מהתנבאות (ש"א י' ג'), וקל דוד מהעלות העולה (ש"ב ו' י"ח), ועל שם: כי אם קלה הדבר היום (יר' ג' י"ח) zu Stande bringen: החל וקלה (ש"א ג' י"ב) ansetzen, vollbringen: עד לקלה (יר' ב' כ"ד י') vollgählig, machen: וקל משה את-המלאכה (שמות ט' ל"ג) vollenden: וקל

והכניו אינו כניו הקנין אבל במקום נוף הגושא:
קלה מקללתי ירימיה מ"ו י': כי קשרתם קלכם
עלי (ש"א כ"ב ח') alle, כמרג כניו בשם המסמר:
בקנין מנר קלכם, (ש"ב כ"ג ו'): קצב אחד לקלכם
(ס"א ו' ל"ח).

קְלָה שת"נ לארוסה: ומשום חתן על-קלה (ישע'
ס"ב ה') Braut, ונגזר מן כלל, ונקראת כלה
על שם כללותיה ועדי כליה, אשר כללו יסיה;
ונקראת גם אחרי החופה כלה לחמיה ולחמותה,
כמו חתן: לתמר קלתו (בראש"י ל"ח י"א) Schwieger-
tochter, כי גם לאחר נשואים תקרא כלה: היא
ובקלתי (רות ה' א').

קְלִיל ת"הש או ת"הם לכללות הענין או המעשה:
קליל תקטר (יקרא י' ט"ו) gang, völig;
וקליל על-מובחר (דברים ל"ג י'), התאר ת' המתאר:
קליל יחלף (ישעיה ב' י"ח) sämmtlich: קליל תכלת
(שמות כ"ח לא): קליל העיר (שופט' כ' ט'). ויש מה
שמורה על העלוי באיכות: קליל הוא בהררי
(יחזקאל מ"ו י"ד) die Krone, ein Anbegriff aller Schön-
heiten: וקליל יפי (שם כ"ח י"ב) ובס"נ: אני קלילת
יפי (שם כ"ז ב').

קְלוּלֹת ת"הש למעור הכנס הכלה בקשוייה
לחופה: אהבת קלוּלֹתֶיךָ (ירמיה ב' ב')
Brautfranz, ע"ש הכליל שבראש הכלה.

מְקַלֵּל תאר כמו כליל: מְקַלֵּל־יָפִי (תהלים ג' ב')
Krone oder Anbegriff: קריבים לבשי מְקַלֵּל
(יחזקאל כ"ג י"ב) herlich, prächtig: המה רכליך
מְקַלֵּלִים (שם כ"ז כ"ד).

קָלַל (וממנו שְׁקַלֵּל) פעל לכללות הענין והמעשה:
ומלך ישראל רב בנהו וְשִׁקְלָה (עזרא ה'
und ein großer König von Israel hat es gebaut und vollendet
und die Mauern werden voll. (שם ד' י"ג) וְשִׁקְלָה
und die Mauern werden voll. — והשם מזה: קָלַל (שם י' ל') Voll-
endung, Ganzes.

קָלַל שם ע"פ לאיש חכם ממזאר אשר חי לפני
שלמה מלך ישראל (ס"א ה' י"א).

כלם

נְכַלְם פעל יוצא, בכ"ב. הנפעל ענינו בושה ע"י
חרפה ובוזין. ובאה בנפעל לפי שהוא תמיד

נמשל בן אדם לצמח, ואם ימות שבע ימים יאמר
עליו, כי יבוא בכלל אלי קבר, והבן. —

כלל

כָּלַל פעל יוצא, בנינו קל, ענינו עליו והדור
בשלמות הענין: בניך קָלְלוּ יסיד (יחזקאל
כ"ד ד') vervollkommen, vollenden, gieren.

כָּל או קל תאר לְתַאֵר הקף הדבר, אם בכמות
המתדבק, להקפך כל חלקי הנוף, או בכמות
המתפרד להקפך כל פרטיו ואישיו הנכללים במין:
ויקח את-קָל-ארצו מידו (במדבר כ"א כ"ו) das Ganze;
וקל העם ראים את הקולות (שמות כ' י"ח): כי

מתו קָל-האנשים (שמות ד' י"ט) alle: כל פעל יי
למענהו (משלי מ"ד ד') alles, ובא על היחיד במקום
הכלל: קל מים לא יהיה דבו (יקרא כ"ב כ"א) בכל
הצאן: קל הנוגע בהר (שמות י"ט י"ב): קָל-אִישׁ
ואשה אשר יבוא (אסתר ד' י"א) יהיה מי שיהיה.
וכשהוא מחובר אל מלות השלילה ענינו כל שהוא:
לא-תעשה קָל-מלאכה (שמות כ' י') das Mindeste;
כי לא ראיתם קָל-תמונה (דברים ד' ט"ו) gar keine;
ועתה נפשנו יבשה אין כל (במדבר י"א ו'): ולרש

אין כל (ש"ב י"ב ג'): אין שר בית-הסדר ראה את-
קָל-מאומה בידו (בראשית ל"ט כ"ג) כפול בענין
במלות רבות הבאות כפולות לענין אחד, האך רק,
ואף גם. ובה"א היריעה: גם את-הכָּל יקח (ש"ב
י"ט ל"א) alles: כי לא במותו יקח הכל (תהלים מ"ט
י"ח) אפי' אחד מהכל. ולפי שהוא נופל על הפרט

ועל הכלל, לכן יש הברל במלת השלילה אל
המחובר בו, אם יקדם לו השלילה, או שולל מקצת
מן הכל, לפי שהשלילה עיקר, ואם יקדם הוא
למלת השלילה, או שולל הכל. ד"ס לא כל אתן
לך nichts, אבל מקצת, כי לא שולל רק הכללות:
כל לא אתן לך gar nichts. לפי שעיקר הכונה על
כל, ומתאר את השלילה. ועד"ז חבר חכם אחד
מליצה. תשיב גער על כל, מי זה ידע כל? אכן,
האך רק כל: הלא כל לא ידעת: וכ"ז במלת לא
השולל מציאות הנשוא, אבל מלת אין שהוא שולל
מציאת הנשוא צריך שיקדם לו תמיד, ושולל כל

ע"ש אין. ונעל הענין הזה נמצאו בספר בכורי
העתים וזכרם חסד אגרות יקרות משני חכמי
ישראל. ובכניו: וקל לא תראה (במדבר כ"ג י"ג)

כלה

כִּילָף או **כִּילָפָה**, למי שלא נמצא כיחיד רק ס'א
בס'ר, שם כלי שסמנתים בו אבנים: ככשיל
[כילפות יהלמן (תהלים ע"ד ו') Hammer, Hammer-
brecher, וכמבן כדומה לזה בארמית וסוריא, קילקא
Kule, Hammer, Bell, ודבר שתמיה הוא, כי החכם
Simonis יבאר כִּילָפָה כי הוא קרובה בהברתה
והבנתה למלת klopfen בל' אשכנזי!]

כמה

כְּמִלָּה פעל עמר, בנינו קל. ענינו חמד וחשק
נדרף עם כלה וכסף: כְּמִלָּה לך בשוי (תהלי)
ס'א כ' (ich sehnen, verlangen nach jemand)
כְּמִלָּה מלת השאלה לדעת קצב מספר: כְּמִלָּה ימי
שני חידך (בראשית ס"ח) wie viel? (ובסנר'ל:
עדי-כְּמִלָּה פעמים אני משביעך (ס'א כ' ס'א): כְּמִלָּה
לי עונות (איוב י"ג כ'). ושלא ע"ד השאלה כי אם
דרך תימה והפלאה: כְּמִלָּה נרדשעים ידעך (איוב
כ' ס'א י') (ich sehe! wie lange, wie sehr כמו בארמית
אתורי: כְּמִלָּה רברבין, כלומר כמה זמן רב יאריך ער
שידעך. והעמדתיה המלה הזאת כאן להקל על המעיין
כי שרש המלה מה, והמ' שמוט: — כמו ע"ש מ':
כְּמִלָּה (או כְּמִלָּה) שם בן ברזילוי הנלעדי (שמואל
ב' י"ט ל"ה, ס'א).

כמו

כְּמוֹ שם תכשיט מה: טבעת וכוזו (שמות ל"ה
כ"ב) Armband, ולפי התל' הוא מסגרת של
בית הרחם Scham-Schloß הנהוג בארצות המזרח.
כְּמִלָּה שם מקום או כבדת ארץ אשר הזכיר
(יחזקאל כ"ז כ') אצל אשר.
כְּלָפָה (עמוס ו' ב'), (ובישעיה י"ט) נזכר כְּלָפָה, שם
ע"פ לעיר אשר כבשו בני אשר, ודוא עיר
גדולה על שפת נהר הדיקל סמל לעיר Seleucia.

כמן

כְּמִן שם זרע מין קצח: קצח וקמן (ישעיה כ"ה כ"ה)
Rümmel, ויש מפרשים אותו ע"פ הערבי.
כְּמִמִּי תאיר נדרף למשמן: ומשל כְּמִמִּי
הזהב והכסף (דניאל י"א ס'א) verborgene Schätze.

נפעל בסבת דבר שקדם, אם ע"י נמצה ונחזק, או
מעשה שמביאה לדי נגות: ונקלקט מכל רעתך
(ירמיה כ"ב כ') erröthen, Schande haben נקלקט
מאר (ש"ב י"ה) beleibt: הלא תקלם שבעת ימים
(במדבר י"ב י"ד) אליקלמו בי מבקשך (תהלי ס"ט
ו'), המבקש דבר והושבו פניו ריקם הוא נכלם:
בשתי וגם-נקלקטני (ירמיה ל"א י"ט) הבושה קלה
היא מצד עצמה מצד הענוה, אבל כלומה מנא
ובדיון מאחר, ואמר בשתי בעצמי על דשתי וגם
נכלמתי ונבדתי מזולתי, או נכלמתי מן העבירה
עצמה, für sich selbst erröthen: בשו-נקלקט מדרכיכם
(יחזקאל ל"ו ל"ב) הרנישו הכלומה.

ההפעיל: כי הקלמו אביו (ש"א כ' ל"ד) bel-
bigen: גם ביש לא יבשו נם-הקלים לא ידעו (ירמ'
ו' ס'א) לא יבשו מצד עצמם, ולא יגישו החרפה
בהכלימם אחרים: לא הקלקטנו (ש"א כ"ה כ') בדברי
קמורים, או כפירשי לא השיבנו פניהם ריקם
בשאלה: תלקט ולא תקלמיה (רות כ' ס') ואין
קלים דבר (שופט י"ח י') ע' פרשי, וע"ד מכלים
כמו סהפור מאומה, מן קלום הנמצא בתלמוד
המורה מאומה. כאשר אמרו בשנותם, אין שם
מחסור כל דבר אשר בארץ, וכן לא הכלמנום לא
החסרנו מהם כלום, כהרבה פעלים בעברית אשר
גוף הפעל נכלל בת"ה. וזה הלשון נהוג בעברית
יאמר אין כל או אין מאומה, וכן יאמר אין מכלים
אין כלום חסר, כי כלום שזה בהוראתו למאומה:
ותלעז ואין מקלם (איוב י"א כ') ohne Rückhalt: אין
חשש לכלום.

ההפעל: בשו וקלקטנו (ירמיה י"ד כ') ולא
הקלקטנו ולא פקדנו (ש"א כ"ה ס'א) כמו פקדנו לא
פקד לנו, כן הכלמנו, ע"ד לא לנו כלום.
כְּלָפָה שם: כסתה קלפה פני (תהלים ס"ה ח')
Schamröthe, והכלומה נכרת לרוב בפנים
שמאדימות מפני הרפה: ותכסנו כְּלָפָתָנו (ירמ' ב'
כ"ה) Schande: מקלפות ורק (ישעיה נ' ו').
כְּלָפָתָה ש"נ, והמבין ממשש סהקורם: וקלפות
עולם (ירמיה כ"ב ס') ewige Schande.

***כְּלָלִים** שם' נהוג בתלמוד כענין מאומה, מסור
בלא קלום א"א. קלום אמרתי וע"ד הפעל
ממנו בעברית, ויתכן להיות עוד כי כלום מרכב
מן קל קאום:

כְּמוֹשׁ שם אֵלֹהֵי מֹאָב: הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישׁ
כְּמוֹשׁ אֶלְדֹּדֶךָ אֹתוֹ תִירֹשׁ (שׁוֹמֵט י"א כ"ד):
אִי לֶךְ מֹאָב אֲבֹרֶת עִם כְּמוֹשׁ (בַּמְדַּבֵּר כ"א כ"ט).
לְדֹרֶךְ מִדְּבָר מִן כְּמוֹ אִשׁ: כִּי עֲבַדְתּוֹ בְּאִשׁ.

כנ

כָּן מֵלֶת הַמַּעַם וְהַעֲנִין לַחֲבֵר הַמַּשְׁפָּטִים הַמְתִּירָהִם
זַעֲזוּ בְּבַחֲיַנֵּת הַרְסִיוֹן וְהַשְׁוֹאָה וְהַשְׁעוֹר וְהַשְׁדָּ:
וַיְהִי כֵן (בְּרֹאשִׁית א' ו') so. מַעֲשֶׂה לְפִי דְבָר: כֹּאשֶׁר
צִוָּה כָּן עֲשֶׂה (שֵׁם ו' כ"ב) so – wie: וַיַּעֲשֶׂה בְּנֵיו לֹו
כֵן כֹּאשֶׁר צִוָּה (שֵׁם נ' י"ג): כֹּאשֶׁר סִפְרִילָנוּ כָּן
הָיָה (שֵׁם ט"א י"ג). וְכֹא לְרֹאשׁוֹת תּוֹסַפֶּת שְׁעוֹר
מִדָּה מִלִּדְּמָה: וְכֹאשֶׁר יַעֲנֵנו אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן
יִשְׂרָץ (שְׁמוֹת א' י"ב) jemehr – desto: קִרְאוּ לָהֶם כָּן
הִלְכוּ מִפְּנֵיהֶם (הוֹשֵׁעַ י"א ב'). וְכֹא עַל תְּכִיפֹת הוֹסֵן
אֶל הַמַּעֲשִׂיָּה: כִּבְבַּחֵם הָעִיר כָּן תִּמְצָאוּ אֹתוֹ (ש"א
ט' י"ג) so eben. וְכֹא כְּמַעַם זֹאת: אֲשֶׁר מֵלֹא לְבו
לְעִשׂוֹת כָּן (אֶחָד ו' ה') bieses, או רִצָּה זֹאת כִּמו
זֹאת: so was, bergleichen. וְכֹא הַרְסִיוֹן כְּפֹלֶל:
וַיּוֹשִׁיבִיהָ כְּמוֹ-כָּן וַיִּתֵּן (יִשְׁעִיָּה נ"א ו') eben so. וְכֹא
מִדְּבָר עַל מֵלֶת לֹא לִשְׁלֹל הַרְסִיוֹן שְׁבִין מִשְׁמַט
הַקֹּדֶם וּבֵין הַבָּא: לֹא-כָּן הַרְשָׁעִים (תְּהִלִּים א' ו')
nicht so. לֹא כָּן אֲנֹכִי עֹמֵד (אִיּוֹב ט' ל"ה) nicht bin
ich so beschaffen bei mir. לֹא בָא כָּן עֲצֵי אֲלֻנִּים (ש"א י' י"ב) niemals kam
[solches Eandel- [ober Korallen-] Holz] zu ihnen: לֹא מִצָּאוּ
לָהֶם כָּן (שׁוֹמֵט כ"א י"ד) ר'ל לֹא מִצָּאוּ לָהֶם דִּי
צָרְכָם. וְעַל מֵלֶת אִם לִחְנֹא וְהַמֶּשֶׁךְ: אִם-כָּן לִמָּה
זֶה אֲנֹכִי (בְּרֹאשִׁית כ"ה כ"ב) wenn dem also ist. וְעַל
מֵלֶת עַל לְהוֹרֹת מִשְׁמַט הַמִּסּוּבָה מִשְׁמַט הַקֶּדֶם:
עַל-כֵּן לֹא-יִאֲכָלוּ (שֵׁם ל"ב ל"ג) darum, bewegen. וְעַם תּוֹסַפֶּת כִּי לְהוֹרֹת מִשְׁמַט הַמִּסּוּבָה:
כִּי-עַל-כֵּן עֲבַרְתָּם (שֵׁם י"ה ה') weil, da doch. וְעַל-כֵּן
כִּי עֲבַרְתָּם, עַל כֵּן רָחַצוּ וְהַשְׁעֵנוּ. וְעַם אֲחֵרִי,
לְהוֹרֹאוֹת הַמֶּשֶׁךְ הוֹסֵן: וְגַם אֲחֵרִי כֵּן (שֵׁם ו' ו')
nachher. וּבִשְׁמוֹשׁ בֵּית: וּבְכֵן אֲבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ
(אֶחָד ו' ט"ו) dann, ר'ל בְּאֹמֶן הַזֶּה תִּשְׁתַּצְמוּ עָלַי
אֲנִי אוֹכֵל לְכֹא שְׁלֹא כֹרֶת. וְיֵשׁ לֵלָא עֲנִין: וּבְכֵן
רִאֲיוֹתִי רִשְׁעִים (תְּהִלִּים ה' י'). וְאוֹלִי נִמְשַׁךְ לְמִישׁ
לִפְנֵי אֵת כָּל זֶה רִאֲיוֹתִי. וְאִם וּבְכֵן רִאֲיוֹתִי גַם כֵּן.

וְקִרְבּוֹ יוֹתֵר לְהוֹיֹת לִשְׁוֹן אֲרִמִּית כָּל אֲרָב, צִדָּה
תִּרְנֹנָם כִּמֶּן שְׁמוֹרָה הַמִּטְנָה לְאֲרָב.

כמם

כְּמַם מַעַל יִצְאָה, בְּנִינוּ קָלִי, עֲנִינוּ גְּנוּיָה וּמִתִּירָה:
הֲלֹא הוּא כְּמַם עֹמֵד (דְּבָרִים ל"ב ל"ד) ver-
bergen, דְּבַר סֵתֵר שְׁאִינוֹ רֹצֵה לְגִלּוֹת.

כמר

כְּמָר מַעַל עֹמֵד, בְּנִינוּ נִמְעַל, עֲנִינוּ חֲמוֹם הַגּוֹף:
עוֹרְנוּ כְּתוֹנֵר נִקְמָר מִפְּנֵי זִלְעָפוֹת רֵעַב
(אִיכָה ה' י') unfette Haut ist verbrannt wie von einem
Ofen, durch die Gluthen des Hungers. כִּי הַמּוֹזֵן
מִלְחָלָה הַגּוֹף וּבְהַעֲדָרוֹ יִתְנַבֵּר הַיּוֹבֵשׁ וְחוֹם בְּנוֹף.
וְיֵשׁ הַרְגֵּשָׁה לְרַחֲמִים: כִּי נִקְמָרוּ רַחֲמֵיו אֶל-אֲחֵיו
(בְּרֹאשִׁית ט"ג ל'): יַחַד נִקְמָרוּ נְחוֹמִי (הוֹשֵׁעַ י"א ח') ich
erhitzen, entbrennen. כִּי-נִקְמָרוּ רַחֲמִיהָ עַל-בְּנֵיהָ
(ש"א נ' כ"ו) בעל העבדי ייחם החמום אל הרחמים
ואל האף, והרה אפי. וְחֲמָתוֹ בְּעֵרָה בּוֹ, כִּי ב'
הַהִפְעֻלִּיּוֹת הָאֵלֹהִים הֵן חֻזְקוֹת סָאָר עַד שִׁיתְּלַהֵב
הַגּוֹף בְּהֵם מִחֻזֶּק הַתְּשׁוּקָה. כֹּאשֶׁר יֹאמֵר הָאֲשֻׁכָּנוּ
er brennt vor Begierde. וְי"ם מוֹה: יִבְעַתּוּרוֹ בְּקִרְיִי
יוֹם (אִיּוֹב ג' ה') חוֹם הַמִּצִּיק. וְי"ם כִּמוֹ עֲנִיִּים.
וְהַחֲכָם Gesenius מְבִיא בְּשֵׁרְשׁוֹ בְּשֵׁרֵשׁ כְּמָר גַּם
הַמִּקְרָא הַקָּשֶׁה: יִבְעַתּוּרוֹ בְּקִרְיִי יוֹם שֶׁהָבִאוּ
וַיֹּאמֶר כִּי הוּא עַל מִשְׁקָל: שְׁאִירִי בְּנִקּוֹר חִירָק
תַּחַת הַכִּף וְקִרְבּוֹ לֹאֲמֵת הוּא כִּי אִיּוֹב רִמּוֹ פֶּה עַל
לִקְוֵי הַשְׁמֵט, אֲשֶׁר הָיָה סֵסֶר עַל לְאוֹתוֹת לֹא מוֹכִיִּים
בְּאַרְצוֹת קֶדֶם, וְיִתְרָם: ich [den Geburtstag] [schrecken: Verfinsterungen des Tages]
כְּמָר שֶׁתִּי לִכְהֵנִי אֲלִילִים: וְהַשְׁבִּית אֶת-כְּמָרִים
(ש"ב כ"ג ה') Wüstenpfeifer. וְאִם הַרְדֵּק כִּי
כְּמָר מִירֹשׁ שְׁהִירוֹת שֶׁנִּקְרָאוּ כֵּן ע"ש מְלֹכֻשִׁיהֶם
הַשְּׁחֹרִים: וּבְקִרְיִי עַל-יָנִילוּ (הוֹשֵׁעַ י' ה') וְעִדְ נִקְרָאוּ
כֵּן כִּהְנִי הַבַּעַל שֶׁהֵם עוֹבְדֵי הַשְּׁמֵט וְרוֹב עֲבוֹדָתָם
כֹּאשֶׁר וּבְחֻמָּם, וּבְדְבָרֵי הַמַּחְבִּירִים נִמְצָא בְּלִי יְנוֹקָר.
מְכָמָר שֵׁם תִּי לִפְחָ וְרֹשֶׁת: כְּתוּב מְכָמָר יִשְׁעִיהָ
נָא (כ' כ'). Kalle, Kef. וְכִסִּי: וּפְרִשִׁי מְכָמָת
(שֵׁם י"ט ח'). וּמ"א וַיִּמְסְרוּ בְּמִכְמָרָם (חִבְקוֹק א'
ט"ו). וְהִרְבּוּ וּזְכָרִים: יִפְלוּ בְּמִכְמָרֵי רִשְׁעִים (תְּהִלִּים
קט"א י') ע"ם שְׁנִיִּים.

קדש כתיבת יד בבית אוצר הספרים של החכם

Rossi

פְּנִי (נחמיה ט' ד') פְּנִיָּהּ אוּ פְּנִיָּהּ שְׁמוֹת ע"פ.

כנס

כָּנַס פֻּעַל יוֹצֵא, גִּב'ב. הִקֵּל עֲנִינוֹ אִסְפָּה וצִבּוֹר:

כָּנַסְתִּי לִי גִמְכֶם־דוֹהֵב (קִהַלֹּת ב' ח') sam-

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

צִבּוֹר הוּן: כָּנַס כִּנְר מִי הַיָּם (תִּהְיִי ל"ג ז') aufhäufen, häufen

ebenso sah ich auch

מסובב כמו על כן: לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלֵּילָה (בראשית

ל' ט"ו) bager, darum. לָכֵן לֹא תִבְאוּ בַּמִּדְבָּר ב' י"ב).

וְיֵשׁ עֲנִינוֹ לֵאמֹת ב' שְׁבוּעָה: לָכֵן כֹּל־הוֹרֵן קִין

(בראשית ד' ט"ו) maßelich: לָכֵן לִשְׁקֹר יִשְׁבְּעוּ (ירמיה

ה' ב'): בֵּן ב' אֲרִמִּית כִּמוּ בַּעֲבִרִית (דניאל ב' כ"ד

כ"ח). וּבְתִלְ עַד חִבּוֹר קָל שָׁעָן כֹּל אֶת כִּי בַּמִּקְרָא

וְעִנִּינוּ כֹּל אֲשֶׁר כֵּן.

כָּנָה שְׁתֵּי לַעֲנָף וְשֵׁרֶשׁ: וְכָנָה אֲשֶׁר נִטְעָה יִמִּיךְ

(תהלים ט"ו ט"ו) Reis, Ast. וְיֵם כָּנָה כִּמוּ נָגַה.

וְיֵם כִּי שֵׁרֶשׁ כּוּן, רִל כּוּנָה.

כָּנַס שֵׁם ע'ו לְמִין רִמֶּשׂ יִדְעֶ: וְתִהְיִ הַכָּנָס נִשְׁמֹת

ח' ג' h' auf, ungeleitet. וְהָרָבִי: וְהָרָבִי:

וְהָרָבִי לְכָנָס (שֵׁם שֵׁם י"ב). וּבְתִלְמוֹד הַיַּחֲדִיד מִמֶּנָּה

כָּנָה. גַּם כָּנִיקָא שֶׁהִיא לְתוֹלַעַת הַפְּרִי Obfwurm.

כָּנַקָא עֲנִינוֹ בְּאֲרִמִּית: כְּדַבֵּר הַזֶּה: כְּתוּבָה אֲנִיא

חֲדָא עַל יְרוּשָׁלַם לְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא מִלְכָּא

כָּנַקָא (עֲרֵא ד' ח'): אֲדִין כָּנַקָא אֲמִרְנָא לְהֵם (שֵׁם

ח' ד') da sagten wir ihnen wie folgt, (וְהָא קִצּוֹר

סֵן: כָּנַקָא, כָּנַקָא).

כנה

כָּנָה הַעֲתִיד אֲכָנָה. וְכָנָה בְּנִינוּ פִּיעַל, עֲנִינוֹ קְרִיאַת

הַעֲנֵם בְּשֵׁם תֵּאֵר אֶחָד מִתֵּאֲרִיז בְּהַעֲלֵמֶת שְׁמוֹ

הַפְּרִי: אֲכָנָה וְלֹא יִדְעֵנִי (שֵׁם ט"ה ד') benennen.

אֲמַר עַל כּוֹדֶשׁ, עֵתָה כִּי יִדְעֵנִי אֲקִרְאֵךְ בְּשֵׁםךְ

הַפְּרִי, וְאֲכָנָה בְּשֵׁמֹת תֵּאֲרִיז כִּמוּ מֶלֶךְ, מִשִּׁיחָה

טֶרֶם יִדְעֵנִי, עַד שֶׁלֹּא נִזְכַּרְתָּ, וְע' הַנִּבְיָא: וּבְשֵׁם

יִשְׂרָאֵל וְכָנָה (שֵׁם ט"ה ח') er wird freundlich

ist Namen nennen. וְיִשְׁכַּב לֹא לְשֵׁם יִקָּר לְחִקְרָא

בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּשֵׁם הַפְּרִי. וְיֵשׁ שְׁמַעֲלִימִים

שֵׁם פְּרִיטָה שֶׁל אִישׁ וּמִכְנִים אֲתוֹ בְּשֵׁם נִסְתֵּר לְבִלְתִּי

פֶּרֶסֶם נִגְוֹתוֹ, אֲשֶׁר יִדְבֹּר עָלָיו, לְכָל, וְעַל הַכּוֹחַנָה

הַזֹּאת: לֹא אֲשָׁא פִּנִי אִישׁ וְאֶל־אֲרָם לֹא אֲכָנָה

(אִיוב ל"ג כ"א) schmeicheln, לֹא אֲהִיָּה מִכְחִנִּיף לְדַבֵּר

בְּשֵׁמֹת תֵּאֲרִיז נַעֲלִימִים אֲבָל אֲנִלָּה רַעְיוֹנוֹ עַל שְׁמוֹ

בַּפּוֹמְבִי. כִּי הַכְּנִי הֵבֵא לְשִׁבְחָה לְפֶרֶסֶם, וְהֵבֵא

לְנִגְוֵי לְהַעֲלִים, וְשֵׁם יִכְנִי וְכָנִי וְכָנִי וְכָנִי וְכָנִי

יִדְעֶ.

כָּנָה שֵׁם עִיר נִזְכָּר (יִחְזָקָא ל"ו כ"ג). וְאִלּוּ לֹא

יִקְרָא מִחַ כָּנָה אִלּוּ בְּלָגָה, כְּדִכְתִּיב בַּמִּקְרָא

כנע

כָּנַע פֻּעַל עוֹסֵד וְיוֹצֵא, בְּכ"ב. הַנִּפְעֵל עֲנִינוֹ

הַשְּׁפִלָּת רִחוּחַ לִפְנֵי זֹלָתוֹ וְהַסְמֹר תַּחַת יָדוֹ

וְרִשְׁוֹתוֹ: הָרִאִיתִי כִּי נִקְנַע אַחֲבָא מִלִּפְנֵי פְּלִיכִים א'

כ"א כ"א hast du gesehen, wie sich Achab bemühtigt

vor mir? עַם הַכְּנִיעָה הַזֹּאת נִקְשַׁר חִרְשָׁה עַל כַּעַם

הָעֵבֶר וְהַסְמֹר לְרִצּוֹן זֹלָתוֹ לְהַבֵּא: אוּ אוּ יִקְנַע

לְבַבָּם הָעֵרֶל (יִקְרָא כ"ו ט"א) gebeugt werden: ע'י

צִרוֹת רַבּוֹת תִּשְׁפֹּל הָרוּחַ וְתִשְׁפֹּל נִגְוֹתוֹ וְעִזּוֹתוֹ:

וְיִקְנַעוּ הַפְּלִשְׁתִּים (ש"א ד' ט"ו) unterwürfig sein.

עם מחד מפורסם מאו: ועדו נקרא כל הובר שמים
גם בשם קשדי, על שם ארץ כשדים ששם היו
חוזים בבכבים מימות עולם.

בְּנֵי־עֵנָה שְׁעִים (ד"ה א' י' כ').

בנף

בְּנֵף שם ע"נ הנחתו הראשנה על אבר בע"חי
המעופפת: בְּנֵף אֶל־בְּנֵף (מ"א ו' כ"ז): *Stügel*:
כל־בעל בְּנֵף (משלי א' י"ז): *Stügel*: בְּנֵף־רִנְגִים
(איוב ג' י"ג) והרבי ווני: ולהנה בְּנֵף־כְּנָפִים
החסידה (נכריה' מ'). ועצ"הש לפאת הבגד: את
בְּנֵף המעיל (ש"א כ"ד ו'): *Stüfel*: בְּנֵף־בגדו (חגי
ב' י"ב): בְּנֵף־פתיל תכלת (במדבר מ"ו ל"ח), ועל
פאת הארץ: בְּנֵף־הארץ (ישעיה כ"ד מ"ו): *Gabe*.
והרבי מאלה: על־ארבע בְּנֵפֹת כמותך (דברים
כ"ב י"ג): לאחוז בְּנֵפֹת הארץ (איוב ל"ח י"ג), ובא
על הידים שהם ככנפים לנף: גם בְּנֵף־נֶפֶשׁ נמצא
דם (ירמיה ב' ל"ד). ויתכן כת' שפ' אף בפתרא
לפי שהבנף מסתיר הגוף. ומזה: ולא יגלה בְּנֵף
אביו (דברים כ"ג א') ר"ל סתרי: ועל בְּנֵף־שְׂקָצִים
(ירמיה מ' כ"ו). ומזה הנפעל: ולא יבְּנֵף עוד מורֶךְ
(ישעיה ל' כ') *nicht mehr werben deine Lehretz sich*.
verbergen müssen, ר"ל כי אם יתראו לעין השמש
ולא יכלמו עוד בפתר. והושאל עצ"הם לענין מחסה
כמו שהבנף מחסה לעוף: בצל בְּנֵף־תַּסְתִּירִנִי
(תהלים י"ז ה'): אחסה בפתר בְּנֵף־ךָ (שם מ"א ה'):
ופרשת בְּנֵף־ךָ על אמתך (רות ג' מ'). כי הבעל
מחסה לאשה. ובא על התפשטות החיילות: והיה
ממות בְּנֵף־ךָ (ישעיה ח' ה') התפשטות חיילותיו:
ופרש בְּנֵף־ךָ אל מואב (ירמיה מ"א מ'). ובא מוחס
אל הרוח: וידא על בְּנֵף־ךָ רוח (תהלים י"ח י"א) לענין
קלות העומסות וסדירות. ועל האור: אשא בְּנֵף־
שחר (שם קל"ש מ'). על סחירות התפשטות אורו:
שמש צדקה ומרפא בְּנֵף־ךָ (מלאכי ג' כ') צדק רוח
אתה בְּנֵף־ךָ (הושע ד' יח): ועוד ע"ד מלצ': גדל
בְּנֵף־ךָ ארך האבר (יחזקאל י"ז ג'): ובעל בְּנֵף־
יגיד דבר (קלח' כ') תואר לצפור כאשר יגיד עליו
רעו החלק הראשון מן הכתוב.

בנר

בְּנֹר שם ע"ו על כלי שיר: כל תמש בנור ועונב

רדיוס תחת ממשלת ישראל. ולחוב נמצא בקשור
מלות: לְפָנֶי, מִלְפָּנֶי, לְפָנֶי.

ההפועל: ראה כל־נאה הבְּנֵף־עָדוּ (איוב מ' י"ג)
demüthigen: איבירה אֶבְנֵף (תהלים מ"א מ')
unterwürfig machen: וְבָנֵף בעמל לבם (שם ק"ו י"ב)
beugen, שְׂבִירַת רמת רוח.

בְּנֵף־שֶׁמֶן מזה: אספי מארץ בְּנֵף־ךָ (ירמיה י'
Sebrüfung, הסירי מארץ ההבגדה:
שהבגד נזיח, או הוא לשון סחורה, והוא מן: כנען
בירו מאוני מרמה, וחגור נתנה לכנעני (והפירוש
הנכון לדעתי ראה שרש אסף).

בְּנֵף־א שְׁעִים לְבָנֵף בן חם, ראש אשת עם בְּנֵף־
(בראשית מ"ו י"ח). ב' שם הארץ אשר ישבו

בה: ארץ בְּנֵף־ךָ (שם י"ג י"ב, ל"ג י"ח): שפת בְּנֵף־
(ישעיה י"ח י"ח) היא שפת קרשנו לשון עברי, אשר
לסדו בני עבר מבני כנען. ולפי שבכללה צר וצידון

שהם מן הראשונים המפורסמים בסחר באומות
הקרמונים. הושאל השם הזה לתאר בה המחרים
הגדולים: בְּנֵף־ךָ בירו מאוני מרמה (חושע י"ב ח')

Raufmann, Handelsmann, Krämer: יחצורו בין
בְּנֵף־ךָ (איוב מ' ל'): חגור נתנה לְבָנֵף־ךָ (משלי ל"א
כ"ז) למכר. וזה לעד כי המסחר לא היה ראשית

דרכם של אומה הישראלית, אבל מחיתם היתה
המלאכה ועבודת האדמה, ויחסו שם הסוחר בשם
יחס ארץ אחרת, כמו שיקראו היום לעושי מסחר

בכלי עץ ומתכות הקטנים *Münzberger*, ע"ש מקומם.
ועא: ולא־יהיה בְּנֵף־ךָ עוד בבית יי (נכרי' י"ד כ"א)
ר"ל עבר כנעני, לפי שהושמו חטבי עצים ושוואבי

סים, לכן יכנהו בסתם כנעני, כאשר יאמר על
הלקוחים מארץ כוש לעבדים בארצות הודו *Neeger*.

שרצון בו עבר. ואמר כי לא יהיו עבדים שמה,
כי גם מהם אקח לכהנים וללויים: בת איש בְּנֵף־ךָ
ושמו שוע (בראשית ל"ח ב'), מבנות בְּנֵף־ךָ (שם כ"ד
ג'): ושאל בן הַבְּנֵף־ךָ (שמות מ"ו י'), ומ'א: בְּנֵף־ךָ

נכבדי ארץ (ישעיה כ"ג ח') נדרף עם סחרים *Kauf*.
Leute, ומזה: נדמה כל־עם בְּנֵף־ךָ נכרתו כל־גטילי
כסף (צפניה א' י"א), *das Wolf der Kaufleute ist sein*, *ausgerottet alle Silberbarren*, ולפ' יבואו פה, עם

בנען (המחרים אשר כסף וזהב להם) וגטילי כסף,
כמו כפל ענין במלות שונות. — ונקרא מחד בשם
כנעני בכלל, על כי העם היושב בארץ כנען היה

הנפעל ענינו כסוי ממש: בהמון גליו נקסחה
(ירמיה ג' א' מ"ב) *bedeckt werden, ganz überfluthet*
werden: לבלתי הפכות (יחזקאל כ"ד ח') כתרומם
דלא לאשתבך, כלומר, הם שמו הדם על צחיח
הסלע, גם אני אניח אותה גליו לבלתי יהיה להם
כפרה עליה.

הפועל פתרונו לפי ענינו ולפי קשרו טבעי או
מוסרי, הטבעי סנוך ועמימה: פקה הענן את-
המשכן (במד' ט' ט"ו) *bedecken, einhüllen*: אויבהם
פקה הם (תהלים ע"ח ג') *überfluthen*: וערום
פקה-בגד (יחזקאל י"ח ט"ו) *bekleiden*: תהום כלבוש
קסיתו (תהלים ק"ד ו') *bedecken*: פקתה קלפה פניו ירמיה
ג' א' ג' *bedecken*: עצה-הש. והמוסרי הוא השתק דבר והסתד
והעלמה: כפקה פשעיו לא יצליח (משלי כ"ה י"ג)
והענין בזה שישים על פשעיו מכסה טוב מראה
שגנה או שום התנכלות, *bemänteln*: ועל כל
פשעים תפקה אהבה (שם י"ב) *bedecken*: ופקה חסם על-
לבושו (מלאכי ב' ט"ו). הכוונה וכסה על חסם
לבושו: ורמה תפקה עליהם (אייב כ"א כ"ה) *und*
Wärmer bedecken sie: כמים לים ספקים (ישע' י"א ט')
wie Wasser die Meerestiefe bedecken. כמו הים, ר"ל
כמים יכסו את הצפון והטמן בקרקע הים, כי
השתפכו על כל המצולה, כן תהי שפוכה רוח
חכמה ודעת ותמלא את כל הארץ: (ויקרא את
הרכב לכל חיל פרעה (שמות י"ד) ולפי האור
שם למד זה למד הכללי הוא. ומ"ש העלמה
ממש: אמר-קסיתו כא-ם פשעי (אייב ל"א ל"ג) *ver-*
schleiern, verheimlichen: כי העלמה סי' שלא יעזבנה:
ועני לא-קסיתו (תהלים ל"ב ה') *bedecken*: וקסיתו את-דמו
(בראשית ל"ז כ"ה) מליצה להעלים מיתתו: כפקה
שנאה (משלי י"ח) *bedecken*: שומר בלבו שלא ירגיש בה
וזלתו הוא ליעזה: כפקה-פשע מבקש אהבה (שם
י"ז ט') *unterdrücken, nachsehen*: לשוכה, שלא יזכור
בפשע וזלתו ויכפר: קסית כל חטאתם (תהלים ס"ה
ג') *bedecken*: ואל-תקם עלינו (נחמיה ג' ל"ז):
ולא-תקפה עליו (דברים י"ג ט') *bedecken*: לשוכה להצילו.
וזהו הוראת על כעין כסוי על הדבר להגן בכסה.
ומ"ש ביהם הפועל הוא סנוך ודבק לגוף המכוסה
כמלבוש: ובצל ירך קסיתו (ישע' ג' א' ט') *bedecken*
sein, כי כלם קרובים בענין: צדקתך לא-קסיתי
(תהלים ט' י"א) *bedecken*, כי יש כסוי לשוכה ויש

(בראשית ד' כ"א) *bedecken*: והיה לאבל קנור (אייב ל'
ל"א) לפי שהוא לשמחה: שבת משוש קנור
(ישע' כ"ד ח') *bedecken*: איש ידע מנן קנור (ש"א ט"ו כ"ג):
ישאו בתוך קנור (אייב כ"א י"ג): עורה הגבל קנור
(תהלים ג' ט') *bedecken*: בתוך קנור יזמירו (שם קט"ט ג'):
אמתה קנור חירתי (שם ט"ט ה') *bedecken*: עלי הגיון קנור
(שם צ"ב ד') *bedecken*: קנור יהם (ישע' ט"ו י"א) והיה כל
שיר-החשוב לקדמונים. והרבו: וקול קנור
(יחזקאל כ"ו י"ג). ורבו בלי: תלנו קנור-תנו
(תהלים קל"ו ב').

כסא

קסא שע' לכלי מושב נכבדים ושוממים ומנהיגים
ומלכים: מטה ושלחן וקסא (ט"ב ד') *throne, thron*
להיות נביא: וקסא בבור (ש"א ב' ח') *throne*: קסא
מלכותו (אסתר א' ב') *throne*: על-קסא (ד"ה א' כ"ט כ"ג)
throne: ויכנה המלוכה בשם קסא: ולהקים
את-קסא דוד (ש"ב ג' י') *throne*: איש מעל
קסא ישראל (ט"ב ב' ד') *throne*: מלך יושב על-קסא-דין
(משלי כ' ח') *throne*: כסא משפט: השמים קסא (ישעיה
ס"ו א') ועצה-הש: מאחו פני-קסא (אייב כ"ו ט') *throne*
הקב"ה מצפה פני השמים שהם כסאו, בפרשו
עליו הענן, עד ויאחו את הבית שהוא כסוי וה"א
ת' אל"ף פה כמו: שש מעלות לקסא (מ"א י' י"ט)
ובלי ל"פ: כי יד על קסיה (שמות י"ז ט') מפני
התחברות אל יה נפלה האל"ף. ומתנגדי המסורה
יקראו: נס"יה, ע"ש ה' נס' שלשנו. והרבו:
קסאות למשפט קסאות לבית דוד (תהלים קכ"ב ה'):
הקים קסאותם (ישעיה י"ד ט').

קסא תא"הש לזמן ידוע: ליום הקסא יבוא ביתו
(משלי ד' כ') *throne*: ועם ה"א: קסא
קסא ליום חגנו (תהלים פ"א ד') *throne*: ת' אל"ף
ו"אכמה' מכוסה לזמן בלתי מועד, והקבלה-ידוע.
קסדי בל' ארמית כמו קסדי.

כסה

קסד. פעל יוצא, ה' בנינים בו. הקל ענינו חשוך
הועלמה ועצירה בדבור: אים ערים פקה
דשת (משלי י"ב כ"ג) *hide, ver-*
bergen: וקסה קלון ערום (שם שם ט"ו): קסא-חטאה
(תהלים ל"ב א').

מִכְסָּה תאר לכסוי: את מִכְסָּה התבה (בראשית י"א) *Decke* (כ"י) מעץ: מִכְסָּה עזי תחש (במדבר ד' י"א) וס"א: וְלִמְכָּסָה עֵתִיק יִשְׁעֶיהָ כִּי יִי"ה עֲנִי כְמוֹת.

כסח

כְּסָח מעל יוצא, בנינו קל, ענינו כריתה הנופל בענפים: קוצים כְּסוּחִים (ישעיה ל"ג י"א) *ab-schneiden* לא תומר, תרגם לא תכסח: שרופה באש כְּסוּחָה (תהלים פ' י"א) ועיד כְּסוּחָה הוא תאר לזמורה יבשה כרותה העומדת להשרוף ורא שרופה כלומר כזמורה כסוחה השרופה באש. ונקראה כסוחה מן כסה, כמו קציר מן קצר, קץ מן קצץ, ואמרו קוצים כסוחים כלומר קוצים וכסוחים, אשר באש יצתו, כמו שמש ירח עמד וכולה. ויש לפרש עוד כי כסוחה עקר ענינו יובש הליחות מן העץ. וזהו קוצים כסוחים קוצים יבשים, וכן שרופה באש כסוחה כקץ יבש, וסוה: ותהי נבלתם כְּסוּחָה בחצרות (ישעיה ח' כ"ה) *vertrocknet*, מאין קובר תיבש ליחותה. ובלשון סודי וארמית שמשו בפעל זה על כריתת כל עץ יבש מן גפני היין. (וע"ש סחה).

כסל

כְּסָל מעל עומד, בנינו קל, ענינו סכלות: ובאחת יבערו וְכָסְלוּ (ירמיה י"ח) *istörricht sein*. **כְּסָל** שם ל' ענינים. (א) מה שהוא מענין סכלות: זה דרכם כְּסָל למו (תהלים ס"ט י"ד) *Störricht*. ולדעת רשע כְּסָל (קהלת ז' כ"ה), רשע הבא מכסל, ובס"ג: ואל ישובו לְכָסְלָה (תהלים ס"ה ט'). (ב) מ"ש מבסח: אם שמתו זהב-כְּסָל (איוב ל"א ל"ד) *Werkstoff*. (כ"ו): אשר יקוט כְּסָלוּ (איוב ח' י"ד) *stoff*. (כ"ז): הלא יראתך כְּסָלְתָךְ (שם ד' י'). (כ"ח) ויש שם אבר בע"ח: ויעש מימה עלי כְּסָל (שם ט"ו כ"ו) *Schenkel, Blanke*. (כ"ט) ודרכיו: אשר על הכְּסָלִים (ויקרא ג' ד') *Blanken, Enden*: כְּסָלִי מלא נקלה (תהלים ל"ח ח'), על התוך, כמו קרב וכליות. **כְּסָל** ש"ת לְכָסְלָה מרטה בלבו שהוא חכם: לא-חֲמֵץ כְּסָלִי בתבונה (משלי י"ב ב') *Stoff*: בושה בלבו הוא כְּסָלִי (שם כ"ח כ"ו): אין חֲמֵץ

כסוי לידע: הִקְבָּקָה אני מאברהם (בראשית י"ח י"א) ענינו הסתרת ידיעת הרבר: וזהו מִגְדֵּר וְקָבָה (איוב ל"ג י"א) יסיר נאותו ממנו: פני שפסידה וְקָבָה (שם ט' כ"ד) יסירו פניהם ויעלימו עיניהם שלא יראו הקול ויענישו: וע"א הצילני מאיבי יי אליך בְּסוּתִי (תהלים קט"ז ט') *entbeden*, וזהו הוראת אל, חיפך הוראת מ"ם. מה שאני מכסה מזולתי אני מגלה אליך, וזהו תקן הלשון על גלוי דבר בסוד לפרטי א' וי"ם כמו חסיתי בחלוקה כ"ף בחי"ת. והבאים בצירוי: בְּסוּתִי עליו את-תהום (יחזקאל ל"א ט"ו) וְבְסוּתִי בכבודך שמים (שם ל"ב ז'): וְכָסְךְ אֲבָקֶם (שם מ"ז י'). וע"ד השלמים: תהמות וְכָסְמוֹ (שמות ט"ו ח').

המפעל: קָסוּ הרים צלה (תהלים מ' י"א). בְּכ"ח ת' קברן וענינו כמו הרים בצלה, כמו קָלוּ: ובחשך שמו וְקָבָה (קהלת ז' ד').

ההתפעל: כְּתָבָה בשלמה חדרשה (ס"א י"א כ"ט) *sch zubeden* ותקח הצעיף וְתָתְקֶם (בראשית כ"ד ט"ו) *sie nahm den Schleier und verhüllte sich*: תְּקָבָה שנאה במשאן תגלה רעתו בקהל (משלי כ"ו כ"ו) *wer im Finstern seinen Haß verheimlicht, des Bosheit wird öffentlich enthüllt*.

כְּסוּי שם ת"ז למכסה: כְּסוּי עור תחש (במדבר ד' י') *Decke*.

כְּסוּת שם ת"ז למלבוש: כְּסוּת בקרה (איוב כ"ד ז') *kleid*: שארה כְּסוּתָה (שמות כ"א י') *kleidung*: כְּסוּת כְּסוּתָךְ (דברים כ"ב י"ג). ועציהם: כְּסוּת עֵינַיִם (בראשית כ' ט"ו), לפי שכְּסוּת כבוד אדם, זה יהיה לך כְּסוּת כבוד לעיני כל אשר אתך, שלא יראו כך ערות דבר ולא יחשדך כְּנָל, ועיין באור שם. או יאמר הנה הוא (אברהם) לך כְּסוּת עֵינַיִם סחסה ומסתר לכל עֵינַיִם אשר אתך שלא יפגועו כאשר פגעתיך אני, ואז ונוכחת מכל שלא יקרה עון בדבר כזה, ואינו נתינת טעם לשלפניו: ואין כְּסוּת לאברון (איוב כ"ז י').

כְּסוּתוֹת תאר למין כר מיוחד עשוי ע"ד מגלה למכשמות: למתפרות כְּסוּתוֹת (יחזקאל י"ג י"ח) *magische Wolken-Verhüllungen*, מענין כסוי והעלמה בתר' רקיע חשך: הנני אל-כְּסוּתוֹתֵיכֶם (שם ט"ז כ'). והרד"ק מביאו בשרש כסת, מן כרים וכסתות הנזכר בתלמוד.

י"ב ד' (bestimmte Zahl) : מְקַבֵּל הַעֲרֵכָה (ויקרא כ"ז כ"ג)
eine verhältnismäßig bestimmte Zahl

כסף

כֶּסֶף פֶּעַל עוֹמֵד וּיוֹצֵא, בְּכ"ב. הָקֵל עֲנִינוּ דְרֹאֲתָא
חֲמֵץ וְרֹצֵן אֶל דְּבַר וְכֵל קְשׁוּרוֹ בְּלִמְדָּה:
כְּאִרְיָה יִקְסֵף לְמוֹרָף (תהלים י"ז י"ב) sich nach etwas
הַנִּפְעֵל כ"ב בְּלִמְדָּה: לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּקְבָּשָׁה (איוב י"ד ט"ו).
לְחֻצְרוֹת ה' (תהלים ס"ד ג') : נִקְסָף נִקְסָף לְבֵית
אֲכִיךָ (בראשית ל"א ל') Werlangen tragen: הִגִּיו לֹא
נִקְבָּשָׁה (צפניה ב' א') ungeliebt, וי"ם זֶה מִל' בּוֹשָׁה
unverehelicht, וְלֹא תְכַלִּימוּהָ, תִּרְגַּם וְלֹא תִכְסְפִינָהּ,
וְכֵן בְּתֵל' אֲקִשְׁתָּ בְּנִימִי לִי מִלְתָּא, יִהְיֶה רֹאשׁ
הַחֲטָם blaß werden, כִּי הִמְרָאָה הִזָּה נֹאמֵר עַל
הַבּוֹשָׁה כְּמוֹ חוֹר. אוֹ שְׂהוּא לְקוֹחַ מִמְרָאָה הַכֶּסֶף
שְׂהוּא חִיּוֹר וְכִמְהוּל מִרָאָה הַבּוֹשָׁה, וְכֹאשׁוֹר נִשְׁאֵל
חֶבֶם לְמָה פָּנִי כִּסְפוֹ יִחֲוֹר? הַשִּׁיב מִפְּנֵי שֶׁמִּקְנָאוֹ
רַבִּים.

כֶּסֶף שְׁקִי לְמִתְכַּת יְדוּעַ שֶׁהֵבֵל נִכְסָף לוֹ וְלִמְטַבַּע
נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ: קֶסֶף זוֹהֵב (בסדר כ"ב י"ח)
Silber: אִמֶּי־יִצְבּוֹר בְּעֶמֶר קֶסֶף (איוב כ"ז ט"ו):
מִקְסָף מִקְנֵנוּ (ויקרא כ"ה ג'): וְעַל מִכְרָם בְּקֶסֶף
צִדִּיק (עמוס ב' ו') Gelb: צִרְרוֹת קֶסְפֵיהֶם (בראשית
ט"ב ל"ה) דִּרְבּוּי עַל מִטְבְּעוֹת כֶּסֶף. (נִקְסָתוֹת בִּשׁ'
כִּסְרָה).

כֶּסֶף, קֶסֶף בְּאִרְמִית כְּמוֹ קֶסֶף בְּעִבְרִית (דְּנִיאל
ב' ל"ה).

כֶּסֶף אֵין שֶׁם מְקוֹם (עזרא ח' י"ז) לְדַעַת אִיזוֹ מַחְבְּרִים
הוּא Caspia, אִולֵם הָאָרֶץ עַל יָם הַכֶּסֶפִי
הוּא רְחוֹק מֵאֵד.

כֶּעַן כְּמוֹ עֵתָה בְּאִרְמִית: עַד כֶּעַן (דְּנִיאל ב' ל"א)
bis jetzt, אוֹלֵי נִגְזֹר מִן כֶּעַן zur Zeit.

כֶּעֶנָת כְּמוֹ וְכוּלִי בֵל' אִרְמִית: וְשֹׁאֵר עֲבַר נִהְרָה
וְכֶעֶנָת (עזרא ד' י') unb sofort.

כעס

כֶּעֶס, הַעֲתִיד יִכְעֵס, פֶּעַל יוֹצֵא, נְכ"ב. הָקֵל עֲנִינוּ
הַתַּעֲצָב בְּנַפְשׁוֹ אִם בַּעֲבוּר שְׁעֵנִינוּ אִינֵם
מִסְחָדִים לוֹ לְפִי הַפֶּעַל, אוֹ מִצֵּד הַקְנָאָה בּוֹלְלָתוֹ,
אוֹ בְּדַבֵּר אִישׁ דְּרִיבִים, אוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשִׂים נִגְדֵי רִצּוֹנוֹ.

בְּקִסְלִים (קָהֵלֵת ה' ג'). וְיֵשׁ שְׂהוּא שֶׁם כּוֹכֵב: עֵשׂ
בְּקִיל וְכִימָה (איוב ט' ט'): מוֹשְׁכוֹת בְּקִיל תַּפְתַּח:
(שם ל"ח ל"א) Orion, כְּסִיל הַפֶּךְ כִּימָה וּמוֹשְׁכוֹת
הַפֶּךְ מַעֲרִיזוֹת, וְתַפְתַּח הַפֶּךְ תִּקְשֹׁר, עֵשׂ כִּים:
כּוֹכֵב הַשָּׁמַיִם וְקִסְלֵיהֶם יִשְׁעֵה י"ג י').
בְּקִילוֹת תִּחַשׁ: אֶשֶׁת בְּקִילוֹת הוֹמִיָה (משלי י"ט
ת"י) thöricht.

בְּקִלּוֹ שֶׁם לְחֹדֶשׁ ט' אַחֵר מִדְּהִשּׁוֹן, מִכּוּזָּה לְחֹדֶשׁ
December: יוֹדֵי בְּהִרְשֵׁי בְּקִילוֹ (בְּהִיָה א' א'):
לְחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי בְּקִילוֹ (בְּהִיָה ד' א'). וְהַשֶּׁם כְּסִילוֹ
נִזְכָּר גַּם בַּסְּפָרִי הַחֲשֹׁמֹנִיָּים אֲשֶׁר בַּסְּפָרִים הַנוֹסְפִים,
וְהוּא כְּבֵר מְקוּבֵּל בְּאוֹמָה.
בְּקִלּוֹן שְׁעִים לְמִקּוֹם בִּגְבוּל מִטָּה יְהוּדָה (ובמקום
אַחֵר הָרַי יְעָרִים) נִזְכָּר רַק (בִּיהוֹשֻׁעַ ט"ו י').
בְּקִלּוֹן שְׁעִים (בְּסִדְרֵי ל"ד כ"א).

בְּקִסְלוֹת שֶׁם מְקוֹם בְּנִחְלָת שְׁבַט יִשְׁשָׁכָר (יהושע
י"ט י"ח). — בְּקִסְלוֹת תָּבוֹר שֶׁם מְקוֹם בְּהַר
תְּבוֹר, מִמּוֹרָה הַגְּבוּל שֶׁל שְׁבַט זְבוּלֹן (יהושע י"ט
י"ג) וּבִמְקוֹם אַחֵר נִזְכָּר תָּבוֹר לְבַד (דִּיָה א' ר' ס"ב).

כסם

כֶּסֶם, הַעֲתִיד יִכְסֵם, וְיִכְסֵמוּ, פֶּי, בְּנִינוּ קֵל, עֲנִינוּ
אִפֵּן גִּלּוֹחַ וְהוּא נִרְדֵּף לְדַעַת חֶבֶם אַחֵד עִם
נוֹם. נְהוּג אֶצֶל הַכְּרִנִּים: כֶּסֶם יִכְסֵמוּ אֲתִירָאשִׁיהֶם
(יחזקאל ט"ד כ') abseeren.

כֶּסְמָת שֶׁם מִין דָּגָן אוֹ חֲטָה הַגֵּדֵל בְּשִׁבְלַת כְּמוֹ
נִרְעָה וּמְנוּלָחָה, eine dem Weizen ähnliche
Getreibeart mit geförnter Ähre, וְנִזְרַת הַשֶּׁרֶשׁ
תַּעֲדִיר כִּי כֵן הוּא: וְהַחֲטָה וְהַקְסָמָת (שְׁמוֹת ט' ל"ה)
Düffel, Äpfel: וְרָחֵן וְקֶסְמִים (יחזקאל ד' ט'), וְהִרְבּוּי
עַל הַמִּין.

כסם

כֶּסֶם פֶּעַל יוֹצֵא, בִּינֵי קֵל, עֲנִינוּ מִנִּין מְשׁוּעַר:
תִּכְפֹּס עַל־הַשָּׂה (שְׁמוֹת י"ב ד') sich
bestimmen, כִּי הוּא כּוֹלֵל לְמִנּוֹת כְּדִי לְמַלְאוֹת שִׁיעוֹר
מִכּוּזָּה.

מִכְּסֵי תִּחַשׁ לְחֻשְׁבוֹן מִכּוּזָּה בְּשִׁיעוֹר קְצוֹב, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ
עַל תְּרוּמָה וּמִסֵּי הַנִּיתָן עֵץ עֶרֶךְ יֵד הַנּוֹתָן
אִם דָּל וְאִם עֹשִׁיר: וְהִרְמַת מִכְּסֵי לֹא' (בסדר ל"א
ד"ה) Soll, Steuer, וְכִסְנִי: מִקְסָמָת נַפְשָׁת (שְׁמוֹת

ערך הענינים: ומ'ש נופל על המכנים: לולא פגע
 אויב אגור (דבריו ל"ב כ"ו), ההתול של אייב *Ärztung*:
 ותרב פגעשץ עמדי (אייב י"ז): עמל נקעם תביט
 (תהלים י' יד), למי פירש'י: סעצם בניו ובנותיו
 (דברים ל"ב י"ט), שסעכעסעס, ודרבוי: על כל--
 הקעסעס (פ"ב כ"ג כ"ו), ריל מעשים סעכעסעס.

כפל

כָּפַל פעל יוצא, בב"ב. הקל ענינו שום שמה
 חלק על שמה החלק השני כמו קפל בקרף
 בארמית: וקפלת את-היריעה (שמות כ"ו ט') *äber-*
schlagen: רבוע יהיה קפול (שם כ"א ט') *doppelt*
übereinander, דבר שארכו אמה ורחבו חצי אמה
 כשכופלים הארך הוא רבוע.
 הגפעל: וקפלת חרב שלישית (יחזקאל כ"א
 ט"ו) *und verdoppelt werde das Schwert zum drit-*
ten mal.

כָּפַל ת"הש: קפול רסנו מי יבוא (אייב ט"א ט') *sein*
doppeltes Gebiß, שמה כפולה על שפה,
 ודרבוי הווינו נופל על הרבה פעמים כפל מספר
 ענין אחר: כירקלים לתושיה (אייב י"א ו') *vielfach*:
 כי לקחה מיד ה' קפלים בכל-חמאתיה (ישעיה ט'
 כ'), ר"ל שהיו העונשים שונים וכפולים פעמים
 ושלוש בכל חמאתיה כמכת כל חמאתיה שהיו
 כפולות ושונות פעמים רבות.
מְכַפֵּל ת"הש: מערת המקפלה (בראשית כ"ג ט'),
 מערה לפנים מן המערה אצל עיר חברון.

כפן

כָּפַן פעל עומר, בנינו קל, ענינו אסיפה: קקנה
 שרשיה עליו (יחזקאל י"ז ט') *ver sammeln*, כן
 פירשו המפרשים, ואם אמר בה דבר מתישב
 לענינו אמר כי כפנה כמו כפפה, והגין ת' אות
 הכפל כמו חסדי ה' כי לא תסנו ת' תמסו, לשמיד
 מעוניה, כי השרשים נכפפים בגחולם, או כפנה
 נופל על הענפים, ע"ש כפף, ולדעת Gesenius שרש
 כפן הוראתו כמו במריא עפה, צחה, וערה
 לרשיפה ועריפה *schaffen, lechzen*, ויתורגם למי
 זה: הגפן הזאת קקנה שרשיה עליו: *tiefer Wein-*
stock treibt lechzend seine Ästzeln nach ihm aus

וזהו ההבדל שבטו ובין חרון, כי חרון נופל על גוף
 שעליו יחרה ורצה לענשו, כמו וחרה אף ה' בכם
 ועצר, אבל הכעם בנפשו, מבלי שיפעל בוולתו:
 וקעם הרבה (קחלת ה' ט"ו) *flüß grämen, verbrüßlich*
sein: אל תבהל ברוחך לקעם (שם ז' ט') *flüß*
gern, unmutig sein: וחר לו וקעם הרבה (נחמיה
 ג' ל"ג): ושקמתי ולא אקעם עוד (יחזקאל ט"ו ט"ב):
 רשע יראה וקעם (תהלים ק"ב י') *flüß ärgern* הוא
 מצד קנאה, כי על הקנאה יבוא הכעם.

הפיעל יוצא: וקעסותה צרתה: כדכעם (ש"א
 א' ו') *zum Borne reizen, fränken*: פגעסני בהבליהם
 (דברים ל"ב כ"א) שניהם מצד הקנאה, ואמרו גם
 נוסף על כעסה שהיה לה מהעדר בנים, שהמיתה
 אותה צרתה להכעיס יותר כרי שתתקצף ותרעיש.
 ההפעל: הקעים אפרים (יהושע י"ב ט"ו) *Ber-*
trauß machen, החטא מסבב הכעם: כי הקעיסו
 לגנר הבונים (נחמיה ג' ל"ו) *schikaniren, necken*,
 כי ההתול מסבב כעם: בניו נבל אקעיקם
 (דברים ל"ב כ"א), כי יכעסו בראותם גוי נבל מרוסם
 מהם: כן תקעיקנה (ש"א א' ו'), תסבב לה כעם
 ועצבות.

כָּעַם או פגעש שם, ונופל על הכועס ועל המכעיס.
 ככל ש"ם הנופל על הפועל ועל המפועל:
 והכעם על כמה מינים יש כעם מהתפעלויות הגפש,
 כאשר לא יסודרו לו עניניו למי חפצו יבעש ויתרעם,
 או יתרעם בקנאתו על סוב וולתו כאלו נשלל ממנו.
 ועל זה נאמר: פגעם בחיק כסילים ינוח (קחלת ו'
 ט') *Born, Unmutig* כי לו נוח לכעם על כל דבר:
 מאשת מדנים וקעם (משלי כ"א י"ט) *ein gänzlich*
und gedmliches Weib, על כל אשר תשא עיניה
 איננה נעשה למי חפצה ותכעם ויתריב: כי לאויל
 יהרני-קעש (אייב ה' ב'), מצד קנאה שיראה בסוב
 וולתו, כאומר ופותה תמית קנאה, והשין ת' ססך:
 ובעם אויל כבד משניהם (משלי כ"ו ג') *üble Laune*,
 ויש כעם ראגה וחשש לבד על ענינו: סוב פגעם
 משחק (קחלת ז' ג') *summer, Gorge* כי החושש על
 ענינו בענין שאף בהראות פנים רעים ייטב לבו
 טוב משחק וקולת ראש: והסר פגעם מלבך (שם
 י"א) הריאנה והעצב, והפכו שמה: ברב הכמה
 רב פגעם (שם א' י"ה) *Empfindlichkeit*: מכאבים וקעם
 ענינו (קחלת ב' כ"ג), כי ההכם מרגיש יותר ומכיר

לכלי בית קבול עשוי ככף כמספה: כף אחת עשרה זהב (במדבר י' י"ד) Köffel: כפות זהב (שם י' ס"ד). ובא על כלי המאוננים: ראש עשה כפדרימה (משלי י"ד) Schale: בתוך כף הקלע (ש"א כ"ה כ"ט). ג"כ עשויה לקבל האבן כמו כף מעור. ויש שהיא כנוי לעבים: נשא לבבנו אל־עֲפִים (איכה ג' ט"א) Wollen. אך יש לבאר, נשא לבבנו בכפנו למשאת אל בשמים: נפשי קָבַץ תמיד (תהלים ק"ט ק"ט). ענינו סכנה. וכן: ונפשי אשים קָבַץ (איוב י"ג י"ד) שהוא חרף. חיי נפש על דבר, ויהי מה ויעשה. אך: עֲלֵי־בָשָׁם כסה־אור (שם ל"ו ל"ב) הם השמים שהם כמו כפה. ובא כף בדרך יד לענין עניש והכאה: כָּפַד מעלי הרוח (שם י"ג כ"א) ר"ל היסורין. וי"ם: וְאֶכְפִּי עֲלֶיךָ לֹא־יִכְבַּד (שם ל"ג ו') בתוספת אֶלֶף, מכון על הפסוק הזה. פה אמר: כפך וגו' ואימתך אל תבעתני, ונגד זה אמר אליהו הגה אימתי לא תבעתך ואכפי וגו' לא אבה אותך בכף יסורים וכבר פירשתי בשרש אכף: שים עליו כָּפַד (שם ט' ל"ב) להלחם בו, וכן יבוא לענין הגנה: חֲשַׁכְתִּי כָפִי עֲלֶיךָ (שמות ל"ג כ"ב). ואולי עד"ז כמפ נפשי, ר"ל ה' הגין בקפו על נפשי מרשעם, ושוחה אשר כרו לי נפלו המה בתוכה, והוא מתישב יותר לענין, ויתורגם schäufen: אחור וקדם צרתני ותשת עלי כִּפְקָה (תהלים קל"ט ה'), ע"ד ויוסף ישית ידו על עיניו, שענינו שמירה והשגחה וצרתני מנצר. וכל נשיאות כפים ופרישת כפים לתפלה ולתקנה: אפרש את־כָּפִי אֶל־ה' (שמות ט' כ"ט). ופרשת אליו כָּפַד (איוב י"א י"ג): ואשא כָּפִי אל מצותיך (תהלים ק"ט ט"ה). ואולי מזה: על הרע פָּסִים להיטיב, על הרע שעושים הם נושאים כפים ומקוים שיטיב להם. כָּפַד שְׁתֵּי לַעֲלָה או לענף: כפות תמרים (ויקרא כ"ב ט') Zweige, Saub: לפי שהם נכפפים. ועמ"א: כָּפָה ואנמן יישיה ט' י"ג: (קָפַת) לא רעננה (איוב ט"ו ל"ב). ובתלמוד מכניסין אותו יִלְכָּה gemölbtes Webäude, תקרת בנין אבנים העשויה חלל בכף: יָפַת הריקיע.

כפר

כָּפַד מעל ויצא, ריב. קל ענינו טוח ומרח: וְכָפַרְתָּ אוֹתָהּ מִבֵּית (בראשית י' י"ד) bedden וְכָפַרְתָּ, הפעל נגזר משם כפר.

וכסא דקרא: דליותיו שלחה לו להשקות (שם ט) יעיד כי כן היא.

כָּפַן שְׁתֵּי נִרְדָּף לְרַעַב: לִשְׂדֹּר וְלִקְצֹן תִּשְׁחַק (איוב ה' כ"ב) Wangel, Hungerknecht. תרגם רעב כמנא. אבל לפי שכבר נזכר רעב לפנינו אמר כי כפן ענינו לחץ, Drangsal, Bedrängung. כתר' אולצין מן ותאלצוהו בעבריות, וזה מתישב יותר על לִשְׂדֹּר וכן: בחסר וקָפַן גלמוד (שם ל' ג'). וגו' מתישב יותר לפעל כפנה שענינו כפיפה.

כפס

כָּפַס שם ת"ז לשביב עץ: וקָפַס מעץ יעננה (חבקוק ב' י"א) Span, Splitter כתי' ושיפא מנו מרישא. ובתל' דליומין שיבא מכשורא פי' התיכה קטנה מקורה. ע"ש שבב. אבל יָפַס בארמי עמור, ועמודי שש ת' כפיסין וגו'.

כפה

כָּפַף, העתיד יפף, פ"י, בב"ב, קל ענינו במובן המוסרי השפלת הזקנה והכנעה: כָּפַף נפשי (תהלים נ"ו ו') beugen, unterwürdig. עיין למטה בשם כף: ה' זוקק פְּגוּפִים (שם קט"ו ח'), הנכנעים מלחץ. ובמבני הטבעי: הִלְכָּה כאנמן ראשו יישיה ג"ה (ה' frümmen, beugen. ובגין ת' אות הכפל לדעת איזה מפרשים: כָּפַף עלי שרשיה (יחזקאל י"ז י') הענפים נכפפים אל שרשיה (ראה שרש כפן). הנפעל: אָפַף לאלהי מרום (טיה י' ו') אָפַף (ה' sch unterwürfig zeigen. כי הכפיפה סימן הכנעה.

כָּפָה יש שם ו' לנג היר או נב הרגל לפי שהם נכפפים: והך כָּפָה אֶל־כָּפָה (יחזקאל ט"א י"ט) die Flügel der Hand. לפי שהיא נכפפת: אשר תדרך כָּפָה־רַגְלֶיכֶם (יהושע א' ג') knüftele וימלא כפו ויקרא ט' י"ז. והרבוי זוני: על פָּסִים ישאונך (תהלים צ"א י"ב): יָנִיעַ כָּפֶיךָ (שם קכ"ב ב'): על הרע פָּסִים להיטיב (טיה ז' ג'). ר"ל על הרע אשר נעשה מוכנים הכפים להמך אותו לטוב. והמליצה במלת כפים על השחד אשר בכפים. ובמ"נ: על כפות ידיו (ש"א ה' ד'): תחת כפות רגליו (ש"א ה' י"ז). ובא על ענול החלל שבו עצם הירך: ותקע קָפָה ירך יעקב (בראשית ל"ב כ"ד) knüffele. ויש שם

תוכלי כפרה. ולא יקשה בעיניך השתמש כפר על ענין זה. כי כן נאמר נשוי משע כמי חטאה. כי כפרה נאמר רק בקרבן והיא אינה כ"א סנין וכפר נמש בלבר בעד החטא שלא יויק. אבל העון עצמו אינו נמחק. כ"א בחרטה דחי ותשובה והן הן המסככים סליחה והבן.

ההתפעל: אם יתקפר עון בית-עלי (ש"א נ' י"ד). ויש מרכב מנפעל והתפעל: יתקפר להם (דברים כ"א ח').

כפר שם ת"ז למושב בתי החצרים: וקפר העמונה (יהושע י"ח כ"ד) *Dozt*: נלינה בקפרים (ש"ה ו' י"ב). ובתלמוד בן קפר או יקפרי *ein Dozt betroffener*.

כפר העמני שם מקום בנחלת בני בנימין (יהושע י"ח כ"ד). ובקרי קפר העמני.

כפיר שם ת"ז לאריה בחדר: קפיר אריות (שופט' י"ד ה') *junger Löwe*, והוא גדול מגור, שנא': ותעל אחת מטוריה קפיר הירד (יחזקאל י"ט ג'). והרבו: הקפירים שאגים לשרף (תהלים ק"ד כ"א). ועצ"ה: קפיר גוים נרמית (יחזקאל ל"ב ג'). לענין הגבורה: וסחרי תרשיש וכל-קפיריה (שם ל"ח י"ט): קפירים רשו ורעבו (תהלים ל"ד י"א), גבורים. ומ"ש מענין קפר: לכה ונועדה יחדיו בקפירים (נחמיה ו' ב') *Töfere*, והכפרים נקראו ג"כ בנות העיר.

כפזר א) יש שות' להסיס לילה: קפור כאפר יפור (תהלים קס"ז מ"ז) *Reif*: דק כפפור (שמות מ"ז י"ד). ב) ויש שם ת"ז לכלי ספל ואגן: לקפור וקפר (ד"ה א' כ"ה י"ז) *Beden, Schale*: כפזרי זהב (עזרא א' י').

כפך שם"ז או ת"הש. א) יש ענינו כסף פריז: איש כפך (משו שמו"ל י"ב) *Söfegels*: אם כפך יושת עליו (שם כ"א ל'). כפך לצדיק רשע (משלי כ"א י"ח). אם נגזר צרה על צדיק להשחית. ובתוך כך עשה תשובה יפול מפועל המשחית על הרשע. מן: נתתי כפך מצרים (ישעיה ס"ג ג'). כמו חלף ומחיר: מצאתי כפך (איוב ל"ג ל"ד): ורבה כפך אלייטך (שם ל"ז י"ח). מן דרך היושר: לא יתן לאלהים כפך (תהלים ס"ח ח'). ב) ויש שם מין זפת: וכזרת אותו מבית ומחוץ כפכר (בראשית ו' י"ד) *Asph*, כמו גפר. ג) ויש שם מין בשם: אשכל הכפר (ש"ה א' י"ד) *Asphalt, Balsam*: כפריק

הפיעל עיקר ענינו הסרה וקנוה. כי כן ענינו בארמית, ומשתמש בעברית להסרת חטא. והפעל נטפל על הסלח שהוא הש"י. או על המסכב הסליחה שהוא הכהן בקרבן. והפעול הוא החטא או החוטא. ואם השב"ה נושא המאמר והפעול החטא יבוא בקשור מלת על: וקפר על-חטאתנו (תהלים ע"ט מ') *Verzeihen, Vergeben*: אל-תקפר על-עונם (ירמיה י"ח כ"ג): פשעינו אתה תקפרם (תהלים ק"ה ד'). כי הכנינו עומד תמיד במקום הוראת מלת היחס הנקשר בו ובל' קשור: והוא רחום ויכפר עון (שם ע"ח ל"ח). ואם החוטא פעול המפשט, אזי יבוא בקשור למד: קפר לעמך ישראל (דברים כ"א ח'). הכוונה כפר על החטא לעמך ישראל: בקפרי לך (יחזקאל מ"ז מ"ט). ואם הכהן המסכב נושא המאמר, אז הפעול תמיד החוטא, כי הכהן לא יכול לכפר על החטא בלתי ה' לבדו, ואז הוא נקשר במלת על או בעד: וקפר עליו הכהן על שגגתו (ויקרא ה' ח') *und der Priester soll ihn ent-sündigen wegen seiner Schuld*, כי הכהן בהקרבתו את הקרבן אינו מולח החטא, אבל מוכך בעד בעליו ומסכב שח' יכפר על החטא: וקפר בעדו ובעד ביתו (שם מ"ז כ"ד). על כן נאמר: וקפר הכהן על-הנפש השגגת בחטאה בשגגה לפני ה' לקפר עליו ונסלח לו (במדבר מ"ו כ"ח). ונאמר: אשר יקפר בו עליו (במדבר ה' ח'). כאשר הפעול הוא הקרבן. ונאמר: אולי אקפרה בעד חטאתכם (שמות ל"ב ל'). הכוונה אכפרה עליכם בשביל חטאתכם. ובא: וקפר את-מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח יקפר ועל הכהנים ועל-כל-עם הקהל יקפר (ויקרא י"ז ל"ג). בא על המקדש יחס הפעול. לפי שהמקדש לא חטא, אבל ענינו יסרה אותו ויסיר ממנו כל מומאה ע"י הוואת הדרם. ועדיו: אקפרה פניו במנחה (בראשית ל"ב ל'), רצה לומר אקנה ואסיר פני חמתו במנחה: לא תוכלי קפרה ישעיה מ"ז י"א) לבטל אותה *wegwischen*: ואיש חכם יקפנה (משלי מ"ז י"ד). יקנה ויסיר חמת המלך. ועדיו שמשו בת' בעי לכפורי יריה בהאי גברא.

הפעול: בחסד ואמת יקפר עין (שם מ"ו י'). מענין הא' בפיעל: וחטאתך תקפר (ישעיה ו' י') כמו וסר ענין: וקפר בריחכם את מות (שם כ"ח י"ח) *gerührt werden*, יבושל. מענין ב' בפיעל, לא

עם־נרדים (שם ד' י"ג) ויש שם קפר: קפר
הפרז (ש"א ו' י"ח).
קפונים ת"הש: יום קפונים (ויקרא כ"ג כ"ח) Ber-
föhnung: חמאת הקפרים (שמות ל' י')
Köfegesh: כסף הקפונים (שם שם מ"ו) ובתמלה יום
קפנה.
קפנת שם מכסה עשויה באהל מועד: ועשית
קפנת זהב (שמות כ"ה י"ו) Döfel: אראה
עלה־קפנת (ויקרא מ"ו ב').

כפש

הכפיש מעל יוצא, בנינו הפעיל, ענינו כמו חבוש
או כבוש שהוא עטיפה ונלוול מסביב:
הכפישני באפר (איכה ג' מ"ו) schleubern, flüßen,
einfüllen, umgeben כמו סוף חבוש לראשי, ואחשך
בשש. ונמצא השרש הזה בחוראה כדומה לו גם
בתלמוד ומדרש.

כפת

כפת ענינו אמירה וחבישה בארמית: בארין
גבריא אלך קפתו בסרבליהון וגו' (דניאל ג'
כ"א) binben, fesseln: נפלו לנו אתון־נורא יקרתא
קכפתין (שם שם כ"ו).
קכפתו שם צורת תפוח במעשה פקעים: קכפתו
ופרח (שמות כ"ז י"ט) Knopf: קכפתיה
ופרחיה (שם כ"ה ל"א). וע"א: הך הקכפתו וירעשו
הסמים (עמוס מ' א') Oberstschmelle, הוא המשקוף
שעל שתי המזוזות: קכפתיה ולינו (צפניה ב' י"ו)
ראשי המגרל.

כר

כר שם לענינים שונים. א) יש שת"ז לאיליים:
שלוה כר מושל ארץ (ישעיה מ"ו א') Bode:
מאה־אלף קרים (ס"ב ג' ד'). ועצה־הש נקראו הנגידים
והאצילים מנהיגי העם כרים: ואת־הקרי ואת־
הרצים (ס"ב י"א מ"ט) Edeln, Adelftgen, Anführer
וים מזה: שלוה כר. ב) ויש תאר לארז מרעה
הצאן: כר נרחב (ישעיה ל' כ"ג) Reife, Weide: לבשו
קרים הצאן (תהלים ס"ה י"ד). וים כי כר תאר ג"כ
לרץ נמהר, עיין כרכר. וז"ל שלוה כר Wilbete

כרב

כרב שם לצורה עשויה מרכבת מאדם שור
אריה (נשר (יחזקאל א' י') להורות בזה ע"ד
משל אותות הכח, העז והממשלה. קרב אחד
מקצה מזה (שמות כ"ה י"ט) Cherub, והיו הקרובים
פרשי כנפים (שם שם כ'): יעשה אותה קרובים
(שם כ"ז ל"א) צורות מרוקמות: את קרב ממשח
(יחזקאל כ"ה י"ד) תאר להורו וגדולה anfechtliche
Figur: יושב הקרובים (ש"א ד' ד') מושל בכל
הצורות: וירכב על קרב ויעף (תהלים י"ח ב'), כנה
כן לעבים שנרא' בצורות שונות. והנכון כי המפורר
בעז כח דמינו יתאר את הליכות אלוה ברדתו
משמים ארץ, כאלו הוא רוכב על אחת החיות
העומדות לפני מכונו כסא לשדתו: וגם משוררי
יון ורומי יתארו במליצתם את אל עליון Jupiter,
Zeus רוכב על נשר פורש כנפים, בעזבו הר
אלהים Olymp לדרת לארץ כידוע לקרא בשיריהם.
כרכל שעל יוצא, בנינו פיעל וענינו עיטוף וחנייה:
ודוד סך־קכל במעיל בוך (ד"ה א' מ"ו כ"ו)
umgürtet.

כרכלא שם עטיפה ואדרת בארמית: כפתו
בסרבליהון פמשיהון וכרכלתהון (דניאל
ג' כ"א) Mantel. וכנראה מתלמוד הוא כובע אדום
בראש האצילים Turban. ומה קרכלא דתרנגול
שהוא אדום.

כרה

כרה העתיד יכרה, פ"י גב"ב, הקל. א) יש ענינו
הפירה: בור כרה (תהלים ל' מ"ט) graben: כי
יכרה איש בור (שמות כ"א ל"ג). ובמובן המוסרי:

כרך

כַּרְכִּיךְ שם כובע שעוטמים הישענאלים בראשם וכורכים המטפחת סביב סביב: ותַּכְרִיךְ בויז (אסתר ה' ט"ו) Xurban, Xunb ודוא מל' ארמית והמלך לאט את סניו תרגום כְּרִיךְ [ויש ספרשים תכריך, כנר לעטוף בו, Schülle, Mantel]. ומה עיר מוקפת חומה קֶרֶךְ ששעוטמה בחומה. ומעטמי המתים נקראים יַתְּכִרִיכִים. וכן נקרא בתלמוד נרתיק יתְּכִרִיךְ בלי דבני לו, Eutal. ואם הוא פעל עברית יתכן לשמש בפעל כרך על עשות מבסה לספרים לאגור אותם: והפועל כִּרְךָ, Buchbinder.

כַּרְכָּב שת"ז לשובב עגול סביב לבנין כַּרְכָּב המוכח (שמות כ"ז ה') Winffang, Karb. אולי נעשה לעצור בעד כל דבר הנטול מן המוכח. כַּרְכָּם שם מין בשם: נרד וְכָרָם (ש"ה ד' י"ד) Cafran. (כַּרְכָּר בשרש כרר).

כַּרְכָּמִישׁ שם עיר על נהר פרת: הלא כַּרְכָּמִישׁ כלנו ישיעה י"ט).

כַּרְפֶּם, שם סרים אחד אשר למלך אחשורוש (אסתר א' י') ובל' פרס כַּרְפֶּם הוראתו נשר.

כרם

כַּרְם שם שדה גפן וותים ופתמו גפן: וישע כַּרְם (בראשית ט' כ') Weinberg: ועד-כַּרְם וית (שופטים ט"ז ה') Delberg, כי כרם שם תאר למקום קבוץ האילנות אם הוא עץ גפן או עץ וית, כי גפן אחד לא נקרא כרם. לכן נאמר וישע כרם, ולא גפן שכבר היה. אך הוא נשע לכרם יחד לבצור מהם יין לשתות, כי לפעמי היו מפורזים כאילני פרי. או יתכן כי ועד כרם וית כמו כרם וית. וג' לשונות נאמרו בלקיטת ענבי הכרם: כַּרְם תטע ולא תחללנו (דברים כ"ה ל'): כי תבצר כַּרְקֶךָ (שם כ"ד כ"א): וְכַרְקֶךָ לא תעלל (ויקרא י"ט י') והרבו: כַּרְמִים חיותים (דברים ו' י"א): וְכַרְמִינוּ סמדר (ש"ה ב' ט'): לא יפנה דרך כַּרְמִים (איוב כ"ד י"ח), ר"ל קל דרבו על פני המים, ותקלל חלקתו בארץ, יותר קל ונקל, וזהו סימן כפילת האות, לא יפנה דרך כרמים הפנה לצדדים ומעקם והדרך צר אבל דרכם ישר. ציה גם חם וגולו גם כציה גם

כַּרְה רעה (משלי ט"ז כ'), חוטט במחשבה שוחות עמוקות להרע. כמו חורש רעה שכולל ג'כ הפירה ושתיקה. ומצאנו הפעל הזה על ההסתר בדניאל אתְּכַרִּית רוחו בי, Ich verstecken: וְתַכְרוּ על־דִּיעֵכֶם (איוב ו' כ"א) ר"ל תכרו רעה במחשבה על ריעכם אשר בל"ז רבה רעתו. כמו אף על יתום שמקרהו אסון. (ב) יש ענינו קנן: אשר קָהֵדְלו בעיר דויד (ד"ה ב' ט"ז י"ד) an sich kaufen: וְאֶקְרָה לִי (הושע ג' ב') והרש לתפארת הקריאה: וגם מים תִּכְרוּ מאתם (דברים ב' ו') וְכָרוּ עֲלֵיו חֲבֵרִים (איוב ל' ל') einen Handel schließen. וע"ד הוא מן ותכרו על ריעכם ר"ל תחשבו מחשבות איבה תצורנו: ע"ד כורה שחת להפיל העובר בו ללכדו. (ג) ויש ענינו הכנת ארוחה במאכל ובמשתה: וְכָרָה להם כרה גדולה (מ"ב ו' ל"ב) eine Mahlzeit richten. וע"ד פ"י כרה וחפר עמק רחב, ושם האכילם והשקם. הגופעל: עד יִכְרָה לרשע שחת (תהלים צ"ד י"ג) מע"א.

ההפעל: לא־תבושו תִּתְּכַרְדְּלִי (איוב י"ט ג') תכרו רעה עלי, böses hegen. בהראות ה"א הבנין וראוי תִּתְּכַרְדְּלִי, וכבר כתבתיו בשרש הכר. כַּרְה שת"נ לסעודה גדולה: ויכרה להם כַּרְה גדולה (מ"ב ו' ל"ב) וע"ד הפירה.

כַּרְת שת"נ להפירה שיכרו הרועים לגדור צאנם שם: נות כַּרְת רועים וגדרות צאן (צפניה ב' ו') Auen voll Hirten, Gisternen und Schaffhürden. **מַכְרָה** שת"ז למקום הפירת המלח ומַכְרָה־מֶלֶח (צפניה ב' ט') Salzbergwerk. ויש מ"ש מקנה שם"ז: ונתתי מַכְרָם (במדבר כ' י"ט) וקנין Berth: הרוק מפנינם מַכְרָה (משלי ל"א י') שויה. כַּרְזֵן, כַּרְזֵן, ענינו מודעה בקול קורא: וְכַרְזֵן קרא בחיל (דניאל ג' ד').

כַּרְי: הַכְרִי והרצים (מ"ב י"א ד', י"ט), ענינו שומרים לראש המלך, כמו לפניו בימי דוד הַכְרִיתִי והפלתו (ש"ב כ' כ"ג) ודבר נפלא הוא כי הכתיב פה הַכְרִי והפלתו. ואולי כַּרְי כמו כַּרְתִּי ש"הת לשירי הטבחים אשר הלכו תמיד עם מלכי בני קדם לשמור משמרתם לעת מצוא, כנודע לקורא בספרי דברי הימים. כַּרְיִית, שם הגחל הנקרא גחל כַּרְיִית, מקום מגורי אליהו הנביא (מ"א י"ז ג').

בחס יגדלו ובימי גשם ובימי שלג עד ששאל חמאו ולא יצאם כל דבר כגיל: ויש מפרשים קְרָמִים: כמו רמים.
פְּרָמִים תאר לעובד הברם: לְכֹרְמִים וְלִנְבִיבִים (פ"ב כ"ה י"ב) *Winger*: אכריכם וְכִּנְיָקִים (ישעיה פ"א ה').
פְּרָמִי, שם בן ראובן (בראשית פ"ו ט') ונמצא עוד איש בשם זה (ביחושע ו' א'), הוא אבי עכן אשר מעל בדרם.
פְּרָמָל שמו' לשבלת השדה כשהיא רכה: וקלוי וְכָרְמָל (ויקרא כ"ג י') *grüne Hefern*: וְכָרְמָל בצקלנו (פ"ב ד' ט"ב) ויש שית' לדר טוב מלא שדות: וְהַכְרָמָל לַעֲדָה (ישעיה כ"ט י"א) *Seil*: שמחה וגיל מִן הַכְרָמָל (שם פ"ו י') דר הַכְרָמָל (פ"א י"ח י"ט): יערו וְכָרְמָל (ישעיה י' י"ח) כנוי לחילותיו. ויש שהוא תאר לעין צבע אדום: ראשך עליך *כְּכָרְמָל* (ש"ה ו' י'): ועמ"א: וְכָרְמָל ותכלת (ד"ה ב' ב' י') *rote Balle*.

ההפעיל ענינו הכנעה והשגל: תְּכַרְעַי קמי תחתני (תהלים י"ח ט') *beugen, unterwürfig machen*: בתי תְּכַרְעַי תְּכַרְעֵנִי (שופטים י"א ל"ה). ר"ל הבגעת רוחי בַּיָּגוֹן. ומ"ש השחתה וכריתתה: ובחורי ישראל תְּכַרְעֵי (תהלים ע"ח ל"א) *niebermachen*: קדמה פניו תְּכַרְעֵהוּ (שם י"ז י"ג) *flügen*. ובתלמוד משתמש הפעל הזה לענין מתישב על הוראתו במסכת המסרי: תְּכַרְעֵי את כלם. *überlegen, den Aufschlag geben*: המליצה בשתי כפות מאזנים הנה הכף אשר בתוכה המשקל הכבד מכריע את הכף לדרת מפני הכובד. ובשתי דעות חולקות בדבר, זה אמר בכה וזה הפכו, ולשתיהן סברות שונות, ובא הו' ומכריע לנמות אחר דעת אחד משניהם בסברה מכבדת נוספת על שכנגדה. ועל האופן הזה חברתי באחד השירים: לֵךְ יְדֹעֶשׁ עִם גְּבוּרָה שְׂכֵם וְתָגֵר. תִּאֲגִיל טָהָם לְקוֹרִים מְצַעַר אֵל יִתֵּר. צֶרֶק לֵךְ מִשְׁקָלֶת נָהָה הַקֶּסֶתָּה מְכַרְצֶת.

פְּרָעִים שם למקום חבור פרק הרגל עם הירך *ששם יכרע: והקרב והתקציץ* (ויקרא א' ג') *Enle*: ואומרים כי כל חלקי הרגל נקראו כרעים בין הירך ובין הרגל שלמטה ממנו, והשם הזה אינו אלא תאר לדגלים שחלקיו כופפים וכורעים. עיין באור שמות כ"ט: אשר לו קְרָעִים ממעל לדגליו (ויקרא י"א כ"א) כי בברמה והיה בעלי ד' רגלים בעצמם רגליהם ישרות, ובלכתם יכרעו רגליהם ובעלי שרץ השף רגליהם כפופות ובלכתם לא יכרעו רגליהם, אך מניחות ביושר כדרך עופופות כזנב. אבל יש יותר מבעלי ד' שיש להם ב' רגלים ממעל לז' שהם כופפות אותם לנתר על

בחס יגדלו ובימי גשם ובימי שלג עד ששאל חמאו ולא יצאם כל דבר כגיל: ויש מפרשים קְרָמִים: כמו רמים.
פְּרָמִים תאר לעובד הברם: לְכֹרְמִים וְלִנְבִיבִים (פ"ב כ"ה י"ב) *Winger*: אכריכם וְכִּנְיָקִים (ישעיה פ"א ה').
פְּרָמִי, שם בן ראובן (בראשית פ"ו ט') ונמצא עוד איש בשם זה (ביחושע ו' א'), הוא אבי עכן אשר מעל בדרם.
פְּרָמָל שמו' לשבלת השדה כשהיא רכה: וקלוי וְכָרְמָל (ויקרא כ"ג י') *grüne Hefern*: וְכָרְמָל בצקלנו (פ"ב ד' ט"ב) ויש שית' לדר טוב מלא שדות: וְהַכְרָמָל לַעֲדָה (ישעיה כ"ט י"א) *Seil*: שמחה וגיל מִן הַכְרָמָל (שם פ"ו י') דר הַכְרָמָל (פ"א י"ח י"ט): יערו וְכָרְמָל (ישעיה י' י"ח) כנוי לחילותיו. ויש שהוא תאר לעין צבע אדום: ראשך עליך *כְּכָרְמָל* (ש"ה ו' י'): ועמ"א: וְכָרְמָל ותכלת (ד"ה ב' ב' י') *rote Balle*.

כרם

קָרַם שם הבטן הפנימי: מלא קרשו מערני ירמיה ג"א (ל"ד) *Bauch, Magen*, בש"ן ת' סמך, כי כן בא בארמית מבטן אמי ת' מכרית אמי ובתלמוד כרמי כ"י.
קְרָם פ"י ע"ד מרובעים. ענינו כריתת הדיסה ורמיסה: וְקָרַקְהָה חוֹזֵר מִיַּעַר (תהלים פ' י"ד) *verwähren, zerwähren*, בדרך חוזר היער, *Ufer*: יחסלנו הארבה ת' יקרם יתיה, ובמשנה שדה שקרסמה נמלים. ו"מ ימלא כרסו ממנה.
קְרָמָא, שמו' לכסא בארמית (רגילא ה' כ') ועם הבנוי קְרָמָה (שם ו' י') ובס' הרבים: קְרָמָן (שם שם ט').

כרע

קָרַע העתיד יְכַרַע, מפע"ב. הקל עקר ענינו כפיפת החגלים עד הכרעים לאיזה כונה שיהיה: קָרַעו עַל-בְּרִיכֵיהֶם (שופטים ו' י') *hinfallen*, שדות הגוף לשדות: קָרַע רִבֵּץ באריה (בראשית פ"ט ט') כי דרך חזיונות כופפים ראשונה שתי רגלים הראשונות, ואח"כ רובצים על גופם ככל ד' רגלים לשכב לארץ: קָרַע ומשתתחה לו (אסתר ג' ה')

הארץ, וזהו כונת הכתוב וכנראה לדעתי מפורש רש"י.

כרף

כַּרְפָּס שם לבנר מווי ממשותן וצמר לבן דק, עשוי בארצות קדם והודו: חור כַּרְפָּס ותכלת (אסתר א' ו') Garbasus, feines weißes baum- wollenes und feineses Zeug כי כרפס צבוע ירוק, וזכר ו' מיני צבעים החשובים ממראות הגאות חור לבן, כרפס ירוק, ותכלת, blau, אחוז בחבלי בוץ (צהוב) וארנמן אדום, (כי השחור אין לו מקום במראות האלה, המורים שמחה וגיל).

כרר

כַּרְכַּר (הערעיר וְכַרְכַּר) פ"ע בנינו מיעל ע"ד מרובעים וענינו דלוג וריקוד: ודוד כַּרְכַּר בכלעז (ש"ב ו' י"ד) ספור וסַכְכַּר לפני ה' (ש"ב ו' מ"ו) hüpfen, springen, tanzen דלוג בלי סדור כ"א מהתפעלות השמחה.

כַּרְכַּרָה שם תאר לגמלים קלי המרוץ כמו חקרים ודוהרים בהליכתם: בצבים ובפרדים וּכְכַרְכַּרֹת (ישעיה מ"ו כ') Dromedare, schnellfüßige Thiere (עיון כר).

כַּרְש בשרש כרם.

כַּרְשָׁא שם ע"ס למלך פרס (עזרא א' א', ישעיה מ"ד כ"ח), והוא הנקרא בלשונות העמים Cytus, והוראתו בלשון פרסי כמו שמש בעברית (ראה Gesenius שרש כרש גורת השם הזה באר היטיב).

כַּרְשָׁנָא שם אחד משבעת הפרסים, רואי מני המלך אחשורש (אסתר א' י"ד).

כרת

כָּרַת, העתיד וְכָרַת, פ"י ה"ב, הקל ענינו גזירה וקציצה או ענף משרשו או אבר מגופו: וְכָרַת הוֹלָלוֹת במזמנות (ישעיה י"ח ח') abhauen, ותוך דבר משרשו: וְכָרַת אֶת־הָאֲשֵׁרָה (מ"ב י"ח ד') עץ מיער כָּרַתוּ (ירמיה י' ג') וְכָרַת אֶת־כֶּנֶף הַמַּעִיל (ש"א כ"ד ח') חלק מהכל: ונתוק וְכָרַת (ויקרא כ"ב כ"ד) נכרתו הבצים משרשם. ונמצאו רבים על כריתת דבר שלא יעשה פרי.

ובא: אשר כָּרַתוּ לָשֹׁנִים (ירמיה ל"ד י"ח) על הבתור: וְכָרַת בַּה אֶת־רִאשׁוֹ (ש"א י"ז נ"א): וְכָרַת אֶת עֵרְלַת בְּנֵה (שמות ד' כ"ח) חלק מגופו. ודבר נאמר אצל כריתת ברית: כָּרַתִּי אֶת־אֲבֹרָם בְּרִית (בראשית מ"ו י"ח) abschneiden, ובא כן ע"ש כריתת הבתרים שגזרו כרתי ברית בע"ז ועברו בין ב' חלקיו לעשות ברית וכנוזר בפרשה הזאת. ונקרא כל קשור אהבה ואמונה כן אף בלי כריתות בע"ז: נָכַרְתִּי־בְרִית לְאֱלֹהֵינוּ (עזרא י' ג') וְכָרַת יְהוֹנָתָן עִם בֵּית דָּוִד (ש"א כ' מ"ו) כָּרַתָּה בְּרִיתָךְ אִתִּי (ש"ב ג' י"ב) Freundschaftsbund (schließen) כָּרַת־לָנוּ בְּרִית (ש"א י"א ח') קָרוֹת בְּרִית (יושע י' ד') בְּרִית כָּרַתִּי לְעֵינִי (איוב ל"א א') כָּרַתְנוּ בְּרִית אֶת־מִצְרַיִם (ישעיה כ"ח מ"ו). ובא פ"א על כריתת החיים כמו בהפעיל: וְנִכְרַתְנוּ מֵאֲרֶץ חַיִּים (ירמיה י"א י"ט) ausgerottet: כי האדם במותו כעץ כחות משרשו לא יעשה עוד פרי:

הנפעל מענין קציצה: אם וְכָרַת (איוב י"ד ז') abgetrennt werden, ויש ענינו בקוץ: וְכָרַתוּ מִי הַיֶּרֶד (היושע ד' ז') geteilt werden (ורובו השחתה והעדר והסרה: וְכָרַת מַסִּיכָם (ויאל א' ה') entziffen, תמו נִכְרַתוּ (היושע ג' מ"ו) auffören, הפסק גזילת: וְנִכְרַת מַעֲמִיו (שמות ל' ל"א) ausgerottet, werben, ע"ד הפשט כי בהפסד פרטי מכלל המקובץ כחלקת נתח מעוף: וְכָרַת תִּקְרַת הַנֶּפֶשׁ הַהִיא (במדבר מ"ו ל"א) verbannt werden, כריתת הנפש. וענין הכרת ל"ס שפירשו בתלמוד, כריתת הגוף הוא המיתה בחצי ימים, מן: הענל אשר קָרַתוּ לָשֹׁנִים (ירמיה ל"ד י"ח): וְכָרַת אֶת מְדוּחֵיהֶם בַּחֲצִי (שמואל ב' י' ד'), וכריתת הנפש היא פירידתה משרש העליון מקור מחצבה כענף מעץ. וענין מעמיו מן: וְיִאֶסֶף אֶל עַמּוּיָהּ שְׁמֹרָה הַדֶּבֶק בְּשֵׁרֶשׁ מַחֲצָבָהּ כֵּן הַכֶּרֶת מַעֲמִיו: אחרית רשעים וְכָרַתָּה (תהלים ל"ז ל"ח). ויאמר על המיתה לבריה: וְלֹא־יִכָּרַת כָּל־בָּשָׂר (בראשית מ' י"א) aufgerieben werden, ועל ההפסק לבר: וְלֹא יִכָּרַת מִכֶּם עֶבֶד (היושע מ' כ"ג) auffören: לֹאֵת עוֹלָם לֹא יִכָּרַת (ישעיה נ"ה י"ט): לֹא־יִכָּרַת לְךָ אִישׁ מִלִּפְנֵי (ש"א ח' כ"ח): ותקוחד לא תִכָּרַת (משלי כ"ג י"ח). וע"א: הַבָּשָׂר עוֹרֻנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם מֵרֵם יִכָּרַת (במדבר י"א ל"א) vergeßet werden, מורה עכול.

כשב

כָּשֶׁב שם ע"ז שזה לשם **כָּבֶשׂ**: אִם-כָּשֶׁב הוּא מְקִרֵב (ויקרא ב' ז') **lamit**: וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב (בראשית ל' ט'). ובס"ג: **כָּשֶׁבָה** או שְׁעִירֵת עֹזִים (ויקרא ה' ו').

כָּשָׁד שם בן נחור בן אחי אברהם (בראשית כ"ב כ"ג) מִמֶּנּוּ יָצְאוּ הַכְּשָׁדִים לְתוֹלְדוֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם. **כְּשָׁדִים** (א) שם אומה ידועה, הלא חמה שוכני עיר וארץ בבל. גם נמצאו לפעמים לעמית יוֹשְׁבֵי בָבֶל לִיתֵר בָּאֹר (ישעיה ס"ג י"ד, מ"ה י"ד) ובשיר: בַּת כְּשָׁדִים (שם ס"ז א') כמו הבת ירושלים, בת יהודה, בת בבל: ארץ כְּשָׁדִים (ירמיה כ"ד ה'): **כְּשָׁדִיָּה** (יחזקאל ס"ז כ"ט): אֹרֶךְ כְּשָׁדִים (בראש"י יא כ"ה) שם מקום בארם נהדים. ואחרי כי ארץ כשדים היתה מימות עולם מקום משם יצאו הוכרי שמים לכן יקראו החזיונים בככבים בשם כְּשָׁדִים (דניאל ב' ב' ד') גם בחזיון סופרי העמים יקראו לחזיון בככבים כְּשָׁדִי **Chaldaeus**.

כְּשָׁדִי וברבים **כְּשָׁדָאִין**, **כְּשָׁדָא** בארמית, כמו כשדים בעברית, בהוראה העצמית שוכני בבל ובשם המושאל על הוֹבְרֵי שָׁמַיִם (דניאל ב' ח' ב' י' ד' ד').

כשה

כָּשָׂה פעל יוצא, בנינו קל, בנינו כמו כסה ור"ל כמו הבשר בשומן: שִׁמְנֵת עֵבֶית כְּשִׂיחָה (דברים ל"ב ט"ו) **bedekt mit Fett**. ורד"ק מפ' כאלו הוא יוצא, כסית לכך בשמוניות ולא נתתו להבין בינה.

כשל

כָּשַׁל, העתיד יכשול, פע"ז, גב"ב. הקל עיקר בנינו תקלה וגרנדור הרגל ממעמדו על ידי רדיפה ברבר ונוטה לנפול. ועמי מה שהוא רפיון כח וחולשה. ובמסרי. רפיון שכל ונסית הדעת מדרך הישרה: המה כָּשְׁלוּ ונפלו (תהלים כ"ז ב') **flottern, wanken, anstoßen, straucheln** באחיז (ויקרא כ"ז ל"ד) **flürzen, anstoßen** וְכָשַׁל עֶזְרָא (נפול עזר) (ישעיה ל"א ב'). ובמסרי: כָּשַׁלְתָּ בְּעֹנֶךְ (הושע י"ד ב') **fehlen**. ומה שהוא רפיון כח וחולשה, כי גם רפיון כח מסבב מוט רגל: כָּשַׁל כח הסבל

המועל: לא קרת שרך (יחזקאל מ"ד ד') חתוך אבר מנף: והאשרה אשר-עליו כְּתִיחָה (שופטים ו' כ"ה) חתוך עץ משרשו.

ההפעיל מ"ש מענין כריתת החיים: והכרתיו אותה מקרב עמה (ויקרא י"ז י') **androtten** וכבר פורשתי: והכריתה את-ידיהמתכם (שם כ"ז כ"ג) **aufreiben**, כליון: והכרתי וישוב מאשרוד (עמוס א' ח') **fortschaffen**, הסרה ממקום. ומ"ש הפסק: ואיש לא-אֶכְרִית לָךְ (ש"א ב' ל"ג) **aufführen lassen**, כמו: לא יִכְרֶת לָךְ אִישׁ (ש"א ב' ד'): ולא תִכְרִית את חסדך (ש"א כ' מ"ז): ולא נִכְרִית מִהַבְהֵמָה (נ"ב י"ח ה'), לא נסבב שכל הבהמות תכרתנה, כי הכרית מורה הפסק מכל וכל: אל תִכְרִיתוּ את שִׁשֵּׁשׁ מִשְׁפַּחֹת הַקֹּהֲתִי (במדבר ד' י"ח). אל תסבבו שיהיה שבט קרת נכרת ונפסק, בהעדר עשות סיג ותקן למניעת זה.

ההפעל: הִכְרַת מנחה ונסך (יואל א' ט'), הסרה והעדר.

כָּרַתִּי שם משמר לאחת משתי משמורות שהיו למלך דוד, ונקראו: קְרָתִי ופִלְתִּי (ש"ב מ"ו י"ח), ואולי היו שומרי ראש דוד ממקום הזה, כמנהג עוד היום ששומרי ראש המלך בני ארץ אדחת, לפי שהם יותר אמנים למבטח המלך, וכן ראינו בקיסר צרפת שהביא עמו מסצרים מספר מאמילוקן והמה אתו בצאתו ובבואו. וההכנס **Gesandter und Gefährter** והפלתי **Säufte**, המה היו שומרי ראש המלך, כאשר עוד היום בארצות קדם השומרים הקרובים למלכות המה גם הסבחים **Gefährter** בדיני נפשות. ויש שם מקום: על נגב הִכְרַתִּי (ש"א ל' י"ח): והכרתי את קְרָתִים (יחזקאל כ"ה ט"ז): הוּא יוֹשְׁבֵי חֶבֶל הַיָּם מִי קְרָתִים (צפני ב' ה'), לפי תרגום השבעים והסוריא המה יושבי אֵי **Kreta, Kreter**, והיה הסבה להאמין כי אֵי כפתור הוא **Kreta**, אשר משם התילדו הִכְרַתִּים למשפחתם.

כְּרִיתוֹת ת"הש: וכתב לה ספר קְרִיתָת (דברים כ"א) **Scheidebrief**, שהאשה צמדה לבעלה והגט כורת אותה ממנו: ואתן את-ספר קְרִיתָתִיָּה (ירמיה ב' ח'), ושם יִכְרֶת הַנּוֹכַר בְּתִלְמוּד וּבְתַפְלָה יִדְעַ מִמֶּשׁ בַּנֶּפֶל.

את האבן אינו נכשל בה. אבל הנכשל הוא בלא ראות ובלא ידיעה, כן הנותן עצה לאדם שאינה הוגנת לו. והוא ידע, אך הנועץ לא ידע כי רעה היא לו ונכשל בה, עובר משום לפני עור וכו'. ד"ם משיט כוס וין לנזיר. ואמר שהוא מים היו נתן מכשול לעור. והרבו: אליהם הנה קבשלים (ירמיה ו' כ"א). ובס"ג: והקבשלה הזאת תחת ידיך (ישעיה ב' ו'). Berrüttung, כי ברימות סדור המדיני יכשל איש באהיו כאמור וירבו נער בזקן: והקבשלות אתהרשעים (צמניה א' ג').

כשף

כְּשָׁף פ"י, בנינו פיעל, ענינו עשיית מעשים מדומים נראים כמשנים תולדות היצורים וכו'. ואמרו שהוא מעשי שדים, ולפי שאין לשדים ציור מציאות בשכל אם כן מעשיהם מרמה ותחבולה: ועונן ונחש וקשף (ד"ה ב' ל"ב ו') *fisch mit Zaubereten*: abgeben: מעונן ומנחש וקבשף (דברי י"ח ו') לחכמים וקבשפים (שמות ו' א'): קבשפה לא תחיה (שם כ"ב י"ז).

כְּשָׁפִים שם מ"ו: והכרתי קשפים מירך (מיכה ה' י"א) *Zauberer*: וקשפים הרבים (פ"ב פ' כ"ב). והתאר: ואל-קבשפים (ירמיה כ"ז מ'). ומאז אברה האמנה במציאות השדים, גם הכשוף במל.

כשר

כְּשָׁר, העתיד יקשר. פיעל, בב"ב. הקל עומר, ענינו ראוי ונכון, טוב ומצליח בפעולה: כי אינך יודע איזה יקשר (קהלת י"א ו') *recht sein, ge- ratthen, gelingen*.

ההפעיל ענינו הישרת הדבר אל ענינו: ויתרון הקשר חכמה (שם י') *fähig machen, zubereiten*, שיהא תכין הנפש לכל. וכן ההכנות הקדמות אל פעולה לעשות הפעולה כראוי נקרא הכשר. ומה בתל' כל שחבתי בשמירתו (ולא שמרתיו) 'הקשרתי את נוקי, *vorberichten, zubereiten, veran-* lassen, כאלו עשיתי הכנה וזמן והשתדלות שצויק, וכן נקראו הכלים המזמנים לפעולת הדבר מקשרים *Snäruemente*.

כְּשָׁר תא"הש: וקשר הדבר לפני המלך (אסתר ח' ה') *recht, billig, gefallen*, כי לא יעשה

(נחמיה ד' ד') *schwach sein*: קשול בעניו כחי (תהלי' ל"א י"א): ונערים בעץ קשלו (איכה ה' י"ג) כשל כהם מעבודה בחסיבות עץ, ע"ש סחן. ועצ"הם: קשלה ברחוב אמת (ישעיה נ"ט י"ד), ר"ל ברחוב שהוא דרך סלולה נכשלה ולא תוכל לקום: פושל יקימן מליך (איוב ד' ד'): ואין בשבטיו פושל (תהלי' ק"ה ל"ו) *Schwache, Ermüdete*: בחמורים לכל פושל (ד"ה ב' כ"ח פ"ו) *Schwächling*.

הנפעל שוה בהוראתו קל, כי הפעל שחל בנפח הנושא באמצעות נוף וזולתו, יבוא בלשון עברית בב' הבנינים לענין א': וקשלו ונפל (דניאל י"א י"ט): וקשלו בהלכתם (נחום ב' ו') דרשו וקשלו (ירמיה כ' א'): להעמיד חזון ונקשלו (דניאל י"א י"ד) בשלון דעת ופועת וקצר השנה *lizen*: וקשלים אזורו חיל (ש"א ב' ד') *Schwache*, כמו כל הנחשלים אחריך שענינו חלשים: וקשלו אל יגל לבך (משלי כ"ד י"ז) הקדים נפילה לכשלוך כל' לא זו אף זו: ופשעים וקשלו בהם (הושע י"ד י') בדעות נפסדות. ההפעיל יוצא: וקשילים בדרכיהם (ירמיה י"ח י"ז) *irre führen*, הסבו להם קלקולים במנהגיהם: אם לא וקשילו (משלי ד' פ"ו) *hintergehen*, שימת מכשול ע"ד לצור, ונפל על מרמה: וקשילהו עלימו לשונם (תהלים ס"ד ט') דברי פיהם יהיו להם למכשול לפול: הקשיל כחי (איכה א' י"ד) *schwach machen*: לעזור ולקשיל (ד"ה ב' כ"ה ח'). ובמסרי, שום מקום לשעות: הקשלתם רבים בתורה (סלאמי ב' ח') *irre führen, falsche Meinung beibringen*, וכן וקשלו בדרכיהם (ירמיה י"ח ט"ו).

כְּשִׁיל כלי מסמך להפיל חומה: קבשיל וכלמות יהלמן (תהלים ע"ד ו') *Mauerbrecher*. קשלוך שם מ"ו לנפילה פתאומית: ולפני קשלוך נבה רוח (משלי מ"ו י"ח) *Sturz*.

מְכַשֵּׁל שת"ו לכל דבר המסבב לאדם שיכשל בה אם טבעי אם מוסרי: ולצור מקשול (ישעיה ה' י"ד) *Anstoß*: הרימו מקשול מדרך עמי (שם ג' י"ד). והמוסרי: ולקשול לב (ש"א כ"ה ל"א), כי העושה דבר עול נכשל בה להענש: למקשול עון (יהונתן י"ה ל'). העון מכשול לאדם ללקות על ידו כרגל נלקה באבן: ולפני עור לא תתן קבשול (ויקרא י"ט י"ד) כולל שניהם, כאמרם בתלמוד לפני מי שהוא סומא בדבר, כי הוואה

שרם בעצמם אינם כותבים, אך המה יחזקו הרין וסומריהם יכתבו.

כְּתָב שתי' לספר או אגרת צווי או חק מלך: כי **כְּתָב אֲשֶׁר־נִכְתַּב** (אסתר ח' ח'): *Script*: פתשנן הַכְּתָב (שם נ' י"ג) *Geist, Weisheit*, וש"מ: כְּתָבָם וכלשונם (שם ח' ט') *Geistlich*. כְּתָב שם ת"ו בארמית כמו בעברית (דניאל ח' ח'): *Script*, ובענין צווי ופקידה די לא כְּתָב (עזרא ד' כ"ב) *ohne Wort*, *Script, d. h. ohne Einschränkung*.

כְּתָב, העתיד וְכָתַב, פ"י: ענינו כתיבה בארמית (דניאל ח' ח' ד' כ"ב) *schreiben*.

כְּתִים או כְּתִים שם אומה ידועה, ושם השוכנים באי ציפערין, ונקראו בין גם כלשון צורי, כי הצורים גזו עיר ושמה *Chien* על האי ציפערין (בראשית ד' ד', ישעיה כ"ב א', י"ב, יחזקאל כ"ו י') (שם) כְּתִי מיוחד לא נמצא מכתבי חקדש, אמנם נשאר לזכר עלם בכתב מיושר על החקקה במטבע צורית אשר יזכיר החכם *Gesenius* בחקירת ספר המלים שלו: גם יבוא למצאים השם חזה כמו שם הכולל לאי הים הגדול ואנשיהם, כמו אִיִּים.

כְּתֻבָּת שִׁמְנִי: וְכָתַבְתָּ קֶעֶקַע (ויקרא י"ט י"ט, כ"ח) *Schritzfuge, Zeichen*.

מְכָתֵב שם ת"ו לכתב רשום: מְכָתֵב לחזקויה (ישעיה ל"ה ט') *Sendfchreiben*: מְכָתֵב מאליו (ד"ה ב' ב"א י"ב), וש"מ: וְהַמְכָּתֵב מְכָתֵב אֲלֵהֶם (שמות ל"ב ט"ו) *Schick*.

כתל

כְּתֵל שם קיר: עומד אחר כְּתֵלָנוּ (ש"ה ב' ט') *Band* והוא ארמית, ובערבית שרש כתל, הוראתו מכצר כיוונה גבוה ותלול.

כְּתֵל, והרבו כְּתֵלָא (כמו גִּבְרָ וְגִבְרָא), ענינו בארמית כמו כְּתֵל בעברית (דניאל ח' ח'). **כְּתֵלִיש** שם מקום בנהלת משה יהודה (יהושע ט"ו ט').

כתם

כְּתָמָם פעל יוצא, בנינו נפעל, ענינו רושם נשל ושינוי: כְּתָמָם עונך לשני (דמיה ב' כ"ב) *angezeichnet, bleibendes Bild* ענינו רושם מראה אדום, מן אם יהיו חטאיכם וגו' יארימו כתיולע וסוה שם:

אדם דבר בלתי אם ימצאו מעיל או ישר מצד המוסר. והוא יותר ארמית: כאשר ישר בעיני היוצר תרגום כמא דְּקִשָּׁר: כי היא ישרה בעיני, קִשָּׁרַת בעיני, נפל על המעיל, ועל היתר, ועל בחדרה בדבר.

קִשָּׁרֶן שם' ענינו ההכנות אשר לו לאדם לעשות הדבר בסכותיו הראויות לו להגיע אל תכליתו: בחכמה וברעת וקִשָּׁרֶן (קהל ב' כ"א) *Bertigkeit, Geschicklichkeit* זאת כל־קִשָּׁרֶן המעשה (שם ד' ד') *Genie, Kunstfertigkeit*, וכא על היתרון והדעולת: ומה־קִשָּׁרֶן לבעליה (שם ח' ה') *Bortigkeit*, פִּישָׁר שם כלי שמשמין בראש המלך לִישָׁר הסטוה: שלחה קִישָׁר (ששל לא י"ט) *Roden*.

כְּשָׁרֶת תאר לסר ואדוקים: מציא אסירים כְּשָׁרֶת (תהלים ס"ה ד') *Seffel, Bled*. כי קורה כל ארמית קִשָּׁרָה, ובתלמוד אי דמיא עליך קִשָּׁרָה, ורש"י פ' בכשרות מן שנת הכשר ואינו מתישב על הענין.

כתב

כְּתָב, העתיד וְכָתַב, פ"י, בב"ב, הקל ענינו רשומת אגרות ומלות בעט ובדיו: וְכָתַב לה ספר (דברים כ"ד א') *schreiben*: מספרך אשר כְּתָבְתָּ נשמה ל"ב ל"ג: כְּתָבָם עַל־לוח לִבְךָ (שלי נ' ג'): כל הַכְּתֹב לחדים (ישעיה ד' ג') נזכר ורשום: כְּתֹב ארמית (עזרא ד' ד') ר"ל כותב בסכתב ארמית *mit dem aramäischen Schriftzeichen*: ה' יִסַּר כְּתָבָם עַם־ם (תהי' ד' ד') *der Geizige zählt verzeichnend die Wälder* כל הַכְּתֹב לחדים (ישעיה ד' ג') *ein Seher der auf's Geschriebene ist zum Leben* י"א כ"ו) *aufgezeichnet* בשמות הכתובים: זה וְכָתַב ידו לָהּ (ישעיה ס"ד ח') *verzeichnet sich dem Ewigen* ר"ל כמו בידו: לְכָתַב את הארץ (יהושע י"ח ח') *einen Plan des Landes (Landkarte) zu entwerfen*: וְכָתַב את־הָאָרֶץ (שם שם י').

הנפעל: וְכָתַב בספר (אסתר ט' ל"א): וְכָתַב לאֲבָרִים (שם נ' ט'): ועם אֲדִיקָיו אל וְכָתַבו (תהי' פ"ט כ"ט).

הפועל: וְכָתַבְתִּים עַל קְתָבוּ (ישעיה י' א') הציאו בפועל, לזירות על בו הפחוקים והמשלים

כתר

כֶּתֶר פעל עמר ויוצא, כב"ב. הפיעל, יש עמר וענינו המתנה: כֶּתֶר־לִי זעיר (אניב ל"ו ב') *barren, warten, sich gebulben*. ודוא ארמית, כל חל תרגם: כֶּתֶר. ויש יוצא וענינו הקיף וסבב את טף אחד: כֶּתֶר־אֶת־בְּנִימִין (שופטים כ' ט"ג) *umringen*, אבדרי בשן כֶּתֶר־נִי (תהלים כ"ב י"ג) *umschließen*, *umgeben*.

ההפעל נ"ב ע"ב ענינים. (א) מענין ב' כפיצל: כי רשע סקתיד את הצדיק (חבקוק א' ד'). מסבב ומקיף אותו. (ב) מענין קשור כבתר: כי יקתיצו צדיקים (תהלים קט"ח ח') *sich fesseln*. יתפאר בו: וערומים יקתיצו דעת (משלי י"ד יח') *sich schäme*. כֶּתֶר שתי' לעמרה ונקראת כן ע"ש שמקיף את הראש: כֶּתֶר מלכות בראש (אסתר ו' ח') *Diadem, Krone*, וגם הוא ארמית.

כֶּתֶרֶת שתי' לציור עשויה בתמונת כתר: (ובקרת עליו נחשבת) (מ"ב כ"ה י"ז) *Kranz, Krone*. והבזקרות על ראש העמרים (ד"ה כ' ד' י"ב).

כתש

כֶּתֶשׁ פעל יוצא, נדף עם קתה, בנינו קל, ענינו כתיחה ושחיקה: אם תכתש את־האיל במכתש (משלי כ"ו כ"ב) *Rampfen, zermalmen*, *zerreiben*.

מִכְתֶּשׁ שם הכלי החלול שמשמש בו הדיסות לכתש: את־האיל מִכְתֶּשׁ (שם שם כ"ב) *Stampfe, Mörser*. ועצ"ה: את־הַמִּכְתֶּשׁ אֲשֶׁר־בְּלִחִי (שופטים מ"ו י"ט) *Salzschöffe*. ו"מ מכתש שם סלע חלול כמכתש, ולחי שם מקום שבו הסלע, כד"א: הילולי יושבי הַמִּכְתֶּשׁ (צפני' א' י"א).

כתת

כֶּתֶת פעל יוצא, הב"ב, קל ענינו כתישה ושחיקה הדק: וְאָנֹכֶה אוֹתוֹ מִחֵן (דברים מ' כ"א) *zerstoßen, zermalmen* (כתתו מנינו צדיו תהלים מ"ט כ"ד): בָּאוּ אֲנִיכֶם לִדְרֹבֹת (יזאל ד' י'): נבל יוצרים קתות (ישעיה ל' י"ד): ומעוך וקתות (יקרא כ"ב כ"ד).

הפעל: והפעלים קתת לחרק (ד"ה ב' ל"ד ו'):

כֶּתֶם תאר לזהב מוב ומשובח שמראו נוסה לארטימור: ראשו כֶּתֶם (ש"ה ה' י"א) *reines Gold*. וכן כֶּתֶם הנזכר בתלמוד רושם דם שהוא אדום. וכנה הזהב בזה השם ע"ש צבעו. מִכְתֶּם שתי' לשיר משובח ומסולא בעינו המשוחר ככתם פז: מִכְתֶּם לִדֹד (תהלים י"ו א') *kleinot*. ולד"א: אל תקרא מכתם אלא מכתב!

כתן

כֶּתֶנֶת או כֶּתֶנֶת שתי' לחלוק משתים שעל הבשר: כֶּתֶנֶת פסים (בראש' ל"ו ג') *Seibred, Tualca*. הִכְתֶּנֶת בנך היא (שם שם ל"ב). ומ"א: ויטבלו את הִכְתֶּנֶת בדם (שם שם ל"א): משמתי את־כֶּתֶנֶתִי (ש"ה ה' ג'): תעשה כֶּתֶנֶת (שמות כ"ה ט'): כֶּתֶנֶת עור (בראשית ג' כ"א): וישאם בִּכְתֶּנֶתָם (יקרא י' ה'). ואין להכריע איהו מלבוש נקרא כתנר. כי מי יביאנו לראות את המלבושים אשר כבר עשו ולבשו. כי כן נאמר: ועליה כֶּתֶנֶת פסים (ש"ב י"ג י"ח). כי כן כו' מעילים, פעם יכנהו מעיל שעל הבגדים ומעם הוא חלוק שסמוך לבשר.

כתף

כֶּתֶף שם אבר הזרוע ממעל לשכם: והוצאתי על־כֶּתֶף (יחזקאל י"ב ו') *Shoulder*: ועמו כֶּתֶף שלשתים (ישע' י"א י"ד), רצה לומר בכתף אחד בחבור כח אחד: כֶּתֶף משכמה תפול (איוב ל"א כ"ג). והרבויו: ובין כֶּתֶףִי שכן (דברי' ל"ג י"ג). והשאל על צדי כלים. בעלי צלם ותמונה, כשאר אברי הגוף המשאליים לדברים אחרים: קלעים לִכְתֶּף (שמות כ"ו י"ד) *Seite*: וְלִכְתֶּף השנית (שם שם מ"ו). ויבא גם ע"ם לסרבונת לבלתי שמוע אל דבר מה לעשותו: ויתנו כֶּתֶף סוררת (נחמיה ט' כ"ט) *und sie zeigten eine widerstehende Schulter*. ר"ל שלא יאבו לנשוא. והרבויו מזה קתפות, כמו מן ימים כשבא ע"צ השאלה דות: על־שתי קתפות (שם כ"ה י"ב) *Shoulderblätter*. לפי שמתנחים על הכתף: קתפות האמר (שם שם כ"ו). ומ"א: אל כֶּתֶף הבית הימנית (מ"א ו' ח'), ולדעת רד"ק הוא המסיכות מן כֶּתֶף.

מבקר לערב יקחו (איוב ד' כ'): ונבדוהם ויקחו
(ירמיה ט"ו ה'). ויא' כי ההפעל וההפעל מחפ"נ.
בתית תהפ לשחינה דקה: בתית-למאור (שמות
כ"ז כ') geßßen, שהיות כתוש.
מכתה שם ת"נ לשברי חרש רמוצים וכתותים.
ולא ימצא בקכתו חרש (ישעיה ל' יד)
geßßene Scherben. וכל כתת תרנם כתש.

נקת נחש הנחשת (ט"ב י"ח ד'): ונקתו חרבותם
(ישעיה כ' ד'): ונקתו את-הארץ (נכרה י"א ו').
ההפעל: ויכום ונקתום (נמדר י"ד ט"ה): ונקתו
אתכם בשעיר נדבים א' (ט"ז).
ההפעל: ונקתו גוי-בנו ועיר בעיר (דברי הימים
ב' ט"ו ו').
ההפעל: ושאיה ונת-שער (ישעיה כ"ד י"ב):

אות ל

לאב

תלאבות ת'הש למקום יובש ואין לחות: בארץ
תלאבות (הושע י"ג ה').
bäulig. והוא קרוב לל' ערבי, נקרא צמא לאב.
כמו וצמאון אשר אין מים.

לאה

לָאָה, העתיד ילא, ילָאָה, פע"ו גבי. קל ענינו
עיסות כח לסבל דבר מרוב עמל ויגיעה
או מבדר משא: הנסה דבר אליך תלָאָה (איוב ד' כ')
ermüden, ungeduldig werden, beschwerlich sein
תבוא אליך תלָאָה (שם שם ה'): וילָאָה למצא הפתח
(בראשית י"ט י"א), עמדו לבקש הפתח כי יגע כחם
לחפש עור למצא הפתח.

הנפעל כמו חקל, כי הפעולה שחל בנוש'
שהוא פעול ומתפעל בא' תבוא בב' הבנינים לע"א:
תלָאָה להשיבה אל פיו (משלי כ"ו ט"ו),
ermüdet sein; תלָאָתי נשא (ישעיה א' י"ד), עצ'הש,
אם מרוב כבוד, או מצד רוע ענין, כי הפעולה
הנעשה לארץ אשר אין לו חסך בה מינעה אורנו
כמשא כבוד: תלָאָתי הנחם (ירמיה ט"ו ו')
ermüdet sein; וילָאָה מצרים לשנות (שמות י' י"ח)
edeln, העדר היכולת מצד מאוס. כי הוא בא
הרבה פעמים נרדף עם לא יכול. או מקרא קצר
הוא ושעורו ונלאו מצרים, רפו וחלשו מצמאן כי
לא יכלו לשנות (ע"ש להר).
ההפעל יוצא: אך-עתה תלָאָני (איוב ט"ו ו')

ermüde machen, fertigstellen, die Strafe erschöpfen

אות למ"ד הוא אות שנים העשר בסדר
האלפ"א בית"א, ומספרו שלשים.
הוראתו: סלסל הבקר Schälaffen כי תבניתו
וצורתו דומה בכתב מיניקי גם בכתב האשורית
לסלסל.

לָאָ גם לשעמים לוא (ע"פ המסורה ל"ה פעמים)
היא מלת השלילה והוא נרדף עם מלות בלתי,
בלי, בלי, מרם, אפס, אל, סן, אין: לא תחמוד
(שמות כ' ט"ו): לא בנים (יר"ה א' ב' כ') כמי בלא
בנים: לא דרך (תהלים נ"ט ד'). לא אל — לא עב
(דברים ל"ב כ"א), לא עין (ישעיה י' ט"ו), ועם שמוש
הב': בלא יומן (איוב ט"ו ל"ב): בלא ככתוב (יר"ה
ב' ל' י"ח) nicht nach der Schrift, הלא, הוא כמו
האין זאת: הלא אם תישיב שאת (בראשית ד' ו'),
ולפעמים הוא כמו הנה, הן: הלא החצי מסך
והלאה (ש"א כ' כ"ו) fliehe, der Pfeil liegt jenseits
von dir. — ויש בקשור ל': וימים רבים לישראל
ללא אלהי אמת וילָאָה כהן מורה וילָאָה תורה (יר"ה
ב' ט"ו ג'). — ויש להעיר כי במסורה נסמנו ט"ו
פעמים, אשר יבוא לא תחת לו, ד"ם: (שמות כ"א
ח', ויקרא י"א כ"א, ש"א ב' ג', ט"ב ט"ו י"ח) (ועיין עוד)
איזה דונמאות בשרש לוא). ונמצא שם עצם פרטי
בקשור מלת לא: לא-דקדק שם טקום בארץ הגלעד
(ש"ב י"ז כ"ז), ונמצא (שם ט' ד'): לדקדק, — לא
עמי בן הושע הנביא אשר קרא לו ע"ד משל (הושע
א' ט"א), וכן לא דקדק, שם בת הושע (שם ו' ח').
לָאָ בארמית כמו לא בעברית (הניאל ב' ה' ט"א),
ובמקום הלא (שם ג' כ"ד),

האדם בין בפעולת מעשה ועבודה ובין בעיון במחשבה: לא תעשה כל-קלאקה (שמות כ' 'Arbeits, Beruf, Betätigung, Geschäft) כי המלאכה היא לרוב שנוי ורושם מוחש בחומר לתקן בו איזה דבר להעיל, כי קלקול לא נקרא מלאכה כי אם תקון הוא מלאכה. ולפי שהמלאכה תפול על העבודה והמעשה, ועל המחשבה והעיון, לכן באו מתוארים להבדיל ביניהם, כי הא' ר"ל המעשה נקראה: מלאכת העבודה (שם ל"ה כ"ד) *Ganbarbeit*. והב' נקראה: קלאקת מחשבת (שם שם ל"ג) *Kunft*. והג' נקראה: קלאקת מעשה (שם שם ל"ג) *fertigkeit*. הנוסף על הכשרון וההכנה לסדר עניני המעשה במחשבה ובעיון: כל קלאקת חרש (שמות ל"ה ל"ה) *Arbeits des Stein- und Goldschmieds*. בכל-קלאקת עור (ויקרא י"ג ס"ח) *an allem*. כי עושה קלאקה הוא (ש"א י"א) *Zeuge von Arbeit*. וידע ומבין לסדר הענינים והעסקים על אופן מקביל ונאות: על-ידי עושי הקלאקה (אסתר ג' ט') *Beamte*. עושה קלאקה נקרא איש מסונה לסדר הענינים והעסקים אשר מסנה עליהם על אופן מועיל במחשבה ובדבור, ונמר המעשה נעשה ע"י אחד: ועושי הקלאקה אשר לסלך (שם ט"ג). ולדעת הסתרגם נקרא כן המסנים על המטבעות ואסיפת הכסף וציאותיו *Finanzbeamte*. ויהיה לפיו מן: אם לא שלח יד בקלאקת רעהו (שמות כ"ב ו') *Weld und Eigentum*. וכן יבונה בה כל קניני האדם: לרגל הקלאקה אשר-לפניו (בראשית ל"ג י"ד), והוא המקרה: וקלאקה רבה היה לו (ד"ה ב' י"ז י"ג), יום אצור זהב ומסף, *große Gold*. וקלאקה לדברים המנינים בעד המלחמה, *Beitragungs-Anstalten*. ולשרי קלאקת המלך (ד"ה א' כ"ט ו'), הממנים על עבודות שדה וחרם: עשי-קלאקה במים רבים (תהלים כ"ז כ"ג), הממנים על הגנהגת המסינה בחכמה: וכל-קלאקה נמכרה (ש"א ט"ו ט'), במקנה. והנה מלאכת הוא המסיכות מן מלאכה, וימצא גם בנפרד: והלויים בקלאקת (ד"ה ב' י"ז י"ג), והכני מה קלאקתך (וינח א' ח') *Gesellschaft, Betätigung, Amt*: הכן בחוץ קלאקתך (משלי כ"ד כ"ג): מתרגם בקלאקתך (שם י"ח ט'). והרבו קלאכות, והמסיכות: כל קלאכות התבנית (ד"ה א' כ"ה י"ט) *die Verfertigung*: לספר כל-קלאכותיך (תהלים ע"ב כ"ח), מלאכות נפלאות:

תאנים קלאקת יוחקל כ"ד י"ב), הניעה עצמה ברוב תאנים ומרמה: המעט סכס הקלות אנשים כי תלאו גם את-אלהי ישיעה ו' י"ג), מינדים ברוב עמל ואון ע"ד נלאיתי נשא: ומה קלאקתך ענה כי (מ"ה ו' ג'), הכביד עבודה שילאה לעשותה: את רגלים רצת וקלאוך (ד"ה י"ב ח'), יגע כחו להשוות עמדה במרוצה ברנל אף כי במרוצת מוסים. תקלאקה שמי', ענינו יגיעה ומאורעות מתנודות, הקלאקה את האדם: את כל-התקלאקה (שמות י"ח ח') *Beschwerlichkeiten, Mühseligkeiten*. ובא: ואמרתם הנה קלאקה (מלאכה א' י"ג): הדיש בתיו על חסרון הא': מה קלאקה, *leide, wehe*. *Beschwerlichkeit*: מתרעמים שאין ביכולתם להביא קרבן משלהם כי עניים הם, ע"כ יביאו גזול וספח. וכל פעולה המניעה את האדם נקרא בא"מית ליאות. מעצבון ידיו ת' מלאות ידנא. יגיע כפי לאות ידיו. קלאקה, שם ע"פ לאם בישראל בת הבכירה של לבן הארמי אשת יעקב (בראשית כ"ט ט"ו).

לאט

קלאט פעל יוצא, בנינו קל, ענינו כמוי והעלמה. קלאט את-פניו (ש"ב י"ט ה') *verschaffen, her-* *bergen*, עשה פניו בדרך המתאבלים. ו"א כי שרשו לוש ובא א' תמורת ו"ה ע"ש לוש. ויש ענינו נחת ומצינות לשמור דבר מנוק בפעולה: קלאט לו לנער (ש"ב י"ח ה') *selb mit beschämen!* נכלל הפעל בת"הם. וענינו להתנהג עמו בשתנו ובנחת ולשמור אותו מנוק ומסיתה, כמו אתנהלה קלאטי (מראשית ל"ג י"ד), לדעת האוסרים כי ה' שרשית, כאשר יורה: ותביא אליו קלאט (שופטים ד' כ"א) *leife*, הליכה בנחת שלא ירגיש ויקץ: דברו אל-דוד קלאט (ש"א י"ח כ"ב), בנחת ובחשאי. בחסרון א"ף. ועכ"פ שרשי אט, לאט, לוש הם קרובים בענין דומה לו אט, לאט. ולדעת הדר"ק גם: חרשטי מצרים בקלאקתם (שמות ו' י"א) משרש לאט והפכה הא"ף לה'א ופעמים נחה. החרשטים בקלאקתם (שם ח' ג'), (עין להם).

לאך

קלאקה שדינ לכל עסק וכל חפץ וכל עניני

מלאך שת'ז מנגנה לעשות מלאכת שולחו:
וּמִלְאָךְ בֹּא אֶל־שָׂאוֹל (ש"א כ"ג כ"ד) : תוכחות
בְּלִאָפִים (תהלים קמ"ט ז').

לבא

לְבִיא שֵׁם נִרְדָּף עִם אִי־הָ : קְלִיבֵי שֶׁכֶן (דברים
ל"ג כ') : *Edome*, ולנקבה מה אֶמְךָ לְבִיָּא
(יהזקאל י"ט ב'), ראוּ לְבִיָּא *Edom*, ור"ז : בתוך
לְבָאִים (תהלים נ"ז ה') ראוּ לְבִיָּאִים, ור"ג : ומחנק
לְבָאִיתוֹ (נחום ב' י"ב).

לְבָאִית נמצא גם לשם ע"ס, לעיר בנחלת שבט
שמעון (יהושע מ"ז ל"ב), והשם הזה נמצא
עוד פעם במלואו : בֵּית לְבָאִית (שם י"ט י').

לבב

לְבָב פִּעוּל בְּבִיב, הנפעל מורה קניית לב דעת:
וְאִישׁ נָבִיב וְלִבָּב (איוב י"א י"ב) *zur Einsicht*
gelangen, והחכם *Gesenius* סיר' וְלִבָּב כמו חסר
לב, ויתרגם : *hoch der Mensch ist hoch [töflich] und ohne Verstand, und ein Gefallen wird der Mensch geboren*.

הפועל ב' הוראות לו, א) מ"ש מענין לב מר ה
הפך הפעולה ר"ל שלילת הלב והסרתו כמנהג
הוראת פועל הבא משיע' : לְבָבְתִּי אֶחָדִי כִלָּה
(ש"ה ד' ט') *das Herz berauben, d. h. einnehmen*
לקחת את לבבי בהוד חץ ענינך, ב) ויש ענינו תקון
תבשיל מה מקמח : וְתִלְבֵּב לַעֲנִי שְׁתֵּי לִבְמִת
(ש"ב י"ב ו') *in Fett kochen oder baden*, ואולי ענינו
עשיית מאכל המחוק את הלב *ein herzerquickende Speise bereiten*.

לְבָב שם ו' אבר פנימי בבע"חי וידוע כי הוא
הנכבד : בִּשְׁחָה וּבִשְׁכֹּב לְבָב (דברים כ"ה
ט"ו) *Herz* : אֶת־לְבָב כִּלְבִּי הָאָדָם (מ"א ח' ל"ט),
בתם לְבָבִי (בראשית כ' ה') : כי כִּלְבָּבוֹת דּוֹרֵשׁ
ה' (ד"ה א' כ"ה ט'). ובמ"ז : מִתּוֹפְפוֹת עַל־לְבָבְךָ
(נחום ב' ח'), ולפי שהלב משכן הרצון והמחשבה
לכן ישתמש לענינים שונים : יתן לך לְבָבְךָ
(תהלים כ"ח) *Wunsch*, כחפץ הלב : בקש ה' לו
אִישׁ לְבָבְךָ (ש"א י"ג י"ד) : וּתְנִיב אֶת־לְבָבִי
(בראשית ל"א כ"ה), ר"ל דעתי ומחשבותי : אֲנִשׁ לְבָב
שִׁמְעוּ לִי (איוב ל"ד י'), אֲנִשׁ דַּעַת וְהִשְׁכַּל : וְרַחֲב
לְבָב (תהלים ק"א ח') : רַק לְבָב־אִסָּא הִיָּה שְׁלִים

וּמִלְאָךְ בֹּא אֶל־שָׂאוֹל (ש"א כ"ג כ"ד) : תוכחות
בְּלִאָפִים (תהלים קמ"ט ז').
Note, Abgeordneter, ואינו נופל כ"א על שליח נכבד
מנכבד לנכבד לפעול דבר נכבד, מן עושי מלאכה
הנופל על מנגנה בענינים נכבדים, וכן לא תמצאנו
במקרא כ"א במלכים ושרים אשר שולחים צירים
נכבדים להודיע בואם, או לפעול ענין יקר ונכבד
אצל אחד המלכים והשרים, והשאל שם זה על
הרחגים העליונים ועל נביא ה' : ויסצאה מִלְאָךְ
ה' (בראשית מ"ז ז') *ein Engel*, ודרש בְּמִלְאָכִי
אשליח (ישעיה מ"ב י"ט) *ein Botschaft*, וּמִלְאָךְ פָּנִיו
הוֹשִׁיעַם (שם ס"ג ט'), וכן כל כח טבעי וכל מקרה
הבא בנזרת השם אם לנמול או לענש נקרא מִלְאָךְ :
עֲשֵׂה מִלְאָכִי רִחוּת (תהלים ק"ד ד'), מן הרבי
מִלְאָכִים : מִשְׁלַחַת מִלְאָכִי רַעִים (שם ע"ה ט"ט),
והם המכות הבאות בשליחות אל : וּמִלְאָךְ אֲכֹרִי
יִשְׁוֹלְדִּי (משלי י"ז י"א) : אִישׁ יֵשׁ עָלָיו מִלְאָךְ מִלִּין
(איוב ל"ג כ"ט) כנה מעשה טוב בשם מִלְאָךְ מִלִּין :
חֲמַת־מֶלֶךְ מִלְאָכ־יָמוֹת (משלי מ"ז י"ד), עֲצָה־שׁ
Vorboten, כמו שולחים שקודמים לבוא לפני אדם
נכבד לבשר ולהודיע בואו : הלא גם אֶל־מִלְאָכֶיךָ
(במדבר כ"ד י"ב), ובא הכניו : ולא ישמע עוד קול
מִלְאָכְךָ (נחום ב' י"ד), ואמר אחד הראשונים כי
הוא כניו אל השנים המוחנות בריחים, כי בלשון
פרס נקרא ריחים מלאכה והוא מתישב לענין.
ושם־ז מזה : מִלְאָךְ ה' בְּמִלְאָכֹתָ ה' (הגי ב' ג')
Botschaft, Aufträge, Gesandte.

לְאֵל, שם עצם פרסי : וְנִשְׂאֵי בֵּית אֵב לַגִּרְשִׁי
אֵלִיםֶךָ בֶּן לְאֵל (במדבר נ' כ"ד).

לאם

לְאֵם שְׁתִּיז נִרְדָּף עִם שֵׁם אֵם אִפִּים בְּלִי לִמִּד.
ע"ש אֵם, כִּמוֹ לֵאמֹר, אֵם, בְּלִמִּד וּבְלִי
לִמִּד וְלַעֲנִין אֶחָד : וְלֵאמֹר מִלָּאֵם יֵאֻמָּן (בראשית כ"ה
כ"ג) *Mation*, וְלֵאמֹר אֵלֵי הָאוֹנִי (ישעיה נ"א ד'),
ואף שהוא נִרְדָּף עִם שֵׁם נוֹי, ע"ס, הוא נפרד מהם,
כי נוֹי ע"ס נקרא כל קבוץ הסון רב אף הבלתי
מסודר בסדר מדיני ; אבל לאם כניו לעם אשר
ענינו מסודרים ומוישרים על יושר מנהג המדינה,
Etat, Reich, gebildete Nation, וְזֶה בְּתֵל אֵין לֵאמֹר

לִבְךָ עַל־עַבְדִּי אִיּוֹב (אִיּוֹב ב' נ'): שִׁית לִבְךָ לְעַדְרִים (פְּסָלִי כ"ו כ"ה) *haben* (אִיּוֹב ב' נ'): וְלִבְךָ תִּשֶׁת לְעַדְתִּי (שֵׁם כ"ב י"ז): וְאֶתְנָה לְבִי נִקְלָה א' י"ז): עַרְב אֶת־לְבִי (יִרְמִיָּה ל' כ"א) *breiß sein, wagte*: וְכֵן: הַיַּעֲמֹד לִבְךָ (יִחְזָקָאֵל כ"ב י"ד). וְהַפְּכוּ: אֵל יִסָּל לְבִי־אֲרָם עָלָיו (ש"א י"ז ל"ב) *befümmert sein*: מִצָּא עַבְדְּךָ אֶת־לְבִי (ש"ב ד' כ"ו) *die Gelegenheit ergreifen, sich be-* *rechtigt zu einer Sache finden* (וּפָדָה וְרָחַב לִבְךָ (יִשְׁעִיָּה ס' ה'). עֲנִין הִרְחַבְתָּ הַלֵּב מִשְׁמַחַה שְׂיוֹכֵל לְמֹלֵא כָּל מִשְׁאֲלוֹת הַלֵּב. וְשֵׁם לֵב רַבּוֹ זִכְרִי. וְכֹא מ'א בִּסְנ': אִמְלָה לִבְךָ (יִחְזָקָאֵל מ"ז ל'). וְהִרְבִּי לַעֲלֹם בִּסְנ': וּבַחֵן לְבוֹת (וְהֵלִים ד' י'): מִהִשְׁכִּיל לְבוֹתָם (יִשְׁעִיָּה מ"ד י"ח).

לִבְּה תִּהְיֶה לְתוֹךְ וְאִמְצִיעֵת הַנּוֹף: קָלַפְתָּ אֵשׁ (שְׁמוֹת ב' ג') *mitteln*. וְיָא כִּי שִׁרְשָׁה לְבָה שְׁעִנְיָה לְהַבְהָ. וְהִמָּה לֹא בִּמְשִׁנָּה וְאַחַד הַקְּלָפָה. וּמִשְׁקָלוֹ אֵינִי נִפְשֵׁי (ע"ש לְהַבְהָ).

לְבִיבָה שֵׁם תַּבְשִׁיל קֶסֶם: שְׁתֵּי לְבִיבוֹת (ש"ב י"ג ד') *Reichspfeife, Pfannenkuchen*. (לְקַד בְּרִשָׁשׁ בִּר').

לִבְּה, בִּכְנוּי לִבְךָ, לְבָבָה, בֵּל אֲרִמִּית כְּמוֹ לִבְּה עֵבְרִית (רִנְיָאֵל ב' ל' ה' ב').

לבט

הַלְבָּט, הַעֲתִיד יִלְבָּט, מ' בִּנְיָנוּ מַעַל עֲנִינוּ עֲזָתָה וְכִשְׁלֹן וְנִפְלִיָּה לְאַרְצָה: וְאִיּוֹל שְׁפָתִים יִלְבָּט (מְסָלִי ח') *gehet zu Grunde*: נִכְשָׁל בְּרַבְרִיו: וְעַם לֹא־יִבִּין יִלְבָּט (הוֹשֵׁעַ ד' י"ד), תִּי תִרְשָׁשׁ. וְיָא שְׁהוּא מִשְׁתַּבֵּשׁ בֵּל עַרְב. וְרִשְׁי מְבִיא הַפַּעַל מִתְּלַם נִתְלַבְטוּ בְּרִדְךָ, *Strapazieren*.

לבן

לִבָּן מַעַל עוֹמֵד וְיוֹצֵא, נִבָּן, חָקֵל עֲנִינוּ עֲשִׂיתָ לִבְנִים: נִלְבָּנָה לְבָנִים (בְּרִאשִׁית י"א ג') *bleichen*: לִלְבָּן הַלְבָּנִים (שְׁמוֹת ה' ד'). הַהִפְסִיל עוֹמֵד מִסְּאֵמֵר הָאִיּוֹכֹת בְּתֹארוֹ וּמִרְאָה הַלּוֹבֵן: הַלְבִּינוּ שְׂרִיגָה (יִזְאֵל א' ו') *weiß sein*: כִּשְׁלֹן יִלְבִּינוּ (יִשְׁעִיָּה א' י"ח), וְהוֹצֵא: וְלִכְרֹד וְלִלְבֵּן (רִנְיָאֵל י"א ל"ה), כְּמוֹ לְהַלְבִּין בְּמוֹסֵרִי וְכֵן דְּבַר עֵינִי מִכָּל מַסָּךְ.

פִּסָּא מ'ו י"ד), תֹּאֵר לְתַמִּים דְּרִיךְ: וְרִיךְ הַלְקֵב (דְּבָרִים כ' ח'), תֹּאֵר לִירָא וְחֹדֵר.

לִבָּ נִבָּם בְּנִפְלִית אוֹת הַכֶּסֶל: כִּי יִצֵּר לֵב הָאָדָם (בְּרִאשִׁית ח' כ"א). וְכֹא נִבָּ לְעֵנִין מִחֻשְׁבָּה דַּעַת וְחֻשָּׁן רִצּוֹן וְתוֹאֵה: וְיִנְגַּב יַעֲקֹב אֶת לֵב לָבָן (שֵׁם ל"א כ'), מִחֻשְׁבָּתוֹ דַּעַתוֹ: לִבְכֹּךְ קָלָב אֱלֹהִים (יִחְזָקָאֵל כ"ה ב') *Billie*: לֹא לְבִי הִלֵּךְ (פִּסָּא ה' כ"ו), דַּעַתִּי וּמִחֻשְׁבָּתִי: וְאֶל־לֵב שְׁקִצְיָהֶם (יִחְזָקָאֵל י"א כ"א). ר' ל' הָאֹת. וְהִתְאַרִים הַנּוֹפְלִים עָלָיו: חֲסֵר לֵב (מְסָלִי ד' ו'), הוּא הוֹסֵךְ אֲנָשִׁי לִבָּב: וְשׁוֹב לֵב מִשְׁתָּה תְּמִיד (שֵׁם מ"ו מ"ו), הוּא מִרְטוּעַ: הִיָּה לֵב אִישׁ יִשְׂרָאֵל (ש"ב מ"ו י"ג) *Buntheit*: לֵב אֶחָד (ד"ה א' ל' י"ב) *einträmmig* רִצּוֹן אֶחָד: קָלָב וְלֵב יִדְבְּרוּ (תַּחֲלִים י"ב ג') *Doppelstinn*, הַפָּה מִדְּבַר מִה שְׁאִין הַלֵּב רֹצֵה כֵּן: וְלַעֲדָר בִּלְא לֵב וְלֵב (ד"ה א' י"ב ל"ג): לְחֻבָּם לֵב (מְסָלִי מ"ו כ"א): לֵב חֻבָּם (שֵׁם מ"ו כ"ג), שְׁנֵיהֶם תֹּאֵר חֻבָּם: וְקִשְׁי־לֵב (יִחְזָקָאֵל ג' ד') *Arglistiger*: קִשְׁיָה לֵב, תֹּאֵר לְאֶכְזוֹר: וְרָחַב לֵב (מְסָלִי כ"א ד'), תֹּאֵר לְמִתְנַהֵּא. וְאִין כֵּן: רָחַב לֵב (פִּסָּא ה' מ'), וְלִמִּי שְׁהַלֵּב בְּאִמְצַעֵה הַנּוֹף יִשְׁתַּמֵּשׁ עַל הַתּוֹךְ וְאִמְצַעֵי כָּל נוֹף: עַד לֵב הַשְּׁמִים (דְּבָרִים ד' י"א) *mitte*: קָלָב הָאֵלָה (ש"ב י"ח י"ד): קָלָב יִמִּים (תַּחֲלִים מ"ו ג', יִחְזָקָאֵל כ"ו כ"ה) וּבִסְמִיכוֹת: קָלָב־יִם (שְׁמוֹת מ"ו ח'), וְכֵן יִבֹּא לֵב בְּמִקּוֹם הָעֵצָה, ר' ל' בְּמִקּוֹם כְּנוּי נוֹף הַחֹזֶק, *pronomina reciproca*, בְּשֹׂאֵר לְשׁוֹנוֹת: אִכְלָה לְדַבֵּר אֶל־לְבִי (בְּרִאשִׁית כ"ד מ"ה) *sich selber*. וְזֹאת אֲשִׁיר אֶל־לְבִי (אִיכָה ג' כ"א): שׁוֹבָה אוֹ רַעַה קִלְבִּי (בְּסֻדֵּר כ"ד י"ג): כִּי מִלְבָּךְ אֶתֵּר, בּוֹדָאֵם (נַחֲמִיָּה ו' ה'): כִּי לֹא עָנָה קִלְבּוֹ (אִיכָה ג' ל"ג) *Eigenbütel*: בּוֹשָׁח קָלְבּוֹ הוּא כְּסִיל (מְסָלִי כ"ה כ"ו): לְנִבְיָאֵי קִלְבָּם (יִחְזָקָאֵל י"ג ב'): הַמִּתְנַבְּאוֹת קִלְבָּנָה (שֵׁם שֵׁם י"ז), רַצָּה לוֹמֵר לֹא דְּבַר אֱלֹהִים. וְהַפְּעִלִים הַנּוֹפְלִים עָלָיו: וְיוֹצֵא לָקֵם (בְּרִאשִׁית מ"ב כ"ה), עֲנִינוּ חֲדָדָה: וְיִךְ לְבִירְדוֹ אוֹתוֹ (שְׁמוּאֵל ב' כ"ד י"), הִמִּית לֵב וְחִרְשָׁה, וְתִרְגַּם וְחָשׁ: וְיִסֵּר לְבִי (שְׁמוּאֵל א' כ"ה ג'), מַחְרִין וְקִצָּתָה בְּשִׁלְוִי הִרְגִּשְׁתִּיו: אֲמֵר קָלְבּוֹ (תַּחֲלִים י"א) *sich einbilden*. כּוֹלֵל מִחֻשְׁבֶּת הַתְּנַשּׁאוֹת, קְרוֹב אֵל בּוֹשָׁח בִּלְכוֹ: וְיִסְעָר לֵב מִלֵּךְ אֲרָם (פִּסָּא ו' י"א), וְכֵן: וְנִשְׁאָר לִבְךָ (שֵׁם י"ד י'). עֲנִינוּ נֹאחָה, שִׁים, שִׁית נֶתָן, הַמְחוֹבֵר לֵלֵב עֲנִינוּ עֵינִי וּמִחֻשְׁבָּה וְהִשְׁנַחַח עַל דְּבַר: הַשְׁמַת

(יהושע י"ב ט"ו) ואחרי כן נתנה לבני אתרן הכהן:
את לִבְנָה ואת מגרשיה (שם כ"א י"ג). והעיר הזאת
בנחלת מטה יהודה. (לִבְנָה ראה שיהור לבנת).

לִבְנָן הוא ההר המוכר הנודע לתפארת אשר בין
כנען לסוריא, והשם הזה כולל שני הרים

בכנענים, (Libanon und Anti-Libanon) ובין שניהם
העמק Bekaa (אולי מלשון בקעה). ההר הנצמר
אל לבנון נקרא הר תרמון (ראה תרמון) לִבְנָן
הוא מלשון לִבְנָן. על דבר שכבת השלג אשר
עליו בצד המזרח תמיד, הנקרא בפי ירמיהו:
שלג לִבְנָן (שם י"ח י"ד). ולכן נקרא בל' ארמית
מזר מלִנָּה (הר השלג). ברבור המשוש יבוא השם
הזה בה"א הידיעה (פ"א ה' ו'), עורא ב' ו') וברבור
השירי בל' הא' (תהלים כ"ט ו'), ישעיה י"ד ח'.

לִבְנָן שם יער נבחר בארץ צור, מפאר מאד
בהדרת קומת ארזיו: ארזי הִלְבָּנוֹן הנשאים
והרמים (ישעיה י"ב י"ט). ויש בית נשק שבנה שלמה
וקראו: בית יער הִלְבָּנוֹן (פ"א ד' ב') וי"א שהוא
בית מקירה בנוי בלבנון ועליו היה מגדל, וע"ז
כוון: אפך כמגדל הִלְבָּנוֹן (ס"ה ד' ח'). ושם הזה
משתמש במליצה מקום נכבד: פתח לִבְנָן דלתוך
(זכריה י"א א') רמזו בו על המקדש.

לִבְנִי שם ע"פ, בן גרשון (שמות ו' י"ז).

לבש

לִבְשׁ, העתיד וְלִבְשׁ, פ"י נב"ב. הקל ענינו נתינת
בגד על הגוף: וְלִבְשׁ את־בגדיו (ויקרא ט"ז

כ"ד) anfleiden, anziehen, anlegen. וביהם שבו:

אשר לִבְשׁ־בו המלך (אסתר ו' ח') וע"פ פסל: וי

מלך נאות לִבְשׁ (תהלים צ"ג א'): את בשרו וְלִבְשׁ

(ויקרא ט"ז ד'): ועל כל הַלְּבָשִׁים מלבוש (צפניה

א' ח') לִבְשׁ בגדים (זכריה ג' ב') כי הלבוש הוא

הלביש מבגדים: לִבְשׁ את־הבגדים (ויקרא כ"א י')

לא תִלְבֹּשׁ שעמנו (דברים כ"ב י"א). ועצ"ה

ובמליצה: לִבְשׁ בשירי רמה (איוב ד' ח') ורחו וי

לִבְשָׁה (שופטים ו' ל"ד): הוד והדר לִבְשָׁת (תהלים

ק"ד א'): צדק לִבְשָׁתִי וְלִבְשָׁתִי (איוב כ"ט י"ד):

und es fletete mich: לִבְשׁו כרים הצאן (תהלים

ס"ה י"ד): וְלִבְשׁ שממה (יחזקאל ד' כ"ז): וְלִבְשָׁה

בשר (איוב א' כ"ב) וְלִבְשָׁה קללה (תהלים ק"ט י"ח):
חרדות וְלִבְשָׁה (יחזקאל כ"ז ט"ו).

ההתפעל: יתבררו וְתִלְבְּנוּ (שם י"ב י'), ג"כ מוסרי.

לִבְנָן שם מראה: כל אשר־לבן בו (בראשית ל'

ל"ה) weiß: וְלִבְנָן־שנים (שם ט"ט י"ג). סמיכות:

בגדוך לִבְנָן (קהלת ט' ח'): בהרת לִבְנָה (ויקרא

י"ג ד'): כהות לִבְנָת (שם ט"ז י"ט): (על מות לבן

תהלים ד' א'), י"ט שהוא שם משורר ששמו בן.

כבד"ה: בן ועזיאל ושמימות).

לִבְנָה שם נרדף עם ירח: וחפרה הִלְבְּנָה (ישעיה

כ"ד כ"ג) der Mond. וירח זכר וזה נקבה,

ואולי נקראה כן ע"ש מראה הלובן, ופעל חפרה

טפל על לבנה.

לִבְנָה שתי' לאבנים שרופות כבשן עשויים לבנים:

הִלְבְּנָה לבאן (בראשית י"א ג') Steig: ותכן

לִבְנִים (שמות ח' י"ח): לא תגרעו מִלִּבְנִיקִים (שם ט"ז

י"ט). ומ"א: לִבְנָת המסיר (שם כ"ד י'). וי"א שהוא

ע"ש מראה' הלבון הדומה לרקיע: וע"כ מראה

הלבן איננה צבע עצמית, כ"א קבץ הצבעים אל

דבר אחד יחד ר"ל: אם שבע קוי הצבע, die

siebenfarbigen Straßen, אחד באחד נגשו ויתקברו

יחד לעין רואה, אז יראה כמראה לבן כידוע לבעלי

חכמת הטבע: יאמר על כל דבר לבן כי נערד

הוא־מכל מראה farblos, וז"א לבנת המסיר, glän-

zend. וזהו ובריר, וכמו יתבררו וְתִלְבְּנוּ על

הזוכך במוסרי. ובתלמוד לבונך מהו אצלך, ע"ש

שהיא לובשת לבנים. וע"א לבן מכין ושחט, glühend,

maßen, ע"ש לבנה שרופה באש. וגם כי ברזל

מוחם באש נתלבן מזהמה.

לִבְנָה שם עץ: מקל לִבְנָה (בראשית ל' ל"א) הוא

סין העץ הנקרא: Storaßbaum, ולדעת

תרנום השבעים הוא הנקרא בל"א: Weißpappel.

ע"ש לבנתה.

לִבְנָה שם סין שרף: ולבנה זכה (שמות ל' ל"ד)

Weißrauch.

מִלְבָּן שם תנור כבשן ששורפים שם את הלבנים:

החזיקי מִלְבָּן (נחום ג' י"ד) Steig-Ofen:

והעביר אותם מִלְבָּן (ש"ב י"ב ל"א) פי' הרד"ק

לפי התי' בשוקיא. ע"ש האצטונות שבה, שהן

סדורות שורות.

לִבְנָן שם ע"פ הוא לבן הארמי בן בתואל, אבי

רחל ולאח, חותן יעקב (בראשית כ"ד כ"ט).

לִבְנָה שם עיר מלוכה לשנים: מלך לבנה אחד

זה ואחרים מביאים הנה: קלבת אש (שמות ב' ב')
 Flamme והפעל ממנו במשנה בא אחד ו'לקבה;
 anjünden הקלבה חייב.
 שלִקְבֶּת נכ"ם: להבת שלִקְבֶּת (יחזקאל כ"א ג')
 Flamme שלִקְבֶּתִיה (ש"ה ח' ח') mädhtige
 Flamme כי כל דבר הבא בהפלגה נסמך לשם
 קדש, כמו מאשליה. והשי"ן מורה כי הוא מארמית.
 בלבת אש ת' שלחבתא, שמנהגו להוסיף שי"ן
 כמו שעבוד.
 לקֶבֶים שם ע"פ לאומה ידועה (בראשית י' יג)
 אולי המה הלוקים, Elber.

להג

לִהְגֵּ שמו' וענינו למוד והגות רב בלי עיון והבנה
 כי להג קריאה בלי ערכי: וְלִהְגֵּ הַרְבֵּה
 יגיעת בשר (קהלת י"ב יב) oberflächliche Befen.
 אמר אעפ"י שדברי בעלי אסופות כמשמרות
 נשועים, בכל זאת חזרה מהמה קאד, כי הקריאה
 ברוב ספרים בלי דעת הוא יגיעת בשר ללא יועיל
 כי המעט מהם אשר הם מועילים, ולדעת דראב"ע,
 להג הוא העסק בלמוד, studieren, ובא נדרף עם.
 עשות ספרים.
 לִהְדֵּ שם ע"פ נזכר (כד"ה א' ד' ב').

להה

לִהְהֵ פעל עימד בב"ב. הקל ענינו נדרף עם
 לאה: וְלִהְהֵ אֵרֶץ מִצְרַיִם מִמֶּנִּי הִרְבֵּה (בראשית
 מ"ז י"ג) und das Land Egypten ward erschöpft durch die Hungerdnotz.
 כי על ב' פנים יחלש אדם ויקצר
 כחו כאלו אדם ממנו, א' ברוב עבודה ויגיעה מאין
 מנוח יכלה כחו לסבל. ב' באין לו לאכול להשלים
 את הלחות הנתק ממנו בכל עת ביועה ובדחצאות,
 כי מה שנתק מלחות הטבעי ישלים לחות המאכל.
 ועל ענין א' באה לאה, ועל ענין ב' להה. ויתורגם
 לשי"ן erschöpft sein, entfrähet sein, פסקו כחותם.
 ההתפעל: כִּמְתִּלְהֵה הַדּוּרָה זָקִים (פסלי כ"ז
 י"ח) ההכם Gesenius, ואמר כי קרוב הוא שמתלהלה
 יורה על איש מוכה. בשנעון, ein Wahnsinniger,
 Toller, ואחרים אומרים כאיש אשר מדמה בעיני
 זולתו כאלו הוא חלש ורפה כח יורה זקים ואמר
 שלא יזיק, כי אין בכחו לירות אותם הרחק עד

הפעיל: מְלַבְּשִׁים בגדים בגרן (ס"א כ"ב י') כמו
 מלובשים בגדי חשש ויקר.
 ההפעיל יוצא לב' פעולים: הַלְבִּיֶשָׁה על ידיו
 (בראשית כ"ז י"ח) befeiden והלְבִשְׁתָּ אותם את
 אהרן (שמות כ"ה ס"א): אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קְדוֹת
 (ישעיה ג' ג'): הַלְבִּישְׁנִי בגדי יִשַׁע (שם ס"א י');
 עוד ובשר תִּלְבִּשְׁנִי (איוב י' י"א).
 לְבֹשֶׁת שתי': ונתן הַלְבֹשֶׁת (נאמרו' מ' אלעזר):
 בלא יוכלו יגעו בלְבִשְׁתָּ (איכה ד' י"ד).
 מְלַבְּשִׁים נכ"ם: יוצא אליהם הַמְלַבֵּשׁ (ס"ב י' כ"ב)
 Alabungsfähde: וּמְלַבְּשִׁיהֶם וּמְשַׁקֵּי (ס"א
 ה').

תִּלְבִּשְׁתָּ שתי': בגדי נקם תִּלְבִּשְׁתָּ (ישעיה נ"ט
 17) Alabung.
 לְבֹשֶׁת, העתיד יִלְבֹּשׁ, בארמית כמו בעברית
 (דניאל ה' ז') ובבנין אפעל, כמו בהפעיל
 בל' עברית (שם שם כ"ט).

לגם

אֶלְגָם שם מין עץ: עצי אֶלְגָמוֹם (ד"ה ב' כ"ט)
 Sandelholz, א"ם Korallen, ובמ"א: עצי
 אֶלְגָמִים (ס"א י' י"ב), וענינם אחד.
 לך שם כפר בנחלת בני ישראל (נחמיה ז' ל"ח,
 י"א ל"ח), ובימי בעלי התלמוד נוסד שמה בית
 המדרש נודע לשם ולתהלה.
 לָה בארמית במקום לא (דניאל ד' ל"ב, נבתיב).
 לָה במקום לא: הלה הוא (דברים ג' י"א, נבתיב).

להב

לִהְבֵּ שם ת"ז הנתתו הראשנה על להט נוף
 אש המאיר: כִּקּוֹל לִהְבֵּ אֵשׁ (יואל ב' ה')
 Flamme. ובס"ג: לִהְבֵּה מִקְרִית סִיחוֹן (במדבר
 כ"א כ"ח). ובמ"א: לִאֲתִכְבָּה לִהְבֵּת (יחזקאל כ"א
 ג'). והרבו זכר: מִנִּי לִהְבִּים מִנִּיהֶם (ישעיה י"ג ח')
 flammend: קִלְקִי־אֵשׁ (שם ס"ז מ"ח). ורבינ': אֵשׁ
 לִהְבֹּת בארצם (תהלים ק"ה ל"ב): חוצב לִהְבֹּת
 אֵשׁ (שם כ"ט ז'). ומשאל על זהר ברכ חרב: לִהְבֵּ
 חנית וכירן (איוב ל"ט כ"ט): וְלִהְבֵּ חֶרֶב (נחום ג' ג')
 Klinge: גם הנצב אחר הִלְחֵב (שופטים ג' כ"ב):
 וְלִהְבֵּת חֲנִיתוֹ (ס"א י"ד ז') ובא בהפוך אותיות לענין

שיוקו, והם באמת חצי מות כי הוא באמת חזק
 Giner, der sich kraftlos stellt, כן איש רמה את רעהו
 ואמר משחק אני, והדד'ק בשם ר' סעדיה גאון
 פיר' ותלה כמו ותלא כלומר כאדם הנללא לא
 ידע מה לעשות וכן כמתלהלה המראה עצמו כאלו
 לא ידע מה לעשות ועמ'ו תרגם החכם רא"א,
 zum Seitvertreib, והגבון הוא, כי מתלהלה יורה
 על איש מוכה בשנעון ותמהון לב כנ"ל. וכן
 אתלהלה בלשון ארמית.
 וס' כ"ו (כ"ב) verballtes Gift, ה' העתיק החכם ר'
 א"א, על פי לשון ערבי נקרא סם מר עשוק ברבר
 מתוק מתלהם. וי"ל כל דברי נרנן גם בזולת
 מריבה כמהלומות פעם, כי בועף וקנטור יתן קולו.
 והחכם Gosenius, פיר' כי מתלהמים המה מאכל
 תאווה ומסעמים, אשר יראה הרואה ובעדו בכפון
 יכסוף לבלע אותם, Zederblissen.
 לָהֵן ענינו כמו בעבור זאת: הָלָה תשברנה (ר'ו)
 א"א (י"ב) wollte ihr denn wegen dieser Dinge
 hassen, ובהוראה הזאת לָהֵן בארמית: לָהֵן חלמא
 ופשוטה החנוני (דניאל ב' י').

להק

לְהַקָּה שם נדרף עם קהלה ואמר רק על אסופת
 וקהל בני נביאים, מקום שם לסדר חכמת
 השיר והנבואה: ויירא את לְהַקָּה הנביאים (ש"א
 י"ט כ' Berfammlung, Gesellschafft, Ghor).

לוא

לֹא או לא, מלת השלילה לשלול נשוא מנושא.
 כשהוא מחובר לפעל: לא-אכלתי באני
 (דברים כ"ו י"ד) nicht, או לשלול מאמר שלם:
 ויאמר לא כי צחקת (בראשית י"ח ט"ו) nein, וכשהוא
 דבק על שם הוא תאר שולל: הם קנאנוי בלֹא-
 אֵל (דברים ל"ב כ"א) Ungott, ואני אקניאם בלֹא-עַם,
 (שם) Unvolf: בלֹא רִאוּת (בסדר ל"ח כ"ג) unvorf-
 sehend: על לא חָסֵם (איוב ט"ז ט"ו) unverschuldet:
 השמחים ללֹא דָבָר (עסוס ו' י"ג) Unbing, ובחבור
 למלת אם התנאי הוא לחיוב: אסִרֵּלֵא אֶל-בֵּית-אֲבִי
 תֵּלֶךְ (בראשית כ"ד ל"ח) außer, vielmehr, sondern.
 וכל אם לא שאצל שבוטה הוא היפך לא ולאמת
 הדבר בחיוב: אם לא כאשר דברתם באוני כן
 אעשה (בסדר י"ד כ"ח) maßlich, באמת אעשה:
 אם לא שוויתי ודוממתי (תהלים קל"א ב') וכן בהכנס
 ה"א השאלה והתיסה על מלת לא, הוא לאמת
 בחיוב: הֲלֹא אִמְרִיתִיכֶם שֶׁאֵת (בראשית ר' י')
 maßlich: הֲלֹא כִי-מִשְׁחָךְ ה' (ש"א י"א) הֲלֹא
 חמה בעבר הירדן (דברים י"א ל'): הֲלֹא-הִוא אֲבִיךָ
 (שם ל"ב ו') fürwahr, בוי"ו נחה, ובה"א במקום
 אֶלֶף: הֲלֹא הִיא בִּרְבֵּת בְּנֵי עַמּוֹן (דברים ג' י"א).
 ובשמש וי"ו נ"כ ענינו כמו אם לא לתשובת התנאי

להט

לְהַטֵּעַ פעל עומד ויוצא, בב"ב. הקל ענינו להב
 וחמם סבבי, או התלהבות תאווה עזה
 לעשות דבר: משרתיו אש לְהַטֵּעַ (תהלים ק"ד ר')
 glühend brennend, להושים מאד מתשוקה לעשות
 שירותם, ואף שכינה הראשונה על יסוד אש.
 יש בו נסתרה כוונה שניה: בתוך לבאם אשכבה
 לְהַטֵּעַ (שם ג' ה'), כלומר בתוך לבאים אורבים.
 וכנה האריכה שהיא בחמם התשוקה לשרף
 בפעל להט, כי כל תאווה עזה תלהט הגוף ויתחמם.
 ופ' אחד בשם להט.

הפועל יוצא: לְהַטֵּעַ יאותם היום הבא (טלאכי
 ג' י"ט) verbrennen: לְהַטֵּעַ בלִעְצֵי הַשָּׂדֶה (יואל א'
 י"ט): נַפְשׁוֹ נִהְלִים לְהַטֵּעַ (איוב מ"א י"ב) anfauchen,
 glühend machen.

לְהַטֵּעַ תאר נדרף עם שם להב הגוסל על זהר
 ברק חרב מרודה: לְהַטֵּעַ חרב המתהפכת
 (בראשית ג' כ"ט) blankes Schwert, ורצה באמרו
 להט חרב או להב להורות שלמה מתערה, כי אז
 ירוצצו ברקים מסנה כי הוא קלל. וי"ל מזה:
 חרסמי מצרים בלְהַטֵּעֵהֶם (שמות ד' י"א) Blentwert.
 כמו מראה להט הברק שמאיר עין כרנע ויעלם,
 ותכה מראה עין מנה. וי"ט אותו מן לאט וה'א ת'
 אלף כתרגם בלחשיון, לפי שמעשי כשמים בלחש
 ובסתר, וכן תא'הש, verborgene Ränke, ואולי גם
 בה"א כן. ומזה: בתוך לבאם אשכבה לְהַטֵּעִים
 (תהלים ג' ה') ר"ל המסתתרים בחשאי לארוב.

להם

הַתְּלֵהֶם מ"ח בנינו התפעל ענינו העלמה וכסוי:
 דברי נרנן קמִתְלֵהֶם (פסלי י"ח ה').

לִב כִּי (לִב מצטרף על אשבייתא מאנוש וזכרם הקודם:
לִלְא האמנתי (תהלים כ"ז) או הלא קמו כי עיר
שקר וכלוני.

לִנְבִים או לְבִים. שם אימה (ד"ה ב' י"ב ב' דניאל
י"א מ"ג) הנה הגקראים בשם Eibler.
והשם לזבים יבוא תמיד במסכות מצרים וכוש.

לוג

לִוְג שם מרת הלח שעורה ו' ביצים וא' מב' ד'
בסאה: ואת-לוג השמן (ויקרא י"ד י"ג): ולקח
הכהן מלוג השמן (שם שם מ"ו).

לִנְד שם עם ממשמחת שם בן נח (בראשית י' כ"ב)
Eibler ונזכר שם אומה אחרת (ביחזקאל כ"ז י'),
ל' ה' ישיעה מ"ו י"ט).

לוח

לִוְה העתיד יִלְוֶה, פֻּעִי דב"ב. הקל ב' הוראת
ל. (א) יש ענינו שאילת כסף מולתו: לְוִינו
כסף למדת המלך (נחמיה ה' ד') *borgen, leihen*;
לִוְה רשע ולא ישלם (תהלים ל"ז כ"א): ואתה לא
תִלְוֶה (דברים כ"ה י"ב). (ב) ויש ענינו דבוק וחבור.
עומר: והוא יִלְוֶנָה בעמלם. (קהלת ח' מ"ו) *und bleibe*
יהיה תמיד מחשבתו שעמל בעבורה, ועי' תהיה
כאלו דבקה בו והולכת עמו.

הנפעל מענין ב', ושוה להוראת הקל אלא
שבו הוא חוזר: גב' אשור נִלְוָה עמם (תהלים מ"ב מ')
anstellen, in Verbindung treten; וְנִלְוָה הבר
עליהם (ישעיה י"ד י"א): וְנִלְוָה עֲלֶיךָ (במדבר י"ח כ')

בקרוב מקום: הִנְלִוָה אלִי (ישעיה ג' ז') קרוב
מחשבה: ועל-כל הַנְלִוִים עליהם (אסתר מ' כ'),
גרים קרבו לדתם: הפעם וְנִלְוָה אישי אלי (בראשית
כ"ט ל"ד) אולי הכוונה עתה הפעם האחרון אשר
ילוה אישי אלי, מאחר שילדתי ב' בנים: או אמרה
עתה, הפעם אות כי דבק אישי במחשבתו בי
לאהבה, כי בא' ראה יי בעניה ובב' שמע כי
שנאה, אבל הג' אות כי אהב אותה:

הפועל יוצא מענין ב' ואינו במקרא כ"א בתל',
המורה שלוח והליכה אחרי מסת המת: הַנְלִוָה
את המת *begleiten*.

ההפעל מענין א' יוצא לב' פעולים ונופל על

ר'ל אם לא יתקיים משפט הקודם או יתחייב
המשפט המתאחר: וְלֹא אִם-עֲדֹנִי חַי (ש"א כ' י"ד)
ist וסו, ר'ל ואם לא יתקיים מה שאמרתי או לא
תעשה עמדי חסד בין אם ערני חי ובין אחריו מותי
כנ"ל: וְלֹא יִלְדֶנָּה אֹתָם (ש"ב י"ג כ"ז), אם לא
תלך אתה ילך עכ"פ אֲמָנָה: וְלֹא יִתְנַמַּע לַעֲבֹד
(ש"ב ב' י"ו) אם לא תיטב בעיניך להרניע אותי
במקח המתת, הטיבה נא עמי בזאת. ובשמוש
כ"ף: קָלָא הִיוּ (עובד"א מ"ו) ובלמד' לִלְא אלהי
אמת (ד"ה ב' מ"ו ג') ובש"י: שְׁלֹא מֵלֹא כְּפֹ
תהלים קכ"ט ז') וע"ש אין.

לִף יש ענינו מלת הספק, כמו אוֹלִי: לֹו יִשְׁמַמְנִי
יוסף (בראשית ג' מ"ו) *vielleicht, es ist leicht*
möglich. ומלת לֹו באופן הזה בודד בהוראה הזאת.
ויש ענינו תנאי משם: לֹו חֶפֶץ ה' להמיתנו (שופטים
י"ג כ"ג) *wäre das wahr*, כמו אֵלֹו. ר'ל שהמשפט
הנמשך מברר שהמשפט הקודם אינו כפי המדומה
ע"ב יבוא אחריו לא. כי לא יתקיים המשפט הנמשך
אלו היה הקודם אמת. לֹו חֶכְמוֹ יִשְׁכִּילוֹ זֹאת
(דברים ל"ב כ"ג), ויש בענינו ג"כ תקוה ורצון להיות
מה שמספק בו: לֹו יִשְׁמַעֲלֵי יְהוָה לַפִּנְיָ (בראשית
י"ז י"ח) הלווא *ich wollte; es wäre zu wünschen*
לֹו יהי כדבריו (בראשית ל' ל"ד): לֹו הִחַיִּיתָם אוֹתָם
(שופטים ח' י"ט) וב"י אֵלֶיךָ: אֵף כִּי לֹוֹ אֶכֶל אֶכֶל
(ש"א י"ד ל') *wenn auch*, תנאי, שאין אחריו הנמשך,
אבל סתירת המדומה מהפכו: לֹוֹ הַקְּשֶׁבֶת
למצותו (ישעיה מ"ח י"ח) תנאי ותקוה: לֹוֹ קִרְעַת
שמים (שם מ"ג י"ט) תקוה לבד. ובאו מלות לֹו לא
ברכבה למלה אחת:

לִלְא או לִלְי, להורות התנאי בב' משפטים, אם
חיוב המתאחר בשלילות הקודם, ר'ל אם
לא היה משפט הקודם היה משפט המתאחר
מחייב: לִלְא אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק
היה לי כי עתה ריקם שלדתי (בראשית ל"א מ"ט)
wäre nicht — לוֹלֹא התמהמהנו כירעתה שבנו
זה פעמים (שם מ"ג י'): לִלְא יי צבאות הותיר לנו
שריד כמעט וגו' (ישעיה א' מ'): כי לִלְא דברת כי
או מהבקר נעלה העם (ש"ב ב' כ"ז): או להורות
שלילות המתאחר בשלילות הקדם: לִלְא חרשתם
בעגלתי לא מצאתם חידתי (שופטים מ"ו י"ח) ופעמים
הנמשך קודם לתנאי: לִלְי כעם אויב: אָנֹכִי (דברים

לז

לז פערן, גב'ב, הקל ענינו נסיחת דבר ממקומו
הראוי לו: אל ילזו מעיניך (פסלי ג' כ"א)
weißten, verrückt sein וכל דבר נוטה ממקומו הראוי
לו נראה עקום. לכן פירשי אל יתעקמו. ושעור
הכתוב בני נצר תושיה ומוסר ואל ילזו מעיניך.
nicht aus dem Augenmerk lassen בכל מעשיך יהיו
עניי בחינתך כוננות עליהם.

הנפול: כי תועבת יי קלזו (שם י"ב ל"ב) ver-
brecht, widerständig והפכו ואת ישרים סורו.
וכל נלזו הוא מעוות ועקום במסרי (שליף, ver-
brecht) Sinn: אשר ארחתיים עקשים וקלזים במעלותם
(שם ב' כ"א) נסיה מדרך הישר למעוות ומעקל:
ותבטחו בעשק וקלזו (ישעיה ל' י"ב) כאלו אמר
בעקש ונלזו, כי אין כאן מקום לעשק ממון כפי'
המפרשים. אבל זה מתישב לאמרו סורו מני דרך
(הישר) הסו מני ארה. כי לא אבו שמעו תורת יי
אך לחזוים אמרו חזו לנו מהתלות, ועז' אמר אח"כ
ותבטחו בעקש ונלזו בדעות מעקשות ונלוות
ותשענו עליו. ובאמת ב' השמות קרובים בענין כי
עשק יאמר לחוב על ממון הנקח בעול שלא ביושר
המשפט, ועקש נאמר על דעה קצנת שלא ביושר
האמת. והשתמש הנביא במקום הזה בשם עשק
על עקש הדעת. ואין צורך לדחוק המפרשים
הפותרים אותו על ממון. כי לא יתישב בענין ובלשון.
כי על עשק נדרף גול ועל עקש נלזו והבן: וקלזו
דרכיו בזהו (פסלי י"ד ב'). והפכו הולך ביושר.
ההפעיל: אל-קלזו מעיניך (שם ד' כ"א) ע"ד
חפ"נ.

לקחת תאר לעקמימות הפה: הסר ממך עקשות
פה וקלזת שפתים הרחק ממך (פסלי ד' כ"ד)
schleife Rippen, כי דרך הלועז לקדם את שפתיו
בראותו מעשה איש אשר נדמה בעיניו שמות או
עול, כאשר אינו יודע סבת המעשה ותכליתה. או
יאמר לזות על דבר הפוך מסדרו הישר Verkehrt-
heit לזן שם: עץ פרי שנרלים בו אגוזים הקמנים:
ולזו וערמן (בראשית ל' ל"ז) Rußbaum.
לזן שם עיר מוסבת שם: בית אל (יהושע י"ח י"ג)
גם נזכר שם עיר לזו אחרת בארץ החתים
(שופטים א' כ"ו).

המשאיל: והליות נים (ויקרא כ' ה') leihen: מלון
יי חנון דל (פסלי י"ב י"ז): כמלון בלזה (ישע' כ"ד
ב') wie der Verleiher so der da borgt: אם כסף
מלון את עמי (שמות כ"ב כ"ד). והלואה איננה נופל
כי אם בכסף אשר להוצאה נתנה ואינה תזורת
בעין, אבל בכלים וכל דבר שהזזת בעין נופל
ל' שאלה.

לזין או לזיה שם מ"נ או ת'הש לדבר מחובר
הדבק: לקח חן הם לראשך (פסלי א' מ')
zierlicher Schmuck בנוי לתכשיט הדבק בראש.
ובגנה היר' לזות מעשה מרד (פ"א ד' כ"ט) an-
gelötet: כמעט-איש וקלזת (שם שם ל"ו).

לזקק שם"נ בתלמוד על שלוח ארזים או מת:
ולקחת ארזים. או הליות המת (שם)
וע"א הלואה בא' ת' הא, שם מ"נ למלוח כסף
Darlehen.

לזית שם מין נחש. גם תנין הגדול שבים על שם
לזיה. ונקרא כן על שם עקמימות קמטיו
ומפלי בשור בלבתן נתיב עקלתון Abzungen:
לקחתן זה יצרת (תהלים ק"ד כ'). großes Abzenger:
תמשך לקחתן בחכה (איוב כ' כ"ה). וי"ם:
צוור מליצי על כל דבר שירצה המשורר
לצייר בצוור גדול וחזק מאד: על לקחתן נחש בריח
ועל לקחתן נחש עקלתון (ישעיה כ"ז א') Ungeheuer,
ויהיה לזיתן ער' שם"נ ויהיה ער': העתידים עורר
לזיתן (איוב כ' ה') ungeheures Unglück, ר"ל המערערים
על אמונם ויצרתם הרבה, כי כשירצה המליץ
להפליג דבר בנחל וברבוי יכנהו לזיתן. ובא התאר
במקום המתואר. ואחרים פירשו לזיתן שם לאבל
וראתם מירושלמי לא תעורר אשה לזיתת במערה,
ויתכן עוד יקבהו אורזי יום יום הלירה כמ"ש בשרש
יום. ויקבהו העתידים לספר על המת ביום מיתה
שהמת מלווה לקבר: ולד"א מ' הכתוב הוא:
יקבהו אורזי יום, הם האנשים החזונים בככבים
חזות שוא ותפל להגיד העתידות, והמה מאורדים
היום אשר בו יחזו חזות קשה, והמעורר לזיתן הוא
החבר חבר ומעוררהו בלהו, verwünschen mögen
[die Nacht] die Tagesflucher, bestimmt zu erregen
den Leviathan, d. h. Krokodille, Schlangen u. dgl.,
welche der Beschwörer aus ihrem Schlafwinkel
heraustruft.

לוט נתתי את ער ירושה (דברים כ' ט') חלא המה בני עמון ומואב אשר ילדו לו בנות לוט.

לזמן שם ע"ם, והוא אחד מבני שעיר (בראשית ל"ו כ"ט).

לזי שם בן יעקב אשר ילדה לו לאה (בראש' כ"ט ל"ד), והוא שם השם הזה לכל אחד מבני לזי: חלא אהרן אחיך הלזי (שמות ד' י"ד): כי היה לי הלזי לכהן (שופטים י"ז י"ג) ובם' הרכים הלזים. **לזי** בחדר לזינא בארמית כמו לזים בעברית (עזרא י' ט"ו).

לזל

לזלזל שם תנ"ל בתי הקרסים, להזותם נאחזים בהן: לזלזל תכלת (שמות כ"ד) *Seßelfen*.

לזלזל שם מדרגות עשויות לעלות בהם: וקלזלים יעלן (מ"א ו' ח') *Wendeltreppe*.

לזלזל בשרש לזא.

לזן

לזן או לזין, העתיד לזין, עזי, רב"ב. קל ענינו לזינא לזילה ועמ' מ"ש עכבה וישיבה: והוא קל בלילה (בראש' ל"ב כ"ט) *übernehmen* ולזנא בבעיה (שופטים י"ט י"ג): מרדע אתם לזנים (נחמיה י"ג כ"א) ע"ם קעל: מקום ללזן (בראשית כ"ד כ"ח): וכאשר תלזיני תלזין (רות א' ט"ז) *bleiben*, ענינו עובב וישיבה: תלזין במדרבנא סלה (תהלים נ"ה ח'): ביקר בלזי תלזין (שם ס"ט י"ג): נמשן במוב תלזין (שם כ"ה י"ג): ובהמרותם תלזן עיני (איוב י"ז ב') *verwelen*: בין שדי תלזין (ש"ה א' י"ג): בצוארז תלזין עז (איוב ט"א י"ד): ואדם ביקר כל תלזין (תהלי ט"ט י"ג) *der Brensch*: *bleibt nicht im Glücke*: אתי תלזין משונתי (איוב י"ט ר') *bei mir bleibt mein Streben*, ובא העתיד ע"ד המעיל בהרבה פעלי נעז'. עיין ת"לע סימן רנ"ב. הנפעל ענינו תרעומת ודברי נרגון: ונלזנו העם על משה (שמות ט"ו כ"ד) *murren, aufreuerliche sein*, והרגש ת' הנח.

ההפעיל נ"כ מעז': תלזינותם עלי (במדב' י"ד כ"ט) *murren, aufreuerliche Reben führen*: תלזן העם על-משה (שמות י"ז ב'), וכל קשורו במלת על: ושבע תלזין כל יפקד רע (משלי י"ט כ"ט), המתלזן מתוך רוב טובה ולא ריגיע בהצלחתו אין מזור

לוח

לוח תא"הש לרשיבות העץ היסך יובש: מקל לבנה לח (בראש' ל' ל"ו) *feucht, frisch, grün*:

כל עץ לח וכל עץ יבש (יחזקאל כ"א ב'): הובשתי עץ לח (שם י"ז כ"ד), והרבוי: וענבים לחים ויבשים (במדב' ו' ג'): שבעה יתרים לחים (שופטים ט"ו ח') שרכישים לחים. ובתלמוד נמצא פעל ממנו בבנין פעיל ע"ד מרובעים: קלחלח *anfuechten*.

לוח שם הרשיבות אשר בבע"חי: ולא נם לחה (דברים ל"ד ד') *Sebensäfte*, ובתלמוד יליקה. ומ"א עדיין ילחלוחית של בית דוד קיים, עצים וזכרנו.

לוח שם מבלא, מני שטח שלו חלק בין של עץ ובין של אבן: נצור עליה לוח ארז (ש"ה ח' ט') *Lafel*: כתבה על-לוח אתם (ישעיה ל' ח') *Lafelle*, כנוי לנלזין מניחל או נייר: על-לוח לבך (משלי ג' ג') עצה"ש. והרבוי: נבב לחת תעשה אותו (שמות כ"ז ח'), מעץ: לוחות האבנים לוחות הברית (דברים ט' ט') והם ידועים: ויפתח על הלוחות ידתי (מ"א ד' ל"ו) גם כן עץ: וכאר על הלוחות (מקרא כ"ב כ') ספר. והזוני: את כל-לוחותי (יחזקאל כ"ז ה') ית נשר.

לוחית שם עיר בארץ מואב: כי מעלה הלוחית בבכי יעלה בו (ישעיה מ"ו ה').

לוט

לוט פעל יצא, בב"ב, הקל ענינו כסוי והעלמה ועמיפה: ובלע בדר הזה פני הלוט הלוט על כל העמים (ישעיה כ"ה ד') *ber Gefleiet, welcher alle Nationen verhuellt*, ר"ל יכסה יותר המנים המכוסים. ובלע מן כבלע את הקדש, ולמ' הראב"ע ובלע במקום הזה היסך הפעולה *enthuellen*, והכפל הא' שם והב' פעל. מנים הלוטה הלוט על כל העמים: הגנה היא לוקה בשמלה (ש"א כ"א י') *eingehüllt*, *eingewidelt* (ע"ש לאמ').

ההפעיל: תלזס מניו באדרתו (מלכים א' י"ט י"ג) *verhuellen*.

לוט שם מין שרף הנתן ריח טוב: וצרי ולט (בראשית ל"ו כ"ח) ואולי הוא *Lotus*, ויש לוט שע"ם בן אחי אברהם (בראשית י"ג א' ג'): כי לבני

לעתה בערבית, שהוא דבור בלי בחינה, והענין אחד.

לֹאֵץ שם הושט הבלוע אוכל ומשקה: ושמת שכן **קֶלֶץ** (משלי כ"ג ב') *Spott*.

לז

לָזֵן העתיד ילזין, פע' נכ"ב. הקל ענינו התול בדבור וביוון וגאון: ולָצַף לבדך תשא (משלי ט' יב) *spotten, schwaßen* קל דעת מבלה יסו ברבוי דברי חבל והתול וכדומה: עד בליעל ילזין משפט (שם י"ט כ"ה) *verspotten*. בקלות דעתו לא יחוש למשפט. ובא אית' בקל בקסץ ע"ד שרש לון וכדומה מהשרשים שהעבר מקל ועתיד מהפעיל אשר אמרו עליהם קצת המדקדקים שהם מנחי עין י"ד.

ההפעיל ע"ב ענינים. א) מענין הקל יוצא: דרים הליצני (תהלים קי"ט ז') *verspotten*; אִם ללצנים הוא ילזין (משלי ג' ל"ד) *zum Spott machen*. ב) ענינו מגלה ופותר דברים מלשון ללשוץ, או מגלה מחשבת וזולתו בבאור הרבוי: כי הפליץ בינותם (בראשית ט"ב כ"ט) *Dolmetzsch*, או מלמד זכות: אִישׁ יעליו מלאך מליץ (איוב לג כ"ט) *Stütze, Bertheiliger* כי המליץ הוא היודע להעריך דבריו בחזת דעת ובהשתדלות להתנצל על אשמת זולתו או להראות זכותו: מליצי רעי (שם ט"ז כ') רעיוני הם מליצי לא זולת: אוילים ילזין אשם (משלי י"ד ט') *entfalschigen* ר"ל בין האוילים האשם הוא המליץ להתנצל על רעה שיעשו זה לזה לאמר אשם הוא בלי דעת נעשה. או האשם והרשע מליץ לקשר ברית אהבתם, *sch empfehlen*, ושעור הכתוב, בין אוילים ילזין אשם ובין ישרים ילזין רצון לקשר ברית אהבתם: מליצי שרי בבל (דברי הימים ב' לג לא) הצירים המשתדלים לקשר ברית אהבה בין נגיד לנגיד. ונקראו מסדרי הדינים ערכי המענות מליצים *Sachwalter, Abvokaten* לפי שהם מליצים את דברי המועץ או הנמען לפני הדיין, וגם מצד היוותם בעלי לשון צחה, ונקרא נכ' מליץ, *Schlichter*. ההתפעל מע"א: ועתה אל-תתלוצצו (ישעיה כ"ה כ"ב) *spotten*.

לרעתו. ובדגש ת' הנח: אשר-אתם מליצים עליו (שמות ט"ז ח'): כי תלינו עלינו (שם ט"ז ז') ומ"ש מע"א יוצא: לאתלין פעלת שכיר (יקרא י"ט י"ג) *übernachten lassen* ולא ילין את-העם (ש"ב י"ז ח'): לאתלין נבלתו (דברים כ"א כ"ה): ערום ילינו מבלי לבוש (איוב כ"ד י').

ההתפעל מע"א: יושב כסתר עליון בצל שדי תתלוצן (תהלים צ"א א') *verweilen*, יתלוצן כמו יושב: סלע ישכן ותלוצן (איוב ל"ט כ"ה) *rußen, verweilen*.

מָלֹץ שתי' לבית מקום מעצר ללון לעוברי ארח: כי באנו אל-המלוצן (בראשית ט"ג כ"א) *Blasht*; *Herberge*: מלון ארחים (דמיה ט' א') *Karawanen*. *Herberge*. ובסי' תאר לסוכת נגנים הנודדת עם מקום למקום: מלוצה במקשה (ישעיה א' ח') *Wäschthütte* והתנודדה מלוצה (שם כ"ד כ'). תלוצה שם מ"נ ענינו תרעומות: אתתלוצת בני ישראל (שמות ט"ז י"ב) *Murren, Aufruhr*. בשמעו אתתלוצתם (שם ס"ז י'): ותכל תלוצתם (במדבר י"ז כ"ה).

לז

לֹעַ פעל עומד ויוצא נכ"ב. הקל ענינו בליעה והמובן בו כשהוא נופל על שתיית משקה. ענינו שאיפה ובליעה רבה, בולע במהירות עד שישתכר וישתומם בתמיהון: ושנתו ולעו (עובדיה א' ט"ו) *taumeln, lallen*, וכשהוא נופל על דבור ענינו שהדבור כמו נסתר בלוע: עליכן דברי לעו (איוב ו' ג') *undeutlich, flatternd* שאינם יכולים לצאת כסדר מחמת ענמת נפש ומתוך כך הם מטומגמים. המיעל: ואפרוחיו יעלעל-ידם (שם ל"ט ל') *schlaffen, schlürfen* ובא הלמד בין ב' עיניו סגני כובר הקריאה. ורש"י ס' כי הוא קול הברה המבנית, הגומא משקה ישמע על על. ההפעיל: מוקש אדם ילע קדש (ס"א כ' כ"ה) המסמר להקדיש בלי בחינה כאדם המגמא המשקים במהירות בלי בחינה, ואחר דבור הנדר יבקר אם יוכל לקיים אותו, מוקש הוא לו *ein Ballstid für den Menschen, das Heilige zu über-Gesenius* *ellen, d. h. vorzüglich etwas geloben* וירעת שישו ילע והוא בעבר מבנין הקל, והוראתו כמו

ובי"ז: הארץ הלזו הגשמה (יחזקאל ל"ז ליה): (לזות עיין שרש לח.)

לחה

לָחִי שם העצם שבו השנים סדורות, ועל שמו נקרא עבר הפנים שבו הלחי: הכית את כל-איבי לָחִי (תהלים נ' ה'): *slan*: לָחִי-חמור מריה (שופטים מ"ז מ"ז). ובא גם הנפטר בשורא: וישלך הָלָחִי מידו (שם שם י"ז) ובכניו: ובחוח תקוב לָחִי (איוב מ' כ"ז) הוא העור שעל הלחי. והרבו: הורוע וְהָלָחִים (דברים י"ח נ') זוגי, לחי העליון והתחתון: הכו לָחִי (איוב מ"ז י"ז): כמרים על על לָחִיהם (חושע י"א ד') רדק וראב"ע פירשו העל אשר תמיד על לחיהם, ע"מ כליהם, ורש"י פי' מן לחיהם לחי במבוי, ומביא תרגום מה שלא נמצא כן בספרינו.

לחך

לָחֶךְ פעל יוצא בב"ב. קל עיקר ענינו קינוח. ומשאל על אכילת הבהמה את עשב מן השדה, כאלו מקנח הירק מן הארמה: *לָחֶךְ* השור (במדבר כ"ב ד') *abfeffen*, *abfeffen*, *abfeffen*, *abfeffen*. ואת המים אשר-בתעלה לחכה (מ"א י"א ליה) *auffeßen*, כאלו לשון האש לחכה את המים, כאשר ילוק דבר בע"ח בשותיתו. וכמדו בתלמוד בר *לָחֶךְ* פינכא *Teiler-Seller*, הכונה שהוא גרנן מקנח הדלוסקמא, עד שלא ישאר רושם מאכל. ועד"ז: עתה יִלְחֶכּוּ הקהל (במדבר כ"ב ד') שיאכלו כל הנמצא ולא ישאירו מאומה: ואויבו עפר יִלְחֶכּוּ (תהלים ע"ב מ') ר"ל ילזקקו עפר רגליו בנשיקה, והמליצה תכלית ההכנעה, והמבואר יותר: ועפר רגליו יִלְחֶכּוּ (ישעיה מ"ט כ"ג): יִלְחֶכּוּ עפר כנחש (מכילת ד' י"ח, ר"ל כנחש הוהל על עפר ונראה כמלחך אותה כן ילחכו עפר רגלי ישראל.

לחם

לָחֶם, העתיד יִלְחֶם, פי' בב"ב. קל ב' הוראות לו. א) יש ענינו אכילה ומזון: כי לָחֶם לחם רשע (משלי ד' י"ח) *veffen*: כי תשוב ללחום (שם כ"ג א'): ובל' יִלְחֶם במנעמיהם (תהלי' קס"א ד'):

לָץ שת"ז איש קל הדעת, בזה חכמה ואמר נואש למוסר. ומרבה בשחוק. ומסבב רוח ביטו ומליצת לשונו להתולים ומדמה בחדוד התוליו לחכם: יוסר לָץ לקח לו קלון (משלי מ' ז') *Spötter, Zischfanniger, Eiltenslofer* כי מליצת לשון לו לדבר כגנות: אליתוכח לָץ (שם שם ח') נ"ל כי אל תוכח לשון וזכח להתוכח אתו על חסרונותיו או על אולתו. וזכו מוכן סיפא דקרא: לָץ היין הומה שכר (שם כ' א') כנה ליון בשם לין, כי היין משמח לב ומסבב שחוק וקלות ראש ורבו דברים התולים שהם גדר לָץ: ובמושב לָצים לא ישב (תהלים א' א') כי הוא הולך מהכבד אל הקל. ומ"א: משך ידו את לִזְצִים (חושע ד' ה'). **לָצוֹן** שמו' להתול: ולצים לָצוֹן חסדו להם (משלי א' כ"ג) כי ימצאו חן בדברי חידוים ותעלוליהם, כי מדמים שהם דברי חכמה: אנשי לָצוֹן ימידו קריה (שם כ"ג ח') מוסף על אף הנאמר בסוגר המקרא. כי דרך הלצים לחדור ריב כאמר גרש לָץ ויצא מדון, כי הם בחדוד לשונם וידעים לסבב פני הדברים אשר ידבר איש אל אשר יחמצו.

מְלִיצָה שמו' לפתרון דבר נסתר: להבין משל ומְלִיצָה (משלי א' ו') *Deutung*, המליצה היא פתרון המכון הנסתר במשל: ובדב"א שם מליצה על מכתב הודעת טוב וזכות על אדם, *Empfehlung*, ושאר הוראתו בשרש מלץ.

לז

לָזַשׁ, העתיד יִלְזַשׁ, פי', בנינו קל, ענינו עריכת הבצק: לָזַשׁת בצק (ירמיה ו' י"ח) *faden*: **לָזַשׁ** ועשי ענות (בראשית י"ח ו'): וְלָזַשׁ ותפחו מצות (שמואל א' כ"ח כ"ד): **לָזַח** בארמית מן לזה בעברית: מן לָזַח (עזרא ד' י"ב) כמו מעמך *de chez toi, von dir her*

לז

לָזוּ כנוי הרמוז על דבר חזק. כמו זה כנוי רמזו על דבר קרוב: הגער הָלָזוּ (זכריה ב' ח') *Senec*: השונמית הָלָזוּ (מ"ב ד' כ"ה) *Senec*: ועיין פירש"י שם, ומירושו בתלע (מ"י שכ"א). ובתוספ' ה"א: מיר"האש הָלָזָה (בראשית כ"ד מ"ח) *Senec hort*.

והתגר בו מלחמה (דברים ב' כ"ד): איש מלחמה
(שמות כ"ו ב'): עושי מלחמה (מ"ב כ"ד ט"ו): למודי
מלחמה (ד"ה א' ה' י"ח): צבאי מלחמה (ד"ה ב' י"ב
ב'): צורך מלחמה (יואל ב' ה'). כלם תוארים
מרכבים לאיש חיל, והרבו: מתי מלחמה (ישעיה
כ"ב ב'): צבא מלחמה (שם י"ב ד'): תשעי המלחמה
(במדבר ל"א כ"ו): עורכי מלחמה (ד"ה א' י"ב ל"ה).
ובא: קלי מלחמה (ש"ב א' כ"ו) *Waffen, Geschütz*
עצה על הלוחמים, ומ"א: ביום מלחמת (ש"א
י"ב כ"ב): אנשי מלחמה (ישעיה מ"א י"ב), והרבו:
כי איש מלחמות אתה (ד"ה א' כ"ה ב'): מלחמות
ה' (במדבר כ"א י"ד).

לחם תואר למעודה בארמית: לחם רב (דניאל
ה' א' *ein großes Mahl*).

לחמי (ראה בית לחם). — לחם שם מקום
במשיור נחלת מטה יהודה (יהושע מ"ו כ').
לחנה שת"נ לשגל ופלגש בארמית: שגלתה
ולחנתה (דניאל ב' ב') *Rebekah*.

לחץ

לחץ העתיד לחץ, פ"י כ"ב בו. הקל ענינו
דחיקת הגוף: ותלחץ את-רגל בלעם (במדבר
כ"ב כ"ה) *flechten, zusammen brüden*: ולחצתם
אותו בדלת (מ"ב ו' ל"ב). והמסרי: והוא לחץ
את-בני ישראל (שופטים ד' ב') *brüden*, בצורת
ובהכנעה: מפני לחציהם ודוחקיהם (שם ב' י"ה):
וגר לא תלחץ (שמות כ"ב מ').

הנפעל: ותלחץ אליהקיר (במדבר כ"ב כ"ה) *flü*
drängen.

לחץ שמי: ראיתי את-הלחץ (שמות ג' ט')
Drangsal: לחם לחץ ומים לחץ (ד"ה ב' י"ח
כ') *tümmlich, sparsam*: ואני-לחצני (דברי כ"ו ד').

לחש

לחש, פעל יוצא, בכ"ב. המיעל ענינו רבור
חשאי, תנועת שפתים בלי השמעת קול:
לקול מלחשים (תהלים כ"ח ו') *eintraumen, leise sprechen*
flühen, flüpfeln. תאר למשביעי נחשים בלחש.
ובתלמוד נדון (לחש).

ההתפעל: עבריו מלחשים (ש"ב י"ב י"ט) *flü*

אל תלחם את-לחם רע עין (משלי כ"ג ו'). ועד
המליצה: ולחמי רשף (דברים ל"ב כ"ד) *aufgezehrt*
von Seuchen, או יהיה מהוראה המנית, לשון
מלחמה, ויהיה תרגומו: *angefochten von der Seuche*.
ב) ענינו מלחמה כי גם הדבר אוכלת: לחם את-
לחמי (תהלים ל"ה א') *stehlen*: כירבים לוחמים לי
(שם כ"ו ב').

הנפעל מע"ב וקשורו בבית או במלת את או
עם: נלחם במלך מואב (במדבר כ"א כ"ה) *stehlen*,
Krieg führen: אם נלחם נלחם במ שופטים י"א
כ"ה): ונלחם עם הפלשתי (ש"א י"ז ל"ב): ונלחמתי
אני אתכם (ירמיה כ"א ה'): ונלחמו את הפלשתים
(ש"ב כ"א ט"ו). ובא על הקטטה במלת אל: ונלחמו
אליך (ירמיה א' י"ט). ומה שבא הקל והנפעל
לענין א' כי הלחם הוא הנלחם.

לחם שם קנ: בועת אפך תאכל לחם (בראשית
ג' י"ט) *Stroh*. ויקרא מעודה לחם שהוא
העקר: וישבו לאכל-לחם (שם ל"ו כ"ה) *Mahlzeit*:
לשחק עשים לחם (קהלת י' י"ט). וכל דבר מאכל:
אשר יאכל לחם (ש"א י"ד כ"ד) *Speise*: ארץ לחם
וכרמים (מ"ב י"ח ל"ב) כנוי לדגן: לחם המזזה
(נחמיה ה' י"ד) *vornehme Speise*: נותן לחם לכל
בשר (תהלים קל"ו ק"ה): ונחש עפר לחמו (ישעיה
ס"ה כ"ה): תכין בקיץ לחמה (משלי ו' ה'): את
קרביני לחמי (במדבר כ"ה ב'). על קרבן: לחם
אשה (ויקרא כ"ד י"ד): לחם אבירים (תהלים ע"ח כ"ה)
על המן: לא לחכמים לחם (קהלת ט' י"א) *Mäßigkeit*,
ולא יתרבה כמו: מאתים לחם (שמואל א' כ"ה י"ה).

אבל יאמר רבו: ככרות לחם (שם י' ב'): לחם
הפנים (מ"א ז' ס"ה): וחמר לחם (משלי י"ב ט') *ein*
würfiger: מטה לחם (ויקרא כ"ו כ"ו) *Ueberfluß*,
würfigell: ונלחם סתרים יעם (משלי ט' י"ו) *geheim*,
genossene Speisen: תואר לחשא אשר יחשא האדם
בסתור: ולחם עצלות (שם ל"א כ"ו). ומ"א: ולחמם
בגללים (צפני' א' י"ו). מאכלם. וע"א: ולחמי רשף
(דברים ל"ב כ"ד) שרומים: וימסר עלימו בלחמו
(איוב כ' ב"ג) *verzehrendes, verbrauchtes*. ומ"א: או
לחם שערים (שופטים ה' ה') *Krieg*. ראוי לחם
והנפל בעבור המכחות.

מלחמה שר"נ ויערכו אתם מלחמה (בראשית
יד ח') *Krieg*: עשר מלחמות (שם שם ב'):

לח לש לי לל

לִילִית שם חיה מרבית: אך שם הרגיעה
לִילִית (ישעיה ל"ד י"ד), ובתלמוד המסלת
דמות לילית, מ"י ולד שיש לי כנפים, והרד"ק
מעתיקו שם עוף גדל ברוח ונקרא, Gameleon,
והחכם Gosenius מתרגם לילית לילית, Schlafgeist,
שהוא שד דמוני אשר האמינו בו השומרים הבלי
שוא בבני ישראל, ותוארה כדמות אשת חן אשר
שתה עדיה עליה, והיא אורבת ליונקי שדים
לשמוך דמם ארצה. — ובשד כזה האמינו גם
בני יון ורומי והעברים יקראו גהולע.

ליש

לִיש שתי לאריה גדול: ליש נבור בבהמה
(משלי ל' ל') Löwe: לביא וְלִיש (ישעי' ל' י').

לכד

לָכַד, העתיד ילכד, פ"י, גב"ב. קל ענינו כבוש
וצידה והתחזק בדבר: לָכַד האורב אתי
העיר (יהושע ה' כ"א) erobern, bezwingen, einnehmen;
וְלָכַד את־מנשה (ד"ה ב' ל"ג י"א) fangen: לָכַד
חכמים בערסם (איוב ה' י"ג): וְלָכַד לא ילכד
(עבוס ג' ה'): ושאל לָכַד המלוכה (ש"א י"ד ט"ז)
erlangen. לפי שמאנו בו בראשונה אמר לכד
המלוכה בידו: וְלָכַד את־מעבדות הדרן (שופטים
ג' כ"ח) flöß heimächtigen: וְלָכַד את־המים (שם י'
כ"ד) blöckten, והבאת הדבר ברשותו: השבט
אשר־יִלְכְּדוּ ה' (יהושע ו' י"ד) herausnehmen, an-
halten: עונותיו וְלָכְדוּ את הרשע (משלי ה' כ"ג),
הנפעל: כי נִלְכְּדָה העיר (פ"א ט"ז י"ח):
נִלְכְּדָה באמרי־סיף (משלי י' ב'): והושא וְלָכַד בה
(קהלת ו' כ"ז): וְלָכַד שבט יהודה (יהושע ו' ט"ז):
וְלָכְדוּ בחבלי עני (איוב ל"ז ח').
ההתפעל: ופני תהום וְלָכְדוּ (שם ל"ה ל') flöß
verblinden: נאחזים סצר הקרח: וְלָכְדוּ ולא
יתפרדו (שם ט"א ט') flöß aneinander schließen.
לָכַד שתי לפח: ושמר רגליך מִלָּכַד (משלי ג' כ"ה)
Schlinge.
מִלְכָּדָת נכ"ם בס"נ: וּמִלְכָּדָתוֹ עלי נתיב (איוב
י"ח י') Sangelten, (לכן) בשרש כן, אֶלְמוֹג
בשרש לנכ"ם.

לִיְלָחֶשׁוּ: einander zuflüchten, in die Ohren raunen
כל־שנאי (תהלים ט"א ח'), הערמת סוד להרע.
לִחַש ת"הש. אם לתפלה שהיא בלחש: צקון
לִחַש (ישעיה כ"ו ט') leises Gebet, או לסתר
חכמה: ונכון לִחַש (שם ג' ג') Geheimnisse, או
ללחש הגחשים: אה ישך הגחש בלוא־לִחַש
(קהלת י' י"א), וע"א: וברני הנפש וְלִחַשִׁים
(ישעיה ג' כ') Anulet, תכשיט זהב ובתוכו קמיע
דרך סגולה למאמינים בו. וי"א שהן נומי האזנים
שהן בעלי לחש.

למא

לְמַאָה שם שרץ הארץ: והכה וְלִמְאָה (ויקרא
י"א ל') Gideffe.

למש

לְמַש, העתיד ילמש, פ"י, גב"ב. הקל ענינו
חדוד ומריטה: לְמַש כל־חדש נחשת
(בראשית ד' כ"ב) schleifen, glänzend machen: חרבו
לְמַש (תהלים י"ב י"ב) wehen, schärf machen: ועצ"הש:
צרי וְלַמַּש ענינו לי (איוב י"ו ט') er schärfte seine
Blide gegen mich, d. h. er wirft mir schneidende
Blide zu. מחדד ענינו לאים.
הפועל: כתער קל־ש (תהלים ג' ד'), ובמשנה
השם: מחוסר יִלְמִישָׁה:
לְמַדָּשִׁים שם ע"פ לאמה ידועה מתולדות דגנים
(בראשית כ"ה ג').

ליל

לִיל שתי לזמן היות השמש נסתר מן הארץ:
שיתו קִלִּיל צלך (ישעיה ט"ז ג') Nacht.
זהסמך: לִיל שמורים (שמות י"ב ט"ב), וגם בנמרד:
כי קִלִּיל שדר ער מאב (ישעיה ט"ז א'): שומר
מדה־קִלִּיל (שם כ"א י"א), ובתוספת ה"א:
לִילָה והיא מלעיל כי אין הה"א נקבה: וְלִילָה
לִילָה יהודה־דעת (תהלים י"ט ג'), יומם
וְלִילָה (שמות י"ג כ"א), ועצ"ה: לִילָה לכם מחזון
(פסוק ג' י'), העדר אור השנה, והרבו: ושלשה
לִילֹת שמואל א' ל' י"ג).
לִילָא שתי בארמית כמו לילה בעברית (דניאל
ג' י"ט).

לִמֵּךְ בן מתושאל, האדרון מבני קין (בראשית ד' י"ח — כ"ד) (נזכר עוד בשם לִמֵּךְ בן מתושלה (שם ה' כ"ה — ל"א).

לעב

הַלְעֵב פ"י, בנינו הפעיל. ענינו לעב ובזיון וע"פ הוראת השרש הזה בערבית, יפוש הגה ולהג בעקיפת שפתים כדרך המלענים. *naach* *flammen, spotten*: ויהיו מלענים במלאכי האלהים (ד"ה ב' ל"ו ט"ו) *verachten, gering schätzen*, ולקלם תרגם וללעב. והוא מן המפעלים המתהפכים, ויתעללו בה תרגם ויתעלבו בה. ובמטא: הַנְעֵלְבִים ואינם עולבים. והשם יַעֲלֹבֵן כאשר נבזה אדם על לא דבר: וי"א אל תקרא מלענים אלא מלענים כמו: ומלענים במ ד"ה ב' ל' י"ז.

לעג

לָעַג, העתיד ילעג, פ"י, נב"ב. הקל ענינו בויון וליצנות: בזה לך לעגה לך (ס"ב י"ט כ"א) *spotten, höhnen, verachten*: לעג לרש (משלי י"ז ה'): תלעג לכל-גוים (תהלים נ"ט ט'): למסת נקיים ילעג (איוב ט' כ"ג): עין תלעג לאב (משלי ל' י"ז).

הנפעל ענינו כמו עלג: ילעג לשון אין בינה (שעיה ל"ג י"ט) *flammen, flotten*, כי העלג בלשון הוא אלעג. והוא מן השרשים המתהפכים.

ההפעיל: ואחר דברי תלעג (איוב כ"א ב'): וילעג עליהוהודים (נחמיה ג' ל"ג): כל ראי ילעגו (תהלים כ"ב ח'). ופ"א בקשור ב"ית: ומלענים במ (ד"ה ב' ל' י"ז) *fl. belufligen, spotten*. ובתל' נמצא עוד בנין פועל מזה: לגלג עליו אותו תלמיד, *spotten*. ולהבנות בעליהן בעיניהן תרגום לאתלגלא מריהון. וידימה שהוא ל' עברי ונשמטה העי"ן וראוי לעגלג שהוא צחוק והתול על דבר בעקיפת שפתים מן בלעני שפה.

לָעַג שמי' לבו והתול: לעג וקלם (תהלים ע"ט ד') *spott, höhnen*: לצחק וילעג (יחזקאל כ"ג ל"ג): לבו וילעג (שם ל"ו ד'): זו לעגם בארץ מצרים (חושע ו' ט"ז): ישתה לעג כמים (איוב ל"ד ז'): בנחמי לעגני מעונ (תהלים ל"ה ט"ו) *Spott, Spott, Spott*, המרכיב לעג שחוק וקלות ראש בעבור מעונ או אשישה אחת אשר יאכילום אדוניהם. ויש ענינו

לָכָה שם מקום בנחלת שבט יהודה (דברי הימים א' ד' כ"א).

לְכִישׁ שם מקום במישור מטה יהודה, ולפנים עיר הממלכה למלך כנען אחד (יהושע י' נ', י"ב י"א), והיא היתה מן הערים הבצורות (ישעיה ל"ו ב').

למד

לָמַד, העתיד ילמד, פ"י, נב"ב. הקל ענינו קניית איזה ידיעה או מעשה בהרגל וחנוך ועיון, ולרוב יבוא הענין אחדיו על מה שהלמוד מתיחס עליו: בלִמְדָּה צדק (שעיה כ"ז י') *lernen, fl. an*: בלִמְדָּה חכמה (משלי ג' ב'): ולמדי מלחמה (ד"ה א' ה' י"ח) *geübt, geübt*: ולמד לשרף-שרף (יחזקאל י"ב ב') *fl. ge-* *lehren*: אל דרך הגוים אל-תלמדו (ירמיה י"ב ב'): וילמדו ממעשיהם (תהלים ק"ו ל"ה) *ablernen*.

הפועל יוצא לב' פעולים: לְמַדְרַע אֶת-הָעַם (קהל י"ב ט') *lehren, unterrichten*: לְמַדְרַע לְשׁוֹנָם דְּבַר-שִׁקָּר (ירמיה ט' ד') *gewöhnen*: מְלַמֵּד יְדִי לַמַּלְחָמָה (תהלים י"ח ל"ה) *üben*: וְלִמְדָּתָם אֹתָם אֵת בְּנוֹכָם (דברים י"א ט'): אֲלֻמְדָּה פִשְׁעִים דְּרִכֵּיךְ (תהלים נ"א ט'): מְלַמֵּד שִׁיר (ד"ה א' כ"ה ז') *abge-* *richtet*: מְלַמֵּד מַלְחָמָה (ש"ה ג' ח'): עֲנֵלָה מְלַמְדָּה (חושע י"א י"א).

הפועל: כעגל לא לָמַד (ירמיה ל"א י"ח) *gelehrt*. לָמַד או לְמַד שמי' ענינו הרגל וחנוך בדבר: מרה לָמַד מִדְּבַר (שם ב' כ"ד) *gewöhnt*: לִשְׁוֹן לְמִדָּה (שעיה ג' ד') *gelehrt, geläufig*, רגילות לשון לדבר צחות. והוא ת"הש: לְמִדָּה הָרַע (ירמיה י"ג כ"ג): לְשִׁמְעָה מְלַמְדִּים (ישעיה ג' ד'), פירשו בו תלמיד: וכל בניך לְמִדָּה ה' (שם ג' ד' י"ג), נ"ב תלמידים: חתום תורה מְלַמְדִּי (שם ח' ט"ו).

מְלַמֵּד שם כלי המרגיל את הבהמה לחרישה: מְלַמֵּד הַבָּקָר (שופטים ג' ל"א) *Prügel, Stachel*.

תְּלַמֵּד שמי' ללמד אצל מלמד, כי המורה הוא המלמד. והלומד הוא תלמיד: מִבֵּין עַם-תְּלַמֵּד (ד"ה א' כ"ה ח') *Schüler, Zünger*. (למה בש' מה: למו' בש' מו).

לפיד בוז שב שקט שאנן כעשת חוק. והאיש אשר היה חוק ואמין על מכוננו. נהפך למועדי רגל שהוא הפך נכון. ותפס שם לפיד לדבר נכזה. כמו זנבות האורים העשנים. וע"ש פיד פי' אחר. והחכם שד"ל יפרש הפ' הזה ובאחד מכתביו אשר הדין אלי אני מה"ל. כי האיש השמן והשאנן (ע"ד המליצה עשתות שאנן. כמו עשת שן) יש לו לפיד הבזו; נכון למועדי רגל. לפיד הבזו הזה אשר לאיש השאנן. הוא מזמן ומיועד לכל מי שתמער רגלו ויפול בצרות. כמעט הלעג השאננים הבזו לגאונים. ואחר שאמר: שדוק לרעהו אחיה אמר כי כן דרך השאננים לשמוך בוז וללעוג על המרוכאים. ובוזו שלהם הוא לפיד אש המכאיב ושורף כל אשר יגע בו:

לפידות שם ע"פ לבעל דבורה הנביאה: אשת לפידות (שופטים ד' א') י"מ אשת ברק והמליצה הלפת ברק בלפיד ע"ש אור מבהיק.

לפת

לפת, העתיד ולפת. פי' בב"ב. קל ענינו אחיזה ותפישת דבר וחבוק אותו. בזרועותיו סביב. בחזק: וילפת שמשון את שני עמודי התוד (שופטים ט"ז כ"ט) umfassen, ותרנ' ואחר. הנפעל: ויהדר האיש וילפת (רות ג' ה') um-faßt, ר"ל הדר כאשר נמצא נלפת ונאחזו בזרועות אשה: וילפתו אריות דרכם (איוב ו' י"ח). יהיו נאחזים לשב ללכת בדרכם. והרד"ק והראב"ע פי' מלשון נסיה והתהפכות ועוות. ופי' וילפת נדנר, rütteln, ויהדר האיש וילפת, flach entsetzen: וילפתו אריות דרכם, flach schlingeln, והראשון יותר נכון. ואולי מזה שם ילפת שהוא נאחו ונדבק בפת להאכל עמו, Augemüße. **מלפד** אחר ש' מלץ.

לקח

לקח, העתיד לקח. המקור קח או לקח, לקוח. במסכתות קחת. פי' רב"ב. הקל ענינו בשביעת לקוחה ברצון או שלא ברצון וקנות כל דבר או חלק מכל. או נשואי אשה. ובמסמיו הוא קבלה בדעת: לקח מן הראדם (בראשית כ' כ"ב) nehmen: לקח אותו אלהים (שם ה' כ"ד) wegnehmen, מן העולם: כי

המוך כמו עלן מענין נלעג בנפעל: כי בלעני שפה (ישעיה כ"ה י"ב) flotten. **לעקרה** גם לעדן שמות ע"פ.

לעז

לעז שם ת"ו לעם שאינו מסדר בסדר מדיני במסור ובמדות: מעם לעזו (תהלים ק"ד א') barbarische Wolf, ותרנום ברבראי. כי גם היונים קראו כל העמים אשר לא מארצם ומלשונם בשם Barbaren. ועש"ז מכנה בתל' שפה אחרת שאינה עברית בשם לעז. קורין ללועזות 'לעזו: לעז יוני לכל כשר. וכן ישמשו בו על שם גנות: להוציא לעז על בניה. ובא במ"א בנין ת' למד: את עם נועז לא תראה (ישעיה לג' י"ט). עם לשון אחרת. כמו נשכה ת' לשכה.

לעט

לעט פי' בנינו הפעיל ענינו נתנית המאכל אל הפה כמלא לנמוני: הלעיטני נא מן הראדם (בראשית כ"ה ל') den Mund füllen, וכן פירש"י. וכן בתל' מלעיטים את העגלים וזה ההבדל שבינו ובינו פיסום. כי הלעיטה הוא שימת מאכל הרבה בפה שיכול להוציאו עוד. ופיסום הוא תחיבה בנרן שלא יוכל להוציאו עוד. ויש מפרשים לעט לקיקה ולחיבה ברוב תארה, mit Begierde, Leckerhaftigkeit, effen, והענין אחר.

לען

לענה שם נ' לעשב מר: ראש ולענה (דברים כ"ט) Bermuth: הרוני לענה (איכה ג' ט"ו): הנני מאכיל אתם לענה (ירמיה כ"ג ט"ו). ועל דרך המליצה: ואחריתה מרה כלענה (משלי ה' ד'): ההפכים ללענה משמש (עסוס ה' ד').

לפד

לפיד שתי' לאור יקוד. ולפיד אש (בראשית ט"ו) flammte: וישם לפיד אחר (שופטים ט"ו) Brand: ולפידים בתוך הכדים (שם ד' ט"ו) Säfeln: את הקלות ואת הלפידים (שמות כ' י"ח): לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל (איוב י"ב ה'). שעור הכתוב לרעתי האיש אשר היה כמו

שדה צופים. ויש מזה ע"ד מליצה: ושעם וקני
 יקח (איוב י"ב כ'), wegnehmen. וכן יאמר על השאר
 הדבר ביד מי שלקחו כבר: תקח לה מן נהיה
 לבו (בראשית ל"ה כ'), befallen. וכן מתרחב פעל
 זה עצה"ש: קחם על-זרועותיו (חושע י"א ב') tra-
 gen, führen. נשיאות והנהגה ע"י לקיחה, לקחם
 ממקום וינהג אותם בו: קח על מים רבים (יהוא
 י"ז ה') כמו יהוב (נשוא: בו אקח מועד (תהלים ע"ה
 ב'), אומני לי זמן: נקם אקח (ישעיה כ"ז ב') ver-
 schaffen: בשנה אמרים יקח (חושע י"ז ו') וכן יבוא
 להוסנה והכנת נפש לפעול דבר: ויקח קרח
 (במדבר מ"ז א') nehmen etwas zu thun. ויקח קרח
 וכת' הרמב"ן כי הנות הוא בל' לשמש בל' לקיחה
 לעצה והתחלת מחשבה: ואבשלום לקח ויצילו
 בחייו (ש"ב י"ח י"ח): ויקחו שלשים מרעים (שופטים
 י"ד י"א): הלוקחים לשונם וינאמו נאם (ירמיה כ"ג
 י"א) eine Redensart annehmen. כל' מלמדים
 ומרנילים לשונם: או ר"ל שרוצים לקחת לב
 האנשים במתק לשונם כאשר ינאמו נאם: ע"ד
 ולקח נפשות חכם. וחסר ב' בלשונם. ושרש
 לקח מן הפעלים שהם כמו התחלה והכנה לפעולה
 אחרת, (ע"ש משך).

הנפעל: כי נלקח ארון האלהים (ש"א ד' י"א)
 geraubt werden, weggenommen werden. נגזל: הוא
 בעונו נלקח (יהואל ל"ב ו'), מיתה: ביום הלקיחו
 (ש"א כ"ח ז'), הוסר ממקום: בטרם אלקח (ש"ב כ'
 ז'). ויתלקח אסתר (אסתר ב' ח') geführt werden.
 הולכה מביתה למ"א.

הפועל: אשר לקח משם (בראשית ג' כ"ג) ge-
 nommen werden: אשר לקח-לך (שופטים י"ז ב')
 entwendet werden: ולקח מהם קללה (ירמיה כ"ט
 כ"ב), לקיחה מוסרית, למשל: כי לקח עמי חנם
 (ישעיה כ"ב ה') verkauft werden: כי לקחו בניך
 בשבי (ירמיה מ"ח ט') geführt werden.

הרפועל: ויתקח האשה בית פרעה (בראשית
 י"ב ט"ו). ויתקח מעשר-מים (שם י"ח ד') gebracht
 werden. ויתקח מגבור מלקח (ישעיה מ"ט כ"ד):
 ההתפעל ענינו אחיזה אש שורף ברבר: ואש
 מתלקחת (שמות מ' כ"ד) brennend.

לקח שת"ו ללמוד או דבור נאה ומתקבל על הלב
 במתק מליצות שפתי: ופעמים הוא לשוב:

יקחני סלה (תהלים מ"א י"ח) הלוקחים לשונם וינאמו
 נאם (ירמיה כ"ג ל"א), die ihre Zunge nehmen d. h.
 Drasel reden. ועין להלן פירוש אוד: לך קח
 לי (בראשית כ"ז י"ט): ואחר כבוד תקחני (שם
 ע"ג כ"ד): לקח את-כלל חבל ארנב (דברים ג'
 י"ד) einnehmen, erobern. כבוש: לא-לקח מירינו
 עולה (שופטים י"ב כ"ג) annehmen, קבלה ורצון:
 ולקח בעליו (שמות כ"ב י'), ע' יקבלו השבועה
 לשבך רצון: הגה ברך לקחתי (במדבר כ"ג כ')
 empfangen, קבלתי רשות לברך. ועמו מה שהוא
 קנות ידיעה שהוא למוד: לא לקחה מוסר (צפניה
 כ' ב') annehmen. ראיתי לקחתי מוסר (פסלי כ"ד
 ל"ג). ומ"ש קנין בכסף או השגת דבר, בוולת מן
 הסבות: ונקחה דגן ונאכלה (נחמיה ה' ב') kaufen:
 לקחי חטים (ש"ב ד' ר') handeln, קונה דבר במחיר:
 ולקחה נפשות חכם (פסלי י"א ל') einnehmen, er-
 werben, קונה את לבם לאהבה במתק אמרים:
 מה-יתקח לך (איוב מ"ו י"ב) einnehmen, כאשר
 יאמר הלווע ber ist für sich sehr eingenommen.
 ואלי עד': בעינו יקחני (שם מ' כ"ד) einnehmen,
 (ש"ב ד' ר') gewinnen, um ihn zu gewinnen.
 בעינו: לקחנו לנו קרנים (שמות ר' י"ג) beschaffen:
 חכם לב יקח מצות (פסלי ה' ח') יקח דעת (שם כ"א
 י"א): לקח לו קלון (שם ט' ז') zugiehn, מסבב
 לו: ולקחת מוקש לנפשך (שם כ"ב כ"ה). ומ"ש
 נשואים: כי אשר בשית לקח (במדבר י"ב א')
 heirathen. ויש מ"ש הוסנה והבאה: לקחת צרה
 לעם (שופטים כ' י') anschaffen, zubereiten, לקחת
 ולהביא: ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה ב') bringen.
 widmen: ויקחה לנו (דברים ל' י"ב): הצל
 לקחים למות (פסלי כ"ד י"א), מווננים, ואף
 שהלקיחה היפך נתניה, אך יש לקיחה שקודם
 לנתניה, יאמר שיקחו משרה תרומה לתת לי
 וכן לקוחים מביתם ונתנים למות וכן: וקח-לי
 משם שני גריו עוים (בראשית כ"ז ט'), קח להבא
 לי: שלח וקח אותו אלי (ש"א כ' ל"א): קחם-נא
 אלי (בראשית מ"ה ט'): לקחי נא פת-להם (פ"א
 י"ז י"א). והוא תקון הלשון לקצר ברבר שמוכן
 בענין. וכן: לקוב אויב לקחתיך (במדבר כ"ג י"א)
 לקחתי אותך ממקוםך והבאתיך הנה: ויקחהו
 שדה צופים (שם ט"ז ט') לקחו ממקום וינהגו

ההתמעל: ויתלקטו אליפותה (שופטים י"א ב')
 Aufammenrotten (א' כי האסף והקבץ יאמר על
 החשובים, והתלקט על דבר ששל הנלקט מן הארץ,
 וגם לפי שלקטתם אחד אחד.
 לקט תאר לשבילים הנלקט אחד אחד: ולקט
 קצויד (ויקרא י"ט ט') einzelne Heeren.
 ילקוט שם כלי לשון בו דבר הנלקט: ויקלקוט
 וקלעו ביד (ש"א י"ז כ') Schützensche.

לקק

לקק העתיד ילק, פ"י. בב"ב. הקל ענינו לחכות
 הכלב ממים ודומה לחוראת השרש לחץ:
 לקקו הכלבים (מלכים א' כ"א י"ט) leden: ילקקו
 הכלבים (שם שם י"ט).
 הפועל: ויהי מספר הקלקקים (שופטים ז' י').

לקש

לקש מעל יוצא, בנינו מיעל, ענינו איחור על פעל
 או על שם שיפול עליו. בפעל איחור קצירת
 התבואה או איחור בצירת הכרם: כרם רשע ולקשו
 (איוב כ"ד י') Spätfte halten.
 לקש שם לצמח הצומח בשדה אחר הקצירה:
 לקש אחר נזי המלך (עמוס ו' א') Spätgras.
 @rummet.
 מלקוש תאר למסור מאוחר. כי ב' מיני מסר
 יורדים בארץ מורה, היוורד אחר הוריעה
 נקרא יורה, והיוורד לפני הקציר נקרא מלקוש:
 יורה ומלקוש (דברים י"א יד') Spätregen.

לשד

לשד שם ת"ז ענינו לחלחלות ושמוננות: נהפך
 לשדי (תהלים ל"ב ד') Seuchigkeit, Seife:
 כטעם לשד השמן (במדבר י"א ח') Delfest, ולדעת
 Gesenius: Delfuchen.

לשך

לשכה שת"נ לחדר: ויעש לו לשכה (נחמיה י"ג
 ח') Kammer, Stube והוא קרוב בהברותו
 ובהוראתו למלה הצרפתית Loge: להבין לשכות
 (ד"ה ב' ל"א י"א): בלשכות הקדש (ויחזקאל מ"ד י"ט).

כי לקח טוב נתתי לכם (משלי ד' ב') Lege: יערך
 במסר לקחי (דברים ל"ב ב') Vortrag, einnehmende
 Lege: ומתק שפתים יוסף לקח (משלי ט"ו כ"א).
 בנעימות דברים, ומ"ש לדעה: הטתו ברב לקחה
 (שם ד' כ"א) einnehmende Worte, כמו מה יקחד.
 ורש"י פי' למורה להרגיל בכך אנשים, ע"ד שפי'
 הלוקחים לשונם, הרגל üben: ותאמר וך לקחי
 (איוב י"א ד') Benehmen, Aufführung, Betragen.
 לקחי שע"פ (ד"ה א' ד' י"ט).
 מלקח שת"ז לסחורה הנקנית והגלקחה מיד ליד:
 המביאים את המלקחות (נחמיה י' ל"ב) Schwaare.
 ומוה ימקח וממכר בתלמוד ה' אל תעמד
 על המקח, ומ"א: ומקח-שחר (ד"ה ב' י"ט ו') ne-
 men כמו לקיחה.

מלקוח שת"ז נדרף לשלל כי כאשר יאמר לקח
 על כבוש ושוללה בחזקה כן יקרא השלל
 הנקח בחזקה מלקוח: ואת כל-המלקחים (במדבר
 ל"א י"א) Haus, Beute: את ראש מלקוח השבי
 (שם שם כ"ו). ויש שם תאר לבשר המדובק בפה
 תחת הלשון: לשוני מרבק מלקוחי (תהלים כ"ט י"ז).
 ואולי ע"ש שהיא עם הלשון כדמות צבת, ועש"ז:
 מלקחים שם ת"ז ע"מ זוגי לצבת שלוקחים בו
 נהלים מתוך האש וכל דבר הנתפש:
 והנורות והמלקחים (מ"א ד' כ"ט) Lichtschere, הוא
 כלי המטיב הנר: במלקחים לקח מעל המזבח
 (שע"ה י' י') Sange.

לקט

לקט, העתיד ילקט, ילקטו, ובלקטו טעם
 ילקטו, פ"י. בב"ב. הקל ענינו אסיפת דבר
 מסויד והנבחתו מן הארץ: שטו העם ולקטו (במדבר
 י"א ח') sammeln, auflesen: יצאו מן-העם ללקט
 (שמות ט"ו כ"ז): וללקוט שושנים (ש"ה ו' ב'): ולקטו
 אבנים (בראשית ל"א ט"ז): תתן להם ולקטון (תהלים
 ק"ד כ"ח). וע"ש קבץ, הבדל שבין אסף לקט וקבץ.
 הפועל: איסוף לקטת היום (רות ב' י"ט): מלקטים
 תחת שלחני (שופטים א' י'): מלקטים עצים (ירמיה
 י' י"ח): וילקט יוסף את-כ"ל הכסף (בראשית מ"ז
 יד') zusammen scharen עצ"ה.
 הפועל: ואתם ילקטו לא ד' אחד (שע"ה כ"ז
 י"א) einzeln gesammelt werden.

לדברים רבים: לשון שקר (שם י"ב י"ט), וכן: לשון רמיה (תהלי' ק"ב ג'): ולשון תהמוכות (פסלי' י"א). כלם על המדבר אחד בפה ואחד בלב: לשון קטר (שם כ"ה ג') Schrenflüßer: גלעג לשון (ישעיה ל"ג י"ט): קבד לשון (שמות י') תאר לעלג Stotternder, לשון צרוקים (איוב ט"ו ה') Argflüßiger: לשון למידים (ישעיה ג' ד') gelehre Sprache: קשוד לשון (איוב ה' כ"א) Verleumdung. ע"ד: ונכדו בלשון (ירמיה י"ח י"ח). — לשון בארמית כמו לשון בעברית, ודונה על האבר לשון אשר בפה, גם על הלשון ושפת העם המדוברת: עממא אמא ולשניא (דניאל ג' ד', י"א) Wölfer von verschiedenen Zungen (Sprachen).

לתח

מלתחה שת"נ לארנו הבגדים: ויאמר לאשר על הקלתחה (מלכ"י ב' כ"ב) Kleiderbrant. ת"י קומטריא, ואמר הרד"ק שהוא מהשרשים המתהפכים כמו המתחלה מן התתלת שכורכים בו הבגדים.

לתך

לתך שם מדת היבש. ולתך שעורים (הושע ג' ב') Getreidemaß, והוא חצי החומר.

לתע

מלתעות שת"נ לשנים הנסות הטוחנות המאכל: מלתעות כפירים נתון ה' (תהלי' י"ח ד') Webig. והפעל ממנו: ושני כפירים נתעו, (איוב ד' י'), ראוי נלתעו והוראתו הופך, עקירת המלתעות. (ע"ש תלע).

לשם

לשם שם אבן יקרה ולדעת הרד"ק מין מרגלית: לשם שבו (שמות כ"ה י"ט) Agat (שם) — לשם שם עיר אשר לכדו בני דן אותה ויסבו את שמח: ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם (יהושע י"ט ט"ז), גם לשם שם העיר הזאת בראשונה: ויבאו ללשם (שופטים י"ח כ"ט, י"ח ז').

לשן

לשן פעל יוצא, בב"ב. הפועל ע"ד מרבעים, ענינו רבילות ודבה רעה כמו איש לשון: מלשני בסתר רעהו (תהלים ק"א ה') verleumben. ההפעל: אל-תלשן עבד אל אדניו (פסלי' ד' י') verachten, ומה מלשנים בתפלה. לשון שם ע"נ לאבר בפה ידוע: וכבר לשון (שמות ד' י') Zunge: לשוני עט סופר מהיר (תהלים כ"ה ב'), ובא על הדבור: הישר-בלשני עולה (איוב י"ל י') Leben, ועל מבטא השפה: ספר ולשון כשרים (דניאל א' ד') Sprache: בלשון עמו (אסתר א' כ"ב): את-כל-הגוים והלשונות (ישעיה ס"ו י"ח), כי השפה מברלת בין עם לעם, ומ"ש עצ"הש: לשון אש (שם ה' כ"ד): לשון יס-המלה (יהושע י"ח י"ט), רצועת הים דומה ללשון: הלשון המונה נגבה (שם ט"ו א') סלע כרמות לשון: ואת לשון הזהב (שם ו' כ"ד). ובתלמוד לשונות של ארגמן. התוארים הנפולים עליו: לשון מברדת גדלות (תהלי' י"ב ד') Brachlet: איש לשון (שם ס"ה י"ב) Verleumben: לבצל הלשון (קהלת י"א) Trostprediger: מקהליק לשון (פסלי' כ"ה כ"ג) Geuchlet: ולשון רכה (שם כ"ה ט"ו), תאר

אות מ

מאד

מאד מלת תא"הם להגביל בפעל הפלגת וכח הפעולה בכמות ובאיכות: והגד-שוב מאד (בראשית א' י"א) sehr. ובא כפול בשמוש ב"ת: וארבה אותך בקאד קאד (שם י"ב ב') außerordentlich.

אות מ"ם אות ה"ן בסדר האלפ"א בית"א, והוא במספר איבעים, ולדעת איוה הכמים הוראתו כמו מים בחסרון אות י', כי תוארו דומה כמעט לגלי המים ההולכים לאט בעקלתון מרוצתם: גם בל' כוש מ' הוראתו קים.

מָאָן בלעם הלך (במדבר כ"ב י"ד): מָאָנָה הנחם נפשו (תהלים ע"ז ג') העדר היכולת: מָאָנָה הכלם (ירמיה ג' ג'): אם מָאָן וְקָאָן אביה (שמות כ"ב ט"ז): וְקָאָן וְיֹאמֶר (בראשית ל"ט ח'): יען קראתי וְקָאָנִי (משלי א' כ"ד) מוכן בו לשמע. וכן: ואִם־קָאָנִי וּמְרִיתֶם (ישעיה א' כ'), והתואר: ואם קָאָן אתה (שמות ו' כ"ז): הַקָּאָנִים לְשִׁמְעַע (ירמיה י"ג י').

מָאָן שם ת"ז לכלי בל' ארמית: להיותה לְמָאָנִי דהבא וכספא (דניאל ה' ב') zu bringen die goldenen und silbernen Geräthe.

מאם

מָאָם, העתיד אָמָאָם, יָאָאָם, פ"י, בב"ב. קל ענינו בזה וגעול ותעוב בדבר וקשור או בבית וזה לרוב, או ביחס הפעול את: קָאָם יי בהם (ירמיה ו' ל') Ihre überdrüssig sein: הַקָּאָם קָאָמָה אֲתִיְהוּדָה (שם י"ד י"ט): הַעָם אֲשֶׁר־קָאָמָה בו (שופטים ט' ל"ח): קָאָמָה לֹא־לְעוֹלָם אַחִיה (איוב ז' ט"ו) נחם אשר אמר ותבחר מחנק נפשי, מאמתי להמית עצמי כי בל"ז לא לעולם אַחִיה: בחרתיך ולא קָאָמָהִי (ישעיה ס"א ט'): ואני קָאָמָהִי מִמְּלֹךְ (ש"א ט"ז א'): יען קָאָמָם בְּדַבָּר הוּא (ישעיה ל"י י"ג): על קָאָם אֲתִיְהוּדָה יי (עכ"פ ב' ד'): אָמָאָם חיו (איוב ט' כ"א): וְקָאָמָהִי לִי מִכֶּהֱנָה לִי (הושע ד' י') יתיר אֲלֵיךְ: מֹסֶר יי בְּנֵי אֲלִיְהֻאָם (משלי ג' א') geringfügigen, הנמעל: נבזה בעיניו קָאָם (תהלים פ"ו ד') verachtet werden ואשת נעורים כי תָּקָאָם (ישעיה ג' ד') עורר רגע וְקָאָם (איוב ז' ה'). וי"מ, מִשְׁפָּטֵי נִסְמָס, ע"ד יָמָאָם כְּמִרְמִים (תהלי ג"ח ה') zergehen כמו יָפְסוּ.

מאך

הַמָּאָר פֶּעַל יוצא, בנינו הפעול, ענינו הכאבה והשחתה: מָלֹן מָאָר (יחזקאל כ"ח כ"ד) flehend, schmerzhaft צרעת ממארת הוא (ויקרא י"ג ג') verberbend, schädlich כולל גם כן החסרון מן מארה, שהצרעת פחות' ומכלה הבגד.

מג

מָג שם התואר לסכשף ואשף: רב קנ ירמיה ל"ב der Oberste der Magier

Ich: וירבו ויעצמו קָאָד קָאָד (שמות א' ו'): ותיפי קָאָד קָאָד (יחזקאל ט"ו י"ג). ובחבור עם מלת עד מורה רבוי זמן: אֵל תִּקְוָה יי עֲד־קָאָד ואל־לְעַד תִּזְכָּר עוֹן (ישעיה ס"ד ה') immerwährend אל־תַּעֲזֹבִי עֲד־קָאָד (תהלים ק"ט ה'), ר"ל עַד מֵאֵד אֲשֶׁר חָקִיד לֹכֵן אֵל תַּעֲזֹבֶנִי, כי עד מורה עולמית מן ערי עד: עזרה בצרות נמצא קָאָד (שם ט"ו ב'): ושלשת תֵּרֵד קָאָד (ש"א כ' י"ט) ואל תִּצַּל מִמִּי דְבִרְאֵמֶת עֲד־קָאָד (תהלי ק"ט ט"ג) כלומר לעולם ובכל נִפְשֶׁךְ ובכל־קָאָדֶךְ (דברים ו' ה') Vermögen, בתכלית היכולת שתוכל: זִבְכְּלִי־נִפְשׁוֹ ובכל־קָאָדֶךְ (פ"ב כ"ג כ"ה).

מאה

מָאָה שם מספר נקבה גופל על מגוי ז'ון: הלבן מָאָה שְׁנֵה יוֹלָד (בראשית י"ז י"ו) Hundert: מָאָה רֶכֶב (ש"ב ח' ד'), והמגוי לרוב בל' יחיד ועל המעוט בל' רבים: מָאָה אִישׁ (ש"א י"ח י"ג): מָאָה נְבִיאִים (שם שם ד'). והמסכית: קָאָת אֵלֶךְ (במדבר ג' ט'). והבנוי: תִּשַׁע מָאֹת (בראשית ה' ה'). והזוני: וקָאָתִים לְנוֹטְרִים (ש"ב ח' י"ג). והתאר: אֲתִיְשָׁרִי הַקָּאָתִית (ט"ב י"א ד') נקרא הקאורת. ובא: עֲשֵׂה רַע מָאָת (קהל ח' י"ג) חסר הסופר. **מָאָה** בארמית כמו בעברית, נמצא בווני קאָתִין (עזרא ו' י"ו).

מאם

מָאָמָה ת"הפ לתאר תכלית המעש מן הפעול. כמו כלום בתל'. משאת מאומה (דברים כ"ד י') Etwas, das Blindheit דבר: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים י"ג א') רואה את־כל־מָאָמָה בירו (בראשית ל"ט כ"ג). נוסף על כל לענין אחד. מעוט אחר מעוט: והה"א בכל אלה נוספת, ובא בלי הה"א: ובכפי דבק מאום (איוב ל"א ו') כמו מאום (וע"ש מום).

מאן

מָאָן, העתיד יָמָאָן פ"י מצטרף על מעל אחר הבא אחריו במקרי עם למ"ד או וולתו, להורות מניעה ושלילת רצון הושא לפעול הפעולה: קָאָן לְשַׁלַּח (שמות ו' י"ד) nicht weigern, nicht wollen.

בירך (בראשית י"ד ב') *überliefern*: אֶסְקֶנֶךָ יִשְׂרָאֵל (הושע י"א ח'): עֲמַרְתָּ תַּסְמַרְתָּ תִּסְקֶנֶךָ (משלי ד' ט') לְטוֹבָה תַּכְלֹל וְתַעֲמִיד אוֹתְךָ כְּמִנִּי, *umgeben*: אַעֲסֵם שְׂאִינוּ מִשְׁרָשֵׁי עֲצָהֶם. אֲבָל עֵקֶר עֲנִינוּ מִסִּירָה כִּי מִצְאִנוּהָ בִּפֶּן נִרְדָּה עִם נֶתָן.

מִבְּפִיעֵשׁ שֵׁם עֵפֶס (נחמיה י' כ"א).

מגר

מִגְרָ פֶּעַל יוֹצֵא בָּנִינוּ מִעַל, עֲנִינוּ הַשְׁלֵכָה לָאָרֶץ וְהִרְסָהּ מִחוּב וְהַשְׁלָךְ: וְכִסְאוֹ לָאָרֶץ מִגְרָתָהּ (תהלים ס"ט ט"ו) *schleifen, zerflößen, flürzen*: וְגִלְגַּלְתָּךְ מִן הַסְּלָעִים, ת' וְאִמְרִינֶךָ. וְכַתְּפִלָּה: תִּשְׁבֵּר יִתְמָר וְתִכְנִיעֶם. וְיָטֵם מוֹה: מִגְרִי אֶל־הַרֵב הַזֶּה (יהוהאל כ"א י"ו) מְרֻבִּים אֶל הַרֵב.

מִגְרָ עֲנִינוּ בְּאַרְמִית, כְּמוֹ מִגְרָ כְּעִבְרִית: יִסְגֵּר כָּל מִלֵּךְ (עזרא ו' י"ב) *flürzen*.

מִגְרָן, שֵׁם עֵפֶס לְעִיר בִּשְׁבַט בְּנִמִּין, קִרְבֵּי לִירוּשָׁלַם אֲצֵל גְּבוּעֹן (ש"א י"ד ב'), יִשְׁעִיהָ י' (ז').

מִדְּבָח בְּאַרְמִית כְּמוֹ מוֹבַח כְּעִבְרִית: וְתִקְרַב הָמוּ עַל מִדְּבָחָא (עזרא ו' י"ו).

מרד

מִרְדָּ, הַעֲתִיד יָמֵד, פִּי רִבִּיב. הָקֵל עֲנִינוּ שַׁעַר כִּמּוֹת הַרְבֵּי, בְּאֶרֶץ וְרַחֵב וְעוֹמֵק בְּכִמּוֹת הַמִּתְדַּבֵּק, אִי מִסְפָּר בְּכִמּוֹת הַמִּתְפַּרֵּד, רָל מִדַּת הַשֹּׁטֵחַ וּמִדַּת הַמְּלֹי: מִי־מִרְדָּ בִשְׁעָלוּ מִים (ישעיה ס"א י"ב) *ausmeffen*: וְקִדְּרִי מַעֲלָתָם רִאשֹׁנָה אֶל־חִיקָם (שם ס"ה ו') *zumessen*. לְתַת לָהֶם עוֹנֵשׁ כְּשֶׁעוֹר הַטֶּאֱתָם, מִדָּה כִּנְגֵּד מִדָּה: וְיִסְדּוּ בַּעֲמֵר (שמות מ"ו י"ח): וְיִקְדֵּר אֶלֶף נָחַל (יהוהאל ס"ז ח'): עַל הַיָּם הַקִּדְמִנִּי תִסְמְדוּ (שם שם י"ה): וְיִקְדֵּר שֶׁשׁ שְׁעוֹרִים (רות ג' ט"ו).

הַנְּפִעַל: לֹא יִפְדֵּי וְלֹא יִסְפֵּר (הושע ב' א') כִּי־שׁ לֹא יִסְפֵּר: אִם יִפְדֵּי שְׁמִים (יִרְמְיָה ל"א ל"ו).

הַפִּיעֵל: וְעַמֵּק סִכּוֹת אֶסְקֶדֶר (תהלים ס' ח') לְגִבּוֹלִיָּה: וְיִסְקֶדֶם בַּחֲבֹל (ש"ב ח' ב') וְעִדֵּי הַמִּרְבּוּעִים: וְיִסְקֶדֶר אֶרֶץ (הַבְּקוֹק ג' ו') חֵלֶק אוֹתָהּ לְגִבּוֹלוֹתֶיהָ, וְלִפְרִשֵׁי חֵלֶק לָהֶם מִדָּה כִּנְגֵּד מִדָּה, וְעִדֵּי עֲנִינוּ מַתִּיחָה וּמִשּׁוֹט וּפִיזוֹר, כְּמוֹ וְיִתֵּר גִּיּוֹם, וְהוּא מַתִּיחָם עַל הוֹר הַפְּלָגָה. שְ�מַתָּהֶם לִאֲרִכָּה וְלִרְחִבָּהּ שֶׁל

מִבְּפִיעֵשׁ שֵׁם מְקוֹם, וְלִדְעַת אַחֲרִים שֵׁם אִישׁ (עזרא ב' ל').

מגר

מִגְדָּ תֹאֵר לְמַתִּיקוֹת פְּרִי מְבוּשָׁל: וְסִקְנֵד תְּבוּאֹת שִׁמְשֵׁי (דברים ל"ב י"ד) *füllte, eble Gabe*: וְסִקְנֵד נִרְשֵׁי יִרְחִים (דברים ל"ב י"ד) (רֹאה שְׂרֵשׁ נִרְשֵׁי): וְסִקְנֵד גְּבֻעַת עוֹלָם (שם שם מ"ו): פְּרִי מִגְדִּים (ש"ה ד' י"ג) *foßbar*: פְּרִי מִגְדִּיו (שם שם מ"ו). וְכִסְיָה: וְסִקְנֵדוֹת נֶתָן לְאֹדֶדָה (בראשית כ"ד ג') בְּתוֹסַפַּת נֶרֶךְ, תֹּאֵר לְכָל דָּבָר מְשׁוּבָח וּמְעוֹלָה *foßbarkeit*: וְיִבּוֹא בַּחֲבוּר זֶהָב וְכֶסֶף: לְכֶסֶף וְלִזְהָב וְלִסִּקְנֵדוֹת (ד"ה ב' כ"א ג').

מִגְדָּן שֵׁם עִיר מִבְּצֵר אֲשֶׁר בְּנַחֲלַת שִׁבְטֵי מְנַשֶּׁה בַּחֲלִיקֵי־שִׁשְׁכָר, אֲשֶׁר הִיְתָה לְפָנִים עִיר מְלוּכָה בְּכַנְעֵן נֹכַח (הושע י"ב כ"א, י"ו י"א, ס"א מ' מ"ה) וּבִזְכִּירָה י"ב י"א: מִגְדָּן. וְתַסְמָא: בְּקַעַת מִגְדָּן (ד"ה ב' ל"ב כ"ב): מִי מִגְדָּן (שופטים ה' י"ט) וְהוּא נָחַל קִישׁוֹן.

מִגְדָּל גַּם מִגְדָּל, שֵׁם עִיר בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּנִבּוּל הַצִּפְרִי (שמות י"ד ב'), בְּמִדְבַּר לִיג' ו'). לִדְעַת הַהֶכֶם הַמִּסְמָר *Schamplion* בְּמִסְרֵי: *l'Égypte sous les Pharaons* שֵׁם הָעִיר הַזֹּאת בְּרִאשׁוֹנָה בְּלִי מִצְרַיִם *Meschtól*, אֲשֶׁר מִסְטָה נִקְרָא אֲצֵל הָעִבְרִים מִגְדָּל הַקִּרְבֹּב לְהַבְרָה הָרִאשִׁית. (רֹאה שְׂרֵשׁ גִּדָּל).

מגו

מִגְוֹ שֵׁם אוֹמָה בְּעֵרֵב הַצִּפְרִי (בראשית י' ב'), יְהוֹקָאֵל לִיָּה ב'), וְיִבּוֹא גַם נִלּוּהָ עִם גּוֹג (רֹאה גּוֹג) וְגַם אֲצֵל מִסְרֵי בְּנֵי קֶדֶם נִדְרְעוּ שְׁנֵיהֶם בַּשֵּׁם *Sagug*, *umb Sagug*.

מגל

מִגְלָ שֵׁם כְּלִי שִׁקְצִירִין בּוֹ הַתְּבוּאָה כְּמוֹ חֶרֶם־שׁ: וְתוֹמֵשׁ מִגְלָ בַּעַת קִצִּיר (ירמיה ג' ט"ו) *Seidel*, שׁוּחַ לְאַרְמִי: שְׁלַח־מִגְלָ (יואל ד' י"ג) וְאַפְשֵׁר הוּא מַחֲזִיג כִּי בְּעֵרְבִי נִקְרָא מִגְלָ ל'.

מגן

מִגְנָ, הַעֲתִיד אֶסְקֵן, יִסְקֵן, תִּסְקֵן, פִּי בָּנִינוּ הַפִּיעֵל עֲנִינוּ מִסִּירָה בְּרִשּׁוֹת אֶדְרִ: אֲשֶׁר מִגְנָ צִרְיָךְ

והגהות הישירות המשוערות כמדת השכל, כי המשער רעותיו והפעולותיו והגהותיו בערך ושעור ראוי ע"פ מסבות ההכמה נקרא בעל מידת טובות Slitten. וכן יקרא' הכמת השעור והגרסי' הכמת יקרינה' Meßkunst.

מדי

מְדִי שם הארץ מעדיען (בראשית י' ב', אסתר א' ב'), ובמקום אנשי מדי נמצא (בישעיה י"ב מ"ו, כ"א ב'), וממנו גם בארמית קְדָה (דניאל ו' א').

מדן

מְדָן שם ע"פ לבן אברהם אשר ילדה לו קטורה (בראשית כ"ה ב'), וממנו בני מדן בשם מְדִינִים, כרכתביב: והמְדִינִים סברו אותו אל מצרים (שם ל"ז ל"ח), וכפי הנראה נתחלק פה עם מְדִינִים, אף כי מְדִין אחד ומְדָן אחד (שם כ"ה ב').

מְדִינָה שם בן אברהם אשר ילדה לו קטורה (בראשית כ"ה ב') וממנו במהר"ר אנשים מְדִינִים מוהרים (שם ל"ז כ"ח), ולפעמים נחלפו מדינים וישמעאלים יחד: החתות כיום מְדִין (ישעיה מ"ו ב'), כיום אשר נברו בהלחם עם מְדִין. ומוזה: בן רעואל המְדִינִי (במדבר י' כ"ט): ושם האשה המכה המְדִינִית (שם כ"ה מ"ו).

מְדִינָה שם עיר למטה יהודה במדבר (יהושע מ"ו ס"א).

מְדִינָה שם עיר לקבוץ סוף ערים וכפרים הנכללים תחת יד ממשלה אחת ומשתיים בלשון ומנהג וסדר, בארמית כמו בעברית (דניאל ג' ב', עזרא ה' ח'). ובל' ערב וסוריא מְדִינָה ענינו עיר. עשרים ומאה מְדִינָה (אסתר א' א') Sand, Stoving: אשר בעולם המְדִינָה (דניאל ה' ב'), והמדינה לא תקרא כי אם ארץ ממלכה אשר מסודרת בחק ונימוס המדות. ואולי הוא משם דין: וצדק תראה בְּמִדְיָה (קהלת ה' ז') Staat. והרבו: בכל מְדִינֹת המלך (אסתר א' מ"ו): ומגלת מלכים והמְדִינֹת (קהלת ב' ח'), ובל' ארמית גם עיר יקרא מדינה: שם בְּמִדְיָה ברעה גדלה (נחמיה א' ג') והוא עיר. וכן בתלמוד במקדש אבל לא בְּמִדְיָה in der Provinz, ר"ל בעיר אחרת.

מְדִינָה שם עיר במטה יהודה (יהושע מ"ו ל"א).

ארץ. ומוזה: ומְדִי ערב ושבעתי נדרים ערי-נשף (איוב י' ד') שהיה הלילה נמתח ומתרחב בזמן בענינו מחמת כאבו ausbedehnen, והנכון בפירושו החכם למתרגם והמבאר ספר איוב (דפוס ווינץ 1835) כי מדר שרשו נדר ובא פה דרך מליצה תחת מלת וְנָדָה, ותרגומי: und weicht die Nacht, so werde ich des ruhelosen Zustandes satt bis zur Abenddämmerung, ומוזה:

ההתפעל: וְנָתַדְרָה על הילד (מ"א י"ז כ"א) sich ausfreiden, נשתחח.

מְדָ או מְדָ תאר למעיל או שאר מלבוש העשוי לפי מדת האיש: ולבש הבהן מְדָ: בד (ויקרא י' ג') Kleid, שהוא ארוך ומתוח: וילבש קללה בְּמִדְיָ (תהלים ק"ט י"ח): וְנָדָה קרועים (ש"א ד' י"ב), ובס"ג: על פי מְדֹתָיו (תהלים קל"ה ב'), ועל פי הוא פי הכנר בבית הצואר. וע"א: זה גורלך מנת מְדִיךָ (ירמיה י"ג כ"ה) שעור הראוי לבוא לך על פי מדת עונך Portion, (ויש לפרש זה כמו מנת מדות יך בהוראה המוסרית [der Lohn deiner Handlungswelt] ולד' מזה גם: ארכה מארץ מְדָה (איוב י"א מ').

מדה

מְדָה שם"נ: מְדָה אחת לכל-היריעות (שמות כ"ו ב') Maß: ומים תכן בְּמִדְיָה (איוב כ"ח כ"ה) שם כלי המודד. והמסיכות: בְּמִדְיָה השער (יהונתן ס' כ"א): וּמְדָה ימי מה-הוא (תהלי' ל"ש ה') שעורו. וע"א: לְמִדְיָה המלך (נחמיה ה' ד') Steuer, לפי שניתן לפי שעור וערך הנכסים כי כל נתינות מלכות נקראים בשמות סכום, סם, מכס, ערך, או הוא ל' ארמית שנקרא מנדה ובלו והלך. והרבו: ואלה מְדֹת המזבח (יהונתן ס"ג ז'). ובהרכבת השמות: חבל מְדָה (זכריה ב' ח') או: קו המְדָה (ירמיה ל"א ל"ט) Meßschnur: קנה המְדָה (יהונתן ס' ה') Maß: Rab: איש מְדָה (ד"ה א' כ') ein Mann von hoher Statur, תאר לגבה קומה. וכן: אנשי מְדָה (ישעיה מ"ה י"ד), או אנשי מְדֹת (במדבר י"ג ל"ב), וי"ם מזה: איש מְדָן (ש"ב כ"א כ') כי בדר"ה בא במקומו איש מדה: אבנה לי בית מְדֹת (ירמיה כ"ב י"ד) ר"ל מרווח, geräumig, ausgebeñt, ומ"א: מי שם מְמִדָּה (איוב ל"ח ה') כמו מרותידה, והמ"ם נוסף, ובדב"א יבוא שם מְדֹת במובן המוסרי, על הדעות

כ"ט ט' התעכבו וחשמו ותמהו, כי ההתכוננות על דבר צריך מתינות *gelaufen nachdenken*: והוא רק תא"ה, והפעל נסתר בו (וע"ש בוש).

מְהַרְמֵץ שם אחד הסיסים המשרתים בחצר המלך אחשורוש (אסתר א' י').

מְהִיטָכָל שם איש נזכר (בנחמ' י') ושם אשה (בראשית ל"ו ל"ט).

מהל

מְהַל פעל יוצא, בנינו קל, ענינו מוינה וערוב: סבאך קהול במים (ישעיה א' כ"ט) *meigen*, כי היה מנהג הקרמנים לסמוך ולמוג את יינם בדברים מרוקחים, ויאמר הנביא ע"ד מליצה ייך וסבאך איננו יין הרקח מעשה רוקח כי אם מהול במים ותפל בלי טעם, וכונתו על מעללי החוטאים, ובערבי נקרא דבר מעורב מהל"א.

מְהַלְלָל שם איש נכבד בירדן קדם (בראשית ה' י"ב), גם נזכר עוד איש בשם זה (נחמיה י"א י"ד).

מהר

מְהַר פעל יוצא, גב' ב', הקל ב' הוראת לו. א) ענין מתן שטנתים לארופה לקחת אותה לאשה: קהר יקרה לו לאשה (שמות כ"ב ט') *ich eine Frau durch Weisheit erkaufen* והוא פעל נגזר משם מהר, כי בערבית ובארמית נקרא סנת כלה מוהרא. ב) נגזר מ' מהר, ענינו חיש היפך התמהמה: ירבו עצבותם אחר קהרן (תהלים ע"ז ד') כתרנום הרמב"ן: *die nach Andern buhlen*, *häufen nur ihr Weh* ודכס אחד יתרנם: *die Schmerzen Zener, die das Fremde erkaufen*, הנפעל מע"ב להורות מהירות ופחזות בלי התביינות: הגוי המר והקָהר (הבקו א' י') *eilig, unbesonnen* ועצת נפתלים נקרה (איוב ה') עצת נפתל היא כמו עצת נמהרה אשר בלי עיון והתבוננות נבטלה: ולבב נקשרים יבין לדעת (ישעיה ל"ב ד') אמרו לנקרה לב (שם ל"ה ד').

הפעל גב' מעז, והוא תמיד במקום תא"ה, להגביל בפעל הבא אחריו בפעל או מוכן בכח מהירות וחיש: והאיש קהר יובא (ש"א ד' י"ד) *eilen* כמו לבוא: קהרן שבוהו מעשיו (תהלים ק"ו י"ב).

תועלת: לקח חרה לך ולקח נפלו מנין (בראשית ה' י') ידעתי הסבה, אבל איך צריך לזה, כי הלא אם תשיב ונ': לקח נחבאת לברוח (שם ל"א כ"ט) ידע היה הסבה אבל אמר איך צריך לה כי הייתי משלחך, ובא בסגול לענין זה: לקח תבכי ולקח לא תאכלי ולקח ידע לבבך (ש"א א' ה') איך צריך לה, כי אנכי מוב לך, או שבא למאם ברבר שאינו חסץ בו: לקח לי חיים (בראשית כ"ז ט"ז) אינני חסץ בו: לקח זה אנכי (שם כ"ה כ"ט): לקח זה תשאל לשמי (שם ל"ב ל'): לקח אשכל גם שניכם (שם כ"ז ט"ה): ולקח נמות נדרך (שם ט"ז ט"ז): לקחה זה הכל איננו (איוב ט' כ"ט) ללא תועלת, ובא בש"ן נוסף על למד לעז: שלקח אהיה כעושה (ש"ה א' י') ללא תועלת: ובא בלא למד לעז: וקח לאתשא משעני (איוב ד' כ"א): וקח"שדים כי אינן (שם נ"י י"ט), והנה מתי מדי האריכו דברים בהמאסף לשנת תקמ"ה עבר שכי"ה, לבאר נדר והבדל שבין מלת מרוע ובין מלת למה, ועם מה שאמרתי אין צורך לאריכות דברים, כי אין עיקר בבי מלות האלה כי אם אותיות השמוש אשר בהם, והמה מבדילות בין הוראתם, הם עיקר שמוש לסבה, לכן מלת מרוע שאלת הסבה, והוא שאלת המסתפק כאשר אינו יודע כל דבר בין סבה נדרסת ובין סבה מועלת ובין סבה תכליתית, והלמד עיקר שמוש תכלית, לכן מלת למה איננה שאלה לדעת סבה כי יודע הסבה, אבל ידמו במלת למה כי התכלית בפעול איננה לצורך או לתועלת או אינו חסץ ברבר והבן.

מָה בארמית כמו בעברית: קח די (דניאל ב' כ"ב) *baß, was* קמה (שם נ' ל') *wie sehr!* לקח (עזרא ד' כ"ט) *baß nicht*.

מהה

הַמְהַמְהֵה העתיד יתקמה פ"ה, בנינו התפעל וענינו ממשיך להתעכב במקום אחד, או ממשיך בפעולה שהיה לו למהר: חשתי ולא התקמהתי (תהלים ק"ט ט') *häumen, jögern*: ולוי התקמהני (בראשית ט"ב י'): ולא יכלו להתקמה (שמות י"ב ל"ט) *flü. verweilen* אין בו איחור אלא העכבה בלבד: אם יתקמה חכהלו (הבקו ב' ג') יריך ביאתו לזמן רב: התקמהו ותמהו, ישעיה

saufen find : ולמ'ד : למ' פי (איוב כ' ד') zu :
לפ' הרב (שם כ"ו יד') : דברי למואל (משלי ל' א'),
י"א שהוא כמו למואל. וזה כשהבי' והלמד' נקודים
בשור'א, אבל כשהם בקמץ הם במקום כנוי
הנסתרים קהם, לקה. והוי' נוסף כמו בכנוי : אז
ידבר אלימו ת' אליהם : ואכלמו ת' ואכלם : חמת
למו (תהלים נ"ה ה') : ותהלכו למו (שם נ"ה ה') :
ימצו למו (שם ע"ב ט') ת' להם : זולתי מלת קמו,
שלא ימצא בכ"ף קמץ על כנוי נסתר לבר ת'
כהם : אבל צריך שיתחבר אליו הבנוי : קמוני קמוץ
(ט"א כ"ב ד') : קמוקם יהיו עושיהם (תהלים קס"ו ה').
ועל פי זה בלתי מתישב כונת המתרגם האשכנזי
שהעתיק אספורה כמו על כונת כסוהם. ואולי מלת
אספורה כמו להוראת הפחות שבמיעושים. וכן :
קמו יתמוללו (שם נ"ה ה') in einem Nu.

מואָב שם בן לוש אשר ילדה לו בתו הבכירה:
ותקרא שמו מואב הוא אבי מואב עד היום
הזה (בראשית י"ט ל"ז) : מואב להוראת עם נוכר
(כרמיה ט"ח י"א, י"ג). ערבות מואב (דברים ל"ד א'
ה') ממעל לארמון סמול ירדה נקרא גם : ארץ מואב
(דברים כ"ה ל"ט) ומה : מואבני, מואבניה, מואבית
(רות ד' ה', ד"ה ב' כ"ד כ"ו).

מוג

מוג פעל עומד ויוצא. ד"ב. קל עומד ענינו נמיסה
ונמיחה : תמוג ארץ (תהלים ט"ו ו') aufmelzen,
עצה'ה. כי כאשר ישתמש בפעל קשה על החזק,
כן יבוא ימוג ורכות על החולשה : הגועג בארץ
ותמוג (עטוס ט' ה') aufwinden : למען למזג לב
(יהוקאל כ"א כ') vergagt machen, כמ"ש ימס לב.
ובא פ"א יוצא : ותמוגני בידעונינו (ישעיה ס"ד ו').
וי"ט כל השרש מל' תנועה ותגודה.

הנפעל : והנה ההמון קמוג (ש"א י"ד ט"ו) auf
auflösen, auseinander gehen : קמוג מלש' כלך (ישעיה'
י"ד ל"א) zagen : קמוג כל יושבי כנען (שמות ט"ו
ט"ו) : קמוגים ארץ וכל יושביה (תהלים ע"ה ד').
הפועל יוצא : ברביבים תמוגנה (שם ט"ה י"א)
aufmelzen, b. g. anfeuchten, auflösen תשאני אל
רוח תרכיבני ותמוגני תושיה (איוב ל' כ"ג) כלומר
תשא נמשי התקוה שהוא רוח והכל ותמוגני לבי
על ידי תושיה שלא באה. המקוה לדבר ולא בא.

balb לשכח : מקרה למצא (בראש' כ"ז ב') gefühllos :
מקרי שלש סאים קסח (שם י"ח ו') חסר להביא.
וכן : מקרו את-המון (אסתר ה' ה') : מן מקרו והשיגנו
(ש"ב ט"ו י"ד) zuersommen, כמו מן מקרים לבוא :
והייתי עד מקרה (טלאכי נ"ה) befürbern : ולכך
אל-מקרה (קהלת ה' א') vorselig sein, כי יש מהירות
שהיא מעלה כשהיא מצד הוריוות, ויש שהיא
חסיון כשהיא פחות נפחיה בלי דעת : מקרה
והישה מעשהו (ישעיה ה' י"ט) שניהם לענין אחד
לחוק הדבר.

מקְהִיר שת' לוריו ובקי במלאכתו מצד ההרגל
והלמוד : מוקר מקהיר (עזרא ו' ו') gefüht :
חיות איש מקהיר במלאכתו (משלי כ"ב כ"ט).
ובמסיבות : מקהיר צדק (ישעיה י"ו ה') כמשמעו
סמרה צדק befürbern.

מקְהִיר תאר זכר לנרן בתוליה : הרבו עלי מוקר ומתן
(בראש' ל"ד ו') Morgengabe : מקהיר הבתולות
(שמות כ"ב ט"ו).

מקְהִיר תא'הם לתכופת הזמן : רד מקהיר (דברים ט'
י"ב) balb, gefüht : מרו מקהיר (שמות ל"ב ה')
geföhnt, בזמן קצר, וכן : לא תוכל כלותם מקהיר
(דברים ז' כ"ב) : קרוב וקרה מאד (אסתר א' י"ד).
ובס"נ : והולך מקהיר (במדבר י"ז א') eilends, ואברתם
מקהיר (דברים י"א י"ז) בזמן קצר : עד מהרה (תהלים'
קמ"ו ט"ו) ganz geföhnt, gar balb : קל מקהיר
אשיב גמולכם (יואל ד' ד') : לא מקהיר יתקן
(קהלת ד' י"ב).
מקְהִיר שע'ם לשר צבא המלך דוד (ש"ב כ"ג כ"ה,
ד"ה א' י"א ל').

מו

מו מלה בלי הוראה כ"א בהבנם עליו אות שמוש
מאותיות בכל. בבית : אמיצכם קמו-פי
(איוב ט"ז ה') mit, כמו עם הכלי : כיתלך קמו-
אש (ישעיה ט"ג ב') in, כמו בתוך. ובכ"ף : קמו כן
ימותון (שם נ"א ו') so, ebenso, ר"ל כמו הוא דמיון
לבר מו : als, gleich, כמו יתמוללו (תהלים נ"ה ה') : קמו
שכלול (שם נ"ה ט') : אספורה קמו (שם ע"ג ט"ו),
חסר המרפה ארזיו : קמו וי קמו הרון (שם נ"ה
י') ואינו לדמיון כ"א כעוד ר"ל כמו שהוא. וכן
אספורה כמו, ר"ל כמו שהוא wie die Gassen be-

בשנים (בסדר י"ג כ"ג) Stange; ונתנו על הפוטש (שם ד' י'). ועצ"הש תאר לעול: אשבור מוקפה מעליך (נחום א' י"ג) das Saß. ובס' תאר לעול הגת: על הצואר: המוקפה מעל צואר ירימה (ירמיה כ"ה י') das Saß. והרבוי: בכתפם בפמלות (יר"ה א' מ"ו מ"ח). ושם הברים: ואשברה מלת עלכם (יירא כ"ו י"ג) Stangen. ויכונה גם כן הרצועות הקושרות מוסות העול: וכל מוקפה תנתקו (ישעיה ג"ח י'): התר אנדות מוקפה (שם שם י'). כנוי ללחץ הדוחק והבגעה: Bebrüdung: אם תסיר מתוכך מוקפה (שם שם מ'): את-מטות מצרים (יחזקאל ל' י"ח), לחצם ודחקם אתכם כממשלתם. (מוך בשרש מכך).

מול

מול, העתיד ימל פ"י דב"ב. הקל ענינו חתוך בשר הערלה: אשר-קל יהושע (יהושע ה' ד') beschneiden. ונקל את-בשר ערלתם (בראשי י"ז כ"ג). ועצ"הש: וקלם את-ערלת לבבכם (דברים י"ט מ"ח). כי ערלה היא אמימה. אם אמימת בשר או אמימת הלב לבלתי שמוע. והמילה היא הסרת אמימה: כי-קלים היו (יהושע ה' ה'): על-כל-מול בערלה (ירמ' מ' כ"ד). מול בשר וערלת לב: וקל ה' אלהיך את-לבבך (דברים ל' י'). הנפעל: המול לבם כל זכר (בראשית י"ז י'): המול לה' (ירמ' ד' ד'). ההפעיל: בשם ה' כי אקילם (תהלים קי"ח י'). gerhauen (א') וע"ש מלל שאר הבנינים. מול מלת ת"הם נדרף עם ננה, נכה, לעמת: אל-מול פני האהל (שמות כ"ו מ'). gegenüber: אל-מול ההר (שם ל"ד ג'). מנגד להר: אל-מול אחד (ש"א י"ז ל'): אל-מול פני המגורה (בסדר ח' ב'). ומ"ש צד: קמול ערמו (יירא ה' ח') die Gegend. כי אל מול הוא הצד שכנגדו מעבר שלשמת עבר. קמול הוא אותו צד בעצמו: קמול הבכאים (ש"ב ה' כ"ג). ר"ל מאותו צד בעצמו ששם הבכאים: והוא יושב מקלי (בסדר כ"ב ה'). קרוב לצדי, ואלו אמר אל מולי היה המשמעות פנים אל פנים: קמול שלמה אדר תשישון (מכ"ה ב' ה'). ר"ל מהעומד עמדם בצדו ישישון שמלת אדרתו. והעוברים עליהם בטח וגו' (ובשרש אדר תמצא עוד מירוש אחו'): ובא מול, תאר, לענין במקום העצם ולמליך לו:

לבו נמו: ע"ד מכלות עינים. ותשאני ענינו תקוה כמו ואליו הוא נושא את נפשו. או הכונה תנשא ותרכיב המרי אל רוח חיים. ועתה תמונני להמריד הרכבתי מן הישורת, ר"ל ישותי מתמוננ. והנכון כחכם המתרגם ספר איוב אשר הבאתי למעלה: du trugst mich beim Abirde entgegen, daß ich dahin fuhr, und ließe mir das Heil gerrinnen. ההתפעל: וכל הנבעות תתמוננה (עמוס מ' ג'): gerschmeltzen (ג'): נפשמ ברעה תתמוננ (תהלים ק"ו כ"ג) zagen. מן למות לב.

מוה

מו"ח שם זכר לשומן העצמות: וסח עצמותיו ישקה (איוב כ"א כ"ד) das Maer. ובדב"א נקרא הראש מוח על שבתוכו. מייח שם ת"ז לשמן: עלות קחים (תהלים ס"ו מ"ח) seif. וחרבות קחים גרים יאכלו (ישע' ה' י').

מוט

מו"ט. העתיד ימוט, תמוט. פע"ה הב"ב. קל עומד וענינו נמית דבר מקומו והמערדה ונוטה לפול: אמר-מרת קמה רגלי (תהלי צ"ד י"ח) wanken. נמיה מתקומה הישרה שקודם נפילה: וקמה ידו עמד (יירא כ"ה ל"ח). הרון תוסך כח אדם ובמסכנו' תמוט ידו וכו': קמו ממלכות (תהלים ס"ו ד'): לעת תמוט רגלם (דברים ל"ב ל"ח): צדיק קט לפני רשע (פסלי כ"ה כ"ו) sich schmiegen. unterthänig sein. וקמים להרג (שם כ"ד י"א): והנבעות תמוטיקרה וברית שלומי לא תמוט (ישעיה ג"ד י'). הנפעל שזה לקל: בל-קמוטו פעמי (תהלים י"ז ה'): בל-קמוטו לעולם (שם ל' ד'): ימוטו כל-מוסדי ארץ (שם מ"ב ה'): ימוטו עליהם נחלים (שם ק"ט י"א) כמו יפלו. ההפעיל: קמוטו עלי און (שם ג"ה ד') wälzen. יסכבו שיפול און עלי, כי המוט יקדם לנפילה. ההתפעל: מוט תמוטיקרה ארץ (ישע' כ"ד י"ט) wanken. ובת' נכסיו קמוטיקמים wanken, zu Grunde gehen. חולכים וכלים אחת אחת. מו"ט יש שם מ"ז להמערדה: אלייתן למוט רגליך (תהלים קכ"א ב') wanken. ויש תאר לברי עץ הנתן על השכם לשאת עליו משא: וישארו קמוט

יותר מהות יוצרים, וזה ותמונת ה' יביט (וע"ש סטל).

מוף

מוֹף גם נוֹף: מוֹף תקברם (הושע ט' י'), מוֹף מירב
fle begraben. נשאו שרי נף (ישעיה י"ט י"ג),
עיר נגבה לקאדוריה הושנה בארץ מצרים. הערביים
יקראו לה מִנְף, והמצרים מענף גם נוֹף, ולכן גם
Plutarch היוני יבאר שמה על פי לשון מצרים:
מע"ה הוראתו מל א נופ"י טוב. גם הוראת מה"י
קבר, אנפ"י שם האליל Osiris, כי שם מקום קברו
(עיין שרע חלק ב').

מוין

מוֹיִן תאר לחלקי קש דק אשר יפרחו בורות
התבואה שהוא קל מאד ונוח להסער ברוח
קל: קִמְץ יסער מנרן (הושע י"ב ג') Green; וקִמְץ
נגבתו סופה (איוב כ"א י"ח): קִמְץ הרים לפני־רוח
(ישעיה י"ז י"ג). תפס ג' סבות יחד, מין דבר קל,
ועל הנהר שהרוח מצויה יותר חזק מבעמק, ולפני
רוח משמע חזק שאינה מצויה. ע"ש מין: וגבעות
קִמְץ תשים (ישעיה ס"א ט'): וקִמְץ עבר הסון
עריצים (שם כ"ט ה').

מור

מוֹר שם מין בשם: בשמים ראש קרידרר (שמות
ל' כ"ג) Myrrhe: אריותי מורי עם בשמי (ש"ה
ה' א'). והוא מין אילן ומתקנין בו שמן לסוך לריח:
צדור המור (שם א' י"ג), משימין אותו בקשר להריח:
ששה חדשים בשמן המור (אסתר ב' י"ב), וסוה:
וירי נספו מור ואצבעותי מור עובר (ש"ה ה' ה').
מוֹרָה אלון מורה (דברים י"א ל') בקרבת שכם.
ונמצא: גבעת המורה (שופטים ד' א') היא
גבעה בעמק יזרעאל.

מוֹרָשָׁת נָת (מיכה א' יד) הוא שם אחוזת ארץ
מקום הולדת מיכה המורשתי הנביא
המבונה על שם מקום מולדתו. ונסמך מורשת אל
נת להודיע כי קרוב המקום הזה אל נת.
מוֹרָשִׁי שְׁעִם (שמות ו' י"ט).

מוש

מוֹשׁ, העתיד יִמוֹשׁ, מעוֹ, בב"ב. הקל עומד.

היה אתה לעם מל האלדים (שמות י"ח י"ט) ein
Stellvertreter, שרעמוד לעם במקום אלדים
להשתדל בעניניהם לטובתם: וְאֶתְמוּל עָמִי (מיכה
ב' י'), ואף שהיא מלה אחת ענינו אותו שהוא מל
ומליץ לעמי לאיב יחשבו. וי"ל כי מל משרש
מלל המורה דבור, והנה ת' הדגש, ובא בתולם
לע"א: מל מוֹף (דברים א' א') gegenüber: ההולכת
למאָל (נחמיה י"ב ל"ח), בתוספת אלף נחה.
מַגְלֹזָת שִׁמְנִי: חתן דמים למגלזות (שמות ד' כ"ו)
Gefäßneigung, ובתל' שם 'מילה ידוע.
מוֹלְדָה שם עיר ברומה למטה יהודה, אשר
עובדה למטה שמעון (הושע ס"ו כ"ה י"ט ב').
מוֹלִיד שְׁעִם (ד"ה א' ב' כ"ט).

מום

מוֹם שִׁתּוֹ לחסרון טבעי או מוסרי: אשר בו מום
(ויקרא כ"א י"ח) Gebrechen, Leibesfehler.
ובאלף נחה: אשר אין בהם כל מאום (דניאל א'
ד'): ובכפי דבק מאום (איוב ל"א י') Madel, מוסרי.
ויו"ם כמו מאומה כי הה"א נוסף: כִּי־אֵז תשא פניך
קִמְום (שם י"א ט"ו) Tadel, מוסרי: ומכוח לרשע
קִמְום (שש"ל ט' ז'): בנינו מוֹםם (דברים ל"ב ה').

מון

תְּמוֹנָה שִׁתּוֹ לציור מוחש או מושכל: סטל וכל
תְּמוֹנָה (שמות כ' ד'). הפסל הוא צורה
נפסלת על דמות צורת דבר נמצא במציאות:
והתמונה היא צורה מורכבת מרמות כמה צורות
נמצאות לרמוז על תכונות רבות מורכבות בנושא
אחד, ד"מ דמות סוס בעל כנפים Gefalt, Figur
תְּמוֹנָה לנגד עיני (איוב ט' ט') eine Gefäßnung
הצורה אשר ראה לא היתה על תבנית דבר נמצא
פדטי. ועל ציור שכלי: תְּמוֹנַת ה' יביט (במדבר
י"ב ה') Offenbarung, רומז על היוצר הכל שהוא
תמונת ה', כי כמו שהצייר כאשר ירצה לתאר
גבור או גדול בתכונות שונות, יצייר תמונה מרכבת
מציורים רבים אשר תכונותיהם הרבות רומזים
פי הם נכללים בהרכבה בנושא אחד, כן העולם
ויצוריו רומזים על תכונות מציאות ועל כחותיו
הרבות, והמשיג את היצורים כיתרון ההשגה משיג

ענינו או סור ממקומו למקום אחד ושמר שם, או סור הדבר ובטל ונפסק, ע"כ קשורו במ"ס הרחוק: וק"ש חצי החר צפונה (זכריה י"ד ד') welken: לא קשו מקרב המתנה (במדבר י"ד ט"ז): אל נא תקש מזה (שופט' ו' יח) zürückweichen von einer Stelle: כי ההרים יקושו (ישעיה נ"ד י'), סור ממקום: לא ימשו (שם כ"ט כ"א), הפסק: אמ"קש: החקים האלה (ירמיה ל"א ל"ו) aufhören, והיוצא: וקשתי את"עון הארץ (זכריה כ' ט') fortführen, הסרת העון על בן קשורו ביחס הפעול.

ההפעיל פע"ו: מצות שפתיו ולא אקיש (איוב כ"ג י"ב), כלומר שמרתי מצות שפתיו ולא אמיש אותם welken lassen, לא יקיש עמוד הענן (שמות י"ג כ"ג), וי"ל שהם כלם עומדים: לא יקיש מתוך האהל (שם ל"ג י"א): ולא יקיש מעשות פרי ירמיה' (ירמיה' ח' ה') er hört nicht auf Ströfche zu tragen, הפסק, ויש פבאים הנה: וקש חשך (שמות י"ב כ"א), יסור החשך ויהי אפלה, פי בחשך עוד מעט נגה לילה, אבל אפלה נעדר כל נגה, ול"א אחריו יהי חשך אפלה, וכן ת"א ויעדא קבל ליליא, ע"ש נגה ולהנכון כי וקש כמו וקאש מלשון אמש שואה משואה, ושאר הוראתו ע' שרש משש.

ההפעל: ולא הוקט (מ"א י"א ב') umgebracht werden: מות ויקט הרצח (במדבר ל"ה ט"ו): ותקט שם (מ"א י"א ט"ו): לא יוקטו אבות (דברי' כ"ד ט"ו), מקט שם מ"ו: על מות לבן (תהלים ט' א') לדיק tobt, sterben, ובחול"ם: לפני מותו (בראשית כ"ג י'): ובמקום לא נפרדו (שמואל א' כ"ג): אין חרצבות למותם (תהלים ע"ג ד'), והר"ם העתיקו כמו לימותם, ובמשקל אחר: הן למות הן לשרושי (עזרא ו' כ"ו), בארמית: es sei zum Tode, oder zur Austrottung, והרבו: מותי ערלים תמות (יהונקאל כ"ה י'): ואת עשיר קמותיו (ישעיה כ"ג ט'), והרבו על מיתה במחלאים ומכאובים, נדסה כאלו מת מיתות רבות, ובתוספת מ"ם: קמותי תחלאים (ירמיה ט"ז ד'): קמותי חלל בלב ים (יהונקאל כ"ה ה'), ובתל' ש"ת ימיתה, ארבע מיתות ביד: מית תאר: להקים שם יתקט (רות ד' י') Töbter: מעל פני קתו (בראשית כ"ג ז'), ר"ל נוק המת שלו, וביחס זה שזה לזכר ולנקה: לא הקמים יהללו יהיה (תהלים קט"ו י'): הקמה תמות (זכריה י"א ט'), קמתי עולם (תהלים קט"ג ז'): יהיו מתקיד (ישעיה כ"ו י"ט).

מקת שר"ו: כרתנו ברית את"קת (שם כ"ה ט"ו) wie haben ein Bündniß mit dem (gegen den) Tod geschlossen, החיים והקמת (דברי' ל' י"ט): משפט קת (שם י"ט ו'), חטא קת (שם כ"ב כ"ו): מרומת קת (שמואל א' ה' י"א): בין קת (שם כ' ל"א), חייב למות: משברי קת (ש"ב כ"ג ה'): מקשי קת (תהלים י"ח ו'): איש קת (מ"א ב' כ"ו), כמו בן מות:

ענינו או סור ממקומו למקום אחד ושמר שם, או סור הדבר ובטל ונפסק, ע"כ קשורו במ"ס הרחוק: וק"ש חצי החר צפונה (זכריה י"ד ד') welken: לא קשו מקרב המתנה (במדבר י"ד ט"ז): אל נא תקש מזה (שופט' ו' יח) zürückweichen von einer Stelle: כי ההרים יקושו (ישעיה נ"ד י'), סור ממקום: לא ימשו (שם כ"ט כ"א), הפסק: אמ"קש: החקים האלה (ירמיה ל"א ל"ו) aufhören, והיוצא: וקשתי את"עון הארץ (זכריה כ' ט') fortführen, הסרת העון על בן קשורו ביחס הפעול.

ההפעיל פע"ו: מצות שפתיו ולא אקיש (איוב כ"ג י"ב), כלומר שמרתי מצות שפתיו ולא אמיש אותם welken lassen, לא יקיש עמוד הענן (שמות י"ג כ"ג), וי"ל שהם כלם עומדים: לא יקיש מתוך האהל (שם ל"ג י"א): ולא יקיש מעשות פרי ירמיה' (ירמיה' ח' ה') er hört nicht auf Ströfche zu tragen, הפסק, ויש פבאים הנה: וקש חשך (שמות י"ב כ"א), יסור החשך ויהי אפלה, פי בחשך עוד מעט נגה לילה, אבל אפלה נעדר כל נגה, ול"א אחריו יהי חשך אפלה, וכן ת"א ויעדא קבל ליליא, ע"ש נגה ולהנכון כי וקש כמו וקאש מלשון אמש שואה משואה, ושאר הוראתו ע' שרש משש.

מות

מות, העתיד ימות, ההוה מת, קתי, פע"ה דב"ב, הקל עומר ענינו הפסק חיים: כימת אביהם (בראשית נ' ט"ו) sterben, כי מת גבורם (ש"א י"ז ג') tobt sein, umkommen בהריגה: ומת הנגב (דברים כ"ד ו'), ממת במשפט: מות קמות (בראשית ב' י"ז), לקץ ימים, ועצ"הש: ויקת לבו בקרבו (ש"א כ"ה ל"ו), כאלו מת ובטל תנועתו מחרון או בהלד: למה קמות לעיניך — גם אדמתנו (בראשית ט"ז י"ט): ובפער קמות נועו (איוב י"ד ח') und stirbt in dem Boben sein Stamm, ר"ל תבטל לחייתו ויבש, ועמכם קמות חכמה (שם י"ב ב'): כי תולעתם לא תמות (ישעיה ס"ו כ"ד) aufstehen, ר"ל לא יפסקו כי אלה מתים ואחרים נולדים, ובחול"ם: ואל" ימות (דברים ל"ג ו'): וקמת בצמא (ישעיה כ' ב'), ובא על קרוב למות: וקת תחתיו מפני הרעב (ירמיה ל"ח ט'), קרוב למות.

ההפעיל יוצא: אשר לא ימותקני מרחם (שם ב')

ק"ש (מ"ט) Gürtelband. עצה"ש: אין קנה עוד ישיה
כ"ג (") Einfränkung. כנה לחל. חק שמה מביב
לים כמו חנודה. ותי לית תקוף עוד. כנה התקפה
בשם חנודה שהיא חזק הנוף. והנה לא אכזר
דבר טוב אשר כתב לי אני מהל, וידי החכם
שדל על המסוק הזה, ואמר: כי עברי אצרך
כיאר כמו חפשי שובל גלי שוק עברי נהרה רל
לכי לך בת תרשש יחפה וחשופה לקשתך, גם
בלכתך נרוד בארץ, כאלו את עברת נהרה:
אין מוח עוד, רל כאלו אין דבר אשר יאחד לבשר
עלך ואף כמו ערסה ללעג לכל עובר. ודבריו
נכונים וישרים. ומ"א: וקיום אפיקים רפה נאיב
י"ב כ"א. והפכו ואסור אזור במתניהם.

מָקָל שתי' בס"ד: לשמש ולירח וְלְמִלְחָה (ש"ג)
כ"ג ה' Stabilität (ובארמית קָלִילָה) המה
שנים עשר צורות הכובבים אשר החכמה תשכון
בתוכם כמלכת השמים בהיכלי ענן, כי הוצאת
מולות בלי ערב היכלות. בארצות בני קדם עבדו
למולות נכריה עבודתם, – ובדברי בעלי אסופות
מָקָל בלי' כמו מערכה והצלחה, Stäbe, Gefilde.
(ראה ש' נול).

מזר

מָזָר שתי' נדרף למול גם לסופה ולסעיה: מן
החדר תבוא סופה ומָזָרִים קרה (שייב לז' מ')
המה רוחות הצפון אשר יורו ויפוצו את העננים מתחת
השמים ומביאים קור צח. וגם בערבות נקראים
איזה רוחות על שם פעולתם כנ"ל ותבון הענין
מה יכריחנו לפרש כי הכוונה דוא על רוחות
הצפון, כי הוא מתנגד אל פאת דרום, ויתורגם:
aus den Kammern [des Südens] kommen Stürme,
und von den [wollengerfreuenden] Nordwinden Kälte
ומ"א: התוציא מָזָרִים בעתו (שם ל"ח ל"ב) כמו מָזָלִית.
מָזָר תאר לבן זונה: לאיבוא מקור בקהל ה'
(דברים כ"ג ב') unheiliges Kind, ועצה"ש:
ישב מָזָר באשדוד (זכריה מ' ו'), עם שלא נולד
ולא נול בארץ ההיא יחשב מָזָר. כי הארץ
ליושביה קָאם, ובני ארץ אחרת יחשב לארץ
כממור, בני אם אחרת.

מזה

מָזָה שתי' לעזרה: ולקח תמיד יעזרה (תהלים

שערי קָת (איוב ל"ח י"ז) כל־יָקָת (תהלים ו' י"ד):
חבלי קָת (שם י"ח ה') כמו: מוקשי קָת דלעיל:
ולעפר־קָת (שם כ"ב מ"ח): ואימות קָת (שם כ"ה
ה'): והדר־קָת (משל ו' כ"ח): דרכי־קָת (שם י"ד
י"ב): מלאכי־קָת (שם מ"ז י"ד): הרני קָת וירסה
י"ח כ"א): ושערי קָת־קָת (איוב ל"ח י"ח, כנו למתים
הגפרים מנוף ונרמים לצל. ובא: קָת בסור
(פ"ב ד' מ'), כנו לשם המת. ובתוספת ה"א:
הקָתָה לחסידיו (תהלים קמ"ז מ').

קָמִיתָה שתי' מדובר לשם בן, תאר לאדם
שהוא מעתה למות: הותר בני קָמִיתָה
(שם ע"ב מ"א) Kämpfe Befehl: לפתח בני קָמִיתָה
(שם ק"ב כ"א).

מזג

מָזָג שז' לעזיב ומסיכה לזין עם דברים מרוקחים
ותבלין: gemischter, gewürzter Wein.
החכם Gessenius: אל־יחסר המָזָג (ש"ה ו' ד')
gefälschte Wein. בין מסכתי תרגם בחמרא
דמונית. משקה מלך תי' מזוניה דמלכא ובתל'
ימזין לו כוס, כי לא היו שותים יין לבד כי אם
מסוך ומזוג. ומזג הוא ערב חלקים כשעור הראוי,
ע"כ יכנו בא. ערב כחות שונים אשר באדם
קָנָה, Temperament, ומי שאינו בעל התגברות
הלחות נקרא מָזָג טוב כמו בעל מדות טובות,
ומי שיגבר בו אחד הליחות, כמו האדום והוא
איש חמה או השחורה והוא בעל עצב, – נקרא
קָנָרע.

מזה

מָזָה שתי' לשריפה, מציצה ויובש: קָז רעב
ולחמי רשף (דברים ל"ב כ"ד) vertrocknet, ver-
trocknet, ver- (כ"ד) brennt, ausgefogen vom Feuer
ומצין בחדרי בטן, ועד בשר יכלה באין מאכל
להשקיש תאותו. ובארמית לָמָא לאתונא, ואף
שאר המים בו שרשית.
מָזָה: שמה וקָה (בראשית ל"ז י"ט) שם בן רעואל
בן עשו.

מזה

מָזָה שתי' לעזרה: ולקח תמיד יעזרה (תהלים

ה'ל *Gettweissen, von geläuterten Gettweinen* פמחים מן מחאך בכה, ר"ל מרומים ובלולים היפך מוקקים, וכ"א היפך ממה שראוי, כי השמנים מובים מוקקים והשמים פמחים.

מקא בלשון ארמית ל' הכאה: וקחת לצלמא (דניאל ב' ל"ד): ודי הוה צבא הוה קתא (שם ה' י"ט) וסוה הפעל: ולא איתי די יקתא בידה (שם ר' ל"ט) *hinein* (ג' ו') ונמצא מזה האתפעל: ווקתא יתקתא עלוהי (עזרא ו' י"א) *angeschlagen, angenagelt* (כ"א) (בראשית ו' **מחזיא**ל שם איש אחד מלחרי קין (בראשית ו' י"ח) — מקחיים, שם ע"פ (ד"ה א' י"א מ"ט). — מקחיות, שעים (שם כ"ה ד'), מקחיא, גם זה שם ע"פ (עזרא ב' ג"ב).

מקחש בשרש חש.

מחל

***מחל** פעל ונא, אינו במקרא כ"א בתפלת אברהם: סלח לנו **מחל** לנו, *verzeihe*. סליחה נופל על נשיאת חטא שקד' מחילה נופל גם על הסמיר בראון נפש הזכות שהיה לו ברבר, *verzeihen* כאמרו מלך ששחל על כבודו אין כבודו מחול.

מחלה שם בת אחת מארבע בנות אלפחד (במדבר כ"ז ל"ט).

מחולן שם אחד מבני אלמלך ונעמי (רות א' ב'). — מחלי, שעים (שמות ו' י"ט).

מחולתי שם התואר: בן ברזילי המחולתי (ש"ב כ"א ח') ר"ל מן אבל מחולה (ראה ש' אבל).

מחנה דן שם מקום אצל קרית יערים ביהודה (שופטים י"ח י"ט).

מחנים שם עיר מעבר הירדן, בין הגר והמנשי אשת נתנה חלק ללוחם יהושע י"ג כ"א ל"ח). ולדעת החכם רובינאון איש אמשיקע בספרו Pal. III. 920. נמצאו עוד היום בצפונה למקום Wady Radjib, חרבות, בשם Mahneh, הקרוב במבטא למקום מחנה.

מחת שעים (ד"ה א' ו' כ', ד"ה ב' כ"ט י"ב).

מחי

מחי, העתיד לקח, פ"י בניט קל עינו הסה

ב' הוראות לו. א) יש ענינו קנח ומחיקה והסרת חשם דבר, והשחתה: וקחתי את גושלם כאשר יקחה אתי הצלחת קחה והפך על פניה (מ"ב כ"א) *ausblühen, rein ausweischen* (ג' ו') והפעל הוזהמה: וכן: אכלה וקחתה פיה (משלי ל' ב') *abwischen*, אצא לב' פעולים. ואין כן: וקחה אלמי המרים (במדבר ה' כ"א) *auslösen* הסרת הכתב: שטם קחית (תהלים פ' ו'): קחה אקחה אתיזכר עמלק (שמות י"ז י"ד), שלא ישאר כל רושם: וקחית את כלהיקם (בראשית ו' ד'): אקחנו מספרו (שמות ל"ב ל"ט): קחה פשעי (תהלים ג"א ב'): כלם השחתה ואבוד כל רושם: וקחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים (ישעיה כ"ה ח'). ב) יש ענינו הכאה ונגיעת דבר על דבר: וקחה על כתף יסכנרת (במדבר ל"ד י"א) *anstoßen*, נגיעת גבול בגבול כאלו ימחו ימכו יחדו ותרנם והכה ומחה. ובאלף ת' ה"א: וקחארכם (ישעיה ג"ה י"ב) *hände klopfen* נהרות וקחארכם (תהלים צ"ח ח'), עצהש: יען מקחך יד (יחזקאל כ"ה ו'), ודא הכאת יד ביד לשמחה ולתאוה לדבר.

הנפעל מע"א: וקחשו מעשיכם (שם ו' ו') ולא יקחה שמי (דברי כ"ה ו'): ולא יקחה שבט (שופטים כ"א י"א): יקח שטם (תהלים ק"ט י"ט): וחרפתו לא יתקח (משלי ו' ל"ט): והטאת אמו אל יקח (תהלים ק"ט י"ד): וקחו מדאריץ (בראשית ו' כ"ט). והפעל: ודכיד לקחות מלכין (משלי ל"א ב'). ודכיד כמו דרך גבר, ל' השחית דרכו השחית ארצה ולמחות כמו אכלה ומחתה. ומלכין כמו מלכות: ואל תקח חסר (נחמיה י"ג י"ד): מלפניך אל תקחי (דמיה י"ח כ"ט).

מחי קבל שם כלי הכאה שמכין בו בחומות ומתיצין אותן להמילן: וקחי קבלו יתן בחומותיך (יחזקאל כ"ו מ') *Mauerbrecher, Sturm-* ובמ"א נקראו כרים ע"ש דמות.

ממחים ת"הש, י"א שהוא משרש מח. ועשה ה' צבאות לכלהעמים בהר הזה משה שמים משה שמים שמים. מקחים (ישעיה כ"ה ו') שמים כמו מח ויתורגם: Und es bereitet der Ewige der Heerscharen allen Völkern auf diesem Berge ein Gelag von fetten Speisen, ein Gelag von Gefenweinen, von marfigen

כ"ג י"א): מקהרת המסח (במדבר ל"ג ז'): מקהרת
החדש השני (ש"א כ' כ"ו): מהנשף ועדה הערב
למקהרתם (שם ל' י"ג). וכן לא יבוא מחד כ"א במספר
פעולה שהיה עוד עתיד ביום המעולה הנעשה
בהוה: אבל מחרת יבוא במספר ב' עבריים בפעולות
אשר נעשו בב' ימים רצופים יום אחד יום: ויהי
מקהרת וישב משה (שמות י"ח י"ג) כאלו אמר ויהי
ביום השני. ולא נכלל לומר ויהי ממחר. ויפה פי'
הרנ"ח בפסוק: ביום הקריבו את זבחו ואכל
ומקהרת (ויקרא ז' ט"ז) לחורות בו יום מלבד הלילה,
ואלו אמר וביום השני היו משמע הלילה שעמו,
ושלמים נאכלים רק לב' ימים ולילה אחד. וכל
מסחרת רמוז בקר יום שני שלם בלא לילה
שלאחריו.

מקחיר תה"ש, וענינו כמו חלף או תמדה. ונופל
על הדבר הנקח בעד דבר הניתן ועל דבר
הניתן בעד דבר הנקח: אתנהלך כסף מקחיר זה
(ש"א כ"א ב') für, anstatt (דברים כ"ג
י"ט): ולא ישקל כסף מקחיר (איוב כ"ח ט"ו) Geld
legt ihren [der Weisheit] Werth nicht auf
הנקח בעד דבר הניתן: אקנה מאותך בקחיר (ש"ב
כ"ד כ"ד) Preis, Geld: ובלוא מקחיר יין וחלב (ישעיה
כ"ט א'): עצינו בקחיר יבאו (איכה ה' ד'). דבר
הניתן בעד דבר הנקח. למהרה מקחיר בירכבסיל
(משלי י"ז ט"ו) Vermögen, ר"ל כסף, האם לקנות
מחירו חכמה, הלא לב אין לו. ותפס לי מחיר כי
המחליף דבר בדבר יהיה הנקח שוה בערך הניתן
או יותר. והכביל לא ישיג מחיר כספו כי אין לו
לב. ודרכיו: ולא רבית בקחיריכם (תהלים ס"ד י"ג)
Werth, Preis

ממה

ממא, מקמה, ענינו הגיע לדבר: ורומה יקמא
לשמוא (דניאל ד' ה') seine Höhe reichte bis
zum Himmel: ולא קמו לארעית נבא (שם ו' כ"ח)
noch sind sie nicht angekommen zum Boden der Grube:
כלא קמא על נבוכדנצר מלכא (שם ד' כ"ח).
ממפה ת"הש או ת"הפ לתחתית במקום או בזמן,
או במספר, או במדרגת החשיבות: למען
מורמשאול קמה (משלי ט"ז כ"ד) unten: היודרל ת
חיה לממה (קהל נ' כ"א): שרש לממה (ישעיה

ומצאע ורצוץ: ובתבונתו מקח רהב (איוב כ"ו י"ב)
erschmettern: ומקצה וחלפה רקתו (שופטים ה' כ"ו)
verwunden, ראשונה חקקה ביתר ואחר עשתה
פצע ואחר חלפה מעבר לעבר: מקצתי ואני ארפא
(דברים ל"ב ל"ט): מקח מתנים קמו (שם ל"ג י"א):
למען תקחין רגליך בדם (תהלים ק"ח כ"ד) bür-
waten, כאלו רגל ההולך בתוך הדם נמחק,
למראה עין. וי"א שענינו לחיצת דבר בתוך דבר
ובוקע, einbringen, ומה ומחצה רקתו שהיית
לחץ בעומק הרקה וכן: וחציו ומקח (במדבר כ"ד
ח'), בתוך הגוף. ומה ירצו לגזור שם 'מקצה'
הלחץ בין שני מרחקים ותצוץ ביניהם. ורד"ק
אמר כי תמחק ענינו תחמץ והסעם כמו פעמו
ירחץ בדם רשע. והאמת כי חציו ימחק, חצו
יעשה מקח, es verwundet sein Weile.

מקח שמו למצע: ומקח מכתו ורפא (ישעיה ל'
כ"ב) Wunde

מחק

מחק פ"י בנינו קל, ענינו מחה והסרה: מקחה
ראשו (שופטים ה' כ"ו) streifen, כמ"ש בשרש
מחק בתחלה עשה הויתר רשם קל והוא נקרא
מחיקה ואחר מחק ואחר חלק, ובתלמוד שמשו
הרבה: אין מוחקין במקום שנודשים, להעביר
במחק התבואה הנגדשת מעל לחופי המדרה.
והמחק הוא שם הכלי המשמש פני המדרה, Streicher,
וע"א: המוחק שתי אותיות, auslöschten, ausstreichen,
ועדיו על המחק.

מחר

מחר תאר זכר ליום שאחר ההוה: מחר אנכי
נצב (שמות י"ז ט') morgen: היום ומחר
(שם י"ט י'). ויאמר נ"ב על זמן רב בעתיד אחרי
ההוה: כיושאליך בנך מחר (שם י"ג י"ד) bereinst,
die Zukunft: מחר יאמרו בניכם (יהושע כ"ב כ"ד):
כעת מחר השלישית (ש"א כ' י"ב), ומ"א: וכל יום
המקהרת (במדבר י"א ל"ב) der folgende Tag, וכל
מחרת יורה תמיד על יום שיהיה תיכף אחר יום
המחזו בדבור, אף אם יום המעשה יהיה זמן רב
אחר יום הדבור: ביום זכחכם יאכל ומקהרת
(ויקרא י"ט ו') Tag darauf: מקהרת השבת (שם

(ש"א י"ב ג') men: ומידמי לקחתי (שם שם ג'):
 קמי אירא (תהלים כ"א א') son, vor, wenn: ויאמר
 אחאב קמי (ש"א כ' י"ד) dem schatz. והנה מלת מי
 לא יפול כ"א על נושא חי ובא: מי שמך (שופטים
 י"ג י"ח): למי שהשם בא ת' העצם כמו מי אתה.
 ואעפ"י שבא לרוב מה אצל השם, הנה הוא דרך
 כבוד: מי לך בלהמהנה (בראשית ל"ג ח'), כמו:
 מיאלה לך (שם שם ח') על העברים, או מי זה
 האיש לך אשר תשלח לו המחנה. ובא שלא
 ע"ד שאלה: מיידוע עז אפך (תהלים צ' י"א) ר"ל
 אין איש יודע: מי יביאני לראות (קהלת ג' ה'): מי
 יודע רוח (שם שם כ"א). מירבקש זאת מירכס
 (ישעיה א' י"ב): מירעלה שמם (ששלי ל' ד'), וכ
 הוא דרך תימה להקטין: מי אנכי כי אלך (שמות
 ג' י"א): מי דוד ומי בןישי (שמואל א' כ"ה י') ר"ל
 הלא שפל הוא: מיראביסלך ומירשכם (שופטים ט'
 כ"ח) הא' להשפיל והב' להגדיל: מירעלה בהר-
 וי (תהלים כ"ד ד') להגדיל: מי כמוכה באלים יימי
 כמוכה (שמות ט"ו י"א): שמרדמי בנער באבשלום
 (ש"ב י"ח י"ב) יהיה מי שיהיה: מירשע יעקב הלא
 שמרן ומי במות יהודה הלא ירושלים (מכה א'
 ה') כלומר מי נרם, כמו: מירנתן למשסה יעקב
 (ישעיה ס"ב כ"ד) ובא דרך שאלת בקשה כמו
 הלואי: מירנת ותבא שאלתי (איוב ו' ח'): מיר-
 ישימיני שופט בארץ (ש"ב ט"ו ד') mer wolle!
 מירנת ויהי לבכם זה (דברים ה' כ"ט) es wolle zu
 wänffen: ובא כפול: מי קמי ההולכים (שמות י' ח').

מים

מים שק"ו: ויהי מבדיל בין מים (בראשית א' ו')
 Wasser, Gewässer: מים חיים (ויקרא י"ד ה')
 הגובעים ממעין, ונפול עליו מספ' יחיד ג"כ: וזל-מים
 מדליו (במדבר כ"ד ו') והרוב בל"ה. והסמיכות: מי
 המבול (בראשית ו' ו'). ובתוספת ה"א הנה יוצא
 המימה (שמות ו' ט"ו) וסמיכות אחר: עלימימי
 מצרים (שם ו' י"ט) Gewässer: קמימי היאר (שם ד'
 ט'): לרמי ומימי (הושע ב' ו'): מימינו בבקש (איכה
 ח' ד'): כל מקרה מימינה (שמות ו' י"ט), ועציה:
 ועצמינו יולד-מים (ירמיה מ' י"ז) בניו לדמעות:
 פלגי מים תרד עיני (איכה ג' ט"ח): מימירגליתם
 (ישעיה ל"ז י"א) בני לשון Meln, ובתלמוד הרבה

ל"ו ל"א): והיו תואמים מלמטה (שמות ל"ו כ"ט)
 במקום: למבן עשרים שנה ולמטה נ"ה א' כ"ו
 כ"ח) weniger, פחות בזמן ובמספר: חשבת למטה
 שיענינו (עזרא ט' י"ט) פחות במספר: ואתה תרד
 מטה מטה (דברים כ"ח ט"ז) abwärts gehen, במדרגת
 השפלות: ולא תדוה למטה (שם שם י"ג) niebrig,
 שפל ונכנע והשאר בשרש נטה.

ממל

קמיל שת"ז לדבר חזק ומצוק מעשה חורש
 ברזל: נרמיו קמיל ברזל (איוב ט' י"ח)
 geschmiedeter Eisenstab, וי"ם מלשון כבד כמו נמל,
 וכן נמילי כסף, Saß, והמ"ם והג"ן מתחלפים.

ממר

קממיר מעל יוצא בב"ב, ההפעיל ענינו הורדת
 מטר: ווי הקמיר (בראשית י"ח כ"ד) regnen
 lassen: אנכי קממיר על הארץ (שם ו' ד'): וקמיר
 על-ירשעים פדום (תהלים י"א ו'): וקמיר עליהם
 מן (שם ע"ח כ"ד): וקמיר עלימו בלחצו (איוב כ'
 כ"ט), ונפול הפעולה על העבים: ועל העבים אצוה
 וקממיר (ישעיה ה' ו'), מניעת מטר:
 הגמעל: חלקה אחת תקמיר (עמוס ד' ז').
 קממיר שם זכר נרדף לגשם, אך גשם, הם המימות
 הגמות והגדולות, והמטר הוא הדק והגוח
 לגשמים: יערף קממיר לקחי (דברים ל"ב ב') Regen:
 וקממירגשם (נחמיה י' א'), ודרביו: וגשם קממיר עז
 (איוב ל"ו ו').
 קממיר שער (בראשית ל"ו ל"ט) קממיר, שער
 (ש"א י' כ"א).

מי

מי מלת בני השאלה, כמו שאלה מה, אך מה,
 הוא שאלה לדעת המהות מאיזה סוג או מין
 הפרטי, כאשר לא נרעד לשואל העצם ומהותו:
 אבל שאלה: מי, הוא כשהמין נרעד בעצמו, אך
 ישאל לדעת איכות הפרטי או יחוסיו: מי הוא זה
 (מאתר ו' ה') Wer: מי שמך לאיש (שמות כ' י"ד):
 ויאמר מיראת (רות ג' ט'): למי הגערה הזאת (שם
 כ' ה') wem: בן מירדה העלם (ש"א י"ז כ"ח) effen:
 קמלמי מירדה הזאת (יחזקאל א' ו'): ואתמי עשקתי

draus das Drüden [Buttern] der Milch לרא"א: bringt Butter hervor, und das Drüden der Nase gleißt Blut heraus, und das Drüden. [Melzen] des Borns erregt Streit. והנה שרש מיץ, מיץ, מצה מצץ ענין אחד להם. וגם המין נקרא כן ע"י שנדחק בהכאה לצאת ולהפטר מדבר (ע"ש מצה, מצץ):

מין שת"ו ללחץ ודוחק: כי אם המין ישעיה ט"ו ה' Drüden, ר"ל המוצץ ולחץ לחיצא לחלוחית ושמונית, וע"ש המין. ועניניהם קרובים.

מיק

המיק, העתיד ימיק, מ"י בנינו הפעיל אָענינו מאם ותעוב בדבר: ימיקו וידברו ברע (תהלים ט"ז ה') verachten, herabsetzen. (וע"ש מקק).

מיר

המיר, העתיד ימיר, מ"י בנינו הפעיל ענינו חלוק דבר מחיר דבר: ההמיר גוי אלהים (ירמיה כ"א) verwechseln, vertauschen. והנה שאחד הה"א נוסף: ועמי המיר כבודו בלא יועיל (שם שם י"א): ואם־המיר ימיר (ויקרא כ"ז): כבודם בקלון אָמיר (הושע ד' ו'): נָמִירוּ את־כבודם בתבנית שוה (תהלים ק"ו) וכנראה רוב תמורה הוא טוב על רע כמו שחלוק מרע לטוב. וכן יבוא על השנוי: נשבע להרע ולא ימיר (תהלים מ"ו ד') verandern המיר דבריו מהן ללא או להפך: לא נירא בְהִמְיִר ארץ (שם מ"ו ג') wanen, תשנה ע"י רעש וזועה דרים לעמקים וים ליבשה: ובתלמוד, נקרא המשנה דתו ימקיר, או מִמִּיר דתו הטוב לרע.

תְּמַחֲרֶה שם"ו או תה"ש, ועל תְּמַחֲרֶה (רוח ד' ו') Tauschhandel: כִּישוּא תהיה תְּמַחֲרֶה (איוב מ"ו ל"א). כי השכר הנקנה הוא תמורה מחיר העמל. ושעור הכתוב: לא ידע הגתעה בשוא כי המחיר אשר יקנה בו הוא ג"כ שוא. או אל ידמה הגתעה בדרך שוא, כי בהמיר דרכו גם התמורה תהיה שוא: כחיל תְּמַחֲרֶה (שם כ"י י"ח) גם החיל כתמורת החיל ישיב ולא יעלו בו: ותְּמַחֲרֶה כלי מו (שם כ"ה י"ו). והתאר: ותְּמַחֲרֶה יהיה קרש (ויקרא כ"ז י').

כן: מִירָשׁ (ירמיה ח' י"ד) Gift-Baffer. ומור: שמת ע"ס: מטיר בת מי זהב (בראשית ל"ו ל"ט): מי היקין, שם מקום במטה דן (יהושע י"ט מ"ו): מי נפתות, מקור נחל אצל גי בן הנגם מחוץ לירושלים (יהושע מ"ו ט', י"ח ט"ו) גם נמצא לעמים מלת מי דבוקה עם מלה אחרת, כמו מִירָבָא.

מִיבָאֵל (והורב מן מי בָּאֵל) שם ע"פ לאחד ממלאכי השרת והוא מיבאל שר יהודה העומר לבקש בעדו חסד לפני כמא רם ונשא (דניאל י' י"ג, כ"א). ונזכר עוד השם הזה לאנשים שונים (במדבר י"ג י"ג, דה"א ה' י"ג, ד"ה ב' כ"א ב', מורא ה' ח').

מִיבָה או מִיבִיה, שם הנביא, אשר נבואותיו נקבצו באו יחד בתרי עשר. גם שם האיש מר אפרים אשר עשה פסל מיבה (שופטים י"ז א' ז') ושם נזכר פ"א בשם מִיבִיהוּ, ועוד במקומות שונים, גם נמצא מִיבָה באל"ף (נחמיה י"א י"ז כ"ט). מִיבֵל שם בת שאול אשת דוד (ש"א י"ד ט"ט, י"ט י"א).

מִימִין או מִימִינִין, הוא שנוי השם בְּמִינִין (עזרא י' כ"ה, נחמיה י"ב י"ו).

מִיפֶעַת (יהושע כ"א ל"ה, ירמיה מ"ח כ"א) גם מִפֶּעַת (יהושע י"ג י"ח) שם עיר הלזים במטה ראובן מעבר לירדן, ולפנים היתה למואב.

מין

מִין שק"ו כולל המינים השונים בצורתם המשלמת אותם להיות בה מה שהם: כל־ערב למינו (ויקרא י"א מ"ו) Art, Gattung. ומין הבהמה למינה (בראשית ו' כ'): שרצו המים למיניהם (שם א' כ"א).

מין

מִין ת"הש ללחות הנמצה מנוף ע"י מציצה וכבוש והבאה, ודחיקה: מִין חלב יוציא חמאה (פסלי ל' ל"ג) drücken, Roßen. ע"י טרוף החלב בנזר נדחקה החמאה ונפדרה מחלב: ומִין אף יוציא דם (שם שם ל"ג) ע"י דחיקת האף: ומִין אפים יוציא ריב (שם שם ל"ג), המגרה המת איש כאלו לחצו להוציא הריב, ותרגום שלשה חלקי המסוק הזה, ע"פ החכם המתקן תרגום משלי

(משלי ה' כ"א): מלא את-אשפתו מהם (מהלים ק"ז)
 ה': מלא כרשו מעדני (ירמיה נ"א ל"ד) חסר מ"ם:
 מלא ידו בקשת (י"ב מ' כ"ד), אמן כח ידו: קשת
 מלאתי אפרים (זכריה מ' י"ג). וע"א: ומלאת בו
 מלאות אבן (שמות כ"ח י"ג) einlassen, ומ"ש השלמה.
 אם בזמן: מלא שבע ואת (בראשית כ"ט כ"ג) aus
 halten, abwarten: את-מספר ימך ומלא (שמות
 כ"ג כ"ו), vollständig sein lassen: למלאות שבעים
 שנה (ד"ה ב' ל"ו כ"א): אשר לא-מלא את-ימיו
 (ישעיה ס"ה כ') וידה ימיו הקצובים, כי כשישלים
 דבר זמן הקצוב לו נקרא מלא. או השלמת דבור
 או מספר, או בטחון: ומלאתי את-דברך (פ"א א'
 י"ד) ergänzen, befähigen: כי המסכים לדברי מי
 שקדם כאלו מלא הענין: יען אשר מלא אחי י'
 (יהושע י"ד י"ד) השלים את דברי י' לאמר טובה
 הארץ: כי מלאו אחי י' (במדבר ל"ב י"ג): ולא
 מלא אחי י' (פ"א י"א י') מלא חובתו: ומלאו
 למלך (ש"א י"ח כ"ו) vollständig liefern, מלא המספר
 אשר הבטיח: בפיו דבר ובידו מלא (פ"א ח' מ"ו)
 vollziehen, ausführen, erfüllen: השלים במעשה
 מה שהבטיח בפה, כי הדבור בלי מעשה איננו
 שלם: ומלא י' כל-משאלותיך (תהלים כ' י'): וכל
 עצתך ומלא (שם שם ה') ausführen, ומ"ש הנך
 לשרות מה או להתמנות כהונה ושררה: אשר
 מלא ידם לכהן (במדבר ג' ג') einweihen in ein Amt:
 ומלאתי את-ידים (שמות כ"ח מ"א) עישרש' שם:
 למלא את ידם (שם כ"ט ל"ג): עתה מלאתם ידכם
 לוי (ד"ה ב' כ"ט ל"א): חחפץ ומלא את-ידו (פ"א
 י"ג ל"ב) sich einem Amt widmen וע"א: קראו מלאו
 ואמרו (ירמיה ד' ה'), אסיפה שלומה. וע"א: וחית
 כפירים ומלא (איוב ל"ח ל"ט) füllen, sättigen, שכן
 רעבון: למלא נפשו כי ירעב (משלי י' ל') כי הנפש
 מתאוה והשלמת התאוה נקרא מלאו: ומערים לא
 ומלאו (יהושע י' י"ט): התמלא בשכות עורו (איוב
 מ' ל"א) התכיל בסוכתך עורו, מל' למלאות אבן:
 עד-מלא שחוק פיך (שם ח' כ"א) בה"א.
 ההתפעל: יחד עלי ומלאו (איוב מ"ו י') sich
 versammeln, וענינו קשר ואסיפה לעזור איש את
 רעהו לדבר אחד להרע לזולתו.
 מלא ת'הש: ואת-הארץ אני מלא (ירמיה כ"ג כ"ד)
 voll: בכסף מלא (בראשית כ"ג מ') im vollen

כשלא נזכר המקום אחריו בא בלי יחס הפעול:
 והירדן מלא עלי-כנרתיו (יהושע ג' מ"ו): והים
 איננו מלא (קהלת א' י'). וכשנזכר המקום אחריו
 בא ביחס הפעול: וכבוד י' מלא את הבית (ד"ה
 ג' א' מ') füllen: והענן מלא את-בית י' (פ"א ח' י'):
 ומלאו את-המים בימים (בראשית א' כ"ב). ומה
 שהוא השלמת הזמן: כי מלאה צבאה (ישעיה מ'
 כ') zu Ende sein: כי מלאו ימי (בראשית כ"ט כ"א)
 שלם זמן המונבל: ולא-מלאו הימים (ש"א י"ח כ"ו):
 עד קלאות ימי טהרה (יקרא י"ב ד'): ובמלאות
 הימים האלה (אסתר א' ה'): ומלאו לו ארבעים
 יום (בראשית ג' ג') ובא על קץ זמן פורענות או על
 קץ זמן החיים: מלא ימיכם לשכוח (ירמיה כ"ה
 ל"ד): והיה כי ומלאו ימך (ש"ב ז' י"ב) ישלם מרת
 החיים. ופעל מלא מחובר על לב מורה גמר
 מחשבה להסכים, לעשות פעולה בלתי ראויה
 לעשותה, כי יסתכן בה: אשר מלאו לבי לעשות
 כן (אסתר ז' ה') sich unterfehen eine verwegene
 Handlung zu unternehmen: על כן מלא לב בני-
 האדם בהם לעשות רע (קהלת ה' י"א) ומלא אצל
 יד הוא חנוך: מלאו ידכם היום (שמות ל"ב כ"ט)
 weihen.

הנפעל ואמר רק על המקום החזוק: שראשי
 נקלא-טל (ש"ה ה' ב'): ומלא פי תהלתך (תהלים
 ע"א ח'): ומלא שחוק פיני (שם קכ"ו ב'): ומלא
 המן חמה (אסתר ג' ה') ועציה: ולא-תמלא און
 משמע (קהלת א' ח') וגם הנפש לא תמלא (שם ו'
 ז') satt werden, והמליצה לקוחה מן האוכל למלא
 בטן אשר לא יתאוה עוד לסאבלים. ר"ל השגת
 חפץ ידועה כדי תאוה. ומ"ש השלמת זמן:
 ומלא שבעת ימים (שמות ד' כ"ה): בלא יומת-מלא
 (איוב מ"ו ל"ב) עיין פירושו בשרש יום. ואוסף
 עוד, כי התבואה שנתבשלת נקרא מלאה, מן
 קש יבש מלא. וע"ז אמר לפני הניע זמנו להתבשל
 יהיה כאלו הוא מלא. וזה מ"ש וכפתו לא רעננה
 והוסיף יחסם כגפן בסרו וגו': ומלא ברזל ועץ חנית
 (ש"ב כ"ג ז'), מ' ומלא דקירות ברזל, או ע"ד מלא
 ידו בקשת.

הפועל יוצא לב' פעולים, מלא המקום
 במתקנים בו: מלא אותם חכמת לב (שמות ל"ה
 ל"ח) mit Weisheit besetzen: ואצרותיהם ומלא

Winneigung (כ"ו) : וְלִמְלָאִים וְלִזְבָּח (ויקרא ו' ל"ו) :
ימי מְלָאִים (שם ה' ל"ט) :

מְלָא : ענינו בארמית כמו בעברית : וְלִמְלָאִים כָּל
ארעא (דניאל ב' ל"ה). ובא באתפועל עומד :
בארין נבוכדנצר התקלי חמא (שם ג' י"ט).

מְלָאִי : שם הגביא האחרון משנים עשר הנביאים
אשר נקבצו באו יחד בת"ע.

מְלָאִי : שְׁעָם (נחמיה י' ה', ד"ה א' ו' כ"ט).

מלח

מְלָח : העתיד יִמְלַח, תִּמְלַח, מִי, דב"ב. הקל
נגזר משם מלח : במלח תִּמְלַח (ויקרא כ')

salzen (ג'ב) :

הנפעל ענינו נמיחה והססה כמלח הגמח ונמס
במים : כעשן קלח (ישעיה ג"א ו') jergehen. התפרד
החלקים כעשן.

הפועל ענינו ערוב : קָלַח טהור קרש (שמות
ל' ל"ה) vermischen. כי ע"י שחיקה והערוב יתפרדו
החלקים ולא יוכרו כמלח הנמחה.

ההפעל מענין הקל שיטת מלח : וְקָלַח לֹא
הקלחת (יחזקאל מ"ז ד') (ענין מלחים).

מְלָח : שק"ו : נציב קלח (בראשית י"ט כ"ו) : Salz
ברית מלח עולם (במדבר י"ח י"ט) כי הרבר

הגמלה קיים ולא יפסד : ויזרעה מלח (שופטים
ט' מ"ה) דבור מליצי. כי הרבר הגמלה קיים
כן שם העיר חרבה כאלו מלחה שתהא החרבה

קיימת ולא תבנה, או ע"ד : נפירת וקלח שרפה
כל-א-רצה (דברים כ"ט כ"ט) וכמו : ארץ קלחה
ולא תשב (ירמיה י"ו ו') השחתה וערוב. או תאר

לעשב מר שלא יצלח לכל, מן מלח : ארץ מרי
לְקַלְחָה (תהלים ק"ו ל"ד) : salziges, mitthin unfrucht-

bare Land (ומשכנותיו מְלָחָה (איוב ל"ט ו') :
Steppe.

מְלָח בארמית : כען כל קבל דיי-קלח היכלא
מְלָחָא (עזרא ד' י"ד) : weil wir nun das Salz

des Salates essen. הראשון הוא שם קלח והשני
הוא הפעל אכילת המלח.

מְלָח : שת"ז לעשב זר גדל בארץ מלחה וערבה :
הקוסמים מלוח עלי שיה (שם ל' ד') : bitteres

salziges Kraut.

שלם בשווי : רוח קלא מאלה (ירמיה ד'
י"ג) : בקש יבש קלא (נחום א' י') : self, שלם וסנו

לקמור : זקן עם קלא ימים (ירמיה ו' י"א). שלם
ומנו וסרת דיו : קרא אחריו קלא (שם י"ב ו')

אסיפת קשר לדרוף. ודרבני : ובתים קלאים כל-
סוב (דברים ו' י"א) ובס"נ : קלאה עצמית (יחזקאל

ל"ו א') : עצמים בבטן הקלאה (קהלת י"א ה')
שערות : אני קלאה הלכתי (רות א' כ"א) בעשר

ובבנים : וזהשם מן תקרש הקלאה (דברים כ"ב ט')
תאר לתבואה שנתכשלה, או כמו : וְכַלְלָהּ סך

היקב (במדבר כ"ח כ"ט). ענבים מלאים תירוש :
קלאה ודמקד לא תאחד (שמות כ"ב כ"ח) : הבריות

וְהַמְלָאִת (בראשית ט"א ו').

מְלָא : תה"ש : קלא כף נחת (קהלת ד' ו') :
Handvoll, ואמר על כל מרת הארץ : קלא-קומתו

ארצה (ש"א כ"ח כ') : feiner ganzen Sänge nach, כל
ארץ קומתו : וקלא החבל להחיות (ש"ב ה' ב') :

קלו הקנה (יחזקאל מ"א ה') בחסרון אליף. וכמהו
בתלמוד קלא ניפא : כשעור רוח שעררה. ועל

כל מרת הרחב : קלא-רחב ארצך (ישעיה ח' ח').
ועל המרחב : קלא-כל הארץ כבודו (שם ו' ג') : der

Raum, או הוא כנוי לכל הנמצאים הסמלים את
הארץ, כמו : הארץ וקלאה (תהלים כ"ד א') : das

fie fülle : תבל וקלאה (שם ג' י"ב) : ירעם הים
וקלאו (שם ג' י"א) : יקרא עליו קלא רעים (ישעיה

ל"א ד') : Berfammlung, אסיפה : וזרעו יהיה קלא-
המים (בראשית ט"ח י"ט).

מְלָא : שם מקום קרוב לציון כמו מצודה : או
בנה את-המלוא (ש"א ט' כ"ד) ויחזק את

המלוא (ד"ה ב' ל"ב ה') : Citadelle, סוללה תרנום
מליתא. ובס"א בית קלא (שופטים ט' ו') : מ"ב י"ב

כ"א. —

מְלָא : שם"נ לחלל שנתמלא ברבר : קלאת אבן
(שמות כ"ח ט"ז) : die Einfassung, זהב ידיו

בְּקִלְאָתָם (שם שם כ'). ומ"א : יושבת על-מְלָאִת
(ש"ה ה' י"ג), ר"ל מסודרות העינים ביושר כאבן

מלואה במשבצת, לא שקוע ולא בולט.

מְלָאִים : יש תה"ש לאבנים ממוצאות במשבצות :
אבני מְלָאִים (שמות כ"ח ו') : Einfassung :

יש תה"ש לזמן התנוד : מאל המְלָאִים (שם כ"ט

bringen: אמכל וְאֶמְלֹט (שם שם ד'): בהחמרו לא
 וְמִלֹּט (איוב כ') מרב עבי כבודת בשורו ושם ענינו
 לא יכול למלט כי הליכתו כבירה, flüchten
 וזה למירש' כי חמרו הוא בשורו אך
 לפי מה שפירשתי חמור תאר לאצרות והן ענינו
 כמו: וברב חילו לא וְמִלֹּט (תהלים לג י"ו) retten,
 מה שרוצה למלט כלומר לא יועיל. והענין השני
 לידה ופליטת דבר הבלוע: קננה קפון וְמִלֹּט
 (ישעיה לג י"ו) כמו לרצודה כמו בהפעיל:
 והקליטה זכר (ישעיה ס"ו י') brüten, werfen, ge-
 bären, rül תפליט ביציה. כי מלט, פלט נאמרו
 שניהם על הצלה ועל פליטת דבר בלע.
 והפעיל מע': פסח והקליט (שם לא ה')
 retten, befreien, ומע'ב: והקליטה זכר (שם ס"ו י')

gebären, zur Welt bringen כמו הפליטה.
 ההתפעל מע': וְאֶמְלֹטָה בעוד שני (איוב י"ט
 כ') kaum mit meinem Zahnfleisch kam ich davon,
 כי שנינו נשרו. ומע'ב: כיודי אש וְמִלֹּט (שם
 מ"א י"ט) entfleigen, entfliegen
 מְלֹט תאר לטיט מנוכל מחמר וחול: מְלֹט
 במלכן (ירמיה מ"ב מ') Mästel.
 מְלִטָּה שם עצם פרטי (נחמיה ג' ו').

מלך

מְלֹךְ, העתיד וְמִלֹּךְ, מע' דב'ב. הקל עימר ענינו
 ממשלה: כי מלכים וְמִלֹּכָה (שלי ח' מ"ו)
 regieren: הִמְלִיךְ וְהִמְלִיךְ עָלָיו (בראשית לג ח') מצד
 התמנות, ואם משל תמשל, ביד חזקה, וי'ל עוד
 כי המלך הוא ראש המושלים, והמושל תחת יד
 המלך: מְלִיכָה עָלָיו (שופטים ט' י"ד): מְלִיכָה עָלָיו
 (שם ט' ח'): מְלִיכָה עָלָיו (שם ט' י'): בן מְלִיכָה עָלָיו
 כסאו (ירמיה לג כ"א): ועתליה מְלִיכָה על הארץ
 (ש"ב י"א ב').

הנפעל ענינו התייעץ בנפשו על עסק: וְמִלֹּךְ
 לבי עלי ואריבה (נחמיה ח' ד') flü überlegen, einen
 Entschluß fassen ולא אמר הועץ כי נועץ הוא
 באחר. ובתלמוד נקשר עמו מושג חרמה, שמא
 כתב לנרשה וְנִמְלֹךְ bereuen, anderes Sinnes wer-
 den, וכנראה מרבוי נחמיה הוא המלכת הלב על
 עצמו באמין הלב לעשות דבר נכבד, einen festen
 Entschluß fassen.

מְלֹךְ שתי' לתומשי משוט להנהיג את המסנית:
 מְלֹכִים כל חבלי הים (יחזקאל כ"ז כ"ט)
 ויראו המְלֹכִים (יונה א' ה') Schiffbrucht, Ruderer
 ונקראו כן שמערכים עם משויהם בים כמנים
 בבק בקרירה, מן סמלח סהור: אניות הים
 וְמִלֹּכִים (יחזקאל כ"ז מ').

מְלֹכִים שתי' לסמטומי בנדים קרועים: ובלוי
 מְלֹכִים (ירמיה לג י"א) Eumpen, Segen
 בלואי הסחבות וְמִלֹּכִים (שם שם י"ב). ואולי מזה
 והמלח לא המלחת, כי העמט שמעטמים בהם
 הילדים הגולדים בבלוי כתונת נקראו מְלֹכִים,
 Wibel, ועליהם כורכין כריכות וחול, Wibel.

מלט

נְמִלֹּט, העתיד וְנִמְלֹט, מע' דב'ב. הנפעל יש
 ענינו פלטה והצלת נפשו מסכנת נפשות
 שהיה בו כבר, או הנקה והפטר מרעה שלא
 תבוא: נְמִלֹּט עד התסהמהם (שופטים ג' כ"ו) flü
 flüchten, retten, entkommen
 (ש"ב א' ג') entinnen, נצל מכל. מהנה ישראל
 להשאר בחיים ע"י ניסה: הִמְלֵט על-נפשך (בראשית
 י"ט י"ו): ולא וְנִמְלֵט להם פליט (עמוס מ' א'):
 שאלוֹנִים וְנִמְלֵטָה (ירמיה מ"ח י"ט) גם איש נמלטה
 אשה: אִמְלֵטָה נא ואראה את-אחי (ש"ב כ' כ"ט)
 flü losreißen, ר'ל אפרד ואחלץ מעבודת המלך
 במהירות כמו ניסה, וסחר אשוב: גם בחנו אלהים
 וְנִמְלֵטוּ (מלאכי ג' מ"ו) נפרדו מרעה ולא נענשו:
 וזרע צדיקים נְמִלֵט (שלי י"א כ"א) ינקה מרע,
 befreit sein, כי המלט לפעמים כמו החלץ, אשר
 יאמר על היוצא והנצל מרעה ואסון שהיה תקוע
 בו (ע"ש חלץ). ויאמר לפעמים על הנקה מרע
 זה הענש מרם באו בעתיד. כמו: ויפיה בובים לא
 וְנִמְלֵט (שם י"ט ה') entgehen einer Strafe מענש:
 טוב לפני האלהים וְנִמְלֵט ממנה (קהלת ד' כ"ו)
 ינקה שלא יביא למצודה רעה. וכן יבוא על מה
 שאלו: אִמְלֵט אל ארץ פלשתים (ש"ב כ"ז א').
 הפיעל על ב' ענינים: נפשו מְלֵט (יחזקאל לג
 א') retten: מְלִיכָה מִבֶּן פלשתים (ש"ב י"ט י'): אם
 איך מְלִיכָה את-נפשך (ש"ב י"ט י"א): ביום רעה
 וְנִמְלֵטוּ (תהלים מ"א ב'), וענין אחד פריקת משא
 וסבל: לא יכלו מְלֵט משא (ישעיה מ"ו ב') fort-

נופל על הממשלה ועל המושל, ועל מדינות המושל ועל זמנו.

מַמְלָכָה שתי' למדינות מלוכה: חלל ממלכה ושריה (איכה ב' ב') Reich: ערי הממלכה (יהושע י' ב') כמו עיר מלוכה. ושם: להעביר הממלכה (ש"ב ג' י') Regierung: והממלכה נכונה (ס"א ב' ס"ו): ממלכת כהנים (שמות י"ט ו') Reich: Hofetat: ראשית ממלכת (בראשית י"י) Regierung: לכל הממלכות (דברים ג' כ"א): לכל הממלכות הארץ (פ"ב י"ט ס"ו) ומ"א: ממלכות יהויקים (ירמיה כ"ו א') ש"ם.

מַלְכָּה מלכה, מלכה, מלכה בל"ד גם פעם אחת מלכה (עזרא ד' י"ד), בל' ארמית כמו מלך בעברית: מלך מלכא (דניאל ב' ל"ז) ונאמר על מלך בבל, כמו (בעזרא ד' י"ב) על ארתחשטתא מלך פרס. (דניאל ד' י"ז): מלכין, ור"ל ממלכות Königreiche.

מַלְכָּה בארמית כמו בעברית (דניאל ה' י"ב). מלכה שם אשת נחור, בת הדין (בראשית י"א כ"ט). מלכותא, מלכותא, ענינו בארמית ממשלה ומלכות (דניאל ב' ס"ה) ד' כ"ג, עזרא ד' כ"ד, ו' ס"ו).

מַלְכָּה ענינו עצה בארמית: מלכי ישע' עלך (דניאל ד' כ"ד), mein Rath.

מַלְכִּיָּאל, מלכיא (או מלכיהו), שמות ע"ם. מלכי צדק שם התואר מלך שלם, הוא ירושלם. כהן לאל עליון (בראשית י"ד י"ח) ונמצא שם תאר הזה גם למלך דוד (תהלים ק"ד). מלכירם ש"ם. - מלכישוע, שם אחד מבני המלך שאול (ש"א י"ד ס"ט, ל"א ב') ונפרד לשני מלות: מלכישוע 'ד"ה א' ח' ל"ג, ס' ל"ט).

מַלְכָּם (נדרף עם מלך, מלכם) שם אליל עמון ומואב (ירמיה ס"ט א', ב') גם נמצא שם איש מלכם (ד"ה א' ח' ס').

מלל

מַלְלָל, רק בעתיד יפל, יפלו פע"ז. רב"ב הקל ענינו שדוקה ודוקע ברנל: מלל ברנל (פסלי ו' י"ג) scharren, reiben, משמש ברנל זה בזה, והוא סימן ערמה. ובתל' נמצא יוצא: מללל

ההפעיל יוצא והוא שימת מלך: לא-מלך איש hulbigen, Ginen zum König einfügen: ומלכו את-אבימלך (שופטים ט' ט'): המלכתי את-שאול (ש"א ט"ו י"א) בחירה להיות מושם למלך: המלכו ולא מבני (יהושע ח' ד') sie machen Könige ohne mein Wissen: ומלכו שנית לשלמה (ד"ה א' כ"ט כ"ב).

ההפעל: אשר המלך על מלכות (דניאל א' ט'). **מַלְכָּה** שתי': מלך-שנער (בראשית י"ד א') König, Regent: מלך לשדה נעבד (קהל ה' ח') (ע"ש יתר): מלך עתיד לכיור (איוב ט"ו כ"ד) (ע"ש כדר): ומלכים מסך יצאו (בראשית י"ז ו') למלכינו לשדנו (דניאל ט' ח'): ואת כל-מלכיהם לבר (יהושע י"א י"ז). המלך והמלכה (אסתר ו' ד'): ששים המה מלכות (ס"ה ו' ח') למחות מלכין (פסלי ל"א ג').

מַלְכָּה שם אליל בני עמון: ולמלך שקון בני עמון (ס"א י"א ו') Moloch, גם בלשונות העמים, ובמ"א: ולמלכם אלהי בני-עמון (שם ס' ל"ט).

מַלְכָּה שם"נ: את דבר המלוכה (ש"א י' ט') מלכות, Regierung, Regenschaft, Königtum ות"הש: עיר המלוכה (ש"ב כ"ו): תעשה מלוכה (ס"א כ"א ו') regieren: כמא המלוכה (ס"א א' ס"ו) מורע המלוכה (ירמיה ס"א א').

מַלְכָּת שתי': למלכת השמים (ירמיה ד' י"ח). תאר לשמש אשר נבראה לממשלת היום, Himmelstönigin. ולדעת החוקרים חדשים מקורב באו מלכת השמים כמו עשתרת כנני לירה, והיא עבדת אור נונה (Venus) אשר עבדו העמים הקדמונים. ובקצת כתבי יד, נמלא מלכת במלוא: מלאכת, ור"ל עבדת השמים וכל צבאם.

מַלְכָּת שתי': עד מלך ושר מלכות פרס (דניאל י' י"ג) Reich, יחס משפחה המלוכה. ושית למדינה: בכל-מלכות אחשוורוש (אסתר ג' ו'). ושם למלוכה: הגעת למלכות (שם ד' י"ד) Regierun, königliche Würde: מלכותך מלכות כל-עולמים (תהלים קמ"ה י"ג): כתר מלכות (אסתר ב' י"ז): לבוש מלכות (שם ו' ח'): הדר מלכות (דניאל י"א כ') והרבו: ארבע מלכיות (שם ח' כ"ג) כי הוא

מְלִילָה שת'נ לשבלים יבשים עומדים להפוך:
וקמטת קלילות (דברים כ"ג כ"ז) *taedene*
Hehren.

אֶמְלֵל ת'הש לדעתי מזה לעץ או ענף או פרי
שיבש ליחותו ושם למלל: הוביש תירש
אֶמְלֵל יצרה (ויאל א' י') *welfen*, נרדף עם הוביש.
ועצהש: אֶמְלֵל יולדת השבעה (ימיה ס"ו ט')
welfen, כעץ יבש שלא ישא עוד פרי: ורבת בנים
אֶמְלֵל (ש"א ב' ה'), ומ"א: היהודים האֶמְלֵלִים
(נחמיה ב' ב'), יבש כהם וליחותם. ועד"ו: כי אֶמְלֵל
אני (תהלים ו' ב'). ואע"פ שהבאתיו בשרש אמל,
זה יותר נכון ומתישב. או הם ב' שרשים לע"א.
(המולה בשם המל).

מלץ

נְמַלֵּץ פ"ע, בנינו נפעל, ענינו אמרים נעים
וערבים לשמע: מה נמלצו לחכי אמרתך
(תהלים ק"ט ק"ג) *angenehm, fällig*, כמו נמצאו.
מְלִיצִין או מְלִיצִין ע"ם גביר תאר לנעים לשון יודע
להנעים דבריו בכתב ולשון: במלציו שרי
בבל (יר"ה ב' ל"ב לא) *Boletrner, Dichter*, וכן
נקרא מעריך הדין מלצין: ומלציו פשעו בי (ישעיה
ט"ג כ"א) *Sachwalter, Vertheiliger*, והשם: מְלִיצִיה,
Empfehlungsschreiben, שכתובה בנעימת לשון.
וע"ש לץ כי שניהם קרובים בהוראתם.
מְלִיצֵר שת"ז לסמנה לחלק מנות המלך: ויהי
המְלִיצֵר נושא-מפתחם (דניאל א' ט"ו)
Kellermelßer, Speisemeißer.

מלק

מְלַק פעל יוצא, בנינו קל ענינו עריפת ראש
העוף בצמרון סמול ערסו: ומלק את ראשו
(ויקרא א' ט"ו) *einfleiden*, הוא עריסה בלי שבידת
העורף (ע"ש מול).
מִמְלָא שם איש אמורי בעל בית אברם (בראשי'
י"ד י"ט) ועל שמו נקרא מקום יער צומח
עצים: אלוני ממלא (שם י"ג י"ח), גם נזכר ממלא
לבו במובן המקום אלוני ממלא (שם כ"ג י"ז י"ט,
ל"ה כ"ח).

מלילות, שהיקת שבלים יבשים. נאמר על דבר
הנמל ותפרך ביד מ'בשו.

הנפעל ענינו כמישה מיובש ותפרך: ומפעל
יפל קצירו (איוב י"ח ט"ו) *abgemähet*, כציוץ יצא
(יחזקאל ט"ז י"ד ב'): כחציר מדה יקלו (תהלים ל"ו
ב'): וכראש שבלת יקלו (איוב כ"ד כ"ד) *und werden wie Hehren abgemähten*, ע"ש נמל, מל.
הפועל עב"מ, מ"ש עד"ש, ענינו דבור: מי
קלל לאברהם (בראשית כ"א י') *versprechen, aufagen*, שפתי ברר קללו (איוב ל"ג ב'), באור דבור מבורר:
עראן קמלל-אלה (שם ח' ב') *mit Zuverlässigkeit* (תהלים ק"ו
etwas beschaupten, מי קלל נבורות ה' (תהלים ק"ו
ב') *ganz bestimmt aussprechen*, כי מלל דבור מחלט
בבורר או לגזור דבר יקר או נפלא, ולכן יוש הברל
בעו ובין אמר, דבר, כי אלו ישתמשו ב"כ על
המחשבה, אבל מלל לא יאמר כ"א על התצאת
הדבור במבטא, לגזור הדבר בבורר נמור, ומ"ש
עד מרובעים מענין הקל: לשרב ומלל ויבש (שם
צ' ו') *gerieben*, והענין ימלל המולל לאחר שיבש.
או מולל בעצמו מדה יובש הליחות, *welfen*,
ההתפעל: כמו וממלל (שם ג"ח ח') *flüß ger-*
reiben lassen, כי כאשר הסבה הנורמת בנושא
בעצמו אף שאינו הפועל ולא סבה פועלת רק פועל
יבוא ע"ד התפעל, כמו מתבוססת ברמך: ומ"י
מלת קמו עיין מו, שענינו בזמן מועט כאן ותמללה,
נוחים הם שירסקו.

מְלָה שם מ"נ לדבור: כי אין מְלָה בלשוני (תהלים
קל"ט ד') *Wort*, ומלתי על-לשוני (ש"ב כ"ג
ב') ואורי להם למְלָה (איוב ל' ט') *Spottwort, We-*
erebe, Schmäß, כולל מאמר שלם גזור, ודרכיו:
כי מלתי מלים (שם ל"ב י"ח): ועצור במלצין מי ויכל
(שם ד' ד'): קנציו למלצין (שם י"ח ב'): במלצין בלי-
דעת (שם ל"ח ב'): כי יבוז לשכל מלצ' (משלי כ"ג
ט'): ובקצה תבל מלִיקֵהם (תהלים י"ט ה'), כי המלה
הזאת נהוגה רק במליצה, ומשתמש או לרבו
המלגת דבריו דעת, *wichtiges Gesetzwort*, או להמלגת
רבו דברי הוללות, *Schmäß*, ועל א' מב' אופנים
תמצאנו בכ"מ שהוא, ונכר מתוך הענין.

מְלָל בארמית בבנין פעל כמו בעברית (דניאל ו'
ח', י"א, כ' כ"ה). — קלל שם עצם פריטי
(נחמיה י"ב ל"ו), קלותי שיע' (יר"ה א' כ"ה ד', כ"ו).

מן

מן מלת החס, להורות גבול ההצט שממנו התחלת הפעולה, אם בחומר, או במקום או בזמן. ויש ענינו מקצת ויש ענינו כלל: מן ההבדלה מן הדבר וכן הצאן תביאו את קרבנכם. (ויקרא א' ב'), חס, בחסר. והוא במקצת, כי הענין ממין הזה תהיה: המן העץ אשר צויתך (בראשית ב' יא): מן התבלת וכן הארנמן (שמות כ"ה ז') אש, מכל התכלת שהביאו: ואר יעלה מן הארץ (בראשית ב' י') אש, במקום: ותצא מן המקום נרות א' י': מן קדוהים והוא (יחזקאל ל"ב ב'), בזמן. ויש לסימן התחלת הגבול: מן הים הגדול (במדבר ל"ד ו'). ויש להורות יתרון: גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון (דניאל ב' ט') mehr als, ובתוספת למ'ד בראש: למן עולם ועד עולם (ירמ' י' ז'): למן היום הוסדה (שמות ט' י"ח). ובתוספת יו"ד בשוף: מני אפרים (שופטים ה' י"ד): מני סכיר (שם שם י"ד), ובסמיכות: מן היכלי שן מני שמחוד (תהלים ט"ט ט'): מורי מן הדרך הונו מן הארח (ישעיה ל' י"א), בצירי, ובב' התוספת: למני אשר (פסלם ו' י"ב), ובכנוי יו"ד: מה מני יהלך (איוב ט"ו ו'): שעו מני ישעיה כ"ב ד'), ובכנוי נסתר: שמן מנה (איוב ד' י"ב), לרבים נסתרים: ומנום אבד מקהם (שם י"א ב'). ולד"ק מזה: מאיבים מנהו (תהלים ס"ח כ"ד) וכן ישתמש המלך רנהו במליצתו בשירי תפארת: שנה זה לא חסא הקפיד צו מנהו. (ע"ש מנהו). ובא מרכב: ישו לארץ מנהו (איוב ט"ו כ"ט) כמו מן להם לדיק (ע"ש נלה) וחברו בכנויים בתוספת מ"ם על מ"ם כמו מנהו מנהו (ע"ין תל"ע מ' קנהו). וגם שמוש אות מ"ם שם מ' שני').

מן, מני מנה, מנה, מנהו בארמית, כמו מן עם הכנעיים בעברית.
מנים שם כלי זמר לא נודע מה הוא: מנים מנים וענת (תהלים ק"ב ג').

מנה

מנה, העתיד ומנה, מ"ה גבי, הקל ענינו מספר והגבלת שעור מכוון והוספה: מי מנה עפר יעקב (במדבר כ"ג י') zählen, מנה מספר לכוכבים (תהלים ס"ו ד') bestimmen, מזמין ומכין שעור

ידוע: ומכין אתכם לחרב (ישעיה ס"ח י"ב), אומין: מנה את ישראל (ש"ב כ"ד א') ablen: לקנות ימינו כן הודע (תהלים ל' י"ב), הודע לנו לדעת כן קצור מספר ימינו, bestimmt die Zahl wissen, ואתה תמנה לך חיל (מ"א כ' כ"ח) vollständig machen, תמסור ותכין לדעות מוסר בשלמות כמספר הנמשל, כי הוא כולל מספר מושער והוספה בשלמות שלא יחסר השעור.

הנפשל: ואת משעים נמנה (ישעיה ג' י"ב) gehalten sein, נחשב. כאשר היו מונים פושעים היו מונים גם אותי עמדם, כי שרש חשב יבוא על ב' הענינים האלה. ר"ל על המספר ועל הדמיון: וחסרון לא יוכל להקנות (קהלת א' ט"ו) ergängt werden, להוות נשלם הסגין החסר, ע"ד ואתה תמנה לך חיל: ולא יקנו מרב נ"ה ב' ה' י"א, לא יוכל לתת שעור מכוון שלהם.

הפעל ענינו הוספת שעור מכוון בקביעות לענין ידוע, או פקידות והתמנות: ולילות עמל מנהלי (איוב ד' ג') bestimmen, gutstellen, אשר מנה את מאכלכם (דניאל א' י') anordnen, bestimmen, קובע דבר ידוע בשעור מנבל לפרנסה: מאיבים מנהו (תהלים ס"ח כ"ד), מי מנה מאכל כלביו מדם אויביהם: אשר מנה שר המיסיים (דניאל א' י"א) וכן ה' דג גדול (יזנה ב' א'), המקיד להיות מוזמן לכך: וכן להם המלך (דניאל א' ה'), ומ"ש פקידות: ומהם מקנים עליהם (ד"ה א' ט') מ' כ"ט, מפקדים ומינים למשמרת, befehlen, in ein Amt setzen, ויפקד תרגם ומני, ויפקד אותם תרגם ומנא יתהון: חסד ואמת מן יצארהו (תהלים ס"א ח'), ר"ל מנה חסד ואמת לנצור. וחכם נכרי אחד יפתור כי מן הערת הסופר הקרמון אשר כתב בצד הגליון כי מלת יצארהו הוא מלא נון (מ''). והסופר המאוחד הביא מלת מן אל תוך הפסוק. ואם הפירוש הזה מחודד, לנו בני ישראל אין חלק בו. ובתל"מ אמר להם המנה, המפקד בקביעות על דבר ידוע, כי גם פקד ישתמש לענין מספר ולענין מני שרות ושררה.

מנה, או מנה בלשון ארמית ענינו מספר והגבלת הסגין בשעור מכוון: מנה מנה תקל ופרסין (דניאל ה' כ"ו). ובבנין פועל מני שם ב' כ"ד ט"ט, ג' י"ב, עורא ד' כ"ח zählen.

ולקרבן נדבה הבאה לה' מקמח ביהוד: מקנה לה' (בראשית ד' ג') *Doff*: מקנה לעש (שם ל"ב י"ד) *Offend, Offense*: לעברים נשאי מקנה ש"ב ח' ג' *Offend*: פגמים מקנה (נ"א ח' א'): מקנה ושיבו (תהי' ע"ב י'). וביחוד על קרבן ה' הבאה מסלת: כי תקריב קרבן מקנה לה' (ויקרא כ' א') *Offense*: ויהי בעלות הפגמה (ס"ב ג' ג'): עד למקנת ערב (ש"א ט' ד'), לעת עלות הפגמה בערב: ולקחת מקנתי (בראשית ל"ג י'): ומקנתה ומסכיהם (במדבר כ"ט י"א), כל הבא מסלת נקרא בכלל מנחה וממשקה נסכים. והרבו בתל' מקנחות. ונ"ל כי גם בערבי נקרא תקרבות דחון מאניה. ועשו' נקראו בערבי הלוחות, הנתינים בהתחדש השנה לדחון: אלקנה, והושאל שם גם כן באשכנזי. כמו אלקו'ע מן אל קבה בערבי. כי אל בערבי במקום ה'א ידיעה בערבית.

מקנח שם ע"פ, לאבי שמשון הנזכר (שופטים י"ג ב').

מקנח שם מלך בישראל (ס"ב ט"ו י"ז — כ"ט). מקנ' שם מקום ארץ (וי"ט ג'א ג"ז), ולדעת קצת המפרשים הוא כנוי לחלק ארץ אורש, כי אורש נזכר בלעדי זה.

מנע

מנע, העתיד ימנע, תמנע, מ"ה, בב"ב. הקל ענינו נדחק עם חשך, חדל, עצר, ונפול תמיד על ב' שמות האחד הוא הדבר אשר הנושא חדל וחשך מעשות או מתת אותו, וקשורו ראוי ביחס הפעול, והב' הנוק אשר ממנו חדל וקשורו ביחס שממנו, ויאמר על מניעת התחלת הדבור, ועל ההפסק אחר ההתחלה. ומ"ש מניעת התחלת הפעולה: אשר קנע מסך פרידבטן (בראשית ל' ב') *verweigen, verfeigen, abhalten*: אשר קנעני מהדע אתך (ש"א כ"ה ל"ד) *abhalten, nicht zulassen*: קנעך ה' מכבוד (במדבר כ"ד י"א), וכן יכול לומר מנע ה' מסך כבוד: לא־קנעני את־לבי מכל שמחה נקלה ב' (י') *verweigen*: כמו לא מנעתי כל שמחה מלבי, כי אודי הוא מי נפרד ממי: קנע רגלך מנתיבתם (משלי א' ט"ו): א־קנענו מהפץ דלים (איוב ל"א ט"ו), חמר מעשות חפץ, *eine Bitte abfragen*, כמו: ולא קנעני ממנו (ש"א כ' ד') *verfeigen, ver-*

מן שתני לאדחת מזון מוכן וקבוע: איש אל אחיו מן הוא (שמות ט"ז ט') *soß, Speife*: ומקנ' לא־מנעת משהם (נחמיה ט' כ'), וי"ם כי הוא ע"ש השאלה, מאן הוא בארמית ומצרי, *man*, כמו מה בעברי.

מקנה שות' לחלוק ומתנה קמבה. במדה מוטן לזמן לאות אהבה ודוּבָה, כנדוע ממעשה אלקנה ודגנה, ומעשה שמואל ושאל ודגנה: ולדגה יתן מקנה אדנת (ש"א א' ה') *Speß, Gab, Portion*: תנח את־המקנה ושם מ' כ"ט, ורבו אצל מאכל: קנת־שרץ (ישיה י"ג כ"ח): ובקמן: קנת כוסם (תהלים י"א י'): ושלוה קנות נחמיה ח' י'): ואת מקנתי (אסתר ב' ט'): קנאות התורה (נחמיה י"ב ט"ד). ר"ל המנות הקצובות בתורה לכהנים: כי קניות הלויים שם י"ג י'.

מקנה שות' למדת משקל מנה: המקנה יהיה לכם (יהושע ט"ה י"ב): שלשת מקנים זהב (ש"א י' י"ב). המנה הוא מנחה שקלי זהב, ובתל' מנה ומנחים שהם ק' שקלים או זה או דר, וכן מנת רבילה כי המסבע לפי המשקל. כי ק' שקלים משקל לישראל מנה.

מקנים ת"הם, כמו מעם, רגלים: והחליף את משכרתי עשרת מקנים (בראשית ל"א י') *Real*. השכר הקבוע. ר"ל י' פעמים מניית לי שכר קבוע והחלפת אותו, וזהו ההבדל שבינו ובין פעמים, רגלים, כי אלו מורים מספר לבר, וזה כולל ג"כ קביעות שכר מנבל. מקנ' ענינו מספר (עזרא ו' י"ו) וגם בתל' השם מקנ' למספר ידוע ומנבל, *bestimmte Anzahl*.

מקני שם כוכב או מול, *Begehungs, Schicksal*, והוא שם לאיל אשר עברו עובדי האלילים בבבל, ולו ולאיליל אחד ושמו גר ערכו שלחן פנאל. וקרוי לאסת הוא כי מני הוא הכוכב התצלחה בשם נה *Venus* אשר הוכיחו הכשדים וחברי שמים, ושמוהו למשנה בכחו ובמשטרו אל אליל התצלחה השני בשם גר, *Jupiter*: המסללים לקני ממסך (ישעיה ס"ה י"א).

מנה

מקנה שות' למנה יפה שנותנים למחלים דרך כבוד לרצוי פנים ולנשיאות חן בכלל.

weigern, ומ'ש הפסק אחר התחלה: ומנך לא-
מנעך ממיהם (נחמיה ט' כ') entziehen, aufhören
הסרה והפסק אחר התחלה: מנעי קלך
מבכי (ירמיה ל"א ט"ז) aufhören lassen: מנעי דגלך
מיהא (שם ב' כ"ה): אל תמנע מעד מוסר (משלי
כ"ג י"ט), תמדי, כי העון אשר עשה כאלו חפץ
ומבקש המוסר. ואם אינו מענישו, כאלו מנע חפץ
ממבקש: אל תמנע ממני במסר אמות (שם ל' ד'),
אל תמסיק עד אשר אמות, ויש בענינו הבחדה
והעלמה: אנדי לכם לארצקנע סכם דבר (ירמיה
ט"ב ד') verhehlen: וימנענה בתוך חבו (איוב כ' י"ט).
הנמנעל: כי נמנע מבית אלהיכם (ויאל א' י"ט),
נמסך: וימנעו רבבים (ירמיה ג' כ'): אל-נא תמנע
(במדבר כ"ב ט"ז) sich abhalten lassen: ויש הברל מה
בין חשך ומנע, חשך יאמר אף בדבר שאין וולתו
חפץ או צריך לו, ומנע יאמר רק בדבר שזולתו
בקש או צריך לו.

מנ

מנזר שת'ז ליתר הארג: וזך חניתו קמנזר אורנים
(ש"א י"ז ד') Mönche-Baum, והנה השרש הזה
קרוב בהוראתו גם כלשון מורסי וערב: רק שבלשון
עברית מוצאו והוראתו הראשית הוא משרש ניר,
Gesenius שרש קנור. flügen, urbar machen
ספר המלים להחכם
שדש קנור.

מנשה שש"א א לבן יוסף בן יעקב, אשר
העמידו יעקב בתור המעלה כראובן
ושמעון באמרו: אפרים ומנשה כראובן ושמעון
יהיו לי. (בראשית ט"ה ה'). ומזה: בתואר השם
מנשי (דברים ד' ט"ז). (ב נזכר שם זה כשופט י"ה
ל'). שם מלך יהודה מנשה בן חזקיה, אשר
עבד אלהי נכר ובגולה הלך ימים רבים (ט"ב כ"א
א' — י"ח). גם (בעזרא י' ל'), נזכר שם מנשה.

מסה

מסיה מעל יוצא, בנינו הפעיל ענינו התכרה:
ישלח דברו (תהלים קמ"ז י"ח) schmel-
zen: ערש אסקה (שם ו' י') nezen, feuchten
הרטיבה: נתקם כעש חמדי (שם ל"ב י"ב) dann
machst du verschwinden, der Wolle gleich, seine Herr-
lichkeit, כללה ונמס: הקסו את-לב העם גחושע

מסך

מסך מעל יוצא, בנינו קל ענינו ערב ומיונה: ה'
מסך בקרבה (ישעיה י"ט י"ד) gießen, mengen
מסך: מסכה יונה (משלי מ' כ'): ושקו בבכו
מסכתי נהלים קב י'.
מסך תהש: ויין חמר מלא מסך (שם ע"ה ט'),
יין מסך: ובתוספת מ"ם: לחזק מסךך
(משלי כ"ג ל'): והממלאים למני מסךך (ישעיה ל"ה
י"א) Elbation. (ע' נסך).

מסס

מסס מעל עומד ויוצא, נביב. הקל ענינו המסה
ושחיקה: מסס נוסם (ישעיה י' יח) auflösen
schwinden. ע"ש נסם, סס. ומהו נקרא בתל קיבה
המוחן את המאכל יחסם ובית הכוסת, Magen.
הנפעל העתיד יקם, יקפו, ענינו נמיחה: וחס
השמש נתקם (שמות ט"ז כ"א) aufschmelzen.
קתקם דונג מפני-אש (תהלים ס"ה כ'): ונתקפו
הרים מרעם (ישעיה ל"ד כ'). עצה"ם: וישם
לבב-העם ויהי למים (יהושע ו' ה'). עצה"ש,
רבות לב ומרד: ונתקפו אסוריו (שופטים ט"ז י"ד) auf-
lösen, ובאלף ת' אות הכפול: ונתקפו כמו מים
(תהלים נ"ח ה'): עזרי רגע ונתקם (איוב ו' ח'), ולהיטך:
כל המלאכה נמבדה ונתקם (ש"א ט"ז ט'). ת' נמאם.
ההפעיל: אחינו הקסו את-לבבנו (דברים א'
כ"ה) verzagt machen

מס תאר למסאם ובוזה בדבר: לקם מרעוה חסר
ויראת שדי יעזב (איוב ו' י"ד). כל המפרשים
נדרקו בפי' המקרא הקשה הזה, ועד כונתו
קרא על נפשו מס דרך קריאת תימה, האם אין
עזרה לאיש אשר ימאם לבקש מרעוה חסר? כאמרו
אח"כ, האם אמרתי הבו לי ומכחכם שחזו בעדי.
אך על יראת שדי יעזוב כמו עליך יעזוב חלכה,
ר"ל בטוח בצדקתו לסמוך עליה, כי אחי בגד בי,
או לאיש אשר נמנע לו מרעוה חסר, וגם יראת
שדי יעזב אותו, כלומר גם צדקתו לא יעזול.
והוא פ' לסה שאמר, האם אין עזרתו בי, ומסיק
לבאי דבריו אחי בגדו ע'.

מס **שם תאר למבם ועברות:** ויהי לשם עובר (בראשית ט"ו ט"ז) **Aribut**: היתה לשם (איכה א' א'): ורמיה תהיה לשם (משלי י"ב כ"ד) **bienßbar**, **unterwürfig**, וסוד הרבוי: ושימו עליו שרי מסים (שמות א' י"א) **Großdienst**, עבדות הגוף אשר יעבדו הדללים לשריהם במקום המם.

מסר **שם:** ענינו נמיסה וכליון מעט מעט: למפת נקים ולענ (איוב ט' י"ג) **der Untergang, dahin-** (אשר נמס נקי, ולענ עליו. **schwinden, Verwerfung**) **מספה** שם מקום במדבר (שמות י"ז י"ג) **דרים** ו' מ"ו ט' כ"ג): **אשר נפיתו קמסה תריבהו על מי מריבה** (דברים ל"ג ח').

מספה **ת"הש** ענינו שעור ומספר למי ערך הראוי: **קפת** נרבת ירך (דברים מ"ו י') **nach Wer-** **hältnis, Maßgabe**, כי גם מס ענינו מסמ הגותן למי ערך אשר תשיג יד הגותן אם מעט ואם רב, כמו איש כמתנת ידו ככרכתו.

מסמים **תאר** לגוף נמסה וגמס: **באש:** כקרה אש **הקמים** (ישעיה ס"ד א') **flüßiges**, ובא נוח ת' דגש כי ראוי הקמים.

תמם שם מ"ז ע"ם תבל: **שבולל** הקם יהולך (תהלים נ"ח ט') **schmelzen, fließend**.

מסר

מסר **פעל** יוצא, בב"ב. **הקל** ענינו נתינת דבר ברשות וזולתו: **למסר** מעל (במדבר ל"א מ"ו) **überliefern**, מסרו הבנות נפשותן ברשות ישראל והמקורם לדעות בה מעל. ובתל' נמצא זה המעל הרבה על מסירת הגוש. ראשונים היו מסרים עצמם על קדושת השם, הפקירו חייהם. והוא ע"ד שיאמר בעברי חרף נפשו למות, שם נפשו בכפו. וכל שימת דבר ברשות וזולתו תרגם מסר. ובמשנה ומסרה ליהושע, שאינו על נתינה מיד ליד כי אם מסירות הדינים בדתו, וכן יאמר 'מסר מודעה מגלה דעתו ברשות אחר.

הנמסל: ומסרו מאלפי ישראל (שם שם ה') **herausgehoben, überliefert werden**, והשם: ***מסר** הוא המלשין הולך רכיל, ומסבב למסור נפש וזולתו או סמנו ברשות אחר, **De-** **Denunciation, anünciant, Angeber**, ומהו השם 'מסירה'.

מעד

קעד, **העתיד** **קעד**, **פעל**, בב"ב. **הקל** ענינו מסו רגל לנפול: **ולא קעדו קרסלי** (ש"ב כ"ב ל"ו) **wanken, gleiten**: נכון למעדי רגל (איוב י"ב ה'). **פירושו** בשרש למר: **לא תקעדו** אשריו (תהלים ל"ו ל"א).

ההפעיל יוצא: ומתניהם תמיד הקעד (שם ס"ט כ"ד) **wanken, gleiten lassen**: ורגל מועדת (משלי כ"ה י"ט) **ein wankender Fuß**, בהפך אותיות. וכן: **והקעדו להם כל מתנים** (יהואל כ"ט ו').

מעדי, **קעדו** שמות ע"ם (עזרא י' ל"ה, נחמיה י"ב ח'): ותחת קעדוה (שם שם י"ח) **מועדוה**.

מעה

קעים שם הדקים אשר בקרב: ויהי יונה קעני הדנה (יונה כ' א') **Engeweibe, Dürre**: קעני אמי (ישעיה ס"ט א') **Blutteselb**: וקעי המו לו (ש"ה ח' ד') **Änneres**: העוד לי בנימ קעני (רות א' י"א): **קעניך** יסדרו (בראשית כ"ה כ"ט): **תאצא קעניך** **קענותו** (ישעיה מ"ח י"ט). בתוך וקרב הים שהוא החול כמו המעים בבב"ב. כי מעים נאמר על הדקים במרט ועל כל איברים הפנימים בכלל, על הלב והריאה והכבד וקרב והקיבה והבטן: **קעני עשת** שן (ש"ה ד' י"ד) **fein Körperbau**, הוא כנוי לתמונת וכלל הגוף.

קעני בארמית כמו מעיו עשת שן כנוי לתמונת וכלל הגוף (דניאל ב' ל"ב).

קעון שם עיר בנחלת מטה יהודה, קרוב לכרמל (יהושע מ"ו כ"ה). ומהו: **קעון קעון** (ש"א כ"ג כ"ד כ"ה) (ולעדות החכם רובינזון בספרו: **Palestine** 2, 422 נקרא המקום הזה עוד היום **Omain**). גם נקראת משפחת אמה ידועה קעון (שמואל י' י"א) ובמקום אחר בס"ד קעונים. והבתיב: קעונים ד"ה א' ד' מ"א, ד"ה כ' כ"ו ד'. ועוד היום שם עיר בסלע ערב נקרא **Maan**. - גם שם איש נקרא קעון ד"ה א' ב' מ"ה).

מעם

מָעַט, העתיד יקָעט, מע'ל, נב'ב, הקל עומד, יש בלתי מורה שני או תנועה זולתי היות הדבר כפחות ונרעון אם בכמות או באיכות: ולפי קעט השנים (ויקרא כ"ה ט"ו) *eine geringe Anzahl*; ואם יקָעט הבית מהיות משה (שמות י"ב ד'), שעורו אם יהיה מספר אנשי הבית פחות מכדי אכילת שה: אִל־יָקַעַט למניח את כל (נחמיה ט' ל"ב) *gering geachtet sein*, באיכות. ויש מורה שני ר"ל הולך ופחות: הון מהבל יקָעט (משלי י"ג א'), *abnehmen*, ויקָעטו וישורו (תהלים ק"ז ל"ט) *weniger werden*, *vermindern*.

הסועל נ"כ עומד: ובסלי המחנות כי קָעטו (קהלת י"ב ג') *vermindert werden*, ובתל' יוצא: ר' יהודה אומר יקָעט, *abnehmen, niedrig machen*. כמו ישמיל. לא בא אלא יקָעט, *zu vermindern, auszufließen*.

ההפעיל יוצא: והקָעטוה אתכם (ויקרא כ"ו כ"ב) *vermindern*; והקָעטתים לבלתי רדות (יחזקאל כ"ה ט"ז) *herabsetzen*, ולפעמים בא במקום תה' והפעל נסתר בו כמשפט הלשון: הקָעטו אסף (במדבר י"א ל"ב) *bei am wenigsten einsammelte*, שעורו הממעיט לאסוף, או האוסף מעט מכל: כלים רקים אִל־תִּקָּעְטוּ (מ"ב ד' ג'), להביא: תִּקָּעְטוּ מקנתו (ויקרא כ"ה ט"ו), לתת כסף מקנתו: והדל לא ימָעִט (שמות ל' ט"ז) לא יתן מעט מעשיר: ומאת המעט תִּקָּעְטוּ (במדבר ל"ה ח'), תקדו פחות.

מָעַט תואר השם או תואר הפעל, על פחות בכמות או במקום או בזמן: *ein wenig* (ד' ח') *geringe Anzahl*; זה שבתה הבית קָעט (ירמ' ב' ד'), בזמן: הלא יקָעט ימי (איוב י' כ'), כמנהג תה'ם, שאינו שומר המין והמספר: ותחסדרו קָעט מאלהים (תהלים ח' י'), במעלה וחשיבות: עוד קָעט וסקלוני (שמות י"ז ד'), חסר מעט זמן, *es fehlt nicht viel*; ועוד קָעט ואין רשע (תהלים ל"ז י'), מעט זמן המתן: דוד עבר קָעט מהראש (ש"ב ט"ז א') במקום: קָעט קָעט אגרשנו (שמות כ"ג ל') *nach und nach*, פעם אחר פעם. ובה'א התימה הוא היות מעט, ר"ל רב מדי, כמו לא רי: הקָעט קחתך את איש (בראשית ל' ט"ו) *nicht genug; ist es etwa noch zu wenig*.

הקָעט מבם (במדבר ט"ז ט'): הקָעט־לנו את־שֶׁן (יהושע כ"ב י"ח): הקָעט מתנותיך (יחזקאל ט"ו כ') יורה הפחות שבכל: כי אתם הקָעט (דברים ז' י') *geringste, Wenigste*, ובב' מעושים: קָעט מועד (ישעיה ט"ז יד'), ובכ"ף השמוש לשער, ענינו קרוב היה להיות, ולא יבוא כ"א על דבר שהיה קרוב להיות בעתיד ולא היה: קָעט שכב אחד העם (בראשית כ"ו י') *beinahe, wie leicht hätte es geschehen*; קָעט נסיו רנלי (תהלים ע"ג כ') *können*; שכנה דומה נפשי (שם צ"ד י"ח) *fiel*, או שיבוא על תכיפות פעולה על פעולה בזמן קצר מאוד: קָעט שעברתי (ש"ה ג' ד') *Raum*, או לא כלה זמן מעט והיה: קָעט היותי בכל־דע (משלי ה' יד') *wie schnell, wie geschwind wäre*; האיש הזה היה בביתי כמעט שלש שנים, במקום קרוב למלאת ג' שנים או כשלש שנים: כי הוא טעות בהנות הלשון כי לא נמצא על דבר שהיה לאופן הזה, כי אם על דבר שהיה קרוב להיות: קָעט ישאני עשני (איוב ל"ב כ"ב) *wie geschwind*; קָעט איביהם אכנוע (תהלים פ"א ט"ח), הכ"ף לאמת, *balb, geschwind*; חבי קָעט רגע (ישעיה כ"ו כ'), כ"ף הדמיון ר"ל זמן מעט קָעט: קָעט קט (יחזקאל ט"ז ט"ו); שְׂרִיד קָעט (ישעיה א' ט'), בכמות: לב רשעים קָעט (משלי י" כ'), אין דבריו מבוררים, אבל כאשר ינודו לו המבורר יאמר כמעט ידעתה, *beinahe hätte ich es gewußt*; קָעט יעבר עבדך (ש"א י"ט ל"ז), והתאר: ומאת הקָעט תמַעֲטוּ (במדבר ל"ה ח'), ודרכו: ידו ימיו קָעטוּם (תהלים ק"ט ח'): יהו דבר־ך קָעטוּם (קהלת ה' א').

מָעַט ענינו לשישה ומרובה: קָעט לטבח (יחזקאל כ"א כ') *glatt geschliffen*, והוא נרדף עם ש' מרס. בחלוקה אותיות אחהע"ר.

מָעַט שם ע"פ (נחמיה י"ב ל"ח).

מעך

מָעַךְ פעל יוצא, כב"ב. הקל ענינו כבישה ולחיצה ונעיצה: וקעך וכתות (ויקרא כ"ב יד') *eindrücken, zerquetschen, zusammenbrücken*.

קסם ב' כחנות א' שהוא כבח נעלם הסבה, והב' שלא ישנה דבור.

מַעַל שִׁמּוֹ: מעל מַעַל בחרם (יהושע כ"ב כ'): Un-treue: מה-הַמַּעַל הזה (שם שם מ"ו): ותשובתכם נשאר מַעַל (איוב כ"א ל"ד): euerer Ant-wort: worten bleiben ein Vergessen, המענה אשר תשיבו לי הוא כמו חטאת ומעילה כפרש"י, ותשובותיכם לא נשארו בידכם אלא תשובות מעל, באמתת מענתי, כמו אשר מעלתם בי, שנוי כוונה ותכלית במעלות הכאת הצור.

מַעֲלִיל שם מלבוש מעטה תמארת וכבוד: קַעֲלִיל האפור (שמות כ"ה ל"א): Obermantel, Gülle כן תלבשנה בטות-המלך הבתולות מַעֲלִילִים (ש"ב י"ג י"ח) ועם קַעֲלִיל קנאה (ישעיה נ"ש י"ח): קַעֲלִיל צדקה יעמני (שם ס"א י') עצהם. **מַעַל** ענינו בארמית ירידת וביאת השמש ונמצא בסדר: ועד קַעֲלִי שמשא (ירמיה י' מ"ו): bis zum Untergang der Sonne.

מען

לְמַעַן מלת המעם והענין לחבר ב' משמשי המתיחסים ועז' בבחינת סבה ותכלית. והמלה יורה תכלית המשמש הקודם: לְמַעַן יאמינו (שמות ד' ה'): damit (שם שם מ"ו ד'): לְמַעַן תורא (תהלים ק"ל ד') ע"ש ירא. ונפל רק על העתיד, או על מקור עתיד: לְמַעַן ידעון כל עמי הארץ (מ"א ה' מ"ג) כי כן דוא נופל על השם: לְמַעַן וּלְמַעַן דוד עברי (ישעיה ל"ו ל"ח): um zu willen לא לְמַעַן אני עושה (יחזקאל ל"ו כ"ג), ומה שבא: לְמַעַן יראתם את יי (יהושע ד' כ"ד) הוא עבר במקום עתיד, והעד כל הימים. וי"א כי שרש המלה ענה, הוראתו ענין, והמ"ם סבת המשפט והלמ"ד תכליתו. כי התכלית במעשה הוא סבה במחשבה.

מער

מַעְרָה שת"נ למחילה חמורה בארץ: ושם מַעְרָה (ש"א כ"ד ד'): 6064: קַעְרָה המכפלה (בראשית כ"ג מ'): ואת-הַמַּעְרָה (שופטים ו' ב').

מף

מָפָה שם העיר מעפלהים בארץ מצרים (ויספר

משה ביד: וחזיתו מַעְרָה בארץ (ש"א כ"ו ו'): elingRedt, תקועה.

המועל: מַעְרָה שדיהן (יחזקאל כ"ג ג') שקיעת דבר בולם, והכוונה משמש היר: והמועל בתל' ממני יִשְׁמִיעַךְ לה בין רדיה: תמר באצבע מעכה. **מַעְרָה**, או מַעְרָה, (א) שם עיר וכבדת ארץ לרגלי ההר חרמן אצל גשור (יהושע י"ג ט, ב) ארם מַעְרָה (ד"ה א' י"ט ו') ושם תואר העם: מַעְרָתִי (דברים ג' י"ד, יהושע י"ב ה'). (ראה אֶבֶל בית מַעְרָה).

מעל

מַעַל, העתיד וּמַעַל מ"י, בנינו קל, ענינו בגידה באמונת זולתו ומשנה מדעת בעלים, אם במה שהבטיח לו בדבור, או בדבר שסמך לו לתכלית מה והוא משנה אותו לזכר אחר. ונפול על שונג כמודד, והמועל הוא מַקְרָה המעולה. והגוף שהמעולה נעשה לו או הדבר שבו נעשה השנוי בקשור בית. כי המעולה היא במחשבת המועל ומתיחס הרושם בנפשו זולתו כמו חרה בו: קַעַל מַעַל בחרם (יהושע כ"ב ב'): veruntreuen, שנה מחשבת המצוה בחרם: וּמַעַלָה מעל בה' (ויקרא ה' כ"א), כי המכחש מקדון זולתו מכחש ומשנה חפץ השם: וּמַעַלָה בו מעל (במדבר ה' י"ב), שנה בדעתו שסמך לה אמונתו שתהיה רק ברשותו והיא מסרה עצמה לאחרים: על אשר קַעַלְתָם בי (דברים ל"ב כ"א), שנוי רצונו בהכאת הסלע, וכנגדו אמר יען אשר לא האמתתם בי, לא עשו השליחות באמונת חפץ המשלח, כי כאשר יעשה העושה כפי מחשבת המצוה יקרא אמונה וחלופו הוא מעולה, וכמוהו יאמר בתל' מועל בשליחות. משנה רצון המשלח: במשפט לא יִמְעַל מ"י (משלי מ"ו י') sein Mund übt am Rechte keine Untreue, לא ישנה דבורו במשפט אשר אחת דבר וחורף, כמו דבור קסם אשר ידבר הקוסם לא ישנה דבורו, כן לא ישנה המלך המשפט אשר חרף מעם, אם טוב זאם רע כי הוא נגד כבודו לשנות, אבל פלס ומאזני משפט צדק לה, כי הוא יודע מחשבות, משא"כ במלך שהוא רק כמו קסם לפעמים כדבר מכוסה וכח נעלם בלי סבה נכונה, וכולל בשם

העיר החכם שד"ל כי במקום מנה אמרו לשעמים
מנה ולשעמים נה להקל על הלשון (ראה כ"ח ב').
ונזכר מנה (בהושע ט' ו'), ונה (בישעיה י"ט י"ט). איה
הרבות העיר הזאת עוד נמצאו בשמות נחל מצרים
מערבה (ראה מנה ואיה הערות חדשות).
מסיב־שֶׁת שם ע"פ לבן יהונתן בן שאול (ש"ב
כ"א ח').
מפים, שם ע"פ.
מין
מָצָה תה"ש לעיסה שלא החמיצה: חלת מָצָה
אחת (ויקרא ח' כ"ו) ungeäuert; תאכלו
מִצֹּת (שמות י"ב כ').
מצא
מָצָא העתיד וּמָצָא, הצוי מָצָא, המקור מָצָא.
פעל יוצא נכ"ב. הקל יאמר על מציאת
דבר והשגתו במקרה או אחר החיפוש. ועל
השנה כדי הספוק בכח והזן ויכולת. ועל מציאות
מחקר בעיון. ועל הפגישה. והמקרה. ועל הוצאת
דבר חדש בתחבולה. ועל ההרגשה: אי מָצָא
אבירה (ויקרא ח' כ"ב) finden; בקשתו ולא מָצָאתו
(ש"ה ג' א'): מָצָאתו השומרים (שם שם ג'). antreffen;
begegnen; כי תִּמְצָא־אִישׁ (ט"ב ד' כ"ט): וּמָצָא אֶת־
יַעֲקֹב (דברים י"ט ה') treffen; השיגו במקרה: מִן
מָצָא לוֹ עֵינִים (ש"ב כ' ו'): חֵת יָרַךְ מָצָאת נִשְׁעִיהָ
(ג' י') erlangen; השגת ספוק: וּכִי־כִבֵּד מָצָאָה יְדִי
(איוב ל"א כ"ה) erwerben; ואם לא תִּמְצָא יְדִי דִי
שָׁה (ויקרא י"ב ח') hinreichen; כמו הנני. שענינו
השות ספוק הון כדי צרך: וּמָצָא כִּי נָאלְתוּ
וַיִּקְרָא כ"ה כ"ו: ולא מָצָאוּ כָל־אֲנִשׁ־חֵיל יְדִידָם
(תהלים ע"ו ו') השגת כח ויכולת, die Macht haben;
כאשר מָצָאָה יְדִי (ישעיה י"י) עשה לך אשר־
תִּמְצָא יָרַךְ (שמואל א' י') כאשר תשיג כח
ויכולת ירך: תִּמְצָא יָרַךְ לָכֵל אוֹיֵבְךָ (תהלים כ"ה
ט') תספיק כח ירך לנפוק. י"ל תשיג ותניע כמו
שהיוצא ממנו בהפעול. erreichen;
מָצָא לָהֶם (במדבר י"א כ"ב) hinlänglich sein, genug;
hinreichend sein; ולא־תִּמְצָאוּ לָהֶם כֶּן (שופטים כ"א
י"ד) לא השיג המספר למדת הצרך: אשר תִּמְצָא
כל־יוֹהֵב (במדבר ל"א ג') אשר יש אתו, befehlen;
מָצָא אֶת־עֹנֵן עֲבָדֶיךָ (בראשית כ"ד ט"ו) helmfuchen

מצא מקום לעש על העץ. וע"א: על־כן מָצָא
עבדך את לבבו (ש"ב ד' כ"ו) befugt, berechtigt;
finden; כמו מלאתי את לבבי. ומ"ש מקרה: וּמָצָא־נִי
עֹנֵן (ט"ב ד' ט') treffen; יקרה לנו בזה עש: כִּי
מָצָאוּ רַע (איוב ל"א כ"ט) betreffen, aufkommen;
התלאה אשר מָצָאתוּ (במדבר כ' י"ד): אשר מָצָאתֶם
בִּדְרֹךְ (שמות י"ח ח'): צרה וינן אִמְצָא (תהי' קט"ו
ג') שזה אל: ברעה אשר־יִמְצָא אֶת־עַמִּי (אסתר ח'
ו'): וּמָצָאוּ רַעוּת רַבּוֹת (דברים ל"ו י"ז): כֹּל
הַמָּצָאוֹת אוֹתָם (יהושע ב' כ"ט). ויש על בקשה.
למצא: לך־מָצָא את החצים (ש"א כ' כ"א) sollen;
בקש למצא. ואולי כן מָצָא את עֹנֵן עֲבָדֶיךָ: וַיִּלְאוּ
לִמְצָא הַמֶּתַח (בראשית י"ט י"א). לבקש עד אשר
יִמְצָאוּ: לֵעֵת מָצָא (תהלים ל"ב ו') schließliche Zeit;
לעת בקשה: מָצָאוּ הַמִּצֵּץ (ישעיה נ"ח י"ט) ר"ל
השתדלות עסקים ובקשה למצא חפצים. בכל
אלה נסתר הבקשה במציאה ותפס התכלית
במקום הסבה. וכן: בַּיּוֹם צִמְמֶכֶם תִּמְצָאוּ חֶמֶץ (שם
שם ג'): וּמָצָא־חֵן וּשְׂכָל טוֹב (משלי ג' ד'). בקש
למצא: וּמ"ש על השגת השכל: שֶׁרִי לֹא־תִמְצָאוּ
(איוב ל"ו כ"ב) begreifen; אשר אדם מָצָא חכמה
(משלי ג' י"ג) כי החכמה חפץ יקר לא תמצא כי
אם אחרי יגיעה וחפוש: החקר אלוה תִּמְצָא (איוב
י"א ו') auffindig machen, erklären, begreifen; לֹא
מָצָאתֶם חִידָתִי (שופטים י"ד י"ח) erklären, auflösen;
errathen, deuten, heraus bringen; וּמָצָא אֲנִי מֵר
מִמֶּת (קהל' ו' כ"ו) הית הדבר בחקירה. ומ"ש
הוצאת דבר חדש, והוא הגות בלשון: וַיִּמְצָא
מֶלֶךְ אֲשׁוּר בְּהוֹשֵׁעַ קֶשֶׁר (ט"ב י"ו ד') der König von
Assur entdeckte bei Hosea eine Verschmörung;
את־הַיִּמִּים במדבר (בראשית ל"ו כ"ד) entdecken;
לד"ק: הן תנועת עלי וּמָצָא (איוב ל"ג י"ג) erdenken,
erfinden; חשב ובקש למצא. ובא על
הרגשה: והצרותי להם למען יִמְצָאוּ (ירמיה י"ח
empfinden, fühlen; ומ"ש קבלה: לֹא־תִמְצָאוּ חוֹן
מִי (איכה ב' ט') empfangen; ולכה אין בשורה.
מָצָאת (ש"ב י"א כ"ב) לא תנתן לך שבר בשורה.
ובא מצא אצל חן לרוב: מָצָא עֲבָדֶיךָ חן (בראשית
י"ט י"ט) ויורה על מציאת חן בלי סיבה לחן והוא
ואהבת הגם. כמציאות חפץ בלי סבה כ"א במקרה.
הנפעל: אשר נִמְצָא הגביע בידו (בראשית ט"ד

מרא

מָרָא מ'ע. בנינו המעיל ענינו הגבהה בעוממות :
 כעת במרום מָרָא (איוב ל"ט י"ח) *flut et*
Geben, flut in die Höhe (schwingen, frei herum fliegen
 והוא מלה ערבית.

מָרִיא תאר לבהמה או עוף מפותם : שור וקריא
 (ש"ב ו' י"ג) *gemüthet* וחלב קריאים (ישעיה
 א' י"א) ושלם קריאיקם (עמוס ה' כ"ב). ונקרא שור
 מפותם מריא, על שם מליאת כלי האכילה והבטן
 אשר נקרא אצל העוף מָרָא, *Kropf*. ובתל' אין
 'מָרִין את הענלים, *mäßen*, ראוי ממריאם.
 והמראה הוא תחיבת המאכל לתוך בית הבליעה
 שאינו יכול לחזור עוד, (ע"ש לעט).

מָרָא שם ע"ם מלשון מר (רוח א' כ').
מָרָא ענינו ארנות בארמית : וקרא מלכין (דגאל
 ב' כ"ג) *der Könige*.

מָרַב שם בת שואל (ש"א י"ד כ"ט).

מרנ

מָרַנ שם כלי דישא : למרנן הרוץ הדש (ישעיה
 מ"א מ"ו) *Dreschwälze* : המרנניים לעצים
 (ד"ה א' כ"א כ"ג).

מרד

מָרַד. העתיד ימרד, תמרדו, מ"ה בנינו קל ענינו
 משיעה ומרבות הנכנע במישול. וקשורו
 בבית : כי מָרַדָּת ב' (ישעיה ל"ו ה') *aufflehen*.
abfallen, den Gehorsam auffünigen : למרד ב'י
 (יהושע כ"ב כ"ט) : המָרַדִּים והמשיעים ב' (חזקאל כ'
 ל"ח). ובא ב"ם בקשור על : העל המלך אתם
 מָרַדִּים (נחמיה ב' י"ט) *Ungehorsamen* : וְיָמַרְדוּ עַל-
 אֲדֹנָיו (ד"ה ב' י"ג) : ובא : ואותנו אל תמרדו (יהושע
 כ"ב י"ט) הכוונה על העגש. כי במרדם ב'י יסובבו
 להם מרדות : המה היו בְּמָרְדִּי-אֲדָר (איוב כ"ד י"ג)
Reinde des Schiffs, כי במחשך מעשיהם והם כמו
 מורדים באור, סמאנים ומתעבים בו.

מָרַד שם : אמר-בְּמָרַד (יהושע כ"ב כ"ג) *abfall*,
Empörung : ובס' עמ"א : בן נעות המַרְדָּאת
 (ש"א כ' ל') *Widerspenfigkeit*, אמר מרד שלך
 מעות ממרד אחר כי דרך הנכנע למרד באדון כד'

מצר

מָצַר שם ת"ז לנבול ותחום : השיטה בין המָצָרִים
 (איכה א' ג') *Grängen*, (ע"ש צור, צרר).

מָצָרִים שם ארץ צר, *Engen*, גם שם יושביה
 בכלל (בראשית מ"ו ל"ד, כ' י"א). ארץ
 מָצָרִים נזכרת (שם מ"ה כ', כ"ו ו') ועוד במקומות
 רבים) : בתואר האומה : וישמעו מָצָרִים (בראשית
 מ"ה כ') ובספן היוחיד : ויאמר מָצָרִים (שמות י"ד כ"ה).
 גם נמצא מָצָר במובן ארץ מצרים. שם התואר :
 מָצָרִי (בראשית ל"ט א') ובס' הרבים : מָצָרִים (שם
 י"ב כ') : המָצָרִיָּות (שמות א' י"ט).

מָקָרָה שם עיר. בחלק מטה יהודה, ולפנים עיר
 מלכה למלך כנען אחד (יהושע י' י"י, י"ב
 מ"ה מ"ו מ"א).

מקל

מָקָל שם נדרף לחומר ומטה : זכר : מָקָל לבנה
 (בראשית ל" ל"ו) *Stab* : ויך את האתון בְּמָקָל
 (במדבר כ"ב כ"ז) *Stod* : ובמָקָל יך (חזקאל ל"ט מ') :
 ואקדליו שני סקלות (זכריה י"א ז').

מקק

מָקַק. העתיד ימקק, יפקק, מ'ע בב"ב. הנפעל
 ענינו בלוי רקמן ונסיסה : נמקק חבדותי
 (ההלים ל"ח מ') *faulen, eitern*, העור נמס ונעשה
 ליחה טויה : ונקמק כל-צבא השמים (ישעיה ל"ד ד')
 עצה'ם נמלחו ונמסו : ונקמקם בעונותיהם (חזקאל
 כ"ד כ"ג) *schämben* : ולשונו תמק במיהם (זכריה י"ד
 י"ב) : יפקקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונות
 אבתם אתם יפקקו (ויקרא כ"ו ל"ט) : וענינו תמקקה
 (זכריה י"ד י"ב).

ההפעל : המק בשורו (שם שם י"ב) *faulen*,
eitern, schämben.

מָקַק ת"הש לבלו ורקמן והפסר : שרשם מָקַק
 יהיה (ישעיה ה' כ"ד) *mürbe, faul, Mober* :
 ותחת בשם מָקַק (שם ג' כ"ד) ובתלמוד מָקַק או
 'מָקַק של ספרים *vermürbete Blätter*.

מר

מָר תאר לשפה קלה הנוטפת : גמר מרלי (ישעיה
 מ' מ"ט) *Baffertröpfen am Gimer*, (ע"ש מרר).

המעצבים רוחי בתלונות, כי לא מצאני במקום הזה מורדים במצוה. והעד לפי זה: והמה קרו ועצבו את רוח קדשו (ישעיה ס"ג י').

ההפעיל: כי הקרו אמריאל (תהלים ק"ו י"א) *zumwider handeln*: אשר יקרה את-פיד (יהושע א' י"ח): אל תמר בן (שמות כ"ג ב') ע"ד הכפולים: ותמר את-מששמי לרשעה (יהושע א' י"ח) כמו תמיר ר"ל שנוי. ומ"ש מענין הקנטה: כמה יקרוהו במדבר (תהלים ע"ח ט') *Werdruss machen*: כי הקרו את-רוחו (שם ק"ו ל"ב) *Unwillen erregen, Gerübel* *machen* המרו רוח משה בטרדם ומשאם והקציפהו: לקרות עני כבודו (ישעיה נ"ח) *beleidigen*: ויקהקרוהם תלן עיני (איוב י"ז ב') *Beleidigungen*:

מרי שמו' או ת'הש' לעצבות רוח מהתנגדות המקרה: גם היום מרי שיחי (איוב כ"ג ב') עוד היום לא נח שיחי ממרי רוח אשר מניע לי לא לפי מעשי, *Leiden, wideriges Schiffsal*, כי יר האלהים בייסורים כברה יותר מאנחת. ויש עיני מרד וסרבנות: אך מרי יבקשרע (מסלי י"ז י"א) *Stoß, Eigenflun*, תאר לאיש אינו שומע עצה טובה מזולתו ומתנגד במעשיו: כי עם מרי הוא (ישעיה ל' ט') *rebellisch*, ועמ'א: לאות לבני-קרי (במדבר י"ז כ"ה) *Ungehörig*, כי חסאת-קסם מרי (ש"א ט"ו כ"ה) *Ungehörig, Eigenflun*, והוא ש"מ: את מרי' ואת ערסך הקשה (דברים ל"א כ"ה) *erreges*, *Wesen*, הוא העומד על דעתו ואיננו שומע לכל עצת מוסר בכל תוכחת דברים עד אשר יוסר בסכות, כמו אך מרי יבקש רע עד מלאך אבורי וגו'. כי שתי המדות חובות אשה אל אחותה. קשה ערף עם מרי ובה בחיריק הס"ם: לעברתם בקרין (נחמיה ט' י').

מורה שם תאר הנלבים: מורה לא-עלה על-ראשי (שופטים ט"ו י') *schcermesser*, אולי ע"ש שמשיר השערי ורואי בשרש ירה. מרי בעל שם בן יהונתן בן שואל (יר"ה ט"ו). ובמקום אחר נקרא ע"ד ננאי לשם בעל: קמבשט, כמו קמבשטל הוסב שמו ירבעם. מרי' שם ע"ם (נחמיה י"ב י"ב).

מורה שם נבעה נשאה בירושלים, מקום שם בנה שלמה את בית ה' (יר"ה ב' ג' א'). ובספר בראשית (כ"ג ב') נמצא: ארץ המורה.

למשל בעצמו, ואתה מורד באדנות ובוחר להכניע לבן ישי. (מרחים בשרש רור).

מרי' או קראנד, תאר שם האליל בל' אשר עברו הבבלים (ישעיה ס"ו א'), ונלוח השם הזה לשמות מלכיהם דרך כבוד לפי דעתם: איל מרי' מלך בבל (ירמיה נ"ב ל"א): קראנד בלאן (ישעיה ל"ט א'). גם המוסר הקדמון בארסוס הכשדי יזכירו בשם זה. גם נמצא קראנד תחת קראנד. מרד בארמית ענינו כמו קרד בעברית (עזרא ד' י"ב ט"ו).

מרי' בן יאיר איש ימיני, אשר לקח את אסתר לו לכת, אשר הציל היהודים משחת ואשר גדלו המלך אחשורוש (אסתר ב' — י'). השם הזה מקורו בלשון פרס, כי מרדך בל' זאת הוראתו איש קטן, *Männchen*:

מרה

מרה פעל יוצא, בב"ב. הקל יש ענינו סרוב ומאן לשמוע בקול מושלו, מצד מרידה. או שנוי מצותו אף בלי מרידה. ויש ענינו הקנטה והכעסה ברבוי סרחות ובמעשים מתנגדי' לרואיהם, או מצד מקרים עוברים עליו מתנגדים לחפצו, וקשור לרוב ביחס הפעול, ועל המעט בבית. ומ"ש שנוי מצוה ומרידה: מרה את-פיו (ט"א י"ב) *ungehörig sein, nicht befolgen wollen, entgegen*, *gen, zumwider einem Befehle handeln* (איכה א' י"ח): כי קרן מרי' (שם ס"ב ב') כי קרתה באלהיה (יהושע י"ד א'): ולא מרו את דברו (תהלים ק"ה כ"ח) שנוי מעשה לבד בלי מרידה: על אשר מרי' את-פיו (במדבר ב' כ"ד) ג"כ שנוי מעשה לא למרה, ומ"ש הקנטה וכעס מצד מקרים מתנגדים: את עני ישראל מרה מאד (ט"ב י"ד כ"ה) *wideriges Schiffsal haben*, מקריהם מרה במ ושנה הפצם להבעיסם: ותהיון מרת רוח (בראשית כ"ו כ"ה) *Kränkung*, להעציבם ולהקניטם במעשים רעים, או הוא שמו: כי אתי קרתה (ירמיה ד' י') *beleidigen*: בננו זה סורר ומורה (דברים כ"א כ') *widergespenstig*, סורר מורד במצוותו ומורה מעצב ומקניט את רוחו במעשיו הרעים בעצמם: דור סורר ומורה (תהלים ע"ח ח') סורר בלתי עשות המצוה, ומורה בשאר מעשיו: שמעוניא הקינים (במדבר כ' י')

הנכנס לאון השומע מצד חזקם וברור דבריהם:
מהנקצו אמרייזש וזהויוכיה הזכה מכם (איוכ
ו' כ"ט) wie fräftig find Worte der Aufrichtigkeit;
oder was beweist euer Tadeln? ונמצו הוא לד"ק
כמו נמצו. ר"ל אמרי יזש נכנסים בלב ומכידים
מה שירצו להוכיח: וחבל נקצן (מכ"ב ב' י') ent-
scheidend כמו כלה ונחרצה: קללה נקצת (פ"א
ב' ח') nachdrücklich, heftige Ausdrücke, empfindlich
דברי קללה התודים בלב השומע ונעורדים
הרנשות: כי דברים חריפים וחזקים, בטוב מעורדים
הרנשה טובה, וברע רעה וכאב.
ההפעיל: או מהמקיצן כי תענה (איוכ פ')
(ב') was treibt dich an? מה יתן לך חזק ויאמץ
כחד לתת מענה למען הוכיח אותו. בהם? הלא
דברי רוח המה!

מרק

מֶרֶק פֶּעַל יוצא בב"ב. הקל ענינו זכך ולשישה
כמו מרט: נחשת מרק (ר"ה ב' ד' מ"ט) glän-
zend, polirt מרקן הרמחים (י"מיה מ"ו ד') saugen.
המועל ענינו שטיפה ונקי כבלי: ומק ושסך
במים (ויקרא ו' כ"א) geschwemmt werden. ובתל' נמצא
המועל: יסורים המקרים כל עמי של אדם מהטא.
fäubern, reinigen לפי שהמק הוא ע"י חטיפה
וגירדה ע"כ מרמה יסורים לפעולה הוא .
מֶרֶק שתי' לרומב: ואזהמקן שמוך (סוסים
ו' ב') Brühe, Suppe וקצק פלים בליה
(יהושע ס"ה ד') (כפי הקרי).
מֶרֶקִים שמו' לזכך ונקי: ימי מרקיקן (אמתי
ב' י"ב) Reinigung, מרוק הגוף ועדון בשר.
מֶרֶקִים תא"הש לדברים הממקים את הגוף
מזוהמא: חברות פצע ממקוק ברע (משלי
כ' ל') ע"י יסורים ופצעים ממק ומלמש הרע.
וים עצעמפרעים ממקים ע"י סמים רעים: וקמקיקן
הגשים (אמתי ב' י"ב) säubrende Mittel, המצחצחים
הבשר.

מרר

מֶרֶר פֶּעַל עומד ויוצא, בב"ב. הקל ענינו צער
ויגון מפני צרה: כירמילי מאד מכם נוח
א' י"ג) leb fein, betrübt sein כי מרר נפש בל

מֶרֶרֶת (גם מרמזת) שם ע"ם (עזרא ו' ב').
מֶרֶרֶם שם הבאיא אחות אהרן ומשה (שמות מ')
כ', במדבר י"ב א', סיכה ו' ד').
מֶרֶם, מֶרֶקֶא, שמות גדול פרס, משבעת רואי
מני המלך (אמתי א' י"ד).
מֶרֶנֶתִי, מֶרֶעֶלָה, שמות ע"ם.

מרה

מֶרֶח פֶּעַל יוצא בנינו קל, ענינו טיה ומשיחה:
וְיִקְרָה עַל־הַשָּׁחַן (ישעיה ל"ח כ"א) und sie
legten sie [die Selge] auf das Geschwür, und er
verheilte. ובתלמוד מפני שהוא מקרה, genau
סותם פי הגקב בטיחה. verkleben.
מֶרֶחַ ת"הש לכתוש ביצים: מרח אשך (ויקרא
כ"א כ') gerieben, gerührt, gerqueticht פ'י
רמוקים כסם מרה לשיחה כמו ביצים טרופות.
untereinander gerührt.

מרט

מֶרֶט פֶּעַל יוצא רב"ב. הקל יש ענינו תלישה:
וְאִקְרָה מִשְׁעֵר רָאשִׁי (עזרא מ' ב') aufstauen:
ולחיו למימים (ישעיה נ' ו') את הזקן. מרח תרגום
מרט: וכל כתף מרוקה (יחזקאל כ"ט י"ח) jede
Schulter ist kahl ר"ל נמרטו וחלקו השערות מן
הכתף, מרוב נאל המשא אשר ימו שכםם לסבול.
בן מירש החכם Gesenius. ויש ענינו לטוש ומריקה:
הוחדה (נבסמרוקה שם כ"א י"ד) poliren, glänzend
machen: ויתן אותה למקרה (שם שם מ"ו).
הנפעל מע"א: כי יקרט ראשו (ויקרא י"ג ב')
kahl werden נשירת השער ע"י סבה מה חולי או
זקן או כסם.
המועל מע"ב: נחשת קמרט (פ"א ו' ס"ה) rein
polirt.
המועל מע"א. ממשך ומקט (ישעיה י"ח ב') hin
und her gerauft werden וים אותו מע"ב: והוא
מקטה (יחזקאל כ"א מ"ו) glänzend polirt.
מֶרֶט ענינו בארמית תלישה ומריטה כמו בעברית:
(דניאל ו' ד').

מריץ

מֶרֶרֶץ פֶּעַל יוצא, בב"ב, הנפעל ענינו דבור חזק

הדבוק בדמיון הדלי הגשמי בו זמן רב שהיא מר
הטעם [7].

מְרִירָה שתי' למרה שבנוק: ישעך לארץ מְרִירָה
(איוב מ"ו י"ג) Gallē. ומ"א: אשכולות
מְרִירָה (דברים ל"ב ל"ב) כסם מר. ובסוד: על-
מְרִירָה (שמות י"ב ח') סמים מרים: מְרִירָה פתנים
(איוב כ' י"ד) Gift: תכתב עלי מְרִירָה (שם י"ג כ"ו)
דברים מרים ויסורים, וע"א: וברק מְרִירָה (שם
כ' כ"ה) החץ יצא ממרה שחלפה בה.

מְרִירָה תיהש לרוח ארסי סמית: וקטב מְרִירָה
(דברים ל"ב כ"ד) giftige Luft: יבעתוהו מְרִירָה
יום (איוב כ' ה') ויום אותו מן מרי נפש. ויא' שרש
כמרע' יום. ומ"א: ובמְרִירָה תאנח (יהוה כ"א י"א).
מְרִירָה שתי' לצער ועצב ונמצא רק פעם אחת:
וקטב לילדותו (משלי י"ז כ"ה) Gergleich, Er-
bitterung. ומ"א: ישיבני מְרִירָה (איוב מ' י"ח)
Bitteres, כמו סמים מרים.

מְרִירָה שתי' או תיהש: מספר מְרִירָה
(ירמיה ו' כ"ו) Bittere Klage, בכל
מְרִירָה (שם ל"א מ"ו). וע"א: שימי לך מְרִירָה
(שם שם כ"א) Seifen, Wierfmaße. נוסף על הציב
לך ציונים, ובא השם הזה לפי ששםנים הדרכים
בעצי תמר, וע"א: הכעים אפרים מְרִירָה (הושע
י"ב מ"ו). ופי' המרשיים דחוק, ועל מְרִירָה
משרש מרה, ע"ם זוננים משרש זנה בלי תי'ו.
ופי' הכעים אפרים במריו רבים. ועוד נראה כי
מְרִירָה פה הוא תואר הפעל הכעים, כמו:
ואלך אתכם קוממיות, ונודע דרך תא'הם שלא
ישמור לא המין ולא המספר. ויתורגם פה: bitter
fränkte Gohraim.

משה

מְשֶׁה פעל יוצא, בב"ב. הקל ענינו משיכה
והעלאה: מְשֶׁה מְשֶׁה (שמות כ' י')

heraufziehen

ההפעיל: יקשני ממים רבים (ש"ב כ"ב י"ה)
תהלים י"ח י"ו.

מְשֶׁה שם ארון הגביאים, אשר שם התורה לפני
בני ישראל אחרי הוצאתם ממצרים באותות
ובמופתים וילחם מלחמתם בשם ה', בן עמרם אשר
ילדה לו יוכבד: תורת מְשֶׁה (עזרא ג' ב' ד' י')

העם (ש"א ל"ו) erblüht, aufgebracht sein: כירנפשה
קְרָה־לָהּ (מ"ב ד' כ"ו) כי הצער מסבב כעס והכעס
באה מן המרה:

הנפעל ענינו מרירת הטעם: ימר שחר לשותיו
(ישעיה כ"ד מ') bitter schmecken. (עיי' ימר).

הפעיל: אָקָר בבכי (שם כ"ב ד') בא תיהם
בתמנת פעל כמנהג. וענינו אבכה במר נפש:
מְרִירָה אתיהיה (שמות א' י"ד) bitter machen.
מרו ועצבו רוחם: מְרִירָה ורבו (בראשית מ"ט כ"ג)
הסבו לו מרירות נפש הרבה.

ההפעיל: כירקט ישרי לי (רות א' כ') הסב לי
מרירות נפש. כי הכעס והצער תועבה לנפש כבר
בטעם: ושרי הקר נפשי (איוב כ"ו ב') ושעור
המקראות, חי אל (אשר) המיר ואשר המר ונו'
כי (כל עוד ונו' באפ') אם תדברנה, ור"ל לא
תדברנה, והם יוצאים: וְהָיָה עָלָיו קֶהָר עַל-
הכבוד (זכריה י"ב י') jammern, עומד, ר"ל המר
בבכי, והפעל בכח נסתר בתיהם הבא בדמות
פעל כמנהג.

ההתפעל: וְהָיָה מְרִירָה אֵלָיו (ירמיה י"ד)
מלך הנבב (שם י"א י"א) mit Wuth anfaßren. התנבר
אליו במר נפש וחמת רוח.

מְרִירָה שתי' או תיהש אם לענין מרירות טעם או
מרירות הנפש ועצבות רוח: כלמר מתוק
(משלי כ"ו ד') Bitteres: כי קרים הם (שמות מ"ו
כ"ג): מְרִירָה (ש"א מ"ו ל"ב). עצהש: מר סמית
(קהלת ז' כ"ו): מר יבכיון (ישעיה ל"ג ד') jammertlich:
מספר מר (יהוה כ"א י"א): כיום מר (עמוס ח' י')

יום המות: מְרִירָה קר ישעיה ל"ח י"ח Bittere Reiben.
על מר נפשי (שם שם מ"ו): מר בחמת רוחי (יהוה כ"א
י"ד) erblüht, aufgebracht sein: וכל איש מְרִירָה
(ש"א כ"ב ב') betrübtes Gemüth: (הויס לְקָרִי נפש
(איוב כ' כ') וע"א: הגיו הַפֶּר והגמדה (הבקוק א' ר')
aufbrausend, נוחי לכעוס: אנשים קרי נפש (שופט'
י"ח כ"ה) grauame, gräßliche Leute: גבורים המה
וקרי נפש (ש"ב י"ז ח') כי עם גבורה מדות קנאה
והמה ומרר לנקמה. ובס"ג: מְרִירָה בלענה (משלי
ה' ד') bitter: צעקה גדולה וקרה (בראשית כ"ו ל"ד)
jammertlich: מְרִירָה נפש (ש"א א' י') betrübten Ge-
müth: מְרִירָה נפשו (משלי י"ד י')ummer, ובא
מְרִירָה (ישעיה מ' מ"ו). אצלי הוא הירוקת

הוא (ש"א כ"ד ז'): יכרת קשיח ואין לו רגמאל מ' כ"ו: למשיחו לברש ישיעה מ"ה א', וכמוהו המשותח מלחמה: אל תנעו בקשיחו (תהלי' ק"ה מ"ח). גדולים ונבדלים ביקר. וימצא מ"א לענין ת"הש: בלי קשיח בשמן (ש"ב א' כ"א), כמו קשוח, לא היה צריך להיות משיח בשמן כי היה משוח מדם חללים ומחלב גבורים.

מְשֻׁחָה ת"הש לרבר גדול במדה: את כרוב מְשֻׁחָה (יחזקאל כ"ה י"ד) *ausgekehrt, an-* מְשֻׁחָה (יחזקאל כ"ה י"ד) *sehnlich groß* כמו כרוב מדה כי מרד בארמית משח ע"ש מוח.

מְשֻׁחָה שם ע"פ (נחמיה ג' ד', י' כ"ב).

משך

מְשָׁךְ העתיד יִמְשָׁךְ, תִּמְשָׁךְ, מַעֲרָה נב"ב. הקל ענינו ההנהגה וגרירה, או הארך ומתיחה והרחבת דבר במקום או בזמן: קִשְׁךְ ידו את לִוְצִיָּים (יהושע י' ה') *er gießt seine Hand mit Spötlern* כאשר יאמר הלועז האשכנזי: *er gießt sich mit ge-* *meinen Menschen herum* להתנהג במנהגם, שולח ידו לחברתם ואחריו כל-אדם יִמְשָׁךְ (איוב כ"א ל"א) ללכת על מנהג הוזה עוד כל ימי עולם, *nachfolgen* בְּמִשְׁכָּךְ הַיּוֹבֵל (שמות י"ט ג'), נסתר בו פעל לתקוע, כלומר בהארץ לתקוע זמן רב: מְשָׁכּוּ וקחו לכם נשם י"ב כ"א, מ'י' שלחו ידכם וקחו כי הוא סן הפעלים אשר הם כמו הקסם והזמנה והתחלה אל פעולה אחרת שהיא עיקר הנשוא, ומנהג הלשון ותקונו לשמש בפעלים כאלה, כמו הלך וקראת, שא נא ענין וראה, וישא יעקב את רגליו ויך, וישא את קולו ויבך, שלח ידך ואחז בונבו, הרים ידך ונמה מסך, לכה נא ואשלחך, בוא ואשלחך, כן משכו ידכם וקחו. אלא שלפעמים בא הפעל העיקר אחריו כפי' ולפעמים נסתר בו ומובן בענין כמו וקחו לי תרומה מ'י' וקחו משלכם ויביאו לי. ושמור זה הכלל כי הוא מוכרח מאד בהבנת עמק מליצת הלשון: לְמִשְׁךְ בֵּין אֶת־בִּשְׂרִי (קהל' ב' ג'). לנהוג במנהג התענוג, נרדף עם ולבי נוהג בחכמה: ויִמְשָׁךְ הָאָרֶץ (שופט' כ' כ"ו) *verbreiten* התפשט ומתחזק במקום: ארמ'שכות כסיל תפתח איוב ל"ה ל"א, התפשטות, ע"ש כים: ואיש מְשָׁךְ בקשת

ספר תורת משה (יהושע כ"ג ו', מ"ב י"ד ו') גם נמצא: ספר מְשָׁה (ד"ה ב' כ"ה ד') ונקרא משה מלשון מְשָׁה, כדכתיב: כי מן המים קְשִׁיתִיהוּ (שמות כ' י'). ולכן נקרא גם בבנינוי פעל ע"ד שירי: מְשָׁה עמו (ישע' מ"ג י"א) ר"ל מציא עמו מסבלות מצרים. **מְשֻׁקָּב** שם ע"פ.

מְשִׁי שם ארג תולעת: שש וּמְשִׁי וּרְקֵמָה (יחזקאל י"ז ג') *Selbe* ג' *Selbe* ואכסך מְשִׁי (שם שם ג') *in Selbe kleiden* כמו ואכסך בְּמְשִׁי.

משח

מְשָׁח העתיד יִמְשָׁח, תִּמְשָׁח, מ'י, בב"ב, הקל ענינו סיכה בשמן או בצבע: וראשית שמינים וּמְשָׁח (עמוס ו' י') *schmieren, salben* מְשָׁחוּ מִן יְשִׁיעָה כ"א ה': וּמְשָׁחָה בַּשֶּׁמֶן יְיָמֵיהָ כ"ב י"ד) מצייר, אולי על כי סממני הצבע ממלחים לרוב עם שמן וזת, *Selfarben*, לכן ישמש בלשון משוח, הנופל על שכן. ורבו יאמר על משיחת הגדולים לגדולה, לכהונה או למלכות: אשר קָשָׁח אותו (כסדר ל"ה כ"ה) *salben* וּמְשָׁחָתוּ לַנְּגִיד עַל־עַמִּי (ש"א מ' מ"ח), גם נמצא בקשור למ"ד: וּמְשָׁחוּ לָהּ לַנְּגִיד וּלְצִדִּיק לְכֹהֵן גִּרָּה א' כ"ט כ"ב, ופעל וימשחו נמשך לשלמה ולצדוק, והכל' וכל הדברי' הגבירים לקריושה: וּמְשָׁחָה אֶת־הַכֹּהֵן (שמות י"א), ועצ'הש יאמר על כל נבדל לרבר יקר אפילו אם איננו משוח בשמן: יַעַן קָשָׁח ה' אֹתִי (ישעיה כ"א א') *selben*: אֵתֶם מְשָׁחִים אֹתִי לְמֶלֶךְ (שופט' מ' מ"ח), ורד"ק אמר שהנביא ידבר בשם המשיח ואין צורך לזה, כי גם הנביא נקרא משיח, כמו: תִּמְשָׁח לְנָבִיא תַּתִּיתֶךָ (פ"א י"ט מ"ח): מְשָׁחָה אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ שֶׁמֶן שִׁשְׁוֹן (תהלים כ"ה ח'), פירש' כל לי גדולה נופל עליה לי משיחה.

הגפועל: כִּי בְּמִשְׁחָה דוֹר לְמֶלֶךְ (ד"ה א' י"ד ח'): ביום הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ (ויקרא ו' י"ג).

מְשָׁחָה שם"נ או ת"הש: שֶׁמֶן מְשָׁחָה־קֹדֶשׁ (שמות ל' כ"ה) *das heilige Salböl* לשמן הַמִּשְׁחָה (שם כ"ה ו'): וּבִקְמָ"ן לְהִיּוֹת לָהֶם מְשָׁחָתָם (שם ב' מ"ח).

מְשִׁיחַ שת' לכהן ומלך ונגיד או נביא או איש קדוש נבדל לרבר יקר: הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ (ויקרא י"ד ב') *we'he'feter, we'salbeter*: כִּי־מְשִׁיחַ ה'

מקרקע הים לאור עולם. או שרם ממשכים לבו
של אדם להתאנות אליהם, *angiehend*, ומנהג עמא
דבר לכנות ערך בשם משך.

משל

משל, העתיד **משל** פ"י: הב"ב. הקל ב' הוראות
לו. (א) יש ענינו שלטון ושררה וקשורו
בבית: *משל* בנשים רבים *משל* פ"י *schalten*,
beeinflussen; ומשל בכל ארץ מצרים (בראשית כ"ה
'ה): אמרוהו **משל** תעלה עליך (קהלת י' ד')
Beeinflussen. ומצא בקשור אל: מקרת מודע
משלים אל ורע אברהם (דברים ל"ב כ"ג), כמו משלים
על ורע: אם **משל** תמשל בנו (בראשית ל"ז ח')
לא ימשל למכרה (שמות כ"א ה'), לא יהי לו כח
לעשות בה חסד *die Macht haben*; ולמשל ביום
ובלילה (בראשית א' י"ח), כי להם כח לשנות
היצורים בהוה והמסד: ידחוצים תמשל (משלי
י"ב כ"ד): מועקת **משל** בכסלים (קהלת ס' י"א).
הרעה לנכור ברעתו להיות ידו על העליונה, ע"ש
נוח, ומשל ברוח מלכו עיר (משלי ס"ז ל"ב, ב)
יש ענינו רמזן דבר בדבר, והפעול הוא מקרה
הפעולה: ומשל **משל** (יחזקאל י"ז ב') *Gleichnis*
reden, ein Beispiel anführen; חצוני למשל עמים
(איוב י"ז ר'), עליכן יאמרו המשלים (במדבר כ"א)
כ"ו *Wörter*, המדברים בדבריהם במשל ורמזין:
אין על עפר קשלו (איוב כ"א כ"ה), ואולי משל
לפי שדאוי להיות למשל סמנו יראו וכן יעשו.
הפעל מע"ב: ותמשלתי עם יודדי בור (תהלים
כ"ה א') *gleicheten*; נמשל כבהמות (שם מ"ש י"ג).
הפעל ג"כ מע"ב: הלא ממשל משלים הוא
(יחזקאל כ"א ה') *gleicheten, Gleichnis reden*.
ההפעל מ"ש מע"א: המשל ופחד עמו (איוב
כ"ה ב'), וצא לנ': תמשלנה במעשי ידך (תהלים
ח' ד'), ומע"ב: ותמשלני תרסה (ישעיה מ"ו ח')
vergleichen.

ההפעל מע"ב: ותמשל כעפר ואפר (איוב
ל' י"ט).

משל שריו: נאמר בכלל אל ב' אימונים. האופן הוא
יבנה הדבר הנקח לדמיון לדמות אליו דבר
אחר, לפי שהמשל תכונתו ופעולתו ידועים
יותר חזקים וזני נמלין ומבדור מהו ויותר הדבר

(פ"א כ"ב ל"ד), פ"י מתח יד לדרך הקשת: **משל**
קשת (ישעיה ס"ז י"ט) *spannen*, מתחידים הוטר על
הקשת: **משל** בשבט סופר (שופטים ה' י"ד),
ידועים למשך ידם לכתוב בשבט, או לנדות עם
הסופר על הכתב: **משל** ברשתו (תהלים י' ס'),
ימשך אותם בתוך רשתו, או יפוש וימתח הרשת:
ומשך אברים בכח (איוב כ"ד כ"ג), ימשך אותם
ללכו, *locken*; ומשךתי אליך (שופטים ד' ר') *zuführen*,
locken; ומשךתי בהר תבור (שם שם ר') ענינו קרוב
ואמינה, *zufammen ziehen*, או משיכת הלב בפתי
דברים, והנכון לדעתי כי הסר מה שם היוכל או
השומר, וצא מכן מענינו, והוא כמו במשך
היוכל המה יעלו ברה, כי בתקוע השומר נאסמו
העם למלחמה: אל תמשךני עמרשעים (תהלים
כ"ה ג') *hinlocken*, אל תתן שימשך לבי לנהוג אחרי
מנהג הרשעים: משך חסדך לירדך (שם ל"ו י"א),
ע"ד המה אלי חסד: אל יחילו משך חסד (שם
ק"ס י"ג): תמשך אפך לדר דור (שם ס"ה ר'), תאריך
לשומר אפך זמן רב, והפכו: ותמשך עליהם שנים
רבות (נחמיה ס' ג'), הארכת לעצור אפך להם.
ומ"ש משיכה ממש יצא: אשר לא משךה בעל
(דברים כ"א ג') *ziehen*; קשקשו אחרוך נרצח (שה
א' ד') *locken, anziehen*, (הוא לשון חבה: הוי משכי
העין בהבלי השוא (ישעיה ה' י"ח): ותמשכו ויעלו
את יוסף (בראשית ל"ו כ"ה), ובתלמוד ישמשו עוד
בפעל משך לענין הסרת יד מדבר, מפני שהצנועים
ימשכים ידיהם ממנו, *sch zurückziehen von einer*
Sandlung.

הפעל ואמר רק על משיכות הזמן: לא תמשך
עוד (יחזקאל י"ב כ"ה) *lange dauern*; וימיה לא
ימשכו (ישעיה י"ג כ"ג), כאשר נאמר יאריך ימים.
הפעל ענינו משיכה בכח והווק: גוי תמשך
ומרט (שם י"ח ב') *gezeret*; תחלת תמשךה מחלה
לב (משלי י"ג י"ג) *zögernde Hoffnung*, אריכות זמן.
משך שמו: ענינו ארך זמן: נשא משך-הזרע
(תהלים קכ"ו ר'), ר"ל נושא הזרע כל ימי משך
הזרע, *Zeitlang, Dauer*, ואזורים פירשו שם כלי
שבו נושא משא הזרע: ומשך הכמה מפנינים
(אנכי כ"ה י"ח) *ein Zug Weisheit ist besser als ein Zug*
Weisheit, ומשך משך אחד עמו, כמו משך הכמה
תמשך מפנינו, ע"ד משל מן הפנינים אשר נמשכים

הדבר הנמשל אליו. והאופן הב' יכנה דבור נשנה, הכולל עין נבחר במאמרים נשנים ובציור מליצי. ועל האופן הא' נאמר: להבין קשקש ומליצה (פסלי א' ה') *Wortspiel, Sprichwort*. המשל הוא הדבר הנקח לדמיון, והמליצה היא הדבר הגרמה אליו. ועל האופן הב' נאמר: אמה לקשקש אוני (תהלים כ"ט ה') *höhes Licht, erhabenes Gebicht*: אפתחה קשקש פ' (שם ע"ה ב'): ונשאת הקשקש הזה על-מלך בבל (ישעיה י"ד ד'): וישא קשלו ויאמר (נבדרי כ"ב ו'). ומה שיקרא דבור שירי ומליצה נבדלת משל לפי שגם בו ידבר השורר בדמיונות ובכנויים לחזק הענין להתפעל מהם הנפש השומע. וגם האופן הא' על פנים שונים. הפן הא' שיבא המשל לבד והנמשל לבד. כמו מים קרים על נפש עיפה ושומעה טובה מארץ מרחק. כקול המזרים כו' על לב רע. והמשלים כאלה הם פרטים, ר"ל שמתחילים רק על מושג אחד שרוצה להמשיל. והפן הב' משלים סתמים, אשר הנמשל בכל בתוך המשל, והם נטלים על פרטים רבים הנכללים במין משל הוה, כמו: שלח לחזקך על פני מים כי רוב ימים תמצאנו, הוא מאמר כולל שאין בו משל פרטי ונמשל פרטי. כי הרצון בו: עשות מעשים טובים וגריבות, אף שלא יראה בהם מהר פרי תגמולם. כי רוב ימים יבוא, ומשלים כאלה שגורים בפי הדמיון, ע"כ נקרא משל קדמוני *Sprichwort, Denkpruch*: כאשר יאמר קשקש הקדמוני מרשעים יצא רשע (ש"א כ"ד יד'): עליכן היתה לקשקש הגם שאל בבראים (שם י"ב), נשחמש באיש שנמצא בו מעלה שלא ידומה היותה מזהמת לו, ומדרך המשלים האלה להשליג ולגום ולחכו למשל ענינים שאינם נפלים בו, כמו הלך הלכו העצים למשח ונ': הנהא אשר בלבבן שלח אל הארץ ונ': כי הקשקש יתן לדבר אשר יקח למשל מצאות היות ותנועת ופעולות כפי צרכו לחזק הענין יותר ולקרב הדבר לדבור האון. והדבור במשלים כפן הב' בהעלמת השמות ובכנויים לפי שמחזק הענין יותר, ד"ס משל קדמוני: סבלא בישא נרא סבא לא נפיק, יתחזק ענינו יותר בלב השומע בשתאמר, מרשע לא יצא צדיק, ולפי שהמשל הוא לתת לאדם לקח טוב מרר ואזהרה ע"כ נאמר: לקשקש ולשננה (דברים כ"ה ל"ו)

הדבר הנמשל אליו. והאופן הב' יכנה דבור נשנה, הכולל עין נבחר במאמרים נשנים ובציור מליצי. ועל האופן הא' נאמר: להבין קשקש ומליצה (פסלי א' ה') *Wortspiel, Sprichwort*. המשל הוא הדבר הנקח לדמיון, והמליצה היא הדבר הגרמה אליו. ועל האופן הב' נאמר: אמה לקשקש אוני (תהלים כ"ט ה') *höhes Licht, erhabenes Gebicht*: אפתחה קשקש פ' (שם ע"ה ב'): ונשאת הקשקש הזה על-מלך בבל (ישעיה י"ד ד'): וישא קשלו ויאמר (נבדרי כ"ב ו'). ומה שיקרא דבור שירי ומליצה נבדלת משל לפי שגם בו ידבר השורר בדמיונות ובכנויים לחזק הענין להתפעל מהם הנפש השומע. וגם האופן הא' על פנים שונים. הפן הא' שיבא המשל לבד והנמשל לבד. כמו מים קרים על נפש עיפה ושומעה טובה מארץ מרחק. כקול המזרים כו' על לב רע. והמשלים כאלה הם פרטים, ר"ל שמתחילים רק על מושג אחד שרוצה להמשיל. והפן הב' משלים סתמים, אשר הנמשל בכל בתוך המשל, והם נטלים על פרטים רבים הנכללים במין משל הוה, כמו: שלח לחזקך על פני מים כי רוב ימים תמצאנו, הוא מאמר כולל שאין בו משל פרטי ונמשל פרטי. כי הרצון בו: עשות מעשים טובים וגריבות, אף שלא יראה בהם מהר פרי תגמולם. כי רוב ימים יבוא, ומשלים כאלה שגורים בפי הדמיון, ע"כ נקרא משל קדמוני *Sprichwort, Denkpruch*: כאשר יאמר קשקש הקדמוני מרשעים יצא רשע (ש"א כ"ד יד'): עליכן היתה לקשקש הגם שאל בבראים (שם י"ב), נשחמש באיש שנמצא בו מעלה שלא ידומה היותה מזהמת לו, ומדרך המשלים האלה להשליג ולגום ולחכו למשל ענינים שאינם נפלים בו, כמו הלך הלכו העצים למשח ונ': הנהא אשר בלבבן שלח אל הארץ ונ': כי הקשקש יתן לדבר אשר יקח למשל מצאות היות ותנועת ופעולות כפי צרכו לחזק הענין יותר ולקרב הדבר לדבור האון. והדבור במשלים כפן הב' בהעלמת השמות ובכנויים לפי שמחזק הענין יותר, ד"ס משל קדמוני: סבלא בישא נרא סבא לא נפיק, יתחזק ענינו יותר בלב השומע בשתאמר, מרשע לא יצא צדיק, ולפי שהמשל הוא לתת לאדם לקח טוב מרר ואזהרה ע"כ נאמר: לקשקש ולשננה (דברים כ"ה ל"ו)

משש

קָשַׁשׁ העתיד יקשש פ"י בבב"ב. הקל ענינו תפישת דבר ביד לדעת מה הוא: אולי יקשני אבי (בראש"י כ"ו י"ב) *angreifen, betasten, befühlen*: נשדד נא ואקשש (שם שם כ"א), כי ע"ז הנגיעה ירניש מה היא.

המיעל גכ"ס: ודחית קשש בצדדים כאשר יקשש העור באפלה (ירמ"י כ"ח כ"ט) *tappen, laffen*: כי קששקש את-כל-כלי (בראשית ל"א ל"ו) *berühren*, כי המחפש ימשש כל כלי וכלי וחוקר ובורק אותו: ויקשש לבן (שם שם ל"ד), מ' משש הכלים לחוש. ובתלמוד ימצא עד המרבעים סגני שיד אדם קששש בו.

ההפעיל בא ע"ד נע"ו: וקששני את-העמדים (שופטים מ"ו כ"ו) *angreifen laffen*, והוא יוצא לשלישי. אבל: ידירה ולא יקששון (תהלים קמ"ו ו') *greifen*, יוצא לא' לבד, וכולל תפישת ודרישה כי הכח

הזה נקרא חוש יקששוש, שלא ירניש כ"א במנישת
נף בנוף בניניה: ויש מביאים הנה גם: וְיִשְׁחַדְךָ
(שפות " כ"א).

מתי

מְתִי מלת השאלה לדעת הזמן בעתיד: **מְתִי**
אעשה גם אנכי לביתי (שם ל' ל'): *man*
מְתִי אבוא (תהלים פ"ב ז'): עד מְתִי יהיה זה לנו
למקש (שפות י' ז'): *Wile lange noch*, כמו עד אנה:
לְמְתִי אעזיר לך (שם ח' ה'): לאויה זמן תרצה
שיכרתו: לא תמריד אחריו **מְתִי** עוד (ירמיה י"ג כ"ז),
אחריו איזה זמן תמריד עוד אם לא עתה: עד מְתִי
היש בלב (שם כ"ב כ'): עד-מְתִי יהיה מהלכך וּמְתִי
תשוב (נחמיה ב' ז'), עד כמה זמן ימשך זמן נסיעתך;
ורשי מ' כמו מאימתי תתחיל נסיעתך ויש בענין
אודי: עד מְתִי החזון (ירמיה ח' י"ג), ר"ל עד מתי
יארבו ויקשכו הימים המועדים בחזון.

מְתִינִים שם נרדף עם חלצים והוא המקום מתחת
להגורה: **מְתִינִים** ועד-יורכים (שפות כ"א
ט"ב) *Senben* וּמְתִינִי מלכים אפתח (ישעיה ט"ה א'),
להורות רפיון בה, והפכו: חגרה בעוז מְתִינִיה
(שפלי לא י"ז): ויאמר אוור בְּמְתִינִיהם (איוב י"ב י"ח):
וקסת המומר בְּמְתִינִי (יחזקאל ט' ב'), פירוש שהיה
תלוי באוור מתניו, והלשון משמש בשם מתנים
לחוק ורשיון כמו בשם חלצים ומוזה: וּמְתִינִיהם תסיד
המער (תהלים ט"ט כ"ה).

מתק

מְתִק העתיד וּמְתִק, מעז, בב"ב. הקל ענינו
נעיסת טעם: מְתִקְלֵה רנבי נחל (איוב כ"א
ל"ג) *füß schmecken*: מיסננובים וּמְתִקְקִי (שפלי ט'
ז'): וּמְתִקְקִי המים (שפות ט"ו כ"ה) *füß werden*:
מְתִקְקִי רמה (איוב כ' ה') *wenn an ihm sich der Wurm*
labt [wenn ihn der Wurm angenehm, oder wohl
schmeckend findet], ועצה: מְתִקְקִי שנת העובר
(קהלת ה' י"א) *angenehm sein*,
ההפעיל: אִם-מְתִקְקִי בְּיוֹ רעה (איוב כ' י"ב),
ג"כ עצירה: אשר יהיו נְמִיקִי מִדֵּי (תהלים נ"ה
ט"ו) ויצא, מנעיסים איש את רעהו חברתו בגלות
איש איש מִדֵּי לרעהו שהיא נעיסת רוח (ע"ש
מִדֵּי).

מתנ

מְתִנ שם רבלי שמשמין בפי המום לענב
הליכתו: מְתִנ לחמור (שפלי כ"ו ז') *Baum*,
Welch: בְּמְתִנ־הֶרְסֵן עריו לבלום בל קרוב אלך
(תהלי"ב ט') *mit Baum und Weib, seinem Schmucke*,
ist es [das Kopf] zu zügel, daß es dir nicht nahe:
וקְתִנִי בשמתך (ט"ב י"ט כ"ה).

מתה

מְתִים שְׁתִי לטמי בני אדם: כל עיר מְתִים
(דברים ז' ז') *Männer*: מְתִים יחרישו (איוב
י"א ז'): מעיר מְתִים ינאקו (שם כ"ד י"ג): מְתִים
מחלד (תהלים י"ז י"ח), לדעת המת'א, תאר לאנשים
שפלי השרך, *Weib*, ועד מתים כמו מספר מה,
ועד: ואני מְתִי מספר (בראשית ל"ד ד') *geringe*
Menge: בְּמְתִי מעט (דברים כ"ו ט"ב): כי הוא ידע
מְתִי-שוא (איוב י"א י"א): בְּלִמְתִי מדי (שם י"ט
י"ט): מְתִי און (שם כ"ב ט"ו): מְתִיךְ בחרב יפלו
(ישעיה ג' כ"ה), ר"ל מספר אנשי מלחמה: והיו
מְתִי מספר (דברים ל"ז ז'), ר"ל ואל יהי מתיו מספר
מעט, ועפ"ז תוכל לפרש כל המקראות מתים על
מנין מספר.

מתה

מְתִה מעל ויצא, בנינו קל ענינו משוש ושמיחה:
וּמְתִיה פאהל לשבת (ישעיה ט' כ"ב) *aus*,
breiten, aufspannen, ומשיכת קשת תרגום מתוח,
ובתלמוד ימיתחין אותו על העמוד: ובנפעל לפי
שון וּמְתִיחֵן עמו.
אִם-מְתִיה שְׁתִי לשק: בפי אִם-מְתִיה הקטן (בראשית
ט"ז ב') *Butterfad*, לפי שהוא נמתה
ונשמה כשסמלאים אותו בר: את-אִם-מְתִיה האנשים
(שם ט"א): סממן באִם-מְתִיה (שם ט"א),
מְתִיה-שָׁאֵל שם אחד אנשי השם מבני קין (בראשית
ד' י"ח).
מְתִיה-שָׁאֵל בן הנוך וקט של נח, אשר האריך

מְתָקָה שם תחנות בני ישראל במדבר ערב
(במדבר ל"ג כ"ח).

מִתְרַדֶּה (בל' יון Mithridates) שם הגובר פהצר
המלך כורש (עורא א' ח') גם אחד
המקורים. מימי ארתחששתא אשר בשומרון (שם
ד' י').

J. Ch. Grünbaum
PLOCK.

מִתְרַדֶּה שם המקור: שם (עורא י' מ"ב ח' ד'; ד"ה
א' מ' ל"א, מ"ו י"ח).

מְחוּזָק שתי' או ת"הש לשעם המתיקות: מדר
מתוק מרובש (שופטים י"ד י"ח) fäses : וקתוק
האור וטוב לעינים (קהלת י"א ז') angenehm , יאמר
על הנעים.

מִתְקָה שתי' : וקתק שפתים (משלי מ"ז כ"א) : וקתק
רעהו מעצת נפש (שם כ"ז מ'), ע"ד יחזק
נמתיק מדר. ומ"א : החלתי את קתקי (שופטים ט'
י"א). ומ"א : ושתו מקתקים (נחמיה ח' י') : fäse
trinke : חבו מקתקים (ש"ה ה' מ"ח). ד"ל רביים
מתוקים במין, וחבו יבין להביע דברים נעימים.

